
262







2.6.2

IVLII CLARI ALEXANDRINI

IVREC. CLARISS. ET SER.MI PHILIPPI HISPANIARVM REGIS CONSILIARII, AC IN MEDIOLANENSI STATV REGENTIS DIGNISSIMI,

Volumen, aliàs Liber Quintus.

IN quo omnium Criminum materia sub receptis sententiis copiosissime tractatur, ita vt nil vlterius desiderari possit, quod cùm ad Reorum persecutionem, tum ad ipsorum defensionem, faciat.

Adiectis eiusdem Tractatibus ad materias Testamentorum, Donationum, Iuris Emphyteotici, & Feudorum, spectantibus, antea excussis.

Cum Summariis, & Indice locupletissimo.



Venetijs, Apud Hieronymum Polum. 1583.

SERENISSIMO, POTENTISSIMOQVE, Philippo Austrio Regi Hispan. Neap. Sicil. Sardin. Balear. Noui Orbis, &c. Duci Mediolani, &c. Comiti Flandriæ, Burgundiæ, &c. Domino suo.

IVLIVS CLARVS S. D.

SOLENT, *qui veteri more, atque instituto libros quos edunt, aliis nuncupant, duobus præcipue niti: quorum alterum in operis ipsius ratione versatur; alterum ad laudes eius pertinet, cui liber est inscriptus. Ego vero de opere ipso pauca præfatus, eam partem, quæ ad laudationem tuam spectat, tacitus præterire constitui; ne, quod homini eloquentissimo longa oratione, immò vero iusto volumine exequi di[...] cile esset, id ego breui hac epistola concludere voluisse videar. quis enim [...]* PHILIPPE *Rex Regum maxime, qui de te verba facturus, commen[...] rare vniuersa, ne dum singula persequi oratione facile possit? Primu[...] generis claritatem nobilitatemque maiorum tuorum is sibi laudandam p[...] nat: tot mehercule illi occurrent Reges, tot Imperatores; vt nuda eo[...] nomina, ne dum egregia facta, recensere vix longo queat temporis inte[...] lo, vnus pater tuus,* CAROLVS MAXIMVS, *qui (vt cæter[...] nes præteream) & rerum gestarum magnitudine, & virtutum glori[...] modo eorum, qui hoc seculo fuerunt. Imperatorum, sed etiam omnem [...] tiquitatis memoriam superauit; doctissimum, quenque, ac facundissimu[...] dicendo deterrebit. Deinde si amplitudinem Imperii tui describere agg[...] sus fuerit; non minor erit labor, tot regna, tot vrbes, vel potius tot [...] qui nutu, ac ditione tua gubernantur, dinumerare: Hispaniam, parente[...] rorum fortium, altricem equorum generosorum, eandem magnitudin[...] ctionis, & excellentia rerum, quæ exportantur, nulli secundam: Nea[...] tanum Regnum optimum, ac fertile, bonis omnibus affluens: Siciliam, vbertate agrorum, ac varietate fructuum fœcundam: Mediolanensem prouinciam, florem Italiæ, orbis delicias: Flandriam, adiacentesque regiones; insignium oppidorum multitudine, artificio, & mercatura nobiles: Indiam illam, quæ trans Oceanum est, auri, & argenti feracissimam; in qua tot pla-*

nè Reges tuo parent Imperio, quot hactenus victricia tua signa conspexerunt, præter eo, quas in Africa vrbes, quæ oppida possides; mitto portus, insulas, littora, maria. Ad hæc, si idem ad enarranda corporis bona, quibus aliis omnibus excellis, orationem suam conuerterit; quanto, quæso, tempore explicabit, quæ sit formæ dignitas, quæ oris pulchritudo, quæ compositio membrorum, quæ coloris suauitas? Præterea, si ad animi virtutes recensendas accesserit; an non pondere rerum pressus, neque initium, neque finem dicendi inueniet? Quis enim antiquorum regum te liberalitate superauit? quis fortitudine æquauit? quis res magnas, & excelsas maiore animi amplitudine, aut splendore administrauit? quis iustius Rempub. rexit? quis religionem, quis pietatem sanctius coluit? quis hostibus clementius pepercit? ad quem vnquam non modo regem, sed magistratum, quàm ad te, faciliores aditus priuatorum fuerunt? cuius vnquam tanta fuit in dicendo grauitas? tanta in oratione maiestas? Postremo, si res bello, paceque fortiter, ac feliciter gestas, exornandas susceperit; quem sibi terminum laudandi constituet? dicturus quas leges condideris, quos magistratus constitueris, quot bella confeceris, quas hostium copias pugnando deleueris, quot oppida expugnaris, quas victis leges dederis, quot socios & amicos præsenti ope, classibus & exercitibus ex hostium faucibus eripueris, quot vi atque armis in paternam ditionem re-[illegible]tueris, quot populos isdem armis ab hæreticorum impia labe ad veram re-[illegible]nem reuocaueris. Sed aliter, atque initio institui facio; qui in tuarum [illegible]um patentissimum campum, à me summa ratione præteritum planè im-[illegible]dens, atque consilii mei immemor, ingredior. adeo me virtutem tuarum [illegible]r, atque admiratio tenet; vt nihil mihi vnquam dulcius sit, aut suauius, [illegible]n de te loqui, aut scribere. Contra vero id, de quo dicere institueram, [illegible] hoc loco omittendam esse video, nempe vt de toto opere Sententiarum rerum, deque hac ipsa operis parte, quę nunc tuis auspiciis prodit in lucem, [illegible] mei rationem tibi exponerem. vereor enim, ne longiore, quàm par sit, [illegible]a tibi sim molestus inter maximas istas tuas occupationes; quibus im-[illegible]atus, vt Atlas humeris cœlum, ita orbem ipse Christianum religione ac [illegible]ute tua sustines. Quare multis satius fuerit ea, quæ hac de re tibi di-[illegible] erant, ocioso lectori enarrare. interea tamen Deum precabor, vt te, Rex [illegible] Regum maxime, victoriis ac triumphis ornet, nobisque & vniuersæ [illegible]o. diu seruet incolumen. Vale.

IVLII

IVLIVS CLARVS LECTORI S. D.

EXISTIMAVI aliquando, amice lector, posse me, & promisso meo, et expectationi tuæ satisfacere; hoc est, totos, atq; integros septem hosce Sententiarum libros edere, in lucemq; proferre: quod quidem ego, dum eorum fragmenta quædam publicarem, pollicitus erã me breui præstaturum: sed, quoniam plerunq; fit, vt, quæ magis optamus, ea difficilius consequamur; quotidie aliud ex alio impedimentum non modo moram attulit properãti, sed penè spem etiam omnem eripuit mihi rei conficiẽdę. Primum quidẽ, opere toto iam ita disposito, vt nihil ei deesse videretur, nisi vt locorũ numeros percurrens, extremam illi manum adderẽ; in Mediolanẽser Senatum PHILIPPI Regis iussu cooptatus, in maximis illis, m lestissimisq; negociis hæc studia intermittere sum coactus; totum me ad Rempub. transferre. Tertio tandem anno post quàm Sen fueram creatus, cum opus ipsum senescere, nouosq; quotidie eiusd argumenti libros, à doctissimis viris conscriptos, in lucem prodir derem; mihi amplius cunctandũ non esse ratus, statui aliquid mih somno detrahere; &, quod interdiu per assiduas occupationes non bat, nocturnis horis consequi. Ita factum est, vt intra paucos m particulã quandã absoluendum, quæ ad feudalẽ materiam per hæc cum in manus studiosorum peruenisset, non omnino displic visa est. Hortantibus igitur amicis, pręcipue vero Atrebatensi Epi po, viro amplissimo; quem ob egregias virtutes, singularemq; in re agendis prudentiam Pius eius nominis IIII. Pont. Max. summ totius Christianæ reipub. lætitia in amplissimum Cardinaliũ c cooptauit, eo, inquam, non modo auctore, sed propè impulsore, pau post alias quasdam particulas, de Testamẽtis, de Donationibus, de iure Emphyteutico publicandas curaui. Sumpsi deinde in manus quintam totius operis partem: in qua de variis, ac diuersis criminibus, eorumq; pœnis agitur; prætereaq; explicatur, quemadmodum puniendorum maleficiorum iudicia exercenda sint. quàm vt emendare cępi; idem PHILIPPVS Rex me ex Senatore Præsidẽ quæstorũ extra-

ordinarium.

ordinarium. Præfectum annonæ, ac Curatorem aquarum publ. cõſti
tuit: quarum rerum procuratio adeo me implicatum, conſtrictumq;
tenebat, vt vix quidquam ocij ſupereſſet ad aliquid aliud agendum.
Quidquid tamen dabatur temporis, id omne in his ſtudiis conſume-
bam. erat autẽ iam in eo ſtatu Quintus liber hic, vt propediẽ edi poſſe
videretur: cum ecce, dum quaſdã neotericorũ criminales tractatus,
quas practicas appellant, legẽdos mihi propono, repente affertur nun
cius, me iuſſu PHILIPPI Regis in Hiſpaniam acciri, atq; in ſu-
premum Italicarum rerũ cõſilium cooptari. Tum vero abieci propè
ſpem omnem operis abſoluendi. videbam. n. nõ modo multos annos
me patria abeſſe oportere; ſed etiam eã eſſe huius magiſtratus condi-
tionem, vt à Regis curia nunquam diſcere liceat; ſed, quocunq; ipſe
eat, illò eundum ſit. In hoc autem vitæ genere, quòd à perpetua qua-
dam peregrinatione non ita multũ differre mihi videtur, quis eſt, qui
credat aliquẽ ſtudijs vacare poſſe? & præſertim iuris ciuilis; quæ nõ
niſi ſumma animi, corporisve quiete, nec ſine magna librorum copia
tractari poſſe ignorat nemo: quorũ librorum vt mihi erat ſatis lauta
ſuppellex, ita ad eam circumferendã neq; paruo labore, neq; exiguo
ſumptu opus fuiſſet. Hunc tamẽ quintum librum, iam penè, vt dixi,
abſolutũ, vt ſeponerem, nulla me potuit difficultas adducere: ſed me-
um in Hiſpaniã delatum, non ita quidẽ, vt cęperam, diligenter, ſed
unq; potuit, emendaui; permiſiq; vt in manus ſtudioſorũ exiret.
eliquos ſex libros, cum me aliquando corrigere poſſe planè deſperẽ
arcam coniectos, perpetuo carceri mancipaui nihil iam eſt, ꝙ eos
e quiſquam efflagitet; aut (quod nonnulli aiunt) tanquam ex pol
tatione coràm iudice mecum agat, vt eos in lucem proferã. Mihi
s, quàm aliis, dolendũ eſt; cui ſine fructu perit tot vigilijs, ac labo
inſtitutum, ac congeſtum opus, alij in tanta voluminũ multitu
, ac copia paruam iacturã faciunt paucorũ librorum, neq; adeo
clarorũ, vt qui illos non legat, damni aliquid facere videatur; præ-
tim cũ paucis abhinc annis eodẽ argumento cõmunes doctorũ ſen
ias in vnum volumen redegerint viri doctiſſimi, quos ego ſemp
is cauſa nomino. Villalobos, Turzanius, Viuius, Ioan. Baptiſta
anus; & fortaſſe aliquot ẽt alij, quorum commentarij hactenus
in manus meas non peruenerunt. horum lectione deſiderium ſuum
explere facile poterunt ſtudioſi, &, quos ex meis ſcriptis fructus ſpe-
rabant, ex illis vberiores, & pręſtantiores percipere. Ego vero, huma-
niſſime Lector, tametſi culpa omnino carere non videtur, qui id pol-
licetur, quod ꝑſtare non poteſt; non tamen mihi opus eſſe arbitror à
te veniã petere, aut, mihi vt ignoſcas, poſtulare. nõ. n. mea ignauia ceſ
ſatum eſt, qui autẽ, quantũ in ſe erat, fecit; omni ſe prorſus crimine
liberauit.

liberauit. Regis voluntati parendum fuit, relinquenda non modo studia; sed etiam carendum Italia, patria, domo, vxore, atq; liberis: peragranda Hispania, Gallia, Flandria, quid facerẽ? Huius ego rei, in qua nullũ erratum meũ agnosco, si à te impunitatem mihi dari postulem: vtique videbor alienam culpam deprecari. Tu vero hanc, quantulacunque est, operis partẽ lęta fronte accipe, boniq; consule, inhumaniter certe facit, qui, ꝙ minus accipit, quàm vellet amico id, quod põt, danti, gratiam nõ habet, ego quidem eo animo ad scribendũ accessi, vt studiosis prodessem, potius, quàm vt scribendo laudẽ illustrarem meam. si susceptus labor reipu. non inutilis est futurus, satis præclare mecum actum puto. Habes igitur, amice lector, hoc in libro Criminalium rerum materiam hoc ordine dispositam. Primo libri paragrapho pręmittuntur nonnulla, quę ad terminorum (ita nostro vocabulo appellamus) intelligentiam pertinent. Subsequuntur breues de insignioribus aliquot delictis tractatus, singulis paragraphis alphabetico ordine collocati. Postremo loco posita est Practica criminalis, in qua de criminalium iudiciorum forma disseruimus. Vale: neq; quidquam amplius de hisce libris expecta, sed, si quid forte aliquando prodierit, id in lucro deputa. iterum vale.

TOTVM opus Sententiarum Receptarum in septẽ libros à nobis diuisum est.

Eorum primus est de legibus, ac constitutionibus: in quo tum pręmissis iis, quę generaliter ad leges ac statuta condẽda, siue interpretanda pertinet, singulis statutis diuersas quæstiones applicauimus; tum nonnulla non spernenda de consuetudine subiecimus.

Secundus liber est de iure personarum; in quo nõ solum de ipso statu hominum, sed etiam de singulorum officiis ac dignitatibus, tractatur.

Tertius successionum, & vltimarum voluntatum materiam complectitur; cuius particula est, §. Testamentum, iam pridem in lucem editus.

Quartus vero contractus omnes explicat: ex quo excerpti sunt tractatus de Feudis, de Donationibus, de iure Emphyteotico; quos iam ante aliquot annos publicauimus.

Quintus maleficia continet; in quorum calce de criminũ ...sorum processibus conficiendis, ac delinquentium pœnis ...tis accurate disseruimus. quem librum integrum, atque ...bsolutum typis excudendum nunc primum curauimus.

Sextus liberis, quo tota ciuiliũ iudiciorũ tela continetur.

Septimus vero ac postremus nõ libri tantum: sed indiciis ...m loco esse potest; in quem congessimus quidquid supe...um librorũ materiæ haud satis conuenire videbatur, suis ...oq; locis inseruimus alphabetico ordine capita rerũ, quæ ...æcedentibus libris tractatæ sunt; ita, vt quiuis, vel imperi...s statim quæ res quo operis loco, quo scilicet libro, para...apho, quæstione, versiculo posita sit, facillime reperire ...ossit.

INDEX RERVM MEMORABILIVM LOCVPLETISSIMVS.

a abso-

Et

Et

Et

Et

Con-

Et

Et

Credi-

Fur,

ad

Iura-

Mors

Et

Et

Et

Testes

Omnes

FINIS.

ORDO PARAGRAFORVM qui hoc Quinto Libro continetur.

IVLII CLARI SENTENTIARVM, LIBER QVINTVS.

§. *Primus*.

SVMMARIVM.

DELICTA *publica quæ dicantur*.

Et an delicta commissa in offensam Dei dicantur publica. ver. Item omne.

Et an commissa in offensam principis, versicu. Præterea etiam.

Et an accusatio cuiuslibet falsi instrumenti, dicatur publici iudicij, versicu. Sed nunquid.

Priuata delicta quæ dicantur, versicu. Priuata autem.

Et an de iure canonico sit aliquod delictū priuatum, vers. Hæc tamen omnia.

Delicta quæ sint mere Ecclesiastica, mere secularia, & quæ communia, versic. Prætermittendum.

Delicta quæ sint nominata, & quæ innominata, versi. Habes etiam.

Delicta quæ sint leuia, quæ grauia & quæ atrocissima, versi. Sunt etiam.

Iudex in atrocioribus potest iura transgredi, ibidem.

Delictum, quod committitur faciēdo, grauius est, quam illud, quod committitur omittendo, vers. Est etiam.

Delictum, quod committitur verbo, an dicatur proprie maleficium, versi. Quæro etiam.

Bannitus ex contumacia an dicatur bannitus ex maleficio, ibid.

Contumacia habens annexum contemptum iudicis, dicitur delictum, & potest criminaliter puniri, ibid.

SVPERIORE libro dictū est de Cōtractibus, sequitur nūc, vt de Maleficiis videamus. Pro intelligētia aūt terminorū premittendū est, delictorum quędam esse publica, quędā autem priuata. Publica sunt, quorū accusatio, vel persecutio permissa est cuilibet de populo, & pōt poni exemplū in crimine læsæ Maiestatis, Adulterii, Homicidii, Parricidii, Peculatus, Falsi testamēti, Vis publicę, vel priuatæ, Ambitus, Repetundarū, Annone. quæ oīa pro publicis delictis connumerātur in l. 1. ff. de pub. iud. Et hęc est commun. opinio doctorum, vt attestatur Ant. Gomez. c. 1. delictorum, post nu. 1.

Itē oē delictū, qd principaliter fit in offensam Dei, dicitur publicū, & quilibet de populo pōt accusare. Ita colligitur ex tex. in l. Manichęos. C. de hære. & tenent cōiter doc. teste Ant. Gome. in d. c. 1. nu. 1. Illud enim, qd fit in offensam Dei, ad omniū offensam pertinere videtur, cùm

pse omnium si pater,& dominus. Et potest poni exemplum in blasphemia, deturpatione Ecclesiarum, vel imaginum, & similibus.

Præterea etiam, omne delictum commissum in offensam principis, dicitur publicum. & ita tenent communiter Doct. vt dicit Anto. Gomez. in loco præallega. nume. 4. Est enim & ipse princeps a Deo positus vti pater & dominus subditorũ. meritò eius offensa etiam ad omnes eius subditos pertinet.

Sed nũquid accusatio falsi, alterius instrumenti quàm testamenti, dicenda est publici iudicij? Respon. Aliqui dixerunt ꝙ non, ex quo in d. l. 1. specialiter nominatur lex Cornelia de testa. Contrariam tamen sententiã, ꝙ scilicet de quocunq; instrumento falso fiat accusatio, dicatur publicum iudicium, tenuit Azo. Et hanc partem tenent glo. & doctores, vt attestatur Bar. in d. l. 1. num. 2. Et ita communiter teneri attestatur Aret. in §. Itẽ lex Cornelia, ante nume. 1. Instit. de publi. iudi. Hanc etiam dicit esse communem opin. Rub. consi. 12. num. 7. quem refert Pract. fo. 401. nu. 36.

Priuata autem delicta sunt ea, quorũ accusatio, vel persecutio regulariter non permittitur nisi parti læsæ, prout est furtum, damnum, iniuria, arborum furtim cæsarum, bonorum raptorũ, & huiusmodi, ita tenent communiter doctores. teste Anton. Gomez. in d. c. 1. nu. 9 vbi ẽt, num. 6. allegat satis elegantem rationẽ, cur in delictis priuatis quilibet ad accusandum non admittatur. Et scias, quòd hæc differentia est maximi effectus in multis. nam regulariter condemnatus de crimine publico efficitur infamis, non autem condemnatus de crimine priuato, vt dicit tex. in l. infamem. ff. de publ. iudic. præterquam in nonnullis casibus, vt ibi. Et dixi infra hoc eodem lib. §. fi. quæstio. 72. versicu. Damnatus. Item in crimine priuato non admittitur ad accusandum, nisi ille, cuius interest, vt statim dixi, quod tamen intellige secundum ea, quæ dixi infra hoc eodem libro, §. fi. quæstione decimaseptima, versic. Sed quid si pro aliquo.

Hæc tamen omnia procedunt de iure ciuili, sed de iure canonico secus est. nã secundùm ius canonicum, omnia crimina sunt publica, vt tenet gl. in c. infames, in verbo Fures. sexta quęstione prima. Et ita dicunt Canonistæ, vt ait Bald. in rub. C. qui accus. non poss. nume. 10. in fine. Et dicit Hostien. quem refert Anan. in capitu. statuimus, post numerum 10. de de maledi. quòd ita communiter dicitur. Et ex hoc infert Practi. Millei fo. 147. numero trigesimosecundo. quòd hodie titulus de priuatis delictis non est in vsu. Et secundum hoc pro quolibet crimine priuato posset procedi etiam ex officio, & sic per inquisitionem saltem ad imponendam pœnam extraordinariam, vt dixi in loco præallega. Sed certè hæc materia delictorum adeo est immutata a statutis & consuetudinibus locorum, vt hodie vix distinguantur publica crimina à priuatis. Nam in Regno Neapolitano non admittitur aliquis ad accusandũm, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt dicit Marãta in suo speculo, fo. 43. nu. 48. Et sic videtur ꝙ ibi omnia crimina dici possint priuata. E conuerso in regno Franciæ nemo potest criminaliter accusare, etiã si prosequatur suam vel suorum iniuriam, vt dixi infra hoc eo. li. §. fi. quæstio. 3. versic. Sed certe Et sic ibi nullum crimen est publicum neque priuatum quo ad accusandum. propterea in hac confusioni tutius est adhærere statuto vel consuetudini, quæ viget in eo loco, in quo delictum est commissum, & secundùm illam declarare, quæ dicantur priuata, & quæ publica delicta.

Præmittendum est etiam, delictorum aliqua esse merè ecclesiastica, aliqua merè secularia, & aliqua cõia. Merè ecclesiastica sunt illa, quorũ cognitio reseruata est tantummodo iudicibus ecclesiasticis, etiam si commissa sint per laicos, vt est crimen hæresis & symoniæ, vt dixi infra hoc eo. li. §. Heresis, ver. Hoc crimen, & §. Symonia, ver. Hoc crimen, Merè secularia sunt ea, de quibus si à laicis committantur, soli iudices seculares cognoscunt, vt est homicidium, furtũ, & huiusmodi. Communia autem sunt, ea de quibus si à laicis

laicis committantur, vterque iudex cognoscere potest, scilicet ecclesiasticus, & secularis, prout est adulterium, concubinatus, sodomia &c. de quibus dixi infra hoc eo.lib.§.fin.q.37.per totum.

Habes etiam, quòd quædam sunt delicta nominata, & quædam innominata. Delicta nominata sunt quæ à lege habent particulare nomen iuris, vt est Furtum, Adulterium, & huiusmodi. nam ex contrectatione rei alienæ lex inducit delictum, quod appellauit furtum, ex concubitu vxoris alicuius cũ alio viro, facit oriri delictum, quod vocauit adulterium. Delicta vero innominata sunt, quæ non habent speciale nomen iuris, sed tantum modo facti, vt est verberare, percutere, ingredi domum alienam, & similia. quæ quidem fieri quandoque possunt sine maleficio, quandoque vero fiunt cum crimine, & ideo dicuntur delicta innominata. Sed ea, quæ sunt nominata, non possunt fieri sine maleficio, semper enim furtum. adulterium, raptus, &c. sunt maleficia. Et hæc est distinctio Bart. in l. nunquam plura, num. 4. ff. de priuatis delictis quam communiter doctores approbant, vt dicit Blanc. in pract. crimin. fol 52. num. 111. Effectum autem huius differentiæ vide apud Bart. ibi.

Sunt etiam delictorum quædam leuia, quædam vero grauia seu atrocia, & quædam atrocissima. In hoc autem non traditur à doctoribus certa regula, sed aliqui dicunt standũ esse arbitrio iudicis. Et hãc dicit esse communem opin. Alcia. in cap. cum non ab homine. post num. 28. de iu di. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera D. num. 56. Alii vero dicunt, quòd ex qualitate pœnæ, quæ pro delicto imponitur, cognoscitur qualitas, & quãtitas delicti. Et ideo tanto grauius delictum iudicari debet, quanto grauior pœna pro eo imposita reperitur. Et hæc fuit opin. Bar. in l. leuia. circa prin. ff. de accusat. Et hanc dicit esse communem & regularem Theoricam. Socin. consil. 157. num. 5. lib. 2. Circa quod tamen vltra illud elegans consilium Socin. videndum est etiam consil. Barb. 48. lib. 2. & Dec. consil. 65. Superioribus diebus Senatus noster interrogatus à Serenissimo Rege, quæ viderentur delicta atrocia. Respondit, sibi videri atrocia hæc quæ sequuntur; Rebellionis, Læsæ Maiestatis. Homicidii ex proposito commissi, Falsificationis monetæ, Tertii Homicidii. s. cõmissi ab eo, qui alia duo homicidia prius cõmisisset, et si pro eis condemnatus non fuisset, Vulneris illati proditorie cum sclopo rotato, etiam si mors non sequatur, Tertiæ tonsationis seu diminutionis monetarum. Raptus virginis honestis parentibus ortæ, etiam si copula non sequatur: Vsus venereus cum sacra virgine in habitu intra monasterium degẽte, Sodomia, Famosorum latronum in viis crassatio, & Falsificatio, sigilli Principis, aut Senatus. Et hæc opinio Senatus placuit Regi nostro, & ideo in hac prouincia seruanda esset pro lege. Ego aũt dico, ꝙ omnia delicta, pro quibus à lege, vel statuto imponitur simpliciter pęna mortis naturalis, vel ciuilis. s. triremiũ perpetuò & talis pęna est in vsu, vt à iudicibus imponatur, & exequatur, dñr grauia, & atrocia. Atrociora autẽ siue atrocissima dñr, pro quibus lex vel statutum imponit pœnã grauiorẽ, quàm simplicis mortis in ipso genere mortis, puta quia vult pro talibus delictis reos in sui culeo, vel igne cõburi, vel in frusta scindi, vel rotæ ĩseri, vel trahi ad caudam equi, vel hmõi, vt in crimine hęresis parricidii, assassini, latrocinii ad viam publicam, sodomiæ incendiarii, falsæ monetæ &c. Vel qñ addit alias qualitates vltra pœnam mortis, vt qñ extendit pœnam etiam in filios, vt in crimine lęsę Maiestatis. Vel concedit aliqua specialia aduersus delinquẽtes, vt in crimine raptus virginum, & mulierũ honestatũ. Vtilitas aũt huius differentiæ potest esse maxima: nam plerunque statuta cõcedũt iudicibus, latiores habenas in atrociorib. Quinimo etiã secundum ius cõe dici solet, ꝙ plerũque propter enormitatem delicti licitum est iura transgredi, prout ab omnibus allegatur tenere Inno. quamuis id expresse non dicat in c. 1. de consti. quẽ sequuntur omnes legistæ & cano. vt dicit Marsil. in l. 1. in princ num. 59. ff. ad leg. Cor. de sicar & consil. 52. nu. 16. & in l. 1.

in princ. num. 23. ff. de quæstio. propter quod dictum Innoc. fuit tempore Bald. suspectus quidam, qui iuxta Papam dum ingrederetur Perusium, alium interfecerat, fuit enim statim suspensus contra formam statuti, vt recēset Paris Put. de synd. fol. 288. nu. 19. Illud autem dictum Inn. aliqui intelligunt, vt procedat in puniendo, non autem in procedendo, in quā sententiam inclinasse Curiam Neapo. refert Grammat. voto 34. circa fin. Sed certe apud nos contrarium seruatur nā in enormibus, & attrocibus criminibus permittitur iudicibus iura trāsgredi etiam in procedendo, quia scilicet deuenitur ad torturam, etiam si indicia nō sint in totum sufficientia, neque probata per testes omni exceptione maiores, &c. vt de iure videtur regulariter requiri, & plerunque etiā non edita copia processus informatiui.

Est etiam communis regula, ꝙ semper grauius reputatur delictum, quod cōmittitur faciendo, quàm illud, qđ cōmittitur omittēdo. Ita colligi videtur ex glos. in l. fi. mora. in verbo ne facto ff. so. matrim. quam dicit esse communiter approbatā. Alber. in l. præscriptione. col. 2. vers. Item ex prædictis. C. si contra ius, vel vtil. pub. Ias. in d. l. præscriptione, num. 9. quem refert illustris vir, & consiliarius Regius Dō Antonius de Padilla in l. transigere, post num. 107. C. de transact.

Sed quęro, nūquid maleficium dicatur etiam illud delictum, quod committitur verbo, prout est blasphemia, iniuria verbalis, & huiusmodi? Rñ. Bar. in l. aut facta. in prin. nu. 1. ff. de pœnis tenuit ꝙ nō, ex quo maleficiū dr̄ à male faciendo, & ideo non comprehendi male dictum vel scriptum, & infert ad statuta, quæ duplicant pœnas maleficiorum commissorum de nocte, vt non habeant locū in blasphemātibus, vel dicentibus verba iniuriosa, &c. Et hanc opin. dicit frequentius probari Alcia. in l. verbum facere. ff. de ver. signi. Contrariam verò sententiam, scilicet, ꝙ imò etiam delicta, quæ committūtur verbis dicantur maleficia, tenuit Bald. super Inst. in tit. de obli. quæ ex delicto in principio. vbi dicit, ꝙ cum quadam vice practicasset opin. Bartol. fuit sibi oppositum tēpore syndicatus, & ꝙ vix euasit. Et hāc opin. contra Bart. dicit esse communem Alex. in Apostil. ad eundem Barto. ibi dicens ꝙ etiam communiter practicatur, quem refert Blanc. in pract. crim. fol. 48. num. 51. Et hæc opin. mihi magis placet, nam, & qui maledicit, malefacit, imò, & qui male cogitat, quandoque etiam dicitur malefacere, & ex mala cogitatione punitur, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 91.

Quæro etiam, nunquid contumacia dicatur delictum? Respond. quòd contumacia de per se nō potest proprie dici delictum. Et hanc conclusionem dicit esse communem Feli. in c. ex literis, num. 27. de constitut. quem refert Foller. in pract. crim. cano. fol. 145. num 7. Et ex hoc infertur ad statuta loquentia de delictis, seu maleficiis, & de condemnatis, siue bannitis ex delictis, vel maleficiis, vt non comprehendant bannitos vel cōdemnatos ex cōtumacia, nam ille dicitur damnatus de maleficio, qui fuit præsens, & fecit suas defesiones, & tamen fuit (eis non attentis) condemnatus, non autem ille, qui fuit contumax, & in contumaciam cōdemnatus. Et ita dicunt communiter doctores, vt ait Bald. consil. 193. lib. 2. Ita etiam magis communiter concludi attestatur Alexand. in l. si mora. post. num. 13. ff. soluto matrimo. quem refert Roland. consil. 45. nu. 66. libr. 1. Hanc etiam opinionem dicit esse cōmunem Clau. in l. si mora. post num. 18. August. ad Ang. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, num. 26. Alciat consil. 362. post num. 6. Sed certe licèt hæc opi. sit communis, credo ꝙ cum difficultate posset obtineri in practica, nā stantibus statutis vel consuetudine, ꝙ cōtumax habeatur pro præsente & confitente, credo ꝙ bannitus pro delicto in contumaciam, possit proprie dici bannitus ex maleficio, non enim eo casu bannitur vel condemnatur reus propter contumaciā, sed propter delictum, cuius plena probatio resultat ex contumacia, tanto magis quia videmus, quòd communis vsus loquendi ita interpretatur, vt ille dicatur bānitus de maleficio, qui citatus pro maleficio non comparet, prout attestatur Sali. in rubrica. C. de crimin. stellio. circa fi.

Et ita pluries vidi iudicari:& ego, etiam, si casus contingeret, ita iudicarem. Scias etiam, quòd vbi cunque cõtumacia alicuius haberet admixtum contemptum iudicis, eo casu talis cõtumacia diceretur esse delictum, & posset ex eacriminaliter puniri. Ita dicit gl. in l. vnica. §. fin. in glo. magna. in fi. ff. si quis iusdi. nõ optem. quam dicit esse communiter approbatam Clau. in d. l. si mora, nu. 19. Contemptus enim iudicis dicitur delictum, & potest puniri. Et hæc generaliter præmissa sufficiant: nunc de singulis criminibus specialiter videamus.

§. Adulterium.

SVMMARIVM.

Adulterij accusatio multipliciter proponi potest.

Adulterium quot modis committi possit versi. Tribus autem.

Et an cum meretrice nupta dicatur adulterium committi, versicu. Quæro nunquid.

Et an adulterium sit crimen priuatũ, ver. Est autem.

Et an in crimine adulterij lata culpa æquiparetur dolo, versi. Quæro etiam. *Remissiue.*

Et an adulterium possit probari per testes singulares, versicu. Item quæro. *Remissiue.*

Et an possit puniri etiã per iudicem Ecclesiast. versi. Hoc crimen. *Remissiue.*

Et quæ pœna adulterij, versicu. Sed quæro.

Et an habeat locum in sponsa, versicu. Sed hæc omnia.

Et quid in Iudæo, versic. Pone stat statutum.

Et an pluries cum vna adulterium committens, dicatur plura adulteria commisisse, versi. Sed pone.

Adulter in actu adulterij à patre deprehẽsus, potest impune occidi, ver. Habet etiam. *Remissiue.*

Propter adulterium potest agi ad separationẽ tori, versi. Alia quoque.

Et an teneatur eo casu maritus vxori dotẽ restituere, versi. Et scias.

Et quid si deinde compertum fuerit matrimonium fuisse nullum, versic. Sed quid si aliquis.

Vxor propter adulterium amittit dotem dicto versi. Et scias.

Et an in præiudicium patris, vel filiorum suorum, versicu. Et hæc quidem. *Remissiue.*

Et an amittat etiã bona parafernalia, versic. Adde quòd.

Et an vxor amittat dotem propter osculũ, versi. Scias etiam.

Et an facta separatione tori, maritus teneatur alere vxorem, versicu. Facta autem.

Maritus, sciens vxorem esse adulteram, si cum ea se carnaliter cõmisceat, an videatur adulterium illi remisisse. versi. Caueat etiam.

Exceptio adulterij in causa ciuili repetitionis dotis quando, & per quos opponi possit, d. versi. Et hęc quidem. *Remissiue.*

Crimen adulterij præscribitur quinquẽnio versic. Vnum tamen.

ADVLTERII crimen multis modis in iudicium deduci potest. Quandoque enim maritus accusat vxorem de adulterio, vt in casu in quo consuluit Bald. consilio 310. libro 1. & Roman. consilio 451. & Bologn. consi. 23. & Gratus consilio 50. libro 2. & Mantua consilio 43. libro 1. Quandoque è conuerso vxor accusat virum de adulterio cum alia muliere commisso, vt in casu in quo consuluit Roman. consilio 167. Quandoque maritus accusat vxorem, & adulterum, vt in casu in quo consuluit Bald. consil. 6. lib. 5. & Io. de Amicis. consil. 127. & est decis. Grammat. 31. & Boer. 297. & seq. Quandoque mulier agit ad separationem tori, vt in casu Soci. Iun. consi. 32. lib. 2.

Tribus autem modis adulterium committitur. Primò, inter virum coniugatum, & fœminam nuptam, & hoc dicitur

duplex adulterium, nam vterque ipsorum violat proprium torum, & alienum. Secũdo, inter virum coniugatum, & mulierem solutam. Tertio, inter virum solutum, & mulierem nuptam. Proprie vero adulterium in viro est, quando violat alienũ torum, licèt ipse non sit coniugatus, in muliere autem quando violat proprium torum, etiam si adulter nõ sit matrimonio copulatus. Cæterùm quando vir coniugatus coit cum soluta, tunc de iure ciuili neque ex parte viri, neque ex parte mulieris non dicitur adulterium. Ideoque nõ possunt puniri ea pœna, qua adulteri puniũtur. Et hæc est indubitata doctorũ sententia, vt dicit Rolan. consi. 74. num. 12. lib. 1. Hanc etiam dicit esse communem Caccialup. in repe. l. si qua Illustr. num. 58. C. ad orficia. licèt dicat, quòd potest vxoratus eo casu puniri pœna stupri, quẽ refert Plaza lib. 1. delictorum. c. 41. num. 35. Di dac. super 4. decreta. fol. 172. nume. 16. in fi. Et quòd talis coitus appelletur stuprũ, colligi videtur ex tex. in l. 1. C. de adulte. Communiter tamen non punitur. De iure autem Canonico vbicunq; maritus vel vxor habeat rem carnalẽ cum alio, quam cum proprio coniuge, appellatur adulterium. c. nemo. 32. quęstione 4. cum simil. Quinimò secũdùm aliquos grauius peccat laicus coniugatus, violans totum proprie vxoris, & sic aliam mulierem carnaliter cognoscẽs, quàm presbyter adulterãs. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in c. vt clericorum, nu. 6 de vita, & hone. cleric. prout illum refert Caccialup. in d. l. si qua Illustris. post nu. 23. Hanc etiam dicit esse communem opin. Corset. in repertorio Abbatis in verbo, Coniuges, quã tamen ego non credo veram: quia licèt magnum sit sacramentum matrimonii, magnum est etiam sacramentum sacerdotii, sed hæc disputatio in practica parum, vel nihil valet.

Quæro, nunquid dicatur cõmitti adulterium cum muliere nupta, quę tamẽ sit meretrix, seu inhonestæ vitæ? Respond. Aut talis meretrix, quæ virum assumpsit, cessauit à meretricia vita, & honesta cum viro vixit, & hoc casu adulterium, cum ea cõmissum, potest accusari, & puniri. Aut vero post quam matrimonium contraxit perseuerãt in meretricali vita, & tũc vir, illam carnaliter cognoscens, nõ debet aliqua pœna puniri. Et hęc opi. hodie communiter obseruatur. vt dicit Angel. in l. si vxor. §. sed, & in ea, num. 1. ff. de adulte. & in l. si ea. C. de adul. quem refert Anan. in c. 1. nume. 6. de adulte. & Riminal. consi. 17. nu. 20. quod est pro maiori parte duplicatum, in consi. 439. nu. 23. Quo vero ad ipsam meretricem adulterium cõmittentem consi. Napol. in facti contingentia videtur sensisse, φ in ea sit punibile, vt per Capi. decis. 44. & refert Amad. de syndi. num. 174. quòd ita seruauit in practica D. Baptista de Corneto tũc potestas Recanati, qui condemnabit publica meretricem de adulterio, & mortua est in carceribus. Sed certe iudicio meo contraria sententia verior est, quam etiam sequi videtur Amad. in loco præalleg. nam tex. in d. l. si ea, expresse dicit, quod crimen adulterii in ea cessat, & ideo, si casus cõtingeret, ita iudicarem. Quæ autem dicatur meretrix, dixi sup. lib. 2. § Meretrix.

Est autem hodie adulterium crimẽ priuatum, nam nisi certis personis eius accusatio permittitur, vt est tex. in l. quamuis la. 2. C. de adul. Et hanc dicit esse sententiam cõmuniter per maiores nostros approbatum Fulg. consi. 135. post nume. 2. quam etiam communem appellat Anto. Gomez. super l. 80. Tauri. nu. 49.

Quæro etiam, nũquid in crimine adulterii lata culpa æquiparetur dolo? Dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæstio. versi. Dixi etiam.

Hoc crimen est communis fori. & ideo potest puniri per iudicem secularem, & etiam per iudicem ecclesiasticum, vt dixi infra hoc eod. lib. § fi. q. 37. versic. Quæro nunquid.

Sed quæro, quæ sit pœna adulterii secundum eius commune? Respond. De iure diuino secundum legem Mosaicam, in adulterio, tã masculo quàm fęminæ erat imposita pœna mortis, genus autem mortis erat lapidatio, Exodi capitu. 20. Deuteron. cap. 22. De iure autem Canonico pro adulterio laicus tam masculus quàm fœmina excommunicatur, ca. intelleximus.

de adult. Prætereaq; fœmina in monasterium detruditur: & si maritus nolit eam recipere, ibi cogitur toto tẽpore vitæ suæ permanere, & pœnitentiam agere, c. gaudemus. eo. ti. de adult. & nota, quia iste est vnus ex casibus, in quibus episcopus potest punire laicos vt dixi in d. quęstio. 37. versi. Quæro nunquid. Clericus autem de iure Canonico pro crimine adulterij deponitur, & vlterius in monasterium toto tẽpore vitæ suæ detrudit̃. Ita voluit expresse gl. in c. lator. in glo. 1. 2. quæst. 7. Et est communis opi. vt dicit Gril. de diuer. crim. lib. 3. quæst. 2. num. 1. seq. & quæst. 6. nu. 11. Diaz. in pract. crimi. Cano. cap. 79. quem refert Dueñas. reg. 101. in 2. limita. Et pract. Conradi. fo. 384. in 5. limita. Didac. super 4. Decreta. fo. 145. num. 19. quem refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera C. nume. 82. Bermond. de concub. fo. 37. nu. 16. Dicebat tamen Alciatus, quòd si hodie clerici propter adulterium detruderentur in monasteria, pauci eorũ ambularent per vias. De iure autẽ ciuili magna est varietas inter scribentes, an secundum ius Digestorum adulterium puniretur pęna mortis naturalis. Magis tamen communis opinio videt̃ esse, quòd olim puniretur tantummodo pœna deportationis. Et hanc esse cõmunem opinionem attestatur Cuman. consi. 154. post nu. 7. Marsi. in practi. crimi. §. opportunè. nu. 40. quẽ refert Didacus super 4. Decret. fo. 144. post nume. 16. Secundùm verò ius Codicis omnes consentiunt, quòd punitur pœna vltimi supplicii. Et tex. in l. quamuis. la secunda. C. de adul. Et hanc dicit esse communẽ opi. Alex. cons. 13. post nu. 3. lib. 7. Cuma. in loco præallegato, & hoc tam in masculo, quàm in fœmina. Hanc etiã dicit esse communem opi. Legistarum August. ad Ange. de malef. in verbo, Che hai adulterato. nu. 44. quem refert Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. num. 47. & Pract. Conradi fo. 283. num. 21. Sed hodie secundum ius Authenticorum in fœmina propter sexus fragilitatem cõmutata est pœna: virgis enim cæditur, deinde detruditur in monasterium, & si intra bienniũ maritus illam ad se non reuocet, ipsa cogitur habitum monachalem suscipere, & ibi perpetuo permanere, tex. est in authen. sed hodie C. de adult. Et ita volunt omnes doctores, vt dicit Sali. in l. qui sepulchra, post num. 7. C. de sepulchro viola. Et hanc opi. dicit esse cõmunem Imola in l. cũ mulier, post num. 18. ff. soluto matrim. quem refert Nicellus in concor. gl. c. 8. Et reperio, ꝙ secũdum dispositionem illius authenticæ iudicauit in facti contingentia Curia Burde. vt refert Boer. decis. 297. num. 12. Idem etiam seruauit parlamentum Parisiense in quadam Maria Quatteliure, & alia adultera, vt refert Papo. lib. 22. tit. 9. Arresto. 1. & 2. Pariter etiam Curia Neapo. quandam mulierem ob adulterium detrudi iussit in monasterium, teste Grammat. decis. 31. In senatu autem ego nunquam vidi seruari hanc pœnam detrusionis in monasterium: sed quandoque mulieres de adulterio conuictæ fuerunt cõdemnatæ in fustigationẽ, & exilium arbitrarium. 10. Februa. 1558. P. N. Quinimò quædam Margarita China confessa adulterium cum incestu non fuit nisi biduo virgis cęsa. 20. Mar. 1559. P. N. in masculo autẽ firma manet dispositio dictæ l. quamuis. quod scilicet propter adulteriũ puniatur pœna vltimi supplicij. Et ita tenent communiter Legistę, vt dicit Imola in c. tuæ. nu. 13. de procu. Hanc etiam dicit esse communem opi. Alex. in d. cons. 13. nu. 3. quem refert Rolan. in d. consi. 74. nu. 8. & cons. 35. nu. 3. lib. 2. August. ad Ang. de malefi. in verbo, Che hai adulterato. sub num. 44. Afflict. super 3. parte constitutionum Regni rubri. 42. in principio. post nume. 7. vbi dicit, ꝙ ita tenent omnes doctores, & ꝙ ita vidit pluries iudicatum. s. ꝙ adulteri fuerunt ad mortem condemnati, & sententiæ fuerunt executæ, quẽ etiam refert Carer. in prac. cri. fol. 449. nu. 264. in fi. Mitius tamen actum fuit per parlamentum Parisien. cum quodam adultero, qui citra sanguinem fuit punitus, vt refert Papo. in d. Arresto 2. licet deinde Arresto 4. referat fuisse furcis suspensum quendã famulum, qui cum domina adulterium commiserat, de quo fit etiam mentio in placitis Galliæ. lib. 12. tit. 6. placito primo.

Sed quidquid sit secũdum iuris communis dispositionem, hodie videmus in omnibus ferè prouinciis immutatã esse pœnam mortis pro adulterio, & impositam esse pœnam pecuniariam. Et ita communiter obseruari ex statutis Italiæ attestatur Anan. in c. fi. post num. 11. de collus. detegẽ. quem refert Tiraq. de legibus cõnub. lege 13. nu. 23. Quinimò in Gallia ex consuetudine adulteri nõ puniuntur, vt dicit Ioan. Fabr. in l. cõsuetudinis. col. fi. C. quæ sit longa consue. & aliis pluribus in locis, quæ refert Boer. in d. decisi. 297. num. 26 & decis. 317. nu. 13. in fi. & Tiraquel. in d. l. 13. nu. 24. & Igneus in l. lege Cornelia. § ex hoc edicto. nume. 65. ff. ad Sylle. & Gulielmus de Benedic. in secunda parte repeti. cap. Raynutius. fol. 138. nu 63. Et certe maxime dolendum est his temporibus, in quibus passim ferè apud omnia tribunalia adulteri impune euadunt, imò de ipso crimine gloriãtur, illi vero, quorũ vxores adulteræ sunt, accusationem proponere non audent, ne in perpetuam infamiam, ita volente praua consuetudine incurrãt. Quapropter ego semper fui in sentẽtia, ꝙ principes huius temporis, qui hoc grauissimum crimẽ seuerissimis legibus non coercent, illasque exequi non faciunt, grauissime peccent. Et iudicio meo iste est vnus ex casibus, in quibus Christiana resp. indigeret reformatione. Sed hæc omnia locum habent in vxore adulterium committente. Sed quid in sponsa? Resp. ꝙ etiam cum sponsa alterius dicitur committi adulterium, ita dicit glo. in c. discretionem, in verbo, Reatum adulterii, de eo qui cogno. consang. vxoris suæ, quam gl. tenent omnes, vt attestatur Mantua in l. Transigere, nu. 52. C. de transact. Quod tamen intellige, vt procedat in sponsa per verba de præsenti, nam in ea locum habet pœna adulterii, etiam si a viro cognita adhuc nõ fuerit, secus autem sit tantummodo sponsa per verba de futuro. Et ita tenent cõmuniter Doctores, vt attestatur Anton. Gomez. super d. l. 80. Tauri, post nu. 47. ver. Dubium tamen faciunt quæ dixi infra hoc eo. lib. § Homicidium, ver. Sed quid dicendum, circa fi.

Pone stat statutum in aliqua ciuitate, quòd pro adulterio imponit pœnam pecuniariã, vt in multis locis videmus. Quęro, si Iudæus in illa ciuitate committat adulterium cũ muliere Christiana, nunquid erit puniendus pœna iuris communis, quæ (vt dixi) est pœna mortis, an autem erit puniendus pœna statuti, & sic pecuniaria? Respon. Ange. in cons. 114. licet primo, & Alex. consi 99. li. 6. & Barba. consil. 63. lib. 4. in facti contingentia consuluerunt, ꝙ debet puniri pęna statuti, non autem pœna mortis. Et hanc opi. dicit esse communem Bermond. de concub. fo. 40. post num. 32. & num. 40. Ego vero in Iudæo committente adulterium cum Iudæa, vtique sequor opin. Ange. & communem, ex quo debent Iudæi iudicari secundum leges, quibus iudicãtur alij de ciuitate, vt dixi supra lib. 2. §. Iudæus. Et pœna imposita a statuto tollit pęnam iuris communis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q 85. ver. Debet etiam. Sed in Iudæo committente adulterium cum Christiana, secus dicerem, nam coitus Iudæi cum Christiana etiam soluta, & meretrice est punibilis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. Fornicatio, versic. Cum Iudæis. propterea cum in hoc casu sit duplex crimen, debet grauius puniri, quàm disponat statutũ simpliciter loquens in adulterio. Ego itaque huiusmodi Iudæum censerem esse ad triremes perpetuò transmittendum.

Sed pone, quòd ex statuto imposita sit pœna pecuniaria, vel etiam corporalis, quę reiterari possit, puta fustigationis vel huiusmodi, nunquid si aliquis cum vxore alterius pluries rem carnalem habuerit etiã ex interuallo, dicetur plura adulteria commisisse, & sic erit pęna multiplicanda, vel reiteranda? Resp. ꝙ licèt talis dici possit pluries adulterium commisisse, non tamen debet puniri nisi pro vnico adulterio, ita tenet gl. in l. vulgaris, in verbo, Fur erit ff. de furtis, quæ opi. communiter omnium calculis recipitur, vt ait Didac. lib. 2. resolutionem. c. 10. nu. 8. circa fi. Et ita in facti contingentia cõsuluit Bar. consi. 222.

Habet etiam adulterium aliam pęnã, quia scilicet si adulter fuerit in ipso actu adulte-

adulterij deprehensus, potest a patre mulieris impune occidi, vt dixi infra hoc eodem lib.§. Homicidium.ver.Dixi etiam. & aliis seq.

Alia quoque est pœna adulterij de iure canonico, nã propter hoc crimen agi potest ad separationem thori, nec non, & ad dotis, & donationis propter nuptias priuationem. Et est communis opi.vt dicit Bermon.de concub.fo.35. post num. 32. Et hinc colligi potest tantam esse immanitatem huius criminis, vt licèt iure diuino cautum sit, vt quos Deus coniunxit, homo non separet, nihilominus ex causa adulterij conceditur ipsius matrimonij separatio, vt est tex. in c.ex literis. de diuor.cum simil. Quinimò si crimen adulterij esse notorium, posset maritus absque aliqua sententia aut declaratione Episcopi vxorem adulteram propria auctoritate expellere. Et hanc dicit esse cõmunem opin. Barbat.in apostil. ad Abb. in c.fi.sub nu. 6.de adul.

Et scias, ꝙ hoc casu si matrimonium separatur propter adulteriũ commissum a viro, tenetur ipse vxori dotem suam restituere. Et ita firmant Doctores omnes vt ait Paris.consi.54.nu.42.lib.4. Si verò separatur propter adulterium cõmissum ab vxore, ipsa amittit dotem, neque potest illam amplius repetere. Et hoc tã de iure ciuili, quàm de iure canoni. text. est in c.plerunque.de donation. inter virum, & vxorem. & in l.cùm mulier.ff. soluto matri. Et est communis opi. vt dicit Bermon.de concubinis.fo.43.post num. 42. Bal. Nouel.de dote.in 11. parte.§.hactenus.num.36. Didac. super 4. Decreta. fo.135.num.1. quem refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera A, nume.68. Pract. Conradi fol. 384.nu. 23. Bolognet.in rubri. C. de edendo, nume.29. quem refert Viuius in libro communium opi.fol.318.versi. Vxor perdit. Et nota, ꝙ licèt Bar.in l.mulier.§.socer in vltimis verbis.ff. de adulter.tenuerit, ꝙ nisi maritus criminaliter accuset vxorem de adulterio, non lucratur dotem, veritas tamen est in contrarium, quòd scilicet etiam si eam ciuiliter conuincat de adulterio, lucratur dotem. Et ita contra Bar. est communis opi. vt attestatur Alexã. consi.189.num.10.lib.6. apostil.ad Bar. in d.§.socer.

Sed quid si aliquis ducat in vxorem aliquam mulierem, quam siue propter consanguinitatem, siue propter aliud legitimum impedimentum non poterat de iure vxorem ducere, & illa commiserit adulterium, propter quod fuerit priuata dote deinde matrimonium fuerit declaratum nullum, nunquid poterit mulier dotem suam repetere, ex eo ꝙ stante nullitate matrimonij non potuerit dici adulteriũ, & consequenter neque ipsa dote priuari? Respon. quòd non poterit illa repetere, ita tenet gl.in d. c. plerunque.in verbo, non valebit. Et est communis opi. vt dicit Bal. Nouel.de dote. in 11. parte in d. §.hactenus.num.36. quem refert Didac. super 4.Decre.fo.135.nu.1. Ant.Gomez. super d.l.80.Tauri, post nu. 48. versi. secundò infertur. Bermon. in loco præallegato, fo.44.nu.43. Io. Lupus de dona.inter virum, & vxorem, §.36.num.3. quem refert Villalob. in loco præallega. Considerãdus enim est status matrimonij, qui erat tempore commissi criminis, saltem putatiue, & mala intentio ipsius mulieris, quæ ex nullitate matrimonij, deinde declarata excusari non debet, saltem postquam iam super ipsa dotis priuatione fuit pronunciatum.

Adde, ꝙ propter adulterium vxor non modo amittit dotem, sed etiam bona paraphernalia, ita tenuit glo. in d.c.plerunque.in verbo, Dotalitium. Et est communis opi. vt attestatur Boer.decis. 338.nu. 2. Didac.in loco prꝯalle.nu.2. Bermon.in loco præall.fo.46.num.49. Pariter etiam maritus committens adulterium, punitur, & ipse in donatione propter nupt. quam vxor eo casu lucratur, ita tenet gl. in c.1.in gl. 1. vt lite non contestata. Et est communis opin. vt dicit Bermond.in loco pr4alle.nu.56.& seq.

Scias etiam, ꝙ mulier amittit dotem, nõ solum propter adulterium, sed etiam propter solum osculum alteri viro, quam marito datũ, vel quia ille sibi manus ad mamillas posuit, ita tenet Bal. in c.tuæ. nu.4.de procu. Et est comm. opi. vt dicit

Bellon.

Bello. in Rub. C. de edendo. nu. 81. quem refert Didacus in loco præallegato, num. 3. Cùm enim adulterium sit difficilis probationis, & oscula dicãtur proxima, & ferè immediata præparatoria adulterij, optimè statutum est, vt mulier eo ipso, quod conuincitur osculũ amatori dedisse, dicatur etiam de adulterio cõiuncta. Quod intellige, vt procedat non modo quantum ad processum ciuilem, sed etiam ad puniendum eam criminaliter de adulterio. Et hoc dicit esse de mente omniũ Antonius Gome. super d. l. 80. Tauri. nu. 50. quem tamen opi. ego non sequerer in iudicando ad imponendam pœnam ordinariam delicti, & multi etiam contra Bald. tenuerunt, quorum opin. communem esse attestatur Bero. in Rub. de iudi. nu. 22. quem refert Don Anto. de Padilla in l. transigere, nu. 87. de transact.

Facta autem thori separatione propter vxoris adulterium, tenetur nihilominus maritus illam alere. Et ita tenẽt communiter Doctores, vt ait Card. Alexan. in ca. ex parte. col. fin. vers. Sed operæ pretium. de sponsalibus. Licet enim vxor sit adultera, nõ propterea desinit esse vxor, etiam post thori separationẽ. c. 2. de diuor. Tenetur etiam maritus castitatem seruare, aliàs si fornicetur, tenetur ipsam vxorem iterum in consortium admittere. Et est communis opi. vt dicit Abb. in d. c. ex literis. num. 11. de diuortiis. Et ad hoc cogi potest, non solum officio iudicis, sed etiam ad actionem ipsius vxoris. Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Fely. in c. lator post nu. 9. ver. Limita secundo. de re iudi. Didacus in loco præalleg. nume. 5.

Caueat etiam maritus, ne sciens vxorem esse adulteram, se cum ea carnaliter commisceat, nam ex eo videtur illi adulteriũ remisisse, ita tenet gl. in c. fin. in gl. vnica. de adult. quam dicit esse ab omnibus receptam Didacus in loco præallegato, num. 7. Censetur enim ex hoc mores suos approbasse. Quinimò vir, qui rem habet cum vxore adultera, nõ facta prius pœnitentia, peccat mortaliter, vt notatur in c. coniugio. 32. q. 1. Sed certè adulteri hodie ad hoc non aduertunt. Et malè, vt dicit Bertachi. in suo Repertor. in verbo, Adulter, nume. 3.

Et hæc quidem de adulterio criminaliter in iudicium deducto sufficiant. Cæterum an vxor cõmittens adulterium amittat dotem in præiudicium etiam patris, & filiorum suorum, & quandiu hęc exceptio adulterij in dotis repetitione opponi possit, & cõtra quas personas, & an necesse sit, quod maritus, prius iuditium criminale proposuerit, cum hæc omnia magis iudicium ciuile, quã criminale respicere videantur, suo loco tractauimus sup. lib. proximo. §. Dos.

Vnum tamen volo vt scias, quòd licet regulariter crimina nõ præscribantur minori tẽporis spacio, quàm viginti annorum, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. qõ. 51. circa principium, nihilominus accusatio adulterii præscribitur quinquennio, vt est tex. in l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adult. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse refert Papo. lib. 24. titu. 2. Atresto 2. Quod intellige, vt procedat in simplici adulterio, secus autẽ in adulterio cum incestu. illud enim non præscribitur minori spacio, quàm viginti annorum, prout & cætera crimina, de quibus dixi in loco præallegato.

§. *Assassinium*.

SVMMARIVM.

Quis dicatur assassinus in materia ca. primi, de homici. in 6.

Et an ad hoc vt quis dicatur assassinus, requiratur, quòd constet occisum fuisse Christianum, ibidem.

Et an episcopus assassinus comprehendatur in dispositione dicti ca. primi, versi. Quæro nunquid.

Quæ sit pœna assassinij, versi. Sed quæro.

Et an assassinus sit tutus immunitate ecclesię, si ad eam confugiat, versiculo. Item licèt.

Et an in crimine, assassinij requirantur plenę probationis vt in alijs criminibus. versi. Præterea quamuis.

Et

Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiã si non sit secutus effectus, versicu. Scias etiam.

Et an clericus assassinus possit puniri à iudice laico, ver. Videndum est. *Remissiue.*

ASSASSINVS est ille, qui aliquem Christianum occidi pretio mãdat alteri siue infideli, siue Christiano. Et hęc est communis opin. vt dicit Aret. consilio 163. post nume. 17. vbi subdit, quòd forte etiam est consuetudine approbata, quem refert Plaza lib. 1. delictorum, cap. 19. nume. 2. & Viuius in lib. communium opin. in verbo Assassini omnes. Capic. decis. 155. Grammat. voto 8. & 9. Et dicit Pract. Conradi fol. 237. nume. 1. ꝙ in hoc doctores omnes conueniunt. Exemplũ autẽ poni potest in casibus in quibus consuluerunt Bal. consilio 438. lib. 2. & consil. 383. lib. 5. & Rimin. consi. 55. & Rol. consi. 24. in 1. dub. lib. 1. & Gramma. cons. 44. & consi. 66. & est decis. Capic. 112. & 155. Et scias, ꝙ licèt aliqui tenuerint, ꝙ dispositio c. 1. de homic. in 6. punientis assassinos habeat locum solummodo in certo genere hominum, qui appellantur assassini: tamen in contrariũ scilicet quòd imò comprehẽdat omnes. vt dixi, ex communis opin. vt attestatur Boss. in titu. de mandato ad homicid. num. 16. Bene verum est (vt dixi) quòd ad hoc vt quis proprie dicatur assassinus, & consequenter in eo locum habeat dispositio d. c. 1. requiritur, quòd ille interfectus esset Christianus, ita dicit Io. And. in d. c. 1. quem sequũtur communiter doctores, vt attestatur Alex. consi. 166. in fi. lib. 7. & Prac. Caret. fo. 290. post. nu. 15. Et hęc sententia est omnium consensu stabilita, vt dicit Plaza in d. ca. 19. nume. 8. Nam vbi agitur de imponenda pœna alicuius specialis constitutionis, requiritur ꝙ concurrant omnes qualitates, de quibus in ipsa constitutione, vt dixi infra hoc eo. li. §. fi. q. 85. vers. Vbi agitur. Et subdit Io. And. propter hoc se euasisse quendam imputatum de assassinio, ex eo quòd in processu non fuerat probata illa qualitas, ꝙ ille occisus esset Christianus. Et dicit Io. Arno. cautella 25. Vos scitis, quòd ipse ita in facto semel iudicauit. Sed certe credo ꝙ hęc defensio apud nos parũ prodesset, modo ille fuisset occisus in territorio Christianorũ. licèt enim vere nemo nascatur Christianus, tamen cùm à cõiter contingentibus infideles nõ sint soliti inter Christianos cõuersari, ille, qui in territorio Christianorum reperitur, habẽdus est ꝓ Christiano, præsertim in hoc tam graui delicto, in quo non est super huiusmodi subtilitatis insistendum. Vbi tamen reus probaret illum fuisse infidelem, tunc vtique esset ab hoc crimine assassini absoluẽdus.

Quæro, nunquid etiam episcopus, qui sit assassinus, sit comprehensus in dispositione. d. c. primi? Resp. quòd sic. Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Soc. inter consi. Cur. Sen. consi. 20. post num. 43. ver. Omitto postremo.

Sed quęro, quę sit pęna assassinii? Resp. ꝙ tales sunt disfidati a toto populo Christiano, & possunt impune offendi, &c. vt est tex. in d. c. 1. Debet autẽ assassinus puniri pęna mortis, & secũdum aliquos debet trahi ad caudam equi, prout in pluribus locis vsu ac consuetudine receptum esse attestatur Socin. quẽ refert. Plaza in d. c. 19. num. 5. dicit tamen Pract. Carer. fo. 294. num. 35. ꝙ hodie assassini per frustra scinduntur, & quòd iudices hac pęna vtuntur propter criminis immanitatem, & ad terrorem aliorum.

Item licèt assassinus confugiat ad ecclesiam, non tamẽ est tutus eius immunitate, de qua dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 30. sed potest inde ex trahi per quemcunque iudicẽ secularem. Et hæc est crebior apud omnes recepta opin. vt dicit Plaza in d. c. 19. num. 24.

Præterea quamuis regulariter in criminalibus requirantur probationes luce meridiana clariores: tamen in hoc delicto propter eius immanitatem sufficiũt probabilia argumenta, etiam ad condemnandũ. ita expresse dicit tex. in d. c. 1. & est cõmunis opin. vt dicit Boss. in tit. de conuictis, num. 55. & in tit. de iudic. num. 201. Quod intellige no solùm ad condemnãdum pęna extraordinaria, sed etiam ad cõdemnandum pęna corporis afflictiua.

Et

Et hoc cõstituissimum esse attestatur Plaza in d.c.19.nu.16.

Scias etiam, quòd quamuis regulariter ex generali consuetudine Italiæ non puniatur affectus, nisi sequatur effectus, vt dixi in d.§.fi.q.92. tamẽ in crimine assassini punitur conatus, etiam si effectus secutus non fuerit. Et ita in facti cõtingentia consuluit Ang.consi. 14. in q. præmissa. Et hoc frequentissimo omnium consensu receptum esse ait Didac.in repet.cle.si furiosus. fo. 180.ver. Secundò proponitur. Hanc etiam dicit esse frequẽtiori calculo receptam sententiam Gonius de imm.Eccles.fo. 143.in 15.fall.post nu.8.& quem refert. Plaza ĩ d.c.19.n.9.Et ita obseruatũ fuisse in facti cõtingentia per Curiã Neapol.refert Afflic.super 1. parte consti.Regni.rub. 12. num.11.in fi. in quodam assassino, qui cum dardo ballistæ dedit in arzone sellæ equi illius, quem volebat interficere, nec tamen eum offendit, quem rifert, & in eandem sententiatum cõsuluit Gramma.voto 9.Idem etiam seruauit cõsil.Neap.in cuiusdam notarii Marci, qui fuit furcis suspensus, licèt mors vulnerati per assassinum secuta non fuisset, teste Capic.decis.155.Notarius Marcus. Idem etiam seruatum fuisse Mediolani, refert Chass. qui tunc se dicit fuisse Vicariũ Capitanei Iustitiæ super consue.Burgun.fo. 14.post nu.7.& fol.44.nu.11. licèt idem Gramm.voto 8.referat assassinum non secuta morte condemnatum fuisse in pęnã pecuniariam, de quo etiã mentionem facit idem Gramma super consti.Regni, fo. 14.col.2.& pariteretiam voto 20. refert assassinum non secuta morte condemnatum fuisse ad triremes perpetuò. Et licet fortè circa hoc, loquẽdo secundùm dispositionem iuris communis, multa dici possent, tamen stante consuetudine, & communi doctorum opi. credo, quòd non erraret iudex, qui illam in iudicando sequeretur. nam vt dicit Ang.in l. nõ solùm.§. si mandato. num.2. ff.de iniur. licèt de iure communi assassinus non videatur teneri in plus quam mandator, id tamẽ de cõsuetudine non seruatur. Et meritò, quia plus delinquit faciens per pecuniã, quam qui gratis. In senatu tamen vidi secundũ qualitatem facti, & personarum diuersimode iudicari, quãdoque pęnam ordinariam infligẽdo, & quandoque mitius puniendo, vt dixi in allegata q.92.ver. Scias autem. Et ideo putarem hoc esse arbitrio iudicis relinquendum.

Videndum est etiam, nunquid clericus assassinus possit per iudicem secularẽ puniri, & an requiratur degradatio, de quibus omnibus dixi infra hoc eo. lib.§. fin. q.36. ver.Item quæro. & seq.

§. Blasphemia.

SVMMARIVM.

Omnis contumelia in Deum, vel Sanctos prolata, est blasphemia.

Et an dicere, Al dispetto di Dio, sit blasphemia, versi. Sed nunquid.

Quæ sit pœna blasphemiæ. versi. Sed quæro.

Et an crimine blasphemiæ admittatur repulsa testium, versi. Reperio etiam.

Iudæus blasphemans, an possit puniri per iudicem ecclesiasticum, versi. Sed pone.

Blasphemans per iracundiam, an excusetur, versicu. Excusari. *Remissiue.*

Et an propter consuetudiné prouinciæ, versicu. Item potest.

OMNE conuitium, contumelia, vel maladictum prolatum in Deum vel Sãctos est blasphemia, ita dicit Bar.in l.item apud Labeonẽ, quam legit cum lege iniuriarum.§.sed adiicitur. quem legit cum §. ait prætor. num.4.ff.de iniur.Et est communis opi. vt dicit Augu.ad Ange.de malefic.in verbo, verba iniuriosa num.13. quem refert Practi.Contradi.fol.409.nume. 25.Didacus in repet.c.quamuis.fo.57.num. 8.de pactis.Et potest opponi exemplum in Iudæo, qui dixerat, Nasca il vermo cane al Papa, & à chi, il fe Papa: Iddio non potreb be far che esso non fosse Papa. Et scio hauessi Iddio, il Papa, e'l Vescuo nelle mani, trarrei loro gli occhi, super quo consuluit

suluit Cal. cõs. 2. de Iudæis. Et in alio Iudæo, qui dixit; La vostra fede è fede de cazzi super quo consuluit Soci. cõsi. 119. lib. 4. Et in alio Iudæo, qui dixit. Nol potrebbe fare Iddio, che l'hauessi scãbiata io, super quo consuluit Soc. consi. 102. lib. 1. & Alex. consi. 15 lib. 3. & in alio, qui dixit. De asina di Dio, super quo consuluit Bal. in quodã suo consi. paruo, quod refert Catal. de synd. post nu. 104. Et in alio, qui dixit. Se Iddio il dicesse, io direi che'l mentisse per la gola, super quo consuluit Cæpol. consi. 77. Et in eo, qui dixit: Se'l se appontasse nostra dõna, tu mi renderai quel lo che m'hai tolto, vt in casu Corn. consi. 181. li. 1. Scias autẽ ꝙ licèt Bar. in d. §. ait prætor, senserit, ꝙ etiam in homines possit dici plasphemia, tamen hoc nõ admittit cõis vsus loquendi, vt dicit Boss. in ti. de Inquisi. post nu. 131. Et ideo in eo, qui aliquod malum imprecaretur alteri, non haberet locum pœna blasphemiæ.

Sed nunquid dicere, Al dispetto di Dio est blasphemia? Respon. Bal. consi. 476. li. 3. tenuit ꝙ non. Contrariũ verò, s. ꝙ imò dicatur blasphemia, iudicauit in facti cõtingentia Curia Burdegalen. vt per Boer. decis. 301. vbi in prin. dicit, ꝙ hæc opi. est verior tam secundùm Theologos, quàm secundùm Canonistas, & Legistas. Idem etiam iudicauit consil. Neapo. vt attestatur Gramma. decis. 50. & super constitu. Regni fol. 114. col. 3. quam refert Didac. in loco præallegato, nu. 9. Apud nos aũt non modo reputatur blasphemia, sed etiã connumeratur inter atroces, ita declarante senatu 2. Augu. 1556. B. P. & 14. Iun. 1550. P. N.

Sed quæro, quæ sit pœna blasphemiæ? Respon. de iure diuino est pœna mortis, Leuit. c. 25 genus autem mortis erat lapidatio, vt ibi. De iure autẽ canonico cogitur ad publicam pœnitentiam ante fores Ecclesiæ faciendam, modo, & forma posita in c. 2. de maled. quæ tamen pœna nõ habet locũ in clericis, ne ꝑpter huiusmodi publicam satisfactionẽ vilescat clericalis ordini auctoritas. Et ita communiter teneri attestatur Abb. in d. ca. 2. nu. 8. quem refert Simancas de hæret. ca. 8 nu. 11. De iure ciuili, pęna blasphemiæ est pœna mortis, tex. est clarus in Auth. vt nõ luxurientur contra nat. in fi. & ita affirmãt & concludunt doctores, vt dicit Iodoc. in pract. cri. ca. 61. nu. 26. Sed hæc pęna licèt diuina, & humana lege constituta fuerit, hodiernis tamẽ temporibus ob defectum religionis, & iustitię non seruatur, vt dicit Lucas de Penna in l. omnes. col. 3. versi. secundò quæritur. C. de delator. li. 10. Et dicit Bal. in l. 2. circa fi. C. de reb. cred. ꝙ hodie pœna illius Auth. de consuetudi. non seruatur, prout illum refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Verba iniuriosa, post nu. 14. relatus, & ipse per Nunium de los corregidores, fo. 153. nu. 14. & per Practi. Conra. fol. 409. co. 4. Refert etiã Gram. super consti. Regni, fo. 113. col. 2. in fi. Bal. tamen in libro meo id non dicit. Dicit etiam Zasi. consi. 19. nu. 37. lib. 1. quòd hæc pœna de consuetudine non seruatur. nisi esset magna, & enormis blasphemia, quæ ex deliberato, maligno, & doloso proposito, & ore execrabili ad perniciosum exemplum Dei, & hominum proferatur, Et proculdubio si omnes blasphemi decapitarentur, pauci superessent, qui possent blasphemare, vt dicit Bellon. consi. 69. nu. 6 Sed certè hæc est pessima cõsuetudo, & iudicio meo grauiter peccant principes Christiani, & eorum magistratus, qui hoc crimen seuerissimè non puniunt. Et in hoc respublica Christiana magna indigeret reformatione. Refert autem Boer. in d. decis. 301. quòd quidam pro blasphemia, fuit per illam curiam, lingua prius perforata, cõdennatus ad ignẽ, & alius decapitatus. Afflic. super tertia parte constitu. Regni, rub. 54. nu. 7. dicit, ꝙ licèt ex illa cõstitutione imponatur blasphemis pęna amputationis linguæ, vidit tamen aliquando eis perforari tãtùm linguam cũ ferro. Et hoc ex causa. Idem ferè iudicauit parlamentum Delphinale, vt refert Marcus decis. 509. Iodoc. in d. capi. 61. nume. 17. dicit quòd de consuetudine blasphemans gloriosissimam Virginem, vel sanctos, punitur ĩ amputatione linguę, & vlterius exilio, vel alia pœna arbitraria. Et ideo seruanda in hoc sunt statuta, vel cõsuetudo locorum. Cæterùm senatus, cui à cõstitutionibus permittitur pœnas ordi-

narias

arias blasphemis impositas augere solet presertim in atrocibus, plerunq; arbitrari graues pœnas, quandoque ictuũ funis, vt in Gulielmo Casasco, qui dixerat. Nè tu, nè quell'asino di Christo &c. Et quandoq; triremiũ. Et recordor quòd quidam Barbinus, qui dixerat: Venga il cancro à quel traditor di Domenedio, & à quello che lo ha dipinto, & à chi crede che'l sia da bene à far piouere adesso. Fuit per biennium transmissus ad triremes 13. Septem. 1560. P.N. Et nisi rusticitas, & ira illum excusassent, fuisset laqueo suspensus. Et quidam Antonius Zanza propter atroces blasphemias iussus fuit, si erat aptus remo, trãsmitti ad triremus ꝑpetuò, sin minus, furcis suspendi, 18. Apri. 1549. P.N.

Reperio etiã, quòd Paris de Put. de syndic. fol. 210. post nu. 13. tenuit, quòd imputatus de blasphemia non sit admittendus ad probandum cõtra personas testiũ, quia, s. sint infames, vel aliàs inhabiles ad testificandum, attento quòd in hoc crimine grauissimo, quod est læsæ Maiestatis diuinę, admittuntur testes etiam inhabiles, prout fit in crimine lęsę Maiestatis humanæ. Sed certè hęc decisio Paridis apud nos non seruatur, prout etiam non seruatur in supremis curiis Franciæ, teste Boerio in d. decis. 301. num. 11. in fi. Et ideo semper admittitur imputatus de blasphemia ad probãdum contra testes quicquid vult prout in aliis criminibus.

Hoc crimẽ blasphemię est communis fori. Et ideo potest laicus blasphemãs puniri tã per iudicem ecclesiasticum, quàm per secularem, vt no. in d. c. 2. de maled.

Sed pone, ꝙ Iudęus blasphemauerit, nũquid & ipse poterit puniri per iudicũ ecclesiasticum? Respon. quòd non, sed debet iudex secularis super tali blasphemia per Iudæum prolata cognoscere. Et hanc dicit esse communem opi. Alex. in quodã suo consilio quem refert Soci. consi. 119. post num. 16. versi. Vnde ponderandum, lib. 4. nam Iudæi sunt de foro seculari, vt dixi infra hoc eo. li. §. fi. q. 35. ver. Modo quæro. Bene verum est, ꝙ si iudex secularis esset negligens, eo casu posset iudex ecclesiasticus de ipsa blasphemia cognoscere & Iudæum punire. Et ita magis communiter cõcludunt doctores, vt dicit Alexan. consi. 99. nu. 15. lib. 6. quod consi. credo esse illud, de quo loquitur Soci. in loco præallegato, prout etiam considerat Marquard. qui illum refert in tract. de Iudęis, fol. 83. post nu. 5.

Excusari potest quandoque ille, qui ira motus blasphemat, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 60. versic. Est etiam ira, in rustico, qui faciẽdo computa cũ domino suo iratus dixit, ꝙ Deus non potuisset facere, ꝙ esset debitor tot operarum. Dicit etiam Bal. in l. accusationem. nu. 11. C. qui accusa. non poss. ꝙ in illis, qui blasphemãt per lasciuiam, & ebrietatem, prout faciunt Perusini, non est tantum scelus, puniendi tamen sunt, sed mitius, vt dixi in d. qõ. 60. versi. Preterea quæro.

Item potest excusari propter consuetudinem prouinciæ, non quidem vt in totũ impunitus euadat, sed vt nõ puniatur pęna ordinaria blasphemantibus imposita. Nam vt dicit Nunius de los corrigidores fo. 152. nu. 13. vbi in aliqua prouincia est frequens vsus dicendi, Al dispetto, di Dio vel huiusmodi, licèt in effectu sunt verba blasphemiæ, tamẽ propter multitudinem hominum ita loquentium, consuetudo interpretata est, vt non pro blasphemiis, sed tãtùm pro sceleratis, & maladictis iuramentis talia verba puniantur. Senatus tamen noster hoc nõ admittit, quinimò plerunque iussit reiici capitula in quibus quandoque imputati de blasphemia volebant huiusmodi consuetudinem probare talis enim non consuetudo, sed abusus potius dicendus est, cuius nulla ratio haberi debet.

§ *Falsum.*

SVMMARIVM.

Falsi crimen est publicum.

Falsitas circa multa committi potest, versicu. Sciendum.

Falsitas circa testes multis modis committitur, versi. Et in primis.

Subornans testes an dicatur falsum Committere, versi. Subornans.

Et an credatur testibus dicentibus se ad preces alicuius falsum deposuisse, ibi.

Producens falsos testes an dicatur falsum cõmittere, versiculo. Producens falsos.

Et an stante statuto puniente producentem falsos testes, puniri debeat producens vnum tantummodo testem falsum, ibidem.

Testis falsum deponens dicitur falsum committere, versi. Testis.

Et quid si deponat in iudicio contrarium eius, quod prius dixerat extra iudiciũ, ibidem.

Et quid si deponat contrarium eius, quod dixerat in alio iudicio, ibid.

Et quid si duo testes inuicem sibi contradicant, an sint de falso puniendi, versicu. Conuincitur etiam.

Et an dicta testium sint inter se concordanda, vt euitent falsum, versi. Scias tamen. *Remissiue.*

Testis deponens super negatiua est suspectus, de falso, versi. Solet etiam.

Testis deponens falsum, non circa factum principale, sed circa alia extrinseca, non potest puniri de falso, versi. Sed quid si testis.

Si testis neget dixisse prout scriptum reperitur, cui magis credendum sit notario, an testi, versi. Pone testis.

Testis, qui falsum deposuit sine iuramento an possit puniri de falso, versi. Tu scis.

Ad hoc vt testis dicatur falsus, an requiratur quòd probetur ipsum fuisse corruptum, versi. Quæro nunquid.

Et quid è conuerso, nunquid sufficiat probare, quod fuit pecunia corruptus absq; eo, quod probetur falsum deposuisse, versicu. Sed quid è conuerso.

Pœna testis falsi quæ sit, versic. Pœna autem.

Vtens dicto falsi testis dicitur falsum committere, versi. Vtens dicto.

Fabricans falsum instrumentum, dicitur falsum committere, versi. Fabricans.

Et quæ sit pœna notarij fabricantis falsum instrumentum, ibid.

Producens falsum instrumentum dicitur falsum committere, versicu. Producens etiam.

Vtens falso instrumento scienter, dicitur falsum committere, versi. Vtens falso.

Et quomodo hoc casu conuinci possit de sciẽtia, ibid.

Et an puniatur eadem pœna, ac si illud fabricasset, ibid.

Notarius ponens in instrumento, quòd interuenit pretij numeratio licèt re vera pecuniæ non fuerint numeratæ, incidit in pœnam falsi, versiculo. Notarius autem.

Notarius scribens in instrumento, Rogauit Titius spopondit Mæuius, cùm tamen Titius esset absens, incidit in pœnam falsi, versi. Sic etiam.

Notarius conficiens instrumentum super re illicita, incidit in pœnam falsi, versicu. Adde, ꝙ notarius.

Notarius negans se rogatum de instrumento, de quo re vera fuit rogatus, punitur pœna falsi, versi. Item notarius.

Falsificans literas Principis punitur pœna falsi, versi. Sunt & alij.

Partium supponens dicitur committere crimen falsi, versiculo. Partium supponens.

Mutatio nominis est species falsitatis, versic. Mutatio nominis.

Abradens instrumentum, dicitur falsum committere, versi. Abradens.

Aperiens literas alienas, & illas ostendens aduersario, incidit in pœnam falsi, versicu. Aperiens.

Ascribens sibi legatum in testamento alieno, punitur pœna falsi, versiculo. Ascribens.

Et quid in testamento nuncupatiuo, ibid.

Prohibens aliquem testari, incidit in crimen falsi, vers. Prohibens aliquem.

Vendens eandem rem duobus, incidit in pœnam falsi, versiculo. Vendens eandem.

Suspicio falsi pro veritate habetur, versic. Trita est.

Et quid ad puniendum criminaliter, ibid.

Quæ sit pœna falsi, versi. Sed quæro.

Falsitatem committens circa testes, instrumenta, vel acta causæ, an causam ipsam amittat, versi. Item propter.

Falsitas an possit committi sine dolo, versicu. Excusatur.

Falsum

Falsum nõ dicitur id, quod adiuuatur primor dio veritatis, vers. Præterea excusatur.
Falsitas nemini præiudicans, an sit punibilis, vers. Item excusatur.
Iudex omni studio, & interpretatione curare debet, vt falsum euitetur, versi. Item debet..
Falsificans monetam qua pœna puniatur, versicu. Dixi etiam.
Radens aut minuens monetam qua pœna puniatur, vers. Radens autem.
Expendens falsam monetam qua pœna puniatur, vers. Expendens.

FALSI crimen grauissimũ est, & propter eius frequentiam solet à legibus, & statutis grauiter puniri, & cõnumeratur inter publica delicta, non modo si agatur de testã falso, sed ẽt de quocunq; alio instrumẽto. Et ideo qlibet de populo, ẽt si particulariter eius nõ intersit, poterit de falso accusare, dixi sup. hoc eo. lib. §. 1. ver. sed nunquid.

Sciendum est, quòd falsitas circa multa & multis modis committi potest. Põt enim committi circa testes, circa instrumenta, & scripturas, circa monetam, &c.

Et in primis quidem circa testes potest falsitas committi. Primò, subornando testem ad dicendum falsum testimonium. Secundò, producendo in iudicio testẽ falsum. Tertiò, dicendo falsum testimoniũ. Quartò, vtendo dicto ipsius testis falsi.

Subornans autem testes ad dicendum falsum, dicitur falsum committere, sicut, & ipse testis falsum deponẽs. Sed nũquid est danda fides ipsis testibus dicẽtibus se precibus alicuius falsum testimoniũ perhibuisse? Respon. quòd non. Et est communis opi. vt dicit Deci. consil. 189. post num. 8. vers. Primò, quia quem refert Rolan. consil. 16. nume. 7. lib. 1. & Bos. in titu. de inquisi. num. 42. secundùm quam in facti cõtingentia consuluit Ruin. consi. 146. 147. lib. 5. & Natta. cons. 298. Sũt enim socij criminis, & periuri, merito nõ nõ debet eorum dictum, neq; etiam sufficere ad inquirendum, iuxta ea quæ dixi infra hoc eo. li. §. fi. q. 21. vers. Dictum socij, & versi. Scias tamen. Sed quidquid sit de iure consuetudo obseruat cõtrarium, quòd scilicet creditur huiusmodi testib. ita dicentibus, quo ad hoc vt contra eos, a quibus asserunt se subornatos, procedatur ad inquisitionem, vt attestatur Boss. in loco præallega. post num. 46. Et practica est, ꝙ confirmẽt eorum dictum in tortura, deinde procedatur contra nominatos. Quinimò idem Boss. in tit. de indi. nu. 156. circa fi. dicit, ꝙ creditur etiã ad torturam ad modo aliquod aliud adminiculum concurrat. Et subdit, quòd ita communiter seruatur. Et ita ego etiam toties vidi seruari.

Producens falsos testes scienter, dicitur & ipse falsum cõmittere, vt declarat Bal. consil. 106. in 2. dub. lib. 3. & consil. 446. li. 5. Et reperio, ꝙ senatus in facti contingentia iussit poni ad catenam infamem quendam Blasium Axcardum, qui produxerat testem falsum pro filio suo, etiã grauiter vulnerato, 11. Decemb. 1543. P. N. Sed pone, stat statutum, quod punit producẽtem falsos testes, modo aliquis producit tantummodo vnum testẽ falsum, nunquid dicetur incidisse in pœnam statuti? Respon. ꝙ sic. Et ita communiter tenetur, vt dicit Ias. in l. Gallus. §. ꝙ si is in 2. lectu. nu. 2. ff de lib. & posth. Et ita practicatur, vt dicit Angel. in l. prætor, §. homines. in fi. ff. vi bonorum.

Testis, qui falsum testimoniũ deponit in iudicio, dr̃ falsum cõmittere. l. 1. ff. de falsis. c. 1. de crimi. fal. & siquidẽ dolo malo deposuit cõtra innocentẽ, punitur tanquã homicida. l. 1. in prin. ff. ad leg. Cor. de sicar. Et ita in facti cõtingẽtia senatus iussit furcis suspendi quẽdam Cerutum, & alium testẽ, qui in causa criminali falsum testimonium ad offensam deposuerãt. 27. Sept. 1548. P. N. qđ ẽt pluries seruatũ fuisse per parlamentũ Parisiense refert Papo lib. 22. ti. 13. Arresto 1. Non tñ semper senatus solet hac seueritate vti, sed quandoq; etiam mitius agitur, prout in quodã Beltramino de Beluardo, q trãsmissus fuit ad triremes per decenniũ 30. Ian. 1555. D. P. Et Frãcisco Pineta, q fuit tantũmodo fustigatus. 27. Octo. 1558. P. N. Si verò deponat ad defensam, incidit in

pœnam

pœnam falſi, quæ eſt deportatio cum publicatione bonorum, vt dixi infra, verſic. Sed quæro. Sed quia hodie (vt ibi dixi) deportatio non eſt in vſu, debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis. Et ita in facti contingentia conſuluit Alex. cõſ. 55. lib. 7. Et ſecuta eſt iudicando Curia Neapol. quæ condemnauit ad triremes ad tempus quendam, qui falſum depoſuerat ad defenſam, vt refert Grammat. voto 5. & ſuper cõſtit. Regni fol. 116. col. 3. vbi in hac materia valde eleganter loquitur. Teſtibus autem falſum deponẽtibus in cauſa ciuili quãdoque amputatur lingua, plerunque etiam fuſtigantur, ſecundum cauſæ, & perſonarum qualitatem. Conuincitur autem teſtis de falſo, in primis ſi ipſimet fateatur falſum depoſuiſſe, nulla enim maior eſt probatio, quã proprii oris confeſſio. Item ſi ipſemet contraria dixerit. Et in hoc propoſitio ſcire debes, quòd aut teſtis deponit in iudicio cõtrarium eius, quod dixerat extra iudiciũ, Et tunc non dicitur falſarius, & conſequẽter etiam neque poteſt de falſo puniri. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. conſil. 74. num. 8. lib. 1. Didac. in repe. c. quamnis. fo. 55. poſt. nu. 5. verſic. Sed, & ſi quis. Et late dixi infra hoc eo. lib. §. fi. 53. verſi. Primus caſus. Aut vero deponit in vno iudicio contrarium eius quod dixerat in alio iudicio. Et hoc caſu debet puniri tanquam falſarius. Et eſt communis opin. vt dicit Camerar. in ſuo conſil. matrimoniali poſito poſt conſil. Zabarel. num. 3. Aut deponit in vno iudicio, contrarium eius quod prius dixerat in eodem iudicio, & pariter puniendus eſt de falſo. Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didac. lib. 2. reſolutionem. c. 13. poſt nu. 8. verſic. Cæterum, ibi tertium eſt. Sed in hoc propoſito vidẽda ſunt ea quæ dixi in d. q. 53. vbi diffuſis ſcripſi, & hic non repeto.

Conuincitur etiam teſtis de falſo per alios teſtes numero plures, qui contrariũ deponat. Sed pone, quòd duo teſtes tantum inter ſe contradicant, nunquid erũt puniẽdi de falſo? Reſpond. aliqui tenent ꝙ ſic. Et hãc dicit eſſe communem opin. Aret. conſil. 71. num. 3. quem refert Boſſ. in tit. de tortura teſtium nu. 35. & in tit. de falſis, num. 20. Sed certe ego non credo quòd hęc opinio ſit neque communis, neque vera, quia ſi neutri eorum creditur, quo ad hoc vt probẽt ſecundum communem opi. vt dixi ſupra lib. 2. §. Teſtis. multo minus erit vni credendum contra alium, vt ille puniatur de falſo. Bene poteſt, & debet iudex hoc caſu ſuper ipſa contrarietate deligenter inquirere, quis eorum falſum dixerit. Et etiam vbi tales teſtes eſſent alias ſuſpecti vel malæ. cond. poſſent ſubiici torturæ, prout ſe vidiſſe practicari affirmat Boſſ. in d. tit. de falſis, nume. 24. Quod tamen intelligendum eſt cum grano ſalis, vt ſcilicet Iudex priuſquam ad talem actum torturæ deueniat, diligenter animaduertat, ne deſtruat intentionẽ fiſci, vel indebite lædat ius partis, & videat, an dictum vnius ex ipſis teſtibus coadiuuetur aliis præſumptionibus, & ſimilia, in quibus verſabitur multum religio ipſius iudicare debentis.

Scias tamen, quòd dicta teſtium ſunt inter ſe, quantum fieri poteſt, concordanda, vt euitẽt falſum, vt dixi in d. §. Teſtis. Et hoc non modo ſi plures teſtes inter ſe contradicant, ſed etiam ſi vnus teſtis videatur ſibi ipſi contrarius.

Solet etiã dici, ꝙ teſtis deponens ſupra negatiua eſt ſuſpectus de falſo, nã regulariter negatiua eſt improbabilis, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 52. verſ. Scias autem. Scias tñ, ꝙ teſtis ex eo ſolo, ꝙ deponat ſuper negatiua, nõ poteſt puniri de falſo. Et eſt cõis opin. vt atteſtatur Boſſ. in tit. de defenſ. reorũ, nu. 34. Quod intellige, niſi per alias probationes cõiuncatur falſum depoſuiſſe, poteſt tñ puniri pœna extraordinaria ob temerariam aſſertionẽ. Et ita tenent cõiter ſcribentes, vt dicit Cagnol. in l. vnica, num. 38. ff. ſi quis iuſdi. nõ ob temp. Scias etiam, ꝙ in dubio verba, teſtis sũt intelligẽda, vt talis falſitas, quã incurrit teſtis deponẽs ſuper negatiua, euitet. Ita colligitur ex gl. in l. iuris gentium. §. quod fere. in verbo, Contrarium ꝓbetur. ff. de pact. quã dicit eſſe cõmuuiter approbatã Cur. Iun. in d. l. vnica, in prin. nu. 9. Faciunt quæ dixi infra verſi. Item debet.

Sed quid ſi teſtis nõ depoſuerit falſum circa factũ prĩcipale, nec circa qualitates

ſubſtantiales, ſed circa alia extrinſeca nũquid poterit puniri de falſo? Rñ. ꝙ nõ, ita dicit Bal. in l. ſi ex falſi. circa fi. C. de tranſac. & ita cõiter cõcluditur, vt dicit Alex. conſ. 89. nu. 19. lib. 5. Põt tñ puniri pœna Stellionatus ſcdm Ia. But. in l. Lucius. ff. de his qui no. inf. Et idem dicunt oẽs doctores teſte Marſil. conſil. 70. num. 11.

Pone, teſtis negat ſe dixiſſe, prout notarius ſcripſit, notarius vero aſſerit teſtẽ ita dixiſſe, vt ſcriptũ eſt, cui magis eſt credendum? Reſpon. quòd regulariter magis creditur notario, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 53. verſi Quintus eſt caſus. Sed quantum ad hoc, vt notarius vel teſtis puniantur de falſo, non creditur neque notario contra teſtem, neque teſti contra notarium. Ita tenuit Specul. in tit. de teſte. § 1. verſic. Sed pone iudex. Et ita concluditur per omnes, vt dicit Alex. conſil. 74. num. 12. lib. 1. ita etiam communiter cõcludi atteſtatur Riminal. conſil. 56. nu. 2. Et ita reperio deciſum fuiſſe in facti contingentia per conſil. Neapol. teſte Capic. decil 94. in cauſa Io. Pauli. Dicit autem Prac. Millei fol. 83 nu. 46. ꝙ hodie de cõſuetudine ad abundãtiorem cautelam iudices ſolent, imò tenentur acta, & proceſſus criminales ſigni ſui, aut chirographi munimine comprobare vnà cum ſcriba, ſeu notario. Sed hoc apud nos non ſeruatur. Bene ſolent quandoque iudices in cauſis arduis facere, ꝙ teſtes ipſi poſt eorum depoſitionem manu ſua atteſtationes ſuas ſubſcribãt, quod ſatis placet. Hęc autem omnia intellige, vt procedant, quãdo in ipſo examine nullus præſens fuiſſet, præter ipſos notarium, & teſtẽ. Sed ſi vltra notarium fuiſſet etiam præſens iudex, tunc abſolute ſtatur ei, quod reperitur ſcriptũ, quidquid teſtis poſtea dicat.

Tu ſcis, quòd dictum teſtis non probat, niſi ſit iuratus, vt dixi in d. §. Teſtis. Modo aliquis dixit teſtimonium non iuratus, nunquid poterit argui de falſo? Reſpon. quòd poterit puniri de falſo, perinde ac ſi iuraſſet, ita dixit Bart. in l. ſi quis legatum, num. 3. & ſeq. ff. de falſis. Et eſt communis opin. vt dicit Alex. in l. Edi. §. cum autem, num. 6. ff. de edendo. Curt. Sen. in tract. de teſtib. concluſ. 15. nu. 34. licet enim teſtis nõ iuret, non tamen propterea dicitur eius depoſitio eſſe ſine forma, vt declarat Bar. ibi, merito eſt puniendus. Quo ad hoc tamen an iuramentum ſit de forma, vel ne, videnda ſunt ea, quæ dixi in d. §. Teſtis. Et eſt intelligenda hæc concluſio, vt procedat, modo talis falſitas, quam depoſuit teſtis nõ iuratus, ſit nocibilis, alias enim non eſſet de falſo puniẽdus, ſaltem pœna ordinaria, iuxta ea, quæ dixi infra verſic Item accuſatur.

Quæro, nunquid ad hoc vt teſtis dicatur falſus, ſufficiat probare, quòd dixit falſum in ſua depoſitione, an autem debeat etiam probari, quòd fuerit corruptus? Reſpon. quòd ſufficit probare teſtem falſum dixiſſe, abſque eo, quòd probetur, quòd pecunia vel alio modo corruptus falſum depoſuerit, ita dicit gl. in c. licèt cauſam, in gloſ. 2. circa med. de probatio. Et hæc opin. cõmuniter tenetur, vt dicit Imola in l. Diuus, col. 1. in gloſ. in verbo, Corruptis. ff. de re iudic. Hanc etiam dicit eſſe communem opi. Socin. Iun. conſi. 40. num. 9. lib. 2. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium. ca. 36. nume. 10. niſi tamen pars vtrunque ſimul dixerit, ſcilicet teſtes corruptos falſum dixiſſe, nã eo caſu vtrunque probare tenetur, ſecundum communem opi. vt ibi per Mench. cui tamẽ hęc differentia non placet, prout neque etiã placet mihi. Si vero pars non vtrunque ſimul, ſed copulatiue deduxerit, quia ſcilicet dixerit teſtes corruptos fuiſſe, & falſum depoſuiſſe, eo caſu ſufficit alterũ probare. Et hęc eſt communis opin. vt atteſtãtur ſcribentes in d. l. Diuus, quos refert Menchiaca in loco præallegato, nu. 14.

Sed quid è conuerſo, nunquid ſufficit probare, quòd teſtes acceperũt pecuniam pro teſtimonio dicendo, abſque eo, quòd probetur ipſos falſum depoſuiſſe? Reſpond. Bar. in l. 1. in prin. poſt glo. in verbo, Aduocationem. ff. de falſis. & in d. l. Diuus, num. 7. ff. de re iudic. tenuit, quòd eo ipſo, quòd probatur teſtẽ accepiſſe pecuniam pro teſtimonio ferendo, poſſit puniri de falſo. Et hanc opin. dicit ſequi cõmuniter doctores Anan. in capi. 1. numero. 15. de falſis. Menchiaca controuerſ. vſu frequentium. c. 36. nu. 6. illam etiam

dicit

dicit eſſe magis communem Didacus in
repe. c. quamuis fol. 57. col. 3. licèt dicat
illam ſibi nõ placere, idem atteſtatur Nu-
nius de los corregidores. fol. 238. nu. 18.
in fi. Alii dicunt, ꝙ ex eo nõ probatur fal-
ſitas teſtis quo ad illum, qui dedit pecu-
niam. Et ait Dec in d. c. licèt cauſam nu.
20. de probatio. & conſi. 189. paulò ante.
nu. 12. quòd ita tenent communiter Do-
ctores, quem refert Boſſ. in ti. de falſis. nu
me. 168. & in tit. de oppoſ. contra teſtes.
nume 148. & viuius in lib. communium
opin. fol. 299 verſic. Teſtium ſolam. Ego
verò ſic dico. Aut apparet teſtem, qui pe-
cuniam accepit, falſum depoſuiſſe. Et ſu-
perfluum eſt quęrere, an ſit propter corru
ptionem de falſo conuictus, cùm ſit de
falſo teſtimonio omnino puniendus. Au
apparet ipſum veritatem dixiſſe. Et hoc
caſu ego non video, quomodo poſſit pu-
niri de falſo, ex quo conſtat ipſum non
dixiſſe falſum. Et ideo dicerem poſſe pu-
niri aliqua pœna extraordinaria, ex quo
turpiter accepit pecuniam pro eo quod
tenetur gratis facere, & hoc, niſi accepiſ-
ſet pro ſuis expenſis, vel operis, nam eo
caſu potuit licitè accipere. Aut verò dubi
tatur, nunquid falſum aut verum dixerit.
Et eo caſu negari non poteſt, quin ſit val
de ſuſpectus, quòd falſum dixerit. Et ideo
crederem, ꝙ poſſet iudex illum torqueri
facere ſuper falſitate principalis depoſitio
nis. & deinde etiam illum punire extra or
dinem, propterea quòd pecuniam turpi
ter accepiſſet vt ſupra dixi.

Pœna autem teſtis falſum deponentis,
de iure canonico eſt in clerico depoſitio,
& detruſio in monaſterium. ca. ſi Epiſco-
pus. 50. diſtinctione. De iure ciuili eſt pœ-
na falſi, de quo dixi infra verſic. Sed quæ-
ro. Item teſtis falſus tenetur verſus partẽ
de omni damno cõtingente propter illud
falſum teſtimonium, ſecundum regulam
quam tradit glo in c. presbyterum. in gl.
fin. de homicid. Hoc tamen intellige, vt
procedat in foro, contentioſo, ſecus autẽ
in foro conſcientiæ, nam in hoc foro non
tenetur niſi de falſo teſtimonio, non au-
tem de damno ex illo ſubſequente. Ita ſin
gulariter dixit Vinc. in cap. 1. de cuſto. eu
cha. quem ſequuntur communiter do-
ctores, vt dicit Corſet. in ſuis ſingu. in ver
bo, Teſtis, verſic. Si aliquis, quod nota, qa
de facili quis reſponderet contrarium.

Vtens dicto falſi teſtis, dicitur falſum
committere. Quod intellige, ſi ſciẽs teſti-
moniũ eſſe falſum eo vtatur, aliàs ſecus.
Et quia ſcientia eſt difficilis probationis,
ideo inuenta eſt illa practica, qua quoti-
die vtuntur aduocati, & procuratores,
quia faciunt partem, quæ producit teſtẽ,
interrogari, an velit vti dicto ipſius teſtis
cum termino ad liberandum. Et ſi in eo
termino reſpondeat ſe velle vti, tũc habe-
tur pro ſciente, vt dixi infra verſ. vtẽs fal-
ſo. Et iſtud interrogatorium eſt de cõſue-
tudine. Vt dicit Rimi. cõſ. 569. nu. 5. vbi
conſuluit ꝙ iudex inquirens non poteſt
hãc interrogationem facere. Quod nota.

Fabricans falſum inſtrumentum dici-
tur falſum committere. Pœna autem no-
tarii fabricantis falſum inſtrumẽtum de
iure communi eſt pœna falſi, de qua dixi
infra verſic. Sed quæro. De iure autem
Longobardorum erat pœna amputatio-
nis manus dextræ. Et hæc pœna etiam ho
die ſeruatur, vt atteſtatur Gand. de maleſ.
in rubr. de falſar. nu. 3. quem refert Aug.
ad Ang. de maleſ. in verbo, Falſario, poſt
nu. 48 & Rolan conſi. 38. nu. 16. lib. 1. &
Capic. deciſ. 153. nu. 5. licèt dicat, ꝙ ille
notarius fuit ſuſpenſus propter conſtitu
tiones vtriuſque regni, quæ puniunt hoc
crimẽ vltimo ſupplicio. In hoc tamẽ Du-
catu pro prima falſitate notarii vt pluri-
mũ puniũtur citra mortẽ, ſed ſi plures cõ
mittãt, igne comburuntur, prout vidi in
facti contingentia condẽnatum ad ignẽ
quẽdam Ant. Gayanellum 6. Iunii 1545.
& alium de Aplaniis. 27. Aug. 1548.

Producens falſum inſtrumentum, dici
tur falſum committere, ſi ſciebat illud eſ-
ſe falſum.

Vtens falſo inſtrumẽto dicitur falſum
committere. l. maiorem. C. de falſis. Et ita
in facti contingentia conſuluit Barb. con
ſil. 54. maxime. nu. 16. & ſeq lib. 3. Scias
tamen, ꝙ ille, qui vtitur falſo inſtrumẽto,
non punitur, niſi ſciens illud eſſe falſum
eo vſus fuerit Et quia ſcientia difficile ꝓ
bari poteſt niſi per coniecturas, vt dixi in
fra libr. 7. §. Probatio, ideo in practica in-

uentus est modus ad illam probādam saltem præsumptiuè. s. interrogando producentem, an velit vti ipso instrumēto, cum termino ad respondendum. Et si in eo termino responderit vlle vti, punitur de falso tanquam scienter producens, vt dixi supra versic. Vtens dicto. Et scias, ꝙ statuto dicto termino tenetur clarè respōdere. & sine vlla conditione, vel adiectione, an velit vti, vel non. Et hoc siue sit factum proprium, siue alienū, & siue possit de eo verisimiliter esse instructus, siue non. Et hæc est cōmunis opi. vt dicit Boss. in tit. de falsis. nu. 155. Bene verum est, ꝙ si agatur de facto alieno, de quo non sit verisimiliter instructus, iudex debet illi (si eam petat) concedere longiorem dilationem ad respondendum, quam si ageretur de facto proprio. Et ita vsu obseruatus. Scias etiam, ꝙ ille, qui vtitur falso instrumēto, mitius punitur, quàm ille qui illud fabricauit, vel fabricari fecit, nam solūmodo punitur pœna relegationis. Et ita cōmuniter tenetur, vt dicit Salyc. in l. si vteris. nu. 4. C. de fide instru. Fabricās autē punitur pœna falsi ordinaria, quæ est deportatio cum publicatione bonorum.

Notarius autem non modo fabricando falsa instrumenta, dicitur falsum committere, sed etiam si in instrumento aliquid apponat, quod verum non sit, puta si in instrumēto mutui apponat verbum numerauit, cùm tamē tempore celebrati contractus nulla pecunia fuerit numerata. Et ideo debet puniri de falso. ita dicit gl. in l. ex cautione. in gl. magna. ff. de pac. quam sequuntur omnes, vt dicit Alex. in l. prædia. num. 4. ff. de acquir. poss. Hanc etiam dicunt esse commuuem opi. Scribētes in l. singularia. ff. si cer. pet. & ī specie Ias. nu. 48 qui dicit, ꝙ totus mūdus eam sequitur, & Dec. nu. 33. quē refert Diaz. reg 491. Et licèt Bart. ī d. l. prædia. nu. 3. post Iac. Butr. videatur tenere, ꝙ illud verbum, numerauit, possit etiā verificari in actu fisco, illa tamen opin. communiter damnatur, vt dicit Alex. in ea. l. singularia post nu. 33. quem refert Dec. ibi. post nume. 33. & Foller. in pract. cri. fol. 162. nume. 66. Idē dicit Curt. Iun. in ea. l. singularia. num. 36. Non enim debet notarius conficere instrumentum, nisi de his, quæ sensu corporis tunc percipit, secundum doctrinam Bart. in auth. si quis in aliquo, circa fi. C. de edendo. quam dicit esse communiter approbatā Curt. Iun. in d. l. singularia. post num. 36.

Sic etiam si notarius scripserit in īstrumento, rogauit Titius, spopōdit Mæuius & probetur, quòd tempore cōfecti instrumenti Titius erat absens, proculdubio incidit in pœnā falsi. ita sentit Bar. in l. iurisgentium. §. quod fere. ff. de pac. quē sequuntur communiter doctores, vt attestatur Ripa. in l. 1. in prin. nu. 3. ff. de verbo. obliga. Licet enim quis possit interrogare, & alius respondere ex interuallo, tamen cùm in instrumento apponatur locus, & tempus præcisum, non debet notarius (vt dixi) ponere in instrumento, nisi ea quæ percipit sensu corporis tempore confecti instrumenti, alias incidit in crimen falsi.

Pariter etiā notarius ommittens apponere solennitates requisitas in instrumento, de quo est rogatus, incidit in pœnam falsi. Et ita magis communiter tenetur, vt dicit Corn. cōsi. 53. in litera G. lib. 4. Scias tamen, quòd propter hoc non punitur de falso, nisi in casibus à iure expressis. Et hęc est communis opin. vt dicit Augu. ad Angel. de malefici. in verbo Falsario, in fine. quem refert pract. Conradi. fol. 393. numero 10.

Adde, quòd notarius conficiens instrumentum super re illicita, extra casus à iure permissos, incidit in pęnam falsi. ita tenet Bar. in l. 1. vers. Venio ad tertiam. C. de peti. 60. subla. lib. decimo. cuius opin. ab omnibus approbatur, vt dicit Augusti. ad Ange. de malefic. in d. verbo, Falsario. num. 46 quem refert pract. Conradi fol. 393. num. 9. in fine.

Item notarius negans se esse rogatum de instrumento, de quo re vera fuit rogatus, punitur pœna falsi. ita tenēt communiter Scribētes, vt dicit Curt. Iun. in l. qui accusare post. num. 12. C. de eden. Quod intellige, nisi notarius esset vir bonæ opinionis, & factum esset iam ante lōgo tempore ipsum instrumentum, nā eo casu esset excusandus, quia ex cursu longi temporis

poris præsumitur obliuio, vt dixi infra libro 7. §. possessio. Bene verum est, ꝙ si pars faceret statui notario terminum ad respõdẽdum, an esset de eo rogatus, & negaret, dicerem illum non esse à pœna falsi excusandum.

Sunt etiã alii casus, in quibus falsum committitur, puta falsificando literas Papę, Regum &c. Et nota, ꝙ clericus cõmittens crimẽ falsi in literis Apostolis statim est degradandus, & tradẽdus curiæ seculari, vt dixi infra. §. fi. q. 36. vers. Scias etiã. & versic. Videmus etiam.

Abradens instrumenta, dicitur falsum committere. Et scias, ꝙ abrasione facta in literis confirmatoriis Principis, vel in literis de Iustitia, idem iudicatur, quòd de rasura alicuius instrumẽti. Et est communis opin. vt dicit Afflict. decisio. 404. post num. 4.

Aperiens & diffigilans literas alienas, vt illas ostendat aduersario, cõmittit crimen falsi. ita tenet Bart. in l. Titio. nu. 3. ff. ad municip. Et est cõmunis opin. vt dicit Augu. ad Ang. de malefi. in verbo, Falsario. num. 10. quem refert Prac. Cõradi. fol. 392. col. 2. in prin.

Ascribens sibi legatum in testamento alieno punitur pœna l. Cor. de falsis. quæ est deportatio, & bonorum publicatio. l. 1. §. fi. ff. ad leg. Cor. de falsis l. Senatuscon sulto. C. de his, qui sibi ascrib. Et hoc ex dispositione Senatusconsulti Liboniani, vt ibi. Hoc autem Senatusconsultum de plano procedit, quando testamentum, de quo agitur, fuit confectum in scriptis, & sic per ipsam solam scripturam potest veritas voluntatis probari, prout etiã apertè loqui videntur verba ipsius Senatuscõsulti. Sed quid in testamento nuncupatiuo, quod conficitur coram testibus, propterea que videtur cessare suspicio, ex quo voluntas potest etiam per ipsos testes probari? Respond. quòd etiam in tali testamento locum habet dispositio dicti Senatusconsulti. Ita tenuit Cy. quem communiter Doctores sequuntur, vt dicit Bello. consil. 80. post nume. 3. Hanc etiam dicit esse communem opin. Boss. in tit. de his, qui sibi ascribunt. nu. 3. Licèt enim adsint testes, quando conficitur testamentũ tamen experiẽtia docet, ꝙ quilibet de Sacili obliuiscitur, præsertim ea, quæ ad ipsum non pertinent: præterea vbi quid reperitur scriptum in testamẽto pauci sunt qui contra ipsum testamentum velint deponere. Si tamẽ notarius probaret per testes, ꝙ testator tale legatũ sibi reliquisset credo quòd euitaret pęnam falsi. Et ita intelligo illud quod dicit Anan. in ca. accedens. post num. 6. de crim. falsi. dum attestatur communiter teneri, quòd quando est tale testamentum nuncupatiuũ, quod probatur per testes, non tenetur notarius in eo aliquid sibi ascribens, s. ꝙ secuta ꝓbatione per testes, notarius non sit ex ea causa molestandus.

Prohibens aliquem testari, incidit in crimẽ falsi l. Paulus. ff. de falsis. vt in casu Corn. consil. 56. lib. 1. & consi. 84. eodem vol. & consi. 209. lib. 2. & consi. 110. lib. 4. & Calca. consi. 91. & Ias. consi. 31. lib. 1. & Socin. consi. 105. lib. 1 & Soc. Iun. consi. 148. lib. 2. & punitur talis prohibens pœna extraordinaria arbitrio iudicis. ita tenent communiter Doctores, vt dicit Boss. in tit. de his, qui prohibent aliquem testari. nume. 1. & ei aufertur hęreditas tanquam ab indigno. Scias tamen quòd ad hoc. vt huiusmodi pœna locum habeat duo requiruntur. Primum quòd defunctus vellet testari secundùm, ꝙ fuerit prohibitus testari. Et hoc commune dictũ vt attestatur Socin. Iun. in d. cõs. 148. nume. 1. lib. 2.

Vendens eandem rem duobus, incidit in crimen falsi si verò alienat duobus alio contractu, quàm venditionis punitur tãtùm pęna stellionatus, tex. est in l. q duobus. ff. de falsis. Sed certè illis iurib9 derogatum est per generalem consuetudinem vt attestatur Pract. Pap. in forma libelli in actione, hypothecaria. in verbo Sub eadẽ col. fi. quem refert Pract. Cõradi. fol. 396. nume. 22.

Trita est conclusio apud omnes, quòd suspicio falsi pro veritate habetur, & fuit dictum Archi. in c. in memoriam 19. distinct. Scias tamẽ, quòd hæc cõclusio ita simpliciter intellecta non est vera, imò in contrarium est communis opin. vt attestatur Gratus consil. 60. nume. 16. lib. 2.

Socin.Iun.consi.45.num.8.lib.3.quẽ refert Herculan.de proban. nega.nu. 131. Et igitur distinguendum, nam aut loquimur in criminalibus ad puniendum aliquem de falso,& tunc ad probandam falsitatem non sufficiunt coniecturæ,neq; suspiciones,sed requiruntur probationes legitimæ,& quæ de necessitate concludant. Et est communis opin.vt dicit Soci.Iun. consi.39.nume.44.& nu.77.lib.2.& consil.61.nu.9.eo.vol.Boss.in tit.de off.corrup.pec.num.14. Aut loquimur in ciuilibus ad elidendam aliquam probationem, & eo casu vtique talis suspicio falsi pro veritate habetur,& ita intelligendo illud dictum Archi. est communiter approbatũ, vt dicit Curt.Iun.consi.132.nume.10.& consi.166.num.6.

Sed quæro quæ sit pœna falsi? Respon. quòd est deportatio cum publicatione bonorum,hæc tamen pœna hodie non est in vsu,neque imponitur alicui de consuetudine, vt dicit Gand. in tit.de fals.num. 3. quem refert Aug.ad Ang. de male.in verbo,Falsario. post nu.48.nam (vt ipse ait) hodie non vtimur deportationibus, vt dixi etiam infra hoc eod.lib.§.fi.quæst.67. versicu.Deportatio. Et ideo (secundùm eum) vbi adsunt statuta superinde disponentia,imponenda est pœna expressa in ipsis statutis,vbi verò nõ sit à statutis aliqua pœna imposita, tunc imponenda est pœna consueta,quasi hoc arbitrio iudicis relinquatur. Et dicit,quod ita sentiunt Iaco. de Arena,& multi alii doctores. Vide quæ dixi supra vers. Testis falsum. & vers.Pęna autem,& vers.Fabricans.& in d.versi. Deportatio.

Item propter falsitatem cõmissam in causa,pars ipsa falsitatem committẽs causam amittit.Et hæc est communis opi.vt dicit Boer.decis.291.nu. 2. prout illũ refert Villalobos in sua collecta cõmuniũ opin.in litera F.nu.4.Tu verò dic, quòd aut commissa est falsitas circa testes, aut instrumenta,& hoc casu non amittit causam,ita dicit Bar.in l.in fraudem.§.quoties.ff.de iure fisci.Et est communis opi. vt dicit Dec. in ca. cùm venerabilis. nu. 21.de excep.Boer.in d.decis.291.post nume.2.quem refert Turzan. in suis cõmunibus opi. c.81.Aut vero est commissa falsitas circa acta ipsius causæ,& tũc causam amittit,& ita dicit Bar.in loco præallegato,& ita communiter tenetur, vt ait Dec. in d.c.cùm venerabilis,post nu.21.Hanc etiam opi. dicit esse communem Alex.in l.Diuus nu.6. quem refert Didac. in rep. cap. quamuis.fol.56.post nu.6.vers.Item punitur.& Prac. Conradi fol. 399.nu.31. Boer.in loco præallegato, vbi etiam subdit,quod ita seruatur in practica, quẽ refert Vantius de nullitatibus.fol.334.nu.141. Ruin.consi.15.nu.3.lib.5. Et licèt aliqui tenuerint istud tãtummodo locum habere quãdo causa est cũ fisco, nihilominus magis communis opi. est quod habeat locũ etiam quando est cum priuato,vt attestatur Ruin.in loco præallegato.

Excusatur autem à crimine,& pęna falsi ille,qui non est in dolo,nam vera est iuris conclusio, quod falsitas sine dolo cõmitti non potest.Et est communis opin . vt ait Socin.Iun.cons.39.nu.83.lib.2.Faciunt quæ dixi infra hoc eod.lib.§.fi.q.84.circa princip.

Pręterea excusatur,quando illud,quod dicitur falsum,adiuuatur primordio veritatis.Est enim certa iuris conclusio,quòd non potest dici falsum illud , quod iuuat primordio veritatis.l.cum filius.§. hęres meus.ff.de lega.2.Et hanc conclusionem dicit esse communiter approbatã Foller. in pract.crim. fol.183.nu.35.

Item excusatur,si falsitas nemini pręiudicat,nã regulariter nemo incidit in pęnam falsi,nisi falsitas cõmissa sit notabilis quia scilicet alicui præiudicet, aut potuisset præiudicare,ita colligitur ex gl.in l.damus in verbo.priuatus.C.de fals.quã sequũtur communiter Doctores, vt dicit Alexan.consil.145.col.1.versic.confirmo per id lib.6.Et illam glo.esse singularem, & communiter approbatã attestatur Barba.consi.52.nu.4.lib.3. Hanc etiam dicit esse cõmunem opinionem Socin. cõsil.103.nu.1.& 2.lib.1.quod est duplicatum in cons.185.lib.2.quem refert Didacus in repe. d.c.quamuis.fol.56.post nume.6.versi. pœnę verò statutæ.& Practic. Conradi fol. 399. post nu. 33.& Foller. in pract.crim.fol.346.nu. 102.& Viuius in

in lib. communium opin. in verbo, Falsitas quæ nemini, & fol. 298. versi. Testis falsum. in fine. Turzanus in suis communibus opi. c. 80. Plotus in repet. l. si quando, nume. 716. in fin. Et dicit Curt. Iun. de feud. in quarta parte. in prima causa amissionis feudi. quæst. 10. ꝙ hæc est communis practica, qua aduocati sæpe vtuntur. Idem dicit Anan. in ca. 1. post nu. 14. de falsis. Et ita reperio seruatum fuisse per Senatum in quodam errore commisso ꝑ quendam Trouanum notarium 28. Nouembris 1543. P. N. Hinc infertur, ꝙ quādo scriptura, quæ dicitur falsificata deficiebat in forma, & circa substantialia, & sic erat nulla, neque ex ea poterat alicui præiudiciū inferri, eo casu ille, qui in ea falsitatem dicitur commisisse, nō pōt de falso puniri, ita dicit Bart. in l. si quis legatum, nu. 1. ff. de falsis. Et ita communiter tenetur vt dicit Alber. in 2. parte statutorum, quæst. 147. Hanc etiam attestatur esse cōmunem opin. Socin. consil. 104. post nu. 3. versic. Tertius casus lib. 1. quem refert Fran. de Mariano inter consil. crim. diuersorum, consi. 100. num. 1. lib. 2. Sic etiam testis, cuius deposito erat nulla, vel alia nemini præiudicare poterat, non potest de falso puniri. Intelligi pœna falsi ordinaria. Sed bene potest extra ordinem puniri pœna stellionatus. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in 2. parte statutorum. q. 136. Cotta in memoral. in verbo, Mendax, circa fin. Hanc etiam opin. dicit esse communem Gād. de malefic. in titu. de Falsar. nume. 21. prout illum refert August. ad Ang. de malefic. in verbo, Falsario nu. 21. Relatus & ipse in pract. Conradi, fol. 395. post num. 20. Ego verò in hac materia solitus sum distinguere duos casus. Primus est, quando, siue testis diceret verum, siue falsum, & siue probaretur illud quod deposuit, siue non, in omnem casum non poterat alicui nocere, etiam si falsitas detecta non fuisset. Et hoc casu Bald. in l. fin. num. 20. C. si ex falsis instrumētis. tenuit ꝙ talis testis inutilis falsum deponens, puniatur de falso. Sed contrarium communiter tenetur, vt dicit Socin. in d. consi. 103. nume. 1. li. 1. vbi etiam in fine consilii dicit hāc opin. contra Bald. esse communem quasi omnium opin. subdens non esse ab ea iudicādo recedendum. Et ita procedat glo. in d. l. domus. cum similibus. Addit. Socin. in d. consil. 104. num. 2. lib. 1. idem esse dicēdum, quando aliquis communiter falsitatem in scriptura, quę de se nullam faceret probationē, puta si quis in libro suo scriberet aliquem esse suum debitorem. Et dicit, quòd Salic. in l. 1. num. 6. C. de sepulchro viol. qui tenuit, quòd hoc casu debeat puniri de falso, male locutus est, & cōtra communem opin. Et ita ꝙ talis falsitas puniri non possit, dicit esse communem opin. Plott. in repet. l. si quando, nu. 722. Sed certe, iudicio meo, hoc non transit sine difficultate, quia doctores in hac materia loquentes considerant nō solum quòd falsitas possit nocere eo tēpore quo fit sed etiam quòd in futurum sit apta aliquo casu nocere scriptura vel liber priuatus viri probi post eius mortem producta iuxta ea quæ dixi infra lib. 7. Propterea ego hoc casu dicerem, quòd aut talis falsum committens, vsu est etiam illa re falsificata, put eam producendo in iudicio, vel huiusmodi, & tunc debeat puniri de falso, iuxta opinionem Salic. Saltem pœna extraordinaria, aliàs autem posset teneri opin. Soci. tanquam mitior. Secundus est casus, quādo scriptura falsificata, vel dictum testis falsi poterat, alicui pręiudicare, vbi falsitas detecta non fuisset. Et hoc casu aut actus de se erat validus in substātia, & forma, sed in aliis deficiebat, & tenunitur falsarius pœna falsi, perinde ac si fuisset omnino validus, & ita finaliter concluderet doctores attestatur Marsil. cōsil. 70. nu. 12. Aut vero actus peccabat in substantia, & forma, & hoc casu, ex quo non poterat nocere, non debet puniri pœna falsi ordinaria, sed extra ordinem pœna stellionatus. Et ita intelligo doctrinā Bartoli. in d. l. si quis legatum. & Gand. in loco præallegato. Et in hoc proposito generaliter concludo, ꝙ licet falsitas nō nocibilis nō sit punienda pęna falsi ordinaria, debet tñ puniri pęna extraordinaria secundum qualitatem facti, & personarū arbitrio iudicis Et hæc est cōis opi. vt dicit Plot. in rep. d. l. si quādo, post nu. 721.

An autem testis non iuratus possit argui de falso, dixi supra, versic. Tu scis, quòd dictum.

Item debet iudex omni studio laborare vt reos à pœna falsi excuset: & ideo debet, quantum fieri potest, studere, vt dicta testium contraria deponentium, ad concordiam reducat, vt dixi supra lib. 2. §. Testis. Pariter etiam instrumentum iuuare debet omni interpretatione, & distinctione, ne falsum iudicetur, vt colligitur ex gl. in l. Iurisgentium §. quod ferè. in verbo, Contrarium probetur. ff. de pact. quam dicit esse communiter approbatã Curt. Iun. in l. singularia, post nu. 36. ff. si cert. peta. Hãc etiam dicit esse communẽ opi. Cæpolla cõs. crim. 22. versic. Et quod hoc sit. Faciunt quæ dixi supra versi. Solent etiã.

Dixi etiam, quòd circa monetam põt cõmitti falsitas. Et scias, quod multis modis potest quis falsum cõmittere circa monetam. Primò, fabricando falsam monetam. Secundo adulterando. Tertio, diminuendo. Quarto, illam sic falsatam, vel adulteratam, vel diminutam expendendo. Falsificans autem monetam Imperatoris punitur pœna ignis, vt est text. in l. 2. C. de falsa moneta secundum interpretationẽ quam dicit esse communem Viuius in libro communium opin. in verbo, Monetam falsam Imperatoris, & Didac. in lib. pract. q. fol. 339. num. 3. In Gallia autem falsificantes monetam Regis, in aqua feruente siue bulliente soffocantur, vt dicit Igneus in repet. §. non alias. num. 597. ff. ad Syll. Falsificans autem monetam ciuitatis punitur pœna capitali. vt est text. in l. 1. C. eod. tit. de falsa moneta. Illa tamen pęna capitalis non est intelligenda de pęna mortis, sed deportationis. Et ita intelligunt communiter Doctores, vt attestatur Alex. consi. 121. num. 1. lib. 7. referentes Io. Glosatorem defendisse in facti contingentia quędam à pæna amputationis capitis, qui falsificauerat monetam cuiusdam ciuitatis. Hãc etiam opin. dicit esse communem Viuius in loco pręalleg. & Dida. pariter in loco pręallegato dicit hãc esse frequẽtissimam iuris vtriusque interpretationem. Faciunt quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 67. circa princ.

Radens autem, aut minuens monetã auream, si liber est, bestiis subiicitur; si seruus vltimo supplico punitur. l. quicunq;. ff. de falsis. Et est communis opin. vt dicit Viuius in lib. communium opi. in verbo Monetam radens Dida. in loco pręallegato. num. 5.

Expendens autem falsam monetam, si quidem nummi sunt plumbei, vel stanei, incidit in pænam legis Corneliæ de falsis: si vero non appareat, quòd essent plũbei, vel stagnei, punitur tantummodo pæna extraordinaria iudicis arbitrio. Ita dicit Bart. in l. lege Cornel. in princ. ff. ad l. Cor. de falsis. subdens se propter hoc plures euasisse à pęna legis Corneliæ. Et ita etiam tenent Doctores, vt dicit Alexand. in d. consilio 121. nume 3. lib. 7. vbi in facti contingentia ita cõsuluit. Salic. autem in l. 3. numero 6. C. de falsa moneta. tenent indistincte imponendam esse pœnam falsi ordinariam. Et dicit Marsil. in l. qui falsam, nume. 64. ff de falsis. quòd hæc opinio seruatur in practica, quem refert Didac. in loco præalleg. nume. 4. & Viuius in lib. communiũ opin. in verbo, Monetam falsam scienter. Mihi magis placet opinio Bar. tãquam mitior & secũdùm illam, si casus contingeret, cõsulerem, & iudicarem.

§. Fornicatio.

SVMMARIVM.

Fornicatio simplex an sit omni iure prohibita.
Et an cum meretrice, versi. Sed nunquid.
Quæ sit pæna fornicationis, versi. Sed quæro.
Notarius fornicator an sit ipso iure suspensus ab officio, versi. Adde quòd.
Qui sint coitus damnati, versi. Frequenter.
Concubinatus an sit de iure prohibitus, versic. Et in primis.
Et quæ sit pæna tenentis concubinam, ibi.
Et an possit puniri per iudicem secularem, ibidem.
Et an tenens eodem tempore duas concubinas, vel vxorem & concubinam, sit infamis ibidem.

Plura requiri ad hoc, vt dicatur cõcubinatus, versic. Vnum tamen.
Coitus cum virgine est punibilis, versi. Cum virgine. *Remissiue.*
Et quid si sit cum puella nondum viri potẽte, versic. Cum puella. *Remissiue.*
Coitus cum puero an sit punibilis, vers. Cum puero. *Remissiue.*
Coitus cum nupta an sit punibilis, ver. Cum nupta. *Remissiue.*
Coitus cum vidua an sit punibilis, ver. Cum vidua. *Remissiue.*
Coitus cum affine an sit punibilis, ver. Cum affine. *Remissiue.*
Coitus cum moniali an sit punibilis, ver. Cum moniali.
Mulier coitus cum presbytero, an dicatur cõmittere sacrilegium, versiculo. Cum presbytero.
Vasallus commiscens se cum domina an puniatur, versi. Cum domina.
Coitus mulieris cum proprio seruo, an sit punibilis, versi. Mulieris etiam.
Dominus commiscens cum subdita, an puniatur, versi. Cum subdita.
Officialis carnaliter cognoscens mulierem sibi subditam an puniatur, ibid.
Tutor cognoscens carnaliter pupillã an puniatur, versi. Cum pupilla.
Custos carcerum, cognoscens carnaliter mulierem carceratam punitur, versi. Cum carcerata.
Iudæus cognoscens carnaliter mulierem Christianam, an sit pœna mortis puniendus, versi. Cum Iudæis.
Christianus, cognoscens carnaliter Iudæam, vel aliam mulierem infidelem, qua pœna puniatur, versic. Sed quid è conuerso.
Coitus cum bruto animali qua pœna puniatur, versic. Cum animali.
Coitus cum mortua an sit punibilis, ver. Cum mortua.
Mulier inter se concubitus qua pœna puniatur, vers. Inter mulieres.
Raptus qua pœna puniatur, versi. Raptus. *Remissiue.*
Vxores duas, vel duos maritos, vel plures ducens qua pœna puniatur, versic. Dicitur etiam.
Et quid si vxor credens virum suum mortuum esse, alium ducat. versic. Sed pone.
Coitus cum violẽtia commissi, grauius sunt puniendi, versi. Omnes autem.

FORNICATIO simplex de iure ciuili nõ est prohibita, neque etiam in concubinario, secundùm aliquos, vt dixi in sia vers. Et in primis. De iure aũt canonico vtiq; est punibilis, quũ eo iure ꝓhibitus sit oĩs coitus prçter matrimonialẽ, vt dixi in loco prçalleg. De iure etiã diuino fornicatio simplex est prohibita, adeo ꝙ proculdubio peccatum mortale & ita tenent oẽs S. Theologi, vt attestatur Affl. super prima parte constit. Regni rub. 1. nu. 21. Et qui aliter diceret vel crederet, esset hæreticus, vt dixi infra hoc eod. lib. §. Hæresis. circa principium. De iure autem ciuili. vt dixi simplex fornicatio, siue coitus soluti cũ soluta non est punibilis, quinimò neque etiam coniugati cum soluta, vt dixi supra hoc eod. lib. §. Adulterium. circa princip. Hoc autẽ multo magis locum haberet, si talis mulier soluta esset meretrix, nam fornicatio, vel coitus cum meretrice non est de iure ciuili punibilis. Et hanc opi. dicit esse cõmunem Ang. in l. si vxor. §. Sed & in ea, num. 1. ff. de adult. Et hoc adeo verum est, vt etiam si per vim quis stuprauerit meretricem, non potest puniri, neq; etiam crimine iniuriarum, quicquid dixerit Bal. in l. fi. nume. 3. ff. de rerũ diuisi. cuius opin. est communiter reprobata, vt dicit Alciat. cons. 469. num. 1. Et hæc quidem conclusio in meretrice nõ nupta, nõ habet multum difficultatis. Sed quid si sit nupta? Dixi supra hoc eod. lib. §. Adulterium, versic. Sed nunquid. Quæro etiam quid si meretrix sit carcerata, an illã carnaliter cognoscens sit puniendus? Dixi infra versic. Cum carcerata.

Sed quæro, quæ sit pœna fornicationis de iure canonico? Respond. In laico est pæna arbitraria: in clerico autem variæ fuerunt opiniones inter scribentes. nam aliqui tenuerũt, quòd propter simplicem fornicationem clericus incurrat pænam deposi-

depositionis. Et hanc dixit esse communem opi. Aret. in c. cum non ab homine. col. 10. de iud. Contrariam autem sententiã, quòd scilicet clericus propter simplicem fornicationem non incurrat pœnam depositionis, sed solummodo suspensionis, dicit cõmuniter teneri glo. in c. Maximianus. in verbo, Remoueantur 81. distinctione, quam refert, & sequitur Abb. in c. ex parte, nu. 1. in fin. de testibus. Hãc etiam opi. dicunt esse communem scribẽtes in c. at si clerici. de iu. & in specie Imola, num. 11. & Fel. post. n. 14. versi. Vtrum autem, quem refert Foller. in prac. crim. cano. fol. 221. num. 6. & Dec. in eo. c. at si clerici, num. 36. & Berous nu. 165. & seq. Corset. in suis sing. in verbo, Fornicatio, vers. Propter, Sylua de beneficio, fol. 140. num. 7. Duennas Reg. 101. in principio, Bermon. de concub. fo. 251. nu. 10. Boss. in titu. de coitu damnato, num. 10. Et ab hac opin. tanquam veriori, & magis communi nullo modo esset in practica recedẽdum, quam etiam dicit esse forensibus vsibus receptam Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. num. 48. & seq. Bene verum est, quòd pro fornicatione, quæ habet insignem deformitatem, clericus est deponẽdus, & est communis opin. vt attestatur Menchiaca in loco præallegato, post nu. 49. Vide quę dixi supra hoc eo. lib. §. Adulteriũ, versic. Sed quæro, & infra. §. Incestus, versic. Sed quæro, & §. Sodomia, versic. Sed quæro, & §. Stuprum, versic. Sed quæro. Cæterùm coitus, qui fit inter clericum, & mulierem solutam, non est neque incestus, neque sacrilegium, vt dixi infra versic. Cum presbytero, & infra hoc eodem lib. §. Incestus, versic. Sed nunquid, sed simplex fornicatio, prout etiam inter laicum solutum, & solutam. Clericus autẽ notarius fornicator est ipso iure suspẽsus ab officio. Et est cõmmunis opi. vt dicit Abb. in c. cũ nõ liceat, num. 4. de præscrip.

Frequenter dubitari contingit, quis dicatur damnatus coitus. Scias igitur ꝙ dãnatus coitus dicitur ille, qui aliqua lege exteriori, & humana punitur. ita dicit Barto. in l. fin. num. 4. ff. de his, quibus vt indig. atque ita ab omnibus receptum videtur, vt ait Didacus super 4. decretal. fol. 172. post nume. 15. Videamus igitur, qui coitus sint à lege punibiles. Et reperio quòd, à lege puniri videntur hi, qui sequũtur.

Cum concubina.
Cum virgine
Cum puella nondum viri porente
Cum puero.
Cum nupta.
Cum vidua.
Cum affine.
Cum moniali.
Cum presbytero.
Cum domina.
Cum subdita.
Cum pupilla.
Cum carcerata.
Cum iudæis vel infidelibus.
Cum animali bruto.
Cum mortua.
Mulierum inter se.

His accedi Raptus, & Violentia & his coitus, qui plures vxores eodem tempore ducẽdo committitur, de quibus omnibus sigillatim videamus.

Et in primis quæro, nunquid concubinatus sit à iure prohibitus? Respond. Hęc quæstio de iure Canonico nullã habet difficultatem nam omnis coitus præter matrimonialem est prohibitus in foro conscientiæ, secundùm Canones, vt tenet gl. in clem. vt nostrum. in verbo, Non est, de Hæret. quam sequuntur omnes, vt dicit Caccialup. in repet. l. si qua Illustris, nume. 30. in fin. C. ad Orficia. Sed de iure ciuili magna fuit altercatio ĩter scribẽtes: nam aliqui tenuerunt, quòd de iure ciuili coitus cum concubina non sit improbatus. Et hanc opin. dixit esse communem Alex. in l. ex facto. § si quis rogatus. num. 13. ff. ad Trebell. quem refert Ioan. Gaton. in rub. C. de secun. nup. in 28. pœna, versic. Ex qua conclusione, & in l. 1. in textu lib. num. 27. eod. tit. & Bermõd. de concub. fol. 391. num. 2. Socin. in l. cum Auus, post num. 65. versic. Magis tamen, ff. de cond. & demon. Contrariam autem sentẽtiam, scilicet, quòd imò concubinatus hodie sit reprobatus etiam à iure ciuili, dicit communiter teneri Alexand. sibi contrarius consil. 49. num. 3. in fin. lib. 4.

Felin.

Felin. in c. cùm sit generale. nu. 13. de foro compe. Ripa in l. fin. num. 38. in fi. C. de reuocan. donatio. Didacus super quarto Decreta. in prima par. c. 4. fol. 5. prout illum refert Nunius de los corregidores. fol. 223. nu. 1. in fi. Ego certè suspicor in puncto iuris veriorem esse opin. quòd cõcubinatus nõ sit de iure ciuili prohibitus atque ita videmus seruari de consuetudine, quæ est optima legum interpres, quia iudices seculares regulariter hoc crimen non puniunt, nisi quatenus requisiti ab ecclesiasticis brachium suũ impartiuntur, vt dixi infra hoc eo. li. §. fi. quęst. 37. versi. Quæro etiam. propterea ego ab hac sententia in iudicando non recederem. De iure autem Canonico laicus tenens cõcubinã punitur arbitrio iudicis, clericus aũt concubinarius est priuãdus beneficio, & tenetur ad restituendum fructus perceptos. Et est communis opin. vt dicit Bellon. consi. 56. num. 3. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opinio. in litera C. n. 85. Sed certè Bellon. ibi attestatur de communi in alio proposito, prout ego fideliter retuli infra hoc eo. lib. §. fi. q. 73. versi. Pariter etiam. Item de iure tenẽs eodem tempore vxorem, & concubinã, vel duas concubinas simul, efficitur infamis, sicut ille, qui duas vxores habet eodem tẽpore secundum glo. in §. si verò effusa, in verbo, Consistente. in auth. quibus mod. natu. effi. sui col. 7. Sed hoc non obseruatur de facto, vt dicit Bald. in l. neminem, quæ est lex secunda, num. 1. C. de incest. nuptiis. quem refert Barba. de testibus. in 4. parte post num 9. & Caccialup. in repeti. l. si qua Illustris. num. 35. C. ad Officia num. & Bermond. de concubinis. fo. 188. nu. 3. & fol. 399. in principio. & Roland. consi. 64. nu. 18. lib. 2.

Vnum tamẽ scias in hac materia, q̃ ad hoc, vt dicatur concubinatus, plura de iure requiruntur, quæ si nõ concurrant, trãsit in crimen stupri, quod est omni iure punibile, prout in facti cõtingentia iudicauit Curia Neapolit. vt per Grammatic. voto quarto, quæ relegauit per triẽnium quendam, qui diu mulierem vt concubinam tenuerat, deficientibus aliquibus ex dictis requisitis, quæ ibi enumerat, numero sexto. & aliis sequen.

Cũ vergine proculdubio punibilis est coitus, & appellatur stuprum, de quo dixi in fra hoc eo. lib. §. Stuprum.

Cum puella nõdum viri potẽte coitus est punibilis, vt dixi in d. §. Stuprum. vers. Fuit aliquando.

Cum puero pariter est punibilis coitus vt dixi infra hoc eo. lib. §. Sodomia.

Cũ nupta est puuibilis coitus, vt dixi supra hoc eo lib. §. adulterium.

Cũ Vidua est punibilis coitus, vt dixi infra hoc eo. lib. §. Stuprum.

Cum affine vel cõsanguinea est punibilis, & damnatus coitus vt dixi infra hoc eo. lib. § Incestus.

Cum moniali est prohibitus coitus, & punitur pœna capitis, vt est tex. in §. pe. in Auth. de Sanctis. Epis. Et ita etiam cautũ est per constitutiones huius Ducatus, in tit. de pœnis. cap. carnali copula. Et idem etiam disponunt cõmuniter statuta per Italiã, vt dicit Marsi. in l. vnica. nu. 40. & sequen. C. de raptu virg. vbi in hoc proposito eleganter loquitur.

Cum presbitero autẽ mulieris fornicatio proculdubio est prohibita, prout cũ cæteris. Punctus est, nunquid concubina vel alia mulier soluta cõtubens cùm presbytero dicatur committere sacrilegium? Respond. quòd nõ, sed tantùm dicitur cõmittere simplicem fornicationem. Et est communis opin. vt dicit Caccialup. in repet. l. si qua Illustris. post numero 31. C. ad Officia. prout illum refert Boss. in tit. de coitu damnato. nume. 15. licèt Caccialup. in libro meo id non dicat, sed q̃d coitus clerici cum soluta non habeatur pro adulterio, neque pro stupro, neque pro incestu. Sed tãtummodo pro simplici fornicatione attestatur esse communem opi. Menchiaca lib. tertio de testa. §. 22. num. 50. Boss. in tit. præallegato, de coitu damnato. nume. 10. Vide quæ dixi infra hoc eodem lib. §. Incestus. versi. Sed nunquid. Ex secundum hanc conclusionem necesse est dicere, quòd gl. in capi. per venerabilem. in verbo, Adulterius. qui filii sint legiti. quæ appellat hunc coitum adulterinum, impropriè loquatur, licèt illam cõmuniter receptam esse asserat Didacus su-

super 4.decret.fol.172.col.4.in fi.& Plaza lib. 1.delict.c.41.num.31.

Cum domina punitur vasallus se commiscens,vt dixi supra li. prox.§. Feudum. q.48.Item seruus cum domina coiēs flāmis est comburendus,vt dixi infra versic. Mulieris etiam.

Mulieris etiam cum proprio seruo coitus inter damnatos connumeratur,& grauissimè punitur ex dispositione l.pe.C.de mul.quæ prop.seruis se iunxerunt. nam mulier ipsa capite punitur, seruus autem flammis comburitur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anto.Gomes. super l.80.Tauri.num. 23. Non tamen è cōtra si ancilla rem habeat cum domino, punitur,imò remuneratur, vt est tex.in l. fina.C.communia de manumiss. vnde sumit argumentum Cy.in d.l.1. quòd amatores debent donare amasiis suis, non è contra,subdens, Et crede experto, quòd donum magis valet,quàm suspiriū, imò suspirium nihil valet sine dono ferrum tamen|pręponitur auro. nam secundū Iuue. Ferrum est quod amant. Quod (vt ipse ait)quidam exponunt,|idest ferreum mēbrum, propter cuius ferri fortitudinē insignes etiam mulieres seruis vilissimis se exponunt. Quæ verba D.Cyni sunt notāda,quia licèt esset Excellens Doctor, fuit etiam maximus amator, & egregius Poeta,vt FRAN. PETRARCA attestatur in iis criminibus,in quibus ipsum mortem deplorat. Et extant adhuc Canciones,& alia carmina amatoria D. Cyni non insulsa.

Cum subdita punitur etiam coitus in domino feudi.

Item in officiali cognoscēte carnaliter mulierem sibi subditam.

Cum pupilla punitur tutor vel curator se carnaliter commiscens pœna deportationis,& confiscationis omnium bonorū vt est tex.in l.vnica.C. si quis eam cuius tutor fue.&c.Et ita tenent communiter Doctores, teste Anto. Gomes. super l. 80. Tauri.num.24.Et licèt ille tex.loquatur in eo,qui iam desiit esse tutor, vel curator nihilominus multo magis locum habebit eius dispositio in eo,qui adhuc durante tutela, vel cura eam stuprauerit,,& ita esse de mente omnium attestatur Anton. Gomes.in loco præallegato.

Cum carcerata coiens custos carceris grauiter punitur, & de consuetudine Regni Francię suspenditur, vt attestatur Io. Fabr.in §.itē lex Iulia. nu.6. Inst.de pub. iud.quem refert Paris Put.de synd. in verbo,Adulterium.cap.1.post nu.2.& Anto. Gomes.super l.80.Tauri nu. 25. Sed hoc apud nos non seruatur. Habemus enim constitutionem in tit.de custod.reorum. c.si pretores. §. custodibus per quam imponitur pęna trium ictuum funis,& vltra arbitrio senatus. Sed quid mulier cognita à commentariense esset meretrix? Respon. ꝙ licèt coitus cum meretrice sit impunitus, etiā si per vim fiat vt dixi supra versic.Sed nunquid,nihilominus ratione loci & custodiæ non est impunitus dimittendus.Et ideo in facti contingentia parlamentū Burdegalense iussit fustigari quēdam custodem carcerum; qui meretricē carceratam per vim cognouerat, vt refert Boer.decisio 317.nume.9.de quo Arresto mentionem facit Papo lib. 22.tit.8.Arresto.1.Si verò aliꝰ ex carceratis cognoscat meretricem pariter carceratam, non videtur propter hoc molestandus,& ita seruatum fuisse per eandem Curiam Burdegalen.attestatur Boer.in d.decis.317.nume.10.vbi etiam num.14.dicit hanc esse communem opin.

Cum Iudæis etiam coitus est prohibitus.Potest autem hoc dupliciter cōtingere.s.si Iudæus cognoscat mulierem Christianam,& è conuerso si Christianus cognoscat mulierem Hebręam. Quæro igitur qua pęna puniēdus sit Iudæus cognoscens mulierem Christianam? Respond. ꝙ non debet puniri pœna mortis,sed alia mitiori,& hanc esse communem opinio. attestatur Boer.decis.316.nu.5.quem refert Didacus super quarto Decr.fol. 112. num.3.Mantua centuria prima, nu.30. Erit ergo puniendus pœna extraordinaria|arbitrio iudicis citra mortē. Et dicit Alciat.consi.458.num.1.ꝙ Doctores magis communiter sentire videntur,ꝙ puniri debeat pœna pecuniaria, & ita in facti contingentia consuluit Alexand.consilio 13.lib.7.& Corne.consi.107.libro1. Oldrad. autem in consilio suo vltimo dicit, quòd

quòd in facti contingentia vidit iudicatum, quòd cuidam Iudæo, qui carnaliter cognouerat quandam mulierem Christianam, amputarentur virilia, & dicit se illa vidisse ante Palatium. Et ego vidi Iudæũ de hoc crimine accusatum, transmitti ad triremes per decennium, etiam quòd mulier, cum qua ipse carnaliter commiscuerat, esset publica meretrix. Hoc autem intellige vt procedat, quando talis coitus Hebræi cum Christiana esset simplex fornicatio. Sed si esset adulterium, vt in casu Ias. consi. 21. lib. 1. & aliorum quos retuli supra hoc eod. lib. §. Adulterium. versic. pone stat statutum. vel alius coitus qui esset punibilis pœna mortis, crederem non esse debere meliorem conditionem Iudæi, quàm Christiani. Refert etiã Boer. in d. deci. 316. num. 5. quòd Parisiis fuit combustus quidam Io. Alardus, qui ex quadã Iudæa, quam in domo retinuerat, susceperat plures liberos.

Cum animali bruto coitus inter nefandos connumeratur, puta si vir coierit cũ asina, vt in casu in quo consuluit Rolãd. consi. 7. lib. 1. dicitur enim talis coitus fieri contra naturam humani generis. c. hoc ipsum. §. 1. 33. quæst. 2. & punitur pœna mortis, vt est tex. in c. mulier. 15. quæst. 1. & ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Anton. Gomes. super l. 80. Tauri. nu. 35. Et ita fuit in facti contingẽtia ad mortem damnatus per curiam Burdegal. quidam, qui nixum fecerat coeundi cum bruto animali, licèt impeditus opus non consummasset, vt refert Boer. decis. 316. vsq; ad no. 5. & Papo lib. 22. ti. 7. Arresto primo. Et certè secundùm legem Mosaicam tale facimus committentes, puniebãtur morte Exod. 23. & etiam mãdatur occidi pecus, cũ quo ipsum scelus committitur, prout etiam seruatum fuisse per prædictam curiam in nõnullis casibus refert Boer. in allegata. decis. 316. post nu. 6. in quibus dicit viros, prius strangulatis animalibus, cõbustos fuisse. Vide in hoc proposito quæ dixi īfra hoc eo. lib. §. fi. quęst. 99. versic. Quæro etiam.

Cum mortua quoque coitus est punibilis, & hoc faciẽs videtur grauiter puniẽdus tanquam contractor cadauerum, iuxta dispositionem l. fin. C. de sepulcro violato. prout etiam sentit Boer. in allegata decis. 316. nu. 13.

Inter mulieris cadit etiam coitus punibilis, quando inter se actum venereum faciunt, fricando, & se corrũpendo, de quo in facto propositum fuisse accusationem contra duas mulieres refert Boer. in d. decis. 316. circa fi. Est autem à iure pro hoc crimine imposita pœna mortis, vt est tex. in l. fœdissimam. C. de adulter. & est communis opin. vt dicit Ant. Gomes. super l. 80. Tauri. num. 34. quã tamen ipse intelligit, vt procedat, quando simul coeunt, non simpliciter fricando, sed imponendo aliquod instrumentum materiale, puta ligneum, vel vitreum. Et ibi recenset multos casus, qui in hoc proposito contigerunt, & dicit sibi relatum fuisse, ꝙ quædã moniales, quæ ita simul coibant, fuerunt combustæ. Quando vero simplex fricatio interuenit, debent secundùm eum puniri citra mortẽ. Et ita in facti in contingẽtia iudicatum fuisse refert in ciuitate Granatę, ꝙ opi. tanquã mitior mihi satis placet.

Raptus etiam inter maximè dãnatos coitus connumeratur, & punitur vltimo supplicio, vt dixi infra hoc eodem lib. §. Raptus.

Dicitur etiam damnatus, & punibilis coitus, illius qui eodem tempore duas vel plures ducit vxores. Scias autem ꝙ Sanctis patribus ex diuina reuelatione permissum fuit plures vxores habere, & hæc est communis opi. vt dicit Floren. in tertia parte. tit. 14. c. 10. nu. 2. quem refert Didacus super quarto Decretal. fol. 124. nume. 2. Hodie verò est prohibitum viro duas vxores ducere, & mulieri pariter duos maritos habere. Pœna autem viri accipientis duas vxores, & mulieris accipientis duos maritos, de iure canonico est, vt mulieris capilli, & panni anteriores, & posteriores scindantur, vt habetur in c. de benedicto. 32. quæst. prima. secundum expositionem quam dicit esse veram, & approbatam Pet. de Bagarottis inter cõsilia criminalia diuersorũ. consil. 85. in fi. lib. secundo. De iure aũt ciuili variæ sunt opin. sed magis communis opin. videtur esse, ꝙ puniatur pœna stupri, quæ est publicatio dimidiæ

dimidiæ partis bonorum, vt in facti contingentia consuluit Alex. cons. 165. li. 7. Præterea tales ducentes duas vxores sunt infames, vt est text. in l. 2. C. de incest. nu. & ita tenẽt communiter doctores, vt attestatur Ant Gomes. super l. 80. Tauri. nu. 27. Sed hodie, vt ait Ant. Gomes. ibi, ꝙ Didac. super 4. Decret. fol. 126. nu. 7. praxis recepit, vt contrahentibus binas nuptias candenti ferro fronti imprimatur litera Q. Cæterùm hoc fortè apud Hispanos seruatur. Nos autem habemus cõstitutionem disponentem, ꝙ puniãtur in scutis 500. vel tribus ictibus eculei, & vlterius arbitrio senatus. Solet autem senatus, quãdo quis plures quàm duas vxores habet eodem tẽpore, grauius in eo animaduertere, prout factum fuit in quodã Bartho. Comensi. qui quatuor mulieres eodem tẽpore viuẽtes in vxores duxerat, fuit enim publicè fustigatus, & ad triremus per triẽnium transmissus. 2. Decembris. 153 . C. C. Grammat. autem voto 17. refert, quòd quidam, qui eodem tempore quinq; vxores duxerat, fuit propter delictum toties reiteratum, vltimo supplicio affectus ex iudicio illius curiæ Neapol.

Sed pone, ꝙ mulier virum suum, qui lõgo tempore absens fuerat, esse vita functum, alium duxerit in maritum, nunq.d erit punienda? Respond. quòd si quidem talis mulier, certum nuncium de mariti morte acceperit, vel etiam aliter fama publica interueniente probabiliter credere potuerit illum defunctum esse, debet excusari, alias verò punitur de adulterio, & hæc est communis opin. vt attestatur Anto. Gomes. super d. l. 80. Tauri. nu. 31.

Omnes autem coitus cuiuscunq; generis sint, si per vim committantur, grauius puniri debent. Et ideo cognoscens carnaliter mulierum per vim punitur pœna capitis, vt dixi infra hoc eo. li. §. Raptus. circa. prin. & ita etiam cautum est per cõstitutiones huius Ducatus, quas tamẽ senatus non semper obseruat, licèt grauissimè puniat. & memini, quòd quidam Hieronymus de Lomatio pro violentia illata mulieri, etiam quòd haberet pacem, fuit transmissus ad triremes per quinquẽniũ. 28. Septemb. 1559. P. N. Et põt poni exẽplum in adulterio per vim commisso, vt in casu in quo consuluit Grammat. Cõsi. 45. item in sodomia perpetrata cum violentia, vt in casu in quo consuluit Mantua consi. 213. lib. 1.

§. Furtum.

SVMMARIVM.

Furtum quid sit.

Furtorum genera quæ sint. versic. Furtorum autem.

Domino rei an liceat rem furatam perquirere in domibus aliorum, versic. Quæro nunquid.

Et an possit proponi edictum, vt quilibet teneatur indicare rem furtiuam, versic. Solent etiam.

Et an ille, apud quem reperitur res subtracta præsumatur fur, versic. Sed nunquid.

Et an furtum sit graue delictum, versic. Quærò an furtum.

Furti pœna quæ sit, versic. Sed quæro.

Et quid in furibus famosis, versic. Scias tamen.

Et an pro vno furto magno possit quis suspẽdi, versi. Sed an pro vno.

Et an stante statuto, quòd pro tertio furto quis suspendatur, si quis commiserit duo furta extra territorium. & vnum in territorio possit suspendi. vers. Sed pone.

Et an fur, qui rẽ furatam in aliud territoriũ exportauit possit in eo puniri ratione contrectationis, versic. An autem. Remissiuè.

Et quid si fur pro duobus primis furtis fuerit iam punitus, versi. Quæro etiam.

Et quid si fuerit absolutus, versic. Sed quid si pro illis.

Et quomodo dicantur esse duo furta, vers. Vnum tamen.

Fures an possint capite puniri, versic. Est igitur.

Et an puniantur pœna quadrupli, versic. Pœna autem.

Fur deprehensus in flagranti crimine potest impunè occidi, versic. Potest etiam. *Remissiuè.*

Contra

Contra furem potest in litem iurari, versic. Item contra.

Quando dicatur constare de furto, versic. Quando autem. *Remissiuè.*

Fur an excusetur à pœna furti si probet illum cui furatus est, esse suum debitorem, ver. Excusatur autem.

Et quid si ille, cui res furata fuit, protestetur quod illam accepit de eius voluntate vel consensu, versi. Item excusatur.

Furta domestica an sint punienda, versicu. Posset etiam.

Furtum de re modici valoris an sit puniẽdum, versic. Pariter etiam.

Propter necessitatem an licitũ sit furari, versic. Quandoque etiam.

Et an si postea fur ad pinguiorẽ fortunam perueniat, teneatur restituere, versic. Sed vidi.

Emens rẽ furtiuam an teneatur ad eius restitutionem, versi. Sed hic incidenter.

Quemadmodum procedatur pro furto aduersus nautas, caupones, stabularios, versi. Pro complemento.

Et an quando familia furtum fecisse dicitur punitio vnius liberet alios, versic. Non attingam.

FVRTVM est cõtrectatio rei fraudolosa lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam vsus eius possessionis. Et ita desinit iurisc. in l. 1. §. Furtum. ff. de furtis.

Furtorum aut duo sunt genera manifestum, & nõ manifestum. l. furtorum. ff. de fur. Fur manifestus est ille, qui cum ipso furto deprehenditur. l. fur manifestus, eo. tit. Sed quid si non fuerit quis cum furto deprehensus, fuerit tamen visus furari, nũquid dicetur fur manifestus? Respond. ꝙ sic, ita tenet glo. in d. l. fur manifestus. in verbo Deprehensus, quæ in hoc cõiter approbatur, vt dicit Alber. in ea l. fur manifestus. in fine principii. Vide in hoc ꝓposito quæ dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 82. stat. 6. versic. Quæro, stat. & seq.

Quæro, nũquid liceat domino rei, qui dicit illam sibi furto subtractam fuisse, accedere ad domos aliorum, & talem rem sibi furtam perquirere? Respond. quòd sic, dummodo id faciat cũ auctoritate iudicis. Et est communis opin. vt dicit August. ad Ang. de maleficiis in verbo, Et vestem cælestem. nu. 34. Prac. Conradi. fol. 366. post nu. 14. Et ita seruatur de stylo, vt attestatur Boer. decis. 174. post nu. 20. & secundùm hanc opin. iudicatum fuisse refert Papo. lib. 23. tit. 6. Arresto tertio. Contrariam tamen sententiam, scilicet quòd non sit concedenda perquisitio, dicit tenere communiter doctores Abb. in c. qui cum fure, num. 6. de furtis, quem refert Prac. Conradi in loco præallegato. Sed certè practica videtur approbasse, ꝙ concedetur. Bene verum est, quòd in hoc Ducatu iudices non concedunt licẽtiam perquirendi ipsismet dominis ne sequantur scandala, sed mittunt ipsi executores suos, siue consules viciniæ, qui perquirãt. præsentibus, tiam quandoque ipsis dominis, & dicit Alcia. consi. 462. in primo dubio, ꝙ ita videmus quotidie fieri per iudices, & quòd minime mutanda sunt, &c.

Solẽt etiam plerunque proponi edicta vel impetrari literæ, quas vocant monitorias, quibus sub pœna excommunicationis committitur scientibus rem furatam vt illam incidẽt, de quo vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 27. versi. Sed quæro, & seq.

Sed nunquid ille, apud quem reperitur res subtracta, præsumitur fur? Respond. quòd (secundum aliquos) si est persona malæ famæ, præsumitur fur, secus autẽ si esset persona bonæ famæ, & conditionis. Et hoc videntur approbare communiter omnes doctores, vt dicit August. ad Ang. de maleficiis in verbo, Et vestem cœlestẽ, post nu. 19. Ex hoc tamen non oritur indicium sufficiens ad condemnationem, sed bene ad torturam, vt dixi ĩfra hoc eo. lib. §. fi. q. 21. versi. Si res furata.

Quæro an furtum dicatur graue delictum? Respond. quòd si est factum in re magna, dicitur, graue, delictum, & hæc est communis conclusio, vt dicit Abb. consi. 25. num. 1. in fi. lib. 1.

Sed quæro, quæ sit pœna furti? Respõ. quòd de iure communi pro furto non est imposita pœna mortis, & est communis opin. vt dicit Gomes. in §. ex maleficiis, num. 12. Instit. de actio, Et licèt in c. 1. §.

si quis

si quis quinque solidos. de pace tenendo. videatur constitutũ, quòd pro furto quinque solidorũ quis debeat suspẽdi, tamẽ illud erat, quia cum furto concurrebat etiã violatio pacis. Et hæc est cõmunis opin. vt dicit Gomez. in d.§. ex maleficiis, nu. 2. & 3. Et in omnem casum illa pœna imposita cõtra fures in d.§. si quis quinque. non seruetur de cõsuetudine, vt attestatur Gand. de malef. in tit. de furibus, nu. 10. quem refert August. ad Ang. de malef. in verbo, Et vestem cælestem, num. 12. Idem dixit gl. in c. 1. §. Iniuria in verbo, Legitime. de pace iuramento firm. Hoc idem attestatur Bald. in d. §. si quis quinque, nu. 1. & in auth. Sed nouo iure, post nu. 3. C. de ser. fug. quem refert Ias. in d. §. ex maleficiis, num. 3. Roma. in l. cum seruus. nu. 14. ff. de condi. causa data. Cæpoll. in ea. auth. sed nouo iure, nume. 8. & nu. 71. Et dicit Anan. in c. ex literis, post num. 9. de fur. quòd omnes hoc sequuntur. Quinimò dicit Paris Put. de synd. fol. 224. post nu. 5. quòd proles Federici Imperatoris, qui statuit in illa lege, ꝙ fur quinque solidorum suspenderet, & sic, quòd homo ad Dei imaginem creatus propter bona occideretur, & alii reges successiue, qui secuti sunt hanc legem, eorumque ministri nõ regnauerunt super terram, & male vitam finierunt. nec generatio eorum ad tertiũ gradum peruenit. Ego tamen credo id potius eis cõtingisse propter bella, & indebitas vexationes, quibus sanctam Dei ecclesiam perturbabant, quàm propter illã legem, quæ etiam (vt arbitror) nunquam fuit vsu recepta.

Scias tamen, quòd hæc conclusio locũ non habet in furibus famosis, siue infamatis de pluribus furtis, tales enim laqueo suspendũtur, & ita de cõsuetudine seruari attestatur Vitali. de malefi. in Rub. de furtis, num. 10. Fur enim, qui furari consueuit, dicitur famosus latro. & ita obseruatur, vt dicit Prac. Conradi, fol. 357. num. 1. In hoc autem proposito plura furta dicuntur tria, Et ideo de generali consuetudine pro tribus furtis fures laqueo suspenduntur, prout de hac generali consuetudine attestatur Chassan. super cõsuetu. Burgund. fol. 42, num. 17. in fin. & ante eum Bald. in d. auth. sed nouo iure, nu. 3. quẽ refert Ias. in d. §. ex maleficiis. num. 12. & Igneus in l. 1. §. hoc rescriptum, num. 32. ff. ad Syle. & Bolenc. in repe. l. capitaliũ. §. famosos, num. 46. ff. de pœnis. & Anan. in d. c. ex literis. nu. 6. in fi. de furtis. Cæpoll. in d. auth. sed nouo iure, nu. 82. vbi etiam, num. 84. dicit, quòd hæc est cõmunis opin. gl. & doctorum, quòd fur pro tribus furtis debet mori. s. furca suspendi, & num. 85. subdit, ꝙ ita communiter practicatur de quadam consuetudine generali. Quinimò videtur, quòd (secundum aliquos) ex duobus furtis dicatur quis famosus fur. & laqueo suspẽdi debeat, & ita generali consuetudine obseruari refert non nullos attestantes Fulgos. cõsi. 157. num. 1. quos tamen in libro meo id dicentes non reperio. Ego puto in hoc seruãda esse statuta locorum, quibus non extãtibus non credere furem etiam propter multa furta esse pœna mortis afficiẽdum, sed obseruari debere ius commune, vt circa mortẽ puniatur. Et hoc nisi in aliquo loco esset specialis consuetudo, vt fures suspẽderentur, nam eo casu minime mutanda essent, &c. Fures autẽ incendiarii etiam pro primo furto de consuetudine suspenduntur, vt attestatur Pract. Iodoci. c. 114. nu. 2. quod tñ apud nos non obseruatur. Posset etiam esse locus, in quo furtum cõmitteretur, adeo insignis, vt ẽt pro primo furto quamuis exiguo esset fur suspẽdendus, Quod quidem seruatũ fuit per parlamentum Paris. in quodã, qui crumenã cũ 60. solidis tñ inciderat in camera ipsiusmet Parlamẽti. 22. Ian. 1549. vt refert Papo. li. 23. tit. 6. Arresto 1. & Placita Galliæ tit. 4.

Sed an pro vno furto magno poterit quis suspẽdi? Respond Bal. in d. aut. sed nouo iure, post nu. 3. tenuit quòd sic. Et dicit Ang. de malef. in verbo. Et vestẽ cælestem, nu. 13. quòd ita semel practicauit Perusii, dum ibi assideret, & hanc opin. ex cõsuetudine ĩualuisse in Hispania attestatur Diaz in pract. cri. cano. c. 84. post. nu. 2. Sed certe contra Bal. est communis opinio, vt dicit Ang. de Vbald. inter consilia criminalia diuersorum. consil. 71. nu. 21, li. 2. & Greg. Lopez, quẽ refert Don Ant. de Padilla in l. transigere, post nume. 12.

C. de transact. neque hæc opin. Bal. seruatur in practica, vt dicit Are. in d. auth sed nouo iure nume. 4. quem refert Chass. in loco præalleg. fol. 42. num. 15. & Roland. consi. 51. circa fin. lib. 1. Et dicit Caccial. in d. l. cum seruus. ff. de condi. causa data, q̀ vidit quẽdam, qui commiserat furtum mille ducentorum aureorum, qui euasit pœnam mortis, & fuit solummodo punitur pro primo furto.

Sed pone, stat statutum, quòd pro tertio furto quis suspẽdatur, modo aliquis commisit duo furta extra territorium, & vnũ in territorio. Quæro, nunquid illa duo furta commissa extra territorium sint cõputanda, ad hoc vt pro isto tertio furto sit suspendendus? Respon. quòd sic, & ita iudices feroces faciunt eos suspendi, vt dicit Io. And. in addit. ad Spec. super rubrica de furtis. Ita etiam seruari de consuetudine dicit Ang. in l. si cui. §. fin. num. 4. ff. de accusat. quem refert Augu. ad Ang. de male. in verbo, Et vestem cœlestem, post nu. 14. & post num. 24. & in verbo, Existens Florentiæ, post num. 1. & Nellus de bannitis in secunda parte primi temporis, quęst. 6. & postil. ad Dec. in l. Bona fides, sub num. 11. ff. de regu. iur. Chasse. super consuetu. Burgun. fol. 41. num. 17. quem refert Didac. lib. 2. resolutionem. cap. 9. post nu. 7. versicu. Idem erit obseruandum. Et dicit Cępol. in d. auth. Sed nouo iure, num. 89. in fi. quòd hæc est cõmunis opin. Moder. Alii vero distinguunt, q̀ aut statutum respicit factum, puta qui fecerit tria furta, moriatur, & tunc secundùm delictum aggrauatur à primo. Aut verò respicit pœnam, puta pro tribus furtis fur moriatur, & tunc non grauat. & hanc opin. dicit esse communem Alcia. in cap. cum non ab homine, nume. 35. de iud. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera S, nume. 108. qui tamen hoc non dicit, licèt ita teneat. Mihi placet prima opin. quam etiam consuetudo approbauit, dummodo fur, de quo agitur, sit subditus ratione originis, vel domicilii illi iudici, in cuius territorio tertium furtum cõmisit, alias vero illam nõ seruarem, prout etiam se illam non seruaturum, si esset iudex maleficiorum, dicit Aug. in d. verbo, Existens Florentiæ, Sed distinguerẽ, quòd aut statutũ dicit pro tribus furtis, & tunc non facerem illum suspendi, quia non potest dici cõmisisse tria furta, ex quo illa duo fuerunt extra territorium commissa, pro quibus nõ põt hic puniri. Aut vero statutum dicit pro tertio furto, & hoc casu, cùm statutũ puniat tertium furtum, & istud commissum in territorio sit proculdubio tertium, transirem cum opinio. prædicta, quam vsus recipit, prout ego etiam vidi multoties in practica obseruari. Cęterùm si statutum diceret, quòd famosus, vel publicus fur suspendatur vtique illa furta extra territoriũ commissa aggrauarẽt, ita vt pro tertio in territorio cõmisso esset suspendendus & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Cæpoll. in d. auth. Sed nouo iure, nume. 88. nam ex interpretatione facta à consuetudine ille dicitur fur famosus, qui tria furta commisit, vt dixi supra versic. Scias tamen, neq; in hoc sit vlla distinctio, an cõsuetudo furandi sit in vno territorio tantùm, an in pluribus. Et ideo stantibus huiusmodi verbis statuti, dicerem illum esse omnino suspendendum. Vide quę dixi infra hoc eod. lib. § fin. quæst. 40. versicu. Pro complemento.

An autem fur, qui rem furatã in aliud territorium exportauit, possit in eo puniri ratione contrectationis, dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 38. ver. Tu scis quod furtum.

Quæro etiam, stante statuto prædicto, si quis commiserit duo furta, & pro illis fuerit punitus, deinde commiserit tertiũ furtum, nunquid erit pro hoc tertio suspẽdendus, nõ obstãte quòd pro illis duobus fuerit iã punitus? Respon. quòd sic, ita tenuit Obertus de Bobio, & hanc opin. approbat consuetudo, vt attestatur apostil. ad Vital. de malefic. in rub. de furtis, sub nume. 3. illa, enim duo furta non computantur ad eam puniendũ, sed ad aggrauandum tertium furtum, & ita in hoc Ducatu seruatur.

Sed quid si pro illis duobus primis fuerit absolutus per gratiam Principis, nunquid nihilominus erunt computanda, ad hoc vt pro isto tertio suspendi possit? Respon. quòd sic. Et hęc est communis obseruantia,

stantia, vt attestatur Chassen. super consuetud. Burgund. fol 41. nu. 23. quem refert Didacus lib. 2. resolutio. ca. 10. num. 2. circa fin.

Vnum tamen nota in hoc proposito, quòd ad hoc vt dicatur esse tria furta, debent esse distincta nō solum re, sed etiam tempore, & ita tenent communiter doctores, vt dicit Cepol. in d. auth. sed nouo iure, numero 105.

Est igitur pœna furtum, vt furca suspendantur, & ideo non debet eis caput amputari, ex quo hæc pœna proprie est contra eos à consuetudine introducta. & ita concludunt communiter doctores, vt dicit Chassen. super consuet. Burgund. fol. 47. numero 3.

Pœna autem quadrupli à iure communi imposita pro furto, hodie non est in consuetudine, sed pœna corporalis tantum, vt attestatur Cepo. in d. auth. Sed nouo iure, nu. 59. Et dato quòd adhuc vigeret hęc pęna quadrupli, volo vt scias, quòd in foro conscientiæ fur non tenetur ad talem pœnam, sed tantummodo ad restitutionem rei furatæ. Et hæc est communis sententia, teste Gomez. in d. §. ex maleficiis, num. 14. Instit. de actio. quem refert Benincassius de paupert. fol. 103, num 9. Faciunt quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fin. q. 80. versi. Sed hic incidenter.

Potest etiā fur deprehensus in flagranti crimine impune occidi, vt dixi infra §. Homicidium, versic. Vltima est.

Item contra furem iuratur in litem, & est communis opin. vt dicit Pari. consilio 109. nu. 30. lib. 3. quem refert Plottus in repet. l. si quando, nu. 189. circa fi. C. vnde vi. Gratus consil. 61. num. 16. libro 2. Plot. in d. l. si quando, num. 129. Phanuccius de in litem iurando, fol. 92. nu. 63. Et ideo constito de furto, si non appareat de quantitate rerum furatarum, neque ea facile probari possit, statur in hoc iuramēto illius cui furtum est factum, & ita quotidie practicatur, vt dicit Boss. in tit. de rapinis, nu. 36. Et dicitur in hoc proposito concurrere talis difficultas probationis, vbicunque res furta non extet. Et hæc est cōmunis opin. vt attestatur Boss. in loco præallegato nu. 37. Sed in hoc proposito videnda sunt quæ dixi infra lib. 7. §. Iuramentū vbi diffuse tractaui hūc articulū.

Quando antē dicatur cōstare de furto dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 4. & q. 76. circa prin.

Excusatur autem fur à pœna pro furto imposita, si probet, quòd ille, cui furatus est erat eius debitor, & quòd ab eo creditum suum consequi non poterat, licitum est enim ei qui non potest à suo debitore pecunia vel rem aliquam consequi, æquiualentem rem, seu quantitatem ei subripere. Et hæc est communis opin. vt ait Didacus lib. 1. resolu. cap. 2. post nu. 15. versic. Quarto eodem.

Item excusatur, si probet, quòd rem ipsam, de cuius furto imputatur, accipit de voluntate domini, cuius erat, adhuc enim vt dicatur furtum requiritur quòd contrectetur res aliena inuito domino, & propterea Iac. de Are. tradidit cautelam furi. vt faciat quòd dominus protestetur, quòd illam accepit de eius voluntate. Sed certe hæc excusatio in practica parum prodesset, nam illud dictum Iac. de Are. de consuetudine non seruatur, vt dicit Ang. in l. inter omnes §. recte, numero 5. ff. de furtis. quem refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentum pacis, post nume. 12. & Ana. in rubr. de furtis, nume. 4. Et contrarium tenuit Barto. in d. §. recte, nume. 1. quòd scilicet hæc protestatio domini non excusaret furem, quominus esset de furto condemnandus quę doctrina Bar. est communiter approbata, vt dicit Curt. Iun. in l. 2. nume. 5. C. de fur. quem refert Don Ant. de Padilla in l. trasig. nu. 105. C. de transact. illam etiam teneri per omnes attestatur Villalpand. in rep. l. 22. c. 23. nu. 5. nisi tñ, vt subiicit Bar. ibi, vltra talem protestationem concurrerent etiam aliæ coniecturæ, & verisimilitudines, puta quia esset eius cōsanguineus, vel amicus, vel solitus talia donare, vel ꝙ res esset modici valoris, vel hmōi: tunc. n. posset excusari, & sic videtur dicēdū, ꝙ hoc relinquat arbitrio iudicis, & ita esse communem opi. attestatur Fel. in ca. nulli, nu. 6. de pręsump. quē refert Pub. super consue. Aluer. 26. col. 1. in fi. & Boss. in tit. de furt. post nume. 58.

Posset

Possct etiam allegare furtum esse domesticum,& ideo non debere puniri per tex. in l.respiciendum.§ Furta.ff.de pœn. Sed certè hæc etiam excusatio parum prodesset, nam hoc de consuetudiue non seruatur nisi in leuibus,& ita fuit laqueo suspēsus quidam famulus, cui dominus pecuniam tradiderat vt alteri mutuaret,& ipse illam in vsus suos conuerterat, pro quo famulo fuerat aduocatus D.Io.de Imo. prout ipsemet Imola recenset. in l. si tibi dederim.ff.de dona.& in l.Cassius.ff.de sol. quem refert Ignens.in l.1.in prin.nu.91. & seq.ff.ad Sylle.subdens, quòd ita etiam Rhothomagi fuit pluries iudicatum, hoc idem recenset Ias.in l.eius qui.§. quas verò.nu.7.ff.si cer.pet. idem etiam seruatū fuit in quadam ancilla, quæ furata fuerat domino suo certam quantitatem auri, & argenti, & fuit laqueo suspensa, vt refert Chassen.super consue.Bur.fo.48 nu.37. Et de alia ancilla idem seruatum fuisse in ciuitate Neapolis attestatur Afflict.super prima parte constitutionum Regni, rub. 63.num.12.& Boer.deci.316. post nu.7. refert, ꝙ quidam famulus pro furto fuit transmissus ad triremes perpetuò. refert etiam Papo.lib.23.tit.5. Aresto 2. quòd quidam mulaterius, qui domino suo furatus fuerat notabilem quātitatem pecuniarum, fuit laqueo suspēsus. Tales enim fures non modo sunt corporaliter citra mortem puniendi, vt pluries vidi seruari in hoc Ducatu, sed debent furcis suspendi tanquam grassatores, seu famosi fures, vt dicunt præallegati doctores & in aliis prouinciis seruatum fuisse attestantur. Quin imò etiam leuia furta domestica vidi ego quādoq; puniri quādo sunt multiplicata vt in quodam Io. Iacobo Cremon. 7. Nouemb.1558. P.N.

Pariter etiam posset fur allegare rem furatam esse modici valoris, nam de re minima non videtur curādum, vt est text.in l. scio.ff.de in integ.restit.& est communis regula, vt dicit Gomes. in §. Pœnales. post nu.4 Instit.de actio. Sed certè hæc etiam defensio esset multum periculosa, nam actio furti datur etiam de re minima, puta pro gallina vel pro ansere, imò etiā pro ouo, vt dicit glos.§. gallinarum in verbo, Qui lucrandi animo Instit.de rer.diu. quā sequuntur omnes, vt dicit Tiraq.in tract. de iud.in reb.mini.exi. fo.50.col.2.versi. 10. & hæc opinio est frequentissimo omnium calculo recepta, vt ait Didac.lib.1. resolutionum.c.3.num.12.licet dicat sibi nunquam hoc placuisse, ita tamen seruatur in practica, licèt soleat aliquando propter rei modicitatem pœna mitigari. Faciunt quæ dixi infra hoc eo.lib.§. iniuria. versi.item condemnatus.

Quandoq; etiam excusatur quis a pœna furti propter necessitatem, nam tempore extremæ necessitatis licitum est furari, & est communis opi. vt dicit Maria.in c. si quis propter post nu. 12. de furt.Cagn. in l.quæ propter necessitatem.nu.3 ff.de reg.iu. quem refert Benincas. de paupert. fo.105.nu.22.

Sed vidi dubitari, nunquid iste, qui tēpore necessitatis aliquid furatus est, teneatur si postea ad pinguiorum fortunā peruenerit, illud restituere? Aliqui dicunt ꝙ sic & dicit Maria.in d.cap.si quis propter. in vltimis verbis, quòd ita tenent cōmuniter doctores. Hanc etiam opin.communem appellat Beninca. in loco prçallega. nu.37. Multi verò contrariū tenuerunt. Et hanc dicit esse communem opin. Summa Siluest.§.furtum.q.5. quem refert Didac.in repe.c.peccatum.fo.70. Prima opinio.tutior est in foro conscientiæ, sed in foro cōtentioso non recederem à secunda opinione. Cum enim factum fuerit iure permittente, non est vlterius de restitutione tractandum.

Sed hic incidēter quæro, nūquid emēs rem furtiuam, teneatur ad eius restitutionem? Respond. quòd sic, etiam nullo reddito pretio, vt est text. in l.in ciuilem.C. de fur. Et reperio ꝙ Natta, consil.436. in facti contingentia consuluit, quod etiam si tempore, quo eam emit protestatus fuerit se illam emere, vt eam restitueret domino suo accepto pretio, tenetur nihilominus absque pretio, illam restituere, quod ego pro nunc non affirmo. Scias tamē, ꝙ si illā acquisiuit bona fide, tenetur ipsam restituere si extat, si verò bona fide cōsumpta est, tenetur solùm quatenus est factus locupletior. Et hanc conclusionem

dicit esse frequētissimo Theologorum, & Canon. consensu probatam Didacus in re pe.c.peccatum.fol.303.

Pro complementi huius materiæ, quæro quid iuris, quando in caupona, aut naui furtũ cõmissum fuisse dicitur, de quo est titulus in ff.furti aduersus nau.caupo. stabula. Et quotidie contingit, ꝙ hospites consignant eorum valisias cauponibus. Dubitatur itaque quid agendum, si reddatur valisia aperta, vel dissigillata. Et in hoc articulo variæ fuerũt opiniones inter scribentes, nam aliqui dicũt, ꝙ non creditur iuramento hospitis dicētis, ꝙ aliquæ res, quæ erant in valisia, fuerint sibi furto subtractæ, sed debet prætor torquere familiares, vel domesticos domos, & alios, q̃ erant in domo. Et hæc fuit opi. Bar. in l.1.§.fin. nu.5. ff. fam. fur. fe. dicat. vbi subdit quod cùm Pisis ei occurrisset ita de facto obseruauit. Et dixit Alexã. ibi in apost. hoc esse notandum, & quòd quotidie ita seruatur. Alii verò dicunt, quòd imò statur iuramẽto ipsius hospitis, Et hanc opin. dicit esse communem Ias. in l.in actionibus. num. 41. ff. de in litem iuran. quem refert Pari. consi.74. nu. 11. & seq. lib.1. & Diaz. reg. 186. & Panucius de in litem iurando. fol. 70. num. 62. Mihi placet opin. contra caupones, vt s. stetur iuramento hospitis, nã (vt experientia docet) huiusmodi genus hominum est furacissimum, ideo ad reprimendam eorum improbitatem, puto ꝙ in practica bonum sit seruare hanc opin. quæ etiam est magis communis. Et scias, quòd hoc casu ad hoc vt sit locus iuramẽto, non est necesse, quòd hospes aperuerit valisiam cauponi, ita quòd caupo sciret, quæ res essent in valisia, quicquid dixerit gl. in l.1.§.fina. in verbo, In naui. ff. nautæ. caup. stab. nam illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Ias. in loco præalleg. nume. 43.

Non attingam hoc loco materiam tituli, si familia furtum fecisse dicatur, quia ille titulus, dũ disponit, quòd sit plures serui furtũ committant, dominus soluendo pœnam pro vno, liberatur pro omnibus & omnes etiam serui liberantur, non habet locum si criminaliter agatur. Et hæc est communis opi. vt attestatur Riminal. in l. si familia. num. 6. ff. de iur. omn. iud. Boss. in titu. si familia fur. fecisse dicatur. num. 2. præsertim si imponenda esset pœna corporalis. Et hoc tenent omnes communiter, vt dicit Ang. in rub. ff. si familia fur. fecis. dicatur. nu. 1. Vide quæ dixi inf. lib. proximo.

§ Hæresis.

SVMMARIVM.

Quis dicatur propriè hereticus.

Et quid si quis asserat fornicationem non esse peccatum mortale. ibid.

Et quid si contendat periurium nõ esse mortale peccatum ibid.

Quæ requirantur ad hoc, vt quis dicatur hæreticus, versi. Ad hoc autem.

Et an ore negans Christum & corde credens, dicatur hæreticus, versi. Sed nunquid.

Hæresis crimen est mere ecclesiasticum, & in eo solus iudex ecclesiasticus est cõpotēs, versi. Hoc crimen.

Et quis inter ecclesiasticos sit iudex competēs, versi. Sed hic quæro.

Et an solus inquisitor, vel episcopus possit inquisitum de hæresi absoluere. ibi.

Et an iudex ecclesiasticus condemnet hæreticos ad pugnã ignis, ver. Scias tamen.

Hæretici igne sunt comburendi, versiculo, Sed quæro.

Et quid si pæniteat, ibid.

Et an liceat pœnitere etiam post condemnationem, vers. Sed vsque ad quod.

Et quid si dicat se numquam fuisse hæreticum, & tamen testibus conuincatur de hæresi, versi. Et nota.

Et quid si non faciat emendam, ad quam est condemnatus, versi. Idem etiam.

Bona condemnatorum de hæresi confiscantur, versi. Item bona.

Et cui fisco applicentur, ibid.

Et an confiscentur etiam in præiudicium filiorum orthodoxorum, versiculo, Et scias.

Matrimonium propter hæresim separatur, versi. Item propter.

PRO intelligentia terminorum quæro, quis dicatur ꝓpriè hæreticus? Respond. ꝙ hæreticus propriè (secundùm aliquos) dicit̃ in duobus casibus tantum. Primò, quando quis sentit de articulis fidei aliter quàm sentiat Romana Eccl. Secundò, quando male sentit de sacramentis Ecclesiæ & ita tenere communiter doctores, dicit Boss. in tit. de hære. nu. 1. Tu vero dic, ꝙ nõ modo est vere hæreticus ille qui male sentit de articulis fidei, vel de sacramentis Ecclesiæ, sed etiam ille qui habet peruersum dogma, vel gignit nouas opiniones falsas, aut veteres falsas, & ab Ecclesia dominatas sequitur, ita dicit glo. in clem. vnica in gl. pe. de vsur. & ita tenent doctores, vt dicit Franc. Squillacen. in tract. de fide Cath. cap. 14. Hinc infertur, ꝙ si aliq̃s asserat simplicẽ fornicationem non esse peccatum, erit iudicandus hæreticus, & ita fuit decisum in curia Tolos. teste Aufrer. decis. 346. Item fuit quæsitum, quem refert Mantua cons. 239. nu. 8 li. 1. Pariter etiam si quis dicat periurium non esse mortale peccatũ, censebitur hæreticus, & ita tenẽt cõiter doctores vt attestatur Bellon. consi. 78. num. 6.

Ad hoc autem vt aliquis dicatur hæreticus, primò requiritur, quòd sit baptizatus, nam Iudæi, Pagani, vel Maumethani non sunt Hæretici. Et hoc receptissimis doctorum sententiis comprobatur, vt dicit Simancas de hæret. c. 31. num. 3. Itẽ requiritur, ꝙ scienter erret in fide Catholica, approbando falsa pro veris, incerta pro certis, vel è conuerso, & hæc est omnium doctorum concors, & vnanimis sententia, vt dicit Simancas in allegato cap. 31. nume. 5. Item quòd sit pertinax in sua opinio. aliàs nunquam dicitur hæreticus. Et in hoc omnes concordant. Fortius dicit Innoc. in c. 1. in vltimis verbis. de summa Tri. quòd si quis habet fidem implicitam, quia scilicet credat illud, quod credit Sancta Mater Ecclesia, sed falso opinetur motus ratione naturali, ꝙ pater sit maior vel prior filio, vel ꝙ in Trinitate tres personæ sunt tres res ad se inuicem distinctæ, non est hæreticus, neque peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum credat, quia credit ecclesiam sic credere, & suam opinionem fidei Ecclesiæ supponat. Et hæc dicit esse famosa verba Lupus in allegatione hæresis. §. 4. col. 3. vbi subdit, quòd alii doctores hoc sequuntur, & dicit esse valde notandum. Aduerte etiam quia illud, quod dicitur, quòd dubius in his, quę sunt fidei, est hæreticus, intelligendum est vt procedat, quando in tali dubitatione habuit firmitatẽ animi & quandam pertinaciàm, propter quam perseuerat in illa dubitatione, aliàs secus, ita dicit Io. Andr. in c. 1. de hæret. quẽ alii sequuntur, vt dicit Lupus in loco præallegato. §. 5. in princip.

Sed nunquid ille, qui metu mortis, vel tormentorum vel alia ex causa ore Christum negat, credit tamen corde, censendus est hæreticus? Respond. quòd talis

quidem mortaliter & grauissime peccat, vt dicit gl. in c. non solum, in cap. fin. 11. q. 3. Doctores tamen illum non iudicant hæreticum, vt attestatur Cald. consil. 4. de hæret. solent tamen tales reconciliari ecclesiæ per Episcopum, & absolutionis ac reconciliationis literas ab eo impetrate.

Hoc crimen hæresis est mere ecclesiasticum, & ideo eius cognitio ad solos iudices ecclesiasticos spectat, neque potest iudex laicus aliquo modo in eo se intromittere, & cum hac conclusione transeunt omnes indifferentur, vt dicit Alciat. in cap. 1. num. 73. de offic. ord. Dicit tamen Pract. Millei, fo. 75. nu. 38. quòd hodie etiam iudex secularis cognoscit de crimine hæresis & quòd ipse vidit plures cremari ꝓpter hoc crimen, iudicatos à præposito Parisiensi ex indulto Summi Pontificis. Verùm apud nos hoc non seruatur, sed cognitio spectat ad ecclesiasticũ, & punitio ad laicum, prout etiam in practica obseruari attestatur Lupus de don. inter virum & vxorem, fol. 184. post num. 22.

Et scias, ꝙ hęc conclusio adeo vera est, vt neque etiam possit iudex secularis, postquam ei traditus est à iudice ecclesiastico aliquis de hæresi condemnatus, super ipso crimine aliquo modo cognoscere, neque pænam à iure impositam, commutare, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 96. versi. Quæro etiam. Bene potest iudex laicus detineri facere suspectos de hæresi, vt deinde eos tradat iudici ecclesiastico Competẽti. Et ita rescripsit Senatus Prætori Cremonę 18. Iunii 1557. P. N.

Sed quis inter ecclesiasticos est iudex cõpetens in causa hæresis? Respond. in hac causa Epi sunt iudices ordinarii, Delegati autem sunt inquisitores hæreticæ prauitatis. Et põt vterq, eorũ ꝓcedere simul & diuisim, non tñ possunt aliquem condemnare, nisi vterq; interueniat. Sed nũquid poterunt absoluere? Rñ. gl. in clem. 1. in verbo, Cõtra eos, tenet quòd sic, ex quo ius antiquum solummodo correctum est in condemnatione. Et opin. illius glo. dicit esse communem Pract. Carer. fol. 601. nu. 72.

Scias tñ quòd licèt iudex ecclesiasticus de hoc crimine solus cognoscat, non tamen ipse condemnat ad pænam ignis, sed tantummodo declarat reum esse hæreticum & remitti iudici seculari puniendũ. Et ita obseruat consuetudo, vt dicit Boss. in tit. de foro compe. post num. 161.

Sed quæro, quæ sit pœna hęresis? Rñ. Si hæreticus nolit ad fidem ecclesiæ redire, tunc de consuetudine igne comburitur vt attestatur Vitali. de malef. in Rub. de crimine hęresis, num. 6. in fi. quẽ refert Chassen. super consuet. Burgund. fol. 46. num. 3. in fi. Idem dicunt scribentes in l. cunctos populos. C. de summa Trin. & in specie Aret. num. 11. & Purpur. nume. 90. Grilland. de crim. lib. 1. q. 3. nu. 3. Et dicit Bertrand. consi. 212. nu. 3. lib. 2. in prima parte, ꝙ ita interpretata est generalis consuetudo. Idem dicit Gundis. de hæret. q. 15. num. 3. quem refert Pract. Conra. fol. 346. circa principiũ. Pract. Carer. fol. 630. num. 132. Simancas de hære. c. 45. nu. 9. quem refert Don Antonius de Padilla in l. transigere, num. 98. C. de transact. Prac. Iod. c. 61. nume. 59. Cæterùm si hæreticus pœniteat, & paratus si redire ad fidem Ecclesiæ, & abiurare suam hæresim, euitat pœnas de iure hæreticis impositas, est tamen ad perpetuos carceres condemnandus. Et hanc dicit esse communem sentẽtiam legistarum, & Canonistarum Igneus in l. 1. §. cum dominus, num. 32. ff. ad Sylle. Bene verum est, ꝙ hodie ista pœna potest per superiorem, & etiam per Inquisitorum in aliam commutari, vt est text. in ca. vt commissi, de hæret. in 6. Intellige per superiorem ecclesiasticum, nam iudex secularis non possit illam commutare, vt dixi in d. q. 96 versi. Quæro etiam. Item intellige, nisi esset relapsus, tunc enim oĩno est igne cremandus, etiam si velit pęnitere, & ad fidem Ecclesiæ redire. Et nota, quòd quando hæreticus non relapsus ante sententiam pęnitere, & abiurare paratus est, non modo euitat pęnam mortis, sed etiam confiscationem bonorum, licèt ipso iure à die cõmissi delicti sit imposita. Et hęc est magis communis opi. vt attestatur Paris. consi. 2. nu. 185. & sequen. lib. 4.

Sed vsque ad quod tempus erit admittenda hæc pænitenita? Respond. Aliqui dicunt, quòd nõ admittuntur, nisi statim post deprehensionem erroris sponte ad

Ecclesiæ veritatem redierint. Et hanc opi. tenere communiter Cano. affirmat Grill. in trac. de hære. qō. 5. quem refert Simancas de hæreti. cap. 46. num. 8. licèt subdat quòd ipse ferè nullum inuenit qui hoc teneat. Alii verò dicunt, quòd non sunt admittendi nisi vsque ad sententiam, & ita in Hispania obseruatur, vt tradit Simācas in d. c. 46. nu. 11. Alij verò dicunt, quòd semper admittitur etiam post condemnationem. Et hæc opin. est mitior, & etiam magis communis, vt dicit Boer. dec. 343. num. 3. & 4. Idem dicit pract. Careri j fol. 64. post num. 159. Et dicit Boss. in titu. de foro compe. post nume. 137. & in tit. de hæret. num. 20. quòd ita seruatur, prout etiā aliàs obseruatum fuisse attestatur Card. in capit. ad abolendam colum. 1. de hære. nam ecclesia nulla gremium claudit nisi his, qui sunt in hæresim relapsi. Et secundùm hanc opin. in facti contingentia consuluit Bertrand. consi. 212. lib. 2. in 1. parte.

Et nota in hoc proposito vnum, quod prima facie videtur mirabile, quòd si aliquis imputatus, & conuictus de heresi, puta quòd dixerit, seu tenuerit aliquod hereticum, & contra fidem Sanctæ ecclesiæ, & paratus sit abiurare heresim, & fateri illā opinionem esse hæreticam, & erroneā, nolit tamen confiteri quòd ita dixerit, sed dicat se semper credidisse, & credere illud qd credit, & tenet sancta mater ecclesia, talis non admittitur ad abiurationem, nisi fateatur se ita dixisse, prout conuictus est, & si perseueret in negando, est igne cremandus, tanquam impœnitens, ita decisum fuit per dominos de Rota decisi. 875. Accusatus. quam decis. ego didici à Reuerendissimo Vida Episcopo Albensi viro Clarissimo & mihi amicissimo, & postea reperi Rebuffum in Practi. beneficia. fol. 469. nume. 20 & sequen. qui idem tenet, prætereaq́, attestatur se ita vidisse seruari cōtra quendam astutum hæreticum. Et hāc sententiam receptam esse affirmat Simancas de hære. cap. 47. nu. 20. & sequen. Mihi certè hæc opinio semper visa est rigorosa, non enim video, quomodo iste possit dici hæreticus, cùm non sit pertinax in errore, vt eleganter considerat Boer. decisi. 341. nu. 4. Me tamen remitto determinationi Sanctæ Matris Ecclesiæ.

Idem etiam (secundum aliquos) esset dicēdum, si hæreticus nollet facere emendam, ad quam esset cōdemnatus, puta vt publice incederet cum aliquo signo penitentiæ, nam eo quoq; casu esset igne comburendus, prout se vidisse Parisijs practicari contra quendam Io. Ber. qui in attestatur Milleus in Practi. crimin. fol. 10. nu. 112. & fol. 148. nu. 55. Et ita vsu comprobatum esse attastatur Simancas de hæret. in d. c. 47. nu. 23. licèt contrarium in facto consultum vidisse attestatur Cal. in c. literas de præsumpt. in quodam Senensi, cui pro penitentia, siue emenda iniunctum fuerat, vt per sex menses non ingrederetur ciuitatem, quod etiam refert Frā. Squillac. in d. tracta. de fide catho. c. 19. Quæ opinio mitior est, & iudicio meo tenenda, nisi cum tali contumacia cōcurrerent aliquæ aliæ coniecturæ, per quas appareret illum adhuc non bene sentire de ecclesia, hoc enim casu fortè dicerem hūc tanquam verè relapsum, flammis esse cōburendum.

Vnum tamen scias ꝙ isti impenitētes non statim debent relinqui iudici seculari, non enim dicuntur relapsi, sed monendi, & hortandi, non semel tantum, sed pluries, vt ad fidem reuertantur, & ibi pœniteāt, sunt ipsi quoque ad reconciliationē admittendi, vt tenuit Cald. consi. 2. nu. 2. de hær. & ita vtimur, vt attestatur Simancas. in d. c. 47. nu. 24.

Item bona condemnatorum de crimine hæresis de iure cōmuni confiscantur, Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Brunus consi. feudali. 31. nume. 17. Et scias, ꝙ non modo bona hæreticorū sunt confiscata ipso iure, sed ipsi statim à die commissi criminis amittunt administrationem omnium bonorū suorum, vt est tex. in c. cùm secundum. de hæreti. in sexto. Punctus est cui applicentur, nā secūdū dispositionem iuris canonici videtur expressum, quòd bona clerici hæretici habētis beneficiū ecclesiasticū pertinent ad ecclesiam, in qua est beneficiatus, & si non habet beneficium, pertinent fisco Ecclesię cathedralis. Bona autem laici heretici

applicantur fisco seculari, ita disponit tex. in c. excommunicatus. §. damnati de hæreticis. Dicit tamen Fely. in c. irrefragabilis. §. cæterùm. num. 5. in fin. de offic. ordi. ꝙ constitutio sublata fuit per quasdam extrauaganter pontificeas disponentes, quòd bona hæreticorum diuidantur æquis portionibus inter Romanam ecclesiam, Episcopum, & inquisitorē, Sed hoc etiam in practica non seruatur, vt ait Didacus lib. 2. resolutionum. c. 9. nume. 12. saltem in Hispania, vbi bona tam mobilia, quā immobilia hæreticorum etiam clericorum, & habentium beneficia ecclesiastica applicantur fisco Regio, subdens, ꝙ ita praxis obtinuit. In hoc autem Ducatu seruatur, ꝙ bona hæreticorum diuiduntur æquis portionibus inter fiscum Ducalem, & Episcopum, & inquisitorem, & in hoc seruanda est consuetudo locorum. Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ in hoc Ducatu, licet, vt dixi pars bonorum applicetur episcopo, & pars officio inquisitionis, nihilo minus liquidatio bonorū fit per procuratores fisci Regij, & sic per hunc magistratum, & ponūtur bona ad proclama, & omnia fiunt, perinde ac si in totum esset applicata fisco regio, & deinde facta liquidatione, datur vnicuique sua portio. Et ita fieri debere declarauit senatus consentiente etiam Reuerend. Inquisitore. 30. Iun. 1559. A.C.

Et scias, ꝙ licèt bona damnatorum regulariter conseruentur filiis ex dispositione authen. bona damnatorum. C. de bon. proscrip. & dixi infra hoc eod. lib. §. fi. qō. 78. circa principium. & versi. Videndū est etiam, nihilominus bona hæreticorū confiscantur, etiam existentibus filiis ipsorum hæreticorum catholicis, & orthodoxis, vt est tex. in c. vergentis. de hæret. qui est approbatus etiam de iure ciuili per text. in auth. Gazatos. C. de hæret. Et ita communiter tenetur, vt dicit Prac. Care. fol. 635. nu. 140. hanc etiam dicit esse communē sententiam, & vsu etiam comprobatam, Simancas de hæret. c. 9. nu. 2.

Item propter hæresim separatur matrimonium. Scias tamen, ꝙ vxor, quæ recessit à viro lapso in hæresim, siue ex iudicio ecclesiæ, siue non, si ipse reuertatur ad fidē, compellitur ad eum redire, nisi vellet ingredi religionem, nam eo casu si fuit separata iudicio ecclesiæ, potest illam ingredi, nec tenetur ad virum redire. Et est communis, opi. vt attestatur Abb. in c. de illa. circa fi. de diuor.

Item clericus hæreticus priuatur omni officio, & beneficio ecclesiastico. c. ad abolendam. §. 1. de hæret. & amittit omnem ecclesiasticam potestatem. Et hæc est concors sanctorum patrum sententia, vt dicit Pighius de eccles. Hierar. c. 8. quem refert Simancas de hære. c. 45. nu. 18. quinimò etiam filii hæreticorum, & eorū receptatorum priuantur ipso iure beneficiis obtentis tempore commissi criminis. Et est communis opi. vt attestatur Io. Lup. de regno Nauariæ, in quinta par. §. 8. quem refert Didacus lib. 2. resolutionum. c. 8. post nu. 4. ver. Cęterùm, ꝙ filii. Dicit tamē Simancas in trac. præall. c. 19. nu. 7. ꝙ pia cōsuetudine obtentum est nō modo, ꝙ nō sint priuati ipso iure, sed etiam, quòd neque per sententiam priuentur. Et hæc opi. mitior est, atque benignior.

Quæro nunc, an pœnæ statute contra filios hæreticorum comprehendant eos tātùm, qui nati sunt postquam parentes hęreticam labem contraxerunt, an aūt etiam eos, qui prius nati erant? Respond. quòd indistinctè comprehendunt omnes filios tam natos ante, quam post. Et hanc opin. dicit esse communem Galind. in regia disputatione. §. 18. quem refert Simancas in tract. prællega. capit. 29. nume. 3. licèt ipse teneat contrariam sententiam, quam (vt ipse ait) multi viri sequuntur, neque numero, neque auctoritate aliis inferiores. Et hęc etiam opi. tanquam æquior, & benignior, mihi magis placet. Vide quæ dixi infra hoc eo. lib. §. læsæ Maiesta. versi. Fuit etiam.

Præterea hæreticis non est seruanda fides à priuatis, ita allegatur tenere Bart. in quæstio. incip. Lucanæ ciuitatis. & est frequentiori doctorum calculo recepta sententia, vt dicit Simancas de hęret. cap. 45. nume. 14. Plaza. lib. 1. delictorum. cap. 37. nume. 11.

Vlterius pro hæreticis non potest aduocatus, neque procurator præstare patroci-

trocinium,& hanc conclusionem dicit esse ex mente Doctorum Afflict. super prima parte consti. Regni.rub.pri.num.43. Hoc tamen intellige,vt procedat,quando constat illum esse hæreticum,& persistere in hæresi,secus autem si aduocatus vellet probare, quòd ex processu non appareret illum esse hæreticum,vel quòd esset paratus redire ad catholicam fidem. Cęterùm solent episcopi,& inquisitores semper cõcedere veniam aduocatis in quibuscunq; causis hæreticorum,vt pro eis intercedãt, qua venia impetrata,non est vlterius quærendum.

Sunt etiam aliç hæreticorum pęnę tam a iure ciuili, quàm a iure canonico constitutę,quas copiosè,& eleganter tractat Practi.Carer.in tracta.de hære. nume.132.& aliis sequen. & Simancas. in d. tracta. & alii, qui de hoc crimine integros tractatus scripserunt.

Habet etiam hoc crimen multa specialia,quæ pariter recenset Pract.Care. in tracta. præallega. & inter cętera in causa hæresis sufficiũt minores probationes,quàm in aliis, & hoc non modo ad inquirendũ, de quo aliquid dixi infra hoc eo. lib. § fi. quæst.6. versic.item scias.sed etiam ad faciendum plenam probationem criminis, vt videtur tex. in c.in fidei.de hæret.in 6. quem ita intelligunt communiter Doctores,vt dicit Boss.in tit.de hære.num. 5.Et ex hoc apparet non esse veram opi.eorum qui dixerunt,quòd ad conuincendum aliquem pro crimine hæresis,requirantur saltem tres testes, quia imò duo sufficiunt & hæc opin.est communis, teste Anan.in c.excommunicamus § adiicimus. nu.1. de hæret. quem refert Simancas de hęr.c. 50.num.3. Et in proposito circa testes de hæresi deponentes, videndum est consilio Crauet.262. Et an plures testes singulares sufficiant,dixi infra hoc eo.lib.§ fi. q. 53. versi.Dixi etiam.

Item de crimine hæresis potest inquiri etiam post mortem,& defuncti memoria damnari,& ita in facto practicatũ fuit cõtra memoriam Bonifacii Papæ, qui ad instantiam Regis Frãciæ fuit post mortem accusatus de hæresi,vt refert Albe.in rub. de hæret.nume. 2.& 3.licèt Boer. decisio. 341.in fi.dicat se hoc non inuenisse in vitis Pontificum. Et scias, quòd de consuetudini Regni Franciæ corpus illius, qui post mortem damnatur de hæresi, relinquitur brachio seculari, & per brachium secularem comburitur. Hæc aũt cõclusio, ꝙ in crimine hęresis possit contra defunctum procedi, & eius memoria damnari, habet locũ non modo in hęretico vero,& qui per veras probationes est de hęresi cõuictus, sed etiam in hæretico prę sumpto, .s.illo qui citatus in causa fidei fuit contumax per annum, & deinde mortuus est, vt per Bellameram decisi 678. in tali processu. Et in hoc proposito videnda sunt ea quæ idem Bellamera ponit in seq.decisio. 678.679.680.688. & 689. vbi multa eleganter tractat in hac materia,& pręsertim an hoc casu sint vocandi hęredes defuncti,&c.

Item licèt Papa non possit pro aliquo crimine accusari, vt dixi infra hoc eo. lib. §.fin.quęst.35. versi.videndum igitur,potest tamen pro crimine hęresis accusari,& condemnari,vt ibi dixi.

Quęro an occultus hęreticus, scilicet ille, qui solum corde deuiat à fide catholica, non tamen verbo scripto aut facto aliquod signum hæresis ostẽdit,incidat in pęnam excommunicationis, & alias pœnas à iure impositas hęreticis? Respond. quòd non, & hæc est Theologorũ ferè omnium receptissima sentẽtia, vt attestatur Simancas de hęret cap.42.num.1. & sequen.nã (vt vulgo dicitur) ecclesia non iudicat de occultis.

Sed hic incidenter quæro, quæ sint facta,quæ sapiant hæresim? Respond.quòd illa,quæ de sui natura præseferunt aliquid quod manifesta est hæresis, dicuntur sapere manifestã hæresim,puta baptizare imagines, rebaptizare pueros, & huiusmodi, & hæc est peritorum omnium sententia, teste Simanca in tracta.præallega,cap.30. num.9.

Successiuè quæro, nunquid inuocatio dæmonum sapiat hæresim manifestam? Respond.quòd aut inuocantur dęmones vt quis sciat futura, & hoc sapit hæresim manifesta, quia tribuit diabolo id, quòd est proprium Dei, scilicet vẽtura pręscire.

Aut

Aut inuocantur ad alium finem, puta ad tentādam pudicitiam mulieris, vel huiusmodi, & non sapit hęresim, quia inuocatur diabolus ad id, quòd ei maximè cōuenit, cùm sit tentator animarum. Ita declarat eleganter Gemin. consi. 54. vbi in pulchro casu ita consuluit, & ita distinguunt Doctores, vt attestatur Afflictus super prima parte constitutionum Regni. rubr. 1. nume. 17. Et hoc secundo casu iurisdictio non spectat ad inquisitores, sed ad ordinarium, qui in hoc crimine potest esse tam secularis, quàm ecclesiasticus, nam crimē sortilegii est commuuis fori, ita quòd vterque iudex potest procedere, vt tenuit Abbas in c. 1. nu. 3. & 4. de sortilegiis. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Nunius de los corregidores, fol. 259. nu. 1. Quod nota, quia in parlamentis Francię fuit super hoc diuersimode iudicatum, vt refert Papo lib. 22. tit. 3. Arresto 1. & 2. Et dicit Abb. in rub. de hęr. nu. 13. quòd ita fuit determinatum in Romana Curia in causa, cuiusdam Io. de Partiniaco, ꝙ huiusmodi incantationes, quę fiunt ex causa amoris, non essent hęreticę, & ita etiam refert Oldrad. consil. 210. in fi. relatus, & ipse per Tiraq. de pęnis. causa quarta nu. 3. quòd in facti contingentia fuit absolutus quidam, qui fecerat sortilegia propter amorem cuiusdam mulieris. Faciunt quæ dixi infra hoc eodem lib. §. fi. q. 60. ver. est & amor. & ex his credo male consuluisse Barbat. consil. 55. lib. 1. quòd sortilegia, quę fiunt ad scienda furta commissa, sapiant hęresim manifestum, & quòd eorū cognitio spectat ad inquisitores. Pœna autem de iure communi imposita huiusmodi sortilegis, diuinatoribus, & maleficis, est mortis, & confiscationis bonorum, vt est tex. in l. 3. C. de malef. sed de consuetudine hæc pęna non seruatur, sed imponitur pęna fustigationis, vt attestatur Nunius de los corrigidores. fol. 259. nu. 2. vel (secundum aliquos) ducuntur in publicū cum mitra depicta in capite, & deinde eiiciuntur, vt attestatur Berbe. in viatorio iuris. in rub. de sortil. circa fi. & ideo cùm superioribus annis in causa cuiusdam Angelę Cornetanę imputata de sortilegiis, maleficiis, & incantationibus dubitatum fuisset, an esset imponenda confiscatio bonorum, senatus censuit, quòd non. 20. Aug. 1563. P. N. Quod nota.

§. Homicidium.

SVMMARIVM.

Quotuplex sit homicidium.

Et quod dicatur homicidium casuale, ver. Casu autem.

Et quod homicidium culposum, versi. Culpa dicitur.

Et qua pœna puniatur homicidium culpa commissum, ibidem.

Et quid si aliquis citra animum occidendi alium percusserit, versi. Dicitur etiam.

Et quid si putans interficere vnum, occiderit alium versi. Dicitur etiam.

Et quod dicatur homicidium dolosum, ver. Dolosum autem.

Et quod dicatur homicidiū commissum animo deliberato, vers. Ex proposito.

Et quod dicatur homicidium commissum ex insidijs, versi. Ex insidiis.

Et quod dicatur homicidium commissum proditoriè, versi. Proditoriè.

Et quod dicatur homicidium commissum per assassinum, versi. Per assassinum. *Remissiuè.*

Quibus modis homicidium committatur, ver. Pluribus autem. *& alijs seq.*

Et quid in eo qui venenum alteri dedit, vers. Punitur etiam.

Et quid si mors secuta non fuerit, an sit puniendа pœna mortis, ibid.

Et quid in iudice qui innocentem condemnauit, versi. Item iudex.

Et quid si aliquem indebitè torsit, ibidem, Remissiuè.

Et quid in medico, qui mortis causam infirmo præbuerit, versi. Item medicus.

Et quæ sit pœna homicidij de iure ciuili, vers. Sed quęro.

Et an valeat statutum imponens pro homicidio pœnam pecuniariam, versicu. Sed nunquid.

Et quæ sit pœna homicidij de iure canonico, versi. De iure autem.

Et an clericus homicida priuetur ipso iure benefi-

Et an liceat occidere bannitum, extra territorium à quo est bannitus, uersic. Vlterius quæro.

Et an occidens eum, quem ignorabat esse bānitum, gaudeat beneficio statuti, versic. Fuit etiam.

Si statutum permittat occidi bannitum in lib. centum, an liceat occidere eum, qui est bānitus in pluribus minoribus summis, quæ cumulatæ excedunt centum libras, versi. Sed quæritur.

Exceptio proueniens ex hoc statuto, an sit peremptoria. vers. Sciendum.

Et an possit opponi per procuratorem, vers. Item scias.

Bannitus, stante hoc statuto, an possit se defendere, vers. In hoc etiam.

Stante hoc statuto, si bannitus offendatur, an possit iudex ex officio inquirere, versic. Alia est.

Casus in quibus quis potest alium licite interficere, vers. Sunt etiam.

An in crimine homicidii puniatur affectus et non secuto effectu, versiculo. Vltimo quæro.

HOMICIDII materia malo nostro fato frequens est. Quotidie enim videmus, etiam ex leuissimis causis, homines trucidari, quapropter in hoc deflenda est hominium conditio, quòd cum cętera eiusdem generis animantia inter se non sæuiāt soli homines sibi inter se insidiantur, & crudeliter mortem inferunt. Pro intelligentia autem terminorum præmittēdum est, ꝙ homicidii quæ sunt species, scilicet homicidiū simplex, & homicidium deliberatum, & ad has duas species reduci possūt omnes alię species homicidii. Simplex homicidiū est illud, quod cōmittitur sine qualitate animi deliberati. Deliberatum vero est quod committitur ex proposito cum illla qualitate. Homicidium autem simplex altero ex quatuor modis cōmitti potest, scilicet Necessitate, Casu, Culpa, Dolo. Necessitate cum quis ad sui necessarium defensionē alium interficit, & de hoc late diximus infra vers. Excusatur autem, & aliis seq.

Cùm autem dicitur committi homicidium, cùm quis alium occidit sine culpa, aliud facere cogitans, & potest poni exemplum in eo qui cùm luderet ad iacendum parum in loco solito, hominem interfecit vt in casu in quo cōsuluit Soc. cōs. 16. li. 1.

Culpa dicitur homicidium committi, quando quis non dolose neque animo occidendi, sed inaduertenter aliū interficit, & hoc homicidium licèt sine dolo cōmissum, potest nihilòminus puniri criminaliter, non quidem pœna ordinaria, & sic pœna mortis, sed debet puniri pœna pecuniaria vel exilio pro modo culpæ, & ita seruari attestatur Boss. in tit. de defen. reorum, num. 68. & dixi infra hoc eod. li. §. fi. q. 84. circa princ. & quandoque etiam pœna triremium ad tempus, vt seruatum fuit in quodam Laurentio Moreno, qui propter homicidium culposum fuit ad triremes per triennium condemnatus 9. Iunii 1557. P. N. Semper autem mitius punitur homicidium commissum sine dolo, & sine animo occidendi, q̄ illud quod committitur dolo, Et hæc est communis sententia scribentium, vt dicit Cæpolla cons. crim. 37. col. prima, & in hoc nemo discrepat, vt dicit Maranta in suo Spec. fol. 26. post nu. 59. Quinimò stāte statuto, quòd homicida decapitetur, debet ītelligi, quādo homicidium est dolo commissum, non quando culpa, vt dixi in d. q. 84. Hæc tamen conclusio, vt scilicet homicidium culposum possit criminaliter puniri, intelligenda est, vt procedat, quando fuit lata culpa commissum talis enim lata culpa valde proxima est dolo, vt communiter dici consueuit, sed si non fuerit lata culpa, sed leuis aut leuissima, tunc non debet criminaliter puniri, Et hæc est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. quomodo procedatur per actionem, nu. 38. nam talis culpa potius æquiparatur casui, & sic dicitur potius homicidium casuale, quàm culposum. Huius autem homicidii ex culpa cōmisit possunt poni exempla, puta si quis versus turbā hominum proiiciat lapidem ex quo hominem interfecerit, certe non adfuit dolus in illo homine interficiendo sed tantùm culpa in proiiciendo lapidem, & ideo . on erit puniendus pœna ordinaria, sed tantùm extraordinaria.

Et hæc est communis opin. vt attestatur Menchiaca controuers. Illust. cap. 19. nu. 21. Item potest poni exemplum in illo architecto, qui ascenderat machinam, & eã non ligauerat sufficienter, & machina tota cecidit super caput existentis sub ea, & occidit eum, vt refert Ange. in lege Cor. ff. de sica. dicẽs quod fuit punitus pęna arbitraria. Itẽ in eo, q culpa sua causam dat homicidio, puta in portitore, qui voluit in portum recipere currus onustos, vt eos transfretaret, & dum ipsorum curuum vectores per aquas transirent, vnus eorũ sub mersus fuit, pro quo tamen portitore consuluit Crauetta consi. 80.

Dicitur etiam culposum homicidium, quando quis citra animum occidẽdi aliũ percussit, ex qua tamẽ percussione ille mortuus est, cuius rei vt plurimum solet sumi coniectura ea genere armorum, vel instrumenti, cum quo illata fuit percussio, puta si cum baculo, prout contingit in illa muliere, quæ percussit baculo super capite ancillam, quam credebat esse ex viro suo prægnantem, ex qua percussione ista decessit, & illa fuit per consi. Neapo. deportata per septennium in insulam, vt refert Grãmat. voto 23. Idem si cum manaria, vt in casu in quo consuluit Bal. consi. 136. lib. 2. vel cum ligone, vt in casu Io. de Amicis consi. 23. vel pugno etiam armato, vt in casu Aret. consi. 146. vel calce, vt in casu Signoroli. consi. 63. Item si quis habeat ensem, & percutiat cum pomo ensis, non autem cum ipso ense punctim, ne cæsim, vel si habeat roncã, & percutiat cũ hasta, non dicitur habuisse animum occidendi, & ita dicunt doctores teste Marsi. consi. 67. nu. 18. Idem etiam, & multo magis dicendũ est, si quis non animo percutiendi alium percutiat, ex qua percussione mors deinde sequatur, prout in eo, qui volens se defendere à cane, proiecit lapidẽ aduersus canẽ & hominem transeuntem occidit, de quo per Signorol. consi. 27. dicentem ita fuisse iudicatum.

Dicunt etiam aliqui, quòd si aliquis volens occidere Titiũ, occidit Sempronium non tenetur pœna ordinaria homicidii, sed tantũ extraordinaria, ex quo respectu Sempronii non fuit animus occidendi. Et sic videtur hoc homicidiũ potius culpa, quàm dolo commissum. Et hanc opinio. dicit tenere Doctores plures numero Plaza lib. 1. delictorum. cap. 17. nu. 1. quam etiam cõmunem appellat Alba. consi. 30. num. 1. 2. & Menchiaca controuer. Illust. c. 96. post nu. 32. & secundum illam consuluit Gram. cõs. 5. & fuit ẽt in facti contingentia iudicatum per consi. Neapo. teste eo. Grã. super consti. Regni. fol. 14. nu. 21. vt dicit, quod decisio Bar. qui cõtrariũ determinauit in l. respiciendum. §. delinquunt. in fi. ff. de pœ. ponit iudices maleficiorum in magno discrimine, dum volũt illam seruare. Vide quę dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 77. versi. Sed quid si aliquis. Sed certè ego, si casus contingeret, illi facerẽ caput amputari. Bene verũ est, q respectu istius homicidii cessat qualitas animi deliberati, & ideo non esset reiiciendus, qui pro eo gratiã reportaret, habita legitima partis remissione. Et ita in simili casu decisum fuit per senatum, quod licèt factus fuerit insultus contra aliquẽ animo deliberato illum occidendi, si tamen aliquis alius superuenit ad rixã, & occidatur, iste dr̃ occisus in rixa, & non animo deliberato, & homicidia est admittendus ad beneficiũ decreti gratiosi. 2. Aug. 1559. P. N.

Dolosum autem homicidium dicitur, quando quis animo aliquem occidendi illum interficit dicitur tamen simplex homicidium, quando hæc deliberatio illum occidendi non ex interuallo præcessit, sed in rixa, vel calore iracundiæ superuenit, vt dixi infra versi. Ex proposito.

Deliberatum autem homicidium quatuor etiam modis committi potest, scilicet ex proposito absq; alia qualitate, secũdo ex insidiis, tertio, proditoriè, quarto, per assassinium.

Ex proposito dicitur committi homicidium, quando quis aggreditur alium præuia animi deliberatione ex interuallo pręcedẽte, & illum interficit. Et dixi ex interuallo, quia si quis casu obuiam haberit inimicum suum, & ita commotus illum interfecerit, non dicitur homicidium animo deliberato commisisse, nisi appareat quòd antea deliberasset illum interficere, & ambulasset armatus aĩo illũ occidendi

eo

eo enim casu, etiam ꝙ illum casu obuium habuerit, & occiderit, dicitur animo deliberato illum occidisse, & ita pluries vidi in senatu seruari. Et licèt Pract. Casoni, fo. 13. nume. 8. dicat, quòd conclusiuè, secundùm omnes, non dicitur homicidiũ ex proposito commissum nisi industria, & insidiæ intercesserint, iudicio tamen meo non est eius opin. tenenda, nam etiam si quis absque insidiis, vel industria alia præuia animi deliberatione insultando interfecerit, dicitur homicidium ex proposito commissum, vt patet ad sensum, & omnes fatētur post art. in l. respiciendum. §. delinquunt. in primis verbis. ff. de pœnis. Illud verò, quod commissum est ex insidiis, ab hoc longe differt, vt dixi infra versi. Ex insidiis. Et hæc omnia nota, quia hoc, quãdo. s. dicatur homicidiũ commissum animo deliberato, vel non valde vtile est scire in hoc Ducatu, in quo non solent principes cõcedere gratiam homicidiorum animo deliberato commissorum. Item committens homicidium animo deliberato non est tutus immunitate ecclesiæ, secundùm opi. magis cõem, quam ego tenui infra hoc eod. li. §. fi. q. 30. versi. Punctus est. Animus autem deliberatus occidẽdi cum ea, quæ in animo consistunt à solo Deo videri possunt, non nisi per coniecturas colligi potest, quarum multæ recẽsentur per scribentes practicas criminales, & per Mãtuam consi. 152. lib. 1. & consi. 236. eo. volumi. & consi. 294. num. 5. & seq. eo. volu. & consi. 314. nu. 7. & seq. eo. volu. & consi. 326. nu. 5. & seq. eo. vol. & consi. 173. li. 2. puta si præcedant inimicitia, minæ, tractatus, & huiusmodi. Item dicit Pract. Casoni fo. 37. nu. 2. ꝙ (secundo iuris peritos) præsumitur tractatus quando committitur homicidium cum multitudine personarũ, nisi ex accidenti, seu casu tales personæ superuenerint. Sed ego in hoc proposito puto esse diligenter aduertendũ, nam aliud est præsumere animum occidendi, aliud præsumere animum deliberatum, nam animus deliberatus ex nullis cõiecturis argui põt, nisi ex his ex quibus verisimiliter colligit' ex interuallo præmeditatio homicidii cõmittendi. Et ideo verò quidem est, ꝙ ex loco corporis, in quo facta est percussio, vel illatum vulnus. Item ex genere armorum, Itẽ ex multitudine vulnerum, & huiusmodi præsumitur animus occidendi, sed non deliberatus, Et ideo ẽt si quis post acceptam iniuriam statim cõgreget multitudinem sociorum armatorum, & reuersus interficiat eũ, qui sibi intulit iniuriã, illum multis vulneribus confodiendo certè ex quo durabat calor iracũdiæ, nõ dicetur homicidiũ animo deliberato commisisse, sed in rixa, Et hoc pluries per senatum decisum fuit, sed quando sedato calore, & (vt vulgò apud nos dicetur) à sangue freddo, post acceptam iniuriam quis aliũ interficit, tunc recurrit' ad cõiecturas, quæ sunt præparatio armorum, cõgregatio sociorum, & huiusmodi, ex quibus verisimiliter colligitur, ꝙ antea ex interuallo cogitatum, ꝙ deliberatũ fuit homicidium illud committere.

Et insidiis dicitur homicidiũ cõmitti quando aliquis expectat alium, positus ĩ loco, qui ab illo præuideri verisimiliter nõ poterat, animo eum occidẽdi, illumq; ex improuiso veniẽtem aggreditur. & interficit Et hoc vtile est scire. quia interficiẽs alium ex insidiis, si cõfugiat ad ecclesiam, nõ gaudet eius immunitate, vt dixi in d. q. 30. versi. Hoc autem.

Proditoriè verò dicitur cõmitti homicidium, quando aliquis nulla præcedente inimicitia alium interficit, puta quia veniens tecum tãquam socius itineris, nulla interueniẽte rixa te percutio, vel dum sederes mecum in mensa, vel si, cùm me tibi amicum esse fingerem, te à tergo percutio nam his casibus dicor te proditorie interfecisse, ita dicit Bar in d. l. respiciendum. §. delinquunt nu. 1. ff. de pœnis. cuius doctrinam omnes qui Bar. posteriores sunt, transcribunt, vt dicit Igneus in l. & si certus. §. si vnus ex dominis post nu. 14. ff. ad Sille. Et hoc etiam vtile est scire, nam in homicidia proditorio omnes conueniũt ꝙ si confugiat ad ecclesiam, non gaudeat eius immunitate, vt dixi in d. q. 30. versi. Scias tamen.

Per assassinium autem dicitur committi homicidium, quando fit pecunia interueniente, de quo latius dixi supra hoc eo. lib. §. Assassinium.

Pluribus autem modis potest cōmitti homicidium, aliquando enim quis propriis manibus alium interficit, & de hoc principaliter tractabimus ī hoc §. Aliquādo mandat alteri vt homicidiū cōmittat quo casu tenetur de homicidio propter mandatum, perinde acsi ipse interfecisset vt dixi infra hoc eod. lib. § fin. q. 89. Aliquando dat auxilium vel consilium alteri ad homicidium committendum, de quo dixi in d. §. fi. quæst. 88. & q. 90. Nec minus punitur homicidia, ille qui seipsum interficit, vel vult interficere, de quo dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. 68. versi. Seipsum occidere. Dans etiam aliquid mortiferum alicui ad comedendum vel bibēdum dicitur homicida l. 2. §. Præterea. ff. de sicar. Item dās poculū amatorium, ex quo illud accipiens moriatur. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de sicar. Itē falsum testimonium dicens ab offensam cōtra aliquem de quo dixi supra hoc eod. lib. §. Falsum, vers. Testis qui falsum. Sic etiā dicitur homicida ille, qui misit aliquem per viā, in qua sciebat esse eius inimicos, vt occideretur, vt est tex. in l. 5. §. Itē si quis auctor. ff. de sica. Et ita in facti contingentia instit. senatus, vt homicidā vltimo supplicio affici prætorem Caluatoni, qui quendam hominem inimicis suis trucidandum tradiderat 23. Septembris 1542. P. N.

Punitur etiam vt homicida, venenum malum scienter faciēs, aut dans ad aliquē occidendum. l. 1. l. 3. in prin. ff. de sica. vt in casu de quo per Cępollā consil. vltimo, Grammat. cons. 36. 38. voto 3. 30. 31. 38. decis. 3. 33. 38. Albam. cōsi. 72. Et certe qñ ex veneno sequitur mors, non videtur dubitandum, quin illud dās sit pęna capitis puniendus. Et hæc est communi consensu recepta sn̄ia, vt attestatur Plaza lib. 1. delictorum. c. 20. post nu. 1. Et ita iudicauit senatus in causa cuiusdā medici, qui vxori venenum dederat, & fuit ei caput amputatum. Punctus est an si mors ex veneno secuta non fuerit, debeat nihilominus puniri pœna ordinaria, non obstante generali consuetudine, præsertim cum hoc crimē videatur esse ex atrocissimus, iuxta ea quæ dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 92. versic. Scias tamen, Sed certa magis cōmunis opi videtur esse, ꝙ nō puniatur pęna ordinaria, vt attastatur pract. Cater. fol. 190. nu. 19. vbi dicit, ꝙ ita concludunt magis cōiter doctores, quem refert Didacus in repet. clem. si furiosus. fol. 281. nu 11. de homic. idem dicit Grammat. super cōstit. Regni, fol. 107. col. 4. n. 5. & ita se pluries iudicasse refert Bertachi. in verbo, Venenatio. nu. 6. quē refert Pract. Conradi fol. 358. num. 11. Et refert Grammat. in loco præallegato se ita bis vidisse iudicari in sacro cons. in duabus ancillis, quę dominis suis venenum porrexerant, quarum altera fuit condemnata ad fustigationem, altera vero vt inseruiret infirmis, & languētib' hospitalis. Et de illa condemnatione mētionem facit idē Grammat. decis. 2. Vidi etiam ego in facti contingentia, ꝙ quidā Thomas Francus pro veneno propinato fuit trāsmissus ad triremes per decenniū. 23. Martij 1560. A. C.

Item iudex, qui innocentē ad mortem condemnauit, punitur pęna capitis vt homicida, si id fecit pecunia corruptus, vel ita commotus, vt est text. in l. lex Iulia. §. fi. ff. ad leg. Iul. rep. Idemque si dedit operā, vt accusatus, vel inquisitus aliquid falso confitetur, per quod innocens postea damnaretur ad mortem, tenetur enim lege. Corn. de sicar. vt est tex. in l. 1. in prin. & in l. 3. §. qui falsa. ff. de sic. Itē si aliquē posuit indebite ad torturam, vel adeo modum excessit in torquēdo, vt mortuus sit, punit pęna capitis vt homicidia, de quo dixi infra hoc eo. lib. §. fin. q. 64. versi. Antequam tamen, & versi. Iudex autem.

Item medicus si malum medicamentū scienter adhibeat, vt infirmus moriatur, tenetur vt homicidia lege Cor. de sica. vt colligitur ex tex. in l. necessario. §. fin. ibi medicus infidus. ff. ad Sylle. Et memini ego superioribus annis, ꝙ fuit in nō medico discrimine quidā Magn Laurentius de Luciferis Chirurgus, qui fecit vnā incisionem cuidam rustico, propter quam ille ex nimia profusione sanguinis statim decessit. Cum tñ nulla subesset suspicio, ꝙ aio illum occidendi id fecisset, fuit solūmodo iussus exulare arbitrio Senatus 13. April. 1562. P. N. Reperio, ꝙ quædam Rosa, quę medicamentum nō malo animo dederat

ex

ex quo secuta erat mors, non fuit punita, quia fuerat tolerata vt ita mederetur, sed fuit illi solummodo interdicta in futurũ ars medẽdi 30. Augusti 1558. P. N. Tenetur etiam medicus, qui propter imperitiam vel culpam infirmo præbet causam moriendi, ad damna & interesse, prout in facti contingentia consuluit Chassan. cõsilio 48. in quodam medico, qui cuidam testiculos inciderat.

Sed quæro, quæ sit pœna homicidii? Respond. de iure communi homicida punitur pęna legis Corneliæ de sicar. vt est tex. in l. 1. ff. ad l. Corn. de Sic. quæ pæna est in nobili deportatio, & bonorum omnium confiscatio, vt est tex. in l. 3. § legis Corneliæ, eo. tit. ff. de Sica. Sed hodie illa pœna legis Corneliæ non est in vsu, vt dicit Ange. in §. legis Corneliæ, num. 1. ff. ad leg. Corn. de Sicar. quem refert Afflict. super prima parte consti. Regni rub. 13. nu. 1. Idem dicit Marsi. in d. §. leges, num. 1. & 2. quem refert Plaza lib. 1. delictorum, capitulo 10. post nu. 2. Vide quæ dixi infra hoc eodem lib. §. fin. q. 67. versic. Deportatio. Pœna ergo homicidii hodie est pœna mortis, Et hæc est communis opinio, vt dicit Boss. in tit. de homic. nu. 109. Et hodie locum habet hæc pœna tam in nobili committente homicidium, quàm in plebeio. Et hanc opin. recepit Practica, vt dicit Bolenc. in repe. l. capitalium. §. famosos, num. 64. ff. de pœnis.

Sed nunquid valet statutum, vel consuetudo, disponens, ꝙ pro homicidio imponatur pœna pecuniaria? Respond. Aliqui dicũt, ꝙ sic. Et hanc opin. videtur tenuisse Barto. in l. 1. post num. 10. Versi. Vlterius quęro, de pub. iu l. quam etiam dicit tenere communiter doctores Pract. Carer. fol. 515. num. 12. Contrariam autem sententiam, ꝙ. s. tale statutum non valeat, multi tenuerunt. Et hanc dicit esse communem opin. Anan. in c. fi. num. 1. de delict. puer. Dec. in ca. 2. post num. 2. de consti. quem refert Public. super consue. Aluer. fo. 159. num. 4. Didac. lib. 2. resolutionem, cap. 9. nume. 2. Et hanc ego semper secutus sum vti veriorem, & magis communem, Et reperio etiam, ꝙ Igneus in l. lege Cornelia. §. Ex hoc edicto, nu. 62. & seq. ff. ad Syll. refert, quòd suis temporibus ita fuit iudicatum per Senatum contra Nouarienses, apud quos vigebat huiusmodi consuetudo, vt pœna homicidii esset cẽtum aureorum. Bene verum est quòd Albe. in 2. parte statutorum, quæst. 122. dicit, quòd totus mundus seruat contrarium, Et illum refert Augu. ad Ange. de Malefi. in verbo, Et ex interuallo, post num. 7. Sed certè illud potuit fortè seruari temporibus Alberici, nostris autem temporibus semper vidi obseruari, quòd talia statuta nõ valeãt, nec sint obseruanda. Et ita teneas, & serues in practica. Sed posito, quòd valeant, quæro, pone quòd Perusii extet statutum disponens quòd si forensis ibi occidatur, puniatur pœna pecuniaria, nunquid si Perusinus alibi occidatur, erit puniendus occisor solummodo pœna pecuniaria, vt scilicet tale ius reddatur &c? Respond. quòd non, sed debet huiusmodi homicida, eo non obstante, puniri pœna mortis, Et hęc est communis opin. vt dicit Sapia in l. 1. in princi. col. 1. versi. Ex istis præcedentib. ff. quod quisque iuris.

De iure autem Canonicus laicus ꝓ homicidio excommunicatur, clericus autẽ deponitur, pręthereaq; priuatur beneficiis.

Est tamen non leuis controuersia inter Doctores, an clericus homicida sit priuatus ipso iure beneficio, an autẽ veniat priuandus per sententiam. Et in hoc articulo Inno. in ca. cum nostris. de concess. præbendæ. tenuit quòd non est priuatus ipso facto titulo beneficii, nec perdit ipso iure beneficium, sed venit priuandus per sentẽtiam. Et dicit Anan. in cap. inquisitionis, nume. 3. de accus. quòd ita tenent cõmuniter Doctores. Ita etiam communiter teneri attestatur Cors. in suis singu. in verbo, Sententia, versic. Clericus. Hanc etiam dicit esse communem opin. Felin. in d. c. inquisitionis, nu. 2. quem refert Folle. in Pract. cri. Cano. fol. 276. num. 37. Diaz. in Pract. crimi. Cano. cap. 88. Gomes. in cap. 1. post nume. 7. de rescrip. in 6. Alciat in cap. cum non ab homine, post nu. 16. de iudic. Ferrarius cautela 44. Canonicis cõstitutionibus. Didac. in repe. clemen. si furiosus, fol. 302. numero 6. in fi. de homicid. Plaza lib. 1. delictorum, cap. 11. nu. 2.

Et quidem in simplici homicidia scilicet qui animo deliberato homicidium nõ perpetrabit, hæc opi. Inn. ab omnibus recipitur, vt dicit Igneus in l. necessarios. §. non aliàs. in lectura, num. 13. ff. ad Syll. Sed in homicida deliberato, sine qualificato aliqui cõtrarium tenuerunt, nihilominus dicis Igneus loco præallegato, quòd oĩs penè cano. & legistarum schola in hanc sententiam declinat.

Priuatur etiam homicida successione eius quem interfecit, vbi ex testamẽto, vel ab intestato talis successio ad eũ pertinet. Et ita volunt doctores, vt attestatur Marsi. consi. 93. nume. 7. Et hoc non vt ab ea excludatur tãquam incapax, sed vt admittatur ad succedendum, & deinde fiscus illam auferat tanquam ab indigno, text. est in l. eum ratio. §. fi. ff. de bon. dam. Et quòd filius occidens patrem illi succedat, & fiscus ab eo auferat hæreditatem tãquam ab indigno, dicit esse communem opin. Butri. consi. 63. in primis verbis. Sed pone quòd filius interficiat patrem, nunquid nepotes & sic sibi homicidæ poterunt auo succedere? Respond. Bald. in l. si quis incesti, nume. 4. C. de incestis nup. loquendo in terminis statuti, tenuit, quòd sic, sed in contrarium est magis communis opi. vt attestatur Boer. decis. 25. nu. 8. & 17. vbi etiam refert ita iudicatum fuisse per illam curiã prout etiam prius iudicauerat parlamentum Parisiense teste Aufrer. in 4. parte de Arrestis. qõ. 13. & Ioanne Gal. quæst. 146. Idem etiam decisum fuisse in casu, in quo frater fratrem occiderat, vt scilicet fiscus præferretur in successione fratris occisi, filio ipsius fratris occidentis, attestatur Alber. in tertia parte statutorum. q. 58. si frater occidi, quem refert Barb. consil. 8. post nu. 4. lib. 3. & consi. 70. nu. 45. lib. 4. Aliàs autem sequendo opi. Bald. daretur improbis facilior occasio delinquendi, Si vero non extent filiis occisoris, res nullam videtur habere difficultatem, quòd fiscus venit de iure communi ad ipsam successionem, Et hanc dicit esse communem opi. & sententiam Barb. qui in his terminis ita consuluit in allegato consi. 8. lib. 3. in primo dubio. Sed quid si maritus interficiat vxorem, nunquid lucrum dotis applicabitur fisco, an autem hæredibus ipsius mariti, vel vxoris? Respõ. Bar. in l. fi. in in fi. ff. de his quib. vt indign. loquendo generaliter distinguit, quòd aut lucrum defertur ex pacto, seu conuentione, & in eo succedunt hæredes vxoris simul cum reliquo eius patrimonio, aut defertur ex dispositione statuti, & applicatur fisco. Sed certè hæc distinctio Bar. communiter reprobatur per doctores, qui volunt quòd indistinctè transeat ad hæredes ipsius vxoris, vt attestatur Rui. & in facti contingentia ita consuluit consi. 11. in fin. lib. 5. quã sententiã vti cõmunem sequi videtur Roland. in suo eleganti tract. de lucro dotis, quæstio. 61. Et secundùm illam consuluit Deci. cõsi. 526. quæ mihi etiam magis placet, vt viri facilius à delinquendo abstineant. Et hæc conclusio locum habet etiam quãdo maritus vxorem occidit iure, vel consuetudine id permittente, puta propter adulterium, nã neque eo casu lucratur dotem iuxta formã statuti, vel pacti, quidquid dixerit Bart. in l. si ab hostibus. § si vir. num. 5. ff. so. ma. contra quem tenent ferè omnes, vt dicit Las. in d. §. si vir, circa fi. & contra Bart. esse communẽ opi. attestatur Gomez. Arias super lege 80. Tauri, nu. 1. quod nota.

Tenetur etiam homicida ad interesse animæ occisi. s. ad dandum vt pro ea fiant orationes, ieiunia, eleemosynæ, & huiusmodi, secundùm facultates ipsius homicidę pretereaq; ad mercedes, & expensas factas in medicis, medicinis, & aliis ad eius curationẽ pertinentibus, necnon & ad ęstimationem operarum, quas interfectus exercere potuisset si vixisset eo tempore, quo naturaliter viuere poterat, Et has conclusiones vti communes refert Rolan. consi. 39. per totum lib. 2. & ita in facti contingentia consuluit Bertraud. consi. 117 lib. 8. quòd de iure fiscus tenetur ex bonis confiscatis soluere filius occisi æstimationem operarum, &c. Sed hoc in practica malè obseruatur, nam fiscus rapit omnia bona delinquentis virtute confiscationis, & nulla prędictorum ratio habetur. In hoc tamẽ proposito videndum est consil. Cranettæ 119.

Excusatur autem homicida, pluribus ex causis, & in primis quidẽ, si probet, quòd

homicidium ipsum commisit ad sui necessariam defensionem, Est enim indubitata iuris conclusio, quòd homicidiū factū ad sui defensionem non est punibile, cùm licitū sit vnicuique vim vi repellere, quòd quidem est vulgatissimum & cōmune, vt dicit Catald. consi. 53. in primis verbis inter consilia criminalia diuersorum lib. 1. & est tex. in l. vt vim. ff. de iust. & iu. vbi est locus ordinarius huius materię. Et hoc sententiam dicit esse frequentiori doctorum calculo receptam Plaza lib. 1. delictorum c. 28. nu. 5. in fi. Et ita omniū gentium more, & consuetudine receptum esse ait Cæpolla consil. cri. 42. ver. Et profectò, quæ quidem procedit etiam in foro conscientiæ, Et est communis opi. vt dicit Nicel. in consi. glo. c. 56. Et ait Didacus in repe. clem. si furiosus, fol. 323. post nume. 1. quòd hęc est apud Theologos receptissima sententia.

Hæc autem conclusio, ꝙ pro sui defensione liceat alium interficere, locū habet non solum pro defensione vitæ, & corporis sui, sed etiam pro defensione rerum suarum, Et hæc est communis opi. legistarum, vt dicit Prac. Cater. fol. 371. nu. 29. & seq. Hanc etiam opin. dicit esse communem Claud. in d. l. vt vim, num. 43. & seq. Deci. in d. l. vt vim. num. 31. Ias. in d. l. vt vim, num. 23. & sequen. quem refert Diaz reg. 507. Didacus in loco prælle. fo. 325. num. 6. Plaza in d. c. 28. num. 52. Plot. in repet. l. si quando, nume. 109. Menchiaca controuers. Illustr. c. 18. nu. 5. nam (vt vulgo dici solet) bona & res vitæ ęquiparātur vt dicit gl. in l. aduocati. C. de aduo. diuer. so. iudic. prout illam refert, & dicit esse cōmuni consensu approbatam Plaza in loco prællegato post nu. ver. Adnotanda vtiq. Dicit tamen Feli. in c. 2. post nu. 4. de homici. quòd omnes concludunt, ꝙ de iure canonico non licèt furem interficere pro rebus tantum seruandis, Sed vide quę dixi infra versi. Vltima est.

Idemq; & multo magis dicendum est, ꝙ liceat alicui alterum interficere pro defensione proprii honoris, nam periculum famæ æquiparatur periculo vitæ. l. ista. ff. de manu. vind. Et est commune dictum, teste Belenco in repetit. l. capitalium, §. famosos, post num. 161. ff. de pœn. Et ideo si immineat periculum alicuius iniuriæ personalis, poterit quis licite aggressorem interficere, ita dicit Bar. in l. 1. num. 8. C. vnde vi. Et dicit Ang. in l. is qui aggressorem, num. 2. in fi. C. de sicar. ꝙ hoc practicatur in ciuitate Venetiarum, Et defendit quēdam accusatū de homicidio, Et illum refert Marsil. consi. 81. num. 16. Vide quæ dixi infra versi. Atque adeo.

Item locum habet non solùm pro defensione proprii corporis, sed etiam pro defensione eorum, qui sunt sanguine coniuncti, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Grammat. consi. 68. nume. 4. Hanc etiam dicit esse cōem opin. Pet. Calefat. inter cons. crim. diuersorū. cons. 89. num. 10. li. 2. Et in facti cōtingentia, quidam Ant. Persicus, qui vt auxiliaretur fratri suo, interfecerat alium cum eo rixantē, fuit absolutus. 24. Nouem. 1548. P N. Imò etiam pro defensione alterius, extranei, secundū Bar. in d. l. vt vim, nu. 7. & in l. si quis in seruitute, nu. 5. ff. de fur. Et est cōis opi. vt dicit Deci. in ea. l. vt vim, post nu. 32. versi. Subiicit Bart. Et dicit Alciat. consi. 474. quòd hæc conclusio est ab omnibus Doctoribus approbata.

Præterea etiā generaliter, & indistinctè intelligenda est hęc conclusio, ita vt pro salutis propriæ defensione licitum mihi sit alium interficere, etiam si ille, qui me vult offendere, sit clericus, nam & ipse potest à me impune occidi ꝓ mea defensione, imò non solū pro mea, sed etiā propinquorum meorum, imò etiam extraneorum, Et ita tenent Canon. indistinctè, vt dicit Claud. in lect. d. l. vt vim, nu. 85. Hanc etiā dicit esse cōem opi. Abb. in c. si vero. el 1. num. 11. de pœn. quem refert Did. lib. 2. reso. c. 16. post nu. 8. versi. Quartum si eiusdem, Quinimò etiam si sit Papa, vel Imperator adhuc poterit licitè occidi, Et dicit Plaza in d. c. 28. post nu. 7. versic. 3. Illud, qđ hoc est cōstitutissimum inter vtriusq; classis literator. Quod tñ puto ēe intelligendum esse cum grano salis. s. si Papa, vel Imperator contra omne ius volebat eū offendere neque iste poterat se vllo modo saluare ab imminenti morte neq; ēt fugienda, Et ad huc si casus cōtingeret in practica, nescio an

an possit obtineri hæc opi. in inferioribus autem cuiuscunq; dignitatis existant, credo quòd posset sustineri. Et reperio quòd in facti contingentia Rimin. consi. 44. cõsuluit pro quadam, qui percusserat prætorem à quo prius fuerat ipse percussus. Et nota in hoc proposito, ꝙ ille, qui percutit clericum se defendendo, non incidit in excommunicationem, etiam si in defendendo modum excedat, dummodo id, ex proposito non faciat, ita dicit gl. in c. significasti. el secundo, in verbo, tutelæ. de homi. quam dicit esse communiter approbatã, Soc. inter consi. Curtii Sen. consil. 20. Post nu. 41. versi. confirmantur prædicta.

Adde, ꝙ non solũ licet insultato occidere ipsum insultãtem, sed etiam licet occidere alium non offendentẽ, si ab illo insultante se aliter defendere non poterat, nisi istum interficeret, ita dicit gl. in l. si familia in verbo, poterat. ff. si fam. fur. fec. dica. Et est cõis opin. vt ait Dec. in d. l. vt vim. post. nu. 9 vers. & quod dictum. Sed pone, ego fui aggressus à Titio, & Caius se interposuit vt rixã diuideret, & ego ne interficeret, opposui Titio me insultãti istũ Caium mediatorẽ, qui ab eo fuit occisus, nunquid ego teneor, de homicidio? Resp. Hæc quæstio fuit disputata per Ang Aret. in sua quæst. incip. Atholus. & concludit ibi Ang. ꝙ non teneor, & eius opi. dicit esse communem Corset. in suis sing. in verbo, Metus. prout illum refert prac. Carer. fol. 422. nu. 174. relatus, & ipse per Plazam in d. c. 28. nu. 26. Menchiaca controuers. Illust. c. 19. nu. 29. Quod est notandum cõtra eos, qui de facili se interponunt rixis, vt diuidant inter se rixantes, quorum multos vidi ego remanere vulneratos, & quandoq; etiam interfectos, ipsis principalibus rixæ saluis permanentibus Quinimò quocunq; modo ego me defendendo percutio alium, non debeo puniri, quia videor dare operam rei licitè. Et ita fuit absolutus per Senatum quidam Ant. Dauerius, qui dũ se ab alio insultante defenderet, percussit quendam saxo, qui mortuus est. Iussus tamen fuit ipse Dauerius exulare per annũ, 24. Octobris 1542. P.N.

Atq; adeo vera est hæc conclusio, quòd etiam si insultatus posset, se fugiendo saluare, potest nihilominus ipsum insultantem impunè interficere. Et est communis opin. vt dicit Ias. in d. l. vt vim nume 38. Dec. in ea. l. vt vim, num. 35. pract. Carer. fol. 403. nume. 131. Riminald. consil. 44. num. 12. Io. de Amicis. consil. 77. num. 5. Boss. in tit. de homicidio. nu. 86. Et quòd insultatur ab aliquo non teneatur fugere, etiam quòd posset sine periculo illud facere, dicit esse cõmunem opinionem, Alex. consi. 109 nu. 4. lib. 1 & consi. 119. num. 11. lib. 7. Alexander de Neuo inter consilia criminalia diuersorum, consi. 77. num. 7. lib. 1. Felin. in ca. suscepimus. de homicid. attestans hanc esse communem opinionem, siue insultatus sit persona, cui sit dedecori fugere, siue non. Tiraquel. de nobilita. cap. 20. nume. 64. Bertrand. consil. 290. nume. 10. lib. 3. in prima parte. & cõsil. 128. num. 1. lib. 7. Didacus in repe. clemen. si furiosus. fol. 323. post nu 4. Menchiaca controuers. Illust. cap. 18. num 20. Plaza in d. c. 28. nu. 10. & seq. Et quòd aggressus ab æquali non teneatur fugere, dicit esse communem opinionẽ Petrus Calephatus inter consilia criminalia diuersorum, consi. 103. nu. 11. lib. 1.

Sed quomodo probatur, quòd fecit ad sui necessariam defensionem? Respond. non quidem est necesse, vt probetur in specie ista necessitas defensionis, sed satis est, quòd probet simpliciter, quòd fecit ad sui defensionem, ita sensit Bald. in l. solam. post num. 11. C. de testibus. & ita communiter teneri attestatur pract. Carer. in loco præallegato, num. 126. quem refert Plaza in d. c. 28. num. 20. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Deci. in d. l. vt vim. nu. 17. in qua non puto esse in practica recedendum, quamuis contrariam sententiam receptionem esse affirmat Menchiaca in d. cap. 18. num. 6. Hinc infertur, ꝙ ad probãdum aliquem fuisse in periculo vitæ, sufficit probare quod eius aduersarius veniebat armatus cõtra ipsum, ita tenet gl. in l. 1. in verbo, Moderatione. C. vnde vi. quã dicit esse communiter approbatam Bertrand. in d. cõsil. 128. nu. 3. Clau. in lectura d. l. vt vim. post num. 54. Grammatic. consil. 56. nume. 9. Dicit etiam Anchar. in clem. 1. post nume. 5. de homici.

quòd communiter glo. ita tenent, prout illum refert Riminal. consi. 13. nume. 30. & consi. 13. post num. 12. versic. Vnde succedit. Bertrand. consi. 84. num. 5. lib. 2. in 2. parte. & consi. 35. nu. 5. lib. 4. & cōsi. 146. num. 6. lib 6. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Plaza in d. ca. 28. nu. 15. Nō enim tenetur quis expectare, quòd prius ab alio percutiatur, vel offendatur, sed si ille sibi mortem minetur, potest ipse statim illum percutere, ita allegatur tenere Bald. in l. 1. nu. 18. C. vnde vi. & ante eū ita tenuit glo. præallegata in l. 1. quam sequuntur cōmuniter doctores, vt dicit Pet. de Barbolus inter consilia criminalia diuersorum, consi. 97. nu. 21. lib. 1. & Petrus Calephat. inter consilia criminalia diuersorum, consi. 88. nu. 21. lib. 2. & consi. 89. num. 3. eo. vol. & consi. 90. nu. 4. eod. vol. & ita firmant communiter omnes, vt dicit Io. de Amicis, consi. 116. nu. 5. & ita in facti contingentia absolutum fuisse quendā nobilem, qui alium sibi minantem interfecerat, refert Afflict. super prima parte constitu. Regni, rub. 9. num. 53. & rub. 23. nu. 30. licèt (vt ipse ait) aliqui intelligerent illud dictum Bal. procedere, quando quis facto minatur, non autē quando verbis tantùm. Est enim iusta causa timoris, quòd veniat animo percutiendi, etiam si non expectetur percussio, vt dicit gl. in c. si proso. diens. in verbo, Secularibus. de homicid. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Alex. de Neuo inter consilia criminalia diuersorum, consi. 77. nu. 4. Et in eo qui præparabat offendere, dicit fuisse in facti contingentia iudicatum, quòd potuerat impunè offendi. Ias. in d. l. vt vim post num. 9 referens id attestari Bald. in l. in lege. ff. loca. in quadam lectura antiqua quā ego non habeo, & illum refert pract. Care. fol. 391. num. 91. Vide quæ dixi infra versic. Potest etiam, & infra hoc eo. lib. §. fina. quæst. 60. versi. Nunc quæro.

Scias tamen, quòd talis defensio, propter quam ius iuxta prædicta excusatur ab homicidio, debet esse facta cum moderamine inculpatæ tutelę, quod quidem moderamen circa tria cōsistit s. modum, tempus, & causam, & ita dicunt omnes doctores, vt ait Blanc. in pract. crim. fol. 146. nume. 2. vbi ea omnia declarat, & ante eū ita dixit Bolog. consi. 36. col. 5. versic. verum si dicatur. aliàs autem si aggressus excedat modum in se defendendo, vtiq; erit puniēdus. Bene verum est, quòd hoc casu non debet puniri pœna ordinaria homicidii, sed solùm de excessu pęna extraordinaria, & mitiore arbitrio iudicis, & hoc non solùm quando excessisset modum ex culpa, secundùm opi. aliquorum, quam dicit esse communem Soc. Iun. cons. 36. nu. 10. lib. 2. sed etiam si excessisset modum ex dolo, & ita cōmuniter concluditur, vt dicit practi. Carer. fol. 409. num. 152. & seq. quem refert Plaza in d. c. 28 num. 14. Bertrand. cons. 274. num. 2. lib. 1. in prima parte. Di dacus in repe. cle. si furiosus. fol. 323. post nu. 3. Hinc est, quòd si aliquis insultet me cum baculo, non licet mihi illum percutere cum gladio, si aliter me defendere poteram. Et ita tenent communiter doctores vt dicit Grammat. consi. 63. nu. 2. & 3. Sic etiam, si post sedatam rixam, vulneratus ex interuallo insultum faciet in vulnerantem, non videtur id fecisse causa defensionis, sed vindictæ. Et hæc est cōmunis theorica doctorum, vt attestatur Cæpoll. consi. crim. 43. circa prin. Sed in omnem casum occidens aggressorem se defendendo, nunquam tenetur de occiso, & ita tenent communiter doctores, vt dicit Grammat. in d. consi. 56. nu 7. Sed debet mitius, quàm capitali pœna puniri, & hanc esse receptissimam ab omnibus sententiam attestatur Soc. Iun. consi. 117. nu. 17. lib. 3. Faciunt quæ dixi in d. versi. Nunc quæro.

Sed hic occurrit alia quęstio, pone quòd reus in suo examine negauerit se Titium occidisse, deinde habita copia processus, cum videret se esse de ipso homicidio conuictum, vult probare, quòd illum interfecit ad sui defensionem, nūquid erit admittēdus? Respon. quòd sic, ita tenet Bar. in l. ex his. ff. de reg. iur. Et est communis opi. vt attestatur Dec. in cap. pastoralis. nu. 15. in fi de exceptio. Boer. decis. 164. nu. 22. Cagnol. in d. l. nemo ex his nu. 4. Boss. in titu. de defens. rerum nume. 4. nam reus non prohibetur proponere diuersas, & etiam contrarias exceptiones, dixi infra lib. proximo.

Potest

Potest etiam homicida se excusare, si probet illum, qui ab ipso interfectus est, fuisse in insidiis positũ, & ipsum expectasse vt interficeret nam licitum est tales insidiatores preuenire, & eos interficere, ita colligitur ex glo. præallegata in l. 1. in verbo, Moderatione. C. vnde vi. Et hanc sententiam approbant communi cõsensu doctores, vt dicit Plaza lib. 1. delictorum. ca. 21. nume. 12. quod tamen intellige vt procedat, dummodo ex huiusmodi insidiis tale periculum, & adeo præsens immineret, vt non satis tuto vitari posset, nisi insidiator occideretur, sed si aut ipse insidiator comprehendi, aut vitari potuisset, crederem nõ esse homicidam ab aliqua pœna extraordinaria excusandum. Vide quæ dixi supra versi. Sed quomodo.

Alia etiam est defensio, quæ ad euitandam pœnam homicidii proponi potest, oriturque ex incertitudine eius, qui homicidium perpetrauit, quãdo ipsi homicidio plures interuenerunt, quo casu propter talem incertitudinem uidetur omnes esse absoluendos, quęro igitur, quando aliquis est a pluribus interfectus, & ignoratur quis eorum illum interfecerit, nunquid omnes ꝑpter incertitudinem sint excusandi, an autem omnis sint puniendi? Respond. Aliqui simpliciter dicunt, ꝙ quando vnicum est tantum vulnus læthale, & ignoratur, quis illud intulerit omnes absoluuntur à pœna ordinaria legis Corneliæ, & condemnatur pœna pecuniaria, Et dicit Natta consil. 140. nume. 9 ꝙ in hoc concordant Legistæ, & Canonistæ, Hanc etiam dicit esse communem opi. Boss. in tit. de homic. nu. 26. Et dicit Rimin. consi. 23. circa fi. ꝙ Bart. in l. si in rixa, post nu. 10. ff. ad l. Cor. de sicar. qui tenuit, quòd omnes puniãtur pœna homicidii, communiter damnatur. Idemque si plura sint vulnera læthalia, & ignoratur ex quo vulnere mortuus sit, pariter enim (secundùm eos) sunt omnes absoluendi è pœna mortis, & condemnandi pœna pecuniaria arbitrio iudicis, ita allegatur tenere gl. in l. item mela. §. sed si plures, in verbo, Percusserint. ff. ad l. Aquil. & ita cõmuni calculo receptũ esse attestatur Roland. consi. 63. nu. 10. li. 2. Hanc etiam dicit esse communem opin. Ang. de malefi. in verbo, Et Andræam, nume. 21. Alciat. de præsump. in tertia regula, præsumpt. 44. num. 4. Hæc est ardua quæstio. in qua, vt dicit Plaza lib. 1. delictorum. ca. 12. pauci nauigauerunt sine periculo. Tu igitur pro veriori resolutione fac tres casus, Primus est, quando homicidium est deliberatum, & ex proposito, Et tunc absolute sacienda est conclusio, quòd omnes, qui ipsi homicidio interuenerunt, tenentur pœna ordinaria homicidii, siue defunctus ex vnico tantum vulnere siue ex pluribus decesserit, Et siue vnum tantum vulnus esset læthale, cætera vero nõ lęthalia, Et siue appareat, quòd omnes vulnerauerint, siue appareat nõ omnes vulnerasse, siue sit dubium qui nam vulnerauerint, vel ne. Et hãc esse frequentiori doctorum calculo receptam sententiam dicit Plaza in d. c. 12. num. 1. & ante eum dixit hanc esse communem Didacus in repet. cle. si furiosus, fol. 292. nu. 3. de homi. Et licèt Plaza in loco præallegato subdat, quòd hęc conclusio debet intelligi quo ad torquendum, non autem quo ad condemnandum. Ego teneo, ꝙ omnes sint condemnandi, non autem torquendi, non enim potest negari, quin etiam illi, qui nõ occiderunt, præstiterint auxilium occidentibus, ex quo resultat alia iuris indubitata conclusio, quòd præstans auxilium ei, qui committit homicidium animo deliberato debet puniri pęna mortis, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 90. circa princ. Puto tamen in hoc casu aduertendum esse, vt omnino appareat certe, vel præsumptiue, ꝙ omnes fuerint conscii ipsius homicidii cõmittendi, potest enim esse, quòd idem homicidium respectu vnius dicatur commissum animo deliberato, & respectu alterius dicatur commissum ex improuiso, puta si quis sciens inimicum suum alicubi esse, & deliberans eò accedere ad illum interficiendum conuocet amicos sub prætextu, quòd vellet ire ad ambulatum per ciuitatem, & deinde illos nihil tale cogitantes cõducat ad illum locum, & illum interficiat, vt quãdoque vidi in facto contingere, & hoc quidem casu si esset dubium super scientia, sequerer opinio. Plazæ tanquam tutiorem, quòd scilicet deberent super ipsa scientia & torqueri, & vbi illam negarent, condemnari

nari in pœnam extraordinariam pecuniariam, vbi vero, vt dixi, constare de scientia omnes essent capite puniendi. Secundus est casus quando liquido non apparet homicidium fuisse animo deliberato patratum, sed bene adsunt aliquæ suspiciones, Et tunc stante dicta incertitudine, pariter sunt omnes torquendi super illa qualitate animi deliberati, Et ibi nihil fateantur, tunc debent omnes de ipso tanquam simplici homicidio in pœnam extraordinariã condemnari ratione incertitudinis, iuxta ea quæ infra statim subiiciam. Tertius autem est casus, quando certo apparet homicidium ipsum ex improuiso, & in rixa cõmissum, Et tunc est etiam distinguẽdum, prout etiã multis modis potest hęc incertitudo considerari, Aut enim vnicũ vulnus est illarum, ex quo vulneratus decessit, & ignoratur quis ex pluribus illud intulerit & tunc omnes puniuntur de occiso, nõ tamen pœna ordinaria homicidii, sed tantũ pœna extraordinaria arbitrio iudicis imponenda, Et est communis op. vt ait Pari. consi. 148. num. 3. lib. 4. Pract. Cater. fol. 210. nu. 75. vbi dicit, quòd ita tenent communiter doctores, quem refert Plaza. in d. c. 12. nume. 6. Didac. in d. clemen. si furiosus. fo. 294. nu. 5. Bene verum est, quòd hoc casu si appareat quis fuerit principalis auctor, siue inceptor rixæ, contra eum ex hoc insurgit adeo valida iuris præsumptio, vt ipse solus habeatur ꝓ homicida, & possit forte secundum iuris rigorem capite puniri iuxta tex. in l. quoniam multa facinora. C. ad leg. Iul. de vi pub. & ita legũ verticibus receptum esse ait Roland. consi. 63. nume. 3. lib. 2. Hoc tamen apud nos non seruatur, raro enim propter homicidium in rixa commissum condemnamus aliquẽ ad pœnam mortis.

Sed hic incidenter quæro, hoc casu quo modo debeat formari inquisitio, ex quo non apparet quis vulnus intulerit, & consequenter quis fuerit homicida? Respon. Ang. in d. l. si in rixa, num. 7. ff. de sicar. refert. quòd ista quæstio cõtingit de facto Perusii, Et dicit, quòd si esset par pœna homicidii, & auxilii ad homicidium, posset iudex vnũ inquirere de homicidio, & alios de auxilio, Et ita seruari attestatur Bossi. in tit. de delicto. num. 24. Plus dicit Ang In loco præallegato, quòd etiã quando pœna sunt diuersæ, puta quia pro homicidio sit pœna capitis, & pro auxilio pœna pecuniaria, Iudices maleficiorum non curant, sed vni imponunt ictum, & homicidium, & aliis auxilium, & fauorem, licèt secundùm eum salua conscientia, nullum sit remedium. Sed certe ego semper vidi seruari cõtrariũ, vbi enim vnicũ est vulnus, & ignoratur quis ex pluribus illud intulerit, solẽt iudices inquirere omnes æqualiter de homicidio, narrando factum, & dicẽdo, quòd vnus eorum vulnerauit, &, alii auxiliũ prę stiterunt, neminem nominando pro homicida, & si sint contumaces omnes cõdẽnantur in contumaciam in pœnam homicidii, prout etiam expresse declarauit senatus faciendum esse. 27. Iunii. 1547. & 8. Ianuarii. 1558. P. N. Si verò compareant, tũc vel omnes torquentur, vel condemnantur pœna pecuniaria, vt supra dixi.

Aut vero plura sunt illata vulnera & certi sunt vulneratores, & certa etiam vulnera ab ipsis singulis illata, sed ignoratur ex quo vulnere in specie mortuus sit, Et tunc aut omnia vulnera erãt læthalia, & omnes tenentur de occiso, Et in hoc non videtur dubitandum. Aut vero vnum, vel plura erant læthalia, & aliqua non læthalia, Et tunc illi tantum, qui intulerunt læthalia, tenentur de occiso, alii vero de vulneribus tantùm. Et hæc est omnium fere communis opinio, vt ait Didacus in loco præallegato, fol. 292. versi. Secundus casus. Hanc etiam dicit esse omnium consensu receptã opinionem Plaza. in d. c. 12. nume. 5. puniendi tamen sunt hoc casu vltra pœnam ordinatam vulnerum. etiam pro auxilio ad homicidium pœna pecuniaria iudicis arbitrio. Aut vero sunt certi vulneratores, sed ignoratur quæ vulnera à singulis eorum illata fuerint, Et tunc aut omnia vulenra erant læthalia, & omnes tenentur de occiso, vt supra dixi, Aut erat vnum tantùm vulnus læthale, & alia non læthalia, Et hoc casu omnes quidem de occiso tenentur non tamen sunt puniendi pœna odinaria, sed tantùm extra ordinem iudicis arbitrio. Et ita tenẽt communiter doctores, vt dicit Vitali, de malef. in Rub.

quid

quid sit accusatio, nume. 71. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Carer. in loco præallegato, numero 75. Et hæc omnia bene nota, quia quotidie contingunt in practica.

Quandoque etiam solet ad excusandũ eum qui de homicidio imputatur, proponi alia defensio, quòd, s. vulneratus non ex ipso vulnere, sed ex alia causa decesserit. Et in hoc vt habeas perfectam resolutionem, debes distinguere tres casus. Primus casus est, quando certum est vulnus illatũ fuisse mortale, & tunc si mors superueniat, proculdubio vulnerans tenetur de occiso, & puniendus est pœna ordinaria homicidii, iuxta tex. in l. ait lex. §. q: si mortifero. ff. ad leg. Aquil. & ita communiter tenent vbique Doctores, vt attestatur Soci. consi. 178. colum. 2. ver. Pro cuius conclusionis fundamento. lib. 2. subdens se putare, q: hoc casu non defenderetur vulnerans, ex eo, quia nullus medicus fuisset adhibitus, vel quia fuisset adhibitus imperitus, neq; propter aliquam aliã culpam commissum ab ipso infirmo, seu vulnerato, quia licèt fortè propter ista mors fuisset accelerata, tenetur tamen vulnerans de homicidio iuxta tex in l. ita vulneratus. in prin. ff. ad legem Aquiliam. Et quamuis Vitali. de malefi. in rub. de insultu. nume. 16. dicat, q: licèt vulnus sit mortale, tamen alia causa, quæ superuenit, poterit probari ad accusationem vulneratis. Contrarium tamẽ omnes tenuerunt, vt dicit Blanc. in pract. crimi. fo. 135. nume. 97. Secundus est casus, quando certum est, quòd vulnus non erat mortale, & tunc ex quo constat vulneratũ mortuum fuisse ex alia causa, quàm ex ipso vulnere, non tenetur vulnerans de occiso, ita dicit Bal. in l. qui occidit. §. fi. ff. ad legem Aquilam. & ita etiam tenent Doctores, vt ait Soci. in allegato consi. 178. colum. 2. Et dicit Riminal. consi. 281. nume. 7. quòd in hoc nemo est qui discrepet. Tertius est casus, quando sumus in dubio an vulnus esset læthale, vel non, & tũc, Aut non apparet de aliqua negligentia, seu culpa vulnerati, & eo casu ex euentu secuto præsumitur decessisse ex vulnere, & punitur vulnerans de homicidio, Aut apparet de aliqua negligentia, seu culpa, & tũc vulnerans nõ tenetur de occiso, iuxta tex. in l. si ex plagis. in princi. ff. ad legem Aquiliam. Ita tenent Gand. de malefic in tit. de homic. post num. 24. ver. Sed pone, quòd aliquis. Et ponit exemplum in rustico, qui in capite vulneratus iuit ad laborandum cum bobus ad solem, & per illud dictum Gand. dicit Signorol. consil. 263. nume. 6. quòd ter ita iudicari obtinuit in curia prætoris Mediolani. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Blancus in loco præallegato, post numero 96. Ex quo itaq; talis vulnerans non tenetur de occiso, non debet puniri pœna ordinaria homicidii, sed alia pœna extra ordinem. Et ita reperio iudicatum fuisse in facti contingentia per consi. Neapol. teste Grammat. cons. 2. & ita etiã in hoc Ducatu pluries vidi obseruari.

Scias autẽ, quòd in hoc, an vulnus fuerit læthale, vel ne standum est iudicio medicorum, & hanc sententiam dicit esse omnium consensu receptam Plaza lib. 1. delictorum, c. 13. nu. 6. Pariter etiam in hoc an vulneratus decesserit ex vulnere, an autem ex malo regimine, statur iudicio medicorum, & peritorum. Et ita dicit se obtinuisse, & vidisse obseruari Alb. in proœ. fforum. nu. 14. & in 2. parte statutorũ. q. 36. Item quid si aliquis, quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Et ex interual lo post nu. 3. Ita etiam seruari in practica attestatur Boss. in tit. de homi. post num. 115. Et isti medici debent esse duo, secundum communem opinionem, vt attestatur pract. Conra. fo. 414. num. 7. Et hoc loquendo de iure, nam de consuetudine statur dicto vnius, vt attestatur pract. Cast. to. 10. num. 6. Item intellige, quòd requiruntur duo, si adsint, nam vbi vnus tantũ medicus esset in eo loco, illius solius dictum sufficeret. Et est communis opin. vt dicit Anan. in c. significasti. nu. 14. in fi. de homici. & tales medici nõ debent de necessitate esse doctores. Et hęc est passim recepta sententia, vt dicit Plaza, in d. ca. 13. num. 9. nam ad curam huiusmodi vulnerum solent adhiberi chirurgi, & barbitonsores, & ita seruatur in praxi, vt dicit Boer. decisi. 323. post nu. 21. debent tñ huismodi medici, seu periti deponere cum iuramento.

Et est communis opinio, vt dicit Crot. de testibus. post nu. 117. versi. Quartò exten ditur. quem refert Didacus lib. 2. resol. c. 13. post nu. 4. Felyn. in c. proposuisti. numero 15. de probatio. Afflict. super tertia parte constitutionum Regni. rubr. 52. nume. 8. Blanc. in pract. crim. fo. 133. num. 90. Intellige, quòd tenentur iurare de crudelitate, & iudicio suo, non autem præcisè de veritate. Et est communis opi. vt attestatur Anan. in d. c. significasti. post nu. 13. de homicid. Ias. in repe. l. admonendi num. 237. ff. de iureiu. Deci. in d. c. proposuisti. nu. 17. Bene verum est, quòd si tales medici essent specialiter destinati ad hoc officium visitanti, non tenerentur iurare in qualibet visitatione, vel ratione quam facerent, dummodo semel in initio officii iuramentum præstitissent, prout de consuetudine seruari attestatur pract. Millei, fol. 13. num. 2. Sed certè apud nos non seruatur, quòd absolutè standum sit in hoc iudicio peritorū, quinimò sæpius vidi nullam fidem adhibitam fuisse huiusmodi peritis præsertim deponētibus ad defensam, quòd vulnus nō erat læthale, vel quòd vulneratus decesserat ex malo regimine: solēt enim id de facili deponere, tum vt faueāt inquisitis, tum etiam vt ipsi effugiant culpam malæ curationis. Et vt dicit Pract. Papien. in forma inquisitionis, in verbo, Ex quibus percussionibus, nume 2. videmus, quòd circa tales protestationes medicorū solent committi fraudes, cum multi corrupti pecunia, vel gratia protestentur contra veritatem, propterea tutius est dicere, ꝙ ī hoc an vulneratus decesserit ex vulnere vel non, standum est arbitrio iudicis, qui, cōsiderata qualitate, & loco vnlueris, & relationem medicorum, præsertim illa quæ fieri solet, quādo denunciant vulnera illa ta ex debito eorum officii, considerata etiā longitudine temporis quo vulneratus superuixit post vulnus illatum, & aliis probationibus, æstimabit an ex ipso vulnere, an autem ex alia causa decesserit. Et ita tenēt doctores omnes communiter, vt dicit Marsil. in pract. crimi. §. & quia. nu. 16. & consi. 7. nu. 27. quem refert apostil. ad Riminal. consi. 181. sub nu. 1.

Cæterùm si vulneratus post illatum vulnus processit de malo in peius, & intra breue spacium mortuus est, eo casu præsumitur mortuus ex vulnere, & vulnerans tenetur de occiso. Et hanc sententiam videntur sequi omnes Canonistæ, & Legistæ, vt dicit Bologn. consi. 5. col. 2. versi. Secundò pro eadem. Et dicit Cæpoll consi. crimi. 41. versi. Tertiò veniens. quòd ita omnes concludunt. Sed quantum in hoc proposito dicetur longum interuallum? Respond. Ang. in l. vnica. C. de emenda. seruorum, dicit, quòd secundum sentētiam medicorū, nullus læthaliter vulneratus potest viuere vltra 40. dies, quem refert Riminal. in d. consil. 281. nu. 2. vbi etiam subdit, ꝙ ita obseruat communis stylus, refert etiā Blancus in pract. crimin. diuersorum. fo. 135. nu. 121. Si tamen vulneratus post illatum vulnus ambulauit per triduum, eo casu, etiam si postea moriatur, non præsumitur ex vulnere decessisse, secundùm glo. in d l. vnica. in verbo, Depulsa. C. de emenda. seruorum. quam approbant, & sequuntur oēs doctores, vt ait Marsi. in l. si in rixa. nu. 56. ad leg. Corn. de sicar. & in pract. crimi. §. & quia num. 16. & cons. 7. nu. 26. in fi. quem refert Don. Anto. de Padilla in l. transigere. nu. 30. C. de transac. Io Arno. in soliloquio 39. Prospere quædam.

Sed pone, ꝙ fuerit lata sententia contra aliquem in pœnam homicidii ex relatione peritorum, qui dicunt vulnus fuisse mortale, modo iste vult probare contrarium, nunquid retractabitur talis sententia? Respon. ꝙ sic, & est communis opin. vt dicit Afflic. super prima parte constitutionum Regni, rubr. 13. nu. 47. nam tales sententiæ latæ ex consilio peritorum nunquam trāseunt in rem iudicatam. Et ideo possunt quandocunque retractari ex consilio aliorum magis peritorum, vt dixi infra lib. proximo. Sed certè apud nos non admitteretur talis opi. post condemnationem, cum aduersus sententiam latā in causa criminali sublatum sit omne remediū à constitutionibus huius Ducatus. Admitteretur tamen reus ad hoc probandū ante sententiam, nō obstante relatione iam facta per huiusmodi peritos, siue ita retulissent ex necessitate officii, prout tenentur ex forma statutorum, vel consuetudinis,

quæ

quæ viget in multis ciuitatibus, siue etiã ita retulerint ex iussu iudicis, qui illos miserit ex officio ad inspicienda vulnera, secundùm practicam Vltramõtanorum, de qua attestatur Blan. in prac. crim. fo. 131. nu. 72. In aliquibus etiam locis seruatur, ꝙ iudex ad instantiã ipsius imputati mittit peritos, q referant, an vulnera sint mortalia, vel non. Et ita seruatum fuisse attestatur Spec. in ti. de proba. §. videndũ. ver. Hoc quoq;. quem refert Affl. super 3. parte consti. Regni. rub. 52. nu. 7. vbi subdit, ꝙ ita faciunt cauti aduocati. Foll. in prac. crim. fol. 375. num. 22 Sed hoc apud nos non seruatur nisi rei constituto in carceribus, & esset hoc casu facienda à iudice talis electio peritorum, citato fisco, ac parte offensa, qui essent extra omnem suspicionẽ, & cum magna causæ cognitione ne fortè, si aliter fieret destrueretur intentio fisci, & delinquens euaderet impunitus.

Sed quid si reus probet, ꝙ vulneratus non decessit ex vulnere per eũ illato, quia scilicet alius supuenit, qui illum alio illato vulnere in totum exanimauit? Certè videretur excusandus, ex quo apparet, quòd ipse nõ fuit verus homicida. Et dicit Ro. sing. 158. quidam fuit vulneratus, ꝙ ipse ex hoc quendam liberauit, & lucratus est cappam sericeam, quem refert Tiraquell. de pœnis. causa 61. Et referunt doctores de quodam aduocato, qui consuluit cuidã, qui alium læthaliter vulnerauerat, ꝙ deberet mittere statim alium, qui eum prorsus interficeret, quia ipse teneretur tantùm de vulnerato, & ille alius de occiso. Sed certè hæc fuit pessima, & abominabilis cautela. Et rectè dixit Bal. in d. l. ita vulneratus. in prima lectura. quòd præmium illius aduocati, qui ita consuluit, erat quòd laqueo suspenderetur. Tu verò dic, quòd aut iste secũdus illum prius vulneratum interemit de mandato, aut voluntate primi vulnerãtis. Et tũc vterque est puniendus pœna ordinaria homicidii. Aut verò non interuenit illius mandatum, neque voluntas. Et tũc aut primum vulnus non erat læthale, vel licèt esset læthale, non erat tale, quòd omnino esset certum, ꝙ vulneratus fuisset ex eo periturus, & tunc primus tenetur tantùm de vulnerato, secundus autem de occiso. Aut erat indubitatum, quòd ex primo vulnere euadere non poterat, Et tunc etiam primus vulneratus tenetur de occiso. Et hanc opinionem dicit esse communem Boer. decis. 323. post num. 10. Didacus in repet. d. clemen. si furiosus, fo. 292. num. 4. de homic. Plaza lib. 1. delictorum, c. 12. num. 8. Blan. in prac. crimi. fol. 134. post nu. 96.

Vltima est defensio, quam reus proponit, licuisse sibi impune eum, quẽ occidit ĩterficere, cuius rei tria possunt afferri exempla, scilicet furis, adulteri, & bãniti, qui omnes videntur impune occidi posse, de his ergo singulis videamus, Et in primis de fure, in quo quidem est distinguendum inter furem nocturnum, & diurnum, In fure nocturno scienda est conclusio, quòd licet impune illum occidere, vt est tex. in l. furem nocturnum. ff. ad legem Corn. de sicar. Scias tamen, ꝙ ad hoc, vt licitum sit occidere furem nocturnum, multa requiruntur. Primò, ꝙ istud fiat pro defensione sui ipsius, vel rerum suarum, aliàs non potest quis occidere furem, si recedat sine rebus suis. Secundò requiritur, ꝙ volens occidere furem nocturnũ, clamet. Tertiò requiritur, ꝙ eum non cognouerit, neq; habere testes, qui potuerint illum cognoscere, & contra eũ deponere de furto. Quartò requiritur, quòd eum capere nõ potuerit. Et hæc omnia requiri secundùm cõmunẽ opi. attestatur Bolenc. in repe. l. capitaliũ. §. famosos, nu. 164. ff. de pœnis. Prac. Iod. c. 78. nu. 2. In diurno autẽ fure pariter facienda est cõclusio, ꝙ liceat illum interficere, se telo se defendat, Et est communis opi. aut Bolenc. in loco præallegato, nu. 165. Quod intellige vt procedat, quando quis dubitat an venerit ad furandum, vel ad occidendum, neque potuit ei parcere absque propriæ vitæ periculo, hoc enim casu vtiq; potest illum impune interficere, Et hoc fatentur omnes, vt ait Didacus in repe. d. clem. si furiosus, fol. 327. ver. Primus sit. de homic. Idem etiam est dicendũ qñ reperitur à domino exportare res suas, & cum illis aufugere, neq, aliter poterant recuperari, quia. s. nolebat eas restituere, & telo resistebat, Et est cõis opin. vt dicit Alex. cõs. 138. nu. 9. li. 6. Didac. in loco ꝑallegato

allegato, fol. 327. versic. Secundo proponitur. Et ꝙ liceat impune occidere furẽ pro defensione rerum suarum, quando aliter non possunt recuperari, dicit esse communem opi. Ias. in l. vt vim, nu. 25. ff. de iusti. & iu. quem refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera O, nu. 19. Vide quæ dixi sup. ver. Hæc autem.

Dixi etiam, posse adulterium impune occidi, Scias itaque, ꝙ licet patri impune occidere adulterum deprehensum cum filia in adulterio, vt est tex. in l. patri. ff. de adul. Quod intellige vt procedat, dummodo concurrant ea de quibus in d. l. patri, & aliis sequẽ. scilicet, ꝙ pater eodem impetu occidat etiam filiam, Secũdo, ꝙ filia sit in ipsius patris potestate, Tertiò, quòd illum occidat in domo sua, vel generi, non autẽ alibi, Quartò, ꝙ filia sit nupta, Quintò, ꝙ illum deprehendat in ipsa turpitudine. His autem omnibus non cõcurrentibus, non liceret patri impune adulterum interficere. Et hæc omnia locum habent, etiam si talis adulter sit clericus, potest. n. pater illum ita deprehensum citra excommunicationem percutere, neque incurrat in pœnas, c. si quis suadẽte. 17. q. 4. Et est cõmunis opi. vt dicit Bermond. de concub. fol. 267. nu. 5. in fi. In iudice autem, vel magistratu multi dubitant an si deprehẽsus fuerit in adulterio, possit impune occidi, & Gram. siue Blasius super cõsti. Regni, fol. 110. num. 18. refert Bart. in l. marito. §. illud. in primis verbis. ff. de adul. attestãtem communiter teneri, ꝙ non ex quo magistratus non possunt accusari iure mariti, licèt in libro meo Bar nullum verbum faciat de communi opi. ipse tamẽ Bar. tenet ꝙ possit occidi. Et hæc sententia mihi magis placet, & ideo caueãt officiales à toris alienis, ne aliquid tale eis contingat.

Sed quid dicẽdum in marito, nunquid ei licebit adulterum cũ propria vxore deprehensum impune interficere? Respond. Si quidem adulter sit vilis persona, tũc potest a marito impune interfici in domo ꝓpria, non tamen alibi, vt est tex. in l. marito. ff. de adult. Si vero adulter non sit vilis persona, non licet illum impune occidere, Bene verum est, quòd si illum occidat, non punitur pœna vltimi supplicii, propter iustum dolorem, sed mitius, nam si est humilis persona, damnatur in metallum, si vero est honestior, relegatur in insulam, ita dicit text. in l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. de adulte. Vel mittitur in exilium. l. Gracchus. C. eo. tit. de adulte. Et licèt aliqui dicant, ꝙ nullo casu licet marito adulterum cum vxore deprehẽsum interficere, tamen communis opi. legistarũ est, quòd liceat, iuxta declarationem prędictam, vt attestatur Pari. consi. 154. nu. 12. lib. 4. Et ita in facti cõtingentia consuluit Soci. Iun. consi. 34. lib. 2. Maritus autem clericum cum vxore in adulterio deprehẽsum percutiens non incidit in pœna d. ca. si quis suadente, vt etiam in patre supra dictum est, Et est tex. in c. 3. in fi. de sent. ex. com. & ita tenent communiter doctores, vt dicit Anto. Gomez. super l. 80. Tauri, nume. 55. Quod tamen intellige, vt procedat in marito, secus autem in sponso per verba de futuro, ita videtur sensisse glo. in d. c. 3. in verbo, Cùm vxore, quam dicit esse ab omnibus approbatam Didac. super 4. decreta. fo. 3. num. 12. qui tamen tenet, quòd hoc casu sufficeret habere absolutionem à proprio Episcopo, non autem teneretur illam impetrare a summo Pontifice quod & mihi placet. Faciunt quæ dixi supra hoc eod. lib. §. Adulterium, versi. Sed hæc omnia.

Sed hæc quidẽ omnia procedunt in foro contentioso. Cæterùm in foro conscientiæ non licet patri, neque marito, neque filiam, neque vxorem, neque adulterum in adulterio deprehẽsos interficere, ita dixit gl. in c. inter hæc. in gl. 1. circa med. 33. q. 4. Et est communis opi. vt ait Didac. super 4 decreta. fol. 142. nu. 8. & seq. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera M. nu. 23. Menchiaca libro 1. de test. in 1. parte, post num. 7. versi. Vnde data, & controuer. vsu frequentium, capitu. 8. numero 2. Et ideo peccant mortaliter eos occidendo. Hæc tamen opin. mihi nunquam placuit, impium est enim iudicio meo dicere, apud nos vigere aliquã legem, quæ peccatum mortale committi permittat, vt etiam dixi infra versic. Sed nunquid.

Dubium est, nunquid possit pater, vel maritus

maritus alteri mandare, vt adulterum in domo sua deprehensum (in casibus tamen in quibus de iure licitè occidi potest) interficiat, nam aliqui dixerunt, ꝙ nõ, & fuit opin. Bald. in ca. si quis verò. post num. 3. de pace iuram. fir. in vsibus feudorum. quã dicit esse communem Augusti. ad Angel. de malefic. in verbo, Che hai adulterato. num. 64. quem refert Grammat. super constitutionem Regni, fol. 110. num. 9. Clau. in d. l. vt vim. nu. 124. Roland. consil. 34. nume. 29. lib. 2. Cùm enim sit casus valde exorbitãs à regulis iuris communis, vt scilicet possit quis propria auctoritate vindictam sumere, non videtur ad alias personas extendendus. Bene verum est, quòd licèt patri, vel marito illud mãdare proprio filio, & ita tenuit Bald. in d. l. Grachius, nume. 5. Et hanc opinionem dicit frequentissimam esse Didac. super 4. Decret. fol. 140. numero 5. Ita etiam tenere communiter doctores, attestatur Anto. Gomes. super l. 80. Tauri numero 61. Quinimò multi tenuerunt, ꝙ potest etiam aliis id mandare, Et hæc opinio seruatur in practica, prout in facti contingentia reperio iudicasse Curiam Neap. teste Affl. super tertia parte cõsti. Regni, rub. 46. nu. 4. quem refert prac. Carer. fol. 445. nu. 240. secundùm quã se etiam in facto obtinuisse attestatur Cępol. de serui. Vrba. c. 13. circa fi. Vnde quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 60. versic. Solet dubitari. circa fin.

Plerunque etiam, ut dixi, excusant se homicidæ, allegando, quòd offensus erat bannitus, & ideo potuit impunè offendi, Sed certè hæc exceptio quatenus habet fomentum à solo iure communi, parum vel nihil prodesset imputato, nam secundùm dispositionem iuris communis bannitus non potest impunè offendi, ita dicit Bart. in l. vt vim. nu. 1. ff. de iust. & iure. Et ita determinant communiter doctores, vt ait Claud. in ea. l. vt vim. in lectura. num. 8. & in repe. num. 17. vbi dicit, ꝙ omnes illum sequuntur, ita etiam dicit se vidisse communiter obseruari Albert. in quarta parte statutorum. quæst. 16. circa fin. Habet autem hæc conclusio maximam æquitatem, ne homines ea ex causa inter se ipsos sæuiant. Et si dicatur, quòd banniti sunt hostes ciuitatis, à qua exulant, meritò deberent impunè offendi posse? Respondetur, quod imò regulariter non licet hostes interficere, sed speciale est in transfugis ad hostes, qui propter periculum reuelationis secretorum impunè occidi possunt, iuxta text. in l. 3. §. transfugas. ff. ad legem Corneliam de sicar. ita dicit Barto. in loco præallegato, quem cæteri communiter sequuntur, vt ait Claud. in eadem l. vt vim, in lectura. nume. 9. Sed quia communiter per Italiam extant statuti, ꝙ banniti possint impunè offendi, vtique stante huiusmodi statutorum dispositione, occidens bannitum erit à pœna homicidii liber, & prorsus immunis. Et hæc sententia est frequentiori interpretum calculo recepta, vt dicit Plaza lib. 1. delictorum, cap. 36. nume. 1. Valet enim tale statutum disponens quod bannitus possit impunè offendi, vel occidi, vt dicit Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de constitutio. §. 1. circa fin. & Bart. in l. omnes populi, nu. 23. ff. de iust. & iur. Et est communis opinio, vt dicit Alexander consil. 2. circa finem. lib. 2. quem refert Decius cons. 327. post nu. 3. Idem dicit Alex. consil. 65. numero 2. lib. 3. & in l. si plagii, nu. 2. in fine. ff. de verb. oblig. prout illum refert Ias. in eadem l. si plagii. nume 3. Viuius in libro communium opinionũ. fol. 204. ver. Statutum disponens, quod banni tus possit. in prin. Ant. Gomes. super l. 76. Tauri. post num. 15. Et dicit Fabius in pra cti. arb. fol. 535. nu. 39. ꝙ ita ꝑ omnes magis communiter tenetur. Videntur enim talia statuta introducta pro quiete communi, vt dicit Bart. in l. 2. num. 1. C. quãdo liceat vnicuique sine iud. vind. Adde, quod huiusmodi statutum valet non modo, si simpliciter disponat licere bannitum offendere, sed etiam si illum offendenti, aut occidenti præmium constituat. Et est communis opinio, vt dicit Alexan. in d. l. si plagii. prout illum refert Decius in d. consil. 327. nume. 3. in fine. Decius in cap. quæ in ecclesiarum. nume. 14. de constit. quem refert Viuius in loco præallegato. Non enim est inconueniens, ut ad ea, quæ licitè permittuntur, homines etiam propositis pecuniis allicianṫur. Hęc tamen omnia intelligenda sunt vt procedant, modo tales

banniti,

banniti, qui à statuto permittuntur impune occidi, ex aliquo graui delicto banniti fuerint, propter quod iusta causa dici possit, vt ad eos interficiendos alii inuitētur, Sed si ex leui causa banniti essent, eo casu non veleret statutum permittens eos impune offendi, Et ideo statutum disponens ꝙ banniti pro debito pecuniario possent impune offendi, non valeret, Et est communis opin. vt ait Dec. in d. cap. quæ in ecclesiarum, post nu. 14. versi. Excipiuntur plures, vbi tamen refert Nellum tenentem cōtrarium in tract. de bannitis, in secunda parte secundi temporis, quæstio. 6. vbi etiā dicit, quòd ita communiter tenetur, & sequatur, quem tamen aliter referre videtur, Cæpolla consil. ciuili. 48. nume. 5. in fi. qđ est duplicatum inter eiusdem consilia criminalia, consi. 5. Menchiaca controuers. vsuū frequentium ca. 8. num. 9. Sed caueat banniti, ne confidant super illa communi opin. per Dec. relata, quia stante statuto, illi, qui eos occiderent, proculdubio impuniti euaderēt, inhumanum enim esse, vt sub fide publica deciperentur.

Sed nunquid, stante hoc statuto, licitū erit tales bannitus offendere, & occidere, etiam in foro conscientiæ? Respond. Variē quidem in hoc sunt doctorum opin. nam Ioan. Andr. in rub. de constit. tenuit, quòd non, alij vero tenuerunt, ꝙ sic. Et hāc opinio. esse magis cōmunem sentire videtur Alexan. in d. l. si plagii, nume. 2. quem refert Gomez. super instit. de actio. in princ. post num. 54. vbi has opin. concordat, & vt ipse dicit, etiam ex mente doctorum, quòd scilicet, aut iste, qui bannitum interficit, id facit zelo reip. & tunc excusatur etiam in foro conscientiæ, aut vero id facit ob priuatam vindictam, vel animo effundendi sanguinem humanum, Et eo casu in foro poli non excusatur, non tamen explicat, an in dubio si non appareat quo animo id fecerit, dicatur mortaliter peccare. Menchiaca autem de test. in prima parte. §. 7. post num. 22. versic. Vnde data, dicit receptiorem opin. esse, quòd etiam in dubio occidens bannitum, vt adulterum lege permittente peccet mortaliter, idemq; attestatur controuers. Illustr. c. 49. nume. 4. Ego vero excusarem à peccato mortali, cū qui bannitum lege, vel statuto permittente interficere, ne dicamus apud Christianos permitti leges nutritiuas peccati mortalis, vt dixi supra versi. Sed hæc quidem. Cęterùm in foro contētioso proculdubio excusatur etiam ille, qui bannitum causa vindictæ interficit, Et ita obseruari attestatur Boss. in tit. banniti quid amittant, nume. 1. in fin.

Est tamen diligenter aduertendum quo modo concepta sint verba statuti, nam si absolute disponant, quòd bannitus possit impune occidi, non est dubitandum, quin illum interficiens sit à pœna homicidii excusandus. Sed quid si statutum simpliciter dicat, quòd possit impune offendi, nunquid hoc casu poterit etiam impune occidi? Respond. quòd sic, & est communis opi. vt dicit Ias. in l. in suis, nu. 26. ff. de lib. & posthu. Alciat. de verb. sign. li. 2. fol. 44. versic. Præter igitur. Et dicit Albert. in quarta parte statutorum, q. 18. in fin. quòd ita obseruat consuetudo. Dicit etiam Gandi. de malefic. in titu. de multis quæstio. nume. 38. in fin. quòd cùm consuetudo generaliter ita interpretari videatur, & talis sit omnium opinio. quòd possit occidi, non est ab hac opinione recedendum.

Sed an stante huiusmodi statuto, si mulier sit bannita, poterit quis eam impune adulterare? Respond. Nellus de bannitis in secunda parte secundi temporis. q. 46. tenuit, quòd sic, Contrarium tenuit Bald. in l. fin. post nu. 4. C. si contra ius, vel vtil. publ. cuius opi. communiter approbatur vt attestatur Dec. in d. c. quæ in Ecclesiarū nu. 16. quem refert Gigas de pensio. q. 18. num. 2. & Don Ant. de Padilla in l. transigere, num. 73. C. de transact. Et hoc mihi magis placet, cùm enim statutum conditum fuerit pro quiete publica, vt supra dixi, certe adulterium commissum cum mulier bannita nihil pertinet ad quietem publicam, Et ideo cum sit commissum extra mētem statuti, non est impunitum relinquendum.

Stante hoc statuto, censetur bannito indictum bellum à banniente, & ipse factus hostis ciuitate à ciuitate, à qua est bannitus, Et hæc est communis opinio.

vt

vt dicit Corn. consi. 104. col. 1. vers. His tamen lib. 1. vbi etiam subdit, quòd ita obseruatur in practica.

Item secundùm aliquos, virtute huius statuti, bannitus æquiparatur deportato, de quo dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 71. versi Dixi autem.

Sed hic quæro, nunquid stante hoc statuto possit filius occidere patrem bannitum? Respon. Bar. in l. si adulterium cum incestu §. liberto ff. de adult. tenuit q; sic, & est cõmunis opi. vt ait Marsil. in l. 1. §. præterea, nume. 33. ff. de quæstio. Gomez. in §. rursus. nu. 21. Insti. de actio. Berous in d. c. quæ in ecclesiarum, nu. 114. quem refert Viuius in loco preallegato, in 2. ampl. & ita determinatum fuisse per collegium Perusii refert Ange. de malefi. in verbo, Et ex interuallo, num. 17. Ex quo enim pater, virtute dicti statuti, cẽsetur effectus hostis patriæ, vt dixi supra, versic. Stante hoc statuto. meritò etiam videtur licere filio eum interficere, iuxta text. in l. minimè. ff. de relig. & sump. fune. Mihi quidẽ hæc opin. nunquam placuit, sed semper visa est crudelitatis, & impietatis plena, licèt enim pater sit bannitus, non tamen desinit esse pater, neque iura naturalia amittit, propterea ego tali filio patrem occidenti censerem caput amputandum, Neq; aliquid mouet, quòd virtute talis statuti pater bannitus cẽseatur effectus hostis patriæ, id enim est propter fictionem, quæ in re tam enormi non debet veritatem patrię potestatis adumbrare, posset fortè tolerari communis opin. vbi talis pater bannitus esse verè hostis patriæ, idest actualiter arma contra patriam inferret, nam eo casu filius, qui in eo actu patrem occideret, esset excusandus, & ita loqui videtur. Claud. qui ita communiter concludi attestatur in l. 1. §. ius gentium, num. 13. ff. de iust. & iure. Sic etiam videmus quòd stante hoc statuto, non potest vasallus impunè offendere dominum suum. & dicit Alber. in 4. parte statutorum, quæst. 27. quod ita tenẽt communiter doctores, quẽ refert Cæpoll. consil. crimi. 5. versi. Septimò pro hoc. & tamẽ nemo sani capitis negabit maiorem reuerentiam debere filium patri, quàm vasallum domino suo.

Quæro aliquis fecit pacem cum inimico suo; & promisit eum non offendere sub pæna nunquid si talis inimicus fuerit post pacem bannitus, poterit ab eo, qui pacem fecit, virtute huius statuti, impunè offendi? Rñ. q; sic, & est cõis opi. vt dicit Alex. in l. qui seruum. quam legit cum l. qui insulam. post nu. 2. versi In tex. ibi interest. ff. de verbo. obl. quem refert Ias. ibi, nu. 5. & Nouel in pract. crimi. fo. 197. nu. 54. Ripa in l. si nu. 86. C. de reuoc. dona. quẽ refert Viuius in loco præallegato, fo. 205. in prima amplia. Plus dicit Nell. de bann. in 3. parte secundi temporis q. 52. quòd siue tẽpore pacis esset bannitus siue post semp pôt impunè offendi, & quòd ita seruatur quæ opi. mihi quoq; placet in eo, qui nõdum esset bannitus, dummodo tale bãnũ secutum fuerit ex alia causa, quã ex ea, propter quam fuit contracta pax inter ipsos, Sed si esset bannitus tempore initę pacis, vel bannum postea secutum esset ex eadẽ causa, pro qua fuerat contracta pax, non putarem illum esse excusandum.

Sed an licebit, virtute huius statuti bãnitũ proditoriè interficere? Respon. quòd sic, ita tenet Dec. in c. quæ in ecclesiarum, num. 14. in fi. de consti. Et ita seruari attestatur Boss. in titu. banniti quid amittant, nu. 1. vbi ẽt dicit, quòd licèt eos occidi facere per pecuniam, & sic per assassinium, subdens, quòd ita seruatur. Contrariam tamen sententiam scilicet quod imò non liceat bãnitum ꝓditoriè interficere, multi tenuerunt, Et dicit Mantua cõ. 200. lib. 2. nu. 29. quòd illa opi. Dec. cõmuniter reprobatur, quòd est magnum verbum, si est verum. Dicit etiam Ang. in l. fi. C. de delator, lib. 10. relatus per Alex. in apostillis ad Bar. in ea. l. fi. quod in facti contingẽtia fuit Perusii quidam vltimo supplicio affectus, qui socium suum bannitum proditoriè interfecerat. Et illum refert Igneus in l. 3. § si ex stipulatu. nu. 54. ff. ad Syll. vbi etiam narrat. n. 48. quòd dũ ipse esset senator Mediolani, cõtigit quod quidã, qui dederat inimico suo bannito fidem de non offendendo, addita etiam cautione, deinde illum interfecit, & dicit, quod per illo casu fuit dubitatum, & multi diebus in Senatu disputatum, nõ tamẽ dicit qđ fuerit

fuerit decisum. Certè quicquid sit de iure apud nos seruatur, ꝙ bannitus, qui potest impunè interfici, potest etiam proditoriè occidi. Si tamen aliquid fidem expressè dedisset bannito cum non offendendi, & illũ interficeret, ego illum decapitari facerem, nam etiam hosti fides seruanda est.

Item quæro, pone ꝙ bannitus habuerit gratiam à principe, sed nondum sit cancellatus de albo, seu numero bannitorum, nũquid poterit impunè offendi? Respond. ꝙ sic, & est communis opin. vt dicit Ias. in l. si creditoris, num. 2. & seq. C. de fideicommiss. prout illum refert Boss. in d. tit. Banniti quod amittant, post nu. 3. vbi etiã dicit, ꝙ ita pluries vidit in facto obseruari. Idem attestatur Marsil. singu. 340. Cautè agatur, Blanc. in pract. crimin. fol. 101. nu. 125. & aliis seq. maximè nu. 165. in fi. Hoc tamen intellige, vt procedat, modo nulla culpa ipsi offendenti ascribi possit. Ita dicit Ang. in l. filio quem in princ. ff. de lib. & posthu. prout illum refert, & dicit magis communiter approbari Alex. in ea. l. filio quem in princ. nu. 6. & seq. Ego tamen non reperio in lib. meo Ang. ibi hoc dicentem, Mihi placet in hoc articu. distinctio, quam ponit Cepol. consil. 39. cri. col. pen. dicens illam esse ex omnium sententia, ꝙ s. Ant. cõstat ꝙ occisores sciebat bannum fuisse sublatum, & sunt proculdubio pęna ordinaria puniendi, Aut constat ꝙ ignorabant, sed tamen perquirendo illud facilè scire potuissent, & tũ ex hac culpa sunt etiam pęna aliqua extraordinaria condemnandi. Antequam enim qui ad huiusmodi actum homicidii de sui natura dolosum, & ab omni lege reprobatum deueniat, debet curiosè inquirere, & non præcipitanter currere ad illum committendum & hæc opin. æquior est, & tenenda in iudicãdo. in qua, vt dicit Nell. de baun. in prima parte tertii tempo. q. 2. omnes concordant, quicquid dicat Blanc. in loco præallegato, nu. 164. affirmans quòd cõtrarium tenent communiter Doctores, Caueant tamen banniti, quia nisi probetur præcisè scientia occidentium, nunquam condemnantur in pœnam homicidii, & quando probatur scientia per coniecturas, puniuntur tantùm in pœnam extraordinariam, & ideo curent quamprimum de albo deleri, postquam à principe gratiam impetrarunt.

Sed quid si bannitus priusquam occidatur, protestetur quòd habet gratiam, nunquid adhuc poterit impunè occidi? Resp. ꝙ sic, si aliter non fecerit fidem de ipsa gratia, & est communis opin. vt dicit Ripa in ca. cùm M. nu. 56. de consti. Et dicit Marsil. consi. 55. nu. 5. in fi. ꝙ ita tenent Doctores, Et dicit Gozad. cons. 61. nu. 9. ꝙ hanc opin. sequuntur omnes Doctores antiqui & moderni. Non enim tenetur quis illi credere, nisi ostendat.

Maior est dubitatio, quando bannum est nullum, nũquid excusetur occidens ipsum nulliter bannitum? Aliqui dicunt, ꝙ nullo modo debet impunè euadere, sed si habebat notitiam huiusmodi nullitatis, debet puniri pœna ordinaria, & hanc dicit esse communem opin. Alex. consil. 77. nu. 5. lib. 5. quem refert Gomez. Arias super l. 84. Tauri. num. 35. & pract. Conradi, fol. 317. in octaua ampl. & Blanc. in prac. crim. fo. 98. nu. 96. in fi. Marsil. consil. 10. nu. 16. prout illum refert Viuius in loco præallegato, in quarta limita. qui tamẽ in libro meo hoc non dicit. Si vero non habebat notitiam talis nullitatis, tunc debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, Et hæc est communis opin. vt dicit Vãtius de nullita. fol. nume. 44. Sed certè in hoc secundo capite hæc opi. mihi non placet, nam qui occidit bannitum condemnatum, & positum in albo, id faciat sub fide publica statuti id permittentis, meritò si probabiliter ignorauit nullitatem banni, iudicio meo est in totum excusandus, & credo quòd si casus contingeret, ita seruaretur in practica, & sibi imputet ille, qui est nulliter bannitus, neque curat facere reuocari bannum, & nomen suum de albo bannitorum deleri.

Successiuè quæro, vtrum pendente appellatione à sententia banni, possit bannitus impunè offendi? Respon. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Ang. Aret. in l. 1. in principio. ff. nil noua appell. pend. Hanc etiam dicit esse communem opin. Socin. in l. 3. §. si seruus, versic. prima conclusio, ff. de æqui. poss. Ias. in d. §. si seruus, quem

quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera B, nu. 4. Idemque pendente causam nullitatis ipsius bāni, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. 94 versi. Scias autem. Quinimò neque etiam potest impune offendi pendente tempore ad appellandum ab ipsa sententia banni, Et hanc opin. dicit esse communem Blan. in prac. crim. fol. 99. num. 108. & seq. Apostil. ad Felin. in ca. quærenti, sub nu. 2. de off. de leg. Sed in hac Prouincia non contingit super his, dubitari, cùm in causis criminalibus sublata sit omnis appellatio.

Quæro etiam, pone ꝙ bannitus fuerit captus per familiam officialis, nunquid adhuc poterit impune offendi? Respond. ꝙ non, ita tenuit Bar. in l. 3. §. Transfugas. ff. ad leg. Cor. de sicar. Et dicit Afflict. super 2. parte const. Regni, rubr. 3. nume. 51. ꝙ hæc limitatio communiter tenetur. Idem dicit Ant. Gomez. super l. 76. Tauri post nu. 17. versi. Item adde, quòd postquā ita etiam communiter seruari, & approbari attestatur Alberic. in 4. parte statutorū, quæst. 36. Adhuc quæro, in fi. quem refert August. ad Ang. de malefic. in verbo Fama publica, post num. 58.

Vlterius quæro, nunquid occidens bannitum, extra territorium, à quo est bannitus, debeat decapitari? Respon. quòd non, ita dicit Bald. in l. cunctos populos, num. 9. C. de summa Trini. referens, quòd ista quæstio fuit de facto in quodam Pico Tācone, & dicit, quòd ipse consuluit, quòd non poterat puniri, & forte est consilium, de quo mentionem facit, & attestatur eius opin. esse magis communem Gomez. in cap. 2. §. statuto, num. 42. de constit. in 6. Et ita iudicauit Senatus in quodam, qui interfecerat bannitum extra territorium, & in ecclesia, vt refert Boss. in d. tit. banniti quid amittant, num. 6. Quæ quidem cōclusio absque difficultate procedit, quando iste, qui bannitum offendit, captus est in loco statuti permittentis bannitum impune offendi posse. nō enim potest ibi puniri, ex eo ꝙ bannitum extra territorium offenderit. Et ita loquitur Bald. in loco præallegato, Et ita seruari attestatur Nellus de bannitis in secunda parte secundi temporis quæst. 57. quem refert Ias. in l. fin. num. 22. ff. de iurisdict. om. iud. & Cagnolo in ea. l. fi. nume. 18. & Marsil. consi. 57. num. 55. Quinimò reperio etiā quòd Senatus in facti contingentia declarauit, quòd quidam Soncinates, & sic subditi huic Ducatu, qui Laurentium Vallorum bannitum à dominio Venetorum blanditiis conduxerant in agrum Brixiensem, vbi fuit occisus, non poterant in hoc dominio puniri. 19. Decembris 1559. P. N. Quod est notandum, quia forte multi prima facie dicerent contrarium. Fuit etiam decisum per Senatum in causa cuiusdam Ludouici Ponteuici, quod quidam Brixiense banniti à dominio Venetorum, qui habitabant in hoc Ducatu, potuerant impune interficere, etiam proditorie, quendam Tamburinum pariter bannitum à dominio Venetorum quem in territorio Brixiensi interfecerant 2. Martii. 1549. P. N.

Fuit etiam aliquando dubitatum nunquid occidens bānitum, quem ignorabat esse bannitum, gaudeat nihilominus beneficio huius statuti, & concludēdum est ꝙ sic, ita dixit Barto. in l. inter omnes. §. recte, num. 4. ff. de furtis. Et ita communiter tenetur, vt ait Nell. in loco præallega. q. 15. quem refert Dec. consi. 327. num. 4. Hoc tamen intellige vt procedat, quantū ad hoc, vt iste occidens bannitum euadat pœnam homicidii, Sed si vltra impunitatem statutum constitueret præmium occidenti, seu præsentanti bānitum, talis ignoranter occidens, aut præsentans non consequitur illud præmium, ita dixit Bart. in l. 3. § vtrum, num. 3. ff. ad Sylle. & in l. genero, post nu. 2. ff. de his qui not. infam. Et hæc limitatio communiter tenetur, vt dicit Afflict. in d. rubr. 3. num. 53. Et dicit Ang. in d §. recte, nume. 2. quòd ita vidit iudicari in ciuitate. Perusii.

Sed quæritur, pone quòd statutum dicat, quòd bannitus in centum possit impune offendi, Modo aliquis est bannitus ex vna causa in quinquaginta, & ex alia causa in alia quinquaginta, nunquid talis dicetur bannitus in centum, ad hoc vt dicatur comprehensus in statuto, & consequenter possit impune offendi? Respon. quòd non, ita dicit Barto. in l. vbi fide-

fideiussor, num. 1. ff. de solutio. cuius opi. ab aliis doctoribus comprobatur, & tenetur in practica, vt dicit Ang. de malefic. in verbo, Dictum Sempronium, nu. 1. Hanc etiam dicit esse communem opi. Ias. in l. si idem cum eodem, in prin. nu. 4. ff. de iurisd. omn. iudi. nam regulariter in materia odiosa non sit cumulatio, vt dixi inf. lib. 7. §. Cumulatio. Si tamen iudex ipse pro multis maleficiis separatis illum condemnasset in vnica summa, quæ omnes summas comprehenderet, & summam cētum excederet, esset illum occidēs excusandus, Et ita communiter tenetur, vt attestatur Nellus de bannitis in prima parte secundi temporis, quæst. 9.

Sciendum est autem, ꝙ defensio, & exceptio proueniens virtute huius statuti, est peremptoria, & impedit litis contestationem, ita dicunt communiter doctores, vt ait Gand. de malefi. in tit. vtrum procurator, num. 15. vbi etiam subdit, quòd ita communiter obseruatur.

Item scias, ꝙ sic officialis, stante hoc statuto procedat contra huiusmodi occidentem bannitum, potest hęc exceptio nō modo opponi per eius procuratorem, iuxta ea, quæ dixi infra hoc eo. li. §. fi. quęst. 32. versic. Quarto modo, sed etiam per quemlibet de populo, qui compareat, & ostenso banno, petat ꝙ vlterius non procedatur, sed absoluatur, ita dicit Bar. in l. vbi pactū num. 10. C. de transact. quem sequantur doctores, vt dicit Marsi. in l. si quis ne quæstio. num. 123. ff. de quæst. & in sing. 372. Capias vnum, & in Practi. crimi. § constante, num. 38. Quod tamen intellige secundùm ea, quę dixi in loco præallegato, quod scili et bannum sit adeo notorium, vt nullam aliam probationem requirat, quàm exhibitionem ipsiusmet banni, &c. Hoc tamen apud nos in practica non seruatur, vt ibi dixi.

In hoc etiam proposito quęro, nunquid stante hoc statuto possit bannitus se defendere aduersus eum, qui vult illum interficere? Respond. in hoc articulo varii varia senserunt, adeo vt nulli discernere potuerint, quænam esset crebrius recepta opin. vt dicit Plaza lib. 1. delictorum. capit. 78. post num. 3. versicu. Tertiò suffragari, nihilominus reperio, quòd Clau. in l. vt vim in lectura, num. 23. ff. de iust. & iu. dicit communem opi. esse, quòd non liceat illi se defendere, & quòd si de se defenderet, & occideret suum aggressorem, deberet puniri. Sed certè hæc opin. mihi semper visa est dura, & si casus contingeret, illum non punirem saltem pœna mortis, nam propriæ vitæ, & salutis defensio est de iure naturali, vt omnes fatentur. Et ideo lege humana aut statuto tolli posse non debet.

Alia quoque est quæstio, nunquid stante hoc statuto poterit iudex ex officio inquirere contra aliquem offendētem bānitum? Respond. Si statutum dicat, quòd bannitus possit licitè offendi, res non habet difficultatem, certum est enim, quòd de eo, quod licitè committitur, non potest iudex inquirere, Et est communis opin. vt dicit Aret. in cap. nulli, nu. 6. de accu. Sed quid si statutum simpliciter dicat, ꝙ bannitus non audiatur, vel quòd nō reddatur ei ius, nunquid si fuerit offensus aut occisus, poterit iudex ex officio procedere? Respon. quòd non. & est communis opin. vt dicit Aret. in loco præallega. post num. 8. lex enim, quæ prohibet aliquem de offensa sibi facta accusare, videtur permittere illum impune offendi posse. Vide quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 51. versi. Posset etiam.

Sunt etiam alii casus, in quibus licitū est propria auctoritate alium interficere, puta si ille, contra quem decreta est captura, resistat familię officialis, neque aliter capi posset: licèt enim eo casu familiæ illum interficer , vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. 28. circa princ. &c.

Vltimo quæro, nunquid in hoc crimine puniatur affectus, etiam si non sequatur effectus? Respond. de iure clarum est quòd sic, vt est tex. expressus in l. is qui cū telo. C. ad l. Cor. de sicar. nihilominus de consuetudine generali illa lex, & omnes illæ punientes affectum sunt sublatę, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 92. Et ideo inferens vulnera, etiam animo deliberato occidēdi, nō punitur pœna homicidii, sed tantùm de vulneribus, ex prędicta consuętudine generali, vt attestat Vitali. de malefic. in rub. de insultu, nu. 15. & in rubri.

de inquis. nu. 58. dicit tñ Igneus in l. 1. §. occisorum, nu. 41. ff. ad Sylle. q in latronibus grassatoribus qñq; vidit contrariũ obseruari. Faciunt quæ dixi supra versi. Punitur etiam, dixi plenus in d. quæst. 92. Et hæc sufficiant in materia Homicidii.

§ Incestus.

SVMMARIVM.

Incestus inter quas personas committatur.

Et an committatur cum moniali, versi. Sed nunquid.

Et an cum presbytero, ibidem.

Incestus pœna quæ sit, versic. Sed quæro.

Et an hodie pro incestu imponatur pœna publicationis bonorum, versi. Et scias.

Dispositio auth. incestas nuptias, an habeat locum etiam in nuptiis, quæ sunt incestæ de iure canonico, versic. Quæro nunquid.

Et an locum habeat, tantummodo in nuptiis incestis ratione consanguinitatis, an autem etiam in aliis, versic. Item quæro.

Incestas nuptias contrahentes sunt ipso iure excommunicati, versiculo. Præterea incestas.

Et quid si fuerit in contractu matrimonii apposita condicio, Si Pontifex dispensauerit versic. Sed quid si aliquis.

Et an hæc pœna locum habeat in sponsalibus versic. Hæc autem.

Incestas nuptas contrahentes excusantur, ex eo quod ignorarent factum, versiculo, Excusatur.

Et quid si postquam detecta est affinitas, perseuerauerint in matrimonio, versicu. Sed pone.

Iudæi contrahentes incestas nuptias in gradu permisso à lege Mosaica, sed prohibitio à iure communi, an sint puniendi, versicu. Quæro etiam.

INCESTVS committitur inter personas sanguine coniunctas, vt in casu in quo consuluit Barbat. consilio 23. libro secundo, puta si quis propriam filiam cognouerit, vt in casu decis. Boer. 317. vel matertera, vt in casu Cæpol. cons. 69. vel filiã sororis vxoris suæ, vt in casu Alc. cõsi. 229. lib. 6. Videndum est ẽt in hoc proposito elegãs cons. Crau. 321. in quo defendit à suspicione incestus fratrem, qui per biennium cum sorore sua eodẽ lecto iacuerat.

Sed nunquid committitur incestus carnaliter cognoscendo monialem? Respon. quòd sic, & ita concludunt communiter Cano. vt dicit Bermond. de concu. fol. 75 nu. 2 in fi. Quinimò etiam aliquis tenuerunt, q si mulier rem carnalem habeat cũ clerico in Sacris constituto, si incestus, ita dicit glo. in l. 2. in verbo, Filii. C. de epis. & cler. Et dicit Bald. ibi, nume. 2. quòd cum quæstio fuisset de facto, ita fuit determinatum, quòd esset incestus, Hoc idem communiter à doctoribus receptum esse ait Grilland. de diuers. crim lib. 3. quæst. vltima, prout illum refert Pract. Conradi, fol. 376. num. 11. qui etiam fol. 341. post nu. 13. dicit, quòd hæc est communis regula. Sed certe veritas est in contrarium nam dicitur simplex fornicatio, vt dixi supra hoc eodem lib. §. Fornicatio, versic. Cum presbytero.

Sed quæro, quæ sit pœna incestus? Respon. aliqui dicunt, q de iure ciuili est pœna mortis, Et hanc esse communem opin. attestatur Grilland. de diuers. cri. lib. 3. q. 3. num. 5 prout illum refert Pract. Conradi. fol. 376. nume. 15. Et est verũ, quando incestus committitur cum aliqua alia specie fornicationis, puta adulterio, vel stupro, & ita sensit glo. in l. si adulterium cũ incestu. in principio in gl. 1. ff. de adulter. quam dicit esse communiter approbatam Gril. in loco prælleg. Bermon. de concub. fo. 87. vers. Sum modo. De iure autem Canonico in clerico pro crimine incestus est pœna depositionis, Et hanc opi. sequuntur cõiter doctores, vt attestatur Didac. super 4. decret. fol. 91. num. 3. Vide quæ dixi supra §. Fornicatio, versi. Sed quæro. Si vero committitur contrahẽdo incestas nuptias tunc punitur iuxta formam auth. incestas nuptias. C. de nuptiis. Ego vidi in facti cõtingentia per senatum diuersimode puniri incestuosos. nã Margarita Cella pro incestu commisso cum sororio suo, iussa fuit

fustigari 17. Nouemb. 1548. P.N.Et Comina de Raynerio fassa se cum genero suo carnaliter commiscuisse pariter fuit fustigata 15.Martii 1559. P.N.Et Vincentius Maldurus,qui fatebatur cognouisse carnaliter eius priuignam, fuit tantummodo condemnatus in pœna statuti pecuniaria 24. Iunii 1554. A. C. Quidam autem Io. de Corsis,qui filiã suã ann.16. violauerat, fuit furcis suspẽsus 6 Octob. 1548. P. N. Et refert Papo li.22.tit.9.Arresto.7.ꝙ quidam notarius, qui carnaliter cognouerat matrem, & filiam, fuit per parlamentum Tholosæ vltimo supplicio affectus 9. Nouẽb.1548.Et ibidẽ Arresto.8.refert,ꝙ fuit ad triremes perpetuas cõdemnatus quidã qui in vxorem duxit quandam mulierem, cuius neptem prius grauidam reddiderat.

Et scias,quòd dispositio d.auth.incestas nuptias, quatenus imponit pœnam confiscationis bonorum,non est hodie sublata ex dispositione auth.bona damnatorũ.C. de bonis proscrip.Et hæc est cõmunis op. vt dicit Boer.decis.264. num. 12. Quinimò contrahens tales incestas nuptias, ipso iure amittit dominium bonorum suorum, neque vlla sententia, aut declaratio requiritur. Ita tenet glo. in d. auth. incestas nuptias,in verbo,Mox.Et est communis opi. vt dicit Bermond.de concub.fol. 84.num.11.& sequen.

Quæro,nunquid dispositio d.auth. incestas nuptias, locum habeat tantũmodo in nuptiis,quę sunt incestę secundùm ius ciuile,an autem etiam in his,quæ sunt incestæ secũdùm dispositionem iuris Canonici? Respond. In hoc articulo variæ fuerunt scribentium opi. Aliqui enim tenuerunt,ꝙ habet locũ etiam in nuptiis quæ sunt incestæ de iure canonico,licèt nõ sint incestæ,de iure ciuili,Et hanc dicit esse cõmunem opin.Dec.consi.158. nu. 1. circa fi.quem refert Diaz. in pract. crim. Can. ca.78.& pract.Conradi, fol.376.nu. 9.& Didac.super 4.decret.fol.98. nu. 18. relatus,& ipse ꝑ Villalo.in sua collecta cõium opi.in litera N,num,48.Bellon.consi.84. num.5.Aliqui vero tenuerunt contrariũ, quòd.s. non habeat locum nisi in nuptiis incestis de iure ciuili, & sic qui dicebantur incestę tempore conditæ illius legis, Et hanc opin.dicit esse communiorẽ probabiliorem, & magis consonam veritati Foller.in pract.cri.cano.fo.63.post num. 95. vbi ait, quòd Dec.qui dixit opin.Abb. esse communem,deceptus est. Certe negari non potest, quin magnæ sit auctoritates hinc inde,quas etiam recenset Foller. in loco prææallegato.Ego vero,si casus contingeret, libentius adhærerem opin. contra Abb. quæ mitior est, & benignior, & quam etiam credo esse in puncto iuris veriorem,nihilominus(vt dixi infra li. 7.§. Opinio.)in istis casibus, in quibus est varietas opinionũ, & in q̃bus sunt ex vtraque parte doctores attestantes de communi,ante omnia recurrendum esse puto ad cõsuetudinem.& videndũ secundùm quã opin. solitum sit iudicari. Et illa est sequenda, quia consuetudo optima est legum interpres,&c.

Item quæro, an dispositio d.auth. locũ habeat solummodo in nuptiis proprie incestis ratione consanguinitatis,an autem etiam in nuptiis largo modo incestis scilicet inutilibus vel illicitis, puta cũ cognata spirituali, vel Iudæa, seu infideli,& huiusmodi? Respond.gl.in ea.auth.in gl.prima tenuit,quòd habeat locum in quibuscunque nuptis illicitis, Sed certe contrarium tenent communiter Doctores,vt ait Salic.in ea.auth. incestas, nu.4. quem refert Dec.in d.consil.148.post num. 1.versic.Et hoc confirmatur.Hanc dicit esse cõmunem opin. Boer.in d.decis.264. num. 13. Pœnæ enim sunt molliendæ, non autem extendendæ.

Præterea incestas nuptias scienter contrahentes sunt ipso iure excommunicati, vt est text.in clem.eos de consan.& affin. & declarat Gem.consi.71.qui in facti contingentia ita consuluit.

Sed quid si aliquis cõtrahat matrimonium cum consanguinea sub conditione, Si Summus Pontifex dispensauerit, nunquid tale matrimonium valebit? Respon. In hoc articulo variæ, sunt scribentium opin.nam Inno.in c.super eo.de cond.appo.tenuit,quòd non,Et hanc opi.dicit esse communem Aret. in l. apud Iulianum, §.constat,col.3.ff.de lega. primo, prout illum refert Didac. super 4.decret.fol. 31.

post

post num. 7. & Viuius in lib. co mmuniũ opin. in verbo, Matrimonium contrahentes. Contrariam autem sñiam, s. ꝙ sub ea cõditione possit matrimonium contrahi tenuit Ant. de Butr. in d. c. super eo. & hęc opin. de consuetudine obseruatur, vt attestatur Boer. decis. 164 num. 27. Et re vera quotidie videmus in hac forma contrahi matrimonia, propterea ab hac opi. nullo modo esset in practica recedendum.

Hæc autem pęna incestarum nuptiarũ nõ habet locum in sponsalibus, sed requiritur, ꝙ matrimonium sit carnali copula cõsummatum. Et hanc dicit esse commu nem opi. Viuius in d. ver. Matrimonium contrahentes. in prima limita.

Excusatur incestum cõmittens, vbicunque appareat, ꝙ ipse ignoraret factum. Et hæc est cõmunis opin. vt dicit Bal. Nouel. de dote. in 1. parte, vndecimæ partis prin. num. 8. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opi. in litera P. nu. 68. Didac. super 4. Decreta. fo. 99. post nume. 22. Quinimmò pœna amissionis bonorum non habet locum, vbi in ipsis con trahentibus fuisset ignorantia iuris, vel facti, etiam ex crassa, & lata culpa, ita dixit Bar. in l. si adulterium cũ incestu. in prin. nu. 11. ff. de adul. Et est cõis opi. vt attestatur Didac. in loco præallegato. nume. 21.

Sed pone, quòd aliqui à prin. bona fide incestas nuptias contraxerint, deinde fuit detecta consanguinitas, ipsi vero (eo non obstante) perseuerauerunt. nunquid dicẽtur incidisse in pœnas à legibus, & canonibus impositas his, qui incestas nuptias cõ trahunt? Respond. quòd non, ita tenuit gloss. in clemen. vnica. in verbo, Scienter. de consanguini. quam approbant Doctores, vt ait Didacus in loco præallegato, nu mero 19.

Quæro etiam, an Iudæi contrahentes inter se nuptias in gradu prohibito, secun dũm ius ciuile, sed permisso à lege Mosaica, puniendi sint pœna incestus? Respon. ꝙ non, nam quidquid sit de iure, iudæi nõ seruant dispositionem l. nemo. la prima. C. de Iudæis. vt attestantur scribentes in ea. l. nemo. & in specie Fulg. & Ange. pro. ut illos refert Barbat. qui ita co nsuluit in consi. 13. nu. 2. lib. 4.

§. Iniuria.

SVMMARIVM.

Iniuriam pluribus modis fieri.

Quid inter sit inter verberare, et pulsare, ver. Scias autem.

Intrans in agrum meum causa venandi me inuito, an dicatur mihi iniuriam facere, versi. Quæro nunquid.

Iniuria facta vxori, an censeatur facta viro, versi. Item iniuria.

Ex iniuria duplex actio oritur, ciuilis, & criminalis, versi. Scire debes.

Et an libello iniuriarum ponendus sit mensis et annus, & locus illatæ iniuriæ, ver. Vlterius quæro.

Et an requiratur, quòd in libello taxetur iniuriæ æstimatio, versi. Sed nunquid.

Iniuriæ pœnæ quæ sit, vers. Sed quæ o.

Et an condemnatus actione iniuriarum efficiatur infamis, versiculo. Item condemnatus.

Actio iniuriarum an præscribatur anno, vers. Tollitur autem.

Et an ille annus sit continuus, ibid.

Iniuria an tollatur per mutuam conuersationem, versi. Item tollitur.

Et an tollatur per remissionem, versiculo, Tollitur etiam.

Iniuriam faciens, an possit se excusare, dicendo, quòd non habebat animum iniuriandi, versicu. Quæro nunc.

Et quid si in eodem actu, quo iniuriam intulit, fuerit protestatus, quòd nolebat iniuriam facere, versi. Sed pone.

Et quid si fuerat primò ipse prouocatus, versicu. Quæro etiam.

Et quid si probet iniuriam fuisse veram, versicu. Item quæro.

Et quid si dicat se iniuriam intulisse calore iracundiæ, & protestetur se pœnitere, versic. Quæro quid.

Iniuria pluribus modis committitur, facto scilicet, & verbo, Facto, puta si quis alterum percusserit ala pa, vt in casu Grammat. decisio. decimaquarta. vel cubitu, vt in casu Paris. consilio 165. libro quarto. vel cum

manu sub mẽto, vt in casu Guid. Papę. cõsil. 224. vel baculo, vt in casu de quo per Grammat. voto 15. 28. cõs. 2 decis. 16. 17. & Bertrand. consi. 161. lib. 6. & consi. 142. eo. volu. & consi. 164. lib. 7. & Nattã cons. 254. vel vulnerauerit, vt in casu Ioan. de Amicis consi. 77. & 85. & Mantuæ cõs. 41. lib. 1. & Gramma. voto 1. 22. & consil. 56. 62. 68. 69. & decis. 16. 94. & Marsi. cõs. 31. 34. & Boer. decis. 323. & Nattæ consil. 44. Verbo, puta si quis alteri minatus fuerit, vt in casu Bal. cons. 144. lib. 2. & Crauettę consi. 13. & consil. 53. Vel si appellauerit aliquem falsarium, vt in casu in quo cõsuluit Rom. cons. 96. vel vsurariũ. vt in casu Crauettæ cons. 145. vel proditorem, vt in casu Bal. consi. 361. lib. 4. & But. cons. 44. vel infamem. vt in casu Bertrã. cons. 131. lib. 5. vel bastardum, vt in casu Bertrand. cons. 189. lib. 6. Vel si dixerit alicui: Tu es bonus homo, quæ verba cõiter intelligun tur, ꝙ est cornutus, vt in casu in quo cõsuluit Soci. in quodam consilio, de quo mẽtionem facit Carauita super ritu 311. magnæ curiæ. nu. 22. vel alicui dixerit, quòd produxerit chartã falsam, vt in casu Rimi nal. cons. 49. vel ꝙ vendebat potestarias, vt in casu Soci. cons. 146. lib. 1. & Cor. consi. 80. li. 3. vel ꝙ feceiat monetam falsam, vt in casu Soci. cons. 118. lib. 1. vel aliquem diffamauerit de aliqua re, ex qua eius opinio læderetur, vt in casu in quo consuluit Rom. cons. 97. puta quia dixerit mulieri, Ego te despõsaui, vt in casu Bal. cons. 230. lib. 3. vel ꝙ illam appellauerit sozza, idola mal fatta, incendiosa, puttana, che te ho tratto tre heredi dal corpo, vt in casu Bar. consil. 108. vel quòd ei dixerit, Tu sei ben vna puttana, che te ho lauorato cinquanta volte, vt in casu Nattæ cons. 60. vel dixerit alicui, Tu mentiris, vt in casu Bal. consi. 45. lib. 1. & Soc. Iuni. cons. 82. lib. 3. vel aliquem accusauerit de aliquo crimine, & succubuerit, vt in casu Angel. consil. 95. & Soci. consil. 118. lib. 1. vel fecerit aliquem indebitè carcerari, vt in casu Bald. consil. 212. lib. 3. & Guid. Papæ deci. 324. Si quis Titium, vel opposuerit alicui crimen, de quo habebat gratiam, vt in casu Crauettę, consi. 168. Dicitur etiam iniuriam inferre, si quis vitauerit aliquem tanquam excommunicatum, vt in casu in quo consuluit Rom. consi. 387. vel si prædicator concionãdo maledixerit de aliquo vicino suo licèt illum non nominauerit, vt in casu Alex. de Neuo. consi. 82.

Scias autem in hoc proposito, quòd magna est differentia inter verberare, & pulsare, nam verberare est cum dolore cędere, pulsare sine dolore. l. lex Cornelia. §. 1. ff. de iniur. Et ita declarant doctores, vt dicit Anan. in rubri. de clerico percuss. post numero 4.

Quæro, nunquid si quis intret in agrũ meum causa venandi, possum ego contra eum agere actione iniuriarum? Respon. de iure dicendum est, quòd non, sed contrarium vsurpatum est, & obtẽtum de consuetudine, scilicet quòd possum prohibere, ne quis intret in agrum meum, & si intret me inuito tenetur iniuriarum, vt de hac consuetudine attestatur Anan. in ca. omnibus. nu. 4. de cler. vena.

Item iniuria facta vxori, censetur facta viro. Et ideo si statutum disponat, quòd faciens iniuriã magistratui, puniatur in cẽtum, habebit locum etiam in faciente iniuriam eius vxori. Et dicit Plaza lib. 1. delictorũ. c. 6. nu. 25. quòd hæc sentẽtia adeo recepta est à doctoribus vtriusque classis, vt impugnari non posse videntur.

Scire debes, quòd ex iniuria duplex oritur actio, ciuilis. s. & criminalis. Ciuiliter agitur, quando petitur æstimatio iniuriæ. Et hoc dixi infra lib. 8. §. actio. Criminaliter autem petitor iniuriantem puniri pęnis iuris, &c.

Vlterius quæro, nunquid in libello iniuriarum sit ponendus añnus, & mensis, & locus illatæ iniuriæ? Respond. quòd sic, & est communis opinio, vt dicit Alex. cons. 212. nu. 1. lib. 1. Bertran. consi. 257. nu. 1. lib. 6. Vide quæ dixi infra hoc eod. lib. §. fi. q. 12. vers. Adde quòd.

Sed nunquid in libelllo iniuriarum requiritur, quòd querelans taxet iniuriam sibi illatam cum iuramento? Respõ. quòd non, sed sufficit, quòd in libello exprimat aliquam summam, ad quam æstimet eius iniuriam, salua taxatione iudicis, qui postea edoctus de iniuria ante sentẽtiam moderatur, & taxat, & deinde defert iniuriam

riam passo iuramentum, cui permissum est iurare vsque ad summam taxatam, vel minus, non autem vltra illam summam, Et hæc est theorica, quam ponunt Doctores in hac materia, vt dicit Bertrād. consi. 74. num. 6. lib. 8.

Sed quæro, quæ sit pœna iniuriæ? Respond. ꝙ regulariter est arbitraria iudici suspecta facti, & personarum qualitate, vt est text. in §. in summa Inst. de iniur. An autem possit iudex aliquo casu arbitrari pœnam mortis, dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 83. vers. Sed quæro.

Item condemnatus actione iniuriarum efficitur infamis, Quod tamen intellige, vt procedat, modo iniuria sit atrox, alias enim non efficitur infamis. Et ita tenent omnes Doctores, vt dicit Aug. in l. infamem. in primis verbis. ff. de pub. iud. pro vt illum refert Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Dictum sempronium, sub nu. 4 & in verbo, Verba iniuriosa, post nu. 17. Sed certe Ang. ibi non ita dicit, sed primo ait, ꝙ damnatus pro graui iniuria secūdū cōes efficitur infamis, deinde subdit, sed & pro modica videtur damnatus infamis, & sic aperte inclinat in sententiam, ꝙ etiam dānatus pro modica iniuria efficiatur infamis, quam etiam sequitur. & dicit esse cōmunem Feli. in cap. cum te. nu. 9. de re iudic. Corset. de minimis in 1. parte, versic. 26. quem refert Pract. Conradi, fol. 408. nume. 21. Faciunt quæ dixi supra hoc eo. lib. §. Furtum, vers. Pariter etiam.

Tollitur autem actio iniuriarum per lapsum anni, tanto enim temporis spatio præscribitur, ita tenent glo. in l. si non conuicii. in glo. fi. C. de iniur. quam dicit esse communiter approbatam Ruin. cons. 21. num. 4. lib. 4. Hanc etiam dicit esse cōem opin. Plaza in d. c. 6. circa fin. Hoc tamen intellige vt procedat in actione iniuriarū criminali, nam ciuilis est perpetua, vt dixi in d. §. Actio. Et hanc esse cōmunem opi. attestatur Bald. de præscrib. in 4. parte 4. quæstionis principalis. q. 1. num. 3. quem refert Roland. consil. 39. nume. 15. lib. 2. Scias etiam, ꝙ iste anus, intra quem potest agi criminaliter actione iniuriarum, est continuus, & est communis opin. vt dicit Cuman. consi. 74. post nume. 5. Curt. Iun. in l. 1. in princip. nume. 20. ff. quod quisque iuris.

Item tollitur per conseruationem habitam cum offensore cēsetur enim ex hoc iniuriam tacite remisisse, Et hæc sententia ab omnibus iuris professoribus recepta est, vt attestatur Plaza in loco præallegato, nume. 43.

Tollitur etiam per remissionē expressam, An autem per remissionem iniuriæ factam in foro conscientiæ sit sublatū ius accusandi, & an qui remisit iniuriam, censeatur etiam remisisse damna, & expensas, dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 58. versi. Quæro modo, & vers. Sed in proposito.

Quæro nunc, an ille, qui iniuriam intulit, possit se tueri, dicendo ꝙ non habebat animum iniuriandi? Respond. ꝙ non quia omnis iniuria in dubio præsumitur facta animo iniuriandi, nisi cōtrariū probetur, Et ita concludunt communiter oēs Doctores, vt dicit Socin. consilio 146. post num. 7. versic. Citra tertiam. lib. 1. Hanc etiam dicit esse communem Paris. consil. 149. nume. 19. lib. 4.

Sed pone, ꝙ in eodem actu, quod quis iniuriam intulit, fuerit protestatus ꝙ nolebat ex eo iniuriam facere, puta quia dicat alicui, Tu mentiris saluo honore tuo, vel salua reuerentia tua? Respond. ꝙ talis protestatio non releuat, quominus teneatur actione iniuriam, ita dixit Bartol. in l. si quis extraneus. in prin. nume. 3. & seq. ff. de acq. hære. & in l. non solum. §. morte, num. 47. ff. de oper. no. nunc. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse attestatur Guido Papę dec. 465. Ex iniuria. Quæ tamen conclusio intelligenda est vt procedat, quando apparet, ꝙ habebat animum iniuriandi vere, vel præsumptiue, prout in casu in quo loquitur Bar nā illa verba, Tu mentiris, sunt ex consuetudine inducta vt habeant vim iniuriandi, vt est omnibus notum, Cæterum si subessent coniecturæ, per quas talis protestatio adiuuaretur ꝙ. s. non habuisset animum iniuriandi, certe talis protestatio prodesset, vt dicit Old. consi. 53. post nu. 3. cuius doctrinam dicit esse cōiter approbatā Soc. cō. 118. nu. 5. in fi. lib. 1. Et ponit exemplū in magistro, q loqueretur cū discipulo, vel similia.

Quæro etiam, nũquid si aliquis ab alio prouocatus, dicat illi, Tu mentiris, teneatur ex eo actione iniuriarum, non obstante ipsa prouocatione, etiam si dicat verũ? Respon. ꝙ sic, Et est communis opi. vt dicit Boer. consi. 4. num. 27. & seq. vbi etiam subdit, ꝙ ita obseruatur in practica, & ita reperio in facti cõtingentia decisum fuisse per consilium Neapol. teste Capic. deci. 58. in causa Nicolai, Regulariter enim in delictis prouocatio nõ excusat, vt dixi infra hoc eodem lib. §. fi. quæst. 60. versicu. Nunc quæro. Sed bene prouocatus, regulariter mitius punitur, vt ibi dixi, senatus tamẽ aliter iudicauit in causa Nicolai Fodrii, quem in totum excusauit, ꝙ dixisset cuidam, Tu mentiris, qui ei prius dixerat, quòd non fecerat da gentil'huomo 6. Ian. 1558. P. N. Sed forte erat iam inter ipsos secuta pax, quo casu in huiusmodi iniuriis verbalibus senatus semper solet clementer agere.

Item quæro, nunquid dicens alicui iniuriam, quæ vera sit, teneatur actione iniuriarum? Respond. aliqui simpliciter dicũt ꝙ sic, Et hanc dicit esse communem opi. Cur. Iun. in l. fi. num 3. ff. quod quisque iuris. Tu vero dic, ꝙ aut interest reipub. ꝙ illud delictum sciatur, puta, ꝙ ille sit homicida, vel latro, &c. & non tenetur, Aut non interest, puta quia sit cæcus, vel claudus, & tenetur, ita dixit, Bar. in l. eum qui nocentem. in prin. ff. de pœnis, Et est cõis opin. vt dicit Alex. in l. 3. in prin. num. 6. ff. de lib. & posth. quem refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera A, nu. 29. Apostil. ad Ange. in d. l. eum qui nocentem, sub num. 1. Plaza lib. 1. delictorum c. 1. post nu. 3. Scias tamen opus esse, ꝙ tale crimen, quod interest reip. sciri probetur, nam eo quidem casu non tenetur, sed si non probauerit, vtique tenetur, Et est cõmunis opi. vt attestatur Boer. in d. consi. 4. num. 36. in fine. & num. 46. & 48. Et hoc etiam si tale crimen fuerit oppositum in iudicio excipiendo, puta contra testes, vel huiusmodi, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. quæst. 53. versicu. Caue aut tamen. Præterea etiam illa distinctio non procedit de iure canonico, nam omni iure alteri iniuriam dicens, licèt vera sit, non excusatur, cũ prius debeat præcedere charitatiua monitio, vel correctio, Et est communis opin. doctorum, vt attestatur Alex. de Neuo, consi. 82. nu. 5. in fin.

Quæro, quid si iniurians dicat se pœnitere, Et quod dixi, aut fecit calore iracundiæ, nunquid erit excusandus? Respond. Aliqui dicunt, ꝙ verba iniuriose prolata per iracundiam, non sunt punienda, Et hanc dicit esse communem omnium sententiam Io. Arno. Epito. 58. Cùm sit communis, Sed certe ego credo, ꝙ hæc opi. nõ sit communis, neque vera, nam in delictis commissis non excusatur calor iracundię, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. q. 60. versi. Etiam, licèt quandoque prosit, vt quis mitius puniatur, Et ita semper vidi in practica obseruari. Pariter etiam pœnitentia post delictum commissum non excusat, vt dixi in d. §. fi. quæst. 16. versi. Item quæro. & quæst 60. versi. Fuit quandoque. Et ita in facti contingentia decisum fuit per curiam Tholos. teste Aufrer. decis. 409. Item Titius. quem refert Mantua qui idẽ consuluit, consi. 77. lib. 2.

§ *Læsæ Maiest.*

SVMMARIVM.

Læsæ Maiestatis crimen pluribus modis committitur.

Læsæ Maiestatis crimen committitur non modo contra personam Papæ, vel Imperatoris, sed etiam contra Reges, principes, vel ciuitates, quæ superiorem nõ recognoscũt, versic. Committitur autem.

Et an contra principes, vel ciuitates, quæ superiorem recognoscunt, versi. Dubium est.

Et an offendens Cardinalem incurrat crimẽ læsæ Maiest. versi. Quæro nunquid.

Et an offendens consiliarium principis, ver. Quæro etiam.

Et an ille, qui non est subditus dicatur committere crimen læsæ Maiest. versi. Vidi quandoque.

Et quid in clerico, versi. Hic infertur.

Criminis læsæ Maiest. pœna quæ sit, versiculo. Sed quæro.

Et an ex hoc crimine bona publicentur, verſicu. Præterea licèt.
Et an diſpoſitio l. quisquis habeat locum cõtra filias fœminas, verſ. Hæ autem.
Et an contra filios naturales, verſicu. Sed nunquid.
Et quid in filiis natis ante dictum, verſicu. Fuit etiam.
Et quid in filio concepto poſt bannum, ibid.
Et an habeat locum etiam contra nepotes, verſ. Preterea quæro.
Et an hæ pœnæ ſtatutæ cõtra filios habeãt locum etiam quando crimen læſæ Maieſta. non eſt commiſſum contra Imperatorem, vel Rempub. Romanam, verſicu. Vnum tamen.
Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiã ſi non ſequatur effectus, verſiculo, Scias autem.
Et an in hoc crimine poſſit poſt mortem procedi, verſi. Item licèt.
Et an rebellis poſſit impune occidi, & dein de probari, quod erat rebellis, verſ. Hinc infertur.
Et an in hoc crimine poſſit procedi contra abſentem, verſi. Item quamuis.

LAESAE Maieſtatis crimen pluribus modis cõmittitur, quos eleganter, & copioſe recenſet Gigas de crimine Læſæ Maieſtatis in Rubri. qualiter, & à quibus, &c. & Franciſcus Lucanus de priuilegio fiſci. in ſecunda parte principali. in Rubrica de crimine Læſæ Maieſtatis. Et poteſt poni exemplum in ſubdito, qui fecerit tractatum contra perſonam domini, vt in caſu in quo conſuluit Socin. Iun. conſilio 105. libro 3. & Alciat. conſilio 456. vel contra ſtatum principis. vel Reipub. vt in caſu Bald. conſilio 58. & ſeq. lib. 1. & Alexan. conſilio 13. lib. 6. & Iaſ. conſil. 86. lib. 3. Alciat. conſilio 453. vel ciuitatis ipſius dominium tyrannicè occupauerit, vt in caſu Socin. conſil. 22. lib. 1. vel patriam oppugnauerit, vt in caſu Socin. conſil. 275. lib. 2. vel armatus venerit in bello contra Principem ſuum, vt in caſu Alciat. conſi. 467. vel quia cum hoſtibus domini pacem & amicitiam contraxerit, vt in caſu Decii, conſilio 604. 605. & 690. & Grammaticus conſilio 13. & 30. vel quia tentauerit tanquam hoſtis occupare caſtra, vel ciuitates ipſius domini, prout contigit in quodam Ioan. de Landriano, qui dum inſeruiret Gallis, decreuerat occupare opidum Abbatis Craſſi, & tam ipſe cum ſociis, quàm Gabriel Burrus, qui ſciens eos receptauerat, & auxilium eis dederat, fuerunt capite truncati, & in fruſtra ſciſſi. 7. Septemb. 1535. C.C. vel quòd caſtra ipſa inuaſerit, & occupauerit, vt in caſu Ruin. conſilio 1. & 2. libro 5. Item poteſt poni exemplum in cuſtode arcis, ſeu caſtri, qui illud tradat hoſtibus, prout in quodam Gallo Caſtellano Caſtelleti Genuenſis, qui vendidit ipſum Caſtelletum Genuenſibus, & fuit propterea capite truncatus, & rotæ ligneæ infertus, vt refert Boer. de cuſtod. clauium, numero 25. vel etiam ſi non vendidit, ſed illud hoſtibus tradidit, vt in caſu Cornel. conſilio 96. lib. 4. Poteſt etiam poni exemplum in eo, qui deſtruxit manu armata pontem exiſtentem in territorio domini ſui, quod tamen ſi factum fuerit ſine dolo, excuſationem meretur, vt in facti contingentia eleganter conſuluit Cæphal. cõſilio 75. & ſeq. libro 1. vel quia reuelauerit ſecreta Principis, vt in caſu Marſil. conſil. primo. Item ſecundùm aliquos poteſt poni exemplum in eo, qui de Principe, aut domino ſuo oblocutus fuerit, in quo tamen videnda ſunt ea, quæ in facti contingentia ſcripſit Ruin. conſi. 145. libro 5. & Crauetta, conſilio 6. & 9.

Committitur autem crimen læſæ Maieſta. non modo contra Papam, & Imperatorem, ſed etiam contra Reges, Principes, vel ciuitates, quę ſuperiorem non recognoſcunt. Et ita concludunt doctores omnes nemine excepto, vt dicit Gigas de crimi læſæ Maieſta. fol. 30. quæſtio. 28. Hanc etiam atteſtatur eſſe communem opinionem Boſſ. in tit. de crim. læſæ Maieſt. num. 51.

Dubium eſt, nunquid crimen læſæ Maieſtatis dicatur committi etiam contra Principes inferiores, & ciuitates, quæ ſuperiorem recognoſcunt. Et certè de iure loquendo, iſte articulus magnam habet difficultatem. & multi tenẽt, ꝙ diſpoſitio

l. quisquis. non habet locum contra committentes. crimen læsæ maiestates contra huiusmodi Principes, vel Ciuitates recognoscentes superiorem. Et hanc opinionem dixi esse communem Soc. cõsi. 275. post nume. 1. lib. 2. quem refert Ruin. consil. 3. post nume. 12. lib. 5. Sed certè quicquid sit de iure, dicit Paul. de Cast. in l. 3. nume. 6. in fi. C. de episco. aud. quòd de facto seruatur videre suo, quòd etiã in istis Ciuitatibus, attentantes contra earum statum, puniũtur de crimine læsæ Maiestatis siue recognoscat superiorem, siue non. Et hoc dictum Paul. de Cast. refert Brun. consil. feudali 28. nu. 3. & Gigas in tract. præallegato, fol. 30. quæst. 29. Item etiam de consuetudine in Italia seruari attestatur Cæpolla cõs. crim. 17. nume. 19. quem refert Soci. Iun. consil. 105. nume. 24. lib. 3. & Boss. in loco præallegato, post nume. 51. put etiam de facto seruatum fuisse refert Guido Papæ decis. 344. Pone, aliquis in quodam, qui cõspirauerat in necem Amadei Ducis Sabadiæ, de quo Arresto mentionem facit Papo lib. 22. tit. 1. Arresto 1. Quinimo etiam de iure loquendo hanc opinionem dicit esse communem Alex. consi. 13. nume. 2. lib. 6. prout illũ refert Rolan. consi. 88. nu. 1. lib. 2. Barb. cõs. 70. nu. 38. lib. 4. Alc. cons. 456. in primis verbis. Et stante consuetudine ita seruãdum esset quo ad ipsum principalem delinquẽtem. licèt quo ad filios aliud sit, vt dixi infra vers. Vnum tamen.

Quæro, nunquid offendens Cardinalem incurrat crimen læsæ Maiestatis? Respon. quòd sic. Et est communis opinio Doctorum, vt ait Gigas in tracta. pręallegato. fol. 7. q. 5. nume. 1. Sunt enim Cardinales tanquam fratres Papæ, & pars corporis ipsius,

Quæro etiam, nunquid offendens consiliarum Principis incurrat in crimen læsæ Maiestatis? Respond. Hęc quæstio contigit de facto in personam Excellentis Doctoris, & magni feudistæ Do. Andreæ de Iser. qui fuit trucidatus in Ciuitate Neapolis, tẽpore Reginę Ioannæ eius nomine vndecimæ, cuius ipse erat consiliarius, & fuit determinatum, quòd sic, vt dicit Paris Put. de syndic. fol. 124. nume. 14. et refert Afflict. super prima parte constit. Regni. rub 29. num. 6. Et ita in facti contingẽtia consuluit Rubeus consi. 154. Et licet aliqui distinguant, an id fiat in odiũ principis, vt s. priuetur illo consiliario, an ob priuatum odium ipsius consiliarii, ego tamen indistinctè teneo, quòd committatur crimen læsæ Maiestatis, nam consiliarii sunt pars corporis ipsius Principis, & ideo illos offendens indistinctè censendus est principem offendere, semper tamẽ intelligo de consiliariis residentibus apud personam Principis, & sedentibus in eius supremo concistorio, & non aliter.

Vidi quandoque dubitari, nunqd ille qui non est subditus principi, dicatur contra eum committere crimen læsæ Maiestatis. Et dicendum est, quòd non, ita probat tex. in clemen. pastoralis. vbi gl. in verbo, Non subfuit de re iudic. & est communis Doctorum sententia, vt ait Roland. consi. 4. num. 1. Et ideo licèt aliquo particulari iure, puta feudi, vel delicti, quis efficiatur de foro alicuius principis, si tamen ratione originis, vel domicilii non sit ei subditus, non dicitur committere contra eum crimen læsæ maiestatis. Et ita sentiunt cõmuniter Doctores, vt dicit Gigas in tracta. pręallegato, fo. 54. q. 68. post nu. 2. Et ita vidi pluries in facto iudicari, & in specie in causa D. Cornelii Bentiuoli. 4. Nouembris 1557. P. N Reperio etiam, ꝙ Senatus rescripsit Regi 17. Aprilis 1561. A. C. in causa Scipionis Vicomercati, ꝙ illegitimè natus extra dominium ex subdito bãnito propter rebellionẽ, & muliere externa, non dicitur rebellis, etiam si sit legitimatus, quæ est magna decisio.

Hinc infertur, quòd licèt clerici nati in terris subditis alicui principali laico, dicantur naturaliter, siue orriginariè esse dominio, & ditione illius principis, prout tenere communiter Doctores attestatur Gigas de crimine læsæ Maiestatis, fo. 50. quęstio. 63. num. 3. nihilominus cùm re vera post clericatum iam non possint vere dici subditi ipsius principis, non possunt dici contra eum committere crimen læsæ Maiestatis. Et hanc dicit esse communem opinio. Card. Alexand. in ca. in primis. §. de persona. col. 5. versic. Non obest, opin. 2. q. 3.

quem

quem refert Gomez. in §. rursus. post nume. 24. Inst. de actio. Et ita in facti contingentia Senatus censuit quendam Laurentium Vicomercatum qui imputabatur, ꝙ inseruisset Gallis, absolutum fuisse, constito quòd esset perpetuus commendatarius cuiusdam Abbatiæ 19. Septembris 1554. B.P. Reperio tamen quòd Senatus in causa cuiusdam presbyteri appellati Don Iacobi Pigocii, qui conduxerat hostes ad oppugnãdum quoddam oppidum huius dominii, & consilia, & auxilia eis dederat, inclinauit in contrariam sententiam, quòd scilicet videtur incidisse in crimẽ læsæ Maiest. & hortatus est Vicariũ Episcopalem Cremonæ, apud quem ille presbyter reperiebatur detentus, vt vtiliter contra eum procederet, & admitteret prætorem ad perficiendum processum. Sed credo, quòd propter decretum gratiosum statim ferè subsecutum, fuerit relaxatus. Caueant tamen in omnem casum clerici, ne talibus se immisceant, quia licèt hæc conclusio sit de iure vera, tamen Principes seculares de facto seruant contrarium, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 36. versi. Quæro nũ quid. & in Ciuitate Florentiæ fuit aliàs propter hoc crimen suspensus quidam Archiepiscopus.

Sed quæro, quæ sit pœna committentis crimen læsæ Maiestatis? Respon. quòd est pœna mortis. Et de consuetudine solent huius criminis rei viui in frustra scindi, & appendi in locis eminentibus ciuitatum, seu Castrorum, in quibus deliquerunt.

Præterea, licèt hodie secundùm ius commune bona dãnatorum non confiscentur, & hoc ex dispositione authenticæ, bona damnatorum. C. de bono. proscrip. in hoc tamen crimine bona confiscantur, vt dicit glo. in ea. auth. bona damnatorum. in verbo, Fisco, quam sequuntur Doctores, vt dicit Cæpolla consil. crim. 17. in 4. dubio. Dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 78. circa prin. Quinimò rei huius criminis statim perpetrato delicto amittunt dominium, & administrationem bonorum suorum. Et ideo non puto verum esse, id quod aliqui, dicũt, scilicet ꝙ in hoc crimine bona non confiscantur ipso iure, quam etiam dicit esse communem opin. Boss. in titu. de sent. num. 48. quia imò à lege cõfiscantur ipso iure, licèt confiscatio non sortiatur effectum, nisi secuta sentẽtia hominis, per quam declaretur reum incurrisse in crimen læsæ Maiestatis. Scias autem, ꝙ licèt de iure hæc pœna confiscationis bonorum non habeat locum, quando committitur crimen læsæ Maiestatis contra Principem inferiorẽ, nihilominus de consuetudine in Italia seruatur contrarium, nam quilibet Princeps, etiã recognoscens superiorem, publicat bona suorum rebellium, vt attestatur Cæpolla in allegato cõsil. 17. vers. præterea licèt etiam.

Hæ autem pœnæ, & alię, quæ impositæ sunt à lege quisquis. C. ad le. Iul. Maiesta. filiis eorum, qui committunt crimen læsæ Maiestatis, quantum fieri potest, restringi debent, cum sint cõtra iuris regulam, qua caueatur vnum pro alio in delictis puniẽdum non esse, vt dixi infra hoc eo. li. § fi. q. 86. Et ideo tales pœnę non habent locũ contra filias fœminas. Et est cõmunis opi. vt dicit Gigas. in tract. præalleg. fol. 150. quæst. 14. post nu. 15.

Sed nunquid habent locum in filiis naturalibus tantùm? Respõ. ꝙ sic. Ita tenuit Cyn. in d. l. quisquis. & ita etiam tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Aug. ad Ange. de male. in verbo, che hai tradito. num. 15. Hanc etiam dicit esse magis communem conclusionem Claud. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 11. ff. ad Trebel.

Fuit etiam aliquando dubitatum, an dictæ pœnæ locum habeant solummodo in filiis natis post delictum patris, & an autem etiam in natis ante delictum? Et in hoc varię fuerunt doctorum opini. etiam aliqui tenuerunt, ꝙ habeãt locum etiam in natis ante delictum. Et hanc opi. dixi esse cõmunem Clau in l. si quis id, quòd. num. 14. ff. de iuris. omn. iu. Gigas in tra. præallegato fol. 144. q. 4. post nu. 2. Contrariam autem sententiam, quòd s. nõ habeant locum in natis, vel conceptis ante delictum patris, tenuit Cyn. in d. l. quisquis. Et hãc dicit esse communem Alciat. consi. 467. nu. 7. Et hæc opinio tanquam mitior, & benignior mihi magis placet. Faciunt quæ dixi supra hoc eo. lib. §. Hæresis.

resis. versicu. Sed hic quæro. In filio autem concepto post bānum ex hoc crimine patri datum, certum est, quòd locum habet & ideo ei non est danda legitima. Et hæc est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. de crim. læsæ Maiest. nu. 138.

Præterea quæro, nunquid dictæ pœnæ statutæ contra filios, habeant locū etiam contra nepotes? Respond. quòd sic. Et est communis opinio, vt dicit Salic. in d. l. quisquis nume. 12. quem refert Didacus lib. 2. resolutionum. cap. 8. nume. in fine. Bene verum est, quòd non extenduntur nisi vsque ad secundum gradum descendentium ex masculis inclusiuè, & vsq; ad primum gradum descendentium ex fœminis, & est communis opinio, vt dicit Salic. in loco præallegato, quem refert Ias. consi. 106 nume. 3. lib. 4.

Quæro etiam, nunquid dispositio d. l. quisquis. quatenus loquetur de filiis habeat locum non solùm in patre committente hoc crimen, sed etiam in matre? Respond. quòd sic, ita tenuit glossa in eadem l. quisquis. in verbo minus ausuras, & ita communiter tenetur, vt dicit Ang. de malefic. in verbo, che hai tradito numero 12. dicens, quòd licèt videatur inusitatum, quòd mulier tale crimen committat illud tamen vidit semel de facto Bononiæ, & illum refert Marsil. consil. 53. post numero 8. quod nota pro limitatione eorum, quæ dixi supra libro 1. quòd in pœnalibus non fit extensio, &c.

Vnum tamen non omitto, quòd dispositio. d. l. quisquis. quatenus loquitur de filiis, non habet locum nisi quando crimē læsæ Maiestatis est commissum contra Imperatorem, vel rempublicam Romanam. Et est communis opinio, vt attestatur Gigas in tract. præallegato. fol. 161. q. 23. nume. 9. Et dicit Alcia. in d. cons. 467. nu. 6. in fi. quòd hæc conclusio est approbata indistinctè ab omnibus. Et pro hac parte cō suluit Soc. consi. 275. infra allegato. Neque est hoc loco prætermittēdum id, quod dicit Ang. in l. fallaciter. n. 4. C. de aboli. quòd scilicet pœna d. l. quisquis. respectu filiorum non seruatur. quod verbum Angel. tanquam viri excellentissimi, & magni practici multum esse à iudicibus ponderandum dicit Soc. in d. consi. 275. num. 3. in fi. lib. 2. Illud etiam refert, & idē attestatur Alcia. in d. consi. 467. nu. 6. Et re vera apud nos nunquam vidi tales pœnas in filiis obseruari, loquitur tamen ibi Ang. in eo, qui hoc crimen committit contra propriam Ciuitatem. Et ideo si commissum essent contra Papam, Imperatorem, vel Regem, qui superiorem non recognosceret, fortè aliud esset dicendum.

Scias autem, ꝙ in hoc atrocissimo delicto lex nonnulla specialia introduxit. Et in primis, licèt regulariter in aliis criminibus nō puniatur affectus, nisi sequatur effectus, vt dixi infra hoc eo. lib. §. fi. quæstio. 92. in hoc tamen crimine punitur solus affectus, etiam si effectus secutus non fuerit. Et est communis opi. vt dicit Boe. de seditiosis. ī septimo præsupposito. nu. 42. Et ita hodie de consuetudine obseruari attestatur Soc. Iun. cons. 105. nu. 37. lib. 3. præsertim si deuentum fuerit ad actum proximū, & hoc communi omnium sententia receptum videtur, vt ait Didacus in repe. clem. si furiosus. fol. 278. vers. Primò infertur. de homi. Quinimò quòd plus est in hoc crimine punitur ex sola scientia ille, qui tractatum non reuelauit, vt dixi in d. §. fi. q. 87. vers. punctus est.

Item licèt regulariter morte delinquentium crimina extinguantur, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæstio. 51. vers. Quæro nunc, est tamē speciale in hoc crimine, vt de eo etiam post mortem cognosci, & procedi possit, & defuncti memoria dānari, vt est tex. in l. fin. C. ad legē Iuliā Maiestatis. Et ita tenuit gl. in §. per contrarium in verbo, Damnata. Inst. de hære. quæ ab intest. defer. quam dicit esse notabilem, & approbatam Ferret. consi. 31. nu. 8. vbi refert multa exempla, in quibus ita seruatum fuit. In quo proposito videnda sunt quæ in facti contingentia cōsuluit Cæpolla, consi. crimi. 17. & Ruin. consi. 3 lib. 5. Quod tamen intellige vt procedat, quando crimen hoc committitur cōtra principem vel remp. Romanam, sed qñ committitur cōtra alios Principes inferiores, vel ciuitates, vtiq; extinguitur morte. Et hæc est vera, & cōis opin. vt dicit Boer. de seditiosis. in 6. præsupposito. num. 20. quem

refert

refert Gigas in tract. præalleg. fol. 74. nu. 24. Hanc etiam esse communem opin. attestatur Alcia. in d. consi. 467. nume. 1. Et intellige, ꝙ sit commissum contra personam ipsius Imperatoris, vel directo cōtra ipsam rem. Et sic in primo capite nō autē in aliis, Et ita in facti contingentia iudicauit consilium Neapol. vt refert Gramma. decis. 6. Scias etiam, ꝙ hoc casu ius accusandi, & damnandi memoriam defuncti pręscribitur quinquennio, Et est cōmunis opi. vt dicit Gigas in loco præallegato, fo. 73. q. 23. num. 1.

Hinc infertur, ꝙ rebellis poterit impune occidi, & deinde probari, & declarari, ꝙ erat rebellis, ita dixit Bar. in extrauag. qui sint reblles, in verbo, Rebellando, nu. 22. Et est communis opi. vt dicit Boss. in tit. de hæreticis, post num. 29. & in tit. de crimine Læsæ Maiest. num. 119. Et ita seruatum fuit in Duce Vrbini, quando interfecit Cardinalem Papiensem, super quo casu consuluit Ruin. consi. 4. lib. 5. & Ferre. cons. 31. Sed certe hæc opin. mihi semper visa est periculosa, neque consuluerē amico meo, vt illud faceret: posset forte hoc fieri præcedēte consensu, & voluntate principis, vel vbi huiusmodi rebellis reperiretur in actu, seu exercitio ipsius rebellionis. Bene verum est, ꝙ in omnem casum, vbi postea probaretur, ꝙ ille erat rebellis, proculdubio homicida esset liberandus.

Item quamuis regulariter de iure communi non possit absens pro aliquo crimine condemnari, vt dixi infra hoc eo. li. §. fi. q. 44. circa principium, est tamen speciale in hoc crimine, vt possit contra absentē procedi, & si fuerit contumax, ad mortem condemnari, vt est tex. in extrauaganti ad reprimendum, & ita tenent communiter doctores, vt attestatur Ant. Gomez. super lib. 76. Tauri, post nu. 7.

§. *Ludus.*

SVMMARIVM.

Ludum est prohibitum.

Et quid in ludis in quibus est mixtura ingenii, & fortuna, versi. Hæc autem.

Et quid in ludo scaccorum, ibid.

Et an ludus scaccorum sit permissus clericis, versi. Quæro nunquid.

Et an hastiludia, & torneamenta licita sint, versi. Item quæro.

Et quid in sortibus, quas scommessas vulgò appellant, versi. Quæro etiam.

Quæ sit pœna ludentis ad ludus prohibitos, versi. Sed quæro.

Vincens in ludo prohibito, an teneatur lucrum victori restituere, vers. Item vincens.

Mutuans in ludo reprobato, an possit repetere, versi. Item mutuans.

Transactio occasione ludi, an sit permissa, ver. Præterea.

IN hac materia facienda est generalis conclusio, quòd ludus est de iure prohibitus, vt videtur text. in l. Alearum vsus. C. de religio. & sumptibus funerum, Et est communis opin. vt dicit Maluet. de ludo taxillorum numero quarto. prout illum refert Practic. Contradi, fol. 420. nume. 1. in fi. & in facti contingentia consuluit Corne. consi. 101. libro secundo.

Hæc autem conclusio locum habet nō modo in his ludis, in quibus sola sors versatur, sed etiam in his, in quibus est mixtura ingenii, & fortunæ, puta taxillorum, & tabularum, & chartarū, nam omnes pariter sunt prohibiti, Et est communis opi. vt attestatur Imol. in c. clerici. el secundo, post num. 16. de vita, & honestate clerico. Vbi vero solummodo versatur ingenium talis ludus est permissus. Et hinc infertur, quòd ludus scaccorū est de iure licitus, & ita dicunt doctores, vt ait Rosoll. de Rosoll. inter consilia criminalia diuersorum consi. 46. nu. 5. lib. 1.

Scias tamen, ꝙ etiam ad huiusmodi ludos permissos non licet ludere vltra vnum aureum, vt est tex. in d. l. Alearum vsus. Bene verum est ꝙ in hoc videtur derogatum à consuetudine dispositioni d. legis, vt nō nulli attestantur, quos refert August. ad Ange. de malefi. in loco præallegato, post num. 4.

Quæro, nunquid clerici possint ludere ad scaccos? Respond. quòd sic, Et ita tenent

tenent cõmuniter Doctores, vt dicit Abb. in d. c. clerici, el secundo, nu. 4. Hanc etiã dicit esse cõem opi. August. ad Ang. de malefi. in verbo, Metitor de male dadi, nu. 3. Bertac. in tract. de Episcopo, in prima parte causæ finalis. q. 7.

Item quæro, nunquid laici possint licite facere torneamenta, & similia? Respon ꝙ sic. Et est communis opi. vt ait Soc. cõ si. 16. num. 3. 5. & 6. lib. 1. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 426. in princ. licèt Soci. in libro meo non attestetur de communi, In his enim versatur corporis agilitas, & ingenium, neque in arbitrio fortunæ aliquid est positum.

Quæro etiam, nũquid istæ sortes quas vulgo scõmessas appellamus, sint licitæ? Respond. ꝙ sic, Et est communis opin. vt ait Deci. consil. 115. num. 4. quem refert Didacus in repet. c. peccatum, fol. 122. in fi. dubius enim euentus fortunę, contractus illicitos non facit.

Sed quæro, quæ sit pęna ludentis ad ludos prohibitos? Respond. de iure ciuili non videtur imposita certa pęna, Et ideo videtur dicẽdũ, ꝙ lusores ad ludos prohibitos sint puniẽdi extra ordinem arbitrio iudicis, secundum facti, & personarum qualitatem.

Itẽ vincens in ludo reprobato tenetur lucrũ victori restituere, ita dicit gl. in l. fi. in gl. fi. ff de alea, quam omnes Doctores indistinctè approbant, vt dicit Aug. in loco præallega. numero 23. Hanc etiam dicit esse communẽ opi. Caccial. de ludo, nume. 40. Sed hoc de cõsuetudine nõ seruatur, vt dicit Aug ad Ang. in loco præalle. nu. 17. Et ideo stante cõsuetudine permittẽte, vt possit ludi ad aleas, talis consuetudo excusat etiam victorem, vt nõ teneãtur ad restitutionẽ lucri, dummodo in ludo fraus nõ interuenerit, Et est cõis opi. vt attestatur Barb. consi. 66. nu. 7. lib. 3. quẽ refert Rochus de consuet. fol. 23. num. 6. dixit tamen Card. quem multi sequũtur ꝙ tutius est animæ, pecuniam ipsam pauperibus erogare, Et ait Rochus in loco præallegato, quòd ita dicũt communiter Doctores. Ego tamen nunquam vidi hoc in practica seruari, nam vt dicit Barb. in loco præallegato, illud, quod dicitur de erogando pauperibus, est de consilio, & non ligat, valet autem talis consuetudo, vt denegetur victo repetitio eius, quod amisit, Et ita tenent communiter Canoni. Legistę, Theologi, & sancti viri, vt attestatur Caccialup. de ludo, nu. 79.

Item mutuans in ludo non potest repetere, vt est text. in d. l. alearum vsus, Scias tamẽ, ꝙ quidquid sit de iure, contrarium seruatur in practica, Est enim consuetudo vt possint huiusmodi pecunię repeti, vt attestatur Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Metitor de mali dadi, nume. 15. & seq. Et talis cõsuetudo valet secundũ cõem opi. de qua attestatur Didacus in repe. d. c. peccatum, fo. 124. & est obseruanda non solũ inter laicos, sed etiã inter clericos, Et ita magis cõmuniter receptum est, vt ait Didacus in loco præalle. fo. 125.

Præterea in ludo, vel occasione ludi nõ est licita transactio, ita tenent cõiter Doctores, vt dicit Abb. in d. c. clerici, nu. 16. Costa de ludo, arti. 5. nu. 1. Cũ. n. occasione ludi non possit esse lis, pariter etiã non cadit transactio, licèt attenta consuetudine, aliter dicendum sit per supradicta.

§. Parricidium.

SVMMARIVM.

Parricidium quando committatur.

Et an occidens patrem naturalem tantum dicatur parricida, versicu. Quæro nunquid.

Et an occidens alium, quam patrem, vel filium ex ascendentibus, vel descendentibus, versic. Scias etiam.

Et an occidens transuersalem, versicu. Sed quid dicendum.

Parricidii pæna quæ sit, versi. Sed quæro.

PARRICIDIVM committit, qui patrem, vel filium proprium interficit, vt est textum. in l. vnica. C. de his, qui parentes, vel filios occiderunt.

Quæro, nunquid occidens patrem naturalem tantùm, dicatur parricida, & consequenter puniatur pœna legis, vel statuti parricidium punientis? Respon. ꝙ sic. Et ita communiter cõcluditur, vt dicit Alex. in l. 2. nu. 10. ff. de in ius voc. Hanc etiam opinionem dicit esse commuuem Villal. pand. in repe. li. 22. c. 42. post nu. 3. quem refert Plaza lib. 1. delictorum. cap. 41. post nu. 5. ver. Et primò fortissimum. Plaza eo. lib. 1. c. 22. nu. 6. Consideratur enim substantia filiationis, non qualitas. Et dicit Bal. in c. naturales. nu. 12. si de feud. fuerit controuer. quòd fuit in facti contingẽtia combusta quædam monialis, quæ filiũ suum occiderat. Et illum refert practi. Caretti fol. 232. numero 134. & apostill. ad Bald. in l. cùm acutissimi. sub nu. 8. C. de fideicom.

Scias etiam, ꝙ licèt tex. in d. l. vnica. videatur loqui tantummodo in his, qui patrem, aut filium occiderunt, nihilominus pœna parricidii, & sic d. l. vnica, locum habet etiam in his, qui aliquẽ ex aliis ascendẽtibus, & descendẽtibus suis interficiũt. Ita tenet gl. in l. 1. in verbo, Pęna. ff. ad leg. Pompeiam. de parri. & in § alia in verbo, Sustinebit. insti. de pub. iud. quas dicit esse frequẽtiori Doctorum calculo receptas Plaza in d. c. 22. post nu. 3.

Sed quid dicendum in transuersalibus? Respon. ꝙ pariter locum habet in occidẽte fratrem, aut sororem, aut alium trãsuersalem intra quartum gradum, vt videtur colligi ex d. l. Pomp. de parric. & ibi glos. præallegata, in verbo, Pœna. quam dicit esse fiequentius receptam Plaza in d. c. 22. nume. 4.

Sed quæro, quæ sit pęna parricidii? Rñ. ꝙ parricida viuus insuatur corio vnà cum gallo gallinaceo, cane, vipera, & simia, & proiiciatur in mare, vel in flumen, vt est text. in d. l. vnica. Sed certè pœna illius legis hodie non est in vsu, vt dicit Bal. in d. l. vnica. quem refert Ana. in c. 1. post n. 5. ex his qui filios occid. & prac. Conrad. fo. 335. & Sal. in ea. l. vnica. post nu. 1. subdẽs ꝙ de consuetudine decapitantur, & fortè carere debent sepultura. Et illud dictum Sal. refert Ang. de malefi. in verb. ex internallo. nu. 16. prac. Carer. fol. 236. n. 147.

Idem dicit Cæpol. cõs. crim. 5. col. fi. versi. ego tamen credo. Et dicit pract. Iod. c. 87. num. 2. ꝙ secundùm consuetudinẽ parricidæ damnantur, vt trahantur ad caudam equi, & deinde decollentur, & rotæ alligantur, & dicit tamen Plaza in d. c. 22. n. 7. in fi. ꝙ in regnis Hispanię dantur canibus lacerãdi, & eculeo insuuntur, & proiiciũtur in flumen. Et dicit, ꝙ praxis ita obseruat. Ego dum essem in Hispania, vidi quando quę huius criminis reos prius strangulatos includi dolio, & in flumen proiici. Apud nos aũt decapitantur, prout alii homicidæ, & deinde eis non denegatur ecclesiastica sepultura. Et ita pluries vidi obseruari in mulieribus, quę proprios infantes post partum occiderant, vel suffocauerãt, & aliquas etiam vidi furcis suspendi, & in specie quandam Luciam de Rouedotis, q̃ filiã propriam infantem in puteum proiecerat, ex quo suffocata remanserat. 3. Ian. 1556. P. N. Nam in hoc Ducatu seruatur, ꝙ etiã mulieres furcis suspenduntur, quicquid aliqui in contrarium dixerint, quos refert, & idem Neapoli seruari attestatur Gram super cõst. Regni fo. 121. col. 1. nu. 10. A cõstitutionibus aũt huius Ducatus imposita est occidentibus liberos pęna, vt trahantur ad caudam equi, & deinde rotæ ligneę intextantur, quod tamen nunquã vidi in practica obseruari, sed, vt dixi, decapitãtur, vel furcis suspenduntur, prout et fuit suspẽsus quidam Bernardinus de Ripa matricida. 2. Iun. 1558. P. N.

§. Periurium.

SVMMARIVM.

Periurium quid sit.

Pœna periurii quæ sit, vers. Sed quæro.

Et an periurus efficiatur infamis, ibidem.

Et an clericus propter periurium amittat beneficio ipso iure, an autem veniat per sententiam priuandus, versiculo. Item clericus.

Et an periurus incidat in pœnas. l. si quis maior. ver. Incidit etiam. *Remissiuè.*

Et an repellatur ab agendo, vers. Præterea. *Remissiuè.*

Et

Et an à testificando, versicu. Repellitur etiam.
Et an periuro deferatur iuramentum in supplementum probationis, versicu. Item periuro.
Periurium non committitur sine dolo, versicu. Excusari.
Difficultas excusat à periurio, versicu. Item excusatur.
Periurium non nocibile non punitur, versicu. Potest etiam.
Periurium in nonnullis casibus, non punitur in foro contentioso, sed solum Deum habet vltorem, versi. Scias etiam.
Et quid si delatum sit iuramentum à parte parti, ibidem.

PERIVRIVM est mendacium iuramẽto firmatum. Sed quæro, quæ sit pœna periurii? Respond. quòd in primis periurus efficitur infamis, scias tamen, quòd de iure ciuili piurus non efficitur infamis ipso iure. nisi in casu. l. si quis maior. C. de transac. de quo dixi infra lib. 7. §. iuramentum. Regulariter autem periurus non efficitur infamis infamia iuris. Et hæc est communis opin. vt dicit Felyn. in ca. testimonium. nu. 20. de testibus. quem refert practi. Conradi. fol. 84. ver. Amplia etiam. Turzan. in suo libello communium opinionum. c. 1. Itẽ scias, quòd ad hoc vt quis ex periurio incurrat infamiam, requiritur, quòd veniat contra promissionem, & contra iuramentum, si verò veniat contra iuramentũ tantùm nõ efficitur infamis, ita tenuit gl. in l. Lucius §. quæro. In verbo, Debet autem. ff. de his, qui notantur infamia. quam dicit esse communiter approbatam Cagno. in d. l. si quis maior. post nume. 181. C. de transactio. & ideo vbicunque aliquis cum iuramẽto asserit aliquid de præterito, vel de præsenti, quod est falsum, non efficitur infamis ex tali periurio commisso super illo iuramenro assertorio. Sed si promiserit cum iuramento aliquid de futuro, & illud non fecerit, tunc ex tali periurio cõmisso super iuramento promissorio, vtiq; efficitur infamis, ita expressè distinguit glo. præallegata, & est communis opinio, vt attestatur Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in materia testium. nu. 106.

Item clericus propter periurium potest priuari dignitate obtenta, non tamen est illa priuatus ipso iure. Et hæc est magis cõmunis opin. vt dicit Gomes. in §. item si quis. post nu. 28. Insti. de actio. Et ꝙ clericus propter periurium nõ sit priuatus beneficio ipso iure, sed priuandus, dicit esse communem opi. Fely. in c. ex parte, el primo. nu. 1. & seq. de rescrip. Deci. in c. cum non ab homine. post nu. 5. de iudi. Silua de beneficio. fo. 137. nu. 7. & seq. & in tracta. de virtute iur. quæs. vlt. post nu. 3. Rebuf. de pacifi. posse fol. 37 Diaz in practi. crim. cano. c. 80. Ripa in d. c. ex parte. nu. 13. Bene verum est, quòd si talis clericus periurus instituatur in aliquo beneficio, non valet institutio ipso iure. Et est communis opinio, vt dicit Lamberti. de iu. patro. in 1. par. lib. 2. qõ. 9. ari. 15. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera P num. 75. quod intellige quando ob illud periurium effectus est infamis, iuxta ea, quæ dixi supra versiculo, Sed quæro.

Incidit etiam periurus in pœnas d. l. si quis maior. C. de transactio. Sed quia illæ pœnæ potius respiciunt causas ciuiles, q̃ criminales: ideo materiam illius legis hic tractare visum nõ fuit, dixi latè infra lib. 7. §. iuramentum.

Præterea periurus repellitur ab agẽdo, vt dixi in d. §. iuramentum.

Repellitur etiam periurus à testificando, secundùm glo. in c. per tuas. in verbo, Adulteri. de simo. quam dicit esse communiter approbatam Gigas de crim. læsæ maiesta. fol. 104. quæst. 11. nu. 1. Et dicit Alber. in d. l. Lucius. nu. 3. ff. de infam. ꝙ ita tenent communiter doctores. Hoc tamen intellige, vt procedat in eo, qui est periurus, super iuramento licito. Cęterùm si iuramẽtum præstitum fuisset temerarium, & illicitum, certè transgressor huiusmodi iuramenti temerarii non repellitur à testificando. Et communiter tenetur per Doctores, vt dicit Hostien. quem refert Abba. in capitulo testimonium. post nume. 7. de testibus.

Item periuro nunquam defertur iuramentum

mentum in supplementum probationis, Et est communis opi. vt attestatur Socin. consilio 136. post nume. 9. versic. Quartò & vltimo lib. 1. quod est duplicatum in cõsil. 155. lib. 2.

Excusari autem potest periurus è pœna periurii, in primis si ostendat periurium fuisse sine dolo commissum, nam eo casu non punitur, vera enim est iuris conclusio, quòd periurium non committitur sine dolo, ita allegatur tenere Bald. in l. obseruare. §. proficisci. col. 3. ff. de offic. procon. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Cagnol. in d. l. si quis maior, nume. 185. & seq. Hanc etiam dicit esse communem opin. Ias. in l. videamus, in princ. nume. 7. ff. de in litem iurando, Claud. in d. l. si quis maior. num. 41. Gomez. Arias super l. 80. Tauri, num. 19.

Item excusatur quis à periuro propter difficultatem, vt dicit glo. in ca. breui. in glo. prima, de iureiur. quam dicit esse communiter approbatam Gomez. Arias super l. 80. Tauri, num. 30.

Potest etiam excusari, si demonstret, quòd tale periurium nulli præiudicauit, neque poterat præiudicari, nam eo casu, etiam si quis deliberatè periurauerit, non potest de periurio puniri in foro contentioso, sed tantum in foro animæ solum Deum habet vltorem, ita dicit gloss. in cap. quicunque, in glos. fin. sexta, quæstio. prima, & est communis opin. vt attestatur Iaso. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit, el secundo, post numero 1. ff. de iureiuran. Ioan. de Amicis, consilio 109. in fin. Berous quæstio. 134. numero nono.

Scias etiam alios esse casus, in quibus pariurium non potest iudicialiter puniri, sed solùm Deum habet vltorem, prout est periuriũ rei accusari, vel inquisiti in eius examine, quando interrogatur super crimine vt dixi infra hoc eod. lib. §. fi. quæst. 45. versicu. Quid ergo. Item quando defertur in iudicio iuramentum à parte parti, non potest pars iurans, de periuro, iudicialiter puniri, sed solum Deum habet vltorem, Et est communis opinio. vt dicit Boer. decisio. 305. post nume. 4. versic. Quid dicendum.

§. Raptus.

SVMMARIVM.

Raptus quando committatur.

Raptus pœna quæ sit, versic. Sed quæro.

Et an pœna raptus locum habeat, etiam si mulier ipsa consenserit se rapi, vers. Adde quòd.

Et quid si raptor illam carnaliter non cognouerit, versic. Sed quid si ille.

Et an locum habeat in rapiente publicam meretricem, versic. Quæro nunquid.

Et an in muliere rapiente uirum. versic. Sed pone.

Et an raptor possit cum raptæ matrimonium contrahere, versiculo, Quæro modo.

Et an eo casu euitet pœnas raptoribus impositas, ibid.

Et an raptor si ad Ecclesiam confugiat, gaudeat eius immunitate, versic. Quæro etiam. *Remissiuè.*

RAPTVM committit, qui mulierem libidinis causa de loco ad locum conducit, vt in casu in quo consuluit, Baib. consil. 71. libro 2. & Paulus de Castro, consilio 262. libro 2. & Alexand. consilio 1. libro 3. & Cæpolla, consilio 57. & sequen. & Riminal. cõsilio 17. quod videtur pro maiori parte duplicatum, consilio 439. & Gratus consilio 38. libro 1. & consilio 48. eod. volumi. & consilio 51. eod. volumi. & Socin. Iun. consil. 50. libro 3. & Crauetta, consilio 18. & Roland. consilio 24. in secundo dubio, lib. 1.

Et dixi de loco ad locum, quia aliter non potest dici raptus, secundùm omnes, Et hæc conductio de loco ad locum debet esse ad effectum abducendi, non autem causa commodioris coitus. Et ideo si quis puellam ex vna camera ad aliam conduxerit, & super lectum proiecerit, non est tanquam raptor puniendus, vt in facti contingentia, consuluit Bettrand. consilio 39. libro 6. Idemque dicendum est in eo, qui puellam inuentam cum bestiis in campis cœpit, & per aliquot passus

abduxit

abduxi vt eam carnaliter cognosceret, vt pariter in facti contingentia cõsuluit Cuman. consi. 96. Bene verum est, ꝙ etiam si non mouendo de loco ad locum aliquis per vim cognoscat mulierem, licèt non possit dici raptus est, tamen actus violentus, & punibilis ad mortem. Et ita communiter practicatur teste Publ. super consuet. Aluer. fol. 27. num. 22. Vide quæ dixi supra hoc eod. lib. § Fornicatio, versic. Omnes autem.

Sed quæro, quæ sit pœna raptus? Respon. Super hoc edita fuit constitutio per Iustinianum, pœnam mortis, & alias graues pœnas raptoribus imponens, quæ est lex vnica. C. de raptu virginum. Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Ant. Gomez. super l. 80. Tauri, num. 36.

Adde, ꝙ pœna d. l. vnicæ locum habet, etiam si ipsa mulier consenserit se rapi, & hoc siue ab initio, siue etiam ex post facto consenserit. Et hanc opi. sequuntur communiter doctores, vt dicit Alber. in l. raptores, num. 7. C. de Episc. & cler. & ita declarauit senatus in causa raptus filię cuiusdam Marmontæ cauponis, quæ volens à domo patris abducta fuerat 9. Iun. 1552. P. N. Quinimo (secundùm aliquos) raptores etiam dicuntur illi, qui blandimentis & verbis deceptoriis puellas, nulla vi adhibita libidinis causa adducunt, quam sententiam dicit esse cõem Berber. in viatorio iuris in tit. de raptorib. post med. subdens ꝙ non est mirũ, attẽta immanitate criminis, quod intellige, modo fiat ad effectum illas abducendi, Et in alio loco contra voluntatem suorum retinendi, vt supra dixi.

Sed quid, si ille, qui rapuit mulierem, eam carnaliter non cognouit, nũquid punietur pœna d. l. vnicæ? Respond. aliqui dicunt, ꝙ sic, Et dicit Boss. in ti. de raptu mulier. nu. 14. & Ias. in quodam consilio dixit, quòd hæc erat communis opin. Et ita seruatum fuisse in Francia refert Chassen. super consuet. Bur. fol. 16. in fin. Refert etiam Publ. super consuet. Aluer. fol. 27. nu. 19. & fol. 159. articulo primo, nu. 2. ꝙ ita fuit practicatum Cunei, ipso existente iudice, dicens quòd licèt ille esset etiam accusatus de aliis criminibus, hoc tamen mouit animos iudicum. Multi tamen tenent contrarium, ꝙ scilicet si eam carnaliter non cognouit, non debeat puniri pœna d. l. vnicę. Et hanc opi. dicit esse communem Boer. decis. 316. post nu. 4. Quem refert Didac. in repet. clem. si furiosus, fol. 278. num. 8. & Viuius in lib. cõmunium opin. in verbo, Raptor Honestæ. & secundùm illam dicit se vidisse in facti contingentia iudicari Io. de Ana. in c. cũ causa. in fi. de raptor. quem refert Affl. super prima parte constitutionum Regni, rub. 19. num. 7. Ego vero dico, ꝙ aut eam non cognouit, quia non potuit id commode facere, & placet prima opi. vt puniatur pęna dictæ l. vnicæ, Aut non cognouit, quia nõ voluit, & placet secunda opi. ita tamen vt puniatur citra mortem ea grauari pœna, quæ iuxta qualitatem facti, & personarum iudicis arbitrio, imponenda videbitur.

Quæro, nunquid pœna raptus habeat locum contra rapientem publicam meretricem? Respon. Marsi. in d. l. vnica, num. 26. dicit, ꝙ doctores tenent, ꝙ non, Hanc etiam opin. dicit tenere communiter scribẽtes. Ant. Gomez. super l. 80. Tauri, nu. 45. Et secundùm hanc opin. consuluit Cephal. consf. 140. lib. primò, ad defensionem cuiusdam condemnati de raptu mulieris non honestæ, dicit tamen Cyn. in d. l. vnica, ꝙ vidit aliquos vltimo supplicio puniri, qui rapuerant publicam meretricem, & illum refert Affl. super prima parte const. Regni, rub. 20. nu. 7. Refert etiam Grammat. super cõstit. Regni, fol. 19. col 1. nu. 2. ꝙ cum plures iuuenes quandam meretricem è postribulo violenter rapuissent, vnus ex eis Florentinus, qui fuerant principalis, fuit furca suspẽsus, & alii socii per triennium ad triremes condemnati. Apud nos autem cessat hæc dubitatio, nam ex dispositione constitutionum capientibus mulieres inhonestas imponitur tantum pæna arbitraria, quam quidem senatus arbitrari solet in tribus ictibus funis, prout seruatum fuit cum quibusdam Varisiensibus 9. Iul. 1558. vel huiusmodi.

Sed pone, ꝙ mulier rapuerit virum, nũquid erit punienda pœna d. l. vnicæ? Respond. Doctores in hoc variè loquuntur, nam gloss. in d. l. vnica, in verbo Sponsam, tenuit, quòd etiam mulier rapiens virum

rum causa libidinis, incidat in pœnam d. legis. Et dicit Marſ. in d. l. vnica, nu. 223. ꝙ idem tenent communiter Doctores, quem refert Ant. Gomez. ſuper l. 80. Tauri, num. 37. Et dicit Ang. in ea. l. in fi. ꝙ ſecundum hanc opin. vidit Florentiæ cōburi quandam meretricem, quæ adoleſcentulum rapuerat. Et hæc etiam opin. practicatur in Gallia, vt dicit Papo lib. 22. titu. 6. Arreſto. 3. Contrariam autem ſententiam, ꝙ. ſ. pœna d. l. vnicæ non habeat locum in muliere rapiente virum, dicit eſſe communem omnium Doctorum Crilland. de diuerſis criminibus lib. 3. q. 10. nu. 23. quē refert Pract. Conradi, fol. 370. num. 3. Practi. Iod. c. 95. num. 17. Et hanc ego etiam ſequor tanquam tutiorem & mitiorem, nam in viri raptu ceſſant omnia ferè ſcandala, de quibus mentionem facit d. l. vnica, quæ cùm valde rigoroſa ſit, non videtur ita de facili extendenda, Et ideo ſi caſus contingeret, talem mulierem dicerem eſſe puniendam citra mortem, graui tamē pœna, arbitrio iudicis ſecundum facti, & perſonarum qualitatem.

Vnum tamen nota in hoc propoſito, ꝙ hodie milites, ſeu ſtipendiarii, qui abducunt ſecum pueros, quandoq́ etiam inuitis parentibus, non puniuntur, quinimò licitum eſt eis illos etiam parentibus inuitis retinere, Et ita hodie ſeruari de conſuetudine iuris militaris atteſtatur Cæpolla in l. Marcellus, poſt nu. 6. ff. de verb. ſigni. ſubdens ſtandum eſſe huic conſuetudini, & ꝙ ita aliàs vidit iudicari in ciuitate Bononiæ per Nicolaum Picininum militum Imperatorem illuſtrem. Ego certè, ſi caſus contingeret contrarium iudicarem, impium eſt enim aliquo caſu poſſe filios ab inuitis parentibus abduci præſertim cùm non modica ſit ſuſpicio inhoneſtatis in huiuſmodi diſpendiariis.

Quæro modo, nunquid poſſit raptor cum rapta matrimonium contrahere? Reſpond. quòd de iure ciuili non poteſt, vt eſt tex. expreſſus in d. l. vnica. De iure autem canonico bene poteſt cū ipſa matrimonium contrahere, vt eſt tex. in c. fin. de raptor. Et ita tenent communiter Doctores, vt atteſtatur Pariſ. conſ. 170 nu. 6. li. 4. Ant. Gomez. in d. l. 80. Tauri nu. 43. vbi etiam ſubdit ꝙ ꝓpter huiuſmodi matrimonium raptor euitat pœnas, a lege ꝓpter raptum impoſitas, Et refert Paulus de Caſtro, & Auguſt. de Arim. dicentes ſe ita in facti contingentia obtinuiſſe, & ait etiā ſe ita in facto iudicaſſe. Quod tamen ego pro nūc nō affirmo, licèt quidā Cæſar Moſcatus, qui puellam, quam violauerat vxorem dixit, fuerit per Senatum abſolutus 26. Nouemb. 1560. P. N. Audiui. n. in facti contingentia plerunque contrarium iudicatum fuiſſe, & in ſpecie per Regem Hiſpaniæ, qui poſt contractum matrimonium inter raptorem, & raptam, iuſſit ipſum raptorem decapitari, prout refert Afflict. ſuper prima parte conſtit. Regni, Rubr. 19. nume. 13. & Pract. Carer. fol. 462. nume. 297. Cæterùm quicquid ſit de pœna corporali, proculdubio pęna confiſcationis bonorum quæ applicabitur fiſco temporali, locum habet contra raptorem, non obſtante matrimonio, etiam de iure canonico, Et ita allegatur tenere gl. in cap. cum ſecundùm, in verbo, Certoq́; caſu, de hæret. in 6. quam dicit eſſe communiter approbatam Marcus deciſ. 2. nu. 3. Quod nota.

Quæro etiam, nunquid raptor ſi ad eccleſiam confugiat, gaudeat eius immunitate? Dixi infra hoc eod. lib. §. fina. q. 30. verſ. Quæro nunquid.

SVMMARIVM.

§ Sacrilegium.

Sacrilegium quando committi dicatur ſecundum ius ciuile, & quomodo ſecundùm ius canonicum.

Mulier ſe carnaliter commiſcens cum presbytero, an dicatur committere ſacrilegium, verſic. Quæro nunquid. *Remiſſiue.*

Sacrilegium an ſit crimen eccleſiaſticum verſ. Hoc crimen. *Remiſſiue.*

Sacrilegii pœna quæ ſit, verſi. Sed quæro.

Statutum loquens de ſacrilegio, an intelligatur de ſacrilegio ſecundùm ius canonicum, aut ſecundùm ius ciuile, verſ. Sed pone.

SACRILEGIVM (secundùm ius ciuile loquendo) ad hoc vt propriè committi dicatur, duo requiruntur, primum, ꝙ res furata sit sacra: secundum, quòd de loco sacro subtrahatur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Barto. in l. diui. num. 1. ff. ad legem Iul. pecul. quem refert Grilland. de diuers. crim. lib. 3. quæst. prima. nume. 5. Et ideo senatus quendam Gerardum de Cepo, qui calicem sacrum surripuerat, iussit tantummodo condemnari in pœnam statuti punientis fures in pœna pecuniaria. 28. Iulii. 1557. P. N. De iure autem canonico alterum sufficit, s. vel ꝙ res sit sacra, vel ꝙ de loco sacro subtracta fuerit.

Quæro, nunquid mulier se carnaliter commiscens cum presbytero, dicatur committere sacrilegium? Dixi supra. §. fornicatio. vers. Cum presbytero.

Hoc crimen an sit ecclesiasticum, vel seculare. Dixi supra hoc eo. lib. §. fin. q. 37. vers. vlterius quæro.

Sed quæro, quæ sit pœna sacrilegii? Respon. de iure ciuili est pœna extraordinaria, secundũm qualitatem rei, personæ, tẽporis, & sexus: semper tamen est capitalis, & hæc est communis opinio, vt ait Sal. in rub. C. de crim. sacri. leg. in fin. quem refert Boer. decis. 254. post nu. 13. & Berta. in verbo, Sacrilegium. nu. 17. Dicit autem practica Iodoci, c. 111. num. 6 & seq. ꝙ cõsuetudo obseruas, vt omnes sacrilegi, siue furati sint rem sacram in loco sacro, siue rem sacram in loco prophano, siue rem prophanam in loco sacro, semper puniantur pœna mortis. Et dicit Bertach. in loco præallegato, ꝙ ipse in facti contingentia condemnauit quendam iuuenem pro sacrilegio, ratione minoris ætatis, solummodo in amputatione membri, & alium quem ætas non excusabat, fecit furca suspendi. Et illum refert Chassen. super consue. Burgun. fol. 40. nu. 7. Refert etiã Foller. in pract. crim. fol. 389. num. 47. ꝙ fuit Neapoli suspensus quidam Salernitanus, qui furto subtraxerat quandam Crucem ex ecclesia Sancti Florentii. Possèt tamen sacrilegium habere aliquas circunstantias adeo enormes, vt omnino esset talis sacrilegus, etiam pro primo furto pœna mortis afficiendus, prout in eo, qui de nocte fregit hostium ecclesiæ, & accepit calicem in quo seruabatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, & prius sumpta Eucharistia, illum furto subtraxit, vt narrat Foller. in pract. crim. canon. fol. 206. in fi. dicens, ꝙ ille sacrilegus fuit (vt ipse ait) trassinatus, & deinde, amputatis prius manibus, furca suspensus. Senatus autem in hac specie facti solet diuersimode iudicare secundùm rei, & personæ qualitatem, quandoque (licèt raro) ad pœnam vltimi supplicii, quandoque ad pœnam extraordinariam, puta triremium, vel fustigationis, vt in duobus, qui candelabrum ex æde sacra surripuerant, qui tantummodo fuerunt fustigati, & eiecti. 19. Iulii. 1558. P. N. Et quidam Antonius de Matiellis, qui subtraxerat calicem in ecclesia, fuit ad triremes quinquennales condemnatus. 23. Martii. 1556.

Sed pone, ꝙ per aliquod statutum imponatur pœna pro sacrilegio, nunquid tale statutum erit intellgendum de sacrilegio secundùm ius canonicum, an autem de sacrilegio secundùm ius ciuile? Respõ. Aut statutum est conditum a laicis, & intelligitur de sacrilegio secundùm ius ciuile, Aut est conditum ab ecclesiasticis, & intelligitur secundùm ius canonicum. Et hæc est communis opinio, vt dicit Boss. in titu. de sacrileg. nu. 5.

§. Simonia.

SVMMARIVM.

Simonia quid sit.

Et an precibus, & gratia contrahatur propriè simonia, ibidem.

Recipere aliquid pro labore pro sacramento ministrando, an sit simonia, versic. Quæro nunquid.

Et an pro concessione licentiæ docendi, versi. Vlterius quæro.

Et an pro habendo officio liceat aliquid dare, versi. Præterea quæro.

Papa

Papa an dicatur committere simoniam, versi. Quæro etiam.
Simonia an dicatur committi in curia Romana, versi. Item quæro.
Simonia est crimen merè ecclesiasticum, versi. Hoc crimen.
Simoniæ pœna quæ sit, versic. Sed quæro.
Et an notorius simoniacus sit ipso iure suspensus ab officio, ibidem.
Et an clericus simoniacus amittat beneficium, versic. Item clericus.
Simonia est de criminibus exceptis, versiculo. Scias autem.
Et an in hoc crimine sufficiat probatio per coniecturas, versi. Item scias.

SIMONIA est studiosa voluntas, siue cupiditas, siue vitium emendi, aut vendẽdi aliquod spirituale, vel spirituali annexum, ita diffiniunt glo. & doctores communiter, vt dicit Anan. in rub. de simonia. nu. 2. Et potest poni exemplum in casu in quo consuluit Alex. de Neuo, consil. 64. & Bertrand. consi. 251. lib. 6. & Alcia. consi. 2. & Natta consil. 299 & Dec. consil. 118. Et dixi emẽdi, & vendendi, quia vera simonia nunquã committitur, nisi concurrat exactio, vel promissio. Illa verò, quæ precibus, & gratia fit, non est propriè simonia, nisi preces fiant illa mente, & intentione, vt notoriè indignus præferatur digno. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Gomes. super regula cancellariç. de triennali possessore. quæst. 12.

Quæro, nunquid sit simonia recipere aliquid pro labore pro sacramento ministrando? Respon. ꝙ non, dummodo non veniat in pactione rei spiritualis, & sit quid modicum. Et est communis opin. vt dicit Card. Alex. in c. iudices versic. in ea. gl. ibi, presbyter. prima, quæst. prima. quẽ refert Villalob. in sua collecta cõium opi. in litera S. nu. 62. Pro sacramentis autem ministrandis, ita vt ipsa sacramenta emãtur, non licet aliquid dare. Et hoc tam secũdùm Sacros Doctores Theologos, quã Canonistas, vt dicit Foller. in pract. crim. Canon. fol. 214. nu. 35.

Vlterius quæro, nunquid ille, qui recipit pecuniam pro concessione licentiæ docendi, dicatur committere simoniam? Respon. quòd non, dicitur tamen committere quasi simoniam. Et est communis opinio, vt attestatur Bertrand. consil. 157. numero 2. lib. 5.

Præterea quæro nunquid pro habendo officio liceat aliquid dare? Respond. ꝙ si est officium temporale, admittitur oblatio, quæ fit palàm, per eum qui cupit prodesse, sed non præesse, illa verò quæ fit clã, reprobatur. Et hæc est communis opinio, vt dicit Anan. in c. 1. num 4. d. simonia. Quod intellige, modo talis oblatio fiat Principi, in eo enim cessat crimen ambitus, sed si fiat alteri, tunc non modo dantes, aut offerentes aliquid pro officiis, sed etiam ea petentes puniuntur pœna infamiæ, & centum aureorum, vt est text. in l. vnica. ff. ad le. Iul. de ambi. licèt in practica malè obseruetur. Teneturq; officiales in principio officii iurare, ꝙ non dederit, neque dabunt, nec promiserunt, aut promittent aliquid pro ipso officio. Et licèt Boss. in tit. de ambitiosis. num. 6 dicat, ꝙ hoc iuramentum non seruatur apud nos, ego tamen semper vidi obseruari, ꝙ omnes admittendi ad officia, adiurant in manibus præsidis senatus. Et de hac obseruãtia facta etiam fuit fides in scriptis per senatum, 16. Iunii 1554. P. N.

Quæro etiam, nunquid Papa dicatur committere simoniam? Respõ. Aliqui dicunt. ꝙ sic quando recipit aliquid pro collatione alicuius beneficii habẽtis administrationem ordinis. vel executionem clauium. Et hanc dicit esse communem opi. Feli. in cap. 1. nu. 2. de simon. Alii distinguunt, quòd aut loquimur in simonia, q̃ est prohibita solummodo de iure positiuo, prout est vendere beneficia, & huiusmodi, & non dicunt Papa committere simoniam, cùm ipse sit supra omne ius positiuum, aut loquimur in simonia, quæ ẽt de iure diuino est prohibita, prout est vendere sacramenta. Et in hac vtique etiam Papa dicitur simoniam committere, & hãc distinctionem dicit esse communem Anan. in d. c. 1. post nu. 7. quç mihi etiam magis placet.

Item quæro, nunquid crimen simoniæ

habeat locum in curia Romana? Respõ. ꝙ non. Et hanc dicit esse communẽ opi. Fel. in c. cum venissent. de iud. prout illũ refert apostill. ad Abb. in repet. cap. extirpandæ. §. qui verò. sub nu. 53. de præben. licèt Feli. ibi, in libro meo nihil loquatur in hoc proposito. Videtur autem dicendũ non committi Simoniam in curia Romana, cùm sit ibi præsente Põtifice tolerata, sicut & crimen ambitus non dicitur committi in curia Principis. Sed certè caueãt sibi simoniaci, quia iudicio meo, non excusantur propterea à crimine simoniæ, cùm non appareat de scientia Papę. Imò Summi Pontifices solent semper in suis Bullis, & constitutionibus hoc crimẽ grauissimè execrari.

Hoc crimen est merè ecclesiasticum, & ideo iudex secularis nõ potest aliquo modo se de eo intromittere, nec cognoscere, ita sentit gl. in c. cùm sit generale. in glo. fi. de foro compe. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Anan. in loco præallegato, nu. 9.

Sed quæro, quæ sit pęna simoniæ? Respon. ꝙ in primis notorius simoniacus in ordine est ipso iure suspensus ab officio, & est communis opinio vt dicit Abbas in c. cùm non liceat nu. 4. de præscr.

Item clericus simoniacus priuatur, beneficio ca. insinuatum. de simo. Scias tamen, ꝙ propter conditiones, & pactiones illicitas, modò non contineant veram, & puram simoniam, dato ꝙ saperent speciẽ simoniæ, non est quis beneficio priuandus. Et est communis opinio, vt attestatur Paris. cons. 29. num. 16. lib. 4.

Scias autem, quòd simonia est criminibus exceptis, etiam si sit commissa tantũ in beneficio. Et est communis opin. vt dicit Aret. in ca. cùm P. Manconella. nu. 27. de accusa. & consequenter in ea locum habent, quę dicuntur de aliis criminibus exceptis, de quibus multa dixi in discursu materiæ, infra hoc eod. lib. §. fi.

Item scias, quòd licèt regulariter in criminalibus requirantur probationes luce meridiana clariores, tamen in hoc crimine sufficit probatio, quę fit per signa & cõiecturas, vt est tex. in c. sicut. de simon. Intellige tamen de signis euidentibus, & reũ de ipso crimine conuincentibus, vt sensit glo. in c. insinuatum. in gl. fi. de simonia. quod sequuntur doctores, vt dicit Alex. de Neuo, consi. 64. nu. 2. & seq.

§. Sodomia.

SVMMARIVM.

Sodomia est vitium contra naturam,

Et an dicatur proprie committi etiam cum muliere, vers. Vidi quandoque.

Sodomiæ crimen est communis fori, vers. Hoc crimen. *Remissiuè.*

Sodomiæ pœna quæ sit, versiculo. Sed quæro.

Et an clericus Sodomita sit ipso iure suspensus ab ordine, vers. Item clericus.

Et an Sodomita perdat ipso iure dominium bonorum suorum, versicu. Item Sodomita.

Et an propter hoc crimen separari possit cõiugum, vers. Item propter.

Et an in hoc crimine puniatur affectus, etiam si effectus secutus non fuerit, vers. Quæro nunquid.

SODOMIA vitium nefandum, & super omnia detestandum, est coitus contra naturam, vt in casu Barb. consi. 74. & consil. sequen. libro primo. & Alexandri de Neuo consilio 85. & Calcan. consilio 100. & Decii cõsilio 90. & Butr. consilio 58. & Marsil. consilio 28. & Grammatic. consil. 65. & Mantuę consilio 213. libro primo. & Soc. Iun. consil. 7. libro tertio. & Paris. consil. 163. libro quarto.

Vidi quandoque dubitari, nunquid sodomia propriè dicatur committi, etiam quando quis cum muliere rem habet contra naturam. In quo quidem Doctores multi variè senserunt. Tu dic, quòd etiam cum fœmina committitur Sodomia, & punitur, ita tenuit Dec. in l. si qua mulier numero 9. C. de secund. nupt. Et hęc est cõmunis opin. vt attestatur Viuius in li.

commu-

communium opin. in verbo, Sodomiæ delictum, Et secundùm hanc opi. sæpe iudicatum fuit per Senatum, & conbustæ tam ipsæ mulieres quàm viri, qui ad eas, præpostera venere, accesserāt. Refert etiam Ant. Gomez. super l. 80. Tauri, nume. 33. quòd in oppido Talaueræ fuit combustus quidam, qui propriam vxorem contra naturam carnaliter cognouerat.

Hoc crimen est communis fori, Et ideo de eo cognoscere potest vterque iudex, scilicet Ecclesiasticus, & secularis, vt dixi infra hoc eod. lib. §. fin. quæst. 37. versiculo, Item quæro.

Sed quæro, quæ sit pœna Sodomiæ? Respond. de iure ciuili est pœna mortis, tam in agente, quàm in patiente, vt est tex. in l. cum vir nubit in fœminam. C. de adult. & est communis conclusio, vt dicit Socin. Iun in d. consi. 7. nu. 3. Anto. Gomez. super l. 80. Tauri, nume. 32. Et nota, quòd quamuis ille tex. videatur imponere pœnam gladii, id est amputationis capitis, tamen de consuetudine est, quòd Sodomitæ igne comburantur, vt dicit Angel. in d. l. cum vir nubit in fœminam, quem refert Afflict. super tertia parte constitu. Regni, Rubr. 42. in princi. post nume. 13. Practi. Iodoci cap. 96. nu. 12. Et ita in facto pluries vidi obseruari, & seruatum etiam fuisse per parlamentum Parisiense refert Papo lib. 24. tit. 10. Arresto 6.

Item clericus Sodomita, etiam occultus, atque etiam perfecta pœnitentia, suspensus est ab ordinis executione, & ideo interim celebrans, efficitur, irregularis tali irregularitate, quæ nisi à Summo Pontifice remitti potest. Et ita inter doctores, receptum esse attestatur Apostil. ad Diaz in pract. crim. cano. cap. 80.

Item Sodomita perdit ipso iure dominium bonorum suorum, vt dicit glo. in c. cum secundum, in verbo, Naturæ contrarias, de hæret. in 6. quam dicit communiter à doctoribus approbari Bermond. de concub. fol. 123. nume. 27. Audiui tamen, quòd superioribus diebus, postquam ego fui ad hoc munus Præsidis à Serenissimo Rege assumptus, Senatus declarauit non esse pro crimine de iure impositam confiscationem bonorū, Et talis declaratio in hoc ducatu seruanda esset pro lege, Ego tamen credo contrariam opinio. esse procul dubio de iure veriorem, & magis communem.

Item propter crimen Sodomiticum separatur coniugium, vt ex tex. in c. omnes causationes 32. quæst. septima, Et est communis opin. vt attestatur Lamber. de iurepatro. in prima parte, lib. 2. quæst. 9. ar. 18. in fin. Didac. super 4. decret. fol. 132. num 6. Inno. autem in ca. dicebat, quòd propter Sodomiam, quam maritus cum aliis exerceret, non poterat vxor fornicari à toto viri, nisi quando maritus vellet etiā vxorem ad illud trahere, Et opin. Innoc. dixit esse magis communem Flória in capit. maritus. de adult. quem refert Anan. ibi nume. 3. Sed certe prima opini. est magis communis, & tenenda, si enim propter adulterium fit tori separatio, vt dixi supra hoc eodem lib. §. Adulterium, versiculo, Alia quoque, multo magis propter hoc crimē debet fieri posse, quod est multo grauius, & ex quo magis læditur matrimonium, Et ita hanc opin. contra Innoc. dicit esse magis communem Abbas in d. c. maritus. in fin. quem refert Pract. Conradi, fol. 574 num. 4. Barba. consi. 64. nu. 8. lib. 1. vbi etiam subdit, quòd ita de consuetudine obseruatur.

Quæro, nunquid in hoc delicto puniatur affectus, etiam si non secutus sit effectus? Respon. quòd de iure, & forte etiam secundùm consuetudinem generalem, de qua dixi infra hoc eod. lib. § fin. quæst. 92. cùm sit ex atrocissimis, videretur dicēdū, quòd sic, senatus tamē hoc non seruat', vt aliquis pro hoc crimine attentato puniatur pœna mortis, etiam si deuenerit ad actum proximum. Et reperio etiam, quòd Afflict. super tertia parte constitutionum Regni, in d. rub. 42. in princi. post nume. 15. dicit vidisse, quòd fuit determinatum per magnos doctores, quòd si quis actum non cōsumasset, quia scilicet in ipsas partes pudendas membrum non imposuisset, sed tantùm extra eas se polluisset, non deberet puniri pœna mortis, sed alia extraord. secus autem si membrū imposuisset, licèt intus semen non emisisset, Et ita in facti cōtingentia iudicauit Senatus in

causa cuiusdam Iosephi Caualiæ, quem tantummodo virgis cædi iussit 10. Febr. 1545. P.N. Gramma. autem super consti. Regni, fol. 108. in ca. legum asperitatem, reprehendit Afflict. in loco præallegato, & dicit, quòd pro nunc sileat, quia cum reuerentia errauit, licèt senex. Tu tamen in practica non recedas ab opin. Afflicti, quæ mitior est, & quam, vt dixi, secutus est Senatus.

§. Stuprum.

SVMMARIVM.

Stuprum pluribus modis committitur.

Stuprum an probetur per testes domesticos, versic. Quæro nunquid.

Stupri pœna quæ sit, versi. Sed quæro.

Et quid si stuprator dicat puellam, non fuisse uirginem, versic. Sed pone.

Vidua committens stuprum an perdat dotem, versi. Sed nunquid.

Pœnæ impositæ viduis nubentibus intra annum luctus locum habent contra uiduas intra illud tempus stuprum committens, vers. Generaliter.

Viduæ inhonestè viuentes non gaudent priuilegiis viduarum, versi. Pariter etiam.

Et an amittat domicilium mariti, ibidem.

Vasallus committens stuprum cum vidua domini sui, priuatur feudo, vers. Item vasallus. *Remissiue.*

Deflorans Virginem nondum viri potentem, qua pœna sit puniendus, versic. Fuit aliquando.

STVPRVM multis modis committitur, scilicet cum virgine, vt in casu Grammati. voto 4. & decisio 107. Craue. consilio 205. Cum vidua, vt in casu Marsi. consi. 13. Boer. decisio. 338. Soci. Iun. consilio 111. libro 3. & cum puero. Cæterùm de eo stupri genere, quod cum puero committitur, dictum est supra §. Sodomia, nunc de eo, quod cum virgine, vel vidua committitur videamus.

Quæro nunquid stuprum possit probari per testes domesticos? Respond. quòd non, sed tantummodo faciunt indicium, Et est communis opi. vt dicit Alci. de præsumpt. Reg. 1. præsumpt. 39. nu. 4. prout illum refert Pract. Conradi, fol. 387. nu. 8. Sed certe Alcia. ibi dum attestatur gl. in l. fi. C. de accusat. esse communiter approbatam, loquitur ad aliud propositum, an scilicet in delictis, quæ clàm committi solēt, admittantur testes inhabiles, conclusio tamen est in se vera, & obseruatur in practica.

Sed quæro, quæ sit pœna stupri? Respon. De iure canonico, in foro contentioso, clericus propter stuprum cum virgine commissum, punitur pœna depositionis, Et est communis opinio. vt dicit Grillan. de diuers. crimi. libro 4. quæstio. 7. post nume. 2. quem refert Diaz in practi. crimi. can. ca. 77. Bermond. de concub. fo. 104. num. 18. Pract. Conradi. fol. 389. numero 15. Et in hoc nulla est difficultas. Laicus autem committens stuprum cum virgine, tenetur eam dotare, & in vxorem accipere, si ipsa, & pater consenserint, vbi verò non consenserit, solummodo dotem soluere tenetur, si vero stuprator tenuerit, tunc prius verberibus traditus in monasterium detruditur pœnitentiam acturus cap. 1. & 2. de adulter. Dicit autem Papo lib. 22. tit. 9. Arresto 9. quòd hodie contra stuprantes uirgines sine vi, non est in vsu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores vel condecenter docent. Et ita in facti contingentia consuluit Chassen. consi. 40. Et hoc idem etiã seruatur in Hispania, vt attestatur Anto. Gomez. super l. 80. Tauri, num. 7. in fi. vbi quotidie fiunt lites super huiusmodi stupris, quas lites vel virgo appellant. Ita etiam vidi ego quandoq; per Senatum iudicari, licèt re vera dispositio illorum capitulorum de iure non habeat locum, nisi in terris Ecclesiæ, non autem in terris Imperii. Et est communis opi. vt attestatur Anto. Gomez. super d. l. 80. Tauri. nu. 7. sed quidquid sit de iure, credo quòd vbique obseruatur, nõ quidem vt cogatur stuprator præcisè adducendũ puellam in vxorem, sed alternatiue ad eam ducendam in vxorem, vel condecenter dotandam,

tandam. Et ita seruari in practica attestatur Ant. Gomez. in loco præallegato, nu. 8. Hæc autem omnia intelligenda sunt vt procedãt si puella, quæ stuprum passa est, sit honestæ vitæ, aliàs verò non haberet locum dispositio dicti ca. Et ita illa iura intelligunt scribentes, vt attestatur Paris. cõsil. 160. nume. 14. lib. 4. vbi in facti contingentia ita consuluit. De iure autem ciuili pro stupro cum virgine commisso, non imponitur pœna mortis. Et est cõmunis opinio, vt dicit Bermond. in tract. præallegato, fol. 110. numero 34. sed dimidiæ partis bonorum cum relegatione, licèt (vt dixi) non seruetur. Quod intellige, si tale stuprum sine vi cõmissum fuerit, nam si violentia interuenerit, vtique punitur pœna mortis, vt habetur in §. item lex Iulia. inst. de publ. iud.

Sed pone, quòd stuprator dicat puellam non fuisse virginem tempore, quo cũ ea concubit, ipsa verò dicat, quòd erat virgo, cui eorum est magis credendum? Respond. quòd in dubio præsumitur virgo, nisi ipse stuprator probet cõtrarium, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in cap. 1. numero quinto. de adulte. quem refert Bermond. in tract. præallegato, post num. 9.

Cæterùm pro stupro commisso tum vidua, ego nunquam vidi aliquem puniri, prout etiam in Regnis Hispaniæ de generali consuetudine abolitam esse pœnam huiusmodi stupri attestatur Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. nu. 14.

Sed nunquid vidua committens stuprum, perdit dotem? Respond. In hoc variæ fuerunt scribentium opiniones, nam Paul. de Cast. consi. 147. li. 2. tenuit quòd illam amittat. Et hanc opinionem dicite se communem Boer. decis. 338. nu. 1. apostill. ad Abb. in cap. plerunque. de donati. inter virum & vxorem. prout illum refert pract. Conradi, fol. 388. nu. 12. Bellon. in rubr. C. de eden. nu. 8. quem refert Arius de bonis maternis. fol. 728. Multi verò tenuerunt contrarium, adeo quòd Soc. Iun. consi. 111. nume. 7. in fi. lib. 3. dicit, quòd forte hodie contra Paul. de Cast. est magis communis opin. Quinimò Guliel. de Benedictis in 3. parte repet. c. Raynutius. fol. 15. num. 202. dicit extra dentes, quòd hæc conclusio, quòd vidua stuprum committens amittat dotem, communiter reprobatur. Et certè negari non potest, quin sint magnæ auctoritates hincinde, credo tamen hodiernis tẽporib. opinionẽ contra Paul. de Castro esse magis communẽ, vt dicit Socin. Iun. in d. consi. 111. & Roland. consil. 87. circa finem lib. 2. & secundùm illam in facti cõtingentia iudicauit Curia Burdegalen. vt refert Boet. in allegata decisio. 338. in fi. Pariter etiam secundum hanc opinionem pluries iudicatum fuisse attestatur Didacus super quarto Decretal. folio 138. numero 10. & sequent. etiam quando tale stuprum fuerat commissum intra annũ luctus. Et ideo ad hãc opinio. quæ etiam benignior est, nõ recedas in iudicando.

Generaliter autem, licèt omnes pœnæ impositæ de iure communi contra viduas nubentes intra annum luctus, hodie sint sublatę, vt dixi supra lib. quarto. §. Matrimonium. Adhuc tamen locum habent cõtra viduas luxuriosè, & inhonestè viuentes. Et est communis opinio, vt dicit Io. Garon. in rubr. C. de secundis nup. in 28. pœna. Ioan. Nico. Arelat. in l. generaliter. in princ. num. 15. C. de secund. nup. & cõsequenter non sunt sublatæ in vidua committente stuprum intra annum luctus, & ita tenent communiter omnes Doctores vt dicit Ioan. Garon. in auth. eisdem pœnis. in 3. notab. in fine. C. de secund. nup. Et ideo vidua post mortem testatoris stuprum committens, perdit tam ipsa, quàm stuprator, omnia sibi relicta a testatore, & ea fisco applicantur. Et est communis opinio, vt dicit Io. Garon. in l. 1. in textualib. nu. 58. C. de secun. nup.

Pariter etiam vidua inhonestam vitã ducens, non gaudet priuilegiis, quæ à iure viduis conceduntur. Et ita tenent omnes, vt dicit Felin. in cap. significantibus. post num. 8. ff. de offic. deleg. Quæ autem sint priuilegia viduarum, dixi supra lib. 2. §. Vidua. Amittit igitur vidua luxuriosè viuens priuilegium domicilii mariti. Et est communis opinio, vt dicit Claud. in l. cum quædam puella. num. 4. ff. de iurisdict. omni. iudic. quem refert Cagnol.

in eadem l. cùm quædam. post nu. 5. vers. Limita.

Item vasallus committens stuprum cũ vxore vidua domini sui defuncti, priuatur feudo, vt dixi supra lib. 4. §. Feudum quæstio. 48.

Fuit aliquando dubitatum, qua pœna sit puniendus ille, qui deflorauit, seu deflorare conatus est puellam virginem nondum viri potentem. Et in hoc reperio aliquos tenuisse, quòd debet puniri pœna mortis, & dicit Ioann. Fabr. in §. item lex Iulia. post nu. 6. Insti. de publ. iudi. quòd de consuetudine tales stuprantes virgines immaturas suspenduntur, & illum refert, & sequi videtur Afflict. super prima parte constitu. Regni rubr. 19. num. 14. Refert etiam Boss. in tit. de coitu damnato. nu. 67. Tu dic, quòd tale delictum de iure cõmuni non punitur pœna mortis, sed humiliores in metallum damnantur, honestiores verò in insulam relegantur, vt est tex. expressus in l. si qs aliquid. §. qui nõdum viri potentes. ff. de pœ. Et secundum hanc opinionem refert Signorol. consilio 207. Et ita reperio in facti cõtingentia iudicatum fuisse per consil. Neapolit. à quo fuit quidam cõdemnatus pro hoc delicto per septennium ad triremes, & ad dotandam puellam, vt refert Gramm. decis. 22. Hanc etiam opinionem pariter in facti contingentia seruauit curia Delphi. vt attestatur Guido Papæ decis. 555. Vidi dubitari, quem refert Bermond. de concub. fol. 114. nu. 39. in fi. Ego in hac specie facti vidi per senatum diuersimode iudicari, nam Stephanus de Alice, qui cum puella nondũ quadrieni voluit coire, & ei fregit pudibunda, iussus fuit capite trũcari. 5. Sep. 1558. P.N. Et aliàs quidam Ioã. de Rassis, qui puellam quinque annorũ violauerat, fuit tantummodo condemnatus ad triremes per decennium. 8. Iunii 1555. I.D.P. quod etiam seruatum fuit in quodã Antonio Mutinensi. 8. Aug. 1556. P.N. Præterea crederem hoc delinquendum esse iudicis arbitrio, qui inspecta qualitate facti, & personarum, illam pœnam imponeret, quæ ei videretur. Ego tamen semper fui in voto, quòd vbi eẽt solus conatus ad deflorandum, non puniretur pœna mortis, sed alia citra mortem graui, puta triremium perpetuò, vel per decennium, Vbi verò frangeret pudenda, nullo modo euadere deberet pœnam vltimi supplicii.

§. Vsura.

SVMMARIVM.

Vsura quid sit.

Vsura quibus modis committitur, vers. Committitur. *Remissiue.*

Vsuræ an sint omni iure prohibitæ, versicu. Sciendum.

Et an de iure ciuili, versi. Difficultas.

Et an pro vsura possit quis criminaliter puniri, versi. Et ex hoc.

Casus in quibus vsuræ sunt à iure permissæ, versi. Casus autem. *Remissiue.*

Iudæi an possint de iure communi vsuras licitè exercere, versi. Hæc autem.

Vsurarum crimen est ecclesiasticum, ver. Hoc crimen. *Remissiue.*

Vsura an probetur per testes singulares, versi. Quæro an crimen. *Remissiue.*

Vsurariorum pœna quæ sit, vers. Sed quæro.

Vsurarius tenetur restituere vsuras, versicu. Item tenetur.

Et an dominium rerum, quas extorsit ex causa vsurarum, in illum transferatur, vers. Præterea.

Vsurarius manifestus an possit testari, versicu. Item vsurarius. *Remissiuè.*

Et an donare causa mortis ibid. Remissiuè.

Et quis dicatur vsurarius manifestus, ver. Sed hic quæro.

Vsurarii sunt infames, vers. Punitur etiam.

Vsurarius qui aliquando exercuit vsuras, & postea desiit fænerari, an adhuc dici possit vsurarius vers. Vltimo quæro.

VSVRA est lucrum ex mutuo, pacto debitum, vel exactum. Et hæc est diffinitio vsuræ tam Theologorum, quàm Iuristarum, vt dicit Alberic. in l. iubemus. columna quarta. versiculo, Quid de tali. C. de sacrosanct. ecclesi.

Commit-

Committitur autem vsura multis modis, sed de hoc cùm magis ad ciuilem contractuum materiam, quàm criminalem pertinere videretur, diffusè tractaui supra lib. proximo, vbi etiam dixi, an cābia mercatorum sint licita, &c.

Sciendum est autem, quòd vsuræ sunt omni iure prohibitę & in primis quidem de iure naturali. Et est communis opinio, vt ait Didacus lib. 3. resolutionem. cap. 1. post num. 5. dicens, quod eam tenent frequētissimo omnium consensu Theologi, pariter etiam sunt prohibitæ de iure diuino, etiam euangelico. Et ita Theologi, & Canonistæ frequentissimo omnium consensu existimant, vt ait Didac. in loco præallegato, post nume. 5. versi. iure diuino. Item de iure canonico, toto tit. de vsuris. & in hoc nemo dubitat.

Difficultas est, an etiam sint prohibitæ de iure ciuili. Et in hoc quidem varię sunt scribentium opiniones, ex quo videtur, ꝙ de iure ciuili vsuræ intra legitimum modum sint permissæ, secundùm opinionem quam dicit esse communem Alcia. in c. 1. num. 78. de offi. ord. Et ꝙ vsuras omnino non prohibeat lex ciuilis, dicit esse quasi omnium Doct. communē opi. Christoph. de Castill. consil. 36. post nu. 8. Carauita super 21. ritu magnæ curiæ. num. 5. Contrariam verò sententiam, quòd scilicet ēt de iure ciuili per ius authēticorum vsuræ sint prohibitæ, tenuerunt cōmuniter glo. Legistarum, vt ait Imola in clem. prima. nu. 8. de vsur. quem refert Ana. in ca. quia in omnibus. post nu. 16. de vsur. Et dicit Alberi. in l. cunctos populos, post nu. 15. C. de summa Trini. & fide catho. quòd ita tenent communiter Doctores. Dicit etiam Imola in l. 1. col. 4. versiculo, & aduerte. ff. de solutio. quòd hāc opinionem tenent communiter Doctores Legistæ, & Canonistę. Hanc etiam dicit esse communem Abbas in ca. cùm sit generale. nu. 18. de foro compet. quem refert Didacus in d. cap. 1. nu. 6. Iason in §. omnes. num. 14. Insti. de actio. & in d. l. cunctos populos. nume. 47. Berous in rubr. de vsuris num. 80. Et hæc opi. apud nos seruatur, vt statim subiiciam, & ab ea tanquam veriori, & magis communi non est aliquomodo in practica recedendum.

Et ex hoc infertur, quòd vsura apud oēs reputatur res illicita, & ꝓhibita, & sic delictum, & consequenter propter vsuram potest quis etiam criminaliter puniri. Et fuit hęc opin. Iaco. Butrig. in l. Improbū. C. ex quibus causis infa. irrogetur. quam dicit videri magis communem Corn. cōs. 19. in litera G. lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem Alciat. in d. cap. 1. nu. 76. & sequen. quem refert Didacus super 4. Decretal. fol. 78. post nume. 19. Et quamuis Roland. consi. 75. nu. 29. li. 1. dicat, quòd imò opin. contra Iacob. Butrig. est magis communis, & quòd Alciat. dicens contrariam decipitur, nihilominus si recenseantur auctoritates, nulli dubium erit, quòd comperietur Alciat. verum dixisse, & ita pluries fuit iudicatum per Senatū, puniēdo tales vsurarios pœna extraordinaria, & facta etiam specialis delegatio, vt contra ipsos inquireretur. 22. Nouē 1555. P. N. Et licèt Corne. in loco præallegato, & aliqui alii loquantur in iudice Ecclesiastico, idem tamen dicendum est in iudice laico, cum, vt dixi, secundùm magis communē opinionē, etiam de iure ciuili vsuræ sint prohibitæ. Et ideo licèt ipse Senatus dicatur iudex laicus, quia repręsentat personam Regis, qui est princeps laicus, tamen, vt dixi, punit vsurarios pœna arbitraria, prout etiam illos punit, & torturę subiicit parlamentum Parisiense, vt refert F. R. de vsur. nu. 156.

Casus autem, in quibus vsuræ suæ permissæ tam de iure ciuili, quàm de iure canonico, dixi supra lib. proximo.

Hæc autem conclusio, ꝙ vsuræ sint omni iure prohibitæ, satis de plano videtur procedere quo ad Christianos. Sed quid dicendum in Iudæis nunquid ipsi de iure communi possunt licitè vsuras exercere? Respon. quòd non. Et est communis opi. vt dicit Cur. Iun. in l. eius qui in prouincia. post num. 5. ff. si certum peta. Et ꝙ peccent Iudæi fœnerando Christianis, dicit esse communē opinionem Theologorū, & Cano. Alex. de Neuo. consi. 100. num. 1. adeo quòd ecclesia non debet, neque potest hoc peccatum permittere, nec tolerare non infligendo pœnam, neque propter

aliquod

aliquod maius malum vitandum, neque propter aliquod bonum, quod exinde sequi speretur. Et est communis opinio Canonist. & Theolog. vt dicit Alexand. de Neuo consi. 100. numero 9. & numero 13. in fi. & consi. 101. post num. 14. vbi dicit se dolere malitiam Doctorum Christianorum, qui consuluerunt contra tam apertã veritatem. Et subdit rationem esse, quia nullus est offerens mercedem, qui petat consilium, quòd Iudæi nõ possint fœnerari, nec reperitur aliquis offerens munera principibus, vt Iudæos expellant. Sed veritas ista non dat præmia terrena, sed æterna &c. Sed certè quicquid sit de iure contrarium seruatur de consuetudine, nam vbique tolerantur Hebræi fœnerantes, etiam in terris Ecclesiæ, licèt illam consuetudinem improbat Alexand. de Neuo in consi. 103. num. 13. Et dicat quòd tanquã nutritiua peccati non valet. Quinimò si aliquis Iudæus exerceat vsuras in iudaismo (vt ipsi communiter faciunt) & deinde efficiatur Christianus, tenebitur ad restitutionem vsurarum, quas ante baptismum extorsi, vt dixi supra libro proximo.

Hoc crimen est merè ecclesiasticum, & hanc dicit esse communem cõclusionem Didacus super quarto Decreta. folio 78. numero 19. Tu verò dic, quòd est merè ecclesiasticum quo ad cognitionem iuris, an scilicet contractus sit vsurarius, vel ne, secus autem quo ad factum, vt dixi infra hoc eod. libro. §. fin. quæst. 37. versic. Quæro igitur. Item quo ad pœnam, est communis fori, vt ibi dixi.

Quæro, an crimen vsurarum possit probari per testes singulares? Dixi infra hoc eodem libro §. fina. quæstio. 35. versiculo. Dixi etiam.

Sed quæro, quæ sit pœna exercentis vsuras? Respon. quòd punitur extra ordinem arbitrio iudicis.

Item tenetur vsurarius restituere vsuras. Hoc autem quomodo intelligendum sit, & quibus casibus ꝓcedat, & quod si habuerit remissionem à patre. Et an etiam hæres vsurarii teneatur ad earum restitutionem, & pleraq; alia ad hoc pertinentia, cùm (vt dixi) ad ciuiles potius, quàm ad criminales causas facere videantur, tractauimus supra lib. proximo.

Præterea dominium rerum, quas creditos extorquet à debitore ex causa vsurarum, non transit in ipsum vsurarium. Et hæc opinio est apud Theologos, & Canonistas communi omnium consensu recepta, vt attestatur Summa Siluestrina in §. vsura. quæst. 6. nu. 1. quam refert, & sequitur Didacus lib. 3. resolu. ca. 3. post nu. 6. versi. Sed ad huius.

Item vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstita cautione de restituendis vsuris, vt dixi supra lib. 3. §. testamentum. quæsti. 36. Item neque etiam potest donare causa mortis, vt dixi supra lib. proximo § donatio. quæst. 7.

Sed hic quæro, quis dicatur vsurarius manifestus? Respon. quòd vsurarius manifestus dicitur ille, qui palàm, & publicè fœneraticiam artem exercet, ita vt ipsa facti euidentia excusari nõ possit, ita sentit Bar. in l. fur est manifestus. nu. 2. ff. de furtis & in hoc omnes conueniunt, vt ait Didacus lib. 3. resolutionem cap. 3. nume. 4. Item si quis coram sacerdote & testibus publicè fateatur se esse vsurarium, & mandet restitui vsuras, dicetur vsurarius manifestus, ita dicit glo. in cap. quamquam, in verbo, Manifesti. de vsuris. in 6. & est communis opinio, vt attestatur Socin. consil. 127. nu. 1. lib. 3. Item ille, qui in iudicio confessus est se esse vsurarium, dicitur vsurarius manifestus, ita dixi gloss. in cap. 1. in verbo, Manifestos de vsuris. in 6. quam Doctores sequuntur, vt ait Didacus in d. cap. 3. post nu. 4. versic. Est item. Præterea ille, qui tamquam vsurarius condemnatus à iudice, dicitur vsurarius manifestus secundùm glos. in d. c. 1. in verbo, Manifestos. quam dicit esse communiter approbatam Didacus in d. c. 3. post nume. 4. versic. Quarto etiam.

Punitur etiam vsurarius, de iure ciuili, pœna infamiæ, vt est tex. in d. l. improbũ. C. ex quibus causis infam. irrog. Et scias, quòd hæc infamia irrogatur ipso iure, secundùm glos. in d. l. improbum. in gloss. fina. & est communis opinio, vt ait Didacus in d. cap. 3. num. 2. Vdde, quòd hac infamia notantur etiam illi, qui exercent

vsuras

vsuras intra modum à iure ciuili permissum, quidquid dixerit glo. prima in dicta l. improbum, contra quam tenent communiter omnes Doctores, vt ait Salice. in d.l. improbum, numero 2. Gemin. consi. 77. post numero 5. Et hanc opinio. contra illam glo. dicit esse communem Didacus in d. cap. 3. post nume. 2. Et ex hoc infertur, quòd vsurarius non potest esse testis, neque etiam in causa ciuili, vt dixi supra lib. 2. §. Testis.

Vltimo quæro, nunquid ille, qui aliquando exercuit vsuras, & postea desiit fœnerari, dicatur vsurarius? Respond. quòd sic, Et est communis opin. vt ait Decius in c. 1. num. 22. de probat. Vide quæ dixi in d. §. Testamentum, quæst. 6. versi. Item quæro.

PRACTICA CRIMINALIS.

§. FINAL. LIBRO V.

SENTENTIARVM RECEPTARVM.

Capita Quæstionum.

95 De

§. Fina. Practica Criminalis.

HACTENVS de varijs ac diuersis criminibus dictum est, sequitur nunc, vt de ipsa criminum cognitione, ac iudicijs, quæ in criminalibus negocijs agitari solent, breuiter videamus. Quamuis enim de toto iudiciorum ordine proximo libro tractare proposuerimus, cum tamen hęc ipsa criminalia iudicia plerisque casibus aliter quàm ciuilia tractentur, existimauimus oportunum fore, vt statim post cognitas delictorum species ac qualitates, consequenter quibus modis contra delinquentes ipsos procedendum esset, subnecteremus. Est autem hæc rerum criminalium materia longè omnium, quæ in foro versantur, pulcherrima. Nulla enim adeò frequens est, nulla huic vtilitate, aut grauitate comparari potest, cùm hìc non de tritico, aut oleo legato, sed de hominum fortunis, existimatione, ac capite agatur, quibus rebus nihil est orbe terrarum preciosius.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

Quæ dicantur causæ criminales, & quæ ciuiles.

Et quid si pœna partim applicetur parti, & partim fisco, versiculo. Quarta igitur.

Et quid si agatur ad pœnam extraordinariam, versi. Quintus est casus.

Et quid si nulla præcedat accusatio, versi. Adde quòd.

Et quid si agatur per viam exceptionis, versicu. Sextus, & vltimus. *Remissiue.*

IN primis igitur pro intelligentia terminorum quæro, quæ dicatur causa criminalis, seu iudiciũ criminale? Vtilitas autem huius quæstionis põt esse maxima puta ratione cõpetentiæ iudicis, qui multi sunt, quorum iurisdictio est particulariter circa criminalia, vt sunt iudices maleficiorum in multis ciuitatibus Italiæ, & multi, quorum iurisdictio est solummodo circa causas ciuiles, vt sunt vicarii prætorum, Et ideo multum interest intelligere, an causa sit ciuilis, vel criminalis, ad hoc, vt sciri possit, ad quem eorum pertineat eius cognitio. Præterea circa modũ procedendi, nam in criminalibus plerunque proceditur per capturam, secus autẽ in ciuilibus, Item in criminalibus non admittitur procurator, Item in criminalibus infertur tortura reo, secus autẽ in ciuilibus regulariter, Item multi testes repelluntur a testificando in causis criminalibus, qui non repelluntur in ciuilibus, Pariter etiam circa diffinitionem ipsius causæ in criminalibus requiruntur probationes luce clariores, in ciuilibus autẽ secus, Item in multis locis adsunt statuta, ꝙ in causis criminalibus non detur appellatio, neque reuisio, prout est generale decretum in hoc Ducatu, Et alia huiusmodi, quæ per te videre poteris in discursu materiæ. Et sic vides, ꝙ hęc quæstio est valde vtilis pro resolutione multarum dubitationũ, quæ quotidiæ circa prædicta contingunt. Scias ergo, ꝙ in hoc articulo variæ fuerunt scribentium opiniones, nam gl. in l. lex Cornelia. in prin. in verbo, Eorum. ff. de iniur. videtur simpliciter sensisse, ꝙ quandocunque agitur de crimine, dicatur causa criminalis, Sed hæc opi. communiter reprobatur per doctores, qui ferè omnes concludunt, ꝙ de crimine potest ẽt ciuiliter agi, vt dicit Bal. in pract. crim. fol. 61. nu. 158. Secunda vero fuit opi. gl. in l. si qua per calumniam, in verbo, Auri. C. de Episc. & cler. quæ videtur tenere, ꝙ quando pro crimine imponitur pœna corporalis, causa dicatur criminalis, quando vero imponitur pœna pecuniaria, causa dicatur ciuilis. Sed hæc etiam opinio cõmuniter non tenetur, vt ait Dec. in Rub. de iudiciis in decretal. num. 94. in prima lect. Illã etiam communiter reprobari attestatur Blanc. in loco præallegato, versic. Secunda opin. nam in publicis iudiciis plerunque imponitur pœna pecuniaria, vt in §. 1. Inst. de publ. iud. & similib. Et tamen certum est publica iudicia esse criminalia, vt est text. in l. 1. C. quando ciuilis actio crim. præiud.

Tertia fuit opin. Abb. in Rubr. de iud. num. 5. ꝙ scilicet, Aut agitur principaliter ad effectum, vt quis pro delicto puniatur pœna ordinaria, & tunc causa dicatur criminalis, siue pœna applicetur fisco siue parti, Aut non agitur directo, vt puniatur pœna ordinaria, & tunc semper dicatur ciuilis. Sed certe hęc etiam doctrina Abba. communiter reprobatur, vt dicit Maranta in suo specu. fol. 21. nume. 2. & videtur esse contra textus, quos allegat Aretin. in ea. Rub. post nu. 19.

Quarta igitur fuit opin. gloss. in l. 3. in principio, in verbo, Centum aureorum.

ff. de

ff. de sepulchro viol. quæ tenuit, quòd qñ pro crimine agitur ad pœnam applicandam parti, iudicium dicatur ciuile, quando vero agitur ad pœnam applicandam fisco, tunc causa dicatur criminalis, Et hanc tenent omnes, vt dicit Barto. in ea. l. 3. in principio, quem refert Abb. in d. Rub. de iudiciis, nu. 5. & Zas. consi. 19. nu. 1. lib. 1. Et dicit Io. de Platea in l. 2. in vltimis verbis. C. de his qui ex pub. ratio. li. 10. quòd ista glo. communiter tenetur per Doctores, quem refert Gomez. instit. de actio. in principio, post nu. 18. relatus, & ipse per Cephal. consi. 141. nume. 21. lib. 1. Idem dicit Curt. Iun. in Rub. ff. de iud. nu. 18. quem refert Deueñas reg. 315. in 2. ampl. Hanc etiam opi. dicunt esse communem canonistæ in d. Rubr. de iudic. & in specie Aret. nu. 19. & Dec. nu. 95. in 1. & 2. lec. num. 51. quem refert Afflict. in 3. par. cõstitut. Regni, Rubr. 32. §. varietates, num. 9. & Ripa in d. Rubrica, num. 91. & seq. & Cephal. consil. 35 nume. 31. lib. 1. Barb. in tract. de testib. in 3. par. num. 2. licèt in libro meo videantur esse corrupta eius verba, Corsetus in repertorio Abbat. in verbo, Iudicium. Ias. in Rub. C. de iud. num. 2. quem refert Apostil. ad Feli. in d. Rub. de iud. vers. 7. & vlt. & Villalob. in sua collecta communium opin. in litera C. num. 25. Bertrand. consil. 247. in primis verbis lib. 8. Dec in l. 2. post num. 41. C. de edendo. Sapia in l. Imperium, nume. 17. ff de iurisd. omn. iud. Maranta in suo spec. fol. 21. num. 2. & seq. Apostil. ad Abb. in loco præallegato, sub num. 5. in verbo, Fortiter. Socin. Iun. consil. 99. nume. 26 lib. 2. Don Ant. de Padilla in l. transigere, post nume. 106. C. de transact.

Ex quorum omnium dictis habes quòd tunc iudicium dicitur ciuile, quando agitur ad commodum priuatum, siue causa descendat ex delicto, siue ex contractu. Illud autem dicitur criminale, in quo agitur ad commodum publicum, siue sit imponenda pœna corporalis ad publicam vindictam, siue sit ex delicto imponenda pœna pecuniaria, quæ veniat applicanda fisco, Et ab hac opinione, quæ communis est, & vera, nullo pacto esset consulendo, aut iudicando recedendum.

Ego tamen pro clariori intelligentia in primis volo vt scias, ꝙ in hoc ꝓposito possunt considerari duo genera delictorum. Primum per quod offenditur publica iustitia, siue iniuria, siue offensione alicuius tertii, prout est crimen hæresis, simoniæ, & huiusmodi. Secundum per quod offenditur non solùm publica iustitia, sed etiã fit ostensio, seu damnum tertio, pro vt est homicidium, incendium, furtum, & similia. Ex prima specie delictorum vna tantùm actio oritur, quæ est ad vindictam publicæ iustitiæ, quia cũ non agatur de offensione alicuius personæ, nulla potest alicui competere actio ad interesse. Ex secunda autem specie duplex oritur actio, vna quę tendit ad publicam vindictam, alia quæ tendit ad resarciendum dammum, seu interesse partis offensæ, Et ideo si aliquis cõmittat violentiam in bonis alicuius, potest contra eum agi ad pœnam impositam a lege, vel statuto pro vi publica, vel priuata. Et hæc actio competit cuilibet de populo, cùm sit ad publicam vindictam. Potest etiam ille, in cuius bonis commissa est violentia, agere ad emendam damni, & interesse, Et hæc actio competit. tantummodo parti offensæ, cum tendat ad priuatum commodum.

Scias etiam duo esse genera pœnarum, quæ pro delictis imponunt, ordinariam, s. & extraordinariam. Ordinaria dicitur, quæ a lege, vel statuto est imposita committenti illud delictum, quod in iudicio deducitur, puta pro homicidio pœna capitis, pro furto pœna fustigationis vel perforationis auriculæ, Extraordinaria est, ꝙ quis propter crimen priuetur officio, beneficio, dignitate, administratione, tutela, vel similibus.

Item scias, quòd in casibus, in quibus oritur ex crimine duplex actio, vt supra dixi, potest offensus vtranque proponere, scilicet illam quæ tendit ad vindictam publicam, & illam quæ tendit ad interesse priuatum, Et potest vtranque intentare simul in eodem libello, licèt non æque principaliter, vt dixi infra quæst. proxim. versic. Et hæc quidem. Potest etiam proponere alteram actionem tantùm, vel petendo simpliciter, quód puniatur, nulla

facta,

facta mentione priuati interesse, vel petẽdo simpliciter restitutionem rei non agendo ad pœnas pro delicto à iure impositas. Præterea etiam potest proponi crimen aduersus aliquem ad alium finem, scilicet, neque vt puniatur pœnis iuris, neque vt damnum resarciat sed ad pœnam extraordinariam, puta vt priuetur beneficio vel tutela, vt supra dixi. Postremo potest etiã ad alium effectum proponi, puta ad repellendum aliquem testimonio, vel ad debilitandum eius testimonio excipiendo aduersus eum, qui in testem producitur de aliquo crimine, vt dixi infra q. 19. versicu. Per exceptionem. Et sic colligendo omnia supradicta, habes multos casus, in quibus diuersimode crimina in iudicium deduci possunt.

Primus est, quando agitur ad pœnam ordinariam corporalem, nulla facta mentione priuati interesse, Et hoc casu nulla est controuersia, quin tale iudicium dicatur criminale, Et in hoc nemo dubitat.

Secundus autem est casus, quando agitur ad pœnam pecuniariam tantum fisco applicandam. Et in hoc variæ fuerunt opi. inter doctores, vt superius dixi, sed magis communis opinio est contra glo. in d. l. si qua per calumniam, quòd scilicet etiam si agatur, de pœna pecuniaria tantùm nihilominus si illa est applicanda fisco, causa dicatur criminalis.

Tertius est casus, quando simul cũ pœna corporali, siue pecunia fisco applicanda proponitur etiam interesse partis, puta quia aliqua pars applicetur etiam ipsi parti offensæ, vel quia pars vltra pœnam agat etiam incidenter ad rei restitutionẽ, vel refectionem damnorum, &c. Et tale iudicium a plerisque appellatur mixtum, scilicet criminale quatenus concernit publicam vindictam, & ciuile quatenus concernit interesse priuatum. Et Boss. in titu. de appella. nume. 8. attestatur, q̃ hæc est communis opin. prout etiam sentire videtur Iason. in d. Rub. C. de iudic. & Gomez. Arrias super l. 80. Tauri, num. 20. in fine. Sed ego puto esse aduertendum, quia si ex natura condemnationis necessario simul cum pœna publicæ vindictæ venit etiam interesse partis, puta quia idem statutum pro furto imponat pœnam scutorum 10. versus fiscum, & quisque versus partem, vel q̃ fur fustigetur, & restituat rem furtam, certe iudicio meo absurdum, esse dicere, q̃ hęc causa dicenda esset mixta scilicet partim criminalis, & partim ciuilis. Et ideo proculdubio de ea tota iudicandum est secundùm eius digniorem partem, & sic tanquam de mere criminali. Sed si interesse partis venit tanquam quid separatum, & non de necessitate connexum, puta quia refectio damnorum, vel restitutio rei ablatę veniat non ex eadem lege, vel statuto, sed ex alia tunc forte posset habere locum opin. de qua per Boss. in loco præallegato, vt scilicet tale iudicium censeri debeat partim criminale, & partim ciuile. Ego tamen semper vidi per Senatum reiici appellationes a condemnationibus damnorum, vel expensarum litis in causis criminalibus, siue venirent ex eadem lege, siue ex alia, sed solummodo admittatur appellatio, siue reuisio respectu excessus.

Quartus casus est, quando solummodò agitur ad interesse partis, puta rei restitutionem, vel refectionem damnorum, &c. Et tunc nulla est difficultas, quin iudiciũ dicatur mere ciuile, licèt agatur pro delicto, quicquid dixerit glo. in dicta l. lex Cornelia, contra quam est communis opi. vt supra dixi.

Quintus est casus, quando agitur ad pęnam extraordinariam, puta priuationem officii, seu beneficii, & nihil applicatur fisco. Et hoc casu iudicium dicitur ciuile, non autem criminale, & in hoc omnes cõcurrunt vt ait Grat. consi. 71. num. 9. lib. 2. Et licèt hæc conclusio aliquando mihi visa fuerit dura, ex quo talis actio principaliter intentata videtur ad vindictam publicam, præsertim si officium, de cuius priuatione agitur, esse publicum, nihilo minus iudicando non crederem ab ea esse recedendum, intelligendo tamen, vt statim dixi, q̃ talis pœna priuationis non sit pœna ordinaria, quæ pro eo delicto imponeretur.

Adde quòd hæc conclusio locum habet, siue priuatur ad huiusmodi priuatio-

nem officii vel beneficii, præcedente accusatione, vel exceptione partis, siue nulla præcedat exceptio, vel accusatio partis, sed agatur tātummodo via inquisitionis, Et ita communiter teneri attestatur Maranta in suo specul. folio 24. numero vigesimoseptimo.

Sextus, & vltimus est casus, quando agitur per viam exceptionis, proponendo crimen contra testem, non ad effectum vt puniatur, sed vt eius dictum non recipiatur, vel receptum non noceat, Et hoc casu omnes concludunt, quòd ex quo agitur tantummodo ad priuatum commodum, & interesse partis, causa dicatur mere ciuilis secus tamen esset, si tale crimen proponeretur ad puniendum, vt dixi infra quęst. 19. versi. Per exceptionem. Et hæc omnia bene nota, quia sæpe contingunt in practica.

Quæstio. II.

SVMMARIVM.

Accusatio criminalis, & actio ciuilis quando simul concurrere possint.

Et quid si criminalis intentetur principaliter, & ciuilis incidenter, versicu. Et hæc quidem.

Et an post intentatum iudicium criminale actor possit intentare aliud iudicium ciuile ex diuersa causa, versiculo, Aut quæris.

Et an reus conuentus ciuiliter possit contra actorem criminaliter agere, versic. Sed quæro.

Et quid conuerso, an conuentus criminaliter possit contra accusatorem inuentare actionem ciuilem, versiculo, Sed quid econuerso.

Et an accusationem criminalem, versi. An autem Remissiue.

Et an absoluto vno iudicio, scilicet ciuili, vel criminali, possit deinde agi alia via, vers. Vlterius quæro.

DIxi supra quæs. proxima, ꝙ ex eodem delicto regulariter oritur duplex actio. s. criminalis ad publicam vindictam, & ciuilis ad priuatum commodum, & hoc apud iuris peritos pro expedito esse attestatur Potesta. super consue. Blesen. fo. 183. col. 1. circa med. Quæro nūc quō hæc duo remedia simul aut separatim concurrere possint? Rñd. Hoc pōt multis modis contingere, propterea est distinguendū, nam aut quæris, an vtraq. actio, s. ciuilis & criminalis possint ab eodem, & contra eundem ex eadem causa intentari, Et dicendum est, ꝙ non tex. in l. interdum. ff. de dub. iud. qui semper ad hoc proposito solet allegari, & licèt ille text. loquatur, quando pendente iudicio ciuili actor vult intentare iudiciū criminale, tamen conclusio secundùm Doctores indistincte procedit, siue ab initio intententur simul in eodem libello, siue iam cœpto, & pendēte iudicio ciuili prius intentato, velit deinde actor ex eadem causa intentare iudicium criminale.

Et hæc quidem conclusio absq; difficultate procedit, quando actor vult dicta duo remedia intentare æque principaliter in eodem libello, nam eo casu non possunt simul cumulari, Maior enim, & dignior est causa criminalis, quàm ciuilis, & vbi vna causa est maior altera, non possunt duæ actiones simul cumulari, iuxta ea, quæ traduntur per doctores in l. edita. C. de edendo, & dixi infra libro proxi. Sed si actor intentaret iudicium criminale principaliter, & deinde incidenter peteret etiā rem ablatam sibi restitui, eo casu vtique talis petitio admittitur, vt dixit Barto. in l. interdum. §. qui furem. numero 6. ff. de furt s. quem sequuntur communiter scribentes, vt attestatur Curt. Iun. in d. l. Edita, nume. 198. Hiero. ad Auge. de malefic. in verbo, Et ad querelam. in vlt. apostill. col. 3. versi. 2. casu, quem refert Rolā. cōsi. 30. num. 2. lib. 2. Ita etiam communiter teneri ait Rom. in ea. l. edita, post nu. 143. vers. Non obstat sua ratio. Et hāc dicit esse communem opi. Aret. in cap. qualiter, & quan-

& quando . el secondo. §. ad corrigendos. nu. 139. de accusatio. Et ita obseruat consuetudo, teste Bal. in l. data opera num. 6. in fi. C. qui accusa. nō poss. Eademq; ratio ne admittitur libellus criminalis concludens delinquentem de delicto puniri, & condemnari secundùm formam iuris, & statutorum, cùm refectione damnatum interesse, & expensarum, &c. Et ita practicatur, vt attestatur Ange. in l. vnica. nu. 6. C. quando ciuilis actio crimi. praeiudicat, quem refert August. ad Ang. de malefi. in verbo, Et vestem cœlestem. nu. 11. Amad. de syn. num. 216. vnum tamē nota. in hoc proposito, quòd hoc casu iudex maleficiorum non potest condemnare reum ad rei restitutionē, vel ad damna partis, nisi quā do illum condemnat per suam propriam confessionem, secus autem si illum condemnaret propter confessionem fictam, & sic in contumaciam, nam officium iudicis non deseruit nisi verae confessioni. Et haec est notabilis decisio Bal. in l. qui crimen. num. 18. C. qui accusa. non poss. quam dicit esse communem Rolan. in d. consi. 30. num. 18. subdens, quòd licèt quando reus per testes conuincitur, aliqui tenent contrarium, tamen quando condemnatur ex cōtumacia, nullus est qui eam impugnet. Illam tamen intellige vt procedat, quando talis cōdemnatio ad restitutionem rei furtiuae non venit ex eadem lege, vel statuto pœnam criminalem imponente, nam eo casu non potest iudex, nisi reus, vel per testes conuictus sit, vel proprio ore confessus, officium suum impartiri. Sed si eadem lex imponeret pœnam criminalem, & rei restitutionem, semper vidit vtrāque condemnationem simul proferri, etiam contra contumaces. Non enim debet eadem dispositio diuerso iure censeri. Et illud, quod dictum est, quòd non potest iudex maleficiorum cognoscere de restitutione rei furtiuae, nisi incidenter, habet locum non modo quādo proceditur ad querelam partis, & sic per viam accusationis, sed etiam quando proceditur ex officio, & sic per inquisitionem. Et est communis opinio, vt dicit Boss. in tit. de decreto Mediolani. num. 31.

Aut quaeris, an post intentatum iudiciū criminale possit accusator intentare iudicium ciuile ex diuersa causa, & penitus separata? Et dicendum est, ꝙ non, ita allegatur tenere Bar. in d. l. edita. cum quo transeunt communiter Doctores, vt dicit Curtius Iun. ibi, num. 181. & hęc cōclusio elicitur ex tex. in l. fi. C. de ordi. cogni. secundùm intellectum, qui est magis cōmunis teste Alex. in l. reum criminis. col. 1. versi. Bart. autem. C. de procurato. quem refert Claud. in d. l. edita. nume. 68. Esset enim valde iniquum, quòd per huiusmodi litē ciuilem impediretur reus in defensionibus suis faciendis.

Sed quaero, quid in reo conuento, nunquid ipse poterit contra actorem aliquam actionem instituere? Respond. quòd si conuentus est iudicio ciuili, potest, pendē te eo iudicio, accusare actorem criminaliter, tam ex causa penitus separata quàm etiam ex causa oriente ex eodem iudicio, prout quotidie fieri videmus, quando reus accusat de falso testes actoris, qui contra eum deposuerunt in causa ciuili, & etiam ipsum actorem qui eos produxit. Et eo casu suspenditur iudicium ciuile, donec sit super ipso iudicio criminali pronunciatū. Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Sigismundus consil. feudali 6. nume. 6. Et hoc propter praeeminentiam, & maioritatem iudicii criminalis. Quod tamen intellige, vt suspendatur iudicium ciuile, quo ad hoc tantùm, ne possit super eo ferri sententia, non autem quo ad hoc vt impediatur, quominus in ipso iudicio ciuili possit procedi vsq; ad conclusionem in causa. Et ita reperio decisum fuisse per consil. Neap. teste Capic. decis. 25. in causa Reueren. vbi multum eleganter tractat hunc articulum.

Sed quid è conuerso, nunquid pendente iudicio criminali, poterit reus conueni re ciuiliter suum accusatorem ex alia causa, & penitus separata? Respondeo, quòd non, ita colligitur ex tex. in d. l. fina. C. de ordi. cogni. secundùm communem intel lectū, vt dicit Claud. in d. l. edita. num. 68. Et ita concludunt omnes, vt attestatur Curt. Iun. in d. l. edita. nu. 182. in fine. Et hoc ne propter talem litem ciuilem distrahatur accusator à prosecutione iudicii

criminalis, in quo vertitur publicum interesse, ne. s. delicta impunita remaneant,

An autem reus criminaliter accusatus possit reaccusare suum accusatorem, dixi infra quæstio. decimaquarta, versicu. Tertius est casus.

Vlterius quæro, nunquid absoluto iudicio ciuili contra aliquem intentato possit postea actor intentare contra eundem accusationem criminalem ex eadem causa, vel è contra, absoluto iudicio criminali intentare actionem ciuilem? Respon. quòd si actio ciuilis, & criminalis tendunt ad diuersa, tunc potest agi altera, via, non obstante, quòd prius actum sit vna, si verò tēdunt ad eundem finem, tunc vna intentata, altera tollitur. Et ita intelligitur text. in l 1. C. quando ciui. actio crim. præiud. & est cōmunis cōclusio, vt attestatur Maranta in suo spec. fol. 21. num. 6. vbi potes videre exempla. Et ita tene mēti, quia malè declarantur à Doctoribus, vt dicit Clau. in loco præallegato. Bene verum est, quòd licèt hæc materia cumulationis sit subtilis, ratio tamen contingit in practica, secundùm Alber. in d. l. edita. colum. fina. versic. circa quartum. quia (vt ipse ait) aduocati nolentes intricare processus, communiter procedunt in prima causa, deinde ea expedita, proponunt ea, quæ volunt in alia instantia, & hoc modo cessant omnes difficultates. Præterea cùm hodie ex quocūque crimine possit iudex ex officio inquirere, non admitteretur reus, qui contra querelam, siue accusationem contra se porrectam opponeret huiusmodi exceptiones ad euitandum iudicium criminale. Faciunt quæ dixi in d. q. 14. versic. Tertius est casus.

Quæstio. III.

SVMMARIVM.

Quibus modis criminaliter procedatur.

Et quid sit procedere per viam inquisitionis, versi. Et aduerte.

Accusationem esse remedium ordinarium, inquisitionem vero extraordinarium, versicu. Debes autem. *& versicu.* Sed certè.

Et an superueniente accusatore esset inquisitio, vers. Ex hac autem.

Iudex regulariter non potest de iure ciuili per inquisitionem procedere, de iure autem Canonico potest, versiculo. Debes autem.

Et quid de consuetudine, versiculo, Sed certè.

Accusatio, & inquisitio an possint simul cumulari, versi. Hinc infertur.

Iudex an debeat, priusquam inquirat, statuere parti offensæ terminum ad accusandum, versi. Et consequenter.

Et quid si pars ipsa offensa id petat, versic. Cessat pariter.

Iudex an debeat facere sibi dari licentiam ab accusatore procedendi in causa, versic. Superflua etiam.

QVAERO quibus modis criminaliter procedatur? Respon. In hac quæstione multi ex Doctoribus, præcipue modernis, multum se inuoluunt, nam aliqui dicunt, quòd tribus modis proceditur, scilicet per accusationem, denunciationem, & inquisitionem, aliqui addunt, quòd etiam per exceptionem, & per notorium, & per deprehensionem in flagranti crimine. Et adeo intricate loquuntur, vt vix possit ex omnium dictis haberi vera resolutio, quæ vel ad regulas iuris communis, vel ad communem practicam rectè possit accommodari. Tu ergo dic, quòd in causis criminalibus duobus modis proceditur, scilicet vel ex officio, vel ad instantiam partis, neque ego inuenio in toto iure ciuili, aut canonico, neque in tota practica, quæ ex consuetudine communiter obseruatur, aliquem alium modum procedendi. Et scias, quòd in hoc proposito, & in tota hac materia ego non intendo aliquid tractare de illa inquisitione generalissima, quæ fit per officiales, & de qua (secundùm aliquos) loquitur text. in l. congruit. ff. de offic. præsid. cuius loco hodie succedit, illud bannum generale contra omnes homines malę conditionis, & famæ, quod faciunt

faciunt fieri potestates per proclama in principio sui officii, vt attestatur Ang. de malefi. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nume. 3. & Amad. de syndicatu, post nu. 30. versic. Tertia propter, & Maranta, fol. 81. num. 31. neque de aliis speciebus inquisitionum, de quibus per Bar. in l. 2. §. si publico ff. de adult. & alios criminalistas in locis ordinariis, neque etiam de illa inquisitione generali, quam facit iudex statim constito de delicto ad inuestigandum delinquentem, de qua dixi infra q. 5. versi. Poterit igitur, & q. 50. versic. Item quia, sed tantùm de inquisitioni particulari, quam iudex facit contra aliquem. Dico igitur, quòd ad instantiam partis proceditur, quando pars offensa, vel alius ad quem de iure spectare potest ius accusandi, porrigit accusationem, seu querelam & super ipsa querela proceditur, Et hoc est illud, quod scribenti appellant procedere per viam accusationis. Ex officio proceditur, quando iudex a se ipso, & ex suo officio assumit informationes contra delinquentem, & contra eum procedit. Et hoc est quod dicitur procedere p viam inquisitionis.

Et aduerte, quia in hoc proposito multi falluntur, putantes, ꝙ procedere per viā inquisitionis sit, quando iudex transmittit reo inquisitionem, sed in hoc grauiter errant, nam (vt eleganter dicit Signorol. consi. 245. in primo dubio præsertim, nume. 5.) actus inquisitionis secundùm cōmunem loquelam, & dispositionem iuris baptizatur, & appropriatur primo actui, quo mediante per viam officii iudex videtur velle procedere contra aliquem, non autem attribuitur actibus sequentibus processus, Et sic recte loquendo, inquirere contra aliquem, non est ei transmittere inquisitionem, sed est recipere testes, seu informationes contra eum, charta vero inquisitionis, siue libellus criminalis, qui contra reum formatur, atque ei intimatur cum termino comparendi, est actus communis vtique modo procedendi, Et ideo indifferenter transmittitur reo absenti, tam si procedatur ad accusationem, seu querelam partis, quàm si procedatur ex officio. Sic etiam formare inquisitionē contra aliquem, non est ipsam chartam, siue libellum inquisitionis ei transmittere, illud enim potius est illum citare, vt dixi infra q. 31. sed est facere processum informatiuum assumēdo informationes, & indicia contra eum super aliquo delicto, Ex quibus deinde informationibus, & indiciis elicitur titulus, & series facti, quę postea narratur in ea, quam appellamus inquisitionem, quæ sic formata, & in scriptis redacta transmittitur reo in vim citationis, & libelli, vt dixi in d. q. 31. ver. Quę ro nunquid, & seq. & infra q. 28 ver. Scias autem. Debes autem scire, ꝙ ex istis duobus modis, seu remediis procedendi contra delinquentes, loquendo secundùm ius commune, alterum scilicet accusationis, seu querelæ erat ordinarium, alterum vero, scilicet inqsitionis, siue ex officio erat extraordinarium, ita dicit Inn. in capitu. cum oporteat de accusatio. quem sequuntur communiter Doctores, vt ait Diaz Reg. 336. & est communis opinio, vt dicunt Canonistę in Rubr. de iudiciis, & in specie Dec. in prima lect. post numero 76. & in 2. lect. post num. 43. Sapia in l. imperium, nume. 29. ff. de iurisdictio. omnium iud. Et licèt aliqui tenuerint, quòd de iure canonico remedium inquisitionis esset ordinarium, ex quo secundùm dispositionem iuris canonici super omnibus criminibus indifferenter possunt iudices inquirere, & procedere ex officio ad vtilitatem, secundùm Archid. in cap. felicis. §. fin. de pactis. in sexto, cuius opin. dicit esse communem Marian. in d. c. qualiter, & quando, num. 108. in fin. nihilominus magis communis opin. videtur esse, ꝙ tam de iure canonico, quàm de iure ciuili sit extraordinarium, Et ita in specie hanc esse communem opin. Attestatur Alciat. in c. 1. nu. 14. de offic. ordi. Hiero. in Apostil. ad Ange. de malef. in verbo. Hæc est quædam inquisitio, post nu. 80. Dec. in Rub. de iud. ꝓut illum refert Bos. in tit. de Inquisit. nu. 17. Et ratio huius conclusionis est, quia de iure communi regulariter quilibet admittitur ad accusandum, vt dixi infra q. 14. circa principium, merito accusatio dicitur remediū ordinariū. Ex aduerso autem iudicium inquisitionis

dicitur extraordinarium, quia de iure cōmuni regulariter iudex non potest ex officio procedere per viā inquisitionis, vt dicit glo. in d.l. 2. §. si publico in verbo, Sine accusatore. ff. de adul. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Albert. in l. ea quidem post num. 4. C. de accus. prout illum refert Apostil. præallega. ad Ange. de males. post num. 48. versicu. In quantum Ange. Et dicit Marian. in reper. d. c. qualiter, & quando. nu. 106. ꝙ hanc opin. secuti sunt omnes antiqui doctores. Illam etiā dicit esse communem Cuma. consil. 136. circa fin. Pract. Conradi. fol. 245. nume. 1. merito ergo iudicium inquisitionis dicitur extraordinarium, Et quamuis de iure canonico videatur iudicium inquisitionis regulariter permissum (vt supra dictum est) ex quo tamen etiam illo iure non seruantur in iudicio inquisitionis ea quæ regulariter seruari deberent in iudiciis criminalibus, vt in discursu materiæ demonstrabitur, necessario fatendum est veram esse communem opinio ꝙ scilicet tam de iure canonico, quàm de iure ciuili remedium inquisitionis dicatur extra ordinarium.

Et hac autem conclusione resultabat maximus effectus, quia cùm secundū cōmunes iuris regulas remedium ordinariū faciat semper cessare remedium extraordinarium, necessario sequebatur, ꝙ pars volens accusare esset præferenda iudici inquirenti, prout in hoc proposito doctores omnes fatentur, & Alber. in tertia parte statutorum. q. 57. attestatur etiam ita communiter seruari, ꝙ scilicet quando adest accusator idoneus, cessat inquisitio, Dicit etiam Bald. in addit. ad specul. in titu. de sententiis, col. 17. prout illum refert Bos. in tit. de inquisitione num. 19. practicam esse, ꝙ si plenior est accusatio super ea proceditur, & pronunciatur, non esse procedendum super inquisitione, Et licèt super hoc etiam articulo, an accusatio faciat cessare inquisitionem, magna fuerit varietas inter scribentes, præsertim quando iam cœpta inquisitione superuenit accusator, semper tamen recurrimus ad longam distinctionem, quam ponit Salic. in d.l. ea quidem, num. 54. C. de accusa. quòd scilicet, aut accusatus superuenit ante receptas probationes, aut post. Primo casu aut potest imputari negligentia accusatori, & non cessat inquisitio, sed accusatos repellitur, Aut vero non potest imputari, & tunc si prosequitur suam, vel suorum iniuriam, auditur, & cessat inquisitio, nisi esset suspectus de collusione. Si vero neq; suam, neque suorum iniuriam prosequitur, non est audiendus. Secundo autem casu, quando, s. accusator superuenit post receptas probationes, tunc aut delictum est probatum, & repellitur accusator, Aut non est probatum, & tunc admittitur, Et hanc distinctionem Sali. dicit communiter teneri Felin. in d. cap. qualiter, & quando. §. licet autem in final. verbis de accus. quē refert Maranta in suo Spec. fol. 82. n. 38 & Boss. in titu. de inquisitione, nume. 18. Diaz. in pract. crim. canon. cap. 6. vers. An autem iudex, Apostil. ad Ang. de males. in d. gloss. Hæc est quædam inquisitio, post num. 80.

Sed certe quidquid sit de iure communi, hæc omnia cessant ex cōsuetudine præsentis temporis, nam etiam de iure ciuili hic in quocunque casu permissum est iudici procedere ex officio, & sic per inquisitionem, prout hac de generali consuetudine attestatur Gand. de malef. in titu. qūo cognoscatur de malefi. per inquisitionem, post nu. 6. versic. sed hodie, vbi etiam subdit, ꝙ ita vidit communiter obseruari quē refert Bald. in l. ea quidem. post numero 44. C. de accusat. & Card. Alexand. in c. de accusatione, colū. 15. post medium secunda q. octaua, Ioan. And. in addit. Specul. in tit. de inquisit. §. quando autem. in princ. vbi dicit, ꝙ iudices secularis fori de consuetudine faciunt sibi regulam inquirendi de quolibet maleficio, Ioan. Fabr. insti. de publ. iud. in prin. vbi dicit, ꝙ ita seruatur de facto, Guid. Suzar. de malefi. in Rubric. qualiter fiat inquisitio, Cuman. in d. consi. 136. circa fin. quem refert Apostill. ad Ang. de malefi. in d. gloss. Hęc est quædam inquisitio, sub. nu. 30. in verbo, Specialis. & Boss. in titu. de inquisit. nume. 8. Vital. de malefic. in Rub. de inquisitionibus, nume. 6. Blanc. de indic. nume. 5. Ita etiam practicari in regno Castellæ attesta-

tur Ant.Gom.ca. 1.delictorum. num. 49. in fi. Et sic hac consuetudine attēta facienda est conclusio in contrarium, quòd scilicet inquisitionis remedium est ita ordinarium, prout est remedium accusationis. Et ita dixit And. de Pisis, relatus per Bald. in l. prima. §. in initio. post nume. 7. versi. Sed nunquid. ff. de off. præfect. vrb. quod dictum quasi omnes sequuntur, vt dicit Anan. in d c. qualiter, & quando. § licèt autem. nume. 9. Et ratio est, quia hodie de consuetudine in quocunque crimine regulariter fiscus efficitur accusator, vt ait Pract. Millei. fol. 3. num. 31. & Aduocati, & Syndici fiscales assumunt partes accusatoris, etiam si pars non querelet, vt quotidie videmus in practica seruari. Quinimò in aliqbus locis remedium inquisitionis factum est ordinarium, & remedium accusationis factum est extraordinarium, prout est in Regno Neapolita. in quo nullus admittitur ad accusandum, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, vt dixi infra quæst. 14. vers. Tertius est casus in fi. & in Francia, vbi (quod plus est) per ordinationes Regias prohibita est accusatio, etiā si quis velit suam, aut suorum iniuriā ꝓse qui, quantum scilicet ad vindictam publicam, sed duntaxat permittitur pro suo interesse ciuili, & sic in omnibus causis proceditur per solam viam inquisitionis, vt attestatur Guliel. de Benedi. in 2. parte repe. ca. Rainutius. fo. 95. nume. 200. Prac. Millei fol. 17. nu. 53 & fol. 32. num. 48. Pariter etiā in Flandria ex inolitis iam olym stylo, & consuetudine pars offensa nō potest cōcludere ad pœnam criminaliter, sed tantùm fiscus, vt attestatur, practica Iodo. fo. 68. num. 13.

Hinc infertur, ꝙ licèt de iure loquendo accusatio, & inquisitio non possint simul cumulari, vt omnes concludunt, teste Roma. in l. edita. post nu. 138. C. de edendo. sed accusatio facit cessare inquisitionem, vt supra dixi, nihilominus attenta hac generali consuetudine, vnum ex istis duobus remediis, accusationis scilicet, & inquisitionis, non facit cessare aliud, sed ambo simul concurrunt, seu concurrere possunt in principio, medio, & fine totius iudicii criminalis. Et ideo, etiam si iudex ꝓcedat ex officio pro aliquo delicto, quandocunque superuenit pars, quæ velit querelare semper admittitur, & è conuerso si pars ab initio querelat, non propterea cessat iudex ex officio accipere informationes, & examinare testes etiam non productos, neque subministratos à parte, adeo ꝙ modus procedendi, qui hodiernis temporibus obseruatur est quidam modus, in quo potest concurrere mixtura, seu cumulatio vtriusque remedii, scilicet ex officio, & ad instantiam partis, & vnum ab altero non impeditur, quinimò multoties concurrunt denunciatio, inquisitio, & accusatio in eodem processu, vt infra etiam dicemus. Et hic modus procedendi à consuetudine introductus, conuenit opi. quam tenebat Nicola. de Matarel. quòd scilicet accusatione superueniente procedatur super vtroque iudicio inquisitionis, & accusationis, & super vtroque simul vnica tantùm sententia feratur, de qua opinio. mentionem facit Are. licèt eam non sequatur in d. ca. qualiter & quando. in principio. post numero 14. versi. Secunda fuit. referens Butr. ibi, post nu. 13. dicentem, quòd hæc opinio esset approbāda per Principes, & Pontifices, quia secundùm eam cessant omnia inconueniētia. Nam si compareat accusator, qui suam, vel suorum iniuriam prosequatur, non excludetur à prosecutione suæ iniuriæ, pariter etiam procedente iudice super inquisitione, cessabit suspicio collusionis accusatoris, & ipse colludet non colludet iudex.

Et cōsequenter hodie superflua est etiā illa practica, quam tradit Alex. in apostill. ad Bar. in d. l. 2. §. si publico. post nume. 2. in verbo, Modū inquisitionis. ff. de adult. quòd scilicet iudex omnino statuat parti offensæ terminū ad accusandum, quo elapso poterit deinde, vbi pars non accuset, ex officio procedere, neque poterit postea pars, etiam si velit accusare impedire processum ipsius iudicis inquirentis, quòd ēt practicari in Regno Castellæ à peritis iudicibus attestatur Anton. Gomez. capitu. primo. delictorum. numero 17 Est enim de iure indubitatum, quòd potest statui parti terminis ad accusandum, & quòd vbi in eo termino non accusauerit, nō est

postea audienda, secundùm Bar. in l. Papinianus §. 1. num. 2. ff. de inoff. testam. cuius opi. communiter tenetur, vt dicit Imola in ca. tuæ. circa finem. de procuratorib. Et hanc practicam quam tradit Alexand. sequuntur communiter Doctores, vt ait Blanc. in practi. crimi. fol. 6. num. 41. Sed certè hodie, cùm ex dicta generali consuetudine possit iudex in omni casu inquirere, nō est opus hac cautela, ex quo non potest timeri, ne per superuenientiam accusatoris inquisitio impediatur. Et ita se aliquādo obtinuisse in facto attestatur Alber. in d. l. ea quidem. post num. 8. versicu. Nunc aliquas. Et ideo licèt fortè de iure iudex, qui antequam formet inquisitionē non statuit teminum iniuriato ad accusandum, teneatur in syndicatu, hoc tamē in practica nō seruatur, vt attestat Amad. de syndicatu. post nume. 32. quem refert Boss. in tit. de inquisitione. nume. 68. & in tit. de cita. nume. 41.

Cessat pariter cautela, quam tradit Cæpolla caute. 25. ad differendum processum inquisitionis, quòd scilicet compareat offensus, & petat sibi statui terminum competentem ad accusandum, quo termino durante iudex non potest ex officio procedere, & illam dicit esse notabilem Blan. in loco proximè allegato. nume. 43. subdens, quòd Doctores eam communiter sequuntur. Cessat autem (vt dixi) quia cùm ex supradicta consuetudine introductum sit, vt vnus modus procedendi alterum non impediat, non debet iudex expectando accusatorem ab inquirendo, & procedendo desistere.

Superflua etiam redditur alia practica, quam ponit Bart. in l. inter accusatorem. num. 8. ff. de publi. iud. ad euitandum, ne accusatio impediat inquisitionem, quòd scilicet facta, & producta accusatione, iudex faciat sibi dari licentiam ab accusatore, ꝙ possit proceedere, subdens hāc esse cōsuetudinem Italiæ, quem referr Are. in c. licèt. nume. 20. de accusa. & Afflict. in secunda parte constitu. Regni. rubr. prima. post nume. 28. relatus, & ipse per Carauitam super ritu. 21. magnæ Curiæ. post nume. 2. Hoc idem attestatur tenere omnes Doctores Bal. in l. si accusatoribus. nu. 4. C. de accusatio. vbi etiam dicit, quòd cauti assessores faciunt scribi, quomodo pars dat ei licentiam expediēdi processum, &c. quem refert Anan. in d. c. licèt. nume. 6. Sed certè stante prædicta consuetudine frustra peteret iudex licentiam à parte, eius quòd ab ipsa consuetudine ei conceditur. Et ita hodie istam practicam Bartol. non obseruari de stylo neque de consuetudine attestatur Blanc. in dicta practi. crimi. fo. 11. numero 25. Potest enim iudex ipse ad vindictam publicam ex officio prosequi iam cœptam accusationem, vel etiam nouum processum formare, & ita practicatur, vt dicit Ang. de malefi. in verbo, Comparuerunt, & negauerunt totum, num. 20. quem refert Boss. in titu. de accus. nu. 14. Vide quæ dixi in hoc proposito infra qō. 45. versic. Facta autem. & quęstio. 51. versicu. Sed quid si accusator. & quęst. 58. circo princip. Bene verum est, quòd vbi non vigeret talis consuetudo, standum esset in meris terminis iuris communis, & haberent locum tradita per Doctores in locis superius allegatis.

Quæstio IIII.

SVMMARIVM.

Iudici ante omnia constare debet de delicto.
Et quomodo dicatur constare de delicto ad affectum procedendi ibid.
Et quomodo de delicto facti transeuntis, versicu. Scias tamen.
Et quomodo de delicto facti permanentis, vers. Quando verò.
Et quid si dubitatur, an delictum interuenerit, vers. Hæc autem omnia.

DICTVM est, quibus modis criminaliter procedi possit. Sciendum est autem, quòd in omnem casum nūquam debet iudex procedere ad aliquem actum, nisi prius illi constet delictum ipsum fuisse commissum, & ita semper faciunt practici assessores, vt dicit Catus inter consilia crimi-

nalia

nalia diuersorum, consi. 99. post numero 7. versi. Secundò etiam libro 1. Est enim vulgaris,& trita conclusio, quòd ante omnia debet iudici constare de delicto, quæ colligitur ex tex. in vulgata. l. prima. § itē illud. ff. ad Sylle. quem tex. sciunt omnes vt dicit Boss. in tit. de delicto. num. 2. licet re vera ille tex. loquatur de tortura, vt scilicet reus nō subiiciatur torturę, nisi prius cōstet delictum fuisse commissum. Et hoc adeo verum est, quòd etiam si reus confiteretur delictum aliquod commisisse, non potest condemnari nisi de ipso delicto aliter quàm ex eius confessione appareat, vt dixi infra quæst. 55. versicu. Potest etiam. Sed quia doctores in hac materia satis intricatè loquuntur, debes scire, quòd aliter debet constare de delicto ad effectum torquendi, seu condemnandi, de quo dixi in loco præallegato. & quæstio. 64. versiculo. Debet autem. & quæst. 66. circa principiū. & aliter quo ad effectum inquirendi, seu procedendi, nam quo ad inquirendum sola querela, vel denunciatio sufficit, quinimò habita querela, seu denunciatione, tenetur iudex procedere, & inquirere, & si id non faciat, poterit puniri tam ex dispositione iuris cōmmunis, quàm ex forma decretorum huius Ducatus in nouis constitutionibus in titulo de accusationibus. capit. delatis. & dicit Bal. in l. mancipia. nu. 1. C. de seruis fugit. quòd vidit semel condemnari quendam iudicem, qui portauit ad cameram accusationem sibi delatam, & noluit super eam procedere, & illum refert Amad. de synd. nu. 72.

Scias tamen aliqua esse delicta, in quibus iudex tenetur priusquam inquirat cōtra delinquētem, inquirere de veritate delicti. Aliqua verò, in quibus non requiritur alia inuestigatio super veritate criminis, sed immediatè procedi potest contra delinquentem. Et ideo debes præsupponere, quòd quando delictum est tale, quòd solo animo perficitur, vt hæresis, vel etiam tale quòd licèt facto cōmittatur, & ius tamen facti nulla solent remanere vestigia, vt est adulteriū, & alii coitus, qui sine fractura committuntur, furtum pariter sine fractura, percussiones, quæ fiunt alapa, vel baculo sine liuiore, iniuriæ verbales, vel similia, in istis criminibus non requiritur ad procedendum alia inuestigiatio delicti sed statim porrecta querela, potest, & debet iudex inquirere contra delinquentem assumendo contra eum informationes. Et habitis indiciis, illum carcerari, vel citari facere, prout qualitas delicti requiret aliàs infinita delicta impunita pertransirent, quod nullo modo est dicendum, & super hoc in practica nulla solet fieri difficultas.

Quando verò est delictum facti permanentis, cuius scilicet certa remanent vestigia, puta homicidii ipsum cadauer, incendii locus combustus, & similia, tunc etiam porrecta querela, vel denunciatione, non dicitur legitimè constare de delicto, nisi prius iudex, seu curia corpus ipsum, seu locus incendii oculis subiiciat. Et ita superioribus annis, cùm fuisset accusata quædam Antonia de nouello, quòd partum necesset, & ipsa aufugisset, senatus rescripsit prætori Luini, vt antequam contra eam procederet, prius faceret cadauer infantis perquiri. Ego tamen quandoque vidi per senatum aliquos imputatos de homicidio cogi ad præstandam fideiussionem de se præsentando toties quoties. &c. licet de cadauere non appareret, prout seruatum fuit in quibusdā Marchettis de loco Aronæ 12. Ianua. 1555. & hoc, ne si postea cadauer repertū fuisset, illi possent fuga impuniti euadere. Vidi etiam, quòd senatus iussit procedi contra quosdam de Longinis, qui simul visi fuerant cum eo, qui dicebatur interfectus, etiam quòd cadauer repertum non fuisset 10. Septemb. 1555. P. N. Statim igitur quòd ad iudicis notitiam peruenit, delictum fuisse cōmissum puta hominem fuisse interfectum, debet iudex ipse accedere ad eius cadauer visendum, & inspiciendum, & hæc est communis practica, vt dicit Blanc. in pract. crim. folio 3. numero 6. vel secundùm alios mittere notorium, qui cadauer ipsum inspiciat, & vulnera describat. Et ita seruat consuetudo, vt ait Nouel. in practi. criminal. fol. 59. numero 2. practi. Iod. capi 75. numero 3. hanc etiam dicit esse communem practicam totius orbis Ioann. de Amicis. consi. 131. num. 7. Ita etiam obseruari dicit Boss. in loco præallegato. numero 2.

Et

Et ita seruandum esse rescripsit Senatus prætori Mallei 14. Feb. 1551. P. N. Et debet recognosci cadauer per testes, qui, dum interfectus in humanis esset illum cognouerunt si id fieri potest si verò, cuius esset, ignoratur, debet per vestes, & signa describi & particulariter annotari omnia vulnera. Et hoc modo dicetur constare de delicto, & ita docent omnes, vt ait Foller. in practica crimi. fo. 15. num. 4. licèt enim ignoretur nomen occisi, dummodo constet de corpore, satis dicetur constare de delicto, & proceditur etiam ad condemnationem. Et hoc omnes, sciũt, vt dicit Bos. in loco præallegato. numero 33. & dicit Bald. in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hæred. insti. quòd ipse vidit de facto, quòd fuit facta inquisitio cõtra vnum, qui occiderat quendam, cuius nomen ignorabatur, & fuit missus ad furcas. Et illum refert Marsil. in pract. crimi. in princ. post num. 17. vbi etiã refert Ange. in l. 1. §. interdum. num. 1. ff si pars hær. pet. dicentem, quòd siue ignoretur nomen delinquentis, siue nomen offensi, ipse vidit vtroque casu practicari, quòd procedatur, & quòd est bona practica, ne ex eo, quòd nomen ignoretur, delicta impunita remaneant. Vide quæ dixi infra quæstio. 52. versi. Vlterius etiam. Quinimò dicit Ang. in l. eum qui. §. si nupta. num. 3. ff. de iniur. & in l. falsus. §. qui alienum. nu. 3. per illum tex. ff. de furtis. quòd procedit inquisitio contra furem, narrando, quòd furatus est contra voluntatem domini, licèt non sit aliquis dominus nominatus. Et refert, quòd ita fuit Perusi obtentum in contradictorio iudicio contra quosdam, qui fuerunt suspensi, ex eo quòd furati fuerãt quosdam porcos domus sapientiæ, & illum refert Anan. in c. qui cùm fure. in vltimis verbis. de furtis. quod est summè notandum, quia de facili quis responderet contrarium. Et aduertat notarius, vel iudex, vt describat, seu describi faciat omnia vulnera particulariter cum omnibus qualitatibus suis, & cũ quo genere armorum illata videantur, & an punctim, vel cæsim, &c. & in scriptis reducat mortalia pro mortalibus, & non mortalia pro non mortalibus, prout dicit obseruare cõsuetudinem mundi Ange. in l. si in rixa. num. 2. ff. de sicar hæc enim quandoque sunt magnæ importãtiæ ad cognoscendum à quo sint illata vulnera, puta ex genere armorum, quo apparet ex processu quemlibet ex vulnerantibus, seu admenantibus eo tempore armatum fuisse, & similia, propter ea, quæ dixi supra hoc eod. lib. §. Homicidium. versi. Alia est etiam. Et relatio huius visitationis communiter per totam Italiam appellatur, Visum, & repertum, quia notarii per illa verba eas incipiunt in actis redigere, vt dicit Marsi. in pract. crim. in prin. num. 4. in fine Et hæc quæ dicta sunt de homicidio, intelligenda sunt etiam de similibus delictis, quorum remanent vestigia, puta in incendio, vt visitetur locus incendii, & reliquiæ combustionis, in furto, vt videatur fractura facta in arca, hostio, vel pariete, in stupro illato puero, vel vi illatæ puellæ, vt inspiciantur partes pudendæ per obstetrices, vel Chirurgos, vel alias personas, vt quotidie fit. Et vbi tales personæ referant cum iuramẽto se credere stuprum illatum, vel puellam corruptam fuisse, satis dicetur constare de delicto, quo ad hoc vt contra delinquentẽ procedi possit.

Hæc autem omnia de plano procedũt, quando apparet in re ipsa delictum interuenisse puta quando in corpore inspiciuntur vulnera, vel signa violationis, vel similia. Et hoc est, quòd innuit text. in d. § itẽ illud. ibi scelere interemptum, &c. Sed quid si dubium sit an scelere, an verò alia de causa? Et potest poni exemplum in eo, qui repertus est mortuus in puteo, vt in casu in quo consuluit Dec. consi 438. potest enim esse, quòd quis seipsum præcipitauerit, & quòd ab aliis præcipitatus fuerit, & etiam quòd casu occiderit. Sic etiam in eo, qui dicitur habere signa veneni, potest enim esse venenum in corpore generatum & ab aliis propinatum, & etiam ex aeris corruptione contractum, vt eleganter in facti contingentia declarat Grammat. uoto 31. num. 21. Ego dico, quòd his casibus iudex debet omnino inquirere, & informationes assumere, nõ quidem tanquam de maleficio, sed vt veritatem facti intelligat, ex qua deinde apparere possit, an sit delictũ, vel ne, adhibendo etiam, vbi opus

sit

sit iudicium medicorum, vel aliorum peritorum, Et vbi ex informationibus assumptis constet scelus non interuenisse, silebit processus, vbi vero resultet aliquod indicium, poterit ad vlteriora procedere, Et hoc modo nihil ei poterit imputari. Et hanc practicam seruant cauti Iudices, & assessores. Et paucis ab hinc annis vidi duos processus agitari cõtra duos nobiles in ciuitate Papiæ, quorum alter imputabatur venenasse propriam vxorem, altera strangulasse eius concubinam, Et certe poterat dici, ꝙ vix apparebat de delicto & tamen fuit contra eos processum, etiam re in senatu relata cum maxima seueritate. Scio etiam plerosque viros, quos pro certo fertur proprias vxores venenasse, absque vlla molestia per vrbem ambulare, quia delictum fuit non constare de delicto, Sed iudices, qui dolose palliant huiusmodi delicta, non euadent ęterni iudicis condemnationem.

Quæstio. V.

SVMMARIVM.

Iudex constito de delicto, statim debet delinquentem inquirere.

Et an regulariter per inquisitionem procedi possit, versi. Quæro in quibus.

Et an sint aliqui casus, in quibus etiam de iure communi per inquisitionem procedi possit, versi. Scias etiam.

Aliquid præcedere debere, ad hoc vt aperiatur via iudici ad inquirendum ibid.

Potest iudex statim constito de delicto, generaliter contra delinquentem inquirere, ver. Poterit igitur.

POSTQVAM igitur iudici legitime constat delictũ commissum fuisse, statim debet super ipso delicto inquirere, vt quam primum scire possit, quis delictum ipsum commiserit, Qua in re maxime necessaria est celeritas, & diligentia, ne forte propter moram, quæ à iudice interponatur, non modo delinquens ipse fuga euadat, sed etiam detur spacium eius fautoribus, & amicis testes de negocio ipso informatos subornandi, & à veritatis depositione deterrendi, vt sæpenumero contingere videmus. Sed hoc quidẽ loco, in quo de ipsa inquisitione tractare incipimus, plura essent ꝑmittenda, quæ ad terminorum cognitionem pertinent, scilicet quid sit inquisitio, ac quotuplex, & huiusmodi, quæ tamen cùm in practica nunquam fere tractari cõtingat, consulto omittere decreuimus, poterit enim studiosus lector in locis ordinariis ea omnia facile inuenire.

Quæro in quibus casibus per inquisitionem procedi possit? Respond. dixi supra quæst. 3. versi. Debes autem scire, ꝙ regulariter de iure ciuili nõ potest iudex per inquisitionem contra aliquem procedere, Nemo enim sine accusatore puniri debet, vt dicit gloss. in l. 2. §. si publico, in verbo, sine accusatore. ff. de adulter. quem tenent communiter omnes, vt dicit Ange. ibi. numero 2. Et hoc secundùm ius commune nullam habet difficultatem. Cæterùm de consuetudine regulariter in omnibus casibus potest iudex per viam inquisitionis procedere, vt dixi supra eadem q. 3. versi. Sed certe.

Scias etiam de iure communi multos esse casus, in quibus circumscripta omni consuetudine potest ex officio procedi, adeo vt de facili posset fieri regula in contrarium, Hos autem casus inuenire poteris apud eos, qui de maleficiis scripserunt sub rubr. de inquisit. plerosque etiam recenset Angel. de maleficiis in verbo, Hæc est quædam inquisitio, Et ibi etiam Aug. in additio. a nume. 12. vsque ad num. 48. qui non modo sunt communiter approbati, sed in eis nemo contradicit, vt attestatur idem August. ibi, post num. 48. versic. Item aduerte. Tu per te illos videre poteris, sed aduerte ne erres, quia ad hoc vt iudex possit in aliquo casu contra aliquem inquirere, & ex officio procedere, non sufficit dicere, ꝙ ille est vnus ex casibus, in quibus est permissa inquisitio, neque ꝙ contra eum est aliquod indicium etiã proximum maleficio, sed scias, ꝙ in quocunque casu, in quo iudex siue de iure communi, siue statutario, siue ex consuetudine

potest procedere ex officio, & sic per viam inquisitionis nunquam debere neque potest à seipso procedere ad inquirendum, siue assumendas informationes, vel indicia specialiter contra aliquem, nisi aliquid precedat, quod aperiat viam inquisitioni, scilicet vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiusmodi, aliter processus esset ipso iure nullus, etiam si delictũ fuisset deinde plene probatum, Et memini ego, quod fuit grauiter reprehensus prætor Vallis Sicidæ, qui processerat contra quendam de incestu, quòd propriam filiã carnaliter cognouisset, nulla præcedente querela, vel denunciatione, & ambo fuerunt absoluti 9. Nouemb. 1560. P.N. neque in hoc attenduntur notificationes factæ extraiudicialiter, neque illæ, quæ fiunt incerto auctore & suppresso nomine notificantis, nam super huiusmodi notificationibus prohibitum est procedi, etiam si in eis essent nominati testes de ipso delicto informati, Et si super eis fieret processus, esset ipso iure nullus. Et de hoc extat decretum in nouis constitutionibus in titulo de accus. cap. omnibus. §. nec etiam, Et omnes illi, contra quos fuit processum super huiusmodi notificationibus, vel denunciationibus factis personas incertas, fuerunt per senatum absoluti, & in specie anno. 1561. quædam Catherina Zanetta. P.N. & 20. Decembr. eiusdem anni idem fuit rescriptum Prætori Vallis Sicidæ. P. N. Et ex hac causa fuit processatus commissarius Masii, qui processerat contra quosdam super huiusmodi notificationibus secretis. 15. Septembris. 1561. P.N. Hoc autem fuit a iure introductum ad refrenandam malitiam, & proteruitatem iudicum. Si enim daretur eis facultas procedendi ex abrupto contra omnes ad sui libitum, possent multos indebite vexare, & ideo statutum est, vt prius aliquid præcedat, quod iudicem ad procedendum inducat, & quoddammodo ex necessitate officii sui impellat, puta fama, vel clamor, vel querela partis, vel denunciatio officialis, vel aliquid aliud ex his, quæ infra proximis quæstionibus subiiciemus.

Poterit igitur iudex in prædictis casibus enumeratis per doctores in locis pręallegatis, ex officio procedere, & specialiter contra aliquem inquirere. Bene verum est, quod absque eo, quod aliquid specialiter præcedat contra aliquem, quotiescunque iudici constat aliquod maleficium cõmissum fuisse, statim potest inquirere generaliter super ipso maleficio, vt inueniat personam, quæ commisit ipsum maleficium, & habito aliquo iudicio contra aliquem vocat deinde illum ad se defendendum. Et ita seruat totus mundus, vt dicit Inno. in ca. bonæ, el primo, nu. 5. de elect. subdens, quod illud, quod longam interpretationem recepit ex iteratione factorum, mutari non debet, Et hoc dictum Innoc. refert Bald. in l. edita, in repet. Patauina, nume. 30. C. de edendo, & in l. ea quidem, num. 42. C. de accusa. & Anan. in d. c. qualiter, & quando, el secondo. §. debet, num. 9. & Cardin. Alexand. in cap. de accusatio. columna 14. versiculo, Inquisitio generalis, secunda quæstio. 8. & alii, quos retuli infra quęstio. 50. versiculo, Item quia, & sequen. Practica igitur est, quòd si non sit porrecta contra aliquem querela, vel denunciatio, vel aliter aperta uia iudici ad specialiter inquirendum, sed tantum constet delictum fuisse commissum, iudex statim ex officio inquirit generaliter, interrogando testes, quos putat de negocio informatos, in genere, an sciant, quis delictum commiserit, neminem nominando, Quando vero certus est delinquens, puta quia porrecta est cõtra aliquem querela, vel denunciatio, tunc iudex non inquirit generaliter, sed specialiter, interrogando testes, quod sciant de contentis in ipsa querela, vel denunciatione, in qua illa est specialiter nominatus. Tunc autem illa inquisitio generalis transit in specialem, quando testes, qui sunt in genere interrogati, secundùm ea, quæ statim dixi nominant ipsi in specie delinquentem, nam eo casu illa nominatio aperit viam iudici ad inquirendum specialiter cõtra illum nominatum, idest ad alias informationes cõtra eum assumendas, nam vbicũque ex informationibus assumptis sup inquisitione generali, oritur aliquod indicium de crimine contra aliquem, illud indicium licèt receptum sit parte nõ citata,

citata, inducit tamen præsumptionem cõtra eum, quæ sufficiens est ad inquirendũ specialiter contra ipsum, vt dicit Barto. in dicta l. secunda. §. si publico. numero 9 & est communis conclusio, vt attestatur Areti. in c. cùm oporteat. nu. 44. in fi. de accusatio. Quinimò si ex dictis huiusmodi testium receptorum, super inquisitione generali, resultaret sufficiens iudicium contra aliquem, posset ille capi, vel citari absque alia speciali inquisitione. Et hoc est quod voluit dicere Innoc. in loco præallegato. Et licèt ipse loqui videatur in maleficio notorio, est tamen intelligenda eius doctrina in quocunque maleficio, de quo iudici legitime constet. Scias enim in hoc proposito dici potest notorium id, de quo apparet ex actis, vt dixi infra lib. 7. §. Notorium, Et hæc omnia nota, quia ille locus Innocen. non est ab omnibus bene intellectus.

Quæstio. VI.

SVMMARIVM.

Diffamationem præcedere debere, ad hoc, ut iudex per inquisitionem procedere possit.
Et quid in iudice ordinario, versicu. Sed retenta.
Et quid si iudex ex mero officio procedat, versi. Idem etiam.
Et an etiam ad assumendas informationes super ipsa fama, versi. Scias etiam.
Et quid in inquisitione generali, ibid.
Et quid in inquisitione, quæ fit contra officiales syndicandos, versicu. Cæterùm quando.
Et quid in crimine hæresis, versicu. Item scias.
Et quid si formetur inquisitio ex mandato principis, versi. Præterea scias.
Et quid si non fuerit de hoc oppositum, ver. Vlterius scias.
Et an hæc conclusio de consuetudine obseruetur, versi. Vltimo scias.
Fama quomodo probetur, versicu. Sed quoniam.
Et an per duos testes tantùm, versi. Sciendum.
Et an debeant reddere sufficientem causam scientiæ, versi. Illud tamen.
Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, versicu. Debent etiam.
Et an debeant dicere, quòd illud audiuerunt publice dici, versicu. Item requiritur.
Et an debeant nominare eos, à quibus audiuerunt, versi. Amplius etiam.
Et quid si non fuerint super hoc interrogati, versi. Sed quid si non.
Et an debeant scire, quid sit fama, versicu. Postremo scias.
Fama an probetur per assertionem iudicis, ver. Sed quæro. *Remissiuè.*
Fama an requiratur, vt sæpe ad iudicis aures ascendat, versi. Quæro nunc.
Et an sola fama sufficiat, an autem etiam requiratur, quòd præcedat clamosa insinuatio, versi. Item quæro.
Iudex quid facere debeat post assumptas informationes super infamia, versicu. Successiuè quæro.
Et an reo petenti danda sit copia indiciorum super fama assumptorum, ver. Sed quid si reus.

DICTVM est supra quæstio, proxima posse iudicem procedere ex officio, siue inquirere specialiter contra aliquem dummodo aliquod præambulum legitimum præcedat, quod aperiat iudici viam ad procedendum contra eum. Inter cætera autem si præcedat contra aliquem diffamatio, omnes fatentur posse iudicem procedere, & super ipso crimine contra eum informationes, & indicia assumere. Talis enim diffamatio succedit loco accusationis, vt tenent communiter Canonist. teste Cardin. Alexand. in d. capi. de accusat. columna 14. in fine. secunda quæstione 8 quasi videatur populus ipse, illum vt reum criminis iudici deferre. Quinimmò dici solet, quòd de iure communi, ad hoc vt possit procedi ex officio, siue per viam inquisitionis, requiritur quòd præcedat diffamatio rei de crimine

crimine, pro quo iudex contra eum procedere intendit, ita colligi videtur ex verbis d.c. qualiter, & quando, de accusa. Et hoc etiam sonant illa verba, quæ solent in inquisitionibus apponi, FAMA PVBLICA PRAECEDENTE, &c. & hæc est communis sententia Doctorum, vt attestatur Hieron. in apostill. ad Ang. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio post num. 68. versi. Secundò in quantum. Nouell. in prac. crim. fo. 63. post nume. 17. Sed certè quicquid sit de iure, totū contrarium docet practica, quæ communiter obseruatur. Iudex enim constito de delicto assumit informationes in genere, vt dixi supra quæst. proxima. versic. poterit igitur & interrogat primò testes, quos putat esse de negocio informatos super veritate criminis, scilicet an sciant quis maleficiū illud commiserit. Et si dicant se nescire, tūc interrogat eos super diffamatione, neminem nominando, sed in genere interrogando, contra quem illius delicti fama laboret, vt dixi infra vers. Sed quoniam. Et si ex eorum dictis resultet probatio famæ contra aliquem, tunc specialiter contra eum inquirit, & ad vlteriora cōtra eum procedit, vel per citationem, vel per capturam, iuxta qualitatem indiciorum. Et sic vides, ꝙ eorum contextu iudex assumit informationes super veritate criminis, & super diffamatione, neque ego vnquam vidi fieri aliquem processum, qui inciperet ab huiusmodi diffamatione. Sed semper præcedit querela, vel denunciatio, vel aliter aperitur via iudici ad inquirendum, iuxta modos, de quibus supra dictū est, & infra etiam dicemus.

Sed retenta communi conclusione, ꝙ scilicet ad hoc, vt iudex possit inquirere, requiratur, ꝙ diffamatio præcedat, scias, ꝙ Ang. in repe. l. si vacantia, C. de bo. va. videtur tenere, quòd in hoc facienda sit differentia inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt scilicet iudex ordinarius possit absque diffamatione inquirere, non autem delegatus. In hoc tamen Ang. communiter reprobatur, vt dicit Alcia. in c. 1. nu. 34. de offic. ordin. & hanc opi. contra Angel. dicit esse communem Card. Alexā. in d. c. de accusatione. col. 25. versi. Tamen fortius. quem refert Foller. in practica crimina. fo. 86. num. 32. Et ideo (secundùm Doctores) modus procedendi est, vt iudex antequam procedat contra aliquem, assumat à seipso informationes sup infamia rei de illo crimine, deinde comperto eum esse de ipso delicto diffamatum, examinet testes contra eum super ipso maleficio. Et aduerte, quia de iure communi si iudex vellet procedere super veritate criminis, non facta prius inquisitione de fama, posset reus appellare. Et ita dicunt communiter doctores, vt ait Card. Alex. in d. cap. de accusatione. col. 25. circa medium. Contrarium tamen, vt dixi, communiter obseruatur de consuetudine.

Idem etiam Ang. in repe. d. l. si vacātia. nu 177. videtur tenuisse, ꝙ hæc conclusio non procedat, vbi iudex non ad postulationem partis, sed ex mero officio inquireret, nam eo casu (secundùm eum) non requiritur, quòd præcedat diffamatio, & dicit Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Hæc est quædam inquisitio. num. 57. quòd assessores communiter obseruant. Sed certè in hoc contra eum proculdubio est magis cōmunis opinio, vt dicit Hier. in apostil. ad Ang. in loco præallegato. post nu. 68. vers. Quartò in quantum, quem refert Gratus consi. 57. nu. 11. lib. 2. & Rolan. consi. 24. circa fi. lib. 1. Boss. in titu. de indi. num. 75. in fi. Hippo. Rim. inter consilia criminalia diuersorū, consi. 105. nu. 27. lib. 1. Quæ etiam est rationi magis consentanea, nam quando proceditur ex mero officio, tunc magis necessaria esse debet diffamatio, quæ succedit loco accusatoris, vt dicunt scribentes in d. cap. qualiter, & quando. & dixi supra in prin. quæst.

Scias etiam, quòd hæc conclusio, quæ habet requiri diffamationem priusquam super delicto possit iudex ex officio inquirere, intelligenda est, vt non procedat in inquisitione, quæ fit contra aliquem sup ipsa fama, nam ista fieri potest modica diffamatione præcedente. Ita dicit Innoc. in c. licet. in vltimis verbis. de accusa. quem sequuntur communiter Doctores, vt ait Marian. in eodem cap. licet. numero 19. Idemq; dicendum est in inquisitione, quæ fit ad inueniendum ipsum crimen, nā in ea

ea pariter etiam non requiritur, quòd infamia præcedat, Et hoc dicit omnes fateri Berous in d.c. qualiter, & quando, nu. 54. Et ita obseruat practica, vt scilicet ad eam inquisitionem, quæ fit ad inueniendum crimen, vel ad assumendas informationes super fama, non solum modica diffamatio sufficiat, sed immo nulla diffamatio requiratur, intellige quãdo in genere inquiritur neminem nominando, sed in specie contra certam personam nunquam vidi practicari, vt nulla præcedente querela, vel denunciatione assumatur huiusmodi informationes super diffamatione, vt supra dixi.

Cęterùm qñ syndicatores procedũt cõtra officiales in syndicatu, vtique formant contra eos inquisitionem generalem, etiã nulla fama publica, vel clamosa insinuatione præcedente, Et hoc valde consuetudine obseruatur, vt dicit Ange. in repeti. d.l. si vacantia, numero 170. quem refert Marian. in rubr. de accus. nu. 9. & in repe. d.c. qualiter, & quando, post nu. 167. versi. 52. quæro, & Marsi. in practi. crimi. §. constante, post nume. 20. Sed certe illa inquisitio non fit ad puniendum, neque ex ea sequi potest condemnatio, nisi secundùm ea, quæ dixi infra qõ. 50. vers. Scias etiam, Et ideo nihil interest, an diffamatio pręcedat, vel non pcedat. Iudex enim, qui vult aliquem syndicari, sicuti dupliciter se mouet ad procedendum contra ipsum, ita ẽt duo remedia proponit, quorum primum est ad beneficium priuatorum illos excitando per edictum, quod solet in principio ipsius syndicatus publicari, quòd scilicet quicunque vult querelare &c. neque super ipso edicto iudex aliquid vlterius facit, nisi ad ipsarum partium querelam, Aliud remedium est ex officio, & ad hoc proponit iudex illum libellum, qui appellatur inquisitio generalis, cuius forma traditur per Amadeũ in suo tractatu syndicatus, Et super hac inquirit iudex ex officio reuidendo libros, & acta, & condemnationes &c. Et si aliquid reperiat, in quo officialis deliquisset videatur, vocat ipsum, & fit litis contestatio &c. vt dixi in d. versicu. Scias etiam. Et sic vides, quòd vtroque casu impertinens essent requirere, quòd aliqua diffamatio præcederet.

Item scias, quòd prædicta conclusio non habet locum in crimine hæresis, nam in eo propter delicti ipsius enormitatem, potest procedi absque eo quòd præcedat diffamatio, sed sufficit ad inquirendum vehemens suspicio, ita communiter tenetur, vt dicit Felinus in d. cap. qualiter, & quando. in principio, in vltimis verbis. Credo tamen, quòd vltra ipsam suspicionem adhuc requiratur querela, vel denunciatio, prout in aliis criminibus, aliàs darentur nimis latæ habenæ inquisitoribus, si possent ex suo capite contra omnes inquirere, nulla notificatione, vel querela, vel diffamatione præcedente, sed ex sola suspicione tantùm, quod nullo modo est dicendum, Erit tamen hoc speciale in hæresi, quòd licèt in aliis criminibus de iure requirantur legitima indicia ad formandam inquisitionem, vt dixi infra quæst. 20. versi. Ad formandam, in hoc crimine sufficiant vehemens suspicio. Vide quę dixi supra hoc eod. lib. § Hæresis, versi. Habet etiam.

Præterea scias, quòd non habet locum quando inquisitio formatur de mandato, aut conscientia principis, nam eo casu nõ requiritur, ꝙ præcedat aliqua diffamatio, ita dixit Innoc. in d.c. cum oporteat, post nume. 5. de accusat. & post eum Bald. in l. nullus. nu. 1. C. ad leg. Iul. Maie. Aduerte tamen (secundùm aliquos) quia ista doctrina simpliciter intellecta fecit errare multos ignorantes, vt dicit Augustin. ad Ange. de malefic. in verbo, Fama publica. post num. 5. subdens etiam, quòd audiuit sæpe multos peritos, & aduocatos in hoc errasse. ideo secundũ eos intelligenda est, vt procedat, quando tale mandatum emanauit motu proprio, secus si ad postulationem partis, nam eo casu adhuc debet præcedere diffamatio, ita tenet glo. in cap. 2. in verbo, Fuerat, de accu. in 6. quæ in hoc communiter à scribẽtibus approbatur, vt dicit Marsi. in pract. crim. in d. §. constante, post nu. 22. versi. Sed hanc tamen. Sed certe ex quo talis postulatio partis habet vim querelæ, vel denũciationis, sicut pces sup quibus impetratur rescriptũ habẽtur, loco

oco libelli in causis ciuilibus, vt dixi infra libro proximo, Credo ego, ꝙ etiam sine diffamatione possit vtroque casu Iudex inquirere & informationes assumere. Et ita semper vidi seruari, quia (vt dixi) hæc practica diffamationis apud nos recessit ab aula. Item intellige, vt procedat, quando princeps vtitur verbis assertiuis, secus aũt si vtatur verbis narratiuis, hoc.n.casu pariter est necessaria diffamatio. Et ita communiter tenetur, vt dicit Anan.in d.c.cum oporteat, num.2. Et in hoc non videtur dubitandum.

Vlterius scias, ꝙ si fuerit processum nõ præcedente infamia, & hoc non fuerit oppositum, valet processus, Et hęc est cõmunis opin. vt attestatur Aret. in c.qualiter, & quando, el primo, colum. 3. de accusatio. prout illum refert Flo. in pract. crim. canon. fol. 102. versic. Item potest opponi, Et ex hoc corruit illa opinio. Hostien. ꝙ si prius recepti fuerint testes super veritate criminis, quam super infamia, licèt deinde probetur infamia, testes prius recepti super veritate criminis non probant crimen, ex quo non fuit seruata forma, vt scilicet prius constaret de infamia, quam reciperentur testes super crimine, quæ quidem opinio per omnes repræhenditur, vt dicit Aret. in loco præallega. post nu. 11. valet enim processus, vt supra dictum est, licèt omissa sit inquisitio famæ, si pars nõ opponat. Effectus autem est maximus, nã quando huiusmodi præposteratio ordinis reddit processum ipso iure nullum, potest opponi in quacunque parte iudicii, vbi vero non annullat processum nisi parte opponente, tunc non potest opponi post litem contestatam, vt dixi infra lib. 7. §. Exceptio. Et aduerte quia doctores in hac materia loquentes, & dicentes, ꝙ omnino fama debet præcedere inquisitionem, intelligendi sunt de inquisitione, quæ fit assumendo informationes super delicto contra aliquem, contra quem nulla sit querela vel denunciatio, non autem de inquisitionis libello qui transumitur reo qñ citatur, vt in iudicio compareat, nam cum id non fiat nisi præcedente processu informatio legitime formato, ꝓculdubio nõ requiritur in specie, ꝙ fama præcedat ad inquisitionem reo transmittendam, sed sufficit etiam aliud iudicium, prout etiam obseruari attestatur Boss. in tit.de inquisi.nu.27. Et in hoc multi etiã docti viri æquiuocando decepti sunt, cum tamẽ nemo deberet esse ita ineptus vt crederet tot partes sensisse, ꝙ si adessent duo vel plures testes, qui de visu maleficii deposuissent tempore visitationis cadaueris (vt plerunque contingit) non posset contra rerum trãsmitti inquisitionis libellus, nisi fama præcederet, quod esset omnino absurdissimum.

Sed quoniam plerunque contingint, delicta occulte committi, quo casu difficile, & quãdoq; etiam impossibile est inuenire testes, qui de veritate criminis deponunt quod sæpe euenire solet, etiam in delictis palam commissis, ex quo non reperitur de facili qui velit in causa criminali contra aliquem ad offensam deponere, cõsueuerũt iudices, vt dixi, in casibus, post quam eis legitime constant delictum fuisse commissum, neque reperitur testis, qui de veritate criminis deponat, interrogare testes super fama, vt intelligans quis sit de ipso crimine diffamatus, Et vbi ex ipsis informationibus assumptis sup infamia, resultet suspicio contra aliquem, procedunt ad vlteriora, contra eum super ipso crimine inquirendo. Videamus igitur, quomodo talis fama contra aliquem probetur.

Sciendum est autem, ꝙ potest fama probari etiam per duos testes tantùm, ita videtur sensisse glo.in l. tertia.§ eiusdem, in verbo, Confirmat. ff. de probat. Et in hoc omnes concordent vt dicit Albe. in d.l.ea quidem, nume. 24. Hanc etiam dicit esse communem opinio. Salyc. in d. l. ea quidem in sexta charta, versicu, Venio ad septimam prout illud refert Deci. consilio 271. nume. 4. sed certe Sali. in eo loco, qui est, nu. 82. loquitur de probatione notorii, & in eo proposito attestatur de communi opi vt ego fideliter retuli infra q. 9. versi. Quæro nunc, Est tamen tenenda hęc conclusio, in qua, vt dixi, omnes cõcordãt, ꝙ s. duo testes, sufficiant ad famam probandam, cùm in ore duorum, vel trium stet omne verbum.

Illu-

Illud tamen in primis sciendum est, ꝙ huiusmodi testes deponentes super fama debent reddere sufficientem causam scientiæ, alias non probant, ita dicit Bart. in l. de minore. §. plurimum, post nu. 19. ff. de quæst. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Corn. in dicto consil. 233. in litera D, lib. 2. & consi. 216. in litera H, lib. 3. Hanc etiam dicit esse communem opin. Simancas de hære. ca. 63. numero 16. debet enim testis deponere de his, quæ sensu corporis percipiuntur, vt dixi supra libro secundo. §. Testis.

Debent etiam dicere, ꝙ illud audierunt à maiori parte populi, alias non probant, ita dixit glo. præallegata, in d. §. eundem, & sequitur Bar. in d. §. plurimum, nume. 19. Et ita concludere videntur doctores omnes, vt ait Marsil. in eo. §. plurimum, nume. 46. Et ex hoc infert Bar. in d. §. plurimum, num. 22. quòd non sufficit, quòd testes deponentes super fama, dicant, ꝙ audiuerunt illud publice dici, potest enim esse, quòd audiuerint illud dici in loco publico, sed tamen à paucis, vel etiam ab vno tantùm, sed opus est, quòd dicant, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi. Et ita communiter teneri affirmat Imo. in l. hæredes palam. in principio. numero primo. ff. de testamen. quem refert Alexand. consilio 212. nu 5. lib. 2. & consil. 10. post num. 9. lib. 4. & consi. 2. num. 16. lib. 7. & consi. 35 nume. 6. eod. volu. Corn. consil. 84. in litera G, lib. 1. & consil. 68. in litera B, lib. 2. & consi. 198. in littera G, eod. vol. & consi. 232. in littera D, eo. volum. & consil. 316. in littera H, lib. 3. & consilio 304. in litera L, eo. vol. vbi dicit, quòd ita aliàs obtinuit contra d. Benedictum Capram in causa eius propria, & sæpius vidit in iudiciis hoc pro satis claro reputari, Cardi. Alex in ca. cum in tua. circa fi. de sponsal. Deci. in c. 1. nu. 53. de appell & consi. 133. nu. 4. in fi. & consi. 210. post nu. 9. versicu. Secundo, dato Curt. sen. consi. 82. post nume. 9. Craue. consi. 41. nu. 5. & consi. 262. post nu. 5. Hanc etiam cõclusionem dicit esse communem Alex. consi. 123. num. 3. lib. 7. Soci. consi. 54. num. 27 lib. 4. Deci. consi. 37. post nume. 10. versi. Tertius testis. Bertrand. consi. 74. num. 10. lib. 8. Socin. Iun. consi. 69. nu. 24. lib. 1. Gram. consi. crim. 26. post. nu. 14. Sed certe hæc opi. Bar. est multum aspera, & si teneretur in practica, vix reperiretur ex mille testibus vnus, qui recte super fama publica deponeret, Et ideo Bal. in c. litteras, num. 2. de præsumpt. tenuit totum oppositum, ꝙ scilicet testis, qui dicit se audiuisse aliquid publice dici, probat famam, quia intelligitur publicè, idest publica voce à populo. Et hęc secundùm eum est aptior expositio, & secundùm communem intellectum loquentium. Et hæc opin. Bal. in practica seruatur, & contra Bar. est communis obseruantia, vt attestatur Cassador. decisio. 3. maxime, numero 7. de probat. Et post eum ita seruari in curia Romana attestatur Paris. consi. 52. in fi. lib. 3. Hiero. Monta. in tractatu de finib. fol. 50. nu. 4. Ferret. consilio 168. post numero. 19. quam quidem obseruantiam Romanæ curiæ in materia probationum omnes aliæ curiæ deberent imitari. Apud nos etiam indistinctè seruatur opin. Bald. contra Bart. & ille aduocatus, qui vellet super hoc insistere, reputaretur cauillosus, & proculdubio succumberet. Quinimo hanc opi. contra Bar. esse communem, & in iudicando sequendam attestatur Calcan. consi. 8. numero 11. Et dicit Alex. sibi contrarius, consi. 102. nume. 17. lib. 7. videri, ꝙ magis communiter damnetur illa opin. Bar.

Item requiritur, ꝙ dicant se audiuisse id publice dici, licèt enim deponant, quòd illud audiuerunt à maiori parte populi, si tamen illud secreto, non publice audiuissent, non diceretur probata fama secundùm Theoricam Bart. quam dicit esse communem Imola in loco præallegato, prout illum refert Cor. cons. 221. in littera C, in fi. lib. 3. Sed certe iudicio meo Bart. in dicto §. plurimum, num. 28. dicit totum oppositum. & Imola iam supra fuit per me fideliter relatus in versiculo, Debet etiam.

Amplius etiam debent testes deponentes super fama, si fuerint interrogati, nominare eos, à quibus audiuerunt id, de quo deponunt esse publicam vocem. & famam, alias non probant, Ita dixi Bart. in d. §. plurimum, num. 23. & ante eum In-

noc. in d. c. qualiter, & quando, nume. 1. quem sequuntur communiter doctores vbique, vt attestatur Alex. consi. 100. post nume. 4. versic. Sextus testis. lib. 1. Et dicit Aret. in d. c. cum oporteat, post nume. 58. versic. Communiter tamen, ꝙ hæc est magis communis opinio, quę etiam seruatur in practica.

Sed quid si non sunt super hoc interrogati? Respond. quòd adhuc debent nominare eos, à quibus audiuerũt, vt possit iudex perpendere ex eorum qualitate, quanta sit illis fides adhibenda, Et ita seruari attestatur Ioan. And. in d. c. cum oporteat. de accus. prout illum refert Marsi. in d. §. plurimum, nu. 50. & consi. 76. num. 22. & Gram. consi. crim. 42. nu. 19. & voto 34. num. 14. quamuis ego in libro meo non reperiam Io. And. id attestantem. Sed certe communis practica est, ꝙ interrogentur, Et adhuc si non essent interrogati, crederem, quòd in criminalibus non probarent, nisi nominarent eos, à quibus audiuerunt. Debet enim fama habere originẽ a personis honestis, & fide dignis, non autẽ à maleuolis, vel improbis, vt omnes fatentur, quod intellige, nisi agatur de re turpi, nam eo casu non esset contemnenda fama, quæ ortum haberet à turpibus personis, puta si agatur de re commissa in lupanari, poterit, oriri fama à meretricibus, & lenonibus, nõ autem a doctoribus, vel equitibus, qui non solẽt ibi conuersari, sic etiam si agatur de chartis, vel taxillis falsis, poterit fama ortum habere à lusoribus, & barris, & non erit, vt dixi, per iudicem contemnenda.

Postremo scias, quòd huiusmodi testes super fama deponentes, debent scire quid sit fama, & interrogentur quid sit fama & respondeant se nescire, nihil probant, Et hæc est communis opinio, vt dicit Marsil. in d. §. plurimum, nu. 104. & seq. Et ex prædictis potes conijcere quàm sit difficilis probatio famæ, adeo vt vix sufficerent ad eam recte probandam testes, qui essent iurisperiti.

Sed quæro, nunquid fama probetur per assertionem iudicis? dixi infra quæst. 31. in versi. Fama publica.

Quæro nunc, nunquid ad hoc vt super fama possit formari inquisitio, requiratur ꝙ fama sępe ascendat ad aures iudicis? Respon. ꝙ sic de iure loquendo, Et est communis opinio, vt attestatur Aret. in d. c. qualiter, & quando, num. 75. & seq. sed (vt sæpius dixi) practica hæc non obseruat, quia hodie (saltem apud nos) nõ inchoantur ꝓcessus super diffamatione, nisi aliud concurrat, quod aperiat via iudici ad procedendum.

Item quæro nunquid sola fama sufficiat, ad hoc vt possit formari inquisitio? Respond. quòd non, sed de iure requiritur etiam clamosa insinuatio, quæ ipsam famam ad aures iudicis sæpius detulerit, ita colligitur ex tex. in d. c. qualiter, & quã do, ex quo videtur sumpta illa verba, quæ communiter in inquisitionibus apponi solent, ET CLAMOSA INSINVATIONE SVBSEQVENTE, NON TANTVM SEMEL, SED SAEPE, ET SAEPIVS, &c. Quoties autem requiratur quòd clamor, & infamia peruenerint ad iudicem, ad hoc vt possit ex officio contra aliquem inquirere, non est à iure determinatũ, Et ideo dic, quòd est arbitrarium iudici, & ita tenent communiter doctores, vt ait Marian. in d. c. qualiter, & quando, nu. 119. Hæc tamen omnia intelligo, vt procedant quando inquisitio fit contra prælatum, nam eo casu non sufficit simplex fama, sed requiritur, quòd sit talis, quæ non possit sine scandalo, vel periculo tolerari, Secus autem quando inquisitio fit contra subditum, tunc enim sufficit, quòd fama præcedat, etiam quod non sit scandalosa, neque periculosa, Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Cardi. Alexand. in d. c. de accusat. colum. 28. in fi.

Successiue quæro, quid facere debeat iudex post assumptas informationes super infamia? Respon. debet vocare ad se eum contra quem intendit procedere, & ei dicere, Ego intendo inquirere contra te super tali crimine, super quo ex diffamatus, Et vbi ipse confiteatur crimen, & infamiã, poterit eum punire, vbi vero neget, poterit ad vlteriora procedere, ita dicit glo. in dicto cap. qualiter, & quando. in gloss. 1. Sed certe hæc practica cõmuniter de consuetu-

suetudine non seruatur, imò seruatur oppositum, quia primò inquisitio, & postea sup ea inquisitus interrogatur, & examinatur, vt dicit Ang. in repe. d. l. si vacantia. nume. 197. quem refert Ang. Aret. de malefi. in d. verbo, Hæc est quædam inquisitio. & Card. Alex. in d. c. de accusatione. col. 36. circa mediũ. licèt ipse Ange. Aret. dicat, quòd illa doctrina Ange. procedit, quando iudex contra absentem inquirit, sed si reus est præsens, & in fortia officialis, tunc (secundùm eum) semper iudex eũ interrogat cum tortura, & si non, in camera pluries, vt videat bene super quo possit formare inquisitionem, & post eius interrogationem format inquisitionẽ, de quo tamen ego dixi infra q. 45. Marian. autem in repet. d. c. qualiter, & quando. post nu. 212. versic. 70. quæro. dicit, & ipse, quòd illa practica quam ponit glo. præallegata, communiter non seruatur, sed communiter citatur inquisitus, vt cõpareat ad se defendẽdum, & subiicit formam ipsius citationis. Ego verò supra in prin. quęst. dixi, quòd tota hæc practica diffamationis hodie non seruatur, nisi quando alia indicia haberi non possunt, propterea si casus contingere, debet iudex habita informatione super infamia, si reus est præsens, illum interrogare, si verò est absens, debet illum citare, iuxta ea, quæ dixi infra q. 31. & interea perquirere fortiora indicia super ipso crimine. Indicium enim famæ solùm, licèt sufficiat ad inquirendũ, vt dixi supra in prin. quæst. non tamẽ sufficit ad torturam, vt dixi infra q. 21. versi. Fama sola.

Sed quid si reus dicat iudici, vt priusquam ad vlteriora procedat, det ei copiã indiciorum, quæ super diffamatione assumsit? Respond. Ang. in d. repe. l. si vacantia. num. 89. dicit, quòd cauti aduocati hoc petunt, vt possint impugnare testes diffamantes, & vt videant, si fama est probata, nam si aduocatus poterit videre famam non esse probatam, vel testes esse suspectos, obtinebit in causa. Et dicit hoc vidisse fieri, & peti in ciuitate Aretii, quod quidem proculdubio esset valde vtile ipsi reo, pręsertim cùm probatio famę, sit multum difficilis, vt potuisti videre supra versic. Illud tamen & seq. Sed certè mirũ est, quòd Doctores adeo variè loquantur in hoc proposito. Si enim secundùm magis cõmunem opinionem, creditur iudici asserenti famam esse contra aliquem nec tenetur aliter de parte fidem facere, vt dixi in d. q. 31. versi. Fama publica. non video ego, quomodo sit danda eius copia reo petenti præsertim cùm ex consuetudine generali iudex possit etiam non præcedente infamia ĩquirere, vt supra dixi. Et ideo dicit Ang. in loco præallegato, ꝙ hodie Perusii hoc non seruant de consuetudine, ex quo ibi secũdùm formam statutorum potest de omni crimine inquiri. Dic ergo, ꝙ cùm ex generali consuetudine non seruetur, vt prius assumantur indicia super fama, deinde super crimine, sed omnia eodem contextu recipiantur, Iudex circa copiam diffamationis dandam, vel denegãdam reo inquisito, debet obseruare ea, quæ generaliter dicta sunt de copia indiciorum infra quæst. 49.

Quæstio. VII.

SVMMARIVM.

Denunciationem aperire viam iudici ad inquirendum.

Denunciare quis possit, versi. Quęro igitur. *& versi.* Dixi supra. *& seq.*

Dictum denunciantis an sufficiat ad inquirendum, versi. Habes igitur.

Officiales quomodo constituatur ad denunciandum delicta, vers. Scias autem.

Et an possint denunciare etiam delicta non notoria, versi. Scias etiam.

Et an teneatur denunciare etiam ea maleficia, quæ sunt de iure impunita, versic. Sed quæro.

Denunciare an cuicunque liceat, versi. Dixi supra.

Monachus an possit denunciare, versic. Item quæro.

Laicus an possit denunciare clericum de crimine, versi. Quæro etiam.

Denunciationis forma quæ sit, versi. Quæro nunc.

Et an sit seruandæ solennitates iuris, versi. Vlterius quæro

Denunciator, qui non probat contenta in denunciatione, an sit in expensis, condemnandus, versi. Sed nunquid.

DICTVM est supra quęstio. quinta. ver. Scias etiã. multos esse casus, in quibus potest iudex ex officio ꝓcedere, etiã si nulla partis accusatio, vel querela præcedat. Dictumque est etiam supra quæstione proxima, diffamationem inter cætera operari, vt iudex contra diffamatum inquirere possit. Nunc scias alium etiam esse modum, per quem aperitur via iudici ad inquirendum, scilicet, si facta sit denũciatio apud acta, quòd aliquis maleficium aliquod commiserit. Et in hoc proposito ego omitto ea omnia quæ de iure canonico dicuntur de materia denunciationis, de quibus dixi infra libro 7.§. denunciatio. Sed tantummodo loquor de illis denunciationibus, super quibus solet criminaliter procedi. Et in hoc debes aduertere, quia licèt aliqui dicant, quòd iste modus procedendi per denunciationem est modus ordinarius procedendi, sicut alii, & Boss. in titu. de denuncia. numero 1. affirmet, quòd ita dicunt omnes Doctores, nihilominus re vera modus procedẽdi per denunciationem non est modus separatus ab inquisitione, nam denunciatio nihil aliud operatur, nisi quòd succedit loco diffamationis, vel querelę, & sic aperit viam iudicii ad inquirendum ex officio contra aliquem, quòd aliàs de iure non posset non præcedente querela, vel diffamatione, vt sæpe supra dictum est, adeo quòd ita dicitur procedere iudex ex officio, quando procedit sola denunciatio, sicut quando præcedit sola diffamatio. Et ideo facta denunciatione iudex super ea assumit informationes, & indicia, & eis assumptis, format libellũ siue inquisitionem in qua narrat, quomodo propter denunciatonem datam per talem officialem intendit ex officio procedere, contra &c. Et ita communiter seruatur in practica, teste pract. Pap. in forma inquisitionis, in verbo, Hæc est quædẽ inquisitio post nu. 38. Et ita ẽt quotidie esse in vsu attestatur Boss. in loco præalle. nu. 2. Quæ oĩa intelligo tã in denunciatione, quę fit ex necessitate officii, quã in ea, quæ fit ab alio nõ exercẽte officiũ, vt statim dicam.

Quæro igitur pro intelligentia terminorum, quis possit denunciare? Respon. Bar. in l. diuus. nu. 7. ff. de custo. reorum. dicit, quod qui prohibetur accusare, est etiam prohibitus denunciare, sed hęc opinio Bart. communiter in practica non seruatur, nam isti officiales, qui constituuntur ad denunciandum, vt plurimum sunt personæ pauperes, & viles, & quandoque etiam infames, & tamen admittuntur, & super eorum denunciis proceditur ad inquisitionem & ita communiter obseruari attestatur Ang. de malefi. in gl. nec non & ad denunciationem. nume. 4. quem refert Card. Alexan. in d. ca. de accusatione. col. 65. in fi. versic. Secundò quæro. secunda, quæst. 8. & Marian. in repe. c. qualiter, & quando. num. 81. & pract. Conradi. fol. 236. num. 9. Et re vera ridiculum esset in practica, si quis vellet aliquam exceptionẽ proponere cõtra personas huiusmodi antianorum, siue consulum, qui delicta denunciant. Tu igitur dic, quòd aut agitur de delicto, super quo ex forma statutorum, vel consuetudinis non ptest procedi, nisi ad instantiam partis, & tunc rectè procedit opin. Bart. vt qui non potest accusare, seu querelare, non possit etiam denũciare, aliàs fieret fraus legi, si ille, qui non posset accusare, admitteretur ad denunciandum. Faciunt quæ dixi inf. q. 10. vers. Scias autem. Aut verò agitur de delicto pro quo potest iudex procedere ex officio, & sic per viã inquisitionis, siue de iure, siue de consuetudine, & tũc quilibet admittitur ad denuncaindũ, & ita procedat allegata cõsuetudo. Et hoc siue iste denunciet motu proprio, siue ex necessitate officii, quidquid distinguat Ang. in loco p̃alleg. cuius opi. in practica non seruatur, & meritò. Publicè, n. interest delicta ad magistratuũ notitiam qũocunq; peruenire, ne impunita remaneãt, & talis denunciatio modici est momenti, quia cùm nihil aliud operetur, nisi ꝙ aperit viã iudici ad inquirendum, non potest sup ipsa denunciatione iudex contra aliquem procedere ad citationem, neque ad capturam, nisi

prius habitis contra eũ legitimis indiciis siue informationib. vt inferius dicemus.

Habes igitur, ꝙ dictum denunciantis maleficium sufficit ad inquirendũ, Et hãc dicit esse communem conclusionem Boss. in tit. de denunciatione, post num. 1. quã tamen intellige vt procedat, quo ad inquirendum, idest ad recipiendum indicia, siue informationes cõtra eum, qui pro reo nominatur in denuntiatione, vt statim dixi. Si vero intelligamus ad inquirendum, id est ad transmittendam inquisitionem contra eum, qui de ipso delicto imputatur, tunc est distinguendum, nam, aut talis denunciatio fit per ipsam partem offensam, & non sufficit, etiam si ipse denuncians ex vulnere moriatur, & in ipsa denũciatione vsq; ad mortem perseueret, licèt in hoc vltimo consuetudo contrarium ab seruet, vt dixi infra q. 21. versic. Assertio vulnerati, aut fit per tertiam personã priuatam, & pariter non sufficit, quia ipse videtur in tali denunciatione fungi vice accusatoris, Et ideo super eius denunciatione, etiam iurata, non potest vllum fieri fundamentum, etiam si deponat de visu, Et in hoc nullus est qui dubitet, Aut vero fit per syndicum, siue officialem deputatum auctoritate publica ad huiusmodi denunciationes faciendas, Et tunc aut ipse testificatur cum iuramento vera esse ea, quæ denunciat, & reddit e causam scientiæ, & eo casu facit fidem, ꝑut alius testis, qui super ipso delicto deponeret, Et potest super eius dicto formari inquisitio, aut vero non deponit ipse super delicto, sed dicit alios esse informatos, & tunc eius dictum nihil operatur, nisi quia (vt dixi) aperit viam iudici ad inquirendum, & nõ potest super eo procedi, nisi legitima adsint indicia. Et ita obseruat cõmunis practica. Bene verum est, ꝙ si huiusmodi denunciator fuisse deputatus non modo ad denunciandum, sed etiam ad custodiendum, puta agros vel passus, vel ad capiendum, puta fraudantes gabellas, vel deferentes arma, vel similia, tunc ei daretur plena fides non modo ad inquisitionem formãdam, sed etiam ad condemnandum, nisi denunciatus probaret suam innocentiã, Et hoc propter iuramentum, quod tales officiales præstant in principio officii sui. Et ita de cõsuetudine obseruatur, vt dicit Gand. in tit. quomodo in malefi. cog. per denunciat. post nume. 4. quem refert August. ad Ang. de malefi. in verbo, Nec non, & ad denunciationem, post nu. 6. Sed hoc intellige vt procedat in causis, seu delictis leuibus, Cæterùm in causis grauibus, & in quibus ingeritur pœna corporalis, non credo quòd talis denunciator haberetur pro integro teste, sunt enim vt plurimum viles personæ, & infames, scilicet Beruarii vel similes, quos Mediolani Brolandetos appellamus, Et ideo non putarem eis tanquam omni exceptione maioribus plenam fidem adhibendam, nisi aliæ circunstantiæ iudicis animum mouerent.

Scias autem, quòd antiquis temporibus magistratus deputabant officiales, qui eis delicta denunciarent, hodie vero constituuntur syndici per parrochias, siue castra, qui sunt tanquam officiales constituti ad denunciandum delicta, Et ita hodie communiter seruatur per Italiam, vt dicit Marian. in d. ca. qualiter, & quando, numero 30.

Scias etiam, ꝙ de iure huiusmodi officiales (secundùm aliquos) non possunt denunciare nisi delicta notoria. Et ita tenent communiter canon. vt dicit Cardin. Alexan. in d. ca. de accusatione, colũ. 67. versic. Quæro, an maleficia, secunda quæst. octaua. Ita etiam communiter teneri attestatur Marian. in d. c. qualiter, & quando. post numero 179. Sed quicquid sit de iure contrarium seruatur de cõsuetudine, nam tales syndici non modo possunt denunciare etiam delicta occulta, & non notoria, imò ex necessitate eorum officii tenentur ea denunciare, sub pœna in statutis ciuitatum vel locorum expressa, Et hoc etiam admittit stylus curiarum ecclesiasticarum vt attestatur Diaz in practica crimina canon capitu. sexto. quem refert Pract. Conradi, folio 235. nume. quinto. in fine. nisi forte delictum esset ita occultum, quòd syndicus illud non denuncians excusari posset, Et ita Alber. in 2. parte statutor. q. 82. dicit sæpe obtinuisse, super quo in pręsentia nihil determino. Bene verũ est, ꝙ Senatus de facili excusat huiusmodi cõsules siue

siue ancianos, propter non factas denunciationes, vbi non potest in eis argui dolus, vel lata culpa, puta si fuerit aliquis percussus in agris remotis à domibus, & percussus rem ipsam consului non notificauit, prout contingit in loco Casaleti Laudensi, & fuerunt homines ipsius locis absoluti. 12. Aug. 1546. P. N & in aliis etiā plerisque casibus similibus ita semper vidi per senatum iudicari.

Sed quæro, nunquid talis syndici tenētur denunciare ēt ea maleficia, quæ sunt de iure impunita, puta si sit occisus bannitus, qui ex forma statuti possit impune offendi, vel huiusmodi? Respond. ꝙ sic, nā ad ipsos non pertinet iudicare, an delictū sit punibilæ, vel ne, ita tenet Bart. in l. si qs in graui. §. si maritus ff. ad Sylle. & est communis opin. vt dicit August. post Ang. de malef. in verbo, Nec non, & ad denunciationē, nu. 7. Et ita in practica obseruatur. Quinimò ex consuetudine tenentur denunciare quascunque offensiones, & mortes violentas, etiam si casu contingisse dicantur, puta si quis in flumine submergatur, vel è tecto decidat, plerumque. n. hæc. & similia dolose commissa, solent casui imputari, propterea bonum est, vt ad notitiam iudicum perueniant, ad effectum, vt rei veritas detegi possit, prout ego in facto multoties vidi.

Dixi supra, ꝙ non modo officiales ad hoc deputati, sed etiam alii admittuntur ad denunciandum, quæ res, licèt forte de iure cōi aliquam habeat difficultatem, tñ de consuetudine passim seruatur, ꝙ quilibet accedit ad iudicem, & denucia iniuriam sibi, vel alteri factam, & iudices de facili procedunt, vt attestatur Alb. in d. l. ea quidem, nu. 9. sumptis tamen prius debitis indiciis, Et est bona practica, ne aliquo modo delicta impunita pertranseant.

Item quęro, nunquid monachus possit denunciare? Rñ. in forma iudicii non potest denunciare nisi proprium Abbatē extraiudicialiter autem, & ad pœnitentiā potest denunciare quemcunque, Et hæc est communis opin. vt dicit Abb. in c. ex parte, num. 6 de accusa. sed hoc raro contingit in practica.

Quæro etiam, nunquid laicus admittatur ad denunciandum clericum de crimine? Respond. quòd regulariter non admittuntur laici ad denunciādos clericos, prout neque ad accusandum, vt dixi infra quæstio. 14. versic. Propter reuerentiam, Et tamen speciale in laico parrochiano, vt possit prælatum suum denunciare, Et est communis opinio, vt attestatur Aret. in c. illa, num. 7. de accusatio. plurimum enim interest etiam laicorum habere bonos prælatos.

Quæro nunc, quæ sit forma huiusmodi denunciationis? Rñ. Syndicus seu officialis ad hoc deputatus notificat iudici apud acta, die tali commissum fuisse tale maleficium à Titio, & esse de eo informatos Petrum, & Ioannē, &c. Et ita vsus obseruat, vt dicit Ang. de malef. in loco præallegato, nu. 20. quem refert Pract. Conradi, fol. 236. nu. 21. Et hoc sufficit, neque tenetur denunciato vlterius aliquid facere, sed relinquit iudici faciendum, cuius partes sunt statim inquirere, de delicto cōtra nominatum pro delinquente in denūciatione, examinando testes in ipsa denūciatione nominatos, & etiam alios à quibus veritas haberi possit, Et ideo licèt de iure denunciator teneatur probare vera esse ea, quæ in suā denunciationem continentur, vt est text. in d. l. diuus, & in l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad Turpil. tñ communis vsus, & practica hoc nō admittit, vt dicit Ang. in loco præalleg. Sali. in d. l. ea quidem, nu. 23. Marian. in d. c. qualiter, & quando, nu. 179. in fin. Card. Alex. in d. c. de accusatione, col. 68. versic. Quæro an isti, Sed sufficit (vt dixi) ꝙ in cedula denunciationis inscribi faciant nomina testium, qui dicuntur esse de contētis in denūcia informati. Hæc autem omnia intellige vt procedant, quando ad notitiam ipsius denunciātis peruenit nomē delinquentis, & testium. Si vero est ei occultum, sufficit, ꝙ dicat nomina eorum, à quibus illud intellexit, Et tunc iudex facit citari partem offensam, vt habeat indicia & plerumque etiam mandat ipsimet denuncianti, vt melius se informet, & termino bidui, vel tridui veniat de omnibus informatus, & curiæ referat.

Vlterius quæro, nunquid in huiusmo-

di denunciationibus seruandæ sint solennitates iuris? Respond. Lucas de Penna in rubr. de delator. colum. 2. versi. Item dicunt aliqui. lib. 10. dicit, quòd etiam denũciator tenetur se inscribere ad pœnam talionis, subdens, quòd ita hodie de consuetudine obseruatur, prout illum refert Carauita super ritu 68. magnæ Curiæ. numero 11. cùm tamen re vera loquatur in delatore, prout eum fideliter refert Gramma. super constitu. Regni, fol. 61. num. 15. Sed Angel. in d. l. ea quidem. nu. 3. dicit quòd imò denuncians non tenetur se inscribere ad pœnam talionis, sed in aliis solennitatibus, quæ requiruntur in libello accusatorio, scilicet expressio criminis personarum, loci, & temporis, tenet, quòd idẽ seruandum sit in denunciatione, quòd in accusatione, subdens, quòd ita etiam videtur obseruari de consuetudine per totum mundum, & ita illum refert, & sequitur August. ad Ange. de malefi. in loco præallegato, post num. 12. vbi etiam subdit, quòd licèt denunciator non teneatur se subscribere ad pœnam talionis, debet tamen ipsa denũcia, quam vult dare iudici, esse in scriptis. Et dicit, quòd ita volunt Doctores, & idem in eff. ctu dicit Boss. in titu. de denuncia. nume. 14. & ita etiam quotidie videmus obseruari, quia tales syndici nunquam se subscribunt ad pœnam talionis, sed tantummodo deferunt in scriptis suã denunciationem iuxta formam, de qua supra dictum est, aut ipsismet narret eam notario, qui ipsis dictantibus illam redigit in actis.

Sed nunquid, si reus absoluatur, denunciator ratione calumniæ erit in expensis condemnandus? Respond. quòd sic, ita dixit Cyn. in l. seueriter. in vltimis verbis. C. de excusa. tutorum. Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Albe. in l. sancimus. nume. 6. in fi. C. de iudi. quem refert Gratus, consil. 97. nu. 2. lib. 1. Et ita fuisse de facto terminatum in ciuitate Regii, attestantur nonnulli, quos refert Catald. de syndic. quæst. 182. Et dicit Guido Papæ decis. 269. Denunciator, nu. 1. quòd in curia Delphi. denuncians aliquem nominatim pro aliquo delicto, si ille sit absolutus, condemnatur in expensis, si verò denunciat delictum in genere, non tenetur, nisi deinde subministrauerit probationes contra aliquem, vel instigauerit iudicem ad eum condemnandum. Subdens, quòd ita etiam vidit suis temporibus sæpe iudicari. Sed certè quidquid sit de iure, hodie de consuetudine isti syndici non puniuntur propter calumniam, nam ex quo denunciant ex necessitate eorum officii, cessat omnis præsumptio calumniæ. Et ita de facto seruari attestatur Alber. in d. l. ea quidem. num. 9. in fi. & Amad. de syn. nu. 85. Quod tamen ego intelligo vt procedat quantum ad hoc vt excusentur à præsumpta calumnia, quæ scilicet oritur ex eo ipso, quòd delictum non probatur, vt dixi infra. q. 62. versi. Dixi supra. Sed si appareret de vera calumnia, tunc procederet communis opi. vt deberet in expensis condemnari, & fortè etiam grauius puniri iudicis arbitrio, iuxta ea quæ dixi infra q. 81. versic. Sed quæro. vbi verò esset aliquis denunciator, qui non ex necessitate officii, sed spontè accederet ad denunciandum, crederem de eo iudicandum esse, prout de accusatore, & ideo ratione calumniæ illum esse cõdemnandum, ut de accusatore dictum est in locis præallegatis.

Quæstio. VIII.

SVMMARIVM.

Deprehensionem rei in flagranti crimine aperire viam iudici ad inquirendum.

Et an faciat plenam probationem, versicu. Scias tamen.

Et an reo deprehenso in flagranti crimine dandus sit terminus defensionis, & copia indiciorum, versi. Sed nunquid.

Et an requiratur sententia, versi. Quæro, an quando.

Et quid si iudex oculis propriis videat maleficium committit, versi. Sed pone.

ALIIS etiam modis aperitur iudici via ad inquirendum, nulla querela, aut denunciatione præcedente, puta si delinquens sit in fla-

granti crimine repertus, tunc enim non modo iudex potest contra eum inquirere, sed etiam procedere vsque ad sententiam iuris ordine seruato.

Scias tamen, ꝙ deprehensio in crimine non facit plenam probationem, sed tantũ modo operatur, vt reus possit torqueri, & ita communiter tenetur, vt ait Albe. in l. defensores. num. 2. C. de defens. ciuita. Et ideo debet iudex bene aduertere, ne statim procedat ad executionem cõtra eum, qui ad prætorium dicit tanquam deprehensus in flagranti crimine, nisi aliter etiam constet tale delictum ab eo cõmissum fuisse. Solent itaque cauti iudices tales homines, qui ad eos conducuntur tanquam deprehensi in flagranti crimine, examinare, & vbi fateantur, exequi pœnam contra ipsos, vbi vero negent, statim absque aliquo processu ducere ad torturam, vt eos cogãt ad delictum confitendum. Et hac practica vtuntur assessores, vt dicit Ang. in l. interdum § qui furem. numero 8. ff. de furtis. Et scias, quòd licèt talis postea reperiatur innocens, non propterea iudex, qui illum torsit, tenebitur in syndicatu, quia illa in ciuilis ductio ipsum ita ductum in illud periculum posuit, vt dicit text. in d. §. qui furem. & notat Ang. ibi, subdit tamẽ, Vtere hac tortura velut homo discretus, secundum causam, qualitatem, & conditionem personæ, ne aliàs vt iudex peruersus recipias punitionem. Hæc autem intellige, vt procedant in grauius delictis, pro quibus etiã pœna grauis imponitur. Cæterùm in leuibus delictis potest iudex aliquem repertum in flagrãti crimine ponere ad Cathenam, vel Berlinam, vt vulgò dicitur, absque aliquo processu, & ita seruari ex consuetudine terrarum attestatur Ange. in d. l. ea quidem. numero 1. in fine subdens ab huiusmodi consuetudine non esse recedendum Et illum refert Paris Put. de syndic. fo. 287. num. 8. Et ita se practicasse attestatur Bar. in l. leuia. num. 12. ff. de accus. Dicit etiam Ang. in l. ictus fustium. num. 2. ff. de his, qui not. infam. ꝙ videmus hodie seruari, ꝙ inuenti ad furandum vuas per officiales rectorum, absque interlocutoria, aut diffinitiua ducuntur cum vuis ad collum per ciuitatem. Et eodem modo inuenti cum armis de facto ducuntur ad palatium, & compelluntur ad soluendam pœnam antequam recedãt. Idem dicit Cagno. in l. vnica. in princip. nu. 98. ff. si quis iusdic. non obtemp. Adde tamen, dum modo ille deprehensus sit persona vilis, secus autem si esset persona nobilis, vel honesta, talis enim non esset puniẽdus pœna infami. Bene vidi aliquãdo etiam nobiles deprehẽsos cum armis, sine processu plecti ictibus funis publicè, & non est iudicio meo mala practica, quãuis Paris Put. de syndic. fol. 339. ca. 2. post num. 2. aliter sentiat, dicens, quòd tortura est maxima pœna &c. & ego sæpe vidi illã obseruari, licèt quandoque ex eo iudicib. malè euenerit.

Sed nunquid reo capto in flagranti crimine debet dari terminus defensionis, aut copia indiciorum? Respon. Bal. in l. vt vim. num. 2. ff. de iustit. & iu. tenuit quòd non debet ei dari copia processus, neque statui aliquis terminus ad se defendendũ. Et dicit Foller. in pract. crimi. fo 197. col. prima. in fi. quòd illud dictum Baldi quotidie practicatur. prout etiam fuisse practicatum Neapoli in illis nobilibus, qui fuerunt reperti cum scalis ad domum cuiusdam nobilis mulieris, refert Grammat. super constitu. Regni, fol. 58. numæro 15 & deci. 36. Ego, si reus confiteretur delictum vtique transirem cum hac sententia, sed si negaret, putarẽ illam esse valde periculosam. Et ideo consulo iudicibus, vt cautè procedant in huiusmodi casibus, neque exequantur pœnas capitales non datis defensionibus, nisi sit reus præter talem deprehensionem, etiam per testes idoneos de ipso delicto manifeste conuictus, vel cõfessus. Bene verum est, quòd vbi esset periculum maioris scandali, puta quia delictũ esset atrox, & populus magnis clamoribus postularet eius supplicium non deferri, vel quia esset concitata seditio, nec posset de facili sedari, nisi aliquis, qui esset deprehensus citare populum, statim suspenderetur, tunc crederem posse iudicem excusarit, qui illud faceret. Licèt enim dici soleat, quòd vanæ voces populi non sunt exaudiendæ, illud tamen intelligendum est, quo ad hoc vt innocens condemnetur

tur

tur, vt contigit Saluatori Nostro Christo, Iesu, vel vt nocens absoluatur. Sed bene quandoque exaudiuntur, vt pœna nocenti acceleretur, & nõ differatur, donec principi rescribatur. Et hæc est communis resolutio, vt dicit Salic. in l. decurionum. in fi. C. de pęnis. & ita se vidisse de facto Florentiæ attestatur Catald. de synd. q. 212.

Quæro, an quando reus est deprehensus in flagranti crimine, requiratur sententia? Resp. glo. in l. ictus fustium. in glo. 1. in primis verbis. ff. de his, qui no. infa. videtur sentire, quòd non, sed quòd potest ei infligi pœna absque sententia, & illam dicit esse communiter approbatam Boss. in tit. de denuncia. nume. 10. Practica tamen obseruat, ꝙ collaterales nunquam faciunt executionem alicuius pœnæ, nisi sententia præcedat, possent tamen his casibus omitti solennitates requisitæ in sententiæ prolatione, & sufficeret simplex ordinatio à iudice subscripta.

Sed pone, quòd iudex oculis propriis videat aliquem aliquod maleficium committere, nunquid poterit illum condemnare? Resp. ꝙ non, nisi aliter probetur, & ita tenent Doctores, vt dicit Alber. in 1. par. statutorum. quæst. 53. Licèt enim lex multum de iudice cõfidat, vult tamen ꝙ secundùm acta, & probata iustitia ministretur, aliàs posset iudex aliquem suspendi facere, & dicere, ꝙ ipse vidit aliquod maleficiũ ab eo committi, quod esset intollerãdum. Vide quæ dixi infra q. 66. versicu. Scias autem. Et licèt aliqui dixerint, quòd poterit iudex ex eo casu illum torquere, tamen in hoc etiam contrarium tenetur per Doctores, vt dicit practi. Carer. fol. 108. numero 144. Bene ex eo quòd iudex videat aliquẽ delinquere, poterit absque alia querela, aut denunciatione statim super eo informationes assumere, & contra eum procedere, & sic iste erit vnus ex casibus, in quibus aperitur via iudici ad inquirendum absq; vlla querela, denunciatione, vel diffamatione præcedente. Et adde, ꝙ etiam hoc casu danda est reo copia processus, & terminus defensionis, prout rescripsit senatus in causa cuiusdam M. Antonii Cribelli, qui coram Prætore, & fiscali blasphemauerat 6. Apri. 1559. P. N.

Quæstio. IX.

SVMMARIVM.

Notorietatem delicti aperire viam iudici ad inquirendum est.

Et quod dicatur delictum notorium, ibid.

Et an requiratur, quòd sint etiam notoria qualitates ipsius facti, versicu. Sed aduerte.

Et an in processu, qui fit super notorio, requiratur citatio, versicu. Quæro nunquid.

Et an requiratur probatio ipsius notorii, versicu. Item quæro.

Et per quot testes probetur notorium, vers. Quæro nunc.

Et an in crimine notorio danda sit reo copia indiciorum, & terminus defensionis, ver. Quæro etiam.

Et an in notoriis requiratur sententia, ver. Præterea quæro.

Et an in notariis admittatur appellatio, versi. Vlterius quæro. Remissiuè.

SED quid dicendum in crimine notorio? Respond. ꝙ notorietas delicti non modò aperit iudici viam ad inquirendum, sed etiam facit vt possit etiam vsque ad executionem procedere iuris ordine non seruato. Vt autem scias, quid dicatur notorium, videnda sunt quæ dixi infra libro 7. §. notorium. Nam vt dicit glos. vnica. in ca. manifesta. 2. quæst. 1. quotidie. de notorio loquimur, & quid sit notoriũ ignoramus. In hoc tamen proposito dic, quòd illud dicitur crimen notoriũ, quod aliqua tergiuersatione celari non potest, vt illud, quod fit corã populo, vel maiori parte populi, & ita dicunt Doctores, vt ait Cyn. in d. l. ea quidẽ. colum. 2. versicu. Quia ergo. Et sic vides, quòd non modò illud, quod est facti permanentis, sed etiam illud, quod est facti momentanei, potest trãsire in notorium, licèt aliqui contrarium dixerint. Et hæc est communis opinio, ut dicit Tort. inter consilia Anton. de Butr. consilio vltimo. post numero 27. versiculo. Ex prædictis,

ctis ergo. Apostill.ad Angel.de malefic.in verbo, Etiam per modum notorii. sub numero primo.

Sed aduerte, quia in hoc proposito non sufficit factum ipsum esse notorium, puta quòd Seius interfecerit Caium, nisi etiam sint notorię qualitates ipsius facti, scilicet quòd nulla defensio, aut excusatio competat Seio, quominùs puniendus sit pœna homicidii. Et hanc dicit esse communem omnium conclusionem Colleg. Floren. inter consilia Curtii Sen. consi. 21. num. 13. Tortus in d. consil. vlti. post nu. 28. versic. Nec obest textus. Potest enim esse, quòd homicidium fuerit ad sui defensionem commissum, vel quòd aliàs Caius impunè occidi potuerit, vel huiusmodi, de quibus dixi diffusus supra hoc eodem lib. §. Homicidium.

Quæro, nunquid in notoriis requiratur citatio? Respon. quòd ad sententiam vtiq; requiritur, & in hoc nullus dubitat, vt dicit Alber. in d.l.ea quidem. num. 14. in fi. Hanc etiam dicit esse magis communem opinionem Are. consil. 153. nume. 7. quem refert Boss. in ti. de denunciatione. num. 9. in fi. & in titulo, quomodo procedatur in crimine notorio. post numero 6. Quod tamen intellige iuxta ea, quæ dixi infra q 31. ver. Sed hic quæro. Sed ad assumenda indicia super ipso delicto notorio nō est reus citandus, quotiescunque ex tali citatione reus instrueretur ad fugam. Et hanc dicit esse communē opinionem Ferret. consi. 31. nu. 11. Et licèt Anto. de But. in cap. cùm olim. de re iudica. dixerit esse speciale in Papa, vt processus per eum factus in notoriis absque citatione valeat nihilominus illud dictum cōmuniter reprehenditur, vt dicit Barb. consi. 70. num. 14. lib. 4. Dixi infra quæst. 31. circa princ. Bene verum est, quòd si notorium esset, nullam defensionem competere, eo casu (secundùm aliquos) posset procedi sine citatione. Et hanc opinionem dicit esse communem, & veram Colleg Floren. inter consilia Curt. Sen. consil. 21. nume. 15. Tortus in d. consi. vltimo, num. 30. Secus autem quando certum esset defensionem competere, vel esset dubium, vt ibi. Et hāc distinctionem fieri per omnes attestatur Pract. Carer. fo. 28. versi. Et an, & quando. Ego verò indistinctè teneo, quòd in quocunque notorio, si reus est absens, debet citari non modo ad processum, si non sit suspicio fugæ, nam eo casu debet (si potest) personaliter capi, sed etiam ad sententiam vt supra dixi, non enim video, quomodo constare possit nullam defensionem, aut excusationem reo competere, nisi eo monito, & audito. Si verò sit præsens, scilicet in carceribus detentus, crederem, quòd posset procedere communis opinio, quòd vbi certum esset nullam defensionem cōpetere, nulla citatio requireretur. Sed bene reus ipse verbo monendus & etiam audiendus esset, si vellet aliquid ad sui defensionem deducere.

Item quæro, nūquid in notorius requiratur probatio delicti? Respon. quòd nō. Et est communis opinio, vt dicit Alber. in l. ea quidem. num. 18. Et ideo dicit Ange. in l. ictus fustium. nu. 4 ff. de his, qui no. infa. quòd mos hodie inoleuit, quòd recto res immediatè absque aliquo processu faciunt decapitari, & suspendi, & membra mutilari de facto malefactoribus notoriis quibus, vt ipse ait, ita pœnas imponi subito expedit Reipublicæ. Et licèt Cy. in d.l. ea quidem. col. 2. ver. Secundò iuxta hoc, teneat, quòd vbi negetur, debeat probari, nihilominus secūdùm Alber. in loco præallegato eius opinio non seruatur, nec approbatur per Doctores. Sed certè iudicio meo, Alber. non refert fideliter verba Cy. Et ideo puto, quòd malè illum reprehendat. Propterea scire debes, quòd magna est differentia, an dicatur notoriè constare de crimine, vel dicatur constare crimen esse notorium, iuxta ea, quæ dixi in dicto §. Notorium. dico igitur sic, quòd aut quæris an sit probanda notorietas ipsius delicti, scilicet ipsum delictum, de quo agitur notoriè, commissum fuisse, & dic, quòd sic, & ita loquitur Cyn. Et in hoc nemo contradicit, neque sufficeret, quòd notoriè de eo appareret. Potest enim esse, quòd vel per testes de visu, vel per confessionem ipsius rei, ex quibus dicimus notoriè, constare de crimine, probaretur delictum, & tamen nullus sani capitis dicet delictum ita probatum posse dici notorium,

ad

ad effectum vt super eo tãquam notorio, ex abrupto procedi possit. Aut quæris, an sit probandum ipsum crimen, quod prætenditur esse notorium, Et adhuc est distinguendum, nam Aut quæris an debeat constare iudici ipsum crimen fuisse commissum, & tenendum est, ꝙ sic, iuxta ea quæ dixi supra quæstio. quarta. Aut quæris an debeat vere probari, ꝙ crimen fuerit commissum ab eo contra quem prætenditur esse notorium, Et dic, ꝙ non, Et ideo licèt non adsint testes, qui deponant super scientia delicti, si tamen appareat de delicto, & adsint testes idonei probantes concludenter esse notorium, quòd Titius illud crimen commisit, poterit Titius ex eo condemnari. Et ita procedat opin. Albert. & communis, quæ tamen iudicio meo est multum periculosa, Et ideo recte dicit Salic. in d. l. ea quidem, numero 93. Caueat iudex, ne asserat delictum notorium, cùm non sit, multa enim dicuntur notoria, quę non sunt, propterea consuluit iudici, vt maiorem partem viciniæ examinet super delicti commissione, ne postea tempore depositi officii puniatur, si de notorio non doceret. Debet igitur iudex super tali notorio informationes assumere, Et hæc est communis opinio, vt attestatur Afflict. super secunda parte constitutionum Regni, Rubri. decima, post nume. 30. Et scias, quòd debet notorium constare iudici, vt iudici est actis secundùm communem opin. vt dicit Practi. Conradi. fol. 240. in fin. & fol. 241. num. 14. Et ideo non sufficerent informationes ab ipso iudice extraiudicialiter assumptæ.

Quæro nunc, per quot testes notorium probetur? Respon. gl. in c. Deus omnipotens. §. quando autem, in verbo, Iudicis, secunda qõ. 1. dicit, ꝙ probatur per duos testes, Et ita se habet communis opin. vt attestatur Salic. in d. l. ea quidem, nu. 82. vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. Faciunt quæ dixi supra q. 6. versicu. Sciendum est.

Quæro etiam, nunquid in crimine notorio danda sit reo copia indiciorum, aut terminus defensionis? Respond. quòd sic. Et hanc dicit esse communem opinionem Ant. Gomez. c. 1. delictorum, post nu. 43. referens id attestari Salic. in d. l. ea quidẽ, num. 86. qui tamen in libro meo hoc ibi non dicit. Tu ergo dic, quòd, Aut reus proponit aliquam exceptionem, vel defensionem ad excusandum delictum, & dãda est ei defensio, Aut ipse fatetur nullam excusationem habere & non est illi danda. Et hanc practicam seruat totus mundus, vt dicit Boss. in titu. de denunciatione, nu. 6. in fin.

Præterea quæro, nunquid in notoriis requiratur sententia? Respond. glo. in ca. euidentia, in verbo. Non indiget clamore. de accusatio. tenuit, ꝙ etiam super notorio ferenda sit sententia, Et illam dicit esse communiter approbatam Marsil. in pract. crimin. §. Aggredior, numero 133. Pract. Conradi, fol. 238. post numero 4. Et licèt aliqui tenuerint, quòd vbi crimen est ita notorium, quòd nulla potest tergiuersatione celari, non requiratur sententia declaratoria, quodetiam in plerisque locis frequentissimo omnium consensu receptum esse attestatur Didacus in repetit. capituli, Alma mater, folio 421. num. 9. de senten. excommuni. in 6. nihilominus quidquid sit de iure, certe de consuetudine indistincte obseruatur, vt etiam in criminibus notoriis requiritur declaratoria, Et ita hanc sententiam esse in praxi receptam fatetur idem Didac. in loco præallegato.

Plus dicunt aliqui, quòd non potest dici delictum notorium, quod excusationem non habeat, nisi prius fuerit super hoc cognitum, & declaratum per iudicem, illud esse notorium, citatio etiam ipso reo, Et hanc opinionem attestatur esse communem Aretinus in dicto consilio 163. quem refert Ferret. consilio 31. numero 5. & 35. licèt Areti. in libro meo hoc explicite non dicat, Et ideo iudices in huiusmodi notoriis caute ambulent, ne si nimis properent, se ipsos inuoluant, vt supra dixi. Vidi etiam in proposito citationis quæ dixi supra versiculo. Quæro nunc.

Vlterius quæro, nunquid in notoriis admittatur appellatio? Dixi infra quæst. 94. versi. Solet etiam.

Quæst.

Quæstio. X.

SVMMARIVM.

Querelam partis offensæ aperire viam iudici ad inquirendum.

Et an querela successoris loco accusationis, versi. Scias autem.

Promotor seu instigator inquisitionis quis dicatur, versi. Aliquid etiam. *& seq.*

Et an sit citandus, versicu. Quæro nunquid.

Aduocatus, siue procurator fiscalis, qui instigant inquisitionem, an reo absoluto sint in expensis condemnandi, versiculo. Sed nunquid.

Et an fiscus debeat querelam porrigere, versicu. Sed quæro.

ALIVS est modus, per quem iudici aperitur via ad inquirẽdum, scilicet querela partis offensæ, Et licèt isti duo modi procedẽdi, scilicet ad querelam, & ex officio, videantur non modo diuersi, sed etiam quodammodo incõpatibiles, tamen consuetudo admittit, quòd super querela partis iudex statim incipiat inquirere, scilicet informationes ex officio assumere, vt dixi supra quæst. 3. versi. Hinc infertur.

Scias autem, ꝙ hæc querela multũ differt ab accusatione, nam in accusatione de iure requiritur solennis libellus & inscriptio, vt dixi infra qõ. 11. versicu. Dixi quoque, sed modus ille procedendi per viam solennis accusationis abiit prorsus in desuetudine, & loco accusationis successit hic modus querelandi. Et ideo hodie per totam Italiam obseruatur, quòd libellus non datur, sed simpliciter fit quædam scriptura, quæ datur loco libelli, & debet talis scriptura continere nomen accusatoris, & accusati, & iudicis, & criminis commissi, & quo loco, anno, & mense commissum fuerit, necnon & diem dati ipsius libelli. Et si hæc deficiant, non procedit talis scriptura, quæ hodie datur loco libelli, ut dicit Gand. de malefi. in Rub. qualiter fiat accusatio, nu. 6. quem refert Augu. ad Angel. de malefi. in verbo, Et ad querelam, num. 3. & Boss. in tit. de accusat. nume. 2. & Carauita super ritu. 20. magnæ curiæ, nu. 4. & super ritu 202. num. 6. & Practi. Conradi, fol. 225. num. 5. Dum tamen ipse Boss. postea subdit num. 6. ꝙ vsus non admittit tales querelas pro accusationib. Tu dic id verum esse, si sumatur accusatio in forma solemni, prout de iure requiritur, sed certe hodiernis temporibus vtique dici potest huiusmodi querelas subrogatas esse loco accusationis, Et quamuis, vt ipse dicit, non disputetur super istis querelis, an habeant requisita vel ne, hoc procedit ex eo, quia talia requisita in parte sunt, à consuetudine sublata, vt apparebit infra in discursu materiæ accusationis, & præsertim quæst. 18. per totum, Et etiam quia hodie inquisitio concurrit in omnibus ferè processibus cum ipsa querela siue accusatione, vt dixi supra in d. vers. Hinc infertur, Et sic iudex ex officio supplet quoscunque defectus. Sed in casibus, in quibus ex forma statuti, uel consuetudinis iudex non posset procedere nisi ad querelam partis, proculdubio ea, quæ possent de iure opponi contra accusatorem, & accusationẽ, possent opponi contra querelantem, & querelam, Et ita multoties vidi in facto obseruari, Plus dico, ꝙ si non esset aperta via iudici ad inquirendum aliter quàm per querelam, puta quia non ꝓcederet denunciatio, neque diffamatio, neque aliquid aliud ex his, quæ aperiunt viam inquisitioni, non deberet iudex procedere super huiusmodi querela, nisi haberet legitima requisita, iuxta ea, quæ dicit Gandin. in loco præallegato, licèt contrarium plerunque obseruetur de consuetudine, secundùm quam iudices valde prompti sunt ad procedendum, neque multum super istis subtilitatibus insistunt.

Aliquid etiam hoc loco dicendum esset de promotore, seu instigatore inquisitionis, super quo ego pauca tantùm modo attingam, ne aliquid prorsus omissum fuisse videatur, certe reperire poteris in locis ordinariis.

Scias igitur, quòd tria sunt genera eorum, qui instigatores, seu promotores inqui-

inquisitionis appellātur. Aliqui enim id faciunt ex necessitate, vel saltē ex debito eorum officii, prout sunt aduocati, & pro curatores, seu syndici fiscales, ad quos ma ximè ptinet instare assiduè, vt iudices cō tra delinquentes inquirant. Aliqui verò id faciunt ex præcepto, siue deputatione iudicum, qui solent deputare aliquē coadiutorem, qui loco partis, seu fiscalis assi stat inquisitioni, nam in quocunque casu in quo iudex potest ex officio procedere, potest etiam creare, & cōstituere fiscalem qui accuset. Et ita practicatur, teste Anto. Gomez. c. 1. delictorum post nume. 10 in prima ampliat. intellige qui accuset, non vt aperiat hoc modo viā inquisitioni, sed vt postquā illi est aperta via ad inquirendū, assistat ipsi inquisitioni, prout faceret accusator. Et hoc quando non adest aduo catus, seu procurator fiscalis ordinarius, tunc enim non solet aliquis alius deputa ri. Postremo aliqui id faciunt spontè, qa comparent in iudicio, & subministrat testes, & indicia contra reos inquisitos.

Quæro, nunquid instigator si citandus in causa inquisitionis? Respond. de Aduocato, seu Syndico fiscali nulli dubium est, quin sit citādus, nam in quocunque iudicio, in quo potest ex officio procedi, fiscus est loco partis. Idemq; dicēdum est in eo, qui sit a iudice deputatus, nam & ille succedit loco fiscalis, & de eo idem iudicandum est in illa causa, quod de fiscali. Si verò loquimur de instigatore, seu promotore voluntario, tunc dicit Boss. in tit. de inquisitione. nu. 27. quòd si talis instigator prius querelauit, & ad eius querelā iudex inquisiuit, tenet locum partis, & ideo est citandus, & subdit, quòd ita concludunt Doctores, & quòd ita seruatur, & cum eo est lis contestanda, prout etiam cum accu satore, secundùm glo. in c. cùm I, & A in verbo, Lite non contestata. de re iud. quam dicit esse ab omnibus approbatā Cardi. Alex. in c. de accusatione. col. 97. in principio. 2. quæstio. 8. Quod tamen intellige secundùm ea, quæ de litis contestatione dixi infra quæstio. 45. circa principium. Ego autem dico, quòd si querelauit, tunc non est citandus tanquam instigator, seu promotor inquisitionis, sed tanquam accusator, quia (vt dixi supra) tales querelæ succedunt loco accusationum, sed quando quis nō querelat, sed tantùm instigat, seu promouet inquisitionem, non est de necessitate citandus, nisi compareat, & petat in actis se citari, nam eo casu, licèt prius non querelauerit, habetur loco partis, & citatur, & vbi succumbat condemnabitur etiam in expensis vt accusator, prout in facti contingentia condemnatos fuisse quosdam instigatores refert Papo libro 24. ti. 1. Arresto 2. Et ita seruatur com munis practica.

Sed nūquid Aduocatus, vel procurator fiscalis qui instigant inquisitionem, & faciunt procedi contra aliquem, tenebuntur ad expensas, si repertum fuerit illum non esse culpabilem? Respond. de iure fortè posset dici, quòd sic, sed de consuetudine apud nos contrarium seruatur, prout etiam seruari in patria Delphina attestatur Guido Papæ decis. 269. Denunciator. post nu. 1. Et quòd de consuetudine procurator Regius non subiiciatur expensis actiuè, neq; passiuè, attestatur pract. Millei, fol. 16. nu. 45. Bene verum est, quòd si dolosè, & calumniosè persequeretur aliquem, esset in expensis, & damnis versus partem condemnādus, vti quilibet priuatus. Et ita pluries seruatum fuisse per parlamentum Pariense attestatur Papo in d. tit. 1. Arresto 4.

Sed quæro, Tu scis, quòd hodie nemine querelante fiscus succedit loco accusa toris, vt dixi supra quæstio. 3. versi. Sed certè, nunquid ergo debet eo casu fiscus querelam, seu accusationem porrigere, super qua iudex deinde procedat? Respond. quòd non, sed tantùm proceditur ad informationem eo instante, & ita se habet communis obseruantia omnium Curiarum, vt dicit Carauita super 20. ritu magnæ curiæ, post nume. 4. Et dicitur semper instare fiscus, vt procedatur contra delinquentes, etiam si de huiusmodi instantia in actis non apparet, debet tamen prius esse aperta via iudici ad inquirendum aliter quàm p instigationem ipsius fiscalis iuxta sæpius dicta, vt iudicibus præcludatur via subditos vexandi indebitis impensis.

Quæstio. XI.

SVMMARIVM.

Inquisitio an fiat contra absentem.
Et an sit citandus ille, contra quem assumuntur indicia, versi. Item quæro.
Et an pars offensa; versicu. Sed quid è conuerso.
Iudex, an debeat interrogare reum super his, de quibus contra eum intendit inquirere versi. Quæro etiam.
Et an ante inquisitionem danda sit reo copia indiciorum, versi. Vlterius quæro.
Remissiuè.

NVNC videamus, quomodo procedendum sit in iudicio inquisitionis, intelligendo semper, quòd inquirere sit ex officio testes, seu informationes recipere cōtra aliquem pro aliquo delicto, vt dixi supra quæstio. 3. in principio. Et in primis quæro, an possit procedi per inquisitionem contra absentem, an autem contra presentem tantùm? Respond. de iure loquendo regulariter non proceditur via inquisitionis nisi contra præsentem, si verò reus sit absens, modò nō per contumaciam se absentem fecerit, non potest inquiri, ita notatur per omnes in dicto capit. qualiter, & quando. Sed certè quidquid sit de iure, hoc de consuetudine non obseruatur, sed semper fit inquisitio de delicto, siue inquisitus sit præsens, siue sit absens, & siue per contumaciam se absentauerit, siue non, vt attestatur Marian. in repetit. d. cap. qualiter, & quando. num. 91.

Item quæro, nunquid priusquam indicia contra aliquem, debeat ille citari? Respon. de iure communi vtique requiritur partis citatio, aliàs testes examinati reo non citato, nullam contra eum fidem facerent, neque ad sententiam, neq; ad torturam. Et hæc est communis opinio, vt dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 5. num. 33. Anto. Gomez. capit. 12. delictorum. post num. 18. Quinimò Anto. de Butr. in d. ca. qualiter, & quando. §. debet post numero 40. dicit, quòd in receptione testium in causa inquisitionis specialis debet reus citari, & quòd ita obseruat communis practica, & illum refert Aret. in eod. §. debet. nu. 98. Sed certe quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt attestatur ipsemet Blanc. in loco præallegato, subdens, quòd propterea defensores reorū non debent multum insistere super ista communi sententia. Hanc etiam dicit esse communem practicam omnium Curiarum Foller. in practi. crimin. cano. fol. 109. numero 1. Dicit etiam Blan. ibi, nu. 6. quòd stylus, & consuetudo est in ciuitatibus Lōbardiæ, quòd testes, siue super generali, siue super speciali inquisitione, & etiam super accusatione examinantur sine citatione partis, & allegat Alexan. consil. 65. num. 9. in fi. libro 1. quod est duplicatum in consilio 41. libro 7. qui dicit, ꝙ (vt verbo fertur) ita est stylus, & consuetudo in partibus Lombardiæ, quòd testes recipiantur sine citatione partis. Et ita esse stylum Italiæ asserit practica. Casoni, fo. 103. post nume. 1. Dicit etiam Berbe. in Viatorio iuris. in rubri. de iudic. colum. 27. quòd vsus, consuetudo, & stylus hanc opinionem approbāt. Hunc etiam esse receptum vsum, stylum, & cōsuetudinem attestatur pract. Iodoci, fol. 24. num. 18. Tu autem dic, bene verum esse, quòd de consuetudine huius prouinciæ testes, qui assumuntur ad informationem curiæ contra reum absentem, recipiuntur parte non citata, ad effectum procedendi ad capturam siue citationem contra reum, & si ipse deinde vocatus fuerit contumax, faciunt fidem, etiam quo ad hoc, vt super eorum attestationibus possit contra eum ferri sententia diffinitiua. Et hæc practica fuit optima ratione introducta, ne si reus citaretur, statim aufugeret, vel posset facilius testes examinandos subornare. Sed si reus comparet, tunc attestationes talium testium examinatorum absque citatione partis nullam fidem faciunt, neque ad condemnationem, neque ad torturam, nisi parte ipsa præsente, aut legitimè citata, seu monita deponant, vel prius per eos deposita repetant, & in eis persistant. Cæterùm quando processus fit reo comparente,

parente, vel in carceribus existente, semper seruatur communis opi. etiam in hac prouincia. Dixi infra quæst. 45. versiculo. Cæterùm si reus.

Sed quid è conuerso, nunquid in hac inquisitione debet citari pars offensa? Respond. de iure forte dici posset, quòd sic, sed hoc de consuetudine non obseruatur nisi Florentiæ, vt dicit Ange. in d. repe. l. si vacantia. C. de bon. vacã. quem refert Marian. in repe. d. cap. qualiter, & quando, post nu. 213. in 71. q. & Ange. de malefi. in verbo, Et ibi caput, nume. 2. Tu vero dic, ꝙ aut pars querelauit, & de necessitate citanda est, aut non querelauit, & tũc quã uis necessario citari non debeat, tamẽ cauti, & iusti iudices illam semper citari faciunt ad subministradum indicia, si quæ habent, ad coadiuuandam intentionem fisci, Et ita seruatur in hoc ducatu, etiam si procedatur per inquisitionem, vt attestatur Bossa in titu. de sentent. num. 81. in fi. Vide quæ dixi infra quæst. 31. versi. Vlterius quæro.

Quæro etiam, nunquid priusquam iudex inquirat, debeat reum interrogare super his, de quibus intendit contra eum inquirere? Dixi supra quæst. 6. versi. Successiue quæro.

Vlterius quæro, nunquid ante inquisitionem sit dãda sit reo copia iudiciorum? Dixi in d. quæstio. sexta, versicu. Sed quid si reus.

Cætera autem, quę pertinent ad formã processus criminalis, scilicet quomodo, & a quibus assumenda sint indicia, & quid agendum sit post ipsas informationes assumptas, cum non minus iudicio accusationis, quàm inquisitionis communia esse videantur, paucis in primis de accusationis iudicio specialiter præmissis, infra suo ordine explicabimus.

Quæstio. XII.

SVMMARIVM.

Accusatio quid sit.

Et an sit remedium ordinarium, versicu. Quæro nunquid. *Remissiue.*

Et an sit actio, vel officium iudicis, versicu. Item quæro.

Inquisitio an sit actio, vel officium iudicis, ibidem.

Iudex procedens super accusatione, an dicatur procedere officio iudicis nobili, vel mercenario, ibidem.

Accusationis forma quæ sit, versicu. Quæro quæ sit.

Accusatio an debeat fieri in scriptis, ibid.

Et quæ in ea requirantur, versicu. Præterea.

Et an si omittantur, sit accusatio ipso iure nulla, versiculo. Dixi exprimendum.

Et quid si agatur de crimine ciuiliter, ver. Adde quòd.

Et quid si procedatur per viam inquisitionis, ibidem.

Et an locus notorius debeat per confines designari, versic. Sed pone.

Et an dies exprimendus sit in accusatione, versic. Dixi etiam.

Et quid si dies expressus non probetur, ver. Sed quid si accusator.

Et an accusator teneatur se inscribere ad pœnam talionis, versic. Dixi quoque, *& versi.* De iure autem.

Et quæ sit forma inscriptionis, versiculo. Forma autem.

Et quid de consuetudine, versicu. Cæterùm.

Et quid de iure canonico, versiculo. Scias tamen.

Et an accusantes de adulterio teneantur se inscribere ad pœnam talionis, versiculo. Sed retenta.

Et an mulier teneatur se inscribere, versic. Quæro etiam.

Et an in accusatione requiratur conclusio libelli versic. Vltimo quęro.

HACTENVS de inquisitione dictũ est, nunc de accusatione videamus. Quæro igitur in primis, quid sit accusatio? R ñ. Accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniẽte subscriptione, ita diffiniunt communiter doctores,

vt dicit Fel. in Rubr. de accus. nu. 3. quem refert Gigas de crimi. Lęsæ Maiest. fol. 58. q. 1. num. 4. Et dicit Marian. in d. Rubri. de accus. nume. 1. quòd hanc diffinitionē omnes doctores sequuntur. Mihi (vt sæpius dixi) disputatio super diffinitionibus in pract. visa est semper inutilis, propterea multa, quæ contra hanc dici possent, consulto omitto.

Quæro, nunquid accusatio sit remediū ordinarium? Dixi supra q. 3. versi. Debes autem, & versi. Sed certe.

Item quæro nūquid accusatio sit actio vel sit officiū iudicis? Vtilitas aūt huius quæstionis potes esse maxima, puta si extet statutum, ꝙ non soluens collectas, nō admittatur ad agendum, certe si est actio, non poterit accusare, si vero est officium iudicis, vtique poterit, nā qui prohibetur agere, non prohibetur iudicis officium implorare. Proprerea multæ, & magni momenti sunt differentiæ inter actionē, & officium iudicis, quas ponit Barto. in l. 1. nume. 10. ff. de iurisdic. omnium iudi. In hoc autem articulo magis communis opin. videtur esse, ꝙ sit potius iudicis officium, quàm actio, prout attestatur Berous in Rubr. de accusat. num. 7. in fi. licèt ipse post multa teneat, quòd sit quædam tertia species. Ego vero semper tenui, quòd accusatio (prout erat de iure introducta) esset potius actio, quàm officium iudicis, Sed hodie cùm ex generali consuetudine sublatæ sint ferè omnes solennitates, & formæ accusationum, proptereaque (vt supra dixi) cum accusatione, seu querela partis officium iudicis inquirentis semper ferè simul concurrat, crederem, quod posset sustineri communis opinio. Et ideo nō putarem ab ea esse in practica recedendū, quæ etiam magis fauorabilis est, ne delicta impunita remaneant. Bene verum est, quòd si essemus in casibus, in quibus non potest ex officio procedi, forte verius esset dicere, quòd esset de ea iudicandum, prout de actione. Hæ tamen difficultates raro contingunt in practica. De inquisitione vero, nulli dubium est, quin sit officium iudicis, Et hoc omnes fatentur, vt dicit Berous in dicta Rubr. de accusat. num. 10. Scias autem in hoc proposito, quòd iudex procedens super accusatione, dicitur procedere officio iudicis nobili, non mercenario. Et hæc est communis opin. vt attestantur scribentes in l. imperium. ff. de iurisdi. omnium iudic. & in specie Caccialup. num. 11. & Gaspar Valas. num 40. & Sapia, num. 23. quòd de iure potest esse vtile ad multa, licèt in facti contingentia, nunquam viderim de his tractari.

Quæro quæ sit forma accusationis, & in primis nūquid debeat fieri in scriptis? Respond. Salic. in l. penul. nume. 2. C. de accusat. tenuit, quòd siue accusator porrigat libellum dictarum iudici in scriptis, vel porrigat verbalem querelam apud acta iudicis, & tabellio eam in scriptis redigat, iuxta formam l. libellorum. ff. de accusat. quòd satis est solennis accusatio, seruatis tamen aliis seruandis. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet libellus accusatorius debeat porrigi in scriptis, tenet Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, Per inquisitionem, numero 23. Et hanc dicit esse veram, & communem opi. Cardin. Alexand. in d. cap. de accusatione, colum. 6. versi. Ponitur etiam, secunda quæst. octaua. Cum enim iudicia criminalia procedant ad instar ciuilium, vbi aliter iure cautum non reperitur, & in ciuilibus debeat libellus offerri in scriptis, vt dixi infra libro proximo, idem etiam dicēdum videtur de libello accusatorio, vt scilicet in scriptis offerri debeat. Sed certe quidquid sit de iure, in practica seruamus opinio. Salice. vt scilicet sufficiat verbalis querela per notarium in scriptis redacta, modò in cæteris seruentur seruanda. Et ita quotidie fieri videmus.

Præterea in libello accusationis requiritur dies, & annus, quo porrigitur accusatio, nomen accusatoris, & accusati, & species delicti, & locus, & tempus, quo delictum commissum fuisse dicitur, item inscriptio accusatoris, de quibus omnibus est text. in l. libellorum. ff. de accusation. Sed certe quo ad diem, & annum imperatoris, siue consulum, quo porrigitur accusatio (quidquid sit de iure) multi doctores dicunt, quòd hodie illud non est in vsu, & in specie Salice. in l. penul. num. 3.

C. de

C. de accusat. quem refert Ang. de malef. in verbo, De anno præsenti, numero 13. Idem dicit Ang. in d. l. libellorum prout illum refert Aug. ad Ang. de malefi. in loco præallegato, Apud nos tamen vtiq; seruatur, ꝙ apponatur dies, & annus porrectæ accusationis, seu querelæ, vt dixi supra q. 10. vers. Scias autem, Et si notarius non faceret apparere in actis, quo die fuisset porrecta querela, posset tanquam imperitus vel suspectus officio priuari, non tñ credo hoc esse de substantia, ita quòd si non apponatur, vitietur querela.

Dixi exprimendum esse locum, & tempus delicti, & cætera iuxta dispositionem d. l. libellorum, Et si accusatio criminalis ea non contineat, erit ipso iure nulla, etiã si pars non apponat, Et hæc est communis opin. vt dicunt scribentes in l. edita. C. de edendo. & in specie Alexan. nu. 13. Dec. num. 34. Claud. num. 22. Ripa num. 26. Curt. Iuni. nume. 83. Idem attestatur Aret. in d. c. qualiter, & quando. §. debet, nume. 115. prout illum refert Villalob. in lib. communium opin. in litera A, post nume. 13. ibi tamen Aret. loquitur in inquisitione, non autem in accusatione, vt ego fideliter retuli infra q. 31. versicu. Quod de anno. Soc. consi. 109. post num. 2. lib. 3. Gomez. Instit. de actio. in princi. nume. 45. Bellon. consil. 63. nume. 2. Nisi enim exprimeretur locus, & tempus commissi criminis, proculdubiò incerta redderetur accusatio, ita vt non posset reus probãdo negatiuam coarctatam se aliquo modo defendere, neque (si opus esset) testes, qui contra eum deponerent, de falso conuincere.

Adde, quòd hæc conclusio procedit non modo, quando agitur de crimine criminaliter, sed etiam quando agitur de crimine ipso ciuiliter, adhuc enim debet exprimi locus, Et est communis opin. vt dicit Marian. in d. c. qualiter, & quando, num. 200. in fine, Et ideò etiam quando proceditur per viam exceptionis, necessarium est exprimere in ipsa exceptione locum, & tempus commissi delicti, iuxta formam d. l. libellorum, Et est communis opin. vt dicit Socin. in l. 1. post nume. 4. versic. Quarto infertur. ff. de except. Boer. decis. 321. nume. 2. vbi refert ita fuisse per illam curiam bis iudicatum. Et hæc quidem absq; difficultate procedunt, quando actor proponit actionem ciuilem, ex qua tamen condemnatio infamat, nam eo casu proculdubiò necessaria est solennitas. d. l. libellorum, Et sic ꝙ exprimatur in libello locus, & tempus, aliàs secus, Et hæc est communis op. vt attestatur Alexan. in l. 1. in prin. num. 30. ff. de edendo, & in d. l. edita, num. 13. Socin. in d. consi. 109. nume. 1. & seq. lib. 3. Maranta in suo Speculo, fol. 24. num. 30 Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Et ad querelam, nu. 55. licèt subdat, ꝙ hæc opin. non obseruatur in curia Romana, Est tamen tenenda, & obseruanda in practica, vbi enim agitur actione famosa, licèt ciuiliter procedatur, dicitur tamen causa grauis, & æquiparatur criminali, ex quo apud honestos, & probos viros, fama, & vita æquiparantur. Quam tamen intellige vt procedat, si opponatur à parte, nam eo casu necesse est exprimi locum, & tempus sed parte non opponente, quando ciuiliter agitur, procedit libellus, etiam si ea non exprimantur. Et hanc opin. dicit esse magis communem Socin. in d. consi. 109. nume. 4. vbi in facti contingentia ita consuluit, quod nota, quia est pulcherrima limitatio.

Est autem exprimendus locus in libello accusationis, illum designando pro cohærentias, vt videre potes apud Angel. de malef. in verbo, In platea cõmunis, quod quidam optime procedit in delictis, quæ cõmittãtur aliquid faciendo, sed si cõmittantur non faciendo, puta quia accusetur syndicus, qui non denunciauit maleficiũ, eo casu, cùm delictum non habeat locum determinatum, quo circumscribatur non credo locum habere hanc conclusionem, nisi quis forte vellet apponere locum palatii, in quo solent syndici deferre denuncias, tanquam ibi commissa fuerit negligentia, prout seruari Florentiæ attestatur Bal. in l. in causis, nu. 3. C. de accus. quod est iudicio meo rediculum.

Sed pone, ꝙ sit aliquis locus publice notorius, prout est in platea communis, vel palatiũ Potestatis, nũquid adhuc erit designandus per confines? Rñd. ꝙ sic. ita dixit

Gand.de malef.in Rub qualiter fiat accusatio,nu.3. ꝓut illũ refert Angel. in l. hac consultiss.nu.2.C.qui test.facere pos. subdens. ꝙ ita seruat consuetudo, quem etiã refert Aug. post Ang. de malef. in verbo, In platea communis,post nu. 11. Sed certe Gand. in libro meo hoc non dicit,bene affirmat posse sustineri libellum accusationis,in quo tantum dicitur maleficium commissum fuisse ante domũ dicti Petri, & ꝙ accusator poterit illũ declarare, subdens ita consultũ fuisse Bononiæ per plures legum doctores, non tamen loquitur Gand.quando locus est adeo notorius, vt declaratione non egeat,Ideo dic verũ esse, vt dicit Ang.in d.l hac consultiss. ꝙ de cõsuetudine (vt plurimum) solent apponi cohærentiæ,etiam si locus sit notorius, Sed tñ etiam si non apponantur, procedunt querelæ,& accusationes,& etiam inquisitiones,modò locus sit certus. Et hanc opi. dicit esse veram,& magis communẽ Menchiaca lib.1.de testa.in 1.parte.§.4 num. 33.neque ego vnquam vidi propter hoc annullari aliquem processum,neque dicerem annullandum.

Dixi etiam, ꝙ est exprimendum tempus delicti,s.annus,& mẽsis,vt in d.l. libellorum. Sed pone ꝙ accusatus compareat, & petat exprimi per accusatorem diẽ certam delicti,quia forte intendit ipse ad sui defensionem probare,ꝙ eo die erat in alio loco,remoto à loco delicti,nunquid eo casu debet index cogere accusatorem ad ipsam diem exprimendam? Rñ. Bar. in l is qui reus,nu.10.ff.de pub.iud.& in l.arbitraria.§ si quis Ephesi,nu.6. ff.de eo quod certo loco.& in d.l. libellorum. in princ. num.13.tenuit, ꝙ sic. Et dicit Corset. in repertorio Abbatis, in verbo, Accusator, ꝙ illum sequuntur communiter doctores, Ita etiam communiter teneri attestatur Ias.in d §.si quis Ephesis, post num.1. quem refert Simancas de hære.c.4.nu. 4. & Boss.in tit.de inquisitione,nu.92.Prac. Conradi,fol.224.post nu. 3. Plotus inter consilia crim.diuersorum consil.109.post nu.4.lib.1.Apostil.ad Vitali.de malef. in Rub.quid sit accusatio,sub nu.12. in verbo, Sed anni Viuius in lib. cõium opi. in verbo,Accusator vel fiscus. Et hoc dicit se aliquando obtinuisse coram magni peritis existentibus Bergomi ad officium maleficiorum,Albe. in d. l.libellorũ in prin. num.5 ff.de accus. Alias.n. tolleretur reo magna pars defensionis suæ,scilicet facultas probandi negatiuam,quod esset inconueniens, quidquid dixerit Signorol. qui in contrarium consuluit consil. 244. vbi, nu.22.dicit, ꝙ hoc dictum Bar.est falsum & ꝙ suæ opiniones videntur multum singulares,& phantasticę,& deuiantes à communibus opinionibus nostrorum maiorum. Intellige tamen, ꝙ tenetur accusator reo id petenti exprimere diem, non autem illum probare,Et hoc omnes fatẽtur, vt dicit Bertrand.consi.16.nume.2.lib.6. Quod tñ intellige iuxta ea,quæ statim dicam infra in vers.Sed quid si accusator,Et subdit ibi Bertrand. ꝙ sufficit, si diem exprimat accusator tempore, quo datur reo terminus suarum defensionem, est enim ei satisfactum ex quo potest deinde probare negatiuam in suis defensionibus, quod est notandum.Scias ẽt, ꝙ quamuis iudex possit cogere accusatorem ad exprimendũ diem potest nihilminus accusator dicere ꝙ non recordatur de die, Et erit excusandus,Et ita communiter practicatur, vt dicit Ang.in d.l.libellorum.nu. 5. quem refert Aug ad Ang. de malefic. n verbo,De anno pręsenti,post nu.4.& Apostil. ad Salic.in d.l.in causis,sub num.5.C. de accu. quod ego etiam admitterem,si casus contingeret, dummodo accusator id affirmaret cum iuramento.

Sed quid si accusator in suo accusatione expresserit diem,cùm non teneretur,& deinde non ꝓbauerit nũquid debet ꝓpterea succumbere, licèt testes alias deponãt de crimine?Respond. Barto. in d. l. is qui reus,num.9.ff.de publ.iud.tenuit, ꝙ sic, Et dicit Bertrand.consi.217.nu. 2.lib. 6. ꝙ ita respondent communiter doctores. Hanc etiam sententiam vti communẽ refert Aug.ad Ang.de malefic. in verbo, De anno præsenti,num.4. Quæ tamen opin. mihi nunquam placuit, & credo, ꝙ cum magna difficultate posset substineri ĩ practica,nisi qualitas diei esset de substantia delicti,puta quia adesset statutum disponent quòd tali die aliquid non fieret, vel

huius.

huiusmodi. Tunc enim proculdubio debet probari dies, ad hoc vt reus possit de ipso facto tanquam de delicto puniri, sed si factum, quod proponitur, esset ita delictũ in vno die, prout in alio, non crederẽ probato delicto, licèt dies expressus non probaretur, reum esse absoluendum. Solent enim in libello accusationis, seu querelæ apponi illę clausulę salutares. Nõ se astringendo, &c. Et super quibus omnibus, &c. quæ saluant, & sustinent accusationem, & processum, etiam si non sit probata qualitas in accusatione deducta, modò de crimine, constet, vt dixi infra q. 66. vers. Sed quid si pro parte.

Dixi quoque, ꝙ de iure tenetur accusator se subscribere ad pęnã talionis, vt est text. in d. l. libellorum. & in l. 3. C. qui accusa. non poss. & est communis opinio, vt attestatur Afflict. super constit. Regni, in quibusdam locis, prout illum refert Dueñas regula 27. in princ. licèt ego in libro meo non reperiam Afflict. ibi, id attestantem. Refert etiam Marian. in c. super his. nu. 19. de accusa. Io. And. attestari, ꝙ hæc sit communis opinio, ꝙ scilicet inscriptio sit de substantia libelli accusatorii. Idem attestatur Bertrand. consilio 267. in prin. lib. 4. fuitque hoc optima ratione introductum ad refrenandam temeritatem accusatorum, vt scilicet, vbi accusationem non probarent, ipsi in seipsos sententiam talionis propria subscriptione susciperẽt. Licèt autem communiter appelletur inscriptio, tamen rectè loquendo deberet appellari subscriptio, secundùm Card. Alex. in d. c. de accusatione. col. 3. versic. Inscriptione, & ita illam appellat Iurisconsultus in d. l. libellorum. versi. Item subscribere. quamuis secundùm Feli. in d. c. super his, nu. 10. communiter videtur, quòd inscribere, & subscribere non differunt. Et ita videmus, quòd in hoc proposito Doctores vtrunque ponunt indifferenter.

Forma autem huiusmodi inscriptionis erat, ꝙ accusator se obligaret ad similitudinem pœnæ & promitteret de accusatione prosequenda vsque in finem. ita dicit Bar. in l. si cui. in princ. nu. 2. ff. de accu. Et est communis conclusio, vt dicit Areti. in d. c. super his. nume. 33. Hanc etiam formam dicit communiter approbari Marian. in d. c. super his. nu. 17.

Cæterùm hodie de consuetudine non obseruatur ista solennitas subscriptionis, vt dicit Spec. in tit. de accusat. §. 1. nu. 4. in fi. quem refert Foller. in prac. crim. fol. 136. post nu. 3. & Millius in suo reperto. in verbo, Accusator, & Prac. Conradi, fol. 224. nu. 4. & Marcus decis. 683. quæritur qualiter, num. 6. Io. And. ad Spe. in ti. qui accusa. non pos. prout illum refert Grammat. super consti. Regni, fo. 61. nume. 11. Idem dicit Gandi de malefic. in rubri. qui accusare possunt. nu. 38. & in rubr. qualiter fiat accusatio, post nu. 6. Bartol. in d. l. si cui. in prin. nu. 2. in fi. ff. de accusat. Salice. in l. qui crimine. nu. 4. C. qui accusa. non poss. Ang. de malefic. in verbo. Et ad querelam. nu. 5. & ibi Augusti. in Apost. Prac. Papiensis, in forma inquisitionis, in verbo, Hęc est quædam inquisitio. num. 1. in fi. Apostil. ad Vital. de malefic. in rubr. quid sit accusatio. sub nume. 12. in verbo, Inscribere rubr. in l. pen. §. ad crimen. nume. ff. de public. iudi. Gigas de crimine læsæ Maiestatis, fol. 58. quæst. 1. numero 6. Boss. in tit. de inquisitione. post num. 14. Didac. lib. 2. resolut. cap. 9. num. 1. Dueñas in d. regu. 27. versi. Est tamen notandum. Idem etiam obseruari in Regno Frãciæ attestatur pract. Millei, fol. 15. nume. 25. & fo. 28. nu. 2. pręterquam in crimine falsi, nam in eo moribus receptum est in ea prouincia, vt necessaria sit inscriptio, nulla facta distinctione, an ille, q vult aliquod instrumentum, vel aliam scripturã de falso redarguere, sit actor, vel reus, prout etiam attestatur Igneus in l. fideicommissum. nu. 55. ff. ad Sylle. Ratio autem, cur hodie non obseruetur illa solennitas subscriptionis, est, quia cũ hodie pariter ex consuetudine sublata sit pœna talionis secundùm ea, quæ dixi infra quæstio. 81. superflua est etiam subscriptio, propter quam actor ad ipsam pœnam talionis se obligabat.

Scias tamen, quòd de iure canonico adhuc necessaria est huiusmodi inscriptio. Et ita quotidie seruamus, vt dicit Cardi. Alexand. in capit. libellorum. circa fin. secunda, quæstio. octaua. Et ideo in Curia

Romana vbi quis impetrat beneficium p priuationem alterius ex aliquo crimine, non datur ei signatura quo ad priuationem, nisi in forma, vt scilicet se subscribat ad pœnam talionis, iuxta formam iuris, vt ibi, quem refert Gigas in loco prællegato. q. 1. in fine. Idem etiam loquendo per verbum fortè dixit Barto. in dicta l. si cui num. 2. in fi.

De iure autem ciuili talis solennitas subscriptionis, vt dixi, abiit in desuetudinem quinimò secundùm aliquos (etiam circumscripta consuetudine) talis solennitas subscriptionis nunquam fuit necessaria. Nam obligatio ad pœnam talionis, ēt si expresse non fiat, subintelligitur ex legis dispositione, prout videtur tenere glo. in d. l. in causis. in gl. fi. in fi. C. de accusa. quę vult, quòd ex subscriptione, in qua ac cusator affirmet se dedisse illum libellum censeatur se obligasse ad pœnam talionis. Refert etiam Felin. in d. c. super his. post nu. 10. ꝙ Bar. in d. l. si cui. attestatur, quòd hæc est communis opinio, licèt ego in libro meo non reperiam Bart. id attestantē. Sed quidquid sit, tenenda est hæc conclusio, ꝙ etiam de iure, cessante subscriptione, accusator, qui accusationi se non subscripsit, punitur nihilominus pœna talionis, perinde ac si subscripsisset, quam dicit esse communem Abb. in d. cap. super his. num. 8. Aret. in eo. ca. super his. num. 21. Et ideo, etiam si omissa sit, non propterea vitiaretur processus, prout etiam tenere communiter Doctores affirmat Cardina. Alex. in d. c. de accusatore. col. 3. in fi. Foller. in prac. crimi. cano. fol. 50. num. 50. licèt in hoc vltimo re vera circumscripta consuetudine, fortè dici posset contrariā opinionem esse veriorem, quòd. s. omissa subscriptione, accusatio esset nulla, ex quo tradita uidetur pro forma, sed hęc nūquam contingunt in practica.

Sed retenta conclusione, quòd subscriptio sit necessaria. Quæro, nunquid maritus, & alii accusantes de adulterio, qui prę sumuntur accusare propter immensū dolorem, & ideo excusantur à pręsumpta calumnia, teneantur se subscribere ad pęnā talionis? Respon. ꝙ sic, & ita communiter tenetur, vt dicit Anan. in c. cùm dilectus, post num. 24. de calumnia. Et licèt Aret. in d. cap. super his. nu. 19. referat Doctores communiter dicere, ꝙ maritus de adulterio accusans, iure mariti, non tenetur se subscribere, sed tantùm quando accusat iure extranei, tamen indistinctè tenendum est, ꝙ tenetur se subscribere. Quamuis. n. excuset à præsumpta calumnia, non tamē propterea debet excusari à vera, & consequenter neque etiam à subscriptione, vt per Aret. ibid.

Quæro etiam, Tu scis, ꝙ regulariter mulier prohibetur accusare, vt dixi infra qō. 14. versi. Præterea dixi. nisi in quibusdam criminibus exceptis, nunquid ergo in casibus, in quibus admittitur ad accusandum, tenetur & ipsa se subscribere? Respon. de iure ciuili vtique debet se subscribere, sed de iure Canonico non tenetur. Ita dicitur tenere glo. in d. cap. super his. quæ per Doctores communiter approbatur, vt dicit Cardi. Alexā. in d. c. de accusatione. col. 1. Hāc etiam opinionem communiter teneri à Canonistis attestatur. Hieron. in Apostil. ad Angel. de malefic. in d. verbo. Et ad querelam. nu. 18. quam etiam communē appellat Aret. in d. c. super his. nu. 20.

Vltimo quæro, nunquid in accusatione criminali necessaria sit cōclusio libelli? Respon. quòd non, secundùm Bartol. in l. libellorum. num. 19. ff. de accusa. & est cōis opi. vt attestatur Maria. in repe. c. qualiter & quando. nu. 211. de accus. Et dicit Bald. in l. si quis se in fi. C. de accu. ꝙ ita dicunt omnes Doctores. Ratio autem, quare non requiratur conclusio libelli in criminalib. vt in ciuilibus, est secundùm eum, quia in ciuilibus pars potest, diuersis modis concludendo libellum facere, vt diuersis etiam modis possit sequi sententia, nam etiam si quis sit creditor de millle, potest concludere tantummodo in centum, & iudex non poterit vltra illum centum condemnare, etiā si de maiori debito appareat, sed in criminalibus ex narrarione facti oritur certa iuris dispositio, quæ pro eo delicto pęnam imponit, quæ ex diuersitate concludendi variari non potest. Et sic lex ipsa semper concludit ad commodum fisci, & iustitiæ complementum. Sufficit ergo quòd libellus accusationis ita concludat. Quare

peto ipsum puniri iuxta formam iuris,& statutorum,&c. Et ita est de cõsuetudine, vt dicit Alber. in l.interdum in prin. nu. 2.ff.de pub.iud. Sali.in d.l.in causis, nu. 22. C.de accus. quem refert Aug. post Ange.de malef.in verbo, Hęc est quędam inquisitio, nu.66. Idem dicit Ang. de malefi.in d. verbo, Et ad querelam, nu.56.quē refert Pract. Conradi, fo.225. nume.7. Ita etiam de consuetudine seruari ait Cardi. Alexā.in d.c.libellorum,col.2.vers. Nota, quòd non videtur, secunda qō.8.faciunt quæ dixi infra quæst.31.vers. Super quib. omnibus.

Quæstio. XIII.

SVMMARIVM.

Plures an possint in eodem libello accusare eundem.

Et an pluries possint simul accusari, versi. Quæro nunc.

Et an vnus possit accusari de pluribus criminibus simul, versi. Sed nunquid.

Et an vnus possit de pluribus criminib. separatim accusari, versi, Item quæro.

Et an supersedendum sit in vno, donec super alio cognitum sit.ibid.

DICTVM est de accusatione,& forma libelli accusatorii, nunc successiue vidēdum est, an in eodem libello plures accusare, vel accusari possint. Et in primis quæro, nunquid plures possint simul accusare eūdem? Respond. Aut cuiuslibet accusantium interest ratione officij, puta quia sint plures tutores, vel administratores, & tunc possunt simul accusare in eodem libello, non autem in pluribus, idemq; si eorum interest ratione communis iniuriæ, puta si communis eorum seruus occisus sit, Aut nullus eorum interest, neque ratione officij, neque cōis iniuriæ,& tunc non admittuntur simul ad accusandum, neq; in eodem libello, neque in diuersis, sed vnus eorum eligitur, qui sit magis idoneus. Ita dicit Salic. in l.si accusatoribus, numero 2 de accusat. Et hæc distinctio in omnibus tribus membris communiter tenetur, vt attestatur Hier. in Apostill.ad Ang.de malefi.in verbo, Et ad querelam, num.65.sed hoc vltimum, vt.s. quando plures, qui nō prosequūtur suam, vel suorum iniuriam, volunt accusare, debeat iudex vnum eligere, intellige vt procedat parte opponente, nam si pars non opponat, valet iudicium, Et hæc est communis opin. vt attestatur Aret in c.olim, nu. 19.de accu. quem refert Villalob.in sua collecta communium opin.in litera A, post. nu.13.Item intellige vt procedat, nisi ipsi omnes vellent vnū procuratorem constituere, tunc.n.posset procurator nomine omniū causam prosequi, Ita tenet Innoc. in d.c.olim. num.5. quem sequuntur communiter Doctores, vt attestatur Imo in d.c.olim.in fi. prout illum refert Ana.in c.1.post num.3.vers. Quid autem si plures, de collus.deteg.dicit etiam Aret. in loco præallegato, post nume. 11. ꝙ hanc doctrinam approbant communiter Doctores,& illum refert Villalob. vbi supra.

Quæro nunc è conuerso, nunquid possint plures simul accusari? Respon. ꝙ regulariter quis non potest duos, seu plures in eodem libello accusare, etiam si suam, vel suorum iniuriam prosequatur, Ita tenet Spec in ti.de accusatore, vers. Item, ꝙ non potest, Et dicit Maria.in c.1.post nu. 143.col.4.versi. Est ergo vera, de libel.ob. ꝙ ipse secundùm hanc cōclusionem consuluit,& ꝙ ita fuit iudicatum. Hæc tñ cōclusio intelligenda est, vt procedat, quādo agitur de diuersis delictis, sed quando agitur de eodem delicto à pluribus simul, vel ex eadem causa commisso, tunc possunt plures in eodem libello accusari, etiam si essent mille, quidquid dixerit gl. in l. qui pupillam.in glo fin.ff.de adul.cuius opi. communiter reprobatur, vt dicit Marian. in loco præallegato.

Sed nunquid potest accusator de pluribus criminibus in eodem libello accusationem proponere? Respond. Aut accusat vnū tantum,& potest cōtra eum multa crimina in eodē libello deducere, Aut accusat plures,& nō potest ex diuersis delictis eos in eodem libello accusare, Et

hæc est communis opi. vt dicit Rom. cõsil. 240. post nu. 1. quem refert Apostil. ad Ang. de malefi. in verbo, Et ad querelam, sub num. 25.

Item quæro, nunquid possit quis de pluribus criminibus separatim accusari? R̃n. ꝙ sic, non modo si talia crimina ex pluribus factis resultent, sed etiam si ex eodem facto oriantur plura crimina, & sint specie diuersa, põt enim delinquens de ipsis omnibus separatim accusari, & de pluribus quoque puniri, Et vbi super vno crimine sit conclusum in causã, adeo ꝙ sola sentẽtia expectetur, erit supersedendum, donec causa etiam super altero crimine expediatur, ita tenet Bar. in l. qui de crimine, ver. Venio ad fi. C. de accusa. Et hæc conclusio est communiter approbata, vt dicit Gril. de diuer. crim. lib. 3. q. 1. nume. 13. Quod tamen intellige vt procedat, quando tales causæ tractarentur sub eodem iudice, secus autem si coram diuersis, nam eo casu quilibet iudex procedit alio non expectato, nisi tamen reus sit in vno loco carceratus, tunc enim debet in alio supersederi, iuxta ea, quæ dixi infra q. 34. vers. De carcerato. Vide quæ in hoc proposito dixi infra q. 16. ver. Quæro nunquid.

Quæstio XIIII.

SVMMARIVM.

Accusare qui possint, vel non.

Et quid si suam, vel suorum iniuriam prosequantur, ver. Volo etiam.

Et an clericus possit accusare, versiculo. Dixi in primis.

Et an milles, vers. Quæro etiam.

Et an filius familias, versi. Sed quid in filio.

Et an pupillus, vers. Dicebam etiam.

Et an minor, vers. Sed quid maiore.

Et an mulier, versi. Præterea dixi.

Et an criminosus, versi. Dixi quoque.

Et an constitutus in peccato mortali, versi. Quinimò.

Et an infamis, versi. Secundus est casus.

Et an accusatus, vers. Tertius est casus.

Et quando dicatur nomen accusati receptũ inter reos, versiculo. Sed hic incidenter.

Et an absolutus de crimine, vers. Quartus est casus.

Et an condemnatus de crimine, ver. Quintus est casus.

Et an excommunicatus, versicul. Quæro nunquid.

Et an inimicus, vers. Vlterius dixi.

Et quæ dicatur capitalis inimicitia, ibidem Remissiuè.

Et an pauper, vers. Sed hic etiam.

Et quis dicatur pauper. ibi. Remissiuè.

Et an laicus possit accusare clericum, vers. Propter reuerentiam.

Et an patronus clericum in suo beneficio institutum, vers. Sed nunquid.

Et an vasallus dominum, ver. Sed quæro.

Et an syndicus vniuersitatis, versi. Item quæro.

Et an compater, vel filius spiritualis possit accusare de morte compatris, ver. Quæro an compater.

Et an filij illegitimi de morte eorum parentum vers. Quæro an filii.

Et an spurij, ibid.

Et an spurij possint accusare de morte matrum, vers. Sed an tales.

NVNC videamus quæ personæ accusare possint, vel nõ, Et quia materia est satis trita, breuius, quàm fieri potest, me expediã, Plenius videri potest in titulus ordinariis, & apud criminalistas in suis rubricis. In primis igitur fac regulam, quòd quilibet potest accusare, qui non est à iure prohibitus, nam hoc edictũ est prohibitorium, vt dicit Specu. in titu. de accusat. §. 1. in primis verbis, vel melius permissorium, quia scilicet generaliter omnibus illis permissum est accusare, qui expresse prohibiti non reperiuntur, text. in l. qui accusare. ff. de accus. Et hanc regulam ponunt communiter Doctores teste Ant. Gomez. c. 1. delict. num. 31. Sunt autem aliquæ causę propter quas multæ personæ ab accusando repelluntur. s. Aut propter dignitatem & clericus, & miles, Aut propter defectum concernẽtem statum personæ, puta filiusfami,

familias, vel seruus, Aut propter defectum ætatis, vt pupillus, & minor, Aut propter imbecillitatē sexus, vt mulier, Aut ꝓpter indignitatem personæ, vt criminosus, in famis, dānatus, excōicatus, & hmōi, Aut propter defectum fidei, quia. s. lex de eo plenè non cōfidit, vt inimicus, & pauper. Aliquando ēt pupillus quis ab accusando propter reuerentiam, ad quam obligatur versus eum, quem accusare intendit, puta si seruus, aut libertus, aut vasallus velint accusare dominos suos, vel si laicus velit accusare clericum. Repellitur etiā quandoque propter amorem, ad quem obligatur, puta maritus versus vxorē, aut frater versus fratrē, de quibus omnibus videamus.

Scias tamen, ꝙ huiusmodi quæsti. rarò in practica occurrunt, quia, vt sæpius dixi, ex generali consuetudine in omnibus ferè casibus hodie per inquisitionem, seu ex officio proceditur, etiam si nemo accuset. Et ideo iudices nunquam reiiciunt querelam ab alio porrectam propter aliquam ex prædictis causis, ex quo ipsi etiam sine querela partis possent ex officio procedere Quinimò talis querela aperit iudici viā assumendi informationes, & inquirēdi super illo delicto, etiam si sit porrecta ab eo qui de iure accusare non potest, vt quotidie videmus in practica obseruari. Bene verum est, ꝙ in locis, in quibus seruatur ius commune, possent hę quæstiones esse valde vtiles. Pariter etiam in locis, in quibus nō possunt iudices super omnibus delictis ex officio procedere, prodessent in illis casibus, in quibus non posset procedi nisi ad querelam partis, quæ hodie succedit loco accusationis, vt dixi supra qō. 10. vers. Scias autem.

Volo etiam, vt præsupponas vnum pro absoluto in hac materia, ꝙ scilicet oēs illi qui regulariter à iure prohibiti sunt accusare, admittūtur nihilominus indistinctè ad accusandum, si suam, vel suorum iniuriam prosequantur. l. hi tamen omnes. ff. de accusa. Et est communis Theorica Doctorum, vt attestatur Villalpand. super l. 22. ca. 50. post nu. 4. magis enim fauendū est his, qui propriam iniuriam prosequuntur. Appellatione autem suorum in hoc proposito qui veniant, non est à iure determinatum, & Doctores multum variè loquuntur, prout refert Ant. Gomez. in c. 1. delictorum. num. 33. Vbi recenset quatuor opiniones, & tandem dicit, ꝙ vera, & communis opinio est, ꝙ ille dicitur accusando prosequi suorum iniuriam, quando non cogeretur cōtra eum, cuius iniuriam prosequitur inuitus dicere testimonium. Tu verò dic, ꝙ in hoc ꝓposito appellatione suorum veniunt parentes & descendentes omnes, item patroni, & patronæ. & eorum liberi, frater, soror, vxor, socer. socrus, gener, nurus, vitricus, nouerca, & priuignus Et in hoc residet cum effectu Abbas in c. de cætero. nu. 7. de testibus cuius opinio dicit esse communem Feli. in ca. cùm dilectus, nu. 9. de accusa. quem refert Maranta in suo spec. fol. 84. nume. 61. & Carauita super 192. ritu magnæ curiæ. nume. Quod bene nota.

Dixi in primis, Aliqui propter dignitatem prohibentur accusare, Quæro, nunquid clericus possit accusare? Respond. ꝙ sic, dummodo ex eo crimine, de quo alius accusare intendit, non ingeratur pęna sanguinis, nam eo casu si accuset, efficitur irregularis. Tex. est in c. 1. & in c. postulasti de homic. & est omnium cōis sententia, vt ait Didacus in clem. si furiosus. de homi. fol. 312. vers. Tertiò eodem. Bene verum est, ꝙ si clericus in actu ipsius accusationis protestetur, ꝙ non intendit agere ad vindictam corporalem, eo casu non efficitur irregularis, vt dixi infra lib. 7. §. irregularitas. Et hanc cautelam vidi sæpissimè in practica obseruari, vide tamē, quæ dixi infra q. 24. vers. Sed quid si clericus.

Quæro etiam, nunquid miles possit accusare? Rñ. de iure cōi milites prohibentur accusare, nisi suam vel suorū iniuriam prosequantur, tex. est in l. non prohibētur & in l. crimine. C. de accusa. debent enim milites curare ea, quæ ad militiam pertinent, non autem se criminalibus litibus immiscere. Tu verò dic, ꝙ hoc fortè poterat locum habere in militibus antiqui tēporis, de quib. dixi supra li. 2. §. miles. Sed hodie milites nostri temporis indistinctè admittuntur ad accusandum, & ita cōiter concludunt Doctores omnes, vt dicit Nouel. in tracta. ad defensam. fol 73. nu. 32.

Dixi etiam, quòd propter defectum cõcernentem statum personæ aliqui prohibẽtur accusare. Exemplum in seruo, & statu libero, qui alios accusare non possunt, prçterquam in nonnullis casibus exceptis.

Sed quid in filiofami. Respon. si accedat consensus patris, nulli dubium est, ꝙ poterit accusare. Punctus est, an possit accusare siue consensu patris, & in hoc glo. in l. fina. §. necessitatem . in gl. magna. in verbo, Imponenda. C. de bon. quæ liberis. tenuit, quòd non. Et ita magis communiter teneri attestatur pract. Carer. fol 617. post nume. 108. Sed certè quidquid dicat Carer. illa glos. communiter reprobatur. vt dicit Card. Alex. in cap. de accusatione. col. 9. versi. Item secundùm aliquos secunda, quæst. 8. Hieron. post Ange. de malefi. in verbo, Et ad querelam post nume. 81. Dicit etiam Practica Papien. in forma inquisitionis. in verbo, Contra & aduersus. num. 3. quòd istud, quòd filiusfa. non possit in iudicio criminali esse sine consensu patris, malè per iudices obseruatur. Et ita videmus quotidie contrarium seruari, ꝙ scilicet non requiratur consensus patris, siue filiusfa. accuset, siue accusetur de publico crimine. Et fuit opinio Bart. in l. inter liberos. §. 1. ff. de adul. quam dicit esse communem Hieron. in loco præallegato, subdens non esse in iudicando ab ea recedendũ, quem refert Caranita super 201. titu magnæ curiæ. nume. 5. Hoc idem attestatur Ant. de Tremo. in addit. ad Bonac. in pract. Exceptionum. in rub. quibus modis suo no. ani. nu. 13. prout illum refert Villalob. in sua collecta cõmunium opin. in litera F. numero 133. Et dicit Aretin. consil. 138. in primis verbis. quòd ista est communis omnium sentẽtia, quòd in criminalibus, maximè vbi filius se defendit, non requiritur patris consensus. Ego certè nunq̃ vidi in practica dubitari in causis criminalibus, an filiusfam. siue agendo, siue defendendo posset stare in iudicio sine consensu patris, sed semper vidi procedi, siue ageretur de crimine publico, siue de crimine priuato, & ideo putarem minimè mutanda esse, &c. Et licèt Alb. in l. pe. §. ad crimẽ. nu. 15. ff. de publ. iu. dicat, ꝙ aduocari cõiter ad tollendum omne dubium, faciunt interuenire patris consensum. Ego tamen vidi sçpe contrarium obseruari, nihilominus abundans cautela non nocet.

Dicebam etiam, quòd propter defectũ çtatis nonnulli ab accusando repellũtur, prout est pupillus, qui non admittitur ad accusandum, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur. l 2. §. pupillus. vbi Doctores. ff. de accusa. & est communis opi. vt ait Hieron. in d. verbo, Et ad querelam, post nu. 29.

Sed quid in maiore 14. ann. minore autem 25? Respond. si est minor 20. ann. adhuc repellitur ab accusando. Et ita videntur concludere communiter Doctores, vt dicit Abb. in c. 1. num. 10. de accusa. Intellige, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, vt in pupillo supra dictũ est. Et ita hanc esse communem opinionem attestatur Ant. de Tremo. in loco præallegato, num. 6. versic. Ad illos casus, prout illum refert Villalob. in loco præallegato, in litera M. nume. 91. Si verò est maior 20. ann. tunc etiam si sit minor 25. potest indistinctè accusare, etiam si suam, vel suorum iniuriam non prosequatur, ita tenet Bar. in d. l. 2. §. pupillus. num. 2. & est communis opinio, vt attestatur Alex. in l. de pupillo. quam legit cum §. præcedente. qui incipit, Si in publico. num. 8. ff. de noui oper. nun. quem refert Nouel in tract. ad defensam. fo. 67. nu. 13. Idem attestatur Zanet. in c. 1. de accusa prout refert Hiero. in loco præallegato, post nu. 29. & Viuius in libro communium opi. in verbo, Accusare regulariter. Hanc etiam dicit esse communem opi. Modernorum Sali. in l. si cautiones. nu. 3. C. qui accu. non poss. Sed certe quidquid sit de iure, consuetudo indistinctè admittit minores ad accusandum, dũmodo 14 ætatis anno. excesserint.

Præterea dixi, quòd propter defectum sexus mulier ad accusando repellitur, vel est tex. in l. de crimine. C. qui accusare nõ poss. Scias tamen, quòd si suam, vel suorũ iniuriam prosequatur, non est ab accusando excludenda, vt dicit tex. in d. l. de crimine. Hinc infertur, quòd potest vxor accusare homicidam de morte mariti. Et hæc est omnium receptissima sentẽtia, vt attestatur Plaza lib. 1. delictorum. c. 40. nu. 2. subdens

subdens etiam, ꝙ est obseruantior, quam ipse viderit, sunt enim maritus & vxor tãquam duo in carne vna.

Dixi quoque, quòd propter indignitatem personę multi accusare prohibentur, Quæro ergo, nunquid criminosus repellatur ab accusando? Respon. Hæc quæstio potest multis modis contingere, nam aut loquimur de criminoso nõdum diffamato, nec accusato, aut de iam diffamato, & nondũ accusato, aut de accusato nondum condemnato, neque absoluto, aut de iam absoluto, aut de iam condemnato. Primo casu quando loquimur de criminoso non dum diffamato, nec accusato, distinguendum est inter forum ecclesiasticum, & seculare, nam in foro ecclesiastico talis criminosus regulariter repellit᷑ ab accusando, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur. Et hoc de iure canonico tenetur pro certo, vt dicit Cardi. Alex. in c. prohibentur. versic. Nota, quòd regulariter. secunda. quæstio. 1.

Quinimò de iure canonico non modò criminosus, sed etiam simpliciter constitutus in peccato mortali, de quo pœnitentiam non egerit, repellitur ab accusando, & hanc dicit esse communem opinionem Berous in dicto cap. primo. nu. 35. de accusatio. Multum autem interest inter criminosum, & peccatorem, vbi per te videre poteris. Sed certè si peccatores non admitterentur ad accusandum, nullus reperiretur, qui posset accusare. De iure autem ciuili, propter crimen quis ab accusatione nõ repellitur, nisi ex eo factus sit infamis, vt infra dicam.

Secundus est casus, quando loquimur in criminoso nondum accusato, sed tamẽ de ipso crimine iam diffamato. Et tunc si quidem crimen est tale, ex quo non resultet infamia, nõ est de huiusmodi diffamatione curandum. Si verò ex tali diffamatione effectus est infamis, vidẽdum ex generaliter, nunquid infamis possit accusare. Et in hoc scias esse distinguendum inter infamiam iuris, & infamiã facti, nam infamis infamia iuris prorsus repellitur ab accusando, tam de iure ciuili, quàm de iure canonico. cap. infames. 6. quæstio. 1. l. qui accusare. C. de accusa. Et hæc est communis, & indubitata cõclusio, vt dicit Hieron. post Ang. de malefic. in verbo, Et ad querelam. post nume. 23. Infamis autem infamia facti de iure canonico repellitur ab accusando, sed de iure ciuili admittit᷑, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Berous in d. c. 1. num. 44. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Hieroni. in loco prællegato, quem refert Viuius in lib. communium opinio. in verbo, Accusare non potest. Quis autem dicatur infamis infamia iuris, & quis infamia facti, dixi supra lib. §. infamis.

Tertius est casus, quando agitur de criminoso iam accusato. Et tunc est distinguendum, nam aut nomen ipsius accusati nondum est receptum inter reos, & tunc potest accusare de maiori crimine, nedum quemcunq; extraneum, sed etiã suum accusatorem. De pari autem, seu minori crimine neminem accusare potest, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, secundum opi. Azo. quam dicit esse communẽ, Imola in l. is qui reus. nu. 21. ff. de publi. iud Marian. in c. 1. nu. 67. de mutuis petitio. Et hanc opinionem quantũ ad hoc, ꝙ possit prosequendo suam iniuriam reaccusando suum accusatorem, & ꝙ super vtraq; si procedendum, dicit seruari Bal. in l. 1. post nu. 21. versi. Dicunt ergo. C. q accus. nõ poss. Odofr. autem tenuit, ꝙ etiã de pari, vel minori possit accusatorẽ suum reaccusare Et hæc opi. per totam Italiam de consuetudine obseruatur, vt dicit Gan. de malefi. in tit. qui accusa. pos. num 41. quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in d. verbo, Et ad querelam. post nume. 63 Et ideo ab hac sententia non putarem in practica recedendum, reo tamen prius in carceribus constituto, vt statim dicã. Postquã autem eius nomẽ est receptum inter reos, potest de maiori crimine aliũ quàm accusatorem suum accusare. Et hãc partem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Imola in d. l. is qui reus. nume. 17. Quinimò potest etiam ipsummet accusatorem suum reaccusare de maiori crimine, modò suã iniuriam prosequatur, & hæc est cõmunis opi. vt dicit Marian. in d. c. 1. post nu. 73. vers. Aduerte etiam. Et hoc etiam dato, quòd ille, qui primo loco accusauit, pariter

pariter & ipsam suam iniuriam prosequeretur, adhuc enim potest accusatus illũ reaccusare, & super vtraque accusatione pariter erit procedendum, quidquid dixerit gl. in d. l. is qui reus, in verbo, Accusare. contra quam est communis opinio, vt dicit Imola in ea. l. is qui reus. post nu. 6. versic. in ea. glo. ibi, ꝙ accipe. Maria. in d ca. 1. post nu. 73. vers. Et prædicta procedunt. Sed si secũda accusatio esset de minori crimine, vel æquali, tunc dicit Ang. in l. qui prior. post nume. 2. vers. Quandoque vtraque. ff. de iud & in l. quoniam. post nu. 1. C. de adult. quòd licèt ordo naturalis causarum postularet, ꝙ prius super prima, deinde super secunda accusatione cognosceretur, nihilominus gratia minuendarum litium poterit super vtraque cognosci. Et ponit exemplũ, Accuso te de vulnere mihi illato, tu accusas me de falso, & ꝙ falsã accusationem institui, certè dicit ipse ista crimine inuicem se contingunt, & potest dici, quòd vnum non sit maius alio. Et ideo ait consuetudine obtentum esse, ꝙ super vtroque procedatur, & quòd ex probationibus hinc, & inde factis seruatur sententia super vtroque iustitia mediante. & hoc dictum Angel. refert Afflict. super 2. parte constitu. Regni. rubr 20. nu 1. Eandem opinionem de consuetudine obseruari attestatur idem Ang. in l. 1. nume. 5. C. de calum. subdens ꝙ hæc practica sibi videtur multum cõmendabilis. Et illum refert Io. de Anan. in c. 1. nu. 10. de calum subdens, ꝙ est bonum verbum & notandum, & Soci. consil. 118. nu. 2. in fi. libr. 1. dicẽs ei credendum esse de hac consuetudine attestanti. Apud nos autem regulariter non admittitur in practica querela accusati cõtra querelam accusatoris super eodem facto, nisi reus sit personaliter in iudicio cõstitutus. Aliàs enim esset destruere totam practicam criminalem, quia per indirectũ reus admitteretur ad faciendum suas defensiones extra carceres, quod non est dicendum, & ita hic obseruatur etiam si secunda querela sit de grauiori delicto. Vbi verò reus est in iudicio personaliter constitutus, semper admittitur querela contra querelam, siue de maiori, siue de minori crimine agatur, quando crimine se inuicẽ contingunt, vt loquitur Ang. in locis præallegatis, & super vtraque proceditur &c. Cæterùm vbi crimina se non contingerẽt fortè in aliquibus locis seruaretur cõmunis opi. vt non admittatur reus ad reaccusandum, nisi de maiori crimine, & in quo suam iniuriam ꝓsequatur vt supra dixi. Sed in hoc Ducatu, in quo potest fere de quocunq; crimine ex officio inquiri, hæc exceptio parum prodesset, nã ad instantiã fisci solent semper & super omnibus assumi informationes ex officio, nulla habita ratione an super eo crimine posset procedere accusatio, & ita vidi pluries obseruari. Bene verum est, ꝙ si iudex videt, ꝙ accusatus racusauerit suum accusatorem, vt illum diuertat à prosequẽda accusatione, solet quandoq; accipere fideiussionem ab accusatore de se constituendo, quotiescunq; ipsi iudici videbitur, & super prima accusatione procedere. In Regno aũt Neapo. hęc oĩa sunt superflua, cùm enim nemo admittatur ad accusandum, nisi suam vel suorum iniuriã prosequatur, indistinctè admittitur accusatus ad reaccusandũ suum accusatorem, vt declarat Marãta in suo spec. fol. 42. num. 48. subdens, ꝙ hodie in Regno nulla causa est præiudicialis alteri, sed super vtraq; eodem tempore proceditur. Idem tamen Maranta ibid. nu. 55. allegat quendam ritum magnæ curiæ, secundum quem dicit nõ admitti accusatorẽ ad reaccusandum, & cõsequenter correcta esse iura cõmunia, & etiam cõstitutiones Regni. Tu vide Carauitam super ritu 193. Ego enim nolo super his multũ laborare, satis est ea trãseũdo attigisse. Et ideo illa Regnicolis diffinienda relinquo. Vide tñ tu Regnicola Grammat. super cõsti. Regni, fol. 65. col. 3. in fi. vbi dicit iudicatum fuisse per consi. Neap. ꝙ quando vtraque querela oritur ex eodem fonte, potest super vtraque eodem contextu procedi. Et ita seruaui Magistratus in quadam causa ardua superioribus diebus, in qua vnus, cuius famuli deprehensi fuerant conducere bladũ extra territorium, fassus est delictũ, & querelauit officialem, ꝙ eius cõsensu illud cõduci faceret petẽs se liberari virtute dictorũ publicatorũ, ex quorũ dispositione denuncians officiales cõsentientẽ

frau-

fraudibus consequitur impunitatem, nã fuit admissa querela istius cum fideiussio ne scutorum mille de comparendo quandocunque visum fuisse magistratui, Et cæptum est super vtraque querela procedi,& causa adhuc pendet. Solet etiam Senatus quandoque est causa, vbi videt secundùm accusationem esse calumniosam mandare vt super prima prius procedatur, prout factum fuit in causa cuiusdam d. Margaritæ Cribellæ 24. Octobris 1555. A. C. & aliàs sæpe.

Quando autem criminaliter accusatus possit accusatorem suum ciuiliter reconuenire, dixi supra q.2. versi. Aut quæris.

Sed hic incidenter quæro, quando nomẽ accusati dicatur receptum inter reos? Respond. In hoc articulo Doctores varie locuti sunt, Tu verò dic, ꝙ regulariter si reus est præsens in iudicio, per litis contestationem dicitur eius nomen receptum inter reos, Et hæc fuit opin. Petri, quã consuetudo approbare videtur, vt dicit Bald. in l.1. post nu.31. C. qui accu. non poss. Et dicit Villal. super l.22.c.49. in vltimis verbis, ꝙ ita magis communiter concluditur, nam (secundùm eum) ex consuetudine non fit aliquis actus describendi inter reos tanquam actus separatus, prout etiã id non esse in vsu attestatur, Salic. in d.l. 1. num. 15. in fin. sed solummodo fit litis contestatio, ideoque dicendum est ex ipsa litis contestatione dici receptum esse nomẽ accusati inter reos, ita ꝙ statim, ꝙ iudex interrogat reum, an commiserit ipsũ delictũ, de quo imputatur, illico siue reus confiteatur, siue neget, facta responsione dicatur eius nomen receptum inter reos. Et in hoc nulla videtur esse difficultas, talis eius interrogatio iudicis, & responsio inducit litis contestationem, vt dixi infra quæstione 45. circa princip. Si vero reus non est detẽtus, sed proceditur contra eũ absentem iuxta formam iuris communis in casibus, in quibus eo iure permissum est contra absentem procedi, vel statuto rum id permittentium, tunc si quidẽ ex parte rei sunt propositæ exceptiones concernentes merita causę, & reus est contumax, statim in primo termino contumaciæ dicitur eius nomẽ receptũ inter reos, quia ex dispositione statutorũ contumax habetur pro confesso, & consequenter est pro præsente, & ideo contumacia quo ad hoc, succedit loco veræ confessionis, & cõtestationis litis. Si verò opponuntur exceptiones delatoriæ, siue declinatoriæ, puta concernentes incompetẽtiam iudicis, vel inhabilitatem accusatoris, vel huiusmodi, tunc quando iudex declarat super ipsis exceptionibus, & illas expresse, reiicit, vel eis non obstantibus, procedit ad vlteriora, dicitur nomen imputari receptum inter reos, & non ante. Et hæc est distinctio Barto. in d.l. is, qui reus, num.3. ff. de publi. iudic. quam dicit esse communem Alexan. in l. cum mulier, nu.6. ff. sol. ma. Et dicit Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, num.61. ꝙ hæc opin. Bar. in practica obseruatur, quem refert Cardi. Alex. in c. de accusatione, colum. 8. circa med. 2. q.8. Et Hiero. in Apostil. ad Ange. in loco præallegato, dicit quòd est vera, & communis.

Quartus est casus, quando loquimur in accusato, qui tamen fuit de ipso crimine absolutus, Et hoc casu cessat omnis difficultas talis enim procul dubio poterit post absolutionem etiam ipsummet accusatorem suum accusare, Et ita tenent omnes Doctores, vt dicit Marian. in d.c.1. nu.81. de mutuis petitio. licèt dicat, ꝙ de iure canonico quo ad ipsum accusatorem non transit sine dubio.

Quintus est casus, qñ loquimur de criminoso iam condemnato, & tunc etiam est distinguendũ, nam, Aut condemnatio est talis, pp quam condemnatus nõ amittat famam, nec ciuitatem, neq; libertatẽ, Et hoc casu dicendum est, ꝙ pariter peterit accusare, Et ita concludunt Doctores, vt attestatur Marian. in d.c.1. post nu.81. Aut verò propter condemnationem amisit famam, sed non ciuitatem, nec libertatẽ. Et tũc aliqui dicunt, ꝙ potest accusare suum accusatorem, etiam si suam iniuriã non prosequatur, Extraneum vero nõ potest accusare, nisi sua iniuriam prosequatur, Et dicit Imo. in l. is qui reus, post nu. 13. versi. In ea. gl. ibi ei dicit, ꝙ ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam dicit esse cõmunẽ opi. Marian. in d.c. 1. nu.82.

de

de mut.peti. Alii vero indistinctè,tenent, ꝙ criminosus dãnatus de crimine publico per sñiam non põt accusare,Et hanc dicit esse cõem opi. Bero.in d.c.1.num.25. & seq.de accu. quæ etiam mihi magis placet,ex quo talis proculdubio effi citur infamis,vt dixi infra q. 72.versi.Damnatus publico merito est ab accusando repellendus, iuxta ea quæ dixi supra, versi.Secundus est casus, quam tamen intellige vt ꝓcedat, nisi suam vel suorum iniuriam ꝓsequatur, nam eo casu non est ab accusatione repellendus.Adde, quòd hæc conclusio locum habet etiam in criminibus exceptis, nam huiusmodi infamis ex damnatione publici iudicii,neque etiã in illis admittitur ad accusandum,ita tenet gl.in l.qui iudicio publico, in verbo,Mortem. ff.de accusa.& est communis opi.vt dicit Berous in d.c.1.num.43.de accu.Aut vero per talem condemnationem amisit ciuitatem,vel libertatem,Et tunc non poterit de nouo accusare, sed bene poterit accusationem iam inchoatam prosequi nõ solùm aduersus suum accusatorem,sed ẽt aduersus extraneum, Et ita communiter tenetur,vt ait Imo. in d.l.is qui reus,nu. 15.Hanc etiam opin.dicit esse communẽ Marian. in d.c.1.nu.83. de mutuis peti. Et hæc omnia bene nota, quia forte non inuenies alibi tam clare posita.

Quæro, nunquid excõicatus possit accusare?Respond. quòd non, nam excommunicatus non potest stare in iudicio,vt dixi supra lib. 2. §. Excommunicatus,Et est receptissima doctorum sententia,vt dicit Plaza lib.1.delictorum.c.44.num.10. Quæ quidem locum habet etiam in foro ciuili, nam (vt dixi in locò præallegato) quamuis hoc, vt excommunicatus non possit stare in iudicio, sit introductum de iure canonico, tamen seruandum est etiã in foro Cęsarea.

Vlterius dixi, quòd nonnulli repelluntur ab accusando,quia lex de eis plene nõ confidit,prout est inimicus. Scire tamen debes,ꝙ hoc non omnino absolute procedit,sed est distinguendum secundùm qualitatem inimicitiæ,Nõ enim ex quolibet odio quis est prohibendus, ne alium accuset,secundùm Vincen. in ca.repellantur, de accu. quem sequitur communiter Doctores,vt dicit Hieron.post Ang.de malefic.in verbo, Et ad querelam, post nu.37. alias pauci essent qui possent accusare,certum est enim, ꝙ nullus amicus alium sibi amicum accusat, sed semper accusationẽ præcedere solet aliqua animorum offensio. Cæterùm si esset inimicitia capitalis, vtique talis inimicus esset ab accusatione repellendus, Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Ang. in loco præallegato,nu. 36 vbi etiam Hier. in Apostill. dicit,quòd ita tenent communiter Doctores,Hanc etiam dicit esse cõmunem opi. Berous in d.c.1.nu.47.& seq.de accus. talis enim præsumitur potius accusare ad priuatam vindictam, quàm zelo iustitiæ, hoc tamen intellige, nisi propriam iniuriam prosequeretur,tunc enim nullo modo esset ab accusatione repellendus. Quæ autem dicatur capitalis inimicitia,vel nõ relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi infra q.24.versi.Item quæro.

Sed hic etiam quæro, nunquid pauper repellatur ab accusando? Solet enim lex de pauperibus non multum cõfidere?Respond. quòd regulariter pauper repellitur ab accusando,qui scilicet habeat in bonis minus quàm quinquaginta aureos, vt dicit tex.in l.nonnulli. ff.de accusa. Bene verum est, quòd si talis pauper est bonæ, & honestę fidei,& vitæ,& non suspectus propter paupertatem, non repellitur ab accusando,secundùm gl. in d.l. nõnulli.in gl. vnica, quam sequuntur omnes,vt ait Berous in d.c.1. post num.54. subdens non esse ab ea consulendo,aut iudicando recedendum.Quis autem dicatur pauper,dixi sup.lib.2.§.Pauper.

Propter reuerẽtiam dixi etiam aliquos repelli ab accusando, puta si laicus velit accusare,seu denunciare criminaliter clericum de aliquo crimine, nõ enim admittitur, nisi suam iniuriam prosequatur, Et hæc est communior opin. vt dicit glo. in summa secunda quæst. 7. gloss. vnica, Et hoc omnes admittunt secundùm Foller. in pract.crimi canon. fol.48. nu.43.quæ etiam locum habet (secundùm aliquos) in clericis primę tonsuræ, vt scilicet de iure neque ipsi à laicis accusari possint, licèt

licèt hoc priuilegium quoad ipsos in desuetudinem abierit, vt attestatur pract. Casoni, fol. 99. nu. 5. Ratio autem huius conclusionis est maleuolentia laicorum versus clericos, propter quam laici præsumerentur potius moueri odio, quam zelo iustitiæ, si clericos accusarent. Adde ꝙ neque etiam admittitur laicus ad proponendum crimen ciuiliter contra clericum, & est cōmunis regula, vt ait Feli. in c. ex parte. nume. 6. & seq. de testibus. Scias tamen, quòd quando in accusatione versatur, crimen siue ius publicum, puta dilapidationis bonorum ecclesiæ, tunc quilibet laicus etiam extraneus admittitur ad accusandum clericum, & ita tenent communiter Doctores, vt ait Ferre. consil. 183. nu. 3. Præterea scias, ꝙ quilibet laicus etiam extraneus potest accusare clericum prosequendo suam vel suorum iniuriam corporalem, etiam criminaliter. Et ita tenent omnes Doctores vbique, vt attestatur Ferret. in d. consil. 183. post num. 4. versicu. Quintò corroborantur.

Sed nunquid potest patronus laicus accusare clericum institutum in ecclesia, in qua est patronus? Respon. gl. in d. c. ex parte. in verbo, Tacito. in fi. tenuit ꝙ sic, sed certè communiter tenetur oppositum, vt attestatur Are. in c. cùm dilectus. post nu. 10. de accusat. Bene verum est, ꝙ in libro meo illa glo. dicit totum contrarium eius, ad quod allegatur, videtur enim tenere, ꝙ nō potest accusaae, sed tantùm admittatur ad denunciandum. Vide quæ dixi sup. q. 7. versi. Quæro etiam.

Sed quæro nunquid vasallus possit accusare dominum de delicto? Respon. quòd licèt inter Doctores sit controuersia, an possit illum criminaliter accusare tamen quod possit ciuiliter hoc ab omnibus communiter reipitur, vt ait Gratus consilio 1. nume. 60. lib. 1. Vide quæ dixi infra lib. 7. §. actio.

Item quæro nunquid possit quis nomine alieno accusare? Respond. ꝙ regulariter non potest. Hinc infertur, ꝙ syndicus vniuersitatis non potest aliquem accusare nomine syndicario, sed opus est, ꝙ accuset suo nomine, ad vtilitatem tamen ipsius vniuersitatis, & hæc est cōmunis opin. Legistarum, vt attestantur scribentes in c. dilectus. el secundo. de simon. & in specie Io. And. super gloss. pen. & Anch. & Henr. Boich. & Ana. nu. 16. quos referunt Aug. & Hieron. post Angel. de malefic. in dicto verbo, & ad quærelam. post nume. 20. Sic etiam potest tutor nomine suo accusare ad vtilitatem pupilli, sed tenetur nomine proprio se inscribere, secundùm communem opinionem, vt dicit Ana. in c. 2. nu. 20. de calum. Villalpand. super lib. 21. cap. 29. nu. 3. in fi. Sed certè Bald. in l. 1. nu. 35. C. de accus. tenuit indistinctè, ꝙ syndicus vniuersitatis possit in iudicio capitali cōparere pro ipsa vniuersitate tam accusando, quàm defendēdo, & subdit, quòd ita tenent omnes Doctores, quæ opinio mihi magis placet, & etiam videtur consuetudo illam approbare. Posset autem contraria opin. procedere loquendo secundum dispositionem iuris communis, secundùm quam accusans subiicitur pœna talionis. Sed postquam hodie sublata est illa pœna talionis, non video, cur vniuersitas non possit accusare per syndicum, vel procuratorē sicut quilibet alius, iuxta ea quæ dixi infra. q. 32. ver. Quæro nunquid. Et idem dico in tutore.

Quæro, an compater vel filius spiritualis, quem vulgò filiastrum appellamus, admittatur ad accusandum pro iniuria, vel offensa facta eius compatri, vel patri spirituali? Respond. quòd sic, ita tenet Bald. in l. 1. num. 55. C. qui accus. non poss. licèt dicat se nescire, quòd de hoc reperiatur lex, neque decretalis. Maior enim est cognatio spiritualis, quàm carnalis, & (ni fallor) Plaza. lib. 1. delictorum. cap. 40. nu 11. in fin. dicit, quòd nemo vnquam Doctorum refragatus est.

Quæro, an filii illegitimi admittantur ad accusandum de morte eorum patris? Respond. si quidem sunt naturales, scilicet nati ex soluto, & soluta, non modò admittuntur ad accusandum, sed etiam præferuntur cæteris consanguineis, ita tenet Bald. in d. l. 1. nume. 50. C. qui accusa. non poss. & est receptissima omnium sententia, vt dicit Plaza lib. 1. delictorum. capit. 41. nume. 5. Si verò sunt spurii, adulterini, vel incestuosi, non admittuntur, & est commu-

communis opinio, vt dicit Fely. in c. nonnulli. §. sunt & alii. num. 58. de rescrip. & Villalpan. in l. 22. §. 42. nu. 7. prout illos refert Plaza in d. c. 41. nu. 26. in fi. & seq. Tales enim filii vti à lege reprobati, pro filiis non habentur, cùm certum patrē non agnoscant. Et ideo vbi certum patrem agnoscerent, fortè non essent ab accusatione repellendi, & ita concludunt communiter Doctores, vt attestatur Pet. Bellus de re milit. fo. 139. nu. 64.

Sed an tales filii spurii poterunt accusare de morte eorum matrum? Respond. ꝙ sic, & est omnium receptissima sententia, vt dicit Plaza in d. c 41. num. 29. certa est enim mater, & quo ad ipsam lex eos pro filiis accipit, vt dixi supra libro 2. §. filius. quod tamen intelligendum est vt procedat, modò tales spurii non sint nati ex dānato coitu, & à lege punibili. Vide quæ dixi infra q. 58. ver. Scias autem.

Quæstio. XV.

SVMMARIVM.

Iudex an possit ex officio repellere accusatorem non idoneum.

Et quid si accusatus contra eum aliquid opponere non posset, versicu. Et hæc quidem.

Et quid si vterque sit infamis, versicu. Sed quæro.

Accusatore minus idoneo, si pars non opponat, an processus valeat, versiculo. Sed pone.

Iudex an possit cogere partem offensam ad accusandum, versi. Item quæro.

Quis in accusando præferatur, ver. Successiuè quæro.

VISVM est, quę personæ accusare possint, vel non, restat vt pro complemēto aliquas etiam quæstiones in hoc ꝓposito subiiciamus. Quæro igitur in primis, nunquid iudex possit ex officio repellere accusatorem nō legitimum, etiam si pars non opponat? Respond. quòd sic, ne si legitimis nō fuerit accusator, frustra fatigetur accusatus, vt dicit tex. in c. 1. de accus. & ita communiter dicitur, vt ait Old. consil. 124. nu. 1.

Et hoc quidem de plano procedit, quādo accusator ex culpa, vel defectu suo repellitur ab accusando. Sed pone, ꝙ accusatus (iure in sui odium ita disponente) nō possit opponere cōtra personam accusatoris, puta episcopus contra familiarem suū vt est tex. in c. nulli. de accus. nunquid adhuc poterit iudex ex officio suo illum repellere? Respon. ꝙ sic, ita sentit loquendo per verbum, fortè, gl. in d. c. nulli. in gl. fi. cuius opi. cōiter ab omnibus approbatur, vt dicit Corse. in reper. Abb. in verbo, Iudex. Potest enim iudex in his, quæ sibi, vt iudici nota sunt, procedere ex officio, & consequenter propone se exceptiones, quas ipsi parti opponere non liceret.

Sed quæro, quid si aliquis, qui non potest accusare, puta infamis, vel excommunicatus, accuset alium infamem, vel excōmunicatum, & iste excipiat cōtra accusatorem, ꝙ est infamis, nunquid erit hęc exceptio admittenda, an autem poterit accusator dicere reo, ꝙ cùm ipse sit infamis non debet posse talem exceptionem ꝓponere, iuxta illud, quod vulgò dici solet. Nihil Iudæus Iudæo, nihil Catilina Cethego? Respond. quòd reus potest hac exceptione repellere accusatorem, non obstante, quòd ipse sit infamis, ita dicit Bar. in l. seruos. ff. de accus. cuius opi. communiter tenetur per doctores, vt attestatur Hiero. in apostil. ad Ange. de malefi. in verbo, Et ad querelam. post nu. 69.

Sed pone, ꝙ aliqua persona ex his, quæ de iure accusare prohibentur, aliquem accusauerit, & non fuerit contra eam oppositū nunquid processus factus super huiusmodi accusatione sustinebitur, an autem erit ipso iure nullus? Respon. ꝙ talis processus factus parte non opponente valet, ita tenet Bart. in l. 1. §. accus. num. 2. ff. ad Turpil. & dicit Ana. in d. c. 1. nu. 2. de accu. ꝙ ita tenent cōiter Doctores. Hanc ēt attestatur esse communem opinionē Are. in d. c. 1. nu. 21. in fi. quem refert Prac. Cōradi, fo. 230. num. 14. Hiero. post Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam. post nu. 40. Sibi. n. imputare debet accusatus, qui exce-

exceptionem sibi competentem non proposuit, Sed hoc raro cōtingit in practica, quia cum in quocunque crimine (vt sæpe dixi) possit iudex per inquisitionem procedere, nunquam ferè disputatur, an accusator sit idoneus, vel non.

Item quæro, si alicui sit illata iniuria, vel facta aliqua offensio, & ipse nolit de hoc querelare, siue accusare, nunquid iudex poterit illum cogere ad accusandum? Respon. q̄ non, ita tenet gl. in l. si quis homicidii, in verbo, coges. C. de accusa. quæ frequenti doctorum consensu probatur, vt ait Didac. lib. 1. resolutionum. c. 11. circa fi. Et licèt Bar. in l. in eum, num. 1. ff. de accus. tenuerit, q̄ specialiter in crimine homicidii hæres possit cogi à iudice ad porrigendum querelam, siue accusationē de homicidio commisso in personam eius cui successit, tñ contra eum est cōis opin. vt attestatur Salic. in ea. l. si quis homicidii, num. 10. Hier. post Ang. de malef. in d. verbo, Et ad querelam, post num. 57. Bene verum est, q̄ Bald. in d. l. si quis homicidii num. 2. dicit contrarium communiter ob seruari. s. q̄ iudex potest cogere hæredes occisi ad accusandum de eius morte, quem refert etiam August. post Ang. in loco præallegato. Sed certe neque in hac prouincia, neque alibi ego vnquam vidi hoc obseruari. Bene cogitur offenso narrare cum iuramento iudicialiter seriem rei, sed potest ipse dicere, vel cum querela, vel sine querela, prout sibi magis placet. Et ita semper vidi practicari.

Successiue quæro, si multi sint qui velint accusare, quibus etiam de iure spectet ius accusandi, quis eorum sit in accusando præferendus? Respond. quòd ille, qui prosequitur suam, vel suorum iniuriam, præfertur extraneo accusare volenti, Inter eos vero, qui prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, proximior præfertur, Si autē omnes sint an pari gradu, omnes simul admittuntur, ita tenent cōmuniter doctores teste Ant. Gomez. lib. delictorũ, c. 1. num. 35. Et quòd proximiores defuncti sint in ipsa accusatione cæteris prȩferē di dicit esse frequentiorem doctorum sententiam Plaza lib. 1. delictorum. capi. 39. num. 4. Proximus autem est, quem nemo antecedi, vt dixi supra lib. 2. §. Proximus. Inter extraneos vero accusare volentes, iudex potest, & debet eligere magis idoneũ, vt est tex. in l. si plures. ff. de accus.

Quæstio. XVI.

SVMMARIVM.

Accusari qui possint, vel non.

Et an accusatus de vno delicto, possit de alio crimine accusari, versiculo. Quæro nunquid.

Et an condemnatus vel absolutus de vno crimine, possit de eodem crimine accusari, vers. An autem. *Remissiue.*

Et an bannitus pro vno delict, possit de alio accusari, vers. Sed nunquid.

Et an ille, qui post delictum pœnitentia ductus est, possit de eo delicto accusari, ver. Item quæro.

Officialis an possit durāte officio accusari, ver. Præterea quæro.

Vniuersitas, vel collegium an possint accusari, vers. Vlterius quæro.

Et quomodo dicatur Vniuersitas, vel collegium delinquere, ibid.

Et quomodo possit Vniuersitas puniri, vers. Sed quomodo.

SVCCESSIVE videamus, quæ personæ accusari possint, vel non, Et in hoc pariter facienda est conclusio, quòd regulariter omnes de quibuscunque delictis accusari possunt.

Quæro, nunquid accusatus de vno crimine possit eodem tempore etiam de alio crimine accusari? Respond. quòd sic, non modo ab alio accusatore, sed etiam ab ipsomet, qui de primo crimine accusauerit, modo in hac secunda accusatione propriam, vel suorum iniuriam prosequatur, Et ita seruatur de consuetudine, vt dicit Angel. in l. qui de crimine, post numero 5. versiculo. Descēdo igitur. C. de accusation. Sed certe apud nos accusatus de vno crimine potest à quibuscunq; etiam pluribus de aliis quibuscũq; crimi-

criminibus accusari, Et ita quotidie recipiuntur huiusmodi querelæ, cùm enim (vt sępius dixi) in quocunque crimine procedatur ex officio, & sic per inquisitionē, non attenditur persona, neque causa accusatoris, sed omnes querelę solent admitti, & super omnibus procedi. An autem omnes processus, sint eodem contextu expediendi, dixi supra quæstio. 13. versicu. Item quæro.

An autem accusatus de vno crimine, possit de eodem crimine iterum accusari, dixi infra q. 57. per totum. Vnum tamen perpetuo non obliuiscaris, ꝙ si reus accusatus de aliquo crimine coram vno tribunali, fuerit cōtumax, potest de eodem crimine ad instantiam accusatoris coràm alio tribunali accusari, & banniri si in eo pariter fuerit contumax, ita dicit Bald. in l. 1. nume. 5. C. vbi de crim. agi oportet, & est in viridi obseruantia, vt dicit Carauita super ritu 205. magnæ curiæ, num. 1. neque tenetur secundus iudex neque ad instantiam partis, neque ad instantiam primi iudicis in causa supersedere, vel causam ipsam illi primo iudici remittere, Ita dicit Bar. in l. sepulcri, num. 3. ff. de sepul. viol. Et ita quotidie obseruatur, vt attestatur Carauita in loco præall. num. 3.

Sed nunquid bannitus pro vno delicto poterit de alio delicto accusari, & banniri? Respond. ꝙ sic, ita dicit Spec. in tit. de accus. §. Sequitur videre, nume. 23. & dicit Nell. de bann. in 1. parte. 1. temp. q. 3. ꝙ ita determinant communiter Doctores, quem refert Boss. in titu. de bann. nulli. nume 9. Dicit etiam Ioan. And. in addit. ad Spec. in loco præallegato, quòd ita videmus de facto seruari. Ita etiam teneri, & seruari attestatur Alber. in Rubr. ff de his qui notan. infam. post nume. 8. versic. Et faciunt prædicta. Bene verum est, quòd hoc casu potest bannitus petere sibi concedi saluum conductum, ad hoc vt possit nō obstante prima condemnatione comparere, & se defendere, qui non est illi denegandus, vt dixi infra q. 32. vers. Tu scis, quòd bannitus.

Item quæro, pone quòd aliquis post cōmissum delictum, puta homicidium, pœnitentia ductus fuerit, & pœnitentiam pro delicto fecerit, nūquid talis pœnitens poterit deinde accusari de ipso delicto? Respon. ꝙ sic. Et ita tenent communiter doctores, vt dicit Aret. in c. acusati, nume. 5. de accus. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in litera A, post num. 13. nam in delictis pœnitentia non excusat, vt dixi infra q. 6. versi. Fui quandoque, Quinimò neque etiam pœna imposita in foro conscientiæ liberat delinquentem à pœna imponenda in foro contētioso, vt dixi infra. q. 57. vers. Sed nūqd.

Præterea quæro, nunquid officiales possint accusari durante eorum officio? Rñd. Aliqui dicunt simpliciter ꝙ non sed ꝙ debet expectari tempus syndicatus, Et ita obseruari vbique locorum attestatur Vitali. de malef. in Rub. qui accus. non poss. in vltimis verbis. Tu vero dic, ꝙ Aut delictū de quo officialis accusatur, est tale, ꝓ quo à iure imposita sit pœna priuationis officii, puta quia forte aliquid dedit, vt haberet officium, vel quia commiserit barattariam, vel huiusmodi, Et tunc potest accusari, & condemnari etiam durante officio, aliàs si esset expectandus finis officii absurdum esset dicere, quòd lex imponeret pœnam cui tempore condemnationis locus esse non posset, Aut vero pro delicto non imponitur pœna priuationis officii, & tunc expectandum est tempus syndicatus, Et ita de facto obseruatum fuisse in ciuitatibus Florētiæ, & Castelli refert Ama. de synd. num. 43. in quodam capitaneo & collaterali, qui fuerunt durante eorū officio de barataria accusati, & ab officio remoti, Et ita etiam ego quandoque vidi seruari, Et ꝙ pro barataria, & furtis possit officialis etiam durante officio accusari, non expectato tempore syndicatus, dicit esse communem opin. Boss. in titu. de off. corrup. pec. num. 34.

Vlterius quæro, nūquit vniuersitas, vel collegium possit accusari? Rñd. ꝙ potest accusari, & puniri criminaliter, Et ita cōiter tenetur, vt dicit Alb. in l. ea quidē post num. 15. C. de acc. Et ꝙ vniuersitas, collegium, siue capitulum possit cōsentiendo, & etiam committendo delinquere, & consequenter puniri, dicit esse communem opin. Alb. in l. si quis in tātam, col. 3. ver.

Quidem dicunt. C. vnde vi. Parif. cōſi. 21. nu. 30. lib. 4. Sed hic aduerte, quia ad hoc vt ciuitas, vniuerſitas, vel collegium dicatur delinquere, & poſſit pro tali delicto puniri, non ſufficit, quod totus populus, vel omnes de collegio aliquid faciant, ſed neceſſe eſt, quod præceſſerit ad id conſilii publici conuocatio, & eius deliberatio, ita dicit Bart. in l. aut facta. §. fin. nu. 9. ff. de pœn. Et eſt communis opin. vt dicit Abb. in cap. dilectus, el ſecundò, nu. 13. de ſimonia, quē refert ſumma Silueſtrina, in verbo, Excōicatio. 7. in 15. excommunicatione in quarto dub. Tortus inter conſil. Anto. de But. conſil. vlt. nu. 3. Ana. in d. c. dilectus, el 2. nu. 12. Collegium Florentinum inter conſilia Curt. Sen. conſil. 21. numero 5. in fi. Cur. Iun. conſi. 174. nume. 30. & conſilio 185. quod eſt conſi. vlti. nu. 9. Feli. in d. c. dilectus, el ſecundo, nume. 12. prout illū refert Blanc. in pract. crim. fol. 26. nu. 81. Prac. Carer. fol. 490. nu. 348. & ſeq. in fi. Boſſ. in titu. Banniri qui poſſint, nu 1. Et ita in facti contingentia eleganter conſuluit Corn. conſi. 224. lib. 4. Sed ſi omnes de collegio, vel vniuerſitate nō præuia cōſilii deliberatione committerent aliquod delictum, tunc non punitur ipſa vniuerſitas, ſiue collegium, ſed illi, qui deliquerūt tanquam ſinguli, Et ita ſeruauit quidam prætor Veronæ, qui proceſſit contra conuentum, & fratres ſancti Franciſci, ex eo quod interfeciſſent quendam Cremonenſem, qui apud eos hoſpitatus fuerat, & fecit ipſos omnes, qui erant vltra numerum 50. ſuſpendi per eorum hortulanum, qui erat minus grauatus, vt refert Marian. in repe. d. cap. qualiter, & quando, numero 43. de accuſatio.

Sed quomodo punitur vniuerſitas pro delictis, quæ ab ipſi de vniuerſitate, & totam vniuerſitatem repreſentantibus committuntur? Reſpond. Aliquando punitur in ademptione priuilegiorum, & iurium ſuorum, quandoque publicantur bona ipſius vniuerſitatis, & quandoq; etiam ciuitates ipſæ ſubii iūtur aratro, vt de his omnibus potes videre exempla apud Doctores in locis præallegatis, Quandoque etiā punitur vniuerſitas ciuiliter. ſ. in publicatione alicuius rei, vel in pęna pecuniaria, ſeu mulcta, Et tunc ſciendum eſt, quod ſi talis pœna pecuniaria non ęque cadit in ſingulos de vniuerſitate ſicut ipſam vniuerſitatem, puta quia publicatur res ex delicto tunc ſi illa res eſt vniuerſitatis, ipſa vniuerſitas punitur, Et in hoc cōueniunt oēs, vt dicit Boer. de ſeditioſis in ſeptimo pręſuppoſito, num. 16. Si vero pœna æque cadit in ſingulos, tunc aut collegium eſt paruū, & non punitur totum collegium, ſed tantùm delinquentes, aut eſt magnum & punitur totum collegium, ſiue vniuerſitas. vt dicit Bart. in d. l. aut facta. §. fi. poſt nume. 7. ff. de pœn. Et hęc cōis opi. vt dicit Boer. in d. 7. pręſuppoſito, poſt nu. 26. Scias tamen, quod in omnem caſum nō euadent pœnam rectores, & gubernatores ciuitatum, qui conſilium, & mandatum dederunt, & ita fuiſſe practicatum atteſtatur Ant. Gomez. c. 1. delictorum, nu. 54. in fi. vbi dicit, quod quando aliquæ ciuitatis illius regni fuerunt rebelles contra Carolū Imperatorem, licèt cōi conſilio deliquiſſent, tñ fuerunt etiam punitæ perſonæ particulares, & ſingulares, quæ vere, & realiter cōmiſerunt delictum, & ſimiliter ipſi rectores, & gubernatores culpabiles, Et etiam memini ego obſeruatum fuiſſe contra ciuit. Gandenſem, & eius rectores.

Quæſtio. XVII.

SVMMARIVM.

Accuſatio an de quocunque crimine inſtitui poſſit.

Et an pro crimine priuato, ibid.

Et quid ſi pro huiuſmodi crimine priuato impoſita ſit pœna pecuniaria fiſco applicanda ibid. verſic. Sed quid ſi pro aliquo.

Et an in criminibus priuatis poſſit per inquiſitionem procedi, ibid.

QVAERO, an pro omni crimine licita ſit accuſatio? Reſpond. Si crimen poſt publicum, vnicuique licet pro eo accuſationem deferre, ſi verò eſt priuatum, regulariter non admittitur ad ac-

cusandum, nisi ille, cuius interest. Quę vero sint duplica, vel priuata delicta, dixi supra hoc eo. lib. § 1. circa prin. Et dixi Regulariter, nam aliqñ rõne publicæ vtilitatis lex permittit vt etiam pro crimine priuato quilibet possit accusare. Et potest poni exemplum in suspecto tutore, qui potest accusari à quolibet de populo, vt est tex. in §. consequens Instit. de suspe. tuto. Et tñ illud est crimen priuatum secũdum cõem opi. vt attestatur Salic. in l. cum rationibus circa fi. C. qui accus. non poss.

Sed quid si pro aliquo delicto priuato, puta pro furto imponeretur pœna pecuniaria q̃ veniret applicanda fisco, nunquid eo casu propter illam pœnã quilibet de populo admitteretur ad accusandum? Rñd. Bar. in rubr. ff. de popu. actio. nume. 5. tenuit quòd sic Et hãc esse cõem opi. attestatur Aug. post Ang. de malefi. in verbo. Et ad querelam, nu. 9. quem refert Prac. Conradi. fol. 226 post nu. 9. vers. Declara secundo. Cõtrariam autem sententiam. s. quòd imò etiam si pro crimine priuato imponatur pęna pecuniaria applicanda fisco, non admittatur ad accusandum nisi ille, cuius interest tenuit Bal. in rubr. C. qui accusa. non poss. nu. 9. & 10. dicens, quòd contra Bar. tenuit cõis opi. Doctorum maiorum nostrorum Et illum refert Anan in rubr. de furtis, num. 10. & seq. Illam etiam opi. Bar. esse communiter reprobatam attestatur Rom. consi. 152. nu. 2. Et opi. Bal. communiter hodie in pract. seruari attestatur Blanc. in pract. crimi. fol. 69. nume. 41. in fin. Ego vero dico, quòd vbicunq; etiã pro crimine priuato imponitur pœna pecuniaria applicãda fisco, semper admittitur accusatio per quẽlibet de populo, Et hæc opi. est magis communis, vt ostendit August. in loco præallegato, & ideo obseruanda, nisi certa consuetudo alicuius prouinciæ esset in contrarium, tanto magis quia fauet iustitiæ ne delicta impunita remaneant, Et de dicto Bal. non est curandum, ex quo fuit etiam sibi in hoc contrarius, vt dicit Aug. ad Ang. in loco præall. Adde, quòd plerunq; non modo ad querelã, siue accusationem proceditur pro priuatis delictis, sed etiam ex officio, & sic per inquisitionem, etiam quòd nõ sit imposita pœna corporalis, nec certa pœna pecuniaria, & talis delinquens punitur extra ordinem, vt ego vidi quandoque seruari in crimine vsurarum, quæ practica fundatur super illa conclusione, quæ habet, ꝙ pro quilibet delicto etiam priuato põt ratione interesse rei p. procedi ad pœnam extraordinariã, quam dicit esse communem regulam Deci. consi. 170. post nu. 1. Cõtrarium tamen vidi seruari in furto, nam nemine querelante vidi reos absolui rebus stantibus, & in specie quendam Hieron. de Lardis imputatum, ꝙ furatus fuisset examẽ apum. 17. Nou. 1559. Idem etiam vidi seruari in adulterio, vt dixi supra hoc eo. lib. §. Adulterium, versi. Est autem.

Quæstio XVIII.

SVMMARIVM.

Quomodo procedatur in iudicio accusationis secundum dispositionem iuris communis, Et quomodo secundum consuetudinem.

Accusator an teneatur fideiubere de lite prosequenda, Et pro expensis, versi. Eodem etiam. *& versi.* Tenetur etiam.

Et an teneatur iurare de calumnia, versic. Dicit etiam.

Et an teneatur simul cum accusato carceres ingredi, versi. Quando deinde.

QVAERO, quomodo procedatur in iudicio accusationis? Respond. de iure communi accusator debet se coram iudice præsentare, & ei dicere, Domine ego volo accusare Titium de tali crimine, vnde postulo vt eum citetis, ita colligitur est text. in l. nullus. C. de exhib. reis. Sed hoc de consuetudine non seruatur, vt dicit Specu. in titu. de accus. §. 1. num. 3.

Debet autem iudex ei dicere, Ex quouis illum accusare, obliga te, ꝙ accusabis, & ꝙ inscribes, & quòd accusationem prosequeris, & alia facies, quæ sunt in accusatione necessaria, & sic citabo eum. Sed hoc etiã vsus non tenet, vt dicit Specul. in docto §. 1. numero 5. nam (vt ipse ait) Iudices pa-

rati

rati ad predam, ad nutum citant, nec clamorem expectant, tanto magis cùm de cõsuetudine pariter sublatæ sint huiusmodi inscriptiones, vt dixi supra q. 12. versi. Cæterùm hodie.

Hoc facto reus citatur per edicta, vt dicitur in l. absentem. C. de accusat. §. per tria edicta, cum interuallo 30. dierum pro quolibet, secundùm communem opi. vt dicit Salic. in ea l. absentem, nu. 5. Marian. de citat. in 27. att. principali, in 8. q. num. 58. & seq. quem refert Boss. in tit. de sentent. num. 10. Sed neque hæc edicta hodie sunt in vsu, vt attestatur idem Salic. in d. l. absentem, nu. 7. sed fiunt citationes per nuncios, vt dixi infra q. 31. Iste etiam numerus dierum, & quantitas dilationum non seruatur ex generali consuetudine, teste Spec. in tit. de citat. §. Viso de temporum interstitiis, post nu. 1. quem refert Marian. in loco prææallegato post num. 59. Sed iudex in citatione habita cõsideratione personæ, & locorum, ponit terminũ arbitrio suo apud nos communiter in citationib. siue inquisitionibus, quæ reis transmittuntur, solet dici, quòd statim habito præcepto compareat, Sed deinde, si petatur dilatio solet concedi. Puto in his (vt sæpius dixi) seruanda esse statuta, & consuetudines loci, in quo fit processus.

Reo citato non comparente, annotantur eius bona, vt dixi infra q. 44. in prin.

Si vero velit comparere, dandus est ei terminus 30. dierum ad componendum mæstos penates, vt habentur in d. l. nullus. C. de exhib. reis. Sed neque hoc de consuetudine seruatur, vt quotidie videmus, sed allegatur aliqua alia iusta causa. propter quã reus impeditus sit comparere, illud autem quod dictum est de dicto numero dierum, de facto non seruari attestatur Specul. in d. §. nu. 15. in fi.

Postea accusator offert libellum accusationis, de cuius forma, & solennitatibus requisitis dictũ est supra in d. q. 12. Sed certe hodie nõ datur libellus accusationis secundum consuetudinem totius Italiæ, vt dicit Calep. inter consilia criminalia diuersorum cons. 52. nu. 9. lib. 1. Sed datur simplex accusatio, siue querela, vt dixi supra q. 10. versi. *Scias* autem.

Eodem etiam contextu tenetur accusatur præstare fideiussionem de accusatione vsque ad finem prosequenda, vt habetur in l. 3. C. qui accus. non poss. Sed nec; hoc de consuetudine obseruatur, vt dicit Vitali. de malefi. in Rub. quid sit accusatio, num. 15. Marcus decis. 683. Queritur generaliter, nu. 4. & ideo cum quidam prætor consuetudinis ignarus admitteret in causis criminalibus huiusmodi exceptiones de iurando, & satisdando de prosequenda querela senatus illum seuere monuit, ne illas admitteret 1. Sep. 1558. P. N.

Tenetur etiã accusator satisdare de soluendis expensis in casu succumbẽtiæ. Sed hæc etiam satisdatio recessit ab aula, vt dicit Boss. in tit. de accusa. numero 4. Reperio tamen, quòd Carauita super ritu magnæ curiæ 199. numero 4. dicit, quòd parte accusata petente tenetur accusator præstare hanc cautionem, & subdit, quòd ita seruatur. Sed in hoc vt in cæteris iudex debet seruare consuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, Et ita faciendo non errabit.

Dicit etiam Barto. in l. 1. nume. 6. C. de iura. calumn. quòd hodie secundum communem vsum Italię, accusator tenetur iurare tempore quo offert libellum, quòd accusatio est vera, & quòd non animo calumniandi hoc facit, Et illum refert August. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam. post nu. 4. & Mantua in l. transigere post nume. 23. C. de transact & Xuarez in lib. repetitionum, fol. 845. num. 16. vbi etiam dicit, quòd stylus Hispaniæ in hoc concordat cum stylo Italiæ, Et ita de generali consuetudine seruari attestatur Alber. in l. libellorum in princ. nume. 11. ff. de accusat. Hanc etiam dicit esse communem practicam, & consuetudinem Curt. Sen. de iura. calum. in princ. num. 2. Et quòd in causis criminalibus iurandum sit de calumnia attestatur esse communem opin. Apostil. ad Ange. de malef. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post num. 68. versic. Sexto quæro. Sed certe hoc apud nos hodie non seruatur in practica, prout etiam nunquam se vidisse illud obseruari, nisi petente aduersario, attestatur Foller. in pract. crimi. canon. fol. 50. num. 51.

Quando deinde accusatus comparet, & est pro crimine in carceribus ponendus, tenetur etiam ipse accusator carceres ingredi eodem tempore, vt si deinde non probet accusationem, possit puniri pœna talionis vt est tex. in d. l. nullus. C. de exhi. reis. Sed neque hoc de consuetudine seruatur, vt dicit Bartol. in l. fina. C. de accusat. Vitali de malefic. in loco præallegato, num. 14. Idem attestatur Felin. in c. super his. nu. 6. de accusa. quem refert pract. Conradi, fol. 224. post nume. 4. Boer. super consuetudi. Biturricen. fol. 23. colum. 1. Boss. in titu. de tortura accusatoris. nume. 1. Marcus decisio. 709. nume. 4. Et dicit Guido de Suzar. in l. fi. C. de accusa. quòd sæpe vidit peti, quod accusator in carcerem detruderetur, tamen hoc nunquam de consuetudine seruatum fuit, quem refert, & idem attestatur Alber. in eadem l. fi. numero 2. & Rubeus in l. penul. §. ad crimen nume. 4. ff. de publ. iudic. Idem etiam obseruari de consuetudine Regni Franciæ attestatur practic. Millei, fol. 15. numero 25. Et re vera, cùm hodie sublata sit illa pœna talionis, vt dixi infra quæstio. 81. superfluum omnino esset accusatorem ipsum ea ex causa in carceribus detinere.

Et hæc est forma, secundùm quam proceditur de iure communi in iudicio accusationis, quæ tamen (vt vides) tota ferè abiit in desuetudinem. Volui tamē illam non prætermittere, vt scias quid seruandū sit de iure communi, & quid de consuetudine. Cætera verò ad examen rei, & alios actus iudicii pertinentia, præsertim quomodo reo contumace procedatur, infra suis locis explicabimus.

19° Quæstio. XV.

SVMMARIVM.

Quomodo procedatur in delictis per viam actionis.

Quomodo procedatur in delictis per viam exceptionis ciuiliter, versicu. Per exceptionem.

Et quomodo criminaliter, versic. Criminaliter autem.

Quomodo procedatur in delictis per viam confessionis, versic. Vltimo non est omittendum.

PRIVSQVAM tamen ad vlteriora progrediamur, paucis dicendum est, quomodo in delictis procedatur per viam actionis, vel exceptionis. Tu scis, quòd regulariter ex quocunque delicto, vltra accusationem criminalē, quæ oritur reipublicæ ad publicam vindictam, oritur etiam parti actio ciuilis ad interesse, vt dixi supra quæst. 2. circa principium. Quando autem pars intentat pro crimine actionem ciuilem ratione proprii interesse, neque veniat imponenda aliqua pœna corporalis, aut pecuniaria fisco applicanda; hoc non pertinet ad præsentem materiam, quia illud dicitur iudicium mere ciuile, vt dixi supra quæst. 1. & infra libro proximo. Neque de eo aliquid hoc loco attingam, vbi de criminalibus causis tantummodo tractatur, ne materias ipsas contra operis ipsius institutum confundamus. Illud enim iudicium in omnibus, & per omnia regulatur secundùm formam iudicii ciuilis, & quamuis actio ipsa oriatur ex crimine, nihil habet commune cum criminalibus.

Vnum tamen scies, quòd hic etiam est vnus ex modis, per quos aperitur via iudici ad inquirendum, nam si iudex coram quo agitur huiusmodi causa ciuilis, habeat iurisdictionem etiam in causis criminalibus, poterit constito ei de crimine ex probationib. factis in ipsa causa ciuili, procedere contra delinquentem ad eum puniendum, & contra eum ex officio inquirere, etiā nulla partis querela criminali præcedente, & hoc vbi pro eo delicto posset aliàs per inquisitionem procedi. Et ita de facto seruatur, vt dicit Iac. de Belu. in practi. crim. fol. 28. in rubr. de caus. cri. nu. 1. & 2. An autē probationes factæ in hoc iudicio ciuili faciant fidem in criminali dixi infra q. 54. versi. Item si producantur.

Per exceptionem autem deducitur crimen in iudicium duobus modis, s. ciuiliter, & criminaliter. Ciuiliter, puta quando excipio de crimine contra testem, vel

contra

contra instrumentum, & peto nullam fidẽ ei adhiberi, Dicitur autem hoc casu proce di per viam exceptionis ciuiliter, quia su per huiusmodi processu non potest sequi sententia criminalis etiam ꝙ constet de delicto, sed tantum sententia ciuilis, vt te stis repellatur à testimonio tãquam crimi nosus, vel instrumentum non probet tanquam suspectum de falso, Et ideo in omnibus, & per omnia hoc iudicium reputatur ciuile, & ad instar iudiciorũ ciuilium in eo proceditur, vt dixi infra lib. 7. §. Exceptio, Neq; põt iudex talem testem, etiã si sit de crimine conuictus, punire pœna ordinaria, neq; extraordinaria secũdùm ma gis cõiter Doctores, vt dicit Boss. in titu. quomodo procedatur p exceptiones, nu. 2. Bene verum est, ꝙ si ex probationibus factis super hac exceptione appareat de de licto, poterit iudex criminaliter procedere & inquirere contra delinquentem, prout etiam dixi supra versi. Vnũ tñ, qñ delictũ per viam actionis ciuilis fuit deductũ in iudicium, Et ex hac noua inquisitione, & nouo processu poterit reus criminaliter puniri, Et ita obseruatur, vt dicit Bart. in l. 2. §. si publico, num. 20. ff. de adult. Vide quæ dixi infra vers. Vltimo non est. An au tem probationes factæ in hoc iudicio ciui li exceptionis, faciãt fidem in iudicio cri minali, recurre ndum pariter est ad ea, quę dixi infra in d. q. 54.

Criminaliter aũt agitur via exceptionis, qñ quis excipiendo puta contra testes petit illum tanquam falsis nullam fidem adhiberi, prætereaq; eos de falso puniri, Et hoc quidem casu ita excipiens dicitur assumere partes accusatoris, Et perinde ꝓ ceditur contra ipsos testes, acsi fuissent ac cusati, seu querelati de falso, & põt contra eos ferri sententia condemnatoria criminalis, & iudicium ipsum, quãuis à principio fuerit ciuile, efficitur criminale, & in ea proceditur in omnibus, & per omnia ad instar criminalium iudiciorum.

Hinc infertur, ꝙ sicut in iudiciis crimi nalibus, in quibus vsque ab initio procedi tur per accusationem, vel inquisitionem, requiritur, ꝙ in ipsa accusatione vel inquisitione exprimatur dies, & annus, & lo cus commissi delicti, pariter etiam eadem sunt exprimenda, quando proponitur cri men per viam huiusmodi criminalis exceptionis, vt dixi supra quæst. 12. versicu. Adde quòd.

Item sicut in iudiciis criminalibus nõ potest regulariter ꝓcurator interuenire, qñ ceptum est agi via accusationis, vel inquisitionis, ita nec ẽt qñ agitur hac via ex ceptionis criminaliter intentatæ, vt dixi infra q. 32. versi. Tu scias, ꝙ in causis.

Et breuiter dic, ꝙ ea omnia, quæ seruã tur in iudicio accusationis, seruanda sunt in hoc iudicio exceptionis criminalis, q͂a (vt dixi) talis exceptio, quæ tendit ad puniendum, æquiparatur accusationi.

Vltimo non est omittendo, ꝙ alio etiã modo deducitur crimen in iudicio absque accusatione, vel exceptione, qñ. s. pars, seu testis incidenter confitetur se aliquod deli ctum perpetrasse, prout de facto quandoq; vidi cõtingere, Et hoc quidem casus scias ꝙ talis confessio incidenter facta non no cet confitenti, quo ad hoc vt possit ex ea puniri, operatur tamen vt ex eã aperiatur via iudici ad inquirendum super ipso crimine confessato, absque vlla partis querela, Et eo casu debet iudex inchoare nouũ processum super illa confessione, & dare suas defensiones reo, & alia facere, quæ in processibus criminalibus requiruntur, ita dixit Barto. in l. si confessus. circa fin. ff. de custo. reorum, & in d. l. 2. §. si publico, numero 20. ff. de adulter. Vbi etiam dicit, quòd ita obseruatur, prout illum refert Boss. in titu. quomodo procedatur per exceptio. nume. 4. & ego etiam supra retuli versicu. Per exceptionem, Et ita in facti contingentia fuit iudicatum per consil. Neapol. teste Afflic. decisio. 176. Quædam mulier, quem refert Foller. in pract. crim. fol. 276. num. 31.

Quæstio. XX.

SVMMARIVM.

Iudiciorum gradus qui sint.

Et quæ indicia sufficiant ad inquirendum, versi. Ad inquirendum.

Et quæ ad inquisitionem formandam, versi. Ad formandam.
Et quæ ad torturam, vers. Ad torturam.
Et quæ ad condemnationem, versiculo. Ad condemnandum.
Et an ex indiciis, vel præsumptionibus quis possit an pœnam corporalem condemnari versic. Scias tamen.
Et quid in crimine assi assiny, hæresis, & simoniæ, versi. Scias etiam. *Remissiue.*
Et quid si præsumptio sit posita lege, versic. Item scias.

CONSTITO de delicto iuxta ea, quę dicta sunt supra q. 4. solent iudices recipere informationes, siue indicia contra delinquentem? Conueniens igitur est, vt de ipsis indiciis videamus repetenda tamen sunt hoc loco ea, quæ in hoc proposito dicta sunt supra quæst. 5. versicu. Potent igitur, quòd scilicet iudices ad indicia assumenda duobus modis procedunt, nam quando est certus delinquens, procedunt inquirendo generaliter quando verò est certus delinquens procedunt inquirendo, siue assumendo indicia specialiter contra eum, vt ibi declaraui. Hoc præmisso scire debes, quòd secũdùm omnes in materia indiciorum non potest dari certa doctrina, sed totum relinquitur arbitrio boni viri, scilicet iudicis, qui secundùm qualitatem personæ, & delicti, & demonstrationum, seu suspicionũ iudicabit indicium esse sufficiens, vel nõ, Et ita dicunt Doctores, vt attestatur Ang. de malef. in verbo, Fama publica, num. 9. dicit etiam Pract. Casoni, fol. 14. nume. 2. ꝙ ita dicunt omnes. Nihilominus vt materia ipsa distinguendo clarior reddatur, dico ego tres esse gradus indiciorum, Aliqua enim sunt leuia, aliqua grauia, & aliqua grauissima, Leuia sufficiunt ad capturam, non tamen, vt statim debeat reus examinari super delicto, ita vt eius nomen recipiatur inter reos, sed vt tollatur ei facultas fugiendi, iuxta ea, quæ dixi infra qõ. 28. circa princ. Sufficiunt etiam ad inquirendum, idest ad assumendas ex officio informationes cõtra aliquem de delicto, nõ tamen ad illi transmittendam inquisitionem, vel citationem, Et huiusmodi indicia, si non sint multum vrgentia ego puto recte appellari posse suspiciones, si vero magis vrgeant, crederem posse dici præsumptiones, siue argumenta. Grauia sufficiunt ad transmittẽdam inquisitionem reo absenti, vel si sit captus ad examinandum eum super delicto tanquam reum, & etiam ad torturã, Et hoc ego credo proprie in hac materia appellari posse indicium, quod. s. sit plusquam simplex præsumptio & minus quam semiplena probatio, Et de hoc loquitur in proposito torturæ glo. in l. cum probatio, in glos. 1. ff. de probat. Et idem etiam tenent Doctor. communiter omnes, teste Corn. consi. 101. in litera L. lib 2. Grauissima vero sufficiunt etiam ad condemnationes, Et hæc proculdubio debent esse non modo plusquam semiplena probatio, sed etiam quasi plena probatio, Et sic habes in hac materia suspiciones, præsumptiones, indicia, semiplenam probationem & plusquam semiplenã probationem, Et ex hac breui distinctione vnà cum exemplis inferius positis, facilè poterit quilibet iudex intellige, quomodo in quocunque casu procedere debeat, præsupposita tamen semper supradicta conclusione, quæ per omnes Doctores traditur, ꝙ in hac materia indiciorum non potest dari certa regula, sed multum iudicis arbitrio committitur.

Ad inquirendum igitur, idest ad assumendas informationes super delicto, dixi sufficere leuia indicia sufficit. n. aliqua ꝓbabilis suspicio, propter quam iudex rationabiliter credat delictũ ab eo commissum fuisse, contra quem inquirere intendit, vt dicit Sali. in l. ea quidem, nume. 41. C. de accus. Et cum eo concordat communis practica, vt attestatur Marian. in repe. c. qualiter, & quando post num. 108. de accus. quem refert Boss. in titu. de inqui. nume. 8. Et potest poni exemplum in dicto, seu assertione morientis, vt dixi infra qõ. proxima, versicu. Assertio vulnerati. Item in graui inimicitia, vt dixi in ea. q. versic. Inimicitia, item fama, vt dixi supra quæstione 6. circa principium. Hæc eadem sufficiunt etiam ad capturam, iudicis tamẽ arbitrio, iuxta ea, quæ dixi in allegata quæst.

q.28.circa principium.considerata facti,& personarum qualitate.

Ad formãdam, seu transmittendam inquisitionem contra aliquem,idest ad eum citandum pro delicto, de quo imputatur, omnes Doctores concludunt, ꝙ omnino necesse est vt præcedant legitima indicia, & ita generalis consuetudo interpretatur, vt dicit Fulg.consi.175.post nu. 1. Et ideo malefaciũt iudices,qui nulla fama, vel indiciis præcedentibus formant inquisitiones,prout facere cõsueuisse officiales Montisferrati dicit Pract.Papi.in forma inquisitionis,in verbo,Fama publica,num.2.Et senatus grauiter reprehendit capitaneum Vicomercati, ex eo ꝙ non præcedentibus legitimis indiciis formasset inquisitionẽ cõtra quosdam de vertemate 11. Decemb. 1532.C.C. Meritò igitur inquisitio taliter formata cum omnibus exinde secutis est nulla. Et ita doctores intrepidè tenent,vt attestatur Gratus,consil.57.post nume.11. lib.2.& hanc conclusionem,quòd inquisitio,non præcedente diffamatione, & non sumptis informationibus super ea, sit nulla totus mundus sequitur, vt dicit Catus inter consilia criminalia diuersorum consil.99.nume.1.libro 1.vbi etiam,nume.3. dicit,quòd hæc conclusio est valde trita, & consulentes omnes illam affirmant. Sed quæ sint ipsa legitima indicia, Doctores in specie non exprimunt,& quidem(secundùm aliquos)non deberent iudices procedere ad transmissionem alicuius inquisitionis,nisi delictum esset contra reum taliter probatum, quòd super eo posset etiam torqueri. Vsus tamen contrarium obtinuit, nam iudices valde prompti sunt ad huiusmodi inquisitiones formandas, etiã si non subsint indicia legitimè probata, quos appellat malos assessores, & proteruos, & ignorantes iuris Vitali. de malefi. in tit.de inquisitionibus,nu.8.subdens ꝙ tales nõ sunt iudices,sed potius canes nuncupari merentur. Nihilominus attẽta hac generali consuetudine,vel potius corruptela,poterit fieri conclusio, ꝙ ex vehementi suspicione, quæ contra reum ex probabilibus argumentis resultet, poterit contra eum formari inquisitio, licèt talia indicia non sint talia,vel taliter probata, ꝙ super eis posset reus torqueri. Et ideo dicit Boss. in tit.de inquisi. nu.61. ꝙ ad formandam inquisitionem sufficiunt indicia leuia,puta diffamatio delicti. Et subdit, ꝙ ita seruatur,quod tñ ego non puto de iure verum, nisi,vt dixi supra versic. Ad inquirendum. Hæc autẽ,quę dixi in proposito formandę inquisitionis,intelligo vt etiam procedant in examine siue interrogationib. quæ fiũt reo præsenti, in locis, in quibus quando reus est in carceribus,non solet formari aliqua inquisitio, prout seruatur in hoc Ducatu. Nunquam enim reo præsenti leguntur capitula,neq; inquisitio, sed examinatur reus super delicto. Dico igitur, ꝙ sicut non potest contra absentem transmitti inquisitio,nisi præcedentibus indiciis legitimis, ita etiam non debet iudex interrogare siue examinare aliquem præsentẽ super crimine,& sic facere, vt eius nomẽ recipiatur inter reos, nisi præcedãt talia indicia, quæ sufficerent ad formandam inquisitionẽ,vbi reus esset absens. Cæterùm vbi indicia ad formandam inquisitionem videntur iudici debilia,apud nos seruatur,quòd iudex debet reum detineri, nam ad capturam sufficit quęcunque informatio,vt dixi infra quæst.28 circa prin. Et successiuè vbi reus nõ inuenitur, fit de hoc relatio apud acta, quo casu dicitur constare de eius fuga, quæ quidem fuga proculdubio iuncta cum aliis præexistentibus indiciis sufficit ad transmittendam reo inquisitionem,iuxta ea,quæ dixi infra quæstio. proxima. vers. Fuga delinquentis. Et est iudicio meo satis bona practica.

Ad torturã etiam, quæ indicia sufficiãt, non potest dari certa doctrina, sed pariter relinquitur arbitrio iudicis, vt dixi infra q. 64.versi.Dixi quoque. Poteris tamen videre aliqua exempla infra quæst. proxima. sufficit autem minus quã semiplena probatio,secundum gl. in l. cùm probatio. de qua dixi supra circa prin.q.

Ad condemnandũ verò grauissima indicia requiruntur,&(vt Doctores appellant) indubitata, prout potest poni exemplum infra q.proxi.ver.si aliquis. & huiusmodi.

Scias tamen, quòd in hoc articulo Doctores multum variè loquuntur, nam aliqui dicunt, ꝙ regulariter ex præsumptio-

nibus violentis, vel indiciis quantumcunque indubitatis non debet aliquis in causa criminali condemnari quam opinionē dicit esse communem Deci. cons. 175. post num. 8. col. fi. versi. Praeterea etiam. Marsil. in rubr. de probatio. nume. 237. circa fin. Nouell. in pract. crimi. fol. 118. nume. 34. Alij dicunt, quòd si agatur ad pœnam pecuniariam, potest reus ex indiciis indubitatis etiam criminaliter condemnari. Et ita communiter teneri attestatur Gratus, consi. 136. nu. 22. lib. 1. secus autem si agatur de pœna corporali. Alii dicunt, quòd vbi ex praesumptionibus proceditur, multum debet iudex temperare suam sententiam, & maximè ne condemnet nisi raro, & modicè ad pęnam, nec pecuniariam, nec corporalem Et haec sunt verba Inno. licèt non multum fideliter per Doctores relata in c. quia verisimile. nume. 2. de praesump. quem dicit sequi communiter Doctores Marsil. in l. 1. §. diuus Adrianus. nume. 25. ff. ad leg. Corn. de Sicar. Cauens. super ritu magnae curiae 274. nume. 15. Hanc etiā dicunt esse communem opinionem Plaza Ruuios in allegatione haeresis §. 11. & Iaso. in rub. ff. de probat. nume. 7. prout illos refert Plaza lib. 1. delictorum. c. 14. nu. 3. in fin. & Dueñas regula 303. circa med. Apostil. ad Ange. de malefi. in verbo, Fama publica. sub nu. 22. quem refert Vilalpād. in repe. l. 22. cap. 10. post nu. 7. Gan. in auth. de malefi. in tit. de praesump. circa fi. dicit quòd de consuetudine vidit obseruari, ꝙ ex indiciis quantumcunque indubitatis non imponitur pœna corporalis, sed tantum pecuniaria, quod dictum Gandi. refert, & sequitur Paul. de Castr. consil. 299. nu. 3. in fin. lib. 2. subdens, ꝙ propter illud defendit quendam imputatum de homicidio, & Caepolla consil. crim. 32. circa fi. & consi. 49. in primo dubio versicu. Nec propter dictum. & pract. Iod. fo. 143. num. 11. & Aug. ad Ange. de malefi. in verbo, Fama publica. nume. 28. & Brun. de ind. & tortura fo. 57. nu. 16. & Mar. consi. 96. nu. 10. Et ita tenere communiter Doctores attestatur Carer. in pract. Crimi. fol. 36. num. 56. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Boss. in ti. de conuictis. nu. 34. & seq. affirmans quòd ita seruatur in practica, & quòd iste est communis sensus Doctorum. Hoc idē se obseruari vidisse attestatur Bal. in l. milites. nu. 6. C. de quaest. prout illum refert Ant. de Canar. de quęst. in 2. mēbro. post nu. 44. licèt Bal. in lib. meo nihil dicat de obseruantia. Alii dicunt totum contrarium, ꝙ scilicet etiam ex praesumptionibus reus est condemnandus pœna ordinaria delicti, neque propterea est aliquo modo pœna mitiganda, & ꝙ illud dictum In. communiter reprobatur. Et ita attestari videtur Bellamer. decis. 689. vers. ad vndecimum dico. Alii verò dicunt, ꝙ quando indicia sunt indubitata, semper pōt deueniri ad condemnationem, maximè in delictis occultis, & difficilis probationis, & tractatibus secretis, & in quib. veritas clarius haberi non potest, prout etiam communiter teneri attestatur practi. Car. fol. 72. ver. Ex quibus omnium. Et haec opin. apud nos seruatur, quantum ad hoc vt ex praesumptionibus deueniatur ad condemnationem, nam quotidie ex indiciis, & praesumptionibus, rei per senatum condemnantur, non quidem in pœnam mortis, neque pœnam ordinariam ipsius delicti, sed in pœnas etiam corporales, puta triremiū, fustigationis, ictuum funis, & huiusmodi, & in specie ita seruatum fuit in quodam Antonius Maria Fayta, qui cùm esset indiciis indubitatis grauatus de homicidio, fuit per decennium ad triremes condemnatus 2. Ian. 1557. P. N. & in aliis multis. Et idem & seruatur in Sacro consi. Neapo. vt videri potest apud Grammaticum, praesertim decis. 42. & alii saepe.

Scias etiam aliquos esse casus in quibus etiam de iure communi ex praesumptionibus potest quis ad mortem condemnari, prout est in assassinio, vt dixi supra hoc eo. li. §. assassinium. versi. Praeterea. & in crimine haeresis, vt dixi supra hoc eo. li. §. haeresis. versi. Habet etiam & in crimine simoniae, vt dixi supra hoc eo. li. §. simonia. vers. Item scias.

Item scias, ꝙ quando praesumptio est posita à lege, tunc potest ex ea sequi condemnatio capitalis, & ita tenēt omnes, vt dicit Boss. in tit. de conuictis. nume. 29. ponens exemplum in ea praesumptione, de qua habetur in l. si qui. C. de adult.

Quaest.

Quæstio XXI.

SVMMARIVM.

Fama an sit sufficiens indicium ad inquirendum, & ad torturam, versiculo, Fama sola.

Testis de visu an faciat indicium ad torturam, versi. Vnus testis.

Et quid si non viderit, sed audiuerit, & dicat cognouisse ad vocem, versicu. Sed quid si testis.

Dictum seu dispositio socii criminis an faciat indicium ad inquirendum, versi. Retenta igitur.

Et an ad formandam inquisitionem, versi. Si verò quæris.

Et quid si sit etiam periurus, versic. Scias tamen.

Et an faciat indicium ad torturam, versic. Successiue quæro.

Et quid in criminibus exceptis, versic. Sed quid in criminibus.

Et quid sit plures socij criminis, qui contra alium deponant, versi. Sed pone.

Et an requiratur, quod socius criminis deponat cum iuramento, versicu. Quæro nunquid.

Et an quòd confirmet dictum suum in tormentis, versi. Scias etiam.

Mandatarij dictum an probet contra mandantem versi. Et ex hac.

Reus regulariter non debet de socijs interrogari, versi. Dictum socij.

Assertio vulnerati an faciat indicium ad inquirendum, versi. Assertio vulnerati.

Et an ad capturam ibidem.

Et an ad excusandum à calumnia hæredē, qui accusationem instituit ibidem.

Et an ad torturam, ibidem.

Fuga an probet contra delinquentem, versicu. Fuga delinquentis.

Et quid si opponatur vt delictum ibidem.

Et quid si opponatur, vt indicium, ibid.

Et an semiplene probet in criminalibus ibidem.

Et an sit sufficiens indicium ad torturam, ibidem.

Et quid si reus aufugiat post formatam inquisitionem, ibidem.

Et quid si reuertatur, ibidem.

Et quid in fuga facta à carceribus, ibidem, versi. Tertio autem modo.

Et quid si non erat legitimè detentus, ibid.

Et an indebitè carceratus possit licitè aufugere, ibidem.

Et quid si statim ad carceres reuertatur, ibidem.

Et an fuga iudicis, qui non stetit in syndicatu per quinquaginta dies, faciat contra eum plenam probationem, versicu. Præterea etiam.

Et an inimicitia faciat indicium, versic. Inimicitia.

Et an confessio extraiudicialis, versiculo, Confessio extraiudicialis.

Et an confessio facta coram iudice incompetenti, versi. Sed hic quæro.

Et quid si illam deinde coram iudice competenti reuocauerit, ver. Sed quid si reus.

Et an confessio clerici facta coram iudice laico, versi. Hanc tamen.

Et an confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali, versi. Sed hic cadit.

Et an confessio facta in tormentis, & deinde reuocata, versi. Vlterius quæro.

Et an minæ, versi. Minæ præcedentes.

Et an pax facta cum offenso, versicu. Pax, seu transactio.

Et an mendacium, inconstantia, vacillatio, & trepidatio rei, versi. Mendacium. *& versic.* Cæterum.

Et an si visus fuerit cum gladio sanguinolento, versi. Si aliquis.

Et quid si res furata reperta sit penes aliquem versi. Si res furata.

DICTVM est de indiciis in genere, nunc in specie de aliquib. ĩdiciis videamus. Fama sola, quæ sit cōtra aliquem, quòd maleficiū commiserit, est sufficiens indicium ad inquirendum cōtra eum, vt dixi supra q 6. circa principium, ipsa autem fama absq; aliis adminiculis non est sufficiens indicium ad torturam. Et ita tenent communiter Doctores, vt ait Marsi. consilio 3. numero 4. in fine. Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Ias. in repet. l. admonendi, numero 207. ff. de iureiuran

que

quem refert Crauetta consi. 41. num. 6. & Blancus de indic. num. 313. & Dueñas regula 30. in princip. & Villalobos in sua collecta communium opinionum, in litera F. nume. 7. & Foller. in pract. crimi. fol. 156. nume. 28. Crottus in tract. de testibus numero 147. Marsi. in l. de minore. § pluri mum nu. 30. ff. de quæst. & sing. 97. fama sola. quem refert Diaz. regula 333. Carer. in pract. crimi. fo 82. nu. 111. quem refert Plotus in repe. l. si quando nume. 891. Et quamuis in hoc articulo magna sit contro uersia inter scribentes, & Ioã. And. ad Specu. in tit. de no. crim. § fama. in verbo, Veniens. circa fin. quem refert Paris. Put. de synd. fol. 446. c. 11. num. 2. & Marsi. in d. §. plurimum. nu. 30. & consi. 72. nu. 16. attestetur contrarium de consuetudine seruari, ꝙ scilicet fama sola sit sufficiens ad torturam, prout est se vidisse aliquando per assessores obseruari dicit Gand. de malefi. in tit. de quæst. nu. 39. quem refert August. ad Ang. de malefi. in verbo, Fama publica. post nu. 41. & Carauita super 41. ritu magnæ curiæ. nume. 8. & Brunus de indiciis, fol. 41. nume. 32. ego tamen semper secutus sum communem opinionẽ, & ab aliis etiam iustis iudicibus semper vidi obseruari, vt nisi cum ea concurrat aliquod aliud adminiculum, nunquam ex fama sola procedatur ad torturam, quam etiam credo tutiorem, & veriorem. Fama enim in criminalibus non probat, neque etiam semiplene, vt videtur sentire gloss. in c. veniens. el primo. in verbo, illorum de testibus. quam ait communiter esse approbatam Beto. in d. c. qualiter, & quando. nu. 78 de accusa. & hanc esse communem opinionem attestatur Deci. in d. c. veniens. nu. 25. prout illum refert Blan. de ind. num. 313. Et dicit Sali. in d. l. ea quidem. nu. 133. de accus. ꝙ ita se habet communis practica, quem refert, & sequitur attestans ita se habere cõmunem opin. Bertrand. consi. 126. nu. 11. li. 7. Et licèt (vt dictum est supra quæst. proxima. versi. Ad torturam.) videatur sufficere ad torquendum minus quàm semiplena probatio, nihilominus cùm fama sit indicium valde remotum à delicto, sit etiã indicium valde fallax, vt quotidie experiẽtia docet crederem tutius facere iudicẽ, si nullo alio adminiculo concurrente, reum tormentis non subiiceret. Cęterùm si cùm ipsa fama concurrant aliqua alia adminicula, eo casu vtiq, faceret indicium ad torturam, & hoc omnes fatentur, vt dicit Gratus in d. consi. 57. nu. 8. lib. 2. posset etiam esse delictum adeo difficilis probationis, vt sola fama sufficeret, vt quandoque etiam vidi seruari. Quomodo autem fama probętur, dixi supra q. 6. versic. Illum tamen. & seq. sed pone, ꝙ reus contra quem est probata fama publica de aliquo maleficio, probet in suis defensionibus se esse bonæ vocis, conditionis, & famæ nunquid adhuç erit torquendus? dixi infra q. 60. versi. Frequens etiã. Scias tamen, ꝙ hæc omnia procedunt in sola fama, quæ sit contra aliquẽ in specie de eo delicto, de quo agitur, sed si esset mala fama in genere, quia scilicet ille esset homo diffamatus de aliis delictis & sic malæ vocis conditionis, & famæ, tũc ex qualibet leui suspicione attingente delictum, de quo agitur, solet reus tormentis subiici, modò illa fama sit in eodem genere delicti, nam semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali. ca. semel malus. cum ibi no. de regu. iur. in 6. & hæc est cõmunis regula, vt attestatur Blan. in pract. crimin. fol. vlt. cau. 14. Cęterum si delicta essent dissimilia, non oriretur contra eum ex ea fama aliquod indicium, nã ad hoc vt mala fama noceat reo. debet esse in eodem genere mali. Et ita dicunt omnes vt ait practic. Casoni, fol. 16. nu. 5. Bene verum est, ꝙ si talis ita diffamatus probaret, ꝙ per triennium proximum bene vixisset, & fuisset bonæ vocis conuersationis, & famæ, illa mala fama contra eum probata nihil ei noceret, sed censeretur in totum purgata. Ita dicit Sal. in l. si minorem. post num. 2. C. de in integ. rest. mi. Et dicit Grãma. super c. Regni. fol. 142. nu. 7. quòd ita concludunt omnes Quod nota, quia posset tibi facere magnum honorem in practica. Vide in hoc proposito ea, quę dixi in d. versi. Frequens etiam.

Vnus testis deponens de maleficio facit indicium contra reum, hoc tamen intellige vt procedat quo ad inquirendum, idest quo ad assumendas specialiter contra eum informatione, super delicto. Sufficit enim

vnicus

vnicus testis etiam aliàs inhabilis, & minus idoneus. Et ita (iudicio meo) intelligi debet dictum Bal. in l. seruos. C. de testib. quamuis aliqui illum intelligãt, vt loquatur de inquisitione generali, & hoc appellat Bal. ibi, ĩdicium facti, ꝙ s. dirigit iudicem in viam perscrutationis ad indagandum, an ille talis, qui ab eo nominatur sit reus illius delicti, & sic ad inquirendũ specialiter contra ipsum. Cæterùm ad hoc vt testis faciat legitimum indiciũ, quod Bal. ibi appellat indicium iuris, requiritur ꝙ sit integer, & omni exceptione maior idest talis, contra quem nulla possit opponi exceptio, & hæc est cõis omnium sententia, vt dicit Rui. cõs. 147. post nu. 3. li. 5. Et huiusmodi testis sufficit ẽt ad torturã, secundũ cõem opi. de qua attestatur Rom. cõsi. 451. nu. 4. Viuius in lib. cõium opin fol. 300. vers. Testis vnicus. Plo. in rep. l. si qñ. nu 879. quã tñ intellige iuxta ea, quæ dixi infra q proxima, circa prin. & vers. vnũ tñ. Reperio tñ, ꝙ practi. Casoni. fol. 12. num. 4. dicit ꝙ secundùm opi. multorũ) qñ tractatur de inquirendo, siue torquendo, testes etiam non integri admittuntur. Et re vera multi iudices de facili etiam super dicto testis inhabilis, & minus idonei formant inquisitiones, & quãdoq; etiam torquent, & malè faciunt, quia sæpe vexãt indebitè innocentes.

Sed quid si testis non viderit committi maleficium, sed deponat se audiuisse, puta de nocte, Titium percutientem Caium, & dicat se eum cognouisse ad vocẽ, nunquid faciet contra eum indicium ad torturam? Rñ. Bal. in l. si non speciali. nu. 1. C. de testa. loquendo per verbum, fortè, tenuit ꝙ sic. Et dicit Cotta in memor. in verbo, Testis deponens. ꝙ hoc firmãt Doctores vbique. Hoc tñ ĩtellige, vt procedat, modo testis ita deponẽs habeat verisimiliter adeo notam vocem rei, vt decipi nõ possit, aliàs secus, tale enim indicium vocis est multũ fallax, & periculosum: & ego multos cognoui ita proprie imitantes vocem aliorum, vt omnes etiã familiarissimos, & domesticos eorum facilè deciperent. Cæterũ testes, qui dicunt se vidisse, cùm esset de nocte, nec dicũt, ꝙ luna lucebat, vel ꝙ lumẽ erat accensum, à se ipsi naturaliter repro-bantur, & nullam fidem faciunt. Et ita dicunt Doctores, vt ait Boss. in titu. de indi. nume. 172. Dicit etiam Io. Arn. dialogo 70. licèt vera, ꝙ ab hac conclusione Doctorum nullus discrepat, quàm etiam communem appellat Viuius in libro communium opinionum fol. 255. versi. Testis deponens. Videntur enim deponere ea, quæ secundùm naturam esse non possunt, vt manifestè patet.

Dictum socii criminis facit indiciũ cõtra eum, qui ꝑ socio nominatur. Debes autem scire ꝙ regulariter delinquens non potest interrogari de sociis, tex. est in l. fi. C. de accus. & est communis omnium sententia, vt dicit Io. de Amicis, consi. 27. nu. 1. præterquam in nonnullis criminib. in quibus propter eorum immanitatem per missum est, vt interrogetur, quæ quidẽ dicuntur crimina excepta, & ea videre potes apud gl. in d. l. fi. quamuis Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Et Sempronium num. 5. dicat, quòd illa glo. simpliciter non approbatur à Doctoribus, quia multi etiam alii casus traduntur per scribentes, præter illos, quos ipsa gloss. enumerat, vt ibi per eum, Barto. autem in l. repeti. §. 1. ff. de quæstio. distinguit, quòd aut agitur de delictis, quæ non committuntur principaliter in offensam, vel odium alicuius, sed incommodum ipsius deliquentis, vt falsã monetam, furari, &c. Et tunc potest delinquens de sociis interrogari. Aut verò agitur de delicti, quæ principaliter committuntur in odium, vel offensam alterius, vt est homicidium, adulterium, &c. Et tunc non potest delinquens, licèt cõtra se cõfessus, de sociis interrogari, & dicit August. ad Ang. de malefi. in verbo, Fama publica. post n. 105. quòd hodie assessores cõiter videntur obseruare hanc doctrinam Bar. Si tamen interrogetur facit indiciũ, non quidem ad torturam, sed ad inquirendum. Et hanc dicit esse communem conclusionem Public. super consuet. Aluer. fol. 25. num. 3. Alia fuit opin. Sali. in d. l. fi. qui more suo satis ꝑplixè distinguit, & inter cętera cõcludit, quòd in iis criminibus, quæ regulariter non solent cõmitti sine sociis, potest delinquens de sociis interrogari, & hanc appellat cõem opin. Aut.

Ant Gomez.c.12.delictorum,num.16.in fin.& dicit Boss. in tit. de ind. nu.145.ꝙ illæ considerationes Salicet seruantur in practica. Alii vero dicunt, quòd quidquid sit de iure hodie ex consuetudine interrogantur rei in omni casu,& de hac consuetudine attestatur Gand & Iaco. de Beluis. prout illos refert Blanc.de indiciis, num. 374 & Fulg.consi.173.nume. 2.qui subdit illud intelligendum esse in eo, qui est malæ famæ, prout est quæstio proposita per Gand.in loco præallega. Refert etiam Paris. Put.de synd.fol.460.c.4. post num. 1.& fol.480.post nume.1. Practi.Casoni, fol.85.num.6.& fol.86.nume.3. Sed certe hæc consuetudo in hoc dominio non seruatur, nisi in furibus, fraudatoribus salis vel bladorum,assassinis,& latronibus,qui in viis publicis grassantur, in cæteris autẽ semper vidi seruari ius commune,Et ideo laudabile esset iudicio modo adhærere iure communi, vbi in specie non vigeret talis consuetudo. Vnus tamen est casus, in quo semper reus interrogatur, & torquetur super mandante, quando scilicet apparet,quòd illum delictum commisit non sua causa,puta quia nihil ad eum pertinebat, tunc enim quia tenetur pro certo, ꝙ fecit ad alterius instantiam, solet torquenti super mandante. Et ita seruari attestatur Boss.in tit.præallega.de indi. post num.156.versic.Primò considero, & licèt ipse post Sal.loquatur in persona vili,ego tamen illud vidi in omnibus indistincte obseruari.

Retenta igitur communi conclusione, & dispositione iuris communis,scilicet ꝙ delinquens non sit super sociis interrogãdus,nisi in criminibus exceptis, secundũ ius commune,vel consuetudinem loci,in quo proceditur,videamus quod indicium faciat dictum ipsius delinquentis contra socium ab eo nominatum, Et pro resolutione dico, ꝙ aut quæris an dictum socii criminis sufficiat ad inquirendum, idest ad assumendum alias informationes contra eum,qui ab ipso nominatur,Et in hoc Rom.in l.& si certus.in princ.ff.ad Sylle. dicit,ꝙ communiter concluditur, ꝙ sufficiat ad fundandam inquisitionem, quem refert, & sequitur August. ad Aug. de malef.in verbo Fama publica, nu.31. & Giãmat.consi. 21. num.10. & consi.67.in fi. & Ioan.de Amicis consi.27.num 5.& Nouel.in pract.crim.fol. 64.nume. 19. Et ꝙ sufficiat ad inchoãdam inquisitionem dicit communiter ita intelligere Doctores Ioan.de Amicis, in d.consi.27. nũm.3.Et hæc cõclusio intelligenda est vt procedat, siue talis delinquens illum socium nominauerit ad interrogationẽ iudicis ipsum in genere interrogatis,an in maleficio cõmittendo aliquis alius interuenerit, siue etiam illum sponte sua nominauerit,dum contra se examinaretur, puta quia postquam confessus est se titium occidisse,iudex iubeat illum narrare, quomodo occiderit,& ipse dicat,ꝙ tali die ipse,& Petrus tali,& tali modo illum occiderunt,&c.nã vtroq; casu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum, & assumendum alias informationes contra Petrum nominatum, etiam si prius contra ipsum nihil aliud esset in processu,neque puto faciendam esse aliquam differentiam, an simus in criminibus exceptis, vel nõ,nã ẽt in criminibus non exceptis credo,ꝙ faciat indicium ad inquirendum. Et ita loquendo ẽt in criminibus nõ exceptis dicit tenere cõmuniter Docto. Blancus de indiciis,num. 389. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin in litera C.num.203. Et licèt Ruin. consi.147. num. 1.in fi.li. 5.dicat cõem opin.esse, ꝙ in casibus non exceptis nullum faciat indiciũ ad inquirendum neque ad procedendum, siue id sponte dixerit,siue ad interrogationem iudicis,quem refert,& sequitur Rolan. cõsi. 73.num.2.lib 1.ego tamen credo contrariam opinionem esse magis communem, & illam semper vidi de cõsuetudine obseruari,hoc.n.casu dictum istius socii nõ est tanquam dictum testis,sed tãquam denũciatoris,vel notificantis, qui tantũmodo aperit viam iudici ad inquirendũ, ꝑut faceret quicunq; alius notificator, seu denũciator,etiam infamis.& vilis,iuxta ea,quę dixi supra q.7.versi. Quæro igitur, & seu quilibet alius testis ẽt non idoneus iuxta ea, quæ dixi supra ver.Vnus testis, Et opi. Ruin.posset procedere in casu suo,scilicet ad formãdam inquisitionem, de quo dixi

in fra

fra versi. Si verò quæris. Debent tamen iudices, quãtum possibile est, cauere ne reos interrogent super sociis, nisi in casibus, in quibus id sibi est à iure vel à consuetudine permissum, præcipue verò ne in aliquibus casibus etiam permissis reos interrogent in specie de aliqua certa persona, nisi contra eam adsit aliquod indicium sufficiens ad inquirendum specialiter contra ipsam siue sit in criminibus exceptis, siue non, id enim potius est officium suggerentis, quã interrogantis, debentque ab eo iudices omnino abstinere ne proprias animas perdãt & alios indebitè vexent. Et hoc casu crederem, quòd totus processus, qui deinde fieret contra aliquem ita suggerendo à iudice nominatum, non præcedentibus aliquibus indiciis, esset ipso iure nullus, & proximis mensibus in facti contingentia ita iudicatum fuit per magistratum, & grauiter reprehensus quidam prætor à nobis delegatus, qui delinquentem, ita suggerendo, contra alium interrogauerat.

Si verò quæris, an dictum socii criminis sufficiat non modo ad fundandam, vel inchoandam inquisitionem, vt supra dictũ est, sed etiam ad formandam, & transmittendam inquisitionem, seu libellum criminalem contra socium nominatum, ita vt teneatur personaliter comparere, & defensiones suas facere. Aliqui tenent, quòd sufficit, & dicit Boss in tit. de inquis. nu. 44. & Clarius in ti. de iud. nu. 182. ꝙ ita seruatur, in quibus locis loquitur etiam in casibus non exceptis. Et allegat in hoc proposito decis. Rom. quam ego superius retuli. versi. Retenta igitur. Tu dic, ꝙ imò in casibus non exceptis non est sufficiens indicium ad formandam inquisitionẽ, & hanc dicit esse communem Doctorum senten. tiã Dec. cons. 189. nu. 9. quem refert pract. Conradi, fol. 255. in prin. & Viuius in lib. communium opinionũ. fol. 263. ver. In testẽ non admittitur. Rol. cons. 16. nu. 7. li. 1. sed in exceptis vtique est sufficiens, secundum Rol. in eo. cons. 16. nu. 2. qui dicit, ꝙ hæc est recepta doctorum sñia, ꝙ sufficiat ad inquisitionem, non tamen clarè explicat, an simpliciter ad inquirendum, an autem etiam ad transmittendam inquisitionem, sed ego tam semper vidi seruari.

Scias tamen, quòd hæc conclusio, quòd dictum socii criminis sufficiat ad inquirẽdum, locum non habet, quãdo talis socius criminis, vltra illud crimen, esset etiã periurus, nam eo casu neque etiam facit indicium ad inquirendum. Et hæc est indubitata iuris conclusio, vt dicit Rol. consi. 73. nu. 18. lib. 1. quòd quidem ego intelligo, vt procedat quo ad transmittendã inquisitionem, sed quo ad assumendas informationes certè sufficeret, quinimò etiã ad formandam inquisitionem & plerunque etiã ad torturam consuetudo obseruat, quòd sufficiat. Vide quæ dixi supra hoc eo. li. §. falsum. versi. Subornans.

Successiuè quęro, nunquid huiusmodi nominatio facta per sociũ criminis faciat indicium ad torturam? Respon. Si loquamur in criminibus nõ exceptis, in quibus non potest delinquens de consociis interrogari, res de iure nullam habet difficultatem, talis enim nominatio nullum facit indicium nisi ad inquirẽdum vt dixi supra vers. Si verò quæris. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit practi. Carer. fol. 95. nu. 122. Sed quidquid sit de iure, dicit Gand. de male. in tit. de q. nu. 28. ꝙ de consuetudine vidit torqueri. Idem etiam ferè per eadem verba dicunt Iaco. de Beluis. in pra. crim. in tit. de q. col. 11. versicu. Iuxta hoc quæritur. Guid. de Suz. in tracta. de indiciis, & tortura. nu 55. & Bal. in tracta. de quęst. fol. 158. nu. 4. in fi.

Sed quid in criminibus exceptis? Respon. ꝙ adhuc talis nominatio (alia præsumptione con concurrente, non est sufficiens indicium ad torturam, & est communis opin. vt dicit Boer. decis. 319. nume. 1. quem refert Rol. in d. consi. 16. nume. 17. Grammat. voto 6. num. 7. quem refert Villalobo in sua collecta communium op. in litera C. nume. 152. Roland. in d. consi. 73. nume. 20. & dicit Afflict. super prima parte const. Regni. rub. 27. nu. 34. quòd vidit per multos sapientes sic fuisse decisum in facti contingentia in crimine læsæ Maiestatis. Et illum refert pract. Carer. fo. 320. nume. 101. in fine. Bene facit hæc nominatio cõtra nominatum aliqualem præsumptionem, vt ferè omnes fatentur, & dicit esse communẽ opin. Boer. in d. decis. 319. num. 4.

nu.4. quæ quidem aliquis præsumptio habet tantam vim, ꝙ concurrente aliqua alia suspicione potest reus tormẽtis subiici, ita concludit Sali. in l. fi. circa fi. versi. Sed ego respondeo. C. de accus. Et dicit Boss. in tit. de ind. nu. 149. ꝙ illud dictum Sali. quotidie practicatur, & Doctores illud sequuntur, & ita sæpius vidi seruari.

Et ex hac conclusione infertur, ꝙ solum dictum mandatarii non facit indicium ad torturam contra mandantem, nisi alia cõcurrant, & est communis opinio, vt dicit Paris Put. de syndicatu in verbo, Tortura col. 3. prout illum refert Nouel. in prac. crimi. fol. 65. num. 31. & seq. licèt ego eum in eo loco id dicentem in libro meo non inueniam. Et ita in facti contingentia consuluit Signorol. consi. 209. Reperio tamen ꝙ Bal. consi. 429 li. 3. distinguit, ꝙ aut talis mandatarius non suscepit mandatum, & facit indicium ad torturam, aut verò suscepit, & non facit sufficiens indicium ad torturam & dicit Boss. in titul. de ind. nu. 154. ꝙ ita obseruatur. Mihi placet cõmunis opin. vt nullo casu faciat indicium ad torturam, nisi aliqua alia præsumptio, vel saltem suspicio concurrat contra eum, qui nominatur pro mandante, aliàs esset in facultate cuiuslibet scelesti, facere ꝙ quilibet vir probus subiiceretur tormentis, quod esset impium, & absurdum. Et ita semper seruari vidi, ita tamen vt in criminibus exceptis leuiores suspiciones sufficiant, quam in non exceptis.

In hoc autem proposito aduerte tu, qui vis excipere contra socium criminis, vt nõ dicas, excipio contra te, quia es socius criminis, ne videaris fateri delictum, sed dicas, excipio cõtra te, quia tu hoc delictum commisisti, & ita consuluit Vbert. de Bobio, Vel si est tale delictum ꝙ sine socio cõmitti nòn possit, vt sodomia, vel huiusmodi, dicas, excipio contra te, quia facis te socium criminis, & ideo nihil probas, quod est iudicio meo, tutius.

Sed pone, ꝙ non vnus tantùm, sed duo socii criminis contra aliquem deponant, nunquid iste dicetur conuictus, ita vt possit contra eum sequi condemnatio? Resp. ꝙ non, sed bene faciunt contra eum indicium ad torturam. Et ita in facti contingentia seruauit curia Burdegalen. in quodam notario, cõtra quem deposuerant duo testes, qui asserebãt se ab eo corruptos fuisse, vt refert Boer. in allegat. decis. 319. vbi etiam nu. 17. attestatur idem seruatũ fuisse in quodam alio imputato de homicidio, contra quem deposuerant tres testes socii criminis, & tamen solummodo fuit tormentis subiectus, & idem etiam seruari per curiam Parisien. attestatur Papo. lib. 22. titu. 13. Arresto 2. & 3. Et nota, ꝙ hoc casu tales testes faciunt indicium ad torturam, etiam ꝙ sint singulares, & ita seruari attestatur Boss. in tit. præallega. de ind. nume. 159. Idem etiam seruari in regno Neapo. vt scilicet faciãt indicium ad torturam attestatur Grammat. super cap. Regni fol. 120. col. 1. in fi.

Quæro nunquid ad hoc, vt dictum socii criminis faciat indicium, requiratur ꝙ illud deponat cum iuramento? Respond. Mars. in pract. crim. §. diligenter. num. 62. tenet quòd sic, & narrat se ꝓpterea liberasse quẽdã furem, & dicit quòd in hoc totus mundus errat, & iudicio meo verũ dicit, quia licèt quo ad seipsum sit reus, tamen dum deponit contra alium, fungitur vice testis, meritò non est ei adhibenda fides, nisi cum iuramento, vt dixi supra lib. 2 §. testis. & ita semper vidi seruari, quicquid dicat Blancus de indic. num. 384 Sed intellige, quòd sufficiat, quãdocunq; interueniat iuramentum, scilicet, siue antequam ponatur ad torturam, siue etiam si inter præsente ipso, contra quem deposuit, prout seruatur in confrontatione, teste Boer. in allegata decis. 319. post nu. 4.

Scias etiã, quòd dictũ socii criminis, ad hoc vt fidem faciat, requiritur quòd fuerit confirmatum in tormentis, cùm. n. ex proprio delicto effectus sit infamis, nõ debet admitti in testem sine tortura, iuxta ea, quæ dixi infra q. 25. circa principiũ. & ita apud nos seruatur, licèt Chas. super cõsue. Burgun. fol. 44. post num. 14. dicat, quòd sæpe hoc allegauit in curia, sed non voluit ad illud attendere. Dicit etiam Simancas de hæret. cap. 62. num. 6. quòd iudiciorum vsus illud non admittit. Ego puto nostrã cõsuetudinem esse magis iuridicam, tu tñ obserua id, qđ ibi seruatur, vbi ius dicis.

Assertio vulnerati, dicentis se ab aliquo fuisse vulneratum, an faciat indicium contra eum, puto esse distinguendum, nam si quidem vulneratus conualuerit res nō habet difficultatem, quia tale dictū habetur loco denunciationis, siue querelæ, Et ideo nisi aliqua concurrant indicia, non potest super eo de iure procedi nisi ad inquirendum, idest assumendas informationes contra eum, qui ab offenso nominatur, non autem ad transmittendam illi inquisitionem, siue citationem, licèt multi de facto contrarium obseruent, quos appellat iudices imperitos Ang. de male. in verbo, Qui iudex ad probationem. numero 6. de quo dixi supra q. 7. versi. Dixi supra. Si vero vulneratus moriatur, & vsque ad mortem in tali dicto perseueret de iure loquendo, non facit indicium, Et ita tenent gl. in l. mater, in glo. 1. C. de cal. quam dicit esse cōmuniter receptam Villalp. super l. 22. capi. 61. post nume. 8. nihilominus quicquid sit de iure, certe de consuetudine practicatur, quòd sit sufficiēs indicium ad inquirendum. Et ita seruat communis stylus, & obseruantia Italiæ, vt dicit Igneus in l. Caius Seius, numero 11. ff. ad Sylla. Et quamuis contrariam, sententiam, scilicet quòd neque etiam sufficiat ad inquirendum, videatur communem asserere Plot. in tabula repetit. l. si quando. C. vnde vi, in verbo, Indicium ad inquisitionem, prout illum refert Practi. Conradi, fol. 256. versicu. Decimo adde, licèt Plotus ibi hoc explicite non dicat, ex quo tamen lungo vsus obtentum est vt sufficiat non putarem ab ea esse in practica recedēdum. Est etiam tale dictum vulnerati morientis sufficiens ad capturam, secundùm communem opinionem, vt attestatur Gomez. capit. 13. delictorum, nume. 16. prout illum refert Plaza lib. 1 delictorum, cap. 13. nume. 15. subdens, quòd ita passim videmus in practica seruari. Est etiam sufficiens ad excusandum à calumnia, & temeritate hæredem mortui, qui motus ad accusandum eum, qui fuerat diffamatus à vulnerato moriente secundùm gl. in d. l. mater, in gl. 1. C. de calum. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Bertran. consi. 137. num. 10. libro 2. in 1. parte. Ad condemnationem vero non est sufficiens, nam talis assertio vulnerati moriētis non probat plenè delictum, & ideo non sufficit ad condemnandum, & est communis opinio, vt dicit Plaza in loco præallegato. Sed nun quid facit saltem indicium ad torturam? Respō. Ang. in d. l. si quis in graui. §. si quis moriens, post nu. 1. ff. ad Sylle. tenuit quòd sic, sed eius opi. cōmuniter nō tenet, vt dicit Grāma. consi. 57. num. 13. & 14. Et ita contra Ang. esse communem opin. attestatur Plaza in loco præallegato, Pract. Conradi, fol. 297. versi Trigesimumseptimum est indicium, Dicit etiā Chass. cons. 58. post num. 28. quòd ita tenent omnes, Ita ēt de stylo seruari, vt. s. talis assertio ad torturā nō sufficiat, attestatur Mātua cons 118. in fi. li. 2. subdēs quòd minime mutāda sunt. &c.

Fuga delinquentis contra eum facit indiciū, sed ad hoc vt habeas in materia fugæ perfectam doctrinam, debes scire, quòd fuga trib. modis opponitur contra fugientem, Primò vt crimen, puta qn̄ milles in bello aufugit, & signa deseruit, Et hoc casu probata ipsa fuga, dicitur probatum crimen, neq. aliud requiritur, ad hoc vt reus possit ex ipsa fuga condemnari, Et ita tenent omnes, vt dicit Brun. de indi. fol. 26. nu. 7. Secūdò opponitur fuga tanquā indiciū, qn̄ dicitur reū commisso aliquo delicto aufugisse, & à loco ipso delicti se absentem fecisse. Et hoc casu. Aut est tale crimen, ad cuius probationē sufficiat sola suspicio, puta in tutore. l. impub. in fi ff. de susp. tut. Et tunc sola fuga facit delinquētem suspectū, ad hoc ēt vt possit ex ea sola sequi cōdemnatio, vt ibi, Et in hoc etiam concordant oē, vt dicit Brunus in loco p̄alle. Aut vero est tale crimē, ad cuius probationē suspiciones non sufficiant, sed plena pbatio requiratur, Et in hoc casu licèt aliqn̄ magna fuerit inter Doctores altercatio an fuga delinquentis faciat cōtra eum plenā probationē, vel semiplenā, & aliqui tenuerint, quòd solūmodo faciat cōtra eū vnam probationem satis magnam, quam opinionem dixit esse communem Roma. in dicta l. admonendi, numero 70. & Cur. Senior num. 130. & Cato Saccus, numero 78. tamen magis communis opi. est, quòd

fuga

fuga probet semiplene illud crimen, ad quod probandum plena probatio requiri tur, Et hanc esse communem opi. attestatur Ripa in d.l.admonendi, num. 168. Et ideo facit contra eum sufficiens indicium ad torturam, Ita tenuit. Dyn. in l.diuus, ff. de custo.reorum, & est communis opi. vt attestatur Ias. in d. l. admonendi. in repe. num. 158. quē refert Dueñas regula 390. in prin. & Blan. de indi. nu. 278. & Gom. Arias super lege 74. Tauri, num. 18. Et dicit Io. And. in addi. Spe. in ti. de præsum. §. 1. sub nu. 3. ꝙ hæc opi. Dyn. de consuetudine obseruatur, prout illum referunt Doctores in locis præalleg. Et ideo quamuis multi teneant contrariam opin. quòd scilicet fuga nō sit sufficiens ad torturam, adeo vt Curt. Iun in d. l.admonendi, numero 49 & sequen. dixerit illam esse magis communem, non tamen putarem ab opi. Dyn. aliquo modo esse in practica recedendum. quæ tamen intelligenda est vt procedat in ea fuga, quæ fit ante formatam inquisitionem, vel assumptas informationes, talis enim fuga vere arguit conscientiam delicti commissi, Et hæc est cōis opi. vt dicit Boss. in tit. de indiciis, nu. 49. Cæterùm si quis fugiat post transmissam inquisitionem, vel informationes assumptas per officium, talis fuga non est sufficiens ad torturam, Et est communis opi. vt dicit Blā. de ind. nu. 281. prout illū refert Villalo. in sua collecta communium opi. in litera F. nu. 175. Ripa in d.l.admonendi, nu. 168. prout illum refert Simancas de hære. c. 63. nu. 19. Ant. Gomez. super lege 76. Tauri, post nu. 12. Don Ant. de Padilla in l transigere, nu. 3. C. de transac. Hoc tamen locum habet solummodo in causis capitalibus, nam in non capitalibus si cum fuga concurrat fama publica semper facit indicium ad torturam, siue sit ante, siue post accusationem, In capitalibus autem, quando sumus post accusationem, nunquam facit indicium ad torturam. Et hæc est magis communis opin. vt attestatur Io. de Amicis, consi. 37. nu. 5. & consi. 131. nu. 3. Scias etiam, quòd quādo ille, qui aufugit, postea citatus sponte comparet, tunc fuga, præcedens nullum contra eum facit iudicium, neque etiam leue, secundùm Barto. in l. quid si fugitiuus. §. 1. ff. de edili. edicto. quem omnes sequuntur, vt dicit Ioan. de Amicis, consi. 7. num. 19. subdens, quòd in hoc profecto nemo dubitant, Hāc etiam dicit esse communem opin. idem Ioan. de Amicis, consi. 85. nu. 8.

Tertiò autē modo opponit̄ fuga delinquenti tanquam confessio, puta quia reus è carceribus aufugerit, videtur enim fateri delictum de quo imputabantur, & ideo facit plenam probationē contra eum, Et ita communiter tenetur, vt dicit Ripa in d.l.admonendi, num. 170. Cato Saccus in ea. l. admonendi, nu. 81. quem refert Dueñas reg 389. in secunda limitatione, licèt loquatur in fugiente effractis carceribus, Talis enim, qui ex carceribus aufugit, habetur pro cōfesso, & conuicto de eo crimine, de quo est imputatus, vt est tex. in l. in eos. ff de cust. reorum secundùm communem doctorum sententiam, vt attestatur Boer. deci. 215. num. 9. quamuis forte ille tex. hoc non probet, Hunc etiam fatetur esse communem intellectum illius legis, quamuis illum non sequatur, Anto. Gomez. c. 9. delictorum, nu. 11. Et ideo potest de iuris rigore in pœnam ordinariam cōdemnari, licèt senatus hoc non obseruet, nisi contra contumaces, nam si quis post fugam captus sit, vel sponte reuertatur, nō solet propter solam fugam è carceribus factam illum condemnare, sed tantùm grauius torquere, prout etiam obseruauit in facti contingentia curia Neapol. vt refert Gram. voto 37. Quinimò secūdū aliquos illa lex non habet locum nisi in eo, qui aufugit fracto carcere, & ruptis ferris, & cipis cum conspiratione, Et dicit Pract. Carer. fol. 88. in fi. ꝙ ita illam legem intelligunt Doctores. Scias autem, ꝙ hæc conclusio, ꝙ fuga è carceribus faciat cōtra reum plenam probationem delicti, intelligenda est vt procedat, q̄ñ talis carceratus fuit legitimè detentus, Talis enim iuste carceratus, non potest licite aufugere, quinimò si fuerit relaxatus cum promissione de redeundo, tenetur promissionem seruare, & ad carceres, redire, Et est cōis opin. vt attestatur And. de Iser. in repe. l. 1. post nume. 59. C. de sacrosa. eccl. Sed q̄ñ fuit indebite, &c

te, & iuris ordine non seruato carceratus tunc propter talem fugã, etiã cum fractione carceris non punitur, neq; habetur pro confesso, Et hanc dicit esse cõmunem theoricam doctorum Roland. consil. 7. nu. 47. li. 1. Potest enim licite talis carceratus indebite detentus aufugere, Et ita communiter receptum esse ait Didac. lib. 1. resolut. cap. 2. num. 11. quem refert Dueñas regu. 393. in 4. limitat. neque tenetur redire ad carceres, etiam si iurasset se rediturum, secundùm gloss. in clem. pastor. in verbo, Per violentam. de re iud. quã dicit esse ab omnibus receptam Didac. in d. c. 2. post nu. 7. Plaza lib. 1. delictorum. c. 23. num. 6. subdens, ꝙ doctores etiã communiter addunt ꝙ reus, qui verisimiliter est iniuste dãnandus, tenetur fugam arripere, si potest, &c. vt ibi per eum. Item intelligenda est hæc cõclusio vt procedat in eo, qui aufugit ex carceribus publicis, secus autem si quis aufugiat de carcere priuato, Et hæc est communis opin. vt dicit Boer. in d. decis. 215. nume. 14. prout illum refert Viuius lib. 1. communium opi. in verbo, Fugiens à carcere. Scias etiam, ꝙ si carcerati aufugiant nulla facta violentia, puta quia inuenerint portam apertam negligentia cõmen. male carceres custodientis, non debent capite puniri, Et hoc se pluries de facto vidisse attestatur Ange. in l. 1. ff. de affrac. Item scias, ꝙ si carcerati non aufugerint, sed tantummodo tentauerint fractis carceribus aufugere, senatus non solet ex ea causa aliquid graue contra eos decernere, pp attẽtatam fugam, vel fracturam, Et ita obseruatum fuit in carceratis Laudæ. 10. Decemb. 1543. P. N. Bene solet quãdoq; eos publice torqueri facere, Et ita seruari vidi in duobus, qui carcerem fregerant, vt aufugerẽt. 16. Iul. 1558. P. N. Scias etiam ꝙ si talis fugiens è carceribus, statim ad ipsos carceres reuertatur, non est tanquam fugitiuus, vel fractor carceris puniendus, Et est communis opi. vt dicit Boer. in allegata decis. 215. num. 18. & 19.

Præterea etiam potest poni exemplum in iudice, qui post finitum officium non stetit per quinquaginta dies ĩ loco officii, nam eo casu habetur pro confesso, & cõuicto omnium, de quibus est querelatus, vt colligitur ex text. in l. consiliarios. C. de assesso. secundum communem doctorũ opi. vt attestatur Igneus in l. lege Corn. nu. 63. ff. ad Sylle. & Viuius in loco præallegato, circa fi. qui tñ tex. hoc non probat. Et ideo tenẽdum est, ꝙ talis fuga officialis solummodo operatur, vt per quærelantes possit contra eum iurari in litem, & iudicio meo in hanc sententiam videntur inclinare cõmuniter Doctores.

Inimicitia vigens inter offensum, & eũ qui est de delicto suspectus, siquidem orta est ex causa leui, non facit indicium, si vero ex graui, & capitali, tunc ex ea resultat indicium. Et dicit Nouel. in pract. crim. fol. 60. num. 3. quòd cum ista opinione pertranseunt ferè omnes doctores, Et quòd ex inimicitia leui nõ oriatur indicium, dicit esse communem opin. Plotus in repet. l. si quando, nu. 880. in fi. Quæ autem dicatur capitalis inimicitia, stat arbitrio iudicis, vt dicit infra q. 24. versic. Item quæro. Tu vero dic, ꝙ Aut quæritur, an inimicitia faciat indicium ad formandam inquisitionem, & placet distinctio superius relata, vt s. non sufficiat inimicitia, nisi ex causa graui, & capitali, nam, vt videtur sentire Blã. de ind. num. 175. omnes doctores indifferenter tenent, ꝙ grauis inimicitia sufficiat ad inquirendum, quod ego intelligo non modo ad assumendas informationes specialiter contra eum super delicto, sed etiã ad formandam, siue transmittendam contra reum inquisitionem, Aut vero quæritur, an faciat indicium ad torturam, & dic, ꝙ sola inimicitia non facit sufficiens indicium ad torturam, Et hanc dicit esse communem opi. Anto. Gomez. c. 13. delictorũ, nu. 11. Et hoc non modo si sit leuis inimicitia, sed etiam si sit capitalis, Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Gramma. cons. crim. 3. nu. 16. Carer. in pract. crim. fol. 90. num. 118. Hanc etiam opin. ꝙ indicium inimicitiæ (vti remotum à facto) non sufficiat ad torturam, dicit magis communiter teneri Grammat. vero 30. nume. 20. & voto 34. num. 7. Plotus in repet. d. l. si quando, num. 880. Et ita practicatur, vt dicit Boss. in titul. de indiciis, numero 47. Bene verum est, quòd si agatur tantummodo de captura, vel de inquirendo, idest pro ce-

dendo ad assumendas informationes, tũc poterit iudex arbitrari, ꝗ faciat sufficiens indicium inspecta qualitate personarum, & delicti. Ego tñ quandoque vidi etiã quo ad torturam idem seruari, quando delictũ fuit clàm commissum, & nullus alius imputatur, quia.ſ.iis concurrentibus vidi ali quos propter solam inimicitiam suspectos torqueri.

Confessio extraiudicialis faciat contra confitentem sufficiens indicium ad torturam, Ita tenet glo. in l. c. 5. in gloss. fina. ff. de adult. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt dicit Marsi. sing 310. credo te scire. Hanc etiam esse communem opi. attestatur; Felin. in cap. olim, nume. 5. de rescrip. Dec. in cap. at si clerici, post nu. 17. versic. Alia opin. principalis. de iud. prout illum refert Publ. super consil. Aluer. fol. 20. nu. 6. vbi etiam dicit, ꝗ omnes hoc fatentur, Ferrat. cautela. 27. circa principium, Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 98. de ind. quem refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera. C. nume. 135. Blancus de ind. num. 204. Et licèt aliqui ex præallegatis Doctoribus teneant, ꝗ possit talis confessio hoc casu reuocari, etiã ad hoc vt euitetur tortura, licèt non doceatur de errore, hoc certe iudicio meo nullo modo est tenendum, nam si sola reuocatio hoc operaretur, nunquam esset locus communi conclusioni, propter hoc enim deuenitur ad torturam, quia reuocatur confessio, quia si reus non reuocaret, non esset opus tortura, Tene igitur, quòd nisi probetur error. semper talis confessio faciet indicium ad torturam, Et ita semper vidi obseruari.

Sed hic quæro, an confessio facta corã iudice incompetenti faciat indicium ad torturam? Rñ. ꝗ sic, & est communis opi. vt dicit Imola in c. at si clerici, nume. 7. de ind. quem refert Bologn. consil. 8. col. fina. & August. ad Ang. de malefi. in verbo. Nec non ad denunciationem, post nume. 22. & in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, sub nume. 14. relatus, & ipse per Prac. Conradi, fol. 282. nume. 10. vbi etiam dicit Abbatem, consil. 25. lib. 1. attestari contrariam opin. esse magis communem quẽ tamen in libro meo hoc attestantem non reperio. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Alexand. in l. Magistratibus, numero 6. ff. de iurisd. omnium iudic. quem refert Dec. in ea l. Magistratibus, nu me. 8. & Ruin consil. 80. nume. 2. libro 4. Socin. in d. l. Magistratibus, prout illum refert Blanc. de indi. nu 218. Fel. in d. c. at si clerici. in princip. num. 15. in fin. Decius in d. c. at si clerici, post nume. 17. Boer. decis. 90. post nume. 9. vbi in fine dicit, quòd ita seruatur, & ꝗ ita iudicatum fuit, Iafre. decis. 104. quem refert Viuius in libro cõmunium opin. in verbo, Confessio facta coram, Menchiaca lib. 3. de testam. §. 23. num. 32.

Hanc tamen conclusionem aliqui restringunt, vt procedat, modo iudex, coram quo facta est talis confessio, non sit prorsus incompetens, sed ꝗ eius iurisdictio sit aliquo respectu prorogabilis secus autem si esset prorsus incompetens, nam eo casu (secundùm eos) talis confessio non operatur, neque ad condemnationem, neque ad torturam. Et dicit Foller. in pract. crimin. fol. 270. num. 1. ꝗ omnes Doctores in hoc videntur concurrere. Sed certe (iudicio meo) hæc distinctio nullo modo est tenenda, si enim confessio prorsus extraiudicialis facit indicium ad torturam, vt supra dixi, eadem ratione, & multo magis idem dicendum esse videtur, quando facta est in figura iudicij, licèt coram iudice incompetenti, Et ideo videmus, ꝗ confessio clerici, facta coram iudice laico, facit contra eum indicium ad torturã, secũdũ cõem opi. de qua attestãtur scribentes in d. c. at si clerici. & in specie Are. & Dec. prout illos refert Bos. in tit. de confessis, nume. 56. & Berous in eo. c. at si clerici, nume. 124. in fin. Vbi etiã ipse nu. 127. & seq. affirmat illam esse communem opin. qñ non metu tormentorũ, sed sponte facta fuit, Boer. decis. 90. nume. 3. vbi etiam dicit, quòd ita seruatur referẽs idem attestari Aufrer. in repet. clem. pen. de offic. ordinar. in tertia regula, nume. 16. quem refert etiam Carauita super ritu 235. magnæ curiæ, nume. 16. & seq. Et licèt Blancus de indiciis, nume. 215. asserat ꝗ in contraria sententia resident cõiter Doctores, vere tamen opin. affirmatiua est magis communis, vt videre potes in locis

præallegatis, ex qua necessariò infertur, q̃ confessio facta coram quocunque iudice, etiam prorsus incompetenti, & cuius iurisdictio prorogari non potest, vt est illa, quæ fit à clerico coram iudice laico, est sufficiēs indicium ad torturam, & ita teneas. Bene verum est, q̃ si talis confessio extorta fuisset à reo per iudicem incompetentem vi vel metu tormentorum, eo casu nullum contra eum faceret indicium. Et hanc opinionem secutos esse Doctores communiter attestatur Bero. in d. c. at si clerici. num. 126. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi infra q. 36. versi. Vltimò quæro.

Sed quid si reus, qui confessus est delictum coram iudice incompetenti, deinde postquam fuit constitutus coram suo iudice competenti, confessionem illam reuocauerit, nunquid nihilominus faciet contra eum indicium ad torturam? Respon. Bald. in l. vnica. num. 96. C. de confess. tenuit, q̃ non, sed contrarium in practica seruatur, vt dicit Boer in d. decis. 90. in vltimis verbis. Nam de facili quilibet reus talem confessionem reuocaret, & fieret fraus iustitiæ. Bene verum est q̃ si reus reuocando hmōi confessionem doceret de errore, crederem talem reuocationem ei prodesse debere, idemque si doceret talem confessionē non spontè, sed metu tormentorum emanasse coram illo iudice, qui erat incompetens, vt supra dixi.

Sed hic cadit pulchra quæstio. Pone, q̃ reus constitutus coram iudice tanquā priuato, confiteatur delictum, nunquid poterit ex ea confessione condemnari? Respon. quòd confessio facta coram iudice, non tamen in forma iudicii, sed coram eo tanquam priuato pro tribunali non sedente, non habet vim plenæ probationis, ita vt possit reus ex illa condemnari, sed bene facit sufficiens indicium ad torturam, & est cōmunis opinio, vt dicit Rom. in l. si quis in graui. §. primo. ff. ad Sylle. prout illum refert Boer. in d. decis. 90. nume. 80. Idem etiam dicit Rom. cons. 80. post nu. 2. Foll. in prac. crim. fo. 171. nu. 7. Et ex hoc inoleuit practica assessorum, q̃ faciunt reum confiteri ad tribunal, vt ibi confiteatur in forma iudicii, vt dicit Angel. in l. ictus fustium. in fin. ff. de his, qui not. infra. quem refert Barb. consi. 70. nu. 4. in fin lib. 4. Faciunt quæ dixi infra quæst. 49. versicu. Sed hoc incidenter.

Vlterius quæro, quid si reus confessus sit delictum in tormentis, & deinde ductus ad ratificandum huiusmodi confessionem extra tormenta, iuxta ea, quæ dixi infra q. 64. versic. Cæterum si reus, reuocet ipsam confessionem, & neget delictum commisisse, nunquid talis confessio facit cōtra eum indicium, ita quòd possit denuò torqueri, & cogi ad perseuerandum in ipsa confessione? Respon. quòd sic, ita dixit Barto. in l. vnius. §. reus. in vltimis verbis. ff. de q. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Blanc. de indi. nume. 219. Pract Carer. fol. 164. nume. 190. Hanc etiam esse communem opinionem attestatur Boss. in titu. de tortura nu. 34. vbi etiam subdit, q̃ ita practicatur vbiq; absq; vlla hæsitatione. Hāc quoque sententiam dicit esse vsu receptam Simancas de hæret. c. 63. num. 43. Aduerte tamen, quia dum Doctores dicunt, q̃ hoc casu potest reus reiterata tortura cogi, vt in ipsa confessione perseueret, hæc verba debent sano modo intelligi, vt scilicet possit de nouo torqueri, tāquam si vnū aliud nouum indicium superuenisset, non autē vt tandiu torquendus sit, donec in ipsa cōfessione perseueret, quod nota contra eos, qui reum in tormentis confessum die, noctuque torquendo fatigant, donec perseueret, quia non possunt hoc facere, & illos grauiter reprehendit Augusti. ad Angel. de malefic. in verbo Comparuerunt & confitentur totum, post nume. 10. Quinimò si reus iterum positus in tormentis confiteatur, & deinde in ratificatione iterum neget, prout refert in facto contigisse Paris Put. de syndi. fo. 482. cap. 6. post nu. 1. non esse procedendum in infinitum, sed crederem sufficere, q̃ tormenta repeterentur vsque ad tertiam torturam, & vbi deinde ductus ad ratificandum semper negaret, absolueretur rebus stantibus.

Minæ præcedentes delictum, faciunt indicium contra eum, qui offenso minatus est, An autem faciant indicium ad torturam, est distinguendum, nam si quidem sunt minæ prolatæ per virum potentem, & malæ famę in eodem genere mali, qui

de facili potuisset minas suas exequi, & eas solitus erat exequi faciunt indicium ad torturam, quando, s. ignoratur quis maleficium commiserit, aliàs autem secus, & ita communiter distingui attestatur Imola. in l. si. nu. 10. ff. de hære. insti. Carer. in pract. crim. fo. 102. num. 126. quem refert Plot. in rep. l. si quando. nume. 885. Blancus de indic. nume. 183. quem refert Dueñas regu. 192. in quarta ampliat. circa fin. & Plaza lib. 1. delictorum. c. 28. post num. 18. versic. Secundò subiiciam. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Boss. in ti. de indic. numero 44. Sed apud nos non semper admittũtur huiusmodi distinctiones, nam probatis minis, & causa minarũ, senatus mandat sepenumero reos tormentis subiici.

Pax, seu transactio facta per aliquem cũ offenso de ipsa offensione, seu iniuria, facit contra eum indicium ad inquirendũ, sed nunquid talis transactio, seu pax erit sufficiens indicium ad torturam contra eum? Respond. Aut sumus in delictis, in quibus de iure licitum est transigere, & non sufficit, nam quod fit iure permittẽte, nemini obesse debet, Aut sumus in criminibus, in quibus non est de iure licita transactio, & in istis vtique facit indicium ad torturam, & hæc est communis opinio, vt dicit Blanc. de indi. nu. 306. prout illum refert Villalobos in sua collecta cõmuniũ opi. in litera T. nu. 121. licèt Blanc. in libro meo in eo loco id non attestetur. In quibus autem casibus licita sit transactio, dixi infra q. 58. versic. Successiuè. Sed certè apud nos si reperitur instrumentum pacis, illud plenè probat delictum contra eũ, qui pro eo pacem facit, & ideo cautela est, ꝙ pax fiat per aliquẽ tertium nomine omnium, quorũ interest. Talis enim pax valet, & prodest cuicunque illam producenti, nõ secus acsi esset in ipsa remissione specialiter nominatus, vt dixi in d. q. 53. ver. Dictum est. & fortè etiam si ille tertius in specie pacem faceret nomine ipsius rei, adhuc non deberet ei talis pax obesse, prout in facti cõtingentia iudicauit curia Neap. vt refert Gramm. voto 39. circa fi.

Mendacium, seu variatio, inconstantia, & titubatio rei faciunt contra ipsum indicium ad inquirendum, & in hoc nemo dubitat. Quò verò ad torturam solet allegari Bart. in l. fin. nu. 3. ff. de q. vbi dicit, ꝙ ex inconstantia, & trepidatione potest haberi aliqua præsumptio contra reum, & ꝙ si repertus fuerit in mendacio, erit maxima præsumptio cantra eum, & sic videtur Bar. constituere differentiam inter eã præsumptionem, quæ oritur ex trepidatione, vt sit aliqualis præsumptio, & eam, quæ oritur ex mendacio, vt sit maxima præsumptio. Et propter hoc multi allegant Bart. in eo loco tenere, ꝙ mendacii sit sufficiens indicium ad torturam, & hanc opi. in practica obseruari attestatur Paris Put. de syndi. fol. 441. post num. 4. quem refert, & sequi videtur Gramm. consil. 5. nume. 5. Sed re vera Bar. hoc non dicit, vt bene animaduertit Paris Put. in loco præallegato, post nume. 6. sed tantùm, ꝙ erit maxima præsumptio contra eum, licèt Boss. in titu. de indi. nu. 36. dicat, quòd quidquid ille dubitat, ipse ita vidit semper illud dictum interpretari, vt, s. faciat indicium ad torturam. Et ibi etiam dicit, nu. 38. & seq. ꝙ practica seruat, ꝙ sola variatio rei, etiam sine trepidatione, modò sit circa substantialia, facit indicium sufficiens ad torturam. Et ꝙ mendacium solum sit sufficiens indiciũ ad torturam, dicit cõcludere communiter Doctores, Nouelli in tracta. ad defensam. fo. 15. post num. 5. Multi tamen tenuerũt contrarium, ꝙ, s. solum mendacium non sit sufficiens indicium ad torturam, sed sollummodo faciat quandam suspicionem, quæ iuncta cum aliis sufficiat ad torquendum, quam etiam dicit communiter teneri Pract. Carer. fol. 95. nume. 119. Hanc ẽt dicit esse communem Gramma. voto 30. nume. 15. in fin. Ego verò in hac varietate opinionum crederem hoc esse relinquendum iudicis arbitrio, considerata qualitate personæ, & rei super qua est mẽdacium, seu variatio, an, s. sit talis, in qua verisimiliter possit cadere obliuio, & an sit circa substantialia negocii, & an incontinenti se correxerit, nã talis variatio diceretur potius emendatio, quàm mendacium. Si tamen essem iudex, vix esset, vt ex solo mendacio, vel variatione ponerem reum ad torturam, nisi aliquod aliud adminiculum

con-

concurreret, Et hoc puto esse tutius.

Cæterùm sola inconstantia, titubatio, & trepidatio, Rei proculdubio nō est sufficiens indicium ad torturam, sed tantùm facit contra eum aliqualem præsumptionem, vt dicit Barto. in loco præallegato. Et ita communiter tenetur, vt dicit Prac. Ca. ter. fol. 92. nu. 120. Hanc etiam dicit esse veram, & receptam sententiam Simancas de hære. c. 63. nume. 24. quam etiam communem appellat Plott. in repet. l. si quando, nu. 880. Multi enim sunt adeo natura timidi, vt cùm ducūtur ad præsentiam iudicis turbentur ita, vt nesciant quid dicāt, etiam si sint innocentissimi, vt contigit il li nobili, de quo scribit Paris Put. de syndi. fol. 441. nu. 7. quos propterea impium esset tormentis subiicere.

Si aliquis visus sit exire ex aliqua domo cum gladio sanguinolento, & cum facie pallida, quæ domus nō habeat nisi vnicum hostium, & intus reperiatur homo mortuus, tale indicium est sufficiens ad cō demnationem, ita allegatur tenere Ange. in l. fi. in prin. ff. ꝙ metus cau. Et est communis opi. vt dicit Blan. de indi. nu. 292. prout illum refert Nouell. in pract. crimi. fol. 61. num. 8. quamuis Ang. in loco præallegato in libro meo videatur tenere contrarium, quinimò ipsemet Ange. in l. quāuis in fi. ff. de furt. expressè tenuit contrarium. s. ꝙ imò non sufficiat ad condemnationem, sed tantùm ad torturam, & dicit, ꝙ ita practicatur, quem refert Brun. de indi. fol. 51. nu. 6. Ego in practica semper vidi seruari, ꝙ hoc positū sit in arbitrio iudicis, nā aliquando vidi reos, contra quos extabant huiusmodi grauissima indicia, grauiter torqueri, aliqñ etiam vidi eos condemnari, non tamen pœna ordinaria, delicti, sed tantùm extraordinaria, iuxta ea quæ dixi sup. q. proxi. versi. Ad condemnādū, Et ideo poterit iudex, considerata qualitate facti, & personarum, amplecti quam opi. maluerit.

Si res furata reperiatur penes aliquem, talis inuentio facit contra eum indicium ad torturam, nisi ipse doceat à quo habuerit. Ita dicit Bar. in l. fin. post num. 5. ff. de quæst. Et hæc est communis doctrina Doctorum, vt dicit Marsil. consil. 130. nu. 42. Roland. consi. 45. nu. 39. & seq. libro 1. Et ita in facti contingentia consuluit Gramma. cons. crim. 14. & ait ita fuisse executū. Hęc tamen conclusio intelligenda est vt procedat, modò ille, penes quem res furtiua reperta est, sit malæ vocis, conditionis & famæ, secus autem si sit bonæ vocis, tūc enim etiam si non doceat à quo habuerit, non facit contra eum indicium ad torturam, Ita dicunt Doctores, teste Bruno de indic. fol. 25. num. 5. Dicit etiam Augu. ad Ang. de malefi. in verbo, Et vestem cęlestē, sub nu. 19. ꝙ hanc distinctionem omnes Doctores communiter approbare videntur, Ita etiam communiter distingui attestatur Rol. in alleg. consi. 45. nu. 41. Et secundùm hanc opin. in facti contingentia consuluit Bertran. conclu. 107. lib. 1. in 1. parte. Idem etiam dicendum est si esset reperta apud aliquem, qui solitus esset emere, & vendere tales res mobiles, & illam palàm teneret, nam eo casu nulla ex eo suspicio contra eum oriri posset.

Quæstio. XXII.

SVMMARIVM.

Indicia quomodo probentur.
Et an per vnum testem, ibid.
Et quid si non sit omni exceptione maior, versic. Vnum tamen.
Et quid si cognouit tantummodo ad vocem, versi. Sed nunquid. *Remissiuè.*

VISVM est quæ sint species indiciorum, quæro nunc, qualiter indicia ipsa probentur? Respon. Ioan. de Amicis consil. 127. numero decimo. dicit, quòd est indubitata in iure conclusio, quòd quodlibet indicium, seu adminiculum, maximè si sit remotum è facto, quamuis minimum, & leue faciens ad causam, de qua agitur, ad hoc vt de eo mentio, & ratio habeatur, de necessitate debet saltem per duos testes probari, Et subdit, quòd in ista conclusione non legit aliquem contradictorem. Hęc autem conclusio sumpta est ex vulgata glo. in l. fi. in

verbo, Vel indiciis. C. fami. ercis. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Angel. de Castro inter consilia criminalia diuersorum, consi. 94. nu. 26. lib. 1. Illam etiam dicit esse communiter approbatam Soc. consi. 54. nu. 2. lib. 4. Et dicit Michellus patrocinio 46. post nu. 33. ꝙ illam gl. passim Doctores sequuntur. Alia autē est glo. in l. si quis, in verbo, Conuictus. C. ad l. Iul. Maie. quæ videtur velle, ꝙ per vnum testem reus dicatur conuictus, saltem semi plene, & sic, ꝙ dictum vnius testis sit sufficiens ad torturam. Et hanc gl. dicit esse cōmuniter approbatam Boer. decis. 163. nu. 3 & Gul. de Benedic. in 1. parte repet. cap. Raynutius, fol. 217. nu. 34. licèt dicant, ꝙ ex ordinamentis, & stylo curiarum Frāciæ contrarium seruatur, ad quod non aduertit Simancas, qui Gull. refert in tracta. de hæret. c. 63. nu. 12. tanquam de iure cōi loquentem Plaza lib. 1. delictorum. cap. 47. post nu. 18. versi. 11. libet. Breuiter tu dic, ꝙ aut adest vnus testis de veritate, deponēs de ipsomet delicto, puto quia vidit Titiū vulnerantem Seium, vel audiuit Sempronium blasphemantem, & tunc talis testis facit indicium ad torturā, Et ita procedat gl. in d. l. si quis, & ita etiā dicit cōiter approbari Rolan. consi. 7. nu. 3. lib. 1. Ita ēt communiter seruari in iudiciis attestatur Alber. in d. l. si quis, nu. 1. Et dicit Cæpolla consi. crim. 40. in 4. dubio, versi. Imò plus, ꝙ ita tenet communiter Doctores, Et dicit Paris Put. de syndi. fol. 491. c. 12. in princ. ꝙ ita communiter dicitur. Aut vero testis nō deponit de visu ipsius maleficii, sed de aliquo actu, vel remoto, vel etiā proximo ipsi maleficio, Et tunc talis testis non facit indicium ad torturā, sed requiruntur duo testes ad ipsum indicium probandum, Et ita procedat gl. in d. c. fi. & ita eam dicit cōmuniter approbari Soc. consi. 54. nu. 2. lib. 3. Marsi. consi. 59. nu. 6. Et hanc distinctionem dicit esse canonizatā in iudiciis, & in scholis Alciat. consi. 455. nu. 1.

Vnum tñ scias, ꝙ ad hoc vt dictū vnius testis faciat indicium ad torturam, requiritur, ꝙ sit integer, & omni exceptione maior, alias autem vnus testis nunquam facit indicium ad torturam, Ita dicit Bart. in l. maritus, num. 1. ff. de quæst. & ita concludunt omnes, vt dicit Ioā. de Amicis, consi. 37. nume. 6. Marsil. consil. 101. nume. 37. Vide quæ dixi supra quæst. proxima, versi. Vnus testis.

Sed nunquid testis non deponens de visu, sed dicēs cognouisse delinquentem ad vocem facit sufficiens indicium ad torturam? Dixi supra quæst. proxima, versiculo. Sed quid si testis.

Quæstio. XXIII.

SVMMARIVM.

Indicia à quibus personis sumi debeant.

Et an ad ea sumenda debeat pars citari, versicul. Quæro nunquid. *Remissiuè.*

Et an sint danda interrogatoria testibus à reo, versi. Item quæro.

QVAERO, postquam est aperta via indicii ad inquirendum, à quibus personis debeat sumere indicia siue informationes? Respond. Si quidem pars in querela, aut consul in denuncia nominauerit aliquos, tanquam de ipso delicto informatos, prout communiter fieri consueuit, vt dixi supra quæstio septima, versiculo. Quæro nunc, tunc eorum dicta ante omnia recipi debent, sin minus, examinandi sunt illi, qui verisimiliter possunt esse informati, puta vicini, secundum practicam quam docet Barto. in l. fin. post nume. 2. ff. de quæstionib. Debet autem iudex in hoc caute ambulare, quia sæpenumero delinquentes, seu agentes pro eis contrahunt secreto pacem cum offensis, & deinde facit, ꝙ ipsi, vel alii eorū nomine subministrant testes, qui eorum attestationibus destruunt intentionem fisci, An autem verum, vel falsum deponāt, Deus scit. Et ita solere aliquando practicari admonet Blancus in practi. crimi. fol. 22. post nume. 59. Propterea forte bonum esset, quòd iudex, vel notarius, qui recipiunt testes super delicto, prius ab eis oretenus intelligerent breuiter seriem facti, quam eorum dicta in sciptis redigerent,

Et

Et vbi cognoscerent, ꝙ affectarẽt defensionem rei, possent eos diligentius interrogare, perscrutando à quibus fuissent vocati, aut instructi, aut cũ quibus allocuti fuissent antequam deponerent, & similia, cogendo etiã eos ad fideiubendum, vbi ipsi iudici viderentur de subornatione suspecti, & hoc maximè qñ tales testes superueniunt post iam fundatam intẽtionẽ fisci. Quod nota, quia aliqñ vidi super hoc fieri egregias imposturas iudicibus non indoctis, neq; inexpertis. Non autem probo, imò detestor quandam practicam, quam seruant multi iudices, & notarii parum timentes Deum, qui dum recipiũt, & in scriptis redigunt dicta testium deponentium ad informationem curiæ, scribunt tantũmodo ea, quæ faciunt pro fisco, & si testis aliquid dicat, quod exgrauet delinquentẽ, omittũt illud scribere. Malè enim faciunt, quia debent veritatem inuestigare, tã pro fisco, quàm contra fiscum, neq; aliquid omittere, sed vbi testis esset suspectus, bene potest (vt dixi) iudex illum interrogare de subornatione, & facere, ꝙ de hac suspicione in actis appareat, cogendo etiam eũ ad fideiubẽdũ, vbi ita ipsi expedire videatur. Et nota in hoc proposito vnũ, quod licet regulariter iudex non debeat cauillare dicta testium, sed adiuuare, nihilominus si iudex habeat testes pro suspectis, põt, & debet studere, vt eos in verbis capere possit, eos interrogando etiam super circunstantiis, s. an tempus esset clarum, vel nebulosum, quibus vestibus erat indutus ille, de quo deponunt, & quid habebat in capite, & similia. Ita dixit Azo in Summa. C. de testib. nu. 7. & ita (ni fallor) dicit obseruari Gramma. consi. cri. primo. nu. 9.

Quæro, nunquid ad recipiendum examina testium, debet reus citari? Dixi supra q. 11. versi. Item quæro.

Item quæro nunquid danda sint interrogatoria testibus ab ipso reo inquisito? Rñ. Aut quæris de testibus, qui examinantur ad informationem curiæ parte absente, & res non habet difficultatem, quia reus non admittitur ad aliquid faciendum, nisi personaliter compareat, Aut verò quæris, an si recipiantur testes post litem contestatã, possit reus dare interrogatoria, Et dic, ꝙ de iure communi fortè dicendum est, ꝙ possit per text. in l. si postulauerit. §. quæstioni. ff. de adul. sed de consuetudine contrarium seruatur, quia. s. non dantur interrogatorio per inquisitum, & ita hodie seruari de stylo omnium curiarum attestatur Foller. in pract. crimi. fol. 252. nu. 32. Ratio autem, cur in causis criminalibus admittantur interrogatoria fisci contra reum non autem rei contra fiscum, quamuis in iudiciis seruanda sit æqualitas, imo fauorabilior semper esse debeat causa reorum, est secundùm ipsum, quia reus deinde publicato processu, põt probare contra personas, & dicta testium, quidquid vult, fiscus autem non solet probare contra defensiones, neq; datur ei aliquis terminus ad repulsam, prout seruari attestatur Carauita super ritu 158. magnæ curiæ num. 3. & est omnibus notissimum. Quæ tamen ratio non militaret, quando extaret accusator, nam eo casu, si petat, semper ei datur terminus ad repulsam. Sed quidquid sit, consuetudo, vtroq; casu obseruat, ꝙ inquisitus, vel accusatus nunquam dat interrogatoria testibus pro fisco deponentibus, nõ etiam dat accusator interrogatoria testib. deponentibus ad defensam, sed iudex aut fiscalis eos interrogat, prout sibi videtur. Vidi etiam dari quandoque per accusatorem interrogatoria facienda testibus, qui ad defensam deponunt, non quidem in forma iudicii, sed priuatim in aliqua cedula ad instructionem ipsius iudicis vel fiscalis quod mihi non displicet.

Quæstio. XXIIII.

SVMMARIVM.

Testes in causis criminalibus, qui esse possint.
Et an mulier, versi. Quæro igitur.
Et an in causis capitalibus, vers. Adde ꝙ.
Et quid de iure canonico, versicu. De iure autem.
Et an inimicus, versi. Item quæro.
Et quid si secuta sit reconciliatio, versiculo. Sed quid si secuta.
Et an ille, qui dixit contra me testimonium in alia causa, versi. Sed nunquid.

Et an clericus, versi. Vlterius quæro.
Et quia si protestetur, quod non vult reum puniri in pœnam sanguinis, versic. Sed quid si clericus.
Et an Laicus contra clericum, versi. Præterea quæro.
Et an pauper, versic. Quæro etiam.
Et an affinis, versi. Quæro modo.
Et an infamis, versic. Item infamis.
Et an meretrix, versi. Item meretrix.
Et quæ dicatur meretrix, ibid. Remissiuè.
Et an constitutus in peccato mortali, versi. Quæro nunquid.
Et an semel conuictus de crimine, ibidem.
Et an pupillus, versi. Vidi quandoque.
Et an in subsidium testes inhabiles aliquando admittantur, versicu. Sciendum est tamen.
Et an ad defensam, versi. Item scias.
Iudex an possit cogere testem ad testificandum, versi. Successiuè videamus.
Qui non possint cogi ad perhibendum testimonium, versicu. Scias tamen.
Testis qui non debuit examinari, si fuerit examinatus an faciat indicium, versiculo, Vidi etiam.

CAETERVM in assumendis indiciis, siue informationibus contra reum non debet iudex omnes passim ad testificandũ admittere, multi enim sunt, qui à testimonio dicendo repelluntur, de quibus abunde dictum est supra lib. 2. §. testis. Et licèt ibi multa dicta sint de causis ciuilibus, scire tamen debes, quòd qui repellitur à testificando in causa ciuili, multo magis repellitur in criminali, in qua debent esse probationes luce meridiana clariores. l. sciant cuncti. C. de probatio. prout omnes sciunt, & dicunt, vt ait Boss. in titu. de conuictis. numero octauo. Quinimò multi admittuntur in causis ciuilibus, qui non admittuntur in criminalibus. Et de his hoc loco videndum est.

Quæro igitur in primis, nunquid mulier admittatur ad testificandum in causis criminalibus? Respõ. Est distinguendum inter ius ciuile, & canonicum, nam de iure ciuili mulier admittitur indistinctè ad testificãdum in causis criminalibus, & ita communiter tenetur, vt dicit Grammati. consi. crimi. 12. nume. 17. quem refert Viuius in libro communium opinionum, fol. 281. versi. Testis idoneus Blanc. de indic. nu. 350. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Abb. in c. quoniam. nu. 2. de testib. Bolog. in addi. ad Butr. consilio 17. post nu. 16. Feli. in d. c. quoniam. post nu. 1. prout illum refert Roland. consi. 7. nu. 12. lib. 1. Dec. in d. c. quoniam. num. 8. Bertrand. consi. 259. nu. 2. lib. 3. in 2. par. Crot. de testib. nume. 57. Gratus consi. 57. num. 3. lib. 2. Gigas de crimine læsæ maiestatis, fol. 100. quæst. 6. num. 3. Iacob. de S. Georgio, in l. ex eo. nume. 4. ff. de testibus prout illum refert Dueñas regu. 315. in secunda limitatio. Anto. Gomez. in cap. 12. delictorum. num. 13. Rolan. consi. 24. nume. 13. lib. 1 Et dicit Ioan. Andr. in addi. ad Spe. in titu. de teste. §. 1. sub num. 84. ꝙ ita seruatur in practica, quem refert Soc. consil. 54. nu. 6. lib. 3.

Adde, quòd admittitur ad testificandũ etiam in causis capitalibus, & ita communiter teneri attestatur Alex. consi. 11. nu. 6. lib. 1. Imo in l. qui testamento. §. mulier. circa fi. ff. de test. quem refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Comparuerunt & & negauerunt. post nu. 14 & dicit Vitali. de malefi. in rub. de testib. nu. 37. ꝙ in hoc ius ciuile vbique seruatur.

De iure autem canonico mulier nõ admittitur ad testificandum in causis criminalibus. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Blanc. de indi. num. 351. Hanc ẽt dicit esse communem opi. Abb. in d. ca. quoniam. nu. 2. quem refert Dec. in l. fœminæ. num. 34. & seq. ff. de reg. iur. & apost. Crot. de testib. sub nu. 55. & Dueñas in d. regu. 315. in princip. Butr. in loco præallegato, Deci. in d. c. quoniam, num. 20. & sequen. Hoc tamen intellige vt procedat in causis criminalibus criminaliter intentatis, in illis enim vtique mulier de iure canonico à testificando repellitur, & ita communiter teneri attestatur Ioan. de Imol. in d. §. mulier. circa fin. quem refert Augu. in loco præallegato. Hanc etiam dicit esse cõmunem opinionem Ioan. de Anan. consil. 17. post nume. 16. Pract. Conradi, fol. 105. post

post nu. 75. Sed in causis criminalibus ciuiliter intentatis bene admittitur etiã de iure canonico ad testificandum.

Item quæro, nunquid inimicus repellatur à testificando in causis criminalibus? Rñ. ꝙ si inimicitia est capitalis, repellitur aliàs secus. Et ita tenent oẽs, vt dicit Ana. in c. cum oporteat. nu. 6. de accusa. Fel. in eo. c. cùm oporteat. post nu. 8. Hanc etiã attestatur esse communem opinionẽ Are. in d. c. cum oporteat. nu. 19. Leuis ergo inimicitia non repelleret testem à testificando, & ita communiter tenetur, vt dicit Albe. in auth. si testis. nu. 3. C. de testibus. Et scias, ꝙ in causis criminalibus repellitur inimicus à testificãdo etiam in casibus exceptis, puta lęsæ maiestatis, & huiusmodi, vt est text. in ca. per tua de simonia. quem Doctores reputãt esse in hoc proposito singularem, vt dicit Marsi. consi. 65. num. 20. Quis autem dicatur inimicus statur arbitrio iudicis. Ita dicit Io. And. in d. ca. cum oporteat, quem sequuntur communiter Doctores, vt ait Marsil. in l. 1. §. præterea. nu. 53. ff. de quæst. Pariter etiam quæ dicatur inimicitia capitalis, vel non, relinquitur arbitrio iudicis, & ita tenẽt oẽs Doctores, & in hoc resident, vt dicit Fely. in c. repellantur. nu. 3. de accu.

Sed quid si secuta sit reconciliatio, nunquid adhuc propter priores inimicitias erit quis à testificando in causa criminali repellendus? Rñ. ꝙ sic, talis. n. reconciliatio recens & nouiter facta non tollit effectum præcedentis inimicitię. Ita sentire videtur Inno. in d. cap. cùm oporteat. nu. 6. quem omnes sequuntur, vt ait Felin. ibi, post nu. 10. vbi etiam num. 12. attestatur hanc esse communem opinionem, prout etiam attestatur Didac. pract q. 18. nu. 3. Plott. in repe. l. si quando. post nu. 880. Et ideò secũdùm aliquos, adhoc vt quis post reconciliationem possit tanquam inimicus repelli à testificando, requiritur non modo, ꝙ inimicitiæ sint recẽtes, sed etiam ꝙ nondum sit lapsum triduum à die recõciliationis. Et hanc dicit esse communem opin. omnium Doctorum Sigismun. consi. feudali. 46. post num. 17. quod ego non credo verum, sed puto relinquendum esse arbitrio iudicis, qui ex circunstantiis, & qualitate personarum, & inimicitiæ æstimabit an sit repellendus, vel nõ. Et in omnem casum nunquam dicerem, quòd talis qui semel fuit capitalis inimicus, etiam post mille recõciliationes posset vnquam dici integer testis, vel omni exceptiõe maior, licèt fortè non esset in totum à testificando repellendus.

Sed nunquid ille, qui semel dixit testimonium cõtra me in causa criminali, vel ciuili, in qua ageretur de maiori parte bonorum, poterit adhuc esse testis contra me in alia causa criminali? Rñ. Si sponte accedat in ista causa criminali ad testificandũ, nõ potest examinari, si verò accedat ad deponendum coactus, & citatus, vtiq; debet examinari, & ita communiter tenetur, vt dicit Paris. in c. fraternitatis. nu. 14. de testib. Hanc etiam distinctionem dicit esse communem Are. in c. cùm P. Manconella nu 3. & seq. de accusa. Sed certè in omnem casum talis testis nũquam poterit dici omni exceptione maior.

Vlterius quæro, nunquid clericus possit testificari in causa criminali? Rñ. quòd sic, debent tamen clerici abstinere à testificando in causis criminalibus, in quibus ingeratur pœna sanguinis, nam ex tali testificatione vbi contingat sequi mortem, aut membri mutilationem, efficiuntur irregulares, vt dixi supra lib. 2. §. clericus. Et quid in hoc proposito obseruetur in Regno Neapol. vide per Carauitam super ritu 144.

Sed quid si clericus in actu testificando protestetur, ꝙ non intendit testimonium perhibere, adhoc vt reus pœna sanguinis afficiatur, nunquid propter talem protestationem euadet irregularitatem? Resp. ꝙ non. Et ideo si reus, contra quem testimonium perhibuit, afficiatur pœna mortis, vel mutilationis membri, ipse erit nihilominus irregularis. Et hæc est communis opi. vt ait Dida. in repe. cle. si furiosus. fol. 314. versi. cu. Decimotertiò his omnib. de homicid. Vide quæ dixi sup. q. 14. versi. Dixi in primis.

Præterea quæro, nunquid in causa criminali possit laicus contra clericum testificari? Respond. quòd in causa criminali non admittitur in testem cõtra clericum, ille

ille, qui non est clericus,& tale patitur corporis vitium, quod a ꝓmotione,& sacerdotio repellat, ita colligitur ex tex. in c.1. de excep. secundùm communē intellectū, vt ait Fely. in eo.ca. 1. in primis verbis. & Deci.nu.13.quos refert, & attestatur hanc esse cōem opi. Didac. in pract. qō. 18. post nu.2.ver. Secundò illud. Et ꝙ si agatur cōtra clericum criminaliter, non admittūtur laici, nec bigami, nec mulieres, dicit esse cōem opi. Oldra.consi.145. nu.3. Tu dic, ꝙ si laicus indistinctè non admittitur in testem contra clericum in causis criminalibus criminaliter intentatis, prout est cōmunis opi. vt attestatur Dida. in loco preal legato, & Viuius in lib. communium opinio. fo.286. versicu. Testificari possunt. & Menchiaca.lib.3.de testa.§. 22.nu.73.vbi loquitur etiam in criminibus exceptis, certè illud, quod dicunt Doctores, vt repellatur ille, qui non posset propter aliquod corporis vitium esse clericus, videtur non satis bene posse procedere. Nam si intelligatur in laico, videtur superfluū, ex quo indistinctè repellitur, vt supra dixi, si verò intelligatur in iam clerico, qui tamē patiatur aliquem defectum propter quem non posset de nouo promoueri, non videtur communis conclusio rationabilis, vt etiā ponderat Didac. ibi, numero 2. circa fin. nihilominus in practica difficile esset contra communē opin. obtinere. Cæterùm si clericus sit accusatus de crimine ciuiliter, vtique potest laicus contra ipsum testificari. Et ita concludunt Doctores omnes, vt attestatur Ferret.consi.183.post nu.5. ver. Vltimò confirmatur.

Quæro etiam, nūquid pauperes admittantur ad testificandum in causa criminali? Rñ. Tancr. in c. si quid. de testib. dicit, ꝙ non. Et ita tenent communiter omnes scribentes, vt ait Soci.regula 289. pauper. quem refert Pract. Conradi, fo. 107. nu.8. Io. de Amicis consi. 78. nu.9.quem refert Roland. consi.64.nu 34.lib.2. Hoc tñ intellige, vt procedat in paupere, & turpi ꝑsona, secus autem si sit persona honestæ vitæ,& bonæ conditionis,& famæ, argumento eorum, quæ dixi supra q. 14. versicu. Sed hic etiam. Quis autem dicatur pauper, stādum est arbitrio iudicis, vt dixi supra libro secundo.§.pauper.

Quæro modò, nunquid in causis criminalibus affinis repellatur à testimonio? Respon. ꝙ sic, ita cōmuniter tenetur, vt dicit Corne.consi.172.in litera T. libro 2. Hanc etiam attestatur esse communem opinio. Aret in c. cùm oporteat.nu.11. de accusa. Hanc et dicit esse certū, secundùm omnes Albe. de testib. in 1. parte. §.1.nu.16. Quæ quidem cōclusio absque difficultate procedit, qn̄ affinis, vel consanguineus accusatoris, vel partis offensæ vult contra reum testificari, nam eo casu proculdubio repellitur, cùm iniuria facta consanguineo suo censeatur etiam ipsi communis. Et ita hāc esse communem opi. attestatur Villalpād. super li.22.c.33. post nu. 2. Sed ad defensam ego vidi multoties examinari affines ad probandam innocentiam rei, iuxta ea quæ dixi infra versi. Item scias & quando que etiam ad offensam, licèt non sint integri testes, iuxta ea quæ dixi supra q. 21. versic. Vnus testis.

Item infamis infamia iuris prorsus repellitur à testificando in causa criminali. Et hoc sine cōtrouersia admittunt omnes, vt dicit Pract. Conradi, fo.77.num. 12. Sed quid in eo qui est infamis infamia facti? Rñ. ꝙ pariter repellitur in causis criminalibus,& est cōmunis opinio, vt attestatur Albe. in tract. de testib. lib.1 § consequenter, nu. 7. & seq. vbi etiam dicit, quòd ita communiter obseruatur, quem refert Pra. Conradi, fol.79. nume.15. Hoc tamen intellige vt procedat regulariter, sed in subsidium, scilicet vbi aliter veritas haberi non potest, tunc vtique admittitur testis infamis hac infamia facti cum tortura, & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Aret. in capit.1. nume.40. de accusatio. Vide quæ dixi infra quæst. proxima, circa principium.

Item meretrix non potest esse testis in criminalibus, & ita tenet cōiter Doctores, vt dicit Ias. in l. cunctos populos. in 2.lect. nu.54. C. de sum. Tri. & post eū attestatur hanc esse communem opi. Pract. Conradi, fol. 80.nu. 18. Quæ autem dicatur meretrix, dixi supra lib. 2.§. meretrix.

Quæro nunquid constitutus in peccato mortali repellatur à testificando in causa

criminali? Rñ. aliqui dicũt simpliciter, existens in peccato mortali repellitur à testimonio, vel saltem illi de fide diminui tur, Et hanc opin. dicit esse cõem Alber. de testib. in 1. parte. §. consequenter, num. 11. in fi. quem refert Bertrand. consi. 203. nu. 4. lib. 7. Tu dic, ꝙ omne peccatum mortale continuum, puta concubinatus, vel frequentatum, puta adulterium, repellit à testimonio, Si vero est momentaneum, vel transitorium, repellit quidem in foro ecclesiastico in causis criminalibus, etiam inter laicos, sed nõ in foro ciuili, Et ita communiter tenetur, vt ait Felin. in c. inquisitionis, post nu. 13. de accusa. Et si dicas, ꝙ secundùm hoc pauci poterunt in testes admitti, cum nemo sine crimine viuat, Põt responderi, quòd vbi pœnituerit de peccato, poterit admitti, quia amplius non dicitur in crimine cõstitutus, Et in dubio semper erit præsumendum, ꝙ pœnituerit, nisi appareat, ꝙ in eo perseueret, Scias tamen, ꝙ semel conuictus de crimine præcedente accusatione, repellitur a testificãdo in causis criminalibus, licèt postea fuerit emendatus, Et est communis opin. vt dicit Barba. in tract. de testibus, in prima parte, nu. 23. quem refert Pract. Conradi. fol. 79. versic. Quarta est.

Vidi qñque dubitari nunquid pupillus in causis criminalibus possit testificari; & fuit conclusum, ꝙ licèt de iure minores 14. ann. non possint testificari, vt dixi supra lib. 2. §. Testis, tamen consuetudo admittit, quòd possint examinati, si nõ vt ꝓbet, saltem vt ꝓsint ad veritatem indagãdam, & hoc præsertim in criminibus atrocioribus, Et ita tenent gl. & doctores, vt dicit Nicellus in concord. gl. c. 30. & ita etiã decisum fuit per Capell. Tholos. teste Aufrer. decis. 237. An testimonium. Et ego intellexi, ꝙ plura delicta ex depositionibus huiusmodi puerorum in lucem venerunt, Et refert Igneus in l. excipiunt, nu. 37. ff. ad Syl. quod ex testimonio filii impuberis 12. annorum detectum fuit homicidium commissum ab eius parte in personã eius vxoris Cæterũ illud est indubitatũ, quòd postquam qui factus est pubes, potest testificari de his, quæ vidit in pupillari ætate, Et hæc ex communis omnium sententia, vt dicit Calca. consi. 110. post num. 8. versic. Nec obst. quòd isti, Igneus in d. l. excipiuntur, nume. 36. Et hoc dummodo deponat de rebus, quas vidit tempore, quo erat proximus pubertati, non autem ante. Et hoc dicit esse de communi omnium sententia Alber. de testibus, in prima parte. §. Videndum est, nume. 11. vbi tamen hoc eleganter declarat. Item intellige vt procedat, modo ferat testimonium de his rebus, quas eo tempore intelligere poterat, aliàs secus.

Habes igitur plures causas, ex quibus potest quis testificando in causis criminalibus repelli, plures etiam explicauimus supra lib. 2. §. Testis.

Sciendum est tamen aliquos esse casus, in quibus etiam testes inhabiles admittũtur, puta propter immanitatem criminũ vt in causa hæresis, & læsæ Maiesta. & huiusmodi, & suis locis explicauimus. Item scias, quòd qñ veritas, delicti aliter haberi non potest, tunc in subsidium testes inhabiles admittuntur, ne delicta probationũ defectu impunita remaneant, Et est regula, quòd quando ex natura facti alii testes haberi non possunt, admittuntur testes, qui aliàs prohibentur, quàm dicit esse cõmunem Dec. consi. 342. nu. 8. Bene verum est, quòd Ant. de Butr. in c. tertio loco, de ꝓbat. dixi hoc intelligendum esse, vt procedat, qñ neque actu, neque habitu potest veritas delicti aliter haberi, Et sic (secundùm eum) non sufficit, quòd non adessent alii testes, sed opus est etiam, quòd adesse non potuissent. Et hoc dictum reputat singulare Marsil. sing. 73. vbi ait hoc esse menti tenendum, quia quotidie occurrit de facto, & quòd ipse aliàs fecit reprobare plures testes minus idoneus, quẽ post alios refert, & sequitur Rolan. cõsi. 24. nu. 67. lib. 1. Sed certe apud nos vidi pluries seruari contrariũ, & iudicio meo melius, nam ratio, ꝓpter quam doctores mouentur, quæ est difficultas ꝓbationis, ita militat, quando certum est alios non adfuisse, prout quando adesse non potuerunt, Et ideo in huiusmodi casibus vbi certum est, aut ẽt verisimile alios nõ adfuisse, senatus solet fidem adhibere testibus inhabilibus, si non ad condemnandum pęna ordinaria

saltem

faltem ad infligendam pœnam extraordinariam, vel ad torquendum, & ita teneas.

Item scias, ꝙ isti omnes, quos supra diximus repelli à testificando in causis criminalibus possunt nihilominus & debẽt admitti, si producãtur ad defensam, & sic ad probandã innocentiam ipsius rei. Ita sentit Spec. in ti. de inquisi. §. 1. nu. 22. & est communis opi. vt attestatur Ant. Gomez. c. 12. delictorum. nu. 23. Quod tñ intellige, non vt omnino pleuè probent, sed vt deinde, inspecta facti, & personarum qualitate, iudicis ipsius religioni relinquatur quanta sit eis fides adhibenda.

Successiuè videamus, nunquid possit iudex cogere testes ad dicendum testimoniũ in causis criminalibus? Rñ. De iure ciuili videtur expeditũ, ꝙ possit eos cogere, sed de iure canonico variæ sunt opiniones doctorum, nam aliqui dicunt, ꝙ nõ possunt cogi testes in merè criminalibus, neque etiam in criminalibus ciuiliter intentatis. Et dicit Goffre. quem refert Bal. in rubri. de testib. cog. circa fi. quòd de consuetudine curiæ in mediis causis, & in criminibus qualitercunque intentatis testes nõ compelluntur testificari, nisi de speciali mandato Papæ, dicit etiam Capella Tholo. decis. 412. quòd communiter tenetur, ꝙ etiam vbi obiiciuntur testibus crimina per viam exceptionis, non possunt cogi testes ad testificandum. Sed quicquid sit de iure hodie indistinctè seruatur cogi testes tã in ciuilibus, quàm in criminalibus ad testificandum, vt attestatur Foller. in pra. cri. canon. fol. 121. nu. 34. in fi.

Scias tñ, ꝙ sunt aliquæ personæ, quę in causis criminalibus non coguntur testificari, & in primis frater contra fratrẽ non potest cogi testificari in causa criminali, & hoc est indubitatum apud omnes, vt dicit Alb. de testib. in 2. parte. in princ. nume. 1. vbi etiam post num. 3. dicit hanc esse communem sententiam. Item clericus non est compellendus ad perhibendum testimonium in causa criminali, & ita rescripsit Senatus prætori Laudæ. 4. Ian. 1557. P.N. Sed quid in milite? Rñ. quòd vtiq; compellitur testificari in causis criminalibus, & ita conclusum fuit in Senatu. 20. Iul. 1556. P.N. Bene verum est, quòd vbi aliter veritas haberi nõ potest, eo casu etiam priuilegiati possunt cogi ad testimonium perhibendum, quod quidem in ciuilibus nullam habet difficultatem, vt dixi infra libro proximo. & illud vidi etiam criminalibus plerunque obseruari. Debet tamen iudex, quantum fieri potest, abstinere ab examinandis testibus, qui de iure contra reum non possunt compelli ad testificandum, & vbi occurreret casus, ꝙ veritas aliter haberi nõ posset, & delictũ esset atrox, posset consulere principem, prout factum fuit in causa quorundam fratrum de Barzaniga imputatorum de incendio, in qua senatus permisit, quòd contra ipsos examinaretur eorum mater, & super eius dicto ambo fuerunt capiti, & interrogati, & cùm fuissent confessi delictum, fuerunt suspensi.

Vidi etiam plerunque dubitari, nũquid testis, qui non debuit examinari in causa criminali si tamen fuerit examinatus, faciat indicium, & in hac quæstione reperio, ꝙ pract. Cater. fol. 109. nu. 152. dicit ꝙ traditur per Doctores quædã magistralis doctrina longa distinctione, vt ibi per eum. Ego verò breuiter dico, ꝙ aut testis prorsus à lege repellitur, & non facit indicium, nisi ad inquirendum, idest ad assumendas informationes super delicto specialiter contra aliquem, vel ad capturam, vbi ita iudici videatur, nam ad hos effectus quælibet suspicio sufficit, vt dixi sup. q. 20. versi. Ad inquirendum & infra quęst. 28. in prin. Ad transmittendam verò inquisitionem, seu citationem, neq; ad torturam, non facit indicium. Aut verò testis non omnino à lege repellitur, sed illi de fide diminuitur. Et tunc si fuerit examinatus parte nihil opponẽte facit indicium, parte verò opponente non facit sufficiens indicium.

Quæstio. XXV.

SVMMARIVM.

Testes quando in causis criminalibus torqueri debeant. *

Et quid si sint infames, ibidem.

Et

Et quid si sint socij criminis, versicu. Item in socio. *Remissiuè.*
Et quid si sint varij, versi. Item testis.
Et quid in clericis, versi Sed nunquid.
Et quid in constitutis in dignitate, versicu. Scias tamen.
Et quid si testis dixit vnum extra iudicium & postea contrarium in iudicio versicul. Sed pone.
Et quid si sit vilis persona, versiculo. Sed quæro.
Et quid si interfuit delicto, & dicit se non vidisse, versic. Torquentur etiam.
Et an testibus torquendis danda sit copia indiciorum, versi. Solet dubitari.

SVNT etiã aliqui casus, in quibus testes inhabiles admittuntur cum tortura, talis enim tortura purgat defectum testis, adeo vt fidem faciat contra reum, licèt aliàs sine tortura nõ probaret exemplum autem poni potest in teste, qui sit infamis, talis enim siue sit infamis infamia iuris, siue sit infamis infamia facti, nunquam probat nisi cum tortura, & est cõis opinio, vt dicit Boss. in tit. de tortura testium. numero 3. vbi etiam subdit, quod testis crimine notatus, etiam si non sit vilis persona, non admittitur sine tortura. Vide quæ dixi supra q. proxi. versi. Quæro nunquid.

Item in socio criminis, de quo dixi supra q. 21. versi. Scias etiam.

Item testis varius in suis depositionib. non facit fidem contra reum, nisi firmet dictum suum in tortura, & ita practicatur, vt dicit Boss. in loco prçallegato, nume. 21. in fin. Vide quç dixi infra q. 53. versic. Quartus est casus.

Sed nunquid hoc habet locum etiam in clericis, vt scilicet clericus testis vacillans, vel suspectus, ꝙ veritatem dicere recuset, possit torqueri? Respond. ꝙ sic, & est communis opin. Canon. vt dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 127. num. 47. Magis enim peccat clericus celãs veritatẽ, quàm laicus, & licèt Bartol. in l. ex libero circa princ. ff. de quçst. tenuerit, ꝙ presbyter vacillans non sit de iure canonico torquendus per text. in l. presbyteri. C. de episco. & cleric. nihilominus, vt dicit Boss. in tit. de tortura testium illa lex in hoc non seruatur. Et contra Bartol. qui (vt dixi) tenet de iure canonico presbyteros torqueri non posse, est communis opinio, vt dixi infra quçst. 64. versic. Sed an clerici. Intellige tamen, quòd potest torqueri à suo iudice ecclesiastico, non autem à iudice laico, etiam quòd coram eo vacillet, & ita reperio in facti contingentia decisum fuisse per consil. Regni Siciliç teste Capic. decisio. 142. Faciunt quç dixi infra quçst. 38. versicu. Sed hic quçro.

Scias tamen, ꝙ hçc conclusio non habet locum in testibus in dignitate constitutis, tales enim, etiam si vacillent, nõ torquẽtur nisi in criminibus exceptis, & hçc est communis opinio, vt dicit Boss. in loco prçalleg. nu. 7. circa fi.

Sed pone, quòd testis vnum dixerit extra iudicium, deinde in iudicio deponat contrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, nunquid poterit ex hoc torqueri? Respond. quòd sic. Et ita tenent cõmuniter omnes, vt dicit Alexan. consi. 63. circa fi. lib. 1. quem refert Turzan. in sua collecta communium opinionum, capi. 134. Dicit etiam Alexand. consilio 251. in fine. libro 6. quòd in hoc omnes conueniunt, & ita practicari attestatur Boss. in loco prç allegato, numero 21. in fin. An autem hoc casu standum sit primo, vel secundo dicto dixi infra in d. quçstio. 53. versicu. Primus est casus.

Sed quçro nunquid vilis persona, si testificetur in causa criminali, probet contra reum sine tortura? Aliqui dicunt, quòd sic, & hanc dicit esse communem opinionem Roland. consilio 24. numero 64. li. 1. Alii verò dicunt, quòd testi vili, & ignobili non creditur sine tortura, & hanc dicit esse communem regulam Igneus in l. prima §. serui appellatione. numero 75. ff. ad Sylleian. Tu dic, quòd hoc relinquendum est arbitrio iudicis, qui iuxta qualitatem personarum, & facti poterit arbitrari, an talis testis torqueri debeat, vel non. Sed in omnem casum huiusmodi testibus nunquam tanta fides adhibetur, sicut aliis.

Torquetur etiam testes, qui delicto inter-

terfuerunt, & tamen dicunt neminem vidisse, aut cognouisse, ex hoc enim reddunt se suspectos, tanquam quod veritatem celare velint, Ita dicit tex. in l. vnius §. iudex. ff. de quæst. non tamen posset hoc casu iudex omnes eos, qui interfuerunt, torquere, sed tantummodo duos, vel tres, secundum cõmuniter doctores, vt dicit Boss. in titulo præallegato de tortu. testium, numero 10. in fine. Sed hoc non seruatur in practica, vidi enim multo plures aliquando torqueri, præsertim quando omnes sunt suspecti, quòd verum dicere nolint, Et ideo crederem hoc relinquendum esse iudicis, arbitrio tam circa numerum, quàm circa qualitatem, & modum torturæ, quæ tamẽ nullo modo debet esse ita grauis in testibus, prout in reis.

Solet dubitari, nunquid quando testes sunt torquendi, debeat eis dari copia indiciorum, & processus, Et dicẽdum est, quod nõ, ita tenet Bart. in d. l. vnius, §. iudex, numero 1. ff. de quæstio. cui nemo contra dicit, vt dicit Boss. in tit. præallega. numero 38. & sequen. subdens, quòd ita etiam vidit in practica obseruari. Et certè si aliter fieret destruerentur mille processus, talis enim tortura vt plurimum fit super inquisitione generali ad indagationem veritatis, cuius quidem generalis inquisitionis non datur copia parti, nec testibus. Et ita obseruat consuetudo, vt dicit Anton. de Canar. de quæstio. in secundo membro numero 52. Bene verum est, quòd si testis sit torquendus propter causam, quæ aliunde quàm ex processu oriatur, puta ex eo quia sit seruus, vel infamis, vel huiusmodi, vtique prius super hoc est disputandum, & cognoscendum, dato etiam illi termino ad deducendum, si quid in contrarium habet ad torturam euitãdam, vt ibi, Et dicit Boss. in titulo, de mandato ad homicidium, post numero trentesimo, quòd ita seruat vniuersus mundus. Quod tamen ego in practica nunquam vidi seruari, nam iudices semper torqueri faciunt testes absque vlla disputatione, quod quidem tutius est propter timorem subornationis. Faciunt quæ dixi infra quæstione 64. versiculo. Quæro nunc.

Quæstio. XXVI.

SVMMARIVM.

Testes debent coram iudice examinari in causis criminalibus.

Et quid si sint personæ egregiæ, versicu. Et aduerte.

Iudex an possit concedere literas subsidiales pro examine testium existentium extra territorium., versi. Sed quæro.

Id tamen sine magna causa fieri non debere, ibidem.

Princeps an possit receptionem testium alteri committere, versi. Vnum scias.

Citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, an dicatur legitime excommunicatus, versicu. Sed pone.

SOLENT autem in causis criminalibus testes plerunque ab ipsismet iudicibus examinari, quandoque etiã per iudices notariis eorum examina committi, sed quando deponunt ad informationẽ curiæ ex stylo huius prouinciæ, notarii etiam absque vlla commissione iudicis eorum dicta recipiunt, Testes vero, qui ad defensam deponunt, vt plurimum recipiuntur ab ipsis iudicibus quia eo casu maior subest fraudis suspicia, Si tamen testes essent in longinquis partibus, eo casu quandoque eorum examina committuntur aliis iudicibus, sub quibus habent domicilium, idque fit consulto prius senatu. Cæterum in omnem casum si subest aliqua causa, propter quã iudex velit testem videre, & examinare, nõ attenditur distantia loci, neque committitur alteri eius examen, sed citatur vt veniat personaliter ad deponendum. Et ita seruatur, vt ait Carauita super ritu 87. magnæ curiæ, num. 5.

Et aduerte, quia dispositio l. ad egregias. ff. de iureiur. vt scilicet personæ egregiæ examinentur in earum domibus, non habet locum in causis criminalibus, sed debent venire ad deponendum coram iudice,

dice, si ita ei videatur, Et ita seruatur, vt dicit Carauita super 142. ritu magnæ curiæ, nu. 1. Si tamen essent personæ, quæ aliquo iusto impedimento essent impeditæ, puta honestę mulieres, infirmi, aut debilitati, eo casu non coguntur ad iudicem venire, sed ad eas accedit ipse iudex, vel mittit notarium, Et ita obseruatur, vt dicit Carauita super ritu 155. magnæ curiæ, numero 2. & aliis seq.

Sed quæro, quid agendum sit, si testes, qui sunt examinandi, reperiantur absentes, & extra territorium iudicis procedentis? Rñd. de iure non pōt iudex aliquid facere, nisi testes personaliter veniant coram eo ad testificandum, vt est text. in authen. apud eloquentissimum. C de fide instrum. & est communis opin. vt dicit Viuius in libro communium opin. fol. 165. versicu. Testium examinationem, sed de consuetudine seruatur, quòd iudex potest, & debet concedere literas subsidiales, siue remissorias pro eis examinandis illi iudici, in cuius territorio ipsi testes reperiuntur. Et ita dicunt de consuetudine seruari scribentes, in cap. constitutus. de fideiusso. & in specie Ioan. And. & Anto. de Butr. & Anch. quos refert August. ad Ang. de malefic in verbo, Qui iudex statuit, circa fin. & Carauita super ritu 157. magnæ curiæ, nu. 7. & Socin. Iun. consil. 60. nume. 7. in fi. lib. 2. Idem attestatur seruari de consuetudine etiam in causis capitalibus Bal. in d. Auth. apud eloquentissimum, nume. 2. quem refert Ana. in c. fin. nu. 3. de collus. detegen. & Cur. Se. de testibus conclu. 29. nu. 61. & Gramma. consi. crim. 41. nume. 16. & Affl. super prima parte const. Regni, Rub. si in prin. post nu. 2. & Boss. in tit. de opposi. contra testes. nu. 26. Dicit tñ Alciat. consi. 462. nu. 1. ꝙ licèt plerunque secundùm consuetudinē tales literæ remissoriæ concedi soleant, id tamen non fuit nisi ex magna, & necessaria causa, quando aliter veritas haberi non potest, ibiq; recenset aliquos casus, in quibus sunt concedendæ. In hoc aūt Ducatu nullus iudex inferior tales literas concedit, nisi iussu senatus, qui etiam hoc nisi raro, & ex magna causa fieri permittit. An autem possit alteri committi repetitio testium iam examinatorum ad informationem curiæ, dixi infra quæst. 45. versicu. Cæterùm si reus.

Vnum scias, ꝙ dispositio d. auth. apud eloquentissimum non habet locū in principe, nam quilibet princeps tam ecclesiasticus, quàm secularis potest etiam in causis criminalibus receptionem testium alteri committere, Et hæc est communis opi vt attestatur Nunius de los corregidores, fol. 211. versi. Decimo fallit.

Sed pone, quòd iudex ecclesiasticus citauit aliquem ad deponendum sub pœna excommunicationis, qui non comparuit, neque misit excusatorem, & ita fuit excōmunicatus, deinde comparuit, dicens est non potuisse comparere propter legitimū impedimentum, nunquid talis dicetur legitime excommunicatus? Respond gloss. in cap. cum super, in gloss. fin. de testib. cogen. dicit, quòd ille testis, quo ad Deum non est excommunicatus, sed quo ad ecclesiam, sic tamen constito de legitimo impedimento debet de facili absolui. Et est communis opin. vt dicit Felin. in eod. capitu. cum super, numero 7. & sequen. Foller. in pract. crimin. canon. fol. 122. num. 38. Hęc tamen conclusio in puncto iuris non transit sine difficultate, ex quo stante iusto impedimento, cum non sit dolus, neque culpa, non deberet dici excommunicatus, vt Feli. in loco prætallegato, qui nihilominus subdit, quòd non auderet contra hanc cōmunem opinionem consulere.

Quæstio. XXVII.

SVMMARIVM.

Iudex an possit perquiri facere rem furatam in domo alterius. Remissiue.

Reus an teneatur in causis criminalibus edere fisco contra se iura, vel instrumenta, ver. Sed hic incidenter.

Iudex an possit publicare edictum, vel literas monitorias, vt propaletur, vbi sit res furata, versi. Sed quæro.

Et an ad detegendum ipsum furem seu delinquentem, versi. Sed nunquid.

Statutum dans præmium reuelanti malefactorem,

ctorem, an habeat locum etiam in participe ipsius maleficij, versi. In multis.
Et an ille, qui reuelauit malefactorem, sed non probauit, consequi debeat pręmium à statuto propositum, versi. Sed pone.

VISUM est de indiciis, sed quid si nulla reperiantur indicia? Respond. Aliquando iudex solet ea perquirere in domo ipsiusmet rei, puta si dicatur res furata esse in domo alicuius, mittit satellites ad eam perquirendam, vt dixi supra hoc eod. lib. §. Furtum, versi. Quæro nunquid.

Sed hic incidenter quæro, Tu scis, ꝙ in causis ciuilibus reus tenetur edere iura, & instrumenta fisco, etiam ad ipsius intentionem fundandam, nunquid idem erit dicendum etiam in causis criminalibus? Respon. ꝙ non, & est communis opi. vt attestatur Dec. in l. 2. num. 41. C. de edendo. Et hoc non modo si causa sit capitalis, vt sentire videtur text. in l. 2. §. item diuus. ff. de iure fisci, sed etiam si non sit capitalis, sed mere pecuniaria, Et est communis opi. vt dicit Ripa in d. l. secunda, nu. 22. C. de edēdo. Quòd etiam dicit esse ex mente omnium Boss. in tit. de fisco, nu. 11. Parti vero proculdubio non tenetur edere, nisi essent acta communia, non autē tenetur edere attestationes, confessiones, repetitiones, vel confrontationes testium, Et ita de consuetudine seruari attestatur Pract. Millei, fol. 28. num. 6.

Aliquando etiam facit iudex proponi edictum, vel literas monitorias, ad hoc vt reueletur delinquens.

Sed quęro nunquid possit iudex ecclesiasticus concedere literas monitorias, & pariter iudex laicus proponere edictum ad instantiam partis, vt quicunque sciuerit, apud quam personam, vel in quo loco reperiatur talis res, quæ dicitur furto subtracta, debeat reuelare? Respond. ꝙ sic, & ita pro regula infallibili traditur ab omnibus doctoribus, vt dicit Folle. in pract. cri. cano. fol. 119. num. 27. Quod intellige, vt ex eo quis obligetur ad propalandum, dūmodo insciat aliūde, quàm ex reuelatione ipsius furis, nā si haberet ab ipsomet, qui furtum commisit, eo casu non teneretur reuelare, prout in facti contingentia consuluit Soci. consi. 102. li. 4.

Sed nunquid poterit iudex concedere huiusmodi literas, & edictum proponere, non modo vt reueletur res furata, sed etiā vt reueletur qui illam furto subtraxit? Respond. Legistæ distinguunt, ꝙ aut id fit ex officio, & potest iudex id facere, aut fit ad instantiam partis, & non potest, Sed quidquid sit de iure, consuetudo diœcesanorū, & stylus Romanæ curiæ seruat indistinctè, vt etiam ad instantiam partis concedatur, vt attestatur Neuiza. in sylua nuptiali, lib. 3. nume. 30. Foller. in loco prællega. nu. 28. Hanc etiam esse communē opi. attestatur. Neuiza. in loco præallegato, quem refert Practi. Conradi, fo. 366. num. 12. in fin.

In multis autē locis adsunt statura proponentia præmium reuelanti, sed denuncianti malefactorem. Quæro stante hoc statuto, si compareat aliquis ex participibus, vel complicibus ipsius delicti, qui illud reuelet, an gaudeat beneficio ipsius statuti? Rñ. ꝙ nō, ita tenet Bart. in l. 3. §. si ex stipulatu. ff. ad Sylle. & est communis opi. vt dicit Augus. ad Angel. de malefi. in verbo. Nec non & ad denunciationem, num. 31. Et refert Ange. in l. quarta. §. si tibi, nume. 2. ff. de cond. ob turpē caus. ꝙ cum in nocte Veneris sancti fuisset interfectus quidam Hebræus cum filijs suis, & quidā formulus sub spe præmii quingentorum aureorum indicasset socios, & seipsum, fuit ipse Formulus laqueo suspensus, Et hoc idem refert Anan. in c. qui cum fure, num. 8. de furtis.

Sed pone, stat statutum, vel propositum est edictum, ꝙ denuncians, vel detegēs, vel arguens malefactorem, consequatur certū præmium, modo aliquis denunciauit, vel arguit aliquem de maleficio, sed nō probauit, nunquid consequetur præmium propositum à statuto, vel edicto? Rñ. ꝙ non, & ita interpretatur cōsuetudo generalis, quæ seruanda est, vt attestatur Alber. in l. diuus Adr. nu. 10. ff. de custo. reo. Intelligenda. n. sunt verba cum effectu, vt scilicet non sufficiat denunciasse, detexisse, vel arguisse, nisi etiam conuincat.

Quæst.

Quæst. XXVIII.

SVMMARIVM.

De captura reorum.

Captura an concedi debeat, statim porrecta contra aliquem accusatione, versi. Scias autem.

Mulieres an possint personaliter detineri, versi. Quæro igitur.

Doctores an possint carcerari, versicu. Item quæro.

Clerici an possint de iure detineri, vers. Quæro nunquid.

Et an à iudice seculari, versi. Si verò.

Capi nemo debet sine iudicis commissione, versi. Dictum est.

Captura an possit committi ipsi parte offensæ, versi. Scias etiam.

Detentus appellans an sit relaxandus, versicu. Quæro si detentus. *Remissiuè.*

DICTVM est de informationibus & indiciis per curiam nunc assumendis, se[illegible] vt videamus quid facere debeat iudex post ipsas informationes assumptas. Et in primis quidem debet iudex diligenter considerare, quid ex ipsis informationibus contra reum resultet & an ei videatur deueniendum esse ad decretum capturæ contra ipsum, in quo quidem ad tria præcipue animaduertere debet, ne si iniuste aliquem detineri faciat, teneatur in syndicatu. Primum est, vt delictum, de quo agitur, si tale, pro quo ingeratur pœna corporalis, aliàs enim nõ est reus ad carceres conducendus. Quæ autem sunt delicta, in quibus pœna corporalis ingeratur, dictum est infra quæst. 68. & aliis seq.

Secundum est, vt indicia, quæ resultant ex processu, sint sufficientia ad capturam, de quo aliquid dixi supra q. 20. versic. Ad inquirendum.

Scias autem, ꝙ in hoc puncto aliqui tenuerunt, ꝙ ex eo solo, ꝙ contra aliquem porrecta sit accusatio criminis, pro quo pœna sanguinis ingeratur, debet reus detineri, etiam quòd nulla contra eum adsint indicia. Et dicit Pau. de Castro. consilio 328. nu. 1. lib. 2. ꝙ ita est generalis consuetudo. Alii verò dicunt, ꝙ antequam iudex procedat ad retentionem, seu carcerationem rei, necesse est vt in primis præcedant legitima indicia, Et hanc esse communem Doctorum opin. affirmat Nouel. in pract. crimi. fo. 23. num. 7. Mihi non placet prima, nec secunda opin. si enim (secundum primam opinio) porrecta accusatione, statim absque alia informatione iudex deberet capi facere reum accusatum, esset in facultate cuiuscunque vilis personæ carcerari facere quemlibet probum, & insignem virum, vt recte considerat Paul. de Castro in loco præallegato, neque verum est hanc esse generalem consuetudinem, quia imò priusquam deueniatur ad capturã, solent semper examinari testes, Et hanc dicit esse communem consuetudinem totius Italiæ Angel. de Casti. inter consilia criminalia diuersorum, consilio 94. nume. 2. lib. 1. Et ita etiam hodie seruari ait Blanc. in prac. crim. fol. 25. nume. 68. in fin. Et si iudex sine indiciis aliquem carcerari faceret, teneretur in syndicatu. Si vero teneamus secundam opin. quòd ante capturam debeant præcedere legitima indicia, poterit reus de facili fugam arripere, & iudicem eludere. Et ideo dic, ꝙ iudex, habita aliquali informatione, potest deuenire ad capturam rei, Et hanc esse puto veriorem opi. quam etiam dicit esse communem Blan. de indiciis, nume. 6. Et cauti iudices illam obseruãt, vt dicit Ang. de malef. in verbo, Iudex commisit ꝙ Caius, nume. 4. quia, s. habita qualiquali informatione de delicto iubent reum capi, si crimen sit tale, ꝙ pœna sit corporis afflictiua, Dicit etiam Boss. in tit. de captura, nume. 3. quòd ita decidunt communiter Doctores, subdens, ꝙ iudices boni ita obseruant. Hanc etiam dicit esse iuridicam practicam, & quam iudices Moderni obseruant Xuarez in suo volum. alleg. fo. 685. nume. 5. Et secundùm hoc intelligendum esse puto dictum Sali. in l. fi. in fi. C. de quæst. de quo etiam aliquid dixi infra q. 45. ver. Cæterum si reus, vbi ait, ꝙ iudex habita informatione debet formare inquisitionem, & deinde capi facere reum, non quidem vt loquatur Sali. in inquisi-

quisitione prout est libellus, seu citatio, quæ transmittitur reo, prout illũ forte intellexit Dec. consi. 189. in fi. neq; ẽt de inquisitione generali quo ad personas, & speciali quo ad delicta, prout illũ intelligit Bru. de indi. & tortu. fol. 167. nu. 5. & post eum Boss. in tit. de cap. nu. 82. subdens, ꝙ in practica obseruat sed de processu informatiuo, qui formatur à iudice assumendo indicia, & informationes contra aliquem specialiter, ex quibus iudex deinde elicit titulum criminis, qui est forma, & substantia ipsius inquisitionis, siue processu, iuxta ea quę dixi supra quæst. 3. ver. Et aduerte. Et hoc modo vtiq; debet formari inquisitio ante capturã vt dicit Sal. in loco præallegato, non autẽ debet reo transmitti ante capturam, quia illud esset verbaliter illum citare, vt dixi infra q. 31. Et certe si eo modo intelligeretur Sal. esset sibi ipsi contrarius, & esset ridiculum transmittere reo inquisitionem, priusquam iudex illum capi faceret, quia nihil aliud esset, quã ipsum ad fugam instruere. Et quia tota materia indiciorum est arbitraria iudici, vt dixi supra q. 20. poterit iudex, inspecta qualitate personæ, & delicti, decernere capturam contra reum, habita ea informatione, quæ sibi sufficiens videbitur. Aliter enim procedendum est contra nobilem, & contra diuitẽ, qui non præsumuntur velle aufugere, quã contra pauperem, & vilem personam, Et ideo fortiora indicia haberi debent ad carcerãdum personam nobilem, & insignem quã pauperẽ. Pręterea aliter procedendum est in delictis occultis, quã in publicis, & sic minora indicia sufficiẽt ad decernendũ capturam. qñ agitur de crimine occulto, q̃ de publico, quę omnia, & alia multa huiusmodi discretus iudex considerare debet non enim potest in his dari certa regula. Poterit ergo iudex capi facere reum, vbi ei suspectus videatur, & de fuga, & de delicto. & ad carceres conduci præcedente aliquali informatione, Et ita practicant iudices deputari ad maleficia, vt dicit Sali. in d. l. ea quidem, nu. 77. & in l. nullus, nu. 4. C. de exhib. reis, quem refert Carauita super 34. ritu magnæ curiæ post nu. 10. Non tamen debet iudex illum examinare, neque reũ facere super delicto, nisi legitima præcedãt indicia, vt dixi supra quæst. 20. circa principiũ. Et certè si in causis ciuilibus licet iudici, & qñque etiam ipsimet parti capere debitorem, qui sit de fuga suspectus, vt dixi infra lib. proximo, multo magis id licere debet iudici in causis criminalibus, quæ sunt multo maioris momenti, & præsertim vbi agatur de criminibus atrocibus, Et sic vides, ꝙ hæc materia informationum, & capturæ est quasi arbitraria iudici. Quinimò Sali. in l. 2. nu. 2. C. de cust. reo. dicit, ꝙ aliquando dicitur etiam semiplenè constare iudici per informationem ab ipso habitam à pluribus non in figura iudicii, & ꝙ hoc sufficit ad capturam, Et dicit Cauens. super 41. ritu magnæ curiæ, nume. 10. ꝙ ita hodie seruatur in delictis enormibus, quod est valde notandum ad excusarionẽ iudicũ, qui plerunq; antequã indicia in scriptis redigantur, faciunt reos detineri, & bene faciunt, qñ delictũ est graue, & subest probabilis suspicio fugæ.

Tertiò, debet iudex animaduertere, ne forte persona, contra quam captura decernitur, sit talis, quæ ex priuilegio detineri non possit.

Quæro igitur, nunquid mulieres possint de iure personaliter detineri? Rñd. ꝙ non, tex. est in c. mulieres. de iud. in 6. & est communis opi. vt attestatur Boer. in repeti. l. consentaneum, nu. 144. C. qũo, & qñ iudex. quod tñ intellige, vt ꝓcedat in mulieribus honestis, secus autem in meretricibus, & vilibus. Sed certe, quidquid sit de iure, hodie de consuetudine contrarium seruatur, nam indistinctè mulieres capiuntur pro delictis, & carcerantur, sed bene ponuntur in carceribus separatis à carceribus virorum, Et de hac consuetudine attestatur Imola in capitu. 2. nume. 16. de pigno. quem refert Marian. de citatio. art. 5. quæst. 17. versic. 16. fallit, & Grammat. decis. 33. num. 11. Idem attestatur Blanc. in pract. crim. fol. 4. num. 27. Et ita etiam seruari de stylo, & consuetudine curiarum Franciæ ait Boer. decis. 349. nume. 5. in fi. Bonum est tamen, quòd iudex in hoc sit valde circunspectus, quia si mulier sit nobilis, vel honestę conditionis, non debet illam cum dedecore ad se conduci facere, neque statim in carcere coniicere, sed

poterit ei dare pro carcere domum alicuius nobilis, & honestæ matronæ sub idonea fideiussione, & hoc nisi delictum sit atrox, nam eo casu esset detrudenda in carcerem, vel in monasterium, vel in prætorio in aliquo cubiculo sub honesta custodia, & fideiussione retinenda, arbitrio iudicis, inspecta qualitate delicti, & personæ, & ita in hoc Ducatu seruatur. In Regno autem Neapolitano, si delictum est tale, propter quod reus non solet relaxari fideiussori, mulieres carcerantur, aliàs non. Et ita seruari hodie in magna curia Vicariæ attestatur Grammat. in d. decisio. 35. quem refert Foller. in pract. crimi. fol. 34. numero 18.

Item quæro, nunquid Doctores possint carcerari? Respon. ꝙ q̃n agitur de delicto leui, non potest Doctor carcerari, secus autem si agatur de delicto graui, ita dicit Gloss. in l. medicos. in verbo, Exhiberi. C. de professo. & med. lib. 10. quam videntur sequi Doctores, vt dicit Marcus decisio. 81. nume. 1. & ego vidi in facti contingentia plures Doctores carceratos ex diuersis criminibus.

Quæro, nunquid clericus possit pro crimine personaliter detineri? R͞n. Si loquimur in iudice ecclesiastico competenti, nulla videtur esse difficultas, quominus ab ab eo possit clericus propter crimen personaliter detineri, & ita quotidie videmus obseruari, Scias tamen ꝙ de iure antequã clericus detineatur, debet constare iudici de delicto, pro quo talis clericus est detinendus. Ita dicit Ioan. Andr. in capi. si clericos. in verbo, Commissos. de sen. excom. in 6. subdens, ꝙ caueant sibi prælati nostri temporis, qui capiunt statim, quia (secundum eum) incidunt in pœnam excõmunicationis, & ita tenent communiter Do. res, vt ait Corn. consil. 325. quod est consilium vltimum in litera C. lib. 4. Quando autem dicatur constare de delicto, dixi supra q. 4. Item scias, ꝙ requiritur, ꝙ ipse clericus sit fugitiuus, ita colligitur ex text. in cap. vt famæ. de senten. excom. & ita communiter intelligunt Doctores, vt ait Cor. in loco præallegato. Scias etiam, quòd talis carceratio clerici debet esse ad custodiã non autem ad pœnam, Ita dicit gloss. in dicto capitu. si clericos. in verbo, Posteaquam sequuntur omnes, vt ait Corn. in d. consilio in litera E. Sed certè quidquid sit de iure, hæc omnia de consuetudine malè obseruantur hodiernis temporibus, fortè quia multum creuit malitia clericorum.

Si verò loquimur in iudice seculari tunc facienda est regula, ꝙ ab eo non potest clericus detineri, nisi in casibus in quibus potest etiam ab eo puniri, de quibus dixi infra q. 36. Bene verum est, ꝙ si clericus inueniatur in flagranti crimine, potest capi à familia iudicis secularis, nõ quidem vt puniatnr, sed vt tradatur iudici ecclesiastico, & hæc est communis opinio, vt dicit Felin. in c. si verò. nume. 4. de sent. ex commu. quem refert Villalobos in sua collecta communium opinio. in litera C, nu. 77. Viuius in lib. communium opinionum. in verbo, iudex laicus. quam etiam dicit esse consuetudine approbatam Grammat. super consti. Regni, fol. 29. col. 2. versi. 14. iudex. Publicè enim interest, ne delinquentes impuniti euadant. Quinimò hoc casu potest capi non solum à familia, sed etiam à quocunque laico. Et est communis opinio, vt dicit Are. in d. c. cum nõ ab homine. num. 14. & seq. Pariter etiam, vbi clericus delinquens verisimiliter esset suspectus de fuga, potest capi, vt episcopo suo consignetur, & est communis opinio, vt dicit Alciat. in d. c. cùm non ab homine. nu. 63. quem refert Villalobos in loco præallegato. Nam & hoc casu publicè interest, vt talis delinquens capiatur, ne crimen impunitum remaneat.

Dictum est, quæ personæ detineri possint, vel non. Quæro nunc, quomodo decernenda est talis captura? Respon. quòd licèt in causis ciuilibus in verbali citatione quilibet nuncius absque iudicis speciali mandato possit quemcunque citare, tamen in causis criminalibus, secus est, nam nisi præcedat specialis commissio iudicis, nemo debet personaliter detineri. Hæc tamen conclusio locum non habet, quando aliqui reperiuntur in flagrandi crimine facere rixam, deferre arma cnntra formam edictorũ, portare aliquid cõtra deuẽtum extra territorium, vel similia, nã in iis

casibus vtique capi possunt per familiam absque iudicis commissione, ita dicit Paris Put. de sindi. fol. 188. nu. 15. & ita seruatur in practica, vt attestatur Carauita, super 34. ritu magnæ curiæ post. nu. 2. An autem possit quis sine iudicis mandato citari verbaliter, dixi infra q. 31. ver. Vnum autem scias.

Solet autem captura committi satellitibus, & familiæ ipsius iudicis. Sed nũquid põt iudex committere capturam personalem rei delinquentis ipsimet parti offensæ? Rñ. ꝙ sic, dummodo executio huiusmodi capturæ non habeat annexam causę cognitionem, & dummodo fiat sine armis & resistentia, & hęc est communis opin. vt dicit Cagno. in l. non est singulis. nume. 6. ff. de reg. iur. Sed certè, quidquid sit de iure, ego cõsulo quibuscunque iudicibus, vt à talibus commissionibus abstineant, ne detur occasio scandalorum, quæ quidem de facili eueniunt, qñ huiusmodi actus nõ publica, sed priuata manu peraguntur, qđ etiam consilium dat Paris Put. de sind. fol. 291. nu. 3. Posset fortè tolerari, si vnà cum familia curię transmitterentur aliqui ex offensis, qui assistendo auxilium, & fauorem præstarent ipsi familiæ, non autem vt ad ipsius capturę actum manum apponerent, sed hoc etiam non nisi ex vrgenti necessitate fieri debet.

Quæro, si detentus appellet, nunquid pendente appellatione si relaxandus? Dixi infra q. 45. Sed quid si reus.

Quæstio. XXIX.

SVMMARIVM.

Familia officialis an possit detinendum, si resistat, impune interficere.

Officiali resistere an aliquando liceat, versicu. Sed hic incidenter.

Eximens detentum è manibus familię, qua pœna sit puniendus, ver. Eximens autem. *Remissiuè.*

Et quid si erat indebitè detentus, versi. Sed quid si ille.

Et an eximens seipsum incidat in pœnam, versi. Quæro etiam.

Iudex an possit statuere premium capienti delinquentem, versic. Sed quid si delinquens.

Capiens delinquentem recuperat à fisco id quod expendit in eo capiendo, versi. Vnum tamen.

Statutum, constituens præmium capienti delinquentem, an habeat locum in officiale, versic. Cæterùm in multis.

Statutum quod villa teneatur capere malefactorem, an habeat locum, quando maleficium fuit de nocte commissum, & claues portarum erant apud rectorem, versicu. E conuerso.

Delinquens si fugiat in aliam iurisdictionem, ibiq; captus sit familia eum persequẽte, an sit liberandus, versi. Sed pone.

SAEPENVMERO contingit, quòd delinquentes ne capiantur, familiæ resistunt, & se armis tuentur. Quæro nunquid familia possit, illos interficere? Respond. quòd si familia habet mandatum iudicis aliquem capiendi, & ipse resistat, neque aliter capi possit, potest illum impunè interficere. Ita colligitur ex tex. in l. si seruus. C. de his, qui ad eccle. confug. Et hoc verum esse nullus dubitat, vt ait Bolenc. in repeti. l. capitalium. §. fomosos. nume. 196. ff. de pœnis. & dicit Bald. in l. fina. C. de exhib. reis. quòd vidit de facto liberari barueriũ, qui vulnerauerat fugientem quem capere volebat, & illud dictum Bald. refert Augusti. ad Ang. de malefi. in verbo, Fama publica. post numero 54. Et ita etiam pluries iudicatum fuisse in facti contingentia refert Amad. de sindi. numero 100. & seq. quem refert Boss. in tit. de captura. nume. 12. Et licèt Amad. in loco præallegato videatur sentire, quòd in prædictis casibus satellites sint liberandi, dummodo captura sit iusta alias secus, ego indistinctè puto esse liberandos, quia ad eos non pertinet cognoscere, an commissio iudicis sit iusta, vel iniusta, vt dixi infra quæstione 60. versiculo, Solet dubitari, sed solummodo illam exequi, & ideo, vbi supra commissio

esset

esset in forma fidem faciente, illos semper excusarē. Admonet tamen, & recte Amad. ibi officiales, & familiam, vt quantum fieri potest, caueant ab huiusmodi vulneribus, & percussionibus, referens se vidisse in ciuitate Perusii populum insurgentem contra potestatem, & familiam, quia vulnerauerant quendam captum resistentem familię. Debent etiam satellites caute in hoc procedere, quia deinde appareret, quòd illum capere potuissent, absque eo, quòd interficerent, vel vulnerarent, non euaderent pœnam saltem extraordinariam, prout in facti contingentia iudicatum fuit per curiam Neapol. teste Grammat. decisio. 41. Item debent aduertere, vt habeant secum licentiam illum capiēdi in scriptis, vel saltem habeant insignia, quòd si satellites, aliàs vero posset reus licitè ab eis aufugere, & etiam se defendere, non enim tenetur eis credere, Et ita in facti cōtingentia, aliàs determinatum fuisse attestatur Angel. in l. Item apud §. si quis virginem, numero 2. ff. de iniur. quem refert August. in loco præallegato.

Sed hic incidenter quæro, nunquid aliquando liceat officiali, seu iudici resistere, præsertim si de facto procedat? Rñ. Aliqui tenuerunt absolute, ꝙ sic, Et hanc sententiam dicit esse frequentiori Doctorum calculo receptam Plaza lib. 1. delictorum ca. 28. num. 9. Sed hæc opin. iudicio meo periculosa est, Ideo tu dic, quòd Aut iudex procedit tanquam iudex, & nullo modo debet ei resisti, nisi vellet inferre aliquod præiudicium irreparabile, Aut procedit eo modo, quo solent procedere priuati, & & tunc impune licèt ei resistere, Et hæc distinctio colligitur ex glo. in l. non videtur. §. qui iussu. in gl. vnica ff. de reg. iur. quam dicit esse communiter approbatam Bolen. in repe. l. capitalium. §. famosos, post nume. 143. ff. de pœnis. Et dicit Claud. in lectura l. vt vim, nume. 27. & 28. & in repet. nume. 48. ff. de iust. & iu. ꝙ ita omnes volunt, & in hoc omnes concordant, dixi latius supra li. 2. §. iudex.

Eximens autem detentum è manibus familiæ punitur pœna capitis, vt dixi infra q. 68. vers. Eximens.

Sed quid si ille erat indebite detentus, nunquid eximens erit puniendus? Respond. quòd non, & est communis opin. vt attestatur Ias. in l. 3. §. quod prætor. col. 3. ff. ne quis eum qui. prout illū refert Boss. in tit. de captura, nume. 7. & tit. de carcere, nume. 15.

Quæro etiam, nunquid ille, qui se ipsum eximit de manibus familiæ incidat in pœnam? Respond. Boss. in titu. de captura, nume. 17. & seq. refert in facti contingentia fuisse determinatum in senatu, ꝙ sic, licèt dicat, ꝙ in eo casu fugiens, seu eximens se, euaginauerat ensem, & sic videbatur etiam fecisse resistentiam familiæ. Ego credo, ꝙ fugiens è manibus familiæ sit puniendus, prout ille, qui fugit è carceribus, nam ēt ipse dicitur detineri, mitius tñ ex quo non dicitur violare publicos carceres, Et hoc qñ id facit sine violentia. Sed si defendat se cum armis, dicerem puniendū esse prout illos, qui resistunt capturæ. Non tñ omittam, ꝙ cùm quædam Alegra Pina maritum capitaliter damnatum eximisset è manibus satellitum, fuit diu disputatum in senatu, an esset punienda & tandem nō fuit diffinitiue absoluta, neq; condemnata, sed dictum eam non esse molestandam, donec aliud per senatum ordinatum fuisset. 3. Iul. 1563. P.N.

Sed quid si delinquens aufugerit, ita vt capi non potuerit à familia, nunquid poterit iudex seu potestas publicare edictum, & statuere præmium capientibus huiusmodi delinquentem? Respon. quòd sic, & ita cōmuniter tenetur, vt dicit Alber. in quarta parte statutorum, quæsti. 48. quam refert August. ad Ang. de malefi. in verbo, Fama publica, post nume. 75. Quod tñ ego intelligo, vt procedat in aliquo casu particulari, vbi delictum esset atrox, & seuera pœna dignum, nam eo casu dicendum est licere iudici tale præmium constituere, sed non in genere cuicunque capienti malefactores, hoc enim esset condere legem, quod non permittitur nisi supremis magistratibus.

Vnum tamen nota in hoc proposito, quòd quicunque etiam non habens mandatum à iudice cęperit aliquem malefactorem, & tradiderit curiæ, & in eo capiendo aliquid expendiderit, poterit illud recuperare

perare ab officiali, vel à fisco, Et hoc fatentur omnes, vt dicit Grammat. siue Petrus de Menforte super constitut. Regni, fol. 54. nu. 5. dicens istud esse perpetuo menti tenendum.

Cæterùm in multis ciuitatibus, & oppidis Italiæ extant statuta, quæ constituunt præmium capientibus deliquentes, Quæro, nunquid officialis capiẽs aliquem malefactorem debeat habere tale præmium à statuto propositum? Respond. quòd non, quia illud facere tenetur ex debito, & necessitate officii sui, Et ita dicunt omnes scribẽtes, vt ait Io. Mont. de auctoritate magni consilii, posito post deci. Boer. post numero 146. ver. & ibi dicunt, Et dicit Boss. in ti. de captura, nu. 76. quòd ita vidit seruari in facti contingentia.

Econuerso etiam in multis ciuitatibus stant statuta, quòd villa teneatur capere malefactorem sub certa pœna, Pone, quòd fuit commissum maleficium de nocte, & rector, seu potestas habeat claues castri, ita ꝙ illi de villa non potuerunt exire, & capere malefactorem, Quæro, nunquid teneantur pœna statuti? Respond. quòd non, ita dixit Bartol. in l. 3 §. subuenitur. ff. ad Sylle. Et hæc conclusio approbatur à Doctoribus, vt dicit Aug. ad Ange. de malefi. in verbo, Qui iudex dictum Caium, post nu. 12. Cum enim facto, seu impedimento superioris exire non potuerint, non potest eis aliquid imputari.

Sed pone, quod familia vnius iudicis incipiat in suo territorio persequi delinquentem, vt eum capiat, & ille aufugiat in territorium alterius iudicis, & ibi fuerit à familia eum persequente comprehensus, nũquid erit retinendus ab ipso iudice, qui capturam decreuit, & ab eo puniendus? Respond. quòd non, sed debet relaxari, & dimitti, Et est communis opin. vt dicit Barba. consilio 26. in fin. lib. 1. quem refert Boss. in titu. de captura, nume. 34. & idem Boss. in tit. de fauoribus. defensionis, numero 7. in fi. dicit, quòd ita vidit seruari, Ita etiam practicari attestatur Anto. Gomez. cap. 9. delictorum, nume. 5. Non enim hoc casu attendi debet principium, sed finis. Et si casus contingeret, ita seruarem, licèt contrarium in facti contingentia decisum fuisse referat Paris Put. de synd. fol. 190. cap. 4. num. 2. in quodam, qui commiserat delictum Perusii, & fui t insecutus à familia, vsque ad ciuitatem Florentiæ, & ibi captus.

Quæstio. XXX.

SVMMARIVM.

Ecclesia habet immunitatem, vt delinquens, qui in eam confugerit, non sit inde violenter extrahendus.

Et an ambitus, qui est extra ecclesiam per quadraginta passus, vers. Hinc est.

Et an palatium episcopi, versiculo, Scias etiam.

Et an ecclesia nondum consecrata, versiculo, Quæro si constructa.

Et quid si ecclesia sit interdicta, versiculo, Idem etiam.

Et quid si sit destructa, versi. Maius est.

Et an oratoria priuata, versicu. Sed quid dicendum.

Et quid si delinquens in vna ecclesia confugiat in aliam, versicu. Sed quid si aliquis.

Et an omnes delinquentes gaudeant hac immunitate, versi. Quæro nunquid.

Et an raptores virginum, ibi.

Et an homicidia proditorius, versicu. Scias tamen.

Et quid in homicidia animo deliberato, vers. Punctus est.

Et an ille qui ex insidiis aliũ interfecit, vers. Hoc autem.

Et an fures, versi. Quæro an fures.

Et an illi, qui in ecclesia delinquunt, versic. Item quæro.

Et an clerici. versi. Vlterius quæro.

Et an iudæi, versi. Præterea quæro.

Et an excommunicati, versiculo, Quæro etiam.

Et quid si delinquens iam insequente familia à locis prophanis in ecclesiam se recepe rit, versi. Pone, familia.

Et an possit iudex secularis propria auctoritate delinquentem ab ecclesia extrahere, versi. Quæro nunc.

Et an possit iudex ponere custodes, vt delin-

linquentem obsidas, versi. Quæro modo.
Et an immunitas ecclesiæ prosit iam condem natis, versi. Scias autem.
Et an delinquens extractus ab ecclesia possit puniri corporaliter, versicu. Successiuè quæro.
Delinquens, confugiens ad sacerdotem portantem sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, an gaudeat immunitate, versicu. Vltimo quæro.
Delinquens an possit extrahi à scholis, versicu. In hoc autem.
Et an à domibus Cardinalium, versiculo, Item adde.
Et an auelli à statutis Principum, versicu. Tertiò adde.

CÆTERVM si delinquens ad ecclesiam confugerit, non est ab extrahendus, ca. inter alia. de immunitate ecclesiarum, nam in ecclesia nemo personaliter capi debet. Et hæc est communis opinio, vt ait Maranta in suo Speculo, folio 105. nume. 29. Violatores autem huius immunitatis ecclesiarũ puniuntur à iure pœna triginta librarum argenti purissimi, vt habetur in cap. quisquis. 17. quæstio. 4. Bene verum est, quòd hæc pęna hodie non exigitur, nam per desuetudinem perdidit ecclesia ius eam exigendi, vt attestatur gl. in cap. cùm multæ. in verbo, Con nubio. 15. quæstione vltima quam gloss. refert. & sequitur Ang. de Cast. inter consilia Pauli de Castro eius patris, consilio 458. circa fi. libro 2. Sed quidquid sit circa pœnam, vera est conclusio, quòd delinquentes fugientes ad ecclesiam consequuntur immunitatem, & hæc est communis omnium doctrina, vt dicit Gomez. Instit. de actio. in principio numero 67. quam pro regula ponunt omnes Legistæ, & Canonistæ, vt ait Remig. de immu. eccle. fol. 14. in regula. Hæc autem immunitas in duobus consistit. Primum vt inde violenter extrahi non possint, secundum vt etiam si violenter inde extracti non fuerint, sed ab ipso episcopo, vel abbate iudicibus laicis spõtè traditi, non possint amplius ex eo delicto condemnati ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem, vel corporis afflictiuam. Possunt tamen pecuniariter damnari, vel alia pœna extra corpus, & cogi ad pęnitentiam agẽdam, & aliam satisfactionẽ. Et hanc dicit esse magis communem opinionem, Summa Angeli. in §. immunitas. numero 16. Idem etiam dicit tenere communiter Doctores Abba. in dic. capit. inter alia numero 8. Sed certè hoc apud nos nõ seruatur, nam illi, qui post delictum aufugiunt ad ecclesiam, si spontè traditi fuerint a prælatis, vel aliter spontè exierint, vel per vim licitè extracti fuerint, puniuntur. Et si traditi non fuerint, solent inquiri, & citari, & si non compareant, condemnantur ad pœnam mortis, vel aliam corporalem iuxta qualitatem delicti. Et ita hanc partem immunitatis ecclesiarum hodie non esse in vsu attestatur Remigius de immunita. eccle. fo. 7. & seq. & fol. 235. in tertia quæst. in fi. affirmat in specie illam in Hispania non obseruari, vt dixi, infrà versic. Successiuè quæro.

Scias autem, quòd etiam prima illa pars immunitatis concessæ ecclesijs, vt scilicet delinquentes in eis capi nõ possint, hodie propter ingentem numerum ecclesiarum, & frequentiam delinquentium, est à consuetudine valde restricta, aliàs enim de facili quilibet malefactor euaderet manus iustitiæ, cùm nulla ferè sit via in ciuitatibus, in qua non sit vna, & quãdoque etiam plures ecclesiæ, ita vt prius quam caperetur, facillimè posset in aliquam earum se recipere, maximè nemine persequente, quod tamen esset contra mentem eorum, qui ecclesiis immunitatem hanc tribuerunt, non quidem vt essent a asyli delinquentium, & speluncæ latronum, sed vt præstarent refugium miseris, qui humana fragilitate, aut casu in aliquot crimen incurrissent.

Hinc est, quòd licèt de iure communi non modò ecclesiæ ipsius ambitus gaudeat priuilegio huius immunitatis, sed ẽt quidquid est per quadraginta passus circa ipsam ecclesiam si sit maris, & per triginta si sit talia ecclesia, hoc tamẽ vsu non obseruatur, vt dicit Igneus, in l. prima. in princip. nume. 58. ff. ad Sylle. quem refert

Remig. de immu. eccl. fo. 52. in 6. Ampliatione. Fab. in Prac. arbit. fol. 486. num. 21. Bene verum est, quod senatus vltimo Octobr. 1559. P. N. iussit prætori Papiæ, vt restitueret ecclesiæ quendam Pitium imputatum de vxoricidio, captum in cubiculo cuiusdã domus sitæ intra 16. passus ab ecclesia maiori, dummodo ipsa domus cohæreret ecclesiæ, & esset ipsius ecclesiæ, & ita his cõcurrentibus seruandum esset in hoc Ducatu, aliàs verò non esset à communi consuetudine recedendum.

Scias etiam, quòd licet de iure communi gaudeat hac immunitate non solùm ipsa matrix ecclesia, sed etiam palatium episcopi, ca. id constituimus. 17. qõ. 4. & fuit opinio Hostien. quam sequuntur communiter Doctores, vt dicit Barb. consi. 33. nu. 7. lib. 4. & hoc non modo si sit annexum ecclesiæ, sed etiam si sit separatè constructum & longè ab ipsa ecclesia vltra quadraginta passus, secundùm glo. in d. ca. id constituimus. in glo. 1. & est communis opinio. vt attestatur Didacus lib. 2. resolutionum, c. 20. nu. 5. in fi. Remig. de immun. eccle. fo. 70. in 15. ampliatione. vbi subdit etiam communem opinionem esse, quòd gaudeat, etiam si in eo nulla capella constructa sit, nihilominus contrariam opinionem praxis forensis frequenti omnium vsu recepit, scilicet quòd palatium episcopi nõ gaudeat hac immunitate, nisi sit constructum intra dictos quadraginta passus ab ipsa ecclesia, vt attestatur Didacus in loco prę allegato.

Huiusmodi autem consuetudines maxime sunt obseruandæ, vt ait Didacus in d. c. 20. post nume. 4. subdens, quòd est præcauendum, ne hisce temporibus canones ipsos extendamus, cùm oporteat reprimere audaciam eorum, qui freti hac immunitate passim crimina committunt, & ibi attestatur multos esse prælatos, qui in ciuitatibus suis non tutantur delinquentes hac immunitate aduersus iudices seculares, nisi in iis ecclesiis, in quibus continuè seruatur sanctissimum Eucharistiæ sacramentum.

Quæro, si constructa sit ecclesia, quæ tamen nondum fuerit consecrata, neque in ea sint celebrata diuina officia, nunquid talis ecclesia gaudeat immunitate prædicta? Respond. quòd sic, modò sit auctoritate Episcopi constructa, & ita frequentiore interpretum consensu receptum est, vt ait Didacus in dicta quæstio. 20. nume. 4. Ita etiam communiter teneri attestatur Remig. de immun. ecclesi. fo. 15. vbi etiam post Bonifa. affirmat, quòd ita seruat consuetudo.

Idem etiam dicendum est in Ecclesia interdicta, nam & ipsa gaudet ecclesiastica immunitate, ita tenuit Goffie. & sequuntur communiter Doctores, vt attestatur Summa Angelica, in verbo, Immunitas. quæstio. 27. Honos enim, qui ecclesiis debetur, ob Dei reuerentiam præstatur, quę propter hominum culpam cessare non debet.

Maius est dubium in ecclesia destructa, an scilicet gaudeat ecclesiastica immunitate. Dic ergo, quòd si quidem ecclesia sit destructa auctoritate superioris, vel sine spe rędificationis, non gaudet, si verò est destructa sine auctoritate superioris, vel subest spes refectionis, vtique retinet priuilegium immunitatis, & hæc est communis opinio, vt attestatur Remigius in loco prę allegato, fo. 92. in 20. ampliatione.

Sed quid dicendum in oratoriis priuatis? Respond. quòd illa non gaudent immunitate ecclesiæ, etiam si in eis diuina celebrentur officia, & hæc est communis conclusio, vt attestatur Abbas in capitu. fina. numero quarto. de censibus. Remigius in loco præallegato, fol. 26. numero 10. Sunt enim huiusmodi oratoria loca priuata, nam ad volũtatem domini domus, hodie potest esse oratorium, & cras erit camera, merito non debent Ecclesiarum priuilegio gaudere.

Quæro, nunquid generaliter omnes delinquentes, qui ad ecclesiam confugiunt, gaudeant ipsius Ecclesię immunitate? Respond. Communis conclusio Canoni. est, quòd omnes delinquentes gaudeant immunitate Ecclesiæ, præter latrones viarum, depopulatoresque nocturno agrorũ, & homicidam, qui ex insidiis alterum interfecit, ita attestatur Practi. Iodoci capi. 106. numero 19. vbi dicit, quòd in hac conclusione omnes Canoni. simul consentiunt,

tiunt, Et aduerte, quia ad hoc vt huiusmodi latrones, & depopulatores, indigni reddantur beneficio immunitatis ecclesiæ, requiritur, quòd in strata publica, & frequentata paratis insidiis obsederint, vt homines interficerent, vel agros depopularentur. Et ita vult tota Canonistarum caterua, vt dicit Igneus l. prima. §. subuenitur. nu. 107. in fine. ff. ad Syllen. vbi etiam post nume. 117. appellat hanc communem omnium Canonistarum opinionem. Et quòd requiratur, quòd insidiose hoc fecerint, dicit esse communem conclusionem Remig. in loco præallegato. folio 104. in secunda fallentia. Et hæc quidem omnia secundùm dispositionem iuris canonici nullã videntur habere difficultatem per text. in capit. inter alia. de immunitate ecclesia. Sed de iure ciuili aliud videtur, nam etiam raptores virginum, homicidæ, & adulteri excluduntur ab hoc priuilegio, vt est text. in §. quòd si delinquentes. in Authenti. de manda. princi. Bene verum est, quòd secundùm aliquos ille text. corrigitur per ius canonicum, nam secundùm iuris canonici dispositionem (vt dixi) etiam huiusmodi delictorum rei ad ecclesiam confugientes, gaudent illius immunitate, & ita communiter teneri attestatur Summa Angelica in §. immunitas. nume. 17. in fine. Summa Siluestrina in §. immunitas. tertio in 1. quæstione, nume. 2. Et hanc dispositionem iuris canonici esse consuetudine approbatam attestatur: Ioann. Fabr. in §. sed hoc tempore. post nu. 2. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. quem refert Alexan. consi. 145. num. 4. in fine, lib. 7. vbi in contingentia facti ita consuluit, & nume. 11. attestatur hanc esse communem opinionem. Refert etiam (sed in contrarium) Pract. Iodoci, cap. 106. nume. 12. Et ita seruari à iudicibus Deum timentibus ait Boss. in tit. de captura. post num. 21. & in specie de raptoribus virginum, quòd nõ possint extrahi ab ecclesia, attestatur esse communem opinionem Henricus Boich, in c. ecclesiæ. colum. 3. de immunitate ecclesiarum. quem refert Remig. in loco præallegato. fo. 197. fallentia 28. & Didacus in d. cap. 20. nu. 8. Vidi etiam in facti contingentia restitui ecclesiæ quendam condemnatum pro violentia illata cuidam mulieri. 17. Maij 1567. A. C. De sacrilegis autem reperio, quòd senatus indistinctè iussit illos ab ecclesia extrahi, 14. Nouemb. 1560. P. N. Et licèt aliqui distinguat, an delictũ, pro quo quis vult se tueri immunitate ecclesiæ, sit commissum stimulo naturali, vel non, eorum tamen opi. communiter damnatur, vt per Alex. in d. consi. 145. num. 9. Quinimò Boss. in titu. de captura. nu. 31. dicit conclusum fuisse in senatu, quòd de iure, neque etiam pro crimine læsæ maiestatis, potest reus capi in ecclesia, quæ tamen decisio credo, ꝙ non obseruaretur in practica, per ea, quæ dixi infra quæst. 36. versic. Quæro nunquid.

Scias tamen, quòd hæc conclusio iuris canonici non ita indistinctè procedit in homicida, vt absolutè ab ecclesia extrahi non possit, licèt enim omnes conueniant in homicidio simplici, s. quod commissum est casu, culpa, vel etiam dolo, nulla tamen animi deliberatione ex interuallo præcedente, vt talis simplex homicida gaudeat hac immunitate, quæ opinio proculdubio est communis, vt ait Dida. in d. c. 20. nu. 8. in fi. Et ab omnibus indifferenter obseruatur, prout etiam illam iussit seruari senatus in quodam Augustino Palmerio. 15. Febr. 1550. tamen in homicidio commisso animo deliberato, non modica est controuersia inter Doctores. Et quidem si vltra qualitatem animi deliberati, concurrat ẽt qualitas proditionis, quia, s. fuerit aliquis ex insidiis, & proditoriè interfectus, in hoc ferè omnes consentiunt, vt talis proditoriè homicida non gaudeat immunitate ecclesiæ. Et hanc dicit esse communem opi. Didac. in d. c. 20. nu. 7. vbi etiam subdit, ꝙ est Christiani orbis consuetudine admodum recepta, Ant. Gomez. c. 10. delictorum. post nu. 2. versi. Quintò limita. Remig. de immuni. ecclesiarum, fol. 125. nu. 1. vbi etiam subdit, quòd est vsu & praxi magis recepta, prout illum refert Plaza lib. 1. delictorum, c. 21. nu. 6. Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. post nu. 53. versi. Illud autem. Hanc etiam conclusionem dicit ex communi omnium opiniones vsu, & sententia iudicum sępius esse receptam Igneus in l. 1. §. si dominus. num. 7. ff. ad Sylle.

Punctus

Punctus est, quando homicidium est commissum cum qualitate animi deliberati, non tamen proditoriè. Et hoc casu multi tenent, quòd talis homicidia nō sit ab ecclesia extrahendus, quod secundum communes opiniones seruari asserit Alex. in dicto consilio 145. nu. 4. 6. & 11. lib. 7. Prout illum refert Pract. Conradi. fol. 268. nume. 6. in fi. vbi (vt dixi) Alex. in contingentia facti ita consuluit, & hanc opinionem obseruari ait Blan. in pract. crimi. folio 4. numero 26. Contrariam tamen sententiam dicit esse magis communem Didacus in d. cap. 20. post nume. 7. versicu. In his profectò casibus. & in hanc partē apertè inclinauit Senatus in causa cuiusdam Nicolai Silueiti. 7. Iulii 1561. P. N. Et licèt Didac. ibi videatur sequi opi. Abb. ꝙ scilicet non possit extrahi, nihilominus subdit quòd propter Doctorum auctoritatem, & eorum communem opinionum sæpissimè tales homicidæ ab ecclesiis extrahuntur, prout etiam in facti contingentia seruatum fuisse attestatur Guido Papæ decisio. 121. in camera consilij, Ioan. Gall. quæstio. 172. §. per arrestum. Papo lib. 1. titu. 1. Arresto 18. Boer. in d. deci. 109. post nu. 7. Ita etiam se pluries vidisse iudicari dicit May. in l. nemo de domo. nu. 20. ff. de regu. iur. Ita etiam obseruari in tota Italia attestatur. Prac. Papien. in forma inquisitionis. in verbo, Hæc est quædam inquisitio. nume. 31. in fi. dicens, quòd ita bene prudenter obseruat Italia, quæ est omnium prouinciarum domina, quæ residet in monarchia, & in qua est omnis virtus scientiarum, & fructuum affluentia & locorum, & ciuitatum pulchritudo, & magna copia, quem refert Remig. de immunit. ecclesi. fol. 6. & Alciat. de præsumpt. in tertia regula. præsumptione 33. numero 4. Et quamuis hoc communiter reprobari asserat Marian. in cap. 1. nume. 3. de homicid. & in trac. cita. artic. 17. q. 6. col. 1. & Boss. in tit. de captura. post nu. 21. tamen secundùm hanc opinionem tanquam magis communem, & à cōsuetudine approbatam vidi pluries iudicari, & in specie contra quendam Franciscum Cazusinum, qui licèt captus fuisset in ecclesia, intellecto per Senatum quòd homicidium fuerat animo deliberato patratum, fuit vltimo supplicio affectus. 8. August. 1562. P. N. & aliàs etiam contra quendam Petrum Antonium del Conte, qui homicidium animo deliberato commiserat, & captus fuerat in camera cuiusdam monachi in monasterio S. Sigismundi Cremonæ, & fuit iussus Senatus illi caput amputatum. 26. April. 1554. P. N. Neque puto ab ea in practica esse recedendū, ne spes impunitatis præbeat scelestis hominibus occasionem delinquendi.

Hoc autem multo magis obseruandum esset, quando tale homicidium per insidias commissum fuisset, talis enim homicida insidiosus proculdubio non gaudet ecclesiæ immunitate, & hæc est communis opinio, quæ in practica seruatur, vt attestatur Remigius in loco præallegato. in 13. fall. prout etiam in practica seruatū fuisse attestatur Milleus in pract. crimin. fol. 31. numero 19.

Quæro, an fures gaudeant immunitate ecclesiæ? Respon. De iure nulla est difficultas, quin gaudeant, sed Didac. in d. cap. 20. numero 13. in fine. dicit, quòd consuetudo consensu clericorum & laicorum instituta obtinuit fures etiam simplices non gaudere ecclesiæ immunitate, quòd ita passim ab ecclesiis abducuntur inuiti à iudicibus secularibus. Hæc consuetudo apud nos non seruatur, bonum est tamen illum seruare in locis, in quibus est copia furum, prout etiam eos in Gallia abundare dixit Igneus in l. 1. §. si sibi manus. numero 127. ff. ad Sylleian.

Item quæro, nunquid immunitas ecclesiæ prosit illis, qui in ipsa ecclesia delinquunt? Respon. quòd non, vt est text. in c. fi. de immu. ecclesia. & in hoc omnes conueniunt, vt ait Didacus in d. ca. 20. nume. 15. Nam qui ecclesiam delinquendo offendit, non est dignus, vt eius beneficio iuuetur. Et hoc intellige etiam in furantibus in ecclesia, & ita communiter notatur, vt dicit Ang. de Castro inter consilia Pauli de Castro patris sui, in dicto consilio 458. nume. 1. in fi. lib. 2. quem tamen aliter refert Didac. in loco præallegato, post nume. 15. versi. 25. prout etiam obseruatum fuisse in quodam sacrilego attestatur practica Millei, fol. 31. nume. 21. & generaliter in

quo

quocunque delicto in ecclesia commisso, etiam si non interueniat homicidium, aut membri mutilatio, quicquid dixerit Card. contra quem est communis opi. vt attestatur Remigius in loco præallegato, in tertia fallentia, num. 5. Hæc tamen conclusio intelligenda est (secundum aliquos) vt procedat in his, qui delinquunt in ecclesia sub spe immunitatis ipsius eccclesiæ, sed quando apparet aliquem non sub ea spe in ecclesia deliquisse, vtique gaudet ipsius immunitate, Et hæc fuit opin. Hostiens. quam dicit esse communem Remig. in loco præallegato, in tertia fallentia. nume. 3. subdens, quòd si non ex proposito, vel veteri odio, sed casu fortuito quis committat delictum in ecclesia, gaudebit eius immunitate, Et ꝙ ista est communis opi. quæ tamen apud nos non posset in practica obtineri, semper. n. vidi indistinctè seruari, ꝙ qui in ecclesia deliquit, reputatur indignus, vt eius immunitate se defendat.

Sed quid si aliquis in vna ecclesia delinquat, & deinde ad aliam ecclesiam confugiat, nunquid defendetur ab hac secunda ecclesia, vt gaudeat eius immunitate? Respond. ꝙ non, & est communis opi. vt attestatur Remig. in loco præallegato, fol. 123. in 11. fall. num. 2. Cùm enim vna sit per totum orbem vniuersalis ecclesia, qui facit iniuriam vni particulari ecclesiæ, omnes offendisse videtur, Dicit tamen summa Siluestrima, in verbo, Immunitas. §. 3. quęst. 2. versi. Tertium est, ꝙ de consuetudine apud aliquos contrarium seruatur. Sed certè apud nos communis opin. seruaretur in practica. Quinimò (secundum aliquos) ille, qui semel deliquid in ecclesia, si iterum delinquat extra ecclesiam. & post delictum ad ecclesiam confugiat, non debet eius immunitate gaudere, Et ita in facti contingentia decisum fuit per capellam Tholosan. decis. 422. Item fuit quæsitum, an sit aliquis, &c.

Vlterius quæro, nunquid clerici gaudeant immunitate ecclesiarum, ita vt ab il ,is inuiti extrahi non possint ab eorum iudicibus ecclesiasticis? Respond. ꝙ sic, non enim debent ipsi esse deterioris conditiones, quàm laici, Et ita consuluit Roman. cõsi. 234. & est communis opi. vt ait Diaz in practi. crimina. canon. capitu. 115. Sed quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt attestatur Diaz in loco præallegato, quem refert, & cum eo concordat Didac. in dicto capitulo 20. nume. 16. & Remig. in loco præallegato, folio 161. fallentia 21.

Præterea quæro, nunquid Iudæi confugientes ad ecclesiam gaudeant eius immunitate? Respond. quod non, ipsi enim sua infidelitate se indignos faciũt eius beneficio. Et hæc est communis opin. vt dicit Marsil. in l. ex Senatusconsulto, nume. 7. & seq. ff. ad l. Corn. de sica. quem refert Remig. in loco præallegato, in 18. fallentia. Bene verum est, quòd multi tenent contrarium, quòd scilicet etiam Iudęi gaudeāt hac immunitate, Et dicit Didac. in d. cap. 20. post nume. 11. versicu. 13. quòd hæc sententia videbitur fortasse frequentiori auctorum calculo recepta. Tu vero non recedas. prima opi. tanquam veriori, & magis communi, Nõ enim debemus erga Iudęos perfidissimos Christiani nominis hostes aliqua humanitate vti, vt dixi supra lib. 2. §. Iudęus.

Quæro etiam, nunquid excommunicati si delinquant, gaudeant immunitate ecclesiæ? Respond. quòd sic, & est communis opin. vt attestatur Boer. decisi. 110. nu. 7. quem refert Remig. in loco præallegato in 19. fallentia, numero 1. & Didac. in d. capi. 20. nume. 11. Quæ conclusio licèt in puncto iuris non transeat sine difficultate tamen propter honorem Dei non esset ab ea in practica recedendum. Faciunt quæ dixi infra quæstione 77. versiculo, Sed nunquid.

Pone, familia insequitur reum, & postquam ipse per loca profano aliquantum aufugit, recipit se in ecclesiam, nunquid poterit ab ea extrahi? Respond. Aliqui dixerunt, quòd sic, sed certe contraria opinio est verior, & etiam magis communis, vt attestatur Remig. in loco præallegato, folio 203. in 31. fallen. in fi. & ita seruatur prout etiam se obseruari vidisse attestatur Bossi. in titu. de captura, num. 22. Et reperio Senatum ita iussisse in casu cuiusdam Alexandri Magni. 13. Februarii 1543. P. N. Quinimmò cum semel carcerati, qui

Papiæ detinebantur, carcer ipso aufugissent,& in ecclesiam se recepissent, & iussu illustrissimi Ducis (vt dicebatur) ab ipsa ecclesia, in quam confugerant extracti fuissent, senatus iussit ipsos tamquam male extractos ecclesiæ restitui. 28. Decemb. 1557. P. N. Et idem quoque per parlamentum Burdelagense obseruatum fuisse refert Papo lib. 1. tit. 1. Arresto 17. & Boer. decisio. 110. nume. 9. licèt contrarium aliquando iudicatum fuisse referat Chass. super consuet. Burgun. fo. 55. num. 116. de quo mentionem facit Remig. in loco præalleg. fol. 199. in 29. fall.

Quæro nunc, nunquid in casibus, in quibus delinquens non est tutus immunitate ecclesiæ, possit iudex secularis illum propria auctoritate ab ipsa ecclesia extrahere? Rñ. Salic. in l. si quis ei, num. 6. C. de adult. dicit. ꝙ non, sed quòd debet prius licentiã ab episcopo requirere. Sed certè in contrarium est communis opin. vt attestatur Remig. in loco præallega. fol. 217. in 1. quæst. circa fin. Vbi etiam subdit, quòd seruatur in practica. Et ita quotidie videmus, ꝙ iudices seculares extrahunt delinquentes ab ecclesiis non expectata licentia episcopi, quia prælati, & iudices ecclesiastici reddunt se in hoc valde difficiles, & dum requiritur, & expectatur licentia, sæpe clerici faciunt delinquentes aufugere, Et ita motibus, & praxi Christiani orbis receptum esse ait Didacus in d. c. 20. post numero 18. versi. 34. Ita etiam seruari in curia Delphi. attestatur Guido Papæ decis. 121. in fi. & ita pluries se vidisse seruari refert Guliel. de Benedictis in prima parte repet. cap. Raynutius fol. 81. numero 152. ita etiam de facto seruari attestatur Boer. decisio. 109. nume. 2. Debent tamen in hoc iudices seculares modeste se gerere, & prouidere, & sine tumultu, & offensa personarum ecclesiasticarum extrahantur, & vbi aliquando comperiant, quòd de iure non debuissent illos extrahi facere, debent eos confestim ecclesiæ restituere.

Quæro modo, nunquid si delictum est tale, pro quo delinquens ab ecclesia extrahi de iure non possit, liceat iudici seculari positis custodibus ecclesiam ipsam obsideri facere, & prohibere, ne ad eum alimenta deferri possint? Respond. quòd non, & est communis opin. vt ait Didac. in dicto capi. 20. post numero 17. versicu. 31. Et ita in hoc dominio seruatur. In aliis tamen locis aliquando vidi reos in ecclesiis obsideri, prout etiam in Nurtumannia dicit esse hanc consuetudinem Igneus in l. 1. in princip. nume. 9. ff. ad Sylle. vbi ait, quòd per victus subtractionem eos exire cogunt cum banni impositione, & pœnæ interminatione, deinde compellunt eos abiurare patriam, & in exilium ire, quòd si reuertantur, & deinde in ecclesia capiantur, non gaudent amplius ecclesiæ immunitate, sed vltimo supplicio afficiuntur, vt narrat ibi Igneus, recensendo totam disputationem superinde habitam in facti contingentia, vsque ad numero 54. Bene solent rei, qui ad ecclesiam confugiunt, poni in compedibus, vel cum bona custodia donec cognitum fuerit, an gaudere debeant ipsius ecclesiæ immunitate, Et ita de consuetudine obseruari attestatur Guido Papæ in dicta decisione 121. circa finem. Remigius in loco præallegato, folio 238. q. 6.

Scias autem, quòd hæc immunitas ecclesiæ prodest non modo delinquentibus, qui post delictum in ecclesiam cõfugiunt, sed etiam carceratis, vt dixi supra versiculo, Pone familia, Quinimò prodest etiam iam condemnatis, & bannitis etiam capitaliter, Et ita iussit senatus restitui ecclesiæ quendam Io. Testam capitaliter condemnatum, qui ab ea extractus fuerat 11. Ianuarii 1555. A. C. Fortius dico, quòd si aliquis condemnatus dum ad supplicium ducitur, transeat per ecclesiam, vel cœmeterium, gaudet immunitate ecclesiæ, neque potest inde violenter extrahi, Et hæc est communis opin. vt attestatur Remigius in loco præallegato, folio 201. in 30. fallentia, Et ita se vidisse in facto iudicari affirmat Chassen. super consuet. Burgun. fol. 55. nu. 121. quem refert Boer decisio. 110. post nu. 8.

Successiue quæro, nunquid ille, qui ad ecclesiam confugit, si deinde extractus fuerit, in casibus, in quibus licite extrahi poterat, possit puniri? Respond. Oldrad. consilio 154. in fine, dicit, quòd extractus

factus ab ecclesia (secundùm omnes) non punitur pœna sanguinis. Ego tñ in practica nunquam vidi seruari, nam siue licitè ab ecclesia extractus fuerat, siue ipse spontè exierit, & deinde captus fuerit; semper vidi eum puniri, perinde ac si nunquã ad ecclesiam confugisset; & ita etiam seruari de consuetudine, & stylo Franciæ attestatur Boer. in d. decis. 109. in fi. & dixi supra circa principium quæstionis.

Vltimò quæro, nunquid delinquens, qui cõfugit ad sacerdotem sacram Eucharistiã in manibus portantem, gaudeat immunitate, prout illi, qui ad ecclesiam confugiunt? Respon. quòd sic, & fuit opinio. Hostien. cum qua transeunt communiter Doctores, vt dicit Corset. in suis singu. in verbo, Cardinalis, & dicit Io. Arno. sololoquio 80. Dictat capitulum, q illum sequũtur communiter Doctores. Dicit etiã Gomez. in §. pœnales. post nume. 50 Instit. de actio. q ita tenent communiter Doctores. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Cagno. in l. vinum. nu. 54. ff. si cer. peta. Didac. in d. c. 20. nume 6. Remigius de immu. eccle. fol. 84. Ant. Gomez. c. 10. delictorum. numero 1. quem refert Plaza lib. 1. delictorum. cap. 34. nume. 16. Menchiaca. lib. 1. de testam. § 22. nume 55. Cùm n. in ipsa Eucharistia sit Christus Iesus, propter quem ecclesia gaudet hoc priuilegio, multo magis in eo idem dicendum est, quod in ecclesia. Vide quæ dixi infra qõ. 98. versi. Sed pone. An autem si condemnato detur sanctissima Eucharistia, debeat eo die morte tradi, dixi infra q. 99. versicu. Sed quæro.

In hoc autem proposito adde, q sicut non licet delinquentes ab ecclesia extrahere, ita neque etiam licet scholares pro aliquo delicto è scholis extrahere. Et ita de consuetudine seruari attestatur Rebuff. de priuile. scholar. vbi refert ob id quosdam fuisse suspensos, & illum refert Horatius de priuil. scholar. c. 51.

Item adde, q sicut delinquentes non possunt extrahi ab ecclesia, neque à palatio episcopi, ita neque etiam extrahi possunt à domibus Cardinalium Sanctæ Romanę Ecclesię. Et ita hodie consuetudo communis obseruat, teste Manfredo in tractatu de Cardinal. cap. 18. in decimooctauo priuilegio.

Tertiò adde, quòd etiam fugientes ad statuas principum sunt securi, ne inde auelli possint, vt videtur text. in l. vnica. C. de his, qui ad statuas confug. & est communis opinio, vt attestatur Remig. in loco præallegato, folio 97. in 23. ampliatione. Dicit tamen Restaurus de Imperatore quæstione 96. quòd hoc de consuetudine non videtur admissum, neque receptũ. Et certè credo, quòd vix posset in practica obtineri.

Quæstio. XXXI.

SVMMARIVM.

Citari debet reus ante omnia.

Et quid si princeps procedat contra subditum, versi. Adde quòd.

Et quid in sententia declaratoria censuræ. versi. Item adde.

Citatio in causis criminalibus debet fieri de speciali commissione iudicis, versic. Vnum autem.

Et an in citatione sit exprimenda causa, propter quam reus citatur, versicu. Quæro nunc.

Et an in citatione possit apponi pœna, versi. Item quæro.

Et an in citatione inseri debeat totus tenor libelli, versic. Quęro nunquid.

Et quæ sit forma libelli inquisitionis, ibidem, versi. Quęro quæ sit.

Arbitrium iudicis quid importet, versicu. Arbitrio.

Fama an probetur per illa verba, Fama publica præcedente, versiculo, Fama publica.

Mensis & annus an sit exprimendus in libello inquisitionis, versi. Quòd de anno.

Scientia, & dolus, an in delicto requiratur, versi. Scienter, & dolosè.

Clausula super quibus omnibus, &c. in inquisitione quid operatur, versi. Super quibus omnibus.

Iudex an teneatur se inscribere in inquisitione, versi. Quæro etiam,

Citatio qualiter reo intimari debeat, versiculo, Dictum est.

Et an sufficiat, quòd intimetur ad domum, ibidem.

Et an sit necessaria perquisitio citandi per ciuitatem, versi. Sed nunquid.

Et an sit illi danda copia citationis, versicu. Scias tamen.

Et quid citandus sit extra territorium, ver. Sed hæc quidem.

Et quid si ambo territoria sint sub eodem præside prouinciæ, versi. Posset fortè.

Et quid si reus sit vagabundus, versiculo. Sed quid si reus.

Et an unica citatio in criminalibus sufficiat, versi. Quæro modo.

Et an peremptoria citatio in criminalibus requiratur, versi. Sed hic quæro.

Et an fiscus sit citandus, & pars offensa, versi. Vlterius quæro.

Et an pendente termino posito in citatione possit iudex capi facere reum, versiculo, Vltimò quæro.

VBI locus capturæ non fuerit, tunc debet iudex contra reum ad vlteriora procedere, & vbi contumax fuerit, illum condemnare. Est tamen ante omnia præmittendum, quòd debet omnino reus legitimè citari, vbi enim reus non fuisset citatus, vel citatio esset nulla, vel minus legitimè facta, processus, & sententia, & omnia, quę sequuntur, sunt ipso iure nulla, vt dicit gloss. in l. si accusatoribus. in gloss. fina. C. de accusatio. Et est communis theorica, vt attestatur Roland. consilio 68. numero 14. libro 2. Et hoc locum habet non modo in quocũque iudice, sed etiam in ipso principe, nã & ipse de ordinaria potestate non potest procedere contra aliquem non citatum & hæc est communis opinio, vt dicit Corset. in repertorio Abbatis, in verbo, Princeps, vel Papa. Socin. inter consilia Curtii Senioris, consilio 20. numero quarto. & sequen. Et hoc etiam, si delictum sit notorium, vt dixi supra quæst. 9. versi. Quæro nunquid.

Adde, quòd hæc omnia locum habent etiam si ille, contra quem princeps procedit, esset eius subditus, adhuc enim non posset contra eum non citatum procedere. Tex. est vulgatus in clem. pastora. de re iudic. & est communis opinio, vt ait Soci. consi. 87. post numero 19. versicu. Capio sextam. libro 3. & consilio 164. nume 16. in fi. lib. 2. & consil. 266. nume. 46. eodem volumine. & consi. 120. post. num. 10. lib. 3. dicit, ꝙ omnes fatentur, ꝙ in causis criminalibus non potest princeps, etiam de plenitudine potestatis procedere, etiã contra subditum, eo non citato. Et in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi loquendo de causis ciuilibus infra lib. proximo, dicit enim Socin. in eodem consilio 164. numero 15. quòd in criminalibus ita sentiunt omnes, qui hoc tenent in ciuilibus, & ꝙ ita consultum fuit in causa interdicti ciuitatis Florentiæ per multos Doctores. Et re vera si in ciuilibus non potest princeps procedere contra subditum non citatum, secundùm opinionem quam in loco prææallegato ostendi esse magis communem, idem & multo magis dicendum est in criminalibus, in quibus de maiori præiudicio tractatur, & ita semper vidi in practica obseruari.

Item adde, ꝙ licèt aliqui tenuerint, ꝙ hoc non habeat locum in sententia excõmunicationis declaratoria, nihilominus magis communis opinio est, quòd etiam quando iudex declarat aliquem incidisse in aliquam excommunicationem, vel pœnam ipso facto, requiritur citatio etiam in sententia censuræ, & interdicti. Ita tenet glo. in clemen. præsenti. in verbo. Constiterit. de censi. quam omnes approbant, vt dicit Socin. in d. consi. 20. nume. 16. in fine, Ripa in l. is cui bonis. nu. 27. ff. de verbo. obliga. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Deci. in ca. reprehensibilis. post nume. 2. de appellatione. Et dato, quòd aliquo casu sustineri posset illa opi. quòd ad sententiam declaratoriam censuræ non requireretur citatio, certè in ipsa discussione negocii, & causæ, propter quã peruenitur ad ipsam sententiam declaratoriam, vtique requiritur citatio. Et in hoc nemo discrepat, vt dicit Tortus inter consilia Ant. de Butr. consi. vlti. colum. fina. versic. Sed vnum est, aliàs enim esset

tollere

tollere parti suas defensiones, quod nullo modo est faciendum.

Vnum autem scias, quòd licèt in causis ciuilibus valeat citatio sine speciali commissione iudicis, vt dixi infra lib. proximo, Tamen in criminalibus debet fieri de speciali commissione iudicis, aliàs est nulla, Et hæc est communis opin. vt dicit Ripa in c. 1. nume. 86. de iudic. quem refert Pract. Conradi, fol. 267. num. 5. Blanc. de indiciis, nume. 334. prout illum refert Villalob. in sua collecta communium opinio. in litera C. num. 55. Et ita seruatur de consuetudine, vt dicit Bal. in l. fi. nu. 4. C. de exhib. reis.

Quæro nunc, quæ sit forma huius citationis, & in primis nunquid in ea exprimenda sit causa, propter quam reus citatur? Rñ. Abb. in c. præterea, nume. 8. de dilatio. distinguit, quòd aut citatio mittitur in partes longinquas, & tunc est inserenda causa propter quam quis citatur, aut citatio fit in partibus propinquis, & non requiritur expressio causæ, sed sufficit dicere, quòd compareat responsurus cuidam accusationi, seu inquisitioni contra eum formatæ. Et dicit Foller. in practi. crimi. canon. fol. 140. in fin. quòd hæc dictio Abb. seruatur in Rom. curia, & aliis, Sed certe quidquid sit de iure, apud nos indistinctè seruatur, quòd in citatione inseratur causa, Et hanc opin. dicit esse communem Imola in l. inter accusatorem, nu. 2. in fi. ff. de public. iudic. prout illum refert Menchiaca controuers. vsu frequentium. cap. 24. nume. 12. Et ita etiam quotidie practicari attestatur idem Foller. in practi. crim. fol. 36. nume. 2. Quinimò de consuetudine non modo causa, sed totus tenor libelli siue inquisitionis inseri debet in ipsa citatione, vt dixi infra versicu. Quæro nunquid.

Item quæro, nunquid possit iudex in tali citatione apponere pœnam pro contumacia? Respond. In hoc dominio prohibitum est per nouissimas constitutiones in titu. de accus. §. omnibus. procedere præceptis pœnalibus sine licentia senatus, qui tamen hoc aliquando concedit, vbi non adsunt indicia sufficientia ad formandam inquisitionẽ, præsertim in causis magnis, vt dicit Boss. in tit. quomodo procedatur per præcepta. nume. 1. Sed de iure communi vtique potest iudex comminari pœnam reo non comparenti, Et hoc tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt latius dixi infra lib. proximo, Non tamen potest reũ citare sub pœna confiscationis bonorum, quidquid dixerit Bald. in cap. 2. in primis verbis. de testib. cogen. cuius opinio communiter à Doctoribus reprobatur, vt dicit Cagnola in l. vnica. in princip. nume. 63. ff. si quis iusd. non obtemp. Et ita etiam videmus, quòd talis pœna confiscationis bonorum per contumacia recessit ab aula, & hodie non est in vsu, vt attestatur And. de Iser. quem refert Afflic. in c. 1. in verbo Condemnatorum, nume. 30. quę sint rega. & Natta, consi. 140. nume. 2. & Roland. consi. 47. nume. 46. lib. 2. Vide quæ dixi in loco præallegato, vbi etiam dixi, an iudex possit excedere mulctando dispositionem tex. in l. eos. C. de modo mulcta. & quid de facto seruetur.

Quæro nunquid in citatione debeat inseri totus tenor inquisitionis, seu libelli contra reum formati? Respond. De iure communi sufficit citare reum, vt compareat ad respondendum inquisitioni contra eum formatæ occisione talis delicti, nec requiritur, quòd in ipsa citatione insertus sit tenor inquisitionis, seu libelli, Et ita communiter tenetur, vt dicit Marian. in repet. cap. qualiter, & quando, nu. 212. in fi. de accus. Blanc. in pract. crim. fol. 11. nu. 22. Sed quidquid sit de iure, contrariũ seruatur de consuetudine, vt s. necessario apponendus sit in citatione totus tenor inquisitionis, Et ita communiter obseruari, & practicari attestatur Marian. in loco præallegato, Ang. de malefi. in verbo, iudex cõmisit, nume. 3.

Quæro, quæ sit forma inquisitionis seu libelli, cuius tenor est in citatione inserendus? Respon. Forma, quæ passim obseruatur, est illa, quam elegantissimè glosauit Ang. de Aret. excellens Doctor, in suo tractatu maleficiorum, & Marian. in d. repet. c. qualiter, & quando, à nu. 187. vsque ad nu. 212. & Pract. Papien. in titu. de forma inquisitionis, quæ quidem est in hunc, qui sequitur modum,

Hæc

HAEC EST QVAEDAM INQVISITIO, Reperio, quòd Carauita super 20. ritu magnæ curiæ circa fin. dicit, quòd iste modus dicendi in processu, Hæc est quædam inquisitio, non obseruatur generaliter, Et verum dicit quo ad processum, sed quo ad libellum ego credo quòd apud omnes hæc forma dicendi obseruetur. Quid autem sit inquisitio, dixi supra q. 3. versicu. Et aduerte. Materiam autem inquisitionis posui supra q. 5. & sequentib. & quomodo procedatur per viam inquisitionis, dixi supra q. 11.

SIVE TITVLVS INQVISITIONIS, Hæc verba apponuntur ad demonstrandum, ꝙ re vera iste libellus non est proprie inquisitio, sed est quidam titulus criminis resultans ex ipsa inquisitione. s. ex indiciis, siue informationib. per ipsum iudicem inquirentem assumptis.

QVAE FIT, ET FIERI INTENDITVR, Hęc verba significant, quòd etiam transmisso libello inquisitionis non cessat ipsa inquisitio, imò iudex semper ex officio durante processu perseuerat inquirendo & recipit testes super delicto. An autem id facere possit post publicatas attestationes, dixi infra quæst. 61. versicu. Sed quęro.

PER DOMINVM N. PRAETOREM, ET D. N. EIVS IVDICEM MALEFICIORVM, Apponitur nomen iudicis, vt sciat reus coràm quo debeat comparere ad se defendendum, præterea que titulus dignitatis, seu officii, ex quo possit cognosci ipsum esse iudicem cõpetentẽ, & habere iurisdictionem in causis criminalibus.

EX EORVM, ET CVIVSQVE EORVM MERO OFFICIO, AVCTORITATE, POTESTATE, Inquisitio enim propriè fit ex officio iudicis, vt dixi supra q. 3. Illa autem verba, Ex mero officio, operantur ꝙ non requiratur, quòd pręcedat diffamatio, secundùm Ange. sed eius opi. communiter reprobatur, vt ibi dixi supra q. 6. versi. Idem etiam.

Arbitrio, atque balia, Iudex licèt habeat arbitrium, debet tamen seruare ius commune, nam arbitrium, quod conceditur officialibus super maleficiis, debet reduci, & restringi ad ius cõmune, nisi quo ad modum procedendi, & circa aliqua leuia, Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Alberi. in 3. parte statu. q. 32. Item quæro, nume. 1. Vide quę dixi infra q. 64. versi. Dixi etiam. Et ideo aduertãt officiales, ne prætextu arbitrii eis concessi, nimis animose procedant, nam licèt datum sit à lege, vel ab homine arbitrium procedẽdi, non tamen propterea censetur remota cognitio, sed remissa subtilitas, secundum omnes Doctores, vt attestatur Catald. de sindi. quæstio. 109. & Amad. de sindi. nume. 145.

ET AD QVAERELAM N. Hodie non porrigitur accusatio solemnis. s. cum subscriptione, & aliis requisitis, sed tantũ simplex querela, vt dixi supra q. 12. Et põt hęc querela, quæ successit loco accusationis, concurrere etiam cum inquisitione, vt dixi supra q. 3. versi. Hinc infertur.

NECNON ET AD DENVNCIATIONEM N. Materiam denunciationis posui supra q. 7. Et licèt Ange. de malefi. in verbo, Necnon & ad denunciationem, dicat ꝙ raro hæc tria remedia simul concurrunt, videmus tamen quotidie contrarium in practica, nam in omnibus ferè delictis pars querelat, antianus siue sindicus denunciat, & iudex ex officio inquirit. Hic autem modus procedendi per denunciationem non est modus per se, sed est connexus cum inquisitione, vt dixi in d. q. 7. in principio.

CONTRA, ET ADVERSVS N. Exprimendum est nomen proprium imputari, eiusq; agnatio, & patria, & habitatio, si fieri potest, ita vt omnino certa sit ꝑsona, quę inquiritur, Et dicit Marian. in d. c. qualiter, & q̃n, nu. 190. ꝙ quanto plures adiiciuntur demonstrationes, tãto maior datur certitudo, subdens ꝙ laudandi sunt Senenses, qui adiiciunt nomen patris, aui, & familiæ &c. Si tñ ignoratur nomen homicidæ, describendus est per signa, staturam, habitationẽ, vestes, & alias circunstantias, quę exprimi possunt, nam eo casu dũmodo cõstet de corpore, potest procedi ẽt ad condemnationem, Et hoc oẽs sciunt, vt dicit Boss. in tit. de delicto. nume. 33. & dixi supra q. 4. versi. Quando vero. Moneo

autem

autem delinquentes, ne confidant super hoc, quia forte in libello inquisitionis erratum sit in cognomine, seu in patria, quia si permiserint se banniri, & postea perueniant in fortiam iustitiæ, dummodo constet de corpore, & de delicto, non poterunt euadere executionem condemnationis. Et dicit Ang. in l. his verbis. § fin. in fin. ff. de hæred. insti. quòd fuit in facti contingentia decapitatus quidem Bononiæ, qui erat descriptus in numero bānitorum, tanquam de vna ciuitate, cum esset de alia, ex quo constabat eum esse illum, qui fuerat pro illo maleficio citatus, & condemnatus. Et illum etiam refert Io. Arno. Epit. 95. Quidam conciuis.

HOMICIDAM, Exprimendus est titulus delicti, vt tempore condemnationis sciri possit, quæ pœna sit imponenda. Materiam autem homicidii posui supra hoc eo. lib. §. Homicidium.

ET P. AVXILIATOREM Materiam auxiliatorum, & qua pœna sint puniendi, posui infra q. 90.

ET F. MANDATOREM. Qua pœna puniatur mandans, dixi infra q 89.

IN EO, DE EO, ET SVPER EO QVOD, Sunt verba idem significantia, quæ tamen consuetudo obtinuit, vt semper omnia apponantur.

Fama publica præcedente, Diffamationem præcedere debet inquisitionem, dixi supra quæst. 6. ibique vers. Sed quoniam, & seq. posui quemadmodum fama probetur, Restat hic tantummodo videre, nunquid ex ista assertione iudicis, dicentis in libello inquisitionis famam publicam præcessisse, dicatur probata fama. Doctores in hoc multum se inuolunt, nam aliqui dicunt simpliciter, quòd sic, & dicit Foller. in practi. crim. canon. fol. 87. nu. 33. quòd ita tenēt communiter Doctores. Aliqui distinguunt an iudex procedat ad instantiā alicuius, an autem ex mero officio, ita quidē vt si ad instantiam alterius procedat, teneatur ille, qui promouet inquisitionem, facere fidem de fama, si vero procedat iudex ex mero officio, credatur ipsi iudici asserenti famam publicam præcessisse, Et dicit Card. Alex. in cap. de accusatione, colu. 25. circa med. 2. quæstione 8. quòd ita tenent communiter doctores. Alii distinguunt inter iudicem ordinarium, & delegatum, vt scilicet delegatus non possit inquirere, nisi prius fama ipsa per testes probata fuerit, Et in hoc videntur concordare doctores omnes, vt dicit Berous in d. c. qualiter, & quando, numero 36. in fin. In ordinario vero vbi procedat ex mero officio, sufficiat quòd extra iudicialiter ei de fama constet, Et hanc dicit esse communem opin. Aret. in c. cum oporteat, nume. 43. & sequen. de accusatio. Berous in loco præallegato, numeo 36. Et ex hoc inferunt, quòd potest ordinarius formare inquisitionem nō examinatus testibus super infamia, & quòd vbi recipiat aliquos testes super infamia, non tenetur eorum dare copiam reo petenti, Sed tamen si appelletur ad superiorem, dicunt, quòd tenetur iudex probare reum fuisse diffamatum, aliàs processus esset nullus, Et hanc attestatur esse communem opi. Alexand. de Neuo, consil. 86. num. 1. Aret. in d. c. cum oporteat, prout illum refe[r]t Boss. in titu. de inquisitione, post nume. 70. Vbi etiam subdit, quòd ita practicatur. Breuiter quidquid sit de iure canonico, à quo fuit inuenta ista diffamatio, practica fori ciuilis obseruat totum cōtrarium, Et Berous in loco præallegato refert nonnullos attestantes seruari in practica, q. ordinarius non inquirit ex mero officio, si prius non appareat de fama ex dictis testium, Et certè si obseruaretur illa opinio, q. crederetur iudici de fama asserenti, posset quilibet iudex procedere ab inquisitionem specialem criminis contra aliquem, asserēdo, quòd sibi extraiudicialiter constat illum esse diffamatum de ipso crimine, quòd esset destruere totam practicam criminalem, secundùm quam prohibetur iudici inquirere, nisi præcedat diffamatio, aut aliquid aliud, quod aperiat viā inquisitioni, vt dixi sup. in d. q. 6. in prin. & versi. Sed retenta, & seq. Et dicere, quòd si pars appellet, tenebitur iudex facere fidem de infamia coram superiore, mihi videntur somnia vigilantium, cum bona venia tantorum patrum, Et si quis vellet ista in practica obseruare, credo, quòd omnibus se deridendum prçberet. Tu ergo dic, quòd ad hoc vt iudex possit inquisitionem suam funda-

fundare super diffamatione, requiritur ꝙ de fama constet per testes iudicialiter receptos, Et ideo Ang. in repet. l. si vacantia. nume. 182. C. de bon. vac. monet iudicem vt sit cautus, ꝙ semper recipiat dicta diffamantium ad bancum pro tribunali sedendo, ne possit obiici, ꝙ diffamatio in occulto facti sit quod dicit esse notandum Ang. de malef. in verbo, Fama publica, in primis verbis, subdens, ꝙ quando recipitur à iudice talis diffamatio in suo bastardello, notarius maleficiorũ debet dicere, Et præ dicta facta fuerunt ad bancum iuris iudice pro tribunali sedente, & dicit, hoc tene menti in practica ne erres. Sed certe neque hoc seruatur in practica, nam stante generali consuetudine, quòd ex omni delicto possit inquiri, hæ informationes super diffamatione amplius non sunt in vsu, quia semper fere aliquo alio modo contingit aperiri viam iudici ad inquirendum absque diffamatione, Et ideo practica obseruat, quòd constito de delicto, eodem contextu assumũtur informationes super crimine, & super fama, vt dixi supra q. 6. versi. Vltimo scias.

ET CLAMOSA INSINVATIONE REFERENTE, Clamosam insinuationem requiri de iure vltra famam ad hoc vt per inquisitionem procedi possit, dixi supra q. 6. versi. Item quæro.

NON QVIDEM A MALEVOLIS, ET SVSPECTIS, SED POTIVS AB HONESTIS, ET VERIDICIS HOMINIBVS, ET PERSONIS, Debet enim fama habere originem à personis non suspectis, vt dixi in d. q. 6 versi. Amplius etiam, & seq.

NON SEMEL TANTVM SED, SAEPE ET SAEPIVS AD AVRES, ET NOTITIAM DICTI D. POTESTATIS ET IVDICIS, ET CVRIAE, requiri, quòd fama non semel tantum, sed sæpius ad aures iudices ascendat, dixi sup. in d. q. 6. versi. Quæro nunc.

ETIAM PER MODVM NOTORII AVDITV PERVENIT, Hæc verba solent semper apponi in inquisitionibus, etiam ꝙ delictum nõ sit notorium, Et fuit consi. Ang. de malef. in verbo, Etiã, per modum notorii, num. 1. vbi dicit, ꝙ iudex habet semper in suis inquisitionibu apponere istud verbum, Et ꝙ à paucis vidit apponi, sed malè faciunt. Augusti. autem ibi in addit. dicit, quòd imò malè faciunt iudices, qui apponunt hæc verba, qñ delictum non est notorium. Ego credo, ꝙ iudices, qui apponunt ista verba in inquisitione, bene faciunt, etiam si sit dubium, an delictum sit contrarium vel ne, nam dicta verba nihil reo præiudicant, cum iudici non credatur asserenti delictum esse notorium nisi aliter de notorietate appareat, possunt autem iudici prodesse, si aliquid omitteretur in processũ, ad eum excusandum, vbi deinde appareret ꝙ delictum fuisset notorium, & quòd iudex tanquam super notorio processisset. Quòd autem dicatur delictum notorium, & quomodo in crimine notorio procedatur, dixi supra q. 9. per totum.

QVOD DE ANNO PRAESENTI, ET MENSE OCTOBRIS, In inquisitione debet exprimi annus, & mensis prout in accusatione, secundùm Bart. in l. 2. §. si publico, nu. 12. ff. de adulte. Et ita communiter tenetur, vt dicit Cardi. Alex. in d. c. de accusa. col. 33. in fin. 2. q. 8. quem refert Foller. in pract. crim. canon. fol. 91. post nume. 39. Hanc etiam opin. dicit esse communem Aret. in d. c. qualiter, & quando. §. debet, post nume. 116. Boss. in titu. de inquisitione, nu. 90. Et ita videtur de consuetudine obseruari per totum mundum, vt dicit Ange. in l. ea quidem, num. 3. C. de accu. Et licet Bald. in l. edita in repet. Patauina, nume. 30. tenuerit contrarium, quòd scilicet in inquisit. non requiratur expressio loci, & temporis, illud tamen dictum Baldi communiter non tenetur, vt dicit Cardi. Alex. in loco præallegato, est enim inquisitio subrogata loco accusationis, Et quãuis lex magis confidat de iudice, quàm de accusatore, non est propterea tollenda reo facultas suæ defensionis, quæ potest resultare ex huiusmodi expressione temporis, Et quia hæc conclusio non habet in practica aliquam difficultatem, non est super ea vllo modo hæsitandum. An autem in inquisitione debeat exprimi dies, recurrendum est ad ea, quæ dixi sup. q. 12. versi. Dixi etiam.

Existens

EXISTENS FLORENTIAE IN HOSPITIO LEONIS, Locus de necessitate exprimi debet in inquisitione, prout in accusatione, de quo dictũ est aliquid versi. praecedenti, & latius supra quaest. 12. versi. Est autem.& seq.

Caeterum hoc loco ea verba, quae pertinent ad qualitates delictorum, omittuntur quia diuersimodè apponuntur in inquisitionibus, prout etiam variae sunt species delictorum. Et licèt Ang. de malefi. voluerit omnia ad materiam criminalem spectantia tractare super clausulis, & verbis vnicis inquisitionis nobis visum est hic tantùm tractare ea, quae pertinent ad formam ipsius libelli citationis, caetera verò suis locis explicauimus.

Scienter, & Dolose, Haec verba in inquisitione apposita sunt maximae importantiae, licèt iudices, vel totius notarii, qui sunt compilatores inquisitionum, illa saepius inconsideratè apponant. In primis enim mulcta facta puniuntur scienter commissa, quae ignoranter commissa non puniuntur, nam licèt omnis ignorantia in delictis regulariter non excuset, vt dixi infra q. 60. versi. Quaero nunquid, nihilominus quando est probabilis, saepe vel excusat in totum, vel saltem prodest ad mitigandam poenam. Et hoc habet locum non modò si delictum commissum est in omittendo, sed etiam si commissum est in faciendo, puta si extet statutum, quòd praestans opem bannito, vel nobili delinquenti, acrius puniatur, certè debet probari, quòd sciebat illum esse bannitum, vel nobilem, aliàs non habet locum dispositio statuti. Et ita se in facto obtinuisse dicit Angel. in l. 1. post nume. 1. versicu. Videte domini. C. de nili ager. non rumpē. quem refert August. ad Ange. de malefi. in verbo, Et ad querelam. post numero 93. Praeterea multum interest an in delicto interuenit dolus, vel ne, nam videmus homicidium, quod sine dolo committitur, mitius puniri, quàm illud, quod dolosè commissum est, vt dixi supra hoc eod. lib. §. homicidium. versi. Haec autem. Item nemo potest corporaliter puniri, nisi dolus in ipso delicto interuenerit, vt dixi infra q. 84. circa principium.

Super quibus omnibus, & singulis &c. Licèt de iure in criminalibus non sit necessaria conclusio libelli, vt dixi supra qō. 12. versicu. Vltimò quaero tamen de consuetudine apponitur in inquisitionibus ista clausula, Super quibus omnibus & singulis, &c. quae est loco conclusionis, & ita de consuetudine seruari attestatur Barto. in d. l. 2. §. si publico. nume. 13. quem refert Gomez. Arrias super l. 84. Tauri. circa principium. Ange. in d. l. ea quidem:, post nu 7. subdens, quòd est optima practica, à qua non est recedendum, Salicet. in d. l. ea quidem nume. 47. Angel. de malefi. in verbo, Super quibus omnibus numero secundo. Amadeus de syndicatu. nume. 32. Marian. in d. c. qualiter, & quando. post nume. 209. versi. Sexagesimotertio quaero. Dueñas regu. 31. nu. 3. Boss. in tit. de inquisitione. nu. 80. Prac. Conradi, fol. 258. nu. 42. Marcus decisio. 668. nu. 3. Operatur autem hęc clausula, quòd licèt regulariter, quando accusatio, vel inquisitio est proposita cum aliqua qualitate, si illa qualitas non probetur, non potest sequi condemnatio, neque etiam super eo, quod est probatum, tamen si in accusatione, vel inquisitione sit apposita ista clausula, poterit sequi condemnatio super delicto probato, etiam ꝙ qualitas adiecta probata non fuerit, vt dixi infra q. 66. versic. Sed quid si pro parte. Fortius dicunt aliqui, quòd si aliquis fuerit accusatus, vel inquisitus de mandato, & deinde in processu non fuerit conuictus de mandato, sed tantùm de consilio, adhuc virtute istius clausulae poterit puniri de consilio, de quo est conuictus, licèt non accusatus, vel inquisitus. Et dicit Plaza libro primo, delictorum. cap. 16. ꝙ huic sententiae interpretum ferè maior pars accedit. Quod tamen apud me non transit sine difficultate, & fortè etiam in practica sine noua inquisitione, vel additione vix posset obtineri.

SECVNDVM FORMAM IVRIS, ET STATVTORVM. Haec clausula videtur in se continere incertitudinē, & posset ēt cōtinere repugnantiā, vbi statuta imponerent poenā diuersam, ab eo, quae imponitur per ius cōe, nihilominus talis clausula de consuetudine admittatur,

tam in accusatione, quàm in inquisitione vt attestatur Angel. de malefic. in verbo, Et contra formam iuris. nume. 1. & ibi August. in apostill. & fundatur talis consuetudo super glos. in l. senatus. in gloss. magna. ff. de accusatio. An auté tali casu debeat iudex imponere pœnam statuti, vel iuris communs, dixi infra quæstio. 85. versic. Debet etiam.

INCOATA, FACTA, ET FORMATA FVIT DICTA INQVISITIO PER D. POTESTATEM, &c.

Quæro etiam, nũquid de iure in inquisitione requiratur iudicis inscriptio, prout in accusatione requiritur inscriptio accusatoris? Rñ. ꝙ non, ita dixit Bart. in d. l. 2. §. si publico. nu. 12. & est omniũ cõis opin. vt ait Marian. in d. c. qualiter, & quando. nu. 212. Iudex enim non obligatur ad pœnam talionis, ex quo inquirit ex necessitate officii, præterea hodie ex consuetudine sublata est ẽt in accusatione solẽnitas inscriptionis, vt dixi supra q. 12. versi. Cæterũ hodie. Bene verũ est, ꝙ ad hoc vt citatio quæ intimatur reo cũ libello inquisitionis, fidem faciat, solent iudices illam subscribere, & ita seruat communis practica.

Dictum est de forma citationis, & quid continere debeat. Quæro nunc, qualiter citatio sit ipso reo intimanda. Et in primis scire debes, quòd si adsit in loco aliquod statutum disponens super modo citandi, illud est seruandum. Potest enim induci à statuto modus citandi præter ius commune, & tale statutum valet, & ita seruat consuetudo, vt attestatur Brunus de constitutio. in verbo, Absens. Sed loquendo de iure communi, quæro an citatio debeat reo personaliter intimari, an autem sufficiat citatio ad domum? Respond. Aliqui dixerunt, quòd ad hoc vt quis possit tanquam contumax banniri, non sufficit citatio ad domum, ex ea enim inducitur solũmodo ficta contumacia, sed requiritur ꝙ sit verus contumax, & sic quòd fuerit personaliter citatus, & hanc opinionem dicit esse communem Maranta in suo Speculo, fol. 106. nume. 9. prout illum refert Roland. consi. 47. nu. 18. lib. 2. Tu verò dic, ꝙ etiam in criminalibus sufficit, quòd intimetur ad domum ipsa citatio, & hæc est communis opinio, vt attestatur Alex. in l. 4. §. prætor ait. nu. 3. in fin. ff. de damno infecto. quem refert Boer. in repet. l. consentaneum nume. 104. C. quomodo, & quando iudex Et dicit Gand. de malefi. in rub. de citationibus. nume. 4. in fin. quòd ita de generali consuetudine obseruatur. Ita etiã seruari in pract. attestatur Blanc. in pract. crimina. fol. 11. nume. 24. Et quòd talis citatio ad domum sufficiat, ad hoc vt quis possit banniri, dicit seruari de consuetudine Alberi. in l. 1. num. 22. C. de hæred. inst. & in quarta parte statutorum, quæstio. 51. intelligendo de domo, in qua habitat, & in qua sedem constituit, quem refert Nellus de bannitis, in tertia parte, primi temporis quæstio. tertia. Et licèt Innoc. in cap. fin. post num. 3. de eo, qui mitti. in poss. rei seru. causa tenuerit, ꝙ non sufficiat ad hoc, vt quis possit excommunicari, citatio ad domum, sed quòd debet personaliter moneri, & dicat Foller. in pract. crim. can. fo. 133. nu. 15. quòd illud dictum Innoc. vidẽtur sequi quasi oẽs Doctores, ego tamen non putarem esse recedendum à consuetudine, quòd scilicet etiam quo ad hunc effectum sufficiat citatio ad domum, præsertim vbi citandus latitaret malitiosè, ita vt non posset personaliter reperiri. In hoc autem Ducatu habemus formam, secundùm quam rei absentes citandi sunt, traditam per decretum in nouis constitutionibus in titu. de accusatio. cap. procedant. quæ omnino seruanda est. Hæc autem oĩa locum habent, quando reus est certus, sed quando perfectè nescitur, quis delictum commiserit, tunc (secundùm aliquos) debet citari per proclama cum sono tubæ. Et ita practicari attestatur Berber. in Viatorio iuris. in rub. de iud. col. 5. versicu. Sed pone. Quod tamen ego nunquam vidi in practica obseruari.

Sed nunquid requiritur, ꝙ prius fiat perquisitio, an reus possit personaliter inueniri, & postea fiat citatio ad domum? Respond. De iure vtique requiritur, quòd citandus perquiratur prius à nuncio per ciuitatem, an possit personaliter reperiri, & vbi non reperiatur deinde citetur ad domum. Sed quidquid sit de iure, contrariũ serua-

seruatur de consuetudine sufficit enim quòd nuncius de directo vadat ad domum citandi, nulla prius facta perquisitione, Et ita tenuit Bal. in d. l. consentaneum, nu. 44. C. quomodo, & quando iudex. & ita seruatur vbique, vt dicit Foller. in prac. crim. fol. 42. nu. 28.

Scias tamen, quòd ad hoc vt reus arctetur ad personaliter comparendum, danda est ei copia citationis, aliàs enim non tenetur comparere, Et ita seruat Roma. curia. vt dicit Vestrius in pract. lib. 4. titu. de cita. extra cur. quem refert Foller. in practi. crim. canon. fol. 135. numero 23. & ita etiam vidi vbique seruari. Commissionis autem suæ, & relationis non debet nuncius copiam relinquere parti. idque ex vsu styloque recepto, vt attestatur Pract. Iod. cap. 13. nu. 12.

Sed hæc quidem omnia de plano procedunt, quando reus est in ciuitate vel territorio illius iudicis, de cuius mandato est citãdus, Sed quid si sit in alieno territorio quomodo poterit illi citatio intimari? Respond. Debet hoc casu iudex litera dirigere ad iudicem illius loci, siue territorii, in quo citandus degit, vt ibi illum citari faciat, seu permittat, Et hic modus citandi communiter seruatur, vt dicit Alber. in l. 1. numero 2. ff. de requir. reis. & appellantur tales literæ subsidiales, siue in subsidium iuris, subdit tamen ibi Alber. se credere, quòd de subtilitate iuris possit iudex reum citare extra suum territorium. Sed attenta generali consuetudine, non videtur circa hoc insistendum, nullus enim iudex citat extra territorium suum, Et ita de facto seruari attestatur Iac. de Beluis. in practi. crim. in Rub. de fuga reorum, numero 21. Iac. de Beluis. iunior in repe. §. contrahentes, nu. 142. in fin.

Posset forte dubitari, si vtrunque territorium esset suo eodem principe, nunquid possit iudex vnius territorii citare reum in alio territorio degentem, nam Barto. in d. l. 1. §. 1. num. 3. ff. de requi. reis, tenuit, ꝙ quando sunt sub eodem præside prouinciæ, possit iudex etiam per literas suas citare reum in alio territorio, Et hæc est communis opin. legistarum, vt dicit Aretin. consilio 135. col. fin. Et ita communiter teneri attestatur Iason. in l. fin. nume. 24. ff. de iurisd. omnium iud. quem refert Marsil. in ea. l. fina. nu. 34. & Marcus decisi. 401. in vltimis verbis, Apostil. ad Abb. in cap. 1. sub nume. 2. ff. qui matri. accus. poss. Io. Arno. Epitom. 71. sæpe contingit. Contrarium autẽ tenent communiter canon. vt attestatur Aret. in consil. præallegato, Et ideo dixit Ang. in d. l. fina. num. 6. quòd in hoc articulo opus esset decisione Imperatoris, quod dictum Angel. refert Foller. in pract. crim. fol. 40. nume. 27. In hoc ducatu seruatur opin. contra Bartol. nam iudices semper citant reos existentes in alio territorio per literas subsidiales, prout etiam attestatur Boss. in tit. de citat. post nume. 14. Et non est ab hac practica vllo modo recedendum.

Sed quid si reus nullum habeat domicilium, sed sit vagabundus, quomodo poterit citari? Respond. Pract. Millei, folio 34. nume. 13. & seq. dicit, quòd sufficit illum citari per libellum lectum, & affixum in æde, vel voce præconis in publico, Et subdit, quòd ita de consuetudine solent facere seruientes, siue nuncii, qui si non inuenerint reum vagabundum citandnm, referunt simpliciter se citasse reum, non dicendo vbi citauerint. Sed certe apud nos non seruatur hæc practica, sed citatur reus in formam absentis, iuxta dispositionem constitutionum huius ducatus, de quibus supra dixi.

Quæro modo, nunquid in criminalibus vna citatio sufficiat, an autem plures requirantur? Respon. De iure videtur, quòd plures requirantur, vt colligitur ex tex. in l. absentem. ibi sæpius moniti. ff. de pœn. sed hoc de consuetudine non seruatur, vt dicit Vitali de malefi. in Rubr. de citatio. numero 1. subdens, quòd assessores faciunt pro suo arbitrio. Tu vero aduertè ne erres, nam Aut quæritur, an præuia tantùm vna citatione possit reus condemnari, & dic, quòd non, & ita procedat text. in d. l. absentem, nam vltra primam citationem debeat etiam reus citari ad allegandum, & deinde peremptoriè ad sententiam, secundùm dispositionem iuris communis, vel aliter secundum formam traditam à statutis, vel à consuetudine, quæ seruatur in lo-

eo, in quo iudicium agitur, Aut quæritur an quando citatur peremptoriè reus, re. quirantur tres citationes, secundum tradita in l. si finita. § Iulianus. ff. de damno in fecto. an vero vnica citatio sufficiat, Et dicendum est, quòd etiam in criminalibus vnica citatio peremptoria sufficit pro omnibus, quidquid dixerit Cyn. loquendo per verbum credo, in l. 1. versicu. Quarto quæro. C. de requir. reis, cuius opin. communiter reprobatur, vt dicit Felin. in cap. consuluit, post nume. 13. versicu. Quarto fallit. de offic. dele. quem refert Boss. in tit. de senten, nume. 4. Et hæc sententia contra Cyn. est communiter recepta, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 10. nume. 19. Vbi etiam subdit, quòd ita de consuetudine ob seruatur, Ita etiam communiter teneri attestatur Alex. in l. contumacia, nume. 14. ff. de re iudic. Guliel. de Benedic. in secunda parte repet. cap. Raynutius, folio 91. nume. 152. Et licèt glos. in clem. prima, in verbo, Tertiò. de vita, & honest. cleric. sentire videatur, quòd quando lex disponit, quòd citatus incurrat pœnam ratione contumaciæ, requiratur præcisæ trina citatio, & illam glos. dicit communiter approbari Alexand. in dicta l. contumacia, nume. 12. ff. de re iudica. veritas tamen se habet in contrarium, quòd scilicet etiã vbi agitur ad pœnam, sufficit vna citatio peremptoria pro omnibus, Et hanc dicit esse communem opin. Afflic. decisi. 289. serenissi. Rex, nume. 7. Et in hoc non est dubitandum præsertim stante generali consuetudine.

Sed hic quæro, nunquid etiam in causis criminalibus omnino necessaria sit citatio peremptoria? Respond. Aut sententia est ferenda contra reum contumacem, & de hoc dixi infra q. 44. versicu. Item quæro, Aut vero reus est præsens in iudicio, & tunc sententia condemnatoria capitalis contra eum fertur non modo ipso legitime citato, sed etiam solet in eius faciem pronunciari, Et ita obseruat totus mũdus, vt dicit Ang. in l. pe. §. ad crimen, post nu. 4. versi. Septimò fallit. ff. de pub. iud. quem refert August. ad Ang. de malef. in verbo Qui D. iudex, post nume. 12. & in verbo, Qui iudex commisit L. præconi. in fin. & Boss. in tit. de citat. nume. 8. & in titu. de senten. nume. 15. & Prac. Conradi. fol. 441. nu. 7. Et ita communiter fieri consueuisse dicit Barba. consil. 70. nume. 2. lib. 4. Ita etiam quotidie practicari attestatur Blan. in pract. crim. fol. 18. nume. 40. neque hoc casu potest interuenire procurator, Et est communis opi. vt dixi infra quæst. proxima, versicu. Item quæro, & in specie ita passim receptum esse in Flandria attestatur Pract. Iodoc. fol. 149. num. 12. Sed certe in hoc ducatu hæc practica non seruatur, nã quando reus est in carceribus, sententia condemnationis fertur contra eum, absque eo, quòd citetur, aut conducatur ad præsentiam iudicis, sed sufficit monitio generales, de qua dixi infra quæstio. 45. versicu. Facta autem. Sed neque etiam sententiæ criminales in hoc ducatu pronunciantur ab ipsis iudicibus sedentibus pro tribunali, nisi quando præferuntur contra contumaces, sed notarii scribunt sententias de commissione iudicum, & ipsi illas subscribunr, & deinde mittuntur executioni, & in his nullo modo est ab ipsa loci con suetudine recedendum.

Vlterius quæro, nunquid in causa criminali citandus si fiscus, & accusator? Respond. In hoc ducatu habemus decretum in nouis constitutionibus in titulo de accusat. cap. Eo amplius, disponens, quòd in omnibus actibus præiudicialibus, etiam ante inquisitionem formandam debet citari pars offensa, & fiscus, & ita seruatur. De iure autem communi non reperio, quòd hæ citationes sint de substantia processus vsque ad sententiam, sed ad sententiam ipsam ferendam, dicit Bossius in titulo de sentent. numero decimoseptimo, quòd sunt citandi omnes illi, qui sunt in causa, & cum quibus est lis contestata, aliàs sententia est nulla, & subdit, quòd hæc est communis opin. Sed certe quo ad accusatorem, cautela est, quòd iudex faciat sibi ab eo dari licentiam procedendi, & expediendi processum, etiam ipso absente, & eo casu poterit procedere etiam ad sententiam absolutoriam eo non citato, vt dixi infra quæstio. 45. versiculo, Facta autem, de quo tamen vide quæ dixi supra quæstio. tertia.

tia, versiculo, Superflua igitur. vel quòd pars accusata faciat illum citati iuxta practicam, quam tradit, & seruari attestatur Carauita super 202. ritu magnæ curiæ, numero quarto. in fine. & numero quinto. Quo vero an fiscum in hoc Ducatu quando reus est præsens, consuetudo est quòd fiscales subscribant ipsi sententiæ, & sic potest dici, quòd sententiæ criminales apud nos proferuntur non modò fisco citato, sed etiam præsente, si verò reus est contumax, non citatur fiscus neque accusator, sed fit condemnatio ad sonum tubæ, vel campanæ, vt dixi infra quæstione quadragesima-quarta. versiculo, Item quæro, quæ quidem campana, vel tuba habet vim citationis actoris, & rei, & omnium citandorum. Et hoc ex stylo, & consuetudine, vt attestatur Augustin. ad Angel. de malefi. in verbo, Et ibi caput. post numerum secundum, subdens, quòd talis stylus & consuetudo faciunt ius. Vide quæ dixi supra versiculo, Dictum est. & supra quæstione vndecima. versiculo, sed quid è conuerso.

Vltimo quæro, Tu scis, quòd in citatione semper solet apponi aliquis terminus, puta tridui ad comparendum, & respondendum inquisitioni, &c. nunquid pendente eo termino iudex poterit capi facere reum inquisitum? Respon. quòd sic, & ita seruatur, vt dicit Bossius in titu. de captura. numero decimo. Et ideo quando rei timent ne capiantur, cautela est, quòd exhibeant fideiussorem de comparendo intra certum terminum, & præstita huiusmodi fideiussione solet tolli decretum capturæ.

Quæst. XXXII.

SVMMARIVM.

Procuratorem non esse audiendum in causis criminalibus.

Et quid in criminibus priuatis, versiculo, Et hæc conclusio.

Et quæ sit ratio, versi. Ratio autem.

Et quid si imponatur pœna pecuniaria, ver. Cæterum.

Et quid si imponatur pœna relegationis, vel minor, versi. Hinc est.

Et quid si imponatur pœna priuationis, seu depositionis ab ordine, versicu. Idem etiam.

Et quid si pro crimine, pro quo de iure communi imposita est pœna corporalis, statutum imponat pœnam pecuniariam, ver. Dictum est.

Et quid si pro crimine imposita sit pœna arbitraria iudici, versi. Sed quæro.

Et quid si imposita sit pœna pecuniaria, quam si non soluerit infligenda sit pœna corporalis, versiculo. Vlterius quæro.

Et quid si ignoretur, an vulnus sit lathale, vel non, versic. Sed pone.

Et quid in casibus, in quibus potest contra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam, versi. Hæc autem.

Et quid si reus sit ex alio maleficio bannitus, versiculo, Tu scis, quòd bannitus.

Et an hoc casu debeat ei concedi saluus conductus, ibidem.

Et quis possit eum concedere, versic. Sed hic quæro.

Et an in casibus, in quibus potest contra mortuum procedi, admittatur procurator, versi. Debes scire.

Et quid si reus sit carceratus, versiculo, Item quæro.

Et quid si procurator velit pro absente allegare tantummodo causas absentiæ, versi. Prædicta autem.

Et quid si velit proponere, quod reus habet in eo loco capitales inimicitias, versiculo, Idemque si talis.

Et quid si velit opponere exceptiones contra personam accusatoris, vel iudicis, versi. Pariter etiam.

Et quid si velit opponere occisum fuisse bannitum, versi. Quæro modo.

Et an in causa nullitatis admittendus sit procurator, versiculo, Quæro an in causa.

Et an quando proceditur per viam exceptionis, versiculo, Tu scis, quòd in causis.

Et an possit pro accusatore procurator interuenire, versi. Quæro nunquid.
Et quid si non fuerit oppositum contra procuratorem, an processus valeat, versicu. Pone, quòd in causa.
Et an sententia ferenda sit contra dominum absentem, vel contra procuratorem præsentem, versi. Vltimo quæro.

SÆPENVMERO in causis criminalibus, post intimatas reis citationes comparēt procuratores, & excusatores, qui multas exceptiones proponunt, propterea videndum est, nunquid fiat huiusmodi procuratores in iudiciis criminalibus admittendi. In hac autem quęstione facienda est in primis conclusio, ꝙ regulariter in causis criminalibus non admittitur procurator, vt est text. in l. penul. §. ad crimen. ff. de publ. iudi. vbi omnes notant, & in l. seruum quoque. §. publicè. ff. de procura.

Et hæc conclusio locum habet, non modo in criminibus publicis, prout loqui videtur tex. in d. §. ad crimē. sed etiam in priuatis delictis, & est cōmunis opinio, vt attestantur scribentes in eod. §. ad crimen. & in specie Benedict. de Plumb. post nume. 3. & Rubeus, post nume. 10. & 121. & seq. Marian. in cap. veniens. nu. 20. & seq. de accusatio. quem refert Bossius in titu. An in causis criminalibus, &c. post nume. 1. versicu. Prima igitur. Rubri. in d. §. publicè, nume. 2. in fine. Menchiaca controuer. vsu frequentium. c. 39. nume. 24. Et dicit Bar. in d. §. ad crimen, nume. 11. quòd ita seruat consuetudo. Quòd tamen intellige vt procedat, quando pro huiusmodi priuatis delictis imposita est pœna à relegatione supra, iuxta ea, quæ dixi infra versicu. Ex hac autem, & sequen.

Ratio autem huius cōclusionis est, quia quilibet reus mitteret procuratorem, qui pro ipso compareat, & vbi ipse esset condemnandus pro delicto in aliquam pœnam corporalem, non posset fieri executio condemnationis. Sic etiam quilibet accusator posset constituere procuratorem, & vbi succumberet in iudicio accusationis, euaderet condemnationem, quæ contra eum facienda esset ad pœnam talionis, & sic omnia iudicia criminalia redderentur elusoria, & hæc est magis communis ratio, vt dicit Albe. in d. §. publicè. post num. 18. Blanc. in pract. crimin. fo. 15. num. 14. Bene verum est, quòd quantum ad accusatorem hodie cessat hæc ratio, cùm sit sublata pœna talionis, vt dixi infra q. 81. & consequenter respectu accusatoris cessat etiam ipsa cōclusio. Et ideo parte accusantis semper admittitur procurator, vt dixi infra versi. Quæro nunquid.

Ex hac autem ratione infertur, conclusionem ipsam intelligendam esse vt procedat in illis causis criminalibus, in quibus venit imponenda pęna corporis afflictiua, vt scilicet in illis non sit admittendus procurator, & hæc est communis opinio, vt dicit Sapia in repet. l. imperium. nume. 42. ff. de iur. omni. iud. Et ideo vbi pro crimine imponeretur pœna fustigationis, vel huiusmodi, non esset procurator admittendus, & hanc dicit esse communem opinionem Menchiaca controuer. vsu frequen. c. 17. nu. 7. Si tamen in aliquo loco esset consuetudo ꝙ admitteretur, illa seruanda esset, prout attestatur esse stylum, & consuetudinem patriæ Delphi. Guido Papæ deci. 338. aliquis accusator, ꝙ scilicet in causis criminalibus non capitalibus admittitur reus per procuratorem, etiam ad media causæ.

Cæterùm vbi ex iuris dispositione non imponitur pœna corporis afflictiua, sed tantùm pecuniaria, eo casu, vtiq; admittitur procurator, & hæc est communis conclusio omnium Doctorum tam iuris ciuilis, quàm canonici, vt dicit Mari. in d. c. veniens. nu. 24. Menchiaca in d. c. 17. in fi. In istis enim casibus cessat ratio conclusionis superius adducta, nam cùm executio condemnationis facienda sit in bonis, non autem in persona, nihil interest fisci, neq; partis, an reus personaliter compareat, vel per procuratorem se defendat.

Hinc est, quòd si agatur de delicto, pro quo tantummodo veniat imponenda pœna relegationis, vel alia relegatione minor, poterit procurator interuenire. Ita tenuit glo. in d. §. publicè. in verbo, datur.

&

& est communis opinio, vt attestantur scribentes in dicto §. ad crimen. & in specie Benedictus de Plumbino, post nume. 24. & Rubeus, num. 124. & sequen. Idem attestatur scribentes in d. cap. veniens. & in specie Abb. num. 18. & Anan. nu. 18. & Marian. nu. 41. & sequen. & Berous nume. 35. subdens, quòd ita seruatur in Practica. Hanc etiam dicit esse communem Cyn. in l. reos. colum. prima. versicu. Secundo casu. C. de accusatio. subdens, quòd illã sequitur vsus causarum Italię, Bart. in d. §. ad crimen. post nume. 4. subdens. quòd ita iudicaret, Sign. consilio 169. numero 52. Ange. in d. l. reos. post numero 1. Paul. de Castro, in d. §. publicè. prout illum refert Anton. Gomez. libro delictorum. capitu. 1. numero 13. Cępol. consilio criminal. 72. versicu. De primo non videtur. Cardinal Alexandrinus in cap. si quando. colum. 7. versicu. In glo. ibi. secunda quæstio. 6. Blanc. in pract. crimin. folio 20. nu. 51. Foll. in pract. crim. fo. 131. nume. 6. & fol. 132. post nume. 12. Practi. Conradi, folio 162. numero 4. Bero. in d. c. veniens. nume. 35. & 39. quem refert Viuius in lib. communium opinionũ. in verbo, Procurator in capitalibus. Menchiaca controuers. vsu frequen. in d. c. 16. nume. 6. Carauita super ritu 108. magnæ curiæ. num. 2. & super ritu 69. num. 8. vbi dicit, ꝙ ita concludunt communiter Doctores. Hanc etiam opinionem de consuetudine seruari attestatur Alber. in d. §. publicè. num. 6. & sequen. Cępolla consi. crimi. 55. versicu. Secundò, non obstat. Et dicit Salicet. in d. l. reos. num. 4 quòd hanc opinionem consuetudine roboratam esse omnes fatentur, & licèt aliqui voluerint facere differentiam, an relegatio sit ad certum locum, puta in aliquam insulam, vel ciuitatem, quam vulgò confinationem appellãt, an autem sit à certo loco, puta ab aliqua prouincia, vel territorio, quod vocamus exilium, nihilominus indistinctè tenenda est communis cõclusio, quòd scilicet vtroque casu admittatur, & ita tenent communiter scribentes, vt dicit Rubeus in dicto §. ad crimen. nume. 146.

Idem etiam eadem ratione dicendum est in casibus, in quibus tantummodo imponitur pœna priuationis, seu depositionis ab ordine, seu dignitate, in his enim pariter poterit reus per procuratorem se defendere, & est communis opinio, vt dicit Benedic. de Plumb. in dicto §. ad crimen. post nume. 24. Marian. in d. capit. veniens. numero 50. Rubeus in dicto §. ad crimen. numero 150. & sequen. & in dicto §. publicè nume. 44.

Dictum est, quòd in his criminibus, pro quibus imponitur pœna pecuniaria admittitur procurator, modò tu scis, quòd pro homicidio de iure communi imponitur pœna mortis. Pone quòd ex dispositione statuti alicuius ciuitatis imponatur pro homicidio pœna pecuniaria, nunquid poterit reus de homicidio imputatus comparere per procuratorem? Respond. quòd sic, & in hoc omnes concordant, vt dicit Bal. in dicta l. reos. numero 24. C. de accusatio. Marian. in d. c. veniens. nume. 24. in fine & post nume. 30. versicu. Sed aduertendũ. quem refert Bos. in tit. an in crim. iud. &c. in prima conclusio. Et dicit Signoro. consilio 2. nume. 15. quòd ita tenent communiter Doctores. Idem dicit Imola in d. §. ad crimen. post nume. 10. versicu. Si autem statutum. Sali. in d. l. reos. numero 9. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Rubeus in dicto §. ad crimen. nume. 183. Cùm enim dispositio statuti in loco, in quo viget, succedat, loco iuris communis, vt dixi supra lib. 1. non est habenda in consideratione pœna iuris communis, sed tantummodo pœna statuti. Hoc tamen intellige vt procedat, quando statutum imponit simpliciter pœnam pecuniariam pro homicidio, nam eo casu vtique potest procurator interuenire. Si verò statutum imponat pœnam mortis, à qua possit se liberare soluendo pœnam pecuniariam, tunc quia principaliter imposita est pœna corporalis, non esset procurator admittendus. Et ita dicit communiter teneri Albert. in secunda parte statutorum quæstio. 123. Sed certè hæc quæstio raro poterit in practica contingere, cùm secundùm magis communem opinionem, huiusmodi statuta imponentia pro homicidio pœnam pecuniariam non valeant, nec sint obseruanda, vt dixi supra hoc eo. li. §. homicidium. versi. Sed nunquid.

Sed

Sed quæro, quid si ex dispositione iuris communis, vel statutorum pœna alicuius delicti remissa sit arbitrio iudicis, nunquid hoc casu erit admittendus procurator? Respon. Si quidem pro eo delicto ex tali arbitrio iudices non consueuerunt imponere pœnam corporis afflictiuam, vtique poterit procurator interuenire, aliàs secus. Et ita obseruatur de consuetudine, vt attestatur Ang. in d. §. ad crimē in vltimis verbis. quem refert Imola in d. §. ad crimen. post nume. 20. versi. Quid autem sit pœna. Sed hoc intellige vt procedat, quando pœna est commissa arbitrio ipsiusmet iudicis, sed si esset reseruata arbitrio principis, vel superioris, non est audiendus reus per procuratorem, etiam quòd princeps pro eo delicto aliquando pœnam corporalem non imposuisset, nam ea, quæ pendent a voluntate principis, non sunt inferiorum regulis subiicienda.

Vlterius quæro, pone quòd lex, vel statutum imponat pro aliquo delicto pęnam pecuniariam, sed in casu, in quo non solueret pœnam pecuniariam intra certū tempus, imponeret pœnam corporis afflictiuam, nunquid poterit reus eo casu comparere per procuratorem? Respond. quòd sic, ita dicit Imola in d. §. ad crimen. nume. 20. & est communis opinio, vt ait Maria. in d. c. veniens. post nume. 32. col. tertia. versicu. Sed aduerte. Rubeus, in dicto §. ad crimen. nume. 179. & sequen. Hoc tamen intellige vt procedat, dummodo principalis ipse sit notoriè soluendo, vel (vbi non sit idoneus) præstet idoneam cautionem de soluenda condemnatione pecuniaria, vbi eum condemnari contingat, aliàs verò tenetur personaliter comparere, ne fortè condemnatio redderetur elusoria, & ita seruatur, vt dicit Blanc. in practi. crimin. fol. 29. numero 113.

Sed pone, tu scis, ꝙ ex forma statutorū pro vulnere communiter imponitur pœna pecuniaria, pro homicidio verò imponitur pœna mortis, modò Titius vulnerauit Seium, & dubitatur, an vulnus sit læthale, vel ne. Quæro, si procedatur contra Titiū, an eo casu sit admittendus, vt compareat per procuratorem? Respond. Aliqui dicunt, quòd potest iudex hoc casu admittere procuratorem, sub conditione, quòd si Seius moriatur habeatur pro non admisso, & hanc dicit esse communem opinionem Alex. in l. prætor ait. in princ. nume. 5. & sequen. ff. de damno inf. Sed certè hæc practica mihi nunquam placuit, quia hoc modo, si postea sequeretur mors vulnerati, iam reus fecisset suas defensiones absque personali constitutione, quod esset valde inconueniens, & licèt eo casu posset iudex, inhærendo admissioni procuratoris conditionaliter factæ, decernere ꝙ tales defensiones haberentur pro non receptis, nihilominus si ex eis appareret de innocētia rei, non video, quomodo posset eum quamuis contumacem condemnare, Propterea, iudicio meo, tutior est practica, quæ seruatur in hoc Ducatu, quòd scilicet iudex supersedeat a procedendo, donec videatur exitus, an ex vulnerib. sequatur mors, vel non. Quam etiam practicam arbitror esse iuri communi magis conformem, nam clarum est, quòd etiam si aliquis alium læthaliter vulnerauerit, ita vt certum sit illū ex eo vulnere periturum, non propterea potest inquiri de homicidio neque puniri de occiso antequam vulneratus moriatur, vt dicit Barto. in l. damni. §. Sabini. nume. 5. ff. de damno infec. & est communis opi. vt attestatur Cardi. Alexan. in c. 1. in princip. colum. 2. in princ. quibus modis feu. amittat. prout illum refert Plaza lib. 1. delictorū. c. 12. post num. 14. Non potest ergo iudex contra eum procedere nisi de vulnere, & sic vbi mors postea sequatur, opus erit nouo processu, & noua cōdemnatione, & omnia prius acta erunt frustratoria, & nullius momenti. Bene verum est, quòd in hoc Ducatu, in quo ex dispositione constitutionum pro vulneribus illatis animo deliberato est imposita pœna mortis, vtique posset iudex procedere, etiam non expectato euentu, saluo tamen iure procedendi de homicidio vbi mors sequeretur, ex quo vtroque casu reus teneretur personaliter comparere, & sic nullum posset sequi inconueniens, & hoc aliquando vidi seruari in casibus atrocibus, & celeri expeditione dignis.

Hæc autem conclusio, quòd in causis criminalibus non sit procurator admittendus.

tentus, non videtur de iure communi multum praiudicii afferre posse imputatis de aliquo crimine, ex quo regulariter de iure communi non potest procedi contra absentem ad sententiam diffinitiuam, sed tantummodo fit annotatio bonorum, vt dixi infra quæstio. 44. Sed quid dicendum in casibus, in quibus absens potest diffinitiuè condemnari ex forma statutorum, quæ communiter vigent in ciuitatibus Italiæ, & aliis, disponentium, quòd contumax habeatur pro confesso, & conuicto, & possit capitaliter condemnari, nunquid istis casibus erit admittendus procurator, qui pro ipso absente interueniat? Respond. Hæc est ardua quæstio, in quo doctores tam antiqui, quàm moderni variæ locuti sunt, nam Cyn. in d. l. reos, columna fina. versiculo, Tertiò quæritur. C. de accus. videtur tenuisse, quòd vbi absens potest diffinitiuè condemnari, sit admittendus procurator. referens Dyn. ita consuluisse in facto contingentia, Et hanc opi. dicit esse communem Imola in dicto §. ad crimen, numero 17. in fin. quem refert Corn. consilio 17. in princ. lib. 3. & consilio 122. in litera E, lib. 4. & consilio 325. quod est consilium vltimum in litera G, lib. 3. & Ruin. consilio 118. in primis verbis, libro 5. Ang. in dicto §. ad crimen, post numero 4. versiculo, Non fallit, vbi etiam subdit quòd ita practicatur vbique, quem refert August. ad Ang. de malefic. in verbo, Qui dominus iudex, sub numero decimotertio. Cæpolla consilio criminali 46. versiculo. Præterea dico, Abb. in d. cap. veniens, post numero 19. Marian. in d. ca. veniens, numero 54. & seq. Bellamera decisio. 717. si clericus, Et dicit Alexand. de Neuo consilio 90. numero 3. quòd hæc est communis opin. legistarum, & canon. quod consilium est repetitum inter consilia criminalia diuersorum consilio 89. lib. primo, Dicit etiam Cyn. in d. l. reos, versicu. Item scire debetis, quòd hæc est communis opin. maiorum nostrorum, & quòd quidquid sit de iure, consuetudo Italiæ approbat hanc opin. & illum refert Corn. consil. 273. in litera D, lib. 3. Contrariam autem sententiam, scilicet ꝙ etiam in casibus, in quibus potest contra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam, non sit admittendus procurator, tenuit Ray. in d. l. reos, Et dicit Bald. in ea. l. reos, nu. 25. quòd hæc est veritas secundum omnes, Hanc etiam opin. dicit esse communem Benedic. de Plumbino in dicto §. ad crimen nume. 12. & sequen. Alex. cōsilio 116. nume 18. lib. 2. vbi etiam subdit, quòd omnes dicūt ita de facto seruari, quem refert Marsi. in pract. crim. §. sequitur. nume. 27. & Rubeus in d. §. ad crimen. numero 61. & Vantius de nullitatibus, fol. 239. numero 177. circa fin. & Pract. Conradi, fol. 262. numero 5. Ias. in l. secunda. C. qui testa. facere poss. prout illum refert Rubeus in d. §. publicè, numero 26. Et dicit Pract. Papien. in forma inquisitionis, in verbo, Hæc est quædam inquisitio, numero 34. in fin. quòd iudices maleficiorum nolunt aliquem audire quomodocunque veniat. Mihi semper placuit opin. Rayner. quòd etiam in istis casibus non admittatur procurator, quæ etiam (quicquid dicant tenentes contrarium) est magis communis, & in practica indistinctè obseruatur, vt attestatur Alberi. pater practicæ in d. §. publicè, numero 24. Alias autem destrueretur tota practica criminalis, cum hodie ex consuetudine totius Italiæ, pro quocunque crimine possit absens (etiam ad mortem) condemnari, vt dixi infra quæstione 44. sequeretur enim, quòd in quacunque causa procurator esset admittendus, quòd esset (iudicio meo) absurdissimum, & ita tene. & serua in practica, & non errabis, Et in omnem casum doctores tenentes contrariam sententiam ferè omnes fatentur, ꝙ potest iudex dicere procuratori, ꝙ vult, ꝙ principalis personaliter compareat tanquam melius informatus, & ꝙ assessores hoc obseruant in prac. Et hanc cautelam ponit Gand. & alii, qua etiam se vti solitum fuisse dicit Angel. de malefic. in verbo, Qui dominus iudex uident, nume. 17. Illam etiam ponit Bart. in l. 2. §. defendi, num. 2. ff. ex quibus caus. in poss. eatur, vbi dicit, ꝙ hæc est communis practica, Et hoc etiam videtur fuisse ex mente Bartol. in l. qui bona. §. si alieno, nu. 16. ff. de damno infecto, cuius opin. communiter

muniter recipitur, vt dicit Rubeus in d. §. publicè, post nume. 31. Et ita seruat totus mundus, vt dicit Paul. de Cast. in dicto §. publicè, numero 12. subdens, quòd nisi hoc fieret, nunquam daretur aliqua sententia in criminalibus, quia semper mitterent procuratorem, qui cum suis cauillationibus obuiaret, vt dixi infra quæst. proxima, versi. Quinimò vt dixi. Et ideo vbicunque citatio continet quòd reus personaliter cõpareat, non est tractandum, an possit admitti procurator, vel excusator, sed necesse est, quòd ipse reus principalis personaliter cõpareat, vt declarat Ruin. in allegato consi. 118. lib. 5. Bene verum est, quòd si talis procurator non vellet causam absentis defendere, sed tantummodo proponere causas absentiæ, eo casu vtique esset audiendus, Et in hoc vtriusque partis fautores conueniunt, vt attestatur Menchiaca controuers. vsu frequentium, ca. 17. nume. 2. vbi dicit, quòd hæc non modo est communis, sed receptissima omnium opin. Vide quæ dixi infra versic. Prædicta autem.

Sed nunquid admittendus saltem erit excusator, qui pro absente compareat ad eum defendendum? Dixi infra quæst. proxima, versicu. Sed quod plus est.

Tu scis, quòd bannitus pro vno maleficio potest etiam pro alio maleficio inquiri, & banniri, vt dixi supra quæst. 16. versi. Sed nunquid. Pone modo, quòd bannitus pro vno citetur vt compareat pro secundo maleficio, nunquid poterit comparere per procuratorem, ex quo propter primam condemnationem non potest personaliter comparere ad se defendendum? Respond. ꝙ non, & sibi imputet, si non potest personaliter comparere, cum id euenerit ex suo maleficio, ex quo non debet ipse consequi commodum, vt effugiat executionem secundæ condemnationis, vbi veniret condemnandus. Debet ergo impetrare saluum conductum respectu primæ condemnationis, & personaliter comparere pro secunda ad se defendendum, & ita practicatur, vt dicit Blanc. in pract. crim. fol. 23. nu. 102. & talis saluus conductus non potest ei denegari, aliàs esset illi auferre facultatem se defendendi, Et ita se pluries fieri vidisse attestatur Boss. in tit. de citat, numero. 36.

Sed hic quæro, quis possit huiusmodi saluum conductum bannito concedere? Respond. De principe non est dubium, ꝙ potest illum concedere, sed quid in iudice? Et dicendum est, quòd & ipse potest de iure illum concedere, & est communis opin. vt attestatur Blanc. in pract. crim. fol. 33. nume 15. & seq. Quidquid tamen sit de iure, in hoc Ducatu iudices non concedunt huiusmodi saluus cõductus, sed solus princeps, vel senatus, vt dicit etiam Boss. in loco præallegato, Et reperio, quòd cum prætor Cremonæ, qui iuxta solitum erat senator, talem saluum conductum concessisset, senatus ei rescripsit, vt posthac abstineret, & permitteret, vt à senatu peterentur. 26. Februarii. 1554.

Debes scire, quòd sunt aliqua delicta, pro quibus potest procedi etiam contra mortuos, & eorum memoria damnari, vt est crimen hæresis, & alia, de quibus dixi infra q. 51. versicu. Quæro nunc, & seq. Pone ergo, quòd in aliquo ex illis delictis procedatur contra aliquem iam defunctum, nunquid potuerunt eius hæredes constituere procuratorem, qui ipsum mortuum defendat? Respon. quòd sic, & ita in facto obtentum fuit Romæ tempore Clementus V. corã quo fuit accusatus de hæresi Papa Bonifacius VIII. iam mortuus, vt recẽset Alb. in rub. C. de hæret. nu. 15. & in d. §. publicè, nume. 17. in fi. quem refert Rubeus in d. §. ad crimen, nume. 83. & seq. subdens, ab hac opin. tanquam communi non esse recedendum, Cessat enim hoc casu ratio conclusionis, & regulæ, de qua supra, quòd scilicet nisi reus compareat personaliter, iudicium poteris reddi elusorium, nam hoc casu neque reus potest personaliter comparere, neque in eum iam mortuum potest fieri executio, iuxta ea, quæ dixi in d. quæstio. 51. versicu. Sed hic incidenter.

Item quæro, quid si reus sit præsens in iudicio, quia scilicet fuerit captus, vel spõte se constituerit, nunquid pro eo poterit procurator interuenire? Respond. quòd sic, Et in hoc omnes doctores concordant, vt dicit Bald. in d. l. reos, nume. 21. C. de accusatio. quem refert Marian. in d. ca. veniens, num. 6. Et quòd quando reus

est

est ex illa causa carceratus, possit pro eo interuenire procurator, dicit esset communem opinionem Imo. in dicto §. ad crimen. numero 18. & sequen. vbi etiam subdit, quòd ita seruat consuetudo, quem refert Ant. Gomez. cap. 1. delictorum nume. 14. licèt dicat, quòd cauti iudices faciunt actus processus cum ipsimet carceratis, subdens quòd ita est communis vsus, & stylus in practica, quod tamen intellige secundùm ea, quæ statim dicam Aret. in d. cap. veniens. numero 74. Cardina. Alexandrin. in cap. si quando. colum. quarta. versic. Sed tenendo. secunda quæstio. sexta. Rubeus in d. §. ad crimen. nume. 68. & seq. Menchiaca controuers. vsu frequentium c. 17. nume. 4. in fi. Ita etiam communiter teneri, & seruari attestatur Abb. in d. c. veniẽs nume. 20. Et dicit Barto. in d. §. ad crimen. numero 10. quòd ita approbat consuetudo, quem refert Benedi. de Plumb. in d. §. ad crimen. numero 37. Idem dicit Bald. in dicta l. reos numero 40. in fi. Tu verò, ne erres, distingue etiam ex mente Doctorum in locis prætallegatis, & dic, quòd Aut quæritur, an quando reus est personaliter in iudicio constitutus, possit admitti pro eo procurator ad respondendum accusationi, vel inquisitioni, vel interrogationibus quæ ei fiunt a iudice super delicto, siue in primo examine, siue in aliis, siue in tortura, & tunc dicendum est, quòd nullo modo potest pro eo procurator interuenire, sed debet personaliter duci ad bancum iuris, vel ad locum tormentorum, & per seipsum respondere. Et ita practicatur, vt dicit Angel. in dicto §. publicè. post numе. 5. quem refert Paul. de Castro in eod. §. publicè. numero 9 & Angel. de malef. in verbo, Qui dominus iudex videns, quòd inquisiti, numero 12. Ita etiam practicari attestatur Angel. in dicta l. reos. nume. 2. in fine. Aut quæritur, an possit procurator interuenire ad alios actus causæ, puta ad opponendas exceptiones, producendum capitula, & alia faciendum in ipsa causa. Et dicendum est, quòd sic, & ita dicit se pluries obtinuisse, & vidisse de facto ob seruari Albe. in d. §. publicè. post numero 18. versicu. Item quæritur an saltem. Bene verum est, quòd non semper constituitur ad hoc procurator cum mandato, sed quilibet defensor pro carceratis admitti solet, prout etiam in practica obseruari attestatur Blanc. in pract. crim. fol. 24. num. 65. quæ tamen practica mihi nũquam placuit, quia talis defensor, siue procurator, sine mandato potest quidem, prodesse reo, sed non obesse, quod est in maximum præiudicium fisci, & accusatoris, propterea non deberent iudices ipsos admittere sine legitimo mandato, & non sunt multi dies quòd quidam carceratus petebat tolli de processu quandam comparitionem factam per eius aduocatum, quæ continebat quædam sibi præiuditialia, afferes, quòd ille aduocatus nullum ab eo mandatum habebat, licèt senatus id ei concedere voluerit, senatus tamen vult ita obseruari, vt scilicet admittantur huiusmodi defensores carceratorum, etiam sine mandato, & cùm quidam prætor reiiceret quendam defensorem ex ea causa, quia non haberet mandatum, rescripsit illi prætori, vt omnino ei traderet copiam indiciorum, neq; postea aliquem ex ea causa reiceret. 2. Septembris. 1558. P. N. Et ideo ita seruandum est. Aut verò quæritur, an possit constitui procurator ad sententiam audiendam, & hoc casu dicit Rubeus in dicto §. ad crimen. nume. 82. quòd omnes concludunt, quòd non, & verum dicit loquendo de iure, nam debet reus esse præsens ad audiendam sententiam, vt dixi supra q. prox. versi. sed hic quæro. quod tamen in multis locis non seruatur, & præsertim in hoc Ducatu, vt ibi dixi.

Prædicta autẽ conclusio, quòd in causis criminalibus non sit procurator pro reo absente admittendus, intelligenda est vt procedat quantum ad hoc vt talis procurator non possit ipsius rei absentis defensionem suscipere sed si velit allegare causas absentiæ, vtique admittitur. Et hoc tenent omnes, vt dicit Ana. in d. c. veniens. nu. 13. Dicit etiam Ang. in d. l. reos. circa principium. C. de accusatio. quòd istud tenẽt oẽs indifferenter, & ita seruatur, vt dicit Carauita super ritu. 105. magnæ curiæ, numero 2. Neque hoc casu facienda est differentia an habeat in specie mandatum ad allegandas causas absentiæ, an autem habeat ad causam

causam ipsam prosequendam, nam vtroque casu est admittendus, & ita tenent cōmuniter Doctores, vt dicit Anan. in loco præallegato.num. 14. Vide quæ dixi supra versi. Hæc autem.circa fi.

Idemque si talis procurator velit proponere, quòd reus citatus habet in eo loco, ad quem citatur, capitales inimicitias, nā & eo casu erit cum mandato audiendus, & est communis opin. vt dicit Maria in d.c.veniens.post nume.68.versi. Circa primam. quem refert Boss. in tit. an in crim. iud.nu.12.

Pariter etiam est admittendus, si velit proponere aliquas exceptiones dilatorias seu declinatorias, aut aliquas alias ex his, quæ ante litis contestationem proponi solent, puta quòd accusator sit infamis, vel excommunicatus, vel aliàs inhabilis ad accusandum, vel quòd iudex sit incompetēs, vel excommunicatus, vel huiusmodi. Ita dicit Barto. in d. §. ad crimen.cum quo tenent omnes, vt dicit Imola ibi, prout illum refert Boss. in titu. de car. fideius. com. nume.16. Et hæc est communis opinio, vt dicit Benedi. de Plumb. in d.§. ad crimen. nume. 52. Hoc tamen intelligendum est vt procedat, dummodo talis exceptio nihil ad ipsum crimen pertineat, secus autem si exceptio opponeretur quidem ad processum, sed tangeret etiam ipsum delictum, puta quia diceret, quòd aliàs de ipso crimine fuit absolutus, vel huiusmodi, non .n. esset ad tales exceptiones proponendas admittendus. Ita dicit Bartol. in d.§. ad crimen.nume. 19. & est communis opinio, vt ait Rubeus in eo.§.ad crimen. nume. 214. nisi talis exceptio esset notoria, nam eo casu vtique esset admittendus secundùm Bartol. in loco præallagato. Et ita communiter tenetur, vt dicit Nellus de bannitis in secunda parte, secundi temporis. quæst. 14. quem refert Boss. in ti. præallegato.de carc. fideiuss. comm.numero 26.in fi. Hanc etiā dicit esse communem opin. Aret. in d. c. veniens.num. 19. & seq. quem refert Boss. in loco præallegato, post nume. 13. Berous in d.cap. veniens.numero 29. & seq. Quando verò talis exceptio mixta est dubia, tunc nō potest per procuratorem proponi, vt dicit Bart. in loco præallegato, & est communis conclusio, vt attestatur Berous in d ca. veniens.nu.32.

Quæro modo, pone, quòd aliquis interfecit Bannitum, qui ex forma statutorum poterat impunè occidi, & ex hoc homicidio contra eum proceditur, nunquid admittetur procurator ad proponendam huiusmodi exceptionem banni? Respond. quòd sic, ita tenet Barto. in l. vbi pactum. nume. 10. C. de transact. quem sequuntur omnes Doctores, teste Marsil. consilio 73. nu. 76. vbi subdit se hanc doctrinam millies practicasse, & obtinuisse. Ita etiam sentire communiter Doctores attestatur Gandin. de malefic. in rubri. vtrum procurator, &c. circa finem. Nellus de bannitis in secunda parte, secundi temporis quæst. 14. vbi dicit, quòd ita communiter tenetur, quem refert Marian. in d. cap. veniens. post nume. 76. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Alb. in quarta parte statutorum, quæst. 38.nu. 14. Quinimò non tātùm procurator, sed etiam quilibet de populo posset comparere, & talem exceptionem banni proponere, vt dixi supra hoc eo. lib. §. homicidium. versi. Item scias. Hęc tamen intelligenda sunt vt procedant, quando ex sola productione banni efficeretur notorium, quòd talis offensus erat bannitus, nam eo casu vtique esset admittendus procurator ad ipsum bannum exhibendum. Sed si requireretur aliqua alia extrinseca probatio, tunc non admitteretur procurator, & ita communiter tenetur, vt dicit Rui. consilio 9. post nume. 2. versicu. Secundò prædicta confirmantur lib. 5. In hoc tamen Ducatu non admittitur procurator ed exhibendum bannum, nisi reo in carceribus constituto, prout etiam seruatur in regno Neap. vt videri potest apud Carauitam super ritu. 269. magnæ curiæ. nume. 3. Et ita expresè rescripsit Senatus Prætori Fontanetti. 7. Martii. 1559. P. N. Multi enim sunt casus, in quibus bannitus non potest impunè offendi vt dixi in allega. §. homicidium. versicu. Sed hic quæro. & aliis seqnen. Et ideo ne homicida esset condemnandus, condemnatio ipsa redderetur elusoria, cogitur ipse ad personaliter comparendum, sed deinde legitimè constito de banno, citato fisco, & proximio.

mioribus interfecti, & quòd licet offendi potuerit, statim reus liberatur. Bene verum est, quòd si plures interficiant bannitum, & aliquis ipsorum personaliter compareat & exhibito banno, ostendat illum impune occidi potuisse, possunt deinde alii socii admitti ad comparendum, & exhibendum bannum, absque eo quòd se personaliter constituant, Et ita rescripsit Senatus Prętori Papiæ 1560. P.N. in causa cuiusdam Antonii Nosini capitaliter condemnati, & bãniti, quod nota.

Quæro, an in causa nullitatis sententiæ criminalis admittatur procurator? Respond. Benedict. de Plumbin. in dicto §. ad crimen, nume. 99. refert quòd Bald. quem appellat doctorem suum, tenuit quòd sic, & quòd dicit ita quotidie practicari, Quã opi. etiam ipse sequitur, dummodo agatur solummodo de nullitate sententiæ, non autem de iniquitate, & dicit se ita iam obtinuisse de facto. In hoc autem Ducatu seruatur totum contrarium, nullus enim admittitur ad dicendum de nullitate, nisi se personaliter constituat, quando non vult demonstrare nullitatem ex ipsismet actis resultantem, sed per alias extrinsecas probationes, & hoc vt si in ipsis probationib. deficeret, possit contra eum sententia mitti executioni, Et reperio etiam, quòd Afflict. super secunda parte constitutionum Regni, Rubrica tertia, numero 27. in fine dicit, quòd vidit pronunciari aliquas sententias criminales nullas, puta quia essent latæ contra clericum, vel per errorem, dummodo talis nullitas allegetur per ipsummet principalem, & non per aliquem suum procuratorem, vel coniũctam personam.

Tu scis, quòd in causis criminalibus aliquando dicitur procedi per viam exceptionis. vt dixi supra quæst. 19. versicu. Per exceptionem, Quæro nunquid in huiusmodi causis possit procurator interuenire? Respond. Aut exceptio criminalis tendit solummodo ad repellendum accusatorem ab accusatione, vel testem à testificando, vel impediendam missionem in possessionem prælati ad dignitatem, vel beneficium, ad quod est promotus, vel huiusmodi, Et hoc casu vtique potest admitti procurator, talis enim causa non dicitur criminalis, vt ibi dixi sed ciuilis, meritò est procurator admittendus, Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Foller. in Practi. crimina. canon. folio 104. numero 3. Aut vero exceptio tendit & iam ad puniendum, puta quia proponendo exceptionem criminis petatur non modo accusatorem, aut testem repelli, sed etiam puniri, & tunc nõ est admittendus procurator, quia in huiusmodi exceptione ipse accusatus, siue excipiens assumit partes accusatoris, Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Blanc. in practica crimina. fol. vigesimoquinto. Vide quæ dixi in allegata quęstione 19.

Quæro, nunquid ea, quæ dicta sunt in reo, habeant locum etiam in accusatore, seu denunciante, vt scilicet neque ipsi possint in causis criminalibus procuratorem constituere? Respond. Albericus in d. §. publicè, post nume. 18. tenuit, quòd non possunt constituere procuratorem, quia quod non licèt accusato, neque etiam licere debet accusatori, Et dicit Rubeus in d. §. ad crimen, numero 7. quòd hæc videtur crebrior, & solidior sententia, sed quidquid sit de iure, contrarium seruatur in practica, vt dicit Carauita super ritu 108. magnæ curiæ, nume. 3. in fin. semper enim admittuntur procuratores querelantium siue accusatorum, etiam in causis, capitalibus, & meritò, cessat enim ratio communis, de qua supra versicu. Ratio autem, quòd scilicet iudicium redderetur elusorium, ex quo pœna talionis hodie est sublata, vt dixi infra quæst. 81. Et ideo neque etiam coguntur hodie accusatores ad ingrediendum carceres, vt dixi supra quæst. 18. versi. Quando deinde, non enim agi potest de aliqua executione personali contra ipsum accusatorem facienda. Vnum tamẽ nota in hoc proposito, quòd si ipse accusator non posset, si esset ab alio accusatus, per procuratorem comparere ad se defendendum, puta quia esset bannitus, vel accusatus de aliquo crimine, pro quo non posset se per procuratorem defendere, eo casu non posset, neque etiam per procuratorem alium accusare, Ita allegatur tenere Bald. in l. reos. C. de accusatio. Et dicit

Nell.

Nell. de bannitis in tertia parte secundi temporis, quæstione 68. quòd ita seruatur, prout illum refert Cæpolla consilia crimina. 20. col. 2. versi. Imò plus dico, Et sic hoc casu esset seruanda in practica communis opinio, quòd nota.

Pone, quod in causa criminali comparuerit procurator, & contra eum nihil fuerit oppositum, sed fuerit admissus ad defendendum reum, cum tamen de iure admitti non deberet, nunquid processus superinde agitatus valebit, an autem erit ipso iure nullus? Respond. In hoc articulo variæ fuerunt scribentium opiniones, nam gl. in c. 1. in verbo, Criminalis de iudi. in sexto, tenuit, quòd talis processus valeat, & dicit Bal. in d. §. publicè, post nu. 6. versi. Vlterius quæro, quòd hæc opin. per omnes canonistas approbatur. Hanc etiam dicit esse communem opin. Bald. in l. ita demum, post nu. 4. C. de procura. quem refert Bertrand. consi. 358. circa principium. lib. quarto, quod est duplicatum in consi. 1. nume. 2. lib. 5. & Felin. in ca. meminimus, nu. 18. de accusat. & Vantius de nullitate, fol. 239. nu. 177. & Deci. in l. in ambiguis. §. non est nouum, num. 11. ff. de regu. iur. & consi. 469. in fi. & Marsi. in pra. crim. §. sequitur, post nu. 17. & pract. Conradi, folio 264. in fi. Corsetus in verbo, Procurator, in singu. incip. licèt quis, Et dicit Imola in d. §. ad crimen, quòd ita seruatur in practica, prout illum refert Rubeus in eod. §. ad crimen, nu. 99. Contrariam autem sententiã, scilicet quòd imò etiam si non fuerit oppositum contra procuratorem, nihilominus processus factus eo interueniente, in casibus in quibus de iure admitti non debebat sit ipso iure nullus, multi etiam tenuerunt, adeo, quòd Gomez. in d. c. 1. post num. 80. versi. Quid tenendum, dixit, quòd opi. contra illam glo. sibi videtur magis communis, quem refert Menchiaca controuersi. vsu frequentium, ca. 20. post num. 5. & ante eum Are. in d. c. veniens, post uum. 87. dixit, quòd hæc est communis opi. quod verbum pro singulari refert, & idem attestatur Rubeus in d. §. ad crimen, numero 231. Anto. Gomez. c. 1. delictornm, numero 16. Ego vero dico sic. Aut delictum est tale, pro quo non potest procedi, nisi ad querelam partis, & tunc procedat opi. glo. pars enim ipsa sibi imputet, si nõ opposuit contra procuratorem, & fecit ipsum repelli, Aut vero ex eo delicto poterat etiam procedi ex officio, & tunc licèt non fuerit oppositum, processus factus per procuratorem, qui non erat admittendus, est nullus quia partis, aut iudicis malitia, negligentia, aut imperitia non debet iuri publico nocere, Et dicant Doctores quidquid velint, consuetudo ita obtinuit, quòd omnia gesta per procuratorem in causa criminali, vbi agatur de pœna corporis afflictiua, sint ipso iure nulla.

Vltimo quæro, in casibus, in quibus procurator in causis criminalibus admittitur, an sententiæ ferenda sit contra dominum absentem, an autem contra procuratorem præsentem? Respondeo, In hoc puncto variç fuerunt doctorum opiniones, propterea ad omne dubium euitandum vsus obtinuit, quòd vterque condemnetur, Et ita de facto seruari, & secundum vsum curiarum attestatur Iac. de Belui. in pract. crim. in verbo, Criminaliter condemnari nu. 3. Menchiaca controuer. vsu frequentium, c. 20. post nu. 1.

Quæstio. XXXIII.

SVMMARIVM.

Excusator an possit in causis criminalibus interuenire.

Et quid in casibus, in quibus potest absens, diffinitiue condemnari, versi. Sed quod plus est.

Et an audiendus sit excusator sine mandato, versi. Sed nunquid.

Et an teneatur præstare fideiussionem defsendo principali in iudicio, versic. Quæro nunquid.

Et an audiatur pater pro filio dominus pro seruo, abbas pro monacho, ciuitas pro ciue, dominus pro subdito, episcopus pro clerico, vxor pro viro, &c. versic. Vltimo quæro.

Hacte-

HACTENVS de procuratore dictum est, nunc de excusatore videamus.

Sciendum est autem, quòd regulariter in omnibus, & quibuscunque causis criminalibus, in quibus potest contra absentem procedi, semper admittitur excusator, Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando talis excusator non proponit aliquas defensiones ipsius rei, sed tantummodo allegat eius absentiam, nam eo casu vtique admittitur. Et ita communiter seruari in iudiciis attestatur Alberi. in dicto §. publicè, post nume. 16. Idemque si alleget infirmitatem ipsius rei, vel carcerationem in alio territorio, vel alia impedimenta, propter quæ non posset reus, etiam si vellet personaliter comparere, nam ad proponendas huiusmodi exceptiones quilibet admittitur, Ita tenet Bartol. in d. §. ad crimen, nu. 16. & est communis opin. vt ait Marian. in d. cap. veniens, num. 67. de accus. Et in hoc non videtur esse difficultas, quia ad has exceptiones proponendas etiam procurator admitteretur, vt dixi supra versi. Prædicta autem. Fortius etiam sentire videtur Albe. in d. §. publicè, post nu. 25. versi. De secundo genere, quòd secundùm communem opi. debeat admitti excusator etiam ad media causæ, & aliquos articulos incidentes.

Sed quod plus est, multi etiam tenuerunt quòd in omnibus casibus, in quibus absens potest diffinitiuè condemnari, sit admittendus excusator absolute, etiam ad probandum eius innocentiam, Et hanc opin. dicit esse magis communem Areti. consil. 146. num. 6. vbi loquitur etiã quando talis excusator comparet post primum bannum ex quo virtute statuti contumax habetur pro confesso, & Aret. refert, & sequitur Marsil. consil. 39. num. 30. & consi. 73. nume. 39. & consi. 81. num. 57. & cons. 90. nume. 3. & in pract. crimi. § sequitur, num. 46. relatus, & ipse per Pract. Conradi, fol. 264. in 27. limita. & Apostil. ad Angel. de malef. in verbo, Qui dominus iudex, sua nume. 13. Hanc etiam opin. attestatur esse magis communem Cæpol. consil. crim. 51. circa med. Ias. in l. hi qui, num. 7. C. qui testa. facere pos. quem refert Rubeus in d. §. ad crimen, nume. 172. & Gomez. Arias super lege 74. Tauri, nume. 49. & Nouel. in tract. ad defensam, fol. 21. nu. 10. Refert etiam Alex. consi. 4. nume. 1. & seq. lib. sexto, quòd Imola in d. c. veniens, col. 27. de accusatio. (cuius tamen lecturas super quinto decret. ego non habeo) dat hoc pro cautela, quam dicit se tunc proximis diebus seruasse, & aliàs vidisse Bononiæ obseruari, quòd scilicet compareat aliquis ad defensionem absentis tanquam instructor vel informator defensionibus ipsius absentis, Et dicit Alexand. in d. consil. 4. ꝙ omnes fatentur talem excusatorem, qui non compareat tanquam procurator cum mandato, sed vt quilibet de populo ad instruendum curiam, vel vti simplex defensor, posse, & debere admitti, subdẽs, ꝙ id ipsum fecerat ipso quãdoque pluries seruari, & quòd ita communiter practicari, & seruari vidit, Refert etiam Anan. in eod cap. veniens, numero 22. Imolã ibi dicentem, quòd licèt quo ad procuratorẽ sint opiniones, tamen in excusatore ita omnes tenent, & illum refert Marsil. consil. 60. nume. 23. Hanc etiam opin. dicit tenere communiter omnes Doctores, legistas, & canon. Cæpol. consi. crim. 47. circa fin. Hanc etiam dicit esse communem opin. Grammat. consilio ciuili. 37. num. 10. quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Procurator in capitalibus. Ratio autem huius conclusionis per supra dictos Doctores allegatur, quia iudex debet omnibus modis veritatem indagare, & ex officio perquirere de innocentia rei, etiam nemine petente, prout est communis opin. vt dicit Alber. in l. tertia. C. de his qui ad eccles. confu. ita relatus per Brun. consi. feudali 69. nu. 2. Et hoc indubitatum esse attestatur Aret. in consil. præallegato, quem refert Marsil. in d. consilio 60. nume. 22. Eadem igitur ratione dicendum videtur, vt quod potest iudex à se ipso facere, idem etiam ei facere liceat, isto excusatore, aut quolibet alio subministrante testes, & iudicia, ex quibus rei ipsius innocentia detegatur, Et ita hanc esse cõmunem opin. attestatur Gratus consi. 98. nu. 8. lib. 1. Et ideo Doctores præallegati dant cautelam, quòd compareat iste excusator,

siue alius quilibet tertius, qui det in scriptis iudici ad partem super aliqua cedula nomina testium, qui deberent examinari ad probandum innocentiam rei, & dicūt, quòd iudex tenetur illos examinari facere, Et hoc modo reus faciat suas defensiones absque eo, quòd personaliter comparear. Et hanc cautelam ponit Cæpolla cautela 68. & dicit Blan. in pract. crim. fol. 22. nume. 58. & fol. 158. cautela 11. quòd ita practicatur, & practicari potest. Sed certè hæc opin. mihi nunquam placuit. hoc. n. modo proculdubio destrueretur tota practica criminalis, nam nullus inquisitus vel accusatus compareret personaliter ad se defendendum, sed vel ex officio, vel per huiusmodi excusatorem faceret testes ad sui defensionem examinari, absque vllo capitis sui periculo, Et ita nunquam reus posset examinari, neque torqueri, nec vlla condemnatio exequi, quę omnia, iudicio meo, sunt valde absurda, & ridicula, & miror, ꝙ tot, & tanti Doctores illam opinionem tenuerint, aut seruauerint, quæ certè in hoc Ducatu non modo non obseruatur, sed in omnibus curiis adeo recessit à practica, ꝙ si aliquis aduocatus super ea insisteret, proculdubio non sine risu exploderetur.

Quinimò, vt dixi supra quæstio. proxima, versi. Hæc autem, omnes ferè fatentur, quòd potest iudex dicere excusatori, se velle quòd principalis personaliter compareat tanquam melius informatus, vt etiam videatur quo vultu, & qua trepidatione loquatur, secundùm notata in l. fina. C. de procu. Et hoc non negat velle, & seruare communem practicam Cæpolla in d. consi. 51. circa principium, à qua nullo modo est recedendum, quidquid ipse Cæpolla ibi in contrarium alleget.

Sed nunquid excusator, qui aliquas excusationes vult proponere, est audiendus sine mandato? Respon. Aliqui simpliciter dicunt, quòd requiritur mandatum, & ꝙ talis excusator tenetur iurare, quòd habet in mandatis ab absente illum excusandi, aliàs non auditur, Et dicit Pract. Iodoc. capi. 25. nume. 4. quòd ita praxis ipsa vsu recepit. Alij verò dicunt, quòd si quidē vult proponere excusationes necessarias, puta, quòd reus est infirmus, vel quòd est in alio loco carceratus, & tunc admittitur etiam sine mandato, sed si velit allegare alias excusationes probabiles, puta, quòd itinera non sunt tuta, vel quòd reus in eo loco habet inimicitias, tunc non auditur sine mādato, Ita tenet Barto. in dicto §. ad crimen, nu. 18. Et hanc dicit esse communem Doctorum sententiam Rubeus in eo. §. ad crimen, nu. 201. & nu. 212. in fi. Alij autem indistinctè tenēt, quòd excusator allegans quascunque causas absentiæ probabiles, licèt non necessarias etiam sine mandato sit admittendus, Et in hoc opi. Bart. communiter reprobari attestatur Cardi. Alexan. in c. si quando, nume. 21. secunda quæst. 6. Et hæc opin. contra Barto. est magis æqua, & mihi magis placet, dummodo absit calumnia, & tales exceptiones concernant tantummodo factum, secus autem si concernerent etiam ius, puta declinatoriam fori, vel huiusmodi, nam eo casu sequerer opin. Bart. vt scilicet non esset talis excusator sine mandato admittendus, Et hæc omnia, nisi aliter consuetudine receptum esset, à qua (vt sæpe dixi) nullo modo arbitror esse recedendum.

Quæro, nunquid excusator, qui comparet, teneatur præstare fideiussionem de iudicato soluendo, vel de præsentando ipso inquisito? Respond. Si quidem comparet vt defendat inquisitum, tenetur satisdare, aliàs nō auditur, sed si tantummodo excusat eius absentiam, nō tenetur satisdare, Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alber. in d. §. publicè, nu. 12. in fi. Hanc etiam dicit esse veriorem, & crebriorem sententiam. Rubeus. in d. §. ad crimē, num. 114. quòd scilicet non tenetur cauere, nec de iudicio sisti, nec de iudicato soluendo, licèt in ea quæstione videantur corrupta verba ipsius Rubei, Idem attestatur Menchiaca controuers. vsu frequent. c. 17. num. 8. Illud tamen, quòd dictum est de defensione, cessat secundùm meam opinionem, & practicam huius prouinciæ, quòd scilicet nullo modo admittatur excusator ad rei defensionem, vt dixi supra versi. Sed quod plus est.

Vltimo quæro, quid si pater, aut dominus pro seruo, vel filio inquisitis compareant ad eorum defensionem susci-

piendam,

piendam, nunquid debeant admitti? Respond. quòd si compareant non tanquam procuratores, aut defensores eorum, sed pro interesse suo, vtique sunt admittendi, & ita tenent communiter Canonistæ, vt dicit Riminal. consi. 13. num. 1. Hanc etiam dicit esse communem opinionẽ Bal. quem refert Baptista à S. Blasio inter consilia criminalia diuersorum, consi. 77. num. 8. lib. 2. Maria. in d. c. veniens. post num. 87. ver. Tu aduerte. Et quòd admittatur pater pro filio, dicit esse communem opi. tam Legistarum, quàm Canonistarum Alexand. de Neuo consil. 90. nu. 2. quod est repetitum inter consilia criminalia diuersorum consil. 89 lib. 1. Dicit etiam Cæpolla consi. criminali 75. in primis verbis, quòd hæc est communis Doctorum sententia, & quòd ita communiter obseruatur, & practicatur in iudicio. & consi. crimi. 55. versi. Dixi tertiò. dicit quòd hanc opinionem sequũtur omnes scribentes in materia, & consi. crimi. 47. versi. Sed prædictis. dicit, ꝙ communiter omnes Doctores ita concludunt. Et quòd dominus admittatur pro seruo, voluit glo. in l. 2. in glo. fina. C. de accusatio. quam dicit esse communiter approbatam Riminal. consi. 17. nu. 9. Et generaliter dicit Boss. in tit. an in crimi. iud. nume. 17. ꝙ dominus pro seruo, pater pro filio, vxor pro viro, abbas pro monacho, episcopus pro clerico, princeps pro suo subdito, ciuitas pro suo ciue, & similes possunt pro interesse proprio, non autem nomine ipsorum vocatorum ad iudicium venire, & eos defendere. Et dicit, quòd hęc est communis omnium opinio. Ideo dicit Blan. in pract. crim. fo. 23. nu 62. quòd practica est, quòd pater volens facere defensiones pro filio cõ pater coram iudice, prius ipsi facto spe pareat coram iudice, prius ipsi facto speciali mandato per ipsum filium de confitendo delictum, & quòd deinde pater confitendo delictum faciat defensiones filij, probando, puta, quòd homicidium fuit casu commissum, vel ad necessariam defensionem, vel quòd mortuus non decessit ex vulnere, & subdit, quòd ita seruatur in practica. Poterit fortè hæc practica obseruari in locis, in quibus viget talis cõsuetudo, sed in hac prouincia hæc reputarentur somnia, si proponerẽtur coram iudicibus, nam (vt sæpe dixi) vbi ingeritur pęna corporalis, nullus auditur pro reo, nisi personaliter compareat, & ita seruando non errabis. Bene posset pater, si filius accusatus, aut inquisitus esset clericus comparere, & declinare forum, & ita dicunt Doctores, vt ait Bald. in l. 1. nume. 31. C. de accusat. Credo etiam, quòd non modo priuilegiũ clericatus, sed quodcuuque aliud, ex quo notoriè appareret citatum non esse subditum iudicis citantis, posset per procuratorem, vel excusatorem exhiberi.

Quæstio. XXXIIII.

SVMMARIVM.

Quæ excusationes in causis criminalibus proponi possint.

Et quid de excusatione absentiæ, ibid.

Et quid si non allegetur in specie aliqua causa, absentiæ, versi. Sed pone.

Et an teneatur illam probare, versicu. Sed nunquid.

Et quid in excusatione infirmitatis, versicu. Dixi etiam.

Et quid si allegetur timor, insidiarum, vers. Allegatur etiam.

Et quid de excusatione carcerationis, versi. De carcerato.

DICTVM est de excusatore, nunc de excusationibus, quæ ab ipsis excusatoribus proponuntur, aliqua subiiciamus, & in primis quidem de absentiæ excusatione, quæ in iudiciis sæpæ proponi solet. Scias autem, quòd multiplex est absentia, scilicet necessaria, & probabilis simul, necessaria tantùm, probabilis tantùm, & voluntaria. Necessaria, & probabilis dicitur, quando quis abest ex causa publica, puta principis, aut ciuitatis, & hoc casu debet iudex supersedere à procedendo contra reum, donec causa ipsa cesset, & si (ea non attenta) procederet ad vlteriora, processus esset ipso iure nullus. Necessaria tantùm est, quando quis abest, puta quia est bannitus, & hoc casu non est

supersedendum, sed potest ad vlteriora procedi, tali absentia non obstante, cùm ex facto, & culpa sua processerit, & ideo sibi imputet. Bene potest impetrare saluumconductum, iuxta ea, quæ dixi supra quæst. 32. versi. Tu scis, quòd bannitus. Probabilis verò causa absentiæ est, quãdo quis abest puta ex causa studiorum, vel mercaturæ vel peregrinationis ob deuotionem, vel huiusmodi. Et tunc facta fide de absentia, debet iudex statuere terminum competentem iuxta distantiam loci, ad ipsum absentem certiorandum ac præsentandum, quo elapso poterit ad vlteriora procedere, ipso reo vlterius non expectato, & processus valebit. Cęterum si iudex negaret statuere huiusmodi terminum ad certiorandum, siue comparendum, processus esset ipso iure nullus.

Sed pone, quòd accusator nõ allegat aliquam causam absentiæ necessariã aut probabilem, sed simpliciter dicat reum esse absentem, & petat statuti terminum ad eum certiorandum? Respond. quòd facta fide de absentia, adhuc debet statui dictus terminus, vbi de fraude non appareret, & dicit Alber. in d. §. publicè, num. 9. se vidisse seruari, quòd vbi nõ apparet de fraude omnes absentiæ admittuntur. Dicit autẽ Carauita super ritu magnæ curiæ 266. num. 7. quòd dicitur malitiosè allegari absentia, quando apparet, quòd citatus visus fuit in loco delicti eo die, quo commissum fuit delictum, vel die præcedenti, vel sequẽti, subdens, quòd ita seruatur, nisi delictũ non de recenti commissum fuisset, nam eo casu, ex quo facilè potuit deinde post aliquos dies ab eo loco recessisse, debet dari dilatio, non obstante quòd die commissi delicti, vel etiam post, in eo loco visus fuisset, & subdit etiam, quòd ita seruatur.

Sed nunquid sufficit huic excusatori allegare absentiam ipsius inquisiti, an autem tenebitur etiam illam probare? Respond. quòd tenetur illam probare, & ita seruatur, vt dicit Alber. in dicto §. publicè. nume. 10. Bene verum est, quòd secundùm consuetudinem huius prouinciæ, sufficit quæcunque leuis probatio, puta iuramentum ipsius excusatoris, prout etiam seruari in regno Neap. attestatur Fol. in prac. crimi. fol. 75. num. 15. & Carauita super ritu 268. magnæ curiæ. nu. 1. licèt dicat, ꝙ non apud omnes curias est in vsu, quòd deferatur huiusmodi iuramentum.

Dixi etiam, quòd auditur excusator allegãs infirmitatem, seu carcerationem rei inquisiti. Scias autem, quòd infirmus ẽt si sit inquisitus de capitali delicto, non tenetur personaliter comparere, sed sufficit, quòd faciat fidẽ de infirmitate sua, & hæc opinio communiter tenetur, & approbatur, vt dicit Gratus consi. 98. num. 2. lib. 1. Hæc autem fides fit siue per testes, siue per attestationem medicorum in scriptis redactam, & quandoque etiam vnius medici tantùm, prout etiam in regno Neapolitano seruari attestatur Carauita super ritu 267. magnæ curiæ. nu. 7. præsertim si in eo loco non esset nisi vnus medicus, iuxta ea, quæ dixi supra hoc eodem libro §. homicidium. versicu. Scias autem. Et ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Carauita in loco præallegato, nume. 8. in fi. Debet etiam in eodem regno simul cum attestatione medici præsentari instrumentum publicum continens ipsam attestationem, &c. aliàs excusatio non admittitur, vt attestatur Gramm. super ritibus magnæ curiæ, folio 157. super excusationibus infirmorum, circa finem. vbi etiam dicit, ꝙ excusantur etiam senes, & quòd ita ipse obtinuit iudicari in consilio Neapo. quòd tamen in criminalibus apud nos non obtineretur.

Allegatur etiam quandoque timor insidiarium, sed hoc casu dicit Saly. in l. reos. nume. 10. C. de accusatio. quòd cautus iudex dicenti se venire non posse propter timorem insidiarum, offerre debet saluumconductum, subdens, quòd ita vidit de facto seruari. Nihilominus dici solet, quòd fragilis est cautio saluiconductus, & ideo vbi inimici essent potentes, & manu prõpti, credo, quòd non teneretur citatus vitam suam committere huiusmodi cautioni saluiconductus, præsertim si inimicitia esset cum dominis, vel rectoribus loci, ad quem citatur, & hanc opinionem, ꝙ qui non tenetur comparere propter locum nõ tutum ob insidias inimicorum non tenea

tur etiam comparere sub saluoconductu, communem appellat Boss. in titu. de citat. nume. 37.

De carcerato autem aliqui tenent, quòd potest citari, & quòd debet comparere per procuratorem, & ita videtur tenere Bar. in l. is qui reus, nume. 14. ff. de publ. iud. Et dicit Marsi. in prac. crimi. §. attingam, num. 20. quòd hæc est communis opin. Tu verò dic, quòd, Aut reus est carceratus in alio loco, & hoc casu semper vidi seruari contrariũ, quòd scilicet expectatur, vt possit exire carceres in quibus detinetur, nisi esset carceratio affectata, Et hæc opin. tutior est, & benignior, quia carcerati in vno loco, male possunt se in alio defendere, & non omnibus est copia procuratorum, de quibus plenè confidant. Dicit autem Carauita super ritu magnæ curię 269. nume. 16. quòd ex communi obseruantia dicitur carceratio affectata, quando secuta est post citationem ei intimatam à iudice, quod tamẽ apud nos non ita absolute seruatur, sed iudicis arbitrio iudicãdum relinquitur, prout & cætera omnia, quæ à iure determinata non reperiuntur, vt dixi supra lib. 2. §. iudex. Quinimò etiã si huiusmodi exceptio carcerationis opposita non fuerit, & ideo secuta fuerit condemnatio in contumaciam, semper solet Senatus, constito de ipsa carceratione, condemnatum admittere ad nouas defensiones, & ita in specie conclusum fuit in quodam Hieronymo Castello xx. Martij 1559. P. N. Aut verò est carceratus in eodem loco, & tunc si est causa, propter quam ingeratur pœna corporalis, ita quòd in omnem casum deberet ius dicere in carceribus, non supersedetur à procedendo, sed solet recommendari in carceribus pro secundo delicto, & vno eodemque tempore pro vtroque proceditur, Si verò non ingeritur pœna corporalis, solet expectari, donec sit perfectus primus processus, si ipse id petat, non tamen relaxatur nisi præstita fideiussione de iudicio sisti, & iudicato soluendo ex secunda causa, & si opus est, prius examinatur. Hæc autem omnia procedunt, quando agitur de diuersis criminibus, sed quando agitur de eodem delicto, tunc videnda sunt ea, quæ dixi infra q. 38. versi. Est autem.

Quæst. XXXV.

SVMMARIVM.

Declinari forum ex quibus causis possit.

Et quis sit iudex competens Papæ, versicu. Sed retenta.

Et de quibus criminibus possit Papa accusari, versi. Videndum igitur.

Et an concilium generale sit super Papam, ibid. *Remissiuè.*

Et an Papa etiam volens possit se iudici laico subÿcere, versi. Sed hic quæro.

Et quis si iudex Imperatoris, ibid. versicu. Successiuè quæro.

Et an populus Romanus possit Imperatorem degradare, versi. Sed nunquid.

Et quis sit iudex Regum, versiculo. Item quæro.

Et quis sit iudex aliorum principum secularium, ibi. vers. Idem etiam.

Et quis sit iudex Cardinalium, versi. Quæro etiam.

Et an possit solus Papa deponere Cardinalem absque consensu collegÿ, ibid.

Et quis sit iudex competens Patriarcharũ, & Archiepiscoporum, versic. Vlterius quæro.

Et quis sit iudex competens Episcoporum, ibidem.

Et an si Archiepiscopus delinquat in diœcesi alterius episcopi, possit ab eo puniri, ibidem.

Et quis sit iudex clericorum, & monachorum regularium, versic. Quæro quis sit.

Et quis sit iudex clericorum secularium, ibi. Remissiuè.

Et quis sit iudex famulorum & domesticorum Cardinalium, versicu. Excipiuntur.

Et an familiares, seu famuli Episcoporum, & clericorum laici gaudeant priuilegio fori, versi. Quæro nunquid.

Et an illi, qui obtulerunt se & bona sua monasterio, gaudeant priuilegio fori, ibidem. versi. Sed pone.

Pœnitentes an sint de foro ecclesiastico, versicu. Fuit aliquando.

Et quis sit iudex competens in syndicatu officia-

ficialium, versi. Praeterea quaero.
Et an syndicatores possint cognoscere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad officium, versi. Sed hic incidenter.
Et quis sit iudex competens scholarium, ver. Quaero nunc.
Et quis sit iudex competens militum, versic. Quaero modo.
Et quis sit iudex competent Iudaeorum, vers. Modo quaero.
Et an officialis possit cognoscere de iniuria illata sibi, vel familiae suae, versiculo. Solet etiam.

PRaecedentibus quaestionibus dictum est de exceptionibus, quae ad accusationem, vel defensionem ipsius rei principaliter pertinent, sequitur nunc vt de fori declinatione, cuius materia in iudiciis frequentissime versatur, videamus. Scias igitur vt breui diuisione omnia capita complectamur, quòd haec exceptio oritur ex triplici causa, scilicet aut ratione personae, aut ratione causae, an ratione loci. Ratione personae declinatur forum iudicis, quando reus dicit se non esse ei subditum, neque ratione originis, neque domicilii, neque delicti, Item cum dicit se clericum, seu religiosum non posse à iudice laico puniri, vel è conuerso se laicum, à iudice ecclesiastico puniri non posse, vel si dicat iudicem sibi inferiorem, aut parem in eum non habere imperium, vel quòd ipse sit ab eius iurisdictione exemptus, vel huiusmodi. Ratione causae declinatur iudicis forum, cùm quis laicus coram iudice laico accusatus asserit criminis illius cognitionem ad iudicem ecclesiasticum spectare, vel quòd propter connexitatem causae sit ad eum remittendus. Ratione loci, puta quia praetendat delictum in ecclesia commissum ad iurisdictionem iudicis ecclesiastici pertinere, vel huiusmodi.

Videndum igitur in primis est de personis, & incipiendo à Summo Pontifice, qui in terris vices Dei gerit, & est maior omnibus hominibus, Quaero, si Papa delinquat, quis sit eius iudex competens? Respond. De iure habemus tex. expressum in c. si Papa. 40. distinctione, qui dicit, quod culpas Rom. Pontificis nullus mortalium redarguere praesumit, quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi deprehendatur à fide deuius. Dicit tamen gl. finalis ibi, quòd ex quocunque crimine notorio, & ex quo scandalizatur ecclesia potest Papa accusari, si admonitus sit incorrigibilis, Et illam glo. dixit communiter teneri Abb. in c. significasti, nu. 4. de electione & in dip. sua inci. Episcopus & rector, & suo tractatu super concilio Basiliensi, prout illum refert Cardi. Alex. in d. ca. si Papa, col. 3. in prin. Et ille tractatus Abbatis fuit positus inter damnatos in indice librorum prohibitorum publicato tempore Pauli IIII. licèt postea in indice nouiter publicato post concilium tempore Sanctiss. D. N. Pii IIII. non sit descriptus inter prohibitos. Refert etiam Cardi. Alex. in loco praeallegato (licèt liber sit corruptus) idem attestari Roma. consilio 523. inci. Quaestio discutienda, vbi, post nume. 13. dicit, quòd illa gl. est singularis, & quòd illam sciunt omnes, & quòd est canonizata à concilio Constantien. Dicit etiam Deci. consi. 151. post nume. 4. quòd illa gl. placuit communiter canon. licèt sit reprobata à theologis, Et ita illum refert Alban. de potesta. Papae in prima parte, num. 151. licèt ipse teneat contrarium, Et dicit Synodia de conciliis, folio 120. columna quarta, circa med. quòd illa gl. est communiter ab omnibus approbata, & fol. 124. col. tertia, in fi. dicit, quòd illae sententiae concilii Constantiensis mirificè canonizarunt illam glos. & hāc conclusionem re ipsa comprobarunt, Illam etiam communiter à canonistis receptam esse ait Ioan. Brunellus post relectiones Didaci, folio 338. columna quarta, Illam etiā ab omnibus teneri attestatur Ias. consilio 95. columna septima, vers. Iste passus li. 4. licèt deinde de eius veritate dubitare videatur. Contrariam autem sententiā, scilicet quòd solum pro crimine haeresis possit Papa accusari, tenent communiter theologi, vt dicit Zabarell. in eodem capitu. si Papa. relatus per Cardi. Alexan. ibi, Quinimò Berous in capit. at si clerici, numero 9. de iudic. dicit, quòd illa glo. communiter maximè à canonistis est reprobata,

Probata,& meritò secundùm eum, quia est contra text. in cap. si Papa. licèt deinde, post numero 11. dicat, quòd communiter Theologi illam sequuntur. Idem etiam Berous in cap. cùm venissent. numero 41. de iudiciis. dicit, quòd contra illam gloss. tenent magis communiter sacri Doctores Theologi, & post numero 43. dicit etiam, quòd ita videntur tenere magis communiter Canonistæ. Hæc est periculosa quæstio, & in qua ego mallem discere quàm docere, propterea me remitto iudicio Sanctæ matris ecclesiæ, ac Sanctissimi in Christo Patris, atque vniuersalis ecclesiç Summi, atq; optimi Pontificis Pii V.

Sed retenta conclusione, quàm dicit esse ferè omnium recentium Theologorum, & Iurisperitorum consensu approbatam Simancas de hæret. c. 11. numero 12. quòd scilicet possit Papa de crimine hæresis accusari, & iudicari, certè nullum habet iudicem nisi concilium generale, & ita dicunt communiter Doctores, vt attestatur Cardin. Alex. in d. c. si Papa colum. tertia in fi. Et quòd quando Papa accusatur de hæresi, concilium sit iudex competens, dicit esse planum apud omnes Ias. in d. consil. 95. columna quinta, versi. Transeo ad tertium lib. 4. vbicunque enim reperitur, quòd Papa possit iudicari, semper intelligendum est à concilio, ita dicit glo. in c. sicut. in verbo, Hortamur. secunda, quæstione septima. quam dicit esse frequentioribus votis approbatam Alban. de potestate Papæ. in prima parte. numero 84. num. 173. vbi subdit quòd in hoc nemo Doctorum, quem viderit, dissentit. Et practica est secundùm Zabarel. relatum per Cardi. ibi, quòd si hæresi, Papæ non est notoria, moneatur Papa per Cardinales, vel per alios illis negligentibus, vt se purget ab infamia hæresis, de qua est suspectus, & si se purgauerit, non est vlterius procedendum. Si verò id facere recuset, & sit contra eum vehemens suspicio hæresis, tunc Cardinales illum rogabunt, vt conuocet concilium, & si noluerit, congregabunt. Vbi autem hæresis est notoria, & requisitus à Cardinalibus persistat in errore, neque se emendet, tunc Cardinales conuocabunt concilium, & ipsis negligentibus prælati seipsos congregabunt. Conuocato autem concilio, si Papa de hæresi conuictus fuerit & voluit mutare sententiam, priuabitur Papatu, & tradetur potestati seculari puniendus. Si verò ad pęnitentiam velit redire, nihilominus ex quo per aliquod tempus fuit pertinax in errore hæresis, priuabitur Papatu, & detrudetur in monasterium. Et hoc casu solet cõcilium ei deferre, si velit ipsimet seipsum condemnare, si verò ipse noluerit se condemnare, tunc concilium expediet causam, & illum degradabit. Ita concludit Cardi. ibi, subdens. quòd ita etiam tradunt Doctores in locis per ipsum allegatis. Hic esset videndum an concilium generale sit supra Papam, & an Papa recusante congregare concilium, possint Cardinales vel alii prælati, vel principes seculares concilium conuocare, de quibus dixi supra lib. secundo. §. Papa. Ego autem in omnibus prædictis, & etiam in aliis quibuscunque me semper remitto determinationi factæ, vel faciendę per sanctam matrem ecclesiam, in cuius fidei gremio semper vixi, & viuere, ac mori intendo. Vnum tamen non omitto, quòd si Papa scandalizet vniuersalem statum ecclesiæ, tunc talia per eum gesta in scandalum ecclesiæ non tenent, & ei resistitur per ecclesiam, neque ei est in talibus obidiendum. Et hoc omnes fatentur, vt dicit Card. in d. c. si Papa. colum. 3. versi. Nec etiam obstat.

Sed hic quæro, nunquid possit Papa, etiam volens Imperatori Romanorum, vel alteri laico se submittere? Respond. quòd quidquid, sit in ciuilibus, certè in criminalibus nullo modo potest alicui laico se submittere. Et ita est communis resolutio Theologorum, vt ait Dec. in l. est receptum. numero 5. ff. de iurisd. omnium iudicum. Et ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Alexand. in d. l. est receptum. post nume. 4. Ias. in ead. l. est receptum. nume. 2. Hanc etiam dicit esse communem opin. Dec. in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. nume. 62. & seq. de constitutio. Quinimò si Papa delegeret alicui, etiam episcopo, causam criminalem contra se intentatam, non posset ab eo iudicari nec condemnari, Et hanc partem tenent magis communiter Doctores, vt dicit Berous

in capi.cùm venissent. nume.32.de iudic. Fortius dicunt aliqui, quòd Pontifex Maximus (etiam si velit) non potest se subiicere concilio, vt ab eo iudicetur, & dicit Alban. in loco præallegato, nume. 104.& 123. quòd ita iuris interpretes communiter affirmarunt, referens idem etiam attestari Iason, & Deci. in locis, quæ ego supra retuli.

Successiuè quæro, quis sit iudex competens Imperatoris, si delinquat? Respond. Doctores communiter videntur velle, ꝙ Papa possit propter grauissimas culpas Imperatorem deponere. Et ita quandoque fuit de facto obseruatum, vt sunt notissimæ historiæ, & est tex. in cap. ad Apostolicæ. de re iudi. in sexto. Intellige tamen grauissimas culpas, ex quibus turbaretur vniuersalis status Christianitatis, sed propter alia delicta non posset deponi, si esset catholicus, & quamuis Innocentius Papa in d.c. ad Apostolicæ. id fecerit cum auctoritate concilij, nihilominus secundùm Io. And. potest etiam illud deponere sine concilij auctoritate, & ita concludunt omnes. vt dicit Card. Alexand. in d. cap. si Papa. in vltimis verbis. totius tamē, vt laudabilius est, vt adhibeat etiam auctoritatem concilij. Fuit etiam depositus per principes electores Vincislaus Imperator propter ignauiam, quamuis multi Doctores teneant, quòd hæc depositio Imperatoris non possit fieri nisi per Summum Pontificem. Hic etiam videndum esset, an Imperium dependat ab Ecclesia, & an in temporalibus Papa sit superior Imperatore, de quibus dixi supra lib. 2. §. Imperator. neque ego hic volo recensere historias super dispositionibus Summorum Pontificum, & Imperatorum, quia in his libris profiteor explicare decisiones Doctorum, nō historias, quas quilibet curiosus poterit apud authores inuenire.

Sed nunquid poterit populus Romanus Imperatorem degradare, seu deponere? Respond. quòd non, cùm enim semel populus Romanus omnem suam potestatē in Imperatorem transtulerit, non potest illam amplius reuocare, & hæc est communis opinio, vt attestatur Are. in §. sed quod principi numero 6. Institu. de iure natura. gentium & ciuil. Alex. in sua disput. inci. Sigismund. in 5. q. quem refert Restaurus de Imperatore q. 81. post nume. 11. dicens, quòd hoc hodie non tolleraretur, ex quo potestas eligendi spectat principalibus electoribus Germinæ, & ius eum deponendi spectat Papæ.

Item quæro, quis sit iudex Regum, si delinquant? Respon. quòd id, quod supra dictum est de Imperatore, habet etiam locū in illis Regibus, qui superiorem non recognoscunt, vt scilicet Papa si eorum iudex competēs. Et ita fuit de facto obseruatum in Rege Franciæ, qui fuit per Zachariam Pontificem depositus. vt habetur in capi. alius. 15. q. 6.

Idem etiam dicendum est de Ducibus, & aliis Principibus, quia si recognoscunt in superiorem Imperatorem, vel aliquem aliū Regem, vel dominum, ab eo iudicari debent, si verò alium superiorem non recognoscunt, puniuntur à Summo Pontifice. Et in his pariter possunt adduci infinita exempla historiarum, quæ consultò omitto, ne iurisperitorum sententias cum historicorum narrationibus inuoluā. Præparaui ego quandoque volumen vniuersalis historiæ à Carolo Magno vsque ad hodierna tempora, vnà cum geneologia omnium ferè Principum Christianorū, multo studio, & labore deducta ab ipsomet Carolo Magno, sed aliis grauioribus implicitus negociis, illa studia intermittere sum coactus. Si tamen fortè contingeret, vt aliquid ocij nactus, illi supremam manū possem imponere, (quod tamen vix vnquam contingere posse spero) vtique crederem lectoribus opus illud maximè vile, ac iucundissimum futurum.

Quæro etiam, quis sit iudex competens Cardinalium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ? Respond. quòd est Summus Pontifex. Sed nunquid, quando Papa vult punire aliquē Cardinalem, debet etiam adhibere collegium Cardinalium, vt simul cognoscant, & iudicent? Respond. quòd potest Papa, si velit, hoc facere, sed non tenetur, ipse enim solus, aliis non vocatis, potest vnum ex Cardinalibus deponere, & ob eius demerita punire, & ita concludunt communiter Doctores, vt dicit Episcopus Lonzes

in

in suis allegationibus pro Marchione Velex impressis Mediolani, folio 394. numero octauo.

Vlterius quæro, quis sit iudex competēs Patriarcarum, Archiepiscoporum, & episcoporum? Respond. Patriarchæ, & Archiepiscopi à solo Summo Pontifice iudicantur, capit. fin. 22. distinct. Episcopi verò iudicentur in criminalibus a suis Archiepiscopis, cum toto cōcilio Metropolitano, vt est text. in cap. quorundam 34. distinct. non autē potest Archiepiscopus solus contra Episcopum procedere, & ita decisum fuit in Parlamento Parisiensi, vt refert Papo lib. 7. titu. 7. Arresto 45. Sed quidquid sit de iure, hodie vt plurimum Papa cognoscit de delictis Episcoporum. Et quòd Episcopi à solo Papa deponi possint, dicit cōmuniter teneri Anan. in cap. excommunicamus. el primo §. volumus. num. 5. de hęre. Sed quid si Archiepiscopus delinquat extra suam diœcesim, nunquid poterit Episcopus illius diœcesis, in qua deliquit, eū punire? Respon. quòd sic, & ita communiter tenetur, vt dicit Marian. in capi. 1. numero 18. de raptor. Quod tamen intellige, nisi ille Episcopus esset suffraganeus ipsius Archiepiscopi delinquentis, nam eo casu non posset ipsum punire, & hæc est communis opinio, vt dicit Abb. in capit. cùm inferior. post nume. 1. versicu. Similis quæstio. de maiorit. & obedien. Imo. in d. c. cùm inferior. nume. 11. Marian. in d. ca. 1. nume. 19. & in cap. postulasti. nu. 8. & 9. de foro compet.

Quæro, quis sit iudex monachorum, & clericorum regularium? Respond. Prælati inferiores seculares non habent de iure aliquod territorium, ita quòd habeant iurisdictionem in ibidem delinquentes, sed solus Episcopus est ordinarius in sua diœcesi, & ita communiter teneri attestatur Abb. in cap. cùm contingat. nume. 29. de foro competen. Quo verò ad monachos dicendum est, quòd Abbates habent in criminalibus ordinariam potestatem, & possunt illos capere, & detinere & punire. Et dicit Cald. consil. 20 de regul. quòd ita tenent communiter Doctores. Bene verum est, quòd (secundum aliquos) Episcopus est etiam iudex ordinarius monachorum, & potest contra eos procedere, etiam non expectata negligentia abbatis, & hanc fatetur esse communem opinionem Abb. in cap. graue. in fi. de offic. ordin. Sed hoc de consuetudine non seruatur, præsertim in his, quæ concernunt obseruantiam regulæ ipsius, quàm profitentur, & ita iudicatum fuit in parlamento Parisiensi, vt refert Papo lib. 7. tit. 7. Arresto 43. Quis autem sit iudex clericorum secularium, vel aliarum personarum ecclesiasticarum, dixi infra q. proxima.

Excipiuntur tamen à potestate cuiuscūque iudicis ordinarij, etiam si esset Vicarius Summi Pontificis in vrbe Romana, famuli, domestici, familiares, & subditi Cardinalium, ij enim omnes ex consuetudine remittuntur ad ipsos Cardinales puniendi. Et ita quotidie videmus seruari in vrbe Romana, prout etiam se vidisse obseruari attestatur Zabarel. in clem. ne Romani. de elect. in 7. q. primæ partis. quem refert Sauin. in tract. de offi. & potest. cap. Sede vacante. in 10. q. 2. par. prin. num. 39. in fine. Et ita etiam videmus ex hac causa permissum esse ipsis Cardinalibus, vt teneant priuatum carcerem, vt dixi infra q. 68. versi. Priuatum.

Quæro, nunquid familiares, seu famuli clericorum seculares, siue laici gaudeant priuilegio fori clericorum, quorum sunt familiares? Respond. Calcan. in facti contingentia consuluit, quòd sic, in consi. 71. vbi post num. 3. dicit, quòd hæc est conclusio secundùm omnes, quòd famuli clericorum laici gaudent priuilegio ipsorum clericorum quo ad fori declinationem. Sed certè quidquid dicat Calca. in contrarium est communis opi. vt attestatur Capi. deci. 12. nu. 2. in fi. Ab hac tamen conclusione excipiuntur famuli, siue familiares Episcoporum, ipsi enim gaudent priuilegio clericali, ita vt si delinquant, non possint à iudice laico puniri. Et ideo etiam si sint meri laici, debent ad iudicem ecclesiasticum remitti, tex. est in ca. fina. de offic. archi. & ita tenent communiter Doctores, vt ait Io. de Montesperello inter consilia Calca. consi. 72. quod est subscriptio præcedentis consilij. Hanc etiam opi. dicit tenere communiter Dominus Abb. in ca. 2. nu. 6. de foro compe.

competen. quem refert Boss. in titu. de foro competen. post nume. 127. Capic. in dicta decis. 12. nu. 1.

Sed pone, quòd aliquis laicus det se, & sua bona alicui monasterio, aut loco religioso non mutato habitu, & postea committat aliquod delictum, & captus sit per iudicem secularem, nunquid erit remittendus ad iudicem ecclesiasticum? Respon. quod nõ, sed debet puniri per ipsum iudicem laicum, & ita conclusum fuit in curia Tholo. vt per Aufrer. deci. 8.

Fuit aliquando dubitatũ, nunquid pœnitentes sint de foro ecclesiastico, an autem remaneant sub iurisdictione iudiciũ secularium. Dic, quòd Aut loquimur de quibusdam pœnitentibus, qui profitentur quandam religionem, quam appellant publicæ pœnitentiæ. Et isti sunt de foro ecclesiastico, prout & cæteri religiosi, & hæc est communis opinio, vt attestatur Aretin. in cap. secundo. columna secunda. de foro competen. quem refert Simancas de hæretic. capit. 46. numero 18. & Didacus pract. quæstio. 34. post nume. 4. versic. secũdò intelligitur. Aut loquimur de his, qui publicam pœnitentiam faciunt ex mandato prælati, seu inquisitoris. Et isti remanent de foro seculari, & refert Simancas in loco præallegato, numero 20. quòd cum hæc controuersia contigisset de facto Granatæ, pœnitus, qui hominem occiderat, fuit furcis suspensus.

Præterea quæro, quis sit iudex competens officialium, scilicet ad eos syndicandos? Respond. quòd de iure communi est princeps, qui ei concessit officia. Item præfectus prætorio, vel episcopus, vt est tex. in l. prima. C. vt omnes tam ciuil. quã mil. & in §. necessitatis. in Authen. vt iudi. sine quoquo suffra. Sed certè quidquid sit de iure communi, quælibet ciuitas, vel prouincia in hoc sua habet statuta & consuetudines, à quibus nullo modo est recedendum. Hodie enim non habemus istos præfectos prætorio in Italia, vt dicit Bald. de syn. post num. 1. qui tractatus est in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. procon. & Rõdinel. de syndic. nu. 6. in fin. Pariter etiam (vt attestatur Bald. in loco præallegato) illa iurisdictio episcopi, de generali, & rationabili consuetudine apud nos recessit ab aula. Idem etiam tam in episcopo, quàm in præfecto attestatur Paris Put. de syndi. fol. 129. nume. 1.

Sed hic incidenter quæro, nunquid isti syndicatores possint cognoscere etiam de delictis officialium non pertinentibus ad ipsum officium? Respond. quòd quidquid sit de iure, consuetudo obseruat, vt de omnibus cognoscant, modò commissa fuerint durante officio. Cæterùm de his, quæ ante, vel post officium commissa sunt, non pertinet ad eos cognitio, sed ad ordinarium & ita in practica seruari attestatur Amad. de synd. nu. 171.

Quæro nunc, quis sit iudex competens scolarium in criminalibus? Respond. De iure scholares habent in suos iudices episcopum ciuitatis, Rectorem gymnasii, & Lectores vniuersitatis, secundùm dispositionem authenticæ habita. C. ne filius pro patre. intelligendo illa verba, Domino, vel magistro suo, vt verbum Domino, significet legum præceptorem, & verbum, magistro, præceptorem medicinæ, vel artium, secundùm interpretationem glo. ibi, quam dicit esse communem Hora. de priuil. scholar. c. 64. col. prima. Sed quidquid sit de iure, hoc de Doctoribus, seu magistris non seruatur de consuetudine, vt dicit Bart. in d. authen. habit. nume. 4. quem refert Horat. in loco præallegato, cap. 65. in prima ampliatione. sed episcopus, & potestas ciuitatis in criminalibus sunt eorum iudices competentes. Et ita Bononiæ seruari attestatur glo. in d. auth. habita. in verbo, Si litem. & in §. illud. in verbo professores. in proœ. Digestorum. Idem attestatur Cagnol. in d. §. illud. nume. 282. Plus dicit Ab. disput. 6. Gandulphus clericus nu. 9. quòd communis consuetudo, quæ viget per omnia studia Italiæ, est quòd rector vniuersitatis (si est clericus) exerceret iurisdictionem etiam in clericos. Ego vidi in nonnullis ciuitatibus contrarium seruari, & in specie in gymnasio Papiensi, si scholaris est clericus beneficiatus, vel in factis, procedit episcopus, & rectos, si est laicus, procedit rector, & potestas. Et ita pluries rescripsit senatus, & in specie 12. Iulii. 1561. P. N. & 2. Martii 1562. P. N. Propterea

dic

dic seruandum esse in quolibet gymnasio consuetudinem, quæ ibi viget. Quod nota, quia, vt dicit Paris Put. de syn. fol. 419. in verbo, Scholaris in fin. scholares sunt primi, qui dant querelas contra officiales in syndicatu.

Quæro modo, quis sit iudex competens militum in delictis? Respond. De iure communi capitanei nullam habent iurisdictionem nisi in delictis militaribus, sed de more, & generali consuetudine belli, capitanei de omni crimine per armigeros, & pedites commisso cognoscunt, & puniunt, aut puniri faciunt, & ad capitaneos recurri solet, de qua consuetudine attestatur Boer. de custodia clauium, numero 29. in hoc autem ducatu habemus super hoc decretum conditum à senatu distinguens quomodo, & per quos iudices in delictis militum cognosci debeat, quod quidem senatusconsultum Illustrissimus Marchio Vasti tunc gubernator iussit ab omnibus militibus obseruari, quod tamen non semper fuit executum, Et vidi plerunque ex iussu senatus remitti milites delinquentes ad iudices loci, & econuerso, & in specie vidi remitti ad præfectum militum quendam militem cataphractum, qui alterum militem, dum esset in custodia, interfecerat. 11. Ian. 1557. P. N. Si vero aliquis miles reperitur condemnatus antequam militiam susceperit, si deinde capiatur à iudice ordinario, non remittitur capitaneo, sed mittitur executioni condemnatio, Et ita fieri debere rescripsit senatus in causa cuiusdam Bartholomæi Oldoini condemnati de atroci blasphemia 5. Mart. 1557. Vidi in hoc proposito, quæ dixi infra quæstio. 38. versi. Quæro etiam.

Modo quæro, quis sit iudex competens iudæorum delinquentium? Respon. quòd iudex laicus, non autem ecclesiasticus est eorum iudex competens, Ita colligitur ex tex. in clem. prima de iudæis, & ita dicunt Doctores, teste Anan. in Rubr. de Iudæis, nume. 9. Faciunt quæ dixi supra hoc eo. li. §. Blasphemiæ, ver. Sed pone.

Solet etiam quandoque dubitari, nunquid officialis possit cognoscere de iniuria illata sibi, vel alicui de eius familia, Tu dic, quòd Aut talis iniuria fuit illata sibi vel familiæ suæ tanquam officiali, & potest de ea cognoscere, Aut est illata sibi tanquã priuato, & non potest, Ita videtur colligi ex dictis Oldra. in consi. 7. vbi consuluit, quòd quidam dominus temporalis qui cõdemnauerat quandam mulierem sibi subditam, ex eo quòd facturas, seu maleficia in eius personam fecisset, tenebatur ad restitutionem, quia talis iniuria videbatur ei facta tanquam priuato. Et hanc distinctionem tenent communiter Doctores, vt dicit Alberic. in l. Senatusconsulto, post nume. 3. ff. de offic. præsid. Hanc etiam dicit esse communem opi. Alex. consilio 13. post nu. 10. versicu. Sexto præsuppono, lib. sexto. Roland. consi. 48. nume. 7. lib. secundo. Bene verum est, quòd si iniuria sibi illata tanquam priuato esset notoria, posset etiam super ea cognoscere, Et ita dicũt Doctores, vt ait Ana. in c. innotuit, numero 8. & 9 de maledicis. Dicit etiam Roland. in d. c. consi. 48. numero 2. quòd ita dicunt communiter scribentes, & nu. 14. dicit hanc conclusionem esse communiter receptam. Quod intellige, vt procedat, quando pro tali iniuria esset pœna à iure præfixa, sed si esset arbitrio ipsius iudicis imponenda, tunc vtique posset, vt suspectus recusari, & in omnem casum vbicunque agitur de iniuria illata officiali, superior semper debet esse promptus in committendo causam alteri cognoscendam, præsertim parte id petente, vel saltem in dando illi adiunctum, vt iudicia sine suspicione pertranseant. Dicit tamen Bald. in l. 1. C. vnde vi. prout illum refert Paris Put. de syn. fol. 275. nu. 5. & fol. 335. nu. 4. quòd quidquid sit de iure, hodie magni domini habent hoc de consuetudine, vt possint cognoscere de propria iniuria. Bene verum est, quòd ex eorum modestia eius cognitionem vt plurimum alteri committunt.

Quæstio. XXXVI.

SVMMARIVM.

Clericos pro delictis per eos commissis non posse puniri nisi à iudice ecclesiastico.

Et an

Et an hoc priuilegium sit clericis concessum à iure diuino, ibid.

Et an valeat consuetudo, quòd clerici possint criminaliter conueniri coram iudice laico, versi. Sed ea retenta.

Et an possit clericus hunc priuilegio renunciare, versiculo. Secundo infertur.

Et an clericus, citatus a iudice seculari pro delicto, teneatur comparere, & allegare coram eo priuilegium clericatus, versicu. Est autem.

Et an possit clericus pro crimine reconueniri coram iudice laico, versicu. Et hæc quidem.

Et an clericus illegitime natus gaudeat hoc priuilegio fori, versic. Habet etiam.

Et an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori, versiculo. Quæro an clericus.

Et quid si sit bigamus, ibid.

Et quid si vnicam tantùm vxorem duxit, sed illam post adulterium commissum cognouit, versi. Sed an ille.

Et quid si post delictum effectus fuit bigamus, versi. Sed pone.

Et an clericus coniugatus, qui non abstinet a negociationibus & armis, gaudeat priuilegio fori, versi. Hæc vero.

Et an clericus coniugatus, non incideus in habitu & tonsura clericali, gaudeat priuilegio fori, versi. Dixit clericum.

Et quis sit habitus & tonsura clericalis, ibidem.

Et quid si clericus coniugatus, qui ante delictum non incedebat in habitu, illum deinde post delictum reassumpserit, versiculo. Sed hic quæro.

Et quid si reassumat tonsuram post condemnationem, versiculo. Sed quid si clericus.

Et quid si clericus non deferat tonsurā, quia non habeat capillos, versiculo. Quæro nunc.

Et an clericus coniugatus, mortua vxore, recuperet omnia priuilegia clericis non coniugatis, competentia, ver. Vnum etiam scias.

Et an clericus non deferens habitum, perdat priuilegium ante quam sit ter monitus, versi. Hæc autem.

Et quid si facta sit generalis monitio in synodo, versi. Sed quid si facta.

Et quis iudex cognoscat super clericatus exceptione, ecclesiasticus an secularis, versi. Regulariter autem.

Et quis super habitu, & tonsura, versiculo. Dixi clericum, *circa fin.*

Et an clericus non deferens habitum & tonsuram, & immiscens se enormitatibus, amittat priuilegium fori, versicu. Quæro modo.

Et quid in clerico incedente in habitu, et tonsura, versi. Cæterum si clericus.

Et an clericus factus a principe officialis, si in officio delinquat, possit ab eo puniri, versicu. Quæro pone.

Et an clerici reperti cum armis possint a iudicibus secularibus puniri, versicu. Vlterius quæro.

Et an clericus, committens crimen læsæ Maiestatis contra Principem secularem, possit ab eo puniri, versicu. Quæro nunquid.

Et an clericus, deponens falsum testimonium coram iudice laico, possit ab eo puniri, versicu. Solet etiam. *Remissiuè.*

Et an clericus imputatus de assassinio, possit puniri per iudicem secularem, versiculo. Item quæro.

Et an hoc casu requiratur solemnis degradatio, versi. Sed quæro.

Et an requiratur sententia declaratoria, ibidem.

Et an talis clericus assassinus sit tradendus curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate, versic. Quæro etiam.

Et an clericus incorrigibilis possit puniri per iudicem sæcularem, versicu. Successiuè quero.

Et an super incorrigibilitate requiratur declaratoria, ibidem, versiculo. Sed quæritur.

Et an iudex secularis possit punire clericum, qui non sit prius degradatus, & traditus curiæ seculari, versiculo. Scias autem.

Et pro quibus criminibus clericis sit degradandus, versi. Scias etiam.

Et an clericus incorrigibilis sit tradendus curiæ secularis, versiculo. Dixi etiam.

Et an clericus propter contumeliam illatam suo episcopo sit tradendus curiæ seculari, versi. Hinc infertur.

Et an propter crimen, falsi, versic. Videamus etiam.

Et an pro enormi homicidio, versi. Pariter etiam.

Et an pro crimine læsæ maiestatis, versicu. Nunquid autem. Remissiuè.

Et an iudex secularis, cui traditus est clericus, possit illum punire corporaliter, ibidem, versi. Sed an iudex.

Et an si quis post delictum faciat se clericū vel monachum, gaudeat priuilegio fori, versi. Sæpenumero contingit.

Et an præsumatur suscepisse clericatum, in fraudem, versi. Sed in hoc.

Et an monasterium teneatur pro delicto ingressi, vers. Sed nunquid.

Et quid si in eodem delicto interuenerint clerici, & laici, an omnes sint ad iudicem ecclesiasticum remittendi, versic. Euenit plerunque.

Et quid si illata sit iniuria per laicum clerico, an cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticum, versic. Quæro, quid si per laicum.

Quomodo facienda sit remissio clericorum à iudicibus laicis ad ecclesiasticos, versiculo. Quæro quomodo.

Iudex ecclesiasticus an teneatur stare processui facto per iudicem secularem remittentē, versi. Vltimo quæro.

OMNIVM autem exceptionum, quæ in causis criminalibus ad declinandam iudicum iurisdictionem proponuntur, nulla frequentior est quàm clericatus, de ea igitur in primis videamus. Et quidem in hac materia facienda est conclusio, quòd iudex secularis nullo modo potest occasione alicuius delicti procedere contra clericum, aut religiosum, text. est in ca. cùm non ab homine. de iudic. Et hoc priuilegium, quòd scilicet clerici non possint iudicari à laicis, est eis concessum à iure diuino, & hæc est communis opinio, vt dicit Alciat. in d. capit. cùm ab homine, numero 2. Didac. Practica, quæstio 31. nu. 1. qui refert idem attestari Felin. in c. 2. col. 1. de maiorit. & obedien & Rochum, de consuetud. fól. 51. col. 4. & Rebuffum in concord. in rubr. de protectione. quæ tamen conclusio in puncto iuris non transit sine difficultate, saltem quo ad clericos, qui non sunt in sacris constituti.

Sed ea retenta infertur, quòd non valet consuetudo, quòd in causis criminalibus clerici conueniantur coram iudice seculari, vt colligi videtur ex text. in c. clerici. de iudi. & est communis opinio, vt ait Dida. in d. quæst. q. 31. nume. 5. quam ego etiam sequor, quo ad hoc vt non valeat consuetudo, per quam generaliter clerici pro criminibus subiicerētur iudicibus laicis, sed consuetudo particularis, quòd in aliquibus casibus, vel causis, & aliqui clerici, puta in minoribus constituti, possint puniri à iudice seculari, vtique valet, & ita in pluribus locis in practica indistinctè obseruatur. Vide quæ dixi infra quæst. 41. versi. Sed quid dicendum.

Secundò infertur, quòd non possunt clerici huic priuilegio tacitè, vel expressè renunciare, vt est tex. c. si diligēti. vbi Doctores omnes notant, de foro competen. & est communis sententia Doctorum, vt attestatur Boer. super consuetudi. Bituricen. fol. 26. col. 3.

Est autem hæc exceptio tantæ efficaciæ, vt à seipsa proponatur, & ideo nō tenetur clericus citatus per iudicem secularem occasione alicuius delicti coram eo per se, vel per procuratorem comparere, & exceptionem clericatus proponere, vt dicit Archid. in cap. 2. 15. quæstione 4. & est communis opinio, vt attestatur Fely. in c. veniens. in vltimis verbis. de accusat. Quod intellige, nisi in citatione exprimeretur talis causa, propter quam clericus teneretur coram iudice laico comparere, puta quia esset vasallus, iuxta ea, quæ dixi supra libro quarto. §. feudum. quæst. 90. vers. Sed quid si dominus. & versic. Et hæc quidem. Cæterùm in casibus, in quibus clericus non potest à iudice laico iudicari, licèt citatus sit prorsus contumax, non potest contra eum iudex secularis procedere, & si procedat, omnia sunt nulla, neque ipse tenetur hoc allegare, neque etiam post sen-

sententiam,& ita se consuluisse, & intellexisse,quòd ita fuit iudicatum, testatur Decius consi.241.in primis verbis. quem refert Didacus practi. quæstio. 33. nume. 2. Et si distulit illud allegare, non propterea poterit iudex laicus illum in expensis con demnare, sed est remittendus ad iudicem suum ecclesiasticum, etiam respectu refectionis impensarum,vt in facti contingentia iudicauit curia Neapolitana, teste Grãmat. voto 18. quem refert Carauita super ritu 65.magnæ curiæ. nume. 1. Quinimò etiam si deinde contigerit clericum carcerari,non potest cogi vt soluat,neque etiam pœnam ipsius contumaciæ, licet pecuniaria sit,sed est liberè dimittendus. Et ita in facti contingentia, decisum fuit in curia Delphin. vt per Guido Papæ decisio. 450. supra quæstione.licèt curia Neapolit.contrarium iudicauerit,vt per Grammati. voto 27.& malè, secundùm eum, quam decisionem curiæ Neapolitanæ aliter refert Foller.in prac. crimin. fo.63. nume.39. in fine. Scias tamen, quòd Barto.in l.non videtur la prima.nume.1.ff.de iudic.videtur tenuisse contrarium, quòd scilicet clericus citatus coram iudice laico, si non compareat, & alleget se clericum possit mulctari, & hoc nisi in citatione dictum sit. Citetur presbyter talis,vel aliquid aliud,ex quo appareat,quòd ille esset clericus,quod tamen iudices nostri temporis non solent apponere in suis citationibus, licet secundùm eum malè faciant, non tamen potest contra talem clericum contumacem perueniri ad secundum decretum, quia non dicitur latitare,ex quo non tenetur in eo iudicio respondere. Et illam opinionem Barto. seruari attestatur Aufre. in Apostill. ad decisio.Tholosa.165. Sed certè communiter Canon.tenent contra Barto. vt attestatur Cauens. super 235.ritu magnæ curiæ. numero vndecimo. Et ita quidquid seruetur in Gallia, apud nos clericus contumax in casibus, in quibus non tenetur comparere, non mulctatur, & si mulctatus fuerit, quandocunque doceat se clericum, solet talis mulcta reuocari, & annullari, & ita puto seruari debere à iudicibus Deum timentibus.

Et hæc quidem conclusio, quòd scilicet clericus non possit à iudice laico criminaliter iudicari, procedit,siue clericus pro crimine coram iudice laico conueniatur,siue reconueniatur, nam clericus non potest coram iudice seculari pro crimine ciuiliter, neque criminaliter reconueniri, & hęc est communis opinio,vt attestãtur scribentes in cap. at si clerici.de iudi. & in specie Imola,post numerum 5.& Deci.num.148. quem refert Berous ibi,nume. 150. Cardi. Alexan.in c.multi.col.pen. versi.in fi. glo. secunda,q.1.

Habet etiam locũ hæc conclusio, quanuis clericus sit illegitimus.licet enim illegitimè nati sint maximè odiosi sacris canonibus, vt dixi supra lib.2.§.filius.tamen ẽt clericus illegitimus gaudet priuilegio fori, & ita in facti contingentia decisum fuit per consilium Neapoli. vt refert Gramma. decis.81.

Quæro,an clericus coniugatus gaudeat priuilegio fori? Respond. quòd sic, nam propter coniugium non perditur priuilegium,ꝙ in criminalibus non possit puniri à iudice seculari, dummodo cum vnica tãtum, eaq; virgine matrimoniũ cõtraxerit, & habitũ clericalem, tonsuramq; deferat, vt est tex. in c.vnico. de cle.coniug. in 6. & est comm.opi.vt ait Dida.pract.q.31. post nu.7.ver.Prima igitur. Si verò sit bigamus potest à iudice laico puniri intellige tamẽ si propriè sit bigamus. s.si duas vxores duxerit, nã alij interpretatiuè bigami dicuntur,vt dixi sup.lib.2.§.clericus.& ideo non possunt à iudice laico puniri.

Sed an ille, qui vnam tantum vxorẽ duxit virginem, illamq; propter adulterium dimisit,& deinde ei reconciliatus est,dicendus est bigamus,quo ad hoc vt amittat priuilegium fori? Respon.Certè clericus,qui vxorem post adulteriũ ab ea commissum carnaliter cognoscit, etiam si ipse adulterium ignoret, dicitur bigamus secundùm comm.opi.etiam si ex præcepto ecclesiæ illam inuitus cognouerit,vt dixi in loco pręallegato.Nihilominus cùm talis interpretatiuè dicatur bigamus, dicendum est, ꝙ non amittit propterea priuilegium fori, & ita tenent concorditer omnes, vt attestatur Aufr.in decisi.Tholo.64. referens ita fuisse decisum in facti contingentia.

Sed pone, quòd aliquis clericus solutus commiserit aliquod delictum, & de eo fuerit accusatus, deinde postea effectus sit bigamus, nunquid erit curiæ seculari remittendus? Respon. quòd non, attenditur. n. status, in quo erat tempore delicti, Et ita conclusum fuit in curia Tholo. vt per Aufrer. decis. 377.

Qua ratione pariter etiam decisum fuit per consilium Neapo. quòd si clericus post commissum delictum vxorem duxerit, nō potest de eo delicto cognosci per iudicem secularem, sed debet ad iudicem suum ecclesiasticum remitti, prout cōclusum fuisse refert Gramma. decis. 10. non obstantibus (vt ipse ait) clamoribus fisci, quem refert Carauita super ritu 66. magnæ curiæ, nu. 9. qui tamen de hac decisione dubitat, vt ibi per eum.

Hæc vero omnia procedunt, dummodo talis clericus coniugatus abstineat à negociationibus, & armis, aliàs autem si ab eis non abstineret, posset non obstante clericatu per iudicem laicum puniri, Et hæc est communis opin. vt dicit Bertran. consi. 13. num. 5. lib. 8. Et quòd clericus coniugatus debeat abstinere à negociationibus, à quibus alij clerici non coniugati tenentur abstinere, aliàs priuilegium fori amittat, tenuit Inno. in c. fi. de vita & hon. cle. & ita firmant communiter doctores, vt dicit Alex. de Neuo, consil. 60. nume. 4. Quæ autem negociationes sint clericis interdictæ, dixi sup. lib. 2. §. Clericus.

Dixi clericum coniugatum gaudere priuilegio fori, dummodo incedat in habitu, & tonsura clericali, licèt hodie (secundùm aliquos) de consuetudine clerici coniugati non incedant in vestibus, & tonsura clericali, vt fatetur esse generalem consuetudinem Fulgo. consi. 123. num. 1. Sed quæro, quis dicatur in hoc proposito habitus clericalis? Respond. Omnes concludere videntur, quòd nō sit à sacris canonibus determinatus clericis aliqs habitus ab aliis distinctus, & ideo, quòd sit attendenda consuetudo regionis, Propterea ad iudicandum an aliquis incedat in habitu, & tonsura clericali, videndum est, an ille, qui in aliquo habitu incedit, prima facie si videatur in populo iudicabitur clericus, an autem laicus. Et certè vera est hæc conclusio, si affirmatiuè intelligatur, scilicet quòd sacri canones non constituunt specialiter clericis certum habitum, sed negatiuè non est vera, nam multi habitus sunt per sacros canones prohibiti à clericis deferri, vt videri potest in locis allegatis per Foller. in pract. crimina. fol. 64. nume. 42. & seq. Quid ergo si clericus deferat biretum, seu capitium bipartitum, seu virgatum, aut duorum colorum? certè non dicetur incedere in habitu clericali, & ita fuit iudicatum per curiam Thol. teste Aufre deci. 227. idemque si deferat colletum sic virgatum, vt eadem curia iudicauit decis. 252. Et refert Pract. Millei fol. 73. num. 8. quòd quidam clericus coniugatus, eo ꝙ habebat caligas bipartitas, Tholosæ reputatus fuit laicus, & pro crimine tanquam laicus fuit laqueo suspēsus. Et nota in hoc proposito, quòd quamuis secundùm opi. magis communem cognitio, an aliquis sit clericus, vel ne, pertineat ad iudicem ecclesiasticum, de quo videnda sunt ea quæ dixi infra versi. Regulariter autem, nihilominus si dubitetur super habitu, an sit clericalis, vel ne, hæc cognitio spectat ad iudicem laicum, non autem ad ecclesiasticū, Et ita decisum fuit in facti contingentia in Parlamento Delphi. vt refert Guid. Pap. deci. 138. & consi. 110. nu. 2. vbi pariter in facto ita consuluit.

Sed hic quæro, quid si clericus coniugatus, qui ante tempus commissi criminis non incedebat in habitu, & tonsura, reassumpserit habitum & tonsuram, & incontinenti aliquod crimen commiserit, nunquid gaudebit priuilegio fori? Resp. Ioā. And. in c. Ioan. in 4. quæst. de cler. coniug. tenuit, ꝙ sic, referens ita fuisse Paduæ determinatum, licèt communiter doctorib. (vt ipse ait) non placuerit, & illum sequūtur communiter scribentes, vt dicit Alex. consi. 8. post nu. 4. lib. 1. & cons. 149. nu. 7. lib. 6. quem refert Marsil. singu. 480. Apud doctores, Hanc etiam dicit esse communē opin. Dida. in d. quæstio. pract. 31. post nume. 7. ver. Quinto potissimum, secundùm quam in facti cōtingentia consuluit Christopho. de Castil. consil. quinto. Quod tamen ego intelligo vt procedat, nisi talis clericus

ricus habitum, & tonsuram reassumpsisset in fraudem, vt etiam dixi infra statim, versi. Sed quid si clericus.

Sed quid si clericus coniugatus, solitus aliquando deferre tonsuram, fuerit condemnatus tempore, quo non habebat tonsuram pro aliquo delicto per eum commisso, nunquid si reassumat tonsuram, & deinde captus sit à iudice seculari, poterit ab eo puniri? Respond. quòd non, sed est remittendus ad iudicem ecclesiasticum, Et ita fuit decisum per curiam Tholos. teste Aufre. decisio. 104. Hoc tamen locum non haberet, vbi appareret, quòd ipse clericus reassumpsisset habitum, & tonsuram in fraudem, vt pariter in facto fuit iudicatum per eandem curiam Tholosanam, vt refert Aufre. decisio. 144. vbi dicit, quòd ita tenēt communiter legistæ, & decisi. 147.

Quæro nunc, quid si clericus non deferat tonsuram, quia non habet capillos? Respond. quòd excusatur, & ita conclusum fuit in curia Tholos. vt per Aufrer. decisi. 256. Nam ad impossibile nemo tenetur. Quod nota pro clericis, quibus morbo gallico implicitis aliquando solent capilli cadere.

Vnum etiam scias, quòd clericus coniugatus, qui vnicam tantùm, & virginem vxorem duxit, ea mortua, recuperat omnia priuilegia, quæ competunt clericis non cōiugatis, Ita dicit Abb. in c. clericus, el secundo, numero 4. de vita, & honest. cleri. cuius opinionem ferè vnanimi sententia probāt omnes, vt attestatur Didac in d. practi. q. 31. post num 7. versi. Quintò potissimum, in fine.

Hæc autem, quæ de clerico non deferente habitum, & tonsuram dicta sunt, intelligi debent vt procedant in eo, qui est coniugatus. Cæterùm clerici non coniugati, licèt non incedant in habitu, & tonsura, gaudent priuilegio fori, nec possunt à iudice laico puniri, cap. si iudex laicus de senten. excom. in sexto. Bene verum est, quòd si talis clericus fuerit ter monitus à suo prælato, vt deferat habitum, & tonsuram, & ipse (neglectis monitionibus) adhuc incedat sine habitu, & tonsura, tunc in omnibus reputatur pro laico. Et hæc est differentia in hoc proposito inter clericum coniugatum, & non coniugatum, nam clericus cōiugatus, eo ipso quòd non desert habitum & tonsuram, absque alia monitione amittit priuilegium fori, Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac prac. quæst. 32. post nu. 1. Clericus autem non coniugatus non amittit priuilegium nisi post monitionem, Et hæc est communis opi. vt ait Didac. in d. quæstio. 32. nu. 1. Et ita videtur communiter practicari, vt dicit Imola in ca. fina. post nume. 7. versicu. aduerte tamen, de vita, & honesta. clericor. Sed certe Alexand. de Neuo consi. 59. nume. 4. dicit verum non esse quòd ita seruetur, & re vera apud nos non seruatur, nam clerici, qui non sunt in sacris, neque habent beneficia, si non incedunt in habitu, & tonsura, puniuntur indistinctè per iudices seculares, etiam si à suo prælato moniti non fuerint, Et ita rescripsit senatus p̄tori Bobii, & vicario episcopali eiusdē ciuitatis, qui contra huiusmodi obseruantiam quandam inhibitionem fecerat ipsi prætori, quam postea reuocauit. 7. Augusti. 1562. P. N. In Regno autem Neapol. seruatur, quòd clerici etiam in minoribus constituti, & habentes etiam solummodo primam tonsuram, gaudent priuilegio fori, etiam si non incedant in habitu clericali, vt pluries decisum fuisse in sacro consilio refert Grammat. voto 33. in fin. & super constit. Regni, fol. 3. col. 4. post nume. 4. Vbi tamen subdit, quòd post promulgatum quandam constitutionem Papæ Clementis, & deinde Papæ Pauli aliter fuit obseruatum contra clericos non beneficiatos, neque in sacris constitutos. Quinimò Alexand. in consi. præallegato, nume. 6. in fin. tenuit, quòd quantum ad amissionem priuilegii clericalis circa forum, nulla sit differentia inter clericos in minoribus, & clericos in sacris constitutos, & allegat plures id tenentes, subdens, quòd hanc opinionem, quòd clericus se gerens pro laico, deprehensus in crimine, possit puniri per iudicem laicum, communiter videntur tenere Doctores, forte moti hac ratione, quia his temporibus prælati reddunt se valde difficiles in huiusmodi monitionibus faciendis, vt etiam dicit Afflict. super prima parte constitutionum Regni. Rubrica tertia, post numero 20.

&

& ne eorũ iurisdictio restringatur, potius tolerant vitia clericorum eis subditorum. Quod an benefactorum sit, Deus ipse iudicet. Cæterùm clericus beneficiatus, licèt incedat armatus vt miles, non potest à iudice laico puniri, & ita declarauit Senatus in causa cuiusdam Ludouici Scribani. 21. Maij 1554. P.N.

Sed quid si facta sit monitio generalis in synodo, nunquid illa vnica sufficiat pro trina monitione? Respond. ꝙ sic, modò fiat expresse sub pœna priuationis priuilegij clericatus. Ita tenuit Hostien. in c. 1. ne clerici, vel monachi. & est communis opi. vt dicit Alex. de Neuo consi. 60. num. 14. Talis. n. monitio in synodo facta, habet vim constitutionis, in qua regulariter vnica sufficit monitio, neq; plures requiruntur.

Regulariter autem si clericus captus sit per iudicẽ secularẽ debet remanere pœnes eum donec fuerit cognitum per iudicem ecclesiasticum de clericatu, & comperto ꝙ sit clericus, debet remitti ad eundem iudicem suum ecclesiasticum, Et ita seruari attestatur Affli. in d. rub. post nume. 19. Hæc enim probatio & cognitio, an aliquis sit clericus, siue ecclesiasticæ iurisdictionis, debet fieri coràm iudice ecclesiastico, non autem coràm iudice seculari, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ripa in c. decernimus, post numerum 4. versic. Sed coràm quo, de iudi. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Dida. in practi. qõ. 33. num. 1. vbi etiam attestatur ita seruari in Hispania. In hoc tamen Ducatu aliter seruatur, nam clericus cõtra quem procedit iudex secularis pro aliquo delicto, exhibet coràm ipso iudice seculari iura sua, & instrumenta, & eis visis, iudex secularis illum remittit ad suum iudicem ecclesiasticum, vbi sit in casu remissionis, Et ita seruari debere rescripsit Senatus Prætori Laudæ in causa cuiusdam Bartholomæi de Basilica Petri, qui faciebat se clericum beneficiatum 5. Nouembris 1556. P. N. Illi tamen, qui non sunt constituti in sacris ordinibus, neque deferunt habitum & tonsuram, vltra clericatum tenentur exhibere titulum beneficij, & probare, quòd sint etiam in quasi possessione ipsius beneficij, aliàs non remittuntur ad iudices ecclesiasticos, vt suprà dixi. Cæterùm si sit controuersia non super clericatu, sed super habitu vel tonsura, iudex laicus proculdubio est super eo iudex competens, vt dixi supra versi. Dixi clericum, circa fin. Debet autem iudex ecclesiasticus, statim quòd ei innotescit clericum sibi subditum à iudice seculari detineri, illũ repetere, aliàs posset tanquam negligens ab administratione deponi, & forte etiam criminaliter puniri, prout in facti contingentia consuluit Chassen. consi. 38.

Quæro modo, quid si clericus, qui non defert habitum, & tonsuram, immisceat se enormitatibus, nunquid etiam si à prælato suo non fuerit ter monitus, amittat priuilegium fori, ita vt possit à iudice laico puniri? Respond. Hæc est ardua quæstio, in qua Doctores multum variè loquuntur, & tota pendere videtur ab intellectu text. in capitu. perpendimus de sentent. excomm. Ex quo secundùm Doctores magis communiter colligi videtur, quòd sacerdos, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormitatibus, amittat priuilegium fori, ita vt possit à iudice seculari puniri, Et plures opinio. recenset Capic. decisi. 161. in causa Crusconi, licèt non dicat quid in illo casu fuerit iudicatum. In hoc igitur articulo aliqui dicunt, quòd clericus qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormibus, nõ propterea amittit priuilegium fori, nisi prius etiam fuerit à suo episcopo vel prelato admonitus trina monitione, vt à predictis desistat, & habitum reassumat, Et hanc dicit esse communem opin. Roland. consil. 4. nume. 31. lib. 1. referens id attestari Alexand. in consilio 8. lib. 1. de quo infra mentionem faciam, Viuius, qui alios refert (vt ipse ait) idem attestantes, in lib. communium opin. in verbo, Clerici à potestate, Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. num. 63. Et dicit etiam Albe. in secunda parte statutorum, quæstio. 42. se vidisse communiter seruari, ꝙ exigatur monitio, & si post monitionem se non correxerint, perdat tunc priuilegium clericale, & subiaceant iudici seculari, quem refert, & idem attestatur Cepolla consilio crimi. 11. versiculo, Quintum etiam requiritur. Alij, vt Cardina. in dicto cap. perpendimus, faciun

ciunt differentiam, an talis clericus immiscens se enormitatibus interficiatur ab aliquo priuato, an autem à iudice, & dicunt, quòd priuatus poteſt illum interficere, abſque eo quòd incurrat excommunicationem, ex quo propter delictum eſt ipſo iure priuatur priuilegio, cap. ſi quis ſuadente diabolo, decimaſeptima quæſt. 1. de quo priuilegio dixi infra quæſt. 77. verſic. Percutiens clericum, & aliis ſeq. Secus autem in iudice, quia (ſecundùm eos) cum puniendo talem clericum iudex violet immunitatem fori eccleſiaſtici, non effugit pęnam excommunicationis, & dicit Card. quò illud capitu. perpendimus communiter ita intelligitur, quòd ſcilicet ille comes vt priuatus, illum presbyterum interfecerit. Sed certè hoc nullo modo eſt tenendum, & expreſſe illud reprobat Alex. de Neuo in dicto conſil. 59. nume. 12. dicens, quòd Card. in hoc verum non dicit, & quòd imò cæteri Doctores, nemine diſcrepante, tenent, quòd non incurratur excommunicatio propter mortem talis clerici, quia priuatus erat priuilegio fori, & quòd communiter intelligunt illum text. quòd comes tanquam iudex, non tanquam priuatus, interfici fecerit illum presbyterum, Et certe eſſet abſurdum aliter dicere, vt demonſtrat late Alexan. de Neuo in loco præallegato, & aperte hoc ſonant verba tex. dum dicit à B. committe iuſſus eſt fuſtigari, qui poſtea eius mandato traditus patibulo expirauit, quæ verba fuſtigationis, & patibuli non conueniunt priuatæ vindictæ, ſed publicæ iuſtitiæ. Gofred. autem relatus per Alex. de Imola in allegato conſi. 8. poſt nu. 2. dicebat, quòd ille tex. in d. ca. perpendimus, procedit in clerico conſtituto in minoribus, vt ſcilicet ſi dimittat habitum, & tonſuram, & immiſceat ſe enormitatibus, amittat priuilegium fori, non autem in clerico in ſacris conſtituto. Sed certè hoc expreſſe repugnat tex. d. c. quod expreſſe loquitur in ſacerdote, & ideo ſubdit Alex. de Imola ibi, quòd iſte intellectus non eſt tenendus, ſed quòd verior, & magis communis intellectus eſt, quòd ca. perpendimus, locum habeat in priuilegio canonis ſi quis ſuadente, de quo dixi infra quæſt. 77. verſicu. Sed an percutiens, non autem priuilegio fori, nam iſtud (ſecundum eum) non amittitur niſi præcedente monitione, & reuera negari non poteſt, quin iſte intellectus multum applaudeat literæ illius cap. dum dicit, propter hoc ad obtinendam abſolutionem apoſtolicam ſedem adire cogantur, quæ verba magis videntur conuenire excommunicationi, quæ infertur ex diſpoſitione canonis ſi quis ſuadente, quàm illi, quæ infertur propter violatum priuilegium fori. Et quòd monitio requiratur, dicunt in pract. ſeruari Alberi. & Imola in locis per me ſupra relatis, Et ſecundùm hanc opinio. Alexand. de Imola in d. conſi. 8. dicit milies imò ſemper fuiſſe iudicatum per curiam, & conſilia Neapoli. Gramma. ſuper conſtitu. Regni, folio 29. col. prima, verſicu. Decimo vbicunque. Sed tamen neque iſte intellectus eſt communis, nam vt fatetur Cardi. ibi in decima oppoſi. ſcribentes indiſtincte tenent, quòd ſi clericus, dimiſſo habitu clericali, immiſcet ſe ſæuis, perdet omne priuilegium, etiam quo ad forum, etiam ſi non fuerit ter monitus, Prout illum refert, & atteſtatur hanc eſſe communem opin. Alexand. de Neuo in allegato conſil. 59. poſt nume. 20. Aliqui vero licet tranſeant cum hac ſententia, quòd ſcilicet non requiratur monitio, addunt tamen, quòd talis clericus non modo immiſcuerit ſe enormitatibus, & ſæuis, ſed diu etiam in illis perſeuerauerit, Et ita in hanc opin. tanquam magis communem obſeruari, & tempore ſuo obſeruatam fuiſſe aſſerit Aufrer. in repe. clem. primæ, de offic. ordin. in prima regula, nume. 27. quem refert Boſſ. in titu. de foro compe. nu. 139 Pract. Conradi, fol. 247. in decimanona limitatione, & Grammat. in loco ſupra allegato, Didac. pract. quæſt. 32. poſt nume. 2. verſic. Tertio hic erit, vbi etiam dicit, ꝙ credit eam moribus receptam in clericis primæ tonſuræ. Et dicit Caſſ. ſuper conſuet. Burgun. fol. 50. num. 55. quòd hanc opi. vidit communiter obſeruari, exempla tamẽ, in quibus idem Aufrer. refert dictam opinio. obſeruatam fuiſſe, non ſunt in clericis, qui diu in enormitatibus perſeueraſſent, ſed in his, qui aliquod delictum enorme, &

ſæuum

ſæuum perpetraſſent, ſcilicet in clerico, qui occiderat per inſidias virũ, cuius vxor erat eius adultera,& in alio, qui commiſerat crimen læſæ maieſtatis, & huiuſmodi. Hanc eandem opinionem nulla facta mentione de perſeuerantia tanquam magis cõmunem obſeruatam fuiſſe refert Boe. deci. 69. nu. 16.& ſeq in clerico, qui ex propoſito occiderat quendam barbitonſorem, & in aliis, prout etiam multa huiuſmodi exẽpla in primo delicto enormi abſque vlla perſeuerantia, aut reiteratione refert Guli. de Benedictus in 2. parte repe. c. Raynutius. fo. 81. nu. 149 & ſeq. ſecũdùm quam etiam deciſum fuit per parlamentum Tholoſo. teſte Guid. Papæ deciſio. 138. in camera conſilii. Ex quibus omnibus apparet quòd ſecundùm magis communes deciſiones præallegatas,& conſuetudine approbatas, clericus ſiue in ſacris, ſiue in minoribus conſtitutus, qui dimiſſo habitu clericali aliquod enorme delictum committit, etiam nulla monitione præcedente, amittit priuilegium fori, & poteſt à iudice laico puniri. Et ab hac opinione putarem nõ eſſe conſulendo aut iudicando recedendũ, ſalua ſemper determinatione sãctæ matris eccleſiæ. Et re vera videmus, ꝙ prælati clericos criminoſos (vt plurimum) leuiter caſtigant, & licèt quandoque eos ad perpetuos carceres condemnent, tamen illos poſtea relaxant plerunque, ac dimittunt, ex quo oritur in populo ſcandalũ, videre clericũ, & laicum eiuſdem delicti reos adeo diuerſimode puniri, vt ſcilicet laicus pœna mortis afficiatur, & in fruſtra ſcindatur, clericus antem aliqua leui pœna caſtigatus per forum ambulet. Idemque populus contra prælatos,& clericos intumeſcit,& murmurat, vt dicit Anch. in c. ea, quæ fiunt. de regu. iu. in 6. & alii, quos refert Boer. in d. deciſio. 69. nu. 9. propterea non eſt mirum, ſi quandoque iudices ſeculares in remiſſionibus clericorum ad iudices eccleſiaſticos faciendis, difficiles ſe præſtant.

Cæterùm ſi clericus incedat in habitu, & tonſura, ceſſant hæc omnia, nam quantumcunque grauia crimina committat, & illa reiteret, in eiſq; perſeueret, nunquam efficitur de foro ſeculari. Et hanc dicit eſſe communem opinionem Boſſ. in titu. de foro competen. poſt nume. 134. & ita ſemper vidi obſeruari. Bene verum eſt, quòd ſi clericus eſſet ſeditioſus, & turbaret publicam quietem, ſolet ſenatus, etiam quòd ſit in ſacris, illum ad tempus eiicere ab illa ciuitate, vel loco, quam perturbat, prout factum fuit proximis annis in quodam archipresbytero. 18. Auguſti. 1559. P. N. Et poteſt talis prouiſio tolerari, quia videtur facta non minus ad beneficium ipſius clerici, ne ſcilicet offendatur, quàm aliorum. Vidi etiam per ſenatum condemnari ad triremes per decennium quendam fratrem Deſiderium ex monaſterii Caſtellatii, qui confeſſus fuerat ſe totondiſſe pluries monetam. 14. Septembris 1560. A. C. habita tamen prius fide ab eius ſuperiore, quòd fratres habebant illum pro incorrigibili,& pro membro putrido. Faciunt quæ dixi infra, verſiculo. Succeſſiuè quæro.

Quæro. pone, quòd clericus fuerit admiſſus per principem ad aliquod officium ſeculare,& in ipſo officio deliquerit, nunquid poterit ab ipſo principe, vel alio iudice ſeculari puniri? Reſpond. quòd non, etiam ſi tantùm in minoribus ſit ordinibus conſtitutus. Et hanc eſſe communem opinionem atteſtatus Aufrer. in dicta cle. prima. numero vigeſimoquinto de offic. ordin. quem refert Didacus in pract. quæſtio. 33. poſt numerum ſextum. Subdit tamen Aufre. in loco præallegato, quòd hæc concluſio in Gallia non ſeruatur in practica, & ita etiam videmus quotidie principes ſeculares tales clericos etiam in ſacris conſtitutos priuare officio, & etiam multare pœnis pecuniariis, vbi qualitas facti hoc exigit, vt etiam dicit eſſe conſuetum ſeruari in Regno Franciæ Gul. Benedict. in prima parte capitu. Raynutius. fol. 81. nume. 355. licèt fortè de iure male ſuſtineri poſſet.

Vlterius quæro, nunquid clerici reperti cum armis prohibitis ex formt ordinũ, & proclamationum principis ſecularis, poſſint à iudice laico puniri? Reſpond. Reſolutio huius quæſtionis videtur pendere ab illo articulo, nunquid talia edicta ligẽt clericos, in quo mihi ſemper placuit opi. affirmatiua, quæ ẽt eſt magis communis

vt dixi supra lib. 1. Et pater ex auctoritatibus allegatis per Didacum in pract. quæst. 33. nume. 7. ex quo talia proclamata concernunt publicam vtilitatē,& quietem totius populi, præterea que armorum vsus nō modò de iure ciuili, sed etiam de iure canonico est interdictus, vt ibi dixi. Hac igitur opinione retenta, dic quòd si clerici fuerint reperti cum ipsis armis prohibitis, potest iudex laicus, & seu eius familia ipsos spoliare, & arma eis auferre, neque tenentur illa eis restituere, Et ita passim obseruatur, & in specie id in Hispania seruari attestatur Didac. in d. q. 33. num. 7. & li. 2. resolutionem cap. 20. in fine. Plaza. lib. 1. delictorum. cap. 8. nume. 26. Aliàs sequeretur, quòd clerici possent cum armis liberè vagari, & impunè turbare quietem ciuitatis, quod esset absurdissimum, & nullo modo tolerandum. Quo verò ad pœnam corporalem, credo, quòd contra eos exequi non possit, sed si sit pecuniaria, bene posset exequi, non tamen potest iudex secularis ab eis illam exigere, sed sunt puniendi per iudicem suum ecclesiasticum, secundum opinionem Io. de Platea. in §. item lex Iulia. Instit. de pub. iud. Et ad hunc effectum iudex, & familia secularis posset & deberet talem clericum cum armis deprehensum impunè detinere, & consignare suo iudici, vt illum puniat, iuxta ea quæ dixi supra quæstio. 28. versi. Si verò loquimur. Et licèt Didacus in loco præallegato dicat, ꝙ fortè non tenebitur iudex ecclesiasticus eis imponere pœnam comminatam in ædictis principis secularis, sed solùm eos punire pœna arbitraria, ego in pœna pecuniaria credo, ꝙ tenebitur eam illis imponere, non enim video, quomodo dicerentur clerici ligari huiusmodi ædictis, vt est communis conclusio, cum qua etiam ipse sentit, nisi ligarentur etiam pœna pecuniaria in eis imposita. Benè quo ad pœnam corporalem, teneo, quòd nullo modo eos liget. Cæterùm quidquid sit de iure in Gallia iudices seculares puniunt clericos arma vetita deferentes, vt attestantur multi, quos refert Didacus in loco præallegato, Chassen. super consuetudi. Burgund. fol. 52. nume. 79. vbi refert etiam hic Mediolani dum ipse esset vicarius iustitiæ, captum fuisse quendam clericum de nocte cum armis, qui fuit punitus pœna pecuniaria, & euasi corporalem. In Gallia autem dicunt hoc eis licere ex priuilegio Roman. Pontificis.

Quæro, nunquid clericus committens crimen læsæ maiestatis, possit puniri per principem, aut iudicem secularem, cui sit temporaliter subditus? Respond. De iure loquendo, quòd non, clericus enim non dicitur propriè committere crimen læsæ maiestatis, cùm non sit verè subditus, vt dixi supra §. læsæ maiestatis. versicu. Vidi quandoque. Et ita reperio in facti contingentia consuluisse Barba. consilio 22. in primo, dubio lib. 3. Roland. consi. 4. lib. 1. Tamen de facto principes seculares pluries seruant contrarium, quia in hoc crimine, cùm agatur de ipsorum vita, aut statu, non solent clericos remittere ad iudices suos ecclesiasticos, sed ipsi per suos iudices illos examinari faciunt, & torqueri, & quandoque etiam suspendi, & possent fortè principes, & iudices seculares hoc facientes excusari per tex in cap. perpendimus. de senten. excommun. & ea, quæ dixi supra, versiculo, Quæro modo. Sed nunquid clericus postquam erit iudicatus à iudice suo ecclesiastico, quòd commiserit tale crimen læsæ maiestatis, erit deinde degradandus, & tradendus curiæ seculari? Respon. quòd proculdubio est degradandus, non tamen actualiter, sed verbaliter tantùm, & hæc est communis opinio, vt dicit Cur. Iun. consi. 159. numero primo. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opinionum. in litera E, numero 99. Et licèt Abb. in dicto capitu. at si clerici. in principi. in vltimis verbis. tenuerit quòd est deinde tradendus curiæ seculari, tamen communis opinio videtur esse in contrarium, vt ait Bossius in titulo de foro competenti. numero 137. & in titulo de crimine læsæ maiestatis, post numero 86. Nemo est qui nesciat hoc crimen læsæ maiestatis esse atrox, & enorme, propterea dicerem iudicem ecclesiasticum posse talem clericum, etiam non expectata incorrigibilitate, tradere curiæ seculari, non tamen teneri, iuxta ea quæ dixi infra versiculo Pariter etiam.

Solet

Solet etiam quandoque dubitari. nunquid clericus deponens falsum testimonium coram iudice laico, possit ab eo puniri, dixi infra quæstio. 38. versiculo, Sed dic quæro.

Item quæro, nunquid clericus imputatus de assassinio, possit puniri per iudicem secularem? Respond. quòd sic. tales enim assassini sunt diffidati à toto populo Christiano, & possunt à quocunq; impune offendi, vt est text. in cap. vnico de homic. in sexto, & dixi sup. hoc eo. li. 4. Assassinium, versi. Sed quæro.

Sed quæro, Tu scis, quòd in casibus, in quibus clericus potest puniri à iudice seculari requiritur solemnis degradatio, & traditio curiæ secularis, vt dixi inf. vers. Scias autem, & seq. nunquid hæc etiam requiruntur, quando clericus de assassinio imputatur? Respondeo, quòd non requiritur actualis, neque solemnis depositio, vel degradatio, & est communis opinio, vt dicit Lambert. in cap. primo, quæstio 11. nume. 88. de hæret. in sexto, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo iudex laicus potest, Diaz in practi. crimi. canon. ca. 91. Didac. libro secundo resolutionum, cap. 20. post nume. 10. vers. Sexto deducitur, Plaza libro 1. delictorum. capi. 19. nu. 26. referens idem attestari Remig. Gon. de immunitate ecclesiarum, fo. 144. fallen. 15. num. 10. Et ita in practica obseruatur, vt ait Diaz in d. c. 92. quem refert Pract. Conradi, fol. 247. versi. 18 fallit. Bene verū est, quòd requiritur sententia declaratoria, per quàm iudex pronuntiet ipsum esse assassinium, & hæc est communis opin. vt dicit Pract. Carer. fo. 289. num. 11. Capic. decis. 112. num. 2. Plaza in d. c. 19. num. 27. qua declaratione sic facta, non requiritur alia sententia, per quam imponantur pœnę contentæ in d. c vnico, sed statim illas incurrit ipso iure, & facto, Et ita dicit tenere cōmuniter omnes Doctores Alexan. consilio 166. numero 5. lib. septimo. Sed nunquid talis declaratoria fieri potest per iudicem secularem, an autem requiritur in primis, quòd iudex ecclesiasticus pronuntiet ipsum clericum esse assassinum? Respond. De iure res videtur clara, quòd spectat ad iudicem ecclesiasticū, sed de consuetudine ego video apud nos seruari, quòd si talis clericus est in fortiis iudicis secularis, non fit aliqua declaratoria super hac qualitate, neque per iudicē ecclesiasticum, neque per secularem, sed reiecta exceptione clericatus, proceditur ad vlteriora contra talem clericum imputatum de assassinio, & retinetur in curia seculari iudicandus, & deinde perfecto processu, & constito de assassinio, fertur per ipsum iudicem secularem sententia declaratoria vnà cum ipsa condemnatione. Et ita etiam reperio in facti contingentia obseruatum fuisse per consilium Neap. vt attestatur Capic. in allegata decis. 112. nume. 4. & seq. & decis. 155. post num. 25. versi. Sed hanc sententiam, & Gramm. voto 8. & voto 11.

Quæro etiam, Tu scis, quòd regulariter clericus propter aliquod quamuis graue delictum non traditur curiæ seculari, nisi sit incorrigibilis, vt dixi infra versic. Dixi etiam, nunquid ergo propter crimen assassinij erit tradendus curiæ seculari nō expectata incorrigibilitate? Respondeo. quòd sic & est communis opi. vt dicit Guliel. de Benedic. in quæst. de homici. quam posuit post repet. cap. Raynutius, fol. 41. in fi. quem refert Plaza in d. c. 19. post nume. 26. Et licèt ipse videatur sentire contrarium, ex quo iste casus (vt ipse dicit) non est specialiter exceptuatus à regula, non tamen est à communi opinione recedendum, quæ innititur verbis tex. in d. c. vnico expresso disponentis, quòd absque vlla depositione vel sententia, ipso iure, & facto relinquatur curiæ seculari, in qua seculari curia parum curamus, an quis sit incorrigibilis, vel ne, vt est omnibus notissimum.

Successiuè, quæro nunquid clericus, qui sit incorrigibilis, possit puniri per iudicē secularem? Respond. quòd regulariter, licèt sit incorrigibilis, non potest puniri à iudice laico, nisi prius sit degradatus, & traditus curiæ seculari, Scias tamen, quòd si talis clericus sit verè incorrigibilis, eo casu vtique poterit per iudicem secularem absque vlla degradatione puniri, & hoc etiam, si sit in sacris constitutus, Et est communis opinio, vt atte-

ſtratur Didacus practi. q.32.poſt nume.2. verſi. Secundo eſt adnotandum. Scias etiã, ꝙ quando clericus incorrigibilis non poteſt puniri ab eccleſia, poteſt ipſo iure cõprimi à iudice ſeculari, abſque alia degradatione. Et hæc eſt communis opin. Mod. vt dicit Are. in cap. cum non ab homine, poſt numerum 39. verſi. Tertia fuit opin. de iudi. quem refert Diaz in prac. cum ca no.ca. 131. Et ita aliquando ſeruatũ fuiſſe per Senatum dixi ſupra, verſic. Cæterùm ſi clericus.

Sed quæritur, nunquid requiratur declaratoria, ſuper huiuſmodi incorrigibilitate prius, quàm clericus poſſit per iudicem laicum puniri? Reſpond. Fely. in d.ca. cum non ab homine, poſt numero 10. dicit, ꝙ poteſtas, quæ datur iudici ſeculari ſuper clerico incorrigibili, nõ exercetur, niſi declaretur qualitas incorrigibilitatis & dicit quòd ita colligitur ex omnibus dictis doctorum communiter. & Felinum refert & ſequitur Diaz in allegato, capitu. 131. Boſ. autem in titu. de foro compet. nume. 132. dicit, quòd clericus, qui non incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, ſi præceſſit trina monitio, ille vero, qui incedit in habitu, dicitur incorrigibilis, quando primo eſt depoſitus, ſecundo excommunicatus, tertio anathematizatus, & adhuc in contumacia perſeuerat, Qua forma ſeruata, dicit ipſe, quòd abſque alia declaratione efficitur fori ſecularis, & ſubdit, quòd ita tenent communiter Doctores, licèt poſtea dicat quòd illa forma raro videtur in vſu, Cæterùm Chaſſen. ſuper conſuetud. Burgund. fol. 51. poſt nume. 66. dicit, quòd in curia Pariſi. obſeruatur, quòd poſt binam remiſſionem de delictis, pro quibus ingeritur pœna mortis, clericus habetur pro incorrigibili tam in odium incorrigibilitatis, quàm in odium iudicis eccleſiaſtici negligentis eum corrigere, Idem etiã declaratum fuiſſe per Parlamentum Pariſiẽ. in criminibus, in quibus pœna mortis nõ ingerebatur, refert Papo libro primo. titu. 6. Arreſto 5. quæ obſeruantia mihi ſatis placet.

Scias autem, quòd regulariter clericus in ſacris conſtitutus, non poteſt propter quodcunque etiam enormiſſimum crimẽ à iudice ſeculari puniri, niſi prius ſit à iudice eccleſiaſtico degradatus, & traditus curiæ ſeculari. Et hoc omnes fatentur, vt ait Dida. practi. quæſt. 32. num. 2. Duo itaque requirũtur ad hoc vt iudex laicus poſſit clericum punire, primum, ꝙ ſit degradatus, ſecundum, quòd ſit traditus curiæ ſeculari. Degradatio autem eſt duplex, verbalis, ſ. & actualis, vt dixi infra quæſt. 74. Et effectus huius differentiæ eſt maximus, nam quando degradatio eſt tantummodo verbalis, iudex laicus nullam habet iuriſdictionem in clericum ita degradatum, niſi tradatur etiam curiæ ſeculari, vt dixi, ſed ſi ſit actualiter degradatus, poteſt iudex ſecularis eum punire abſque alia traditione, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Alcia. in d. capit. cum non ab homine, numero 108 prout illum refert Villalob. in ſua collecta communium opinio. in littera C. numero 71.

Scias etiam, quòd clericus non eſt degradandus niſi pro tribus criminibus, ſcilicet hæreſis, falſi commiſſi in litteris Apoſtolicis, & conſpirationis in proprium epiſcopum, Et hæc eſt communis theorica Doctorum, vt ait Guliel. de Bened. poſt tertiam partem repetitionis, capi. Raynu. in quæſtio. de homic. nume. 3. & ſeq. quem refert Foller. in pract. crimi. cano. fo. 272. nume. 23. In aliis autem quantumcunq; grauibus delictis ſufficit ſola depoſitio abſque degradatione, Et ideo quamuis clericus commiſerit crimen enorme, & grauiſſimum, etiam ſi occidiſſet ſummum Pontificem, non debet degradari, ſi paratus ſit ſe corrigere, ſed debet detrudi perpetuum carcerem, vel in monaſteriũ, Et eſt communis opinio. vt dicit Boſſ. in titu. de foro compet. numero 136. Sed certè quicquid ſit de iure, contrarium obſeruatur in practica, vt dixi infra verſiculo, Pariter etiam.

Dixi etiam, quòd ad hoc vt clericus in ſacris conſtitutus poſſit puniri a iudice laico, requiritur vltra degradationem quòd ſit traditus curiæ ſeculari, Scias autem, quòd regulariter clericus etiam depoſitus non debet tradi curiæ ſeculari, niſi ſit incorrigibilis, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Abb. in d. cap. at ſi clerici, poſt num.

38.

versic. Et sic residet. de iudic. Si verò sit incorrigibilis, tunc potest iudex laicus, absq; alia traditione facienda per iudicem ecclesiasticum, illum punire, & est communis opinio, vt dicit Alex. de Neuo, consi. 59. numero. 28. Quinimò ibi, nu. 30. dicit communem opinionem esse, quòd etiam absque degradatione possit clericum punire, & dicit, ꝙ hanc esse communem attestatur Butri. in d. c. cùm non ab homine.

Hinc infertur, quòd licèt ex dispositione ca. siquis sacerdotum 11. qō. 1. clericus propter calumniam, vel contumeliam illatam episcopo sit deponendus, & tradendus curiæ seculari, illud tamen intelligendum est, si sit incorrigibilis, & ita tenēt gl. in d. c. cùm non ab homine. in gl. fi. de iudi. cuius opinio tanquam mitior communiter approbatur, vt dicit Abb. in d. c. at si clerici. post nu. 37. Summa Siluestrina in verbo, Degradatio q. 2. Hāc etiam opinionē dicit tenere communiter Doctores Augusti. ad Ang. de malef. in verbo, Et ibi ca. nume. 42. Anan in cap. ad abolēdam. post num. 19. versicu. Tertius casus est de hær. Arc. in d. c. cum non ab homine, num. 71. quem refert Diaz. in practi. crimin. cano. cap. 109.

Videmus etiā, quòd quamuis clericus conuictus de crimine falsi statim sit deponendus, & tradendus curiæ seculari, cap. ad falsariorum. de cri. falsi. nihilominus hoc regulariter non seruatur, vt dicit Anan. in rub. de falsis. circa fi.

Pariter etiam, licèt clericus condemnatus pro enormi homicidio sit deponēdus, & tradendus curiæ seculari, non tamen potest statim post depositionem tradi curiæ seculari, sed debet expectari, quòd sit incorrigibilis, & est communis opinio, vt dicit Aret. in d. cap. cùm non ab homine. nume. 80. quem refert Deci in d. c. at si clerici. nume. 258. Arnal. Alber. in capit. quoniam. col. 124. in fi. vers. Nihilominus tamen. de hæreti. in sexto quem refert Diaz in pract. crimin. canon. ca. 90. Relatus per Didac. lib. 2. resolutionem. cap. 20. post numero. 7. & Foller. in pract. crim. fo. 66. nume. 44. circa fin. Plaza lib. 1. delictorum. capit. 21. nume. 13. Berous in d. cap. at si clerici. numero 181. Bossius. in titulo de foro competen. numero 141. in fi. Contrariam tamen sententiam, quòd scilicet clericus pro enormi homicidio, aut alio delicto tradendus sit curiæ seculari, dicit esse magis communem Guliel. de benedict. post tertiam partem repetitio cap. Raynutius. in dicta quæstione de homicidio. nume. 40. in fine. quem refert etiam Didac. in loco præallegato, non bene relatus per Villalobos in sua collecta communium opinionum, in littera I. nu. 8. refert etiam Menchiaca de testa. libro 3. §. 22. post num. 52. Ita etiam dicit communiter teneri practi. Carerij. fol. 544. numero 59. Et hæc opin. seruatur in practica, vt scilicet clericus propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & grauissimum delictum degradatus, traditur curiæ seculari, non expectata incorrigibilitate, vt in facto quandoque seruatum fuisse refert Decius in dicto capitu. at si clerici. columna fina. Diaz in dicto capitu. 90. quem refert Folle. in practi. crimi. canon. fol. 273. & se ita aliàs practicasse refert August. ad Angel. de malefi. in verbo, Et ibi caput. post numerum 43. & ego etiam aliquando vidi seruari. Ego in huiusmodi casibus enormibus, stante hac varietate opinionum, crederem hoc relinquendum esse arbitrio ipsius iudicis ecclesiastici degradantis, qui secundùm qualitatem facti, & personarum decerneret, an esset tradendus curiæ seculari, vel non. In dubio tamen dicerem non esse faciendam traditionem clerici delinquentis, qui non esset incorrigibilis, nisi natura rei, & circunstantiæ criminis aliud suaderent. Et hanc sententiam tanquam communem, & regulis iuris consentaneam amplecti videtur Didacus in loco præallegato, versic. Hinc sanè.

Nunquid autem Episcopus, aut clericus committens crimen læsæ maiestatis in principem secularem, sit illi tradendus? Dixi supra versiculo, Quæro nunquid.

Sed an iudex secularis, cui traditus est clericus degradatus per iudicem ecclesiasticum, poterit illum punire corporaliter? Respond. Si considerentur verba text. in dicto cap. cùm non ab homine, videtur dicendum ꝙ non, cùm ibi expressè

dicat Summus Pontifex, ꝙ non debet puniri ad mortem, sed tantùm pœna exilij, vel alia legitima pœna,& verbum, Alia videtur intelligẽdum de simili, iuxta ea quæ dixi infra li. 7. §. alius. Sed in hoc non est insistendum,nam de facto contrarium seruatur, quia scilicet iudices seculares illos puniunt mortis,& ita vbique seruari attestatur Chassen.super consuet. Burg.fo.51. post nume. 66.

Sæpenumero cõtingit, quòd delinquentes post commissa scelera faciunt se clericos. Quæro, nunquid clericus,qui post cõmissum delictũ assumpsit clericatum, aut factus est religiosus, possit puniri à iudice seculari? Respond. Aliqui dicunt simpliciter, quòd non, & ita fuisse aliàs iudicatum in curia Aquensi, refert Oldr. consi. 4. in fine. Tu verò dic, quòd Aut talis delinquens suscepit absque fraude ordinem ecclesiasticum, & tunc liberatur,& eximitur prorsus à iurisdictione iudicis laici, & relinqui debet iudici suo ecclesiastico puniendus. Et hæc conclusio est frequentiori Doctorum calculo recepta, vt attestatur Plaza lib. 1. delictorum capi. 35. nume. 1. Aut verò assumpsit ordinem ecclesiasticũ in fraudem, vt scilicet se eximeret à iurisdictione seculari, & tunc non liberatur, sed potest per iudicem laicum contra eum procedi, & est communis opinio, vt ait Imola,consilio 119.numero 1.Didac. practi.q.32.post nume.4.versi. Secunda conclusio. Plaza in loco præallegato, post nu. 1. Bene verum est, ꝙ hoc casu non poterit puniri corporaliter à iudice laico, sed tantum in confiscatione bonorum, aut pœna pecuniaria & sic remanet subditus ratione causæ, & bonorum, non autem respectu personæ, & ita communiter tenetur, vt dicit Aufrer. in d.clemen. 1.in prima reg. nume. 19. de offi. ordi. quem refert Didac. in d.quæst. 32.post nume. 4. versi. Tertia conclusio. & Nunius de los corregidores, fol. 137.colum. 1. versi. Imò fortius.& Viuius in lib. communium opinionum.folio 22. in verbo, Ordo ecclesiasticus. Hanc etiam dicit esse communẽ opinionem Plaza in d.ca. 35. num.3.Boss.in tit.de pœn. num. 38.pract. Conradi, fol.247. versicu. Vndecimò fallit. Debet tamen iudex ecclesiasticus talem clericum, qui ecclesiasticum ordinem in fraudem suscepit, degradare, & tradere iudici seculari, etiam corporaliter puniendum. Hanc autem conclusionem iudices seculares non obseruant, vt dicit Barto. in dicta l. 1. numero 3. in fi. ff. de pœnis. quem refert Igneus, in l. fideicommissum. post numerum 266 ff. ad Sylle. Nam (vt ait Barto. ibi) ex quo iudices ecclesiastici plerunque solent in hoc se præstare difficiles, solent iudices seculares, absque hac solemnitate degradationis, nihilominus eos ad mortem condemnare,& propriam sententiam exequi, licèt secundum eum male faciant.

Sed in hoc proposito quęro,quando pręsumatur delinquentem suscepisse clericatum,aut ingressum fuisse religionum in fraudem, vel non? Respond. ꝙ si prius fuerat de ipso delicto delatus, vel etiã diffamatus, præsumitur in fraudem illud fecisse, & ita censet maior pars interpretũ, vt attestatur Plaza in d.ca.35.nu. 1. circa fin. & aliàs senatus in causa cuiusdam Oldradi Cuticæ iudicauit beneficiũ in fraudem susceptum fuisse, quoniam post commissum delictum illud adeptus fuerat 19. Nouemb. 1552. P. N. Hoc autem multo magis locum haberet in eo, qui iam fuisset condemnatus. Et ideo reiecta fuit per senatum hæc exceptio in facti contingentia, in quodam Barthol. Trotto qui dum esset vxoratus,condemnatus fuerat in pœnam pecuniariam, eo quia non præsentauerat quendam reum, pro quo fideiusserat,deinde fecit se clericum,& senatus non obstante clericatu iussit contra eum procedi per iudicem laicum 9. Septem. 1559. P.N. Sed nunquid si delinquens ingrediatur religionem, monasterium tenebitur pro delicto ipsius ingressi, prout etiam dixi in hærede,infra quæst. quinquagesima prima, versiculo, Sed hic quæro? Respon. quòd tenebitur ipsum monasterium, quatenus ad eum peruenit, Et hæc est communis opinio, vt dicit Alberi. in authen. ingressi. numero 2. circa finem. C. de sacrosa. ecclesi.

Euenit plerunque, quòd in eodem crimine committẽdo interueniunt simul clerici, & laici, & iudex ecclesiasticus procedit

dit contra clericos, iudex verò fecularis procedit contra laicos. Quæro nunquid causa sit etiam quo ad laicos remittenda iudici ecclesiastico, & hoc, ne continentia causæ diuidatur, & ne fortè etiam diuersæ sententiæ sequantur? Respond. de iure, quòd sic, Ita dixit Anto. de Prato cęteri, in l. 1. in fi. ff. quæ senten. sine appell. rescind. Nam (vt ipse ait) magis dignum trahit ad se minus dignum. ca. quanto de iudi. prout est communis regula, teste Gomez. in ca. primo. num. 47. in fi. de rescri. in sexto. Et hanc opinionem dicit esse cōmunem Boss. in tit. de fo. compe. nu. 116. in fi. Et ita se quandoque vidisse in practica obtineri, attestatur Soci. in l. cum senatus. in fi ff. de reb. dub. quem refert Bos. in d. tit. de foro compe. nu. 147. & Foll. in pra cti. crimi. fol. 75. nume. 79. Ita etiam se in facti contingentia obtinuisse attestatur Ioan. Arnol. soliloquio 57. Non est negligendum. Sed certè, quidquid sit de iure, hæc opinio non seruatur in practica, vt dicit Igneus in l. prima. §. si quis in villa. nume. 27. ff. ad Sylle. Et ita in hoc Ducatu semper vidi seruari, quòd iudex laicus cognoscit quo ad laicos, & ecclesiasticus quo ad clericos, & ita etiam reperio in facti cōtingentia seruasse consil. Neapol. vt refert Capic. decisi. 173. Et licèt Chassen. super consuetu. Burgund. fo. 41. post num. 68. dicat se vidisse in hoc Ducatu obseruari prędictam decisio. Anto. de Prato veteri, hoc fortè potuit esse suis temporibus, hodie certè seruatur totum contrarium, prout etiam se vidisse contra eam sæpius iudicari, attestatur Igneus in l. senatusconsulto. nume. 14. ff. ad Sylle. Et ego pluries ita vidi iudicari, & in specie in causa quorundā de Castelliono 23. Martij 1553. C. R. Et hanc opinionem contra Anton. in practica seruari, attestatur etiam Rebuff. in repet. auth. habita. priuilegio 106. & Anto. Gomez. c. 10. delictorum, nu. 6. in fi. & alij plures, quos refert Didac. prac. q. 34. nu. 1. in fi. Et ideo ab hac communi obseruantia non recedas in practica.

Quæro, quid si per laicum illata sit iniuria clerico, nunquid cognitio spectet iudici ecclesiastico? Respon. Glos. in authen. Item nulla communitas, in verbo, Ab ecclesia. C. de episco. & cler. tenuit, quòd sic, alij verò dicunt, quòd quando laicus offendit clericum, potest vterque iudex de ipso delicto cognoscere, & inter ipsos est locus præuētioni. Et ideo si iudex ecclesiasticus prius procedere cœperit, ipse præferetur, & è cōuerso, & ita seruari attestatur Guido Papæ decisio. 562. vtrum officialis, nume. 3. & ita iudicatum fuisse in parlamento Gratianopol. refert Papo lib. 1. tit. 4. Arresto 6. Mihi magis placet, quòd vterque iudex procedat, & vterque condemnet, prout se in facti contingentia obseruasse attestatur Amad. de syndi. num. 171. vbi dicit, quòd episcopus ciuitatis procedebat contra percutientem clericum ad pœnas spirituales, & ipse procedebat ad pœnas fisco applicandas, vterque enim iudex videtur offensus, meritò vterque ad pœnam sui fori procedere debet, cum pœna spiritualis non tollat temporalem, nec è contra, vt dixi infra quæstio. 57. versic. Sed quæro.

Quæro, quomodo fiat remissio clericorum à iudicibus laicis ad ecclesiasticos? Respon. In aliquibus prouinciis consuetudo est quòd fiant tales remissiones cum irrisione maxima ipsorum clericorum, & plerunque etiam cum mitra in capite, vel tubis sonantibus. quod seruatum quandoque fuisse in ciuitate Perusij refert Angel. in l. lege Iulia. circa fin. ff. ad leg. Iul. de vi publ. Solent etiam aliqui iudices eos mittere ligatos in maxima populi frequentia, & alij faciunt eis radi caput, ne videatur corona clericalis, & ipsos tanquam laicos remittunt iudici ecclesiastico, vt refert Paris Put. de synd. fol. 220. post nu. 5. In hac autem prouincia tales remissiones fiunt sine aliquo ipsorum clericorum dedecore, aut ignominia. Et hæc consuetudo tanquam iustior, & honestior seruanda est. & refert Paris Put. de syndi. fol. 391. in verbo, Remissio. quòd quidam regens, qui remisit clericum cum catena in collo ad Episcopum, fuit priuatus officio, quem refert Carauita super ritu magnæ curiæ 235. numero septimo. & sequen. vbi dicit hoc intelligendum esse, nisi catena illi apposita fuisset causa custodiæ potius, quàm causa ignominiæ.

Vltimò quæro, nunquid quando iudex secularis remittit clericum ad iudicem ecclesiasticum, teneatur ipse iudex ecclesiasticus stare processui facto à iudice seculari remittente? Respond. quòd non, & est cómunis opinio, vt attestatur Deci. in c. at si clerici. de iudi. prout illum refert Gramm. consi. crim. 42. nu. 1. & Viuius lib. communium opinionum. in verbo, Iudex laicus. seu, Sunt enim acta facta coram iudice incompetente. Quid autem in confessione, dixi supra q. 21. vers. Hanc tamen. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi infra q. 96. ver. Quæro etiam.

Quæstio. XXXVII.

SVMMARIVM.

Delicta communis fori quæ sint.

Et an crimen vsurarum sit communis fori, versicu. Quæro igitur.

Et an crimen adulterij, versic. Quæro nunquid.

Et an crimen concubinatus, versi. Quæro etiam.

Et an crimen sodomiæ, vers. Item quæro.

Et an crimen sacrilegij, versicu. Vlterius quæro.

Et an crimen sortilegij, versicu. Præterea quæro. *Remissiuè.*

Episcopus an possit capi facere laicos ob crimina communis fori, versiculo, Vnum tamen.

Reus absolutus, vel punitus in vno foro, an possit etiam in alio puniri, versicu. Vltimo quæro. *Remissiuè.*

IN hac exceptione incompetentiæ iudicis sæpenumero dubitari contingit, ratione causæ ipsius, seu criminis, de quo agitur, an scilicet eius cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticú, an ad iudicem laicum, an etiam ad vtrunque. Et in hoc proposito scire debes, quòd delictorum quædam sunt mere ecclesiastica, siue ad cognitionem ecclesiastici iudicis pertinentia, quædam mere secularia, siue ad cognitionem iudicis laici pertinentia, quædam mixta, scilicet communis fori, in quibus potest & iudex ecclesiasticus, & laicus cognoscere.

Quæro igitur, nunquid crimen vsurarú sit communis fori? Respond. Videtur dicendum, quòd non, sed quòd pertineat solummodo eius cognitio ad iudicem ecclesiasticum, nam istud crimen est mere ecclesiasticum secundùm communem opinionem, de qua attestatur Didacus libro tertio resolutionum capi. 3. in primis verbis. dicens, quòd omnium iuris vtriusque professorum consensu in hanc item est sententiam. Et quòd causa restitutionis vsurarum, etiam si agatur inter laicos, spectet ad iudicem ecclesiasticum, neque in ea laicus sit iudex competens, voluit gl. in cle. secunda. in verbo, Vsuris. de iudic. secundùm quam dicit esse communem opinionem Alber. in rubr. C. de vsuris. numero quinto. Ita etiam communiter seruari, & practicari attestatur Lapus de Castell. allegatio. 56. Reuerende domine. quem refert Imo. in ca. cùm sit generale. nume. 6. de foro competen. Adeo quòd (secundùm aliquos (non potest iudex secularis, neq; etiam incidenter cognoscere super vsura, & hanc opinionem dicit esse communem Alexand. in l. quoties. post nume. 4. versic. Extra glo. C. de iudi. Quinimò (secundùm alios) parte excipiente contractum esse vsurarium, non potest iudex secularis, neque etiam statuere terminum, intra quem debeat coram iudice ecclesiastico probare exceptionem vsurariæ prauitatis, iuxta doctrinam Bartol. in l. præses. post numerum quartum. C. de appella. quem omnes sequuntur, vt dicit Ripa in l. qui pro tribunali. nume. 7. ff. de re iudic. Tu verò breuiter dic, quòd, Aut loquimur, quando pro crimine vsurarum agitur criminaliter, & tunc nulla est difficultas, quin vterque iudex, scilicet tam ecclesiasticus, quàm laicus, possit pro ipso crimine criminaliter contra vsurarium procedere, vt dici supra hoc eod. lib. §. Vsura. versi. Et ex hoc infertur. Et ita praxis obseruat, vt attestatur Didacus in d. cap. 3. post nume. 1. versicu. Quartò non est. Aut loquimur, quando inter partes agitur ciuiliter, & tunc, Aut

vertitur quæstio iuris super vsura, scilicet nunquid contractus sit vsurarius, vel non, & tunc cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, neque potest iudex secularis in ea vllo modo se intromittere, Et ita concludũt omnes Doctores, tam legistę quam canonistæ, vt dicit Iason consilio 153. numero 3. lib. 4. vbi etiam refert Bal. in l. filium cũ diffinimus. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. dicentem quòd ita seruatur de consuetudine, Deci. consil. 170. nu. 3. vbi dicit quòd doctores omnes ita concludunt, Roland. consi. 95. num. 44. lib 2. Hanc etiam opinio. dicit esse communem Socin. consi. 88. nume. 23. lib. 4. Alciat. in cap. 1. nume. 77. de offic. ordi. Et ita etiam communiter practicari, saltem quando iudex ecclesiasticus facit inhibitionem, attesta. Marian. in d. c. cum sit generale, num. 21. de foro competen. Aut verò vertitur quæstio facti super vsura, puta quia non reficatur in dubium an contractus sit vsurarius, vel ne, sed solummodo repetuntur vsuræ, & tunc vtique laicus est iudex competens, Ita dicit Bald. in d. l. quoties. circa fin. C. de iudic. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Blancus de compromissis, fo. 94. post nume. 9. Ita etiam communiter receptum esse attestatur Didacus in dicto capitu. 3. circa principium, & super quarto libro decretal. fo. 197. numero 5. Hanc etiam dicit esse communem opin. Abb. in dicto cap. cum sit generale, nu. 17. quem refert Afflic. super prima parte constitutionum Regni, rubri. 6. capi. statuimus, num. 1. & Berous in rubri. de vsuris, post num. 85. Alexan. in d. l. quoties, prout illum refert Turzan. in li. comm. opin. cap. 9. Alcia. in d. cap. 1. num. 77. Hæc tamen omnia intelligenda sunt, vt procedãt, quãdo principaliter in iudicio deducitur quæstio vsurarum, cæterùm quando incidenter opponitur per modum exceptionis contractum esse vsurarium, tunc bene potest iudex laicus cognoscere, etiam super quæstione iuris, & contractum ipsum tanquam vsurarium annullare, & rescindere, & est communis opinio. tam legistarum. quàm canonis. vt dicit Guido Papæ cons. 180. numero secundo. Et ita quandoque vidi seruari.

Quæro, nunquid causa adulterij sit cõmunis fori, ita quòd in ea possit procedere tam iudex ecclesiasticus, quàm secularis? Respond. quòd sic, & ideo ex causa adulterii poterit Episcopus punire etiã laicos, vt dicit Abb. in capitu. Intelleximus, nume. 1. de adulte. & est communis opi. vt attestatur Alciat. in d. capit. 1. nume. 18. de off. ord. & ipsos excommunicare, & detrudere in monasterium, & est cõmunis opi. vt ait Dida. super quarto decreta. fol. 145. nume. 20. quem refert Villalob. in sua collecta communium opin. in littera L, nu. 5. Cùm enim hoc delictum sit violatio sacramenti matrimonialis, merito eius vindicta non minus pertinet ad iudicem ecclesiasticum, quàm ad laicum. Scias tamẽ, quòd quando agitur ad separationem tori propter adulterium faciendam, tunc de ea solus iudex ecclesiasticus cognoscit, Et hæc est communis opin. vt ait Decius consi. 212. post nume. 2. Dida. super 4. decre. fo. 137. nu. 8.

Quæro etiam pro crimine concubinatus quis sit iudex competens? Respond. Aliqui dicunt quòd de hoc crimen iudex ecclesiasticus cognoscit, cum sit mere ecclesiasticum, & ita tenuit Gofred. quem refert Abb. in d. cap. cum sit generale, numero 25. & hanc dicit esse communem opin. Bermond. de concubina. folio 304. numero secundo. Et hæc quidem opinio absque difficultate procedit, tenendo, quod concubinatus de iure ciuili non sit delictum, de quo dixi supra hoc eodem libro. §. Fornicatio, versiculo, Et in primis, sed tenendo quòd etiam de iure ciuili concubinatus sit prohibitus, necessariò fatendum esset, quòd etiam iudex secularis possit super eo procedere, & punire. Quòd certè sensisse videntur illi, qui asserunt, quòd etiam concubina sacerdotis, si est notoria, potest puniri per iudicem secularem, licèt si sit occulta, non possit puniri nisi per Episcopum, quam opi. dicit esse communem idem Bermond. in loco præalleg. fo. 305. post nu. 6. & reperio in facti contingentia consuluisse Euerar. consilio 202. Sed quidquid sit de iure, nos videmus, quòd iudices laici de concubinatus crimine puniendo parũ se intromittũt, & hodie

hodie pauci etiam ex ecclasiasticis, forte ne in aliis puniant id, quo ipsimet delinquunt.

Item quæro, nunquid pro nefanda crimine sodomię possit etiam iudex ecclesiasticus contra laicum procedere? Respon. quòd sic, ita colligi videtur ex tex. in c. clerici. de excess. præla. & est communis opin. vt attestatur Bermon. in d. tracta. de concub. fo. 128. nu. 43.

Vlterius quæro, nunquid crimen sacrilegij sit ecclesiasticum? Respon. Aliqui dicunt, quòd de iure eius criminis cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, & videtur tex. in c. cum sit generale, & in ca. conquestus. de foro compet. Alij dicunt quòd est crimen mixtum, quod potest ab vtroq; iudice tam laico, quàm ecclesiastico puniri, & quòd inter eos est locus præuentioni, Et dicit Mantua consi. 266. num. 80. quòd ita omnes concludunt. Sed apud nos de consuetudine iudices laici cognoscunt de sacrilegio, non autem ecclesiastici, prout etiam seruari in regno Franciæ attestatur Pract. Millei, fol. 74. num. 17. vbi refert se fecisse suspendi quendam, qui abstulerat ab ecclesia vas sacræ Eucharistiæ. Faciunt quæ dixi infra, quæstione proxima, versi. Vidi etiam.

Præterea quæro, an sortilegij crimen sit communis fori? Dixi sup. hoc eod. lib. §. Hæresis, ver. Successiuè quæro.

Vnum tamen volo vt scias in hac materia, quòd episcopus in criminibus communis fori, in quibus potest procedere contra laicos, non potest illos personaliter capi aut carcerari facere. aut punire, sed tantummodo potest contra eos procedere per censuras, Et ita communiter tenetur, vt dicit Io. And. in addi. Specu. prout illum refert Folle. in prac. crimi. cano. fo. 97. nu. 52. & seq. Aufrer. in tracta. de potesta. ecclesia. super laicis, num. 1. quem refert Didac. practi. quæstio. decima, nume. 2. licèt ipsi videantur sentire cõtrarium & dicant se aliquando contrarium obseruasse, Hãc etiam dicit esse communem opi. Menchiaca lib. tertio de testa. §. 22. post numerum 17. licèt subdat, quòd ferè tantus est numerus eorum, qui tenent contrarium. Sed quidquid sit, apud nos communis opin. in practica obseruatur, neque ab illa esset vllo pacto recedendum, & secundùm illam in facti contingentia iudicatum fuisse per parlamentum Parien. refert Papo. lib. 1. tit. 5. Arresto 26. Bene verum est, quòd si prælatus legitime perscripsisset hanc facultatem exequendi cõtra laicos, vtique posset illos capere, Et carcerari facere, Et hoc ab vtriusque partis fautoribus receptum esse attestatur Menchiaca in loco prællegato, nume. 12. in fine. Quo ad clericos autem nulla est difficultas, quin possit Episcopus eos capere, & in carcerem mittere, etiam sine auxilio brachii secularis, Et hęc est communis omnium opi. vt attestatur Didac. in dicta quæstione decima. post nume. 2. versic. Quarto non est, & ita quotidie videmus obseruari.

Vltimo quæro, si pro huiusmodi criminibus communis fori reus fuerit in foro ecclesiastico absolutus, vel punitus, an possit deinde etiam per iudicem laicum inquiri, & puniri? Dixi infra, quæstio. 57. versiculo, Sed hic occurrit, & versicu. Sed quæro.

Quæst. XXXVIII.

SVMMARIVM.

Iudex loci delicti an possit contra delinquentẽ, alias sibi non subditum procedere.

Et an possit reum punire, etiam secundùm statuta ipsius loci delicti, ibid. Remissiuè.

Si sint duo domini eiusdem castri, an si vnus delinquat, possit ab alio puniri, versiculo. Quæro pone.

Et quid si aliquis delinquat in exercitu vnius prætoris posito in alio territorio, ver. Quæro etiam.

Et in foro pœnitentiali quis sortiatur forum ratione delicti, versicu. Quæro nunquid.

Et an mandans fieri delictum sit puniendus in loco mandati, vel in loco delicti, versic. Item quæro.

Et an ratificans delictum sit puniendus in loco ratificationis, vel in loco delicti, vers. Sed pone.

Et

Et an ratione tractatus quis puniri possit, versi. Vidi aliquando.
Emittens sagittam in vno territorio, & vulnerans in alio, in quo sit puniendus, versi. Item pone.
Delinquens in vna ciuitate, an possit puniri in alia illi fœderata, versicu. Successiuè quæro.
Et quid si delictum sit commissum in confinibus duorum territoriorum, quis iudex procedat, versiculo. Præterea quæro.
Et quid facere debeat iudex, si reus alleget delictum in alieno territorio commissum fuisse, versiculo. Vlterius quæro.
Iudex, coram quo testis falsum deponit, an possit illum punire, versiculo. Sed quæro.
Et quid si clericus deponat falsum coram iudice laico, versi. Sed hic quæro.
Et quid si laicus deponat falsum coram ecclesiastico, versi. Quæro nunc.
Et an furans rem in vno territorio, & contrectans in alio possit loco contrectationis puniri, versiculo. Tu scis quòd furtum.
Furta commissa in alienis territoriis an computentur, versiculo. An autem. *Remissiuè.*
Si laicus committat delictum in ecclesia, ad quẽ iudicem cognitio spectet, versicu. Vidi etiam.
Remissio an fieri debeat ad locum delicti, versi. Est autem.
Et quid de consuetudine, versic, Sed certè.
Et quid si loca sint sub eodem præside prouinciæ, versi. Hoc tamen.
Et quid si iudex, à quo petitur remissio, non habeat iurisdictionem procedẽdi ex eo delicto, versic. Sed quid si iudex.
Et an in leuibus delictis sit locus remissioni, versi. Scias tamen.
Et quid si agatur pro crimine ciuiliter, vers. Item scias.
Et an in curia Romana habeat locum remissio, versi. Scias etiam.
Et an si agatur de pluribus delictis ab eodem commissis, versiculo. Hæc autem.
Iudex laicus tenetur clericum delinquentem remittere ad iudicem ecclesiasticum, versic. Item intelligenda.
Inter duos iudices loci delicti pro eodem crimine procedentes, quis sit præferendus, vers. Frequenter autem.

DICTVM est de iudicis cõpetentia ratione personarum, & causarum, nunc de loco delicti videamus. In hoc autem indubitata est iuris conclusio, quòd iudex loci, in quo commissum est delictum, potest contra delinquentem procedere, etiam quòd ille aliàs non sit iurisdictioni suæ suppositus, eumque condemnare, & punire. Et hoc receptũ esse affirmat Didacus pract. quæstio. 11. numero 3. & dixi infra quæstio. 85. in princi. vbi etiam dixi, an possit illum punire solummodo secundùm dispositionem iuris communis, an autem etiam secundùm statuta ipsius loci delicti.

Quæro, pone ꝙ sint duo domini vnius castri, qui diuidant administrationem inter se, & vnus eorum delinquat in iurisdictione alterius, nunquid poterit ab alio puniri? Respond. quòd non, ita tenet Bart. in l. inter tutores. post nu. 6. ff. de administ. tutorum. & est communis opinio, vt dicit Gaspar Valas. in repetit. l. imperium. post nume. 186. versic. Ex supradictis infertur. ff. de iurisdic. omn. iudi. Hoc etiam esse communem dictum attestatur Feli. in ca. prudentiam, nume. 4. de off. deleg. nam (vt communiter dicitur) par in parem non habet imperium.

Quæro etiam, pone quòd aliquis delinquat in exercitu Mutinensium tunc posito in territorio Bononiensi, nunquid poterit puniri à prætore Mutinensis exercitus? Respond. quòd sic, ita tenuit Mart. Sili. in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & est commune dictum, vt ait Corse. in repe. Abbatis in verbo, iudicis incompetentia. in 33. limita. Ita etiam tenere Doctores attestatur Bal. in l. 3. nume. 3. ff. de offic. præsid & in d. l. cunctos populus. num. 24. in fine dicens, quòd ita est de generali consuetudine, & ante eum ita etiam ser-

seruari de consuetudine dixit Bartol. in eadem l. cunctos populos. nume. 46. Idem at testatur Grammat. super constitu. Regni, fol. 64. nume. 6. & 7. Potest enim vniuersitas prorogare iurisdictionem, & exercitus in hoc habetur loco vniuersitatis. Et in hoc proposito non est omittenda mirabilis decisio facta per senatum contra quendam Io. Raffam militem cataphractũ, qui dum esset hospitatus cum eius comitiua in ciuitate Papiæ, commisit homicidium super territorio Placentino, & conclusum fuit, quòd licèt ipse non esse subditus Ducatui Mediolani, neque ratione originis, neque ratione domicilii, neque ratione delicti, nihilominus poterat] tanquam subditus ratione militiæ puniri, iuxta ea quæ tradit] Bartol. in l. 1. nume. 13. ff. de municip. Et ita perfecto processu fuit damnatus ad triremes perpetuò. 11. Maii 1560. P.N. Vide quæ dixi supra quæst. 35. versi. Quæro modo.

Quæro, nunquid in foro pœnitentiali, quis sortiatur forum ratione delicti? Respon. ꝙ non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Abb. in c. 1. nume. 2. de raptoribus. quem refert Rochus de consuetud. relatus per Didacum prac. q. 11. num. 4. & Dueñas reg. 378. in 1. limita. Et ideo licèt quis delinquat extra locũ in quo habet domicilium, tenetur tamẽ peccata sua confiteri sacerdoti, in cuius parochia tenet habitationem.

Item quæro, nunquid mandans fieri aliquod delictum, sit puniendus in loco, in quo fuit datum mandatum, an autem in loco, vbi secutum est delictum? Respond. quòd debet puniri in loco, in quo delictũ fuit consumatum, non autem in loco vbi mandauit, & hæc est communis opin. vt dicit Abb. in d. c. fina. nume. 27. de foro cõpe. quem refert Probus in ca. inquisitores. nu. 5. in fi. de hære. in sexto. & pract. Conradi. fo. 351. in princ. Marian. in d. cap. postulasti, nume. 5. de foro compe. & in ca. 1. nume. 15. de raptor Lancello. Deci. in l. hæres absens. §. apud Labeonum. ff de iudi. quem refert Dueñas in d. regu. 378. in tertia ampliat. & Plaza lib. 1. delictorum cap. 15. nu. 17. Remig. de immu. ecclesiar. fol. 116. in quinta fallentia. post numero 3. Et ratio est, quia mãdans non tenetur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum secuto, vt dixi infra quæst. 89. versi. Scias autem. Dicit tamen Bald. in l. non ideo minus. in fin. C. de accu. quòd si mandans, & mandatarius conueniantur coram diuersis iudicibus, non possunt petere se remitti ad eundem iudicem, subdens in facti cõtingentia ita fuisse iudicatum, quod nota, quia apud nos fortè contrarium seruaretur in practica, si vterque iudex esset subditus huic Ducatui.

Sed pone, quòd aliquis commiserit homicidium Florentiæ, vt redderet securum aliquem Senensem, qui Senensis postea Senis ratificauit dictum homicidium, nunquid talis Senensis ratificans erit puniendus Florentiæ, & sic in loco commissi homicidii, an autem Senis, & sic in loco, in quo secuta est ratificatio? Respon. quòd debet puniri Florentiæ, vbi commissum fuit homicidium, & est communis opinio vt attestatur Marian. in dicto capitu. postulasti. numero quinto. versiculo, Circa tertiam. Faciunt quæ dixi supra versiculo Item quæro.

Vidi aliquando dubitari, nunquid ille, qui non est subditus ratione originis, neque domicilii possit puniri occasione tractatus facti de committendo aliquo maleficio extra territorium, & post multa tandem decisum fuit per senatum, quòd sic, in causa cuiusdam Gatelli. 20. Decembr. 1552. Et hoc, licèt maleficium fuisset commissum extra Ducatum, neque ipse esset iurisdictioni nostræ suppositus. Quod nota quia cùm sit decisio senatus, seruanda esset pro lege in hac prouincia. Reperio tamen, ꝙ idem senatus in causa cuiusdam Guidonis Bombasii, qui molestabatur occasione tractatus facti in dominio, de cõmittendo homicidium, quod commiserat postea extra dominium, visus est inclinare in sententiam, quòd ex quo ipsemet deinde commisit homicidium, quod tractatum fuerat, non poterat pro tractatu in hoc dominio puniri 30. August. 1560. licèt ego contrarium de iure sentẽtiã, per ea, quæ in terminis consulendo dixit Bolog. consilio 8. in 2. dubitatione, vbi valde eleganter loquitur.

Item pone, quòd aliquis existẽs in vno territorio emittat sagittam, cum qua percutiat, vel exonerat archibusium, cũ quo interficiat aliquem existentem in alio territorio, Quis erit iudex huiusmodi delicti? Respond. quòd poterit puniri in vtro quæ territorio, & inter ipsos iudicet vtriusque territorii erit locus præuentioni, & ita communiter concluduntur, vt dicit Abb. in d. ca. fina. numero 25. de foro compet. quem refert Pract. Conradi, fol. 150. in fin. Ita etiam cõmuniter teneri attestatur Alberi. in quarta parte statutorum, quæstione 79. quem refert Nellus de bannitis in secunda parte primi temporis, quæstione octaua.

Successiuè quæro, nunquid delinquens in vna ciuitate possit puniri in alia ei confœderata? Respond. Bar. videtur in aliquibus locis sensisse, quòd sic, sed Bald. in l. executorem, nume. 32. C. de execu. rei iudi. tenuit totum oppositũ, dicens, quòd in hoc Bar. errauit, nec seruatur dictum suum de consuetudine, quia sapientibus non placet, & ideo illud consuetudo abhorret, & illum refert Ias. in l. à diuo Pio. §. sententiã Romæ, post nu. 10. ff. de re iudic. Et ab hac opi. contra Bar. non recedas in practica, nisi aliter ex capitulis fœderum expresse cautum esset. Faciunt quæ dixi infra quæstio. 71. versic. Quæro modo.

Præterea quæro, pone ꝙ aliquis committat delictum in cõfinibus duorum territoriorum, ita ꝙ nescitur super quo territorio possit dici commissum fuisse, quis iudex procedet? Respond. Aliqui dicunt quòd vterque iudex potest procedere, si tamen vnus præueniat, ille solus cognoscere debet, Et hanc dicit esse communem opi. Iacob. de Belui. Iunior in repet. §. contrahentes, post nu. 12. Sed quidquid sit de iure vsus obtinuit, quod vterque iudex procedit, & punit in suo territorio, Et ita communiter seruari attestatur. Iacob. de B lui. in loco præallegato, post numero 14. Marianus in dicto capitu. proposuisti, prout illum refert Boss. in titu. de foro compe. numero 60.

Vlterius quæro, pone quòd quis accusauerit Titium de aliquo delicto, Titius comparet, & non negat delictum, sed dicit illud commisisse in alieno territorio, quid debet iudex hoc casu facere? Respond. ꝙ ante omnia potest ac debet cognoscere, an ille locus, in quo delictum cõmissum fuisse dicitur, sit de sua iurisdictione, Et hæc est communis opi. vt dicit Maria. in ca. postulasti, quod est c. fi. post nu. 9. versi. Circa 14. de foro compe.

Sed quæro nunquid iudex, coram quo testis falsum deponit, possit illum punire de falso, etiam si respectu pœnæ non sit illi iudex competens? Respond. Aut est iudex ordinarius & potest illum punire pœna extraordinaria, secundùm Bar. in l. nullum, num. 8. C. de testibus. & est communis opi. vt dicit Boss. in titu. de falsis, num. 103. Et scias, quòd licèt iste iudex puniat illum testem tali pœna extraordinaria, potest nihilominus iudex competens ipsius testis procedere contra eum de falso ad pœnam ordinariam, Et ita volunt communiter doctores, vt ait Boss. in tit. præallegato. num. 104. Aut est iudex delegatus, & tunc est distinguendum, nam aut loquimur in delegato principis, & potest eum punire, aut loquimur in delegato ab inferiore à principe, & non potest, Ita dicit Ioan. And. in addit. Specu. in tit. de teste. §. primo, sub nume. 44. Et hæc distinctio est frequentiori suffragio iuris vtriusque interpretum recepta, vt ait Didacus in practi. quæstio. 18. numero octauo, Scias tamen, quòd nõ potest delegatus huiusmodi testem punire pœna ordinaria, sed tantum extraordinaria, Et hæc est communis resolutio, vt attestatur Sapia. in l. fina. numero 8. ff. de offic. eius.

Sed hic quæro, quid si clericus deponat falsum testimonium coram iudice laico, nunquid poterit ab eo puniri de falso? Respon. In hoc articulo tres fuerunt opiniones. Prima fuit glosa in d. l. nullum, in glosella prima. C. de testib. quæ videtur sensisse, quòd iudex laicus posset illum punire de falso, Sed illa glosa communiter reprobatur, vt dicit Car. Alex. in c. de accusa. col. 32. versic. Sed quid si clericus, secunda quæst. 8. Secunda fuit opi. Federici de Senis consi. 93. Factum tale, quòd scilicet iudex secularis non ad accusationem partis, sed ex officio potest punire clericum de testimo-

stimonio falso coràm eo prohibito in pœna pecuniaria. Et hanc opinio. dicit in Frãcia seruari Guliel. de Benedi. in 1. par. repeti cap. Rayn. fol. 79. nu. 142. quem refert Chassen. super consuet. Burg. fol. 52. num. 87. Idem attestatur Aufrer. in clemen. 1. de offi. ordi. in 2. fall. 1. reg. Tertia fuit opin. Host. ꝙ iudex laicus non possit illum punire neque corporaliter, neq; pecuniariter, Et hanc opi. tenent cõiter cano. vt dicit Afflic. deci. 230. quam etiam dicit esse cõem Felin. in c. verum. de fo. compet. prout illum refert Capic. decisio. 2. nu. 13. & Rol. consi. 12. nu. 48. lib. 2. Maranta in suo Speculo, fol. 130. nu. 4. Vantius de nullitatib. fo. 111. nu. 50. Diaz. in pract. crim. canon. 87. in fin. quem refert Practi. Conradi. fol. 247. in prin. & Nunius de los corrigidores, fo. 232. colum. 2. versicu. Quod intellige, Didac. in pract. q. 18. post nume. 8. quem refert Don Ant. de Padilla in l. transig. num. 112. C. de transact. Boss. in tit. de falsis, nu. 110. Et hæc opinio apud nos seruatur in pract. Bene potest iudex laicus in ipsa causa ciuili cognoscere super falsitate, quam clericus deposuit, non quidem ad effectum puniendi ipsum clericum, sed ad effectum expediendi ipsam causam coràm eo vertentem, Et hoc omnes fatentur, vt ait Didac. in d. q. 18. in vltimis verbis.

Quæro nunc, quod econuerso, si laicus deponat falsum testimonium coràm iudice ecclesiastico, nunquid poterit eum punire? Respon. quòd sic, & eo casu vterq; iudex s. ecclesiasticus, & secularis, potest procedere contra hmõi testem, & inter ipsos iudices erit locus præuentioni, Et ita in facti contingentia decisum fuit per consiliũ Neap. vt per Afflic. decisio. 219.

Tu scis, quòd furtum est cõtrectatio rei alienæ inuito domino, Modo aliquis commisit furtum in ciuitate Astensi. postea trãstulit se cum re furtiua ad ciuitatem Alexãdriæ, nunquid prætor Alexandriæ poterit ratione contrectationis illum punire de furto? Respond. Bartol. in l. si dominum. nume. 2. ff. de furtis, tenuit quòd sic, & dicit Ang. in d. l. si abducta, in lectura Perusina ꝙ sæpius vidit practicari opin. Barto. & multos ad furcas duci, & in lectura Patauina dicit ꝙ assessores seruant opi. Bart. tanquam vtilem reip. quem refert Marc. Laud. consi. 61. nu. 5. inter consilia criminalia diuersorum lib. 1. & Flor. in l. si abducta, dicit quòd assessores tenent opi. Bart. pro Euan. Hanc etiam opin. Bart seruari de consuetudine attestatur Bal. in d. l. si dominũ, in quadam lectura, quam pauci habent, vt dicit August. ad Ang. de malefi. in verbo. Et vestem cœlestem, numero 16. dicit etiam Pau. de Castro in l. siue manifestum. §. 1. nume. 13. ff. de condi. fur. ꝙ opin. Bar. practicatur per totum mundum, & assessores, & iudices habent eam pro Euangelio, quẽ refert Mar. in l. fin. post nume. 212. ff. de iurisd. om. iudi. Dicit etiam Nell. de banni. in 2. par. 1. temp. q. 5. ꝙ istã partem vt plurimum sequũtur assessores, dicentes hanc opi. sanctam, licèt in fine subdat, ꝙ in hoc assessores non rectè se fundant de iure, possunt nihilominus defendi ex varietate opinionum, & forte ex consuetudine, Dicit etiam Marianus in capi. 1. nume. 15. in fi. de rapt. ꝙ hæc opi. Bar. fecit suspendi centum milia hominum, Et dicit Boer. deci. 13. num. 47. ꝙ opin. Barto. cõiter seruatur in praxi, quem refert Dida. lib. 2. resol. cap. 20. nu. 15. in fin. & pract. q. 11. nume. 9. & Benincasius de pauper. fo. 104. nume. 17. & Viuius in lib. cõium opin. in verbo, Iudex domicilii, in fin. tanquam attestantem ꝙ opin. Bar. l. sit cõi licèt ego non reperiã in libro meo Boer. in loco præallegato id attestantem, bene inueni Afflict. in §. iniuria, in tertio not. nume. 7. de pace iura. ñr. attestantem ꝙ opin. Bart. in cõmunis, Et dicit Capic. decisio. 104. in causa D. Comitis, quòd consi. Neapol. habet illam opin. Bartol. pro vera, saltem in practica quam etiam se communiter seruari vidisse attestatur Iaco. de Beluisio iunior in repeti. §. contrahentes, post numero 120. Sed certè ego non credo, quòd in hoc Afflict. verum dicat, quinimmò opinio. contra Bartol. esse communem attestatur Cæpolla consi. crimina. 59. circa fin. vbi dicit, quòd hæc opi. contra Bartol. est verior, & æquior de iure, & hodie etiam magis communis, quem refert, & sequitur Boss. in titulo de furtis, numero 18. Et Ange. in d. l. si dominium. num. 1. expresse dicit, quòd illa opinio Bartol. de rigore iuris communiter repro-

reprobatur licèt subdat, quòd illam vidit obseruari per plures assessores, & quòd talis obseruantia est vtilis reipub. & Ang. refert Alexan. in Apostill. ad Bar. in ea. l. si do minium, & Riminal. consi. 7. nume. 12. & Iacob. de S. Georgio in d. l. si abducta, nu. 4. C. de furt. & Ang. de Vbald. inter consilia criminalia diuersorum, consilio 71. nume. 18. in fin. libro secundo, Et dicit Abb. in d. cap. 1. nume. 11. de rapto. quòd vsque ad tempora Bart. contraria opin. fuit communis, quem refert, & deridet Anan. in ca. ex literis, post nume. 9. de furtis, licèt idem etiam dicat Marian. in eo. cap. 1. num. 15. in fin. Et dicit Prac. Papien. in forma inquisitionis, in verbo, Contractando, nume. 3. quòd illa opin. Bart. non est communis neque approbata per Moder. de iuris subtilitate, quem refert Prac. Conradi. fol. 368. num. 22. Quinimmò Bal. consi. 154. lib. 1. & consil. 471. lib. 3. dicit, q illa opi. Barto. de facto nunquam vel raro obseruatur, & contra illam se in facti contingentia iudicasse attestatur Cæpolla in l. Marcellus, nume. 23. ff. de verb. signifi. Illam etiam esse communiter reprobatam attestatur Hippol. Riminald. inter consilia criminalia diuersorum, consi. 106. num. 11. lib. 1. & ita teneas. Certe in hoc ducatu non seruatur opi. Bart. vt, s. fur repertus cum re per eum furata in alieno territorio, puniatur criminaliter, Et ita contra illam opi. Bartol. vidi in senatu sæpissime iudicari, & in specie. 29. Nouembris 1558. in quodam fure Cremense, Solet tamen quandoque senatus tales fures eiicere à Ducatu sub aliqua pœna, prout seruatum fuit cum quodã peregrino. 10. Martii 1551. P. N. Et secundum hanc opin. male posset defendi consi. Barba. 33. in primo dubio, lib. 4. in quo cõ suluit, quòd fur, qui cum re furata aufugit, ad ecclesiam, dicitur ibi ex noua contrectatione nouum furtum committre, & ideo potest ab ea impune extrahi, quod non credo verum per prædicta.

An autem furta commissa in alienis territoriis computentur, & faciant numerum ad effectum, vt quis possit pro pluribus furtis suspendi, dixi sup. hoc eod. lib. §. Furtum ver. Sed pone.

Vidi etiam quandoque dubitari, an si laicus committat aliquod delictum in ecclesia, eius criminis cognitio spectet ad iudicem ecclesiasticum, an ad secularem, & reperio quòd Cyn. in l. præsenti, versicu. Secundo quæro. C. de his qui ad ecclesi. confug. tenuit, quòd eius cognitio, & punitio spectet ad ecclesiasticum, Contrariam autem opinio. quòd scilicet cognosci, & puniri debeat per iudicem secularem tenuit Bartol. in l. si cui. §. cum sacrilegium, numero tertio. ff. de accusatio. Et hanc dicit esse magis communem opin. Roland. consilio 24. numero quinto, & sexto, lib. secundo, & ita reperio in facti contingentia eleganter consuluisse Bertrand. consilio nono, & decimo, libro septimo, licèt enim locus ecclesiæ sit sacer, non tamen propter hoc desinit esse de territorio principis secularis, Et ita, indistincte apud nos obseruatur. Faciunt quæ dixi supra quæstio proxima. versic. Vlterius quæro.

Est autem tantæ potentiæ locus delicti commissi, vt de iure communi teneantur alii iudices, puta originis, vel domicilii, ipsum delinquẽtem remittere ad iudicem loci delicti, si fuerunt ab eo requisiti, & hoc ad effectum, vt ibi contra eum procedatur, & puniatur, Et hæc est communis opinio. vt dicit Cæpolla consilia crimin. 59. versiculo, Primum est an de iure, Curt. Iun. in l. hæres absens. §. primo, numero quinto. ff. de iudic. Sapia in dicto §. hæres absens, numero decimo. Et quòd iudex domicilii, si nondum cœpit cognoscere, omnino teneatur remittere, si remissio petatur. dicit esse communem Marian. in d. cap. postulasti, post nume. 14. versicu. Si vero iudex, de foro competen. Hanc etiam dicit esse communem opinio. in atrocibus delictis Pract. Conradi, fol. 249. nume. 12. Si vero petita non fuerit remissio, nontenetur iudex remittere, Et hæc est communis opin. vt attestatur Didacus pract. quæstio. 11. numero 6. Et quòd vbicunque delictum remaneret impunitum, si remissio non fieret, debeat de necessitate remissio fieri, dicit esse communem opin. Anan. in ca. ex his, post nu. 9. versic. Et primo arguit de furtis. Et licèt aliqui voluerint, quòd iudex de remissione requisitus, debeat prius ipse cognoscere, an ille sit culpabilis de de-

licto, pro quo imputatur, & dicat Cępolla in d.consil.54. versic. Et in hoc bene consideret ita fuisse aliquando iudicatum, tamen illam opin. praxis non admisit, vt attestatur Didacus in d.q.11.num.8.& contrarium tenent Doctores communiter, vt dicit Imola in l.interdum.§. Idem autem. ver. Nota argumentũ. ff.de pub. & ita semper vidi in practica obseruari.

Sed certe, quidquid sit de iure, hodie de consuetudine communiter non fit remissio, vt attestatur Cy.in auth.apud eloquentissimum.in tertio not.C.de fide instrum. Bar.in l.sepulchri,num.3. ff.de sepul. vio. quem refert Abb.consi.24.num.1.lib.j.& Gramma.consilio 28.in fi. & Publi. super consuet. Aluer.fo.18.ar.1.num.3. Gandi. de malefi.in rub. de citat.facien.nume.8. Bald.consi.393.lib.1.& consi.209. in fine lib.2.& consii.238.lib.4.& in l.1.nu.2.in fi.C.vbi de crim.agi opor.quem refert Afflic.super secunda parte constitut. Regni, rub.3.nu.68.Vitali.de malefi.in rub.quid sit accusatio, nume. 53.Iacob.de Beluisio in §.si quis vero comprehensorum. in Authen. vt nulli iudicum, quem refert Augustin.ad Ange.de malefi.in verbo, Et ibi caput,nu.27.Abbas consi.24.nu.1.& seq. lib.1. Ias.in l.à diuo Pio.§.1.nume.2.ff.de re iudi.quem refert Prac.Conradi, fo.249. in octaua limitat.Rimin.consi.7,num.7. Marsil.in practi.crim.§.oportunè, nu.35. & consi.32.num.9. & consi.99.nume.21. quem refert Roland.cons.60.numero 22. lib.2.Idem Marsil.in repet.l. vnicæ, num. 143.in fi.C.de raptu virg. Gramma.decis. 26.nume.3.Berous in c.de his,nume.29. de accusat. Et dicit Ange.in l.solet, num. 3. ff. de custod. reorum, quòd hodie non vtimur istis remissionibus, quia vnaquæque ciuitas sibi ipsi præses est,nec subsunt ciuitates eidem dominio,merito vnus pręses alteri obedire non tenetur, Et ideo in Italia in qualibet ciuitate habente iurisdictionem separatam, quilibet delinquens est securus, Et ita seruari de consuetudine attestatur Fulgo. consilio 149. numero 2. Socin.Iun.consil.76. nume.7.libro tertio. Ita etiam obseruare praxim Galliæ, vt scilicet non fiat huiusmodi remissio, attestatur Igneus in l.fideicommissum, numero 232.ff.ad Syllen. Dicit etiam Practi. Millei,folio 37.num.64.& 69.& folio 63.numero secundo. quòd de consuetudine Regni Franciæ non fit remissio ad iudicem loci delicti, sed ad iudicem ordinarium delinquentis, respectu originis vel domicilij, prout etiam attestatur Pontan. super consuetudi. Blesen.fol.168. colum.1. circa medium.

Hoc tamen,quòd non fiat remissio, intelligendum est vt procedat inter illos iudices, qui non sunt subditi eiusdem principis, & hæc est cõmunis sententia vtriusque censuræ,vt dicit Probus in Apostil. ad Ioannem Mona. in cap. inquisitores, sub numero 8.de hæreti.in sexto, Dicit etiam Chassen. super consuetud. Burgund.folio 365.numero 14. quòd hæc est communis sententia omnium, tam iuris ciuilis, quàm canonici, quam quotidie videmus obseruari, Et ait Didac.practi.quæstio.11. nume. 10. quòd hæc sententia communi totius orbis Christiani vsu,& praxi recepta est, Et ita etiam hodie seruari attestatur Bald. in l. executorem, numero 30. in fi. C.de execut.rei iudic. & in l. requirendi, post nume.2.C.de seruitu.fugit. quem refert Marcus deci.400. numero nono. Paulus de Castro,consilio 309.num.1.libro secundo,Iacob.de Beluis. Iunior in repeti.§. contrahentes, nume.71.& 111. & aliis sequen. vbi etiam attestatur, quòd hæc est communis opinio Doctorum Vtriusque iuris,Anan.in cap.1. post numerum octauum de raptor. Martin.Lauden. consilio 61.numero 2. inter consilia criminalia diuersorum. libro primo. Berous decis. 29. num.5.Aufrer. super decis.Tholos.319.Et dicit Ang.in auth. Si vero.C.de adulte. ꝙ hodie ista remissio non fit nisi in locis subditis vni Præsidi, Idem dicit Cępolla in dicto consilio 59. versicu.Et prædicta procedunt Paris Put.de syndic. folio 190.capitu. 4.post num.1.Et ideo secundùm Ange.in d.l.solet,post nume. 3. si plures ciuitates subessent vni domino, tunc deberet fieri remissio de vno præside ad alium subdens quòd ita vidit practicari, & obseruari pluries,& bene. Cæterùm inter diuersa dominia de generali consuetudine non solet fieri remissio, Bene verum est, ꝙ de fa

cto quandoque vidi (non obstante tali cõsuetudine) fieri remissiones delinquetium captorum in hoc Ducatu principibus finitimis in delictis atrocibus, & è conuerso, quod tamen ego nunquam laudaui, quia credo quòd stante consuetudine ipsi debeant esse securi, tamen ad punitionẽ malefactorum Deus aliquando ita fieri permittit. Caueant ergo huiusmodi delinquentes, & ne hoc eis contingat, procurẽt habere à principe, sub quo morantur, fidantiam seu saluumconductum, quo habito, tu tè poterunt ibi permanere. Sunt etiam quædam prouinciæ, quæ aliquando inierant capitula cum Ducibus Mediolani de tradendis inuicem delinquentibus, sed talia capitula non solent obseruari nisi ad libitum, & cum semel fuisset dictum in senatu de renouandis huiusmodi capitulis cum dominio Venetorum, fuit allegatũ id, quod dicit in hoc proposito Chas. super consue. Burgun. fol. 365. post num. 14. quem omnino vide.

Sed quid si iudex, à quo petitur remissio, non habeat iurisdictionem procedendi pro illo delicto, & consequenter nec ipsum reum capiendi, nunquid habere poterit locum hoc casu remissio? Respond. Cald. tenuit quòd sic, dicens quòd attendi debet solummodo iurisdictio iudicis id petentis, non autem eius, à quo petitur remissio. Contrariam tamen sententiam, ꝙ scilicet non habeat locum remissio, nisi iudex, à quo petitur, habeat iurisditionem capiendi ipsum reum, & procedendi pro illo delicto dicit esse communem Bosl. in tit. de foro competen. num. 52. & seq. Ego semper vidi de facto contrarium seruari, nam siue remissio petatur à iudice, qui sit sub eodem principe, seu pręside prouincię, siue petatur ab eo, qui sit sub alio principe, non attenditur an possit ab eo capi de iure, vel ne, sed solùm an ille, qui petit, habeat iurisdictionem procedendi contra eum, & hoc casu si remissio petitur à iudice, qui sit in hoc dominio, potest iudex requisitus à seipso talem remissionẽ facere, si verò petitur à iudice, qui sit extra dominium, non fit remissio, nisi principe ita iubente, nam in hoc Ducatu prætores, neq; iudices inferiores, neq; etiam senatus facit huiusmodi remissiones iudicibus extra dominium existentibus, sed solus princeps, seu Locumtenens generalis.

Scias tamen, quòd vbi agitur de leuibus delictis, non debet fieri remissio, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in dicto capitu. fina. numero decimoquinto: quem refert Dueñas in dicta regula 278. in tertia limitatio. & Didacus practica, quæstione vndecima. post nu. 7. ver. Octauò remissioni.

Item scias, quòd quando agitur ciuiliter pro crimine, non habet locum remissio, neq; etiam de iure, & hoc, siue crimen sit leue, siue etiam grauissimum. Et dicit Abb. in d. c. fin. nume. 15. de foro compe. quòd ita communiter tenetur & ita fuit in facti contingentia iudicatum per curiam Tholosanam, vt refert Aufrer. decisio. 319. Quidam de Narbona. Nam quando agitur ciuiliter pro crimine, non potest procedi ad reum puniendum, vt dixi supra quæstio. 19. meritò non habet locum remissio.

Scias etiam, quòd curia Romana nunquam in aliquo casu remittit delinquentes ad aliam ciuitatem, seu prouinciam. Et hæc semper fuit ibi consuetudo, vt attestatur Oldra. consil. 124. in fine. vbi dicit, quòd iste casus iam sæpæ, & sæpius acciderat, & ratio est, quia Roma est communis patria, &c.

Hæc autem omnia, quæ de remissione dicta sunt, intelligi debent vt procedant, quando agitur de eodem delicto, sed si agatur de pluribus delictis per eundem reum commissis, super quibus duo iudices procedant, vtique finito processu pro vnum, fit remissio rei ad alium, vt & ipse suum processum finire possit. Et ita quotidie seruatur, vt dicit Bosl. in titu. de foro competen. numero 58. quòd verum est quando ambo iudices sunt sub eodem prę sidæ prouinciæ, sed si sunt sub diuersis dominiis, non solet fieri remissio, vt supra dictum est.

Item intelligenda sunt vt procedant in ea remissione, quæ inter ipsos iudices laicos fieri petitur. Cæterùm si iudex ecclesiasticus petat ad se remitti clericum delinquentem, tenetur & debet iudex laicus

illum remittere, & ita sentiunt omnes, vt dicit Ioan. Campe. inter consilia Alexand. de Neuo, consilio 56. numero 3. Et ita in facti contingentia consuluit Ias. consilio 121. in primo dubio. lib. 1. Quod tamen intellige secundùm ea, quæ dixi supra quæstione 36.

Frequenter etiam dubitari contingit inter duos iudices loci delicti, qui pro eodem crimine procedunt, quis eorum sit præferendus? Et hoc sæpæ contingit Mediolani, vbi est Capitaneus iustitiæ, & Prætor, & duo eius iudices, qui omnes habent iurisdictionem in criminalibus. Nos autem super hoc habemus decretum in nouis constitutionibus, in titu. de accus. §. si in eadem. per quòd declaratur, quòd ille cẽseatur præuenisse, qui prius inquisitionem transmisit, nisi eodem die, quo fuerit per vnum iudicem transmissa inquisitio, alter reum capi fecerit, nam eo casu præferendus est iudex capturæ, vultque decretum in omnem casum præferri iudicem, qui de grauiori delicto inquirit. Et ita in facti contingentia declarauit senatus. 8. Iunii 1558. quòd ille, qui præuenit per capturã, & procedit de grauiori delicto, præferatur. Quibus autem modis de iure communi dicatur præuenta iurisdictio, dixi infra lib. 7. §. iurisdictio.

Quæstio. XXXIX.

SVMMARIVM.

Delinquens an possit puniri in loco originis.

Et quid si ibi non inueniatur, ibid.

Et an quis sortiatur forum in delictis ratione domicilii, versi. Sortitur etiam.

Et an iudex originis, vel domicilij possit ex officio, & si per inquisitionem procedere contra subditum, qui extra territorium suum deliquid, versicu. Sed quæro.

Et an his casibus puniri debeat reus, secundùm ius commune, an verò secundùm statuta loci originis, domicilij, vel delicti, versicu. Sed nunquid. *Remissiue.*

Et, an possit delinquens puniri in loco, in quo assiduè conuersatur, versiculo, Quæro nunquid.

Et an vagabundus possit vbique puniri, ver. Cæterum si reus.

Et quis dicatur vagabundus, versic. Sed hic quæro.

Et an banniti dicantur, vagabundi, versicu. Fui quandoque.

Et an delicta commissa extra territorium noceant ad aggrauandum, ver. Pro complemento.

Diximus delinquentem posse puniri in loco cõmissi delicti. Quæro nunc, an possit puniri in loco originis? Respond. quòd sic, & licèt aliqui teneant, quòd hæc conclusio procedat tantummodo, vbi delinquens inueniatur in ipso loco originis, aliàs verò non possit ibi puniri pro delictis commissis extra illud territorium, & hanc dicat esse communem opinionem Bossi. in titulo de foro competen. numero 37. hoc tamen verum non est in delictis, sed tantùm in causis ciuilibus, & ita loquitur Alexan. in Apostill. ad Bartol. in l. assumptio. §. filius. sub numero secundo ff. ad municipal. & in l. cùm quædam puella. numero quinto. ff. de iurisdic. omnium iudicum. quem refert idem Boss. in titu. de citatio. numero 30. & ita videmus quotidie obseruari. Faciunt ea, quæ dixi infra, versic. Sortitur etiam.

Sortitur etiam quis forum in delictis ratione domicilii, possunt enim delinquẽtes puniri à iudice loci, in quo reperiuntur habere domicilium tempore commissi delicti, quæ opinio communiter approbatur, vt dicit Salice. in l. prima. num. 3. C. vbi de cri. agi opor. quem refert Gramm. consi. 27. nume. 6. in fin. Et dicit Affli. super tertia parte constitutionum Regni, rubr. 55. numero 18. quòd ista est communis conclusio omnium Doctorum nemine discrepante, & hoc non solùm si delinquens reperiatur in loco domicilii, sed etiã si sit absens, adhuc enim poterit iudex loci domicilii illum citare, & si sit contumax, condemnare. & hanc opin. dicit esse communẽ Abb. in c. fi. nu. 41. de fo. comp.

nam

nam vbicunque sit remanet semper subiectus ipsi iudici, sub quo domicilium contraxit, merito potest ab eo citari, & condẽnari. Faciunt ea, quæ dixi supra in princ. quæstionis.

Sed quæro, nunquid iudex originis aut domicilii possit inquirere, & procedere contra subditum delinquentem extra territorium? Respond. Si præcedat accusatio seu querela partis offensæ, nullus dubitat quin possit procedere, & punire, Punctus est quando pars non querelat, an possit ipse ex officio inquirere, & contra delinquentem procedere, Et in hoc magna est controuersia inter Doctores, nam aliqui tenuerunt, quòd non possit inquirere nec procedere, etiam si extaret statutum in loco ipso originis, vel domicilii, disponens quòd de omni maleficio posset iudex inquirere, Et hæc fuit opin. Odofredi, quam dicit tenere communiter Doctores Alber. in tertia parte statutorum, quæstione 36. numero 6. Hanc etiam dicit esse communem opin. Alexan. consilio 111. lib. primo, prout illum refert Paris. consilio 159. numero 6. lib. quarto. licèt re vera Alexan. id non attestetur, loquitur enim Alexander, an possit imponi pœna statuti loci originis subdito delinquenti extra territorium ab ipso iudice loci originis. de qua quæstione ego dixi infra quæstio. 85. versi. Tertius est casus, Et ideo aduerte ne æquiuoces, quia multum interest quærere, an iudex originis possit inquirere, an autem inquirendo, seu procedendo possit imponere pœnam statuti, Hanc tamen opin. quòd iudex loci originis, vel domicilii non possit inquirere contra subditum delinquentem extra territorium, dicit videri magis communẽ Marsil. in pract. crim. §. constante. numero 90. quem refert Grammat. deci. 26. nume. 9. & numero 11. & Apostil. ad Riminal. cõsil. 32. sub nume. 20. & consil. 484. sub nu. 1. licèt corrupte alleget, & Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudex domicilii. Sed hic etiam aduerte, nam Marsil. ibi dicit se credere, quòd si cœptum sit procedi per iudicem loci delicti, non potest iudex loci originis inquirere, ne de eodem delicto eiusdem hominis sæpius quæratur, Et ideo hæc opin. Marsil. nihil facit ad quæstionem nostram, sed magis pertinet ad illum articulum, an si per vnum iudicem ceptum sit procedi, possit alius iudex pro eodem crimine procedere, de quo dixi supra quæstio. 16. versicu. An autem, & versic. Vnum tamen, vel ad alium articulum, an scilicet quando iudex delicti contra aliquem procedit, possit reus ab aliis etiam iudicibus, scilicet originis, aut domicilii inquiri, & condemnari, an autem sit remittendus ad iudicem loci delicti, de quo dixi supra quæstio, proxima, versicu. Est autem. Nos autem loquimur simpliciter, an iudex domicilii, vel originis possit pro delicto extra territorium commisso inquirere, præsupposito quòd non appareat, quòd in aliquo alio loco pro eodem crimine procedatur, Hanc eandem opin. Marsilii videtur sensisse Alciat. in capitulo primo, numero 131. de offic. ord. vbi dicit, quòd si delinquens non puniatur in loco delicti, poterit puniri per iudicem loci originis, secundum statuta loci. in quo deliquit, & subdit, quòd ista est communis sententia, Et illum in hoc proposito refert Diaz in pract. crim. canon. ca. 9. Ex quo expresse innuere videntur, quòd si procederetur in loco delicti, non posset iudex originis, vel domicilii pro eo crimine inquirere, nec condemnare. Cæterùm Bologni. consilio octauo, colum. secunda, versic. Capio igitur simpliciter loquendo dicit, quòd secundùm magis communem doctorum sententias, etiam si subditus ratione originis delinquat in alieno territorio, non potest iudex originis inquirere, nec procedere contra talem delinquentem, & illum refert Paris. in d. consi. 159. num. 7. Idem attestatur Io. de Amicis, consil. 60. nume. 10. Rolan. consil. 19. nume. 20. lib secundo, Dicit etiã Bal. in l. fin. nume. 17. C. si à non compet. iudic. sue. iud. quòd consuetudo quasi generalis est, quòd non possit inquiri de maleficio, quod quis committit extra territorium, Et illum refert Riminal. in d. consil. 32. nume. 20. & consi. 471. num. 10. & in d. consil. 484. nume. 1. Non enim videtur (secundùm eos) offensa resp. in cuius territorio delictum non est commissum, merito non debet posse procedi per inquisitionem, quæ principaliter tendere videtur

ad publicam vindictam. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet iudex originis possit contra subditum suum, qui extra territorium deliquid, ex officio inquirere, & procedere, dicit esse communem Bologni. sibi contrarius consil. 57. versicu. Sed plus dicunt, August. ad Ang. de malefi. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post nume. 83. quem refert Alciat. in cap. primo, nume. 67. de offic. ordin. relatus per Villalobos in sua collecta communium opin. in litera D, numero 57. & Pract. Conradi, fol. 251. nu. 19. & sequen. Didacus pract. quæstio. 11. post. nume. 6. versicu. Sexto in hoc, Pract. Casoni fol. 114. nume. 20. Idem attestatur Chassen. super cousuet. Burgundiæ, fol. 40. numero 11. Boss. in titu. de foro cõpet. numero 182. vbi etiam subdit, quòd hanc opi. vsus approbauit. Syluan. consilio 103. Marcus decisio. 989. Quæritur super casu, nume. 6. vbi dicit quòd ita tenent cõmuniter omnes, Bombi. consilio octauo, numero 11. Dicit etiam Cagnol. in l. fina. nume. 153. ff. de iurisd. omnium iud. quòd hæc opin. de consuetudine obseruatur, subdens, quòd qui vidit, testimonium perhibet, Prout etiam de facto seruatum fuisse dicit Angel. in repet. l. si vacantia, quem refert Anan. in cap. qualiter, & quando. §. ad corrigendos, nume. 30. in fin. de accus. Certe negari non potest, quin magnæ, & multæ sint auctoritates hinc inde, nihilominus cum hanc opin. affirmatiuam generalis consuetudo videatur approbasse, ab ea non recedas in practica, præsertim in hoc ducatu, in quo sine controuersia ita semper fuit iudicatum, & seruatum. Licèt enim ex delicto patrato in alieno territorio non videatur principaliter offensus locus originis, vel domicilii, negari tamen non potest, quin publicè intersit, vt hi, qui origine, vel habitatione sunt subditi, rectè viuant, & vbicunque delinquant, ab ipso etiam præside suo puniantur, arg. l. congruit cum ibi not. ff. de offi. præsid. Et certe si secus fieret, magna daretur occasio delinquendi, Quilibet enim scelestus ad delinquendum in alienas prouincias properaret, si sciret se in loco, vbi habitat puniri non posse. Bene verum est, quòd si in aliqua prouincia contraria opin. obseruaretur, crederem illam esse sequendam, nam in omnibus causis, præsertim vero in criminalibus nunquam est à communi practica, & vsu recedendum. Statim igitur cõmisso delicto, omnes tres iudices, scilicet delicti, originis, & domicilii possunt contra delinquentem procedere, siue ad instantiam partis, siue etiam ex officio, vt supra dictum est seruatis tamen seruandis, & habitis legitimis indiciis, neque vnus processus alium impedit, Et ipsi iudices procedentes sint sub diuersis præsidibus prouinciæ, non est locus præuentioni, neque remissioni, sed si sunt sub eodem præside, solet semper reus remitti ad iudicem loci delicti, nisi aliud ex causa ipsi præsidi videatur, debentq; ipsi oēs iudices alter alterum adiuuare, & indicia, quæ habent, ad alium transmittere, vt melius iustitiæ locus esse possit, Si tamen reus sit in aliquo loco carceratus, solent alii iudices supersedere, dummodo id per conclusionem factũ non fuerit, & si in eo loco, in quo detentus est, fuerit punitus, vel absolutus, facta fide de huiusmodi punitione vel absolutione non potest amplius per alios iudices molestari. Quæ omnia intellige semper fraude cessante, iuxta ea, quæ dixi in aliis locis huius §. de quibus supra mentionem feci.

Sed nunquid poterit iudex originis, vel domicilii punire huiusmodi delinquentes secundum ius commune, vel iuxta statuta loci delicti, an originis, an vero ipsius loci domicilii? Dixi infra quæst. 85. versic. Tertius est casus.

Quæro nunquid possit delinquens puniri in loco, in quo assidue conuersatur? Respond. quòd (secundùm aliquos) vbi talis conuersatio continuauerit per decem annos, potest in eo loco puniri, Et ita Boss. in tit. de foro compet. num. 72. quòd ita communiter tenetur. Ego nunquam vidi apud nos aliquem nõ subditum puniri propter delicta extra Ducatum commissa, etiam si conuersatus esset per decennium in Ducatu. Forte si vltra assiduam conuersationem concurreret, quòd haberet familiam, & maiorem partem fortunarum posset puniri, nam eo casu videretur in eo loco constituisse domicilium, in quo quidem nullus discrepat, vt dicit Bertrand.

consi. 103 post nu. 23. lib. secundo. in secũda parte.

Cæterùm si reus sit vagabundus, poterit de delicto commisso puniri in quolibet loco, in quo inueniatur, nam vt dicit glo. hoc tenens in l. prima. in glo. fina. C. vbi de crimi. agi oportet vbi te inuenero, ibi te iudicabo. quam Doctores frequentissimo consensu sequuntur, vt ait Didac. prac. quæstio. 11. nu. 7. & per illam glo. ait Bar. in l. hæres absens. §. proinde. ff. de iudi. quòd multi ribaldi suspẽsi sunt, & quotidie suspenduntur. Et in hac quidem conclusione, quòd vagabundus possit vbiq; puniri, omnes concordant, vt dicit Alberi. in d. §. proinde. post nume. 2. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Bellamera consilio 11. col. prima, quem refert Probus in apostill. ad Ioan. Monach. in capit. inquisitiones numero 5. de hæret. in 6. Et ita senatus iussit quẽdam Brixiensem, qui dicebatur esse vagabundus, pro furto extra ducatum commisso, fustigari 7. Octob. 1557. P. N.

Sed hic quæro, quis dicatur vagabundus? Respondeo, quòd vagabundus dicitur ille, qui per mundum vagatur, ita dicit Bart. in l. quarta. §. prætor ait, nu. 24. ff. de damno infect. & est communis opinio, vt dicit. Marian. in cap. fi. num. 57. de foro competen. quem refert Bossius in titu. de foro competen. numero 60. Supple, neque habet alicubi certum domicilium, in quo habitet, & dixi in quo habitet, nam in hoc proposito non consideratur, an habeat certum domicilium originis, vel ne, quia (eo non attento) dummmodo non habeat certum domicilium habitationis, potest vbique conueniri, & puniri. Et ita communiter tenetur, vt dicit Imo. in cap. dilectus. nume. 10. de rescrip. & in ca. fi. nu. 15. de eo, qui mitti. in poss. rei seruandæ causa. Et licèt aliqui dixerint, quòd ad hoc vt quis dicatur vagabũdus, requiritur quòd non habeat, neque etiam domicilium originis tamen illa opinio communiter reprobatur, vt attestatur Marian. in loco præallegato, ea enim retenta sequeretur, ꝙ necesse esset ciuitatem, in qua ille natus esset funditus esse euersam, & destructam, quod esset ridiculum.

Fui interrogatus quandoque, nunquid banniti dicantur vagabundi? Respond. ꝙ non, & allegaui Alberi. in quarta par. statutorum. quæst. 80. Item quæro, dicentem, quòd ita tenent communiter Doctores, quem etiam refert, & sequitur Cæpol. consi. crim. 59. versi. Sed dubium est. Quod tamen intelligendum est vt procedat, quãdo bannitus habet in aliquo loco certam habitationem, seu domicilium, alias enim si sine certa habitatione per mundum vagaretur, vtique habendus esset pro vagabundo, prout & alii ita vagantes, ne propter bannum efficeretur in hoc melioris conditionis, quàm cæteri non banniti.

Pro complemento huius materiæ volo vt scias, quòd ex maleficiis, de quibus propter diuersitatem loci, vel incompetentiã iudicis, cognosci non potest, possunt iudices alia maleficia, de quibus cognoscere possunt aggrauare, & in maiori pœna punire, & ita communiter dicitur, vt attestatur Nellus de bannitis. in secunda parte, secundi temporis. quæstione sexta. subdens, quòd ita communiter seruatur per assessores, licèt secundùm eum malefaciant & in animarum suarum perniciem. Vide quæ dixi supra hoc eod. libro, §. Furtum, versi. Sed pone. & infra quæst. 51. versicu. Vnum tamen.

Quæstio. XL.

SVMMARIVM.

Vicarius prætoris an possit cognoscere de causis criminalibus.

Et an possit imponere vltimum supplicium, aut mutilationem membri, versicu. Sed nunquid.

Vicarius episcopi an possit de causis criminalibus cognoscere, versicu. Item quæro.

DICTVM est ꝙ sint iudices competẽtes in causis criminalibus, nunc de eorum vicariis videamus. Et in primis quæro, nũquid vicarius

prætoris possit cognoscere de causis criminalibus? Respon. ꝙ sic, potest enim de omnibus iis cognoscere, & ea omnia facere, de quibus poterat cognoscere, & quæ poterat facere ille, in cuius locum est constitutus, quòd tamen intellige secundùm ea, quæ dixi sup. lib. 2. §. Vicarius.

Sed nunquid poterit talis Vicarius imponere reo vltimum supplicium, vel mutilationem membi? Respond. quòd non, ita tenuit glo. in l. secunda in glo. fina. loquendo per verbum, Forte. C. de offic. eius qui vices alterius gerit. quam dicit communiter approbari Alber. in l. places. post numero 3. C. de pedan. iud. Hanc etiam opinionem dicit esse communem August. ad Angel. de malefi. in verbo, Hæc est quædam sententiam, circa finem. Tu verò dic, quòd Aut loquimur in Vicario prætoris, qui cõmuniter esse solet in omnibus ciuitatibus & deputatur quandoque à Principe, & q̃nque etiam ab ipsomet prætore, & de hoc iudicatur tanquam de iudice ordinario, & eius iurisdictio regulatur secundùm statuta, & consuetudinem ciuitatis, in qua est vicarius, nam in multis ciuitatibus tales vicarii non habent iurisdictionem criminalem, in aliquibus verò habent sed limitatam, in aliis habent absolutam, prout ipsemet prætor. Et ideo in hoc standum est dispositioni statutorum, vel consuetudini. Aut vero loquimur in vicario, qui sit deputatus locumtenens ipsius prætoris, puta ex causa absentiæ, & tunc pariter est distinguendum, nam Aut est deputatus ab ipsomet prætore sine auctoritate principis & non potest imponere vltimum supplicium, quia causæ meri imperii non possunt alteri delegari, vt dixi infra quæstione proxima, Aut est deputatus à principe in locum prætoris mortui, vel absentis, & potest, quidquid dicat glos. præallegata, & ita videmus quotidie fieri, & obseruari, vt attestatur Bossi. in titulo de sententiis. numero 22. Et hanc etiam opinionem dicit esse cõmunem Maranta in suo Speculo, folio 33. nu 20. & seq. Et idem ét dicerem, vbi esset deputatus ab ipsomet prætore cum auctoritate principis. In hoc tamen Ducatu neque delegati, neque vicarii, neq; ordinarii non possunt imponere pœnam vltimi supplici, neque mutilationis membri, nisi facta prius relatione in senatu, ita disponentibus decretis.

Item quæro, nunquid vicarius episcopi possit causas criminales cognoscere? Resp. ꝙ ex speciali commissione episcopi, vel capituli, potest de criminibus accusatorē cognoscere, & etiam diffinire, & ita cõiter seruatur, vt ait Specula. quem refert Pauin. de off. & pote. c. sede vacante in decima quæst. secundæ partis princi. nu. 33.

Quæst. XLI.

SVMMARIVM.

Causæ criminales an possint delegari.

Delegatus an possit causas criminales alteri subdelegare, versi. Si verò.

Et quid si sit delegatus à principe, versi. In delegato.

Delegatus an possit procedere vsque ad vltimũ supplicium, versiculo, Sed nunquid.

Episcopus an possit delegare laicis causas criminales clericorum, versic. Quæro nunquid.

Et an laico simul cum clerico, ibid.

Et an clerico coniugato, versicu. Sed an poterit.

Et quid in summo Pontifice, ver. Sed quid dicendum.

Clericus an possit esse delegatus principis laic in causis criminalibus, versicu. Quæro. *quid è conuerso.*

HACTENVS de iudicibus ordinariis dictum est, sequitur nunc vt de iudicibus delegatis in causis criminalibus aliquid subiiciamus, & in primis videndum est, nunquid causæ criminales possint delegari, & quidem in causis, quæ non sunt meri, vel mixti imperii, omnes conueniunt quòd possint delegari, & in hoc nulla est difficultas, in his autem, quæ sunt meri aut mixti imperii, est distinguendum, nam Aut loquimur in principe, & pariter omnes conueniunt,

ueniunt, quòd possit omnes causas criminal s, cuiuscunque generis sint, delegare, Aut loquimur in inferiore à principe, & pariter est distinguendum. Nam si quidem est iudex ordinarius, dicendum est, quòd regulariter non potest tales causas meri, aut mixti imperii alteri delegare, & hanc esse communem opinionem attestantur scribentes in l. 1. ff. de off. eius. & in specie Deci. nume. 28. & Curt. Iun. nume. 21. Et ratio est, quia cùm huiusmodi causæ specialiter concessæ sint maioribus magistratibus, censetur electa industria personæ eorum, meritò delegari non possunt. Et hanc esse communem rationem attestatur Clau. in d. l. 1. in princ. nume. 2. Hanc autem cõclusionem ego pluribus quæstionibus ampliaui infra lib. 7. §. iurisdictio. quas hoc loco transcribere operæ pretium non existimaui, tum quia hæc materia est multũ trita in locis ordinariis, tum etiam quia est parum fructuosa, attento, quòd quid quid sit de iure, hodie ex generali consuetudine indistinctè omnes causæ meri, & mixti imperii delegantur, etiam quo ad pœnam vltimi supplicii, vt attestatur Cagno. in l. nemo potest gladii in fin. verbis ff. de reg. iur. & in suo exercitatorio libello. fol. 68. cap. 11. Ideo ad ibi diffuse dicta te remitto.

Si verò est iudex delegatus, tunc etiam est distinguendum inter delegatum principis, & delegatum ab inferiore, nam si quidem est delegatus ab inferiore, nullo modo potest causas criminales subdelegare. Et licèt aliqui dicant, ꝙ talis delegatus inferioris à principe potest post litem contestatam subdelegare, etiam in criminalib. & hanc opinionem dicat esse communem Nunius de los corregidores, fol. 10. colum. 4. prout illum refert Villalo. in sua collecta communium opinionnm, in litera D, nume. 34. ego tamen credo id verum non esse, sed neque etiam in libro meo Nunius in loco allegato id dicit, neque aliud loquitur in hoc proposito.

In delegato autem à principe magna fuit aliquando controuersia inter Doctores, nam glos. in l. vnica. in verbo. Iudicandus. C. qui pro sua iurisdictione. tenuit, quòd potest causam criminalem sibi commissam alteri delegare, & illam dicit esse magis communem opin. Paul. de Cast. in d. l. vnica. nume. 9. quem refert, & sequitur Vantius de nullitate. fol. 169. numero 26. Idem dicit Ias. in d. l. prima nume. 74. Alcia. in cap. quod sedem. num. 81. de off. ordi. quem refert Villalo. in dicta litera D, nu. 37. Boer. decis. 6. nume. 8. & 9. Et dicit Guido Papæ decisio. 624. clarum est. numero primò. quòd secundùm hanc partem vidit vti, & seruari in illa curia Delphi. Contrariam autem sententiam, scilicet quòd imò etiam delegatus principis non possit causam criminalem meri, vel mixti imperii alteri subdelegare, tenuit Iacob. de Arena & hanc partem tanquam tutiorem tenuit Albericus in d. l. 1. in principio. numero 21. dicens, quòd illa opinio glo. in dicta l. vnica cummuniter per Doctores reprobatur, & dicit Iason ibi, post numero 64. versic. Contrariam. quòd credit Alberic. verum dixisse, scilicet quòd hæc opinio esset magis communis ante aduentum Bar. Quidquid sit de iure, in hoc Ducatu seruatur hæc opi. Iacobi. de Are. & videretur apud nos res valde absurda, si delegatus à principe in causa criminali, illam alteri subdelegaret. Nam vt rerum experientia docet, nunquam huiusmodi causæ deleguntur a principe, nisi personæ industria specialiter electa, & ita etiam hanc opinionem in Francia seruari attestatur Boe. in d. decisio. 6. in fi.

Sed nunquid in casibus, in quibus merum imperium potest delegari, poterit delegatus procedete vsque ad vltimum supplicium? Respon. Aliqui dixerunt simpliciter quòd sic, & hanc esse communem opi. attestatur Alci. in d. c. quod sedem. num. 83. de off. ordi. Quam tamen ego intelligo vt procedat, si ex tenore ipsius delegationis colligeretur, aliàs tutius arbitraret facturum delegatum, si prius, quàm pœnam mortis imponeret, principi referret. Certè quando esset periculum in mora, vt in insigni latrone, vtique posset delegatus pœnam mortis imponere, & hæc est communis opinio, vt ait Cur. Iun. in d. l. 1. numero 65. ff. de off. eius.

Quæro, nunquid episcopus possit delegare laico causas criminales clericorum? Resp.

Respond. quòd non, & est communis opinio, vt attestatur Ripa in cap. decernimus. nume. 34. de iudi. Et hæc quidem conclusio de plano procedit in laico, qui solus in huiusmodi causis delegetur, sed quid si velit eas laico simul cum alio clerico delegare? Respond. quòd pariter non potest, & est communis opinio, vt attestatur Deci. in d. c. decernimus, numero quinto. in fin. quem refert Rolan. consi. 4. nume. 4. libro primo.

Sed an poterit episcopus tales causas delegare clerico coniugato? Respond. quòd non, & est communis opi. vt ait Ripa. in d. c. decernimus. nume. 64. talis enim clericus reputatur tanquam merus laicus, præterquam in duobus casibus, vt ibi.

Sed quid dicendum de Summo Pontifice? Respondeo, quòd Papa potest etiam mero laico committere causas criminales laicorum. Ita dixit gl. in c. bene quidem. in verbo, Præter, 96. distinctione. quam totus mundus sequitur, vt attestatur Berous q. septima nume. 1. Habet enim Papa in omnibus causis ecclesiasticis absolutam plenitudinem potestatis. Non tamen posset Papa conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos, & hæc est cõmunis opinio, vt attestatur Menchiaca li. 3. de testa. §. 22. post nume. 60. Quod intellige, vt procedat iuxta ea, quæ dixi sup. q. 36. ver. Sed ea retenta.

Quæro, quid è conuerso, nunquid possit clericus esse delegatus principis laici in causis criminalibus? Resp. quòd sic, in vna causa tantùm, & est communis opi. vt dicit Ripa in d. c. decernimus. num. 46. & sequen. quem refert Didac. in repet. clem. si furiosus. fo. 315. in fin. Quæ tamen conclusio multas recipit restrictiones, vt ibi.

Quæstio. XLII.

SVMMARIVM.

Iurisdictio an possit prorogari in causis criminalibus.

Et quid si ille, in quem fit prorogatio, alias non haberet iurisdictionem in criminalibus, vers. Est tamen.

Et an quando proceditur per inquisitionem, sit locus prorogationi iurisdictionis, versi. Scias autem.

QVAERO, nunquid in causis criminalibus possit iurisdictio prorogari? Respond. quòd sic, & est communis opi. vt dicunt scribentes in l. 1. ff. de iudi. & in spec. Paul. de Cast. nu. 20. & Sapia, nu. 39. & Cur. Iun. nu. 37. & Cagno. nume. 46. Et quòd etiam in criminalibus possit expressè, & tacitè prorogari iurisdictio, dicit esse communem Doctorum sentẽtiã Are. in d. c. ad petitionem. nume. 15. de accusatio. Quod intellige quo ad præiudicium partis, vel partium, quæ prorogationi ipsi consentiunt, non autem in præiudicium reipubl. vel iudicum, ad quos pertinet perpetrari criminis cognitio, & punitio, aliàs possent mille fraudes quotidie comitti.

Est etiam hæc conclusio intelligenda, vt procedat, dummodo ille iudex, in quẽ fit prorogatio, aliàs etiam haberet iurisdictionem in similibus causis criminalibus, aliàs secus, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in c. si diligenti. nume. 14. de fo. compe. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Imo. in c P. & G. nume. 48. de of. si. deleg. vbi enim iudex non haberet in talibus causis iurisdictionem, non esset locus prorogationi eius, quod non esset, sed potius esset iurisdictionis noua collatio, quæ partium consensu in causis criminalibus tribui non potest. Sed in hoc proposito videnda sunt ea, quæ dixi infra libro 7. §. iurisdictio.

Scias autem, quòd vbi proceditur per inquisitionem ex mero officio, non habet locum prorogatio, ita tenuit Bald. in l. 1. in fin. C. vbi de crim. agi opor. Et hanc dicit esse communem opin. Socin. consilio 108. numero 21. libro quarto. Petrus Calefatus inter consilia criminalia diuersorum consilio 102. nume. 4. lib. primo. & consil. 93. nume. 25. lib. 2. Cùm enim in hoc iudicio instituendo non interueniat ali-

aliqua partium, sed tantummodo iudex & diffamatio, quæ loco accusatoris fungitur certè absurdum esset dicere, quòd ipse iudex posset à seipso iurisdictionem suam prorogare, nec minus absurdum videretur, quòd fama, quæ est res inanimata, posset in iudicem non competentem consentire, illique iurisdictionem tribuere. Quidquid tamen sit de iure, cum hodie iudex inquirens sit quodammodo loco accusatoris, credo, quòd si reus consentiret in ipsum, vix posset euadere, ne censeretur facta prorogatio in ipsius quidem rei præiudicium, non autem in præiudicium iudicis competentis, vel alterius accusare volentis.

Quæst. XLIII.

SVMMARIVM.

Iudex an possit in causis criminalibus vt suspectum recusari.

Et quibus ex causis, versiculo, Ex quibus autem. *Remissiuè.*

Et an contra iudicem opponi possit exceptio, quòd sit criminosus, versiculo, Item quæro.

Et an iudex possit cognoscere super exceptionibus, quæ contra eius personam opponuntur, versi. Vnum tamen.

QVAERO, nunquid in causis criminalibus iudex possit tamquam suspectus recusari? Respõ. ꝙ sic, ita tenent glo. in ca. qualiter, & quã, in gl. magna, in versi. Item si ille, de accusatio. quam dicit esse cõmuniter approbatam Cardina. Alexand. in capitu. de accusatio. colum. 41. versicu. Venio ad septimum, secunda quæstio. 8. Item etiam tenere communiter Doctores attestatur Marian. in d. capit. qualiter, & quando, nume. 78. Si enim in causis ciuilibus, in quibus solummodo agitur de pecuniaria, admittitur recusatio iudicis suspecti, vt dixi infra libro proximo, multa magis admittenda est in criminalibus, vbi agitur de vita.

Ex quibus autem causis possit iudex tanquam suspectus recusari, & reliqua, quæ ad ipsius recusationis materiam pertinẽt, dixi in loco præallegato.

Item quæro, nunquid contra iudicem opponi possit, quòd sit criminosus? Resp. glo. in d. capitu. qualiter, & quando, in glo. prima tenuit quòd sic, sed certè illa gloss. communiter non tenetur, neque in ordinario, neque in delegato, vt dicit Cardin. Alexand. in d. c. de accusatio. col. 42. versic. Item excipitur, Et ꝙ iudex non repellatur exceptione criminis, dicit esse cõmunem opin. Marian. in d. cap. qualit. & quan. post nume. 72. Et si hæc exceptio admitteretur, pauci possent iudicare, cum nemo sine crimine viuat. Vide quæ dixi supra q. 14. ver. Dixi quoque, & seq.

Vnum tamen scias in hoc proposito, ꝙ licèt aliàs regulariter iudex possit cognoscere super exceptionibus, quæ contra eius iurisdictionem proponuntur, si tamen opponatur aliqua exceptio, sugillans eius personam, puta, quòd est infamis, vel excommunicatus, vel huiusmodi, non potest ipse super tali exceptione cognoscere, Et hæc est communis opi. vt dicunt scribentes, in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. & in specie Imola, nu. 15. & Alexan. nu. 15. nam quo ad hunc articulum diceretur esse iudex in causa propria, & patet ad sensum, quòd nullus iudex esset qui se prænunciaret infamem, vel excõmunicatum, Et ideo super tali exceptione superior debet ipse cognoscere, vel alium iudicem dare.

Quæst. XLIIII.

SVMMARIVM.

Quibus modis contra absentes contumaces procedatur.

Absens de iure communi non potest diffinitiuæ condemnari, sed fit annotatio bonorum, ibidem.

Et quid de consuetudine, versi. Sed hodie.

Et an possit etiam ad mortem condemnari, versi. Licèt autem.

Et an si reus intra annum compareat, & satisdet de parendo iuri, recuperet statim bona annotata, versicu Dixi quòd.

Et an eo casu teneatur ipse probare innocentiam suam, versi. Quæro quando.

Et an quando reus est contumax, debeat eius contumacia accusari, versicu. Dictum est.

Et an requiratur declaratio iudicis super ipsa contumacia, versicu. Sed nunquid.

Et an sit citandus reus ad allegandum, ver. Vnum tamen.

Et an vltra contumaciam requiratur, etiam quod sit per probationes conuictus, versi. Quæro nunquid.

Et an contra huiusmodi fictam confessionem inductam à statuto admittatur probatio innocentiæ, versiculo, Quæro nunc.

Et an possit iudex pro reo absente aliquas probationes inducere, versiculo. Quæro etiam.

Reus contumax an sit citandus ad sententiam, versi. Item quæro.

Et an possit statim lapso termino peremptorio condemnari, versiculo, Vidi, quandoque.

Et quæ sit forma sententiæ, quæ contra absentem, & contumacem profertur, versi. Videamus.

VISVM est de exceptionibus quæ contra personam iudicis, eiusque iurisdictionem proponi possunt, (nam ad eas proponendas plerunque etiam absentes, seu contumaces solent per procuratorem admitti) de reliquis autem, quæ merita causæ concernunt, infra in eorum defensionibus dictum est. Videamus nunc quomodo contra contumaces procedatur, Et in primis sciēdum est, quòd de iure communi non potest contra absentem deueniri ad sententiam diffinitiuam, siue condemnationem occasione delicti, de quo ipse reus absens imputatur, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Anto. Gomez. super l. 71. Tauri, numero 1. Certum est enim, quòd de iure communi contumax non potest à iudice haberi pro confesso, & coniuncto, & licèt Iacob. de Are. tenuerit, quòd quando crimen est liquidatum inter præsentes, potest eo casu ferri sententia contra absentem, tamen contra eum est communis opin. Doctorum, vt dicit Bald. in l. quamuis, la prima, numero 1. C. de adulter. & Boss. in titu. de req. reis. nume. 1. in fin. Et q̄ etiam de iure canonico non possit contra absentem, lite non contestata, deueniri ad condemnationem, neque etiam ad testium receptionem dicit esse communem opin. Abb. in cap. veritatis, post nume. 20. & post numerū 27. de dolo, & contumacia. Et hoc adeo verū est, vt quamuis in causis ciuilibus, si testes sint senes, vel valetudinarii, vel in longinquas partes recessuri, possint examinari etiam parte absente ad perpetuam rei memoriam, vt dixi supra lib. 2. §. Testis. nihilominus in causis criminalibus absente parte non possunt huiusmodi testes recipi ad perpetuam rei memoriam, Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Ant. Gomez. in d. l. 76. Tauri. nume. 4. Hanc tñ conclusionem intellige vt procedat, quando pro crimine, de quo agitur, venit imponenda pœna corporis afflictiua, sed vbi venit tantummodo imponēda pœna relegationis, vel relegatione minor, eo casu vtique absens potest etiam de iure cōmuni condemnari, Et hæc est communis opi. vt dicit Bald. in l. absentem, in fin. C. de accu. Sali. in d. l. absentem, numero 14. quem refert Pract. Cōradi, fol. 441 post numerū 7. versiculo. Quarto excipio, Boss. in d. tit. de req. reis, post num. 1. In illis igitur casibus, in quibus absens non potest diffinitiuè condemnari, legitimè intimata reo citatione iuxta formam, de qua dixi supra q. 31. si reus in termino sibi ad comparendum assignato non comparuerit, tunc iudex facit eius bona annotari, & deinde facit ipsum iterum vocari, & citari per edicta, vt veniat ad se excusandum, illi etiam notificando qualiter eius bona sunt annotata. Et hoc casu siquidem reus intra annū compareat, & se defendat ab imputatione ipsius criminis, absoluitur, & in pace dimittitur, & ēt restituuntur illi omnia bona sua annotata, si vero post annum etiam qñcunque compareat, adhuc semper audiri debet, & si se defenderit, absoluitur, sed

bona illi non restituuntur, sed fisco remanent in pœnam suæ contumaciæ, & hæc omnia procedunt, secundum dispositionem iuris communis, vt habetur in l. 1. ff. de req. reis.

Sed hodie (vt inquit Gand. de malefic. in rub. quid sit agendum reo absente. num. 3.) inde consuetudine generali non seruatur contra contumaces illud, quod dictum est de annotatione bonorum, neque quòd accusatus expectetur per annum, imò cùm fuerit citatus solenniter, ponitur in banno communis, & potestatis, & postea super illa accusatione, & banno condemnatur, & ita secundùm eum obseruatur per totam Italiam, quem refert Practi. Conradi. fol. 441. post nume. 8. Pariter etiam Iacob. de Belui. in titu. de pace tenenda. in princi. versicu. Et nota hic dicit, quòd hodie non fit annotatio nisi bonorum mobilium, & ita illum refert Bald. ibi, post numero 14. & Aug. ad Ange. de malefic. in verbo, Qui dominus iudex videns. numero 8. & Capic. decis. 131. num. 4. licèt attestetur repertum fuisse, quòd in regno Siciliæ etiam feuda, & castra apprehendi solent, & administrari per commissarios Regios. Dicit etiam Bald. in d. l. absentem. num. 2. C. de accusa. quòd doctores dicunt, quòd ista annotatio hodie non est in vsu, sed eius loco hodie successit bannum, quod fit reis absentibus, idem dicit Blanc. in pract. crim. fo. 9. num. 8. In hoc autem Ducatu, statim post assumpta indicia, seu informationes contra reum, quæ sufficiant ad capturam, si crimen est tale, pro quo ingeratur confiscatio bonorum, statim transmittitur notarius, qui describat omnia bona, tam mobilia, quàm immobilia ipsius delinquentis, iuxta formam traditam, in l. si quis intra prouinciam. C. de bon. proscri. & illa sic descripta consignant consulibus & syndicis locorum, in quibus bona sita sunt, & mobilia reponit etiam pœnes ipsos, vel alium alium idoneum depositarium, & generaliter etiam ita seruari attestatur Carauita super 21. ritu magnæ curiæ. circa finem. Ita etiam dicit quotidie fieri, & practi cari Anto. Gomez. capit. 9. delictorum nume. 2. Et si periculum est, ne bona propter moram fiant deteriora, vel pereant, solent vendi, & pretium eorum deponi, & ita de consuetudine obseruari attestatur pract. Millei, fo. 45. num. 21. Hanc etiam bonorum annotationem fieri per commissionem criminalem executoris, simul atque assumptæ sunt informationes contra aliquem inolito receptoque stylo, vsu, & cõsueditudine attestatur pract. Iod. fo. 41. nu. 7.

Facta autem huiusmodi descriptione, & cõsignatione, proceditur contra reum, & si est contumax, seruatis seruandis bannitur, & condemnatur diffinitiuè, & si deinde post condemnationem intra annum compareat, solet plerunque per Senatum admitti ad se de nouo defendendum, & si se defenderit, absoluitur ab ipsa condemnatione, & recuperat bona, non obstante prædicta annotatione, seu descriptione, vel etiam quacunque alia apprehensione facta per fiscum, & etiam quibuscunque sententiis superinde secutis. Si verò comparet post annum, non recuperat bona, sed tantùm, si se defenderit, absoluitur à condemnatione corporali, & bona remanent fisco in pœnam eius contumaciæ. Et hæc practica, si bene consideretur, est in multis valde conformis dispositioni iuris communis, de qua supra, & hæc dixi obseruari, quando crimen est tale, pro quo imponitur bonorum confiscatio, quia, in aliis criminibus, in quibus non venit imponenda publicatio bonorum, non sunt ponenda bona ad manus curiæ, etiam quòd reus sit contumax. Et propterea neque etiam in istis casibus fit aliqua bonorum descriptio, ita disponente decreto in nouis constitutionibus, in titu. de accu. cap. rei carceribus. §. pari modo. Et licèt Chassen. super consuetu. Burgund. fol. 87. numero 11. dicat, quòd iudices nostri temporis aliter faciunt, & pro contumacia faciunt subhastari bona, apud nos tamen seruatur, vt non fiat, nisi in casibus, in quibus bona confiscantur.

Licèt autem de iure communi (vt supra dixi) non possit absens diffinitiuè condemnari, tamen ex generali consuetudine totius Italiæ, proculdubio in quantumcunque graui crimine proceditur contra absentes, & habentur pro confessis

ex

ex contumacia,& banniuntur,& condemnãtur etiam ad mortem, vt attestatur Gandi. in loco præallegato, Alber. in l. seruum quoque. §. publicè. num. 23. in fi. ff. de procu. & in l. pen. §. ad crimen. num. 23. in fi. de publ. iud. & in quarta parte statutorũ. q. 1 nu. 3. Vitali de malefi. in rub. de comparatione accusati. nu. 7. & seq. & alij omnes criminalistæ, & est omnibus notissimum. Pariter etiam in Gallia constito de delicto proceditur contra absentem, etiam ab sententiam diffinitiuam, quatuor tamen præcedentibus contumaciis, vt dicit Ioan. Fab. in l. cunctos populos. de summa Trinit. Prac. Masuer. in titu. de dilat. nume. 25. & in titu. de contuma. nume. 12. quem refert Boer. deci. 63. num. 8. & super consuetu. Bituricen. fo. 25. col. 1. & contumax habetur pro confesso, & conuicto, & virtute huiusmodi confessionis condemnatur etiam ad mortem, & ita seruari, & quotidie tractari in curiis Franciæ attestatur Guliel. de Benedict. in secunda parte repet. c. Raynutius. fo. 91. nu. 158. Igneus in l. lege Cornelia. nu. 32. ff. ad Syll. pract. Millei, fo. 9. nu. 90. & fo. 62. nu. 21. & fol. 139. nu. 12. & nu. 18. Idem etiam in Hispania obseruari attestatur Anto. Gomez. super l. 76. Tauri nume. 8. Et hæc omnia obseruantur non modo in foro ciuili, sed etiam in foro canonico: nam hodie si citatus est contumax, excommunicatur, vt dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 148. nu. 12. in fi. & si perseuerauerit in excommunicatione per annum, habetur pro confesso, & conuicto de crimine, de quo imputatur, & est communis conclusio, vt dicit Ripa in c. 1. nu. 77. de iudi.

Dixi ꝙ de iure communi si reus compareat intra annum, & se defendat, recuperat bona iam annotata. Pone ꝙ reus comparareat intra annum, & satisdet coram præside de parendo iuri iuxta formam d. l. 1. ff. de requir. reis, nunquid statim recuperabit bona, an autem remanebunt in sequestro, donec super ipso crimine fuerit diffinitiuè pronunciatum? Respond. Glos. in l. fi. in verbo, Purgauerint. ff. de requirend. reis. videtur sentire, quòd statim illa recuperet, & ita dicit se vidisse communiter obseruari Alberi. in d. l. 1. nume. 4. Et est hoc satis rationabile, quia talis annotatio fit tantùm ratione contumaciæ, non autem ratione delicti, meritò omnis eius effectus tolli debet statim purgata contumacia per ipsius rei comparationem. Sed si quis admitteretur ad nouas defensiones post condemnationem, & bonorum confiscationẽ, tunc in hoc Ducatu seruatur, quòd bona descripta remanent pœnes fiscum, neque relaxantur reo, nisi purgato crimine, & cõdemnatione per contrariam sententiam sublata, talis enim descriptio fit ratione delicti, non autem ratione contumaciæ & confirmatur secuta confiscatione, meritò eius effectus non tollitur, nisi secuta absolutione. Quinimò si reus ad nouas defensiones admissus se constituat in carceribus, vt fieri solet, & superueniente infirmitate decedat, firma remanet eius bonorum confiscatio, nulla habita ratione probationum per eum factarum, neque earum, quas eius hæredes facere vellent ad demonstrandam eius innocentiam. Et ita iudicauit senatus in causa cuiusdam Panigarolæ. Vix tamen credo, quòd possit princeps talia bona retinere in foro conscientiæ, vbi de innocentia rei appareret, prout etiam in fortioribus terminis videtur sensisse Bossius in titulo de remed. instit. circa finem. Sed cùm sit sententia senatus, non est vlterius quærendum. Quid autem sit, quando decedit pendente appellatione, dixi infra quæstione nonagesimaquarta. versic. Sed pone. Hæc autem, quæ dicta sunt de admissis ad nouas defensiones, locum habent, quando condemnatus fuit admissus ad ipsas defensiones intra annum, eo enim casu, vt dixi supra versiculo, Facta autem. si fuerit absolutus, recuperat etiam bona, sed post annum etiam si sit absolutus, non recuperat bona, ita disponentibus decretis huius Ducatus, prout etiam seruari attestatur Bossius in titulo de literis principis, &c. in principio.

Quæro, quando reus, cuius bona sunt annotata, comparet intra annum ad se defendendum, nunquid teneatur ipse probare innocentiam suam, an autem accusator ipse adhuc teneatur probare delictum? Respond. Gloss. in l. 1. in verbo,

Purgauerit. C. de requir. reis, tenet quòd vtriq; eorum, scilicet tã accusatori, quàm accusatio incumbat onus probandi, tamẽ quòd accusatore non probante, reus absol uitur, & dicit Alberi. in l. 1. nu. 5. ff. de re quir. reis, quòd ita communiter seruatur, & approbatur. Mihi videtur, quòd hoc sit in effectu dicere, quòd accusatori tantum incumbit onus probandi, ex quo ex non probante, reus etiam si nihil probet, est absoluendus. Sed quidquid sit de iure in his, quorum bona sunt annotata, contrarium seruatur in hoc Ducatu in admissis ad nouas defensiones post condemnationem, nam nisi probent ipsi eorum innocentiam, vel saltem elidant indicia, quæ contra eos sunt in processu, solet exequi condemnatio, vel saltem torquentur, aut puniuntur aliqua pœna extraordinaria ar bitrio Senatus. Ratio autem differentiæ est, quia admissus ad nouas defensiones, habet sententiam super delicto contra se, quæ facit ius, ille autem, cuius bona tantum sunt annotata, non habet nisi simplicem annotationem bonorum, quæ fit ex causa contumaciæ, vt supra dixi. Et cum hoc contigisset de facto in quodam Vayrano, qui fuerat in contumaciam condem natus in pœnam ignis pro sodomia & deinde captus, & admissus ad nouas defensio nes, nolebat aliquid probare, allegando, ꝙ nihil erat contra eum in processu, quod vrgeret, Senatus rescripsit prætori Cremonæ in hæc verba. Non dicat Vayranus sibi non opus esse defensionibus, eo quòd nul la eum præmant inditia. Satis enim grauatur sententia condemnatoria, quæ contra eum viget. Quare illi tempus ad se defendendum statuetis, & si quas fecerit defensiones, perscribetis. Si vero nihil egerit, sententiam contra eum latam exequimini 8. Nouemb. 1548. P. N.

Dictum est, quòd ex generali consuetu dine Italiæ, proceditur contra absentem, etiam ad sententiam diffinitiuam, & ra tio est, quia communiter per Italiam extant statuta disponentia, quòd contumax habeatur pro confesso & conuicto, & ideo virtute huius fictæ confessionis condem tur etiam ad mortem. Quæro, nunquid stante hoc statuto debeat rei contumacia accusari à parte? Respond. quòd sic, aliàs non noceret ipsi contumaci, & ita de gene rali consuetudine obseruari attestatur Afflict. super secunda parte constitutionum Regni, rub. 3. num. 8. quem refert Folle. in Pract. crimi. fol. 337. núme. 20. In hoc tamen Ducatu contrarium seruatur, nunquam enim pars accusat contumaciam rei, nam hodie in criminalibus iudex supplet defectum partis, & ita etiam de facto obseruari attestatur Imola in l. inter accusatorem, nume. 3. ff. de pub. iud. Boss. in titu. de bann. nullit. nu. 7. Dicit etiam Carauita super ritu 198. magnæ curiæ, num. 3. ꝙ quando proceditur ad instantiam fisci, licèt actor non compareat, procurator fiscalis accusat contumaciam rei, & sit condemnatio, subdens ꝙ ita seruatur. Sed certe super his solet dari forma in qualibet prouincia ex statutis, vel consuetudine, quæ omnino seruanda est.

Sed nunquid debet super huiusmodi contumacia fieri declaratio per iudicem priusquam ad vlteriora procedatur? Respond. De iure forte posset dici, quòd sic, & ita etiam requiri ex consuetudine, & stylo curiarum Franciæ attestatur Boer. in allegata decis. 63. in vltimis verbis, in Italia autem practica seruat, quòd eodem contextu iudex declarat, & pronunciat ipsum reum contumacem, & illum tanquam cõtumacem condemnat, vt atteſtatur Affli. in loco præallegato, nume. 9. & ita etiam apud nos obseruatur. Et ideo tu, qui facis processum, sequere consuetudinem, quę in eo loco obseruari solet, & ita faciendo non errabis, ita enim communiter obseruari attestatur Nellus de bann. in 3. parte primi tempor. q. 1.

Vnum tamen scias, quòd priusquam proferatur aliqua sententia, seu mulcta cõtra contumacem, debet etiam de nouo citari ad allegandum, quare mulctari non debeat, statuto ei termino sex, aut octo dierum secundùm consuetudinem prouinciæ Ita dicit Bart. in l. 2. in prin. num. 17. §. si quis in ius voc. non ierit. & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Boss. in titu. de mulctis. numero 6. Hanc etiam attestatur esse communem sententiam Nicell. in concord. glo. cap. 325. quem refert Rolan.

Roland.consil.47.nume.6.lib.secundo.& dixi infra lib.proximo.

Quæro nunquid ad hoc vt possit contumax condemnari,& banniri, requiratur ꝙ vltra contumaciam sit etiam per legitimas probationes de ipso delicto cõuictus? Resp. De iure forte posset dici,quòd sic,sed quidquid sit de iure, contrarium de facto seruatur,vt attestatur Guido de Suz. quem refert Marsil.in repet.l.vnicæ,num.129.C. de raptu virg.& consi.82.nume.40.vbi tamen subdit non esse credendum Guidoni hoc dicenti. Sed certe vniuersalis practica docet Guid.verum dixisse,nam dummodo subsint indicia ad transmittendam inquisitionem sufficientia,de quibus dixi supra q.20.versi.Ad inquirendum, si reus sit contumax,semper condemnatur, absque aliis probationibus, & in hoc non videtur aliquo modo hæsitandum.

Quæro nunc, an contra huiusmodi fictam confessionem inductam à statuto vel consuetudine admittatur probatio innocentiæ? Resp. Aliqui dicunt,quòd talis confessio non potest reuocari, etiam probato errore,& ita communiter seruari ait Bald. in l.seruum quoque.§.publicè,nu.7.in fin. ff.de procurat.quem refert Aret.consi.146. num.3.Foller.in pract.crim.fol.336.num. 28.& Menchiaca lib.tertio,de testa.§.23. num.28.Tu vero dic, ꝙ Aut reus qui vult probare contra hanc fictam confessionem, comparet antequam contra eum proferatur sententia diffinitiua condemnationis, & omnino debet audiri,neque hoc casu tenetur ipse probare errorem huiusmodi confessionis, sed sufficit ipsa comparitio, ex illa enim purgatur contumacia, propter quam statutum inducit illam fictam confessionem, Aut vero comparet post condẽnationem,& non auditur, nisi sit à principe, vel senatu admissus ad nouas defensiones,Et ita in hoc Ducatu seruatur, prout etiam ita expresse declarat Aret.consi.146. numero 5.& 6. vbi attestatur communem opin.esse,quòd etiam per excusatorem(absque eo quòd principalis personaliter comparcat)possit hæc probatio fieri, super quo videnda sunt ea,quæ dixi supra quæst.33. versicu.Sed quod plus est,& Villalpand.in repet.l.22.c.18.nu.7.

Quæro etiam, nunquid iudex in huiusmodi processu, qui fit contra absentem possit aliquas probationes ex officio inducere? Respond. Si vtraque pars, scilicet tam accusator quàm reus sit præsens, potest iudex pro vtraque parte veritatẽ inquirendo nouas probationes ex officio inducere,reo autem absente, non potest nisi in casibus,in quibus contra absentem procedi potest scilicet in delictis quæ sunt a relegatione infra, Si vero accusator se absentem fecerit,& reus sit præsens,tunc nõ potest contra reum ex officio probationes inducere, sed debet nomen rei aboleri, Et hæc est distinctio Bartol. in l.4.§.hoc autẽ iudicium,num.8.ff.de damno infecto,quã dicit esse communem Alexan. in eo.§.hoc autem iudicium,nume.29. Sed certe quid sit de iure,in practica seruatur totum contrarium nam iudices ex officio recipiunt testes contra absentes, non autem pro ipsis & iudex, qui produceret testes ex officio pro reo contumace,posset tanquã imperitus,& fatuus ab officio remoueri. Tu vide quæ latius dixi infra quæstio.61. versi.Sed quæro,& seq.

Item quæro, nunquid reus contumax sit citandus ad sententiam? Respond. De iure dicendum est,quòd sic, vt colligi videtur ex tex.in l. accusatorem. ff. de publ. iud. sed de consuetudine non citantur, vt dicit Angel.de malefic.in verbo.Qui iudex commisit L. præconi, numero secundo & tertio,Card. Alexan.in cap.de accusat.col. 41.versicu.Et prædicta secunda, quæstione octaua,qui etiam attestatur, quòd consuetudo est, quòd per præconem banniantur ad consilium generale, vel campanam, vel cornu,vel tubam, secundùm statuta locorum,& dicit Pract. Millei,fol.8.nume.76. quòd de consuetudine citantur contumaces vnica citatione pro tribus, & subdit, ꝙ de consuetudine Frãciæ regulariter citantur ad sonum tubæ, prout etiam seruatur in hac prouincia Vide quæ dixi supra quæstio.31.versiculo.Quæro nunquid.Et in regno Neapol.citantur non modo reus ipse ad domum, sed etiam eius consanguinei amici,& vicini ad allegandum causas, &c. prout ab immemorabili tempore introductum esse de more, & stylo magnæ curiæ attesta-

attestatur Grammat super constit. Regni, fol. 51. nume. 12. Ego vero puto ab omnibus iudicibus seruandum esse illud, quod seruari consueuit in locis, in quibus proceditur.

Vidi quandoque dubitari, nunquid statim lapso termino peremptoriæ statuto ad comparendum, possit reus condemnari? Respon. quòd de iure fortè posset dici, quòd sic, sed de generali consuetudine, & æquitate expectatur triduum, postquam accusata est contumacia, & deinde sequenti die fit condemnatio, Et hac consuetudine attestatur Affli. super 2. par. constitutionum Regni, Rubrica 12. post num 6. vers. Quid autem, quē refert Carauita super ritu 198. magnæ curiæ circa fin. subdens, quòd ita practicatur. In hoc tamen Ducatu hoc nō seruatur, quia neque accusatur contumacia, vt supra dixi, neque expectatur per triduū, nisi ita iudici ex æquitate videatur, sed plerunque in ipso termino peremptorij fiunt condemnationes.

Videamus, quæ sit forma proferendę sententiæ contra huiusmodi reos cōtumaces? Respon. Et quia nobis, & officio nostro cōstat ipsum esse culpabilem dicti maleficij, præsertim ex eius confessione resultante ex contumacia iuxta formam statutorū, &c. ideo ipsum condemnamus in amputatione capitis, & eius bona fisco regio confiscamus. Ita quòd si aliquo tempore venerit ad manus iustitiæ, quòd ducatur, & duci debeat ad locum iustitiæ consuetum, & ibi eius caput amputetur, ita quòd moriatur, Et interea ipsum à toto dominio bannimus, &c. Et ita practicatur, vt dicit Angel. de malef. in verbo, Qui dominus index videns, num. 45. Hanc etiam formam seruari de stylo curiarū Franciæ attestatur Boer. decis. 278. num. 12. Vide quæ dixi infra q. 93. vers. Fuit aliquando.

Quæst. XLV.

SVMMARIVM.

Qualiter res personaliter comparente procedatur.

In causis criminalibus an sit necessaria litis cōtestatio, vers. Et in primis.

Et an cum instigatore, versic. An autem. *Remissiuè.*

Et an in criminalibus fiant positiones, ver. Sed hic incidenter.

Reus competens an sit examinandus, versicu. Scias autem.

Et quid si nolit respondere iudici interroganti, versic. Sed pone.

Et quid si priusquam respondeat, petat dilationem ad deliberandum, versic. Sed hic quæro.

Et quid si petat copiam inquisitionis, & indiciorum, versic. Sed quid si reus.

Et an iudex in examine debeat deferre reo iuramento de veritate dicenda, versicu. Sed quæro.

Et an si falsum dicat, poterit tanquam periurus puniri, versic. Quid ergo.

Et quomodo iudex in examine se gerere debeat, versic. Debet autem.

Et an debeat esse præsentes examini patroni ipsorum reorum, versiculo, Quæro etiam.

Facto examine, si reus neget, testes sunt repetendi, eo citato, seu præsente, versicu. Cæterùm si reus.

Et quid si non sit reus citatus, sed testes cum eo confrontati perseuerent, versicu. Sed in proposito.

Iudex debet petere licentiam à reo, procedendi ipso vlterius non citato, versiculo, Facta autem.

HACTENVS de his, quæ fiunt reo absente, vel contumace, dictum est, nunc videamus de his, quæ contingunt reo in iudicio personaliter comparente, siue quia captus fuerit, siue quia sponte comparuerit.

Et in primis quæro, nunquid in causis criminalibus necessaria sit litis cōtestatio? Respond. Aliqui dicunt, quòd sic, & hanc opinio. attestatur esse communem Maria. in d. cap. qualiter, & quando, numero 222. Alij verò dicunt, quòd quando proceditur ad instantiam partis, necessaria est litis contestatio, secus autem si procedatur ex

ex mero officio, Et hanc dicit esse commu nem opi. Abb. in c. cum dilectus, nu 3. de purg. canon. Blan. autem in pract. cri. fol. 6. nu. 36. in fi. dicit, ꝙ hodie de consuetudine in criminalibus lis non contestatur. Tu vero dic, quòd Aut reus est contumax, & tunc cùm ex dispositione statutorũ habeatur pro confesso, non est necessaria alia litis contestatio, quàm illa, quæ fit per talem confessionem fictam à statuto, & sic cõtra ipsum proceditur (vt dixi) etiam vsque ad cõdemnationem. Aut verò reus cõparet in iudicio, & examinatur super delicto, & tunc responsio, quam ipse facit respondẽdo accusationi, vel inquisitioni ad interrogationem iudicis, inducit litis con testationem, etiam absque eo quòd pars aduersa sit præsens, & hoc etiam si proceda tur ad instantiam partis, Et ita seruatur in practica, vt attestatur Bartol. in l. is qui reus, numero quarto. ff. de pub. iud. quem refert Aret. consilio 58. numero septimo, & Apostil. ad Angel. de malefic. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, sub numero 67. nam in criminalibus, etiam absente ac cusatore, potest iudex ex officio procedere, & interrogare, vt dicit Bald. in l. 1. numero 34. C. qui accus. non pos. vbi subdit, quòd ita seruat practica.

An autem sit litis contestanda cum instigatore siue promotore inquisitionis, dixi supra quæstione 10. versiculo, Quæro nunquid.

Sed hic incidenter quæro, nunquid in causis criminalib. possint fieri positiones ab vtraque parte, prout fiunt in ciuilibus? Respond. Respectu accusatoris, vel fisci satis videtur dici posse, quòd admittantur positiones, ex quo eorum querelæ vel inquisitioni cogitur reus cum iuramento respondere, vt infra statim dixi. Sed quid dicendum in ipso reo accusato nunquid poterit dare accusatori positiones, puta, ꝙ ipse tale delictum non commisit, vel quòd illud commisit ad sui defensionem vel huiusmodi? Respond. quòd non, & ita se habet vsus iudiciorum, vt attestatur Iaco. de Aret. in tract. positionum. §. 7. numero primo, hoc enim modo possent de facili (secundùm eum) accusator, & reus inter se colludere, & delicta impunita remanerent. Quæ tamen ratio parum facit, ex quo secundùm consuetudinem huius temporis, etiam parte desistente, aut concordata iudices procedunt ad expeditionẽ processuum, vt dixi infra quæst. 58. circa principium. Verum tamen est, quòd consuetudo ita obseruat, vt non possint per accusatum dari positiones, à qua nullo modo est recedendum.

Scias autem, quòd reo capto vel sponte comparente, solent iudices illum statim adhibito notario super ipso delicto interrogare, eiusq; examen (quod vulgo Constitutum appellant) in acta redigi facere. Ceterùm secundùm dispositionem iuris cõmunis, si reus compareat, & neget, non est vlterius examinandus, sed recipiuntur testes, & ad vlteriora proceditur ad perfectionem processus, Et hæc est communis opi. doctorum, vt dicit Marian. in d. cap. qualiter, & quando, post nume. 217. quæst. 75. in fi. Hodie tamen seruatur cõtrarium de consuetudine, nam si facta inquisitione reus compareat, & neget, nihilominus interrogatur, & examinatur super ea, Et ita communiter in practica seruari attestatur idem Marian. in loco præallegato, & in hoc non est difficultas, Et licèt aliqui dixerint, quòd quando nulla præcedit diffamatio de crimine, non tenetur reus respondere, prout etiam ita concludere communiter Doctores attestatur Cardin. Alexand. in capitu. de accusatione, columna trigesimaseptima, post med. secunda quæst. 8. nihilominus indistinctè seruatur (vt dixi) ꝙ teneatur reus super ipso crimine iudici respondere.

Sed pone, quòd reus constitutus coram iudice nolit respondere interrogationibus sibi per reum factis, præcise affirmando vel negando, sed vel omnino nihil respondeat, vel per verba dubia, puta non scio non recordor? Respond. quòd hoc casu potest, & debet iudex illum ponere ad torturam, & cogere vt respondeat affirmatiue, vel negatiue, Ita dicit Bal. in l. accusationem, post nume. 11. versic. Super hoc melius, C. qui accus. non pos. Et talis tortura (vt dicit Bald. ibi) non datur reo ad eruendam veritatem, nam ad hoc necesse esset, vt præcederent indicia ad torturam

suffi-

ſufficientia, vt dixi infra quæſt.64.verſicu. Dixi etiam, ſed datur ad extorquendam reſponſionem, & hanc opinionem Bald. in cõtingentia facti approbauit conſiliũ Neapo. teſte Capicio deciſ.145. prout illum refert Foller. in pract.crimin. fol.308. nu.4. Et eſt iudicio meo, bona practica, & eam ſæpe vidi obſeruari non modò, quando reus non vult reſpondere ſuper facto principali, ſcilicet an commiſerit homicidiũ, vel nõ, ſed etiam ſuper circunſtantiis ſubſtantialibus pertinentibus ad ipſum delictum, quidquid dicat Foller. in loco præallegato, modò ſint tales, de quibus veriſimile ſit ipſum recordari, puta quia interrogetur de facto proprio, de modico tempore, & de rebus, de quibus alij ſolent communiter recordari, prout ipſe iudex conſiderata facti, & perſonarum qualitate poterit arbitrari, & ita ſerues. Et recordor, quòd ſemel quidam Moncinus, qui dum interrogaretur ſuper quadam rixa, in qua ipſe interuenerat, nolebat reſpondere, neque iurare, fuit iuſſu ſenatus, affectus tribus ictibus funis publicè, deinde reductus ad carceres iurauit, & reſpondit ad interrogata. 18. Octob. 1554. A. C. Aduerte tamen, vt omnino aliqua ſubſint indicia contra reũ, aliàs enim non teneretur reſpondere, quinimò aliqui dicunt, quòd ſi non præcedat diffamatio, non tenetur reus reſpondere, & dicit Cardin. Alexand. in d.cap. de accuſatione, colum. 39. circa finem. ſecunda quæſtio. octaua. quòd ita Doctores communiter concludunt. Idem dicit Aret. in c. qualiter, & quando, el ſecundo. §. debet, colum. quarta, verſic. in foro autem. de accuſat. quem refert Don Anton. de Padilla, in l. tranſigere. numero 5. C. de tranſactio. Quod tu intellige, niſi præcedat diffamatio, vel tale quid, quod ſit loco diffamatio nis, iuxta ea quæ dixi ſupra quæſt.6. circa princip.

Sed hic quæro, quid ſi reus vtique velit reſpondere, ſed petat dilationem ad reſpondendum, an velit cedere, vel contendere, nunquid erit illi concedenda, prout etiam conceditur in cauſis ciuilibus, vt dixi infra libro proximo? Reſpon. Aliqui tenent quòd ſic, & dicit Alex. in l. 1. in princ. nu. 6. ff. de eden. quòd ita concludunt magis communiter Doctores. Contrariam autem ſententiam, ſcilicet quòd imò ſuper facto proprio non debeat dari reo terminus ad deliberãdum, tenuit Bal. in l. cùm falſum. num. 2. ff. de acquir. hæred. Et hanc opinionem dicit eſſe communem Auguſt. ad Ange. de malefic in verbo, Comparuerunt dicti inquiſiti, & confitentur totum, num. 6. prout illum refert Prac. Conradi, fol. 180. numero 2. & hæc opinio ſeruatur de conſuetudine, nam reus ſtatim cogitur reſpondere. Et quòd (ſecundùm practicam mundi) non ſit dandum in criminalibus tẽpus reo ad deliberandum, atteſtatur Salice. in auth. offeratur, num. 6. C. de litis conteſt. Pau. de Caſt. in eadem auth. offeratur. nume. 5. & 11. quem refert Prac. Conradi, fol. 32. poſt numerum quintum, Amad. de ſyndi. num. 184.

Sed quid ſi reus priuſquã examinetur, petat copiam inquiſitionis, & iudiciorum contra eum exiſtentium, nunquid debet iudex illam ei dari facere? Reſpon. De iure fortè dici poſſet quòd ſit, vt ex prædictis apparet, & ita tenet Prac. Papi. in forma inquiſitionis, in verbo, Fama publica, nu. 3. vbi tamen dicit, quòd malè ſeruatur in practica per iſtos latrunculatores auaritiæ deditos in animarum ſuarum maximum præiudicium, & detrimentum, & ſubdit quòd peſſimè faciunt. Quidquid igitur ſit de iure, conſuetudo ſeruat totum oppoſitum, quòd ſcilicet reus interrogetur, & examinetur ante datas defenſiones, & copiam indiciorum, & ita quotidie practicari dicit Folle. in pract. crimin. cano. fol. 165. nu. 9. Prac. Conradi, fol. 255. in 6. limita. Hunc etiam dicit eſſe receptum ſtylum, vſum, & conſuetudinem Pract. Iod. fol. 24. num. 18. Et ſtante hac generali conſuetudine, malè faceret iudex, qui aliter obſeruaret in practica.

Sed quæro, nunquid in huiuſmodi examine faciendo debeat iudex deferre iuramentum reo de veritate dicenda? Reſpon. Videtur dicendum quòd non, nemo enim cogi debet ad detegendum propriam turpitudinem. l. aliàs. ff. de iureiurã. prout eſt communis regula, teſte Dec. in l. fina. poſt numerum 6. C. de eden. Et ſic ſatis eſſe deberet ſimplex interpoſitio fidei, put eſt de

consuetudine in regno Franciæ, teste Marco decisio. 674. Quæritur, an in causa. in prin. In contrarium tamen est magis communis opinio, quòd scilicet sit deferendũ reo iuramentum de veritate dicenda, ita tenuit Bart. in l. inter omnes. §. rectè. in fi. ff. de furtis. qui in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit August. ad Ange. de malefi. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum, post numer. 13. Bertran. consil. 321. nume. 3. in fi. lib. 3. in 1. parte. Hanc etiam dicit esse communẽ opinionem Marsi. in l. quæst. habendę. nu. 72. ff. de quæst. quem refert practi. Conradi, fo. 280. in princi. & Gomez. ca. primo. delictorum. nume. 65. Et ita hodie secundùm communem stylum Italiæ, tam in inquisitione, quàm in accusatione, reus comparens iurat de veritate dicenda prout de huiusmodi stylo attestatur Marian. in d. cap. qualiter, & quando. post nume. 227. quæstio. 84. in fi. Ita etiam obseruare communem stylum Italiæ attestatur Barto. in l. 1. post num. 6. C. de iura. calum. vbi ẽt Bal. nu. 8. dicit, quòd ita seruat consuetudo. Mihi certè hæc practica nũquam placuit, est enim manifesta occasio periurii. Nam rei propter metum illius iuramenti nunquam solent fateri delictum, vt quotidie experientia docet, & tamen communis est conclusio, quòd vbi subest probabilis suspicio periurii, nunquam est deferendum iuramentum, vt dixi infra li. 7. §. iuramentum. Tamen (quidquid sit) non auderem in practica recedere a communi obseruantia, & ideo in locis, in quibus seruatur, vt reo deferatur huiusmodi iuramentum, iudex debet illud deferre, nam minimè sunt mutanda &c.

Quid ergo si reus in ipso examine falsum dicat, nunquid poterit ex eo tanquã periurus puniri? Respond. quòd in foro contentioso puniri non potest, sed solum Deum habet vltorem. Ita dicit Alexan. in apostil. ad Barto. in l. 1. sub nume. 1. ff. de bonis eorum. cui nemo contradicit, vt ait Berous quæst. 134. num. 3. Et dicit Bos. in titu. de periuris. num. 3. quòd ita practicatur. Hoc etiam vigere in practica attestatur Nunius de los corregidores, fol. 237. post num. 17. versic. Quæ dicta sunt. Bene verum est, quòd si reus in examine dicat aliquod mendacium: de quo deinde conuincatur, erit tale mendacium contra eũ sufficiens indicium ad torturam, iuxta ea quæ dixi suprà quæstio. 21. versicu. Mendacium.

Debet autem iudex in huiusmodi examinibus faciendis recto tramite procedere ad finem veritatis indagandæ, non autem vt reum inuoluat, & inducat ad confitendum delictum. Item secũdùm aliquot non debet reum specialiter super ipso delicto, de quo agitur, interrogare, cũ id suggerentis potius, quàm interrogantis esse videatur. De consuetudine tamen contrarium obseruatur, vt ait pract. Casoni, fol. 84. nume. 3. quando reus interrogatur de facto proprio, secus tamen esset si interrogaretur vti testis contra alium, vt dixi supra, quæstione 21. versic. Retenta igitur. circa fin. Præterea non debet interrogationibus suis procurare, vt auferat reo suas defensiones, puta si reus confiteatur aliquem percussisse, aut vulnerasse, non debet eum interrogare, an ille ex tali percussione, aut vulnere decesserit, neque ab eo extorquere huiusmodi confessionem, nam ista est diabolica practica, vt dicit Signorol. consi. 163. nume. 5. subdens, quòd super hoc multoties reprehendit iudices maleficiorum ciuitatis Mediolani, & quòd istud est plusquam diabolicum, nam fiscus satis habet intẽtionem fundatam, ex quo ille vulneratus, seu percussus mortuus est. Et hoc iudici sufficere debet absque eo, ꝙ velit per eiusmodi confessionem tollere reo facultatem probandi, quòd non decesserit ex percussione seu vulnere, quæ esset magna ipsius defensio, vt dixi supra, hoc eod. lib. §. homicidium. versiculo, Plerunque etiam.

Quæro etiam, nunquid quando fit examen rei, debeant esse præsentes patroni causarum? Respon. quòd de iure videtur dici posse, quòd sic, per tex. in l. custodias. ff. de publi. iudic. sed certè vsus, & curiarum stylus hoc non obseruat, vt attestatur Igneus, in l. prima. §. quæstionem. nu. 19. in fi. ff. ad Sylle. & est omnibus notissimum. Faciunt quæ dixi infra q. 64. versic. Quæro nunc.

Cæterùm si reus in examine confiteatur delictum, poterit puniri ex tali confessione, vt dixi infra q.65.in princi. Si vero neget, debēt parte citata examinari testes super veritate ipsius delicti, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Card. Alexan.in loco præalleg. Et ideo dicit Sali.in l.fi.in fi.C.de quæst.quòd cauti iudices ante inquisitionem recipiunt informationē testium, & in scriptis redigunt, ne post ea dicant contrarium, & habita informatione formant inquisitionem, & si pœna sit corporalis, faciunt citari reum re, non verbo, ne fugiat, & postea faciunt illū respondere inquisitioni, & si neget, iterato examinant testes, eo citato ad videndum eos iurare, &c. Et illud dictum Sal.refert Grammat.consi.crimi.15. num. 1. & 2. de quo etiam aliquid dixi supra quæst. 28. versic. Scias tamen, Et valde grauiter erraret iudex, qui omissa tali repetitione testiū procedere ad torturam, vel condemnationem, nam testes recepti ante litis contestationem nullam fidem faciunt contra reum, cum sint examinati ipso non citato, vt dixi supra q. 11. versi. Item quæro, & infra q. 50.versi.Item quia. Et aduerte, quia hæc repetitio fieri debet cum omnibus illis qualitatibus, quæ requirerentur, vbi isti, testes repetendi nunquam fuissent examinati, & ideo debent de nouo iurare, aliàs nullam prorsus fidem facerent, Item si sunt tales testes, quorum dictis de iure non sit adhibenda fides nisi cum tortura, puta quia esset locus criminis, non sufficeret, quod prius fuisset examinatus in tormentis, & ꝙ de nouo iuraret, sed opus etiam esset, vt de nouo post iuramentum poneretur in tormentis, & perseueraret in illo dicto, Nam illa tortura, & omne id, quòd fuit agitatum ante litis contestationem, non habetur (vt dixi) in consideratione, quo ad præiudicium ipsius rei comparētis. Quod nota, quia ad hoc aliqui iudices non aduertunt, & scias, quòd licet receptio testiū non soleat committi, seu delegari alteri, vt dixi supra quæst.26. tamen repetitio testium, qui examinati sunt in processu informatiuo, potest delegari, & ita seruatur de consuetudine, vt attestatur Carauita super ritu 157. magnæ curiæ.num.11.quòd tamen intellige secundùm ea quæ dixi in loco præallegato. In hoc autem proposito volo vt scias, quòd quendo reus permittit se in contumaciam condemnari, deinde petit se admitti ad nouas defensiones, & admissus comparet iudex non debet repetere testes examinatos contra eum in processu informatiuo, licèt enim examinati fuerint ipso reo non citato iuxta consuetudinem, de qua dixi supra in d.quæst.11. ver. Item quæro, ex quo tamen ipse reus citatus non comparuit, habentur illi testes pro legitime examinatis in odium eius contumaciæ, neque vlterior eorum repetitio requiritur, Et memini, quòd propter hoc fuit grauiter reprehensus à Senatu Prętor Valentiæ, qui in causa Petri Nouati admissi ad nouas defensiones, citauit testes ad repetendum, & quia non comparuerunt, eos condemnauit, cuius condemnationis Senatus sensuit nullam rationē haberi debere 7. Nouemb. 1556. P.N.

Sed in proposito quęro, pone ꝙ reus nō fuerit citatus ad videndum iurare, & repeti testes, sed quòd iudex eos repetat, & confrontet cum ipso reo, & testes consument in præsentia ipsius rei ea, quæ prius dixerant, nunquid isti testes dicentur recepti parte citata, ita vt probent contra ipsum reum? Respond. quòd sic, & ita practicatur, vt dicit Afflict. super secunda parte constitutionum Regni, Rubr. 10.nu. 20. Hæc autem confrontatio fieri solet, quando testes deponunt tale quid, quod de directo contrariatur ei, quod reus dixit in suo examine, & licèt de iure non sit necessaria, tamen in practica obseruatur, ad hoc vt in ipsa confrontatione veritas melius elucescat. Ego certe non credo, ꝙ sit de substantia, & ideo licèt esse omissa, regulariter processus non corrueret Senatus tamen vult omnino eam fieri, quando est testis, qui contra reum deponit de visu, Et ita rescripsit Prætori Cremonæ in causa cu iusdam Augustini Botti 20. Martii 1543. Vel etiam quando testes sunt inter se contrarii, & ita rescripsit Capitaneo Vicomercati. xxix. Martii 1533. C.C. Pręterea quando depositio testis non potest certificari nisi mediante inspectone ipsius rei, puta quando testis dicit illum non cogno-

cognoscere de nomine, sed tãtum de visu, Vel quando eum describit per signa, nam eo casu reus est illi exhibendus, vt eum recognoscat, & ita rescripsit Senatus prætori Alexandriæ in causa cuiusdam Ascani Granarii qui non fuerat exhibitus cuidam testi, vt illum recognosceret. 14. Augu. 1556. P. N. Debet tamen hoc casu reus exhiberi testibus, non solus, quia esset timor subornationis, sed positus inter alios tres, aut quatuor, & illi similes quantum eo tempore fieri potest, vestibus, statura, & etiam facie. Et ita seruatur in hac prouincia prout etiam seruari in curia Neapol. attestatur Foller. in pract. crimin. fol. 23. numero 34. in fine.

Facta autem repetitione, & confrontatione testium, cõsueuerunt iudices prius, quàm reum carceribus tradant, vel fideiussori relaxent, facere quòd reus inquisitus eis det licentiam procedendi vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè, singulis diebus, & horis, etiam eo absente, & non citato, Et est practica, quam tradit Bar. in l. is qui reus, numero 4. ff. de public. iudic. quam ex communi consuetudine hodie obseruari attestatur Marian. in cap. qualiter, & quando, post numerum 235. versic. 90. quæro, Ita etiam quotidie fieri dicit Bald. in l. diem proferre, in versicu. Si quis litigator, ff. de arbit. & in l. si quando, nume. 5. C. de testib. dicit, quòd ita practicatur, & in l. vt perfectius, num. 15. C. de ann. except. dicit, quòd ita obseruant assessores, quem refert Ange. de malefic. in verbo, Et ad querelam, numero 51. & Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Qui iudex fecit sibi dari licentiam, post numerum secundum. Et successiuè iudices faciunt ipsis reis monitionẽ generalem, vt singulis diebus, & horis adesse debeant processui faciendo per ipsos iudices, tam circa receptiones testium, quàm quæcunque alia vsque ad sentẽtiam inclusiuè, &c. Et hæc monitio præcedente tamen licentia, (vt dicit Marian. in loco præallegato) operator, quòd non requiritur vlterior citatio, sed si non præcederet licentia, tunc posset reus ad huiusmodi monitione appellare, & dicere, quod imò vult ad omnes actus citari, & monitio ipsa hoc modo per appellationem rescindere-tur, & nullius esset effectus, Et hæc est communis opin. vt dicit Boss. in tit. de senten. numero 13. Et quod dictum est de reo, pariter locum habet in ipso accusatore, Solent enim cauti assessores scribi facere in actis, qualiter accusator dat eis licentiam expediendi processum, etiam ipsis absentibus, & ita omnia expediunt, & etiam ipsam sententiam proferunt eo non citato, vt dicit Bald. in l. si accusatoribus, nume. 4. C. de accusat. subdens quòd ita tenent omnes Doctores. Iudicio tamen meo hæc cautela, quo ad accusatorem est superflua, etiam, & quæstio. 31. versiculo, Alterius quęro. Poterit itaque iudices stante prædicta licentia testes recipere, & examinare absque alia partis citatione, & hanc esse hodiernam practicam, quam iudices obseruant, attestatur Alexand. in apostil. ad Bart. in dicta l. is qui reus, sub nume. 4. Et ideo miror, quòd Blanc. in pract. crimi. folio 11. nume. 25. simpliciter dicat, quòd ista practica tradita per Bart. non obseruatur de stylo, neque de consuetudine, Nam licèt quo ad accusatorem, seu quærelãtem bene loquatur, vt dixi in locis præallegatis, certè in reo quotidie in hoc Ducatu, & alibi obseruatur, nec aliquis solet facto examine carcerari, quin notarius in actis scribat, Quo facto fuit consignatus, & ei facta in faciem monitio generalis, vel huiusmodi. Et credo, quòd si de ipsa monitione non appareat in actis, omnia acta postea facta reo legitimè non citato corruerent.

Quæst. XLVI.

SVMMARIVM.

Rei perfecto examine, debent carceribus commendari.

Et quid si à carceratione appellante, versi. Sed quid si reus.

Carceris fabricatio ad quem pertineat, versi. Et quoniam.

Custos carceris tenetur singulo mense carceratorum nomina iudici deferre, versicu. Scias etiam.

Quid

Quid facere debeat custos carceris, si aliquis ex carceratis moriatur, ver. Sed in hoc proposito.

Reus quando sit fideiussoribus relaxandus, versi. Plerunque vero.

Et quid si non ingeratur pœna corporalis, versi. In hac autem.

Et quid in seruis, versiculo, Et hæc quidem.

Et quid in festis paschalibus, versi. Solent etiam.

Et quid si appareat de innocentia rei, vers. Pariter etiam.

Et quid in dubio, versi. In dubio autem.

Et quid si fideiussores non sint idonei, versi. Cæterùm debet.

Et quid si detentus in vna ciuitate velit dare fideiussorem in alia, versic. Pone, quòd Papiensis.

Et quid si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem, versicu. Sed quid agendum.

Et quomodo id probari possit, versicu. Sed quomodo.

Et an viri illustres dimittendi sint iuratoriæ cautioni, vers. Scias autem.

Et quæ debeat esse forma promissionis huiusmodi fideiussores, versicu. Quæro quæ debeat.

Et an possit aliquis se obligare pro alio ad pœnam corporalem, versiculo. Sed nun quid.

Et quid si pro delicto imponatur pęna pecuniaria, versic. Vbi vero.

Cautela recipiendi fideiussoris, versiculo, Scis tamen.

Si statutum imponat pro vulnere pœnam centum, et pro homicidio pęnam mille, et aliquis simpliciter fideiusserit pro imputato de vulnere, sub qua pœna teneatur illum consignare, versiculo, Sed quæro.

Et quid si ille, qui præstitit fideiussorem, sit deinde ex alia causa bannitus, versiculo, Quæro pone.

Quantum tempus concedatur fideiussori ad reum præsentandum, versiculo, Sed hic quæro.

Si fideiussor reum non consignet, cui applicetur pœna promissa, versiculo, Successiuè quæro.

His peractis, debet iudex deliberare, an reus sit carceri, seu custodiæ tradendus, an autem fideiussori relaxandus, vt plurimum autē perfecto reorum examine, factisque debitis confrontationibus testium solent iudices ipsos reos ad carceres duci facere, prout cō muniter fieri consueuisse attestatur Benedict. de Plumbi. in repetitio. l. penulti. §. ad crimen, post numero 69. ff. de publi. iudi. Debent autem rei poni in carcere custodiendi, non autem in vinculis, & ita in hac prouincia obseruatur, prout etiam in Curia Parisiēsi obseruari attestatur Igneus in l. necessarios, §. non aliàs in lectura, numero quadragesimosexto. ff. ad Syll. dicēs, quòd ibi nullum reum in vinculis tenent, sed tantum custodiunt, tametsi (vt ipse ait) in aliis curiis cum carcere, & diligentiori custodia seruētur. Certè vbi qualitas personæ, delicti hoc exposceret, posset iudex reum in arctos carceres coniicere, & prohibere, ne cum aliquo loquatur, Et ita practicari per iudices peritos, & expertos, attestatur Anton. Gomez. capitu. nono. delictorum, nume. 6. in fi. Alias autem laudabilior est reos, qui de graui crimine delati non sunt, vinculorum asperite non vexare.

Sed quid si reus, qui videt se ad carceres conduci, appellet, nunquid stante appellatione adhuc erit carcerandus? Respon. De iure forte dici posset, quid non, nihil enim innouandum videtur appellatione pendente, Sed certè contrarium seruatur de consuetudine præsertim in hoc Ducatu, in quo in causis criminalibus non admittitur appellatio, & ita etiam seruari de stylo, & consuetudine patriæ Delphin. attestatur Guido Papæ decisi. 235. quem refert Marcus decisio. 915. Quæro an pendēte, numero quarto. nec dicitur iudex qui delinquentem carcerari iubet, aliquid contra eum innouare, sed potius videtur ius publicum, & suum tueri, ne illa fuga pœnam delicti euadat. Et certè si carcerandi appellantes relaxādi essent, frustratorium esset carceres ædificate, quia omnes appellarent, & sic omnia iudicia criminalia eluderentur.

Et quoniam hoc loco incidit mentio carceris, bonum est vt scias, ꝙ fabricatio domus ad vsum carceris pertinet ad ciuitates, seu loca in quibus de carcere est prouidendum custodia autem carceratorum pertinet ad Regem, seu dominum, cuius est iurisdictio, & eius officiales. Et ita de iure probari demonstrat, & consuetudine ẽt interpretatum esse attestatur Nunius de los corrigedores, fol. 131. num. 4. quòd nota, quia sæpius vidi super hoc in facto dubitari, & in multis etiam locis vidi contrarium obseruari.

Scias etiam, quòd de iure commentariensis, siue custos carcerum tenetur singulo mense numerum ipsorum carceratorũ iudici significare vnà cùm titulis delictorum, propter quæ detinentur, eorumque qualitate & ætate, sub pœna viginti librarum auri, & iudex si in hoc etiam fuerit negligens, punitur in decem lib. auri, &c. vt est tex. in l. fi. C. de custo. reo. & licèt prac. Iodo. c. 17. nu. 11. dicat, quòd illam practicæ vsus non recipit, in hac tamen ciuitate Mediolani hoc optimè seruatur. Quinimò solet singulo mense vnus ex senatoribus accedere ad carceres, & omnia prædicta diligenter exquirere, & in causis leuibus plerunque relaxari facere detẽtos sub fideiussione, in grauibus autem senatui referre, cui maxima est cura, ne carcerati in vinculis macerentur, quod & in Hispania diligenter obseruari attestatur Anto. Gomez. c. 9. delictorum, nu. 7. in fi.

Sed in hoc proposito quæro, si aliquis ex carceratis in carcere moriatur, quomodo succursum erit custodi carcerũ, vt non teneatur illum exhibere? Respon. poterit probare mortem illius per testes, & ea probata, non erit vlterius molestandus. l. fina. ff. de custo. reo. Dicit tamen Ange. in d. l. fi. nu. 6. quòd hodie custos carcerum vtuntur hac cautela, quia scilicet, quando carceratus infirmatur, ducunt medicum, & de ægritudine faciunt extrahi publicum instrumentum, & deinde postquam ille mortuus est, illum extradunt de carcere inuolutum in quodam sacco in signum mortalitatis. Sed certè hæc cautela apud nos non admitteretur, non enim sufficit facere fidem de ægritudine, nisi etiam fiat fides de morte, nam omnes, qui infirmantur non moriuntur. & si hoc admitteretur, esset cuilibet de facili aperta via fugiendi. Propterea in hoc Ducatu seruatur, quòd quando aliquis ex carceratis infirmatur, custos monet iudicem de illius ægritudine, & deinde si moriatur, facit vocari notarium processus, qui coram testibus visitat cadauer, & illud recognoscit pro eo qui dicitur mortuus, & illam visitationẽ redigit in actis, & hoc modo præclusa est via fraudibus.

Plerunque verò, aut ipse reus, aut eius procuratores petunt eum à carcere dimitti, ac fideiussori relaxari. Videndum est igitur, quando reus sit fideiussori relaxandus: Et scias, quòd ille, qui intercedit pro reo, & petit eum relaxari fideiussori, debet facere hanc petitionem poni in actis cum oblatione idonei fideiussoris, nam si non reperiatur in actis, iudex si eum non relaxet, non tenetur in syndicatu. Et ita in facti contingentia iudicatum fuisse attestatur Afflic. super secunda parte constitut. Regni rubrica 10. numero 3. Scias etiam, quòd licèt de iure regulariter contractus facti à carcerato non valeant, prout tenẽt communiter Doctores, teste Marsilio in practica criminalia. §. attingam. numero secundo. tamen de consuetudine carcerati solent procuratores constituere, & satisdare, & alios contractus facere, & ita continuè in practica seruari attestatur Alberi. in l. qui in carcerem. ff. quod metus causa.

In hac autem materia facienda est conclusio, quòd regulariter vbicunque pro crimine imponitur pęna corporalis, reus non est fideiussoribus relaxandus, & hæc est communis opin. vt ait Xuarez in suo volu. allegationum. fol. 693. circa finem. in qua allegatione valde eleganter loquitur in hac materia. Et huic opinioni applaudet consuetudo, vt dicit Cardi. Alex. in ca. quisquis. 2. q. 8. Vbi verò non ingeritur pœna corporis afflictiua, non debet reus carceribus mancipari, & ita tenent communiter Doctores, vt ait Anto. Gomez. cap. 9. delictorum. nume. 8. & nos de hoc habemus decretum, in nouis constit. in tit. de accusa. cap. rei carceribus. Quod intel-

intellige vt procedat, modo offerat præstare fideiussorem, aliàs si non haberet fideiussorem, vtique deberet in carceribus detineri, & ita seruatur.

Et hæc quidem conclusio maximè locũ habet in seruis, nam illi non relaxantur fideiussori, vt est text. in l. 2. ff. de custo. reo. & in l. lex Corne. §. præterea. ff. ad Sylle. & dicit Affl. in d. rub. 10. in fi. quòd ita vidit fuisse iudicatum.

Solent etiam plerunque iudices in festis Paschatis, & Natalis Domini reos in carceribus detentos relaxari facere, & ad hunc effectum solent illis temporibus quatuor Senatores ad visitandos carceres accedere, & alios fideiussoribus dimittere, alios carceratos relinquere, & vbi negocium est grauis momenti, senatui referre, & his relationibus solent etiam interesse in Senatu Principes nostri, vel (illis absentibus) eorum in hoc Ducatu locumtenentes. De hoc autem habemus text. expressum in l. nemo. quæ est lex tertia. C. de episco. au. vbi excipiuntur etiam delicta, quorum rei non sunt eo tempore relaxandi. Dicit tamen ibi Barto. quòd consuetudo interpretata est contrarium, & illum refert Marcus decisione 409. numero 1. & practi. Contradi, fol. 276. numero 14. Sed certè si crimen non sit enorme, & reus non sit confessus, vel conuictus, vtique debet in festis Paschalibus, & Natalitiis relaxari, saltem data domo, vel ciuitate pro carcere, & ita de consuetudine apud nos obseruatur, de qua etiã attestatur Boss. in titu. de carcer. fid. com. nume. 27.

Pariter etiam, vbicunque etiam pendente processu, apparet reum non esse culpabilem delicti, de quo imputatur, debet relaxari, vt est text. in l. 1. C. de exhib. reis. & ita Florentiæ practicatur, vt dicit apostil. ad Bald. in l. nullus. sub numero 2. C. de exhiben. reis. quem refert Chass. super consuetu. Burgund. fol. 50. num. 170. & Boer. super consuetud. Bituricen. fol. 23. colum. 1. & Gramma. super constitu. Regni. fol. 60. post nume. 42. & Carauita super 40. ritu magnæ curiæ. circa principium. & super ritu 41. numero 5. & licèt text. in d. l. 1. non videatur requirere fideiussores, Sed simpliciter dicat illum debere relaxari, nihilominus practica obseruat, quòd præstetur fideiussio. & ita seruari videmus, vt dicit Boss. in ti. de senten. numero 61. subdit tamen Carauita in loco præallegato, quòd in Regno Neapolitano hodierna practica communiter, & generaliter se habet, quòd facta publicatione processus, etiam quòd appareat de innocentia rei, non relaxatur fideiussori, quod ego non laudo, nisi crimẽ sit valde enorme, vel speret iudex habere noua indicia. Hæc autem relaxatio operatur, quòd non potest reus iterum in carceres coniici ex ea causa, nisi superuenientibus nouis indiciis, & ita seruari attestatur Boss. in loco præallegato, quod tamen (vt videmus) non ita indistinctè obseruatur, sed iudicis arbitrio relinquitur. Præterea scias, ꝙ in omnem casum tempore, quo fit relatio diffinitiua causæ in senatu, semper solet reus ad carceres reuocari, ne, si sequatur condemnatio corporalis, possit illam fugiendo eludere.

In dubio autem debet iudex semper inclinare in mitiorem partem, vt scilicet reũ sub fideiussione relaxet, & hoc vt subditos minus quàm fieri potest, grauet impensis, licèt iudices seueritatis gloriam affectantes de consuetudine seruent contrarium, ipsi enim in dubiis semper consueuerunt retinere reos in carceribus mancipatos, vt dicit Bened. de Blumb. in repeti. l. penulti. §. ad crimen. post nume. 67. ff. de publ. iudic. Potest tamen iudex reum consignare militibus, vt illum custodiant in aliquo loco tuto extra carceres, vel fideiussoribus, qui promittant eum in aliquo loco tenere, vel statuere palatium, vel ciuitatem pro carcere sub fideiussione, quando personæ qualitas hoc requirit, & iudex credit pro certo illum non fore culpabilem, prout se vidisse infinitis vicibus obseruari attestatur Angel. in l. nullus. nume. 3. C. de exhiben. reis. quem refert Xuarez in suo vol. allegationum. fol. 688. num. 11. & Nunius de los corregidores, fol. 155. colum. 2. in prin. Subdit tamen ibi Angel. Consulo tibi assessori, vt nunquam eum relaxes fideiussori, quia magna pericula posses incurrere. Sed in hoc iudicio meo, male loquitur, & contra æquitatem, & cõmunem practicam.

Cæte-

Cæterùm debet iudex diligenter aduertere, quando facit reos sub fideiussione relaxari, vt dentur idonei fideiussores, aliàs ipse teneretur in syndicatu, quinimò refert Boss. in tit. de carcerato fidei. commi. num. 7. ꝙ ipse vidit in contingentia facti quendam magnum virum compelli etiam ante syndicatum absoluendam pœnam, quam promiserat fideiussor. Propterea bonum est, ꝙ iudex, vbi fideiussor non sit notoriè plusquam soluendo, faciat ei dari approbatorem, seu collaudatorem, qui illum collaudet & approbet pro idoneo, nam ipse collaudator tenebitur, vbi receptũ fuerit fideiussorem non esse soluendo. Et hæc est bona cautela, vt dicit Maian. in d. cap. qualiter, & quando. post nu. 136. vbi subdit, ꝙ etiam seruat cõsuetudo, dicit etiam Ange. de malefic. in verbo, Pro quibus, & quolibet eorum. num. 13. quòd ita est consuetudo per Italiam, quem refert Boss. in loco præallegato. Sed certè in hoc Ducatu seruatur, quòd notarii rerum criminalium recipiunt ipsi fideiussores, & tenentur in subsidium, vbi illi non sint idonei. Quod fuit optima ratione introductum, quia vt plurium iudices sunt forenses, notarii verò municipes, & ideo habent magis notas personas, & facultates eorum, qui faciunt pro reis fideiussiones, propterea ipsi bene aduertat. Dicitur autem fideiussor idoneus non modo qui possidet bona immobilia, sed etiam qui licèt nulla possideat immobilia, habet tamen tot bona mobilia, quæ de facili asportari non possunt, puta si haberet magnam apothecam, vel multa nomina debitorum, argu. eius quod dicit Bart. in l. sciendum. num. 5. ff. qui satisd. cogan. Et ita seruatur vt attestatur Carauita super ritu 160. magnæ curiæ. nu. 7. in fi. qui multa ponit in hoc proposito, de quibus ego dixi supra lib. 2. §. fideiussor.

Pone, ꝙ Papiensis sit detentus Mediolani, vel è contra, & offerat dare fideiussores in ciuitate Papiæ quia dicit eos non reperire in ciuitate Mediolani, quia sit forẽsis, nunquid erit admittendus vt fideiubeat in ciuitate Papiæ? Respond. quod non, sed semper dari debet fideiussor in loco iudicii, & ita seruatur, prout etiam se vidisse obseruari attestatur Afflic. super secunda parte constitutionum Regni. rubri. 10. nu. 6.

Sed quid agendum, si reus propter paupertatem non inueniat fideiussorem, nunquid erit relaxandus præstita per ipsum iuratoria cautione? Respon. De iure fortè esset dicendum, quòd sic, & est communis opinio, vt ait Marsil. in repe. Rubricæ de fideiussoribus. num. 166. & seq. De consuetudine tamen seruatur contrarium, & in specie de mulieribus, quòd non relaxentur cum iuratoria cautione, dicit apostil. ad Bald. in authen. hodie. C. de custo. reorum. quòd ita obseruat consuetudo. Ita etiam iudicatum fuisse in curia Burdegalen. attestatur Boer. decis. 349. colum. fin. versi. Tamen sunt. & in fine illius decisionis dicit, quòd idem etiam seruatur in viris, prout etiam in hoc Ducatu seruatur indistinctè. Solent tamen quandoque relaxari delinquentes non multum grauati in processu cum iuratoria cautione, & præcepto in faciem, cum comminatione pœnæ iudicis arbitrio, prius tamen consultò senatu, vel etiam si agatur de leui crimine, senatu non consulto, & iudicio meo, est optima consuetudo, ne rei, qui aliàs essent relaxandi, vbi fideiussorem non inuenirẽt, propter eorum paupertatem in carceribus marcescant.

Sed quomodo probabitur, quòd reus non possit inuenire fideiussorem? Respon. Eo ipso, ꝙ reus cum iuramento affirmet, quòd non putat inuenire posse fideiussores, satis censetur probasse difficultatem præstandi fideiussorem, secundùm gl. in l. 1. in verbo, Fideiussoribus. ff. qui satisdat. cogan. quam dicit esse communiter approbatam Soci. consi. 79. col. 2. versic. Tertiò confirmatur. lib. secundo, prout illum refert Cotta in memorial. vers. Iuramentum probat. circa principium. in practica tamẽ apud nos seruatur, ꝙ iudex ex officio summariè, & sine scriptis cum interuentu fisci se informat de facultatibus ipsius rei aliter quam per eius iuramentum, & deinde fit ordinatio, quòd relaxetur cum iuratoria cautione cum participatione, & interuẽtu fisci, & subscribitur à fiscali, & iudex est postea tutius in syndicatu.

Scias autem, ꝙ de iure loquendo, viri illustres non possunt cogi ad fideiussionem præstandam in causa criminali, sed dimitti debent iuratoriæ cautioni, vt est text. in l. quoties. C. de digni. li. 12. Sed quidquid sit de iure, contrarium seruat consuetudo, vt scilicet non modo cogantur fideiubere, sed etiam in carcerem detrudãtur, Et ideo dicit Fab. in pract. arb. fo. 485. num. 12. ꝙ dispositio d. l. quoties, recessit ab aula, & in practica non seruatur.

Quæro, quæ debeat esse forma promissionis fideiussoris in causa criminali? Respond. Quidam dicunt sufficere, ꝙ promittat simpliciter consignare reum ad omnẽ requisitionem ipsius iudicis, quo casu si id non obseruauerit, tenebitur ad interesse, Et hoc videtur tenuisse gloss. in l. fina. in verbo commodius. ff. de præto. stipul. Alij vero dicunt quòd non sufficit illa simplex promissio, sed debet promittere de eũ consignando sub certa, & determinata pœna, Ita tenuit gl. in l. sed. & si quis. §. fi. in verbo, Plusquam statutum est. ff. si quis cautio. & ita communiter seruatur, vt dicit Albe. in l. si quis reum, nu. 1. ff. de custo. reo. Carauita super 44. titu magnæ curiæ, nu. 8. in fine.

Sed nunquid poterit aliquis se obligare ad pœnam corporalem ex sua conuentione propter delictum alterius? Respon. ꝙ non, ita tenet glo. in c. cum homo, in verbo, Supplicium, vigesimatertia quæst. quinta, quam dicit esse frequẽtissimo omnium consensu receptam Didacus lib. secundo resolutionum. c. 8. num. 8. & ita cõmuniter seruatur, vt dicit Alber. in prima parte statutorum, quæstio. 51. quem refert Marsil. in rub. ff. de fideiuss. nume. 208. & in l. infans, numero 16. ff. ad l. Corn. de sica. Et ideo apud nos non admitteretur in practica illud, quod dicit Xuarez in suo volu. allega. fol. 700. num. 28. in fi. quòd scilicet aliquis recipiat custodiam carcerati, & se obliget tanquam fideiussor carcerarius.

Vbi vero tantummodo imponitur pro delicto pœna pecuniaria, solet reus dimitti cum fideiussione de iudicato soluendo, & secuta sententia condemnatoria contra reum, fit executio contra ipsum fideiussorem, etiam absque alio nouo processu, vt dixi infra quæstione 95. circa principium.

Scis tamen cautus tu, qui recipis fideiussorem, vt facias apponi clausulã, quòd promittit stare & soluere quamcunq; condemnationem, quæ fieret cõtra eius principalem, etiã in causa appellationis, nam regulariter talis fideiussio expirat lata sententia, & ideo fideiussor nõ tenetur in causa appellationis, Et hæc est communis opinio. vt dicit Boer. decis. 315. nume. 1. Par. consi. 171. nume. 30. lib. quarto, vbi dicit, quòd ita communiter concluditur, Et hãc cautelam tradit Ange. Aret. in §. sed hodie, nume. 1. Institu. de satisdatio. Quæ tamen apud nos non practicatur, ex quo (vt sæpe dixi) in causis criminalibus non admittitur appellatio.

Sed quæro, pone ꝙ statutum pro vulnere imponat pœnam centum, & pro homicidio pœnam mille, & quòd si aliquis simpliciter fideiusserit pro alio imputato de vulnere, de eum consignando, & quòd deinde vulneratus decesserit, nunquid fideiussor, si illum non consignet, erit puniendus in centum, an autem in mille? Resp. Aut vulnus erat a principio mortale, & fideiussor debet condemnari in mille, aut non erat mortale & debet condemnari solummodo in centum. Et ita communiter determinatur, vt dicit Gandi. de malefi. in rubr. de multis quæstionibus, num. 1. Hęc tamen quæstio hodie cessat in practica cũ fideiussiones accipiatur pro certa, & determinata summa, vt dixi supra versi. Quæro quæ debet.

Quæro, pone, quòd aliquis præstitit fideiussorẽ in causa criminali, deinde fuit imputatus de alio crimine bannitus, nunquid fideiussor datus in prima causa tenebitur adhuc sub pœna cõtenta in fideiussione illum consignare? Respond. quòd non, imo secuta condemnatione contra illum, remanent prorsus liberatus, nec tenetur illum amplius præsentare, & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Alberi. in quarta parte statutorum, quæstio. 64. vbi etiam subdit, quòd ita vidit communiter seruari, Et dicit Boss. in titu. de carcera. fideiuss. relaxan. numero 41. quòd ita tenent commu-

communiter Doctores. Propterea iudex debet esse cautus, vt priusquam condemnet reum ex secunda causa, citet fideiussorem ad illum præsentandum ex prima causa, & vbi non consignet, eum condemnet in pœna contenta in fideiussione, deinde procedat contra principalem ex primo & secundo delicto. Dicit autem Boss. in loco præallegato, ꝙ si iudex condemnat reum ex prima causa, fideiussor non liberatur, & fuit opin. Barto. in l. si quis reum, num. 2. ff. de custod. reorum. Sed contrarium tenuit Bald. post Dy. in l. qui crimen, nu. 12. C. qui accus. non poss. & hæc opin. Bald. apud nos de facto seruatur, solet enim primo citari fideiussor ad consignandũ reũ, & vbi non consignet, condemnari, deinde citatur reus, & si non comparet condemnatur. Et ita faciunt cauti iudices, vt dicit Alber. quem refert Nellus de bannitis in secunda parte, tertii temp. q. 6. & Boss. in loco præallegato, nume. 51. in fin. Idem dicit Spec. in tit. de dolo, & contu. nu. 23. vers. sed pone, quem refert Carauita super ritu magnæ curiæ 158. nu. 3. in fi. vbi etiã subdit, ꝙ ita practicatur in omnib. curiis Regni, & ideo si iudex primo citaret reũ, & eo non comparente illum banniret nõ vocato fideiussore, si post bannum vocaretur fideiussor vt illum sisteret esset excusatus, ex facto enim iudicis videtur impeditus, ne illum consignet. Et quamuis interuenerit etiam factum, & culpa ipsius rei principalis, non propterea debet fideiussor teneri, cùm tempore debito monitus non fuit, vt illum consignaret.

Sed hic quæro, quantum tempus habeat fideiussor ad præsentandum reum? Resp. quòd de iure communi videtur habere dilationem sex mensium, vt est tex. in l. sancimus, quæ est lex antepen. C. de fideiuss. Et ideo dicit Ange. in l. si quis reum, post num. 6. ff. de custo. reorum, quòd debet iudex facere, ꝙ fideiussor renunciet beneficio d. legis, & subdit, ꝙ assessores ita practicant. Sed certè apud nos non est in vsu dispositio illius legis, & consequenter neque etiam practica illius renunciationis, omnes enim fideiussores expresse recipiuntur de consignando ad omnem requisitionẽ, & toties quoties &c. & propterea cessant omnes difficultates, quia sumus extra casum illius legis.

Successiuè quæro, si fideiussor reum nõ consignet, cui applicetur pœna promissa? Respon. quòd applicatur fisco, & ita obseruat consuetudo, vt attestatur Bar. in d. l. si quis reum, numero 4. ff. de custod. reorum vbi etiam Ange. numero 7. dicit, quòd ita practicatur.

Quæstio. XLVII.

SVMMARIVM.

De cautione de non offendendo.

Et nunquid à parte regulariter peti possit, versi. Et in primis.

Et an possit iudex ex officio cogere partes ad illam præstandam, versic. Sed nunquid.

Et quid si pars illam petens dederit causam inimicitiæ, versi. Sed pone.

Et an hæc cautio præstanda sit cum fideiussoribus, versi. Sed quæro.

Et quanto tempore duret, versiculo. Item quæro.

Et quid si durante promissione de non offendendo inter aliquos, vnus offendat alium, an possit deinde alius illum impune offendere, versi. Sed quoniam.

Et quid in indicijs, versiculo, Sed hic incidenter.

Et quid si ex noua causa secuta sit offensio, versi. Quæro nunc.

Et quid si eodem tempore vnus alterum offendat, versi. Sed hic quæro.

Et an si quis offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam, versi. Quæro etiam.

Et quid si adulterauit eius vxorem, versic. Sed quid si vnus.

Et quomodo hæc pœna, & pro quibus portionibus transmittatur ad hæredes, vers. Quæro quomodo. *Remissiuè.*

FREQVENTER contingit, quòd postquam iudex mandat inquisitum è carceribus sub fideiussione relaxari, comparet accusa-

sator, seu pars offensa, quæ petit illũ prius, quàm relaxetur, cogi ad præstãdam fideiussionem de eum non offendendo. Nunc ergo aliquid de ipsa cautione videamus.

Et in primis quidem facienda est generalis conclusio, quòd potest pars petere ab eo, à quo timet offendi, sibi præstari cautionem de non offendendo, & tenetur iudex illum cogere ad eam præstandam. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præsid. & hæc est receptissima omnium traditio, vt ait Plaza libro primo delictorum. cap. 7. num. 1.

Sed nunquid potest iudex ex suo mero, & absoluto arbitrio, non præcedente aliqua causæ cognitione, cogere aliquem ad præstandam hanc cautionem? Respon. q̃ non, sed solummodo si petatur à parte, & cum iusta causa, & hæc est communis opinio, vt dicit Pari. cons. 168. num. 10. lib. 4. quem refert Plaza in d. c. 7. num. 1. in fine. Ego tamen plerunque vidi contrarium observari, quando subest timor scãdalorum, solent enim iudices, & debent cogere partes ad inuicem fideiubendum de se non offendendo, omni appellatione, & exceptione remota, & vbi recusent fideiubere, eiiciũtur à ciuitate, sub comminatione graui pęnarum, Et hæc practica mihi semper placuit, debent enim omni studio iudices curare, vt in ciuitate omnia sint pacata, & tranquilla. Quinimò in multis locis vbi quis minatur alteri, solet ille dari in custodiam aduersario sub pœna vitæ, & hanc custodiam appellamus saluaguardiam, quam senatus ex causa quandoque solet concedere, præsertim quando aduersarij sunt potẽtiores, & manu prompti, & hoc etiam seruari de consuetudine Franciæ attestatur Aufrer. decis. Tholos. 489. & Marcus decis. 125. num. 2.

Sed pone, quòd pars, quæ petit sibi caueri de non offendendo, fuerit illa, quæ dederit causam inimicitiæ, nunquid poterit eius aduersarius ei hoc obiicere, & recusare illam præstare? Respon. quòd non, sed eo non obstante, adhuc cogendus est vt eam præstet. Ita tenet Bart. in l. qui bona fide. §. si quis iuxta, numero 1. ff. de damno infec. & est communis opinio, vt dicit Ripa in rubrica de iudic. post numerum decimumquartum, versi. Præmissa etiam. Ant. Gomez. ca. 12. delictorum, post numerum decimumquartum, versic. Quod etiam extende.

Sed quæro, quomodo præstanda sit hæc cautio? Respond. quòd debet pręstari cum fideiussoribus, & ita seruatur de consuetudine, vt dicit Albe. in l. non est verisimile. in princ. versic. Sed vidi dubitari. ff. quod metus causa. Et ita semper vidi seruari, etiam quòd pars multa bona possideat. Bene verum est, quòd si ille, à quo petitur hæc cautio, si pauper, ita vt verisimiliter non possit inuenire fideiussorem, tunc admittitur ad præstandum loco fideiussionis iuratoriam cautionem, & hoc dummodo sit bonæ vocis, & famæ, aliàs enim nõ esset de eo confitendum, sed debet iudex illum potius cogere, vt exulet, neque excusatio paupertatis esset hoc casu admittẽda nam homines malæ vitæ, & conditionis quanto sunt pauperiores, tanto etiam promptiores sunt ad delinquendum, cùm non timeant confiscationem bonorum, quæ non habent.

Item quæro, quanto tempore duret hæc cautio, & promissio de non offendendo? Respond. Aliqui dixerunt, quòd tantùm durat triginta diebus, & hanc dicit esse cõmunem opinionem Alber. in d. §. ne potentiores, post numerum quartum, vers. Item quæro quanto. Sed certè hoc non seruatur in practica, sed solet limitari tempus arbitrio iudicis, & si intra illud tempus nõ cessauerit causa suspitionis, tunc iudex potest ac debet cogere partes per aliquod tempus antequam expiret ad illam renouandam. Et aduerte, quia ex negligentia iudicum super hac renouatione facienda. vidi ego in facto multa mala contingere. Et hanc opinionem quòd tempus, quo habet durare hæc cautio, relinquatur iudicis arbitrio, dicit esse communem Ripa in rub. ff. de dam. infec. nume. 23. quem refert Plaza in d. c. 7. num. 4. & ab ea (præsertim stante consuetudine) nullo modo est in practica recedendum.

Sed quoniam plerunque secuta aliqua offensione post datam fideiussionem solet de variis quæstionibus dubitari, non impertinens existimaui de eis etiam aliquid subiicere.

subiicere. Quæro itaque in primis, facta per aliquos promissione de non ostendendo, prout fit quando contrahitur pax, vel præstatur hæc cautio, nunquid si vnus ipsorum offendat alterum, & sic frangat pacem, possit alteri impunè illum offendere? Respon. quòd sic, ita sentit Bart. in l. cùm pater. §. libertis. in fine. ff. de lega. secundo, & ita communiter concluditur, vt attestatur Alexan. in l. cum proponas. numero 6. C. de pactis. Hanc etiam esse communem opinionem dicit Alexand. consil. 115. nume. 7. lib. quarto. Dec. consil. 380. num. 2. Paris. consil. 164. nume. 23. lib. 4. Claud. in dicta l. cùm proponas. num. 6. Cepha. consil. 35. num. 27. lib. 1. & dicit Corn. consil. 42. in litera F, libro 2. quòd in hoc omnes concordant. Et hoc etiam si in contractu apposita esset clausula, quòd pœna toties committatur, quoties contrafactum fuerit, adhuc eum iste, qui postere loco offendit, non dicitur in pœnam incidisse, & hanc opinionem tanquam communem sequitur Alexã. in allegato consil. 115. nu. 8. & sequen. Pet. Bel. de re militari, fol. 136. num. 52.

Sed hic incidenter quæro, pone quòd sint factæ induciæ, vel (vt nostri Doctores appellant) treuga inter aliquas partes, nunquid si vna pars frangat inducias, poterit altera pars eis contrauenire? Respon. Aliqui dixerunt, quòd non, sed quòd tenetur eam nihilominus obseruare, & fuit dictũ originale Vincen. in cap. inter verba. 11. q. 3. Et hanc opinionem dicit esse communem Dec. in cap. constitutus, el 1. post numerum secundum, versicu. At prædicta. de appell. Grat. consil. 105. nu. 1. & seq. lib. 1. & dicit Imo. in dicta l. qui seruum. num. 2. quòd ita obseruatur de cõsuetudine, prout illum refert Socin. consil. 262. in fi. lib. 2. quod est duplicatum in consil. 90. libro 3. Sed certè Imola ibi, hoc non dicit, sed tantummodo refert Vincen. dicentem ita seruari in Hispania, & subdit quòd illud videtur potius de consuetudine, quàm de iure. Et Vincentium id attestantem refert etiam Io. And. in addit. ad Spec. in titu. de treu. & pace. super rubr. & Alexan. in dicta l. cùm proponas, nume. 3. & Ias. in d. l. qui seruum. num. 3. & Gomez. Arias super l. 36. Tauri. num. 18. Ego credo contrarium de iure verius esse, scilicet quòd pars nullo modo teneatur obseruare treugam, quam eius aduersarius fregerit, & ita etiam semper vidi vbique obseruari, & dicit Corn. in d. consil. 42. in litera F, se putare, quòd illa opin. nullibi seruetur in practica, Clau. in d. l. cùm proponas. nume. 4. attestatur, vbique contrarium seruatur præterquam in Hispania.

Quæro nunc, pone quòd existente inter aliquos rixa, seu inimicitia, facta fuerit inter ipsos promissio de non offendendo sub aliqua pœna, & ꝙ deinde ex noua causa, siue rixa superueniente vnus eorum alterum offendat, nunquid dicetur commissa pœna? Respond. Bart. in l. aut facta. §. causa. num. 1. ff. de pœn. tenuit, quòd non, & ita communiter teneri attestatur Corn. in d. consi. 42. in litera B. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Alexã. in l. qui insulam. num. 4. ff. de verb. oblig. prout illum refert Paris. in d. consi. 165. nume. 26. lib. 4. licèt in libro meo Alex. id non dicat, refert etiam Taeg. in pract. crimi. c. 11. nu. 6. in fi. Soc. iun. consi. 103. num. 7. li. 3. Et dicit Bal. in c. 1. in princ. num. 2. de pace tenen. quod ita tenent communiter Doctores. & ita in facti contingentia consuluit Roma. consi. 258. Mantua consi. 169. li. 1. Hoc tamen intellige vt procedat, quando apparet de noua causa verisimili, aliàs secus, prout in facti contingentia consuluit Cephal. consilio 35. lib. 1. in primo dubio. Item intellige vt procedat, quando ille, qui offendit non dedit causam, vel occasionem secundæ rixæ, vel illam aliquo modo procurauit, seu affectauit, aliàs enim vidi pluries iudicari, quòd diceretur commissa pœna, & hoc ad euitandas fraudes, quæ de facili possent hoc modo committi. Quilibet enim posset facere oriri nouam causam, & ita impunè alium offendere, non obstante promissione, quod esset maximè conueniens.

Sed hic quæro, pone quòd duo promiserunt se inuicem non offendere sub pœna, Modò contingit, quòd ambo se inuicem offenderunt eodem tempore, ita vt non appareat quis primò offenderit, nunquid aliquis ipsorum dicetur incidisse in pœnam

pœnam? Respond. quòd nemo eorum tenetur, sed offensa inuicem compensatur, Ita tenet Bario. in l. cum pater. §. libertus, num. 7. ff. de lega. secundo, & est communis opi. vt dicit Alexan. in l. si seruum. §. sequitur, nume. 9. ff. de verbo. oblig. quem refert Boer. decis. 237. post nume. 2. Gratus, consi. 114. numero 14. libro secundo, Ias. in d. §. sequitur, nume. 12. Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando agitur solummodo de pœna applicanda parti, sed si in promissione fuisset apposita aliqua pœna, quæ esset applicanda fisco forte ambo essent cõdemnandi, licèt enim ratione incertitudinis regulariter omnes debeant absolui, tamen illud habet locũ, quando agitur de pœna corporali, secus autem quando agitur de pœna pecuniaria, nam omnes puniuntur, ne delictum remaneat impunitum, vt dixi infra quæst. 60. versi. Vidi ego.

Quæro etiam, si duo promiserunt se inuicem non offendere sub pœna, nunquid si vnus eorum offendat fratrem alterius, dicatur incidisse in pœnam? Resp. quòd non, ita tenet Bart. in l. si ita stipulatus. §. Grisogonus, num. 10. ff. de verb. obl. & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bal. in c. 1. §. similiter si dominum, nu. 4. quibus mod. feu. amitta. Pet. Bellus de re mil. fo. 136. post nume. 53. Hanc etiam dicit esse communem opin. Alexan. in dicto §. Grisogonus, numero 20. & sequen. Ad hoc enim vt dicatur pax rupta, requiritur ꝙ persona offensa sit talis, quòd propter eius offensam competeret principali actio iniuriarum proprio nomine. Quod tamen intellige vt procedat, nisi manifestè appareret, quod offendisset eius fratrem, vt ipsum principalem offenderet, puta quia nullam aliam causam inimicitiæ haberet cum ipso fratre, nam eo casu grauius etiã esset puniendus.

Sed quod si vnus ex illis, qui promisit alium non offendere sub pœna, adulterauit vxorem alterius, nunquid incidit in pœnam? Respon. quòd non, quia præsumitur potius id fecisse causa libidinis, quàm animo iniuriandi, Ita tenet Bart. in l. verum, nu. 4. ff. de furtis. Et hoc dictum Bar. communiter à scribentibus approbatur, vt dicit Lud. Catus inter consilia criminalia diuersorum, consilio 99. numero 13. lib. primo, Hanc etiam dicit esse communem sententiam Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Che hai adulterato, post nu. 60. Et ideo si mulier illa esset adeo deformis seu vetula, vt verisimile esset ꝙ potius animo iniuriandi, quàm ex causa libidinis id fecisset, forte posset dici quòd incidisset in pœnã.

Quæro, quomodo hæc pœna, in quam incidit contrafaciens promissioni de non offendendo, & pro quibus portionibus transmittatur ad hæredes? Dixi sup. lib. proxi. §. stipulatio.

Quæstio. XLVIII.

SVMMARIVM.

De dilationibus.

Quot dilationes dari debeant in causis criminalibus, versi. Quæro quod.

Et an in causa adulterij concedendæ sint dilationes prout in alijs causis, versi. Sed nunquid.

Dilationes in causis criminalibus an sint vtrinque parti, cõmunes, vers. Cætera autem.

PERFECTO processu informatiuo ex parte iudicis, reoque examinato, factisq; debitis repetitionibus, & cõfrontationibus testium, solet pars offensa citari ad subministrandum, siquid habet contra ipsum reũ, præsertim vbi adest querela & etiam eodem contextu citatur ad videndum fieri publicationem processus, Et scias, ꝙ licèt in causis ciuilibus publicatio processus non sit de substantia iudicij, sed ea omissa, processus nihilominus valet, vt dixi infra libro proxi. tñ in criminalibus si omitteretur, processus esset ipso iure nullus, quia tolleretur reo facultas se defendendi, nam secũdùm cõem practicam, eodẽ contextu solẽt iudices publicare processum offensiuum, & eius copiam parti decernere vnà cũ termino ad faciendum suas defensiones.

Sed pone, ꝙ accusator compareat, & petat

tat sibi statui dilationem ad probandum? Respon. quòd iudex debet illam concedere, & supersedere à publicatione processus. Et ita vbique indistinctè obseruatur.

Quæro quot dilationes dandæ sunt in iudiciis criminalibus? Respon. quòd de iure dandæ sunt accusatori duæ dilationes, & tres reo, vt dicit tex. in l. fin. ff. de feriis, & licèt ille tex. videatur loqui in causis capitalibus tantum, nihilominus intelligi debet, vt procedat etiam in aliis causis criminalibus quibuscunque. Et ita illam legem intellexit glo. magna, ibi cuius opin. dicit esse communem Bald. in ead. l. fin. in vltimis verbis, & illam de consuetudine obseruari attestantur scribentes ibi, & in specie Ang. post numerum primum, & Paul. de Cast. post numerum tertium, & Alexan. nume. 22. & Ias. nume. 50. Maranta in suo Spec. fol. 118. post nume. 2. In hac prouincia seruatur, quòd materia dilationum in causis criminalibus est arbitraria iudicibus secundùm opin. Inno. in c. ad petitionem, num. 4. de accusa. quam etiam tenent communiter cano. vt dicit Alex. in l. 2. num. 8. ff. de re iudi. & ideo solent iudices de facili concedere plures etiam dilationes reis, præsertim quando sunt in carceribus, nam eo casu cessat præsumptio calumniæ. Accusatoribus autem non ita de facili eas concedunt, ne rei grauentur impensis. Et nota, quòd si iudex suspicetur partem petere dilationem per calumniam, potest illi comminari mulctam, in casum, in quo deficiat in probatione, vel etiam illam cogere ad promittendum fisco aliquam pœnam pecuniariam, si nō probauerit illud, ad quod probandum petit ipsam dilationem, Et ita sæpe vidisse fieri, & obseruari attestatur Cagnol. in rub. si quis iusdi. non obtemp. nume. 4. Quod tamen ego nunquam vidi seruari, bene vidi quandoque accusatorem petentem tertiam dilationem ad probādum reo existente in carceribus cogi ad fideiubendum de omnibus expensis versus partem, vbi non probet, Et hæc practica mihi magis placet.

Sed nunquid in crimine adulterii dandæ sunt dilationes, sicut in aliis causis criminalibus? Respon. quòd de iure non est danda dilatio, nisi ex iusta causa, vt videtur esse tex. in l. crimine. ff. de adult. Sed certè quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, ita enim dantur dilationes in causa adulterij, vt in aliis delictis. Et ita practicamus in palatio, vt dicit Bal. in d. l. fi. num. 14.

Cætera autem quæ pertinent ad materiam dilationum, posui infra libro proximo, & nota, quòd sicut in causis vilibus dilationes concessæ vni parti, sunt etiam alteri communes, vt ibi dixi, ita etiam in causis criminalibus, quidquid in contrarium consuluerit Signorol. consilio 160. contra quem tenent communiter Doctores, vt attestatur Apostillator ibi in summario ipsius consilii, & ita semper vidi seruari.

Quæstio. XLIX.

SVMMARIVM.

De publicatione processus, eiusque copia parti decernenda.

Et quid si procedatur per viam inquisitionis, versic. Et hæc quidem.

Et quid in crimine hæresis, versi. Habetq; locum.

Et quid si pars illam non petat, vers. Sed nunquid.

Et an pars petens copiam processus teneatur exprimere causam, versiculo, Sed quæro.

Et quid si reus sit contumax, versi. Scias tamen.

Et quid si ex pluribus reis aliqui sint præsentes, & aliqui contumaces, versiculo, Sed pone.

Et an prius fieri debeat repetitio testium, versic. Item scias.

Et an sit danda reo copia allegationum, vers. Quæro nunquid. *Remissiuè.*

Et an etiam accusatori danda sit copia processus, versic. Danda est autem.

Et quid in processu, qui fit super inquisitione generali, vers. Hæc autem omnia.

Et an facta publicatione processus possint adhuc testes recipi, versic. An autem. *Remissiuè.*

Nemi-

Neminem condemnari debere, nisi dato termino defensionis, versi. Est igitur.

Et an princeps possit huiusmodi terminum defensionis tollere in causa criminali, ver. Et hoc adeò.

Et quid si reus captus sit in flagranti crimine, versiculo, Vlterius quæro. *Remissiuè.*

Et an possit reus huic termino renunciare, versic. Quæro nunc.

Et an reus petens veniam delicti, censeatur illud fateri, versic. Sed hic incidenter.

VBI accusator aliam dilationem ad probandum non petat, fit publicatio processus, decerniturque ei copia cum termino defensionis, Et quod danda sit reo copia indiciorum, dicit esse communem opin. Ripa in l. 2. numero 8. C. de edendo, quem refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera I. nume. 22.

Et hæc quidem conclusio nullam habet difficultatem, si reus eam petat sibi dari, nam regulariter etiam si contra aliquem procedatur per viam inquisitionis, danda sunt inquisito nomina testium contra eum productorum, nec non & dicta ipsorum testium (eo petente) publicanda sunt, ad effectum vt possit seipsum defendere, & suas exceptiones proponere, aduersus eorum dicta, & personas, vt colligitur ex textu in cap. qualiter, & quando, el secundo. §. Debet igitur, de accusat. Et ita firmant scribentes omnes, vt dicit Parisius consilio 2. num. 155. lib. 3. Ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Cæpol. consilio crimin. 65. circa finem, & consi. 66. versic. Quinto probatur.

Habetque locum hæc conclusio etiam in crimine hæresis, nam etiã in causa hæresis danda est reo copia indiciorum, non tamen edenda sunt nomina testium, vbi adsit suspicio periculi, forte propter potentiam ipsius inquisiti, vt dicit glos. in c. fin. in verbo, Indicijs, de hæret. in 6. & ita firmant communiter omnes scribentes, vt dicit Paris. in d. consil. 2. numero 164. & idem etiam eo casu seruandum esset in aliis causis, Et ideo dicit Blanc. in pract. crimin. fol. 38. nume. 80. quòd inoleuit practica, quòd dentur nomina testium confusa, & separata a dictis testium ob potentiam reorum, ne possint scire, quid ab vno quoque eorum dictum fuerit, Et proximis mensibus ita obseruauit Senatus, in causa homicidii commissi in personam Iacobi Philippi Frascariæ, in qua propter potentiam aduersariorum permissum fuit iudicibus in ipsa causa delegatis, vt non ederent nomina testium, nisi prout sibi videretur. 23. Augusti. 1564 A. C. quod tamen nunquam aliàs vidi per Senatum concedi, Bene verum est, quòd in causis hæresis, cum semper graue periculum credatur imminere, si non testibus, saltem causis fidei Catholicæ, quia pauci libere testimonium perhiberent, si nominum publicatio fieret, ideo consuetudine receptum est, vt nunquam nomina testium publicentur, vt attestatur Simancas de hæret. ca. 62. nume. 9.

Sed nunquid tenetur iudex dare copiam indiciorum reo non petenti? Respond. Aliqui tenuerunt quòd non, & dicit Blan. in pract. crim. fol. 39. nume. 102. quòd ita quotidie seruatur, quòd scilicet iudices dant aduocatos carceratis, & cum proceditur in causa qui vult indicia, illa petit, & subdit quòd ita vidit seruari. Tu vero dic, quòd, Aut loquimur an sit danda, reo copia indiciorum antequàm subiiciatur torturæ, & tunc non est danda, nisi petatur, & est communis opin. vt attestatur Boss. in tit. de ind nu. 79. vbi etiam subdit, quòd ita practicatur, Si vero petatur, omnino dari debet, & est communis opin. vt dicit Nouell. in tracta. ad defensam, fol. 89. in primis verbis, Alexand. de Neuo consi. 86. nume. 4. dixi infra q. 64 versi. Sed quid si ille. Aut loquimur, an sit danda ante condemnationem, & dic quòd debet omnino dari, etiam si non petatur, Et hoc siue sit conuictus, siue etiam confessus, vt dixi infra versi. Est igitur. Et ita seruatur in hac prouincia, non tamen intellige, quòd sit danda reo cum effectu ipsa copia processus expensis officiali, vel partis querelantis sed fit tantummodo decretum copiæ, ita vt

vt pars(sit velit)possit illam habere, suis tamen impensis.

Sed quæro, nunquid reus petens copiam processus teneatur exprimere causam, propter quam illam petat? Respond. Forte de iure posset dici, quòd sic, & ita videtur tenere Alexand. consilio 65. columna penult. libro primo, Sed contrarium ex communi vsu seruatur, vt dicit Blanc. in pract. crimina. fol. 48. nume. 76. & seq. & sic satis est quòd pars dicat, Peto copiā indiciorum mihi decerni, hæc enim assertio inclusam habet causam, quia scilicet volo me defendere, & elidere indicia aliter quàm per torturam.

Scias tamen, quòd hæc publicatio processu fieri non solet, nisi quando proceditur contra reum absentem, & cōtumacem, tunc nulla facta publicatione processus, neque data copia parti deuenitur contra eū ad condemnationem etiam capitalem, vt quotidie videmus.

Sed pone, quòd plures sint rei de vno delicto accusati, quorum vnus sit præsens, alii vero contumaces? Respond. quòd licèt secundum aliquos non debeat differri processus rei præsentis, donec illi qui sunt contumaces, condemnentur, & hanc dicat esse communem opin. Boss. in titu. de sentent. numero 85. in hac tamen prouincia seruatur totum contrarium, quia scilicet nunquam publicatur præsenti processus offensiuus, nisi prius contumacibus cō demnatis, vt etiam fatetur Boss. in loco præallegato, & in titulo de delicto, nume. 46. Et ita omnino seruandum esse, in facti contingentia senatus expresse rescripsit prætoribus Fontanellæ, & Romanenghi, 11. Augusti. 1558. Et est (iudicio meo) optima practica, ne (si publicetur processus) possint contumaces instrui de indiciis contra eos existentibus, & subornare testes & deinde comparere. Ipsis autem contumacibus condemnatis, fit publicatio processus quo ad præsentes, daturque eis copia, deletis tamen prius, quantum commode fieri potest, nominibus contumaciam, atque his omnibus, quæ ad eos pertinent, quatenus tamen quo ad præsentes per huiusmodi deletionem non tollatur, vel in minimo facultas defensionis.

Item scias, quòd nunquam publicatur processus, neque datur copia parti, nisi prius factis debitis testium repetitionibus iuxta ea quæ dixi supra quæstio. 45. non enim datur reo copia indiciorum, quæ iudex sumpsit super processu informatiuo, nisi postquam sunt eo citato legitime repetita, Et ita practicatur, vt dicit Maranta in suo Spe. fol. 80. nu. 8. in fin.

Quæro nunquid sit danda reo copia allegationum, dixi infra lib. proximo.

Danda est autem processus copia non tantum reo, sed etiam accusatori, si illam petat, quod intellige, quando processus publicatur etiam reo, sed ante publicationem processus non debet dari copia accusatori, etiam si illam petat pro interesse fisci, vt possit alia indicia subministrare. Est enim hoc casu omnino repellendus, & ita seruatur vt dicit Boss. in titu. de ind. num. 72. Vidi tamen quandoque ostendi à iudicibus examina reorum accusatoribus, vt melius sciant fisci partes tueri, quod tamen ego non nisi ex magna causa, & in atrocioribus delictis, & in quibus difficile esset habere indicia, faciendum esse consulerem.

Hæc autem omnia, quæ de publicatione processus dicta sunt intelligi debet, vt locum habeant in processu, qui specialiter fit contra aliquem, contra quam tanquam culpabilem iudex inquirit, Secus autem dicendum est de processu, qui fit super inquisitione generali ad inuestigandum, quis fuerit delinquens, cum enim in ea non sit adhuc aliquis reus certus, non est alicui danda copia indiciorum, & ita obseruat consuetudo, vt attestatur Anton. de Canar. de quæst. in secundo membro, numero 52. in fin. Quod nota, quia plerunque solent fieri quædam comparationes præuentoriæ, petendo copiam indiciorum, &c. cum tamen adhuc non sit formatus processus informatiuus, siue inquisitio specialis, vt eludant iudices imperitos, debet igitur iudex prius formare ipsam inquisitionem specialem, siue processum offensiuum, & deinde seruatis seruandis (iuxta dicta in quæstionibus præcedentibus) poterit dari copia inquisito.

An autem facta publicatione processus, possint adhuc recipi testes, dixi infra. quæst. 61. ver. Sed quæro.

Est igitur certa iuris conclusio, quòd in criminalibus nemo debet condemnari, nisi prius dato termino ad faciendum suas defensiones, etiam si fuerit delictũ ipsum sponte confessus, & hanc practicam seruat totus mundus, vt dicit Sali. in l. secunda. post numerum 7. C. de custo. reorum. Angel. de malef. in verbo, Qui iudex dictus inquisitus. in primis verbis. quem refert pract. Conradi, folio 307. numero tertio. Ita etiam seruari ex communi obseruantia attestatur Marian. in repe. cap. qualiter & quando, post nume. 232. de accusa. Paris Put. de syndi. fol. 459. cap. 6. in fi. Pract. Carer. folio 538. nume. 45. Boss. in titu. de senten. nu. 1. potest enim reus contra propriam confessionem multa deducere, de quibus dixi infra quæst. 55. vt in facti contingentia consuluit Grammat. cons. 16. Vide quæ dixi infra quæstio. 55. in principio. Et aduerte, quia talis terminus defensionis dandus est reo etiam non petenti, vt supra dixi, & hoc non modo quando tantum est conuictus, vt aliqui faciunt, & dicit videri communem mẽtem Doctorum Boss. in titu. de confessis. nu. 10. sed etiam quando est sponte confessus, vt dixi in loco præallegato.

Et hoc adeo verum est, vt nec etiã princeps possit etiam de plenitudine potestatis tollere in criminalibus suas defensiones reo, secundùm Bald. in l. tertia. §. si is pro quo. versiculo, In eadem glo. ibi, non obstante. ff. quod quisque iuris. Et hanc doctrinam omnes Doctores tenent, vt dicit Socin. consil. 266. post numero 46. versiculo, Tertius casus. libro secundo. quem refert Marsi. in practi. crimi. §. expedita. nume. 76. & in § oportune. numero 61. & cõsilio 81. numero 78. quod consilium Soci. ego retuli supra quæstio 31. versicu. Adde quod hęc.

Vlterius quæro, nunquid reo capto in flagranti crimine dandus est terminus defensionis? dixi supra quæst. 8. versi. Sed nũquid.

Quæro nunc, an possit reus per pactum renunciare termino sibi statuto ad faciendum suas defensiones? Respond. Quod in causis criminalibus potest reus renunciare suis defensionibus, quando agitur de imponenda pœna corporis afflictiua, ita sentit glos. in l. pactum inter hæredes. in verbo, Liceat. ff. de pactis. quæ communiter approbatur à Doctoribus, vt ait Dueñas regula 190. in quarta limitatione. Illam etiam dicit esse ab omnibus receptam Didacus super quarto Decretal. fo. 202. numero decimosexto. Hanc etiam attestatur communem opinionem Anton. Gomez. capitulo primo delictorum, post numerum 66. Bene verum est, quod si reus fuisset sponte confessus delictum & iudex illi statuisset terminum ad faciendum suas defensiones, posset hoc casu reus illi termino renunciare, & posset iudex statim illum morti tradere, & ita practicatur, vt dicit Bald. in l. si accusatoribus. numero 11. C. de accusatio. Hoc etiam in practica satis receptum esse attestatur, Didacus in loco præallegato. Solentque iudices huiusmodi renunciationi apponi facere clausulam, quia scilicet scit nullam se habere defensionẽ iuxta dictum Bald. in l. raptores. numero quarto. C. de episco. & cler. quod se dicit semper practicasse Angel. de malefic. in verbo, Qui iudex dictis inquisitis, &c. numero octauo, & dicit Angel. in l. sed si quis. §. quæsitum. post numerũ tertium. ff. si quis cautio. quòd hęc practica hodie vtũtur assessores, quem refert August. ad Angel. in dicto verbo, Qui iudex. num. 14. Cõsulo tamen iudicibus, vt nullo modo curent inducere reos ad renunciandum suis defensionibus, ne super eos, & eorum filios conuertatur, si iniquè fecerint, vt dicit Ange. in d. §. quæsitum.

Sed hic incidenter quæro, nũquid reus implorans clementiam iudicis, & petens veniam delicti, censeatur fateri delictum? Respond. si quidem petat veniam delicti solemniter coram iudice, videtur fateri delictum, si verò petat veniam extraiudicialiter, illud fateri non videtur. Et hæc distinctio est de mente Doctorum, vt dicit Gigas de crimine læsæ maiestatis. fol. 112. quæstio. 23. numero tertio. Faciunt quæ in hoc proposito dixi supra quæst. 21. ver. Sed hic cadit.

Quæstio. L.

SVMMARIVM.

De nullitatibus processus.

Processus formatus contra minorem viginti quinque annis, non dato ei curatore, est ipso iure nullus, ibidem.

Quadragesimalis tempore an possit procedi in causis criminalibus, versiculo, Pariter etiam.

Processus factus super generali inquisitione an valeat, ita quod possit reus ex eo condemnari, versi. Item quia.

Et quid in causis syndicatus officialium, ver. Scias etiam.

Stante statuto quòd alicui denegetur actio, an possit iudex ex officio inquirere, versicu. Posset etiam.

NVNC de reorum defensionibus videamus, & prima quidem est defensio, quæ oritur ex illis exceptionibus, quæ concernunt nullitatem processus, quarum multas colligere potest ex his, quæ superius dicta, & inferius dicenda sunt in discursu materiæ, & potest etiam poni exemplum, puta si processus fuerit formatus contra minorem viginti quinq; annis, nullo prius illi dato curatore, nam eo casu processus est ipso iure nullus. l. clarum. C. de auth. præst. & est communis opi. vt dicit Bos. in tit. si aduersus rem iudi. nu. 22. Rol. consil. 31. num. 1. lib. 1. & dicit Plaza. lib. 1. delictorum ca. 32. nume. 12. in fi. quòd ita in regnis Hispaniarum vsu receptum est, & praxis id obseruat. Sed certe iudices nostri hoc male seruant, vt dicit prac. Pap. in forma inquisitionis, in verbo, Contra, & aduersus, numero 2. & ita in hoc Ducatu hæc exceptio in practica non admittitur, nam in delictis minor viginti quinque annis dummodo sit maior quatuordecim habetur in omnibus, & per omnia pro maiore, maximè quando confitetur delictum vt dixi infra q. 55. ver. Vlterius etiam. Et dicit Boss. in tit. de confessis. num. 69. quod ita vidit quotidie obseruari contra dictam legem clarum, & dicta Doctorum, de quibus supra tam in confessione, quam in aliis actis factis per minorem in iudicio criminali, nullo dato curatore. Fortè posset ei prodesse talis defensio, ad effectum minuendi pœnam iuxta ea, quæ dixi infra q. 60. circa princi.

Pariter etiam opponi posset, quod processum fuerit tempore quadragesimæ, nam illis diebus inhibita est cognitio causarum, criminalium, vt est tex. in l. 40. C. de fer. Sed certè hæc exceptio parum prodesset quia illa lex 40. de consuetudine non seruatur, vt attestatur glosella finalis ibi quando refert Marcus decis. 409. Quæritur an in festis, post nu. 1. An autem diebus feriatis possit inferri tortura reo, & an exequi condemnatio capitalis, dixi infra quæ. 64. versic. Quæro an tortura & q. 97. versic. Quæro etiam.

Item quia processum fuisset per inquisitionem generalem nulla facta speciali inquisitione, quo casu non videtur sequi posse condemnatio, nam inquisitio generalis fit ad inuestigandum, nõ autem ad puniendum, & sicut præparetur via inquisitioni speciali, secundum Innoc. in capi. bonæ, el primo. nume. 5. de elect. vbi attestatur, quòd ita practicat totus mundus, & illud dictum Innocent. referunt scribentes in cap. inquisitionis. de accusatio. & in specie Anan. nume. 4. & Fely. post nume. 5. & Tiraquell. de pœnis. causa. 53. numero 3. Idem dicit Ang. in d. l. ea quidem. num. 5. Tu vero (ne erres) aduerte, quia si ex inquisitione generali, id est in formationibus quæ assumuntur per iudicem ad inuestigandum quis delictum commiserit, nihil emergat specialiter cõtra aliquem, nulli dubium est, quod super ea non potest sequi condemnatio, sed si resultent indicia specialiter contra aliquem, tunc ipse citatur super ipsa inquisitione generali ad se defendendum, & contra eum proceditur, vt dicit Inno. in loco præallega. quem ego fideliter retuli supra q. 5. versi. Poterit igitur. Et hoc casu, facta citatione, & secuta litis contestatione, sequi potest ex ipsa generali inquisitione condemnatio, vt dicit Bal. in l. edita. ibi per me allegatus, & dicit Ant. Rondinell. de syndi. nu. 119. quòd ita

communiter seruatur. Debent tamen hoc casu reo comparēte repeti testes & alia fieri, de quibus supra dictum est in discursu materiæ. Testes enim, qui recipiuntur super inquisitione generali, recipiuntur parte non citata, merito non faciunt fidē contra reum postquam comparuit. nisi ipso citato, aut præsente repetantur, vt dixi supra quæst. 11. versic. Item quæro, & quæst. 45. versi. Cæterum si reus.

Scias etiam, ꝙ in causis syndicatus officialium proceditur super generali inquisitione, & super ea possunt officiales cōdemnari, etiam nulla speciali inquisitione præcedente, & ita obseruat consuetudo vt dicit Ange. in d. l. ea quidem, post nume. 5. prout etiam se pluries in practica seruasse dicit idem Angel. in repeti. l. si vacantia. C. de bo. vacan. quem ego retuli supra, q. 6. versic. Hinc est. Ita etiam communiter practicari attestatur Cardi. Alexand. in ca. de accusatione, col. 56. circa med. secunda quæstio. octaua. Sed aduerte, quia in causa syndicatus officialium, licet posset agi criminaliter, pro barataria, tamen vt plurimum agitur tantummodo ciuiliter, vt dicit Francis. Accur. de syndicatu relatus per Amad. pariter in tract. de synd. nu. 27. affirmans, ꝙ ita est obtentum de longa cōsuetudine totius Italiæ, a qua non est recedendum, Sed si pars vellet agere criminaliter (secundum eum) esset necessarius libellus iuxta formam. l. libellorum, de qua dictum est supra q. 12. Et si esset procedendum ex officio, necessaria esset inquisitio specialis, quod tamen ego non credo verum, sed puto, ꝙ in causis syndicatus possit sequi condemnatio super inquisitione generali, illud tamen intelligendo iuxta ea, quæ dixi supra versi. Item quia, & in d. quæst. 5. versi. Poterit igitur, scilicet, quòd ad hoc vt super hac generali inquisitione possit sequi cōdemnatio, requiratur, quòd officiales sint citati, & litis cōtestata, & facta monitio super probationibus recipiendis, & data licentia procedendi vsque ad sententiam. Et hoc modo poterit sequi cōdemnatio, & ita seruari in practica attestatur Bald. in d. l. edita in repeti. Pataui. nume. 30. quem refert idem Amad. de synd. nume. 15. & post nume. 29. Et sic vides, ꝙ nulla est differentia inter inquisitionem generalem, quæ fit contra officiales, & illam, quæ fit in aliis casibus, nisi quod ea, quæ fit contra officiales, fit ad inuestigandum delicta per eos commissa, licet nulla adsint indicia, neque diffamatio, vt dixi supra quæst. sexta. versic. Cæterum quando, Illa vero quæ fit in aliis casibus non fit nisi cōstito de delicto. Et scias, quod licet gl. allegata per Amad. in loco præallega. numero 217. dixerit, ꝙ in syndicatibus hodie non seruatur ordo iuris, illud tamen intelligendum est vt procedat, quando officialis ipse à syndicatu aufugit, alias secus vt declarat Amad ibi.

Posset etiam reus ad sui defensionem allegare statutum disponens, quod illi, qui dicitur offensus, denegetur actio, prout quandoque fit in bannitis, & in illis, qui onera non soluerunt, & huiusmodi, quo casu non modo, non admittitur eorum accusatio, seu querela, sed neque etiam potest iudex ex officio inquirere, Ita tenuit Barto. in l. non solum §. quamquam. ff. de iniur. cuius opin. dicit esse communem Claud. in repet. l. vt vim, nume. 23. in fin. ff. de iustit. & iu. Bene verum est, quod in hoc articulo multi tenuerunt cōtrarium, adeo vt Alexand. in l. 1. §. sublata, numero quarto ff. ad Trebel. dixerit, quod communiter tenetur contra Bart. & illum refert Villalpand. in repeti. l. 22. ca. 16. post nume. 5. Sed mihi semper placuit opi. Barto. Si enim ille, qui est offensus, conqueri nō potest, ergo nec resp. quæ illi prohibet ne conqueratur, & solet allegari pro regula quod non competit actio criminalis rei pu. vbi non oritur parti actio ciuilis. Faciunt quæ dixi infra quæst. proxi. versi. Et hæc quidem & supra hoc eodem lib. §. Homicidium. versi. Alia quoque.

Quæstio. LI.

SVMMARIVM.

Accusatio criminalis tollitur spatio viginti annorum.

Et an eo temporis cursu tollatur etiã inquisitio versi. Et hæc quidem.

Et si delictum sit reiterabile, quando incipiat illud tempus currere, versicu. Sed hic quæro.

Et an crimen adulterii præscribatur quinquennii, versi. Poteſt etiam. *Remissiuè.*

Si statutum præfigat iudici tempus ad inquirẽdum, an illud incipiat currere à die delicti an autem à die scientiæ, versiculo, Sed quæro.

Et an iudex, qui eſt sub syndicatu, possit se tueri exceptione lapsus termini statuti ad querelãdum in edictis syndicatorum, versi. Hac etiam.

Et an huiusmodi maleficia præscripta obsint ad aggrauãdum alia delicta, pro quibus procedi poteſt, versiculo, Vnum tamen.

Perempta inſtantia, an reus sit absoluendus, versic. Alia etiam.

Et quid de iure canonico, ibidem.

Accusatore mortuo an extinctum sit iuditium criminale, versic. Pariter etiam.

Et an alius volens accusare sit admittẽdus, versi. Quinimo.

Et an possit iudex ipse processum prosequi, versic. Sed quid si accusator.

Delinquente mortuo an extinctum sit iudiciũ criminale, versicu. Quæro nunc.

Et quid in criminibus exceptis, ver. Sunt tamen.

Et quid in casibus, in quibus ipso iure venit bonorum confiscatio, versiculo, Scias etiam.

Et quid si reus moriatur, poſtquã eſt de crimine conuictus, vel confessus, an debeat eius cadauer suspendi, versi. Sed hic incidenter.

Hæres an teneatur ex delicto defuncti, versi. Vlterius quæro.

Et an vltra vires hæreditarias, versiculo, Scias tamen.

Et quid si delinquens reliquerit plures hæredes, quorum vnus tantum sit soluendo, an ille teneatur exonerare conscientiam defuncti, versi. Sed pone.

Iudæus qui poteſt delictum factus eſt Chriſtianus an possit pro eo delicto amplius puniri, versi. Vltimo quæro.

POTEST etiam reus se defendere exceptione præſcriptionis, qa ſcilicet lapſum ſit à die commiſſi criminis tem pus viginti annorum, nam eo temporis ſpacio præſcribitur omnis accuſatio criminalis. l. querelam. C. de falſis. Et ita tenent communiter Doctores vt dicit Abb. in dicto capitulo cum haberet, numero quarto de eo qui duxit in matrimo. &c. Cardi. Alex. in d. cap. de accuſatione, colum. 48. verſicu. Item opponi poteſt, ſecunda quæſt. 8. Boer. deci. 26. nu. 6. quem refert Villalobos in ſua collecta cõmunium opin. in litera D, nume. 55. licèt libet ſit corruptus, & Viuius in libro communium opin. in verbo, Accuſatio falſi, Anto. Gomez. ſuper l. 76. Tauri, nume. 5. Marſil. conſi. 117. nume. 40. Et ita in facti contingentia quidem Ioan. Ant. de Vaylate imputatus de homicidio, ſupra vigintiquinq; annos commiſſo, de quo niſi tũc fuerat querelatus iuſſus fuit in pace dimitti 26. Iunii 1554. P. N. Idem etiam iudicatum fuit per parlamentum Burdegalenſe, in quadam incendiaria, vt refert Papo lib. 24. ti. 2. Arreſto 1.

Et hæc quidem concluſio de plano ꝓcedit in accuſatione, vt ſcilicet non poſſit quis poſt 20. annos à die criminis, de eo accuſari, Sed quid in inquiſitione, nunquid poterit iudex ex officio de ipſo delicto ꝓcedere poſt huiuſmodi tempus 20. annorum? Reſpond. gloſſ. in d. l. querelam in glo. 1. loquendo per verbũ forte, tenuit quod nõ præſcribatur officium iudicis inquirentis niſi ſpacio triginta annor. ſed certè illa gloſ. communiter reprobatur, vt ait Iaſ. in l. prima, numero 8. in fine ff. de iuriſdict. omn. iud. Balbus de præſcrip. in quarta quæſtio. quartæ quæſtio. principalis, quæſti. 2. nume. 3. quem refert prac. Conradi, fol. 257. num. 36. Boſ. in tit. quomodo procedatur per actionem num. 17. Taeg. in pract. crimi. cap. 16. poſt num. 21. Hanc etiam opin. contra illam gloſſam, dicit eſſe communẽ Iafred. deciſ. 486. quẽ refert Viuius in loco præallegato, Boſſius in titulo de accuſat. nume. trigeſimoſecundo. Et dicit prac. Iodo. fo. 25. numero 25. quod communiter Doctores ita fixo pede

tenent,

tenent. Et ratio est, quia cùm inquisitio succedat loco accusationis, vt sæpius dixi, meritò sublato iure accusandi, censetur etiam sublatum ius inquirendi, & in hoc omnes concordant, vt dicit Ang. de Cast. inter cõsilia criminalia diuersorum, cons. 94. nu. 16 lib. 1. & ita etiam sentire videntur Doctores allegati in versi. Præcedenti. Vide etiam in proposito ea, quæ dixi supra quæst. proxima, versicu. Posset etiam. Vnum tamen scias, quòd licèt criminalis actio, vel inquisitio præscribatur, vt dixi, spatio viginti annorũ, nihilominus omnes actiones ciuiles, quæ ex crimine descẽdunt, durant vsq; ad triginta annos, & hęc est communis opinio, vt dicit Igneus in l. in cognitione post nume. 185. ff. ad Sylle. Dixi infra lib. 7. §. actio.

Sed hic quæro, quid si aliquis committat aliquod delictũ reiterabile, puta adulterium, stuprum, incestum, vel huiusmodi, nunquid hoc tempus erit computandum à die primi delicti commissi, an autem ab vltimo delicto? Respond. q̃ est computandum à die vltimi delicti, ita dicit gl. in l. si mariti. §. sex mensium. in verbo, Commissi criminis. in fin. ff. de adulte. & est magis communis opinio, vt attestatur Angel. de Cast. in d. consi. 94. nu. 10.

Potest autẽ hæc exceptio in aliquibus casibus oriri non solum ex cursu viginti annorum, sed etiam ex minori spatio temporis, puta in adulterii crimine, cuius accusatio quinquennii spatio præscribitur, secundum iuris communis dispositionẽ, vt dixi supra hoc eodem lib. §. adulterium. versicu. Vnum tamen. vel etiam vbi ex dispositione statutorum præfixum esset breuius tempus ad procedendum in causis criminalibus, prout est in multis ciuitatibus.

Sed quæro, si statutum expressè præfigat terminum iudici ad formandam inquisitionem pro delictis, nũquid talis terminus præfixus iudici ad inquirendum currit à die commissi delicti, an autem à die scientiæ? Respond. Augu. ad Angel. de malefic. in verbo, Inchoata facta &c. dicit, quòd iste passus est valde dubius, cum nedum Doctores sint varii, sed etiã illustres Doctores ipsimet variant, quia in vno loco vnum dicunt, & ipsimet in alio loco dicunt contrarium. Solet tamen in hoc articulo allegari doctrina Bart. in l. cum qui, §. in popularibus. circa finem. ff. de iureiur. qui tenuit, quòd non currat nisi à die scientiæ, de qua doctrina dicit Augu. in loco præallegato q̃ vidit doctissimos aduocatos multũ magnifacientes, & exclamantes in hac materia, & hanc opinionem dicit esse communem Natta con. 215. nu. 2. Sed certè contraria opi. est magis communis, s. quòd currat statim à die commissi delicti, vt attestatur Ale. in d. §. in popularibus. nu. 12. quem refert Ruin. consi. 27. post nu. 6. versi. Secundò istud. lib. 4. Marsil. in pract. crim. §. constante. nu. 85. & sequẽ. & consi. 87. nu. 15. Regulariter enim omnis præscriptio currit ignorãti, vt dixi infra lib. 7. § præscriptio.

Hac etiam præscriptionis exceptione tueri se potest iudex existens in syndicatu nam lapso tempore quod præfigi solet in edictis syndicatorum ad querelandũ, non potest vlterius molestari non modo in ipso loco officii, sed neque etiam in eius propria patria, & ita communiter tenetur, vt dicit Ferrat. cautela 14. versiculo, Et circa istam. Hæc autem conclusio, quando iam secuta est absolutio, non videtur habere multum difficultatis, prout etiam se obtinuisse in facti contingentia attestatur Alexan. in apostillis ad Bart. in l. 2. sub numero sexto ff. ad legem Iuliam repetun. prout illum refert Paris Put. de syndi. folio 137. numero primo. in fine. Sed certè idem etiam dicendum est, si non sit secuta absolutio, & ita vtroque casu hanc esse cõmunem opinionem attestatur Boss. in tit. de official. corrup. pec. numero 32. Et refert idem Paris de synd. folio 142. post nume. 7. quòd vidit multos officiales euasisse syndicatum, & fuisse absolutos, quia querelæ non fuerant porrectæ in tempore banni, & ita quotidie practicari attestatur Anton. Gomez. capit. primo, delictorum. num. 23. in fine.

Vnum tamen scias in hoc proposito, quòd est maleficiis, de quibus obstante cursu temporis, non potest cognosci, potest iudex alia maleficia, de quibus cognoscere potest, aggrauare, & in maiori pœ-

na punire, & ita communiter dicitur, vt attestatur Nellus de bannitis. in secunda parte, primi temporis quæstione 6. subdens, quod ita communiter seruatur per assessores, licet dicat quòd de iure id fieri non potest, & quòd rectores illud seruant in animarum suarum perniciem. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Ias. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisdi. omnium iudi. quem refert Villalpa. in repet. l. 22. c. 8. post nume. 4. Vide quæ dixi supra quæstio. 29. versiculo, Pro complemento.

Alia etiam est defensio, qua potest reus vti, excipiendo peremptam esse instãtiam causæ, nam eo casu debet absolui. Et licet in ciuilibus perempta instantia actor adhuc audiatur refectis impensis, vt dixi infra libro proximo. tamen in criminalibus accusator post peremptam instãtiam non est vlterius audiendus, & ita communiter dicitur, vt attestatur Salyc. in l. qui de crimine. post nu. 8. C. de accusa. quem refert Capic. deci. 206. nume. 4. Et scias, quòd licèt regulariter de iure canonico causæ nullam habeant instantiam, vt dixi infra lib. proximo. Illud tamen intelligendum est, vt procedat in causis ciuilibus, non autem in criminalibus, nam in istis tam de iure canonico, quàm de iure ciuili perit instantia, & in hoc oẽs concordant, vt dicit Anan. in d. c. qualiter, & quando. el secundo. §. licèt autem, numero 6. de accus. In hoc tamen Ducatu hęc defensio parum prodesset, quia in causis criminalibus nulla seruatur instantia, neque iuris communis, neque constitutionum, neque statutorum, quinimò ex generali consuetudine, etiam perempta instantia, potest iudex prosequi processum, & ita seruat practica. vt dicit Boss. in tit. de inquisitione nume. 89. qui etiam in tit. de senten. nu. 108. attestatur, quòd ordines huius Ducatus disponentes super instantia causarum criminalium, in practica non seruantur, & est omnibus notissimum.

Pariter etiam posset allegare accusatorem esse mortuum, proptereaque extinctum esse, & abolitum ipsius accusationis iudicium, neque hoc casu audiendi essent hæredes ipsius accusatoris, si vellent vti hæredes accusationem ipsam prosequi. l. 1. & per totum titulũ. C. si reus vel accus. mor. fue. & est omnium receptissima sententia, vt dicit Plaza lib. 1. delictorum. ca. 38. nume. 2. Sed certè hæc etiam defensio non multum reo prodesset, licèt enim hoc casu secuta dicatur legitima accusationis abolitio, potest nihilominus iudex ipse ex officio accusationem ipsam prosequi, & processum perficere, & ita tenet Bart. in l. libellorum. §. fi. nume. 5. ff. de accus. & ita cõmuniter tenetur, vt ait Corse. in reper. Abb. in verbo, Abolitio. Anan. in cap. crimina. post num. 5. vers. His autem præmissis. de collus. deteg. licèt dicat, quòd contraria pars est mitior, humanior, & benignior. Et ita seruat practica, vt attestatur Boss. in ti. de inquisitione. num. 99. Quæ quidem conclusio hodiernis temporibus nullam habet difficultatem, cùm ex generali consuetudine in omni casu procedatur per inquisitionem, siue extet accusator, siue non, vt dixi supra quæst. 3. versic. Sed certè. Vide quæ dixi infra q. 58. versi. Et scias.

Quinimò si accusatore mortuo velit aliquis alius accusationem prosequi, potest illud facere, dummodo compareat ad illã prosequẽdam intra triginta dies, & etiam post triginta dies, si velit de nouo accusare principaliter, & per se, admittitur intra tempus à lege accusationi præfixum, ita declarat Barto. in l. libellorum. §. fina. numero 6. ff. de accusatio. & est communis opinio, vt dicit Ant. Gomez. lib. 1. delictorum c. 1. nume. 36.

Sed quid si accusator desistat, nunquid poterit iudex procedere? Respond. quòd ex quacunque causa accusator desistat, poterit iudex ipse prosequi processum, & finire, ita sentit Barto. in l. libellorum. §. fin. nu. 5. ff. de accus. & est communis opinio, vt dicit Gand. in tit. de transact. quem refert pract. Carer. fo. 505. nume. 379. in fin. Are. in c. licèt. nu. 22. de accusa. subdens, quòd seruaretur in practica. Vide quæ dixi sup. q. 3. versi. superflua etiam, & infra quæst. 58. circa principium. Sed hoc intellige, vt procedat in illis casibus, in quibus iudex ab initio potuisset ex officio procedere, aliàs secus.

Quæro

Quærò nunc, quid si allegetur, & probetur delinquentem esse mortuum, nunquid adhuc debet iudex ad vlteriora procedere? Respond. quòd non, nam crimen & pœna per mortem extinguitur. l. defuncto ff. de publ. iudi. & est communis conclusio, vt dicit Cagno. in l. pupillum qui. §. in hærede post nume. 4. versi. Et prædicta. ff. de reg. iuris. neque morto accusato transit in hæredes accusatio, vt est tex. in l. 1. C. si reus, vel accusator mortuus fuerit. Et hanc dicit esse omnium receptissimam sententiam Plaza lib. 1. delictorum. c. 38. nu. 2.

Sunt tamen aliqua crimina excepta, in quibus etiam post mortem delinquentis procedi potest, scilicet hæresis, & læsæ maiestatis reputandarum, peculatus, homicidii sui ipsius ob conscientiam sceleris patrati, quos omnes casus recenset, & dicit à Doctoribus communiter teneri Ant. Gomez. c. 1. delictorum. nume. 80. de quibus ego suis locis tractaui.

Scias etiam, quòd in omnibus casibus, in quibus pœna amissionis bonorum est imposita à lege ipso iure, potest etiã mortuo delinquente tractari de eo crimine cõtra hæredes, ad effectum confiscationis bonorum, ita dicit glos. in l. 3. §. quod autem. in verbo, Etiam hæredi eius. ff. quod quisque iuris. & est communis opinio, vt dicit Tiraquell. in repet. l. si vnquam. in verbo, Reuertantur. numero 141. Ias. in d. §. quòd autem. nu. 2. vbi dicit, quòd omnes ita tenent, Didacus super quarto Decretal. fol. 82. post nume. 6. Anto. Gomez. in loco præallegato. versicu. Sextus casus. Menchiaca controuers. illust. capitu. 96. nume. 22. & controuer. vsu frequentium. cap. 6. num. 15. Vide quæ dixi infra quęst. 94. versic. Sed pone. Et quòd vbi agitur de pœna pecuniaria, possit etiam post mortem sequi condemnatio, modò prius esset conclusum in causa, consuluit in facti contingentia Alba. consi 90. Tenenturq; eo casu hæredes, probato crimine, non modo bona ipsa fisco relaxare, sed etiam omnes fructus per ipsum delinquentem à die commissi criminis perceptos restituere. Et hæc est communis opinio, vt ait Diaz in pract. crimi. cano. ca. 123. quem refert Didacus in loco præallegato, post nume 7. Menchiaca in d. cap. 7. nume. 16. Adde, quòd non requiritur, quòd ante mortem secuta sit declaratio criminis, & hanc fatetur esse communem opinionem Boss. in tit. de pœnis. nu. 34. in fine. licèt in tit. de accusa. nu. 34. dicat, quòd in hoc Ducatu non obstante decreto, cuius virtute bona ipso iure confiscantur à die commissi criminis, seruatur nihilominus vt requiratur, quòd facta fuerit declaratio criminis ante mortem ipsius rei, quod ego etiam semper vidi obseruari, & in specie in bonis cuiusdam Petri Martyris de mõte scribę & rationatoris in negotio salis, qui confessus fuerat se libros suos vitiasse, & falsas relationes in fisci præiudicium fecisse. Cùm tamen mortuus esset ante condemnationem, re in senatu discussa, iudicatũ fuit eius bona fisco non competere, sed ad ipsius proximiores spectare. 11. Augusti. 1552. P. N. Credo tamen, quòd hoc de iure vix posset sustineri, presertim in casibus, in quibus potest memoria defuncti damnari. In quibus quidem ego apud nos nunquam hoc vidi decisum in facti cõtingentia, & si casus contingeret, fortè non recederem à communi opinione, presertim cùm in nouissimis constitutionibus, in titu. de accusa. c. mortuorum. videatur hic articulus relictus dispositioni iuris cõmunis. Scias autem, quòd in casibus, in quibus potest damnari memoria defuncti, vel bona post mortem confiscari, illud intelligendum est, vt procedat intra quinquennium à die mortis defuncti, non autem vltra, ita tenet glos. in l. Manichæos. in verbo, Subire. C. de heret. & communiter Doctores, teste Anto. Gomez. in loco præallegato, nu. 81.

Sed hic incidenter quęro, pone quòd reus, qui est de crimine confessus, vel conuictus, vel etiam condemnatus, ante executionem moriatur, vel naturali fato, vel quia sibiipsi manus intulerit, quid debet iudex hoc casu facere? Respond. quo ad pęnam corporalem certè non debet vllo modo sęuire in eius cadauer, neque illud suspendi facere, & assessores, & qui id faciunt, tenentur iniuriarum, & est pessima practica, vt dicit Par. Put. de synd. fo. 315. num.

num. primo. Et hoc est commune dictũ, vt ait Sapia in l. imperium. post numerũ septimum. ff. de iurisdictione omnium iudicum. Hanc etiam opinionem dicunt esse communem scribentes in d. l. imperiũ. & in specie Curt. Iun. nume. 35 Igneus in l. 1. §. si sibi manus. post nume. 46. & 54. ff. ad Sylle. Bossius in titulo de accus. nu. 33. Nam crimen & pœna morte delinquentis extinguitur, vt dixi supra, versicu. Quæro nunc. Et hæc ratio assignatur per Doctores communiter, vt dicit Sapia in loco pręallegato. numero 6. Sed certè quidquid sit de iure, contrarium praxis tenet, & obseruat, vt ait Igneus in loco prææallegato, nume. 21. & 42. vbi etiam subdit quod in parlamento Rothomagensi bis vidit iudicari contra hanc communem opinionem. Contrarium etiam de facto seruari attestatur Bal. in l. 2. nume. 2. C. qui testamen. facere pos. quem refert Marcus decis. 953. Quæritur de ratione. numero 7. Imola in capit. Raynutius. nume. 144. de testamen. Cagnol. in l. pupillorum qui. §. in hæredes. nume. 2. ff. de regu. iur. & in famosis latronibus idem attestatur Imola in d. l. imperium. prout illum refert Gigas de crimine læsæ maiestatis, fol. 137. quæst. 33. nu. 4. Idem etiam dicit Imola in l. defuncto. nume. 1. ff. de publi. iudi. & in l. prima. §. quoties. ff. de iniur. prout illũ refert Bertach. in verbo, Cadauera. nu. 3. & Ange. de malefi. in verbo, Qui D. iudex videns. numero 43. & Marian. in repe. cap. qualiter, & quando. nume. 261. Idem etiam practicari in regno Castellæ attestatur Anton. Gomez cap. primo delictorum. nume. 79. referens se ita vidisse practicari in quodam forense in ciuitatis Salmaticensi, qui dicebatur fugisse de religione, & monasterio, & tentasse habere accessum ad puerũ, vt cum eo committeret peccatum contra naturã, & ex indiciis captus fuit, & in carcere se suspendit, nam fuit, statim publicè ductus per ciuitatem, & vias publicas, & igne concrematus. Ita etiam quandoque vidisse seruari in vilibus, & publicis latronibus attestatur Bossius in loco præallegato. & in tit. de execut. sententiæ. nume. 18. Et ego vidi aliquando delinquentes, qui in actu capturæ à satellitibus occisi fuerant, suspendi ad aliorum terrorem, & hoc quando delictum erat notorium. Similiter vidi suspendi quendam incognitum, qui aggressus fuerat quendam, & contra eum sclopum exonerauerat, licèt. n. fuisset ille incognitus in illa rixa interfectus, iussit tamen senatus illum furcis suspẽdi. Sic etiam vidi alios, qui pendente processu seipsos interfecerant, furcis publicè suspendi, & in specie quendam Ludouicum Bergaminum, qui post confessionem delictorum seipsum in carcere strangulauerat. 6. Nouemb. 1555. P. N. Et licèt Igneus in d. §. si sibi manus. nu. 21. dicat, quòd communis praxis, & obseruantia iudicum est, ꝙ eos, qui seipsos ex quãcunque causa occidunt, suspẽdi faciunt, ex eo ꝙ sui ipsius homicidæ sunt, hæc tamen practica apud nos non seruaretur, nisi (vt dixi) id faciant pendente processu in carcere existentes, nam eo casu præsumuntur id fecisse conscientia proprii sceleris, vt dixi infra quęst. 68. versi. Seipsum occidere.

Vlterius quæro, nunquid hæres teneatur ex delicto defuncti? Respon. Quod de iure ciuili non tenetur, nam regulariter pœnæ delictorum non transeunt ad hæredes l. 1. ff. de priuat. delict. De iure autem canonico tenetur hæres pro delicto defuncti, etiam si nihil ad eum peruenit, & ita tenent communiter Canonistæ, vt dicit Abb. in cap. literis. nume. 3. de rap. quem refert Anan. ibi, post nu. 3. versicu. in glos. hæredis. Io. Brun. post relectiones Didaci, fol. 360. col. 2. versic. Secundò adde. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Canon. Abb. in cap. fin. post num. 6. de sepult. quem refert Ant. Gome. ca. 1. delictorum. num. 85. Et illam communem appellat Aret. in rubr. ff. de acquir. hæredi. col. 2. quem refert Ruin. consi. 20. num. 1. lib. 4. Burgos in c. 1. col 4. de emp. & vend. Didacus lib. 3. resolutionum. cap. 3. post numero 7. Et hoc etiam si cum defuncto lis contestata non fuerit, & hanc dicit esse cõmunem opinionem Legistarum, & Canonistarum Dueñas reg. 13. nume. 12. Xuarez alleg. 26. nu. 4. Mechiaca controuers. illustr. ca. 96. post numerum 27. versiculo, Sexta limitatio.

Scias tamen, quòd hæres nõ tenetur ex deli-

delicto defuncti nisi vsque ad vires hæredıtarias, & hoc, siue confecerit inuentarium, siue non, Et est communis opinio, vt dicit Are. in loco præallegato, quem refert, & sequitur Rui. in d. consil. 20. circa fin. Negusa. de pig. fol. 50. numero 124. in fi. Anan. in d. c. in literis, nume. 7. de rap. Didacus in d. c. 3. nume. 8. Boss. in tit. de pœnis, nume. 34.

Sed pone, quod delinquens reliquerit plures hæredes, & vnus eorum non sit soluendo, nunquid tenebitur alius exonerare conscientiam defuncti? Respond. quòd sic, ita tenet Host. in cap. tua de vsur. & est communis opi. vt attestatur Alcia. in l. 2. §. & harum, nume. 31. in fi. ff. de verborum obligat.

Vltimo q̃ro nunquid Iudæus, qui post commissum delictum suscepit sacrum baptisma, possit pro eo delicto puniri? Respond. In hoc fuit aliquando controuersia inter Doctores, nam glos. in cap. quod autem, in verbo, Pœnitentis, 32. quęstio. 1. tenuit, q̀ non, & dicit Ferrat caute. 24. post nume. 4. quòd hæc est communis opinio theologorum, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Accusari potest Iudæus. Alii vero multi tenuerunt, contrarium scilicet quòd licèt baptismus tollat pœnam spiritualem criminum antea commissorum, non tamen liberat à pęna temporali, quæ pro eis est imponenda, Et hanc esse communem opin. attestatur Ioan. de Anan. in d. c. de his, post nume. 6. quem refert Rui. consi. 13. nume. 3. lib. 5. vbi in facti contingentia ita consuluit, licèt subdat, q̀ erit in arbitrio iudicis, eligere contrariam opin. tanquam mitiorem, & æquiorem, Berous in eo. cap. de his, numero 15. Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, Et ad querelam, post nume. 91. Deci. consi. 130. nume. 2. Ferdi. Loazes, in §. lis itaque, numero 28. Instit. de insti. & iure, quem refert Plaza lib. primo, delictorum, capit. 34. numero 17. Marquar. de Iudæis in tertia parte, cap. 5. nu. 1. Ego vero, si casus contingeret, libentius inclinarem, in opin. glos. quæ proculdubio æquior est, & religioni nostræ magis fauet, magisque attrahit Iudæos ad conuersionem, vbi tamen non appareret, quod sacrum baptisma in fraudem suscepissent. Bene verum est, quòd in omnem casum, licet talis Iudęus sit liberatus à pœna temporali, non tamen erit liberatus restitutione, vel emendatione damni, ad quam tenebatur, ante baptismum susceptum, & hoc dicit esse verissimum, & ab omnibus approbatũ Rui. in d. consi. 13. nu. 2.

Quæstio. LII.

SVMMARIVM.

Si probetur delictum, de quo reus imputatur, non fuisse commissum, debet reus absolui.

Potestque id probari per rei euidentium, ibid.

Item potest probari per testes, ver. Item potest.

Negatiua simplex, & indeterminata est improbabilis, secus autem si sit coarctata loco, & tempore, versicu. Scias autem.

Potest etiam negatiua probari per dictum ipsius offensi, versic. Potest etiam.

Et an exculpatio facta per offensum eximat reum à tortura, ibid.

Vbi non constat de delicto, reus non potest puniri, versiculo, Præterea etiam. *Remissiuè.*

Si nõ appareat de nomine offensi, an possit reus puniri, versi. Vlterius etiam.

TVETVR etiam se quandoque reus probando delictũ, ipsum non fuisse commissum, idque probari potest in primis, per euidentiam rei, puta si homo, qui dicitur occisus, exhibeatur viuus, vel domus, quæ dicitur combusta, reperiatur illæsa, & huiusmodi, Et dicit Bald. in l. si quis testibus. in fin. C. de testibus, quòd semel contigit de facto, quod fuit exhumatum corpus illius, qui dicebatur vulneratus, & cum repertum fuisset, quòd ille non fuerat vulneratus, fuit reus absolutus, licet contra eum plenè

plenè probatum fuisset. Et illud dictum Bal. refert Ang. de malefi. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentum pacts, nu. 33. & Prac. Carer. fol. 558. num. 96. Vide quæ dixi infra quæst. 98. versicu. Sed nunquid. Idem que si delictum, quòd commissum fuisse dicitur, sit per rerum naturam impossibile, prout contigit superioribus annis in quodam Io. Antonio Zanetto caupone, contra quem processum fuit per curiam Papiæ, tanquam quod præpostera venere fregisset cuidam fœminæ rectum intestinum, ex parte ipsa postea peperisset, de quo processu valde miratus est senatus, & ipsum Zanetum tanquam de re incredibili accusatum, absoluit. 2. Decembris. 1559. P. N.

Item potest probari per testes, probando negatiuam, scilicet quod reus delictum ipsum non commiserit, neque committere potuerit.

Sciãs autem, quod negatiua non entis est improbabilis, secundum omnes, vt dicit Igneus in repeti. §. non aliàs, nu. 77. ff. ad Sylle. Præterea etiam negatiua simplex & indeterminata est improbabilis, vt dicit glo. in c. bonæ, el primo, in verbo, Per rerum naturam de electio. quam dicit esse communiter approbatam Paris. in c. quoniam, contra num. 8. de probat. Hanc etiã opi. dicit esse communem Hercul. de proba. nega. nume. 137. Si tamen coarctetur loco, & tempore, tunc æque probatur, vt affirmatiua, quando scilicet testes deponunt ipsam negatiuam, & reddunt rationem, quod nõ potuisset esse, vel fieri, quin ipsi testes, vidissent, vel sciuissent, Ita dixit glo. in §. si vero absunt, in verbo, Et vidisse in Auth. de hæred. & falci. colla. prima, & ait Felyn. in c. in nostra, nume. 8. in fin. de testib. quòd audiuit Aret. in voce dicentem. quod opinio illius glo. obtineretur, in practica, quia est communis, quem refert Ruin. consil. 97. circa fina. lib. quarto. Hanc etiam esse veram, & receptam sentẽtiam attestatur Simancas de hære. cap. 26. num. 4. Caueant tamen testes, quia eo ipso, quòd deponunt super negatiua dicuntur suspecti de falso, quod tamen intellige iuxta ea, quæ dixi supra hoc eo. lib. §. Falsum, ver. Solet etiam.

Potest etiam hæc negatiua probari, per confessionem, & dictum ipsiusmet offensi, licet enim assertio vlnerati contra aliquem non probet, neque faciat indicium ad torturam, tamen è conuerso dictum defuncti exculpantis imputatum de homicidio tollit omnia indicia, quæ sunt contra ipsum ita vt ex eis non possit torqueri, Ita dicit Bald. in l. prima, nume. 33. C. communia de lega. & est communis opin. vt dicit Plotus inter consilia criminalia diuersorum, consi. 110. num. 1. lib. primo. Quam tamen intellige vt procedat, quando res est dubia, sed si appareret de veritate in contrarium, vel essent contra reum indicia valde vrgentia, & proxima delicto non esset standum huiusmodi assertioni, saltem ad euitandum torturam. Et ita practicatur, teste Blanco, in pra. crimi. fol. 18. nume. 101. plerũque enim videmus, quòd offensi, siue propter remissionem, quam fecerunt vulneranti, siue propter suasiones amicorum, faciunt huiusmodi protestationes veritati contra reas, propterea in hoc maxime versabitur iudicis arbitriũ, qui inspecta qualitate facti, considerabit, an talis exculpatio videatur verisimilis, vel ne, & an ei standum sit.

Præterea etiam potest reus se defendere, allegando, quod non constat de delicto, & circa hoc videnda sunt ea, quæ dixi supr quæst. quarta, & infra quæst. 55. versic. Potest etiam, & seq.

Vlterius etiam potest opponere, quod non constat de nomine offensi vel occisi, Sed certè hæc defensio non esset admittenda, valet enim inquisitio, & accusatio super homicidio, licèt ignoretur nomen occisi, secundum glo. quæ reputatur singularis, in c. libellorum, in verbo, Caio Seio, secunda q. 8. quæ quidem indistinctè obseruatur in practica, prout etiam se vidisse sæpius ita practicari attestatur Ange. in l. 1. §. interdum. nume. 2. ff. si pars hæred. peta. & in l. si cum exceptione. §. in hac, num. 3. ff. quod met. causa quem refert Augu. ad Ang. de malefi. in verbo, Hæc est quædam inquisitio, post nume. 90. Et hoc sciunt omnes, vt dicit Bossius in titulo de delicto nume. 33. Vide quæ dixi sup. quæst. 4. versi. Quando vero.

Quæst.

Quæstio. LIIII.

SVMMARIVM.

De exceptionibus, quæ contra testes proponuntur.

Et an si opponantur eis crimina, opus sit specificare locum, & tempus commissi delicti, versi. In hoc autem.

Et an opus sit etiam probare, quod communi opinione habentur pro talibus, versicu. Sed nunquid.

Et an opponens contra testes crimina, & ea nō probans teneatur actione iniuriarum, versi. Caueant tamen.

De exceptionibus, quæ contra processum ipsarū attestationem proponuntur, versicu. Secundum caput.

De exceptionibus, quæ contra dicta testium proponuntur, versiculo, Tertium est caput.

De exceptione falsi, versi. Frequentissimè.

Et an testis falsus in vno probat in aliis, versi. Sed quæro.

Et quid si testis falsum dixerit in non concernentibus substantiam rei, de qua agitur, versi. Scias tamen.

Et quid si ipsemet sibi contradicat, quia scilicet aliquando vnum, aliquando aliud dixerit, cui dicto standum sit, primo an secundo, versi. Prædicta autem.

Et quid si primo dixit vnum extra iudicium, deinde contrarium in iuditio, versi. Primus casus.

Et quid è conuerso, vers. Secundus est.

Et quid si in vno iudicio dicat contrarium eius, quod dixit in alio, versiculo, Tertius est.

Et quid si in primo dixit nihil scire in secundo vero deponit de veritate rei, versi. Sed quid si testis.

Et quid si in eadem instantia, & inter easdem personas contraria deponat, versicu. Quartus est.

Et quid si primo deposuit verbum, credo, secundo autem per verbum assertiuum ne[illegible] tatis, versi. Vnum etiam.

Et quid si testis neget se ita deposuisse, vt scriptum reperitur, versiculo, Quintus est.

Testes singulares an probent, versiculo, Dixi etiam.

Et quid si agatur de probando in genere aliquem esse adulterum, vel huiusmodi, ver. Et hæc conclusio.

Et quid si episcopus faciat statutum, quod crimen vsurarum possit probari, per testes singulares, versiculo, Sed quid si episcopus.

Et quid si princeps testificetur contra aliquem, an ei soli credatur, ver. Sed quid si aliquis.

Testis non reddens causam scientiæ, etiam non interrogatus, in causis criminalibus, nihil probat, versi. Præterea dixi.

EST etiam pars defensionis, exceptio, quæ fit contra testes, à quibus reus grauatur, poteśtque hæc exceptio ex triplici capite ꝓponi, quorum primum respicit personam ipsorum testium, quia scilicet non essent in causa criminali, examinandi, de quo dictum est supra q. 24. puta quia sint infames periuri, & similia.

In hoc autem proposito scire debes, ꝙ quando aliquis vult opponere contra personas testium, non sufficit opponere generaliter, quod sunt periuri, infames, &c. sed opus est specificare locum, & tempus commissi delicti, & circunstantias, & est cōmunis opin. vt dicit Boer. decision. 321. nume. 2.

Sed nunquid excipiens debet etiam probare, quod ille testis, quem dicit esse infamem, communi omnium opinione esse tentus &, reputatus pro tali? Respond. Bartol. in l. 1. numero 4. C. de testamen. tenuit quod sic, sed certe in contrarium est magis communis opinio, quod scilicet sufficiat probare, quod est infamis, ex tali causa, vel tali crimine, absque eo quod dicatur, quod pro tali reputabatur, & ita attestatur Alexand. consilium 152. numero 16. libro 5. quem refert Crottus de testib. nume. 4. in fin.

Caueant tamen illi, qui opponunt contra testes, & non habent in promptu probationes criminum oppositorum, quia si non probant ipsa crimina opposita, tenentur

tur actione iniuriarum, & est communis opinio. vt dicit Boss. in ti. de iniu. nu. 21. Nam generaliter obiicens aliquod crimen in iudicio, siue agendo, siue excipiendo, si illud probat, non tenetur, & in hoc conueniunt omnes, vt dicit Boer. consi. 4. nume. 37. Si vero non probat, tenetur, etiam si excipiendo illud proposuerit, & est communis opinio, vt dicit Boer. in dicto consilio 4. nume. 37. in fin. Dicit tamen Boer. ibi, post num. 49. quòd de generali consuetudine regni Franciæ ille, qui opponit excipiendo contra testes, non tenetur, etiam si non probet. Et ego etiam nunquam vidi in hoc Ducatu super hoc procedi. Semper autē aduocati in exceptionibus, quas faciunt contra ipsos testes, apponi faciunt protestationem, quòd citra animum iniuriandi, &c. prout etiam communiter fieri solere attestatur Boer. in cons. præalle. nume. 23.

Secundùm caput respicit processum ipsarum attestationum, quia. s. testes ipsi minus legitimè recepti sint, puta quia sine iuramento deposuerit, vel alias minus legitime examinati fuerint, non seruatis his de quibus dixi supra li. 2. §. testis. vel quia forte recepti fuerint super generali, inquisitione quo casu fidem non faciunt, nisi reputantur, vt dixi supra, quæstio. 11. versi. Item quæro.

Tertium est caput respiciens dicta, seu dispositiones ipsorum testium, puta quia sint falsi, varii, contrarii, singulares, & quod non concludenter deponant, vel huiusmodi.

Frequentissime autem in iudiciis criminalibus versatur exceptio falsi, quæ contra testes opponitur, nam his temporibus raro fiunt processus in causis criminalibus in quibus vel ad offensam, vel ad defensam non examinentur testes falsi, & pluries etiam vidi ex vtroque latere testes falsos examinatos fuisse, quod non aliunde procedit, nisi quòd iudices hoc delictum nimis leuiter castigant. Et licet à constitutionibus huius Ducatus sit pro eo grauius pœna imposita, illa tamen non seruatur, prout seruari deberet, de quo ego multoties exclamaui in senatu, arbitror. n. nullum crimen esse perniciosius reipublicæ quàm crimen falsi, & ideo esset seuerissime castigandum. In hac autem materia facienda est conclusio, quòd testi, qui in sua depositione falsum dixisse conuincitur, tāquam periuro nulla est fides adhibenda, & hæc est communis opinio vt dicit Alexā. consi. 152. nu. 10. li. 7.

Sed quæro, pone quod testis in vno falsum dicat, nunquid eius depositio vitiabitur in totum, ita vt nullam prorsus fidem faciat? Respon. quòd sic, nam iuramētum est indiuisibile, meritò vbi testis est in vno suspectus, totum eius testimonium redditur suspectum, & quando eius dictum in vno reprobatur, non creditur ei, neque etiā in aliis, & hæc est communis opin. vt dicit Alexand. in l. si ex falsis. numero 13. C. de transact. & cons. 27. nume. 3. lib. secundo. quem refert Deci. cons. 105. post nume. 5. ver. Similiter testis. & Gratus consi. secundo. num. 18. lib. secundo. Idem etiam dicit Alexan. cons. 133. nume. 7. lib. primo. & in d. consi. 152. nume. 10. libro 7. & consilio 183. post nume. 2. eo. vol. quem refert Cotta in verbo, Iuramentum est quid. Socin. consi. 136. nume. 9. lib. 1. quod est duplicatum. consi. 155. li. 2. Marsi. singu. 76. communis conclusio. Alcia. l. 1. §. sed & si mihi, nume. 43. ff. de verb. oblig. Paris. cons. 88. nume. 82. li. 3. Apostill. ad Crottum de testibus. post nume. 388. quem refert Gratus consilio 152. numero 13. lib. secundo. Et hæc conclusio locum habet, siue capitula, super quibus talis testis deposuit, sint separata, siue sint connexa, nam vtroque casu eius testimonium tanquam vnicum, & super vnico iuramento fundatum nihil valet. Et dicit Alberi. in dicta l. si ex falsis, numero 5. C. de transact. quod in hac opinione sunt communiter Doctores. Hāc etiam dicit esse communem sententiam Alber. de testib. in 3. parte principali. nume. 25. & seq. & siue illud dictum falsum præcedat, siue sequatur alia dicta, ex quibus probat, & est communis opinio, vt dicit Socin. Iun. consi. 41. numero 13. & seq. lib. secundo.

Scias tamen, quòd hæc conclusio intelligenda est, vt procedat quando testis falsum deposuit circa factum principale, vel qualitates substantiales, secus autē si circa

alia

alia extrinseca, nam eo casu non dicitur falsus, neque vitiatur eius depositio, & ita concludunt omnes vt dicit Imola in l. prima. §. si quis simpliciter, nume. 35. colum. tertia, versicu. Item inducitur per Bald. ff. de verbo. obliga. & dicit Alexand. consilio 88. nume. 19. quinto, quòd ita communiter concluditur, sufficit enim, quod testes in facto principali conueniant, & dummodo in eo sint concordes, non nocet quòd sint varii, vel contrarii in accessoriis, Et hoc est commune dictum maiorum nostrorum, vt ait Socin. Iun. cons. 102 numero sexto, lib. tertio. Hanc etiam dicit esse communem regulam Deci. in d. consilio 105. post nume. 2. versiculo. Venio ad secũdum, & cons. 602. numero 9. Hanc etiam esse communem opin attestatur Alex. consilio 47. nume. 5. lib. 2.

Prædicta autem omnia locum habent quando vnus testis ab aliis de falso conuincitur, sed quando ipsemet testis aliquando vnum dixit, aliquando aliud totum contrarium, magna est altercatio inter scribentes, an ei sit credendum, & an standum sit primo, vel secundo dicto, Et in hac quidem quæstione aliqui faciunt simpliciter regulam, quòd primum dictum testis regulariter attendi debet, & dicit Dec. cõs. 175. nu. 7. in fin. quòd ita tenent communiter Doctores, quem refert Gramma. voto 34. colum. secunda. Idem etiam dicit Dec. consi. 189. nume. 6. & post nume. 10. versi. Secundo principaliter, in quibus locis refert Corn. consi. 17. colum. penul. lib. tertio, ita dicentem, qui tamen hoc expresse dicere non videtur licèt obiter alleget communiter canon. in cap. cum causam. de testib. ita tenentes, Eundem etiam Corn. tanquam attestantem hanc esse communem opin. refert Gratus cons. 42. nume. 29. li. primo. Alii vero simpliciter faciunt regulam in contrarium, quòd scilicet quando testis vario modo loquitur, secundum dictum attendi debeat, Et hanc dicit esse communem opin. Dec. sibi contrarius consi. 429. nu. 17. Tu vero pro resolutione huius quæstionis, quæ satis confuse tractatur à doctoribus distingue nonnullos casus.

Primus casus est, quando testis primo dixit vnum extra iudicium, deinde in iudicio deposuit contrarium eius, quod extraiudicialiter dixerat, Et hoc casu Bartol. in l. eos, nume. 4. ff. de falsis. tenuit, quòd sit standum primo dicto, & quòd pro secundo puniendus est tanquam falsarius, nihilominus magis communis opin. videtur esse contra Bartol. scilicet quòd imò standum sit secundæ depositioni factæ in iudicio, Et ita dicit communiter teneri Ang. de malefic. in verbo, Falsario, nume. 23. Corn. cons. 58. in litera I. libro primo vbi dicit, quòd in hoc omnes concordant, Hanc etiam opin. dicit esse communem Abb. in capitulo per tuas, nume. 11 de probatio. prout illum refert Ferre. cons. 196. numero 19. licèt in libro meo id non dicat Alex. cons. 74. nu. 8. li. proximo, & consilio 222. numero 13. libro secũdo, quem refert Crauetta consil. 6. numero 7. Corn. consi. 297. circa fin. lib. quarto. Tyndar de testibus lib. secundo, capit. 1. numeeo 7. Angel. de Vbald. inter consilia criminalia diuersorum consilio 73. nume. 1. libro secundo. Bertach. in verbo, Falsitas, numero 103. Riminal. consi. 48. numero 7. vbi A postill. Thomas Ferrat. cautela 13. Quæstio est. Et dicit Felin. in cap. cum in tua, num. 10. de testibus, quòd hæc pars est communior & verior, quem refert Boer decisio. 108. numero 2. & consi. 40. numero 116. & Grammat. consi. 65. num. 6. & Apostil. ad Crot. de testibus, post nume. 445. in verbo, Non tollitur. Idem etiam dicit Aretin. in dicto capit. per tuas, in vltimis verbis. Felin. in capitu. inquisitioni. §. tertiæ, circa fina. de accusat. quem refert Didac. lib. secundo resolutionum, capitu. 13. numero 7. Dec. in d. capit. per tuas, numero 41. de probatio. Ruin. consi. 57. post numero 8. lib. primo. Boss. in tit. de opposs. contra testes, numero 3. Menchiaca controuers. vsu frequentium, capit. 32. numero 4. Illud etiam dictum Bart. communiter reprobari ait Cæpolla consi. crimin. 61. versiculo, Tertio quia, Publicius super consuetu. Aluer. folio 28. numero 49. Et quòd hoc casu præferendum sit secundum dictum iuratum, & in scriptis solemniter receptum, dicit esse communem Alexander consilio 66. numero 20. li. 6. Marsi. sing. 212. Communis omnium. Bene verum est, quòd debilitatur

bilitatur fides huiusmodi testis,& ita dicit fateri omnes Doctores Aret. consilio 71. colum.2.nu. 1.in fin. quem refert Boss. in loco præallegato, & ideo poterit testis torqueri, vt dixi supra quæstio. 25. ver. Sed pone. Scias tamen, q si testis illud, quod dixit extraiudicialiter, dixisset cum iuramento deinde contrarium etiam cum iuramento deposuisset iudicialiter, tunc forte procedere opi. Bartol. vt scilicet posset de periurio condemnari, ex quo reperitur positus inter duo iuramenta cotraria. Et hanc dicit esse communem Doctorum opi. Camerar. in consi. suo matrimoniali post consilia Zabarel. num. 5. quam etiam se vidisse in practica obseruari attestatur Bossi. in loco præallegato.

Secundus est casus, quando testis deposuit vnum in iudicio cum iuramento, deinde extra iudicium illud dictum reuocauit, Et hoc casu standum est eius primo dicto iudiciali. Et hæc communis opin. vt sentit Gratus consi. 59. nume. 26. libro 2. Menchiaca in d.c.32. post nu.3. versi. Tertio casu, & hoc etiam, si testis talem reuocationem faceret in articulo mortis constitutus. Et ita videtur tenere Bartol. in l. si quis in graui. §. si quis moriens, in vltimis verbis, ff. ad Sylle. & in d.l. eos, nu. 4. qui in hoc communiter approbatur, vt dicit Alex. in l. sciendum, nu. 33. in fin. ff. de verb. oblig. quem refert Didacus in d. cap. 13. nume. 7. in fin. Curt. Iun. in l. 1. nu. 36. ff. si cer. peta. Marsil. in rub. de fideiussoribus, post nu. 39. Simancas de hæret. ca. 62. nume. 29. Plot. in repeti. l. si quando, post nume. 651.

Tertius est casus, quando testis in vno iudicio deponit contrarium eius, quod deposuerat in alio iudicio, Et hoc casu cum vtrunque dictum sit iuratum, certum est, quòd potest tanquam falsarium puniri, Et est communis opin. vt dicit Camerar. in dicto consil. matrimoniali, nume. 3. & in hoc nulla videtur esse difficultas. Punctus est, quod dictum attendi debeat, scilicet primum an secundum, Et in hoc variæ sunt scribentium opiniones. Aliqui enim dicunt, quòd ex quo apparet, quòd in altero dicto est falsus, ei non creditur, neque in vna, neque in alia causa, Et hanc dicit esse communem opi. Ruin. consil. 75. post nume. 8. lib. 1. Alii vero dicunt, quòd si testis reuocet primum dictum in alio iuditio, siue ciuili, siue criminali, statur primo dicto, Et hanc dicit esse communem Alcia. de præsumpt. in secunda regula, præsumptio. 29. nume. septimo. quem refert Menchiaca in d. capitu. 32. numero primo. Et hæc opin. mihi magis placet, Cùm enim iam ex primo dicto iudiciali, & iurato quęsitum sit ius parti, non debet illud ab ea sine eius culpa, vel facto auferri posse. Faciunt ea quæ dixi supra versi. Secundus est. Debilitatur tamen primum dictum quo ad fidem probationis, Et hanc dicit esse communem Deci. in d. consil. 189. col. 3. prout illum refert Boss. in tit. de opp. contra testes, nume. 6. Bene verum est, quòd si essemus in casibus, in quibus etiam liber homo nō admittitur ad testificandum nisi cum tormentis, tunc standum esset illi dicto, in quo perseueraret in tormentis, licèt in alio iudicio ciuili contrarium deposuisset, Si vero semel bene deposuisset in ciuili iudicio, licèt deinde reuocaret in tormentis staretur primo dicto, Et hæc est communis opin. vt dicit Alciat. in d. præsumptione 29. circa fin. Quod intellige vt procedat, quando primum dictum non fuisset cum tortura confirmatum, nam hoc casu licèt perseueraret in reuocatione in tormentis, adhuc crederem standum esse primo delicto. Scias etiam, quòd si prima depositio facta fuisset in iudicio nullo & secunda in iudicio valido, tunc standum esset secundæ depositioni, nec noceret quòd dixisset contrarium in iudicio nullo, secundum glos. in capitu. cum causam, in glos. fina. de testibus, quam sequuntur omnes, vt dicit Felyn. in dicto capitulo cum in tua, numero quinto. Arelaten. in apostil. ad Alciat. in d. præsumptione 29. in fin.

Sed quid si testis in primo iudicio dixerit nihil scire, deinde in secundo deponat de veritate facti? Respond. quòd nihil probat, & hæc est omnium conclusio, vt dicit Ange. de Vbal. inter consilia crimi. diuersorum consilio 73. numero 23. in fin. lib. 2. dicens, quòd ita tenent omnes nullo discordante.

Quartus

Quartus est casus, quando testis in eadem instantia, & inter easdem personas contraria testimonia deposuit, Et in hoc puncto est distinguendum, nam aut testis est sibi contrarius in eadem depositione, aut in alia depositione contradicit primæ suæ depositioni. Si est contrarius in eadē depositione, aliqui simpliciter dicunt, quod eo casu non statur alicui dicto primo scilicet, nec secundo, imò in totum reiicitur tanquam falsus, Et hanc dicit esse communem opin. Alcia. de præsumptio. in d. præsumptione 29. nume. 6. quem refert Pract. Conradi, fol. 120. post nume. 10. Menchiaca in d. cap. 32. nume. 9. in fi. Tu vero dic, quòd Aut testis in eodem examine contraria deponit sine iusta correctionis causa, & tunc illi prorsus non creditur. Et hoc omnes passim fatentur, vt ait Didac. lib. secundo resolutionem, in d. ca. 13. post nume. 8. versic. Cæterùm si testis, neque etiam reducitur ad cōcordiam vt probet, Et hæc cōclusio communiter approbatur, vt dicit Crott. de testib. numero 428. & seq. Et hoc non solum si sit manifesta contrarietas, & non de facili concordabilis, sed etiam aliquo modo compatibilis, Et est communis opin. vt dicit Alex consilio 20. nu. 3. lib. 4. quamuis illum in contrarium alleget Sigismund. consi. feudali 49. nu. 7. tenens, quòd quando contrarietas est facile concordabilis, debet ad concordiam reduci etiam vt probet, Et ibi etiam refert Fel. in c. cum tu. de testibus. attestātem quòd hæc est communis opin. Ego tamen non reperio Felin. ibi nume. 1. vbi loquitur de hoc articulo id attestantem, & credo, quòd contraria opinio sit (vt dixi) tutior, & magis communis. Aut vero deponit contraria in diuersis examinibus, & tunc Aut deponit contrarium secundo loco, non dicendo in specie se errasse in prima depositione, sed simpliciter loquendo & tunc, modo secundum dictum compatiatur cum primo, debet, quantum fieri potest, ad concordiam reduci, secūdum Imo. in l. qui bona. ff. si quis stipulatus, versic. No. ex tex. ff. de damno infecto. quem in hoc communiter sequuntur Doctores, vt dicit Sigismundus in d. consil. 49. nume. 6. in fin. Aut ipsemet testis dicit se velle primum dictum suum corrigere, & tunc si quidem illud vult facere incontinenti, est admittendus, cap. præterea de testibus cogend. Et dicitur hoc casu incontinenti, antequam testis ipse alloquatur partem, Et ita communiter seruatur, vt dicit Feli. in d. c. præterea, nume. 9. quem refert Capic. decis. 142. nume. 9. Si vero velit illud corrigere ex interuallo, non auditur, sed tanquam periurus, & falsarius puniri debet, Et in hoc omnes conueniunt, vt ait Didacus in d. c. 13. post nume. 8. versi. Cæterùm, ibi tertium est, standum est tamen eius primæ depositioni, Et hæc est communis opi. vt attestatur Didacus in loco præallegato, secundum quam intelligendus est Corn. & Dec. in consiliis per me relatis supra, versicu. Prædicta autem. In hoc tamen Ducatu hæc opin. non seruatur in causis criminalibus, nam si testis reuocet primam depositionem, quia dicat se errasse, vel falsum deposuisse, tunc ponitur in tormentis, & illa depositio, quam confirmat in tortura, solet attendi, Et ita seruandum esse rescripsit senatus commissario Aronæ 30 Ianua. 1557. P.N. Bene verum est, quòd ex quo talis testis omnino est periurus, punitur de falso, vt supra dixi, prætereaque etiam eius primo dicto non adhibetur plena fides, tanquam dicto integri testis, sed multum de eius fide diminuitur, adeo quòd eius dictum sine aliis adminiculis non sufficeret ad torturam contra reū, sed solummodo ad inquirendum, Et hanc dicit esse communem opin. Menchiaca in d. c. 32. nume. 9. Et aduerte, quia licèt (secundum aliquos) ad hanc torturam, quæ fit ad confirmationem huius secundæ depositionis, deberet pars citari, ex quo agitur de eius magno præiudicio, scilicet de reuocatione primæ depositionis in eius fauorem factæ, nihilominus hoc ex consuetudine non seruatur, vt dicit Bosl. in titu. de opposi. contra testes, post nume. 1. versic. Quo vero ad primam. Ego etiam puto in huiusmodi reuocationibus multum esse tribuendum arbitrio iudicis, qui considerare poterit ex illis depositionibus contrariis, quæ videatur magis verisimilis, & cum qua concurrant plura adminicula, & illi adhæret, præsertim

vbi subesset aliqua suspicio subornationis vt quotidie contingere videmus in practica. Aut vero non ipsemet testis, sed aliqua partium petit ipsum testem iterum examinari, Et tunc, si est illa pars, contra quam testis deposuit, non debet audiri, subest enim magnus timor subornationis, Si vero illa pars, in causis fauorem testis deposuit, vtique auditur, & si testis deinde variet, & diuersa, seu contraria deponat, tunc standum est secundo dicto. Et ita communiter tenetur, vt dicit Alberi. in l. fin. nu. 2. C. de testib. & sibi imputet pars quæ petiit illum iterũ examinari, Ex hoc enim censetur eius primo dicto renũciasse. Consulo tamen iudicibus, præsertim in causis criminalibus, vt quantum fieri potest, caueant ab huiusmodi repetitionibus testium, quæ fiunt ad instantiam partium, nam sæpenumero processus inuoluunt, ac destruunt, magnamque præbent occasionem subornationibus, & falsitatibus testium.

Vnum etiam volo vt scias in hac materia, ꝙ quando testis primo loco deposuit per verbum, Credo, & secundo loco deponit per verbum assertiuum veritatis, eo casu semper standum est secundo dicto, Ita videtur sentire glo. ordinaria in l. de tutela, in verbo, Probata, C. de integ. restit. mino. dicens, quòd hodie possum credere vnum, & cras aliud, quæ in hoc communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Soc. consi. 92. nu. 7. lib. 3. Crot. de testib. post nu. 343. Tindar. de testib. lib. 1. c. 5. num. 1. Foll. in prac. cri. fol. 25. nu. 44.

Quintus est casus, quando testis nõ contrariatur de directo suæ primæ depositioni, sed negat se ita deposuisse, vt à notario scriptum repetitur, & tunc est distinguendum, nam, Aut tractatur de puniendo teste de falso, & hoc casu tantum creditur testi, quantum notario, vt dixi supra hoc eodem libro, §. Falsum. versi. Pone testis, Aut tractatur, cui plus credendum sit an notario, qui dicit testem deposuisse, vt scriptum est, an vero testi id neganti, & tunc plus creditur notario. Et hæc est communis distinctio, vt ait Thomas Ferrat. cautela 26. licèt condecens. Foller. in prac. crimi. fol. 244. num. 15. Ad euitandas tamen omnes cõtrouersias bonum esset, quòd iudices assisterent notariis recipientibus dicta testium, nam eo casu non auditur testis postea dicens se non ita deposuisse, vt scriptũ est à notario præsente iudice, imò si conrrarium postea deponat, potest etiã de falso puniri. Et hæc omnia bene nota quia frequentissime contingunt.

Dixi etiam contra testes opponi solere, quòd sunt singulares, nam testes singulares non sufficiunt ad plenam probationẽ, vt dixi in d. §. Testis, præsertim in causis criminalibus, prout tenere scribentes omnes affirmat Marsil. consi. 1. nume. 25. & consequenter neque ad condemnationẽ, sed solummodo faciunt indicium ad torturam iuxta ea quæ dixi supra q. 21. versi. Vnus testis. Et hæc cõclusio de plano procedit, quando agitur de probando aliquo delicto in specie, nam eo casu debẽt testes esse contestes, vt sufficiant ad condẽnationem. Sed quid si agatur de probando delicto in genere, puta aliquem esse hæreticum, adulterum, vsurarium, blasphematorem, vel huiusmodi, nunquid testes singulares, qui deponãt vnusquisque eorum de diuersis actibus, sufficient ad concludẽtem probationem? Respond. Aliqui dixerunt, quòd sic, & in proposito probandi aliquam mulierem esse inhonestæ vitæ attestatur hanc esse communem opin. Alex. consil. 13. numero 24. lib. 7. Idem in eodem proposito attestatur Alba. consil. 25. numero 1. Idem (loquendo in proposito adulterii) attestatur Ferre. consi. 168. post nume. 14. & 15. allegans alios idem attestantes, quos ego cum aliis multis retuli in d. §. Testis. post glo. in l. ob carmen, §. fin. in glo. fi. ff. de testib. Alii vero dicunt totum oppositum, quòd scilicet etiã hoc casu testes singulares non sufficiant, Et hanc attestantur esse communem opinio. Menchiaca in prima parte de test. §. 4. numero 45. & loquendo in proposito criminis adulterii, Io. de Amicis consi. 127. nu. 1. Ego aliquãdo cogitabam, quis esses sensus doctorum ita loquentium de probando delicto in specie, vel de probando delicto in genere, Et credo, quòd (secundum eos) tunc dicatur agi de probando delicto in specie, quando tractatur de punien-

do aliquem criminaliter, & hoc casu verior sit secūda opinio, quod scilicet testes singulares non probent aliquem esse adulterum, vel hæreticum, vel vsurarium, & ita semper vidi seruari, prout etiam loquendo de hæresi, dicit Simancas de hæreti. ca. 62. nu. 24. quod hanc opinionem vsus iudiciorum sanctæ Inquisitionis comprobauit. Quinimo ad probandam hæresim, neque etiā sufficerent testes singulares, cum fama, & hanc attestatur esse communem Lapus in allegatione de hæresi. § 12. quem refert Simancas de hær. cap. 50. nume. 1. Tunc vero agi dicatur de probando delicto in genere, quando agitur non de pœna infligenda, sed ad alium finem, puta excipiendo de adulterio ad priuationem dotis, vel de alio crimine ad diminuendam fidem testis, & hoc casu forte procedere posset prima opinio, quam tamen ego puto restringendam esse iuxta ea, quæ dixi in d. § testis. Bene verum est, quod isti testes singulares multum faciunt ad aggrauandum reum, cōtra quem deponunt, scilicet quo ad hoc, vt acrius torqueatur, vel vt seuerius puniatur.

Sed quid si Episcopus faciat statutum, quod crimen vsurarum possit probari per testes singulares, nunquid tale statutum valebit? Respon. quod non, ita consuluit Federic. de Senis, consi. 17. quem communiter doctores sequuntur, vt ait Foller. in practica crimini. canon. fol. 219. num. 17. Hanc etiam dicit esse communem opin. Abb. in capi. cum in diœcesi. circa fin. de vsuris. quem refert Iaso. consil. 78. col. 2. versi. Secundo principaliter. lib. 3. & Didacus libro tertio resolutionum. capi. tertio post nume. 5.

Sed quid si aliquis princeps dicat testimonium cōtra reum, nunquid ei soli credetur? Respon. Aut igitur de modico præiudicio, prout est enquirere, & procedere contra reum, & hoc casu creditur solius principis assertioni, vt dixi supra quęst. 6. versicu. Præterea scias. Aut verò agitur de magna præiudicio, & tunc aliqui dicunt, loquendo de Summo Pontifice, quod nullo modo creditur eius assertioni in facto tertii, & hanc dicit esse communem opi. Soci. inter consilia Curtii Senioris. consilio 20. post nume. 12. Alii vero loquendo pariter de summo Pontifice, dicūt, quod immo standum est eius assertioni, & hanc dicit esse communem opinionem Areti. in c. cum a nobis nu. 7. de testib. nedum in his, in quibus Papa habet summam potestatem, sed etiam in omnibus causis prophanis, etiam laicorum, prout illū refert Rui. consi. 103. nume. 11 libro quinto. Et pro nunc de summo Pontifice nihil determino, quo vero ad reges & princeps seculares sic distinguo, Aut princeps attestatur de eo quod ipse vidit, & illi soli creditur, etiam ad condemnationem, argumē. clemen. literis, de probatio. Aut princeps asserit aliquid, quod ipse intellexerit coram aliis fuisse gestum, & non est ei soli credendum, posset enim princeps malè ab aliis informatus fuisse. Et hoc casu duo concurrerent specialia. Primum, quod credetur ei soli. Secundum, quod testi deponenti de auditu alieno adhiberetur fides, quorum vtrunque est contra communes regulas, vt dixi in d. §. testis. Bene verum est, quod si Imperator diceret aliquid sibi constare ex relatione principum sibi facta, & rem esse adeo notoriam, vt non indigeret probatione, & rescribere proprio motu, tunc esset credendum eius assertioni, secundum fere omnium opinionem, vt dicit Soci. consi. 87. post nume. 19. lib. 3. saltem quo ad hoc, vt transferetur onus probandi contrarium, parti contrarium affirmanti, quod tamen ego in præsentia non affirmo.

Præterea dixi, quod cōtra dicta testium opponi solet, quòd non concludant. Potest autem in primis allegari, quod non reddant causam scientiæ, licet enim regulariter testis non interrogatus super causa scientiæ, non teneatur illam reddere, vt dixi supra lib. 2. §. testis. est tamen speciale in causis criminalibus, vt teneantur testes etiam non interrogati reddere causam scientiæ, alias non probant, neque faciunt indicium Ita dixit Innocen. in cap. cum causam. de testibus. quem omnes doctores sequuntur, teste Marf. consi. 50. numero 10. & hæc est communis opinio, vt ait Bald. consil. 182. nume. 2. lib. 4. prout illum refert Nouell. in pract. cri. fol. 114.

numero 15. & Viuius in libro communium opin. fol. 271. versi. Testis in causis quamuis in lib. meo id non dicat Aposti. ad Felyn. in d. c. cum causam. sub nu. 2. de testibus secundum vltimam impressionē. Sed hoc intellige, vt procedat in testibus, qui ad offensam deponunt, sed testes, qui deponunt ad defensam, vtique probant ēt si causam scientiæ non exprimant. Et hāc opinionem communem appellat Viuius in loco præallegato. Possunt autem, & alia multa circa hoc contra testes deduci, secundum facti contingentia, prout latius dixi in allegato. §. testis.

Quaestio. LIIII.

SVMMARIVM.

Delictum non potest probari per instrumētum.

Acta facta in iudicio ciuili non faciunt fidem in criminali, versiculo, Item si producantur.

Et quid si illud indicium ciuile erat super crimine, versi Et hoc quidem.

Confessio procuratoris facta in iudicio, ciuili an præiudicet principali in iudicio criminali, versi. Sed quæro.

Confessio principalis facta in iudicio ciuili, an ipsi præiudicet in criminali, versicu. Sed quid si exhibeatur.

Sententia lata in loco delicti, an sit mittenda executioni in loco originis, versicu. Sed pone.

DICTVM est de exceptionibus, quæ personas, & dicta testium concernunt. Sed quid si accusator, ad probādum delictum produxerit aliqua instrumenta? Respond. Potest dicere reus, quod delicta non probantur per instrumenta solet ad hoc allegari tex. in cap. cum in ecclesiis. de maiorit. & obedien. & est doctrina Barto. in l. in senatus. numero 2. ff. ad senatusconsult. Turpil. quam dicit esse communiter approbatā, Curt. Iun. in auth. si quis in aliquo. post nu. 34. versi. quarto aduerte. C. de eden. Hāc etiam dicit esse communem opinionem Berous in cap. at si clerici. nume. 14. de iudi. Et dicebat Dyn. quod hæc opinio tenetur, & seruatur pro Euangelio, quem refert Gand. de malefi. in tit. de pœn. nu. 15. Hoc tamen intellige vt procedat, quando crimen consistit in facto separato ab ipso instrumento, puta homicidium, furtū, adulterium, &c. sed si crimen cōsisteret in animo, prout est hæresis, vtique per instrumentum, in quo aliquis assereret aliquod hæreticum, posset crimen ipsum probari. Item si quis ratificet per instrumētum delictū cummissum ab alio, pariter talis ratificatio, quæ etiam ipsa est delictum, vt dixi infra quæst. 87. versic. Quæro nunquid. Poterit per ipsum instrumentum probari. Idemque si delictum consisteret in facto incorporato vel connexo ipsi instrumento, puta si aliquis faciat instrumentū contractus vsurarii, certè poterit delictum vsuræ probari per illud instrumentum, & ita illam conclusionem declarat practica, quę est optima legum interpres.

Item si producantur aliqua acta, potest reus dicere, quod acta facta in iudicio ciuili, non faciunt fidem in criminali, & ita communiter concluditur, vt dicit Fely. in ca. at si clerici. nu. 26. de iud. Ripa, in l. secunda. numero 40. C. de edendo. quem refert Prac. Conradi, fol. 283. numero 10. in fin. & Villalob. in sua collecta communium opinionum. in litera A. post nume. 47. Diaz regu. 10. Sed hoc intellige vt procedat, quantum ad hoc vt plenè probent, sed bene faciunt indicium ad inquirendū vt dixi supra q. 19.

Et hoc quidem de plano procedit quando huiusmodi causa ciuilis fuisset agitata super aliqua re in controuersiam deducta. Sed quid si fuerit intentata super crimine prout sæpenumero contingit, iuxta ea quę dixi in loco præallegato? Respond. quod adhuc talia acta, neque etiam sententia, super ipso crimine lata, non faciunt fidem in iudicio criminali, & est cōmunis opin. vt dicit Abb. in capit. inquisitionem. post nume. 12. de electi. quem refert Berous in c. qualiter, & quando. num. 87. de accusa. Apostill. ad Ange. de malefi. in verbo, Et ad querelam. col. pen. versicu. Et aduerte.

Sed

Sed quæro, nunquid confessio procuratoris facta in vno iudicio ciuili, præiudicet principali in alio iudicio criminali? Respond. quod non, & ita tenent communiter Doctores, vt dicit Bero. in loco præallega. nu. 91.

Sed quid si exhibeatur confessio, ipsiusmet principalis facta in alio iudicio ciuili? Respond. quod (secundum aliquos) plene præiudicat cõfitenti, Et ita videtur tenuisse Spe. in tit. de actionibus. §. & super petitionibus, nu. 8. cuius opi. dicit esse communem Aret. in c. causam quæ. num. 17. & seq. de testibus, quem refert Boss. in tit. quomodo procedatur per exceptio. nu. 4. & in tit. de pluribus viol. post. nume. 17. Idem dicit Publi. super consuet. Aluc. fo. 21. nu. 11. Mihi vero semper placuit contraria opi. quod. s. huiusmodi confessio facta in iudice ciuili non faciat in iudicio criminali plenam probationem, sed tantummodo semiplenam, & sic indicium ad torturam. Cum enim sit facta coram alio iudice, & ad alium finem, potius debet dici extraiudicialis respectu secundi iudicii quam iudicialis, merito non debet sufficere ad condemnationem, & si casus contingeret, forte ita seruarem, nisi vna cum ipsa confessione concurrerent alia indicia.

Sed pone, quod exhibeatur sententia, & condemnatio lata contra aliquem in loco delicti, nunquid illa faciet fidem in loco originis, vel domicilii, ita vt sit executioni mittenda? Respon. quod non, quando lata est per iudicem alterius territorii prorsus separati, scilicet quod sit sub alio principe, vel sub alio præside prouinciæ, vt dixi infra quæstio. 96. versi. Item quæro. sed tantummodo facit contra eum indicium ita quod etiam aliter non constito, de delicto poterit contra eum procedi, Et superioribus annis ita decisum fuit in senatu, & iussus detineri quidem Ioann. Ambrosius plenus, subditus huius ducatus ratione originis, qui fuerat Parisiis condemnatus ad furcas pro vulneribus illatis cuidã, 4. Septembris 1560. A. C. Cæterùm sine causæ cognitione non solent tales sententiæ executioni demandari, Et ita rescripsit senatus prætorii Cremonæ 2. Augusti. 1554. P. N.

Quæstio. LV.

SVMMARIVM.

De exceptionibus, quæ contra propriam confessionem proponi possunt.

Confessio extraiudicialis non sufficit ad probationem delicti.

Confessio facta coram iudice incompetenti non valet, nisi vt extraiudicialis, versiculo, Præterea etiam.

Et quid si facta fuerit parte præsente, & acceptante, versicu. Vnum tamen.

Et quid si facta sit coram iudice non sedẽte pro tribunali, versiculo, Item potest. Remissiuè.

Et quid si talis cõfessio emanauit extra causam, de qua agitur, versiculo, Posset etiam dicere.

Et quid si fuit extorta à iudice sub spe impunitatis, versiculo, Allegare etiam.

Et an iudex possit huiusmodi impunitatem reo promittere, versi. Circa primum.

Et an reus cõfessus sub spe talis promissionis possit ex ipsa confessione ad mortem condemnari, versi. Circa secundum.

Et quid si nõ constet de delicto an possit reus ex propria confessione condemnari, versi. Potest etiam.

Et quomodo dicatur considerare de delicto, versic. Quomodo autem.

Confessio facta à minore sine auctoritate curatoris, an illi noceat, versiculo, Vlterius etiam.

Confessio facta super processu formato iuris ordine non seruato, an noceat confitenti, versi. Item posset.

Et quid si facta sit in tormentis, versic. Si vero.

Confessio cum qualitate adiecta, an possit pro parte acceptari, & pro parte reiici, vers. Posset quoque.

Et an saltem reus sit mitius puniendus, versi. Forte posset.

Cautela quomodo debeant hoc casu concipi, verba confessionis, versiculo, Cautius igitur.

Reus an possit confessionem à se sponte factam reuocare, versi. Sed pone.

VISIS defensionibus, quæ contra testes, aut acta in iudicio exhibita, proponi possunt, Quæro, quid si reus cõfessus sit delictum, nunquid adhuc non obstante confessione, poterit ad euitandam condemnationem aliquid ad defensionem suam adducere? Respon. quòd sic, & in primis potest dicere, quod talis confessio fuit extraiudicialis, quæ quidem non sufficit ad probationem delicti, Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Put. de syndica. folio 439. capitu. tertio, in primis verbis, Ita etiam tenere communiter Doctores attestatur Alber. in l. quoniam, numero primo, ff. de infamibus. Bene verum est, quod talis confessio extraiudicialis sufficit ad torturam, vt dixi supra quæstio. 21. versicu. Confessio extraiudicialis.

Præterea etiam, si confessus fuerit delictum in iudicio, poterit dicere, quod iudex erat incompetens, talis enim confessio facta coram iudice incompetenti non valet in vim iudicialis confessionis, sed tãtummodo valet extraiudicialis, Et hæc est communis opin. vt dicit Aret. consil. 26. circa fin. Alexan. in l. seruus, num. 3. ff. de iureiuran. & in l. magistratibus. ff. de iur. omnium iudi. prout illum refert Capic. decis. 179. nu. 1. in fin. Et ideo non sufficit ad probationem delicti, vt statim dixi, sed bene sufficit ad torturam, vt dixi in loco præallegato.

Vnum tamen scias in hoc proposito, quòd licet confessio criminis facta extraiudicialiter vel coram iudice incompetenti regulariter non præiudicet ad plenam probationem, si tamen facta fuerit parte præsente, & acceptante, eo casu facit plenam fidem contra confitentem. Ita videtur sentire Abb. in ca. at si clerici, post nu. 16. versi. Si vero confessio, de iud. quod dictum sequuntur communiter Doctores, vt ait Berous in eod. ca. at si clerici, nume. 142. Bene verum est, ꝙ hoc casu requiritur, quod pars talem confessionem expresse acceptet, nec sufficeret tacita acceptatio, secundum communem opinio. de qua attestatur Berous in loco præallegato, num. 143. Sed certè quidquid sit de iure ego semper vidi in practica obseruari, quod tales confessiones non præiudicant confitentibus ad plenam probationem, si deinde illam reuocant, sed tantummodo torquentur, vt in ea perseuerent, nisi forte cum huiusmodi confessione concurrerent tot alia argumenta, ex quibus posset dici, quòd omnibus simul iunctis de crimine plene liqueret.

Item potest dicere, etiam quòd iudex esset competens, quod talis confessio facta fuit coram ipso iudice non sedente pro tribunali, & sic tanquam coram priuato, talis enim confessio non dicitur iudicialis, ita vt reus possit ex illa condemnari, sed tantummodo facit iudicium ad torturam, vt dixi supra quæstio. 21. versic. Sed hic cadit.

Posset etiam dicere, quod talis cõfessio emanauit extra ipsam cãm, de qua principaliter agitur, Hæc tamen defensio non esset multum tuta, quia quando de delicto contingente causam, de qua agitur, constat per confessionem ipsius delinquentis, tunc potest ex ea puniri etiam pœna ordinaria, licèt directo actum non fuerit contra confitentem, & in hoc omnes, consentiunt, vt dicit Abb. in c. cum super, nu. 13. de confes. Hanc etiam opi. dicit esse cõmunem Are. in c. causam quæ, nume. 17. de testib. de quo mentionem feci supra q. proxi. ver. Sed quid si exhibeatur.

Allegare etiam posset, quod talis confessio fuit sibi extorta à iudice cum promissione impunitatis, quo casu non videtur ex ea posse condemnari, Et ita reperio in facti contingentia, quòd quædam Catherina Candolia, quæ coram prætore Vogoniæ confessa fuerat se partum necasse, cum deinde assereret illã confessionem à se per ipsum prætorem blandis verbis minisque extortam fuisse, idque probasset, coram prætore Intri per senatum, ad id delegato, fuit tantummodo torturæ subiecta, Et cum perstitisset in negatiua, fuit absoluta. 27. Iul. 1568. P. N. Sed in hoc proposito duo sunt videnda, Primum, an iudex, vt veritatem eliciat a reo, possit aut debeat huiusmodi promissiones facere, Secundum, an facta per eum tali promissione teneatur aut debeat illam obseruare.

Circa primum, dicendum est, quòd potest iudex ad eruendam veritatem talem promissionem impunitatis reo facere, & est communis opinio, vt dicit apostil. ad Dec. in l. ea est natura. sub numero 7. ff. de regulis iuris. quem refert Plaza lib. 1. delictorum. cap. 37. nu. 2. vbi per totum illud capitulum satis bene loquitur in hac materia. Certum est enim, quòd licèt iudicibus indagandæ veritatis gratia aliquid simulare, vt colligitur ex Salomonis exemplo, de quo in cap. afferte. de præsumpt. & est crebrior recepta sententia, vt dicit Plaza in d. c. 37. nu. 1. in fin. Sed certè hæc opinio mihi nunquam placuit, hoc enim (iudicio meo) est illaqueare reum fraude, & mendacio, quod cuilibet bono viro, præsertim vero iudici, qui veritatis amantissimus esse debet, videtur summopere vitãdum, neque exemplum Salomonis quidquam facit, longe enim differt fictio ac simulatio à mendacio ad deceptionẽ. Finxit etiam quandoque Saluator noster se longius ire, Lucæ 24. priusq; finxerit se nolle ascendere ad diem festum, & tamen ascendit, Ioan. 7. non tamen quenquam decepit, aut alicui mentitus est. Consulo ita atq; iudicibus, vt ab huiusmodi promissionibus, quantum fieri potest, abstineant, atq; aliis iustioribus modis studeant veritatem delictorum inuenire, prout etiam dixit Dyn. in tracta. de quæstio. quem refert Paris Put. de synd. fol. 484. cap. 7. circa principium.

Circa secundum vero, an scilicet possit iudex non obstante huiusmodi promissione reum ad mortem condemnare, variæ fuerunt scribentium opiniones, nam Imola consi. 109. consuluit, quòd reus virtute talis confessionis extortæ, vt ipse dicit, per dolum, & fraudem, non possit condemnari. Et hãc esse communem opinionem dixit Cagno. in d. l. ea est natura. numero 18. in fin. licèt dicat aliquando Taurini seruatum fuisse contrarium. Idem attestatur Remigius de immunitate ecclesia. fol. 185. fallentia 26. in fi. Contrariam verò sententiam, scilicet quòd imo possit, & debeat reus non obstãte tali promissione condemnari, tenuit Cyn. in l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. confug. & in hanc sententiã frequentius itum esse dicit Alciat. in l. natura. in fine. ff. de verbo. signi. Hãc etiam dicit esse communem opinionem Apostil. ad Dec. in d. l. ea est natura. sub nu. præallegato. quem refert Viuius in lib. cõmunium opinionum, in verbo, Iudex promittens. Plaza in d. c. 37. nu. 7. Valent enim talis cõfessio eo modo extorta, non solùm quando iudex dicit reo, vt narret veritatem, quia nihil mali sibi eueniet, sed etiam quãdo expresse ei promittit, ꝙ liberabitur, modò vlterius dolose agendo non procedat, secundum opinionem quam dicit esse magis communem Boss. in tit. de confessis per torturam. nu. 12. Ego certè suspicor opin. Cyn. esse magis communem, nihilominus opin. Imolæ æquior videtur, præsertim vbi promittens impunitatem delicti poterat etiã de ipso delicto gratiam, seu indulgentiã concedere, puta quia esset princeps, vel ab eo auctoritatem habens tales gratias delictorum concedendi, tunc enim omnino dicerem seruandam esse ab eo promissionem impunitatis, turpe enim est fidem fallere & dicit Bos. in titu. de confessis per torturam. quòd ita semper vidit seruari, & re vera apud nos ita semper obseruatũ fuit, & quotidie obseruatur. Si verò sit promissa impunitas ab eo, qui non potest illam concedere, tunc sibi imputet, qui credidit tali promissioni. Nunquam tamen huiusmodi reum condemnarem ex tali confessione ad pœnam ordinariam delicti, nisi esset aliis etiam indiciis grauatus.

Potest etiam contra confessionem allegari, quòd non constat de delicto, nam vbi aliter non apparet de crimine, quam per confessionem ipsius rei, non debet reus ex sola confessione sua condemnari. Et licèt Ioan. And. in addit. Specu. in tit. de accusat. §. fina. versic. Sed pone A. fuit accusatus, dicat quòd cõtrarium seruatur de facto, & refert Guidonem de Suzaria idem dixisse, vt per Boer. decis. 159. num. 3. quem tamen locum Io. And. ego in libro meo hactenus inuenire non potui, attamen in hoc Ioan. And. malè dixit, quia imò seruatur, ꝙ nisi aliter constet de delicto, nunquã reus condemnatur ex sola cõfessione, vt etiam sentire videtur Mars. in

practi. crimi. §. postquam. num. 48. Et ideo dicit Ponzinib. de Lam. post numerũ 70. quòd iudex debet inquirere de veritate cõfessionis, quia aliquando aliqui confessi sunt delictum, & postea reperti sunt non deliquisse, & ait, quòd ita dicunt Doctores, & illum refert Gramma. consi. crimi. 16. post num. 5.

Quomodo autem dicatur, constare de delicto, ad effectũ, vt super eo procedi possit, dixi supra q. 4. Sed ad effectum vt aliquis possit condemnari ex sola confessione, ego ita distinguerem, Aut delictum, quòd reus côfitetur, est tale, quòd solo animo perfici possit, vt est hæredes vel similia & tunc ex quo tale delictum vix aliter probari potest, quàm per propriam confessionem, crederem quòd sola confessio, (modo esset verisimilis) sufficeret. Aut verò est delictum, quod etiam facto committatur, & tunc si quidem reus confiteatur, in genere aliqua delicta commisisse, puta vnũ aut etiam plura homicidia, vel multa furta, non exprimendo in specie quos homines interfecerit, aut cuius res furto subtraxerit, certè non debet ex tali confessione condemnari. Et hic casus nullam habet difficultatem apud Doctores, vt dicit Bos. in tit. de delicto. nu. 15. Si verò confiteatur in specie aliquod delictum, puta se aliquem certum hominem interfecisse, aut alicui furto certa bona subtraxisse, tunc est distinguendum, nam aut est delictum facti transeuntis, cuius scilicet nulla solẽt remanere vestigia, puta adulterium, furtum, & similia, & tũc vbi tum querela partis concurrat etiam confessio rei, vtique erit sufficiens ad condemnandum, & ita videmus quotidie obseruari, teste Bossio in loco præallegato, nu. 19. vbi etiam, nu. 21. subdit, quòd in furto practica est, quòd sufficiat querela partis, vbi verò non adsit querela partis, aut aliqua alia informatio, sola confessio non sufficeret, & ideo iudices, quando fures confitentur coram eis maria, & montes, & plura furta se alibi commisisse, debet mittere nuncios ad habendam informationem, aliàs sæpe innocentes condemnarentur, vt dicit Ange. de malefi. in verbo, Et vestem celestem, numero 25. quem refert Brun. de indic. & tortura fol. 138. & nume. 16. quod pluries temporibus suis vidisse contingere asserit Igneus in l. 1. § item illud post numerum sextum. ff. ad Sylle. & ita seruari attestatur Boss. in loco præallegato, post num. 15. versi. Sed quid quando. Et ita seruari debere priusquam suspenderentur quidã fures, & latrones, qui plura delicta confessi fuerant, rescripsit senatus. 12 April. 1561. & 28. Nouemb. 1562. & aliàs sepissimè. Et propter hoc fuit in magno periculo vitæ quidam Doctor, qui consuluit quendam furem, qui plura furta confessus fuerat, de quibus tamen aliter non constabat, furcis esse suspendendum, pro quo Doctore consuluit Alex. consi. 19. lib. septimo. Aut est delictum facti permanentis, quod scilicet oculis subiici possit, & cuius remanere solent vestigia, vt est homicidium, incendium, & similia, & tunc nisi per inspectionem, seu visitationem factã, vel faciendam per curiam (iuxta ea, quæ dixi in dicta quæstione quarta) appareat delictum fuisse commisum, non poterit reus ex sola confessione condẽnari. Et cauti iudices his casibus solent perquiri facere cadauera eorum, qui dicuntur occisi, & ea exhumari, & inspici, an extent vestigia vulnerum, vt sæpius se in contingentia facti seruari vidisse narrat Paris Put. de syndi. fol. 107. nu. 6. Et ideo malæ poset de iure defendi sententia D. Nicolai Torelli de Prato, qui fecit suspendi tres deffamatos pro assassinis, qui confessi fuerant se occidisse tres incognitos, & eos in mari proiecisse, & tamen eorum cadauera non fuerant reperta, vt refert Angel. in l. certum. nume. 2. ff. de confes. & Berous in loco prę allegato, post nume. 11. & Augu. ad Ange. de malefic. in loco præallegato, post num. 25. & Paris Put. de syndi. in verbo. Confessio c. primo c. post nu. 1. & Igneus in d. l. 1. §. item illud nume. 4. Benè verum est, quòd si confessio eset de aliquo homine certo, & haberentur informationes, ꝙ nõ reperiretur, & reus fateretur illum interfecisse, & apparerent aliqua vestigia, licèt non reperiretur cadauer, fortè poset ex ipsa confessione condemnari, prout etiam refert Chas. super consuetu. Burg. fol. 49. post nu. 41. condemnatum fuisse à sena-

tu quendam massariam, ipso existente vicario iustitiæ Mediolani, qui confessus fuerat se occidisse dominum suum, & proiecisse in lacum Comensem, nam licèt cadauer ipsius domini repertum non fuerit, tamen reperto sanguine in loco designato ab ipsomet massario, vbi dicebat se delictũ perpetrasse, fuit illo vltimo supplicio affectus. Et ita puto intelligi debere ea, quæ dicit Boss. in loco præallegato, post nu. 15. quòd. s. etiam quando confessio est de homine velle certa, debet iudex à seipso mittere ad intelligendum, an delictum commissum fuerit, & eo non comperto, illum absoluere, aliàs cõdemnare, subdens quòd ita seruatur, satis enim dici poterit compertum delictum in casu prædicto, etiam si cadauer repertum non fuerit.

Vlterius potest reus contra propriam confessionem allegare, quòd ipse esset minor, proptereaq; eius confessio facta sine auctoritate curatoris illi obesse nõ debet, de quo videnda sunt ea, quæ dixi supra quæst. 50. circa principium. & dicit Alber. quòd semel obtinuit de facto, quod confessio minoris facta in tormentis sine auctoritate curatoris ei non obesset, & ita illum refert Raph. Fulg. in l. clarum. C. de auctori. tuto. relatus per Augu. ad Ang. de malefi. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum. post num. 13. & Grammat. qui in facti cõtingentia ita consuluit, consil. crim. 16. Sed certè hæc defensio parum prodesset stante consuetudine, de qua dixi in d. quæst. 50. secundum quam in confessione minoris non requiritur curatoris auctoritas, prout etiam communiter seruari in practica attestatur Bald. in l. 1. nu. 59. C. de confes. quem refert Paris Put. de syndi. fol. 457. nume. 7. Ange. de malefi. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum. nu. 8. subdens, quòd esset quasi ridiculum dicere contrarium. Hoc idem seruari apud Venetos, & multa Italiæ loca attestatur Practi. Casoni, fol. 76. nume. 2. Vide quæ dixi infra quæst. 60. circa principiũ. vbi etiam dixi, an saltem prosit minor ætas ad hoc vt reus in mitiorem pœnam condemnetur.

Item posset allegare, quòd talis confessio facta fuisset super processu formato per iudicem iuris ordine non seruato. Scias tamen, quòd hæc defensio non ita absolutè procedit, sed est distinguendum, an confessio ipsa sponte emanauerit, an verò in tormentis. Nam si quidem confessio est à reo spontè facta, tunc etiam si facta sit super processu nullo, adhuc potest reus ex illa condemnari, & est doctrina Inn. in c. qualiter, & quando. el secundo. de accu. quam dicit esse communiter approbatam Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. circa finem. ff. de verbo. obligat. vbi etiam Ias. num. 11. idem attestatur, & dicit Marsi. in l. prima. §. diuus. nume. 10. ff. de quæst. & consi. 94. nume. 7. & cons. 130. nume. 2. & in practi. crimi. §. postquam. nume. 12. quòd omnes eum sequuntur. Idem dicit Alexã. consil. 19. nume. 3. lib. septimo. Ioan. Arno. commentario 120. Hanc etiam cõclusionem dicit esse communem Marsil. sing. 201. in confessum Foller. in practi. crim. fol. 285. nume. 65. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Legistarum, & Canonist. Ant. Gomez. c. 12. delictorũ. nu. 8. Quod tamen intelligendum est vt locum habeat quando nullitas non procedit ex defectu iurisdictionis, sed ex aliqua alia causa, & ita colligitur ex mente omnium Doctorum, vt attestatur Ant. Gome. in loco præallegato. Dicit tamen Ang. consi. 178. circa finem. quòd est duplicatum in consilio 293. quòd quando cõfessio emanat super processu nullo, tutior est via, quòd reus absoluatur ab obseruatione iudicii, & de nouo procedatur, subdens quòd si ipse consuleret, hãc partem eligeret, vt effugeret syndicatorum retia, & quòd ipse ita obtinuit Perusiii in syndicatu cuiusdam D. Rayneri Lanfranchi, vt ibi per eum, quem refert Augu. ad Angel. de malefic. in verbo, Comparuerunt, & confitentur totum. post numerum 5. Et certè credo, quòd iudex, qui ita faceret, non erraret, nihilominus cum hæc communis opinio iam sit canonizata in iudiciis, & in scholis, posset iudex in iudicado illam intrepidè sequi, absque eo quòd timeret sibi inferri molestiã in syndicatu.

Si verò confessio facta sit in tormentis, tunc si legitima indicia non præcesserint, & seruata non fuerint seruanda, talis

talis confessio est ipso iure nulla, nec potest confessus ex ea condemnari, etiã quòd in illa perseueret, ita videtur sensisse glo. vnica in l. quæstionis habẽdæ. ff. de quæst. quam sequuntur communiter Doctores, vt ait Foller. in pract. crim. fol. 307. nu. 1. & illam dicit esse ab omnibus celebratam, Marsil. consil. 95. nu. 10. Hanc etiam conclusionem dicit esse communem Alexan. in l. qui in aliena. §. Celsus. num. 12. ff. de acquir. hære. quem refert Ias. in eo. §. Celsus. post nume. 38. & consil. 188. nu. 2. lib. secundo. relatus per practi. Conradi, folio 285. in vigesima prima limitatione. Bru. de indi. & tortura. fol. 134 nu. 3. Bertran. consi. 826. num. 5. lib. 2. in secunda parte. Marsi. in l. prima. in princip. nu. 24. ff. de quæstio. Anto. Gomez. c. 15. delictorum. nu 25. Et videtur text. expressus in l. pen. ff. de quæstio. secundum lecturam, quam Barto. & communiter omnes Doctores sequuntur. vt dicit Alex. de Neuo consi. 86. nu. 9. & dicit Augu. ad Ange. de malefi. in verbo, Fama publica. post nume. 36. quòd aliàs ita obtinuit in personam vnius, qui vocabatur suo nomine Augustinus de Arimino. Et licèt Paris Put. de synd. fol. 445. cap. 9. nume. 2. intelligat hanc conclusionem procedere in illa tacita perseuerantia, quæ inducitur non approbando, neque reuocando, secus autem (secundum eum) si expresse ratificet confessionem ipsam ad banchum iuris, quia tunc (vt ipse ait) habetur tanquam si vsque à principio sponte confessus fuisset, hoc tamen est cõtra communem opinionem Doctorum, vt dicit Hippol. Riminal. inter consilia criminalia diuersorum, consil. 105. post. nu. 16. versi. Obstat etiam. li. primo. vbi ostendit contrariam opinionem proculdubio esse magis communem à qua non puto esse recedẽdum. Quinimò etiam si post huiusmodi confessionem extortam vi tormẽtorum, indiciis legitimis non præcedentibus, deinde legitima superuenirent inditia non propterea talis confessio conualidatur, vt dicit Barto. in l. maritus, nume. 2. ff. de quæstio. Dixi infra quæstio. 64. versi. Dixi etiam.

Posset quoq; reus contra propriam confessionem allegare, quòd talis confessio non esset absoluta, & pura, sed cum aliqua qualitate adiecta, quo casu non posset, nec deberet pro parte acceptari, & pro parte sperni, iuxta doctrinam Barto. in l. Aurelius. §. idem quæsiit. nume. 2. ff. de libe. lega. cuius opin. communiter per Doctores approbatur, vt demonstraui loquendo de causis ciuilibus infra lib. proximo. Sed certè hæc defensio esset valde periculosa, nam vbicunque confitens habet præsumptionem contra se, eo casu potest eius confessio pro parte acceptari, & pro parte sperni, vt dicit Barto. in loco præallegato, vbi refert, quòd homicida, qui cõfessus est hominem occidisse ad sui necessariam defensionem, habetur perinde ac si cõfessus fuisset simpliciter homicidium sine illa qualitate, nisi deinde illam probet, & potest ex tali confessione condemnari. Et hanc decisionem Barto. dicit esse communiter approbatam Ias. in l. vt vim. nume. 13. ff. de iusti. & iure. quem refert Boss. in titu. de confessis. post nume. 19. & Menchiaca lib. 3. de testa. §. 23. nume. 23. Thomas Ferra. cautela quinta. col. prima. & secunda. Petrus Calephatus inter consilia criminalia diuersorum consil. 83. nu. 2. lib. secundo. Et dicit pract. Carer. fol. 413. num. 163. & seq. quòd ita communiter concluditur. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Boer. decisio. 164. post nu. 10. Alcia. in l. 1. §. si quis simpliciter. numero 76. ff. de verb. obli. Berous in c. at si clerici. num. 73. & seq. de iudi. Simancas de heret. cap. 63. nu. 23. Blanc. in pract. crimi. fol. 149. numero 35. & seq. vbi dicit, quòd in hoc resident communiter Doctores. Menchiaca controuers. illust. cap. secundo. numero 8. Et dicit Ang. de malefi. in verbo, Comparent dicti inquisiti, & partim negant. post principium. quòd vidit hanc opinionem Barto. in practica seruari. Ex his vides, quòd Marsi. consilio 136. numero 31. & numero 44. vbi dicit, quòd opinio contra Bart. est magis communis, valde fallitur, & ideo non recedas in practica ab opinione Bart. quæ proculdubio, & communi Doctorum consensu, & consuetudine est magis approbata.

Fortè posset hæc exceptio ipsi reo prodesse, quo ad hoc vt mitiori pœna afficeretur,

retur, multi enim tenuerunt, quòd licèt reus possit ex tali confessione condemnari, non tamen poterit condemnari ad pœnam mortis, quòd fuit dictum originale, Ab.in c.auditis nu. 32. de præscri. quod dicit esse communem Boss. in tit.de confess.nume.20.& seq.Et dicit Practi. Carer. in loco præallegato, nume. 167. quod ita communiter concluditur. Dicit etiam Grãma. consi. 69.in fin. quòd ita semper fuit in practica obseruatum, prout etiam idem attestatur super constit. Regni,fol.16.col. prima.Et ita reperio,quod in facti contingentia Prorex Neapol. cõdemnauit ad triremes perpetuo quendam, qui confessus fuerat alium occidisse ad sui defensionem, & ita in tormentis sustinuerat, vt refert, Grammati voto secundo, de quo etiam mentionem facit idem Gramm. super cõstitu. Regni,fol.14 nume.30.Quam tamẽ practicam,vt scilicet ita confessus torqueatur, ego non laudo, neque apud nos, vnquam vidi illam obseruari, prout etiam idem attestatur Boss. in loco præallegato, nume.27.& seq.Quod tamen intellige vt procedat,quando contra reum nõ esset aliquod aliud legitimum indicium,alias sequeretur, quod de facili reus ita confitendo homicidium,posset euadere pœnã mortis etiã ꝙ ex aliis probationibus esset de ipso homicidio conuictus, quod esset absurdum. Item intellige, vt prædicta conclusio procedat, quando eodem contextu verborũ reus confessus est occidisse ad sui necessariam defensionem,tũc enim posset pœnam mitigari, sed si prius confessus est explicite occidisse,deinde (aliquo interiecto) addat, quod illud fecit ad necessariam defensionem, tunc ex tali confessione potest absolute condemnari ad mortẽ, si non probet qualitatem defensionis. Et ita concludunt, & declarant communiter Doctores, vt dicit Boer.in d.decisio. 164. nu.11.in fin.& num.14.in fin.Quam quidem qualitatem vtique potest reus in suis defensionibus probare, etiam quòd prius simpliciter confessus fuerit se illum occidisse, vt dixi supra hoc eo. lib.§. Homicidium,ver. Sed hic occurrit.

Cautius igitur faciet reus, qui alium ad sui defensionem interfecit,si negauerit homicidium commisisse, subiiciendo, Et si id feci,feci ad mei defensionem, quæ quidem responsio admittitur, & pro pura negatiua habetur,Et hæc est communis opinio. vt attestatur Bos.in d.titu. de confess,numc.36.Et licèt Grammat.super constitut.Regni,fol. 13.nume.9. dicat tutius esse, quod confiteatur cum illa qualitate, quia euitabit torturam, credo quòd in hoc decipiatur,& ipsemet in locis præallegatis, præsertim voto secũdo narrat, quòd ille Cosmus,quia ita confessus fuerat,fuit grauiter tortus.

Sed pone,quòd reus velit confessionem à se sponte factam reuocare, & probare contrarium,nunquid erit audiendus? Respond.quod sic,si velit docere confessionẽ ipsam fuisse erroneam, & errorem probare,Et hæc est communis opi. vt dicit Areti.in capit.cum dilecti, in vltimis verbis, de accusatio. quem refert Bossi.in titu. de confessis,post nume. 60. & in titu. de defens.reorum,nume.4. Dixi infra, quæstio. 64 versicu. Sin autem reus. Et dicit idem Bossi.in tit.de confessis,nu.6.ꝙ ita volunt omnes,adeo quod non sufficeret, (vt ipse ait)velle probare per torturã. Bene potest reus se excusare, & aliquid deducere, contra propriam confessionem, quod tñ possit simul stare cum ipsa confessione, nõ autem illã perimat, & prorsus eneruet, & ita dicunt omnes,vt ait Bos. in ti. præallè. de confessis.nu.35.Reperio tamen, quod Sali.in l. fin. post nu.2.C.de proba.tenuit,ꝙ indistinctè prosit reuocatio, & dicit Ang. de malefi.in verbo,Comparent, & produxerunt instrumentum pacis, nu. 1. quod ita vidit practicari. Sed certè apud nos seruatur contrariũ,in confessione facta sponte,vel ratificata extra tormenta, nam illis nunquam admittitur reuocatio, nisi probato errore.

Quæstio. LVI.

SVMMARIVM.

Si reus probet licite facere potuisse id de quo imputatur,est absoluendus.

Pvtr

Puta si de iure pmissa est illi leuis castigatio, versi. Potest etiam.

Et quid si probet illud aliquo loco & tempore licite fieri potuisse, an id sufficiat, ver. Et in hoc.

POTEST etiam reus, qui id, de quo imputatur, confessus est commisisse, allegare qđ illud licite facere potuit, puta qa forte ille, quē occidisset, fuisset bennitus, vel fur, vel adulter, in furto, vel adulterio, deprehensi, tales enim licèt occidere, vt dixi supra hoc eod. libro. §. homicidium, ver. Vltima est. & aliis seq.

Potest etiam poni exemplū in his, qui bus permissa est correctio seu castigatio, puta patris in filium, viri in vxorem, magistri in discipulum, & dominæ in ancillam, vt in casu Alexand. consilio 75. lib. 3. Et reperio, quod in facti cōtingentia fuit, absolutus per senatum quidam de Bonetis, qui filium suum interfecit illum corrigendo 7. Maii 1555. Marito quidem permittitur ex iuxta causa verberare vxorem, leuiter tamen, Et ita tenent communiter omnes, vt dicit Alexand. consilio 115. nume. 3. lib. quinto. Quo vero ad magistrum, dic quod illi permissa est leuis castigatio in discipulum, non autem immoderata, Ita colligitur ex tex. in l. item quæritur. §. si tutor, alias est. §. si Iulianus. ff. locati, & ita communiter tenetur vt attestatur Anan. in rub. de magistris, nu 3.

Et in hoc proposito nota, quod ad euitandam condemnationem, ita quòd pro delicto quis puniri non possit, sufficit probare tale quid, ex quo appareat illud ex aliqua causa potuisset licite fieri, licèt punctualiter non probetur, quòd factum fuerit iure licito; secundum doctrinam Bart. in l. non solum. §. sed vt probari, nume. 1. ff. de nou. oper. nun. cum qua Doctores videntur communiter sine additione transire, vt dicit Alex. in eod. §. sed vt probari. quem legit cum § sciendum. nu. 2. quem refert Gramma. consi. 67. post nu. 8. Illam etiam doctrinā dicit esse communiter approbatam Ias. in d. §. sciendum, post nu. 7. Angu. ad Ange. de malefi. in verbo, De anno præsenti. post nu. 5. Et ait Dec. in cap. in præsentia. nume. 52. de probatio. quod totus mūdus illam sequitur, quem refert Neuizan. in sylua nuptiali. fol. 12. col. 2. versicu. Vigesimusprimus principalis. Riminal. consi. 44. post numero 4. Bertrand. consi. 290. nume. 4. lib. 3. in prima parte. Tortus inter consilia Anto. de But. consi. vltimo, numero 7. Anto. Gomez. super l. 80. Tauri, nu. 57. Berous in ca. præsentia, nume. 133. de probatio. Nam vbicunque aliquid est prohibitum, & punibile certo, & limitato loco, vel certo, & limitato tempore, oportet quod accusator præcise probet reum illum fecisse in illo tempore vel loco prohibito, aliàs præsumitur factum loco, & tempore licito, vt per Bart. & alios in locis præallegatis. Et ex hoc infert Bart. ibi. quod si accusator probet quod accusatus vulnerauit Titium de mense Nouembris, & accusatus probet, quod de mēse Nouembris Titius esset bannitus, etiā si non apparet, quod Titius fuerit bannitus antequam accusatus illum vulneraret, nihilominus accusatus est absoluendus. Et hāc decisi. Bar. dicit esse commuuem Augusti. ad Ang. de malefi. in verbo, De anno præsenti, post nu. 6. Parisius in d. cap. præsentia, nu. 31. & seq Bossi. in ti. de conuictis. numero 60.

Quæstio. LVII.

SVMMARIVM.

Vbi reus alias de eodem crimine absolutus fuerit, aut condemnatus, non potest contra eum amplius procedi.

Et quid si fuit absolutus, non quia crimen non commiserit, sed quia non fueri probatum, versic. Sed hæc quidem.

Et in dubio qua ex causa præsumatur absolutus, versic. Sed hic quæro.

Et an ille qui primam accusationem ignorauit, possit, non obstante absolutione superinde secuta, iterum accusare, versiculo. Sed pone.

Et quid

Et quid si primus accusator prævaricatus fuit, versi. Vlterius quæro.

Et quid si fuit absolutus virtute transactio nis initæ cum accusatore, versi. Successiue quæro. Remissiuè.

Et quid si processum fuit per inquisitionem, versi. Procedunt etiam.

Et quid de iure canonico, versic. Sed hæc quidem.

Et quid si sit secuta absolutio per viā dispensationis, versi. Habet etiam.

Et quid si quis fuerit absolutus in foro pœnitentiali versi. Sed nunquid.

Et quid si sit absolutus in foro ecclesiastico, de crimine, pro quo possit etiam procedere iudex laicus, versiculo, Sed hic occurrit.

Punitus de aliquo crimine an possit iterum accusari, versi. Dictum est.

Et quid si iudices sint sub diuersis præsidibus, versi. Scias etiam.

Et quid si quis fuerit punitus a iudice ecclesiastico, & crimen sit communis fori, versi. Sed quæro.

Et quid si crimen sit valde atrox, versiculo Vnum tamen.

ALIA est etiā defensio, quā reus in iudicio criminali proponere potest, quod scilicet alias de eodem crimine absolutus fuerit, aut etiā condemnatus, nam eo casu, non potest vlterius contra eum procedi, & ita tenent cōmuniter Doctores. vt dicit Pract. Conradi, fol. 227. num. 11. Pro intelligentia autem huius materiæ facienda est in primis conclusio, ꝙ de his criminibus, de quibus semel quis fuit absolutus, non potest accusatio replicari. tex. est in c. de his. de accusat. & in l. si cui. § iisdem. ff. de accusat. & ita dicunt communiter omnes Doctor. vt attestatur Angel. de malefi. in verbo. Et ad querelam. nu. 90. nam de eiusdem hominis delicto sæpius quærendum, non est, & ita in facti contingentia consuluit Mantua consi. 251. lib. 1. & Io. de Amicis. consi. 37. in 1. reg.

Et hæc quidem conclusio de plano procedit, quando quis est absolutus eo quia non cōmisit crimen, nam eo casu proculdubio illi competit huiusmodi exceptio rei iudicatæ, & dicit Foller. in prac. crim. cano. fol. 302. numero tertio. ꝙ hæc est vera conclusio ab omnibus approbata tam secundum Legistas, quam secundum Canonistas. Et hoc non solum si primū iudicium fuerit criminaliter intētatum sed etiam si fuerit intētatum ciuiliter, adhuc enim si reus fuerit absolutus, eo quia crimen commissum non fuerit, non potest amplius criminaliter accusari, ita dicit Cyn. in l. vnica, in 3. q. C. quando ciuil. actio crim. præiud. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Socin. in l. qui agnatis. post nu. 3. ff. de excep. & est communis opinio, vt ait Boss. in ti. de sen. nu. 77. Sed si esset absolutus eo quia probatum nō fuisset, tunc vtique posset iterum accusari.

Sed hic quæro, an in dubio censeatur quis absolutus, eo quia crimen non commiserit, an autem quia probatum non fuerit? Respon. quod in dubio sententia absolutoria in causa criminali censetur lata ex eo, quod non fuerit probatum, & ita communiter tenetur, vt dicit Augusti. ad Ang. de malefic. in verbo, Et ad querelam. post nume. 88. vers. An autem. Vbi etiam Hierony. in Apostill. attestatur hanc esse communem opinionem Villalpand. super l. 22. c. 50. num. 5. in fi. Scias tamen quòd in hoc ducatu hæc opinio non seruatur, nam vt dixi infra quæstio. 62. versi. Forma autem. stylum est, quod quando quis absoluitur, eo quia crimen non commisit, fertur sententia absolutoria simpliciter, & diffinitiuè, vbi verò absoluitur, quia nō probatū, semper apponitur clausula, Stantibus rebus prout stant, & hoc secundo casu quandocunque superueniant noua indicia, semper proceditur, sed quando est simplex absolutoria, non potest amplius procedi, vt ibi dixi.

Sed pone, ꝙ aliquis primam accusationem ignorauerit, nunquid ipse non obstante absolutione poterit accusare? Respond. ꝙ sic, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur, text. est in d. § iisdem. & ita tenet gl. vnica, in d. c. de his. quā dicit esse cōiter receptam, Didac. lib. 2. resol. ca. 10.

post

post nume.1.vers. Tertio admittenda. Probabiturque hoc casu ignorantia per proprium iuramentũ ipsius accusare volẽtis, vt dicit glos.in d. §. ijsdem, in verbo, Deceatque, quam Doctores sequuntur, vt ait Didacus in loco præallegato, nisi aliter in contrarium de scientia appareret. Et ita hodie seruari attestatur Anto. Gomez.lib.1.delictorum.cap.1.nume. 26.in fine. Debet etiam hoc casu esse & probabilis & verisimilis ignorantia, & etiam oportet, ꝙ subsit aliqua magna causa ad hoc, vt amplius procedi possit, vt aperte dicit tex. in d §.iisdem.ibi, magna ex causa, Et ideo cum semel hic casus de facto contigisset, ego dicebam non esse audiẽdos huiusmodi de nouo accusare volentes, nisi in criminib. magnis, & atrociorib. & nisi præstita fideiussione de omnibus impensis, & damnis, in casu quo delictum non probarent quia non videbatur posse dici subesse magna causa, vbi non esset grauis etiam qualitas ipsius criminis.

Vlterius quæro, si primus accusator prȩuaricatus fuisset, nunquid poterit alius accusare? Respon. ꝙ sic, ita dicit glo. prædicta, in d.c.de his & est communis opinio, vt ait Didac.in d.c.10.post nu.1.versi. Secundo tunc demum. Non. n. debet obesse dolus primi accusatoris huic secũdo accusare volenti, pro quo stat fauor publicus, ne delicta impunita remaneant.

Successiuè quæro, quid si in primo iudicio reus fuerit absolutus virtute trãsactionis initæ cum accusatore, nũquid poterit ab alio accusari? Dixi infra q. proxima, vers. Sed pone.

Procedunt etiam hæc omnia, quando in primo iudicio processum fuit ad instantiam accusatoris, nam eo casu secura absolutione, non debet ppsse accusatio replicari, sed quid si processum fuerit via inquisitionis? Respon. ꝙ adhuc locum habet conclusio, vt nõ possit de nouo accusari, & est communis opinio, vt dicit Berous in d.c. de his nu.20. Nam inquisitio habetur loco accusationis, vt supra sæpius dixi, merito idem de ipsa iudicandum est.

Sed hȩc quidem conclusio de plano procedit de iure ciuili, secundum cuius dispositionem ita imponitur pœna ordinaria, quãdo proceditur per viam inquisitionis, sicut quando proceditur per viam accusationis, vt dixi infra q.60.versi. potest etiã. Et ita hanc conclusionem attestatur esse communem Aret.in d.c.de his. nu. 21. & sentit Berous in loco præallegato. Sed quid de iure canonico, secundum cuius dispositionem non solet imponi pœna ordinaria delicti, quando proceditur per viam inquisitionis, nunquid hoc casu poterit pars offensa accusare ad imponendam pœnam ordinariam? Respond. Aliqui dixerunt ꝙ sic, & ita communiter esse receptũ ait Didacus in d.ca. 10.nu.5.ꝙ scilicet absolutus in iudicio inquisitionis possit iterum accusari, quoties non esset imponenda pœna ordinaria delicti. Quod tamen ego in practica nunquam vidi seruari, neque seruarem, præsertim si pars offensa fuisset citata ad subministrandum, iuxta practicam, quæ hic seruatur, vel aliter sciuisset aut scire potuisset iudicium ipsum inquisitionis fuisse intentatum.

Idemque dicẽdum est, si reus absolutus fuerit in iudicio agitato super denunciatione, & ita dicunt doctores, teste Cardi. Alex. in d.c.de accusatione.col. 69.versic. Quæro, an absolutoria. 2.q.8. Nam re vera iudicium, quòd fit super denũciatione, nõ differt a iudicio inquisitionis, vt dixi supra q.7.circa principium.

Habet etiam locum hæc cõclusio, quod post absolutionem alia accusatio non permittitur, quando processum fuit ad absolutionem per viã meræ iustitiæ. Sed quid si secuta sit absolutio per viam dispensationis, nunquid erit accusator postea admittendus? Respond. quòd non, ita tenet glo præallegata in d.cap. de his. quam sequuntur communiter scribẽtes, vt ait Decius consi. 137. circa principium. Quod intellige, modo dispensatio processerit ab eo, qui haberet potestatem dispensandi, vt dicit glo.ibi subdens, quod crimina semel dimissa, iterum in vltionem venire diuina clementia non patitur. Scias tamen, quòd si aliquis ob idem delictum fuerit, condemnatus in loco delicti, & etiam in loco originis in contumaciam, prout quotidie fieri videmus, si deinde habuerit gratiam a domino loci delicti, non prodest ei

talis

talis gratia in loco originis, & ita declarauit Senatus 9. Nou. 1556.

Sed nunquid siquis fuerit de aliquo crimine absolutus in foro pœnitentiali, poterit vlterius de ipso crimine accusari? Respond. quòd sic, secundùm præallegatam glos. in d. cap. de his, quam omnes approbant, vt dicit Augusti. ad Angel. de malefi. in verbo, Et ad querelam, numero 91. Et ait Didac. in d. c. 10. numero 3. quòd il la glo. est communiter recepta. Idem dicit Cardi. Alex. in cap. habet. col. fin. versi. Ideo etiam. secunda quæst. 5. Simancas de hæret. cap. 8. numero 4. alias enim quis de facili habita absolutione à confessore posset euadere pœnam delictorum, quod esset valde ridiculum. Idemque dicendũ est, si fuerit punitus in foro pœnitentiali pœna quantumcunque magna, adhuc enim non attenta tali punitione poterit puniri in foro iudiciali, Ita tenet glo. in c. gaudemus. in glos. fina. de diuor. quam omnes Doctores sequuntur, teste Anto. Gomez. cap. 1. Delictorum, post numero 40. versi. Sit prima, vbi etiam subdit se hoc vidisse de facto in quibusdam scelestis, qui in die carnispriuii quoddam spectaculum fecerunt in vilipendium Dei, & Catholicæ religionis.

Sed hic occurrit alia quæstio, Tu scis, quod multa sunt crimina communis fori, scilicet pro quibus potest laicus puniri à iudice laico, & etiam ab ecclesiastico, vt dixi supra q. 37. pone, quòd aliquis fuerit de tali crimine accusatus coràm iudice ecclesiastico, & ab eo causa cognita absolutus nunquid poterit non obstante dicta absolutione iterum coram iudice laico de ipso crimine accusari, & puniri? Respond. quòd sic, & ita omnium consensu receptũ esse attestatur Didacus in d. ca. 10. numero 6. Nam iurisdictio ecclesiastica, & secularis sunt prorsus separatæ, & distinctæ, ideo absolutio lata in vna iurisdictione, non parit in alia exceptionem rei iudicatæ, Et ita in facti contingentia consuluit Bal. consi. 160. lib. 3. contra quendam imputarum quòd cognouerat quandam monialem, qui fuerat ab episcopo absolutus. Faciunt ea, quæ dixi inf. vers. Scias etiam, & seq. & refert Papo lib. 1. titu. 5. Arresto 46. iudicatum fuisse per parlamentum Parisien. quòd clerici in casibus, in quibus, ex priuilegio Gallicano possunt puniri & à iudicibus laicis, si prius fuerint pro eisdem criminibus absoluti à suis iudicibus ecclesiasticis, possunt non attenta huiusmodi absolutione à laicis puniri.

Sed quid, si pro eo crimine fuerit punitus ab ecclesiastico? Dixi infra versicu. Sed quæro.

Dictum est non posse procedi cõtra eũ, qui fuerit pro eo crimine absolutus, sed quid si fuerit punitus? Respond. Si quidem fuit punitus ea pœna, quam requirebat qualitas delicti, nulla est difficultas, ꝙ non potest amplius procedi, Et ita in facti contingentia consuluit Bal. consi. 31. lib. 4 & consi. 292. eod. vol. & consi. 124. lib. 5. & Paul. de Castro consilio 18. lib. 1. Ita etiam declarauit Senatus in causa cuiusdam Andreæ Marzæ, qui fuerat punitus ex causa ludi prohibiti, & iterum pro eodem delicto molestabatur. 23. Nouemb. 1555. Sed si fuit punitus minori pœna, quàm criminis qualitas requireret, forte posset dubitari. Adhuc tamen dicendum est, quòd non potest iterum puniri, Et ita quotidie practicari videmus, vt dicit Baldus consilio trigesimoquarto, in fine libro primo, militat enim etiam hoc casu generalis ratio, quando de eodem delicto sepius non est quærendum. Quod tamen intellige vt procedat, nisi ex parte iudicis, qui minorem pœnam imposuit, intercessisset aliqua fraus, vel collusio, imponenda pœnam leniorem pro delicto valde graui, nam eo casu, non obstante huiusmodi punitione, posset reus iterum accusari, & puniri. Et ita reperio iudicatum fuisse in causa cuiusdam Gasparis Canouæ, qui pro homicidio animo deliberato patrato fuerat punitus pœna pecuniaria per prætorem Domis Ossulæ, Iussit enim Senatus eius Prætori successori, vt nulla habita ratione illius condemnationis, de nouo contra ipsum Canouam procederet. 8. Octobris 1556. P. N. Et Pau. de Cast. consi. 348. lib. 1. consuluit, quòd quidam qui fecerat compositionem pecuniariam cum vicario episcopi pro adulterio, poterat non obstante oppositio-

ne

ne iterum ab episcopo inquiri, & puniri.

Scias etiam, quòd licèt prædicta conclusio procedat de iure, tamen consuetudo illam non admittit, nisi quando isto duo iudices sunt sub eodem domino, Sed quando eorum territoria & iurisdictiones sunt pœnitus separatæ, & dictinctæ, & sub diuersis præsidibus prouinciarum, tunc si delictum commissum in vno loco potest puniri à duobus iudicibus insolidum, condemnatio facta ab vno, & exactio pœnæ non tollit accusationem, neque punitionem coram alio, Et ita de consuetudine obseruari attestatur Bald. relatus per Aret. in d.c. de his, nume. 20. & in specie ita seruari in Italia dicit Iacob. de Beluisio cõsi. 9. circa fin. inter consilio criminalia diuersorum. lib. 1.

Sed quæro quid si aliquis fuerit accusatus coram iudice ecclesiastico pro aliquo crimine ex his, pro quibus etiam iudex ecclesiasticus potest contra laicum procedere, de quibus dixi in d. q. 37. & quòd fuerit ab ipso iudice ecclesiastico punitus, nũquid poterit iudex laicus illum iterũ pro eodem delicto grauius punire? Respond. quòd sic, & est communis opin. vt dicit Fely. in d. cap. de his, nume. 10. prout illum refert Alcia. in c. 1. nume. 128. de off. ordi. qui & ipse attestatur hãc esse communem opin. licèt ego in libro meo nõ reperiam. Felyn. in eo loco id attestantem, Didac. in d.c. 10. post nũ. 6. Anto. Gomez. c. 1. delictorum, post num. 40. in prima conclusione, sunt enim iurisdictiones distinctæ, & prorsus separatæ, vt dixi supra versic. Sed hic occurrit. Subdit tamen Ant. Gomez. in loco præallegato circa fin. quòd aliud esset dicendum, si prius fuisset punitus à iudice laico, nam (secundum eum) non posset deinde ab ecclesiastico molestari. Et dicit, quòd ita colligitur ex mente omnium doctorum, quod ego etiam sequor, dummodo pœna imposita per iudicem laicum non esset minor illa, quàm pro eo crimine possit imponere iudex ecclesiasticus, loquendo de pœna corporali vel pæcuniaria. Nam licèt pœna excommunicationis, quã Iudices ecclesiastici passim imponunt, secundum quid sit grauior omni pœna temporali, cùm tamẽ tendat potius ad salutẽ animæ, & sic sit potius medicinalis, quam afflictiua, non est in hoc proposito connumeranda inter graues pœnas.

Vnum tamen scias, quòd tanta posset esse criminis atrocitas, quòd non obstante punitione per vnum iudicem illata, posset etiam per alium iuidcem puniri. Et ita colligi videtur ex tex. in cap. ad falsariorum. de crimi. falsi. & in hoc omnes doctores consentiunt, vt attestatur Ponta. super consuet. Blesen. fol. 182. colum. 1. in fin. vbi per tres col. satis eleganter loquitur in hac materia.

Quæstio. LVIII.

SVMMARIVM.

Pace habita ab offenso, an possit vlterius procedi.

Et an possit transigi super crimine prius, quàm sit instituta accusatio, versic. Sed punctus est.

Et an facta pace post cæptum iudiciũ, possit iudex illud prosequi, ibid.

Et an stante pace possit tertius accusare, versiculo, Sed pone.

De quibus criminibus possit fieri pax, versi. Successiue videamus.

Et an de criminibus priuatis, versiculo, Habetq;.

Et an vbi ingeritur tantum pœna mutilationis membri, versicu. Item locum.

Et an vbi pœna fustigationis, ver. Sed quid si ingeratur.

Et quid si agatur de imponenda pœna perpetui carceris, versic. Hinc infertur.

Et an vbi agitur de amittenda libertate, versi. Item quæro.

Et an super crimine adulterij, versic. Excipitur tamen.

Et an super crimine raptus, versi. In aliis autem.

Et an super crimine incestus, versi. Secũdo infertur.

Et an super stupro, versi. Tertio infertur.

Et an super criminibus, pro quibus non ingeritur pœna sanguinis, versic. Secunda regula.

Et quid

Et quid si agatur de crimine priuato, vers. Sed hic quæro.

Et quid si agatur de crimine, pro quo de iure sit imposita pæna mortis, et a statuto, imposita sit pœna pecuniaria, versiculo, Pone modo.

Et quid si agatur de crimine falsi, versicu. Ab hac autem.

Et an in casibus in quibus est prohibita transactio, si enim prohibita gratuita pactio, versicu. Scias etiam.

Et an si statutum prohibeat fieri pacē pro aliquo delicto, censebitur etiam prohibitum fieri pacem cum eo, qui delictum ipsum fieri mandauit, versiculo. Vnum autem.

Ad quos spectet ius faciendæ pacis, versiculo, Visum est.

Pater an possit remittere iniuriam factam filio, versi. Quæro nunquid.

Prælatus an possit remittere iniuriam factā ecclesiæ, versi. Præterea quæro.

Et quid in blasphemia, versi. Sed quid dicendum.

Offenso monacho, an spectet ius faciēdæ pacis monasterio, vel filio, versicu. Vlterius quæro.

Filij spurij an possint pacē facere de morte parentum, versi. Scias autem.

Tutor an possit facere pacem nomine pupilli, versi. Quæro an tutor.

Procurator cum libera an possit pacem facere, versi. Sed an procurator.

Pax habita à vulnerato, qui deinde moritur, an prosit vulneranti, versiculo, Quæro pone.

Et an pax facta pro vulnerib. prosit pro morte, ver. Vnum tamen

Marito, qui vxorem occidit, an prosit pax habita a filijs cōmunibus, ver. Contingit etiam.

Filius, qui non vult esse hæres patris, an possit facere pacem pro morte patris, versicu. Quæro nunc.

Et an filius faciendo pacem censeatur adire patris hæreditatem, versicu. Sed hic incidenter.

Si offensus decedat, relictis pluribus hæredib. an sit habenda pax ab omnibus, versic. Frequenter solet.

Et an sit habenda pax à fœmina hærede, versi. Sed quid si inter.

Et quid si nullus adsit hæres, à quo possit haberi pax, versi. Sed quid si nullus.

Pax, an possit fieri absenti, versiculo, Dictum est.

Pax facta pro iniuria an tollat etiam interesse respectu damnorum, et expensarum, versi. Quæro modo.

Remissione facta in foro conscientiæ, nunquid sublatum sit ius accusandi, vers. Sed in proposito.

Restitutio rei ablatæ, vel satisfactio an habeat vim remissionis, versi. Adde quod etiam.

Iudex an possit cogere offensum ad faciēdam pacem, versiculo, Pro complemento.

SEQVENS est defensio, q̄ reus contra processum proponere potest, ꝙ scilicet habet pacem, seu remissionē à parte offensa, Et hæc materia est valde vtilis tū propter statuta, quæ plerunque habita, partis remissione minuunt pœnas delictorum, vel etiam aliquando disponunt delinquentes habita pace nō posse molestari, quam ēt propter gratias, seu remissiones quæ illis fiunt à principe, quæ in hoc Ducatu, & multis ēt in locis nō fiunt, nisi præuia partis remissione. *Hæc* autem pax seu remissio partis offensæ, si habita esset ante quam cœptū esset procedi, multum prodesse posset delinquenti attēta dispositione iuris cōis, secundū quam non proceditur regulariter sine accusatore, vt dixi su. q. 3. ver. Debes aūt, videmus, enim ꝙ vbi pars offensa nō accusat, raro solent alii accusare, vt experientia docet. Sed de consuetudine, secundum quam hodie iudice, pro quocunque crimine procedunt per inquisitionem, id est ex officio, vt dixi in d. q. 3. vers. Sed certe parū prodesset partis remissio, quo ad impediendū processum, quia iudex ea nō obstante procederet ex officio, Et ita in facti contingētia rescripsit senatus pretori Com. 16. Septemb. 1546. P. N. Bene posset prodesse quo ad debilitandum re ipsa processum, nā vbi pars remittit, videmus

vt plurimum, quòd cũ maxima difficultate possunt haberi per fiscũ indicia, vel probationes contra delinquentes.

Sed punctus est, nunquid possit trãsigi super crimine antequã sit super eo instituta accusatio, nam de iure loquendo videtur ꝙ non, & ꝙ si facta sit transactio, nihil valet, quinimo ille met, q̃ remisit per pactum vel per transactionem, poterit nõ obstante tali pace, vel transactione accusare, Et est cõmunis opi. vt dicit Alex. in l. trãsigere, nu. 16. C. de transa. quem refert Paris. cons. 150. nu. 4. lib. 4. & Mantua in ea. l. transigere, nu. 294. in fi. & fuit opin. gl. in l. iuris gentium. §. si paciscat, in verbo, Non liceat. ver. Sed an idem. ff. de pac. quam dicit esse communiter approbatã Villalpan. in repe. l. 22. c. 4. nu. 1. Sed certe de consuetudine contrarium seruatur, nam quandocunque fiunt paces, & trãsactiones super criminibus, semper valent, & sunt obseruãdæ, Et licet de iure communi transactio, seu pactum facta per proximiorem offensi, nõ impediat, quominus alius sequens in gradu possit accusare, secundum communem opi. de qua per Villalp. super l. 22. ca. 52. nu. 1. nihilominus de cõsuetudine seruatur, ꝙ vbi primus in gradu remittit, non possunt alii accusare, nisi prout posset quilibet extraneus, & ita in casu statuti, vel decreti, vel gratiæ particularis semper remissio proximioris tollit aliis facultatem accusandi, Et ita in practica indistinctè semper vidi obseruari. Post ceptũ autem iudicium, siue per viã accusationis, siue per viã inquisitionis, credo ꝙ hæc defensio fundata super pace, aut remissione partis, esset modici effectus, nã non obstante tali pace, seu transactione, quæ facta esset super crimine, etiam in casibus à iure permissis, deuenitur ad condẽnationem contra delinquentem, perinde acsi nulla pax, aut remissio parti secuta esset, Et dicit Gand. de malefi. in tit. de trãs. nu. 13. ꝙ hæc est opi. omnium doctorum communiter, & ꝙ ita de cõsuetudine seruatur, quem refert Villalpand. in repetit. l. 22. c. 6. nume. 5. & Practi. Carer. fo. 105. num. 379. relatus, & ipse per Villalob. in sua collecta cõmunium opi. in litera T, num. 121. vbi subdit quod ita praxis obseruat. Dicit etiam Vitali de malef. in ti. de pace, nu. 4. quod in hoc cõcordant cõmuniter Doctor. & quod ita seruatur. Ita etiam seruari attestatur Ang. in d. l. transigere, post nu. 10. quem refert Anan. in c. 1. post num. 20. de collus. deteg. & Cardina. Alex. in c. si quẽquam. §. in omnibus. in glo. prima, secunda quæst. tertia, & Villalpan. in repe. l. 22. c. 5. post nume. 2. Et dicit Alber. in secunda parte statutorum, quæs. 126. quod ita communiter tenetur & seruatur. quod tamen intellige, modo delictum sit tale, pro quo possit ex officio procedi, Et ita in facti cõtingentia rescripsit Senatus prætori Cremonæ 24. Iulii. 1564. Vide quæ dixi supra quæst. 51. vers. Sed quid si accusatur. Verũ est quod Bart. in d. l. transigere, nu. 7. tenet, quod facta trãsactione, super crimine in casibus à iure permissis non possit deueniri, ad condemnationem sanguinis contra reum, Et Cur. Iun. in d. l. transigere, nume. 29. dicit hanc opin. esse communem, quæ forte ẽt in puncto iuris est verior, & in regno Castellæ passim & indistinctè obseruatur, vt attestatur Villalpand. in repetit. l. 22. ca. 6. nume. 1. & sequen. & Anto. Gomez. ca. tertio delictorum nu. 55. & seq. inhærendo literæ tex. in d. l. 22. licet idẽ Gomez referat quandoque contrarium fuisse obseruatum. Nihilominus veritas est contrariam opin. esse magis communem, & ita semper vidi seruari vbique locorum, vbi nõ extent in aliquibus casibus statuta, cõtrarium disponentia, Cum enim ex generali consuetudine totius Italiæ, & forte ẽt totius orbis, possint iudices ex officio procedere super quibuscunque delictis, vt supra dixi, parum curamus, an pars accuset, vel remittat & in hoc (maxime stante cõsuetudine) non est dubitandum. Et ideo in casibus, in quibus non potest procedi nisi ad querelam partis, crederem quod remissio partis superueniens tolleret omnẽ processum, & quod accusatus esset omnino absoluendus, in cæteris autem tenenda est communis opin. vt scilicet remissio partis nihil operetur, quo ad hoc vt processus impediri aut tolli possit. Et hoc aperte innuit decretum in nouis constitu. in titu. de accusa. c. in casibus, dispo

nens

nens, quòd vbi agitur de pena pecuniaria habita remissione ab offenso, vel eius hæredibus, non possit aliquo modo procedi, nisi sint casus, in quibus possit etiã ex officio procedi.

Et scias, ꝙ licèt secuta abolitione per transactionem, vel mortem accusatoris, possit iudex accusationem ipsam prosequi, debet tamen nouum processum, & nouam instãtiam inchoare, ex quo prima instantia per trãsactionem fuit extincta, ita tenet Bar. in d. l. transigere. num. 8. cuius sententiam dicit esse communem Anto. Gomez. c. primo delictorum. post nu. 36. versic. Ex quo apertè, licèt ipse teneat contrarium, & re vera cùm hodie (vt sepius dixi) iudex inquirendo concurrat cũ accusatore, practica seruat, ꝙ per transactionem non dicatur perempta instantia, sed potest iudex illam quandocunque prosequi, secundum Ang. in d. l. transigere. nu. 7. quem refert Don An. de Padilla in d. l. transigere. nu. 47. Et ita de consuetudine hodie obseruari attestatur Anto. Gomez. in loco præallegato. nume. 37. in fine. Vide quæ dixi supra quæst. 51. versi. Pariter etiam. Adde quòd accusator, qui transigit super crimine etiam in casibus à iure permissis, incidit in pœnam senatusconsul. Turpil. & est cõmunis opinio, vt dicit Curt. Iun. in d. l. transigere. num. 29. quem refert Don Anto. de Padilla in ea. l. transigere. nu. 46. Villalpan. in repet. l. 22. c. 71. nu. 2. Et sic punitur non vt prævaricator sed vt desistẽs, quam etiam opinionem dicit esse communem Alc. in ea. l. transigere. nu. 10. in fi. licèt enim lex permittat accusato transigere, vt sanguinem suum redimat, non tamen propterea permitti t accusatori, vt se corrũpi patiatur. Sed certè quidquid de iure, hoc apud nos nõ seruatur in practica, vt accusator transigens in aliquo casu puniatur.

Sed pone, quòd pars offensa faciat remissionem delinquenti, nunquid poterit aliquis tertius, non obstante tali remissio ne, ipsum delinquentem de eo crimine accusare? Respon. quòd sic, & est communis opio, vt dicit Fel. in c. de his. nu. 3. de accusa. vbi dicit, quòd ita tenent omnes Doctores. Cur. Iun. in d. l. transigere. nu. 34. Marãta in suo Speculo fo. 84. post nu. 61. Didacus lib. secundo resolutionũ cap. 10. post nu. 5. versi. Nonò idem. Don Ant. de Padilla in d. l. transigere. nu. 51. Quod intellige vt procedat in criminibus, in quibus illi tertio competit ius accusandi, vel quia crimen sit publicum, vel quia prosequatur suorum iniuriam, alias secus.

Successiuè videamus, super quibus criminibus licitum sit facere pacem, seu trãsactionem? Respõ. De hoc habemus text in d. l. transigere. vbi est locus ordinarius huius materiæ, ex quo colligitur prima regula, ꝙ de criminibus, pro quibus ingeritur pœna sanguinis, licita est transactio, & dicit Plaza li. primo delictorum. ca. 39. nume. 3. quòd est constitutissima conclusio, & frequenti Doctorum calculo recepta sententia. Ratio autem huius conclusionis est, quia vnicuique licèt sanguinẽ suum redimere, ita dicit glo. in d. l. transigere. in verbo, Prohibitum. quæ quidem ratio ab omnib. approbatur, vt dicit Purpurat. in d. l. transigere. num. 17. & illam communem appellat Cur. Iun. in eadem l. transigere nu. 4. quem refert Don. Ant. de Padilla, ibidem nu. 2. Mantua in ea. l. transigere. nu. 18.

Habetq; locum hæc conclusio nõ modò in criminibus publicis, sed etiã in priuatis, nam si pro illis, puta pro furto, vel huiusmodi imposita sit pœna sanguinis, vtique etiam in illis licita erit transactio, & est communis opinio, vt attestatur Villalpand. in l. 22. c. 1. nu. 11. Ant. Gomez. c. tertio delictorum. num. 54. prout illum refert Don Anto. de Padilla in d. l. transigere. nume. 7. Militat enim eadem ratio, quia scilicet vnicuique licitũ esse debet sanguinem suum redimere.

Item locum habet conclusio nõ solum in criminibus, pro quibus ingeritur pœna mortis, sed ẽt in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis mẽbri, & est cõmunis opinio, vt attestantur scribẽtes in d. l. transigere. & in specie Cur. Iun. num. 23. & Purpu. num. 9. & Alcia. num. 45. & Don Anton. de Padilla, nu. 8. Villalpand. in l. 22. c. 1. nu. 4. Chas. super consu. Burgund. fol. 56. nu. 129. Talis enim dicitur etiam pœna sanguinis.

Sed quid si ingeratur solummodo pœna fustigationis? Respondeo, quòd etiam super illis licita est transactio. & est cõmunis opinio, vt dicit Curt. Iun. in d. l. trãsigere. num. 26. Chass. in loco præallegato, Purpurat. in d. l. transigere. num. 12. Don Ant. de Padilla in ea. l. transigere. nu. 10. Et hæc opinio mitior est, & mihi magis placet, quamuis contrariam opinionem multi sequũtur, quam etiam communẽ appellat Roma. in ea. l. transigere, nu. 9.

Item quæro, quid si agatur tantùm de amittenda libertate aut auctoritate, nunquid poterit transigi? Respon. quòd non, ita tenet gl. in d. l. transigere. in verbo, Capitali, quæ in hoc communiter approbatur vt dicit Durt. Iun. in ead. l. transigere. nu. 27. Nam eo casu non dicitur propriè agi de pœna capitali, vel sanguinis, meritò cessat legis ratio, & cõsequenter etiam dispositio.

Hinc infertur, quòd si agatur de crimine, pro quo veniat imponenda pœna perpetui carceris, non erit licita transactio, Et hæc est cõmunis opinio, vt attestatur Curt. Iun. in d. l. transigere. nume. 22. & Mantua post nu. 37. quidquid in contrarium dixerit Abbas in cap. primo. col. fi. versic. Idem putarem. de collus. deteg. cuius opinio magis communiter reprobari affirmat Don Anto. de Padilla in d. l. transigere. nume. 15.

Excipitur tamen ab hac regula crimen adulterii, licèt enim pro eo de iure communi imposita sit pęna mortis, vt dixi supra hoc eodem libro § adulterium. versic. Sed quæro. nihilominus non est super illo licita transactio, vt expressè dicit text. in d. l. transigere. Et ratio est propter frequentiam, & immanitatem ipsius criminis, & ita dicũt communiter Doctores, vt dicit Alber. in d. l. transigere. post nu. 17. versi. Quæro quare. quem refert Don Anton. de Padilla in eadem l. transigere. post num 77. quam tamen rationem communiter reprobatam esse ait Coras. lib. secundo Miscell. c. primo. num. 2. Vel etiam ita inductum fuit in fauorem matrimonii, cui leges multum fauẽt, ne fiat sanguinis turbatio, neve fortè sordidæ stirpis viri splendidis natalibus subrogentur, quam etiam rationem communiter teneri attestatur Mantua in ea. l. transigere. nu. 65. & Alcia. num. 20. Hoc tamen intellige vt procedat ante, quàm pœna pro ipso adulterio imposita sit, sed post impositam pœnam, vtique etiam in adulterio licita est transactio, ita tenet Bar. in d. l. transigere. num. 13. & est communis opinio, vt attestatur Purpur. in ea. l. transigere. num. 71. Ego tamen in contingentia facti nunquã vidi reiici remissiones factas à maritis ꝓ adulterio, quinimò dicit Papo. lib. 22. tit. 9. Arresto 12. quòd quandocunque maritus remittat ante sententiam, mulier nõ punitur, & quòd ita fuit iudicatum per parlamentum Tholosanum.

In aliis autem criminibus præter adulterium licèt transigere, etiam si grauiora sint ipso crimine adulterii, & ita communiter concluditur, vt dicit practi. Caterii, fol. 628. post numerum 127. Hinc infertur quòd licita est transactio super raptu. Ita tenet Bar. in d. l. transigere. nume. 12. quem sequuntur communiter doctores, vt dicit Cur. Iun. in ea. l. trãsigere. nu. 35. Hãc etiam opinionem dicit esse communem Alex. in eadem l. transigere. nu. 31. & Purpur. num. 54. & seq. & alii, quos refert Don Anto. de Padilla in d. l. transigere. nume. 79. & Villalpan. in repeti. l. 22. c. 17. num. 2. & c. 18. post num. 5. Et si dicas, quòd imò parentes prohibentur sub pœna deportationis facere pacem pro raptu filiarum, vt expressè dicit tex. in l. vnica. C. de raptu virgi. Respond. quòd ipse quidem pater transigendo incidit in pœnam dictæ legis, tamen remissio valet, nec suo nomine amplius agere potest. Et ita consueuerunt Doctores cõmuniter dicere, vt ait Salicetus in dicta l. vnica numero 31.

Secundò infertur, quòd licita etiã est transactio super crimine incestus, & est cõmunis opinio, vt attestatur Boer. decisio. 91. nu. 2. & 3.

Tertiò infertur, quòd licita etiam est transactio super stupro, & est communis opinio, vt attestatur Coras. libro secundo Miscell. capit. primo. nume. 5. Don Anto. de Padilla in dicta l. transigere. numero 82.

Secunda

Secunda regula, quæ colligitur ex tex. in d. l. transigere, est, quod super criminibus, pro quibus non ingeritur pœna sanguinis, non potest fieri pax, siue trāsactio. Ratio autē est, ne delicta impunita remaneant. Et ita communiter dicitur, vt attestatur Alex. in ea l. transigere, post nu. 5. versicu. Quæ autem. Sed certe, & contra hanc rationem, & multas decisiones, Doctorū in hac materia multa dici possent, quæ tamen omitto, tū quia istæ disputationes parum vel nihil prosunt, tum etiā qua hodie ex generali consuetudine Italiæ, licitum est facere pacem, pro quocunque crimine, Et sic fere omnia prædicta raro, vel nunquam tractantur in practica.

Sed hic quæro, nunquid hæc conclusio locum habeat non modo si agatur de criminibus publicis, sed etiam si agatur, de criminibus priuatis, vt scilicet, etiam in istis non sit licita transactio, si pœna sanguinis non ingeratur? Respon. Aliqui tenuerunt, quod non habeat locum in criminibus priuatis, & consequenter, quod in illis licitum sit trāsigere, & dicit Abb. in d. l. transigere, nu. 22. quod ita tenent communiter Doctores. Contrariam autē sententiam, quod scilicet etiam in criminibus priuatis, vbi non ingeratur pœna sanguinis, non liceat transigere, tenuit Bar. in ea. l. transigere, num. 14. & sequ. Et hanc dicunt esse communiter scribentes ibi, & in specie Purpu. nu. 110. Don Ant. de Padilla. in ea. l. transigere, nume. 104. Boss. in titu. de furtis, post nu. 58. Militat enim etiam in illis ratio prædicta, ne scilicet delicta impunita remaneant.

Pone modo, quòd pro crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, puta homicidio, ex statuto imposita sit pœna pecuniaria, nūquid eo casu poterit super tali crimine transigi, vel pacisci? Respon. quòd non, & est communis opin. Doctorum, vt ait Alber. in secūda parte statutorum, quæstio. 124. Ana. in ca. primo, post nume. 22. versicu. Quid autem si pœna de collusio. deteg. Gregor. quem refert Don Anto. de Padilla, in d. l. transigere, post numero 66. Magis enim attenditur pœna statuti, quam natura criminis, & ex quo recessum est à iure communi in impositione pęnę, videtur etiam recessum ab omnibus, quæ veniunt ex genere pęnæ. Faciunt quæ dixi supra quęst. 32. versiculo, Dictum est. An autem valeat tale statutum imponens pœnā pecuniariam pro homicidio, dixi supra hoc eod. lib. §. Homicidium, versiculo, Sed nunquid.

Ab hac tamen regula excipitur crimen falsi, nam quamuis pro eo de iure cōmuni non imponatur pœna mortis, vt dixi supra hoc eod. lib. §. Falsum, versi. Sed quęro licitum est tamen pro eo transigere, vt est tex. in d. l. transigere. Et ratio est, quia nullum crimen est, quod maiorem infamiam irroget, quam crimen falsi, & ideo eius pœna, quæ est honoris iactura, tam grauis, pœnæ sanguinis æquiparatur, Et hanc rationem dicunt esse communē scribentes in d. l. transigere, & in specie Roma. num. 7. & Cu t. Sen. num. 27. & alii, quos refert Don Anton. de Padilla. ibid. post nume. 111.

Vnum autem volo vt scias in hoc proposito, quod si statutū prohibeat fieri pacem pro aliquo delicto, non poterit fieri pax neque cum principali delinquēte, neque cum eo, qui mandauit ipsum delictū cōmitti, Et ita communiter obseruatur vt dicit Gandi. in tit. de transact. & pactis in fi. quem refert Villalpan. in repet. l. 22. c. 66. nu. 9. idem enim iudicandum videtur de mandante, quod de ipso principali delinquente, circa quod tamen videnda sunt ea, quæ dixi infra quæst. 89. in princ. & versi. Sed quæro.

Scias etiā, quod in casibus, in quibus non est licitum transigere, neque etiam licet gratuito pacisci, Et hæc est magis cōmunis sententia, vt attestatur Don Ant. de Padilla in dicta l. transigere, num. 108. Villalpand. in repetit. d. l. 22. capi. 18. numero 3.

Visum est, de quibus criminibus licitum sit transigere, videamus nunc, ad quas psonas spectet ius faciēdæ pacis seu remissionis, Et si quidem extat ille, qui offensus est, proculdubio ad eū pertinet offensam remittere, si vero ille mortuus est tunc ad eius proximiores spectat pacem facere,

facere,eo.s. ordine,vt qui præfertur in accusatione, pariter præferatur in remissione facienda. Quis autem præferatur in ac cusatione, dixi supra q. 15. vers. Successiuè quæro.

Quæro nunquid pater possit facere remissionē pro iniuria facta filio? Respō. q̄ sic,ita tenet Bar. in l.sed si vnius.§.filiofa mi. nume 2. ff. de iniur. & est communis conclusio,vt dicit Boer.deci.120. nu.1.& seq. quem refert Menchiaca controuersi. illustr.cap.15.nu.8. Villalpand. super l. 22.cap.26.numero 1.in fi. Plaza lib.1.de lictorum c. 6.post num.21. Arrius.in l.1. C.de bo.mater. fol. 586. nam ex iniuria facta filio magis videt̄ offendi pater, quā filius,& hoc etiā inuito, filio, Et ita in facti contingentia iudicauit curia Tholos. teste Aufrer.decis.261. Hanc tamen conclusionem aliqui limitant, vt non procedat,quando iniuria facta esset à coniūcta persona,vt scilicet illam non possit pater inuito filio remittere, Et hanc dicit esse communem limitationem Arrius in loco præallegato.fol.587.licèt illam non sequatur. Et re vera quidquid sit de iure. Senatus non seruat hanc conclusionem,sed indistinctè vult,quod in remissione iniuriæ interueniat consensus vtriusque,scilicet filii,qui iniuriam accepit, & eius patris.Bene verum est, quòd quando nō interueniunt cædes, neque vulnera,solet approbari remissio facta a patre, sine filio, qui est offensus,& ita vidi seruari in gratia cuiusdā Bapt.Righetti. 5. Aug. 1551. P.N. Hæc autem omnia intellige, vt procedant in filio,qui sit in patris potestate, constitutus sed si esset emancipatus,sufficit ab eo remissionem habere, etiam sine patris interuentu, Et ita conclusum fuit per senatum in approbatione gratiæ, cuiusdam Francischini Bassi, 6. Octobris. 1557. P.N.

Præterea quæro,nunquid prælatus possit remittere iniuram factam ecclesiæ? Respon. quod non,& ita tenet glos. in ca.1. in verbo punire,de pœnis in sexto, & est communis opi. vt dicit Boer. in d.decisi. 120.nume.5. prout illum refert Plaza, in loco præallegato,numero 21.Hoc tamen intellige, vt scilicet non possit Episcopus c solus illam remittere, sed bene potest cū consensu capituli,& ita tenuit glos. in ca. contingit,in glo. 1.de senten. excommu. Et hanc esse communem opi. attestatur, Fely.in eo.cap.contingit, numero 8. prout illum refert Foller. in pract.crim.cano. fol.52.num.58.

Sed quid dicēdum in blasphemia, per quā diuina Maiestas offenditur,ad quem spectabit facere remissionem? Respō. Doctores videntur concludere, quod spectet ad Episcopum,sed quid sit de iure, apud nos seruatur, quo non requiratur remissio,Cum enim solus Deus sit offensus,ipse pœnitenti semper remittit. Et ita rescripsit Senatus iudici maleficiorum Papiæ.10.Maii 1559.P. N. Idem etiam seruat Senatus in casib. in quib. solus Princeps ostenditur,prout in sfrosatione bladorum, Cum enim princeps ipse indulgeat, nō est alterius remissio requirenda, Idemque in his,qui deferunt sal.in dominio. Bene verum est, quod si princeps alicui locasset vectigal salis,eo casu requireretur remissio conductorum ipsius vectigalis,de quorū interesse principaliter agi videtur,& ita in facti contingentia cōclusum fuit in Senatu,in gratia cuiusdā Petrini Banchi sfrosatoris salis, vltimo Septemb.1557.P.N.

Vlterius q̄ro, pone quod fuit interfectus monachus, qui reliquit filium, quē ante monachatū legitime susceperat, nū quid spectabit ius faciendæ remissionis, Abbati monasterii, an autem filio ipsius monachi? Respond. In hoc fuerunt variæ doctorū sententiæ,nam aliqui tenuerūt, quod filius præferatur monasterio. & ita consuluit Feder.de Senis.consilio 174.Et hanc opin.dicit esse magis communem, Boer.decis.121.præsertim,num. 9.quem refert Plaza.in d.c.6.num.18.& c.42.nu. 16.& Carauita super 275. ritu magnæ curiæ circa fin. Aliqui vero tenuerūt contrarium,scilicet quod remissio spectet ad monasterium,& non ad filium, Et hanc dicit esse magis communem Alcia.in l.4.§. Cato,num.175.ff.de verb.obli. quem refert Don Ant.de Padilla in d. l. trāsigere. num.38.C.de transactio. Ego vero in hac Doctorum varietate, aliquando sic dice-

bam,

bam, quòd, Aut apparet iniuriam factam fuisse monacho intuitu ecclesiæ, vel monasterii, & debet præferri monasteriũ. Aut apparet, quòd facta fuit intuitu personæ ipsius monachi, & filius est præferendus, Aut sumus in dubio, & tunc ad vtrunque spectat. Tutius est tamen (si potes) vt semper habeas remissionẽ ab vtroq;, & cessabit omnis difficultas, nã vt reperio in facti contingentia iudicatum fuisse per parlamentum Burdegalense, vterq; & filius, & abbas admittũtur ad accusandum pro suo interesse, meritò ab vtroque debet haberi remissio, & de illo Arresto mentionẽ facit Papo. lib. 24. ti. 2. Arresto 4. Scias tamen, quòd si ille, qui est offensus, nõ esset professus religionem, eo casu non spectaret ad monasterium facere pacem pro iniuria ei illata, & ita fuit declaratum per senatum in approbatione gratiæ cuiusdam nobilis, qui vulnerauerat coquum monasterii Carmelitarum, quæ fuit admissa cũ remissione ipsius tantùm, & dictum non requiri consensum prioris, nec monasterii, comperto quòd non erat professus. 12. Maii 1558. P. N.

Scias autem in hoc proposito, in quo incidit mentio de filiis monachorum, ꝙ Senatus nõ admittit remissiones factas à filiis spuriis, & ita declarauit in causa cuiusdam Margaritæ Balassi de Creula, nono Decembris 1559. P. N. Et licèt quibusdam videretur, quòd eo casu de iure fuissent admittendi, ex quo agebatur de homicidio commisso in personã eorum matris, cuius respectu habentur pro filiis, & eis competit ius accusandi, iuxta ea, quæ dixi supra quæst. 14. ver. Quæro an filii. & supra lib. 2. §. filius. Nihilominus cum (ni fallor) essent suscepti ex coitu damnato, & à lege punibili, non fuit eorum remissio per senatum admissa. Sed circunscripta obseruantia senatus, fortè contrarium esset de iure dicendum, scilicet quòd imò filii naturales, & spurii possint pacem facere pro offensis factis eorum matribus, & etiam patribus, quando sunt certi. Et ita videntur concludere communiter Doctores, vt attestatur Petr. Bellus de re milita. folio 139. nu. 64.

Quæro, an tutor possit facere pacẽ nomine pupilli pro offensa facta defuncto vel etiam ipsi pupillo? Respond. Si pupillus sit maior infante, & in ipsa pace interuenerat, nulla est difficultas, Nam certum est, quòd pupillus maior infante potest cum auctoritate tutoris pacem facere & in hoc omnes concordant, vt dicit Nellus de bannitis, in tertia parte, secũdi tẽporis. quæst. 32. Brun in lib. de constit. in verbo, Pax. versi. Item quæritur. Si verò est infans, pariter videtur expeditum, quòd neque ipse solus, neque cũ tutore potest pacem facere. Et ita communiter concluditur, vt dicit Carauita sup 275. ritu magnæ curiæ. nu. 19. Et dicit Crot. in prima repetit. §. Cato. nume. 167. quòd in hoc omnes concordat. Idem dicit Brun. in loco præallegato. Et hoc idem ante eos dixit Nellus in d. quæst. 32. Punctus est. an solus tutor pro eo pacem facere possit, & in hoc aliqui dixerunt, quòd quãdo delictum nõ est clarum, neque notorium, puta quia non sit certus homicida, potest tutor facere pacem pro pupillo. Si verò certus est homicida, & clarũ delictum, eo casu nõ potest, & fuit opinio Guid. de Suza. quam dicit esse cõmunem Brunus in loco præallegato. Sed certè hæc opinio communiter non tenetur, vt dicit Io. de Amicis consi. 88. post nume. 4. Alii itaque dixerunt, quòd, Aut remissio est damnosa pupillo, puta qa sit in dedecus ipsius pupilli, vel familiæ suæ, & non valet, Aut verò remissio est vtilis pupillo, puta qa fortè eius aduersarius est potens, & tunc valet. Et hanc dicit esse communem opinionem Nellus in d. q. 32. Alex. in l. pactum curatoris. nu. 7. C. de pactis. prout illum refert Villalpan. super l. 22. c. 29. nu. 5. & Plaza lib. 1. delictorum. cap. 45. nume. 6. & seq. Cur. Iunior in ea. l. pactum curatoris. nume. 17. Crottus in prima repetitio. §. Cato nume. 169. Et dicit Carauita in loco præallegato, post nu. 19. quòd ita communiter concluditur. Et ita in facti contingentia consuluit Abb. consi. 108. libro 2. vbi etiam nu. 3. attestatur communem opi. esse, quòd in huiusmodi pace per pupillũ facienda non requiritur iudicis decretũ, & illum refert Don Ant. de Padilla in d. l. transigere. num. 64. In hoc Duca

vt indistinctè admittitur pax facta à tutore pro pupillo, absq; alia causæ cognitione, vt etiam attestatur Boss. in ti. de pace. nu. 14. Bene quando pupillus est maior infante, requiritur quòd & ipse in contractu pacis interueniat, & hoc sæpe declarauit senatus, & in specie 2. Septemb 1557. in causa cuiusdam Ioã. Marię Mazolatii. P. N. Hæc tamẽ, quæ de tutore dicta sunt, intellige vt procedant in tutore generali, qui fideiubeat, & inuentarium conficiat, & cætera faciat, quæ de iure requiruntur, non autẽ in tutore speciali. Et licèt aliàs remissiones factæ p tutores speciales fuerint quandoque in senatu habitæ pro legitimis, put reperio in approbatione gratiæ cuiusdam Dominici Ferrarii seruatũ fuisse duodecimo Iunii 1548. nouissimè tamen die 8. Aprilis 1559. P. N conclusum fuit in causa cuiusdam Darii Carenzoni, quòd non erant admittendæ huiusmodi remissiones factæ à tutoribus specialibus, & ita postea (ni fallor) semper fuit obseruatum.

Sed an procurator habens ad offenso mandatum cum libera, & generali administratione poterit pacem facere cum offendente? Respond. quòd non, sed requiritur, quòd habet speciale mandatum, ita tenuit Specu. in rubrica, de treuga, & pace. numero quarto, & ita seruatur, vt attestatur Nellus de bannitis, in tertia parte, secũdi temporis. quæstio. 37. quem refert Villalpan. in repetitio. l. 22. capit. 67. numero primo. Nam in mandato cum libera nunquam veniunt ea, quę verisimiliter constituens non concessisset, qualis est remissio debiti liquidi, quæ donationi ęquiparatur.

Quæro pone, quòd aliquis fuit læthaliter vulneratus, & ad instantiam amicorum, vel aliter fecit pacem cum ipso vulnerante, deinde mortuus est, nunquid hęc pax proderit delinquenti? Respond. Aut statutum simpliciter loquitur puta quòd, habens pacem mitior puniatur, & tũc loquendo de iure potest quis habere pacem ab ipsomet vulnerato de eius morte, vbi sequatur, & talis remissio ei proderit secũdum Bartol. in l. damni. § Sabini. nume. primo. in fine. de damno infec. quamuis illum in contrarium referat Boss. in titulo de pace, nume. 13. vbi etiam refert Roman. in §. Cato attestantem, quòd opin. Barto. est communis, qui tamen in libro meo hoc nõ dicit. Sed certè quidquid sit de iure communi, consuetudo hoc nõ approbat, vt attestatur Alciat. consilio 477. numero primo, & ita quotidie videmus in senatu obseruari, quòd scilicet tales remissiones habitæ ab occisis non attendũtur, vt etiam attestatur Boss. in loco pręallegato. Et id expresse declarauit senatus casu cuiusdam Baptistæ Ildæ Opilionis. 25. Febr. 1545. P. N. & idem rescripsit prætori Papiæ 3. Iulii 1559. P. N. Aut verò statutum requirit, quòd pax habeatur ab hęrede, & tunc proculdubio nõ prodest pax habita à defundo, & ita tenet Barto. in d. §. Sabini, num. 2. Et dicit Roma. in d. §. Sabini. nume. 2. in fi. quòd hanc opinionem Bar. sequuntur communiter Doctores, quem refert Augusti. ad Angelum. de malefi. in verbo, Comparent dicti, & produxerunt instrumentum pacis nume. 6. in fine. & Crottus in prima repe. §. Cato. num. 161. & hæc opinio proculdubio est tenenda, præsertim stante consuetudine, de qua statim dixi.

Vnum tamẽ scias in hoc proposito, quod etiam de iure loquendo, si quis aliquem vulnerauit, & ille ei pacem fecerit de illis vulneribus, si deinde mors sequatur, talis pax facta pro vulneribus, non potest in casu mortis, & hæc est communis opinio, vt attestatur Gand. in titu. de malefi. nu. 15. quem refert Don Ant. de Padilla in l. transigere. nu. 28. C. de transa. Villalpand. super l. 22. c. 56. nu. 4.

Contingit etiam aliquando, quod maritus interficit vxorem, quæro, nunquid proderit illi pax habita à filiis communibus ipsius vxoricidæ, & vxoris occisæ? Respond. Boss. in titu. de pace. nume. 21. refert quòd hic casus de facto contingat, & quòd senatus reddebat se valde difficilem in approbatione huiusmodi pacis. Quin imò ego reperio, quòd in facti contingentia senatus expressę reiecit gratiam, quam obtinuerat quidam Georgius Barata vxoricida à filiis communibus, eorumq; tutoribus specialibus, nisi haberet pacem à

fratribus,

fratribus, & attinentibus ipsius vxoris occisæ, quinto Decembris 1547. P. N. Reperio tamen, quòd è conuerso fuit approbata gratia cuiusdam Doninæ de Cabianis, quæ maritum in rixa interfecerat, habita remissione tantummodo à filiis. 18. Iunii 1555. A. C. fortè quia non militat ratio metus reuerentialis in matre, prout in patre.

Quæro nunc, pone quòd offensus reliquit filium, qui nõ vult esse hæres patris, nunquid iste filius faciat pacem, valebit? Respon. quòd sic, ita dicit Barto. in l. si filius qui patri. nu 8. ff. de vulg. & est communis opinio, vt attestatur Ias. in d. l. si filius qui patri. nu. 21. quem refert Villalpan. super l. 22. ca. 41. post nu. 7. Boer. deci. 121. nu. 4 in fi. quem refert Don Ant. de Padilla in d. l. transigere. num. 62. C. de transac. Crottus in l. repe. §. Cato. nume. 150. Hippol. Riminal. in l. qui se patris. nu 82. C. vnde lib. nam re vera ius faciendi pacem non est hæreditarium, vt dicit Bar. in d. §. Sabini. nu. 2. in fin. & communiter tenetur, teste Ruino in rep. §. Cato. post nu. 102. In hoc Ducatu plerunq; fuit seruatum contrarium, vt. s. non admitteretur remissio habita ab hærede sanguinis nisi etiã habita esset pax ab hærede bonorum. Ego verò dicebam, ꝙ vbi appareret de alio hærede bonorum, vtique bonum esset ꝙ etiam ab eo pax haberetur, sed vbi non appareret, satis esse deberet remissio habita ab hęrede sanguinis, & ita de anno 1561. 27 Septem. P. N. fuit cõclusum, ꝙ approbaretur gratia cuiusdam Iosephi Farinæ, qui habebat pacem ab hærede sanguinis, qui non dicebat se hæredem bonorum, fuit tamen apposita conditio, ꝙ si aliquando appareret hæres bonorum, teneretur Farina ab eo legitimam remissionem termino duorum mẽsium obtinere aliàs gratia esset nulla &c.

Sed hic incidenter quæro, nunquid si filius faciat pacem pro offensa illata patri suo defuncto, videatur ex hoc adire eius hæreditatem? Respond. Aliqui dicunt, ꝙ si pro ipsa pace aliquid recipiat, videtur se facere hęredem. sed certè cõmunis opi. est in contrarium, vt attestatur Nellus de bannitis. in tertia parte, secũdi temporis. quæst. 36. quem refert Don Anton de Padilla in d. l. transigere. num. 63. Brunus in lib. suo de constitu. &c. in verbo, Pax vers. Item quæritur, an ex tali. Ex quo enim iure sanguinis potest filius pacem facere, etiam si non sit hæres bonorum, debet eadẽ ratione pro ipsa pace aliquid posse recipere, absq; eo quòd ex eo censeatur se facere hæredem, nihilominus ad euitandas disputationes quotidie hæredes sanguinis impetrant dispensationes à senatu, vt possint facere remissiones citra ius & nomen hæredis, & senatus illas concedit.

Frequenter solet dubitari, nunquid si offensus decesserit relictis pluribus hæredibus, sit habenda pax ab omnibus hæredibus, an autem sufficiat illam habere ab aliqua, vel saltem à maiori parte hæredũ. Et in hoc quidẽ articulo variæ sunt opiniones inter Doctores, nam Oldr. tenuit quòd sufficiat illam habere ab vno eorũ, sed hæc opinio communiter non tenetur vt dicit Alciat. in d. §. Cato. num. 168. Et illam dicit esse communiter damnatam. Crott. in secunda repeti. §. Cato. post nume. 81. Barto. autem in eod. §. Cato. nume. 33. tenet quòd sufficiat illam habere à maiori parte hæredum, & dicit Boer. decis. 121. post num. tertium, quòd opinionem Bartoli sequuntur communiter Doctores, & illum refert Viuius in libro communium opinionum, fol. 202. ver. Statutum disponens, quòd bannitus nõ possit. Idem dicit Bossius in titulo de pace, nu. 21. Dicit etiam Aretinus in l. pro hęrede. §. fi. post num. 11. ff. de acqui. hære. quòd communiter tenemus sentẽtiam Bart. in d. §. Cato. quem refert Butigella in d. §. Cato. nu. 175. & Bologni. in eod. §. Cato. nume. 199. & Alciat. consil. 477. nume. 2. Hãc etiam opinionem dicit esse communem Crottus in prima repeti. d. §. Cato. nu. 151. vbi enumerat auctoritates, & in secunda repe. num 82. Iacob. Villalpand. in repet. l. 22. c. 52. num 9. Plaza li. primo delictorum c. 46. nu. 7. Io. de Amicis, consil. 88. nu. 6. dicens, ꝙ hæc opinio tanquã magis communis & æquior tenẽda est in iudicando. Multi autem tenuerunt contrariũ, scilicet quòd imò habenda sit pax de necessitate ab omnibus hæredibus, Et

dicit

dicit Feli.in cap.cùm omnes.num.27.de constitu. quòd contra Barto.in hoc com muniter tenetur,quem refert Ias. in d. §. Cato.nu.57.& Alcia. in eo.§. Cato. post nume.172.& Soci.Iun.in eod.§.Cato.nu mero 273.Ita etiam communiter teneri attestatur Io.Arno.dialogo 14.fuit inter fectus. Hãc etiam dicit esse communem opinionem Ripa in d.§. Cato.num. 103. quem refert Pet. Bellus de re militari. folio 137.nu.54.Alcia.in l.in vsu.ff.de ver bo.sig.vbi dicit,quòd hoc frequentius re ceptum videtur. Didacus libro primo, resolutionem c.13.post nu.8.versi.Quartò hinc.vbi ait,quòd ita aduersus Barto. fre quentiore calculo receptũ est. Menchiaca controuers. vsu frequentium.c.30.numero 39. Et hæc opinio mihi semper magis placuit,nisi enim omnes remittãt,nõ videtur sublatus rãcor,& odium inter offendentem,& hæredes offensi, quod vide tur statuentes principaliter considerasse, præterea cùm quilibet hæredum pro sua portione repræsentet personam defuncti, vtique ad hoc vt dicatur plena remissio, debent omnes in ea interuenire, & ita in hoc Ducatu seruatur. Hæc autem conclusio multo magis procederet, vbi statutũ requireret, quod pax haberetur concorditer, siue vnanimiter ab heredibus,nam eo casu proculdubio requireretur, quòd omnes consentirent nemine discrepante, & ita cõmuniter concluditur, vt dicit Clau. in d §.Cato.nu.43.

Sed quid si inter hæredes relictos à defuncto reperiatur vna fœmina, nunquid etiam ab illa erit habenda pax? Respond. Ang.in d.§.Cato. post nu.18. videtur tenuisse quòd non,quia(vt ipse ait)fœmina non potest leuare faydam, idest inimicitiam,& sic manualiter prosequi vindictã ergo neque debet posse pacem facere. Sed contrarium communiter tenetur, vt atte statur Ripa.in eo.§. Cato.num.105. Pet. Bellus de re mili.fol.138.nu.58.nam mu lieri permittitur accusare, vbi suam, vel suorum iniuriam prosequitur, vt dixi supra q.14.vers.Præterea dixi meritò poterit etiam pacem facere,& ita apud nos in distinctè obseruatur,& senatus expresse re iecit gratiam cuiusdã Galeazii Docii, ex eo,quòd non habebat remissionem à filiabus defuncti.18.Ian.1547.P.N.Bene verum est, quòd si filiæ essent exclusæ à suc cessione per statutum,quia dotatæ,vel hu iusmodi,non requiritur earum remissio, & ita dictum fuit in approbatione gratię cuiusdam Bernardini Caprioli. 24. Febr. 1557.P.N.& in gratia cuiusdam Io.Caua gnæ.28.Febr.1556.P.N.Pariter etiam si filia fęmina nõ fuisset instituta hęres, sed tãtummodo relictum ei legatum, & habita esset pax ab hæredibus testamentariis, qui etiam essent hæredes sanguinis,senatus censuit in casu cuiusdam Bernardini Putei illam sufficere.10.Ian.1559.

Sed qd si nullus,adsit hæres,à quo pax haberi possit? Respõ. Solet hoc casu senatus approbare literas gratiæ,apposita con ditione, vt si aliquis hæres apparuerit,teneatur ille,cui conceditur gratia, intra aliquem terminum,puta vnius mẽsis,habere pacem ab ipso,aliàs &c.Et ita etiam fecit obseruari senatus tempore decreti gra tiosi conditi de anno 1554.in casu cuius dam Michaelis Mantuani.21.Nouemb. 1554.A.C.licèt deinde conclusum fuerit per senatum.4.Augusti 1559.P.N. quòd illi,qui propter defectũ hæredum admittuntur ad gratiam sine remissione partis, debeant impetrare gratiam particularem & nõ admittãtur amplius ad beneficium decreti gratiosi,& est(iudicio meo) longè tutius,nã tempore decreti gratiosi declarationes fiunt per iudices inferiores, qui non ad omnia diligenter aduertunt, prout facit senatus,coram quo præsentantur gratiæ particulares. Pariter etiam si offen sus sit forensis,& absens. ita quòd ignore tur vbi sit,solet approbari gratia cum cõditione,quòd si comparuerit in dominio, teneatur offendens termino duorum mẽsium habere ab eo pacem,aliàs &c. Et ita tempore eiusdem decreti gratiosi seruauit senatus in casu cuiusdam Annibalis Boletti.3.Decembris 1554.

Dictum est ad quas personas pertineat ius faciendæ pacis.Quæro nunc,nunquid pax possit fieri absenti,ita vt cum effectu valeat? Respond. quòd non,nisi in ipsa pace interueniat aliquis,qui pro ipso absente recipiat,ita tenet Bal.in l. 2. nu. 4.

C.de

C. de libert. & eorum liberis, & ita se habet magis communis opin. vt dicit Alc. consi. 131. nume. 9. libro 4. Aret. in d. §. Cato. in vltimis verbis, quamuis illum referat contrarium attestari Villalob. in sua collecta communium opinio. in litera P, numero 56. Et hæc opin. iudicio meo est æquior, & etiam verior. Cæterum in practica seruatur, quod huiusmodi remissiones fiunt notario stipulanti nomine omnium, quorũ interest, Et sic cessat omnis difficultas, valet enim pax, ita cõtracta, & prodest cuicunque eius beneficio vti volẽti perinde acsi esset in ipso contractu specialiter nominatus, Et ita declarauit Senatus in causa Lucii Maynardi. 19. Decẽbris 1560. Hæc tamen intellige, vt procedant in pace, seu remissione solemni, quæ fit ad effectum, vt prosit etiam in foro iudiciali, non autẽ de ea, quæ fit in foro pænitentiali, nam illa secundum omnes potest fieri sacerdoti, vel etiã alteri cuilibet tertio, etiam si nemo sit, qui pro absente recipiat.

Quæro mõ, si facta sit simpliciter pax pro iniuria, vulnere, vel morte, nunqid censebitur etiam facta remissio interesse pecuniarii respectu damnorum, & expensarum? Respond. quòd non, ita tenet glo. in §. fin. in verbo, Non reuocauerunt, institu. de iniur. quam ita intelligunt, & sequuntur communiter scribentes, vt dicit Ioan. de Amicis consi. 88. nume. 14. Hãc etiam dicit esse cõmunem opin. Didacus lib. 2 resolutionum, capit. 10. post nume. 6. versi. Quarto eodem. Villalpand. super l. 22. c. 57. num. 4. Plaza lib. 1. delictorum capi. 6. nume. 40. In dubio enim censetur propter æternam salutem solum rancorem animi remisisse, non autem damna, quorum refectionem licite petere, & consequi potest.

Sed in proposito quæro, quid si facta sit remissio iniuriæ, siue offensæ in foro conscientiæ, nunquid propterea censebitur, sublatum ius accusandi? Respond quòd non, & est communis opi. vt dicit Alc. in l. si sibi decem. §. quædam, nume. 1. ff. de pac. quem refert Didacus lib. 2. resolutionum. c. 10. post nu. 6. versi. Tertio vt constat & Prac. conradi. fol 411. nu. 32. Aug. ad Ange. de malef. in verbo, Comparent, & produxerunt instrumentum pacis, numero 27. quem refert Pract. Conradi, folio 411. numero 33. Ias. in d. §. quædam, numero 2. & sequen. Igneus in l. Diuus, numero 25. & seq. ff. ad Sylle. Petr. Bellus de re milit. fol. 148. numero 127. Plaza, in d. cap. 6. post numero 40. Et est ratio, quia (vt dixi) non tenetur quis ex præcepto Euangelico remittere nisi rancorem & odium.

Adde, quòd etiam si quis ostendat, vel probet se restituisse rem ablatam, vel satis fecisse pro damnis, vel soluisse pœnam pecuniariam, in qua fuerat cõdemnatus versus partem, non propterea talis restitutio solutio, vel satisfactio prodest volenti impetrare gratiam sine parte remissione, pro pœna corporali, vel exilio, in quo est condemnatus, sed opus est præcise remissione partis, Et ita decisum fuit per Senatum in facti contingentia in quodam Nicolao Forbecano, qui fuerat pro homicidio, condemnatus ad triremes per triennium, & in scutis 50. versus partem, nam cum in approbatione gratiæ triremium produxisset instrumẽtum solutionis scutorũ 50. factæ patri ipsius interfecti, fuit reiecte gratia, & opus fuit illi habere ab eo plenam pacem, & remissionem, qua habita, fuit deinde gratia approbata 10. Decembris 1560. A. C. quod nota, quia multi falluntur credentes contrarium.

Et aduerte, quia non modo ipse principalis homicida nõ admittitur ad gratiã sine remissione partis, sed neque etiam ille, qui pro simplici auxilio ad homicidiũ, sit cõdemnatus in pœnam pecuniariam, si velit ab ipsa pœna gratiam reportare, prout sæpe fit tempore, quo publicãtur decreta gratiosa, Et ita rescripsit Senatus iudici maleficiorum Papiæ 10. Maii, 1559. P. N.

Scias etiam, quòd Senatus nõ solet admittere probationẽ pacis nisi per publicum instrumentum, & vidi plerunque repulsam dari, his qui volebãt illam probare per testes, vel per fides subscriptas etiã à personis fide dignis. Si tamen Senator & fiscalis attestarentur pacem coram se factam, & delictũ nõ esset valde graue, forte admit

admitteretur, prout in facti cõtingentia admissa fuit gratia, cuiusdam Io. Angeli Cardani, qui insolenter se gesserat, cum quodam doctore, qui iniuriam verbo remiserat me præsente & vno ex fiscalibus, nam nobis id attestantibus fuit gratia approbata 3. Octob. 1559. P. N.

Pro complemento huius materiæ quæro nunquid iudex seu officialis regẽs prouinciam possit cogere offensum, vt iniuriam remittat, & pacem faciat cum offendente? Respon quod non, ita tenet Bald. in l. prima. §. quies, num. 2. ff. de off. præfecti vrbi, & est communis opi. vt attestatur Marsil. consi. 98. nume. 6. Aequitatis enim ratio non patitur, vt quis cogatur inuitus offensam remittere præterquam in foro pœnitentiali. Debet ergo iudex suadere, non cogere subditos, vt pacem faciant. Vide quæ dixi supra, libro secundo, §. iudex.

Quæstio. LI.

SVMMARIVM.

Vbi reus exhibet gratiam sibi à principe concessam, non est vlterius molestandus.

Princeps supremus, potest pœnas delictorum remittere, tam corporales, quã pecuniarias, etiam post sententias in iudicatum transactas, vers. Et hæc quidem.

Potest etiã pro bono pacis remittere iniurias, & damna singularium personarũ, absque earum consensu, versiculo. Adde quod.

Regulariter princeps non concedit gratiã delictorum, nisi præuia partis remissione, ibidem.

Ille, cui princeps dicit, Facio tibi gratiam pro delicto, an recuperet bona, versic. Quæro nunquid.

Et an recuperet etiam bona alienata, vers. Item quæro.

Et an recuperet etiam fructus, vers. Quæro etiam.

Et an hæreditatem alteri delatam, versic. Sed quæro.

In impetratione gratiæ exprimenda sunt ea omnia quæ principem ab ipsius gratiæ concessione retrahere potuissent, versic. Debes autem.

Gratiæ à principe concessæ debent a Senatu approbari, versi. Et quia.

Decreta gratiosa an trahantur ad delicta futura, versi. Successiue quæro.

Et an ad delicta commissa, sub spe decreti, versi. Fortius dico.

Et an comprehendant condemnatos pro crimine falsi, versi. In huiusmodi.

Et an prosint carceratis, versiculo, Scias etiam.

ALIA est defensio, cũ reus proponit delictũ sibi a principe remissum fuisse, Sciendum est enim, quod potest supremus princeps, pœnas delictorum delinquentis remittere, & indulgere, vt dicit glos. secunda, in verbo, Concedi. C. de in ius vocan. quæ est communiter ab omnibus approbata, vt dicit Paris. consilio primo, nu. 1. li. 4.

Et hæc quidem cõclusio generaliter intelligẽda ẽ, vt scilicet possit princeps omnes pœnas remittere tam corporales, quã pecuniarias, etiam per sententiam, & condemnationem inflictas, etiam si talis sententia in rem iudicatam transiuerit, & ita firmant omnes indifferenter, vt dicit Parit. in d. consi. 1. nu. 59. Et dixi, quod potest princeps, quia ad ipsum solũ spectat gratias facere delictorum, licet de facto, vel de consuetudine barones seruent contrarium, vt dicit Iacob. de Beluis. in pract. crim. in titu. de sent. crimi. numero 10. in fi. Bald. in l. seruos. C. ad l. Iul. de vi publi. quẽ refert Boss. in d. tit. de remed. ex sola clem. nume. 51. In hoc tamen Ducatu barones vel feudatarii non possunt gratias delictorum concedere, nisi id eis specialiter concessum fuerit in eorum inuestitura, prout aliquibus criminibus exceptis fuit concessum Ducibus Farnesis, quãdo fuit infeudata ciuitas Nouariæ per Carolum V. Cæs.

Adde, ꝙ pro bono pacis, potest etiam princeps remittere iniurias, & damna singula

singulatium personarum, nec eorum consensus requiritur, & est conclusio communis, à qua nullus discrepat, vt dicit Deci. cons. 520. num. 4. quem refert Pet. Bellus de re milita. fol. 130. num. 20. Menchiaca controuer. illustr. c. quarto. nu. 11. Quod intellige vt procedat, si id specialiter, & expresse dictũ sit. Cæterùm in dubio non censetur princeps velle iuri priuatorum præiudicare, prout in facti contingentia consuluit Ruin. cons. 60. lib. 5. Quinimò in hoc Ducatu non solet concedi gratia, nisi iis, qui habent remissionem à parte ostensa, secundum communem obseruantiam, & consuetudinem huius prouinciç, vt etiam attestatur Boss. in tit. de pace. in primis verbis. & in tit. de remediis ex sola clem. nume. 24. vbi subdit hoc locum habere non modo in offensionibus factis in personam, vt est homicidium, vulnus, & similia, sed etiam in offensionibus factis in rebus, vt est furtum, robaria, & huiusmodi. Et quòd hæc practica semper fuit obseruata in hoc Ducatu, neque admitteretur per senatum talis gratia, dato quòd princeps in ipsa expresse reseruaret ius ipsius partis offensæ, prout etiam obseruari in regno Neapol. attestatur Grammat. super constitu. Regni, fol. 153. de concordia partis, post nu. 4. vbi dicit fuisse per consi. Neapol. reuocatam quandam compositionem factam per quendam D. Moysem parte non concordata, & quòd non fuit mirum, quòd ille D. Moyses in hoc errauerit, quia (vt ipse dicit) erat senex centum annorum. Reperio tamen, quòd hæc regula quandoq; etiam fuit alterata, nam semel fuit approbata per senatum gratia concessa cap. Nicolao Sicio pro quatuor homicidiis non habita remissione partis, & postea de anno 1556. 4. Febr. fuit etiam approbata gratia alterius Io. Antonii Louatelli, qui in iisdem homicidiis interuenerat, nulla pariter habita partis remissione. Verum est quòd tales gratiæ fuerant concessæ ab ipsomet Imperatore ex certa scientia, & fortè aderat etiam secunda iussio, & homicidia (ni fallor) fuerãt patrata in exteros, Reperio etiam, quòd cùm quidam medicus fuisset priuatus dignitate doctoratus, & præterea iussus exulare à Ducatu arbitrio principis, eo quia fuisset ablocutus de Barone Sysnech, fuit deinde receptus in gratiam, ipso barone mortuo, absque remissione ipsius, neque hæredum, & gratia per senatum approbata 18. Octobris 1558. P. N. Et potuit fortè princeps, & senatus facilius ad id moueri, ex eo ꝙ ipsius hæredes in partibus valde remotis habitarent, & delictum nõ esset atrox. Cæterum ego semper vidi seruari pro lege, quòd gratiæ concessæ sine partis remissione non approbantur per senatum, prout ẽt seruari in Regno Neapol. attestatur Grammat. voto 35. nu. 8. in fi. subdẽs quòd princeps aliter faciens, mortaliter peccaret, & refert ibi fuisse vltimo supplicio affectum quendam, qui se composuerat pro quibusdam homicidiis pro quibus non habebat partium remissiones, & contra eum, qui obtinuerat gratiam nõ habita remissione partis, consuluit idem Grammat. consi. crimi. 34. Reperio autem, quòd senatus aliquãdo eos, ꝗ se constituerant pro approbatione literarum gratiæ, & exhibebant remissiones minus legitimas, fecit è carceribus dimitti, vt seruatum fuit in quodam Christophoro Pilono. 17. Maii 1542. P. N. Aliquando etiam vidi de eis sumi vltimum supplicium, prout factum fuit de Antonio Lossa. 3. Ianuarii 1558. A. C. Sed in casu Lossæ fuerat etiam probatum, quòd pax fuerat ab hæredibus occisi extorta ꝑ vim, & metum, & erat etiam malæ vocis & famæ. Sunt tamen aliqui casus, in quibus non requiritur remissio partis, quos declarauit senatus tempore, quo ego iussu Illustrissimi Ducis Suessæ tunc Regii locumtenentis in hoc Ducatu compilaui decretum gratiosum conditum ob pacem initam inter Serenissimum Regẽ nostrum. & Christianissimum Regem Francorum, & qui sunt hi, qui sequuntur, Simplex insultus de quo etiam extant literæ vltimo Maii 1559. P. N. in casu Antonii Mariæ Mirabilis, prima euaginatio, & prouocatio, & delatio armorum prohibitorũ, nisi vulnus interuenerit, aut percussio animo deliberato illata, & de his etiã extant literæ. 30. Martii 1543. P. N. Et hoc dato etiam, quòd cũ prima euaginatione,

tione interuenisse ictus, modò non esset secutum vulnus,& ita declarauit senatus in causa Baptistæ Negroli, primo Decembris 1554. A. C. Sed hæc omnia intellige vt procedant, quando non interuenit animus deliberatus, nam vbicunque animus deliberatus interuenit, semper est necessaria partis remissio, licèt nihil mali secutum fuerit, & ita rescripsit senatus prætori domus Ossulæ 19. Iulii 1559. P. N. subdens, quòd illi, qui mandant homicidia patrari, quamuis patrata non fuerint & illi, qui sclopum cum animi deliberatione disploserant, licèt non vulnerassent non erant sine partis remissione ad gratiam generalem admittendi. Et hæc omnia nota, quia quotidie contingunt in practica. Si tamen quis dederit alapam alicui requiritur remissio, & ita declarauit senatus in casu Nicolai Gallerati. 17. Nouemb. 1554.

Scias autem, quòd huiusmodi gratiæ solent à principibus duobus modis cōcedi. Primo quidem, quando princeps alicui facit pro delicto specialem remissionē siue indulgentiam delicti, & hæ apud nos appellantur literæ gratiæ. Secundo, quando princeps ex aliqua causa, puta pacis initæ, aut ducendæ vxoris, aut natiuitate primogeniti, aut in ingressu possessionis alicuius regni, vel prouinciæ facit gratiā generalem, & hoc apud nos appellatur decretum gratiosum.

Quæro, nunquid si princeps dicat alicui, Facio tibi gratiam pro delicto, dicatur ille plenè restitutus? Respond. quod sic, & consequenter recuperat etiam bona secundum Barto. in l. fin. nume. 11. C. de senten. pas. & est communis opinio, vt dicit Bossius in titu. de remed. ex sola clem. prin. numero 1. & sequen. Et quòd restitutio comprehendat etiam bona, quæ non dum sunt in alium translata, dicit esse cōmunem omnium sententiam Petrus Bellus de re milita. fol. 123. num. 21. Et ideo in hoc Ducatu princeps quando facit gratiam, solet addere quo ad pœnam corporalem tantùm. Crederem tamen, quòd ex quo in hoc Ducatu non solet princeps facere gratias quo ad bona, sed tantùm quo ad personam, dici posset, quòd etiam si hæc verba apposita non fuissent, deberēt censeri omissa per errorem, & haberi pro appositis, nisi in contrarium appareret de mente principis, Et ita superioribus diebus in facti contingentia conclusum fuit in hoc magistratu.

Item quæro, nunquid restitutio, seu gratia in eo casu in quo comprehendit etiam bona, trahatur non modo ad bona existētia penes fiscum, sed etiam ad bona iam per ipsum fiscum alteri donata, seu vendita? Respond. quòd regulariter nō veniunt bona alienata, & est cōmunis opi. vt attestatur Felyn. in cap. inter quatuor, num. 4. de maior. & obed. quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 174. in verbo, Bannitus, seu deportatus, Nellus de bannitis in prima parte tertii temporis, q. 5. Ias. in l. gallus. §. & quid si tantum, nu. 70. & seq. quem refert Plottus in repe. l. si quando, nu. 9. in fin. Boss. in tit. de remed. ex sola clem. princ. post nu. 11. Et secundum hanc opinionem in facti contingentia consuluit Christopho. de Castell. consil. 8. & Natta consil. 471. vbi nu. 1. dicit, quòd omnes illam sequuntur. In dubio enim nō est præsumendum, quòd velit princeps tollere ius tertii, nisi id expresse deposuerit, potest tamen princeps (si velit) ex causa restituere bannitum etiā ad bona in alios alienata, & hæc est communis opinio, vt attestatur Rubeus cons. 153. nume. 6. Et ideo si princeps diceret, quòd bānitus plenissimè restitueretur, ita quòd de banno nihil opponi posset, fortè talis restitutio traheretur etiam ad alienata secundum opinionem quam dicit esse communem Viuius in loco præallegato, quæ tamen mihi nunqā placuit, & apud nos vix posset obtineri, nisi in specie verba restitutionis comprehenderent etiam bona penes tertium existentia. Bene posset ita restitutus (secundum aliquos) recuperare à fisco precium ipsorum bonorum venditorum, & sic quatenus fiscus factus esset locupletior. Et hanc opinionem tenuit Bar. quem Doctores communiter sequuntur, vt attestatur Nellus in d. prima, parte, tertii temporis q. 6. licèt subdat quòd apud eos non seruatur, prout neque etiam seruatur apud nos.

Quæro

Quęro etiam nũquid restitutus in casibus, in quibus recuperat bona recuperet, etiam fructus? Resp. quòd nõ recuperat, neq; fructus perceptos ex bonis iam alienatis, neque perceptos ex nõ alienatis, & est cõmunis opi. vt attestatur Boss. in tit. de restitu. quæ fiunt à princ. &c. nu. 17. & in d. tit. de remed. ex sola clementia, post nu. 11. & Viuius in loco præalleg.

Sed quæro, pone quod tempore banni deuoluta sit hæreditas bannito, quæ eo re perto incapace, delata fuerit alteri proximiori in gradu iuxta iuris dispositionem nunquid si bannitus fuerit restitutus, recuperabit illam hæreditatem alteri delatam, & acquisitam? Resp. quod non, & est communis opi. vt attestatur Boss. in d. ti. de remediis ex sola clem. nume. 13. Nam (vt supra dixi) non censetur princeps velle auferre ius alterius.

Dabes autem aduertere tu, qui vis impetrare gratiam delicti à principe, vt exprimas in supplicatione omnia ea, q̃ potuissent verisimiliter retrahere animum principis ab eius gratiæ concessione, si ea sciuisset, ne tempore interminationis gratiæ ponas te in periculo, prout fecit ille, quem defendit Crauetta consilio 2. Pręsertim vero exprimas, si alias habuisti gratiã ne aliquo delicto, nam vt dicit Barb. in c. super his, col. 34. de rescript. quem refert, Guli. de Bened. in secunda parte. c. Rayn. fol. 88. numero 112. quidam, qui impetrauerat gratiam de secundo homicidio, & non fecerat mentionem de primo, fuit Bononiæ decapitatus. Idem etiam refert, Anan. in c. ad abolendam, nume. 7. de hæreti. & dicit, quod ille appellabatur Formica, refert etiam Ias. in l. nec damnosa, nu. 3. C. de præcib. imp. off. & Prac. Iodoc. ca. 147. nu. 13. & Prac. Carer. fol. 501. nume. 375. & Villalpan. in repet. l. 22. c. 8. num. 3. Et recordor, ꝙ quidam Bartholomæus Claudus insignis sicarius, qui obtinuerat literas impunitatis à principe, neque expresserat, quod tempore impetrationis, erat in carceribus detentus, fuit laqueo suspensus 6. Maii. 1558. P. N.

Et quia plerunque contingit dubitari, an in aliquibus casibus requiratur, quod gratiæ sint per senatum approbatæ, scias quod regulariter omnes gratiæ debẽt à senatu interinari, alias nihil valent, ita expresse disponentibus cõstitutionibus huius dominii, quod etiam in Flandria seruari attestatur Pract. Iodoci c. 147. numero 13. Et aduerte, quia non modo gratiæ, quas princeps facit absolute remittendo delictum, sed etiam ille quas facit cõmutando pęnam debent à senatu interinari, prout sæpe fuit decisum, & obseruatum & in specie in illa. quæ facta fuit Io. Hieronymo Ceruto 4. Iulii 1547. P. N. in qua pœna furcarum commutabatur in pœnã triremium perpetuarum, in istis enim, prout in aliis requiritur partis remissio, ex quo commutatio vel diminutio pęnæ est gratia, licet senatus quandoque cõtrarium obseruauerit in commutatione pœnæ vltimi supplicii ad triremes perpetuas facta cuidam Iacobo Meltatiæ, quæ approbata fuit absque partis remissione, & dictum quod in commutatione, quæ fit ad triremes perpetuas, forte non requirebatur partis remissio, præsertim attẽta illius temporis qualitate. 26. Martii 1551. P. N. Quod nota, quia dum ego sederem in senatu, nunquam vidi approbari, aliquam commutationem pœnæ, nisi præuia partis remissione. Sunt tamen aliqui casus, in quibus non requiritur approbatio senatus, prout est quando princeps concedit gratiam exilii arbitrarii, Et ita declarauit senatus in casu, cuiusdam Georgii Scriuani. 24. Maii 1544. P. N. Item quando conceditur gratia à pœna extraordinaria imposita, per edicta ipsiusmet principis, Et ita iussit senatus per secretarium P. N. rescribi prætori Cremonæ. 46. Febr. 1559. Pariter etiam rescripsit senatus eidẽ prætori. 8. Ian. 1546. super gratia concesso Francisco Mariæ Regio, vnum de quo ego sæpius miratus sum, quod scilicet, quando non est facta gratia pro delicto capitali, non requiritur senatus approbatio, quod idem expresse dixit senatus, in literis concessus in casu Scriuani, de quibus, supra facta est mentio, Ego tamen toto tempore, quo in senatu sedi, semper vidi omnes gratias etiam pro delictis, non capitalibus, à principibus concessas, in senatu interinari, & ita puta seruandũ esse.

Suc-

Successiue quæro, nunquid statuta seu decreta concedentia liberationem seu indulgentia delictorum, vel disponentia, ꝙ banniti cancellentur de banno, trahātur ad banna vel delicta futura scilicet committēda post publicationem ipsius decreti? Respond. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Imola in c. fin. numero 15. de constit. Et hoc, ne detur occasio delinquendi.

Fortius dico, quòd si aliquis commiserit aliquod delictum ante publicationem ipsius decreti, sub spe tamē decreti, nullo modo est ei indulgendum, Et in hoc proposito refert Guliel. de Benedic. in secunda par. c. Raynutius, fol. 88. nu. 115. & in tertia parte, fol. 49. nu. 38. ꝙ vidit Tholosæ quendam decapitari, qui sub spe, & cōfidentia habēdi gratiam à Rege alium occiderat, & de hoc ante delictū se iactauerat, dicens ꝙ pro decem aureis deinde gratiam obtinuisse. Cum autem in supplicatione hoc nō expressisset, fuit iudicatum gratiam per eum obtētam fuisse subreptitiam, & ipse fuit decapitatus.

In huiusmodi autem generali abolitione delictorum non comprehenditur crimen falsi, Et ideo si fiat decretum vel statutum quod omnes carcerati relaxentur, soluta certa quantitate, tale statutum nō extenditur ad eos, qui sunt carcerati, pro crimine falsi, Et ita communiter tenetur vt dicit Nellus de bannitis in tertia parte secundi temporis, quæst. 12. quem refert Apostil. ad Ang. de malefi. in verbo, Et ad querelam, post nume. 80. Et hoc propter criminis enormitatem. Faciunt quæ dixi supra quæst. 58. versiculo, Ab hac tamen.

Scias etiam, quòd licet de iure communi istæ abolitiones nō extinguant crimen sed tantum suspendant processum per triginta dies secundum aliquos, item non prosint illis, quorum crimina sunt iam liquidata, apud nos tamen seruatur totum contrarium nam liberantur, etiam si sint in carceribus, & iam condemnati, Et proximis annis, dum in ciuitate Laudæ esset repertus in carceribus, quidam Raynutius Veronensis tempore decreti gratiosi publicati de anno 1544. qui iam per mul tos dies ante fuerat pro furtis damnatus ad furcas, & fuisset dilatum eius supplicium dolo collateralis, senatus censuit ipsum gaudere beneficio decreti, & liberari. 15. Nouembris 1544. P. N. & cōdemnauit ad triremes, per decennium ipsum collateralem, & qui corruptus supplicium distulerat. Vide quæ dixi infra quæstio. 97. versi. Regulariter autem. Quinimo virtute ipsius abolitionis generalis solēt etiam liberari illi qui sunt in triremibus cōdemnati, modo sint in casu decreti, Et ita plu ries declarauit senatus, & in specie in causa cuiusdam Ioannis de zardinis condemnati ad triremes perpetuo ob falsum testimonium 20. Decembris 1554. I. D. P. & alterius cuiusdam Baptistæ de Alexiis cōdemnati ob atroces blasphemias, ad triremes per decennium. 23. Decembris 1554. I. D. P.

Quæstio. LX.

SVMMARIVM.

Quæ in delictis prorsus excusent, vel saltē pro sint ad minuendam pœnam.

Aetas an excuset, ibid.

Infans, pupillus, aut minor, an excusentur in delicti, ibid.

Et an eis concedatur restitutio in integrum, ibid.

Minor delinquēs in minori ætate an poterit pro eo delicto puniri postquam factus est maior, versi. Sed nunquid.

Senectus an excuset in delictis, ver. Successiuè quæro.

Furor, an excuset in delictis, versicu. Item quæro.

Et quid si post cōdemnationem effectus sit furiosus, versi. Sed quæro.

Ira in delictis an excuset, versi. Est etiam.

Amor in delictis an excuset, versiculo, Est & amor.

Prodigus an in delictis censetur, vers. Vlterius quæro.

Ebrietas in delictis an excuset, vers. Præterea quæro.

Dormiens an in delictis excusetur, vers. Quæro etiam.

Ignorantia an in delictis excuset, versi. Quæro nunquid.

Mandatum superioris an in delictis excuset, versi. Solet dubitari.

Operarii & fabri an excusentur de eo, quod operantur de mandato alterius, ibidem.

Et quid in atrocibus an mandatum superioris excuset, ibidem.

Metus aut vis an in delictis excuset, versicu. Quæro modo.

Prouocatio aduersarii an delinquentem excuset, versiculo, Nunc quæro.

Et an iustus dolor in delictis excuset, vers. Sed hic quæro.

Excusatio, quod delictum clam commissum fuerit, an prosit delinquenti, versi. Sed an forte.

Pœnitentia an in delictis excuset, versi. Fui quandoque.

Qualibet causa excusat a pœna, versicu. Et generaliter.

Bonæ vocis qualitatis & famæ probatio an releuet delinquentem, versicu. Frequens etiam.

Nobilitatis, vel dignitatis probatio an prosit delinquenti, versi. Prodest etiam.

Probatio, quod reus sit egregius miles, & vtilis reipubl. an prosit, versicu. Item prodest.

Insignis peritia, vel excellentia in aliquo artificio an prosit delinquenti, versi. Pariter etiam.

Meritorum probatio an prosit delinquenti, versi. Vtilis etiam.

Delictum sine dolo, vel præter intentionem cõmissum fuisse, an prosit, versiculo, Sunt etiam.

Pater præsentans filium imputatũ de delicto an illum excuset a pœna mortis, versic. Solet etiam.

Multitudo reorum an excuset delinquentes, versi. Allegatur etiam.

Vniuersitas an possit excommunicari, ibid.

Quando ignoratur, quis prius manum ad arma posuerit, an omnes sint à pœna primæ euaginationis liberandi versi. Vidi ego.

Antiquitas delicti an prosit delinquenti, vers. Præterea potest.

Vbi proceditur per inquisitionem, non solet delinquens puniri pœna ordinaria, versic. Potest etiam.

Reus delictum sponte cõfessus an sit mitius puniendus, versi. Non desunt.

Iudex ratione amicitiæ an possit pœnam remittere, versi. Legitur etiam.

Coniunctio sanguinis inter delinquentes, an eos excuset, ver. Sed pone.

DICTVM est de defensionibus, quæ reis competũt, vt ab accusatione, vel inquisitione cõtra eos formata absoluãtur videamus nũc de his, quæ ad accusandum delictũ vel ad minuendam pœnam proponuntur & in primis quidem de ætate. Quæro igitur, nunquid ætas in delictis excuset? Respõ. Aut reus est infans, & proculdubio excusatur nam talis ætas quidquid videt ignorat, & ideo infans, non potest pro delicto criminaliter puniri, text. est in l. infans. ff. ad l. Cor. de sica. Et hæc conclusio est frequentiori Doctorũ calculo approbata, vt dicit Plaza li. 1 delictorum, c. 32. nu. 1. Aut est maior infante, sed pupillus, & tunc est distinguendum nam aut delictum consistit in committendo, & potest puniri, aut cõsistit in omittendo, & nõ punitur, Et hæc fuit distinctio Cy. quã dicit esse ab omnibus approbatam Igneus in l. 1. §. impubes num. 5. ff. ad Sylle. Scias tamen, quod impubes si non est doli capax, nunquam punitur, si vero est doli capax, punitur, vt est tex. in l. pupillum. ff. de reg. iur. & est omnium recepta sententia, vt dicit Plaza in d. ca. 32. nu. 6. Item scias, quod nunquam punitur, nisi etiam sit proximus pubertati, nam vtrunque requiritur & ita dicit August. ad Ang. de malef. in verbo, Scienter dolose, post num 6. se Ferrariæ euasisse vnum puerum, qui occiderat superior ripa Padi vnum fachinum. Quando autem pupillus dicatur ꝓximus esset pubertati, dixi sup. li. 2. § pupillus. Et sic vides, quod ad hoc vt impubes possit pro delicto puniri, tria requiruntur. Primum, quod ipse sit doli capax. Secundum, quod sit proximus pubertati. Tertiũ, quod deliquerit, in committendo, Sed in omnẽ casum nũquam debet pupillus pœna capitali affici

pro quocũque graui delicto, sed eius pœna debet esse citra mortem, vel membri mutilationem. Et ita pluries vidi seruari, & in specie in quibusdam pueris, qui per miserãt se ab aliis carnaliter cognosci, quod fuerũt tantum fustigati, non autem flammis combusti, Quinimo (secundum aliquos) in delictis carnis pupillus nullo modo tenetur, ex quo dicit Anto. Gomez. c. primo delictorum, numero 60. in fin. se vidisse quendam minorem 11. annorum qui habuit accessum contra naturam, ad vnum canem, & emisit semen, Et licet probatum esset delictum, tandem obtinuit, licet cum difficultate, & fuit liberatus. Et hoc ego semper sequerer in iudicando, saltem quo ad pœnam ordinariam, Scias autem quod hæc defensio proderit pupillo non modo ante sententiam, sed etiam post condemnationem contra eum in cõtumaciam secutam, Et ideo quidam Io. Dominicus Bonesceus condẽnatus in contumaciam pro executione prohibita, in tribus ictibus funis, vel in 200. aureis, sumptis iussu senatus informationibus, & comperto, quòd tempore, quo fuit condemnatus, erat tantummodo annorum octo, fuit absolutus 15. Apr. 1564. A. C. Aut vero est maior 14. annis, sed minor 25. & tunc nõ excusatur, debet tamẽ propter ætatis imbecillitatem mitius puniri arbitrio iudicis, Ita colligitur ex tex. in l. auxilium. §. in delictis. ff. de mino. & est communis opi. vt dicit Grammat. decisi. 23. numero 12. vbi etiam ita refert seruatum fuisse per cõsilium Neapol. Ita etiam tenere Doctores frequentiori calculo attestatur Plaza in d. c. 32. num. 11. Quinimò si delictum fuisset commissum sine dolo, posset minor iuuari ope restitutionis, in integrum, etiam ad hoc, vt a tota pœna excusaretur, Et ita super hoc articulo distinguunt Doctores, vt dicit Ana. in capi. 1. post nu. 8. de delic. puer. Qñ autem minor reperitur deliquisse per dolum, non restituitur, sed si per culpam, tunc restituitur, Et ita communiter dicitur, vt attestatur Ana. in c. 2. nu. 8. de aposta. Proderit etiam minor ætas (secundum aliquos) ad petendam, & obtinẽdam restitutionem, in integrum, aduersus cõfessionem delicti factam per ipsum minorem etiã cum iuramento, quando cõtra eum nõ adest, alia probato, quam propria cõfessio, secundum Bal. in l. vnica, nu. 60. C. de confessis cuius opin. dicit esse communem Anto. Gomez. c. 1. delictorum, nume. 66. referẽs se ita vidisse de facto in oppido Talabricæ, (vnde se dicit oriundum) in quodã minore, qui fuit captus pro enormi delicto contra naturam præcedentibus indiciis, & sponte cõfessus fuit delictum, nam petita per eius aduocatum restitutionem, tãdem dicit, habito consilio, & deliberatione illam fuisse concessam per iudicem, & illum minorem fuisse absolutum. Certo apud nos nõ obtinuisset ille minor huiusmodi restitutionem, præsertim in tã graui crimine, & ita subdit ipsemet Ant. quod, & ipse iudicaret cõtra illam cõem opi. Et quod consuluit theologos probatę vitæ, & cõscientiæ, qui fuerunt in eadem opi. contra communem, quam & ego sequerer in iudicando, & ita apud nos semper vidi obseruari. Faciunt quæ dixi supra, q. 55. versi. Vlterius etiam.

Sed nũquid minor delinquens in minori ætate poterit de tali delicto puniri, post quam est effectus maior? Resp. quòd quando agitur de delicto, pro quo non poterat puniri durante minori ætate, neque etiam potest puniri, postquam peruenit ad maiorem ætatem, Et ita colligi videtur ex glos. in l. sciant cuncti, in verbo, Moritur. C. de legi. hæred. quam sequuntur Doctores. vt dicit Mar. in d. l. infans nume. 13. ff. ad l. Corn. de sicar. & in l. de minori, in principio, nu. 40. ff. de quæst. de qua tamen glo. ego latius dixi supra libro. 2. § Tutor.

Successiuè quæro, nũquid in delictis senectus excuset? Resp. quòd non, vt s. omnino pęnam euadat, sed bene quo ad hoc vt mitius puniatur, ita dicit gl. in l. fere in omnibus. in gl. vnica circa principiũ. ff. de reg. iur. & hæc est frequentiori calculo recepta sentẽtia, vt dicit Plaza, in d. c. 22. nu. 13. in fin. quam tamẽ ego nũquã vidi in practica obseruari, nisi in leuibus delictis, Et ideo senatus iussit fustigari, quendam furem senem, appellatum Antoniũ de Cumis. 14. Ianuarii 1547. tanquam quod ex

ex longa ætate videretur in furtis inueteraſſe.

Item, quæro nunquid in delictis furor excuſet? Reſpond. Aut delinquens tempore commiſſi criminis erat furioſus, & nō poteſt propter illud puniri. Tex. eſt in d. l. infans. ff. ad leg. Corne. de ſica. & eſt frequentiori Doctorū calculo approbata ſententia, vt dicit Plaza lib. 1. delictorum. c. 29. nu. 1. ignorat. n. furioſus quidquid facit. prætereaq; ſatis furore ſuo punitur, & ita ſeruauit ſenatus in Philippo Nicola, qui proprium filium, quem vnicum habebat, interfecit, iuſſit. n. illum abſolui. 9. Iulii 1543. Sic etiam quædam Iacobina Ferraria, quæ puellam quādam trimam baculo interfecerat, comperto, quòd laborabat atrabile, & quòd aliàs vti mentecapta cuſtodita fuerat in hoſpitali S. Vincentii, fuit abſoluta, & ad ipſum hoſpitale iterū transmiſſa 24. Frebruarii 1454. A. C. Contrarium tamē refert Igneus in l. 3. §. ignoſcitur. nu. 82. ff. ad Sylle. iudicatum fuiſſe Pariſiis in quodam mētecapto, qui in aula regalis palatii quendam Vngarum interfecerat, qui biduo ante illū alapa percuſſerat, & fuit ad mortem condemnatus quod ego non laudo. Refert etiam Anto. Gomez. c. 1. delictorum. nu. 72. quòd Sereniſſima Regina Caſtellæ fecit puniri quēdam furioſum, qui intulit vulnus Sereniſſimo Regi Ferdinando eius marito quod quidem propter regalis perſonæ excellētiam potuit iuſtum videri. Aut verò tempore delicti erat ſanæ mētis, & poſtea effectus eſt furioſus, & neque etiā hoc caſu poteſt puniri de his, quæ ante furorem perpetrauit, ita tenet Bald. in l. furioſum. circa fi. C. qui teſta. facere poſſ. & eſt communis opinio, vt atteſtatur Iaſ. in d. l. furioſum nu. 8. & in l. ex facto. poſt nu. 30. ff. de vulga. & in l. ſi ſeruum. nu. 7. ff. ſi ex noxali cauſa aga. quē refert Gome. Arrias ſuper l. 45. Tauri, nu. 2. Ripa in d. l. ex facto. nu. 73. & in l. fi. num. 229. C. de reuo. donatio. quem refert Viuius in lib. communium opinionem. in verbo, Furioſus occidens Gomez. in §. item ſi quis in fraudem. poſt nu. Inſti. de actio. Marſil. in l. 1. num. 58. ff. ad leg. Corn. de ſicar. Igneus in. d. l. 3. §. ignoſcitur. poſt num. 74. Didacus in repet. clem. ſi furioſus. fol. 316. nu. 2. prac. Carer. fol. 365. num. 14. Capn. in l. in negociis. nu. 3. ff de regu. iur. Menchiaca controuerſ. Illuſtrium. c. 96. num. 31. Dueñas regula 259. Apoſtillis ad Dec. in d. l. in negociis. ſub nu. 3. Plaza in d. c. 29. num. 1. & num. 7. Apoſtil. ad Roma. in d. l. furioſum. in fin. & ita ſe in facti cōtingentia iudicaſſe atteſtatur Guli. de Benedic. in ſecunda parte c. Raynutius. fol. 45. num. 23. in fi. & ita ſeruatum fuit in quodam fure Andræa de Aurificibus, qui poſt quam fuerat ex ea cauſa detentus, videbatur inſanire. Reſcripſit enim ſenatus prætori Leuci, vt diligenter animaduerteret, ne inſania eſſet procurata, quòd ſi eſſet vera illum dimitteret 21. Nouembris 1556. P. N. Hoc tamen intellige vt procedat, quantum ad hoc vt puniri poſſit pœna ordinaria, ſed bene debet puniri pœna extraordinaria arbitrio iudicis, ſecūdùm Bald. in loco præællegato, vbi dicit, quòd patiatur annotationem bonorum, cuius opinio per Doctores cōmuniter comprobatur, vt ait Nouell. in tract. ad defenſam fo. 29. nume. 40. ſubdens ita pluries fuiſſe iudicatum, & reperio quòd quidam Ant. Maria Sarzarius, q in teſtimonio in cauſa criminali perhibito variauerat, fuit iuſſus fuſtigari, non obſtante allegata inſania. Nihil quidem placet opinio Bal. quo ad hoc vt talis furioſus non puniatur pœna mortis, ſed non placet, quòd puniatur pœna aliqua extraordinaria, neque pecuniaria, neque corporali, niſi furor ſuperueniſſet iam perfecto proceſſu ſuarum defenſionem, aliàs, autem diceretur indefenſus condemnari, ex quo ſemper furioſus pro abſente habetur. Et licèt ex ſtatutis Italiæ poſſit abſens cōdemnari etiam ad mortem (vt ſupra ſæpius dixi) illud eſt, quia abſens à ſtatuto habetur non modo pro præſente, ſed durante contumacia habetur etiam pro confitente, & conuicto, quod non poteſt cadere in furioſum, qui cum ſit extra mentem, non poteſt dici neque confeſſus neque conuictus, etiam ſi eſſet præſens. Faciunt quæ dixi ſupra lib. 3. §. teſtamentum, quæſtione 41. verſicu. Sed pone.

Sed quæro, quid ſi iſte delinquēs perſe-

nerauit sanæ mētis vsque ad sententiam inclusiuè,& deinde post cōdemnationem effectus sit furiosus, nunquid poterit contra eum fieri executio ipsius condemnationis? Respond. quod non, & est communis opinio, vt dicit Menchiaca cōtrouersi. illustr. c. 96. post num. 9. Plaza in d. c. 29. post nume. 7. qui mihi etiam placet quo ad hoc, vt ei pœna corporalis non sit infligenda, sed quo ad condemnationem bonorum crederem propter furorem superuenientem non debere impediri eius executionem.

Est etiam ita breuis furor, Quæro igitur nunquid in delictis excuset? Respon. Aliqui simpliciter dicunt, quòd factum ꝑ calorem iracundiæ non est punibile, & ait Ias. in l. si duo patroni. §. si qs iurauerit. el primo. post nu. 1. ff. de iureiu. quòd ita solet communiter dici, vel saltem (secundū omnes) mitius puniri debet, & potest poni exemplum in eo, qui calore iracundiæ blasphemauit, est. n. mitius puniēdus secundum Abb. antiquum in c. 2. de maledi. quem Doctores sequuntur, vt dicit Gramma. super consti. Regni, fo. 113. nu. 5. Tu verò dic, quòd Aut ira prouenit ex iusta causa, & tunc nō excusat in totum, sed vt delinquens mitius puniatur, vt in viro occidente vxorem repertam in adulterio dixi supra hoc eo. lib. §. homicidiū. versi. Sed quid dicendum, Aut verò non prouenit ex iuxta causa, & tunc in nihilo excusat. Et hæc est communis opinio, vt attestatur Menchiaca controuers. illust. c. 18. nu. 29. Reperio tamen quandoq; eos, qui etiam sine iusta causa calore iracūdiæ in verbis excesserint, puta cōtumelias alicui inferendo fuisse mitius punitos. Et refert Affli. super tertia parte constitut. Regni, rub. 54. nu. 6. quòd per curiam Neapo. fuit absolutus quidam rusticus, qui faciendo computa cum domino suo iratus dixit, quòd Deus non potuisset facere, ꝙ esset debitor tot operarum. Vide quæ dixi supra hoc eod. lib. §. iniuria. vers. Quæro quid.

Est & amor furoris species, teste Platone in Phædro, qua ratione mitius puniendis videtur, qui propter amorem deliquerit, & dicit Chassen. super consuetu. Burgund. folio 39. numero 13. quòd in facti contingentia vidit quodammodo excusari propter amorem quandam mulierem, ꝙ receptauerat res furatas ab amasio suo. Fuit etiam in facti contingentia absolutus quidam, qui fecerat sortilegia propter amorem, de quo dixi supra hoc eo. libro. §. hæresis. versicu. Successiuè quæro. Et secundùm hanc conclusionem fuit iudicatum per senatum in casu cuiusdam Baptistæ Gazani, qui libellum famosum publicauerat contra quandam puellam, cuius amore captus erat, fuit enim absolutus. 3. Februarii 1554. tanquā quòd ex nimia amoris vehementia non esset mentis suę compos. Bene verum est, quòd habebat remissionem à patre offensa, aliàs fortè hæc excusatio illi non profuisset. Certè non profuit illis nobilibus Neapolitanis, qui posuerunt scalas ad domum amasiarum suarum, qui iussu Viceregis fuerunt decapitati, vt per Grammat. decisi. 36. de quo dixi infra quæst. 68. versic. Ascendens cum scalis.

Vlterius quæro, an sicut furiosus, ita etiam prodigus in delictis excusetur? Respond. ꝙ non, sed punitur sicut quilibet alius, ita tenet Bar. in l. is cui bonis. n. 6. ff. de verb. oblig. & est communis opinio, vt attestatur Cagno. in d. l. furiosi. nu. 13. ff. de regu. iur. Plaza in d. c. 29. post nu. 1. versi. quibus sit perpensis. Licèt enim prodigus in administratione bonorum non reputetur integri sensus, & ideo contrahendo non obligtur, in cæteris tamen vtique habetur pro homine sanæ mētis, meritò delinquēdo proculdubio obligatur, & est communis opinio, vt dicunt scribētes in d. l. is cui bonis. & in specie Ias. nu. 17. & Ripa num. 53. quidquid dixerit gl. in l. si quis in tantam. in glo. magna. ver. Sexto de furioso. C. vnde vi. quæ ab omnibus Doctoribus reprobatur, vt dicit Ang. in d. l. is cui bonis. nu. 7. & in l. Fulcinius. § adeo autem. nume. 3. ff. ex quibus causis in possess. eatur. quem refert Augustin. ad Angel. de malefi. in verbo, scienter, & dolose, post nume. 16. & Butigel. in d. l. is cui bonis, num. 34. Et ideo tenendum est, quòd prodigus delinquens punitur tam pœna pecuniaria, quàm corporali, & aliter

ter dicere esset ridiculū, quod scilicet excusaretur a pecuniaria, quæ est minor, & puniretur corporali, quæ est maior. Hæc tamē omnia intellige, vt procedant in delictis, quæ fiunt committēdo, nam in his quæ fiunt omittendo, omnes fere consentiunt, quod prodigus excusetur.

Præterea quæro, nunquid committens delictum tempore, quo est ebrius, debeat excusari prætextu ebrietatis? Respondeo, quòd excusatur à dolo, sed non à culpa, & ideo puniendus est non pœna ordinaria delicti, sed extraordinaria, Et ita tenent communi consensu Doctores, vt ait Plaza libro primo delictorum, capi 30. num. 1. Hanc etiam opi. communem appellat Menchiaca controuers. illustr. capitu. 96. post nu. 31. Cæterum si sine culpa fuisset factus ebrius, puta quia socii, ipso inscio, sal in vinum coniecissent, tunc crederem ipso esse a culpa, & a dolo prorsus excusandum. Vidi ego plerunque imputatos pro variis delictis nō potuisse prætextu ebrietatis impunitos euadere, & in specie Christophorus de Prinis, pro blasphemia fuit affectus vno ictu funis publicè 5. Septembr. 1556. P. N. & Ludouicus de Papia, duobus 12. Augusti 1556. P. N. & alii, plerique. Semper tamen ille, qui ebrietatis calore blasphemauit, mitius est puniendus, secundum Abb. antiquum in c. 2. de maled. quem sequuntur communiter doctores, teste Gramma. super constitu. Regni, fo. 113. nu. 6.

Quæro etiam, pone quòd aliquis dormiēdo delinquat puta hominem interficiat, vel huiusmodi nunquid erit excusandus? Respondeo, quod sic, non enim erat tempore delicti compos mentis, ideo de eo tanquam de furioso videtur iudicandum. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando alias ei dormienti talia euenire non solent, sed si aliquando id ei contingere, soleret, vt scilicet à lecto surgeret, & ensem euaginaret, vel similia faceret, vt de multis audiui, tunc si ipse non præcauisset claudendo hostium, diceretur esse in culpa, & ideo deberet pœna extraordinaria puniri, Ita tenet Bartol. in l. penul. ff. ad legem Pompe. de Parricid. & est communis opinio. vt ait Didacus, in repeti. cle. si furiosus, folio 316. numero 6. Plaza libro primo delictorum, cap. 31. numero tertio.

Quęro, nunquid ignorantia in delictis excuset? Respond. Aliqui simpliciter dicant, quod quælibet ignorantia etiam iuris excusat à dolo, Et hanc dicit esse communem regulam Cæpolla consilio ciuili 18. numero 4. Alii dicunt, quod quando ignorantia constitutionis, vel decreti, est absque culpa, tunc proculdubio excusat reum ad omnem pœnam euitandam, Et hanc dicit esse communem opin. Gratus consilio 49. num. 35. libro 2. quem refert Plottus in repeti. l. si quando, nume. 858. Tu vero dic, quod quādo delictum, quod punitur ab ipsa cōstitutione, vel decreto, est etiam prohibitum de iure communi, eo casu ignorantia constitutionis, vel statuti non excusat. Vide quæ dixi infra qō. 85. versicu. Secundus est casus. Scias etiā, quod in iudice, q tenetur leges scire, ignorantia iuris ciuilis, vel canonici, vel positiui, licet illum excuset à tāto, nunquam tamen excusat à toto, Et ita communiter dicitur, vt ait Paris Put. de syndi. fo. 300. numero primo. Vide in hoc proposito ea quæ dixi supra quæstio. 31. vers. Scienter & dolose.

Solet dubitari, nunquid mandatum superioris in delictis excuset, Tu dic, ꝙ regulariter excusat, modo illud, quod quis facit ex mandato alterius, non sit de genere prohibitorum, & sic de sui natura non possit fieri citra delictum, & ideo operarii, & fabri excusantur de eo, quod operantur in re alterius ex mandato conducentis, secundum gloss. in l. in rem. §. tignum, in glo. fina. ff. de rei vendicat. quæ in hoc communiter approbatur, vt dicit Soci. consilio 64. numero 23. libro quarto, Et dicit Iason. in l. de pupillo. §. nunciationem, nu. 7. ff. de no. ope. nun. quod illa gloss. approbatur per omnes, tenetur in practica. Hāc etiam dicit esse communem opin. Boss. in titu. de mādato ad homicidium num. 12. Taeg. in pract. crim. c. 10. nume. 36. Roland. cons. 54. num. 6. libro primo, vbi in facti cōtingentia, pro operariis, qui ligna inciderant, consuluit, prout etiam pro huiusmodi operariis

riis criminaliter accusatis consuluit Bal. consi. 144. lib. 1. & consi. 314. eo. volum. & cons. 463. lib. 3. & cons. 436. lib. 5. Scias tamen. quod quando ipsius operariis, seu laboratoribus fuisset facta denunciatio, siue protestatio, vt ab ipso opere desisterẽt, eo casu non excusantur, Et ita videtur cõmunis opi. vt ait Deci. in l. velle non creditur post num. 3. ff. de reg. iur. quem refert Taeg. in loco præallegato, nume. 37. talis enim denunciatio illis in mala fide constituit. Idem si huiusmodi operarii de nocte accessissent ad laborãdum, vel actũ clandestine fecissent, non essent excusandi, Et hæc est communis opi. vt attestatur Plottus in repetitione. l. si quando, num. 790. Ex quo enim clam agunt, videtur esse in dolo. Faciunt quæ dixi inf. versi. Sed an forte. Ex hoc etiã infertur, ꝙ si miles, vel collateralis prætoris de eius mandato aliquem decapitari fecerit iniuste, excusatur, prout alias iudicatum fuisse in facti contingentia refert Catald. de synd. quæs. 120. Scias etiam, quod hæc cõclusio intelligenda est, vt procedat in delictis leuibus nam in delictis atrocibus mandatũ superioris, nũquam excusat, Et est communis opin. vt dicit Ias. consi. 136. post med. li. 1. Quæ autem dicantur delicta atrocia, dixi supra hoc eo. lib. §. 1. versi. Sunt etiam intellige quoad hoc vt in totũ nõ puniatur, sed bene excusat vt mitius puniatur, etiam in atrocioribus, Ita sentit glo. in l. 2. in gloss. 1. C. de sepulchro viola. quam doctores communiter approbant, vt attestatur Didacus super quarto decretal. fol. 46. numero 7. in fine. Hæc autem de plano procedunt in mandato superioris, simpliciter loquendo, sed si esset vir potẽs, & seuerus erga eos, quibus mandare potest, forte esset excusandus, qui de eius mandato aliquod delictum cõmitteret, nõ quidem à tota pœna, sed mitius, & citra mortem puniendus, prout reperio in facti cõtingentia seruasse curiam Neapolita. quę condemnauit ad triremes quẽdam famulum. qui de mãdato cuiusdam domini viri potẽtis opere, & sermone, apposuit cuidam comitissę fragmenta lapidis adamãtini in quadam cratera, & cætera. vt refert Grammati. voto 38. Sed quid in principe, vel domino, si mandet alicui, vt alium occidat sub cõminatione, quod nisi exequatur, ipsum occidi faciet, nunquid hoc casu mandatarius excusabitur? Respondeo quod de iure ciuili excusatur, & est communis opinio, vt attestatur Corse. in verbo Metus singu. incipien. an operatur timor, quem refert prac. Carer. fol. 422. numero 174. Taeg. in prac. crim. cap. 10. nu. 36. videtur enim hoc quodam modo facere ad sui necessariam defensionem, ne scilicet ipse occidatur. Faciunt quæ dixi, infra vers. Quæro modo. Idemque si princeps mandet officiali, vt aliquem sine processu suspẽdi faciat, poterit officialis tale mandatum exequi licite, & sine peccato. Et ad hoc allegatur decisio Cyni, quam dicit esse cõmuniter à doctoribus approbatam Cagnol. in dicta l. velle non creditur, numero 10. in fi. de regu. iur. Reperio tamen, quòd prac. Carer. fol. 323. num. 110. dicit, quòd imò cõtrarium communiter cõcluditur, scilicet quod nullo modo debet officialis exequi tale mandatum iniustum, sed supersedere, & principi rescribere, maxime si princeps motus fuerit iracundia, quam opi. dicit etiam videri magis communem Taeg. in d. c. 10. nu. 38. Sed certe ego non darem amico meo tale consilium, & multo magis quando princeps est iratus, ne ei contingeret id, quod contigit prætori Varisii, de quo mentionem facit Boss. in tit. de homicid. nu. 98. in fin. Excusatur etiam ex mandato ille, qui delictum commisit, quando mandatum factum fuit à persona, quæ illud idẽ delictum poterat impune committere, Et potest poni exemplum in eo, qui de mandato patris interficit filiam deprehensam in adulterio, de quo dixi supra, hoc eod. libro. §. Homicidium, versi. Dubium est. Et licet aliqui dixerint, hoc non habere locum nisi in illis personis, quibus potest imperari, prout est in filiis, & in seruis, nihilominus communiter tenetur contrarium, vt dicit Cæpolla consilio criminа. quarto. columna 1. subdens etiam quo ita obtinuit in facti contingentia, prout illum refert prac. Carerii, fol. 325. numero 113. Vide quæ dixi in loco præallegato.

Quæro

Quæro modo, nunquid metus, aut vis in delictis excuset? Respond. quòd sic, & ideo delinquens propter metum, vel coactè non punitur, & est communis opinio, vt ait Dec. in l. vt vim. in secũdo nota. ff. de iustitia & iure prout illum refert prac. Caterii. fol. 421. num. 173. de quo dixi supra hoc eodem lib. §. homicidium. versic. Excusatur autem. & sequen. Et pro muliere, quæ per metum adulterium commiserat, consuluit Abb. consi. 4. lib. 1. §. Hinc infertur. quòd si quis aliũ interficiat metu mortis, non est puniendus pęna homicidii, vt dicit Bal. in cap. 1. §. iniuria. post nu. 19. versi. Sed pone. de pace iuram. firmã. & est communis opinio, vt attestatur Bolenc. in repe. l. capitalium. §. famosos. nume. 200. ff. de pœnis. Faciunt quæ dixi supra vers. Solet dubitari.

Nunc quæro, nunquid prouocatio aduersarii delinquentem accuset? Respond. quòd regulariter prouocatus, qui delinquit, non accusatur, & est communis opinio, vt dicit Boer. consilio quarto. numero 28. loquens de iniuriato, qui iniuriãtẽ iniuria effecerat, subdens etiam, quod ita obseruatur in practica, de quo ego dixi supra hoc eodem lib. §. iniuria. versi. Quæro etiam. Mitius tamen punitur, quia in dubio ille, qui est prouocatus, pręsumitur facere id, quod faciat, causa se defendendi, & non causa vltionis, & ita dicunt iura, & Doctores, vt ait Marsi. cons. 137. num. 8. Vide quæ dixi supra hoc eodem lib. §. homicidium. ver. Sed quomodo. Et ita in facti contingentia seruatum fuisse in quodã homicida, qui verbis iniuriosis fuerat prouocatus, refert Papo libro 22. tit. quinto. Arresto 1.

Sed hic quæro, nunquid iustus dolor in delictis excuset? Respond. Non, vt delinquens impunitus euadat, sed bene debet pœna aliquantum temperari. Tex. est in l. si quis in graui. §. maritus. ff. ad Syl. & in l. si adulterium cum incestu. §. Imperator. ff. de adult. & dicit Afflic. super tertia parte constitutionum Regni, rubr. 46. numero primo, quod sæpius vidi ita fuisse practicatum tempore Regis Ferdinandi Primi. Exemplum poni potest in marito occidente vxorem deprehẽsam in adulterio, vt dixi supra hoc eodem li. §. homicidium. versicu. Sed quid dicendum. Ad vnum tamen aduerte tu, qui defendis reum, vt probes non solùm causam ipsam, quam prętendis illum impulisse ad ita faciendum, sed etiam quòd ipse motus fuit ex ea causa ad illud faciendum, ita dicit Alexan. consi. 103. post nume. 13. versicu. Et dato quod comes lib. primo. & ita practicatur, vt ait Blanc. in pract. crimina. fol. 139. nume. 8.

Sed an fortè proderit reo accusatio, ꝙ delictum clam commissum fuerit? Resp. Aut delictum est ex illis, quæ ex sui natura possunt esse licita, & illicita, vt sunt cõtractus, qui regulariter sunt liciti, sed in aliquibus casibus prohibentur, puta tutoris cum pupillo, vel huiusmodi, & tũc magis punitur qui ea clam cõmittit, quàm qui palàm, nam ex quo illud clam facit præsumitur scire illud illicitũ esse, & ideo non excusatur, Aut verò delictum est ex his, quæ de sui natura sunt semper illicita, vt est blasphemia, furtum, homicidiũ, & huiusmodi, & tunc plus punitur, qui ea palàm committit, quàm qui clam. Et hæc est communis distinctio, & resolutio Doctorum, vt dicit Gomez. in §. ex maleficiis. nume. 21. Institu. de actio. subdens non esse ab eo consulendo, aut iudicando recedendum.

Fui quandoque interrogatus, nunquid in delictis pœnitentia excuset? Respond. quòd, Aut loquimur in pœnitentia post delictum commissum, & ista non excuset quin possit accusari, vt dixi supra q. 16. versi. Item quæro & supra hoc eod. lib. §. iniuria. versi. Quæro quid. Sed neque ad euitandam pœnam reperio, quòd pęnitẽtia in aliquo delicto prosit, præterquam in crimine hæresis, de quo videnda sunt ea, quæ dixi supra hoc eodem libro. §. hæresis. versic. Sed quæro. Vnum tamen nota, quòd licèt hæretico pœnitenti parcatur, si quis tamẽ accusauerit falsò alium de hæresi, non potest iste pœnitere, ad hoc vt euitet pœnam, sed omnino puniendus est, & ita refert in facti contingentia iudicatum fuisse Cyn. & post eum Ange. in l. fina. nu. 3. C. de accus. quos refert Anan. in cap. secundo, post nume. 18. de calum.

Et ego vidi duos igne comburi, qui falso detulerãt quendã de Bonettis tãquam relapsum de hæresi, & contra eum falsum testimonium perhibuerat, quorum altera erat vxor ipsiusmet accusati, & alter erat eius adulter. Et hoc non obstante, quòd offerrent velle pœnitere, & condignam satisfactionem facere. Aut loquimur in pœnitentia ante patratum delictũ, & tũc est distinguendum, nam si quidem pœnituit, quia facere non potuit, non excusatur, sed punitur acsi perfecisset, si verò pœnituit, quia non voluit, tunc non in totum excusatur, sed mitius punitur, & hæc est doctrina Ioann. Andre. in ca. cum laici. de iure patrona. ad quam omnes recurrunt, vt dicit August. ad Ang. de malefic. in verbo, Et vestem cœlestem. num. 39. Dicit etiam Io. de Ligna. inter cõsilia criminalia diuersorum consi. 20. nu. 16. lib. 1. quòd in hoc resident omnes, quòd tamen intellige secũdùm ea, quæ dixi infra quæst. 92.

Et generaliter scias, quòd quælibet iusta credulitas excusat à pœna, & hęc est cõmunis opinio, vt dicit Cur. Iun. consilio 132. nume. 1. quem refert Villalobos in sua collecta communium opinionum, in litera C, nume. 23. Quinimò dici solet, quòd à delicto, seu dolo, & pœnã quælibet causa etiam iniusta excusat, vt dicit gl. in l. plagii. in verbo, Iusta. C. de plagiar. quã dicit esse communiter approbatam Ioã. de Amicis consil. 84. num. 5. Boer. decisi. 168. nume. 11. Soci. Iun. consi. 45. nu. 16. lib. 1. Hanc etiam dicit esse communem regulam Deci. consi. 170. post nu. 2. versi. Vltimò non obstat. quem refert Grat. cõsilio 37. numero 21. libro secundo. Ias. in l. si quis id quod. nume. 35. ff. de iurisdictione omnium iudicum. Curt. Iun. in l. 1. nu. 6. ff. quod quisque iur. Blan. in practi. crimi. fo. 138. nu. 6. & dicit Boss. in ti. de decreto Mediolani, &c. num. 19. quòd ita dicunt omnes, qui ad pauca respiciũt. Tu verò dic, quòd Aut loquimur in delictis, in qbus dolus est de substãtia, vt est falsum periurium, & similia, & tunc siue causa sit iusta, siue iniusta, excusat, nam videtur cessare animus delinquendi, Aut verò loquimur in delictis, in quibus dolus non est de substantia, & tunc causa si est iniusta, excusat quidem à dolo, sed nõ à culpa, & ideo punitur, pro culpa, non autem pro dolo, sed si causa est iusta, excusat à dolo, & à culpa, & ita distingui debere secundum omnes attestatur Bald. in d. l. plagii. num. secundo. C. ad legem Flau. de plagiar.

Frequens etiam in criminalibus iudiciis est defensio, quam rei faciunt, probãdo bonam vocem, qualitatem, & famam nec non, & nobilitatem, ac merita ipsius rei, & talis defensio eis potest esse vtilis ad multa, nam licèt aliàs fama publica alicuius maleficii contra aliquem sit cõtra eũ sufficiens indicium ad torturam, vt dixi supra quæstio. 21. versicu. Fama sola. si tamen ille, contra quem est probata talis fama, ꝓbet in suis defensionibus se esse bonæ vocis, conditionis, & famæ non poterit torqueri, secundùm omnium Doctorũ opinio. vt ait Gandi. de malefi. in titu. de præsumptio. el 1. nume. 15. Quinimò dici solet, quòd per probationem bonæ famæ expurgãtur, & tolluntur indicia quãtumuis vrgentia contra accusatum, vel inquisitum. Et hanc dicit esse communem omnium Doctorum sentẽtiam Io. Arno. soliloquio 37. licèt communis, & ita quotidie fit hæc probatio, vt dicit Mãtua in praxi iudiciaria, casu 37. quæ tamen parum prodest coram rigorosis iudicibus, qui (vt ipse ait) volunt sapere plusquam oporteat. Sed retenta conclusione pro vera, illam intellige, vt procedat, quando contra reum nihil aliud esse probatum, quàm sola fama, secus autem si vltra famam esset etiam aliquod aliud indicium super delicto, nam eo casu, non obstante tali probatione, vtique posset torqueri, & ita semper vidi seruari. Vide in hoc proposito ea, quæ dixi supra in d. versicu. Fama sola. circa finem.

Prodest etiam probatio nobilitatis, vel dignitatis, licèt enim quãdo tractatur de pœna pecuniaria imponenda, grauius puniẽdi sint nobiles, quàm ignobiles, tamẽ quando agitur de imponenda pœna corporali, seuerius puniendi sunt plebei, quam nobiles, aut viri in dignitate constituti, ita dixit glos. in cap. cùm quidam in

gloss.

glo. 1. de iureiur. quam dicit esse communiter receptam Didacus lib. 2. resolutionum. c. 9. num. 3. Sic etiam in ipsis pęnis corporalibus imponendis magis ignominioso mortis genere puniuntur plebei, quàm nobiles. Et ita de consuetudine nobiles & magnates non solent furca suspẽdi, prout seruari attestatur Bald. in dict. cap. cùm quidam, nume. 3. quem refert Marsil. in l. vnius. § cogniturum. nu. 77. ff. de quæstio. De eadem consuetudine, ꝙ nobiles non suspendantur, neque patiantur pęnas viles, attestatur Bart. in l. capitalium. §. serui ff. de pœnis. & in l. defensorem § pœna militium. ff. de re milit. quẽ refert Paris Put. de synd. fol. 359. nu. 3. & fol. 369. n. 5. & Boer. de custo. clauiũ. post nu. 25. & Bonus de Curtili de nobilitate. in quinta parte. n. 1. & Marcus dec. 675. quæritur an vir. & Grammat. super ea. Regni, fol. 121. nume. 23. & decis. 32. in fine & Gomez. Arrias super l. 77. Tauri n. 34. vbi etiam affirmat ita in Hispania obseruari, Bolenc. in repetitio. l. capitalium. §. famosos. num. 57. ff. de pœnis. Afflict super 1. parte constitutionum Regni, rubri. 13. numero 49. Ponta. super consue. Bles. fol. 153 col. 2. in fin. Pet Bellus de re mil. fol. 83. num. 33. Et dicit Bald. consil. 426. num. 1. lib. 1. ꝙ milites, qui debent perdere vitam propter aliquod maleficium, de consuetudine decapitatur, non autem supenduntur furca etiam ex delicto, pro quo plebeius suspenditur. Idem dicit Cæpolla consil. crim. 40. in primo dubio. Dicit tamen Paris Put. in loco præallegato, post nu. 7. quòd ipse fecit suspendi quendam armigerum ex nobili prosapia, qui furto subtraxerat crucem argenteam, & calices sacræ ecclesiæ, nam talis (vt ipse ait) non erat dignus pœna nobilium iustitiari, nõ enim ignoscendum est militi, cui obuiare oportet vt latroni. Hoc tamẽ non seruatur in Francia, vt ait Bar. in d. §. pœna militum & Cæpolla in loco præallegato. versicu. Et hoc quantum. Idem dicit Guliel. de Benedict. in secunda parte repeti. c. Raynutius. fo. 97. nu. 221. Dicit etiam Bal. in d. c. cùm quidam. ꝙ hoc nõ habet locum in nobilibus, qui committunt proditionem, tales enim debent in altioribus furcis suspendi, subdens, quòd ita seruatur in regno Franciæ, quem refert Tiraquell. de nobil. cap. 20. nu. 116. vbi à nume. 104. vsque ad num. 134. multa cõgerit in hoc proposito.

Item prodest probatio, quòd aliquis sit egregius miles, & vtilis reip. vt dicit gloss. in l. & si seuerior. in verbo, Certis rationibus. C. ex quib. cau. infa. irrog. quam omnes sequuntur, vt dicit Cæpolla consi. crimi. 36. circa finem.

Pariter etiam bonum est probare insignem peritiam ipsius imputati, vel excellentiam in aliquo artificio, nam etiam ex ea causa pœna remitti, aut minui potest & ad hoc solet allegari. l. ad bestias. ff. de pęnis. & ita communiter receptũ esse attestatur Didacus libro secundo, resolutionum. c. 9. nume. 6. Plaz. libro primo delictorum. cap. 33. numero primo. & seq. Et refert Paris Put. de syndi. in verbo. Pœna cap. 1. in fin. quòd ita semel obtentũ fuit in cõsilio regio in quodam bombarderio ipso Paride patrocinante. Refert etiam practi. Caretti, fol. 548. numero 72. quòd Dyn. euasit quendam insignem fabrum, cui erat amputanda manus, & propter eius peritiam fuit eius mitigata pœna. Et licèt multi dicant, quòd illa lex hoc non probat, omnes tamen fatentur, quòd propter insigne aliquod artificium, aut excellentem virtutem potest delinquens cõsul tò principe impunitus dimitti, vt attestatur Horatius de priuil. schol. cap 83. Veritas est, quòd iudices inferiores nõ possũt nisi consulto principe ea causa pęnam remittere, sed senatus, qui est loco principis, vtiq; hoc facere potest à seipso, & aliquando vidi hoc fieri ante sententiam, vt scilicet pœna minueretur, non autem remitteretur in totum, post sententiam verò omnino princeps est adeundus. Scias tamẽ, quòd in omnem casum valde difficilè est hoc obtinere in practica, & dicit Cæpolla in l. mercis circa finem. ff. de verbo. signifi. quòd vidit quandoque viros egregios in aliqua arte decapitari, licèt sibi non placeret.

Vtilis etiam est probatio meritorum ipsius rei in principem, vel rempublicam nam quandoque remittitur pœna ei, qui

multum

multum seruiuit principi, vt dicit glos. in §. planè. in verbo, Ob meritum. Inst. de iure nat. gent. & ciui. quæ in hoc ab omnibus approbatur, vt ait Grammat. cōsi. 29. post nu. 40. vers. Quod maxime.

Sunt enim aliæ causæ, propter quas pęna remitti, aut minui solet, quarum multas copiose, & eleganter recenset. Tiraquel. in suo tractatu de pœnis. Et potest poni exemplum, si appareat quòd delictū sine dolo commissum fuerit, nam eo casu non potest reus corporaliter puniri, vt dixi infra q. 84. circa principium. Item quādo delictum est commissum extra propositum, & intentionem ipsius delinquētis, nam & eo casu potest iudex pœnam minuere, secundùm Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. post num. 11. ff. de his qui no. infam. Et ita dicunt omnes scribētes vt attestatur Cæpolla in di. consi. 35. col. fin. versi. Et postremo.

Solet etiam dici, quòd si pater filiū de aliquo delicto imputatum in iudicio præsentauerit, non potest filius ex eo delicto ad mortem condemnari, & videtur esse tex. in l. milites. §. desertorem. ff. de re milita. & dicūt Saly. & Paul. de Castro, quòd ita consuluerunt, & fuit obtentum, quos refert August. ad Ange. de malefic. in verbo, Et ad querelam. post nume. 38. Dicit etiam Cæpolla cautela prima. quòd ita obseruauit Imperator in quodam filio imputato de crimine læsæ maiestatis. Sed certè credo, quòd difficilè esset hoc obtinere in practica, cùm iudices hāc cautelā nō attendant, vt attestatur pract. Carerii, fo. 550. nu. 75. & ideo nunquam vidi illā in practica proponi.

Allegatur etiam plerunque, quòd propter multitudinem reorum non est maleficium seuerè puniendum, hinc est, quòd in vniuersitatem non fertur sententia excommunicationis, & ita tenet, & seruat curia, vt ait Card. Alex. in cap. episcopus qui circa finem. q. 2. In hoc autem articulo aliqui distinguunt, quòd, Aut sæuiēdo in multitudinē delinquētium scādalum generaretur & tunc indulgendum est, vel saltem mitius agendum cum multitudine, ne multorum strages contingat, Aut verò scandalum futurum non est, & non parcitur multitudini, ita dicit glo. in ca. latores. in verbo, Multitudinem, de clerico excommu. mino. quam dicit esse communiter approbatam Igneus in l. prima. §. hoc rescriptum. numero 13. ad Sylleia. Tu verò dic, quòd vbi multorum strages contingeret, necessariò seueritati est detrahendum, vt est tex. in l. penul. ff. ad le. Cornel. de sicar. Et ideo licèt regulariter auxiliatores, & fauentes delinquenti sint eadem pœna puniendi, vt dixi infra q. 90. si tamen si multitudo auxiliantium, non puniuntur eadem pœna, & ita videmus quotidie obseruari, & dicit Angel. in l. is qui opem. nume. 4. ff. de furtis. quia principes, & caporales factionū, & seditionū ciuitatis puniuntur asperrimè, reliquis autem auxiliantibus, & fauentibus mitigantur pœnæ.

Vidi ego quandoque in facto dubitari, pone, duo inuicem rixātur, & nescitur quis fuerit aggressor, vel stat statutum, vel edictum, quòd primo euaginans, vel ponēs manū ad arma, vel huiusmodi, puniātur in centū. Modò duo euaginatis armis inter se rixam fecerunt, neq; constat quis prius euaginauerit, nunquid vterque erit absoluendus propter incertitudinem, vel vterque condemnandus? Respond. Gloss. in l. prima. §. cū arietes. in verbo, Sibi. ff. si quadru. pauper. fecisse dicatur. videtur velle, quòd propter incertitudinem vterque absolui debeat & opinio illius gl. plures secutus est senatus, & in specie ī quadam rixa secuta inter Puteos, & Persichellos, iussit enim propter incertitudinē omnes absolui à pœna prioris euaginationis, vltimo Februa. 1550. P. N. Sed certè Doctores tenent contra illam gloss. vt dicit Bal. in eo. §. cùm arietes. versic. Quæritur gloss. quem refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Et dictus Titius. post n. 37. Interest enim reip. ne delicta impunita remaneant, & ita quandoque vidi seruari, prout etiam dicit Angel. ibi, quòd semel habuit de facto, & secutus est hanc opinionem Quam tamen intellige, vt procedat, quando agitur de imponenda pœna pecuniaria, sed si ageretur de imponenda pœna corporali, credo ꝙ potius esset vterque absoluendus, quàm puniendus, iuxta

ea quæ dixi supra hoc eod. lib. §. Homicidium, vers. Alia est etiam.

Præterea potest reus allegare, quòd delictum est antiquum, scilicet cōmissum iam supra decem annos, nam eo casu non debet puniri pœna mortis, sed mitiori, vt est tex. in l. si diutino. ff. de pœnis. ex qua lege hoc communiter deducitur per Doctores, vt ait Didacus li. 2. resolutionum cap. 9. post nume. 2. versicu. Primum posse. & Anto. Gomez. ca. 1. delictorum. nume. 8. & super l. 76. Tauri, nu. 6. licet re uera forte ille tex. id non probet, illam tamen legem adhoc allegauit Afflict. in cōgregatione sapientum corā Rege Alphōso XI. vt per eum decisio. 277. Illustrissimus§, Et idem Afflic. refert super prima parte constitutionum, Rub. 50. nume. 4. quod illa lex fecit sibi eo die magnū honorem, quem etiam refert Aposti. ad eundem Afflic. super prima parte consti. Rubri. 13. sub numero 36. Apud nos autem illa lex, quandoque seruatur in delictis leuib. & memini, quòd quidā Io. Angelus Rogonus, pro furto examinis apum cōmisso supra decēnium, habita remissione fuit absolutus 23 Augusti 1559. P. N. Sed in atrocioribus, nunquam vidi per viam iustitiæ illam in practica obseruari, bene vidi illam prodesse ad obtinēdam gratiā, seu commutationem pœnæ, etiā illis, qui fuerant in cōtumaciam condemnati, pro ut etiam erat in casu, de quo mētionem facit Affli. in loco prælleg. licet Ant. Gomez. vbi supra dicat illam legem nō prodesse, quādo reus fuit cōtumax, & sic pro pter absentiam non potuit puniri, ꝙ etiā videtur fuisse de mente Bar. in d. l. si diutino, quando de recenti post delictum fuit reus accusatus.

Potest etiam allegari, quod processum fuit per inquisitionem, quo casu non debet reis imponi pœna ordinaria, vt habetur per Doctores, in cap. qualiter, & quando, el secundo, de accusa. Scias tamen, ꝙ si reus confiteatur delictum in iudicio inquisitionis, poterit puniri pœna ordinaria, qua puniri deberet per viam accusationis, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Card. Alex. in cap. de accusatione, col. 39. versicu. Comparente, & colum. 55. versicu. Verum quantum, secunda quæstione octaua. Hanc etiam opini. dicit esse communem Berous in d. capit. qualiter, & quando, numero 52. & sequē. Item scias, quòd hæc conclusio locū non habet, vbi crimen est notorium, nam eo casu licet procedatur, per inquisitionem, potest nihilominus reus puniri pœna ordinaria, Ita dixit Innocen. in dicto cap. qualiter, & quando, quem sequuntur cōmuniter Doctores, vt dicit Cardi. Alexā. in loco præallegato. Vltimo scias, quòd hæc conclusio locum habet de iure canonico, sed de iure ciuili, non minus imponitur pœna ordinaria, quando proceditur, per inquisitionem, quam si procederetur per accusationem, vt oēs fatentur, Et ideo damnatus per inquisitionem de crimine publici iudicii, ita efficitur infamis, sicut ille, qui damnatur per accusationem, secundum opinio. quam ego tenui infra, quæstione septuagesimasecunda, ver. Damnatus. Scias etiam, quòd hoc de consuetudine non seruatur, nam ita punitur reus, quando iudex procedit ex officio, prout punitur, quando procedit ad instantiam partis, vt quotidie videmus in practica.

Non desunt etiam aduocati, qui allegent reum, qui sponte confessus est se delictum commisisse, mitius puniendum esse, quam eum, qui probationibus est cōuictus, arg. l. vni. C. de his, qui se defer. Et hanc sententiam dicit esse cōmuniter approbatam Simancas, de hære. cap. 55. nu. 6. quam etiam communem appellet, Berous in c. at si clerici. in principio, numero 88. de iudi. Sed certe iudices de hoc nō curant, prout etiam se nunquam seruari vidisse, vt quis propter hoc mitius puniatur, attestatur Alber. in l. 1. §. Quæstioni, numero 3. ff. de quæstio. An autem dicatur sponte confessus, qui primo negauit se delictum commisisse, vide quæ dixi infra quæstio. 82. statuto. nono. versiculo, Stante statuto.

Legitur etiā, quod iudex ratione amicitiæ, quam habet cum reo, potest ei pœnam remittere, & id colligitur ex tex. in cap. nisi specialis. de off. legati. vbi glo. j. id expressè affirmat, cuius opi. in practica

seruari

seruari dolendo attestatur Nunius de los corregidores, fol. 204 col. 4. in fi. Tu dic, quod in supremo principe non est inconueniens vt quandoque vbi non agatur de præiudicio tertii, amico suo pœna indulgeat, Sed in iudice inferiore esset detestãdum, & graui pœna vindicandum, nisi tamen pęna esset arbitraria, quia eo casu vtique posset iudex, secundum conscientiæ suæ motum mitius agere cum amico. Vide quæ dixi infra quæs. 85. versi. Vlterius quæro.

Sed pone, quod illi, qui inter se rixari sunt, vel vulnera intulerũt, sint sanguine cõiuncti, nunquid propterea sunt mitius puniendi? Respon. quod non, quia de iure delicta etiam inter cõiunctos cõmissa æqualiter puniuntur, acsi inter extraneos commissa fuissent, Et ita communiter seruatur, vt dicit Alber. in prima parte statutorũ. q. 82. Quinimò si delictũ sit atrox, dẽt seuerius puniri, vt videmus in parricidio, incestu, &c. Cæterum si delictum sit leue, vidi plerunq; pœnas minui, propter cõsanguinitatem, prout etiam de iure videmus furta, domestica mitius puniri, vt dixi supra hoc eod. lib. §. Furtum, versicu. Posset etiam.

Quæstio. LXI.

SVMMARIVM.

De publicatione processus defensiui.

Et an facta huiusmodi publicatione processus possint adhuc recipi testes, versicu. Sed quæro.

Et an id iudex ex officio facere possit, ibid.

Et quid si aliqua partium sit absens, vers. Sed hæc quidem.

Et an possit iudex post publicatas attestationes iterum examinare testem, vt declaret dictum suum obscurum versicu. Quæro nunquid.

Et an in causis criminalibus concludatur in causa, vers. Quæro etiam

PERSPECTIS defensionibus reorũ fit publicatio processus defensiui, Scias tamẽ, quod licet publicatio ꝓcessus offensiui sit de substãtia, adeo quod reus, cui nõ est decreta copia processus, neque datus terminus defensionis, non possit condemnari, vt dixi supra q. 49. nihilominus publicatio ꝓcessus defensiui, non est substantia, quia acta sunt semper nota iudici, & fisco, Si tamen adsit accusator, solet publicari ẽt ꝓcessus defensiuus, ad hoc vt ipse videat, an velit aliquid in contrarium deducere, aut probare.

Sed quęro, nũquid facta huiusmodi publicatione processus, possint adhuc recipi testes? Respon. quod de iure loquendo regulariter cõclusio est, ꝙ in causis criminalibus, nõ obstãte publicatione processus, vel conclusione in causa, possunt testes de nouo recipi, Et hanc dicit esse communẽ conclusionem Marsil. in prac. crimi. §. sequens, num. 6. intellige ad defensam, illi enim possunt recipi etiam post conclusionem in causa, sed ad offensam nõ possunt recipi post publicatas attestationes, neq; etiam ex ipsius iudicis officio, Et ita cõmuniter tenetur, vt dicit Pract. Carer. fol. 617. post num. 128. Dicunt etiam aliqui, quod quando proceditur instante, nõ possunt in criminalibus recipi testes, neque etiã ad defensam, post publicationẽ processus, Et hãc dicit esse communem opinio. Aretinus in cap. cum clamor, col. 2. versicu. Nũc autem maturius, de testibus prout illum refert Boss. in titu. de publi. proc. num. 3. Et hoc non modo super eisdem capitulis, sed neque etiam super directo contrariis. Et hanc esse communẽ Doctorum sententiam attestatur Boss. in loco præallega. numero 5. Bene (secundum aliquos) potest iudex ipse ex officio, testes ad offensam rei recipere, etiam post publicatas attestationes, Et hanc dicit esse cõmunem opinion. Aret. in cap. fraternitatis, nu. 36. de testib. quem refert Villal. in sua collecta communium opinio. in litera T, numero 86. Quinimo (secundum eum) potest ipse iudex ex officio examinare facere testes etiam ad offensam, post pu-

publicatas attestationes ad inueniēdum maleficium, & dicit Carauita super 69. ritu magnæ curiæ. circa finem. quòd ita videtur seruari, & ex hoc inuēta est à practicantibus cautela, vt possint recipi testes etiam post publicatas attestationes, tam ad offensam, quàm ad defensam, quia. s. dant iudici nomina testium examinādorum descripta super cedula, qui deinde facit eos examinari tāquam ex officio. Quę tamen practica mihi nunquam placuit subest enim maximus timor subornationis, & aperitur via falsitatibus. Et reperio quòd Affl. super prima parte constitutionum Regni, rubri. 13. nu. 44. dicit q ipse non acciperet talem cedulam, prout re vera neque ego acciperem, præsertim ad offensam, nisi iusta, & magna causa subesset & crimen esset atrox. & cessaret omnis timor subornationis.

Sed hęc quidem omnia vtique possunt locum habere, quando partes sunt pręsentes in iudicio, sed quid si sint absentes? Respond. Bar. in l. quarta. §. hoc autem iudicium. post nu. 8. ver. secundo casu. ff. de damno infecto. tenuit quòd in casibus, in quibus potest cōtra absentem procedi ad sententiam diffinitiuam, possit iudex pro eo absente probationes inducere, & hanc opinionem Bar. cōmuniter approbari per Legistas, & Canonistas attestatur Ripa in d. §. hoc autem iudicium. num. 74. & seq. Ita etiam magis cōmuniter teneri attestatur Alexan. in l. filiusfami. num. 5. ff. qui satisda. cog. Et hāc dicit esse communem opinionem Ab. in c. bonæ. post nume. 9. versicu. 7. supplet. de postul. prælatorum. Alex. in d. §. hoc autem iudicium nu. 29. Plus dicit Aret. consi. 146. col 3. in principio. quòd illud est indubitatum, quòd iudex non modò potest ad defensam rei absentis testes recipere, licèt sint publicatæ attestationes sed etiam tenetur, & illud dictum Aret. refert, & sequitur Marsil. consi. 39. nu. 30. Ego (vt verum fatear) non intelligo quid dicere velit Aretin. neque Marsil. loquendo post publicatas attestationes, quando reus est absens, quia secundum communem practicam totius orbis reo absente, & contumace non fit publicatio processus, sed proceditur ad sententiam diffinitiuam, vt sæpius dixi nisi fortè intelligerēt, quòd reus post publicatas attestationes aufugisset, & se absentem fecisset, sed hoc etiam casu solet cōtra eum procedi tanquam contumacem, neque vllo modo recipiūtur eius defensiones, nec ex officio, nec aliter. Propterea accommodando omnia prædicta ad practicam quę vbique obseruatur, distingue hoc modo, Aut loquimur, quando accusator comparet in iudicio, & tunc si quidem delictum est tale, pro quo nō potest procedi nisi ad querelam partis, nullo modo iudex debet pro accusatore probationes aliquas inducere, neque ante publicatas attestationes, neque post, & hoc, siue accusator assistat iudicio, siue deinde factus sit absēs. Si verò delictum est tale, pro quo potest ēt procedi ex officio, & sic per inquisitionē, tūc ex quo iudex eo casu concurrit cum accusatore, potest, & debet ex officio pro ipso accusatore testes recipere, & processum ipsum prosequi, etiam si accusator recedat, iuxta ea quæ dixi supra quæst. 3. versicu. Superflua etiam. Bene verum est, quòd post publicatas attestationes nō debet (vt dixi) nouas probationes inducere ad instātiam partis, siue data sit in cedula, siue aliter, neque etiam ex officio, nisi ex iusta & magna causa, & quando certus esset nullam adesse subornationem. Et idem etiā seruandum est quādo nullus adest accusator, sed solus iudex ex officio siue instāte fisco procedit. Aut verò loquimur in reo, & si quidem reus est præsens in iudicio practica est, quòd nullo modo debet iudex pro ipso aliquid facere, neque vllas probationes inducere, neque ante publicatas attestationes, neque post, sed tantum ei prouidere de idoneo defensore, vbi ipse non habeat. Bene verum est, quòd in procedendo, & examinando testes debet iudex omni studio veritatem inquirere tā pro fisco, quam pro reo, & ita seruat consuetudo, quamuis in contrarium sit communis opinio, de qua per Aret. in allegato c. fraternitatis. Si verò reus est absens, tunc quidquid sit de iure communi, ex quo secundum communem consuetudinem totius mundi, contumax habetur pro confesso, & conuicto, & consequenter

potest

potest cõdemnari ad mortem, neque pro eo admittitur excusator, procurator, neq; defensor. vt dixi supra q. 32. versi. Hęc autem. & quæst. 33. versic. Sed quod plus est, fatuus esset iudex, qui adhæreret communi opinioni, de qua per Barto. in d. §. hoc autem iudiciũ. & testes ad defensam pro ipso reo absente reciperet. Et ideo nullo modo debet iudex aliquid facere, sed permittere ꝙ ipso existente contumace sit locus condemnationi, & ita indistinctè obseruatur. Quæ omnia bene nota, quia iudex, qui in prædictis casibus sequeretur cõmunẽ opinionẽ grauiter erraret, & fortè posset in syndicatu molestari. Hęc tamen omnia intellige vt procedant, quãdo reus vellet super eisdẽ capitulis nouos testes inducere, sed super nouis, & diuersis capitulis nõ debet repelli, quominus qñcunque ante sententiam possit nouos testes, & probationes inducere, & ita semper vidi seruari, nam hoc casu cessare videtur omnis suspicio subornationis.

Quæro, nũquid post publicatas attestationes possit iudex iterum examinare, seu interrogare testem, ad effectũ vt declaret dictum suum obscurum? Respond. quòd si iudex vult, potest ex officio hoc facere, ad instãtiã autem partis id facere non tenetur, & hæc est communis opinio, vt ait Tyndar. de testib. lib. 1. ca. 4 nu. 6. quem refert Prac. Conradi, fol. 130. post nu. 37. Bene potest, si vult, hoc facere, & ita dicũt communiter Doctores, vt attestatur Are. in d. c. cùm clamor. in secundo not. & ita sæpius vidi seruari, quamuis aliqui tenuerint, quòd neq; etiam possit, quam etiam dixi esse communem opinionem Boss. in loco præallega. nu. 25. Sed certè (vt dixi) consuetudo approbat contrariam opinionem, quòd. s. põt iudex, si vult, etiam ad instãtiam partis, repetere testem vt dictũ suum declaret, licèt non vt addat. Et ita de consuetudine seruari attestatur Specu. pater practicæ in tit. de teste. §. satis vtiliter. nu. 4. & post eum Alex. consi. 238. nu. 6. li. 6. Quod tamen ego non facerem, nisi ex iusta causa, & quando aliter veritas sciri non posset.

Quæro etiam, nunquid in causis criminalibus concludatur in causa? Respond. quòd non, & est communis opinio, vt dicit Marsi. in prac. crimi. §. sequens. nu. 1. Est enim æquum, & rationabile, quòd vbi de vita hominis tractatur, possit reus quãdocũque suas probationes & defensiones facere, quod tamẽ intellige secundùm ea quæ supra statim dixi.

Quæstio. LXII.

SVMMARIVM.

Etiam in causis criminalibus accusatore non probante reus absoluitur.

Et quæ sit forma, & effectus huiusmodi absolutionis, versic. Forma autem.

Et an in dubio reus cẽseatur absolutus, quia delictum nõ commiserit, an autem quia non fuerit probatum, vers. Sed hic quæro. *Remissiuè.*

Et an ille, qui in causa succumbit, debeat in expensis, & damnis condemnari, ver. Sed nunquid.

Et an quis teneatur in foro conscientiæ pro damnis illatis, & leui & leuissima culpa, vers. Vnum tamen.

Calumnia duplex est, vera scilicet, & præsumpta, ibidem.

Et an accusator eo ipso, quòd non probat præsumatur calumniari, versi. Dixi supra.

Et quid si iurauerit de calumnia, vers. Sed quid.

Et quid si habeat pro se aliqua euidentia indicia, vers. Sed pone.

Calumniator an possit super eodem processu condemnari, versi. Sed quæro.

Custos carceris an possit reum absolutum retinere pro impensis, versicu. Sed hic incidenter.

VBI nihil vlterius superest ad agendum, tam ex parte accusatoris, quàm ex parte accusati, tunc debet iudex diligenter considerare processum tam offensiuum, quàm defensiuum, & recta trutina perpendere, quid ex ipso processu resultet, & quæ, & qualia contra reum extent indicia, seu,

seu probationes, quæ per eius defensiones elisæ nō fuerint. Si tamen reus ex eis est plene conuictus, vel cōfessus, debet cōdemnari. Si semiplena tantum resultat contra eum probatio, est torturæ subiiciendus. Si vero nec semiplene est conuictus, tunc tanquam deficiēte probatione est absoluendus, de quibus omnibus sigillatim videamus. Et in primis quidem dixi, ꝙ vbi contra reum nō sit delictum saltem semiplene probatum, debet reus absolui. Est enim vera iuris conclusio, quòd etiam in causis criminalibus actore siue accusatore nō probante reus absoluitur, & est communis opi. vt attestatur Ias. in l. non est nouum. nu 5. C. de edēdo quem refert Villal. in sua collecta communium opi. in litera A, nu. 47.

Forma autem absolutionis, quæ in hoc Ducatu seruatur, est ꝙ si quidem reus probat innocentiam suam aliter, quam per torturam, absoluitur diffinitiue, neq; potest deinde contra eum ex causa procedi etiam si noua indicia superuenirent, vt dixi supra quæst. 57. versi. Sed hic quæro. Si vero non probat ipse suam innocentiā nisi per torturam, vel si non adsunt indicia sufficientia ad torquendum, vel ad imponendum, aliquā pœnam extraordinariam, tunc absoluitur quidem non tamē diffinitiue, sed stantibus rebus, prout stāt & hoc casu, si deinde superueniant noua indicia, de nouo contra eum proceditur, non obstante tali sententia. Et hęc etiam practica obseruatur in Hispania, vt refert Dida. lib. 1. resolutionum. c. 1. post nu. 8. Idem etiam in Gallia obseruari attestatur Igneus in repetit. §. non alias, post nume. 180. & Rebuff. in prooem. const. Franciæ, glo. 5. nu. 118. Reperio tamen, ꝙ Carauita super ritu magnæ curiæ 248. num. 18. dicit cōiter obseruari, ꝙ hoc casu inquisitus præstet fideiussores de stando iuri, & se præsentando toties, quoties fuerit requisitus. Sed hoc apud nos non seruatur, nisi senatus, cui fiūt relationes causarum criminalium, id expresse iubeat. Verū est etiam, quod de iure loquēdo ille, qui purgauit per torturam omnia indicia, cōtra se existentia, forte esset diffinitiue absoluendus, tanquam si puram veritatem dixisset, iuxta ea quæ dixi infra quæstio 64. versiculo, Illata reo, nihilominus, (vt dixi) consuetudo obtinuit, vt absoluatur tantummodo rebus stantibus, atque ita receptum esse in pract. attestatur practica Iodo. fol. 119. nu. 1.

Sed hic quæro, nunquid in dubio sententia absolutoria præsumitur lata, quia reus maleficium non commiserit, & sic ex causa innocentiæ, an autem, quia non fuerit probatū, & sic ex defectu probationum? Dixi supra in d. quæstio. 57. versicu. Sed quæro.

Sed nunquid in istis causis criminalibus ille, qui in causa succumbit, debet cōdemnari in expensis? Respondeo. In hac quæstione fuit aliquando controuersia inter doctores, nā aliqui tenuerunt, quòd sic & dixit Bar. in Auth. de manda. prin. §. deinde, numero 3. & in l. prima in principio circa fin. ff. ad Turpil. quod ita cōmuniter tenetur, quem refert Socin. Iun. consi. 36. nume. 14. libro secundo. Hanc etiam opinionem dicit esse communem, Aret. in ca. accedens, numero 13. de accusatio. quem refert N cellus in concordan. glo. cap. 47. & Gratus consilio 97. num. 1. lib. 1. Cardi. Alexan. in cap. in primis, de episco. col. quarta, versicu. & quia glo. secunda quæst. prima, qui dicit, quòd de iure canonico, ita communiter tenetur. Apostil. ad Ange. de malefic. in d. gloss. Et ad querelam, post numero 73. quem refert Pract. Conradi, fol. 231. numero 18. Marsil. in pract. crimi. §. superest, numero 1. & in l. patre vel marito, numero 14. ff. de quæstio. quem refert Diaz in practi. crimi. canon. ca. 144. quod est capitulum vltimum, & Practi. Conradi, fol. 310. post nume. 5. & Viuius in libro communium opin. in verbo, Iudex tenetur condemnare. Alban. consilio quinto, in primis verbis Don Anton. de Padilla in l. transigere, nume. 4. C. de transactio. Didacus practi. quæst. 27. num. 1. Et dicit Alber. in l. eum quem temere. in principio, nume. 3. in fi. ff. de iud. quod communis vsus iudiciorū seruat etiam in criminalibus, vt victus victori condemnetur, in expensis, Et loquendo de damnis, dicit Card. Alexā. in cap. libellorum, col. secunda in fi. secunda quæstione

stione octaua, quod quo ad damna,& intereſſe partis læſæ, poteſt iudex habere rationem eorum, ſiue procedat per accuſationem, ſiue per inquiſitionem, ſubdens, ꝙ ita firmant cõmuniter Doctores, quem refert Diaz in prac. crimin. c. 143. Contrariam vero ſententiam, quod ſcilicet accuſator, qui ſuccubuit, non ſit condemnandus in expẽſis neque in damnis, multi tenuerunt, Et dicit Alber. in l. athletas. §. calumniator. in fin. quod illam tenent communiter doctores, Et dicit Bal. in l. qui crimen, poſt nu. 28. C. qui accuſa. non poſſ. quod iſtam opi. confirmat practica,& experientia, quòd ipſe nũquam vidit talem condemnationem expenſarum in cauſa criminali, quem refert Ana. in cap. accedens poſt num. 11. de accuſa. Dicit etiam Card. Alex. in dicto §. de epiſco. in fi. ꝙ in ſacro palatio raro vidit condemnari fiſcũ in expenſis, neque procuratorem fiſcalem & ſi vnquam fuit condemnatus in expenſis, nunquã meminit vidiſſe talem condẽnationem exigi. Pro reſolutione huius articuli ſcire debes, quod duplex eſt calumnia, vera ſcilicet, & præſumpta, Vera calumnia dicitur, quando quis ſciens, aut ſcire debens aliquem eſſe innocentem, ꝓponit contra eum accuſationem aut querelam. Præſumpta autem calumnia eſt, quãdo accuſator nõ probat delictum, vel quando poſt cęptum iudicium ab accuſatione deſiſtit, nam his caſibus præſumitur calũniari, vt infra ſtatim dixi. Dic ergo quod Aut agitur de præſumpta calumnia & verum eſt quòd dicit Bald. in loco præallegato, quod raro vel nũquam ſolet accuſator in expenſis cõdemnari, Et hoc ne querelãtes metu huiuſmodi condẽnationũ deterreãtur ab accuſando,& delicta impunita remaneant. Aut agitur de vera calumnia,& tunc Aut iudex procedit ſimpliciter ſuper accuſatione, ſeu querela partis, & debet accuſator, qui calumniatus eſt condẽnari in expenſis,& damnis, Aut vero procedit ſimpliciter ex officio, & ſic ſolummodo inſtante fiſco, & non debet procurator fiſci, neque iudex condemnaſri in expẽſis, quia de ipſis officialibus lex bene præſumit, Aut procedit ex officio, ſed alio inſtigante, vel procurante, inquiſitionem,& tunc talis promotor, ſiue inſtigator, ſi vere fuerit calumniatus, pariter eſt in expenſis condemnandus. In hoc autem ducatu habemus decretum in nouis conſtitutionibus in tit. de accuſatio. cap. ſi quis quempiam, quòd ille, qui aliquem calumnioſe detulerit, accuſauerit, vel notificauerit, condemnetur in duplicatis expenſis verſus partem, vltra pœnas à iure inflictas, Et ita vidi multos in facto condemnari, vidi etiam quandoque falſos accuſatores,& notificantes corporaliter puniri, vt dixi infra q. 81. ver. Sed quæro. Quid autem in denunciatore, an ſit in expenſis condemnandus, ſi cõtenta in denunciatione non probat, dixi ſupra q. 7. verſi. Sed nunquid.

Vnum autem ſcias in hoc propoſito, quod quamuis in foro contentioſo, quis teneatur de dãno, & iniuria alteri illatis etiam ex leui,& leuiſſima culpa, tamen in foro conſcientiæ non tenetur, niſi de damno illato per dolum vel latam culpam, Et hæc eſt communis opin. vt atteſtatur Berous in c. dilecti filii, num. 77. de arbitriis Menchiaca controuer. illuſtr. c. 28. num. 19. quod nota.

Dixi ſupra, quod accuſator eo ipſo, ꝙ non probat ſuam accuſationem, præſumitur calumniari, ita dicit gloſ. in c. 2. in verbo, Calumniandi, de calumnia. quam atteſtatur eſſe communiter approbatam Apoſtil. ad Ange. de malef. in verbo, Et ad querelam, poſt num. 7. Ita etiam communiter teneri, ait Abb. in c. calumniam, nume. 2. de pęn. Io. Fantui. quem refert Cardi. Alex. in c. qui non probauerit, verſ. ſed an præſumatur, ſecũda quæſtione tertia. Idem Cardi. Alex. in cap. ſi quenquam. §. notandum, num. 7. ſecũda quæſtione prima, quem refert Villalob. in ſua colllecta communium opin. in litera C, nume. 2. Hanc etiam aſſe communem opi. atteſtatur ſcribentes in d. capi. 2. de calumnia.& in ſpecie Abb. nume. 5. in fi.& Maria. nume. 7.& Ana. num. 19.& Fely. numero 6. Aret. in capit. ſuper his, nume. 27. in fi. de accuſa. Boſſ. in tit. de accuſa. numero 19. Quod tamen intelligendum eſt, vt non procedat in eo, qui accuſet, vel ex neceſſitate officii, vt in tutore, vel propter im-

mensum dolorem, vt in matre accusante aliquem de morte filii, vel propter atrocitatem criminis, prout est hæresis, vel læsæ Maiestatis, vt per Abb. & alios in locis prę allegatis.

Sed quid si accusator tempore porrectę accusationis iurauerit de calumnia, iuxta ea quæ dixi supra quæst. 18. versicu. Dixi etiam, nunquid erit excusandus ab hac præsumptione calumniæ, quæ contra eũ oritur, ex eo quòd accusationem nõ probauit? Respon. quòd non, & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in dicto c. calumniam, nume. 4. Hanc etiam opi. dicit esse communem Alex. in l. properandum §. sinautem vtraque, nume. 21. C. de iudi. Affl. in secunda parte cõstitutionum Regni, Rub. 13. nume. 9. & Rub. 62. nume. 5. Card. Alex. in d. c. in primis. §. de epis. colum. 3. versi. Sed primum, secunda quęstio. 1. Et dicit Sali. in d. l. qui crimen, nume. 14. C. qui accus. poss. quòd hoc seruat communis practica. Dicit etiam Albe. in dicto §. calumniator, numero 1. quòd ita vidit in iudiciis communiter obse...ri, Si tamen vis conuincere querelantem de calumnia, potes illum interrogare, an velit vti querela, & probationibus super inde factis, eo quia intendis illum querelare de falso, & si ille respondeat, quòd vult vti, eo casu potest tanquam sciens de falso puniri, si querela tanquam falsa conuincatur. Et hic modus interrogandi est approbatus à iure, & de consuetudine obseruatur, vt attestatur Boss. in tit. de accu. nume. 24. Faciunt ea quæ dixi supra hoc eod. lib. §. Falsum, versicu. Vtens falso, & versi. Vtens dicto.

Sed pone, ꝙ accusator habeat pro se aliqua euidentia indicia, puta famam, vel auditum à fide dignis, vel quid simile, nisi quid excusabitur, etiã si defecerit in probatione? Respond. quòd sic, & est communis opin. vt attestatur Abb. consilio 78. post numero 1. versicu. venio, nunc, libro primo, quem refert Practi. Conradi, fo. 231. nume. 17. Et dicit Barto. in l. cum quidam. §. quod dicitur, nu. 3. ff. de acq. hæredit. millies obtentum fuisse, quòd accusans aliquem de maleficio, de quo contra eum erat fama, non potest puniri tanquam falsus accusator, quam refert Guido. Papæ decis. 446. vox publica, numero primo. & Afflic. in prima parte constitutionum, Rubri. 23. numero 11. & Diaz in pract. crimi. cano. ca. 59. Idem etiam operatur dictum vulnerati morienti, vt scilicet excuset hæredem accusantẽ à præsumptione calumniæ, vt dixi supra quæst. 21. vers. Assertio vulnerati. Et secũdum hanc opi. pro quodam instigatore in facti contingentia consuluit Io. de Amicis cõsilio 51. & pariter pro quodam denunciatore consuluit Craue. consi. 178.

Sed quæro, nunquid calumniator possit in eodem iudicio condemnari, an autem opus si nouo processu? Respond. ꝙ potest etiam in eadem sententia condemnari vno contextu, oportet tamen absolutoriam accusati in ordine præcedere, & successiue non diuertendo ab alia, accusatorem de calumnia condemnare, Et ita cõmuniter tenetur, vt ait Salic. in l. 1. nu. 3. C. de calum Et practica est, quòd iudex prius faciat statuti accusatori terminum ad allegandum, quare nõ debeat de calumnia cõdemnari, & vbi nihil deducat, quod releuet, illum poterit in eadem sententia condemnare, Ita dicit Bart. in l. athletas. §. calumniator, nu. 6. ff. de his qui no. infa. aliàs enim opus esset alia instantia, & alio processu. Quod nota, ne erres, nam si condemnares aliquem de calumnia, non statuto ei termino prædicto, poss. t. in syndicatu puniri, vt dicit Ange. de malefi. in verbo, Et ad querelam, nu. 70.

Sed hic incidenter quæro, nunquid secuta absolutione rei, qui erat in carceribus detentus, possit custos carceris illum retinere pro expensis in carceribus factis? Respon. Aliqui dicunt, quòd de iure non potest illum retinere, sed debet relaxare, & postea cõtra eum agere. Sed certi quidquid sit de iure, aliud de consuetudine obseruatur, vt dicit Guido Papæ decisione 448. si carceratus, quem refert Chass. super consuetu. Burgun. folio 90. num. 34. Pract. Iodoci. cap. 17. num. 17. nam custodes neminem relaxant, nisi prius illis fuerit pro expensis satisfactum. Et hoc toleratur per superiores, quia reuera si custodes cogerentur via ordinaria expensas à

carceratis post eorum relaxationem repetere, credo quò eorum officium illis esset damnosum.

Quæstio. LXIII.

SVMMARIVM.

Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis criminalibus.

Et quid si sint ciuiliter intentatæ, ibidem.

Et quid si sit plusquam semiplene probatum, versi Scias autem.

Et quid si agatur de imponenda pœna pecuniaria, versi. Scias etiam.

Iuramentum purgationis an sit deferendum reo in causis criminalibus, versicu. Solet etiam.

Et an etiam in foro seculari, versic. Licet autem.

Purgatio legalis an locum habeat in causis criminalibus, ver. Est etiam.

Accusator, qui offerat se velle stare cum reo in tortura, an sit audiendus, ver. Sed quæro.

Et quid si offerat probationem per duellum, versi. Sed quid. *Remissiuè.*

Duæ semiplenæ probationes an iungantur in causis criminalibus, versicu. Tu scis.

Fama & vnus testis de viso, an plenè probet in criminalibus, versicu. Hinc infertur.

SED quid si accusator plenè non probauerit intentionē suam, sed tantum semiplene, & petat sibi deferri iuramentum in supplemētum probationis, nunquid erit audiendus? Respond. quòd non, nam in causis criminalibus non defertur tale iuramētum, & hæc est communis opin. vt attestatur Alexan. in l. 3. numero 12. ff. de iureiurando, quem refert Simancas de hæretic. capitu. 50. nu. 2. Ias. in repetit. l. admonendi, nu. 224. ff. de iureiu. quem refert Pract. Conradi, fol. 154. post num. 5. Apostil. ad Abb. in capit. iuramentum, sub num. 13. de iureiu. Deci. consi. 37. in fi. Ias. in l. ait prætor. in princip. nume. 19. ff. de iureiuran. Apostill. ad Felin. in c. in omni, sub num. 5. de testib. Igneus in repetit. §. non aliàs, post nu. 201. ff. ad Sylle. quem refert Herculan. de probanda negat. num. 235. Gomez. Arrias super l. 74. Tauri, nu. 39. Villalpan. in repet. l. 22. capitu. 22. nume. 3. Quæ quidem conclusio absque difficultate procedit in causis merè criminalibus, & criminaliter intentatis, & ita hanc esse cōmunem opin. attestatur Marsi. in l. maritus. nu. 12. ff. de quæstio. Sed si esset ciuiliter mota, vtique secūdùm aliquos esset locus huic iuramento, præsertim si non esset actio famosa. Vide quæ dixi infra lib. 7. §. iuramentum.

Scias autem, quod (secundùm aliquos) si probatio sit plusquam semiplena, eo casu si probitas partis concurrat, debet etiā in causis criminalibus ei deferri iuramētum in supplemenrum probationis. Et hanc videtur sentire esse communem opi. Cur. Iun. in d. l. admonendi, post nu. 67. versic. Postremo nota, quem refert Cæpha. cons. 141. num. 20. lib. 1. Quam tamen ego in practica de facili non admitterem, præsertim si ageretur de pœna corporali etiā leui imponenda.

Scias etiam, quod si esset causa criminalis, pro qua imponi deberet pœna pecuniaria, eo casu vtique posset deferri tale iuramentum. Et hæc est communis opin. vt dicit Alex. consi. 66. post num. 1. lib. 1. quem refert Ias. in repet. d. l. admonendi, nu. 225. & in d. l. ait prætor. in principio, post nu. 21. vers. Istam principalem, & Marsi. in d. l. maritus, num. 16. & Crott. in tracta. de testib. nu. 307. & Apostil. ad Feli. in d. c. in omni supra allegato, & Practi. Conradi in loco præalleg. & Cephal. in d. consi. 141. post num. 20. & Villalpan. in d. c. 22. post nume 3.

Solet etiam quandoque accusatore nō probante deferri reo iuramentum, quod appellatur purgationis, & hoc etiā si reus ipse nihil probauerit, Et hæc est communis opinio, vt dicit Soci. in d. l. ait prætor. in princ. versicu. Circa secundum. Hoc tamen iuramentum purgationis locum habet, quando contra ipsum reū non adsunt indicia, quæ ad torturam sufficiant, Et quāuis olim nō esset in vsu nisi cum clericis,

vt dicit Simancas de hæret. c. 54. in fi. hodie tamen præsertim in causis hæresis, seruatur etiam cum laicis, & cum tāto rigore, vt reus deficiens in purgatione habeatur pro conuicto, & puniendus sit pœna ordinaria delicti, de quo imputatur. Et hanc sentētiam dicit esse communiter approbatam Simancas in loco præallegato, nume. 7. subdens quod ita fuit obseruatum superioribus annis cum quadam obstetrice, quæ post reconciliationem solennē iterum capta, defecit in purgatione, & tanquam vere relapsa relicta fuit curiæ seculari. Forma autem huius purgationis ponitur per Cardi. Alex. in c. 1. 2. q. 4. quem refert Foller. in prac. crimi. cano. fol. 198. numero 9. & Simancas in loco præallega. nume. 15.

Licet autē videatur, quod hæc species purgationis sit potius inuentio, & obseruantia iuris canonici, quam ciuilis est tamen in vsu etiam de iure ciuili, vt attestatur Io. de Ana. in c. excommunicamus, el primo. §. qui autem, nu. 1. de hære. prout illum refert Blanc in practi. crimi. fo. 37. nu. 72. & reperio, quod Bar. in l. 4. §. si magister. in fi. ff. ad legē Aquil. dicit hoc semel fuisse obseruatum Perusii in quodam magistro, qui percusserat suum discipulum, illum refert Angel. de malefic. in verbo, Admonuit. nu. 2. Hoc etiam seruatum fuisse Rothomagi in quodā iuuene, qui in die festo Penthecostes, quādā ancillam decrepitam interfecerat, recenset Igneus, in repeti. §. non alias, nu. 191. & seq. ff. ad Sylle. Dicit etiam Pract. Iodo. fo. 125. nu. 6. quod hac forma vtuntur frequenter curiæ spirituales, & earum imitatione etiam tribunal a secularia in Flandria, & aliis in locis. Sed certè in hoc Ducatu nō seruatur, hoc iuramētum, purgationis, vt etiā attestatur Bos. in titu. de sent. nu. 75. in fi. sed eius loco succedit iuramentum de veritate dicēda, quod defertur reo in eius examine, iuxta ea, quæ dixi supra q. 35. vers. Sed quæro. Vbi igitur non adsint indicia contra reum, quæ sufficiant ad torturam, reus absolui debet. Si vero extent contra eum indicia quæ ex suis defensionibus nō sint sublata, vel elisa, tunc non est locus iuramento, sed deuenitur ad torturam. Et ita quotidie practicatur, vt dicit Blā. in loco præallegato.

Sed quæro pone quod accusator, seu querelans dicat, (vt quandoque in facto vidi.) Ego volo stare cum reo in tortura, & cum conuincere, nunquid erit audiendus? Respond. quod non, quidquid dixerit gl. in l. interdum. §. qui furem. in verbo, Damnato. ff. de furtis, quam dicit esse communiter reprobatam Mantua centuria prima, numero 12. Hic enim modus probandi non est à iure approbatus, & si hoc admitteretur, quotidie multa sequerentur absurda. Idem etiam dicendum esset, si reus proponeret, vt accusator torqueretur, offerens se pariter velle sustinere in tortura contrarium, quod in facto alias contigisse narrat Paris Put. de synd. fol. 492. cap. 13.

Sed quid si dicat accusator, quod vult probare suam accusationem, in singulari certamine cum accusato? Dixi in meo libello De Duello, qui nondum est impressus in prima parte.

Tu scis, quod in causis ciuilibus, duæ semiplenæ probationes iunguntur ad faciendam plenam probationem, vt dixi, infra libro proximo. Quæro, nunquid idem sit dicendum in causis criminalibus? Respond. Aliqui tenuerunt, quòd sic, & ita se vidisse communiter obtineri, attestatur Alberi. in l. secunda. §. fina. numero secundo. ff. de excusatio. tutor. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet in causis criminalibus, non coniungantur duæ semiplenæ probationes, multi etiam tenuerunt, & hanc dixit esse communem Gratus consilio 47. numero septimo. libro secundo. quem refert Simancas de hæreticis. cap. 50. numero secundo. Alii vero dixerūt, quod si sint plura indicia quorum quodlibet in sua specie perfectum sit sufficiunt ad cōdemnationem, alias secus & fuit doctrina Baldi. in l. si quis ex argentariis. §. primo. nume. quarto. ff. de edendo. quam dicit sequi communiter Doctores Bertran. consi. 137. in fin. lib. 2. in secunda parte. & consil. 164. in fin. li. 7. Tu dic, quod aut agitur de pœna corporali imponenda, & tunc non debent cōiungi ad condemnandum, aut agitur de pœna pe-

cuniaria imponenda, & possunt coniungi, etiam ad condemnationem, prout etiã videmus quod in huiusmodi causis, stãte semiplena probatione, potest etiam deferri iuramentum in supplementum probationis, vt dixi supra versi. Scias etiã, bene verum est, ꝙ si causa esset decidenda, per principem, vel eius suprema consilia credo quòd plura indicia iũgi possent ad cõdemnationem etiam corporalem, saltem extraordinariam, quòd vidi sæpissime fieri per senatum. Et reperio etiã idẽ aliqñ seruatum fuisse per consilium Neapol. vt refert Gramm. decis. 11. Senatus enim iudicat, secundum conscientiam, prout & faciunt domini consiliarii sedẽtes in prædicto sacro consilio, teste Gramma. decis. 29. nu. 13.

Hinc infertur, quòd licèt in criminalibus fama (secundum aliquos) probet semiplenè, vt dixi supra quæstio. 21. ver. Fama sola, & vnus testis de visu pariter etiã probet semiplenè, vt dixi supra eadem q. 21. versi. Vnus testis, nihilominus fama cum vno teste non probat plenè, in criminalibus, nisi sint aliæ coniecturæ, vel adminicula, & est communis opin. vt dicit Crottus in tractatu de testibus, nu. 102. Et generaliter, ꝙ fama etiam si iuncta sit cum alia semiplena probatione, non sufficiat in criminalibus ad plenam probationem tenuit gl. in cap. veniens, el primo, in verbo, Illorum, de testibus, quam sequuntur scribentes, vt dicit Marsil. in l. de minore. § plurimum, nu. 55. ff. de quæst. & illam gloss. dicit esse communiter approbatam Deci. consi. 210. circa fin.

Quæstio. LIIII.

SVMMARIVM.

Tractatur materia torturæ.

Iudex ponens aliquem indebite ad torturam, est capite puniendus, versic. Ante quam tamen.

Prinsquam deueniatur ad torturam, debet constare de delicto, versiculo, Debet autem.

Tortura non est inferenda, vbi pro delicto, non imponitur pœna corporalis, versi. Præterea debet.

Vbi delictum aliter quam per torturam probari potest, non est reus tormentis subijciendus, versi. Debet etiam.

In delictis occultis facilius deueniri solet ad torturam, versi. Et ideo.

Et an adhiberi debeat tortura reo de crimine conuicto, vt illud etiam confiteatur, versi. Scias etiam.

Et an super sociis, & complicibus, versicu. Veritas est.

Tortura inferri non debet nisi præcedentibus indiciis, versi. Dixi etiam.

Et quid in atrocioribus delictis, ibid.

Et quid si reus sit malæ vocis & solitus delinquere, versi. Sed pone.

Et quid si sit bannitus & condemnatus in contumaciam, versic. Sed nunquid.

Indicia quæ præcedunt torturam debent esse legitime probata, versi. Non sufficit.

Debent etiam esse ad torturam sufficientia, versi. Dixi quoque.

Et quæ indicia dicantur ad torturam sufficientia, ibid.

Et quid indicia requirãtur ad hoc, vt quis possit subijci torturæ, ver. Sed quæro.

Quæ personæ de iure torqueri possint, versic. Vbi subsunt.

Et an liber homo, ibid.

Doctores an possint torqueri, versicu. Quæro an doctores.

Personæ positæ in dignitate an possint torquere, versi. Item quæro.

Milites an possint torqueri, versicu. Quæro etiam.

Nobiles an possint torqueri, versic. Vlterius quæro.

Decuriones an possint torqueri, versiculo, Præterea quæro.

Minores 14. annos an possint torqueri, versic. Quæro nunquid.

Senes an possint torqueri, ver. Non etiam.

Mulier prægnans an possit torqueri, versicu. Quæro modo.

Clerici an possint torqueri, versiculo, Sed an clerici.

Et an sacerdotes, ibid.

Laicus an possit torquere clericum de mandato episcopi, versi. Sed hic quæro.

Iudex

Iudex an teneatur requirere accusatorem prius quam torturam inferat reo, versi. Vbi nihil.

Decreta tortura, si reus appellet, an sit supersedendum, versi. Sed quid agendum.

Et quid si petat sibi dari copiam indiciorum, vers. Sed quid si ille.

Si plures sint torquendi, à quo sit incipiendū, versi. Quæro si plures.

Torquendo non est dandum aliquid, quod comedat, aut bibat per decem horas antequam torqueatur, versiculo, Decreta tortura.

Torturæ gradus qui sint, versiculo, Nunc de gradibus.

Metus, & suspicio torquendi æquiparatur torturæ ibid.

Carcer an dicatur species torturæ, versiculo, Sed an forte.

Tortura adhibenda est pro modo indiciorum, versi. Debet igitur.

Tortura an possit inferri die feriato, versicu. Quęro an tortura.

Aduocati, seu procuratores reorum, an possint interesse eorum torturæ, versiculo, Quæro nunc.

Torqueri non debet reus modis exquisitis, & non consuetis, versic. Item debet.

Iudex excedens in tortura modum consuetū tenetur in syndicatu, versiculo Iudex autem.

Reus negans, & in tortura perseuerans, dicitur purgasse indicia contra eum existētia, versi. Illata reo.

Cautela vt Iudex, qui aliquem indebite torquet non teneatur in syndicatu, versic. Et in hoc.

Confessio facta in tormentis non sufficit ad condemnandum, nisi reus extra tormenta illā, ratificet, ver. Cęterum si reus.

Et quando fieri debeat huiusmodi ratificatio, versi. Et circa.

Et in quo loco fieri debeat, versic. Debet quoque.

Et an sint adhibendi testes, ibid.

Et quid si non ratificet confessionem in tormentis factam, sed illam reuocet, versi. Vbi vero. *Remissiuè.*

Et an vbi reus illam ratificet, ei statui debeat terminus defensionis, versiculo, Sin autem reus.

Reus an possit interrogari de aliis criminibus, de quibus contra eum non adsunt indicia, vers. Successiue quęro.

Tortura semel illata an repeti possit, versicu. Vltimo videndum.

CAETERVM vbi delictū non sit plene probatum, cō tra reum, videndum est, an contra eum subsint indicia sufficiētia ad torturam, quę per ipsius rei defensiones sublata, aut elisa non fuerint, Et eo casu debet iudex decernere deueniendum esse ad torturam.

Antequam tamē iudex aliquem ponat ad torturā, dēt animaduertere, ne id iniuste faciat, nam iudex, qui ponit aliquem ad torturam iniuste, ipse est capite puniēdus, Et hæc est communis opin. vt dicit Marsil. in l. quæstionis modum, numero 73. ff. de quæstio. & in l. prima. §. prætetea, numero 7. in fi. ff. ad leg. Cor. de sicar. & in practi. crim. §. expedita, nume. 87. in fi. quem refert Sapia in l. 1. in principio, nume. 7. ff. quod quisque iuris, & Apostill. ad Cror. de testibus, post nume. 96 in verbo, Modica, & Apostil. ad Riminal. cō silio 6. sub numero 18. & Boss. in titu. de tortura, nume. 31. & Pet. Calef. inter consilia criminalia diuersorum consilio 93. in fine. libro 2. & consilio 94. numero 4. eod. volu. & pract. Conradi, fol. 314. versicu. debet etiam, Et contra iudicem, qui indebite, quendam torserat, consuluit Barba. consi. 47. li. 1. Scias tamen, qui hęc opi. non seruatur in practica, nam vbi nō sequatur mors ipsius rei, non solent iudices puniri pœna capitis, sed tantum pęna extraordinaria. In regno autem Neapoli. adest constitutio imponens iudici iniuste torquēti pœnam carceris biennalis, & publicationis tertiæ partis bonorum, quam fuisse executam cōtra quēdam assessorem refert Gramma. consil. 15. in fin. vbi in facti contingentia ita consuluit. Sed in omnem casum debent iudices caute, & cōsiderate ad torturam reo infligendam procedere, nā si reus in tortura ei indebite illata moreretur forte posset eo casu seruari communis opinio. quamuis ego etiam hoc casu illam non seruarem, nisi appa-

reret, quod iudex aut propter inimicitias, aut propter pecuniã, vel aliter corruptus id fecisset, tunc enim non excusarem illum à pœna ordinaria homicidii. Quid autem si iudex in tortura modum excesserit, ita vt reus mortuus sit, dixi infra versi. Iudex autem.

Debet autem iudex ante omnia considerare primo, vt constet de delicto iuxta ea quæ dixi supra quæst. quarta, & q. 55. versiculo. Potest etiam, licet hoc male seruetur in practica, vt dicit Bru. de indic. & tortura, fol. 57. numero 11. in fi. quia statim, quod aliquis dicit sibi aliquid subtractum fuisse, absque eo, quòd aliter constet, torquentur suspecti de furto, quod etiam dicit hodierno tẽpore seruari Practi. Casoni. fol. 67. numero sexto. Sed certe iusti iudices, & qui considerare procedunt, neminem ponunt ad torturam nisi prius de delicto ipso appareat, vt dixi in locis pallegatis. Et ideo miratus sum, qđ senatus iusserit torqueri, quendam Simonem Hebræum, qui delatus fuerat, quòd puellam Christianam vitiasset, & deinde ad occultandum scelus morti tradidisset licet de cadauere non constaret. 17. Febr. 1555. A. C.

Præterea debet iudex considerare, an delictum tale sit, pro quo quis de iure sit tormentis subiiciendus, scilicet ꝙ pro eo ingeratur pœna corporalis, nam vbi non ingeritur nisi pœna pecuniaria, vel alia corporis non afflictiua, non est ad torturam procedendum. Cum enim tortura sit grauis Afflictio, certe non debet maior pœna inferri reo non conuicto, nec condemnato, quam esset inferenda ex ipsa condemnatione, vbi esset de crimine conuictus, vel cõfessus. Vbi vero pœna corporalis imponitur, solet indistinctè ad torturã, procedi, & licet aliqui tenuerint, quod nõ locus torturæ, nisi in grauioribus maleficiis nihilominus communiter seruatur, quod etiam super leuibus fiunt torturæ, prout attestatur Alber. in l. edictum, num. 4. C. de quæstio.

Debet etiam iudex aduertere, an delictum aliter, quam per torturam probari possit, nam regulariter ad torturam deueniri non debet, nisi in subsidium, quando scilicet aliæ probationes haberi non possunt, & ita concludunt omnes doctores, vt dicit Pract. Conradi, folio 289. post numero sexto. & ita obseruat consuetudo, vt dicit Angel. in l. fina. post nume 4. C. de quæstio. Boer. decis. 163. numero primo. Et ideo si aliter cõstet, de delicto, reus torqueri nõ debet. Et hanc dicit esse communem opin. Marsil. in l. prima, in principio num. 7. ff. de quæst. quem refert Dida. practi. quæstio 23. folio 166. columna tertia. vbi etiam subdit, quod iudices aliter obseruantes tenentur in syndicatu, quem refert Pract. Conradi, folio 288. numero 2. Idem etiam dicit Marsi. in practi. crim. §. nunc videndum, numero 25. & consi. 51. nume. 52. quem refert Pract. Iodoc. c. 35. nu. 3. & Prac. Carer. fol. 160. post nu. 188. versi. Item ad torturam.

Et ideo dici solet, quod iudices facilius debent procedere ad torturam in delictis, clam commissis, quam in his, quæ palam commissa sunt. Et hęc est communis regula. vt dicit Igneus in l. prima. §. serui app. nu. 75. ff. ad Sylle. nam ea, quæ in occulto cõmitti solẽt, difficilius probari possunt, vt est venenatio, falsum, adulterium & similia, merito in illis facilius est ad torturam deueniendum.

Scias etiam, quod plerunque iudices, licèt delictum sit plene probatum, etiam per testes de visu, solent nihilominus adhibere torturam, non vt amplius constet de delicto, sed solum vt reus fateatur delictũ, de quo cõuincitur, ne per appellationẽ illud, quod fuerit pronũciatũ, suspendi contingat, Et dicit Bal. in l. prima. numero 9. C. de iuram. calum. quòd ita seruat iudices, de consuetudine, quem refert Paris Put. de synd. folio 453. numero tertio. Idem etiam dicit Bal. consilio 364. numero 3. libro tertio, & in l. secunda, num. 9. C. quorum app. non recip. quem refert Pract. Carer. fo. 21. nume. 34. Dicit etiam Ant. de Alexan. in quibusdam apostil. ad Bar. in l. prima. §. si quis vltro. ff. de quæstio. quod hæc est communis practica, & quod ita communiter obseruatur, prout illum refert Grammat. consil. 1. numero 3. & voto primo, nume. 3. & super consti. Regni fo. 24. nu. 33. Dicit etiam Igneus

in l. & si certus. nu. 10. ff. ad Sylle. quòd hanc praxim tota pene Italia, & maximè inerudìti causarum criminalium iudices & assessores obseruāt, sub colore, quòd velint reos interrogare super sociis, & complicibus, vel super aliis criminibus, & dicit Paris Put. de synd. fol. 462. nu. 9. quòd hac cautela vtūtur iudices malitiosi, quē refert Practica Caretii, fol. 161. versi. limita nisi. Hanc tamē practicam laudat Bal. in d. l. prima, & secunda. quem sequūtur communiter omnes criminalistę, vt dicit Foller. in practi. crimi. cano. fol. 158. nu. 5. & dicit Papo li. 24. titulo nono Arresto primo. quòd parlamentum Parisien. consueuit reus etiam cōuictos tormēti subiiicere.

Veritas est, quòd in hoc Ducatur rei cōuicti, vel confessi, vel condemnati interrogantur, & torquētur super sociis, & super aliis criminibus, sed non interrogantur super principali delicto contra seipsos vt confiteantur, & sic non seruatur illa practica, de qua supra dictum est, prout neq; in Francia illam obseruari dicit Chass. super consuetudine Burgund. fol. 48. post num. 40. subdens quòd male faciunt qui id faciunt. Quando autem tales rei torquentur (vt dixi) super sociis, & complicibus, & super aliis criminibus, debet iudex prius protestari, ꝙ id facit sine præiudicio confessi, & conuicti criminis, vel (si sint condemnati) sine præiudicio condemnationis. Et hæc est communis obseruantia, vt dicit Cępolla consil. 32 colum. pen. versi. nec potest dici. quem refert Gomez. c. 13. delictorum. post nume. 20. ver. & in tantum & Boss. in tit de senten. nu. 70. & dicit Alber. in rubrica. C. de quæst. post nume. 9. quòd fatuus esset iudex, qui torqueret aliquem, cōtra quem esset probatum plenè, nisi id faceret cum protestatione, quòd non intendit eum torquere super probatis, debentque facere, quòd talis protestatio appareat in actis, aliàs n. vbi quis interrogaretur super crimine ipso de quo esset confessus, aut conuictus, sine tali protestatione, & in tormentis negaret, & persisteret in negatiua, diceretur purgasse indicia, & probationes contra se existentes, & esset absoluendus, vel saltem non posset in pœnam ordinariam condēnari. Vide quæ dixi infra versiculo, Illata reo. Debēt etiam iudices, torquendo reos super sociis & super aliis criminibus, moderatam torturam inferre neque iuris terminos excedere, vt dicit Igneus in loco prællegato.

Dixi etiam, iudicē animaduertere debere, priusquam reū tormentis subiiciat, an contra eum subsint indicia. Regulariter enim non est à tortura incipiendum, vt communiter dicitur, teste Zasio consi. 19. nu. 31. in fine. libro primo. Et in hoc debet iudex esse valde circunspectus, quia si torqueret aliquem sine indiciis, posset grauiter puniri in syndicatu. Vide quæ dixi infra ver. Dixi quoque. Et dicit Tho. de Piperata in tract. de fama. nu. 58. quòd caueant sibi potestates, & iudices, ne prætextu arbitrii procedant ad tormēta sine aliquo indicio, quia saltem vnum debet habere indicium, per quod moueatur animus ipsorum, quòd accusatus sit culpabilis maleficii, de quo imputatur, subdens, quòd licèt in procedendo possint omittere ordinem, & solennitatem iuris, ex consuetudinaria, & communi interpretatione arbitrii, non tamen prorsus possunt, vel debent omittere. Vide quæ dixi supra quæst. 31. ver. Arbitrio atque balia. Debēt igitur omnino indicia precedere torturā, & in hoc nemo discrepat, vt dicit Bologni. in addit ad tracta. de tormētis. Guid. de Suz. nu. 29. Et ideo etiam si post torturam illatam legitima superuenirent indicia, non propterea tortura non præcedentibus indiciis illata legitimaretur, & ita tenent communiter Doctores, & aduocati, vt dicit Alber. in l. maritus. nu. 4. ff. de q. Vide quæ dixi supra quæstio. 55. versic. Si verò. Et hæc conclusio locum habet nō solùm in minoribus delictis, sed etiam in in maioribus, & atrocissimis, imò etiam in crimine læsæ maiestatis, prout etiam eo casu attęstatur esse cōmunē opinionē Brunus de indi. & tortura. fol. 93. nume ro 6. quem refert practi. Conradi, fol. 300. in princi.

Sed pone, quòd reus sit solitus delinquere, & aliàs sit male vocis, conditionis, & famæ, nunquid poterit sine aliis

indicii poni ad torturam? Respon. Aliqui dicunt, quòd sic, & dicit Marsi. in practica crim. in §. diligenter. nu. 99. & seq. quòd in hoc conueniunt ferè omnes Doctores, prout illum refert Nouel. in practica criminal. fol. 41. nume. 54. Sed certè ego non inuenio Marsil. in libro meo hoc explicitè dicentem in loco præallegato, licèt multos referat ita tenentes, quinimò ipse tenet contrarium, prout ego etiam teneo, quia si ex eo solo possent iudices reos tormentis subiicere, quia aliàs deliquissent, haberent nimis latas habenas, quod non est permittendum propter imperitiã multorum. Et certè in hoc Ducatu illa opin. non seruatur, nisi in vilibus personis, prout sunt isti vagabundi, qui soliti sunt furari, & similes.

Sed nunquid bannitus, & condemnatus in cõtumaciam poterit torqueri sine aliis indiciis pro veritate delicti? Respon. Bal. in l. 1. num. 13. in fi. C. de hæredib. instituendis, tenuit, quòd sic, & hãc dicit esse communem opi. Foller. in pract. crim. fo. 309. nu. 8. Hæc tamen decisio videtur redi valde dubitabilis ex his, quæ dicit Boe. decis. 163. num. 5. & post eum Folle. in loco præallegato. Tu itaque dic, quòd Aut loquimur in bannito, & cõdemnato, qui postea fuerit captus. Et de tortura huic inferenda super veritate delicti nõ est tractandum, sed solummodo de exequenda condemnatione, vt dixi infra quæsti. *96.* versic. Quæro nunquid. Bene posset torqueri sociis, & complicibus, & super aliis delictis, iuxta ea quæ dixi supra versic. Veritas est. Aut loquimur in bannito qui sit admissus ad nouas defensiones, prout videtur loqui. Bald. in loco præallegato. Et hoc casu vtique poterit torqueri ad veritatem delicti eruendam propter solũ bannum, & condemnationem, etiam quòd nulla alia contra eum legitima subsint indicia, & ita procedat communis opinio. Et si dicas (vt considerant Boer. & Foller. in locis præallegatis) quòd nõ videtur posse in facto verificari hæc communis conclusio, cum inquisitio, & bannum non valeant nisi præcedentibus legitimis indiciis, & consequenter, quòd super tali banno nullum potest fieri fundamentum? Respõ. quòd imò potest verificari in multis casibus, puta si processum sit ad inquisitionem ex conscientia principis, nam eo casu procedit, & valet inquisitio, etiã aliis indiciis non præcedentibus, vt dixi supra q. 6. versicu. Præterea scias. Idem etiam si processum sit ex dispensatione senatus, vt sæpe fit, vel per inquisitionem, vel præceptis pœnalibus, non præcedentibus legitimis indiciis, sed solummodo suspicionibus, vel coniecturis, vt dixi supra quæstio. 31. versic. Item quæro præterea etiam, tu scis, quòd multa indicia sufficiunt ad formandã inquisitionem, quæ non sufficiũt ad torturam, vt dixi supra q. 20. versic. Ad formãdam, si ergo inquisitus vel citatus in aliquo ex prædictis casibus permiserit se bãniri, poterit deinde, si admittatur ad nouas defensiones, torqueri ex solo banno, & illis qualibuscunque indiciis, etiã ꝙ aliàs non essent sufficientia ad torturã. Pariter etiam, si iste bannitus admissus ad nouas defensiones probauerit in suis defensionibus talia, ex quibus sint sublata vel elisa omnia indicia contra eum existẽtia, adhuc tamẽ propter solum bannum, seu contumaciam poterit torqueri. Et sic vides, quòd in omnibus istis casibus optimè potest verificari communis opinio. & ita pluries vidi in practica obseruari.

Non sufficit adesse aliqua indicia contra reum ad hoc vt torqueri possit, nisi ẽt illa indicia sint legitimè probata. Qũo autem indicia probẽtur, dixi supra q. 22.

Dixi quoque nõ sufficere, quòd adsint indicia contra aliquem, quòd ea legitimè probata fuerint, nisi etiam illa sint ad torturam sufficientia, & hoc iudices Deũ timentes debent semper præ oculis habere ne aliquè iniustè tormentis subiiciant, vt neq; ipsi in syndicatu teneãtur, vt dixi supra versi. Antequam tamen. Et dicit Afflic. quòd ipse semel respondit Regi Federico etiam interrogãti, quòd neque etiam de auctoritate Regia non poterat mandare hominem torqueri, contra quem non extabant indicia sufficientia, quem refert, & dicit se idem respondisse Cardinali Columnæ Pro Regi Neapol. Grammat. voto 32. nume. 9. Dixi supra, versi. Dixi etiam. In hoc autem quæ dicãtur

tur indicia ad torturam sufficientia, scire debes, quòd in materia indiciorum & torturæ propter varietatem negociorum, & personarum non potest dari certa doctrina, sed remittitur arbitrio iudicis, ita dicunt communiter Doctores, vt ait Bar. in l. fi. n. 5. ff. de quæstio. Simancas de hære. c. 63. nu. 8. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Corn. consil. 101. in litera O. lib. 2. & consi. 198. in litera N. eo. vol. Brun. de ind. & tortu. fol. 22. nu. 1. & dicit Sali. in l. fin. nu. 7. C. de quæst. quòd ita dicunt omnes Doctores. Idem dicit Anto. de Canar. de quæstio. in secundo membro. nu. 8. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Io. de Amicis consi. 134. nu. 1. & dicit Bal. consi. 95. nu. 6. lib. 1. quòd ita tenent communiter Doctores, & dicit prac. Iod. c. 36. nu. 2. quòd in hoc conueniunt omnes Doctorum sententiæ. Si tamẽ vis videre aliquas quæstiones in specie circa nonnulla indicia, an sint ad torturam sufficientia, vide supra q. 21.

Sed quæro, quod indicia requirantur ad hoc vt quis possit torqueri? Respond. Aliqui tenẽt, quòd vnum indicium sufficiat, & dicit pract. Iodoci in d. c. 36. nu. 30. quòd ita ad vnum Doctores omnes asserunt. Alii verò distinguunt, quòd aut indicium est proximum maleficio, & sufficit vnum indicium ad torturã, aut verò est remotum à facto, & tunc reus propter vnum tale indicium non debet torqueri, sed plura requiruntur, ita dixit Bart. in l. fi. num 6. ff. de quæstio. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Bossius in tit. de indi. nu. 71. Et hanc dicit esse communem opinionem Io. de Amicis, consi. 117. num. 26. & consi. 131. nu. 6. Blanc. de indi. nu. 150. quem refert Villalobos in sua collecta communium opinionum. in litera I. nu. 17. Natta consi. 42. num. 6. Michell. in patrocinio 46. nume. 13. Hãc etiam appellat doctrinam omnium Doctorum August. ad Ange. de maleficiis. in verbo, Fama publica. post num. 52. Et ita seruari attestatur Alex. in d. consi. 77. nu. 12. lib. 1. quem refert pract. Conradi, fol. 298. num. 30. in fine. Cæterum quidquid sit, de iure, Doctores indistinctè dicunt, quòd de consuetudine in practica serua-tur, quòd per vnum indicium proceditur ad torturam, Ita attestatur Io. And. in addi. Spec. in tit. de præsumptio §. species sub nume. 3. in verbo, in l. vnica. quem refert Alex. in d. consi. 77. in fin. & Ias. in repet. l. admonendi. nu. 168. in fi. & Grammat. consil. crimi. 17. nu. 18. & Anto. de Canar. de quæstio. in secundo membro. num. 33. in fine. & Gomez. Arrias super l. 74. Tauri. post nume. 18. Ita etiam communiter seruari in iudiciis attestatur Alber. in l. si quis alicui. num. 2. C. ad legem Iuliam maiest. Paris Put. de synd. fo. 447. c. 11. circa finem. & fol 469 nu. 49. Marsil. in pract. crim. § diligenter. nu. 11. Affli. super prima parte constitutionum Regni, rub. 27. num. 3. Et ita in hoc Ducatu seruatur, nam ex vnico indicio legitimè probato, siue sit proximũ, siue remotum à facto, vt plurimum reus subiicitur tormentis, quòd tamen intellige iuxta ea, quæ dicta sunt supra quęst. 21. vbi dixi, an sola fama, fuga, inimicitia, minæ, & huiusmodi, quæ sunt remota à maleficio, sufficiant ad torturam.

Vbi subsint legitima indicia, legitimè probata, & ad torturam sufficiẽtia, restat tantummodo vt iudex aduertat, an reus fortè sit talis persona, quæ de iure prohibeatur subiici tormentis. Videamus igitur quæ personæ torqueri non debeant, & in hoc articulo facienda est generalis conclusio, quòd regulariter omnis ille torqueri potest, qui non reperitur prohibitus, & hæc est communis opinio, vt dicit Ant. Gomez. c. 13. delictorum nu. 3. Scias autem, ꝙ aliqui dixerunt, ꝙ liber homo torqueri non potest, sed contrarium proculdubio verius est. Et in hoc non est dubitandum, quia de eo sunt textus expressi prætereaq; ita seruat generalis consuetudo, vt attestatur Guido de Suza. in tracta. de indic. & tortura. num. 81. Iacob. de Beluis. in pract. crim. in rub. de quæst. nu. 7. & quotidie videmus de facto obseruari. De seruis autem non est dubium, ipsi. n. in quocunque crimine, siue publico, siue priuato, & in quacũque causa possunt torqueri, vt dicit Barto. in l. diuus. nume. 1. ff. de quęst. & est communis opinio, vt attestatur pract. Conradi. fol. 299. num. 32.

Quęro

Quæro, an Doctores possint de iure torqueri? Respon. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Paris Put. de syndic. folio 238. post numerum 9. Ita etiam communiter teneri attestatur practica Carerii, fol. 145. post nu. 180. versiculo, Excipiuntur. Ita etiam de consuetudine obseruari attestatur (ni fallor) Iacob. de Beluis. in pract. crimi. in rubr. de quæstio. nu. 17. Et licèt Gand. de malef. in titu. de quæst. nu. 38. quem multi pro Bar. allegant, dicat, ꝙ hoc de consuetudine non seruatur, prout etiam idem attestatur Odoffr. in tract. de quæstio. in fi. & Guido de Suzar. in tract. de indi. & tortu. nu. 108. Pau. de Eleaz. in c. grauis. de deposito. quem refert Bru. de indic. & tortura. fol. 82. & Paris Put. de synd. fol. 462. post num. 6. & fol. 474. c. 3. post nu. 5. quòd etiam se vidisse obseruari attestatur Anto. de Canar. de quæst. in quarto membro. nu. 3. Nihilominus talis consuetudo de iure nihil valet. & ideo nõ est obseruanda, & ita communiter tenetur, vt dicit Carer. in loco præallegato, quẽ refert Dueñas reg. 190. in quarta ampliatione. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Boss. in titu. de indi. nu. 111. Et in hoc Ducatu ita obseruatur, ꝙ Doctores non subiiciũtur tormẽtis, & ita rescripsit senatus Prætori Placentinæ in causa cuiusdam Doctoris Marliani. 24. Octobris 1555. P. N.

Item quæro, nunquid personæ positæ in dignitate possint torqueri? Respond. quòd non, neque vti rei contra se ipsos, neque tanquam testes contra alios, & est communis opinio, vt dicit Boss. in tit. de tortura testium. num. 7. secundum quam expressè iussit senatus abstinendum esse à tortura contra D. Hyeronimum Pecorarium, eò quia esset feudatarius, licèt prius ordinasset illum esse torquendum. 5. Nouembris 1558. A. C.

Quæro etiam, nunquid milites possint de iure subiici tormentis? Respond. quòd non, & est text. in l. milites. C. de quæstio. Et hoc quidem in militibus antiqui tẽporis nullam habet difficultam, sed quid in militibus nostri temporis? Respond. quòd & ipsi gaudent hoc priuilegio, vt torqueri nõ possint, & est communis opinio, vt dicit Grilland. de quæstio. & tortura. in 6. q. principali. nu. 3. Et dicit Boss. in tit. de indiciis. nu. 104. quòd ita communiter cõcluditur. Hoc tamen intellige vt procedat in his, qui hodierno tempore appellãtur equites, vt declaraui supra lib. 2. §. miles. Et in capitaneis, seu ductorib. militum, secus autem in militibus priuatis, nam illi quotidie torquẽtur, & in hoc nullus dubitat, vt dicit Boss. in loco præallegato, num. 108.

Vlterius quæro, nunquid nobiles possint de iure torqueri? Respon. quòd non, & est tex. in l. nullus. C. ad leg. Iul. maie. Sed hæc opinio nõ seruatur in hoc Ducatu, prout etiam nec seruari in Frãcia attestatur Gulie. de Benedi. in secunda parte. c. Raynutius fol. 97. nu. 222. & Tiraq. de nobilitate. c. 20. nu. 134. In Hispania vero ait Dida. li. 2. resolutionum. c. 9. nu. 4. ꝙ frequentius seruatur prima opinio. In hoc puto seruandam esse consuetudinem prouinciæ, in qua processus agitatur, nam hodiernis temporibus adeo propter indigna, & vilia nobilium matrimonia videtur corruptus flos nobilitatis, vt vix alicubi dicit possit aliquem verè esse nobilem.

Præterea quæro, nunquid decuriones ciuitatum possint de iure torqueri? Respon. quòd non, & est text. in l. decuriones. ff. de quæst. Sed quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt attestatur Odoftred. in d. tracta. de quæstio. Gand. in tit. de quæstio. nu. 38. quem refert August. ad Ang. de malef. in verbo, Quod fama publica. post nu. 102. & practica Carer. fol. 144. post num. 180. versi. & ideo decuriones. & Brunus de indic. & tortura fol. 80 nume. 20. & Paris Put. de syndic. fol. 238. nume. 4. Idem attestatur Guido de Suza. in loco præallegato. num. 110. Iacob. de Beluis. in practi. crim. in rubrica de quæstio. nume. 18. Alber. in l. diuo Marco. C. de quæstionib. quem refert Martin. Laudens. de consilio dominorum. quæstio. septima & Petrus Bellus de re milita. folio 83, numero 36. & Salic. in dicta l. diuo Marco. circa finem. qui dicit quòd in Lombardia non seruatur, Bal. in tract. de quæstio. fo. 264. numero 4. in fine. Cæpolla consilio crimina. 40. in primo.

mo dubio. Anto. de Canar. de quæstio. in 4. membro, nu. 4.

Quæro, nũquid minores 14. annis possunt torqueri? Respond. quod non, & hãc dicit esse receptam sententiam Plaza, libro primo delictorum capitulo 32. numero 12. Et dicit text. in l. 1. §. impubes. ff. ad Syll. quod ita solet vsu obseruari, vt scilicet non torqueantur, sed terreantur tantum, & habena, aut ferula, seu virgis cedãtur, refert Ana. in cap. 1. nume. 10. de delict. puerorum, & Anto. Gomez. cap. 1. de lictorum. nu. 67. Et dicit esse indubitatũ Igneus in l. excipiuntur, nu. 49. ff. ad Sylle. Et ita etiam quotidie in hoc Ducatu obseruari videmus, licet senatus, quandoque iusserit in eculeo eleuari, quendam Martinum Magonum, minorem 14. annis 8. April. 1552. P. N. quòd fuit mirandum, ex quo agebatur tantummodo, de percussione facta cum lapidibus, ex qua non erat secuta mors, & aderat partis remissio.

Non etiam debet iudex senes decrepitos tormentis subiicere, vt colligitur ex text. in l. 3. §. ignoscitur. ff. ad Sylle. & est communis opin. vt attestatur Paul. Grilland. de diuers. crimi. lib. 5. in sexta quæstio. num. 5. prout illum refert Viuius in lib. communium opi. in verb. Senex ætatis. Iussit tamẽ senatus terreri, sub eculeo quendam senem decrepitum. 26. Nouembris 1550. P. N. Cæterum senes, non decrepitus bene põt torqueri, vt per Grammat. decisio. trigesimaquarta. col. prima. Et reperio qd in facti contingentia senatus iussit torqueri quendam Aluisium de Lorto licèt sexagenarium vbi esset robustus, 17. Septembris 1547. P. N. & alium Michaelem Bratni, licet esset ætatis anno rum 65. eo tamen modo, quo per ætatem torqueri poterat 18. Iunii. 1461. P. N.

Quæro modo, nunquid mulier prægnans possit torqueri? Respon. quod non, & ita obseruatur, vt dicit tex. in l. prægnã tis. ff. de pœnis. Consuetudo autem obseruat, vt etiam post partum editum non torqueatur, nisi elapsis quadraginta diebus purgationis, Et ita seruari iussit senatus in quadam Catherina Garrona. 22. Februarii 1559. P. N. Idem etiam obseruat senatus in mulieribus lactantibus, & ita iussit in facti contingentia, non esse torquendam, quandam Felicitatem testem, quæ puerum lectabat. 11. Maii. 1557. P. N.

Sed an clerici possunt de iure torqueri? Respond. quòd sic, & est communis opin. vt dicit Abb. in capi. post cessionem de regu. iur. prout illum refert Villalobos in sua collecta communium opin. in litera C, nume. 86. qui forte voluit allegare Abb. in c. cum in contemplatione, de reg. iur. de quo ego inferius mentionem feci, Hanc tamen conclusionem intellige, vt procedat, quando clerici sunt de crimine diffamati, & suspecti, non eo casu, vtique possunt ex casu torqueri alias secus, Ita dicit Abb. antiquus in c. 1. in verbo, Vt audiuimus de deposito, vbi ait, quod raro, immo nũquam inuenies, quòd clerici torqueantur, nisi infames, Et ita communiter teneri attestatur, Alexand. in apostill. ad Bart. in l. fi. sub nume. 5. in verbo, Specialia. ff. de quæstio. quem refert Boss. in tit. de tortura testium, nu. 6. Hanc etiam opi. dicunt esse communem scribentes, in d. capi. primo, de deposito, & in specie Floria. & Imola numero 9. & Card. & Barb. columna quarta, Fely. in cap. vniuersitati post numero 2. de sent. excommu. vbi dicit, quod ita per omnes Doctores tenetur quem refert Foller. in pract. crimin. cano. folio 159. nume. 6. Deci. in capit. at si clerici in principio, numero 19. de indic. & Marsil. singu. 55. aduertas, prout illos refert Villalob. in loco præallegato, numero 87. & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Clerici non possunt, Gigas de crimi. læsæ Maiestat. folio 116. nume. 3. Simancas de hæret. cap. 63. num. 27. Due ñas regula 190. in tertia limitatione, Bossius in titulo de indiciis, numero 35. Et sic non sufficeret vnus testis, visu contra clericum, nisi etiam adesset diffamatio, quod tamen non credo seruari in practica, prout illud non seruari in ciuitate Mediolani attestatur Boss. in eodem titu. de indic. post numero 103. Et hæc quidem omnia procedunt non modo in simplicibus clericis, sed etiam in presbyteris, nam &

& ipsi possunt torqueri, quidquid dixerit Bart. in l. ex libro principium. ff. de quæstio. Vide quæ dixi supra q. 25. versic. Sed nunquid. Et hãc dicit esse communẽ opinio. Abb. in c. cum in contẽplatione. post nume. 6. de regu. iur. Diaz in prac. crimi. cano. c. 117. nu. 1. quamuis illum vti contrarium attestantem referre videatur, Practi. Conradi, fo. 301. post nu. 35. versi. 17. limita, nisi tamẽ liber est corruptus, quod certe suspicor. Boss. in tit. de indi. nume. 103. Et ita seruari attestatur Paris Put. de synd. fol. 474. c. 3. post nu. 7. subdens se vidisse pluries eos torqueri pro veneno dato cõsanguineis, & in crimine læsæ Maiestatis, & pro sepulchris violatis exumãdo cadauera, & ea spoliando, &c. Scias tamẽ quod in omnem casum tortura nõ debet esse ita seuera in clericis, sicut in laicis, Et hęc est communis opi. vt attestatur Abb. in d. c. cum in contemplatione, post nu. 6. de reg. iur. quem refert Diaz in practi. crim. cano. c. 117. post nume. 5. & Viuius in loco præallegato.

Sed hic quæro, nunquid iudex laicus vel ministri laici possint torquere clericũ de mandato episcopi sui? Respond. De iure, quod non, & est cõmunis opi. vt dicit Ripa in c. decernimus, nume. 39. de iudi. Sed certè communis obseruãtia se habet in contrarium, vt dicit Abb. in capi. vt famæ, numero 8. de senten excomm. quem refert Diaz in d. c. 117. nume. 6. Foller. in pract. crim. canon. fol. 260. nume. 11. Simancas, de hæret. c. 63. nu. 29 Et ita quotidie videmus obseruari, vt mandante episcopo, clerici à iudicibus laicis torqueantur. Et licet Abb. in d. cap. vt famæ, dicat quod est mala consuetudo, tamen Cardi. Alex. in ca. illi qui, supra quæstio. 5. dicit, quod non est mala consuetudo, & ita etiã mihi videtur, aliàs sæpenumero delicta clericorum remanerent impunita, quia si non essent laici, qui torquerent, clerici non quam torquerentur, vt dicit Follle. in loco præalleg.

Vbi nihil obstet, quominus possit reus tormentis subiici, tũc decernere debet iudex procedendum esse contra eum, ad torturam. Tenetur tamen, (secundùm aliquos) prius requirere accusatorem, ad cuius instãtiam habẽda est quæstio, aliàs non, potest reus tormentis subiicere, & dicit Pract. Casoni, fol. 81. numero 1. quod in hoc omnes doctores scribentes in hac materia consentiunt. Quod tamẽ ego nõ credo verum & in omnem casum, de consuetudine non seruatur, prout etiam ipsemet fatetur, subdẽs quod hoc tempore per totam Italiam iudex non expectata requisitione accusatoris, reum torquet, & in hoc nulla est difficultas.

Sed quid agendum, si reus appellet, ab huiusmodi decreto, nũquid erit à tortura supersedendum? Respon. Aliqui dicũt, ꝙ sic, & ita decisum fuisse in curia Delphi. refert Guido Papę, dec. 74. vbi dicit, ꝙ de stylo curiarum tam parlamenti superioris, quam inferioris, supersedetur, ab executione torturæ, Et illum refert Marcus deci. 907. quæritur quando, num. 4 Quinimo secundùm aliquos, potest appellari non modo a decreto torturæ, sed etiam à comminatione facta de torquendo & interposita huiusmodi appellatione, debet iudex supersedere a tortura, Et dicit Carauita, super ritu 259. magnæ curiæ, numero 14. in fine. quod ita seruatur, & practicatur quotidie. Idem etiam semper vidisse seruari in magna curia Vicariæ attestatur Grammat. super capit. regni. fol. 133. numero 4. in fi. Dicit tamen Maranta in suo Speculo, fol. 136. numero 14. quod solent cauti iudices non interponere decretum palam, de torquendo reum, ne detur materia appellandi, sed ducto reo ad locum tortura, statim cum incipit ligari, solent interponere decretum de torquendo, & immediate torquere. Faciunt quæ dixi infra versiculo, Quæro nunc. Postquam enim reus applicatur tormentis, non auditur eius appellatio, & ita in facti contingentia iudicatum fuisse per parlamentum Parisiense attestatur Papo, lib. 24. tit. 9. Arresto 13. Sed certe apud nos, cum ex dispositione decretorum sublata sit omnes appellatio in criminalibus, etiam in interlocutoriis, frustra interponuntur huiusmodi appellationes, nam (eis non attentis) iudicis ad vlteriora procedunt.

Sed quid si ille, quẽ iudex decernit esse torquen-

torquendum, petat sibi dari copiam indiciorum cum termino defensionis, nunquid est audiendus? Respond. Practi. Casoni. fol. 69. nume. 3. dicit, quod secũdum omnes iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam, licet hodie iudices non data copia indiciorum procedāt ad torturam. Tu vero dic, quod si quidem reus priusquam torqueatur, petat sibi dari copia indiciorum, debet iudex supersederi a tortura, & audire eius defensiones, maxime si aliquid allegetur, quo probato nõ esset ad torturam deueniendum, & ita communiter teneri attestatur, Alber. in l. vnius. §. cognitorum nume. 3. ff. de quæstio. quem refert Iaso. cons. 75. col. fi. versi. Secundo allego lib. 1. Si vero non petatur, tunc potest iudex procedere ad torturam, etiam non decreta copia processus, vel termino defensionũ, vt dixi supra quæst. 49. versic. Sed nunquid & ita intelligendum est, quòd dicit seruari Boss. in ti. de indic. nume. 74.

Quæro si plures sint torquendi, a quo sit incipiendum? Respond. quod regulariter incipiendũ est ab eis, qui sunt magis suspecti. Si vero omnes sint æqualiter suspecti, tunc si est masculus, & fœmina, est incipiēdum à fœmina, tãquam à timidiori, sed si sunt omnes masculi, incipiēdum est a minori, debiliori, & timidiori, ita colligitur ex tex. in l. viuus. in prin. ff. de q. & hunc ordinem in tortura inferenda obseruari attestatur Maranta in suo Spe. fol. 2. nu. 13. Dicit etiam practi. Casoni, fol. 82 nu. 3. quod iudices consueuerunt incipere a debiliori.

Decreta tortura, priusquam reo inferatur, debet iudex animaduertere, ne reus aliquid eo die comederit aut biberit, & ita seruatur de cõsuetudine, vt dicit Paris Put. de syndicatu, fol. 455. num. 11. Pract. Millei fol. 103. nume. 52. & intellige eo die, scilicet per decem horas, antequam torqueatur, & ita seruat communis Practica, vt attestatur Marsil. in l. 1. in prin. nu. 19. ff. de quæstio.

Nunc de gradibus torturæ videamus, nam (vt est omnibus notissimum,) non omnes rei eodem modo torquentur, sed aliqui grauius, aliqui leuius, secundum qualitatem delicti, & indiciorum, quæ ex processu resultant, & in hoc etiam maxime versatur iudicis arbitrium, cum (vt sæpius dixi) tota hæc materia indiciorum, & torturæ, videatur remissa arbitrio iudicis. Scias igitur, quod quinque sunt gradus torturæ, scilicet. Primo, minæ de torquendo. Secundo, conductio ad locũ tormentorum. Tertio spoliatio, & ligatura. Quarto, eleuatio in eculeo. Quinto, squassatio, Et nota, quod licet videatur, quod minæ de torquendo, conductio ad locum tormentorũ, spoliatio, & huiusmodi, non possint proprie dici species torturæ, nihilominus (secundum aliquos) talis metus, & suspicio torquendi æquiparatur torturæ & ita colligunt ex Bald. in l. interposi. tas, circa finem. C. de transactio. & dicit Marsi. in l. 1. nume. 15. ff. de quæstio. & in pract. crim. § expedita nu. 2. quod ita concludũt omnes. Hinc infertur, quod paria sunt confiteri per tormenta, vel metu tormentorum, quod quidem si esset verum, esset maxime vtile. Nam inter confessionem factam sponte, & eam. quæ fit metu tormentorum, multum interest, vt potest videri in discursu materiæ, præsertim supra, q. 55. versicu. Item posset, & sequen. & infra versicul. Cæterum si reus, Sed certe quidquid sit de iure, practica contrarium obseruat, nam etiam si iudex dicat reo minando, quod faciet illum, nisi confiteatur veritatem, conduci ad locum torturæ, & torqueri, talis confessio dicitur sponte facta, non autem metu tormētorum, & ita tenet Gandi. in tit. de quæstio. quem alii Doctores sequũtur, vt dicit pract. Carerii, fol. 133. vers. Sed si iudex pariter etiam cõductio rei ad funem dicitur leuis terror. Et ita fere omnes tenent, vt dicit practica Casoni, fol. 90. nu. 3. Et audiui à præside Arrigono, qui fuit vir magnæ practicæ, præsertim in criminalibus, quod apud senatus non sunt nisi tres gradus in tortura. Primus est terrere, & hic comprehendit non solum minas de torquendo, sed etiam conductionem ad locum tormētorum, & spoliationem, & ligaturam, nisi tamen ligatura esset multum atrox, & stricta, & cum taxillis, vt faciunt plerique iudices. Et vidi in facto in quodã medico de loco

loco Olegii, qui plus passus est in sola ligatura eo modo facta, quam alii in tortura, talis enim posset æquiparari torturæ. Secundus gradus est ponere in tormentis vel interrogare in tormentis, & hoc est eleuare, & in suspenso tenere per aliquod notabile spacium. Tertius est torquere, & hoc est squassare, & verificatur apud nos in vno ictu funis. Si tamē senatus iubeat bene torqueri, vel acriter, tunc solent dari duo ictus funis. Et hæc omnia nota, vt scias exequi literas senatus tu, q facis officia criminalia in hac prouincia.

Sed an forte ex eo, quod ille, qui est crimen confessus, esset in carceribus detentus, dicitur talis confessio extorta metu tormentorum? Respond. Aliqui dicunt, quod sic, & ita videtur consuluisse Anch. cōsi. 24. nu. 4. cuius opinionē dicit esse cōmunem Alexand. consi. 52. num. 3. lib. 3. prout illum refert Neuiz. in sylua nuptiali, fo. 12. col. 1. Sed certe Alexand. ibi, in libro meo non dicit, quod hæc sit communis opinio, prout iudicio meo non est, neque vera, neque communis, iuxta ea quæ supra statim dixi, neq; apud nos seruatur in practica. Nam eam tenendo omnis cōfessio diceretur extorta metu tormentorum, cum omnes fere, qui confitentur delicta commisisse tempore confessionis, sint in carceribus detenti, & sic per eam destruerentur omnes fere processus criminales.

Debet igitur iudex torturam adhibere pro modo indiciorum, vt dixi, & ideo si non adsint indicia perfecta, & sufficientia ad torturam, puta si adsit tantum vnus testis de visu, qui nō sit integer, vel si adsint duo testes singulares deponentes de indiciis remotis, vel huiusmodi, poterit procedere ad primum, vel secundum gradum torturæ, vel etiam ad alios subsequentes, non tamen ad plenam torturam, quia ad illam deuenire non debent, nisi præcedat, saltem vnum indicium sufficiens ad torturam. & legitime probatū vt dixi supra, vers. Dixi quoque. & seq. & in his gradib. (vt sæpius dixi) non potest dari certa regula, sed iudex secundum arbitrium, & cōscientiam suam ita faciet, vt qualitas delicti, & personæ, & indiciorum postulare videbitur. Plenam autem torturam dico, quādo reus squassatur, & ideo scias, quod secundum Ma. sil. in practica crim. §. occurrit. col. 1. ver. Et potest poni. & §. nunc videndum. numero 52. quem refert pract. Casoni. folio 83. numero 3. ex communi practica, & consuetudine totius Italię pro quolibet indicio dantur tres ictus torturæ, seu (vt vulgò dicitur) squassi cordæ, Et dicit Nouell. in practi. crim. fo. 92. numero 28. quod ex approbata consuetudine modus torturæ temperatus est, quādo quis torquetur in tribus dieb. separatim. Sed certe in hac prouincia non seruatur talis consuetudo, nam pro vno indicio, etiam proximo actui, nō dātur tres ictus funis, sed duo tantum ad summum, & non vltra. & si plura sint indicia, nō dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, sed omnibus computatis dantur duo, vel tres, & non vltra, & si indicia sint plura, & vrgentia, tūc torquetur reus interpellatis diebus, seu vicibus. Et iste modus, quem Nouell. in loco præallegato appellat temperatum, apud nos habetur pro acri, & grauissimo. neque vnquā ex quibuslibet indiciis vidi aliquem iudicem (nisi iussi senatus) excedere tres ictus torturæ, neque torquere aliquem interpellatis diebus, in hac prouincia, in qua summa iustitia, cū summa tēperantia, & humanitate administrari solet.

Quæro, an tortura inferri debeat die feriato? Respond. quod in criminib. atrocioribus potest procedi ad torturam omnibus diebus, etiam Paschalibus, sed in minoribus delictis non, & videtur tex. in l. nemo. C. de episco. audientia. Cōsuetudo tamen male seruat hoc, vt dicit Brun. de indic. & tortura. folio 121. numero 52. prout etiam, secūdum eum male seruat, cætera superius dicta in hac materia. Ego tamen à iudicibus Deum timentibus, vidi obseruari, vt nisi in delictis capitalibus rei in diebus feriatis in honorem Dei non torqueantur, & laudo vt ita obseruetur. Vide quæ dixi infra quæst. 97. versic. Quæro etiam.

Quæro nunc, an examini, quod reus facit in tortura, Possit interesse eius aduocatus, vel procurator? Respond. de iure cōi,

fortè

fortè possit dici, quod sic, vt videtur esse tex. in l. si postulauerit. §. quæstion. ff. de adulte. sed certè hoc de consuetudine non seruatur, vt attestatur Alb. in rub. C. de quæstio. in fin. & in d. §. quæstioni, num. 1. & dicit Ang. in l. custodias. ff. de publ. iud. quod nec aduocati accusatoris, neque accusati debent interesse torturæ, & quod ita obseruat hodie generalis consuetudo mundi. Dicit etiam Foller. in pract. crimi. fol. 424. nu. 116. quod de facto seruatur, quod tortura detur in occulto, & absentibus aduocatis, licèt aduocatus fisci (vt ipse ait) ex quodã abusu interueniat. Faciũt quæ dixi supra q. 45 ver. Quæro etiam. Bene dicit Imola in d. l. custodias, in fine principii, quod prius, quàm tortura reo inferatur, in illa. s. examinatione, an reus sit torquẽdus, vel ne, sunt requirendi, & audiẽdi aduocati reorum, sed non in actu ipsius torturæ, subdens, quòd ita seruat generalis consuetudo, & illum refert Marcus deci. 908. quæri tur an patroni, num. 7. & idem ante eum dixit Bart. in d. l. custodias, num. 1. quem refert Ant. de Cauar. de quæst. in secundo membro, num. 54. Hoc tamẽ, vt scilicet, requirantur aduocati reorum, in illa examinatione an sint torquendi, vel ne, non seruatur in hoc Ducatu, sed decretum torturæ secretò fit, & quam primum fieri potest, executioni mittitur, ne possint aduocati reos instruere ad veritatem negandã, vt quotidie fieri videmus. Faciunt quæ dixi sup. ver. Sed quid agendum.

Item debet iudex aduertere, ne reum torqueri faciat modis exquisitis, & non consuetis, nam iudices, qui talia faciunt, potius sunt carnificibus, quàm iudicibus comparãdi. Scias tamẽ, quòd modus torquendi per ictus funis, manibus post terga ligatis, est de iure licitus, vt colligi. Videtur ex tex. in l. nullus. C. ad Iul. maiest. & est à consuetudine communiter approbatus, vt dicit Brunus de indi. & tortura, fo. 65. post nume. 6. vbi inuenitur contra huiusmodi iudices, noua genera tormentorum inuenientes, quorum multa recenset Marsil. in d. l. 1. in princi. nu. 27. ff. de quæst. & Prac. Iod. fo. 109. nu. 18. dicens quòd ex inolita cõsuetudine variis instrumentis, diuersaque materia exercetur tortura per iudices maleficiorum. Sed apud nos solũmodo est in vsu modus fune torquendi, quem etiam generaliter vsu frequentiorem esse attestatur Prac. Care. fol. 138. col. 1. & quandoq; etiam, quando rei non possunt propter debilitationem, vel aliam causam fune torqueri, solent torqueri igne apposito ad plantas pedum, neque extra hoc duos modos vidi aliquem in hac prouincia torqueri.

Iudex autem debet in hac materia torturæ seruare consuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo non errabit, & caueat diligenter, ne in torquendo excedat modum consuetum, & qui adhiberi debet iudex qualitatẽ personæ aliàs tenebitur in syndicatu, Ita dicit Bar. in l. quæstionis modum, nume. 1. ff. de quæst. cuius opin. in hoc communiter approbatur vt dicit Marsi. in prac. crim. §. expedita, num. 89. in fi. Nam si forte reus in tortura morietur, si quidẽ iudex excessit dolo, tenetur de homicidio, si vero excessit culpa, punitur secundũm modum culpæ, vt dicit Bartol. ibi, Et hæc est communis resolutio, vt dicit Bellon. consi. 84. nu. 12. Faciũt quæ dixi supra vers. Antequam tamen. Et hũc casum dicit Bar. ibidem sibi de facto contigisse, quia cum vidisset quẽdam iuuenem robustum, torsit illum, & statim ferè mortuus est, Et dicit Amad. de syndic. post num. 115. quem refert Brun. de indi. & tortura, folio 109. nume. 32. quòd caute agendum est quãtum fieri potest, ne casus mortis in tortura occidat, propter euitãdas calumnias popularium, & vulgarium, quas de facto dicit vidisse, & audiuisse propter huiusmodi casus cõtra officiales etiã innocentes armata manu insurgere, vt euenit Perusiii contra D. Sanctum de Corneto potestatem', qui vix euasit à furore populi. Vbi tamen iudex non facit nisi id, quod debuit talis mors non habetur in consideratione, secundũm Barto. in dicta l. quæstionis modũ, qui ab omnibus approbatur, vt dicit Bossius in titulo de tortura, numero trigesimo. & est bonum consilium, quòd notarius adhibitus ad torturam ponat in actis processus qualitatem, & quantitatem torturæ, omnia particulariter describendo

bendo, ad hoc vt semper apparere possit, an interuenerit aliquis excessus ex parte iudicis, Et ita communiter fit, & seruatur teste Anto. Gomez. c. 13. delictorum, post nu. 6. versi. Si vero iudex.

Illata reo tortura, si ipse neget delictũ commisisse, & nihil fateatur, tunc dicitur purgasse indicia contra se existentia, quasi puram veritatem dixisse videatur, & ita seruatur, vt dicit Alber. in rubr. C. de quæstio. nume. 9. Dicit etiam Alber. in l. edictum, nu. 2. ff de quæstio. quòd communiter totus mundus ita tenet, & seruat, quem refert Boer. decis. 163. nume. 12. & Grammat. decis. 8. post nume. 9. & decis. 96. nu. 2. & Didacus pract. quæst. 23. fol. 167. col. prima, & dicit Pract. Casoni, fol. 75. nume. 2. quòd hanc opi. Alber. omnes obseruant in Italia, Hanc etiam dicit esse communem obseruantiam Cæpol. consi. crim. 32. col. prima, versic. nec potest dici. Et hoc etiam, si delictum fuisset contra ipsum plene probatum, vt dicunt aliqui ex præallegatis doctoribus. Debetque hoc casu iudex facere scribi in actis, qualiter tortura fuit moderate adhibita, & indicia sunt purgata & postea debet eum relaxare fideiussori. Et ita est communis practica, & obseruantia, vt dicit Marsil. in l. repet. numero 24. ff. de quæstio. & in pract. crimin. §. quoniam, num. 49. quem refert Anto. Gomez c. 13. delictorum, nu. 18. licèt ipse teneat, quòd imò reus sit diffinitiue absoluendus, in quo proposito vidẽda sunt ea, quæ dixi supra quæst. 62. vers. Forma autem. Idem etiam practicari attestatur Carer. in practi. crim. fol. 171. nu. 202. quem refert Simãcas de hæret. c. 63. nume. 36. Apud nos autem quandoque etiam post grauem torturam, & perseuerantiam rei in negatione, vbi indicia sũt valde vrgentia, solet senatus reos condemnare, non quidem ad pœnam ordinariam sed extraordinariam, puta triremium ad tempus, & aliquãdo etiam in perpetuum præsertim quando reus est valde famosus, vt etiam refert Boss. in titu. de inquisitione, numero 30. Quinimò dicit Papo. lib. 24. titu. 9. Arresto primo, quòd parlamentum Parisiense solet reos conuictos tormentis subiicere, & licèt in tormentis persistant, nihilominus ad mortem condemnare, quæ tamen practica mihi nunquam placuit, licèt etiam illam in pœnis extra ordinariis obseruet consil. Neapol. teste Grammat. decisio. 8. & consilio crimi. 12. in fin. & credo illam esse iuri, & æquitati contrariam.

Et in hoc ꝓposito nota ꝙ si iudex aliquem iniuste & indebite subiecerit tormentis, potest hoc casu vti cautela, quam ponit Ang. in l. iniuriarum. §. si quis quod decreto. ff. de iniur. vt s. illum blandis verbis inducat ad cõfitendum in actis, quòd fuit legitime tortus, & non tenebitur in syndicatu, & ita illũ refert Catald. de syndic. nu. 7. subdens ꝙ ita vidit de facto practicari, quem refert etiam Brunus de indiciis & tortura, folio 130. in fi. & Thomas Ferrat. cautela 14. iura sunt, versi. primo, Sed certe in hoc Ducatu non seruatur, ꝙ iudex hęc faciat scribi in actis, prout neq; etiã seruatur, vt purgatis indiciis per torturam reus censeatur puram veritatẽ dixisse cum plerunque (vt dixi) etiam post torturam illatam multi cõdemnentur in pœnam etiam corporalem. Scias etiam quòd si reus non esset sufficienter tortus, vel si noua indicia superuenirent, iis casibus posset, & deberet tortura repeti, vt dixi infra versi. Vltimo videndum.

Cæterum si reus in tormẽtis delictum confiteatur, scire debet, quòd adhuc non est standum tali confessioni factę in tortura, nisi reus in illa perseueret, & eam ratificet extra tormenta ad bancum iuris, Et hæc est communis opi. vt dicit Boe. in d. decis. 163. num. 18. Brun. de indic. & tortura, fol. 134. num. 3. & fol. 146. num. 21. Ita etiam communiter distingui attestatur Abb. in cap. cum in contemplatione, num. 7. de reg. iur. & ita seruat consuetudo, vt attestatur Barto. in l. prima, in vltimis verbis. ff. de custo. reorum. quem refert Marian. in repet. c. qualiter, & quando, nume. 233. & Pract. Millei, fol. 65. nu. 16. Quod intellige vt procedat, siue talis confessio facta fuerit præcedentibus indiciis, siue nõ, Et ita communiter teneri attestatur Pract. Carer. fol. 166. nume. 196. Et aduerte, quia non sufficit, quòd tortus, tacite perseueret in confessione, illam

lam non reuocando , Sed opus est, quòd
illã expresse ratificet apud acta, & ita ob
seruat cõsuetudo, vt dicit Ant. de Canar.
de quæst. in quinto membro, nume. 9. Et
in hoc proposito bona est practica, quam
docet And. de Iser. super prima parte con,
stitutionem Regni, ℞ub. 27. col. 6. quem
refert Paris Put. de synd. fo. 451. c. 1. post
num. 1. quod scilicet iudex postquam ha
buit confessionem inquisiti in tormẽtis
nõ permittat eum conduci ad illos carce
res, in quibus sunt etiã alii carcerati, quia
in carcere, vbi sunt multi criminosi, est
schola, quia de facili vnus docet alium
quid debeat dicere vt euadat, & sic quòd
reuocet suam confessionem, propterea de
bet eum poni facere in carcere separato,
Et dicit Affl. super ea. rubr. nu. 44. in fi. ꝙ
cauti iudices ita faciunt.

Et circa hanc ratificationem aduerte,
quia non debet statim fieri huiusmodi ra
tificatio, præsumeretur enim adhuc dura-
re metus tormentorum, sed est expectan-
dum spacium vnius diei, quod intellige
secundum aliquos, idest vigintiquatuor
horarum. Et hanc dicit esse communem
doctrinam, & practicã huius articuli An-
to. Gomez c. 13. delictorum, nu. 24. & se-
cũdùm alios, idest de vna die ad aliam se-
quentẽ, licèt nõ intercedat plene spaciũ
vigintiquatuor horarũ, sed sit saltẽ nox
intermedia. Sed in hoc puto stãdum esse
arbitrio iudicis, vt dicit Bar. in l. 1. §. di-
uus Seuerus, nume. 4. ff. de quæstio. cuius
sententiam communiter approbari atte-
statur Simancas de hæreti. c. 63. nu. 42. &
prout etiam in effectu velle Doctores di-
cit Anto. de Canar. de quæstio in quinto
membro, nume. 7. Ipse enim secundum
qualitatem torturæ illatæ iudicabit, quã
to tẽporis spacio præsumatur, cessare do-
lor ac metus tormentorum, potest enim
fuisse adeo leuis tortura, vt etiam eodem
die non esset inconueniens, vt fieret rati-
ficatio interiecto aliquot horarũ spacio,
tutius tamen est expectare in diem sequẽ
tem, licèt assessores hoc non obseruent,
vt ait Cæpo. consilio crimina. 40. versi Et
quod in hoc casu, multos enim inconti-
nenti ducunt ad ratificandum, & (secun-
dùm eum) pessime faciunt non procul du
bio deberent permittere, vt tortus saltem
per vnum diem, vel per vnam noctem re-
quiescere, quod etiam ante eum dixit An
gelum. in l. secunda, numero primo. C. de
custod. reorum, & apud nos optime ob-
seruatur.

Debet quoque talis ratificatio fieri nõ
in carcere, sed ad bancum iuris, & sic in
iudicio, Ita dicit Bartol. in d. l. prima §.
diuus seuerus, num. 3. ff. de quæstio. & ita
practicatur, vt attestatur Bald. consil. 85.
in fine, li. 1. Debet etiam fieri in loco, vbi
reus tormenta, seu instrumenta, ad tor-
quendum videre non possit, aliter enim
dici posset, ꝙ adhuc duraret metus tormẽ
torum, Et ita tenent Doctores, vt dicit
Ioan. And. in capi. cum in contempla-
tione, de regu. iur. quem refert Augustin.
ad Angel. de malef. in verbo, Fama publi
ca, post nu. 137. Et nota, quòd licet secun
dum aliquos tutius esset quod in tali rati
ficatione, seu perseuerantia adhiberentur
testes, ex quo est actus tanti præiudicii, ta
men hoc in practica non seruatur, sed si-
ne testibus statur actis factis per notariũ
coram iudice, & ita de generali consuetu
dine obseruari attestatur Vitali. de male-
fic. in titu. de forma perseuerationis, nu-
me. 3. Solentque cauti assessores hoc casu
facere scribi in actis, quod reus sponte ita
confitetur, & hoc non obstante quòd tor
tura præcesserit, & quasi vt plurimum illa
scriptura est falsa, vt dicit Bald. in l. 2. nu.
3. C. de custo. reorum, quem refert Brun.
de indic. & tortura folio 147. nume. 22.
Nihilominus hæc generalis consuetudo
excusat iudicem, & notarium à pœna fal-
si, vt dicit Bald. in l. 1. nu. 30. C. de confes
sis, quem refert Brun. in loco præallegato
num. 24. & seq. vbi etiam num. 28. dicit,
ꝙ si tortura fuit iusta, & præcedentibus
legitimis indiciis illata, tunc si transacto
debito tempore, & interuallo reus cõfite-
tur, licet scribere sponte, & subdit ꝙ ita
seruat consuetudo.

Vbi vero reus, ductus ad bancum iuris
ad ratificandum suam cõfessionem, illam
non ratificet, sed reuocet, tunc debet ite-
rum in tormẽtis repeti, ad hoc vt in ipsa
confessione perseueret, vt dixi supra, qõ.
21. vers. Vlterius quæro.

Sin autem reus extra tormenta, & seruatis seruandis ratificauerit cōfessionem prius in tormentis factam, tunc debet iudex ei statuere aliquem breuē terminum, puta duorum dierum, vel trium, ad producendum, & allegandum omnes suas defensiones, quas facere intendit cōtra suā confessionem, & ita est de communi obseruantia, vt dicit Maranta in suo Speculo, folio 135. numero 25. quæ practica mihi summopere placet, licèt aliqui officiales parum docti illam non obseruent, & credo quòd aliter reus non posset cōdemnari, quia diceretur mori indefensus, nam etiam contra propriam confessionem, pręsertim in tormentis factam, multa deduci & probari possunt, vt dixi supra, quæst. 55. Vide quæ dixi infra quæstione proxima, circa principium. Quinimo posset talem cōfessionem etiam post ratificationem ex interuallo reuocare, & si probaret errorem, esset absoluendus, Et ita refert iudicatum fuisse in facti contingentia per consi. Neapol. Gram. super consti. Regni, fol. 23. nume. 23. Dixi supra in d. quæst. 55. versic. Sed pone. Vbi vero nihil probet, poterit reus ex tali confessione cōdemnari, & ita tenēt omnes, vt dicit Bal. in l. secunda. nume. 3. C. de custod. reor. quem refert Afflic. super prima par. consti. Regni, rub. 27. nu. 43.

Successiue quæro, nunquid reus, qui confessus est crimen, de quo contra eum adsunt indicia, possit interrogari de aliis delictis, de quibus cōtra eum, non sint indicia? Respond. ꝙ de iure secundum omnes non potest interrogari, vt dicit pract. Casoni, fol. 85. nume. 8. & est tex. in l. prima, in principio. ff. de quæstio. & dicit Vitali de malefic. in rubri. quæ indicib. &c. num. 6. & seq. quòd assessores, qui hoc faciunt, malefaciunt, saltem quando proceditur per viā accusationis. Sed certè quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt dicit Ang. de malefic. in verbo, Fama publica, nume. 120. Practi. Millei fol. 107. nu. 19. Dicit etiam Gand. de malefi. in tit. de quæst. nume. 19. quòd de generali consuetudine totius Italiæ seruatur contrarium, & specialiter in furtis, quia magis frequentantur, quem refert Marsil. in practi. crimin. §. constante, nu. 14. & consi. 53. nume. 9. & Diaz. in practi. crimi. canon. cap. 117. nume. 3. in fine. & Bru. de indic. & tortura, folio 129. nu. 64. & Gramma. voto 13. numero 2. Idem dicit Iacob. de Beluis. in practi. cri. in rubr. de quæstio. nume. 55. Practica. Carer. fol. 168. numero 198. Anton. de Rosellis de indic. & tortura, numero 14. quem refert Pract. Conradi, folio 292. numero 22. De hac etiam generali consuetudine Italię attestatur Guido de Suzar. in tracta. de indic. & tortura, nume. 56. Odofred. in tracta. de quęstio. in 11. quæstio. quem refert Grammat. decis. 34. num. 34. & Cœpolla consil. crimi. 40. in quinto dubio, Alberi. de quæstio. quem refert Anto. de Canar. de quæstio. in quarto membro, num. 28. Bal. in tract. de quæst. fol. 258. post. num. 5. Paris Put. de syndi. fo. 460. post nume. primum. Foller. in practi. crimi. fol. 263. num. 6. & folio 313. num. 33. Boss. in tit. de indic. num. 137. vbi dicit, quòd in hoc dominio interrogantur etiam super delictis non similibus, & etiam de quib. nulla extant indicia. Ego tamen nunquam vidi reum, confessum de aliquo crimine interrogari super aliis criminibus, de quibus non adessent contra eum indicia, nisi in crimine assassinii, & furti, & sfrosationis annonæ, vel salis, nisi forte esset iā bannitus, & condēnatus. Tūc enim si est exequenda condemnatio, solet quādoque torqueri, tam super aliis delictis in genere, quam super sociis, complicibus, & receptatoribus.

Vltimo videndum est in hac materia, in quibus casibus tortura semel illata iterum repeti possit, Et hoc casu dici solet, quòd repetitio torturæ est arbitraria iudici, & ita practicatur, vt dicit Bartol. in l. vnius. §. reus, num. 1. ff. de quæstio. quem refert Boer. decis. 163. nume. 10. & Practi. Millei, fol. 108. nume. 34. & Gram. consi. crimina. 21. nume. 25. & Marsil. in repet. nume. 6. ff. de quęst. Idem dicit Paris Put. de syndic. fol. 454. post nume. 5. quem refert Pract. Carer. fol. 162. post nume. 189. Carald. de syndi. quæst. 231. Tu vero dic, quod si quidem reus fuit leuiter tortus, potest repeti in tormentis, ita vt sufficien

ter torqueatur, & hoc casu solent iudices, quando iubent reum deponi à prima tor tura scribi facere, quòd illum deponi iubeant animo repetendi, &c. Si verò reus fuit sufficienter tortus, & nihil confessus, tunc non possunt repeti torméta, nisi superueniant noua indicia, ita tenet Dyn. in l. repetit. ff. de quæstionibus. cuius opinio communiter approbatur per Doctores, vt dicit Alber. in rubri. C. de quæstio. nu. 8. vbi etiam dicit, quòd ita seruatur. Hanc etiam opinionem dicit esse cómunem Alex. consi. 5. nume. 4. libro 1. quem refert Villalobos in sua collecta communium opinionū. in litera T. nu. 119. Anton. de Rosel. de indic. & tortura. nu. 15. quē refert pract. Conradi, fo. 299. in principio. Brunus de indiciis & tortura. num. 60. Bologni. in additio. ad tract. Guid. de Suzar. de indiciis & tortura. nu. 57. Ioan. de Amicis consil. 37. num. 4. Afflic. super prima parte constitutionum Regni, rubr. 27. nume. 41. vbi dicit, quòd ita vidit obseruari à bonis iudicibus, & ponit exemplum Bal. in tract. de quæstionib. fo. 251. nu. 6. puta si tortus dicebat neminem illa nocte iacuisse, vbi maleficium fuerat commissum. postea inuentum est per testes, quòd alius adfuit, & dicit, quòd hæc est cómunis opinio, idemque ferè per eadem verba ante eum dixit Guido de Suzar. in dicto trac. de indiciis & tortura. numero 57. & Iacob. de Belui. in pract. crim. in rubr. de quæstionib. num. 91. licèt subdat, quòd assessores hoc hodie non seruāt Mantua. consi. 208. num. 2. lib. secundo. vbi dicit, quòd ita est communis opinio, & practica. Ita etiam communiter vbique seruari attestatur Alber. in d. l. repet. nume. secundo. Aliqui etiam addunt, & quòd ista noua indicia sint fortiora primis, & ita esse communem opinionē attestatur Gand. de maleficiis, in tit. de quæstio. num. secundo. subdens, quòd ita seruatur in practica quem refert Pract. Papi. in forma inquisitionis, in verbo, Hæc est quædam inquisitio, nume. 21. & Brun. de indi. & tortu. fo. 126. nu. 60. & Cur. Sen. consi. 59. nu. 9 & Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Fama pubica. post nu. 95. Marsi. in d. l. repet. nu. 8. & seq. vbi etiam subdit quòd ita seruādum est in practica, quem refert Crauet. consi. 288. num. 7. & Petrus Calephat. inter cōsilia criminalia diuersorum. consil. 62. nume. 18. lib. 2. Ex primis autem indiciis non debet quis in tormētis repeti, & ita communiter tenetur, vt dicit Alc. in allegato consil. 5. numero 5. lib. 1. Et prædicta dicit sentire communiter Doctores Boss. in tit. de tortura. num. 42. & ex hoc refert Pact. Papien. in loco præallegato, reprobatam fuisse de facto fatuitatem iudiciis, qui prius torqueri fecerat reū super indicio famè, & deinde superuenerunt alii testes probantes famam, & ipse illum de nouo torqueri fecit, nam ille iudex malè fecit, quia nō superuenerat indicium nouum, sed solum noua probatio illius primis indiciis, qđ iam fuerat per torturam purgatum.

Hæc autem omnia intellige vt procedant, nisi prima indicia fuerint multum vrgentia, & manifesta, nā eo casu, licet secundum aliquos de iure tortura repeti possit, quorum opinio. communem appellat Anto. Gomez. cap. 13. delictorum. numero 26. nihilominus de consuetudine seruatur, vt tormenta repeti possint, & ita practicari attestatur Bart. in dicta l. vnius. §. reus. nume. 2. quem refert Socin. consi. 54. num. 14. lib. tertio. & Grammaconsi. 21. post nume. 5. Anton. de Canar. de quæstionib. in sexto membro. post nume. 1. subdens quòd in hoc omnes conueniunt, vt repeti possit, vel non possit, secundum qualitatem indiciorum præcedentium, & quòd sæpe sic faciunt boni assessores, quia incipiunt à leui tortura, & si ex ea habent veritatem, bene quidem, aliàs eam repetunt. Caueant tamen secundum eum iudices, ne huius arbitrii prætextu immoderatè sæuiant, sed potius in dubio ad torturam non procedant.

Multi enim innocentes propter tormētorum sæuitiam confessi, & condemnati fuerunt, vt etiam diebus nostris contigisse intellexi in duobus, qui in tortura cōfessi fuerunt occidisse quendam nobilem eorum inimicum, qui deinde post multos annos repertus fuit viuus in quodam castro carceratus per quendam magnum dominum, ipsi tamen, propter eo-

rum confessionem vi tormẽtorum extortam, fuerant vltimo supplicio affecti. Idem dicit Sali. in l. 2. num. 10. C. de cust. reorum. quem refert Paris Put. de synd. fol. 488. c. 8. nu. 1. in fi. & Foller. in pract. crim. fol. 322 num. 78. Dicit etiam Brunus in loco præallegato, nume. 62. in fin. ꝙ licèt verum sit de iure, ꝙ semel tortus competenter, non debet iterum torqueri nisi superueniant noua indicia, tamẽ cõsuetudo obseruat contrarium, & quòd la trunculatores sæpe torquent, & repetũt pluries, & quòd ita seruari vidit, & quandoque etiam ipse seruauit, & male (vt ipse ait) & minus iuridice. Sic etiam si reus semel fuerit in tortura confessus delictum, deinde ductus ad ratificandum reuocauerit, poterit repeti in tortura, etiam si alia indicia non superuenerint, vt dixi supra versicu. Vbi vero. Talis enim confessio dicitur nouum indiciũ, vt dixi supra q. 21. versic. Vlterius quæro.

Quæstio. LXV.

SVMMARIVM.

Reus confessus delictum debet condemnari.

Et an vnica confessio sufficiat, vel plures requirantur, versiculo. Sed quæro.

VBI reus delictũ ipsum cõfessus fuerit, tunc dici solet nullas esse iudicis partes nisi in condemnando, nam talis confessio contra eum plene probat, potestque ex illa condemnari, & hæc est communis opinio, vt attestatur Bart. in tract. de quæstio. prout illum referunt aliqui. Sed certè ille tractatus nõ est Bartoli, sed Gandini, vt demonstrat Augusti. ad Angel. de malefi. in verbo, Fama publica nu. 28. in fi. & ita ad verbum legitur in opere maleficiorum ipsius Gandini sub tit. de quæstio. & in specie hunc locum tãquam ipsius Gandini, qui ita esse communem opinionem attestatur in d. tit. de quæst. nu. 15. citat idem August. in dicto verbo, Fama publica. post nume. 112. & Ruin. consi. 80. post num. 7. lib. 4. & Viuius in lib. communium opinionũ, in verbo, Confessio facta spontè. Hanc etiam dicit esse communem opinionem Guid. de Suz. de indic. & tortu. fol. 101. n. 44. quem refert prac. Conradi, fol. 280. nu. 3 Imola consi. 109. circa principium. quem refert Marsil. in pract. crim. §. quoniam. nu. 18. & pract. Carerii, fol. 19. nu. 24. Pract. Millei, fol. 79. num. 17. Non tamen intellige, quòd etiam spontè confessum debeat iudex statim cõdemnare, sed practica est, quòd quando reus est spontè confessus, iudex mittat eum in carcerem, & apud acta præfigat ei terminum ad allegandum quidquid vult, ne condemnetur & ad omnes suas defensiones, faciendas, quo elapso, vbi nihil ꝓbet, potest postea condemnari. Et hanc practicam seruat totus mundus, vt dicit Salic. in l. 2. nu. 7. C. de custo. reorum. quem refert Boss. in tit. de confessi. nu. 2. Ita etiam communiter practicari attestatur Anton. Gomez. c. 12. delictorum. nume. 3. in fine. Multa enim possunt deduci, & probari contra propriã confessionem, de quibus dixi supra q. 55. & licèt secundùm Boss. ibi, non sit dãdus terminus defensionis reo confesso, nisi illum petat, nihilominus practica generalis contrarium obseruat, scilicet vt etiam confesso, & dilationem non petenti detur terminus defensionis, & ita seruando nõ errabis. Vide quę dixi supra q. 49. ver. Est igitur, & supra quæstio. proxima. versicu. Sin autem reus.

Sed quæro; nunquid vnica confessio sufficiat ad hoc vt reus possit cõdemnari, an autem plures requirantur? Respond. Gloss. in l. prima. in glo. prima. ff. de quæstio. tenuit, quòd vna confessio spontè facta non sufficiat, sed quòd requiruntur tres, Sed certè illa glo. communiter nõ tenetur, vt ait Salic. in d. l. secunda, num. 3. C. de custod. reorum. Paris Put. de syndi. fol. 487. c. 8. nume. 1. Dic ergo esse in hoc articulo distinguendum inter confessionem factam spontè, & eam, quæ facta est in tormentis. Nam si quidem est facta spontè, tunc vnica cõfessio iudicialis sufficit ad condemnandũ, & hæc est communis, & quasi omnium opin. vt dicit Brun.

de indic. & tor. folio 146. num. 21. quem refert Foller. in pract. crim. fol. 172. num. 39. & quòd in tali confessione facta sponte, & sine tormentis non requiratur ratificatio, seu perseuerantia confitentis, sed ꝙ statim, ꝙ est confessus crimen, debeat condemnari, dicit esse communem opi. Dy. in l. 2. ff. de custo. reo. quem refert Guido Papæ decis. 339. quidam inculpatus. Gandi. in loco præallegato. Iacob. de Belui. in prac. crimi. in rub. de quæstio. nume. 97. Bal. in tract. de quæst. fol. 256. num. 2. Vitali de malefi. in ti. quæ indicia &c. nu. 3. Imo in d. consi. 109. num. 1. quem refert Carer. in pract. crimin. fol. 18. nume. 24. Marsi. in practi. crimi. §. Quoniam, num. 18. & dicit Bar. in l. 1. ff. de custod. reor. in vltimis verbis, quòd ita seruat cõsuetudo, quem refert Bal. in l. si quis in ea, numero secundo. C. de custod. reor. Si vero confessio facta sit in tormentis, vel extorta metu tormentorum, tunc nõ potest reus cõdemnari, nisi in ea perseueret, illamq; ratificet, iuxta ea quæ dixi supra q. 64. vers. Cæterum.

Quæstio. LXVI.

SVMMARIVM.

Reus de crimine conuictus debet condemnari.
Et quid si non constet de delicto, ibid. Remissiuè.
Iudex debet iudicare secundum acta, & probata, versi. Scias autem.
Probationes in criminalibus esse debent luce meridiana clariores, versiculo, Debet autem.
Si probatum sit delictum, non autem qualitas delicti in processu deducta, an reus sit absoluendus, versi. Sed quid.
Contra Cardinales maior numerus testium, quàm contra alios requiritur, versi. Debet etiam.
Et quid in Summo Pontifice, versic. Sed quæro.

HAEC omnia cessant, vbi reus est de ipso crimine legitime conuictus, nam eo casu non est vlterius quærendum, sed debet iudex illum condemnare, & ita practicatur, vt dicit Boss. in titu. de conuictis, numero 3. Intellige, modo constet de ipso delicto, de quo reus conuincitur, aliàs enim nullo modo esset cõdemnandus. Et ideo etiam si multi testes deponerent, etiam de visu contra aliquem de homicidio per eũ commisso, nisi tamen constaret de ipso cadauere, non posset puniri, quod tamen intellige iuxta ea, quę dixi supra q. 4. & qõ. 55. versi. Potest etiam. Bene verum est, quòd quãdo delictum est talis qualitatis, quod secundùm id, quod communiter contingit reputatur difficilis probationis, tunc sufficiunt minores probationes, Et potest poni exẽplum in furto, nam si dominus conqueratur de furto, & appareat famulum aufugisse, satis dicetur constare de furto, secundum theoricas doctorum, vt dicit Riminald. consil. 2. num. 3. Idemq; si ostendatur aliquod signum, seu vestigiũ alicuius circunstãtiæ, ex qua verisimiliter possit præsumi furtum commissum fuisse, puta si reperiatur fractura aliqua in hostio, vel pariete, vel arca, hæc etiã est vna ex coniecturis. quam adducunt Doctores ad probandum furtum, vt dicit Riminal. in loco præallegato.

Scias autem, quòd hæc discussio, quæ fieri debet à iudice super condemnatione rei, debet fieri non secundum ipsis credulitatem, aut opinionum, sed secundũ probationes factas in processu, nam iudex tenetur iudicare secundum acta, & probata etiam si sciat veritatem esse in contrariũ, Et est communis opin. vt attestãtur multi quos refert Didacus libro 1. resolutio. num. c. 1. post nume. 6. & ego retuli infra lib. proxi. Et ideo licèt iudex propriis oculis viderit delictum committi, non potest reum cõdemnare, nisi aliter id probatum fuerit, vt dixi supra quæstio. 8. ver. Sed pone. Sic etiam si iudex credit se cum bona conscientia posse condemnare reum ex probationibus sibi factis vti iudici, licèt ipse tanquam priuatus sciat eum non esse

esse culpabilem, potest nihilominus eum condemnare, nec peccat, Et hæc est communis opi. vt attestatur Imola in clemẽ. pastoralis. §. quia vero, nu. 49. de offi. de lega. & in c. 1. post num. 13. versi. si autẽ, timeret. de offi. ord Menchiaca contro uers. Illustr. c. 13. nu. 1. & c. 14. post num. 5. col. 2. in fi. Bene verum est, quod potest iudex hoc casu instare apud principem, vel superiorem, vt ipse exoneretur ab huiusmodi iudicio, & causa alteri delegetur, vel ipsemet causam ipsam alteri delegare, Et est communis opin. vt dicit Imola, in dicto §. quia vero, numero 49. in fin. non tamen potius debet abstineri à munere iudicãdi, quidquid dixerit Abb. & Imola in d. ca. 1. contra quos est communis opi nio, vt dicit Carauita super ritu 285. magnę curiæ, circa fin.

Debẽt autem esse in criminalibus probationes luce meridiana clariores. l. sciãt cuncti. C. de probatio. Et hoc omnes sciunt, & dicunt, vt ait Bossius in titulo de conuictis, numero 9. Hinc est, quod in criminibus testes debent esse omni exceptione maiores, & ita volunt Doctores vt dicit Boss. in loco præallegato, numero 25. Vide quæ dixi supra, quæsti. 21. versic. vnus testis, quæst. 22. versi. Vnum tamen.

Sed quid si pro parte probatum sit delictum, & pro parte non, puta quia aliquis esset imputatus de percussione, cum sanguine, & probata sit percussio, sed non qualitas adiecta scilicet cũ sanguine, vel quod esset imputatus de vulnere illata cũ cicatrice perpetuo permansura, & probatum sit vulnus, sed non qualitas adiecta, scilicet cum cicatrice, & similia, nunquid erit reus in totum absoluendus, vel condemnandus solum in ea pœna, quæ imponitur pro vulnere, vel percussione, omissa ea, quæ esset imponenda pro illa qualitate ex forma statutorum, quæ cõmuniter vigent in ciuitatibus Italiæ? Respond. Si qualitas adiecta non facit censeri aliud factum, nec variat effectum accusationis propositæ, tunc etiam non probata illa qualitate potest ex eo processu sequi condemnatio, sed quando propter illam qualitatem variatur effectus condemnationis, tunc pendente iudicio debet fieri detractio dictæ qualitatis, ad hoc vt possit sequi aliqua condemnatio, alias si etiam qualitas ipsa non fuerit probata, reus est totaliter absoluendus. Et hæc est theorica Barto. in l. denunciasse. § quid tamen. nume 2. ff. de adulter. quam tenent com muniter doctores. vt Corn. consilio 33. in litera O, lib. quarto. Hanc etiam dicit esse communem opin. Roman. consi. 11. circa principium, & consil. 167. num. 8. quem refert Corn. consil. 197. in litera C. lib. 2. Marsil. in practi. cri. §. quoniam nume. 52. vsque ad num. 57. Soc. Iun. con sil. 36. num. 2. lib. 2. Menchiaca controuer. vsufiequentium. c. 36. num. 12. Scias tamen, quod quidquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt scilicet reus (etiam non probata qualitate) condemnetur de principali delicto, de quo est conuictus. Et ita communiter seruari attestatur Bal. in l. 2. nume. 2. C. de probatio. quem refert Ana. in c. cõtinentiam, num. 5. de clerico percussore, & Blanc. in prac. crimin. fol. 50. num. 76. & seq. Et in specie in curiis Delph. ita seruari attestatur Gui do Papæ, decis. 553. si quis accusetur, & ego ita pluries vidi seruari, quidquid dixerit Signor. cons. 245. nu. 14. Hodie. n. pars in querela non se astringit ad aliquã certam condemnationem, sed concludit generaliter, Quare petit pro prædictis, & quolibet eorum, &c. Pariter etiam iudices in libello inquisitionis concludunt, Super quibus omnibus, & singulis, &c. Propterea super omnibus deductis in querela sine inquisitione potest sequi condemnatio & cum (vt dixi) ita de consuetudine obseruetur non est ab ipsa consuetudine in practica recedendum. Videnda sunt ea, quæ dixi supra quæst. 12. versiculo, Vltimo quæro, & quæst. 31. versiculo. Super quibus, & infra quæst. 90. versi. In hac autem.

Debes ẽt scire in hoc proposito, quod quandoque potest dici plena probatio delicti quo ad vnum, quæ non erit plena neque sufficiens quo ad alium, Nam licet regulariter duos testes plene probent delictum contra accusatum, siue inquisitum, tamen si ille accusatus, vel inquisitus sit episco-

episcopus cardinalis, nõ potest cõdemnari, nisi per 72. testes si sit presbyter cardinalis, nisi per 44. si sit diaconus cardinalis, nisi per 28. vt est tex. 2. q. 5. c. psul. Sed certè quidq d sit de iure, iste numerus testiũ hodie de cõsuetudine nõ seruatur, qñ Papa procedit contra Cardinales, ita attestatur Card. Alex in d. c. præsul. col. 1. ver. vbi tamen prout illum refert Foller. practi. crimina. cano. fol. 256. nu. 5. licèt cardin. in libro meo nihil dicat de obseruantia, nisi quòd Papa non tenetur illum numerum obseruare. Deci. in c. at si clerici. in princi. num. 1. de iudi. quem refert Berous in eod. cap. at si clerici. post nu. 8. & ita in facto nostris temporibus vidi, & legi fuisse obseruatum.

Sed quæro, quid in Summo Pontifice, nunquid sufficiant duo testes ad eũ condemnandum, an autem maior numerus requiratur? Respon. quòd duo testes sufficiunt. Ita dicit gl. in d. c. præsul. in glo. 1. quam dicit esse ab omnibus Doctoribus communiter approbatam Viuius libro communium opinionum. fo. 196. versic. testes duo. Cum enim (vt ait gl. ibi) ipse, sine comparatione aliorũ, effectus sit maior, meritò sine spe veniæ condemnãdus est nescio tamen, an hoc ita passim obseruaretur in practica.

Quæstio. LXVII.

SVMMARIVM.

Pœnarum genera quot sint.
Capitalis pœna quæ dicatur, ibidem.
Amputatio membri, vel fustigatio an dicatur pœna capitalis, versiculo. Quæro nunquid. *Remissiuè.*
Pœnarum corporalium species, versiculo. Distinguendo.
Damnatio ad bestias, versi. Non est etiam.
Præcipitatio, versi. Item præcipitatio.
Interdictio ignis, & aquæ, versic. Item interdictio.
Damnatio in metallum, versicu. Item damnatio.
Deportatio, versicu. Deportatio.
Relegatio, versic. Relegationis.

NVNC de pœnis videamus. scire autem debes, quòd pœnarum duo sunt genera, aliquæ enim sunt corporales, aliquę verò non corporales. Corporales autem pœnarum duæ pariter sunt species, nam aliquæ sunt capitales, aliquæ vero non capitalis. Capitalis aũt pœna tribus modis dicitur. Primò, vltimum supplicium. Secundò, amissio libertatis, & consequenter etiam ciuitatis, puta si aliquis dãnetur in metallũ, vel opus metalli. Tertiò, amissio ciuitatis tãtùm, vt cum quis deportatur. Propriè autem, & strictè loquendo, pœna capitalis accipitur pro pœna sanguinis, secundùm glo. in l. transigere. in verbo. Capitali. C. de transa. quę in hoc cõmuniter approbatur, vt dicit Gaspar Valasc. in repe. l. imperiũ. nu. 99. ff. de iur. om. iudi. Reperio tamen, ꝙ alia gloss. in l. 1. in verbo, Capitali. C. ne Christia. manci. intelligit pœnam capitalem pro exilio perpetuo, ex qua glo. Doctor. colligere videntur, ꝙ in dubio pœna capitalis debet intelligi de exilio, & non de morte. Et hanc conclusionẽ dicit esse communem Marsi. in prac. crim. § oppor tunè. nu. 40. in fi. quem refert Didac. super 4. Decret. fol. 144. post nu. 16. Dueñas reg. 393. in 9 lim. Deci. in d. l. imperium. nu. 14. & seq. Felin. in c. qualiter, & quando. el secundo. § ad corrigendos. num. 27. de accus. Don Anto. de Padilla in l. transigere. num. 32. C. de transac. Ita etiam tenere communiter Docto. attestatur Marcus decis. 913. nume. 5. in fi. Et ratio est, quia in pœnis semper debemus sequi mitiorem interpretationem. Et ideo stante statuto, quòd quis capite puniatur, debemus intelligere de exilio, ita tenet Cyn. in l. 1. C. de falsis. & est communis opi. vt attestatur Augus t. ad Angelum de maleficiis. in verbo, & ibi caput. post numer. 32. Mantua in dicta l. transigere. numero 108. & sequen. maximè numero 113. Et ita aliàs obtentum fuisse dicit Ioannes Andreę in capitu. quanto. de iureiurando, quem refert Augusti. in loco præallega-

allegato, post nume. 45. Et ideo videmus, ꝙ ad euitãdas huiusmodi ambiguitates, quando fertur sentẽtia mortis per amputationem capitis, solent addi illa verba, Ita quòd moriatur &c. vel, Ita ꝙ anima separetur à corpore &c. Et ita inoleuisse practicam attestatur Mantua in loco præallegato, nu. 117.

Quæro, nunquid amputatio membri, vel fustigatio sit pœna capitalis? Dixi infra q. 70. vers. est etiam.

Distinguendo autem secundum communem vsum loquendi præsentis temporis, dici potest, quòd pœnarum corporalium duæ sunt species, aliquę scilicet mortis naturalis, aliquæ verò citra mortem. Genera autem pœnarum, per quas mors naturalis imponitur, multa sunt, & omissa pœna parricidii, de qua dixi supra hoc eo. lib. §. parricidium. vers. Sed quæro. pœnæ cognitæ à lege, per quas imponitur vltimum supplicium, sunt pœnæ ignis, laquei, seu furcarum, & gladij, siue amputationis capitis. Citra mortem autẽ est pœna amputationis membri, de qua dixi infra q. 69. triremium, & aliæ, de quibus dixi infra q. 70.

Non est etiam hoc loco omittendum multas fuisse pœnas secundùm leges antiquas a iure communi impositas, quæ nũc in desuetudinem abierũt, puta damnatio ad bestias, quæ quidem pœna hodie non est in vsu, vt dicit Ang. in l. 1. §. legis Corneliæ, nu. 1. ff. de sicar. subdens ꝙ in eius locũ successit decapitatio naturalis, & illum refert pract. Carer. fol. 513. post nu. 4. & Marsi. in eo. §. legis Corneliæ. nu. 1.

Item præcipitatio, quæ aliàs fiebat de saxo Tarpeio, vt videri potest apud Liuium, & alios historicos. Hæc autem est sublata ab ipsamet lege, vt est text. in l. si diuttino. in fine. ff. de pęnis. & etiam à cõsuetudine, quia iampridẽ aboleuit, vt attestatur Didacus in repet. c. quamuis. fol. 55. col. 2.

Item interdictio aquæ, & ignis, in cuius locum hodie successit deportatio. l. 1. & 3. ff. ad leg. Iul. pecul. vt attestatur Ioã. Villemata in repet. l. Diuus. post nu. 41. ff. de sicar. Practi. Conradi, fol. 356. nu. 4. Sed imò hodie neque etiam deportatio est in vsu, vt dixi infra versiculo, Deportatio.

Item damnatio ad metallum, siue ad opus metalli, sed hodie etiã in foro seculari huiusmodi condemnationes ad opus metalli recesserunt ab aula, vt dicit Folle. in practi. crimi. canon. fol. 131. nu. 8. & illas hodie in vsu non esse attestatur Mantua in l. transigere. post nume. 5. C. de trãsactio. cuius pænæ loco, hodie de cõsuetudine solent rei damnari ad triremes perpetuo, vel ad tempus, vt attestatur practi. Carer. fol. 567. nu. 121. Capic. decisi. 153. nu. 3. quem refert Apostil. ad Afflic. super tertia parte constitutionum Regni, sub nume. 5. Milleus in practi. crimina. folio 132. nume. 3. & fol. 147. num. 40. Foller. in loco præallegato, subdens quòd hęc pęna triremium, etiam de iure canonico imponitur, de quo dixi infra q. 7. versi. Frequens est, Dicit etiam Bald. in l. in credibile. numero 3. C. de pœnis, quòd istæ pœnæ, per quas imponitur perpetua seruitus, hodie non sunt in vsu, & quòd loco earum videtur posse imponi pœna perpetui carceris, sed certa hoc posset fortè procedere secundum ius canonicum, vt dixi infra in d. quæstio. 70. versi. Pœna autem. sed de iure ciuili, magis placet quòd successerit pœna triremium. Dicit tamen Angel. in l. 1. C. de pœnis. quòd potest quis damnari ad operandum reipub. in perpetuum, & subdit se vidisse Romæ quẽdam damnatum ad perpetuò exercendum officium carnificis damnatorum, sed ego nũquam vidi in practica fieri tales condemnationes.

Deportatio etiam apud leges Digestorum, & Codicis frequentissimè imponitur, & refert Calic. in Margar. fisci. fo. 83. & sequen. 41. casus, in quibus hæc pœna à iure irrogatur, sed hæc pœna deportationis hodie non est in vsu, vt dicit Gandin. de malefic. in titu. de falsar. post nume. 3. Imola in l. 2. post. nume. 2. versi. Et aduerte. ff. de public. iudic. Alexan. consil. 55. num. 1. lib. 7. Cuma. consi. 95. in fi. quem refert Grammat. decis. 23. in fine. & idem Grammat. siue Battho. de Capua, super constit. Regni, folio 50. colum. 3. in principio, Roland, consil. 38. nume. 14. lib. 1.

Melchior

Melchion de Facinis inter consilia criminalia diuersorum, consil. 78. post numerũ 56. lib. 1. Dicit autem Rom. singul. 568. Scias quòd relegati, quòd loco deportationis hodie successit decapitatio, quem refert August. ad Angel. de maleficiis, in verbo, Falsario. post numerum 48. & ideo dicit Ange. in l. 1. § legis Corneliæ. post nume. 1. ff. de sicar. quòd cum pœna deportationis hodie nõ sit in vsu, sed recesserit ab aula, nisi apud ecclesiasticos, credit quòd etiam positi in dignitate, qui secundùm iuris antiqui dispositionem erant deportandi hodie debeant mori. Alii verò dicũt, quòd loco deportationis successit bannum perpetuum, & ita attestatur Cuma. consi. 139. post num. quartum. Guido Papæ, deci. 422. colum. 1. vers. Alio etiam. & decis. 423. nu. 2. & decis. 437. post nume. 5. quem refert Crauetta. cons. 220. nu. 13. & cons. 224. post nu. 1. Berber. in viatorio iuris. in rubrica de vi publica, versiculo, pœna autem. Gramm. voto 19. nume. 10. pract. Carerii, fol. 70. versi. Remanent ergo. Ego credo, quòd super hoc non possit dari certa doctrina, sed quòd loco deportationis hodie possit iudex imponere pęnã iuxta qualitatem facti, & personæ, prout sibi conuenire videbitur, scilicet, vel triremium in perpetuum, vel ad tempus, vel exilii, vel huiusmodi, secundum grauitatem delictorum, nec consulerem iudici, vt loco deportationis imponeret pœnã mortis, vbi pro eo delicto non esset imposita à statuto, vel à consuetudine, & ita videmus obseruari. Reperio tamen, quòd pract. Carerii, fo. 567. post num. 121. dicit, quòd licèt communiter hæc pęna deportationis nõ sit in vsu, tamen in Regno propter insulas multas est in vsu. Idem dicit Capic. decisio. 153. nume. 2. & ita plures fuisse cõdemnatos in pœnam deportationis refert Gramma. in multis decisionibus, cons. filiis, & votis. Venetiis etiam adhuc est in vsu hæc pœna, vt attestatur Mantua in d. l. transigere. post nu. 5. Vnum scias, quòd de iure communi non potest aliquis magistratus deportare in insulam delinquentes, nisi ei expresse insula ipsa assignata sit & hæc est cõmunis opinio, vt dicit Benedic. de Plumb. in repe. l. 1, nu, 10, C. de hæ-re. instit. Et ex hoc fundamento, quia scilicet senatus noster non habet insulam, euasit à pœna deportationis quidam Comes imputatus de graui delicto, & fuit tã tummodo condemnatus in exilium, & licet aliqui dixissent, quòd poterat consuli super hoc Regia Maiestas, tamen contraria opinio obtinuit. Vide in hoc proposito quæ dixi infra q. 71. versi. Vidi ego. An autem bannitus æquiparetur deportato, dixi infra quæst. 72. versi. Dixi autem.

Relegationis etiã pœna iure veteri frequẽtissimè imponebatur, & refert Calic. in Margar. fisci. fol. 86. 30. casus. in quibus hæc relegationis pœna à iure irrogatur. Huius autem loco hodie in foro ciuili imponitur exilium, siue confinatio, sed secundum Canones hodie hæc pęna non est in vsu, vt attestatur Innoc. in cap. qualiter, & quando. nume. 6. de accusat. quem refert Foller. in practi. crimi. canon. folio 278. Pract. Millei, folio 148. num. 49. sub dens ꝙ loco huius pęnæ clerici detruduntur in monasterium, sed neque hoc hodie est in vsu, vt dixi infra q. 70. versicu. Sunt etiã. Tu verò dic, quòd licèt hodie ecclesia non inferat pœnam exilii, propriè loquendo, secundum communem opinionem, de qua attestatur Alciat. in ca. cum non ab homine. nu. 110. de iudi. contrarium tamen seruatur, vt dicit Folle. in practi. cano. fol. 288. nu. 122.

Quæst. LXVIII.

SVMMARIVM.

Casus in quibus pœna mortis imponitur, qui sint. Remissiuè.

Abortum procurans punitur pœna mortis, versi. Abortum procurans.

Et qua pœna puniatur percutiens mulierem prægnantem, si ex ea percussione sequatur abortus, ibidem.

Adulteri puniuntur pœna mortis, versi. Adulteri, *Remissiuè.*

Ascen-

Ascendens cum scalis de nocte ad domum alterius, punitur pœna mortis, ver. Ascendens cum scalis.

Blasphemi puniuntur pœna mortis, versi. Blasphemantes. *Remissiuè.*

Carceratus aufugiens fractis carceribus punitur pœna mortis, versicu. Carceratus. *Remissiuè.*

Castrans seipsum vel castrari faciens punitur pœna mortis, versi. Castrans seipsum.

Custos carceris, cognoscens carnaliter carceratam punitur pœna mortis, versicu. Custos carceris. *Remissiuè.*

Item si carcerati aufugiunt, punitur ipse pœna mortis, ibid.

Et quid si custos tantummodo fuit in culpa in deputando substituto, qui fuerit negligens, ibid.

Diuidentes prædam cum barbaris, puniuntur pœna mortis, versicu. Diuidentes.

Eximens captum de manibus iustitiæ punitur pœna mortis, versiculo. Eximens.

Extrahens per vim aliquem de ecclesia, punitur pœna mortis, versiculo, Extrahens per vim.

Extrahens pro debito matremfamil. de domo, & ad carceres conducens, punitur pęna mortis, versic. Extrahens pro debito.

Et an pro delicto possit mulier carcerari, ibid. Remissiuè.

Falsum testimonium dicens, punitur pœna mortis, versicu. Falsum testimonium. *Remissiuè.*

Famosi latrones puniuntur pœna mortis, ver. Famosi. *Remissiuè.*

Fures an puniantur pœna mortis, versi. Fur qui furatus. *Remissiuè.*

Hæretici puniuntur pœna mortis, versi. Hæretici. *Remissiuè.*

Homicida punitur pœna mortis, ver. Homicida. *Remissiuè.*

Hostibus ferrum, vel arma deferens, punitur pœna mortis, versicu. Hostibus. *Remissiuè.*

Imaginem Christi percutiēs, punitur pœna mortis, versi. Imaginem.

Incendiarij puniuntur pœna mortis, versi. Incendiarii

Et quid in comburante tugurium, vel fœnile, ibidem.

Iniuriam faciens officiali tempore syndicatus punitur pœna mortis, versiculo. Iniuriam faciens.

Iudex aliquem innocentem condemnans, punitur pœna mortis, versi. Iudex qui dedit. *Remissiuè.*

Iudex ponens aliquem indebitè ad torturam punitur pœna mortis, ibid. Remissiuè.

Læno puniuntur pœna mortis, ver. Lænones.

Læsæ maiestatis crimen committens, punitur pœna mortis, versiculo, Læsæ Maiestatis. *Remissiuè.*

Libelli famosi auctor, punitur pœna mortis, ver. Libelli.

Et an ille, qui legit & statim non lacerauit, ibidem.

Miles, qui in disciplina militari deliquit, pluribus ex causis punitur pœna mortis, versic. Milites.

Monialem carnaliter cognoscens punitur pęna mortis, versic. Monialem. *Remissiuè.*

Mulier, quæ animali bruto se subiecit punitur pœna mortis, versi. Mulier quæ.

Item mulier, quæ proprio seruo se subiecit, ibidem.

Muros ciuitatis trāscēdens punitur pœna mortis, versi. Muros ciuitatis.

Et an hoc locum habeat tantummodo in ciuitate Romana. ibid.

Et an hoc seruandum sit tempore pacis, ibidem.

Officialis, publicos prouentus subtrahens, punitur pœna capitis, versi. Officialis.

Et an officialis, qui durante officio multa acquisiuit, præsumitur ea acquisiuisse de bonis fisci, ibid.

Plagiarius punitur pęna mortis, versic. Plagiarius.

Et quid si non sit solitus talia committere, ibidem.

Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis, versi. Priuatum.

Et quid si aliquem capiat ex iusta causa, ibidem.

Et an Cardinalibus permissum sit tenere priuatum carcerem, ibid.

Proditor punitur pęna mortis, versiculo, Proditor.

Raptores mulierum puniuntur pœna mortis, versi. Raptores. *Remissiuè.*

Sacrilegi puniuntur pœna mortis, verſ. Sacri legi. *Remiſſiuè.*

Seditionis auctor punitur pœna mortis, verſi. Seditionis.

Se ipſum occidere volens punitur pœna mortis, verſiculo. Se ipſum occidere.

Et an occidens ſeipſum moriatur inteſtabilis, & eius bona confiſcentur, ibid.

Et quid ſi non conſcientia proprij ſceleris ſibi manus intulerit, ibid.

Seruus qui cum domina ſe carnaliter commiſcuit punitur pœna mortis, verſi. Seruus. *Remiſſiuè.*

Sodomita punitur pœna mortis, verſic. Sodomita. *Remiſſiuè.*

Sortilegi puniuntur pœna mortis, verſi. Sortilegi.

Transfuga punitur pœna mortis, verſiculo, Transfuga.

Et an puniatur etiam non conſumato delicto, ibidem.

Tutor, qui propriam pupillam corrupit, punitur pœna mortis, verſicu. Tutor.

Vaſtatores, & inciſores vinearum puniuntur pœna mortis, verſi. Vaſtatores.

Venenum faciens, aut dans alicui ad occidendum, punitur pœna mortis, verſicuculo, Venenum malum. *Remiſſiuè.*

Violatores ſepulchrorum puniuntur pœna mortis, verſicu. Violatores.

NVNC videndum eſt, qui ſunt hi caſus, in quibus pro delicto pœna mortis naturalis, a lege imponitur, quos quidem plenius videre poteris apud Bal. in l. data opera, numero decimoquarto, C. qui accu. non poſſ. & Calic. in Margar. fiſci fol. 78. columna ſecunda, & aliis folio ſequen. & Guid. Papæ deci. 589. & Fab. in pract. arbit. fo. 159. & aliis ſeq. vſque ad fol. 325. & Iul. Ferret. in tractatibus de bello, folio 162. col. 3. & aliis ſequen. Nos aliquot tantum attingemus.

Abhortum procurans punitur pęna capitis l. Cicero. ff. de pœnis, & poteſt poni exemplum in puella prægnante, quæ potionibus partum abegerit honoris ſui cōſeruandi cauſa, vt in caſu ſuper quo cōſuluit Barb. conſi. 23. in ſecundo dub. lib. 2. & Deci. conſi. 535. Dicit autem Prac. Iod, c. 74. nu. 12. quod mulier, quæ doloſè abhortum fętus viuentis procurauit, ex recepta conſuetudine punitur putei ſuffocationis, ſed apud nos illa pœna nō eſt in vſu. Sed quæro, qua pœna puniatur ille, q percuſſit mulierē prægnātem, ex qua percuſſione illa abhortum fecit? Reſ. Aliqui ſimpliciter dicūt quod vbi adeſt dolus, debet puniri pœna vltimi ſupplicii, Et hanc dicit eſſe magis cōem opi. Boſſ. in titu. de homi. nu. 6. Tu vero dic, quod Aut partus adhuc non erat animatus, & punitur pęna extraordinaria. Aut vero erat animatus, & punitur pęna homicidii. Et hæc eſt communis opi. vt atteſtatur Blā. in prac. crim. fo. 79. num. 33.

Adulteri puniuntur pœna capitis, Dixi ſup a hoc eod. lib. §. Adulterium, verſi. Sed quæro.

Aſcendens cum ſcalis de nocte ad domum alienam, punitur pœna vltimi ſupplicii ſecundum Bal. in l. fi. circa fin. ff. de rerum diuiſ. atque ita ſeruatum fuit per proregem Neapolis in executione cuiuſdam edicti. Quę ſententia (licet Gram. dec. ci. 36. eam defendere conetur) iudicio totius Italiæ viſa fuit nimis ſeuera & crudelis maxime attenta bona qualitate illius nobilis iuuenis, & cauſa, propter quā aſcēderat, quæ fuit amor cuiuſdā pulcherrimę puellæ, qui etiā prudētes viros, ſæpius excecauit, & de illa ſententia mentionē etiam facit idem Gram. ſuper conſtit. Regni, fo. 31. col. 1. nu. 6. Certè hæc opi. Bal. apud nos non ſeruatur, ſed hæc qualitas aſcendēdi cum ſcalis aggrauat tantūmodo principale delictum, ita vt grauius puniatur, ſiue fit ex cauſa amoris, ſiue ex cauſa furādi, ſiue aliud maleficium committendi. Et in hoc propoſito videnda eſt deciſio Affli. 276. & Mant. cōſ. 31. n. 2. li. 2.

Blaſphemantes puniuntur pœna mortis, Dixi ſupra hoc eod. lib. §. Blaſphemia verſi. Sed quæro.

Carceratus, fugiens fractis carceribus, capite punitur, Dixi ſupra quæſt. 21. ver. Tertio autem.

Caſtrans ſeipſum, vel caſtrari faciens, punitur pœna capitis. l. quarta, in fi. ff. ad legē Corn. de ſicar. quod dicit eſſe notandum Catald. de ſyndica, numero 86. quia

quia aliàs vidit dubitari in ciuitate Recanati, cum quidam sclauus sibi ipsi præputium abscidisset, & ibi refert Bal. in l. reos nu. 9. C. de accu. dicentem, quòd membra generationis sunt membra, quæ habent proprias, & distinctas operationes, imò dicuntur esse membra nobilia, & per quæ saluatur species humana, & ideo mutilãs illa, debet puniri tãquã inimicus naturę.

Custos carcerum, carnaliter cognoscẽs mulierem carceratam, de cõsuetudine suspenditur, Dixi supra hoc eod. lib. §. Fornicatio, vers. Cum carcerata. Item custos carcerum, propter cuius negligentiã carceratus aufugit, punitur pęna capitis. Sed hoc intellige vt procedat, quando ille, qui aufugit, detinebatur ꝓ crimine capitali. Nam eo casu si fuit in nimia negligẽtia, vtique punitur vltimo supplicio, sed si detinebatur pro crimine non capitali, tunc punitur iudicis arbitrio iuxta modũ culpæ. Et hæc est cõmunis opi. vt dicit Bos. in tit. de carcere, num. 10. Et hoc quidem locum habet in custode, qui est negligens in ipso actu custodiæ, sed si tãtummodo fuerit in culpa in deputando substitutũ, qui fuerit negligens in custodia, non debet ipse custos principalis puniri pœna mortis, Et ita iudicauit curia Neapol. vt refert Gramma. voto 29. quæ hoc casu custodem tantummodo ipso officio custodiæ priuauit, de quo etiam mentionem facit Boer. dec. 216. & seq. & Boer. & seipsum refert idem Grammat. super constit. Regni, fol. 45. col. 1. Et pro defensione custodis, imputati de fuga carceratorum, videnda sunt ea, quæ scribit Bald. consi. 32. lib. 3. & Io. de Amicis, consi. 28.

Diuidentes prędam cum aggressoribus viarum, sunt comburendi. l. siquis barbaris vbi Bar. C. de re mili. li. 12. quem tex. dicit Paris Put. de synd. fol. 250. nu. 8. esse singularem contra Agozzinos, seu Baricellos, qui solent de nocte sumere secum fures, & cum illis diuidunt furta, subdens quòd propter hoc quidam Agozzinus, qui diuidebat prædam cum furibus, fuit Neapoli suspensus.

Eximens de manibus iustitiæ condemnatum ad mortem, vel confessum, siue cõuictum de aliquo crimine, punitur pœna capitis. l. cuiuscunque. ff. ad l. Iul. maiestatis. Et hanc dicit esse frequentiori Doctorum calculo receptam sententiam Plaza libro 1. delictorum, capitu. 38. numero 7. Et refert Carauita super ritu 160. num. 2. in fi. quòd in ciuitate Neapoli quatuor, qui exemerant è manibus familiæ quendam nobilem, qui propter debita ducebatur ad carceres, fuerunt iussu Viceregis statim suspensi, & in frustra scissi, Et apud nos quidam Baptista Zacagnus, qui quẽdam è manibus familiæ prætoris Mediolani exemerat, fuit laqueo suspensus. 11. Februarii. 1552. P. N. Et alii quatuor, qui exemerant quosdam fraudatores cum inuentione è manibus capitanei Glareæ Abduæ, pariter fuerunt furcis suspensi, 28. Ianuarii. 1554. P. N. Vide quæ dixi in hoc proposito supra quæst. vigesimanona, versiculo, Eximens autem, & aliis sequent.

Extrahens aliquem per vim de ecclesia, punitur pœna mortis, veluti reus læsæ Maiestatis. l. fideli. C. de his qui ad eccles. confug. quod intellige secundum ea, quæ dixi supra quæstione trigesima.

Extrahens pro debito matremfami. ex propria domo, eamque ad carcerem ducens punitur pœna capitis. l. 1. C. de offi. diuer. iudi. An autem pro crimine possit mulier honesta carcerari, dixi supra q. 28. vers. Quæro igitur.

Falsum testimonium dicens, per quod aliquis cõdemnatur ad mortem, punitur pœna mortis, Dixi supra hoc eo. li. §. Falsum, vers. Testis, qui falsum.

Famosi latrones, & grassatores viarum furca suspendi debent, Dixi supra hoc eo. lib. §. Furtum, vers. Scias tamen.

Fur, qui furatus est rem, quæ sit valoris vltra quinque solidos, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi supra hoc eod. li. §. Furtum, versi. Sed quæro, & seq.

Hæretici puniuntur pœna mortis, Dixi supra hoc eod. lib. §. Hæresis, versi. Sed quæro.

Homicida punitur pœna mortis, Dixi supra hoc eod. lib. §. Homicidium, versi. Sed quæro.

Hostibus ferrum vendens, vel frumentum

tum, vel sal & c. vel alias merces, punitur pœna capitis. l. 1. & 2. C. quæ res expor. non poss. & excommunicationis pœnam incurrit & ita quorundam. de Iudæis. Vide quæ dixi infra quæst. 77. vers. Christiani deserentes.

Imaginem Christi, aut sanctorum percutiens, frangens, aut vulnerans, punitur pœna mortis, secundum Ang. in l. ex sena tusconsulto. ff. ad leg. Corn. de sicar. & in sua disputatione incip. in refulgenti deliciarum, & ita obseruatum fuisse per curiã Burdegalen. refert Boer. decisio. 301. post num. 18. vbi attestatur quẽdam pro hoc crimine fuisse cõdemnatum, vt prius amputetur ei manus, deinde caput. Refert etiam Marcus deci. 509 in fine quòd quidem iudex in loco Pertusii qui proiecerat lapidem cõtra imaginem beatissimę Virginis, multasque cõtumelias in eam protulerat, fuit viuus excoriatus. Dicit tamẽ Ang. in d. l. ex senatuscõsulto. quòd aliàs cùm iste casus contigisset, fuit delinquenti solũmodo manus amputata, quem refert Afflict. super tertia parte cõstitutio. Regni. rub. 54. nu. 9.

Incendiarii, qui ob inimicitias aut prędam intra oppidum incendium committunt puniuntur pœna mortis. d. l. capitalium. §. incendiarii.

Item illi, qui comburunt ædes, vel aceruum frumenti positum iuxta ædes. l. qui ædes. ff. de incen. ruina naufra. vt in incẽdio capsinæ, super quo consuluit Natta consi. 42. & sequẽ. Et proximis annis fuerunt Cremonę suspensi iussu senatus duo fratres, qui quasdam ædes in quodam oppido combusserunt. Si quis verò nõ ædes sed tugurium combureret, non esset pęna mortis afficiẽdus, & ita senatus quendam Pasqualem Curtarellum, qui de incẽdio cuiusdam tugurii conuictus fuerat, condemnauit tantùm ad triremes per biennium 2. Augusti. 1559. P. N. Fuit tamen pro incendio posito in fœnili vltimo supplicio affectus Paulus de Molo. 28. Nouembris 1561. P. N. Hæc autem pœna statuta cõtra incendiarios, locum habet, quando data opera commissum est incẽdium, secus autem si culpa vel casu, & in facti contingentia quidam Donatus Birretta, qui incẽsis stipulis permiserat ignẽ vagari, quo frumentum ipsius proprium & alienum combustum fuerat habita à parte remissione, fuit absolutus 27. Septẽbris 1552. P. N.

Iniuriam faciẽs officiali tempore eius syndicatus debet puniri pœna capitis, vt dicit gl. in § illud. in verbo, Mortis. in Authẽ. vt iudices sine quoquo suffragio. Sed hoc intellige, nisi ipse officialis prius iniuriam illi fecisset, & ita se practicasse attestatur Paris Put. de syndica. fol. 137. post nu. 3. in quodam officiali, qui iniuriabatur quærelantibus, quod nota.

Iudex, qui dedit operam, vt accusatus vel inquisitus aliquid falso confitetur, per quod innocẽs postea damnaretur ad mortem, punitur pœna capitis, vt dixi in dicto §. homicidium. versiculo, Itẽ iudex. Item iudex, qui per pecuniam, vel iracundiam aliquem innocentem ad mortẽ cõdemnauit, punitur pœna capitis, vt dixi in d. §. homicidium. vers. Item iudex. Præterea iudex ponens aliquem indebitè ad torturam, punitur pœna capitis, vt dixi supra quæstione 64. versiculo, Antequam tamen.

Lænones, & lænæ puniuntur pęna mortis, vt est text. in Auth. de læn. §. præconizamus. col. 3. sed de consuetudine non puniũtur pęna mortis, sed tantummodo flagellantur cum mitra, vt dicit Nunius de los corregidores, fo. 204. nu. 15. vel afficiuntur aliqua alia pęna arbitrio iudicis, & ita esse consuetudinem attestatur prac. Iodoci, cap. 89. num. 43. Ita etiam in Regno Hispanię solere practicari dicit Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. nume. 73. licèt subdat, quòd est pœna irridenda pro tam nefando crimine, & quòd deberent puniri pœna mortis.

Læsæ maiestatis crimen committens, punitur pęna mortis, vt dixi supra hoc eodem libro. §. læsæ maiestatis. versiculo, Sed quæro.

Libelli famosi auctor. qui fabricatus sit de alio ad eius infamiam contra veritatem, punitur pœna capitis. l. vnica. C. de famo. libel. & dicit Ang. in l. lex Cornelia. §. si quis liberum. nu. 3. ff. de iniur. se hoc vidisse de facto in quodã, qui posue-

rct

ret quandam scripturam infamatoriam super altari palatii priorum non descripto nomine alicuius. Dicit tamen idem Ange.in d.l. vnica. C.de famo.libel.quòd licèt ille,qui posuerat talem cedulam, debuisset decapitari, tamen indulta sibi fuit pœna capitis,& conuersa in pœnam duorum mille ducatorum.Quinimò dicit Paris Put.de syn d.fo.273.num.6.quòd illi, qui ad infamiã potestatis pingunt membra virilia, vel vuluas muliebres super ianua eorum cameræ,vel porta palatii,sunt maxima pœna digni,subdẽs ꝙ in facti cõtingentia consuluit,quòd quidã, qui pinxerat quandam honestam mulierem eius amasiam (quæ sibi consentire nolebat) nudam cum certo vituperio , & illam picturam ad eius ignominiã affixerat in locis publicis,quòd esset ad triremes transmittendus,quia(secundum eum) talis pictura erat libellus infamatorius. Ego autem in practica nunquam vidi seruari, vt propter libellũ famosum aliquis vltimo supplicio afficeretur, sed semper vidi imponi pœnam extraordinariam puta fustigationis,ictuum funis & ad summum pęnam triremium , & præteritis annis quidam proxeneta , qui tres libros materna lingua composuerat in quibus de multis etiam in magistratu constitutis obloquebatur,licèt eos non publicasset, fuit iussu senatus alligatus catenæ infami , & libri publicè combusti, Adde, ꝙ non solùm ipse auctor,& fabricator huiusmodi famosi libelli est capite puniẽdus,sed ẽt ille, qui legit,& statim non lacerauit, eadem pęna afficiendus est,& ita communi consensu tenent Doctores,vt ait Plaza lib.1.delictorum.c.3.post nu.2.

Medicus malum medicamen scienter adhibens,vt infirmus moriatur, punitur pęna mortis.Dixi supra hoc eo.lib. §.homicidium.versi. item medicus.

Milites multis ex causis capite puniũtur,quas per te videre potes in l. desertores & aliis pluribus legibus illius tituli, ff.de re militari.potes etiam videre apud Iulium Ferret. in tractatib. de bello , fol. 148.& seq.& apud illustr.Doctorẽ, & cõpatrem meum Petrum Bellum de re militari. in octaua parte.

Monialem carnaliter cognoscens , vel etiam attentãs,vt rapiat, & carnaliter cognoscat,vel cum ea de facto matrimoniũ conrahens,punitur pęna mortis. l.si quis non dicam rapere. C.de episco.& clericis. Dixi supra hoc eo.lib.§.fornicatio. versi. cum moniali.

Mulier,quæ proprio seruo se supponit, punitur pęna mortis . Dixi supra hoc eo. lib.§.fornicatio. versiculo , Mulieris etiã, Item mulier,quæ animal bruto se subiecit, punitur pœna mortis,vt dixi in eo.§. fornicatio.versi.cum animali.

Muros ciuitatis rumpens,vel transcendens punitur pœna capitis.l.fina.ff.de rerum diuisio. Scias tamen,quòd illa lex intelligenda est , vt procedat tantummodo in transcendente muros vrbis Romanæ, in muris aliarum ciuitatum est pœna arbitraria,Ita dixit Bar.in d.l.fi.nu.2.& ita distinguendum esse secundum Doctores affirmat Roland.consi.84.nume.25.lib. 2.Hanc etiam opinionem seruari de consuetudine attestatur Alex.de Neuo consi. 94.nu.1.quòd est duplicatum inter consilia criminalia diuersorum,cons.91.li.1. Et ita in facti cõtingẽtia iudicatum fuit in curia Burdegalens.vt refert Boer. deci. 232.Dicit tamen Alber.in d.l.fi.num.1. quòd vidit hunc casum in facto in ciuitate Bergomi tempore regiminis D. Guli. de Castro Bacco,qui ipso reclamante quẽdam, qui muros ciuitatis transcenderat, fecit decapitari. Apud nos semꝑ vidi seruari opin.Bart.vt scilicet non imponatur pœna capitis , sed alia extraordinaria , & ita in facti contingentia iussus fuit fustigari,quidam Frãciscus Cartarius,qui fossam ciuitatis transiuerat vltimo Februar. 1551.P. N.Et alius quidam Stephaninus de Nignano, qui transgressus fuerat fossas oppidi Serraualis,iussus fuit in contumaciam condemnari in tribus ictibus funis,vel viginti aureis.20.Martii 1556.P. N.Et ita omnino seruandum esset,præsertim si esset tempus pacis,& ille transcendisset muros non animo eos violandi,sed aliqua ex causa,puta vt effugeretur è manibus satellitum ,vel huiusmodi.Et quòd hæc pœna solummodo locum habeat tẽpore belli , non autem tempore pacis,

fuit

fuit in facti contingentia Capuæ iudicatum, vt refert And. de Iser. constit. Regni relatus, & ipse per Gramma. super eisdem constit. fol. 31. col. 1. post nu. 6.

Officialis, qui publicos prouētus subtrahit, punitur pœna capitis, §. 1. item lex Iulia peculatus, Instit. de pub. iud. Sed hic incidenter quæro, nunquid officialis, qui multa acquisiuit in officio, præsumatur ea de bonis fisci acquisiuisse, nisi doceat se aliunde acquisiuisse? Respon. Glos. in l. defensionis facultas, in glo. fin. C. de iure fisci, lib. 10. videtur tenuisse, quòd sic, Sed certè in contrarium est communis opin. vt attestatur Deci. consi. 6. nu. 2. Et dicit Bald. in c. 1. in vltimis verbis, de clerico, qui inuest. facit in vsib. feud. quòd illa gl. per multos damnatur, & non seruatur de consuetudine, quem refert Bertran. consi. 115. num. 8. lib. 2. in secunda parte. vbi etiam post num. 31. dicit, quòd illa gl. reprehenditur per Doctores, illum etiam refert idem Bertrand. consilio 151. nume. 6. lib. 6. subdens, quòd secundum communem opin. illa glo. reprehenditur. Et ideo teneas, quod imò officialis præsumitur in dubio licite acquisiuisse, nec præsumitur aliquid habere de bonis fisci, nisi id liquido probetur.

Plagiarius, qui pueros vel seruos furatur, pœna capitis punitur. l. quoniam, & l. fi. C. ad leg. Flauiam de plagia. Sunt tamen intelligendæ illæ leges, vt procedant in eo qui solitus est talia committere, ille enim vtique puniendus est pœna mortis secus autem si non sit consuetus, nam eo casu est distinguendum, quòd aut habuit animum celādi, & adhuc punitur vltimo supplicio, Aut vero non habuit animum celandi, & est mitius puniendus. Et hæc opi. communiter tenetur, vt dicit Barto. in l. penul. in princip. ff. ad l. flau. de plag. quem refert Anan. in cap. 1. post num. 4. de furt.

Priuatum carcerem exercens punitur pœna capitis, vt est tex. in l. 1. C. de priuatis carcer. Et aduerte, quia ille, qui capit aliquem, & detinet ex iniusta causa, punitur pœna priuati carceris, etiam si illum detineat minori spacio viginti horarum, Ille vero, qui alium capit ex iusta causa, potest illum detinere spacio viginti horarum, & ipsum captum iudici præsentare, & ita cōcludunt omnes Doctores, vt dicit Cauens. super 56. ritu magnæ curiæ, nume. 2. Scias autem, quod dispositio illius legis nō habet locum in cardinalibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nam hodie quilibet Cardinalis habet priuatum carcerem ad puniendos domesticos, & familiares suos, & ita vsū obtinuisse attestatur Mā-fred. in tract. de Cardin. c. 8. in 19. priuil. Memini ego de hoc crimine processum fuisse contra D. Io. Stephanum Rititium qui furem in domo captū per septē dies domi detinuerat, sed comperto, ꝙ statim dederat notitiam officialibus fuit absolutus 23. Martii 1560. Credo etiam, quod in practica reus priuati carceris non afficeretur vltimo supplicio, sed mitius puniretur, prout in facti contingentia seruauit parlamentum Burdegalense, quod condemnauit in pęnam pecuniariam tātum quendam dominum, qui famulum suum diu in priuato carcere retinuerat, vt refert Papo lib. 23. tit. 1. Arresto 1.

Proditor punitur pœna capitis, tanquā reus læsæ Maiest. vt colligitur, ex tex. in l. fallaciter, vbi glo. in verbo, Prodita, C. de abolitio.

Raptores mulierum puniuntur pœna mortis l. vnica. C. de raptu virgin. Dixi supra hoc eo. lib. §. Raptus, versiculo, Sed quæro.

Sacrilegi puniuntur pœna capitis. Vide quæ dixi supra hoc eo. li. §. Sacrilegiū versi. Sed quæro.

Seditionis auctor punitur pœna mortis, vt est tex. in l. 3. §. item si quis auctor. ff. de sicar. & etiam seditionem in populo concitans contra principem, vel rempub. l. 1. C. de seditio. Et licet ille tex. expresse non imponat pęnam mortis, sed tantum dicat quod mulctam grauissimam sustinebit, tamen gl. ibi in verbo, Grauissimam in prima opin. interpretatur, idest mortem, & illam opinio. dicit esse approbatam in practica, Sali. in dicta l. 1. post nume. 1. Quod tamen intelligendum est, quando tractatur præcessit ipsum tumultum, seu seditionem, secus autem si accidentaliter euenerit aliquis tumultus

vel

vel seditio in populo, circa animum turbandi quietem populi, Nam eo casu mitius essent puniendi, vt in facti contingẽtia consuluit Ias. consi. 167 lib. 4. & Dec. consi. 256. & iudicauit consilium Neapo. teste Gramm. voto 19.

Se ipsum occidere volens, punitur pœna capitis. l. si quis aliquid. §. 1. ff. de pęn. Et ideo licèt talis volens se ipsum occidere, fuerit impeditus, ne id faceret, punitur tamen, perinde acsi delictũ consumasset, Et hæc est frequentiori doctorum calculo recepta opinio vt dicit Plaza libro primo delictorum, capitu. 23. nume. 18. Nihilominus stante generali cõsuetudine, ꝙ conatus nõ puniatur, nisi sequat͛ effectus, vt dixi infra quæstio. 92. forte cõtrarium esset dicendum in practica, prout etiam se in facti cõtingentia consuluisse attestatur Carer. in practi. crimina. fol. 230. numero 127. in quodã se suspendere volente, qui tamen concursu hominum viuus euasit. Occidens autem se ipsum moritur intestabilis, quia scilicet rumpitur & annullatur omne testamentum prius ab eo factum, Et est communis opi. vt dicit Guli. de Benedictis in secunda parte, capitu. Raynutius, folio 84. nu. 48. Regulariter tamen eius bona non confiscantur, Et ita tenent omnes communiter, vt ait Bertrand. consil. 134. nume. 2. lib. tertio, in prima parte, Sed hæc omnia procedunt in his, qui conscientia proprii sceleris manus sibi inferunt. Cæterum si qui tædio vitæ, doloris impatientia, furore morbo, pudore moti, manus in se inferunt, non puniuntur pœna corporali, nec confiscatione bonorum, neque eorum testamenta irritantur, Et in hoc omnes conueniunt, vt dicit Igneus in l. prima. §. si sibi manus, num. 17. ff. ad Syllen. Et ideo si quis se in puteũ præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debent eius bona confiscari, nisi appareat, quod id fecit conscientia criminis, prout in casu, in quo consuluit Deci. consi. 438. & Paris. consil. 155. lib. 4. & Corn. consil. 195. libro secundo. Et licet Pract. Iodoc. capit. 88. nume. 6. dicat, quòd secundùm consuetudinem, quisquis se ipsum interficit, ex quacunq; occasione, & causa hoc euenerit, furcis suspenditur, & bona eius omnia confiscantur, id tamen apud nos non seruatur. Dicit etiam ibidem. numero 8. quòd ex more & cõsuetudine cautum est, quòd nemo huiusmodi corpus damnatum, & suspensum manibus attrectet, & auferat, nisi ex iudicis mandato, & permissu. Item nu. 9. dicit pariter cõsuetudine obseruatum esse, vt quoties hoc scelus in domo cõmissum est, cadauer ipsum funibus à domo ipsa extrahatur, non per hostium, sed per foramen factum sub limine domus, quæ tamen omnia apud nos non seruantur.

Seruus qui cum domina carnaliter se commiscuerit, punitur pœna mortis. Vide quæ dixi supra hoc eo. li. §. Fornicatio, versi. Cum domina.

Sodomitæ puniuntur pœna mortis, vt dixi supra hoc eod. lib. §. Sodomia, versic. Sed quæro.

Sortilegi, & malefici puniuntur pœna mortis, vt est tex. in l. tertia. C. de malefic. Sed hoc de consuetudine non seruatur, vt dixi supra hoc eod. lib. §. Hæresis, versicu. Successiue quæro.

Transfuga punitur pœna mortis. l. si quis aliquid ex metallo. §. transfugę. ff. de pęn. Quod intellige vt procedat, quando illud dolosè fecit, alias autẽ mitius esset puniendus, vt in casu in quo consuluit Gram. voto. 10. Scias autem, ꝙ in hoc delicto de iure communi punitur, conatus, ẽt si non sit cõsumatus effectus, nam (secundum aliquos) liber homo si fuerit inuentus fugere ad hostes, punitur pœna mortis, Et hanc esse communem opin. attestatur Bolen. in repe. l. capitalium. §. famosos, nu. 82. ff. de pœn. Seruus tamen, qui inuentus est fugere ad hostes, nõ punitur vltimo supplicio, sed pede tantum debilitatur, vel in metallũ damnatur, vt videtur text. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. quod est mirabile, vt scilicet detur casus, in quo in pari delicto mitius puniat͛ seruus, quã liber homo. Sed certe quicquid dicat Bolenc. hæc opi. non est vera, neque communiter tenetur, vt attestatur Cępol. in d. l. fugitiui, post nu. 4.

Tutor, qui corrũpit puellam, cuius est tutor, punitur pęna capitis, vt dixi supra; hoc eo. lib. §. Fornicatio, vers. Cũ pupilla

Vasta-

Vastores, & incisores vinearum, & arborum, puniuntur pęna mortis, vt latrones, vt est tex. in l. 2. & ibi gl. vnica. ff. arborum fur. cæsarum. Hæc tamen pœna apud nos non seruatur, sed senatus illos condemnat pœna extraordinaria, nō modo quando sunt in carceribus detenti, sed etiam quando sunt cōtumaces, & in specie iussit quosdam condemnari in contumaciā pro incisione vitium in tribus ictibus funis, & in damnis versus partē, vltimo Iulij 1557. P. N. Et alias etiā quidam Bartholameus Maffinus, qui vites inciderat, fuit iussus fustigari, vltimo April. 1547. Et quidam Franciscus Passallus in contumaciam condemnatus fuit ad triremes per quinquennium, 6. Sept. 1554. A. C.

Venenum malum scienter faciens, aut dans ad aliquem occidēdum, punitur pœna capitis, de quo dixi in d. §. Homicidium, ver. Punitur etiam.

Violator sepulchrorum, ex illi extrahēs armata manu cadauera, vel ossa mortuorū, punitur pœna capitis. l. 3. § aduersus. ff. de sepul. viol. Sed hoc crimen, propter multa cæmiteria constructa apud ecclesias, iam in desuetudinem abiit, & illa rubrica parum in vsu est, vt ait Berber. in viatorio iuris in rub. de sep. viol. & Pract. Iod. capit. 109. in fi. Vidi tamen ego ingentem processum factum Cremonæ super hoc crimine, & fuit quidam Galeacius Ferrarius condemnatus in vno ictu funis, & aureis decem, pro qua condemnatione obtinuit gratiam 27. Septemb. 1561. P. N.

Quæstio. LXIX.

SVMMARIVM.

De pęna amputationis membri.

Et an esset hæc pęna cognita de iure digestorum, ibid.

Et an dicatur pœna capitali, vers. Quęro igitur.

Et quæ dicantur proprie membra, versic. Item quæro.

Si aliquis sit condemnatus simpliciter in amputatione manus, in qua manu sit condemnatio exequenda, versicu. Pone, quòd.

Et quid si habeat vnam manum aridam, ibidem.

Et quid si non habeat nisi vnam, versicu. Sed quid.

Casus, in quibus imponitur à iure pœna amputationis membri, qui sint, versiculo. Casus autem. *Remissiuè.*

SVCCESSIVE videamus de pœna amputationis membri, quæ quidem olim non imponebatׁ, vt dicit Anan. in capitulo primo, nume. 21. in fine de collusi. deteg. nam (secundum eum) leges antiquæ non volebant homines esse inutiles, & vt essent apti solummodo ad comedendum, & non ad laborandum. Hæc igitur pœna non erat cognita de iure Digestorum, aut Codicis, sed fuit inuenta de iure authenticorum, Et ita dicunt Doctores teste Ana. in capitulo in Archiepiscopatu, post numerum quartum, de raptu. vbi tamen ipse ostendit, quòd erat etiam tempore legis 12. tabu. vt ibi, Hāc etiam opi. quòd hæc pęna abscissionis membri non esset cognita de iure antiquo, attestatur esse communem Curt. Iun. in l. Imperium, numero 37. ff. de iuris. omn. iud. quem refert Don Ant. de Padilla in l. transigere, post nume. 8. C. de transact.

Quæro igitur in primis, nunquid amputatio membri dicatur pœna capitalis? Respon. quòd proprie loquendo non potest dici pœna capitalis, Et ita receptum est, vt dicit Alciat. in l. licet capitalis, in fi. principij. ff. de verb. sign.

Item quæro, quæ dicantur proprie mēbra? Resp. ꝙ membra proprie dicuntur illa, quibus diuerso, ac proprio officio corpus mouetur, Ita dicit Bar. in l. publicorum, nu. 13. ff. de pub. iu. quem Doctores cōmuni consensu sequūtur, vt dicit Plaza lib. 1. delict. c. 25. nu. 7. Hanc etiam dicit esse communem opin. Dida. in rep. cl. si furio. fol. 321. post nu. 8. de homi. Hinc infertur, ꝙ digitus non est mēbrum, Ita

dicit Bart. in l. non sunt liberi. ff. de statu homi. quam doctri. semper Doctores secuti sunt, & magnificiũt, vt dicit Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Membrum prædictum, nu. 9. & est communis opi. vt ait Didac. in loco præallegato, versic. 3. ab eadem. Et ideo statutum, puniens abscindẽtem membrum, non habet locum in abscindente alicui digitum, Et ita tenẽt Doctores, vt dicit Vitali. de malefic. in rubri. quid sit accusatio, nu. 58. vbi etiam subdit, ꝙ ita fuit de facto determinatum, Et ita in facti contingẽtia cõsuluit Rubeus conciuis meus consil. 63.

Pone, quòd aliquis sit condemnatus in amputatione manus, non exprimendo, in qua manu facienda sit executio, Quæro, de qua erit intelligendum? Respond. quòd est intelligendum de manu debiliori, & in qua reus potest, vt dicit gl. in auth. sed nouo iure, in verbo, Vna. C. de furtis, Et dicit Alber. in tertia parte statutorum. q. 60. quòd ita tenent communiter Doctores, semper enim in pęnis faciẽda est benignior interpretatio. Et ideo si condemnatus habeat vnam manum bonam, & alteram aridam, debebit ei amputari manus arida. Et hanc dicit esse cõmunem resolutionem Ioã. And. in addit. ad Specul. in rub. de pęnis circa fi. quem refert Augu. ad Ang. de malefic. in verbo, Quas si non soluerit, amputetur ei manus, post num. 4. & Alcia. de præsumptio. regula tertia, præsumptione 45. num. 15. quæ quidem opin. mitior est. Crederem tamen, quòd si illa esset prorsus inutilis, aliud forte dicendum esset, ne condemnatio redderetur elusoria, Et in hanc sententiam inclinare communiter scribẽtes sensit Alexã. consi. 104. nu. 4. lib. 1. quem refert Apost. ad Ang. in loco præalleg.

Sed quid si reus condemnandus ex forma statuti, vel iuris communis in amputatione manus, non habeat nisi vnam manum, nunquid illa erit ei amputãda? Respond. Aliqui dicunt, ꝙ non ne, deformetur corpus humanum, sed quòd pœna debet commutari, Et hanc opinio. tenuit Paulo de Castro in auctor. sed nouo iure, post numero 4. C. de ser. fug. & ita dicunt Doctores, vt attestatur Anan. in c. 1. nu. 2. de calum. Contrariam tamen sententiam scilicet, ꝙ imò debeat illi manus amputari, Videtur tenuisse Bal. in d. auth. sed nouo iure, post nu. 12. Et hanc secutum fuit iudicando cõsilium Neap. vt refert Grammat. decis. 94. & super constit. Regni. fol. 116. colũ. 2. vbi dicit ita fuisse executum, quem refert Mantua in l. transigere, num. 123. C. de transact. Ego tamen, si casus cõtingeret, potius inclinarem in cõtrariam sententiam, quæ æquior est, & mitior, vel saltem consulerem principem, vt ipse misericordia motus pœnam iuberet commutari, Et hoc tutius esset. Vide in hoc proposito quæ dixi infra quæst. 85. versic. Non omitto.

Casus autem, in quibus de iure imponitur pœnę amputationis membri, habes apud Gand. in tit. de pęnis reorum, num. 52. & sequen. & Galicium in Margarita fisci fol. 90. col. 1. & Fab. in pract. arbitr. fol. 341. & aliis seq.

Quæstio. LXX.

SVMMARIVM.

De alijs pœnis corporalibus.

Pęna stigmatis an hodie sit in vsu, ibi.

Fustigatio an sit permissa etiam in clericis, versi. Est etiam.

Et an sit pęna capitalis, ibid.

Tortura an sit in vsu pro finali pœna delicti, versi. Plerunque etiam.

Pœna carceris perpetui an sit in vsu, versicu. Pœna autem.

Pœna triremium an sit in vsu etiam in clericis, versi. Frequens est etiam.

Pœna detrusionis in monasterium an hodie sit in vsu, vers. Sunt etiam.

Pœna, quòd clerici ponantur in gabijs, an sit in vsu, vers. Solent etiam.

Pœnæ mitræ, versi. Mitræ quoque.

Pœna degradationis in clericis an dicatur corporalis, vers. Credo etiam.

SVNT etiam aliæ pœnæ corporis afflictiuę, vt est pęna stigmatis, qua veteres vtebantur, sed postea fuit sublata ꝑ legem si quis

quis metallum.C. de pœnis. Reperio tamen, quòd Ang. in d. l. siquis in metallum, dicit contrarium de facto seruari, quod scilicet valent statuta, quæ disponunt, quod pro furto debeant bullari, & illum refert Ang. de malef. in verbo, In facie, num. 2. Apud nos certe hæc pœna stigmatis, non est in vsu. & si in aliquibus locis extant huiusmodi statuta, quod pro furto, vel alio crimine aliquis bulletur, Senatus non permittit exequi talem pœnam, sed illam cõmutat in pœnam fustigationis, vel similem, & idem etiam practicari in Regno Neap. attestatur Maranta suo speculo fol. 28. num. 9.

Est etiam pœna fustigationis, seu verberationis, quæ quidem non tantum de iure ciuili, sed etiam de iure canonico, etiã in clericorum personis, est a sacris canonibus recepta, vt ait Diaz in pract. cri. canon. cap. 115. Ego tamen apud nos nunquam vidi illam seruari in persona alicuius clerici, prout neque illam esse in vsu, in Regno Franciæ contra clericos, attestatur Pract. Millei, fol. 148. nume. 53. Et in omnem casum deberet moderate exequi, non autem crudeliter, alias episcopus, qui facit aliquem crudeliter fustigari, per duos menses a missarum celebratione suspenditur, vt est tex. in cap. præterea, de clerico percussore. Sed quæro, nunquid hæc pœna fustigationis dicatur pœna capitalis? Respond. quòd non, Ita tenet Bartol. in l. transigere. C. de transf. & est communis opi. vt dicit Maranta in suo Spe. fol. 28. num. 5.

Quibus autem ex causis imposita sit a iure communi pœna fustigationis, vide apud Gand. in tit. de pœnis reorum, nu. 55. & Galicium in Margarita fisci, fol. 90. colum. 2.

Plerunque etiam imponitur a statutis, pœna torturæ, siue ictuum funis, non quidem ad eruendam veritatem, sed ad pœnam delictorum, Et licet Bald. in rub. C. de pœ. iud. qui male iud. dixerit non reperiri iure cautum, quod tortura imponatur pro finali pœna delicti, tamen Paris Put. de synd. fol. 449. in verbo, Tortura, 11. cap. 1. in primis. verbis, duos casus recenset, in quibus videtur de iure communi impositam esse torturam pro pœna.

Pęna autem carceris nõ est in vsu apud laicos, vbicunque enim alia pœna imponi potest, nũquam imponitur pœna carceris, & ita tenent cõmuniter doct. vt dicit Bal. consi. 443. in fi. lib. 3. Credo tamen, quod hæc pœna in ciuitate Venetiarum etiã hodie sit in vsu, prout etiã attestatur Mantua obseruatione 96. col. 6. Dicit etiam Calic. in Margarita fisci, fol. 93. in fin. quod Reges Castella multum vtũtur ista pęna, perpetui carceris. Apud clericos autẽ multum frequentatur, Et dicit Ang. in l. prætor ait. §. si publicamus, nu. 1. ff. de vi bonorum rap. quod quamuis clericis nõ liceat interficere quenquam tamẽ possunt reos in carcerem includere, cum tãta necessitate cibi, & potus, vt fame necentur, & ait quod ita dicunt canon. & quod hac practica vtũtur. Quam tamen restringere, vt procedat, quo ad ipsos clericus tantum. Cæterũ non potest iudex ecclesiasticus cõdemnare laicum ad perpetuum carcerem, etiam quando laicus propter delictum effectus, esset de foro ecclesiastico, præterquam in causa hæresis.

Frequens est etiam hodie pœna triremium, quæ non modo in laicis, sed etiam in clericis venit in vsum, præcipue in Italia, vt ait Diaz. in prac. crim. cano. c. 135. vers. venit insuper, quam tamen cõsuetudinem ipse improbat in sacerdotib. eiusq́ue opi. mihi placeret vbi in tantum nõ creuissent crimina clericorum, vt hodie videmus, vix. n. potest multorũ petulantia, atque improbitas coerceri. Et memini superioribus annis, cum Vicarius episcopalis Cremonæ redderet se difficilem in exequendo quandam condemnationem, ad triremes factam contra quendam presbyterum, quasi ea pœna clericis imponi non soleret, senatus rescripsit prætori, vt omnino curaret illam exequi, 22. August. 1562. P.N. ex quo in hoc Ducatu passim solita est illis imponi, Et ita fuit executũ. Pro tamen, quod discreti episcopi non sine maxima causa talem pœnam sacerdotibus imponere debeat, vbi. s. nulla videatur alia spes correctionis subesse.

Sunt ẽt apud clericus aliæ pęnæ corporis afflictiuæ, prout est pœna detrusionis,

in monasterium. Sed hæc pœna hodie recessit ab vsu, vt attestatur Diaz in pract. cri. can. c. 128. quia (vt ipse dicit) iudices ecclesiastici adeo segniter laborant, vt rarissime videamus eos delinquentib. pœnam depositionis imponere.

Solēt etiā prælati clericos facinorosos poni facere in gabiis, Et licet Prac. Carer. fol. 546. post nu. 64. dicat hanc pęnā non esse in vsu, ego tamen, iam multis annis præteritis, vidi de facto quosdam presbyteros in gabia ferrea super turri Broleti veteris Mediolani. Sed certe de iure non credo licitum esse clericis, præsertim sacerdotibus talē pœnam imponere, vt etiā sentit Felyn. in c. qualiter & quando, el ij. §. ad corrigendos, nu. 10. de accusa. vbi tamen subdit, ꝙ consuetudo seruat contrarium & male, quem refert Foll. in pra. crim. cano. fol. 286. nu. 113. & Prac. Contra. fo. 445. nu. 25. in fi.

Mitræ quoque impositio inter pœnas corporales connumerari potest, quæ quidem quandoque imponitur de per se, ad infamiam, vt quis ita mitratus producatur in publicum, aliquādo imponitur fustigandis, aut igne cremandis, in maiorē ignominiam. Et scias, ꝙ quandoque si ille, cui esset imponenda propter infamiā pœnæ mitræ, non sit in fortiis iustitiæ, solet ad eius domū mitra per satellites trāsmitti, quod sæpissime fieri attestatur Catald. consi. 56. num. 13. inter consilia criminalia diuersorum, lib. 1 licet id apud nos ego, nunquam viderim in practica obseruari.

Credo etiam, quod possit dici pęna corporalis degradatio clericorum, quādo fit actualiter, cum taliter degradatus sit statim tradendus curiæ seculari, corporaliter etiam ad mortem puniendus, vt dixi, infra q. 74.

Quæstio. LXVI.

SVMMARIVM.

De pœna exilij.

Casus, in quibus à iure imposita est pœna exilij, qui sint, versicu. Casus autem. *Remissiuè.*

Officialis, qui cogit rusticos ad obsequia indebita punitur pęna perpetui exilij, versi. Officiales rectorum.

Iudex an possit relegare, seu confinare aliquem in loco sito extra prouinciam suā, versi. Vidi ego.

Bannitus in contumaciam an sit infamis, ver. Quæro nunc.

Et an possit esse testes, versicu. Præterea quæro.

Et an amittat patriam potestatem, versi. Successiue quæro.

Et an possit testari, aut capere ex testamēto, versicu. Sed an poterit. *Remissiuè.*

Et an banniti possint impune offendi, versi. Quæro an bannitus. *Remissiuè.*

Et an bannitus efficiatur seruus pœnæ, versicu. Vlterius quæro.

Bannitus ab vna ciuitate an censeatur bannitus etiam ab alijs cum ea fœderatis, versi. Quæro modo.

Banniti huius temporis an æquiparandi sint deportatis, vel relegatis, versic. Dixi autem.

Quæ pęna puniatur frangens fines exilij, versicu. Quæro qua pœna.

Si aliquis sit bannitus arbitrio iudicis, an mortuo, vel recedente iudice, bannum finiatur, versi. Item quæro.

EXILII autem pęna apud nos multum est in vsu, nō modo contra reos contumaces, vt dixi sup. quęstio. 44. sed etiam cōtra præsentes, in pœnam delictorum.

Quandoq; vero imponitur perpetuū exilium, quandoque temporale, & quandoq; arbitrariū, prout quotidie videmus seruari per senatum, teste Boss. in titu. de bannitis, numero secūdo. An autem hæc pœna hodie secūdum Canones, sit in vsu dixi supra quæstio. 67. versicu. Relegationis.

Casus autem, in quibus de iure imponitur pœna exilij, videre potes, apud Calic. in Margar. fisci, fol. 85. vbi 69. recenset,

Officia

Officiales rectorum prouinciarũ, qui rusticanos, vel eorum seruos, vel iumẽta, ad aliqua cogunt obsequia, nec non & rustici, se sponte dictis obsequiis subiciẽtes, ponuntur pœna perpetui exilii & cõfiscationis bonorum, l. 2. C. ne rusticani ad vllum obsequium deuocẽtur, Sed pro certo hodie, hoc male obseruatur, vt dicit Chass. super consue. Burg. fol. 89. ver. trigesimus sextus casus.

Vidi ego quandoque in facto dubitari, nũquid iudex possit relegare aliquem, vt nõ exeat de aliquo loco, vel oppido, iurisdictioni ipsius iudicis nõ subdito, quã relegationem nos confiscationem appellamus, Et dicendum est, ꝙ de iure nõ põt fieri relegatio, nisi in loca subdita, ipsi iudici relegãti, vt est tex. in l. relegatorum, §. interdicere, ff. de interd. & releg. nihilominus de consuetudine generali, quæ viget fere vbique locorum, contrariũ obseruatur, vt attestatur Bald. in l. executorem, num. 33. C. de exec. rei iud. subdẽs, Et ideo tales studeant seruare mandata, & illum refert Marcus decis. 359. num. 9. Et intellexit, ꝙ proximis mensibus Dux Mãtuæ confinauit nõnullos ciues Casalẽses, in diuersas ciuitates, & oppida Italiæ, dominio suo non subditas. Vide in hoc proposito, quæ dixi supra q. 67. versicu. Deportatio.

Quæro nunc, quis sit effectus bãni seu condemnationis in exilium, & in primis nunquid bannitus in cõtumaciam sit infamis? Respond. quòd non, & ita tenent communiter doctores, vt dicit Bald. in l. prima, num. 5. C. de calum. vbi enim condemnatio sit in contumaciã, non dicitur vere constare de crimine, propterea nõ debet sequi infamia, quæ ex crimine, ipso procedit.

Præterea quæro, nunquid bãnitus pro maleficio in contumaciam, possit esse testis? Respõd. quod sic de iure ciuili, & hãc dicit esse communem opi. Bal. in cap. super eo, el primo, nume. 4. de testib. Alex. de Neuo consi. 8. nu. 10. Fel. in dicto cap. super eo. num. 6. Et dicit Alber. in quarta parte statutorum, quæst. 72. in primo dubio, quòd hæc opinio. communiter approbatur seruatur, Bannum enim ex contumacia proueniens non irrogat iuris infamiam, (vt statim dixi,) merito à testificando non repellit. Hæc tamen conclusio non transiret, absque difficultate, stantibus statutis, quod contumax habeatur pro confesso, & conuicto, hoc enim casu potius videtur bannitus ex crimine probato per contumaciam, quam ex ipsa cõtumacia, & ideo saltem in loco, in quo est bãnitus, de iuris rigore forte videretur repellendus. Apud nos tamen quotidie cõceduntur salui conductus bannitis, vt veniant ad testificandũ, neque propterea repelluntur, licet propter bannum nõ reputentur tanquam integri testes.

Successiue quæro, nunquid bannitus amittat patriam potestatem? Respondeo quod non, & est communis opin. vt dicit Alex. in l. si cum dotem, §. si patri, num. 4. ff. solut. matr. Cor. consilio 55. lib. 2. prout illum refert Boss. in titul. de bonorum public. post nu. 69. versic. Contrarium tamen, licet dicat se vidisse seruari, quod imò illam amittat, quo ad bona posita in territorio, a quo est bannitus. Vide quæ dixi infra versic. Dixi autem. Vtilitas autẽ huius q̃onis potest esse maxima, quia quando pater bannitus perdit patriã potestatem peculium profectiuum trãsit in fiscum, alias secus.

Sed an poterit bannitus testari, aut capere ex testamẽto? Dixi supra lib. 3. §. Testamentum, q. 19. & 20.

Quæro, an bannitus, possit impune offendi? Dixi supra hoc eod. lib. §. Homicidium, versicu. Plerunque etiam, & seq.

Vlterius quæro, vtrum bãnitus virtute cõtumaciæ, & sic ficte cõfessionis inductæ ab huiusmodi statuto, efficitur seruus pœnæ? Respond. quod non efficiatur seruus pœnæ, donec perueuerit in fortiam iustitiæ, Et hæc est communis opi. vt dicit Cor. consi. 55. in litera Z, libro secundo, quem refert Boer. decisio. 278. numero 12. relatus, & ipse per Viuium in libro communium opini. folio 242. in verbo, Reus pro crimine Practi. Conradi, fol. 443. nu. 14. in fi. Boss. in tit. banniti quid amittant, nume. 12. Quod intellige, nisi condemnatio sit puta, & sine conditione

lata, vt elegãter declarat Boer. in loco præallegato. Dixi in d. §. Testamentum, in q. 19. versi. Aliquando vero.

Quæro modo, nũquid bannitus ab vna ciuitate, censeatur etiam bãnitus ab aliis ciuitatibus cum ea fœderatis? Respond. Aliqui dixerunt quod sic, sed eorum opinio. non est vera, & vsus illam non approbat, vt attestatur Bar. in l. non dubito, nu. 2. ff. de captiuis. Licet enim aliquæ ciuitates sint simul fœderatæ, remanent, tamen eorum iurisdictiones, & territoria penitus separata, nisi specialiter in capitulis fœderum contrarium dispositum fuisset. Faciunt quæ dixi supra q. 38. versi. Successiuæ quæro. Vnum tamen volo vt scias, in hoc proposito, ꝙ quamuis in hoc Ducatu bãnitus ab vna ciuitate, vel loco, ipsius ducatus censeatur bannitus a toto ducatu & possit in eo vbique capi, & puniri, si tamen contingat aliquam ciuitatem, vel locum separari à ducatu, banniti ab illa ciuitate, vel loco, etiam tempore, quo erat vnita cum ducatu, sunt post talem separationem tuti in ducatu, neque possunt, in eo aliquo modo molestari, Et ita euasit in facti contingentia quidam Christophorus Maius insignis sicarius, condemnatus de attrocissimo delicto in ciuitate Placentiæ, tempore quo erat vnita, cum hoc ducatu Mediolani, & post separationem captus in ciuitate Cremonæ, fuit enim libere dimissus, ita iudicant Senatu. 4. & 17. Apri. 1558. P. N.

Dixi autem supra qõ. 67. versiculo, Deportatio etiam, ꝙ hodie exilium successit loco deportationis, & relegationis, Sed quæro, nunquid banniti nostri temporis æquiparentur deportatis, an autem relegatis? Ego hanc quæstionem posueram supra libro 2. §. Bannitus, versiculo, Quæro nunquid, sed quia iam fere despero posse me aliquam aliam partem operis in lucem edere, illam ex eo loco in hunc transferri iussi. Vtilitas autem huius quæstionis est maxima, nam deportatus perdit ciuitatem Romanam, nõ autem relegatus. l. inter pœnas in principio. l. relegatorum. §. siue ad tempus. ff. de interd. & rele. Item deportatus amittit testamenti factionem actiuam, & passiuam, non autem relegatus, vt dixi supra lib. 3. §. Testamentum, qõ. 22. &c. Scias igitur, ꝙ in hoc articulo tãta est inter Doctores cõtrouersia, vt vix possit discerni non modo quæ sit communis opi. sed neq; etiam quid in tanta scribentium varietate tenẽdum sit, Et in primis quidem aliquis simpliciter dicunt, quod bannitus æquiparatur deportato. Sed certe eorum opi. vt ab omnibus fere reprobatur, vt ex infra dicẽdis apparebit. Alii simpliciter dicunt quod bãniti ęquiparantur relegatis, non autem deportatis. Et fuit opin. Bar. quam dicit communiter approbari. Soc. Iun. consi. 147. nu. 20. lib. 2 & illam communem appellat, Alex. in l. ex facto. §. ex facto, nu. 7. & seq. ff. ad Treb. prout illum refert Cur. Iun. consi. 182. nu. 8. & Sapia. in l. Imperium, nu. 58. de iurisdi. omn. iud. Aret. in d. §. relegati, num. 7. quem refert Pract. Conradi, fol. 447. num. 31. Aliqui vero distinguunt, & dicunt, quod aut quis est bannitus propter crimen, pro quo imposita est pœna mortis, & eo casu æquiparatur deportatio aut vero est bannitus propter crimen, pro quo non imponitur pœna mortis, & æquiparatur relegato. Sed certe hęc etiam opin. communiter reprobatur. Et quod bannitus etiam pro crimine, pro quo veniat imponenda pœna mortis, nõ æquiparetur deportato, nec damnato, in metallum, dicit esse communem opinio. Cur. Sen. consi. 60. prout illum refert Ripa. in d. l. ex facto. § ex facto, nu. 14. Alii igitur aliter distinguũt, quod scilicet, aut pœna banni est cum confiscaaione bonorum, & tunc æquiparatur deportato, aut vero sine confiscatione bonorum, æquiparatur relegato, Et fuit opi. glo. in §. relegati, in verbo, Retinent, insti. quib. mod. ius patriæ pot. soluitur. Hæc tamen opinio. in hoc quod pœna banni, vbi bona non publicantur, æquiparetur relegationi, vtique posset forte sustineri, & illam communem appellat Maran. in suo Spe. fol. 29. nu. 7. sed in alio capite, quòd scilicet, vbi est cum publicatione bonorum, æquiparetur deportationi, hæc opin. non est tuta, nec communis, neque tenenda, Et ita opi. illius gl. communiter reprobari attestatur Cur. Sen. consilio 59. post

num.

num. 18. Et ideo multi dicunt, ꝙ bannitus cum publicatione bonorum participat de vtroque, scilicet relegato, & de deportato, & dicit Alex. in d. consilio 116. nume. 7. lib. 2. quòd hoc omnes fatentur. Alii etiam alter distinguunt, quòd scilicet aut stat statutum in eo loco, disponẽs quòd bannitus possit impune offendi, & tunc æquiparatur deportato, aliàs secus, Et hanc opi. dicit esse communem Cor. consi. 55. in littera L, libro 2. Quid tenendum in tanta Doctorum contrarietate? Ego (vt ingenue fatear) discutiẽdo ter. & fundamenta Doctorum, sæpe mutaui sententiam, & aliquando adhæsi vni opin. & aliquando alteri, nunc autem pro resolutione dico, quòd non est tutum tenere aliquam ex prædictis opinionibus, & ideo absolute teneo, quòd banniti nostri temporis quocunque modo sint banniti, scilicet siue perpetue, siue ad tempus, & siue cum publicatione bonorum, siue sine publicatione, & siue extet statutũ quòd possint impune offendi, siue non, neque simpliciter æquiparantur deportatis, neque relegatis, sed est quædam tertia species de per se, & propterea quòd non licèt arguere de deportato ad bannitum, neque etiã de relegato ad bannitum, sed standum est vel decisionibus Doctorum de bãnitis in specie loquentium, vel cõsuetudini, Et licet Boss. in titu. de bonorum publicatione, nu. 69. & clarius Alcia. consi. 58. numero 9. attestẽtur in hoc dominio seruari, ꝙ banniti, & condemnati ad pœnam mortis cum publicatione bonorum, stante statuto quòd possint impune offendi, æquiparentur deportatis, & amittant etiam iura communia, quo ad bona posita in dominio, ego tamẽ vidi in pluribus articulis diuerso modo iudicari. Et sic credo vere dici posse, quòd vbicunque contingat aliquem allegare in casu banniti exemplum deportati, vel relegati, iudex nõ debeat admittere huiusmodi fundamenta, sed stare decisionibus Doctorũ in terminis loquentium de bannito, vel sequi opinionem, secundum quam solitum est in similibus casibus in ea prouincia iudicari, Et ita faciendo non errabit.

Quæro, qua pœna puniatur frangens fines exilii? Respond. Si quidem erat iussus exulare minus decennio, duplicatur tempus, quod restabat ad exulandum, qñ fregit exilium, si vero erat iussus exulare per decennium, vel vltra, perpetuatur exilium, si iussus erat exulare perpetuo, punitur pœna mortis, Ita distinguunt communiter Doctores, teste Anton. Gomez. cap. 8. delictorum, nume. 1. Senatus autem quãdoque non modo iubet duplicari exilium, sed propter temeritatẽ mandat eos etiam duobus. aut tribus ictibus funis publice affici, & ita vidi seruari in quodam Ioann. Cauagna, 30. Augusti 1557. P. N.

Item quæro, si iudex bãniuerit aliquẽ arbitrio suo, an mortuo iudice, vel ab officio descendente, censeatur extinctum bãnum? Respon. Bart. in l. centesimis. §. fin. nu. 9. & sequen. ff. de verb. obli. distinguit an verba sint concepta donec voluero, vel donec reuocauero, & quidem dum Bart. tenet, quòd morte iudicatur reuocatio, seu declaratio reuocatæ voluntatis, contrarium communiter tenetur, vt attestatur Foller. in pract. crim. canon. fol. 282. in princip. Aliqui simpliciter dicunt, ꝙ vtroque casu bannum censetur extinctũ, Et hanc dicit esse communem opin. Ant. Gomez capitu. 8. delictorum, nume. 5. Sicut enim talis voluntas, seu arbitriũ morte extinguitur, ita etiam extingui debet eius effectus. Sed certè apud nos contrarium seruatur, nam ex quo condemnatio fit à iudice tanquam persona publica, & sub nomine officii, tale arbitrium transit ad successorum.

Quæstio. LXXII.

SVMMARIVM.

De pena infamiæ.

Quibus casibus pœna infamiæ de iure communi incurratur, ibid.

Tergiuersator punitur pœna infamiæ, versic. Tergiuersator.

Damnatus publico iudicio, efficitur infamis, versicu. Damnatus.

Et quid si processum fuerit per viam inquisitionis, ibid.

Infamis an possit testificari, ver. Quæro nũ quid. *Remissiuè.*

EST etiam grauis pęna infamiæ, quæ quibus casibus de iure communi incurratur, videre potes apud Cali. in Margari. fisci, fo. 99. vbi enumerat 61. casus, in q̃bus pęna ignominiosæ missionis & infamiæ imponitur.

Tergiuersator punitur pœna infamię, & lib. auri, & ita dicunt communiter Doctores, vt ait Marian. in rubri. de calum. nume. 6. Et in proposito de præuaricatore, scias quòd Oldradus tristitia cuiusdã criminis præuaricationis obiit, vt dicit Pau. de Cast. in l. 1. in vltimis verbis, C. de aduoca. diuersorum iudic. quem refert Nunius de los corregidores, fol. 34. col. 2. versi. Consulo.

Damnatus publico iudicio efficitur infamis, l. infamem, ff. de public. iud. & hęc quidẽ conclusio de plano procedit, quando processum est via ordinaria, & sic p accusationem, Sed quid si processum fuerit via extraordinaria, & sic per inquisitionem, nunquid damnatus in eo iudicio erit infamis? Resp. Aliqui dicunt quòd non, & dicit Calder. consilio primo. de pęn. quòd hoc est cõmunis, & benignius, vt mitius, quàm fieri potest, pœnis agatur. Contrariam autem sententiam, scilicet, ꝙ imò etiam condemnatus per viam inquisitionis, de crimine publici iudicii, efficiatur infamis, dicit esse communem Ang. in l. ea quidem, num. 28. C. de accu. Et hæc opi. mihi magis placet, quia cessatio solemnitatis in procedẽdo, non facit cessare pęnam, & consequenter neque ẽt infamiam, Et hoc multo magis locũ habet de iure ciuili, secundo quod etiam in processu inquisitionis imponitur pœna ordinaria, vt dixi supra quæst. 60. ver. Potest etiam. Et hoc quidem satis de plano procederet, quando condemnatio super inquisitione, secuta est contra reum præsentem, & auditis suis defensionibus, sed si secuta esset in contumaciam, vel etiam contra præsentem, non seruatis tamẽ seruandis, forte verior est contraria opin. ꝙ ex tali condemnatione reus non efficiatur infamis, quam dicit esse communẽ Viuius in libro communium opi. in verbo, Infamia iuris.

Quæro, nunquid infamis possit testificari? Dixi sup. lib. 2. §. Testis. & supra hoc eod. quæstio. 24. versi. Item infamis, & q. 25. circa prin.

Quæstio. LXXIII.

SVMMARIVM.

De pœna priuationis officii, vel beneficii.

Et quibus casibus de iure communi incurratur, ibid. Remissiuè.

Iudex committens barattariam priuatur officio, versi. Iudex committens.

Et quæ sit pœna corrumpentis iudicẽ, ibid.

Iudex propter negligentiam potest officio priuari, versi. Item iudex.

Officiales hodie non syndicantur de negligentia, ibid.

Notarius, condemnatus ex eo, quòd deliqueris in officio tabellionatus, an censeatur priuatus officio, versi. Notarius.

Clericus beneficiatus, contrahens matrimoniũ amittit beneficium, versicu. Clericus beneficiatus.

Et an sit priuatus ipso iure, an autẽ sit per sententiam priuandus, ibid.

Et quid si contrahit cum impubere, ibid.

Et quid si vxor ante copulam ingrediatur monasterium, nunquid ipse recuperet beneficium, ibid.

Clericus, qui per annum sustinet excommunicationem priuatur, beneficio, ver. Item clericus.

Clericus periurus priuatur beneficio, ibid. Remissiuè.

Clericus simoniacus priuatur beneficio, ibidẽ. Remissiuè.

Clericus factus miles secularis amittit beneficium, ibid.

Clericus excommunicatus est ipso iure priuatus fructibus beneficii, versicu. Pariter etiam,

Et an clericus excommunicatus sit alendus ex fructibus beneficii, ibid.

Clericus hæreticus, & eius filii amittunt beneficia, si quæ habent ibid. Remissiuè.

Clericus, colludens in causa beneficii, potest priuari, ibid.

Clericus, non incumbens horis diuinis, est priuandus beneficio, ibid.

Clericus homicida priuatur beneficio, ibid. Remissiuè.

Prælati insufficientes debent deponi, versicu. Prælati.

Et quid in Papa, ibid.

Episcopus negligens non potest deponi nisi à summo Pontifice, ibid.

Clericus priuatus beneficio tenetur restituere fructus perceptos à die commissi delicti, versicu. Et scias.

HVIC etiam valde affinis est pęna priuationis officii dignitatis, vel beneficii, quã quidem pœna qui de iure communi incurrant, videre potes apud Calic. in Margarita fisci, fo. 110. & seq. vbi enumerat cẽtum quinquaginta casus, in quibus est imposita pœna priuationis militæ, sacerdotii, cinguli, officii, vel dignitatis.

Iudex committẽs barattariam priuatur officio, quod de præsenti habet, & facultate alia habendi in futurum, l. iudices, C. de dignit. lib. 12. Et in hoc omnes concordant, vt dicit Boss. in ti. de official. corruptis pecu. post nu. 10. prætereaque punitur pœna legis Iuliæ repetundarum, scilicet exilio, vel etiam grauius secundum qualitatem facti, vt est text. in l. lex Iulia. §. fina. ff. ad leg. Iul. repetit. Et ita videtur colligi ex gloss. fina. in l prima. C. ad leg. Iul. maiestatis, quam sequuntur cæteri, vt attestatur Grammat. consilio 35 num. 9. vbi in facti contingentia consuluit, & refert Pract. Millei fol. 95. numero 48. & Papo. lib. 6. nu. 2. Arresto 14. ita fuisse in facto obseruatum Parisiis contra quendam regium cõsiliarium, qui pro furtis, & sceleribus per eum commissis fuit exauctoratus, degradatus, & suis insignibus spoliatus, & deinde emendam honorabilem peregit, &c. Cogitur etiam persoluerę quadruplum eius, quod accepit, & in hoc pariter omnes concordant, vt dicit Boss. in loco præallegato. Sed aduerte, quia nõ semper istud quadruplum applicatur fisco, sed tantummodo quando versatur turpitudo ex parte vtriusque, scilicet dantis & recipientis. Quando autem turpitudo est solummodo ex parte vnius, tunc dimidium quadrupli applicatur fisco, & dimidium alteri parti, Ita dicit gl. in l. 1. in gl. fin. C. ad leg. Iul. repet. quam sequuntur doctores, vt attestatur Chassen. super consuetu. Burgun. fol. 89. versi. nonus casus. Quæ autem sit forma degradationis doctoris, videri potest apud Grammat. super capi. Regni. fo. 122. post num. 28. vbi refert quomodo degradatus fuerit quidam doctor. Pars autem iudicem corrumpens scilicet dãs ei pecuniam, vt pro se iniuste pronunciet, perdit datum & litem, pariterque dans vt iuste pro se pronunciet, Ita tenet gloss. in l. 2. in verbo, In bona ff. de condi. ob turpem causam, quam dicit esse communiter approbatam Rom. ibi. nume. 7. Didac. super regu. peccatum. fo. 102. Vbi vero quis daret pecuniam iudici, vt iustitiam ministraret celeriter, non videtur iudicẽ corrumpere voluisse, ideoque poterit pecuniam datam repetere, & ita frequentiori iudicio, & interpretum suffragio receptum esse ait Dida. super dicta regu. peccatum, folio 103. Intrans autem cameram iudicis, & non data pecunia, sed blandis verbis persuadens, vt pro se sententiam ferat non amittit litẽ, sed punitur pœna centum aureorum, l. 1. in fi. ff. de ambi.

Item iudex propter negligentiam potest officio priuari, super qua negligentia in facti contingentia consuluit Rui. consilio 12. lib. 5. Scias tamen, quòd hodie officiales non syndicantur de negligẽtia, & ita obseruat consuetudo, quæ multum fauet assessoribus, vt dicit Angel. de syndicatu, num. 8. quem refert Amad. de syndi. nu. 247. in fine. Quod intellige vt procedat quando talis negligentia est leuissima culpa, vel etiam quando est leuis, secus autem si esset lata culpa, & sic dolo proxima, nam de ea vtique syndicantur,

Et

Et ita obseruat consuetudo, vt attestatur Catald. de synd. q. 13. & 265. Boss. in titu. de offi. corrup. pec. num. 26. vbi subdit, quod ita etiam attestantur omnes. Debent ergo officiales syndicari tantummodo de furtis, barataria, & illicitis extorsionibus, Et ita de consuetudine obseruari attestatur Franc. Accur. de synd. quem refert, & dicit esse notabile verbũ, Amad. de synd. num. 136. in fi.

Notarius condemnatus ex eo, quod deliquerit circa officium tabellionatus, puta qui falsum instrumentum fabricauit, censetur priuatus officio tabellionatus, ideo que non potest noua instrumenta cõficere, sed antequam sit condemnatus, nõ intelligitur priuatus, Et hæc est communis opin. vt dicit Alex. in l. si quis ex argentariis. §. 1. num. 6. ff. de edendo.

Clericus beneficiatus, matrimonium contrahens, priuatur beneficio, vt est tex. in capitu. 1. de cleric. cõiug. Et hoc locũ habet non modo in clerico, qui sit in sacris constitutus, sed etiam in eo, qui sit in minoribus, nam & ipse si vxorem ducat, beneficiis priuatur, Et ita concludunt omnes Doctores, vt dicit Euerard. consi. 111. circa principiũ. Adde, quòd illud perdit, etiam si matrimonium sit nullum ex causa consanguinitatis, & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Imola in ca. Ioannes. post nu. 24. vers. Quarto casu de clerico cõiug. Sed nunquid est ipso iure priuatus beneficio. an autem est priuandus? Respond. Aliqui simpliciter dicunt, quod nõ est priuatus ipso facto, sed venit per sententiam priuandus, Et hanc opi. dicit esse communem Euerar. in dic. consil. 111. colum. 1. versi. In contrarium tamen. Alii vero simpliciter dicunt, quòd eo ipso, quòd cõtrahit matrimonium, ipso iure beneficium amittit, Et hanc opi. tenuit gloss. in dic. cap. 1. in glo. 1. quam dicit esse communiter receptam Didacus super quarto decretal. fol. 81. nu. 4. Hanc etiã opi. dicit esse communem Menchiaca lib. 3. de testa. §. 22. nu. 45. in fi. Tu vero dic quod, Aut matrimonium de iure valet, puta quia non est in sacris constitutus, & cõtrahit cum ea, cum qua nullum est legitimum impedimentum, & tunc priuatur ipso iure, Aut matrimoniũ est nullum, puta quia talis clericus erat in sacris cõstitutus, vel si erat in minoribus scienter contraxit cum cõsanguinea, & non est secuta copula carnalis, & tunc non perdit beneficium ipso iure. Et hanc dicit esse cõmunem opi. Bermon. de cõcub. fol. 404. in principio, quę mihi etiam magis placet. Sed quid si contraxit matrimonium nulliter cum impubere, nunquid & eo casu amittit beneficium? Respon. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Didac. super quarto decretal. fol. 81. post nume. 4. quem refert Menchiaca in d. §. 22. num. 46. nam cum impubere non potest vere dici contractũ matrimonium, sed tantum sponsalia de futuro, propter quæ certum est, quòd clericus beneficium non amittit. Sed quid si vxor ante copulam ingrediatur monasterium, nũquid ipse recuperabit beneficiũ? Respond. quòd non, Et ita tenent cõmuniter doctores, vt dicit Summa Angelica in verbo, Clericus. §. 5. nume. 1. Ad quòd clericus matrimonium contrahens non modo amittit beneficium, sed etiã quoscunque regressus, accessus, & alia quælibet iura sibi ad beneficium ecclesiasticum competentia, Ita tenet gloss. in dict. ca. 1. in verbo, Clericalis de clerico coniug. in 6. & est communis opi. vt ait Didacus super quarto decretal. fol. 82. num. 5. Item clericus contrahens matrimonium amittit pensionem, quam in resignatione beneficii sibi reseruauerat sup fructibus, Et est communis opi. vt ait Gigas de pẽsio. q. 54. quem refert, & sequitur Bermõd. in loco præallegato, fol. 404. nu. 3. in fin. et si huiusmodi pensio fuerit constituta simpliciter, nullo adiecto onere spirituali, Et ita obtinuit vsus Romanæ curiæ, vt attetur Didacus in loco præallega. post nu. 6.

Item clericus, qui sustinet excommunicationem per annum, priuatur beneficio, Et est communis opin. vt attestatur Fely. in cap. 1. nume. 8. de iudi. talis enim videtur de hæresi suspectus. Item clericus periurus priuatur beneficio, Dixi supra hoc eo. lib. §. Periurium, versic. Item clericus, Item clericus simoniacus priuatur beneficio, vt dixi supra hoc eo. lib. §. Simonia, versic. Item clericus, Item clericus, qui ef-

fectus

fectus est miles secularis, amittit beneficium, Ita dicit glo. in cap. fi. in verbo, Redierint, de cleri. non resid. & est communis opi. vt attestatur Imola in d. c. fi. nu. 6. Barba. consi. 11. col. fi. versi. Præterea facit lib. 1. quem refert Gigas, de pensio. q. 55. n. 2. Nam eo ipso, quod secularem militiam assumit, videtur clericali militię renunciasse.

Pariter etiam, clericus excommunicatus est ipso iure priuatus fructibus beneficii, & est communis opi. vt dicit Ripa, in cap. 1. nume. 27. de iudic. Et nota, quod licet clerico, qui fuerit propter crimē depositus, aut suspensus, exhibenda sint alimēta ex redditibus sui beneficii, tamen clerico excommunicato, etiā si egenus, & pauper sit, nihil datur, Et ita frequentissimo omnium consensu receptum est, vt ait Didacus lib. 3. resolutionum, capit. 13. post nu. 8. versicu. 12. hinc. Hæc tamen omnia intellige vt procedant, modo excommunicatio sit iusta, alias secus, vt dixi, infra lib. 7. §. Excommunicatio. Item clericus hæreticus, & eius filii amittunt ipso iure beneficia, Dixi supra, §. Hæresis, versicu. Item clericus. Item clericus colludens in causa beneficiali debet beneficio priuari, vt est tex. in capit. audiuimus, de collus. deteg. Et potest poni exemplum in sene, qui sit infirmus, qui permutat pingue beneficium, cum nepote, vel consanguineo dante beneficium exile, his enim cōcu, rentibus, talis renunciatio præsumitur facta in fraudem. Et ita tenēt communiter Doctores, vt dicit Ana. in d. c. audiuimus, post numero 2. versi. Et prædicta. Item clericus, qui non dicit officium, neque incumbit horis diuinis, priuādus est beneficio, & tenetur etiam restituere fructus perceptos, Et hæc est communis opi. vt dicit Bello. consilio 56. nu. 3. Item clericus committens homicidium qualificatum, puta assassinium, vel parricidium, amittit beneficium, propter simplex autem homicidium non amittit ipso iure, sed venit per sententiam priuandus. Dixi supra hoc eodem libro, §. Homicidium, versic. De iure autem. Item clericus bannitus perpetuo priuandus est beneficio, cum non possit in eo seruire, Et ita iudicatum fuit per parlamentum Tholosanum, vt refert Rebuff. in pract. benefic. folio 472. nu. 57.

Prælati insufficientes debent deponi secundum gloss. in c. 1. in verbo, Sufficientem, de renunc. in 6. quam dicit esse communiter approbatam Alcia. de præsump. in tertia regu. præsump. 19. num. 5. Scias tamen, quod episcopus negligens, non potest ab aliquo deponi, præterquam à summo Pontifice, Et ita communiter concluditur, vt dicit Abb. in cap. excommunicamus, el primo, in fi. de hæretic. Sed quid in Papa nūquid & ipse propter insufficiētiam, deponi poterit? Respon. quod non, & ita receptum esse attestatur Gomez. in cap. primo, post nume. 115. de constitu. in sexto.

Cæteros autem casus, in quibus clericus beneficii priuationem incurrit, videre potes apud Rebuffum, in loco præallegato.

Et scias, quod clericus committens, delictum, propter quod possit priuari beneficio, licet habeat ius in re, quousque sit priuatus, postquam tamen eo priuatus, est tenetur restituere fructus perceptos à die cōmissi delicti, vel quos percipere potuit, siue extent, siue sint consumpti, & siue effectus sit locupletior, siue non, Ita tenet Pau. de Castro in l. 1. numero 3. C. de his quibus, vt indign. & est communis opi. vt attestatur Diaz in practi. crimin. canon. cap. 123.

Quæst. LXXIIII.

SVMMARIVM.

De pœna degradationis.

Duplicem esse degradationem, & quæ sit earum forma, ibid.

Clericus est deponendus, nisi propter graue crimen, versicu. Regulariter.

Clericus pro quib. criminibus actualiter degradari possit, versiculo, Cæterum. *Remissiue.*

Quos

Quod epiſcopi interuenire debeant degradatio ni, verſiculo, Scias quæro.

Pœna degradationis imponitur etiam docto rib. & militibus, verſi. Scias autem.

QVANDOQVE etiã imponitur ab eccleſiaſticis iudicibus pœna depoſitionis, ab ordine, ſiue degradationis, Et ſcias, q duplex eſt depoſitio, ſiue degradatio, ſcilicet verbalis, & actualis. Verbalis eſt quando epiſcopus pronunciat ſententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus. Et hæc proprie loquendo appellatur depoſitio, licet plerunque a Doctoribus dicatur etiam degradatio. Et huius depoſitionis forma habetur in libro Pontificali. folio 188. Actualis autem depoſitio, quæ propriæ appellatur degradatio eſt, quando clericus non modo per ſententiam priuatur, ſed etiam actualiter, & perſonaliter degradatur, exuitur, & ſpoliatus ordinibus eccleſiaſticis, iuxta formam traditam in d. libro Pontificali, folio 490. & ſequen. quem refert Foller. in practi. crimina. cano. fol. 270. nume. 17. Et effectus huius differẽtiæ eſt maximus vt dixi ſupra quæſtio. 37. verſiculo, Scias etiam.

Regulariter autem clericus non debet deponi, niſi propter graue crimen. Et hæc eſt communis reſolutio, vt dicit Sylua de beneficio. fo. 109. nu. 4.

Cæterum actualiter deponi, ſeu degradari non poteſt clericus, niſi pro tribus criminibus, vt dixi ſupra in d. q. 36. verſi. Scias etiam.

Sed quæro, quot epiſcopi debeãt interuenire depoſitioni, ſiue degradationi? Reſpond. quod ſi degradandus eſt epiſcopus requiruntur duodecim epiſcopi. Si eſt presbyter, requirũtur ſex, Si eſt diaconus vel ſubdiaconus, tres, Si eſt clericus in minoribus conſtitutus. ſufficit proprius epiſcopus, Ita eſt text. in cap. fi. 15. quæſti. 7. Et aduerte, quod ſi tales epiſcopi inter ſe diſcordent in pronunciando, ſufficit maior pars, Et hæc eſt communis opin. vt dicit Summa Syluestrina, in verbo, Degradatio, quæſtio. 1. Hæc tamen, quæ dicta ſunt de numero epiſcoporum, intellige vt procedant, quando poſt huiuſmodi verbalem depoſitionem veniẽdum eſt ad actualem, ſed quando depoſitio verbalis nõ fit ad effectum vt ſequatur actualis degradatio, tunc ſolus epiſcopus poteſt verbaliter deponere, ſeu degradare, Et ita de generali conſuetudine obſeruatur, vt ait Foller. in practi. crimin. cano. fol. 270. nume. 6. in fi. Quinimò hodie etiam quando deueniẽdum eſt ad actualem degradationem, poteſt ſolus epiſcopus adhibitis prælatis degradare, ita ſtatuente ſacro Tridentino concilio, vt refert Diaz in pract. crim. cano. c. 3. nu. 7.

Scias autem, quod hæc degradationis pœna non modo locum habet in clericis, ſed quandoque etiam in laicis, aliqua dignitate inſignitis, puta ſi ſit aliqs Doctor, qui propter aliquod delictum priuandus ſit cingulo doctorali, de quo dixi ſup. qõ. 73. verſicu. Iudex committens, vbi etiam poſui quædam exempla.

Idem etiam in militibus, quando propter aliquod delictum militare ſunt puniendi nam ſolent degradari, & exui cingulo militari. Et dicit Marian. in c. propoſuiſti, poſt num. 34. de foro compe. quòd ita ſeruãt Duces, & Capitanei armorum, quando faciunt aliquem ſuſpendi ex his, qui portant ſua bona, quæ nos diuiſam appellamus, quia ſcilicet prius illa denudant tali diuiſa.

Quæſtio. LXXV.

SVMMARIVM.

De pœna ſuſpenſionis.

Et quibus caſibus incurratur, ibidem. Remiſſiuè.

Sacerdos benedicens ſecundas nuptias eſt ſuſpenſus ab officio, & beneficio, verſicu. Sacerdos.

Et an ſit ſuſpenſus ipſo iure, ibid.

Clericus notorius fornicator, vel ſimoniacus, in ordine, eſt ipſo iure ſuſpenſus ab officio, verſiculo, Clericus. *Remiſſiuè.*

Ceterum,

CAETERVM vbi crimen nõ est valde graue, nõ solet clericis imponi pœna priuationis beneficij, vel depositionis ab ordine, sed tantũ modo pœna suspensionis, quæ quidẽ suspensio est quædam censura ecclesiastica, propter, quam clerico interdicitur officium, seu beneficium, vel administratio, seu executio ordinis, vel iurisdictionis. Et habemus in iure nonnullos casus, in quibus imponitur huiusmodi suspensionis pęna, quos recẽset summa Siluest. in verbo, Suspensio, in 6. q.

Sacerdos benedicẽs secundas nuptias est suspẽsus ab officio, & beneficio, c. 11. de secundis nup. Scias tamen, ꝙ non incurrit hanc pœnam ipso iure, sed est per sententiam suspendendus, Et est communis opi. vt attestatur Diaz in prac. cri. cano. c. 68. circa fi.

Clericus notorius fornicator, vel simoniacus in ordine, est ipso iure suspensus ab officio, Dixi sup. hoc eo. lib. §. Fornicatio, versi. Sed quæro, & §. Simonia, versicu. Sed quæro.

Quæstio. LXXVI.

SVMMARIVM.

De pęna ecclesiastici interdicti.

Et quib. casib. incurrabitur ibi. Remissiuè.

Ciuitas exigens ab aliquo pedagia, pro rebus suis incurrit pœnam interdicti, versicu. Ciuitas.

Ciuitas aliquid committens contra episcopum suum incidit in pęnam interdicti, versi. Item ciuitas.

Et an requiratur, quod sit proprius Episcopus, ibid.

Et an cessante detentione Episcopi, cesset interdictum, ibid.

INTER ecclesiasticas censuras est etiam pœna interdicti ecclesiastici, quæ quidẽ est separatio a iure, vel a iudice facta a certis sacramentis, & omnibus diuinis officiis, & ecclesiastica sepultura, in quã pœnam, qui incurrant, videre potes apud Summistas, in verbo, Interdictum.

Ciuitas, castrum, aut villa exigens pedagia ab aliquo pro rebus suis, quas non negociandi causa defert, est ipso facto interdicta, c. quanquã de censibus in 6. Sed certe quidquid sit de iure, iste casus nõ est a consuetudine receptus, neque seruatus, vt dicit Io. Calde. in tract. de interd. in 1. par. nu. 51. in fi. Et quamuis summa Siluest. in verbo, Interdictum, quarta q. 1. in tertio casu, dicat ꝙ secundũ Archi. hęc opinio communiter non tenetur, ex quo sententia interdicti, trahit secum effectũ suum, absque eo, quòd vtentium morib. recipiatur, prętereaque in d. c. quanquam dicitur, contraria consuetudine non obstante, non tamen puto recedendum esse a sententia Io. Cald. postquam videmus dictum c. non seruari in ipsamet ciuitate Romana, neque in aliis terris ecclesiæ, a quibus in concernentibus, iuris canonici obseruantiã debent alię ciuitates normam, & regulam accipere.

Item ciuitas, aliquid committens contra episcopum suum, vt capiatur, percutiatur, vel banniatur, est interdicta, cle. si quis suadente de pœn. Et aduerte, quia hæc pœna locum non habet, nisi sit suus proprius Episcopus illius ciuitatis, vt apparet ex verbis illius Clem. & ita firmant communiter scribentes, vt dicit Tortus inter consilia Ant. de But. consil. vlti. nu. 3. in fi. Idemque si in aliquo loco Episcopus detineatur inuitus, vt ibi. Sed hęc intelligenda sunt vt procedant, quãdo ille, qui detinet Episcopum, vel illũ ostendit, est dominus illius ciuitatis, alias secus, Ita videtur sentire gl. in d. cle. 1. in verbo, Si sua sit, & ita tenent communiter Doc. vt dicit Soc. inter consilia Curt. Sen. consi. 20. post nu. 42. versi. Postremo concludenti, Et dicit Tortus in allegato consil. vlt. post nu. 4. ꝙ ita notant communiter doct. nemine discrepante. Item scias, ꝗđ statim cessante tali detentione episcopi, cessat etiã interdictum ipso iure, & absq; alia declaratione, Et hæc est cõis opin. vt attestatur Tortus in d. consi. vlt. nu. 5.

Quæst.

Quæstio. LXXVII.

SVMMARIVM.

Casus, in quibus pœna excommunicationis incurritur, qui sint, vers. Alios etiam. *Remissiuè.*

In sententia excommunicationis an requiratur citatio, versiculo, Quæro nunc. *Remissiuè.*

Sententia excommunicationis lata ex falsa causa an valeat, versiculo, Quæritur etiam.

Sententia excommunicationis nulla an liget excommunicatum, versiculo, Solet dubitari.

SVCCESSIVE videamus de pœna excommunicationis, quæ est maior pœna, quã ecclesia imponere possit, vt communiter dici solet, teste Beroo in capitu. si quis presbiterorum, post numero 7. de rebus eccles. nõ alien. Et hæc quidem duplex est scilicet maior, & minor, Maior excludit à perceptione sacramentorum, & à communione fidelium, Minor autem excludit tantummodo à perceptione sacramẽtorum, non autem à communione fidelium, Et ita intelligendus est tex. in cap. Engeldrudam. 3. quæst. 4. Et hunc intellectum sequuntur omnes, tam gloss. quàm doctores, vt attestatur Io. de Anan. in rubr. de cler. exco. num. 4.

Percutiens clericum, siue illum offendens, etiam absque vulnere, incidit in canonem capitu. si quis suadente diabolo. 17. quæstio. 4. & est excommunicatus, ita quòd non potest absolui nisi à Summo Pontefice, vt ibi.

Adde, ꝙ etiam clericus se ipsum percutiens incidit in excommunicationem, & pęnas dicti canon. Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in cap. contingit, el 1. num. 6. de sent. excom.

Item quæro, nunquid dispositio d. canonis habeat locum etiam cõtra eũ, qui percutiat clericum primæ tonsuræ? Respond. quòd sic, ita tenet gloss. in ca. 2. in verbo, Clericos de vita, & honestate clericorum, & est communis opin. vt dicit Albertus Trotius de vero, & perfecto clerico. libro primo, in secundo dubio, quem refert Dueñas regul. 99. in 2. ampliatione, & Viuius in lib. communium opi. in verbo, Clerici à potestate, Quam tamen nunquam vidi in practica obseruari, nisi talis clericus incedat in habito clericali.

Vlterius quæro, nunquid habeat locũ in personis religiosis, quæ regulariter viuunt, licèt non emittat professionem? Respon. quòd sic, ita tenuit Butr. in c. 2. nu. 6. de foro compet. & est communis opinio. vt attestatur Boer. de vita, & statu hærem. numero 14. quem refert Dueñas in loco præallegato, in tertia ampliatione.

Sed an percutiens clericum euntem in habitu laicali, erit excommunicatus? Respond. ꝙ non, si ignorabat ipsum esse clericum, & hoc tenent canon. vt dicit Ang. in l. item apud, §. si quis virgines. num. 1. ff. de iniur. Et dicit Aret. consil. 163. num. 16 ꝙ clericus inuentus sine habitu, & tõsura, miscens se enormibus sceleribus, potest occidi absque eo, ꝙ occidentes incurrant pœnam excõmunicationes, Et quòd ita tenent omnes Doctores subdens, ꝙ licèt dubium sit, nunquid iste perdat priuilegium clericale quo ad forum; tamen hoc, quòd occidens, vel percutiens talem clericum non incidat in canonem excommunicationis, omnes tenent. In hoc proposito vide quæ dixi supra quęst. 36. versi. Quæro modo.

Successiue quæro, nunquid percutiens clericum, ignorãs iusta & probabili ignorantia ipsum esse clericum, incidat in pœnas dicti canonis? Respond. ꝙ non, & est communis opin. vt attestatur Plaza li. 1. delictorum cap. 27. nume. 13. Cæterum si ignorasset ex crassa, & sapina ignorantia, non effugeret pœnas excõmunications, Ita tenet glo. in cap. si vero, in verbo, Ignorauit de senten. excom. quam dicit esse ab omnibus receptam Plaza in loco præallegato nume. 20.

Sed quid si aliquis volens percutere Titium laicum, errans percusserit Caiũ clericum, putans esse Titium laicum nunquid incurret in pęnas excommunicationis? Respon. Alan. tenuit ꝙ sic, quem secuta est gl. in d. ca. si vero; in verbo, Ignorauerit. Contrariam autem sententiam, scilicet, quòd imò non incurrat in pœnam dicti

dicti canonis, tenuit Tancred. Et hanc dicit esse communem Didac. in repet. cap. alma mater, fol. 497. post nu. 15. versic. 9. ad eiusdem, & in repet. cap. quamuis, fol. 53. post num. 3. Plaza in d. ca. 27. nu. 18. Vide quæ dixi supra hoc eo. lib. §. Homicidium, vers. Dicunt etiam.

Sed nunquid clericus excommunicatus gaudebit priuilegio dicti canonis, ita vt si quis cum offendat, incidat in pœnas ab ipso canone impositas? Respond. quòd sic, ita tenet Innoc. in cap. si vero, num. 3. de sentent. excomm. & ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in d. c. cōtingit circa fi. quem refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera C. nu. 81. Hanc etiam dicit esse communem opin. Dueñas regula 99. in octaua ampl. Faciūt quæ dixi supra quæstio. 30. versiculo, Quæro etiam.

Quæro etiam, nunquid percutiens clericum degradatum incidat in pœnas d. canonis? Respond. quòd sic, Ita tenet Bald. in c. sedes apostolica, num. 4. de rescrip. & est cōmunis opi. vt dicit Plaza. lib. primo delictorum, cap. 6. num. 6. Intellige, si fuit tantummodo degradatus verbaliter, nam si fuisset actualiter, & solenniter degradatus, aliud esset dicendum.

Pone quod pater, aut maritus deprehendat clericum in adulterio cum vxore, vel filia, eumque percutiant, nunquid incident in pœnas dic. canonis? Dixi supra hoc eodem lib. §. Homicidium, versic. Dixi etiam.

Item quid si clericus aliquem insultauerit, nūquid licebit insultato illū offendere citra pœnam d. canonis? Dixi in d. §. Homicidium, vers. Præterea etiam.

Sed hic quæro, quid si clericus velit aliquod delictum committere contra personam, vel res alterius, nunquid poterit laicus illum prohibere? Respon. quòd sic, & potest illum impune capere & ligare, si aliter eum à maleficio prohibere non potest, Et est communis opi. vt dicit Abb. in ca. cum non ab homine, nu. 11. & seq. prout illum refert Boss. in tit. de capt. nume. 39. Faciunt quæ dixi supra quæst. 28. versicu. Quæro nunquid.

Scias tamē, quòd dispositio d. ca. si quis suadēte, nō habet locum, vbi offensa esset leuis, nam pro leui iniuria poterit episcopus ipsum excommunicatum absoluere, Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in ca. peruenit in fi. de sent. excom. quem refert Dec. in ca. peruenit, el 1. post nu. 1. de appell. Reperio autem, quòd Cald. cōs. 7. de sentēt. excom. cōsuluit in facti cōtingētia, quòd clericus, qui in ludo niuis aliū clericum in terram proiecerat, ita quòd ex eius ore modicū sanguinis exiuerat, erat excommunicatus. Similiter etiam cōsuluit Zabarel. cōs. 42. quòd duo clerici, qui simul rixando se inuicem pedibus, & manibus percusserant, erāt excommunicati. Sed certe potest in huiusmodi casibus episcopus absoluere, vt supra dixi.

Sed pone, quòd aliquis percutiat clericum pluribus percussionibus eodem tamen impetu, nūquid dicetur incidisse in plures excommunicationes? Dixi infra quæstio. 84. versiculo, Scias etiam, ibi & ex hac.

Monachus, habitum religionis suæ nō deferrens, incurrit pœnam excommunicationis, cap. vt periculosa ne clerici, vel mona. in 6. Et ita volunt Doctores, vt dicit Ruin. cons. 7. nu. 14. in fi. lib. 5. possunt tamen hoc casu monachi ab eorum superiore absolui, vt consuluit Cald. cōsil. 6. de sentēt. excom. in facti cōtingentia de duobus religiosis, qui habitum secularem publice assumpserunt. Sed quid si illum deferat, sed occulte? Respond. Aliqui dicunt, quòd hoc casu non incurrit excommunicationem, & fuit opi. Archid. in d. capitu. vt periculosa, Et dicit Claud. in repet. l. vt vim, num. 99. ff. de iustitia & iure, quòd illum sequuntur communiter Doctores. Contrariam vero opi. quòd scilicet Monachus occulte habitum deferens incurrat nihilominus in excommunicationem, tenuit glo. in clem. fi. in verbo, Extrinseci, de vita, & honest. cler. & dicit Calc. consil. 123. nu. 1. quod hęc est cōmunis omniū opi. vbi consuluit super hoc arti. in facti contingentia. Et hæc opi. glo. mihi magis placet, superfluum enim reddetur mādatum diuersitatis habitus, si illum occultare liceret, quod tū semper intelligo, vt procedat nisi fiat cum causa, & licentia superioris.

Reci-

Recipientes literas apostolicas, dum ipsi sunt apud apostolicam sedem, de manu alterius, quàm summi Pontificis, vel deputatorum ad illud officium, sunt excõmunicati, capitu. dura de crim. falsi, Sed hoc non seruatur, Papa sciente & tolerante, vt attestatur Summa Siluestrina, in verbo, Excommunicatio sexta, in quarta excommunicatione in fin.

Clerici, qui scienter participant cum excommunicatis à Papa, sunt excommunicati, capit. significauit de sent. excõmu. Scias tamen, quòd ad incurrendam hanc excommunicationem quinque requiruntur. Primo ꝙ participent. Secundo, quòd scienter. Tertio, ꝙ sponte. Quarto, quòd in diuinis. Quinto, ꝙ talis sit à Papa nominatim, excommunicatus. Et hæc est cõmunis opi. vt attestatur Summa Silue. in verbo, Excommunicatio 6. in sexta excõmunicatione. Et nota, ꝙ hæc est excõmunicatio maior, non autem minor, vt sensit gl. vnica in d. c. significauit, quæ in hoc communiter reprobatur, vt dicit Summa Siluest. in loco præallegato.

Incendiarii sunt ipso iure excommunicati, cap. tua nos de sent. excommu. Scias autem, quòd incendiarii locorum sacrorum ante denunciationem absoluuntur ab episcopo, post denunciationem autem non absoluũtur nisi à summo Pontifice, Et hæc est magis communis opinio, vt dicit Summa Siluestr. in dicto verbo, Excõmunicatio 7. in septima excommunicatione, in secundo dubio.

Effractores ecclesiarum cum spoliatione, sunt excommunicati, cap. conquesti de sen. excommu. & ante denũciationem possunt quidem absolui ab episcopo, sed post denunciationem solus Papa absoluit, secundum communem opi. vt attestatur Summa Siluest. in d. verbo, Excommunicatio 6. in octaua excommunicatione. Et aduerte, quia ad hoc vt habeat locum dispositio d. c. nõ sufficeret sola effractio, neq; sola spoliatio, sed vtrũq; requiritur, Et hãc dicit esse communem opi. Remig. de immu. eccles. fol. 105. fall. 33.

Offendentes percutiendo, capiẽdo, vel hostiliter insequendo Cardinales sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sunt excommunicati, & diffidati apud omnes, ita quòd possunt ab omnibus impune offendi, capit. felicis de pœnis, in sexto. Bene verum est, ꝙ ad hoc vt talis diffidatio locũ habeat, requiritur sententia declaratoria, secundum Gemin. in d. c. felicis, Et ita etiam tenent communiter doctores, vt dicit Boss. in ti. de hære. post num. 29. Et hic casus contigit de facto in Cardinali Papiẽsi, qui fuit interfectus à Duce Vrbini, super quo casu cõsuluit Ruin. consil. 4. lib. 5. & Ferretus consilio 31. An autem offendẽs Cardinalem, dicatur committere crimen læsę Maiest. dixi supra hoc eodem lib. §. Læsæ Maiest. versicu. Quæro nũquid. Vide quæ dixi infra, versi. Percutientes.

Religiosi, qui sacramentum extremæ vnctionis, vel eucharistiæ ministrant sine licẽtia presbyteri parrochialis, vel matrimonia solemnizant, sunt excommunicati, clem. religiosi de priuile. Et scias, quòd hæc excommunicatio generaliter comprehendit quosque religiosos, & ita cõmuniter tenetur, vt attestatur Summa Siluestr. in dicto verbo, Excommunicatio 7. in 14. excommunicatione, in secundo dubio.

Percutiẽtes iniuriose, aut temere episcopum sunt excommunicati, Clemen. j. de pœnis, vt in casu in quo consuluit Bologni. consilio 75. Hæc tamen pœna locũ non habet, vbicunque ostendens Episcopum, vel Cardinalem, id faceret causa suæ propriæ defensionis, nam eo casu nõ dicitur facere iniuriose, nec temere, & consequenter non incidit in pœnas à dicta clemen. impositas, Ita dicit gloss. in clem. prima in princip. in verbo, Temere, & in capitu. felicis, in verbo, Percusserit, de pœnis, in sexto, quas doctores communiter sequũtur, vt dicit Soc. inter consilia Cur. Sen. consilio 20. nume. 39. & nume. 49. Tortus in d. cõsi. vlti. post nu. 12. Colleg. Flor. inter consilia Curt. Sen. consilio 21. nu. 8. vbi cõsuluit pro ciuitate Florẽtina, in qua fuerat furore populi suspensus Archiepiscopus Pisanus, & captus Cardinalis Saluiatus, in quo casu pro ipsa ciuitate pater consuluit Aret. consi. 165. & Soc. inter cõsilia Cur. Sen. in dict. cons. 20. & Tortus inter cõsilia Aut. But. in d. cõ. vlt. Quinimo ex quacũq; causa excusari pos-

ſit à temeritata, & à dolo, ceſſabit etiã pę na dictæ Clem. ſecundũ glo. in d. verbo, Temere, quam dicit eſſe communiter approbatam Tortus in d. conſilio vltimo poſt nu. 5. verſ. Stat ergo.

Spoliantes Chriſtianos nauigãtes pro honeſtis cauſis, vel negociationib. ſunt excommunicati. Scias tamen, ꝙ hic canon non eſt latę ſententię, ſed ferendę, ſecundum communem opin. vt atteſtatur Summa Siluef. in verbo, Excommunicatio 8. in 20. excommunicatio. in ſecũdo dubio. Pariter etiam ſunt excommunicati ſpoliantes Chriſtianos naufragium paſſos rebus ſuis. Et hic eſt canon latæ ſententię, modo competens monitio pręcedat, ſecundum opi. Innocẽ. quam dicit eſſe communem Summa Silueſt. in loco pręallegato.

Chriſtiani deferentes Saraceni, habentibus bellum cum Chriſtianis, arma, ferrum, &c. ſunt excommunicati, capit. ita quorundã de Iudęis, & puniũtur pęna capitis, vt eſt text. in l. 1. & 2. C. quę res expor. non poſ. Debes autem ſcire, quòd tẽpore belli omnino prohibitum eſt ad eos deferre quaſcunq; merces, etiam ex his, quę non ſunt expreſſe prohibitæ in dictis iuribus. Et hanc dicit eſſe cõmunem opi. Alex. conſilio 130. poſt nu. 1. lib. 7. quem refert Boer. deciſi. 178. num. 18. & Stracca de mercator, fol. 68. nu. 40. Et licet ipſe Stracca videatur de iuris rigore inclinare in contrariã ſententiã, fatetur tamen ibi, num. 47. in fi. quòd communis opin. eſt vſu recepta, & conſuetudine approbata. Et aduerte, quia in hoc nõ attenditur, an deferens hoc faciat ea intentione, vt Chriſtiani impugnẽtur, vel non ſecundum Doc. vt dicit Alex. in d. conſi. 130. poſt num. 1. Et hoc adeo verum eſt, vt neque etiam liceat ex tempore belli ad eos deferre arma, vel aliàs merces prohibitas, pro redẽptione captiuorum, Et eſt communis opi. vt atteſtatur Alexan. in d. conſ. 130. poſt nu. 1. Summa Silueſ. in verbo, Excommunicatio 7. in 21. excõmu. num. 6. Dicuntur autem Saracenis habere bellum cum Chriſtianis, quando bellum gerunt cũ aliquo Principe Chriſtiano, ſeu dominio, vel oppido, ſecundũ communem doctrinam, vt atteſtatur Sũma Silueſt. in loco præallegato, nume. 4. Cæterum ceſſante bello licitum eſt Chriſtianis ad Saracenos quaſcunque merces deferre, modo non ſint ex prohibitis, Et hæc eſt communis opi. vt dicunt Alex. & Boe. in locis præallegatis. Quę autem ſint merces prohibitæ, habetur in legibus & capitulis ſuperius allegatis, & diffuſe per Straccam, vbi ſupra, folio 115. nume. 12. & aliis ſeq.

Magiſtri, & Scholares Bononiæ, conuenientes hoſpitem pro conducendo hoſpitio aliorum magiſtrorum, vel ſcholariũ, ante tempus conductionis elapſum, ſunt excommunicati, ca. 1. de locato. Et nota, quòd in hoc propoſito nomine magiſtrorum veniunt Doctores ſecũdum omnes, vt atteſtatur Summa Silueſt. in verbo, Excommunicatio, in quarta excommunicatione, nu. 1. Hæc autem cõſtitutio localis eſt, & locum habet ſolum Bononiæ nõ autem in aliis ſtudiis, ſeu vniuerſitatibus, ẽt illis, quæ ſunt in terris eccleſiæ, Et hæc eſt communis opi. vt dicit Summa Silue. in loco præallegato, nu. 3.

Schiſmatici omnes ſunt excommunicati, c. 1. de ſchiſmat. Scias tamen in hoc propoſito, ꝙ quando duo, vel plures electi in Papam de Pontificatu contendunt, & aliqui bona fide vnum illorum habẽt pro vero Põtefice, qui tamen legitime electus non eſt, illi ſunt propter probabile dubiũ excuſandi, & ita ſentiũt omnes diuini, & humani iuris periti, vt atteſtatur Simancas de hæret. cap. 56. num. 6.

Facientes ſeruari ſtatuta, vel conſuetudines contra eccleſiaſticam libertatẽ ſunt excommunicati, capi. nouerit de ſenten. excom. Scias autem, quòd illa ſtatuta, vel conſuetudines dicuntur eſſe contra eccleſiaſticam libertatem, quæ veniunt contra priuilegium conceſſum Eccleſiæ vniuerſali à Deo, vel à Papa, vel ab Imperatore. Et hæc eſt communis theorica omnium Doctorum, vt dicit Abb. conſilio 83. in primis verbis libro primo, quem refert Dec. in auth. Chaſſen. num. 18. C. de ſacroſan. eccl. Hanc etiam dicit eſſe communẽ opi. Summa Silueſt. in verbo, Excõmunicatio, 9. in decima excommunicatione, num. 1.

Ber.

Bertrand. consil. 50. nu. 4. & seq. lib. 1. in 2. parte.

Vsurpantes de nouo sibi ius patronatus à locis piis vacantibus, sunt excõmunicati, cap. generali, de electio. in 6. Et ad hoc, vt tales vsurpatores huiusmodi excõmunicationis sententiam incurrant, duo requirãtur. Primum, ꝙ vsurpent dicta iura de nouo, scilicet à quadraginta annis, citra, Secundum ꝙ illa occupent, ipsis locis vacantibus. Et hæc est communis opi. vt dicit Summa Siluestri. in verbo, Excõmunicatio 9. in 14. excommunicatione, numero 2.

Contrahentes scienter matrimonium in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis, sunt excommunicati, Dixi supra hoc eod. lib. §. Incestus, versiculo, Præterea.

Alios etiam excommunicationis casus poteris videre apud Summistas, in verbo, Excommunicatio, & apud Io. de Lig. in tract. de censura ecclesiastica.

Quæro nũc, an in sententia excommunicatus requiratur citatio? Dixi sup. q. 31. versi. Item adde.

Quæritur etiam, an sententia excommunicationis lata ex falsa causa valeat? Respond. quod sic, Ita tenet glo. in c. 1. in verbo, Propter de senten. excom. in sexto, quam dicit esse communiter approbatam Soci. inter consilia Curtii Senioris, consilio 20. numero 24. in fi. Illam tamẽ puto restringẽdam esse, vt procedat, quando ille, qui excommunicat, etiam si sciuisset causam non esse veram, fuisset nihilominus excommunicaturus, vt declarat Soci. ibi.

Solet dubitari, nunquid sententia excõmunicationis nulla efficiat, & liget excommunicatum. Tu dic, quod si est lata ab homine, non ligat, si est nulla, vt dicit glo. in clemen. 1. in verbo, Subiacere, de senten. excomm. quam dicit esse communiter approbatam Soci, in allegato consi. 20. nu. 30. Et hoc adeo verum est, vt volenti dicere de eius nullitate, nõ sit opus petere absolutionẽ, neque etiam ad cautelam, cap. per tuas, de senten. excommu. Et ita tenent Doctores, vt dicit Soc. in loco præallegato.

Quæstio. LXXVIII.

SVMMARIVM.

De pœna confiscationis omnium bonorum.

Despositio authenticæ, bona damnatorum an corrigat iura antiqua, per quæ imponebatur bonorum confiscatio, ibid.

Sententia capitalis ex dispositione statuti an secum trahat cõfiscationem bonorum, ver. Sed pone.

Quæ sint crimina pro quibus imposita est bonorum confiscatio, versic. Multa autem.

Apostata punitur in confiscatione bonorum, versi. Apostata.

Et quis dicatur apostata, ibid.

Et an apostatæ recipiatur ad penitentiam, vt hæreticus, ibid.

An quilibet iudex possit imponere pœnam confiscationis bonorum, versiculo, Quæro nunquid.

Episcopi an habeant fiscum, cui possint bona delinquentium applicari, versic. An autem. *Remissiuè.*

Quæ veniant in confiscatione bonorum, versi. Nunc videamus.

Et an omnia, quæ transeunt in extraneos hæredes, ibid.

Et an feudum, ibid. Remissiuè.

Et an emphyteosis, ibid. Remissiuè.

Et an ius patronatus, versiculo, Quæro modo.

Et an in confiscatione bonorum mobilium, & immobilium veniant iura, & actiones, versic. Successiue quæro.

Et an in confiscatione veniant bona prohibita alienare, versiculo, Item quæro.

Et quid si non sit expressum fideicõmissum in casum alienationis, ibid.

Et quid si prohibitio facta sit ad tempus fauore, ipsius prohibiti, ibid.

Et an in confiscatione bonorum filiifam. veniant etiam bona profectitia, versicu. Præterea quæro,

Et an aduentitia, versicu. Sed quid in aduentitiis.

Et an castrensia, versicu. Quæro etiam.

Et an è contra publicatis bonis patris, censeatur publicatum peculium profectiuũ filii, ver. Quæro nunc.

Dos mulieris an confiscetur, versic. Quæro si bona.

Bona alienata per delinquentem, post delictũ commissum, an veniant in confiscatione bonorum, versiculo, Solet etiam.

Et quid si fraus interuenit, ibid.

Et quomodo probetur, fraus, versic. Fraus autem.

Et quid si ex eo delicto non est imposita ipso iure confiscatio bonorum, vel interdicta bonorum administratio, versiculo, Cæterum.

Et quid si alienatio facta sit post accusationem, versic. Et hæc omnia.

Et quid si facta sit post sententiam, versic. Si vero.

Delinquens an possit dare de bonis suis in solutum creditoribus, versicu. Scias etiam.

Quando reperitur in bonis confiscatis precium rei venditæ per delinquentem, an possint possessores bonorum venditorum molestari, versi. Contingit aliquando.

Obligationes an transeant in fiscum, versiculo, Item in fiscum.

Et an obligatio naturalis, ibid.

Et an obligationes condicionales, ibid.

In confiscatione an veniant bona futura, versi. Vlterius quæro.

Ius adeundi an transeat in fiscum, versiculo, Sæpe contingit.

An secuta confiscatione bonorum patris, reseruetur filiis aliqua portio, versiculo. Videndum est.

Sententia confiscationis bonorum, an trahatur ad bona sita extra territorium confiscantis, versicu. Sed hic quæro.

Et quid in bonis mobilibus, ibid.

Creditores vnius territorii an possint agere cõtra fiscum alterius territorii, versic. Sed quæro.

Fiscus ad quam perueniunt bona alicuius, an teneatur satisfacere omnibus creditoribus, & legatariis, versicu. Sed an tenetur.

Et an vltra vires hæreditarias, versiculo, Vnum scias.

Fiscus an præferatur creditoribus delinquentis, versiculo, Vidi quandoque.

Fiscus an habeat bona delinquentis tacite hypothecata, versiculo, Sed hic incidenter.

NVNC de pœnis pecuniariis tractãdũ est, quarũ maxima est confiscatio, seu publicatio bonorum, Debes aũt ante oĩa præmittere, q̃d secundum iura antiqua, in multis casibus specialiter erat imposita pœna confiscationis bonorum, prætereaq̃ue generaliter in omnibus casibus, in quibus imposita erat pœna mortis naturalis, vel deportationis, in illis etiam, in consequentiam veniebat pęna confiscationis bonorũ. Deinde peruenit authentica Bona damnatorũ, C. de bon. dam. ex cuius dispositione hodie bona damnatorũ non cõfiscantur, sed deferuntur ad proximiores condemnati intra quartum gradum, existentes, & cætera. Et aduerte, quia licet ipse auctor. loquatur non modo de ascendentibus, sed etiam de his, qui ex latere coniuncti sunt, tamen in corpore vnde sumitur, non adsunt illa verba ex latere. Ideo forte dici posset, quod Irner. malefecerit ea ponendo. Sed quidquid sit communis opinio, est quòd etiam collaterales admittantur vt attestatur Are. in l. eius qui. §. si cui, colum. 3. versicu. sed quæritur. ff. de testa. quem refert Cagnola in l. ea sola deportationis, nume. 7. ff. de regul. iuris. Scias etiam, quod dispositio d. auct. Bona damnatorum non corrigit indistinctè iura antiqua, sed tantummodo in illis casibus, in quibus pœna confiscationis bonorum est imposita in consequentiam alterius pœna, Et ideo in illis in quibus à lege antiqua est expresse imposita pœna confiscationis bonorum, non sunt correcta iura antiqua, per dispositionẽ d. auct. Et ita communiter tenetur, vt dicit Bart. in l. 1. post numerum 3. ff. de bon. damn. quem refert Boer. decisio. 264. post num. 15. & in trac. de seditiosis in septimo præsupposito & Cæphal. consil. 79. numero quinto lib. 1. Idem attestatur Bald. in tit. de pace tenenda in vsib. feud. num. 11. in fin. Imola in d. §. si cui, post numerum 3. versic. in glo. in verbo, Publicantur, Are. in d. §. si cui, num. 3. quem refert Boss. in tit. de bonorum public. post num. 1. & in tit. banniti quid amittant, post num. 10. Pract. Conradi, fol. 432. num. 10. Sed certè

te quidquid sit de iure, cõmuniter totus mũdus seruat, ꝙ bona non confiscantur, in aliquo casu, excepto crimine hæresis, & læsæ Maiest. nisi ex dispositione statuti, vel consuetudinis aliter caueatur, Et de hac consuetudine, & obseruantia generalis attestatur Alber. in tertia parte statutorum, qõ. 18. circa fi. quem refert Cæpolla consi. crim. 17. in tertio dubio, versic. sed vltra dictum, & Dec. consilio 442. num. 6. Boer. in decis. 264. num. 15. & Rol. consi. 97. num. 2. libro 2. & consilio 98. nume. 5. eodem vol. & Nouel. in pract. crim. folio 176. numero 6. Cagnola in d. l. ea sola deportationis, num. 7. Dec. consilio 257. numero 6. quem refert practica Conradi, folio 433. num. 12. in fi. Reperio tamen, quòd Old. consilio 17. numero 7. dicit, ꝙ immo secundũ consuetudinẽ bona delinquentiũ publicantur & illum refert Boss. in titu. de bo. pub. numero 1. Sed illud intelligendũ est de consuetudine locali, quę introducta est per statuta ciuitatum, puta in regno Franciæ, de quo loquitur Oldr. non autẽ de consuetudine generalis, quæ viget in locis in quibus nõ adsunt huiusmodi statuta, secundum quam loquuntur Doctores per me supra allegati. Consuetudo autem generalis Franciæ in clericis condemnatus est, vt eorum bona mobilia confiscentur episcopo, immobilia autem principi seculari, Et de hac consuetudine attestatur ẽt Boer. super consuet. Bituricens. folio 20. col. 3. & Papo li. 24. tit. 13. Arresto 3.

Sed pone, quòd fuerit aliquis condemnatus ad mortẽ virtute statuti ita disponentis, in casu tamen, in quo neque a iure communi, neque ab ipso statuto imponitur publicatio bonorum, prout videmus quotidie fieri in furibus, nunquid lata sententia mortis veniet in consequentiã ẽt confiscatio bonorum? Respondeo, ꝙ non, & est cõmunis opi. vt dicit Bos. in titu. banniti quid amittant, nume. 11. & ita semper vidi apud nos obseruari. Cæterum in Gallia, ex generali consuetudine bona confiscantur in omnibus casibus, in quibus imponitur pœna mortis, vt attestatur Ponta. super consuetu. Blesen. folio 154. col. 2. in prin.

Multa autem sunt crimina, in quibus secundũ dispositionem iuris communis imponitur pęna confiscationis omnium bonorum, puta læsæ Maiest. vt dixi supra statim, & supra hoc eod. lib. §. Læsæ Maiest. versicu. Præterea licet, Item falsæ monetæ, de quo dixi supra hoc eod. lib. §. Falsum, versic. Dixi etiam, Item homicidii, hæresis, &c. de quibus in suis locis dictum est, Et alios plures casus ponit Chass. super consue. Burg. folio 89. & seq. & Calicius in Marg. fisci, fol. 33. & multis sequ. ponit 418. casus, in quibus bona fisco applicantur, & Franc. Luca, de priuil. fisci in secunda parte princ.

Apostata punitur in confiscatione bonorum, vt est tex. in l. 1. C. de aposta. quod intellige vt procedat, si non extent eius filii, vel cognati, ad quod deferatur, auc. si qua mulier. C. de sacrosan. eccles. Sed hic quæro, quis dicatur apostata? Respond. quòd Tripliciter quis potest apostatare, a fide, ab obedientia, à religione, & ita tradunt omnes, vt dicit Simancas de hęreti. cap. 7. in princ. Dicitur autem apostatare a fide, qui a Christiana religione transit ad Iudaismum, vel aliam sectam infidelium, prout in facti contingentia contra quendam consuluit Alciat. cons. 478. Scias autem, quòd quamuis apostatãs a fide sit peior hæretico, (nam hæreticus in aliquo deuiata fide, apostata autem ab ea in totum recedit) nihilominus apostata recipitur ad pœnitẽtiam, prout etiam recipitur hæreticus, Et hanc dicit esse verã & receptam sentẽtiam Simancas in dicto cap. 7. num. 2. Apostata autem religionis proprie dicitur ille, qui relinquit habitum religionis, & ad seculum redit, Et ita volunt communiter doctores, vt dicit Cald. consil. 1. de apostatis, vbi consuluit, quòd monachus vagabundus, qui tamen non diu isit habitum suæ religionis, non dicitur proprie apostatare, clericus autem secularis dimittens habitum, si est beneficiatus, dicitur apostata, si vero non est beneficiatus, non dicitur apostatare, sed relinquere habitum, Et hæc est communis opi. vt attestatur Ana. in cap. tuæ, nume. 11. de apost.

Quæro, nunquid quilibet iudex possit

imponere pęnam confiscationis bonorũ? Respõd. Aut pœna cõfiscationis, pro delicto venit imponenda a lege tacite, vel ex presse, & tũc quilibet iudex, qui potest su per delicto ipso cognoscere, potest etiam illam imponere, Aut venit imponenda a iudice præter legem, & tũc nullus iudex, præter summos magistratus, potest eam imponere, Et ita communiter dicitur, vt attestatur Ana. in cap. vergentis, numero 21. de hæret.

An autem episcopi habeant fiscũ, cui possint bona delinquentium applicari, videnda sunt ea, quæ dixi infra q. 80. versic. In hac autem.

Nunc videamus, quæ veniant in confiscatione bonorum, Et in hoc proposito facias regulam generalem, quod in fiscum trãseunt omnia ea, quæ transeunt in extraneos hæredes, & ecõuerso ea, quæ nõ transeunt in extraneos hæredes, nõ transeunt in fiscum, Et ista est communis & vera conclusio, vt dicit Alciat. consil. 522. post num. 6. Hinc infertur, quod in cõfiscatione bonorum nõ veniunt bona feudalia, illa enim non transeunt ad extraneos hæredes, vt dixi supra libro proximo, §. Feudum, quæstio. 84. Infertur etiam, quod in confiscatione bonorum non veniunt bona emphyteotica, quæ de sui natura non transeunt ad extraneos hæredes, vt dixi supra, libro proximo, §. Emphyteosis, quęstio. 29.

Quæro modo, nunquid in confiscatione bonorum veniat ius patronatus? Respond. In hoc articulo fuerunt aliquando opi. inter doctores, Aliqui enim tenuerunt, quod ius patronatus nõ veniat in generali confiscatione bonorum, Et hanc opin. dicit esse communem Gigas de crimi. læsæ Maiest. fol. 121. qõ. 4. nu. 3. Et ꝙ ius patronatus ecclesiasticum, non transeat in fiscum, qui non sit hæres patroni dicit esse communem Didac. lib. 2. resol. cap. 18. num. 7. Contrariam vero sententiam, ꝙ scilicet ex delicto, ex quo confiscatur vniuersitas bonorum delinquentis, trãseunt etiam ius patronatus in fiscum, tenuit gl. in c. filiis, in gl. prima 16. quęst. septima, Et hanc dicit esse communem Citadi. de iure patron. in vigesima quæst. decimæ partis principalis, nume. 28. Dec. in cap. quanto, num. 6. de iudi. quem refert Ferret. consilio 179. nume. 1. & 2. Ego vero dico sic, Aut tale ius patronatus erat transitorium, etiam ad extraneos hæredes, & tunc placet opi. gl. ꝙ trãseat etiam in fiscum, non enim video, cur non debeat in fiscum transire, qui per omnia habetur loco hæredis, vt dixi infra, versicu. Sed an tenetur. Aut vero non erat transitorium in extraneos hæredes, & eo casu teneo, quod neque etiam transeat, & in fiscum.

Successiue quæro, nunquid in publicatione bonorum mobilium, & immobilium veniãt iura & actione? Respõ. quòd nõ, & est communis opi. vt attestatur Arrius de bonis maternis, fol. 20. nume. 26. & sequẽ. vbi etiam grauiter repræhendit, Chass. super cõsuetud. Burgun fol. 94. nume. 14. dicẽtem, quod in cõfiscatione bonorum mobilium veniũt iura & actiones & asserentem, quod ita tradunt doctores, nam (vt ipse Arrius ostendit) proculdubio doctores communiter contrarium scripserunt, etiam si generaliter facta esset confiscatio omnium bonorum mobilium, & immobilium. Et ex hoc introducta est practica huius prouinciæ, vt in sententia confiscationis apponantur, etiam illa verba, iurium, & actionum, & nominum debitorum.

Item quæro, nũquid in cõfiscatione veniãt bona prohibita alienari? Respõdeo, Aliqui dicũt, quod sic, & hanc opin. dicit esse communem Alciat. consilio 783. numero primo. Cõtrariam tamẽ sententia, quòd scilicet talia bona prohibita alienari nõ veniãt in cõfiscatione bonorũ, neq; etiam durãte vita eius, qui prohibitus est alienare, tenet Bart. in l. Imperator, nume. 1. ff. de fidei. liber. quem sequũtur cõmuniter doctores, vt dicit Soci. Iun. cõfil. 77. nume. 15. libro 2. Hanc etiam opi. dicit esse communem Rubeus cõsi. 98. numero 1. & cõsilio 154. numero 2. Et dicit Grammat. decisi. 105. numero 31. quod apud omnes scribẽtes, hæc est vera cõclusio. Et dicit Cotta in verbo. Testamentum in quo, colum. secũda, quod ita dicũt communiter doctores. Et hæc quidẽ conclusio

conclusio locum habet, non modo quando factum est expressum fideicommissum in casum alienationis, (tunc enim procul dubio non transeunt in fiscum, sed admittitur sequens in gradu fideicommissi, Et hæc est certa, & communis opin. vt dicit Alciat. consil. 650. nume. 1. subdens, quòd cum exerceret officium aduocationis, illã semper vidit obseruari, Et illum refert Roland. consil. 98. post num. 11. libro 2.) sed idem etiam dicendum est, quãdo post fideicommissum apposita est clausula, Quia volo, quòd bona perpetuo conseruentur in agnatione, vel familia. Cum enim ex ea clausula inducatur prohibitio alienationis & fideicommissum simplex, vt dixi supra lib. 3. §. Substitutio, vbi ostẽdi hanc esse magis communem, & veriorem opin. idem iudicandum est, ac si expresse factum est fideicommissum in casum alienationis. Si vero fideicommissum, vel substitutio facta esset tantum in casum mortis, tunc fiscus potest apud se retinere bona, durante vita ipsius condẽnati, vt est tex. in l. Statius Florus. §. Cornelio felici. ff de iure fisci. Et ita practicatur, vt dicit Quemada quæst. fiscali 17. Præterea etiam eueniente casu fideicommissi, potest fiscus detrahere ex persona condemnati trebellianicam, vbi non sit eius detractio prohibita, Et etiam in omnem casum solet detrahere legitimã vbi condemnatus esset filius, nam in ea non potest testator fideicõmissum, neq; aliud grauamen imponere, neque eius alienationem prohibere, iuxta ea quæ dixi supra lib. 3. §. Legitima, vno tãtum casu excepto, quando scilicet pater, propter minorem ætatem filiorum, eis prohibuisset alienationem omnium bonorum vsque ad certum tempus, talis enim prohibitio non censetur onerosa ipsius filiis, sed potius fauorabilis, & ideo valet, etiam respectu legitimæ, Et hæc est communis opinio. vt attestatur Dec. cons. 442. num. 28. vbi in facti contingentia ita consuluit, & Boss. in titu. de bon. publ. nu. 41. Et repe rio, ꝙ in indiuiduo in eadem causa idẽ consuluit Ruin. consilio 23. li. quinto, & Riminal. consil. 243. Et secundum hanc opin. iudicari solet in nostro magistratu.

Præterea quæro, nunquid in confiscatione bonorum filiifami. veniant etiam eius bona profectitia? Respond. quòd nõ, Et in hoc nemo dubitat, vt dicit Rui. cnn silio 24. n. quinto, libro 5. Hanc etiam dicit esse communem opin. Cur. Sen. consi. 59. numero 12. Soc. Iun. in dict. consi. 77. nume. 6. Simancas de hæreticis, capitu. 9. nume. 14. Cum enim talia bona sint pleno iure patris, tam quoad proprietatem, quam quo ad vsumfructum, dicuntur respectu filii esse bona aliena, Et ideo in bonorum suorum confiscatione nullo modo comprehendi possunt.

Sed quid in aduenticiis? Respon. quòd nec ipsa veniunt in confiscatione bonorum, secundum Bartol. in l. si finita. §. si de vectigalibus, nume. 12. ff. de damno in fecto, quem sequuntur communiter omnes, vt dicit Paris. consilio 157. nume. 1. lib. 4. quem refert Dida. libro 2. resolutionum, cap. 8. post numero 7. versiculo, Ex his patet. Hanc etiam dicit esse communem opin. Curt. Sen. in dicto consilio 59. num. 12. Rui. in dicto cõsilio 24. num. 6. Hoc autem sine difficultate procedit quã do pater in huiusmodi bonis aduenticiis haberet vsumfructum, Et ita hoc casu iudicatum fuit per Capellam Tholos. deci. 120. item fuit quæsitũ. Cæterũ est enim quòd filius de huiusmodi bonis, etiam quoad nudam proprietatem, non potest alienando neque testando disponere, merito neque etiam delinquẽdo posse debet ea in fiscum transferre. Cæterum in illis casibus, in quibus pater non habet vsum fructum in peculio aduenticio (secundum aliquos) publicatis bonis filii, etiam illud peculium publicatum censebitur, Et hanc esse communem opi. dicit Ruin. in dicto consilio 24. nume. 6. prout illum refert Gigas de crim. læsę Maiest. fol. 126. q. 11. in fi. ex quo enim potest filius de eis libere disponere, potest etiam, delinquen do, ea fisco applicare, & licet de eis testari non possit, vt dixi supra lib. tertio. §. Testamẽtum, q. 18. versiculo, Vera igitur, potest tamen alio modo, quàm per testamen tum ea pleno iure alienare, & ideo poterũt hoc casu cõfiscari. Sed certe quidquid dicat Gigas in loco p allegato, hæc con-

clusio maximam habet difficultatem. Si enim non confiscatur peculium castrense, vt dixi infra statim, vers. Quæro etiam, de quo potest filiusfami. testari. vt dixi in allegata quæst. 18. vers. Scias tamen, & inter viuos pleno iure libere disponere, vt dixi supra lib. 2. §. Filius, Multo magis deberet confiscari huiusmodi peculium aduentitiæ, neque Ruin. in loco per Gigan. allegato attestatur hanc esse communem opin. nisi vt ego supra retuli. Et ideo si casus contingeret, forte iudicarem contra fiscum, per ea quæ dixi in dicto versi. Quæro etiam. Vide quæ dixi infra quæstio 86. versi. Secundo infertur.

Quæro etiam quid in peculio castrensi? Respond. quòd neque ipsum venit in confiscatione bonorum, vt est text. in l. 3. C. de bo. proscrip. secundum intellectum, qui est magis cõmunis, teste Alex. in l. 3. §. si filius, nume. 3. ff. quòd quisque iuris, quem refert Dec. ibi num. 4. & Simancas in d. cap. 9. nume. 14. Hanc etiam opi. dicit esse communem Paris. in allegato cõs. 157. num. 36. quem refert Didac. in dic. cap. 8. post num. 7. versicu. Hinc apparet, Boss. in titu. de bonorum public. post numero 71. Et hic est casus valde notabilis, in quo licet quis possit, contrahendo, & testando, libere de bonis suis disponere, non autem delinquendo ea transfert in fiscum. Ratio autem est, prærogatiua patriæ potestatis, propter quam pater præfertur fisco. Et ideo propter hanc rationẽ teneo, quòd etiam in aduenticiis, de quibus filius libere potest disponere, pater præferatur fisco, vt dixi supra statim, versicu. Sed quid in aduenticiis.

Quæro nunc, quid è contra, nunquid publicatis bonis patris, censeatur publicatum peculium profectitium filii? Respõ. quòd non, & est communis opin. vt attestatur Salic. in l. si quis, post versic. si quid etiam, numero 3. C. de bon. proscri. Quemad q. fiscali 19. Quod tamen intellige vt procedat, nisi pater ex ipsa condemnatione amitteret etiam patriam potestatẽ, nam eo casu huiusmodi peculium transiret in fiscum. Et hæc est communis opi. vt dicit Boss. in titulo de bonor. public. numero 71. in fin. An autem pater bannitus amittat patriam potestatem, dixi supra quæstio. 71. versiculo. Successiue quæro.

Quæro si bona mulieris publicentur ex eius delicto, an etiam confiscetur eius dos? Respond. quòd si delictum commissum fuerit per eam soluto matrimonio, proculdubio confiscatur, Et est communis opin. attestatur Nellus de bannit. in prima parte secundi temporis, q. 28. quẽ refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Et eius bona, sub numero 29. Constante autem matrimonio, bona vxoris non publicantur, nisi in quinque casibus, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Ant. Gomez super l. 78. Tauri, numero primo, & est tex. in l. quinq; legibus, ff. de bonis damnat. Et in illis casibus simul cũ aliis eius bonis etiam dos ipsa confiscatur, Et ita communiter tenetur, vt dicit Nell. in loco præallegato, quem refert Boss. in tit. de bonorum publ. num. 73. Publicatis autem bonis mariti, dos ipsa nõ publicatur, sed statim secuta condemnatione potest vxor illam repetere, Et hoc etiam si ipsa sequeretur virum, qui esset de rebellione condemnatus, prout refert iudicatum fuisse per magistratum Boss. in loco præallegato, numero 65. in fine. Quòd est notãdum, quia sententiæ quæ fuerunt per hũc magistratum in causis cõfiscationum inter fiscum, & priuatos, sunt tantæ auctoritatis, vt ab eis non possit appellari, nec de nullitate dici, nec supplicari, nec integrum restitutio peti. Et licet à sententiis latis per senatum possit peti reuisio corã eodem senatu, facto depositio centum aureorum, tamen contra sententias huius magistratus, ex ordinibus huius Ducatus nullum fuit relictum remedium nec fisco nec priuatis, Et scias, quòd hoc casu non seruatur filiis legitima, vt dixi infra, vers. Videndum est.

Solet etiam sæpe dubitari, nunquid in confiscatione bonorum veniãt bona alienata per ipsum delinquentem ante confiscationem? Scias igitur in hoc articulo esse distinguẽdum, nam Aut alienatio facta est à delinquente ante crimen cõmissum, & hoc casu si nulla subsit suspicio fraudis, talis alienatio valet, & tenet, licet

postea

postea delinquat, & contra eum sequatur sententia cōdemnatoria, si vero appareat fraus vere, vel præsumptiue, valet quidem alienatio, sed à fisco postea reuocatur, Et hæc est communis opi. vt dicit Picus in l. post contractum, nume. 11. ff. de donatio. quem refert Boss. in ti. de bonorum pub. post nume. 43. Tenetur tamen ex eo casu fiscus emptori precium restituere, Et hæc est communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, quem refert Boss. in tit. præal legato, post num. 45.

Fraus autem hoc casu probatur per cō iecturas, Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, post numero 12. versiculo 2. conclusio, Puta si talis alienatio, fuerit omnium bonorum suorum, Et est communis opi. vt dicit Picus in lo co præallegato, post nume. 13. vers. quarta conclusio quem refert Boss in titu. præallegato, num. 45. Et hoc etiam si delictum ipsum ex interuallo secutum fuerit, dummodo tempore donationis subesset causa propter quam delictum postea commissum fuerit, Vel si tēpore alienationes habebat inimicitias capitales, Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præallegato, nume. 17. Vel si post alienationem steterit in possessione rei alienatæ, hoc. n. faceret præsumi alienationem fuisse simulatam, Et est communis opin. vt dicit Picus in d. l. post contractum, nu. 23. Quod tamen intellige, dummodo tempore alienationis subesset causa, propter quam delictum fuerit commissum, alias secus, Et ita tenetur in practica, vt attestatur Boss. in titulo præallegato, post nume. 49. ver. & intelligitur, Pariter etiam si alienatio facta fuisset in occulto, ex hoc præsumeretur fraus, Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, post num. 26. Vel si facta fuerit in personam sanguine coniunctam, secundum Bart. in ea. l. post contractum, Et hæc coniectura tenetur in practica, vt dicit Picus ibi, quem refert Boss. in titu. præallegato, numero 46. Vel si delictum incōtinenti post alienationē secutum fuerit, secūdum Bart. in ea. l. post contractum, quem omnes sequuntur, vt dicit Sigismōd. consil. feudali 21. nume. Hanc etiam dicit esse communem Picus in loco præallegato, num. 28. quem refert Boss in tit. præallegato, post nu. 51. vers. quinta est.

Cæterum post commissum delictum, regulariter etiam valet alienatio ante sen tentiam facta titulo oneroso, neque reuocantur alienata, nisi appareat contrahentem fuisse participem fraudis, Et hoc tenetur cōmuniter per omnes, vt dicit Ang. in l. si quis, num. 4 C. de bo. proscrip. Sed hoc intellige vt procedat, vbi delictum sit tale, in quo bona ipso iure non confiscantur, neque interdicta est delinquenti bonorum suorum administratio, & de fraude non appareat, Et est communis opi. vt dicit Picus in loco præalleg. num. 38. Qui autem sint casus, in quibus bona ipso iure confiscantur, dixi supra in princ. quęst. Interdicitur autem bonorum administratio in crimine hæresis, læsæ Maiest. & Sodomiæ, vt dixi supra hoc eodem lib. §. Hæresis, versicu. Item bona, & §. Læsæ Maiest. versic. Præterea licet, & §. Sodomia, versiculo, Item Sodomita, Vbi vero bona delinquentis ex eo crimine ipso iure, & facto publicantur tunc alienatio ab eo facta post crimen commissum, est ipso iure nulla, neq; erit opus aliqua reuocatoria, Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, post num. 77. versi. circa secundum tempus.

Et hæc omnia locum habent, non tantum si alienatio fiat post delictum, sed ēt si fiat post accusatonem, antequam lis cō testetur, quinimò etiā si fiat post litis contestationem, Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, nume. 39. in prin. & versiculo circa quartum. Bene verum est, quòd omnis alienatio, quæ fit à delinquente post accusationem contra eū institutam, in dubio præsumitur facta metu pœnæ, Et est communis opinio, vt dicit Picus in d. l. post contractum, post nu. 39. vers. alia differentia.

Si vero alienatio fiat à delinquente, post senteniam condemnatoriam contra eum latam, tunc si talis sententia fuerit per appellationem suspēsa, valet quidem alienatio facta pendente appellatione, sed postea secuta confirmatione sententiæ, officio iudicis reuocatur, Si vero sen-

tentia

rentia per appellationē suspensa nō fuerit, alienatio ipsa nihil valet, Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, post n. 39. ver. quintum. Et in hoc proposito scias, ꝙ in illis casibus, in quibus alienatio valet, sed postea potest per fiscum reuocari non potest executor fiscalis amouere possessores à possessione rerū quas si delinquente acquisiuerūt, sed dēt actionem reuocatoriam intentare, ita vt ordinariè de ipsa reuocatione cognoscatur, Et est communis opin. vt dicit Picus in loco præallegato, nume. 43.

Scias etiam, quòd debitor delinquens potest quandoque dare de bonis suis insolutum suis creditoribus, Et est communis opin. vt dicit Picus in d. l post contractum, num. 41.

Contingit aliquando, quòd delinquēs permutas aliqua bona, aut vendit, & precium conuertit in emptionem aliorum bonorum, Quæro, nunquid illa bona acquisita veniant in confiscatione bonorū, & etiam ea, quæ ante permutationem, seu venditionem erant ipsius delinquentis? Respond. quòd si reus post delictum permutat bona, vel vendit, & bona permuta ta, vel precium bonorum venditorum, vel alia res æquiualens empta ex precio reperitur in bonis confiscatis, non debent molestari possessores priorum bonorum, quæ delinquens alienauit, Ita colligi videtur ex text. in l. Imperator. §. fina. de lega. 2. & est communis opin. vt attestatur Quemada quæst. fiscali 7. Videtur enim præcium, vel res acquisita subrogari loco rei alienatæ, ita vt non possit fiscus velle idē bis consequi. Et secundum hanc opinio. fuit aliquādo iudicatum in hoc magistratu, Quam tamen intellige vt procedat, nisi fraus interuenerit, nam eo casu posset fiscus, omisso precio, vel re acquisita, rem alienatam recuperare, iuxta ea quæ superius dicta sunt.

Item in fiscum transeunt secuta confiscatione omnes obligationes, Et hæc est communis omnium sententia, vt dicit Calcan. consi. 66. num. 4. in fi. Adde, quòd transit in fiscum non modo ciuilis obligatio, sed etiam naturalis, & ita cōmuniter tenetur, vt dicit Imola in l. si debitori, in fi. principii. ff. de fideiusso. Scias tamen quòd iura conditionalia non transeunt in fiscum, ita dicit gl. in l. nō ad ea, in verbo. Præsens. ff. de cond. & demonst. quam Doctores sequuntur, vt attestatur Quemada quæst. fiscali 10. Et quòd obligationes conditionales passiuæ non transeunt in fiscum, dicit esse communem opi. Ias. in l. si quis arbitratu, post nume. 29. ff. de verb. oblig. quem refert Bossius in titu. de bonorum public. nume. 14. Et ex hoc infertur, quòd si fuerint alicui legata alimēta & ille fuerit bannitus, & eius bona confiscata, tale legatum non transit in fiscū, neque etiam durante vita ipsius condemnati, Et ita refert iudicatum fuisse Bos. in dict. tit. de bonorum publica. num. 22. tale enim legatum dicitur conditionale, vt dixi supra lib. 3. §. Legatum, merito non transit in fiscum.

Vlterius quæro, nunquid in confiscatione veniant bona futura, idest acquisita post confiscationem? Respond. quòd nō, sed veniunt tantum ea, quæ delinquens habet tempore publicationis. Et est communis opinio. vt dicit Nellus de bannitis in prima parte secundi temporis, numero 18. quem refert pract. Conradi fo. 430. nume. 4. in fi. Curt. Sen. in dicto consi. 59. post num. 13. versic. consequenter, Ias. in l. si stipulatus fuerim. §. cum stipulamur, nu. 6. ff. de verb. oblig. Hanc etiam dicit esse communem regulam Boss. in d. ti. de bonorum public. post numero 80. In hoc Ducatu adest decretum confiscans omnia bona delinquētium ab ipso die commissi delicti, nihilominus seruatur, quòd etiam, ea, quæ acquirunt post delictum, vsque ad confiscationis sententiam quę à iudice profertur, veniunt etiam in ipsa cōfiscatione, Et ita absque controuersia seruari attestatur Boss. in loco præallegato, numero 80. in fi. In bonis autem quæsitis post confiscationem quomodocūque fiscus ea apprehenderit, vel habeat penes se illa retinet tanquam legitimus, & iustus occupator, ex quo sunt bona bāniti. Si vero reperiantur penes alium, credo quòd forte non posset fiscus ea petere, sed quòd deberent remanere prius occupāti, Et in hanc sententiam visus fuit inclina-

re magistratus in causa bonorum cuiusdam capitanei Amandi Theutonici, licet aliis etiam ex fundamentis motus fuerit, ad iudicandum contra fiscum.

Sæpe contingit, quod tempore cõfiscationis delata est hæreditas delinquẽti, nũquid secuta cõfiscatione ius adeũdi illam hæreditatem transit in fiscum? Respond. In hoc articulo variæ fuerunt scribẽtium opi. nam aliqui tenuerunt quòd sic, & dicit Ruin. cõsilio 23. numero 2. libro 5. ꝙ videtur esse communis opi. quòd deportatus intra annum à die delatæ hæreditatis illam trãsmitti in fiscum, secus autẽ si post annum fuisset deportatus. Multi vero tenuerunt contrarium, quòd scilicet illam non transmittat, Et hanc opi. dicit videri magis communem, saltem in bannito, qui possit retinere ius adeundi, Rui. in eod. consilio 73. numero 26. Tu vero dic, quòd Aut illud ius adeundi est tale, quod transit etiam in extraneos hæredes, & trãsit etiam in fiscum, Aut vero nõ trãsit ad extraneos hæredes, & neque etiam transit in fiscum, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Iason, in l. si quis mihi bona. §. seruus municipium, circa fi. ff. de acqui. hæred.

Videndum est etiam, nunquid facta bonorum cõfiscatione, reseruetur filiis aliqua portio bonorum? Respõd. Secũdum iura digestorum reseruabatur filiis dimidia pars bonorum, & hoc ex gratia, & clementia principis, vt dicit tex. in l. 1. in fi. & in l. fi. ff. de bo. dam. hodie tamen hoc in practica nõ seruatur, vt dicit Chass. super cõsue. Burg. fol. 89. nume. 16. nam vbi ex aliqua lege, vel statuto bonorum confiscatio imponitur, omnia bona confiscantur nulla portione liberis reseruata. Sed certe apud nos reseruatur filiis legitima, prout etiam esse de iure obseruandum, etiam ꝙ per statutum simpliciter, & absq; vlla reseruatione imponatur pœna confiscationis bonorum, consuluit, & ostendit esse magis communem opi. Roland. consil. 97. maxima post num. 29. li. 2. non tamen reseruatur dimidia, sed illa tantum pars quæ filiis regulariter debetur in bonis partis. Scias tamen quod in bonis matris, quando confiscantur per eius delictũ filii, nihil debent habere, vt est tex. in l. de bonis matris, C. de bon. proscrip. Et hanc conclusionem indistinctè approbant Doctores, vt dicit Augusti. ad Ang. de malef. in verbo, Et eius bona, sub nume. 28. An autem filius exhæredatus, vel ingressus religionem incapacẽ, vel filia exclusa a statuto faciant partem in computatione legitimæ, videnda sunt ea, quæ dixi supra libro 3. §. Legitima.

Sed hic quæro, nunquid sententia publicationis bonorũ trahatur ad bona sit extra territorium iudicis confiscantis? Respondeo quod sic, & est communis opi. legistarum, & cano. vt dicit Roma. singul. 272. licet magna, quem refert August. ad Angel. de malef. in verbo, Et eius bona, num. 7 in fi. relatus per practi. Conradi, fol 438 col. 1. Hanc etiam dicit esse communem sentẽtiam doctorum Arno. Epi. 75. meminimus, Bona autem ipsa applicantur domino, in cuius iurisdictionem, sita sunt, & est cõmunis opi. vt dicit Bru. consilio 31. feudali, numero 15. Et dicit Rolan. consi. 78. nu. 14. libro 2. ꝙ hæc cõclusio est magis cõmuniter recepta. Hoc tamen intellige vt procedat dummodo ille dominus habeat etiam ipse ius cõfiscationis bonorum, alias secus, Et hæc est cõmunis opinio legistarum, vt dicit Roma. in loco præallega. quem refert, & sequitur Afflic. decisio. 282. numero 16. Item intellige, vt procedat, modo confiscatio fiat secundum dispositionem iuris communis, alias enim si fieret ex statuto, vel lege speciali nõ extẽderetur ad bona sita extra territorium, in quo vigetur illa lex, vel statutum, etiam quòd esset idẽ dominus vtriusque territorii, & sic idem fiscus, Ita dicit Bar. in l. cunctos populos, in fine C. de summa Trinit. & est communis opi. vt attestatur Boss. in titul. de bonorum publicatione, numero 62. Illam etiã decisio. Bartol. dicit esse communiter approbatam Cephal. consilio 79. numero 15. libro primo. Sed certe quando huiusmodi territoria essent, sub eodem præside prouinciæ, indistinctè crederem, omnia bona fisco applicari, secus tamen si essent sub diuersis præsidibus, Et ita in hoc Ducatu vidi plerunque obseruari.

Intel-

Intellige etiam, vt procedat in bonis immobilibus, sed bona mobilia non circunscribuntur territorio, & ideo applicantur domino iudicis cõfiscãtis, & etiam si sint extra illius territorium, Ita tenuit Bal. in l. mercatores, numero 1. C. de commer. & mercat. Et licet idem Bal. in ca. 1. in princip. num. 6. de pace tenenda, tenuerit contrarium, tamen opi. Bald. in d. l. mercatores, est magis approbata, vt dicit Carauita super ritu 132. magnæ curiæ, nume. 3. & seq. quam tamen ego in practica nunquam vidi obseruari.

Sed quæro, an hoc casu creditores vni⁹ territorii, & dominii prorsus separati possint agere cõtra fiscum alterius territorii, cui bona ipsius delinquẽtis sunt confiscata? Respond. quod non, & fuit opi. Cyn. quam dicit esse communem Augusti. ad Angel. de malef. in verbo. Et eius bona, numero 9. alias de facili posset fieri fraus fisco, vt scilicet omnes creditores cõdemnati agerent cõtra bona sita in alio territorio condemnantis, omissis sitis in territorio, quod nullo modo est dicendum. Bene verum est, quòd si bona vnius territorii non sufficerent, eo casu ne creditoribus iura sua perirent, esset eis satisfaciendum ex sitis in alio territorio, Et ita pluries conclusum fuit, & seruatum in hoc magistratu. Et nota in hoc proposito, ꝙ in causis creditorum agentium contra fiscum, debet procedi summarie, & sine dilatione licet (vt dicit Salic. in l. si qs post num. 1. in fin. C. de bon. proscr.) iudices moderni studentes magis placere volũtati sapientium quam rationi iuris & æquitati seruent, contrarium, in animarum suarum detrimentum. Quod tamen dici non potest in hoc magistratu, cuius ego sum præses, in quo ex prærogatiua illa data in eius correctione, proceditur sola facti veritate inspecta, & causæ creditorum, fisci expediuntur cum summa æquitatis ratione, & maxima celeritate.

Sed an tenetur fiscus, ad quem perueniunt bona confiscata, satisfacere omnibus creditoribus condemnati? Respõd. ꝙ quando fiscus capit bona tanquam confiscata, tenetur ad onera legatorum & fideicommissorum, & creditoribus hæreditariis, quasi hæres, & habetur loco hæredis, secundum gl. in l. nõ intelligitur. §. cum ex causa, in verbo, Pertinet. ff. de iure fisci, Et est communis opi. vt dicit Crauetta cõsilio 265. num. 7. Et sic tenetur persoluere omnia debito cõdẽnati. Et hanc dicit esse communem opi. Alber. in l. actione §. publicat. ff. pro socio. Sed quando capit bona vt vacantia eo casu non tenetur ad legata, neque ad fideicõmissa. Et ista sententia est communiter recepta, vt attestatur Ripa, in l. ex facto §. ex facto, post nume. 6. ff. ad Trebel. Quando autem bona deferũtur ad fiscum ex successorio edicto scilicet deficientibus, aliis successoribus, iuxta ea quæ dixi supra li. 3. fuerunt opi. inter doctores, an eo casu teneatur fiscus ad onera legatorum & fideicõmissorum, nam Bald. in l. eam quam, numero 5. in fi. C. de fideicom. tenuit quòd sic, & dixit Salic. in l. vnica. §. penult. numero 39. C. de caducis tollen. quòd ita communiter tenetur. Contrariã autem sententiam quòd scilicet non teneatur, multi secuti sunt, Et hanc dicit communiter teneri, Claud. in l. recusare, §. si fisco, nume. 3. ff. ad Trebell. asserens, ꝙ Salic. in loco præallegato male dixit, & reuera credo hanc opi. esse magis communem, & in practica obseruari, & ideo ab ea nõ putarem in iudicando esset recedendum.

Vnum scias, quod in omnem casum, quando fiscus succedit alicui, siue tanquã in bonis vacãtibus, siue ex confiscatione, nunquã tenetur vltra vires hæreditarias, ẽt si non confecerit inuentariũ, Et est cõmunis opin. vt dicit Iaso. in l. scimus, in prin. numero 1. C. de iur. del. Apostil. ad Abb. in cap. 1. in fi. verbo, Hæreditarias. de solutio.

Vidi quandoque dubitari, an aliquo casu fiscus præferatur creditoribus delinquentis, Veritas est, quòd præfertur creditoribus delinquentis, ex delicto, etiam in pœnis pecuniariis, non tamen præfertur eius creditoribus ex contractu, Et est communis opi. vt attestatur Dida. li. 1. resol. ca. 16. post nu. 8. In Francia tamen seruatur, quod quando ex eodem delicto, & ex eadẽ sententia pars prætendens interesse, & fiscus pœnam, concurrunt, prefertur

pars

pars pro interesse, & emenda damni, vt attestatur Papo. lib. 24. titu. 16. Arresto primo, dicens ita fuisse iudicatum in parlamento Parisiensi.

Sed hic incidenter quæro, nunquid fiscus habeat bona delinquentis tacite obligata, vel hypothecata? Respon. Aliqui dicunt simpliciter quod non, & hāc dicit esse plurimorum sententiam Fulgo. cons. 179. nu. 3. Hanc etiam opi. dicit esse communem Salic. in d. l. si quis post, post nu. 6. C. de bon. proscrip. Bos. in tit. de bonorum publ. nume. 81. Tu vero dic, quod Aut loquimur ante delictū commissum & tunc certum est, quod non habet in eis, aliquam hypothecam, Et hæc est communis opin. vt dicit Butr. consilio 61. num. 3. Picus in repet. l. post contractum nu. 40. ff. de donatio. Aut loquimur post delictum commissum, antequam inchoatū sit iudicium criminale, & pariter dicē dum est q̄ nullam habet hypothecam. Et est communis opi. vt dicit Alexan. in l. rescriptum, in princip. nume. octauo. ff. de pac. Aut loquimur post sentētiam, & dic, quòd à die latæ sententię habet fiscus bona delinquentis hypothecata, Et est communis opin. vt dicit Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, Dictum Sempronium, sub nume. 11.

Quæstio. LXXIX.

SVMMARIVM.

De pœna confiscationis certæ partis bonorum, vel aliquarum rerum.

Stuprum committens punitur in dimidia parte bonorum, ver. Stuprum committens. *Remissiuè.*

Arma noua quæ quis vendiderit, aut emerit, fisco applicantur, versiculo, Arma noua.

Domus priuatorum in quibus fiunt sacra mysteria fisco applicantur, vers. Domus priuatorum.

Item domus ędificata iuxta aliam domum, nō dimisso spacio xv. pedum fisco applicatur, versi. Si quis ædificat.

Locus, in quo ædificatur sepulchrum in ciuitate fisco applicatur, versiculo Locus in quo.

Bona, pro quibus quis accommodat fidem defuncto de eis restituendis alicui incapaci, fisco applicantur, versiculo, Quando hæres.

Hærede non vindicante necem defuncti, hæreditas fisco applicatur, versiculo, Item quando.

Hæreditas per metum alicui relicta, fisco applicatur, versi. Si testator.

VISVM est de pœna cōfiscationis omnium bonorum, videamus nunc de iis casibus, in quibus non omniū bonorum, sed alicuius partis pœna imponitur. Scias autem, quod quandoque imponitur pœna certę partis bonorum, puta dimidiæ, aut tertiæ, aut alterius quotæ partis, quandoque neque omnia bona delinquentis, neq; certa eorum pars fisco applicatur, sed solummodo certa bona, nos vero hos omnes casus, simul prosequemur.

Stuprum committens condemnatur, in dimidia parte bonorum, Dixi supra, hoc eodem libro, §. Stuprum, versiculo. Sed quæro.

Arma noua, quæ quis fecerit, vendiderit, aut emerit, fisco applicantur, vt in auctor. de armis. Scias tamen, quod illa constitutio non seruatur de consuetudine, vt attestatur Bart. in l. 1. num. 1. ff. ad legem Iul. de vi pub. quem refert Stracca de mercator. fol. 114. nume. 10. Alber. in ead. l. 1. nume. 3. in fi. Alcia. in l. armorum, ff. de verb. sign. Calic. in Margarita fisci, fol. 64. versi. 337. casus. Sed quælibet ciuitas, vel prouincia habet in hoc sua specialia statuta, vel consuetudines, de quibus dixi infra q. 82. statut. 6.

Domus priuatorum, in quibus fiunt sacra mysteria, fisco applicātur, vt est tex. in §. sciant, in auct. vt in priuatis domibus, colla. quinta, intellige sine licentia episcopi vel eius vicarii, & ita seruatur per vniuersum orbem, vt dicit Calic. in Marg. fisci, fol. 41. versi. 82. casus.

Si quis ædificat domum, iuxta aliam domum

domum publicam, vel priuatam, non dimisso spacio 15. pedum, domus fisco applicatur. l. pen. C. de ędif. prin. Scias tamē quod illa lex non seruatur, vt dicit gl. fin. ibi refert Calic. in Marga. fisci, fo. 50. versi. 200. casus.

Locus in quo quis sepulchrum in ciuitate ędificat, confiscatur. l. prætor ait. §. Diuus. ff. de sepul. viol. Scias tamē, quod istud de consuetudine non seruatur, vt dicit Calic. in Marga. fisci. fol. 66. vers. 356. casus. Fiunt enim quotidie non modo in ciuitatibus, sed etiam in cæmeteriis ecclesiarum, imò in ipsis etiam ecclesiis sepulchra priuatorum, & ꝙ hodie permittatur etiam in corpore ipsius ecclesiæ mortuos sepeliri, attestatur Remigius de immuni. eccl. si. fo. 8. num. 4. Ita etiam hodie seruari dicit Summa Angelica in verbo, Immunitas, q. 6. quem refert Remig. in loco pręallegato, folio 44. in fi. & est omnibus notissimum.

Quando hæres tacite accommodat fidem defuncto, de restituenda hæreditate, alicui incapaci, puta filio spurio, aufertur tanquam ab indigno, & applicatur fisco, l. eum qui. ff. de his quib. vt indi. vt in casu in quo consuluit Bologn. cōs. 24. Scias tamen ꝙ ille, qui fuit institus hæres à patre filii spurii, potest talem hæreditatē, sibi obuentam, ipsi spurio testatoris in testamento relinquere, neque id præsumetur factum in fraudem, vt dixi supra lib. 3. §. Testamentum. q. 31. versi. Sed pone, Si tamē probari posset, ꝙ ille defuncto fidem accōmodasset, tunc fiscus, posset auferre, vt in casu in quo consuluit, Soc. cōsi. 84. lib. 4.

Item quando hæres non vindicauit necem defuncti, priusquam adiret hæreditatem, fiscus illam ab eo aufert, tāquam ab indigno. l. hæredē. ff. de his quibus vt indig. l. 1. C. eo. titu. Scias tamen, ꝙ de consuetudine illa pœna nō seruatur, sed prorsus abiit in desuetudinē, & recessit ab aula, vt attestatur Foller. in prac. crim. cano. fol. 45. nu. 32. & seq. Imo quotidie hæredes remittunt occisoribus defuncti, & cū eis pacem faciūt, esset enim ista lex nutritiua peccati, si per eum impediretur pax, & concordia, & iniuriarum remissio.

Si testator ductus fuerit metu, vt aliquē institueret, hæreditas ab eo aufertur, & fisco applicatur, vt traditur in l. fi. ff. si quis aliquem testari prohibi. & est cōmunis opi. vt attestatur Boss. in ti. de his qui prohibent aliquem testari, nume. 4. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando talis institutus erat defuncto proximior in gradu, & sic successurus ab intestato. Cæterū si adesset alius proximior, vel etiam in pari gradum cum instituto, eo casu hæreditas non applicatur fisco, sed ad istum proximiorem, vel æqualem in gradu deuoluitur. Et ita tenet doctores, vt attestat Chass. super consue. Burg. folio 89. versicu. 27. casus est. Qua autem pœna sit puniendus compellens aliquem testari. dixi inf. quæstio. 83. versicu. Compellens aliquem.

Quæstio. LXXX.

SVMMARIVM.

De pœnis pecuniariis.

Casus, in quibus pœna pecuniaria est a iure imposita, qui sint, ibid. Remissiuè.

Bladum emens causa reuendendi punitur in viginti aureis, versi. Bladum emens.

Miles aliquid accipiens ab hospite, in cuius domo hospitatur, punitur in decem libris, auri, versiculo, Miles mercator.

Dos mulieris contrahentis matrimonium scienter in casu prohibito, fisco applicatur, ver. Dos mulieris.

Prælato an possint interponere clericis pœnas pecuniarias, versic. In hac autem.

Seruus an possit condemnari in pœnam pecuniariam ver. Item quæro.

Condemnatus an teneatur pœnam fisco persoluere in foro conscientiæ, versiculo. Sed hic incidenter.

QVANDOQVE etiā non certa aliqua bona fisco applicantur, sed delinquenti certa pœna pecuniaria imponitur, vt in casibus quos enumerat Calic. in Mar. fisc. vbi supra, & Fab. in pract. arb. fo. 419. & aliis seq.

Bladum

Bladum emens causa reuendẽdi, vt penuria, sequatur, punitur in viginti aureis, l. 2. ff. ad leg. Iul. de anno. Sed certè hodie hoc non seruatur, imò illud communiter fit, maxime in Burgundia, vt dicit Chass. in loco præallegato, folio 91. versiculo 51. est casus.

Miles, metator, vel mensor, qui aliquid accipit ab hospite, in cuius domo hospitatur, punitur in decem libris auri, vt est text. in l. deuotum, C. de metat. & epide. lib. 12. Sed hoc male obseruatur, vt dicit Bolenc. in repet. l. capitalium §. famosis, post nume. 89. ff. de pœnis, Et dicit Lucas de Penna in d. l. deuotum, in primis verbis, quòd illa lex pulchra & bona est, sed ob neglectum iustitiæ, peccata prouincialium, & nequitiam militum male seruatur. Dicit etiam idem Lucas de Penna in l. hoc prospectum, eo. ti. de metat. vbi iubetur militibus, vt in hospitiis non horribiles, nec superbi, sed humiles manere debeant, quòd illam legẽ maximè Theutonici, & Neapolitani, qui arrogãtiam imitantur eorum, pessime seruant, Et quod non modo à dominis ædium balnea postulãt, contra expressam dispositionem illius legis, sed etiam luminaria, confectiones, & quæcunque vtilia, nedum postulãt, quin etiam rapiunt, & extorquent, quòd bene nouit infelix Lombardia iã tot annis militum hospitationibus, & extorsionibus exposita.

Dos mulieris scientis factum, ex quo nascitur impedimentum matrimonii, & tamen contrahentis matrimonium in casu a iure prohibito, licet errauerit in iure, si matrimoniũ fuerit carnali copula consumatum applicatur fisco, Et ita tenet gl. in l. fi. in verbo, Nupt. ff. de constit. sine causa, & est cõmunis opi. vt dicit Abb. in capitu. & necesse, nume. 7. de donatio. inter virum, & vxorem, prout illum refert Bello. consil. 84. num. 3.

In hac autem materia pœnarum pecuniariarum quæro, nunquid prælatus possit imponere clericus pœnas pecuniarias pro delicto? Respon. quòd sic, Et est communis conclusio, vt dicit Abb. in capi. vt clericorum, nume. 10. de vita, & honestate cleric. nam hodie episcopi de generali consuetudine habẽt fiscum, vt dicit Frã. de Pauinis, quẽ refert Diaz in pract. cri. cano. capitu. 134. numero 2. Hanc etiam opi. dicit esse veriorem, & consuetudine roboratam Diaz in d. pract. capit. 124. in fi. Hãc etiam opi. esse vsu comprobatam attestatur Felyn. in capi. irrefragabili. §. 1. nu. 11. in fi. de off. ord. Et ideo quamuis episcopi de iure deberent pœnas pecuniarias applicare cameræ Romanæ, non suæ, ipsi tamen de consuetudine contrarium seruant, vt dicit Bald. in auth. Bona damnatorum, nu. 2. C. de bon. proscrip. quem refert Aña. in capi. excommunicamus, in princ. num. 9. de hæret. & Ang. de malefi. in verbo. Et eius bona, num. 30. & Barba. cõs. 22. num. 12. lib. 3. & Marcus decisio. 339. n. 12. & Gomez. Arrias super lege septima Tauri numero 75. Et dicit Foller. in pract. crim. canon. fol. 68. numero 14. quòd hanc opi. tenent omnes. Hanc etiã opi. dicit esse communem Dida. libro 2. resolutionum, cap. 9. num. 11. vbi subdit quòd licet hæc sit communis opi. tamen id non est temere permittẽdum ad explẽdam auaritiam episcopum, sed vt ea, quæ eorũ fisco fuerint delata, in vsus pios erogentur, quod tamen (ni fallor) in paucis locis seruatur.

Item quæro, nunquid seruus possit in pœnam pecuniariam condemnari? Respond. Gloss. in l. hos accusare. §. omnib. in verbo, Quia ea lege. ff. de accus. tenuit quòd non & hæc opin. vsque ad tempora Bart. fuit communiter approbata absque vlla limitatione, vt dicit Salycet. in l. secunda, numero quarto. C. de accusatio. Bartol. autem in dicto §. omnibus. numero quinto, tenuit contrarium, scilicet quòd imò potest seruus in pœnam pecuniariam condemnari, Sed certe magis communis opin. est contra Bart. vt dicit Gregorius Lopes in l. 10. in litera I. quẽ refert, & sequitur Plaza lib. 1. delictorum, nume. 18. in fi.

Sed hic incidenter quæro, nunquid cõmittens delictũ, pro quo à lege sit imposita aliqua pęna pecuniaria, vel soluenda fisco, vel danda parti, teneatur in foro conscientiæ illam persoluere? Respond. quòd non, Ita tenuit gloss. in cap. fraternitas

nitas, in gl. fi. 12. quæst. secunda quam dicit esse communiter approbatam Menchiaca in prima parte de testam. §. 10. numero 662. Hanc etiam dicit esse communem opi. Berous in cap. 1. nu. 232. & seq. de consti. & in cap. dilecti filii, nu. 61. de arb itr. & in ca. quoniam contra, numero 226. de probatio. Gomez in §. ex maleficiis, numero 14. institu. de actio. Didac. super quarto decre. fol. 94. col. 2. subdens, quòd neq; etiam Theologi dissentiūt ab hac communi sententia canonistarum, Bene tenetur in foro conscientię emendate, seu resarcire damnum ex eo delicto parti illatum iuxta ea, quæ dixi supra quæst. 62. versicu. Vnum autem. Faciant quæ dixi supra hoc eo. lib. Furtum, versicu. Est igitur. Nec dicatur, quòd delinquens videatur delinquendo consentire pęnæ, quę à lege pro ipso delicto imponitur, quia illud est contra communem opi. Doctorū, vt attestatur Arrius Pinellus in auth. nisi tricennalis, numero 32. C. de bon. mater. Menchiaca in loco præallegato, post numero 665. Et quòd delinquens, non accusatus neque condemnatus, etiam si ipso iure per legem, vel statutū eius bona per illud delictum fisco applicentur, non teneatur in foro conscientiæ bona sua fisco deferre, dicit esse communem opin. & ferè ab omnibus approbatam Simancas de hæreti. cap. 9 numero 27. & aliis seq. præcipuè numero 82. Et licèt aliqui dixerint hoc locum non habere, quando delictum esse notorium, tamen illud dictum communiter non tenetur, vt dicit Summa Siuestrina in verbo, Pœna, quæst. 25. nume. primo. Et ab hac cōclusione non recedas in iudicando.

Quæstio. LXXXI.

SVMMARIVM.

De pœna talionis.

Et quid si accusator sit persona honestior, quam reus, versi. Sed pone.

Et an hæc pœna talionis hodie sit sublata, versi. Sed quæro.

NON est etiam omittenda pœna talionis, à iure communi introducta aduersus accusatores, qui calumniantur, & in probatione deficiunt, quæ quidem est similitudo supplicii, quòd inferendum esset reo, si de crimine ipso cōuictus fuisset.

Sed pone, quòd accusator sit ꝑsona honestior quam reus, ita quòd pro eodem crimine esset mitius puniendus, prout videmus in pœna legis Corneliæ de sicariis, & aliis à iure Digestorum impositis, in quibus honestiores mitius, quàm humiliores puniuntur, nunquid accusator, qui est calūniatus, erit puniendus pœna, quæ pro crimine deberet imponi ipsi reo, an autem illa, quæ esset imponenda ipsi accusatori? Respond. quòd debet puniri ea pœna, quæ imponenda fuisset reo, & fuit opin. Guliel. de Cun. quæ communiter ab omnibus approbatur, vt dicit Alber. in l. athletas. §. calumniator, nume. 4. ff. de his qui not. inf.

Sed quæro, nunquid hæc pœna talionis hodie sit sublata? Respond. Afflict. li. 1. constitutionum, rub. 23. post nume. 9. dicit quòd hæc pęna hodie non est sublata, & allegat l. fi. C. de accusa. iuncta l. qui non, C. de calumniato. sed dicit sublatam esse tantummodo solemnitatem subscriptionis, Breuiter si loquamur de iure, Afflict. verum dicit, quia etiam secundum iura nouissima talis pœna imponitur accusatori calūnianti, sed si loquamur de consuetudine, vtique pœna talionis est sublata hodie, & pœnitus recessit ab aula, Ita attestantur multi ex his, qui dicūt solemnitatem subscriptionis sublatam esse à consuetudine, præsertim Ioann. Andr. Barto. Salic. Felyn. Aret. quos omnes citaui supra quæstio. 12. versi. Cæterum, quos etiam refert, & sequitur Afflic. lib. 1. constitutionum, rubr. 12. numero decimosexto. & rubri. quinquagesimaprima. §. præsenti. in princi. & lib. 2. rubri. 13. numero 7. Idem attestatur Albert. in l. cum quem temere, in principio, nume. 3. in fi. ff. de iudi. & in l. seruum. §. publicè, post num. 23. ff. de procurat. Salic. in l. qui crimen, num. 4. C. qui accus. non poss. & in l. non ideo minus, nu. 3. C. de accus. Card. Alex. in

in cap. de accusatio. colum. quarta in fin. secunda quæstio. octaua. Mantua centuria prima, nume. 11. Blanc. in pract. crim. fol. 15. post num. 14. Carauita super ritu magnæ curiæ 199. numero 2. Simancas de hæret. capit. 62. numero 35. Apostill. ad Bellamer. decis. 79. Villalpand. in rep. in l. 22. cap. 21. post numero 3. Et in specie illam non practicari in Gallia attestatur Papo libro 24. titulo primo, Arresto tertio. Ratio autem, quare consuetudo cassauit hãc pœnam, illa fuit, quia propter rigorem huiusmodi pœnæ, multi se retrahebant ab accusando, atque ita delicta remanebant impunita, pauci enim reperiebantur, qui cum tãto capitis sui periculo vellent accusationes criminales proponere, Et ideo consuetudo (reiectis his pœnis, & difficultatibus) admisit quoscunque ad querelandum absque alia inscriptione, Ita dicit Gand. de malefic. in rubr. qualiter fiat accusatio, post numero 6. Scias tamen, quòd licet sit sublata pœna talionis si aliquis faceret capi aliquem, qui esset innocens, & appareret, quòd id per calumniam fecisse, vt illum decapitari faceret, forte ipse non euitaret similem pœnam, Et refert Bald. in l. 2. numero 4. C. de his qui latrones, quòd propter hoc decapitatus quidam Perusii. Et semel vidi in facti contingentia, quòd quædam Angelina Corbeta, quæ accusauerat quosdam de Burris, quòd illam per vim, & præpostera venere cognouissent, & deinde fassa fuerat querelam esse falsam, vix euasisset pœnam vltimi supplicii, nisi fuisset prægnans, sed hac re attenta, fuit tantummodo condemnata ad catenam infamem, 26. Augusti 1558. A. C. Et alias etiam quidam Christophorus Adornus propter falsam notificationem fuit per triennium ad triremes condemnatus, 13. Septembris 1560. A. C.

Quæstio. LXVI.

SVMMARIVM.

De pœnis statutariis.

STATVTVM PRIMVM.

QVOD *villa teneatur pro damnis datis in eius territorio.*

An stante hoc statuto possit damnum probari per iuramentum ipsius damnum passi, versi. Quæro nunquid.

Et quid si damnum sit datum in confinibus duarum villarum, quæ villa teneatur, versic. Sed quid si damnum.

Et an teneatur contribuere absentes tempore maleficii, versiculo, Item quæro.

STATVTVM II.

Quod bannitus possit impune offendi, Remissiuè.

Quòd nemo det auxilium bannito.

Aduocatus, et procurator intercedẽtes pro bannito, an incidant in pœnam huius statuti, versi Quæro nunquid.

Statutum puniens loquentem cum bannito, an habeat locum in ei scribente, versiculo, Quæro si statutum.

Vxor an teneatur alere virum bannitum, ver. Item quæro.

STATVTVM III.

Statutum prohibens matrimonium contrahi inter aliquas personas, an valeat, versicu. Statutum prohibens.

Et quid si prohibeat contrahi matrimonium cum forense, versiculo, Hinc infertur.

Et an valeat statutum prohibens filiam contrahere matrimonium sine consensu patris, versi. Sed nunquid.

Et an valeat statutum prohibens sororum nubere sine consensu fratris, versiculo, Item quæro.

Et an valeat statutum priuans filiam dote, si nubat indigno sine consensu patris, ver. Sed quæro.

STATVTVM IIII.

Ingrediens possessionem alterius ex decreto, iudicis inualido, an incidat in pœnam statuti de turbata possessione, versiculo, Quæro nunquid.

STATVTVM V.

Statutum prohibens reum immobilem alienari in forensem sub pena, an valeat, versicu. Statutum prohibens.

Et an liget clericos, versi. Sed quæro.

Et an stante hoc statuto censeatur etiam prohibita hæredis institutio, versiculo. Quæro nunquid.

Et an locatio, versi. Sed nunquid.

Et an si forensi legata sit res immobilis, teneatur hæres præstare legatario æstimationem, vers. Sed pone.

Et an censeatur prohibita præscriptio, ver. Item quæro.

Et an ex alienatione facta contra dispositionem huius statuti, transferatur dominium, vel possessio in forensem, versiculo, Sed quid si non obstante.

Et an cedens forensi actionem ad rem immobilem, incidat in pœnam huius statuti, versi. Quæro etiam.

Et an hoc statutum habeat locum in alienatione necessaria, versiculo, Sciendum est.

STATVTVM VI.

Statutum puniens inuentum cum armis, an comprehendat etiam eum, qui non fuit captus cum illis, versicu. Quæro stat statutum.

Et quid si puniat deprehensum, versiculo, Sed quid si statutum.

Appellatione armorum an veniant arma defensiua, versi. Quæro nunquid,

Et an fustes & lapides, & cultelli parui, vers. Et scias.

Si statutum prohibeat arma deferri post sonum campanæ non punitur illa deferens in diebus sanctis, in quibus non pulsantur campanæ, versi. Pone, in statutis.

Deferens arma prohibita ad vsum itineris, non est puniendus, versi. Item quæro.

Habens domi arma prohibita, non punitur, versic. Quæro etiam.

Clerici deferentes arma prohibita, an possint à iudice laico puniri, versiculo, Vlterius quæro. *Remissiuè.*

Portans arma prohibita, debet ea perdere, versic. Scias autem.

STATVTVM VII.

Statutum prohibens exportari blada extra dominium an valeat, versicu. Statutum, quòd blada.

Et an liget forenses, versiculo, Quæro nunquid.

Et an liget portantem per transitum, versi. Item quæro.

Et an liget exportantem pro vsu suo, versi. Vlterius quæro.

Et, quid si mutato deinde proposito, illud vendat, versi. Sed pone.

Et an tale statutum liget exportantem farinam, versi. Præterea quæro.

Et an comprehendat eum, qui non fuit deprehensum, vers. Sed hic quæro.

Et quid si deprehensus sit prius, quàm exportet sed in itinere, versiculo, Pone, quòd ille.

Et an exportans merces licitas cum illicitis, perdat etiam licitas, versiculo, Vltimo quæro.

STATVTVM VIII.

Statutum iubens pro aliquo delicto bona alicuius deuastari, an valeat, versiculo, Plerunque.

Et quid si delinquens habeat plures domos in communi cum alijs, versiculo, Sed quæro.

Et quid si habet ipse partem inferiorem domus & alius superiorem, versicu. Sed quid si delinquens.

Et quid si vxor pro dote sua se opponat deuastationi, versi. Sed pone.

STATVTVM IX.

Statutum duplicans pœnam pro maleficiis, an habeat locum in blasphemia, versiculo, Quæro nunquid. *Remissiuè.*

Statutum duplicans pœnam percutienti in domo potestatis, an habeat locum in percutiente in confinibus ipsius domus, versic. Hoc statutum.

Nox quomodo intelligatur, in statutis duplicantibus pœnam, in maleficiis commissis de nocte, vers. Quæro quomodo.

*Si adsint duo statuta duplicantia pœnam quo*modo

modo sit facienda duplicatio, versiculo, Pone si stat statutum.

Statutum minuens pœnam confitenti delictum, an habeat locum in eo, qui prius negauit, versiculo, Stante statuto.

STATVTVM X.

Statutum puniens facientem insultum ad domum, an habeat locum in faciente insultum ad porticum domum, ver. Statutum puniens.

STATVTVM XI.

Si statutum puniat percutientem in centum, an si quis plures percussiones inferat, si pluribus pœnis puniendus, ver. Si statutum. *Remissiuè.*

Et quid si eodē ictu plura vulnera inferat cum bibente, ver. Sed quid si eodem. *Remissiuè.*

STATVTVM XII.

Statutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, an valeat, ver. Quæro nun quid. *Remissiuè.*

Statutum, quod quis pro homicidio decapitetur, intelligitur de homicidio doloso, vers. Statutum quod. *Remissiuè.*

STATVTVM XIII.

Stante statuto, quod pro tertio furto quis suspendatur, an computāda sint furta commissa extra territorium, & ea, pro quibus furiam fuerat punitus, versic. Stante statuto. *Remissiuè.*

STATVTVM VLTIMVM.

De statutis pœnalibus in genere. *Remissiuè.*

VISVM est de pœnis, a iure communi impositis, nunc de pœnis statutariis, aliqua subiiciamus.

STATVTVM PRIMVM.

Circa damna data.

QVòd villa teneatur pro damnis dati in eius territorio, In hoc proposito solet quandoque allegari decis. Ang. in §. quoniam vero, num. 3. in auct. vt nulli iudicium, collat. nona, vbi dicit, quòd si in aliqua villa, vel plebe datur aliquod damnum, per aliquem, illa non tenetur emēdare damnum, nec debet grauari pro delicto alterius, & subdit, quod ita seruatur de cōsuetudine, quando scitur quis damnum dederit, & est soluendo, Sed quando ignoratur quis dederit damnum, vel scitur, sed non est soluendo, & vlla potuit ipsum prohibere, & non prohibuit, tunc villa bene tenetur, & ꝙ ita per Tusciam seruatur, Et illud dictum Ang. refert Calcan consi. 63 post num. 4. versi. & eodem modo, & Roland. de Curte in eod. volum. consil. 64. ꝙ est subscriptio præcedentis consilii in vltimis verbis, & Barb. in eo. volum. consi. 66. quod est contra consilia præcedentia. Ego tamen puto illam decisio. Ang. intelligendam esse iuxta ea quæ dicunt Calcan. & Roland. in consilio præallegatis, declarantes illam procedere, secundum dispositionem iuris communis, sed quod vbi extat statutum, illud seruandum est.

Quæro, nunquid stante hoc statuto, poterit damnum probari per iuramentum ipsius damnum passi? Respond. quod non, & est communis opinio. vt ait Dec. consil. 410. post nume. 13. versic. 4. princ. Ias. in l. si quando, nu. 37. & sequen. C. vnde vi, quem refert Grammat. super constit. Regni. fol. 22. col. 4. num. 16. & ibid. numero 39. in fin. Affl. super 1. parte constitutionum Regni, rubr. 27. post nu. 54. vers. in ead. ibi formo hic, Bertrand. consilio 298. in fin. libro octauo. Quinimo licet statutum disponat, standum esse dicto, siue iuramento damnum passi, poterit nihilominus contra tale dictum, seu iuramentum probari, Ita colligi videtur, ex dictis Innocen. in cap. fin. num. 4. & 5. quod metus causa, & est communis opinio, vt dicit Augustinus ad Angelus de

malef. in verbo, Nec non, & ad denunciationem, num. 16.

Sed quid si damnum datum sit in confinibus duarum villarum? Respond. quod vtraque tenetur, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Albert. in secunda parte statutorum, quæstio. 75. Item quæro statuto, quem refert Afflict. in loco præ allegato, numero 16. Vnica tamen solutio sufficiet.

Item quæro, nunquid absentes tempore maleficii teneatur? Respondeo, quod sic, Et ita de facto seruatur, vt dicit Alber. in secunda parte statutorum, quæstio. 83. Item videtur. Certa in hac materia damni dat vide supra libro primo, quia reuera hæc non est proprie materia criminalis.

STATVTVM II.
Circa bannitos.

Statutum, quod bannitus possit impune offendi, De hoc statuto late dixi supra hoc eo. lib. §. Homicidium, versicu. Pleiunque etiam, & aliis seq.

Statutum, quod nemo det auxilium bannito.

Quæro nunquid aduocati, & procuratores patrocinantes bannito, dicantur ei præstare auxilium, & fauorem, & incidant in pœnam statuti? Respond. quòd non, & est communis opi. vt attestatur Taeg. in pract. crim. cap. 12. nume. 25. Videntur enim præstare auxilium iuris ministerio, merito puniri non debent. Quid autem in hæreticis, an liceat pro eis aduocare, & patrocinari, dixi supra hoc eod. lib. §. Hæresis, versi. Vlterius.

Quæro, si statutum prohibeat, quòd nemo loquatur cum bannito, sub aliqua pœna, nunquid scribens literas bannito, incidat in pœnam ipsius statuti? Respon. quòd non, & est communis opin. vt dicit Alciat. in l. 1. in principio, numero 20. ff. de verb. oblig.

Item quæro, nunquid vxor teneatur, alere virum suum bannitum, ex fructibus suæ dotis? Respond. quòd sic. Sed quid si fructus dotis non sufficiant, nunquid tenebitur illum alere ex bonis suis parafrenalibus? Respond. Glos. in l. in si stipulata, in fin. in verbo, Contra sexus naturam, ff. de donat. inter virum, & vxorem, dixi quòd non tenetur vxor alere virum, ex bonis proprii. Sed certe illa gloss. communiter reprobatur, vt dicit Gigas, de crimi. læsæ Maiest. fol. 138. quæstio. 21. numero 4.

STATVTVM III.
circa matrimonia.

Statutum prohibens matrimonium contrahi non valet, Et ita tenent omnes, vt dicit Alexand. consilio 97. post num. 2. versic. & quamuis, libro 1. Et quod talia statuta non procedant de iure canonico, dicit esse communem opin. Cur. Sen. consilio 27. num. 3. & seq. quem refert Cotta in memoral. versic. statuto Mediolani, & Laudæ circa fin.

Hinc infertur, quòd statutum prohibens matrimonium contrahi, cum forense, & contrahenti pœnam imponens, non valet, neque quo ad prohibitionem matrimonii, neque quo ad pœnam, Et est communis opin. vt attestatur Curt. Sen. in consil. præallegato, post num 3. quem refert Cotta, in loco præallegato, circa principium.

Sed nunquid valet statutum laicorum, disponens, quod filii non possint cõtrahere matrimonium sine consensu patris? Respond. In hoc articulo fuerunt varie scribentium opi. Nam Barto. in l. adiicimus, C. de murileg. lib. 11. tenuit, quòd sic, Et dicit Paris. consi. 29. nume. 42. li. 3. quòd communiter concluditur, quòd quãdo lex ciuilis imponit pœnam contrahenti matrimonium, & hoc in fauorem alterius, ex eo quia ille tertius ex tali matrimonio læditur, talis pœna, de iure ciuili apposita subsistit, neque per ius canonicum dicitur sublata, vel correcta, licet ius canonicum conualidet ipsum matrimonium, addens, ꝙ licet statuta laicorum non possint imponere pœnam contrahenti matrimonium circa substãtiam ipsius matrimonii, scilicet vt matrimoniũ ipsum non valeat, secundum magis communem opi. de qua attestatur Card. Alex. in cap. 1. de sponsal.

possunt

Possunt tamen disponere super dependentibus à matrimonio, puta super dote, Et ita seruari attestatur Ant. de Butr. in d. ca. 1. quem refert Præpo. ibi, Contrariam, autē sententiā, ꝙ scilicet tale statutum non valeat, tenuit Io. And. in c. statutum, el 1. de hære. in 6. & dicit Brunell. de spon. conclusione 19. num. 4. & 5. ꝙ illum sequuntur communiter Doct. Hanc etiam opin. dicit esse communem Alex. in d. consilio 97. in fi. lib. 1. & consi. 1. nu. 21. lib. 3. Fely. in d. c. 1. nu. 13. de spons. & in c. ecclesia S. Mariæ. post nu. 59. versi. Sed contra, de consti. Cur. Sen. in d. cōsi. 27. in 1. dubio, Deci. in d. c. Ecclesia S. Mariæ, num. 36. & in l. nuptias, num. 8. ff. de reg. iur. & consi. 231. nu. 2. & in specie dicit Deci. in d. l. nuptias, num. 13. in fi, quòd communiter tenetur contra Ba. in d. l. adiicimus. Ego credo hāc opi. de iure esse veriorem, & magis communem, sed vbi de consuetudine obseruaretur opi. Bar. crederem ab ea non esse in iudicando recedendum, non quidem circa prohibitionē matrimonii sed bene circa pœnam priuationis dotis, & alias ab ipso statuto impositas.

Item quæro, nunquid valeat statutum prohibens sororem nubere sine consensu fratris? Respon. quòd non, & est communis opin. vt dicit Alex. in d. consi. 97. post nume. 5.

Sed quæro, nunquid valeant statuta laicorum priuantia filiam dote, casu quo nubat indigno sine consensu patris? Respon. quòd alia statuta valent, & sunt firmissima, neque de iure canonico reperiuntur correcta, Et ita seruari in practica attestatur Card. Alex. in d. c. 1. col. 4. de sponsal. quem refert Paris consil. 29. nume. 34. libro tertio.

STATVTVM IIII.

De turbata possessione.

Quæro nunquid ingrediens possessionem alterius ex decreto iudicis inualido, incidat in pœnam huius statuti? Resp. ꝙ sic, Ita dixit Barto. in l. iuste possidet, nu. 4. ff. de acqui. posse. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Crauetta consilio 248. colum. fi. versicu. Non obs. aliud dubium. Ita etiam communiter teneri attestatur Claud. in d. l. iuste possidet, num. decimoquinto.

STATVTVM V.

Circa alienationes.

Statutum prohibens rem immobilem alienari in forensem sub pœna, valet, Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alber. in 2. parte statutorum. q. 2. nu. 10 Hanc etiam dicit esse communē Barb. in rub. de reb. eccl. non alie. Cur. Sen consi. 27. num. 8 Ias. in l. filiusfami. §. Diui, in secunda lectu. nu. 106. ff. de leg. 1. Ripa in eo. §. Diui, nu. 74.

Sed quæro, nunquid tale statutum liget clericos, vel ecclesiasticas personas? Respon. quòd non ligat clericos, neque ecclesias, & quatenus resultat in eorum præiudicium, Et nihil valet, ita dicunt communiter scribentes ferè omnes, vt dicit Barb. consil. 47. nu. 9. lib. 3. & est cōmunis opi. vt dicit Feli. in c. ecclesia S. Mariæ, nu. 89. de constit. Ias. in d. § Diui, in 1. lectu. num. 71. & in secunda nume. 100. Ripa in d. §. Diui, nu 81. Soci. Iun. consil 76. num. 30. lib. 3. Plottus, inter consilia criminalia diuersorum consil. 108. nu. 12. lib. 1. Quod quidem multo magis procederet, vbi statutum prohiberet specialiter in ecclesias, vel ecclesiasticas personas alienari, nam eo casu diceretur expresse contra libertatē ecclesiasticam, & ideo nihil prorsus valeret, Et ita tenent omnes Doctores in hac materia loquentes vt dicit Chassa. super consue. Burg. fol. 314. nu. 51.

Quæro, nunquid stante hoc statuto, cēseatur etiam prohibita hæredis institutio? Respon. Gloss. in l. prima, in verbo, Loca sui. C. non lice. hab. lib. 11. tenuit, ꝙ non. Sed certè illa gl. communiter reprobatur, vt dicit Ludouicus de Interamne, in l. peto. § fratre. ff. de lega. secundo, quē refert Fabian. de emptio. & vendit. in vlti. quæstionis principalis, numero vigesimoseptimo.

Sed nunquid stante hoc statuto, censebitur prohibita locatio in forensem? Respon. quod non, si est ad modicum tempus, sed locatio ad longum tempus vtique cēsebitur prohibita, & est communis opinio. vt dicit Plottus in dicto consilio 108. numero 59. Talis enim locatio transfert vtile dominium in conductorem, vt dixi sup. lib. 4. §. locatio.

Sed pone, quòd testator legauerit forensi aliquam rem immobilem, nunquid tenebitur hæres præstare legatario æstimationem? Respondeo quòd sic, & est communis opinio. vt dicit Alexan. in l. apud Iulianum, §. constat, numero decimoquarto, ff. de lega. primo, Iason in d. §. constat, num. 34. Cur. Sen. in d. consi. 27. post numerum 6.

Item quæro, nunquid tale statutū prohibens alienationem, censeatur etiam prohibuisse præscriptionem? Respond. quòd sic, Ita tenet Bar. in l. vbi lex, num. 1. ff. de vsucap. & est communis opinio. vt dicit Alexand. consil. 1. nume. 23. lib. 4. quem refert Plot. in repetitio. l. si quando, numero 266.

Sed quid, si non obstante statuto facta sit alienatio, nunquid ex ipso cōtractu cēsebitur translatum dominiū in acquirentem? Respon. quod non, nam tale statutū impedit dominii translationem, Et ita dicunt omnes Doctores, vt ait Land. in l. si ita Claud. in l. si ita quis, §. ea lege, post nume. 17. versic. item prædicta, ff. de verbo. obl. Bene non obstante statuto transfertur possessio in acquirentem, Et ita volunt cōmuniter Doct. vt attestatur Claud. in d. §. ea lege, in vltimis verbis.

Quæro etiam, pone quod statutum prohibeat, quòd aliquis non alienet rem immobilem in forensem, neq; alienanti consentiat sub pœna, modo aliquis credit forensi actionem ad rem immobilem quæ (vt scis) computatur inter immobilia, vt dixi supra libro 7. §. Mobilia, & ego illi præsto consensum, nunquid ex eo consensu dicat incidisse in pœnam statuti? Respon. ꝙ non, Ita determinat Bar. in l. Gallus, §. vidēdum, nu. 10. ff. de lib. & posth. quem sequuntur communiter Doctor. vt dicit Claud. in d. §. videndum, nume. 10.

Sciēdum est, quòd hoc statutum habet locum solummodo in alienatione voluntaria, non autem in necessaria, Et ita tenent communiter Doctores, vt attestatur Alber. in secunda parte statutorum, quæst. 206.

STATVTVM VI,
Circa delationem armorum.

Quæro, stat statutum imponens, aliquam pœnam ei, qui fuerit inuentus cum armis, nunquid ille, qui detulit arma, sed non fuit captus cum illis, poterit puniri pœna statuti? Respond. In hoc articulo variæ fuerunt scribentium opin. nam aliqui tenent, quòd etiam si non sit captus, dicatur inuentus cum armis, & in eo locum habeat pœna statuti, Et dicit Ias. in 1. in princi. ff. quòd quisque iuris, quod hanc opi. tenent communiter moderni, prout illum refert Clau. in l. possideri, §. Neratius, nume. 6. in fi. ff. de acquir. poss. licet ego in libro meo Iaso. ibi de hoc loquentem nō inueniam. Alii vero tenent, quòd immo si non sit captus cum armis, non dicatur inuentus cum illis, & consequenter non sit puniendus pœna statuti, Et fuit opi. Bart. in l. si barsatorem, C. de fideius. & dicit Bello. consi. 49. nu. 4. quòd illum sequuntur communiter Doctores, Dicit etiā Claud. in d. §. Neratiuis, num. 6. in fi. quòd hæc est magis communis opi. antiquorum, Ita etiam communiter teneri affirmat Alex. in l. 1. in princip. numero 77. ff. de acqui. pos. Cæpoll. in l. si fugitiui, numero 81. C. de seru. fugit. Hanc ēt opi. esse magis communem attestatur Augu. ad Ang. de malefi. in verbo. Fama publica, numero 75. in fi. Amad. de syn. nu. 90. vbi etiam subdit, ꝙ ita seruatur in practica. Ias. in d. l. 1. in prin. nu. 87. ff. de acqui. pos. prout illum refert Ripa, ibi, num. 53. & Viuius in lib. cōmmunium opi. fol. 198. vers. Statutū disponens. Mars. in practi. cri. §. pro complemento, nume. 24. vbi etiam subdit, quòd ita seruatur Rip. de peste in rub. de conseruanda vbertate fo. 24. nu. 104. Et ita etiam hodie nō esse in vsu, vt portans arma puniatur, nisi quando reperitur per familiā, attestatur Ang. in l. 1. num.

nume. 4. ff. ad l. Iul. de vi publ. Et ab hac opi. tanquam veriori, & magis cōmuni, & etiam consuetudine approbata non pu to vllo modo recedendum. Et generaliter, quòd deferēs vestes, aut res prohibitas ex ordinibus, contra formam statuti, non incidat in pœnam, nisi deprehēdatur cum ipsis rebus prohibitis, dicit esse communē opi. Antonius Gomez in l. Tauri 45. numero 50. quem refert Villalobos in sua collecta communium opi. in litera S, numero 112. Dicit tamen Bald. in d. l. si bar satorem, nume. 7. quòd consuetudo interpretatur hoc verbum, Inuentus, cōtra, quē maleficium probatur. Sed suspicor verba Bald. in libro meo esse corrupta.

Sed quid si statutum puniat deprehensum cum armis, nunquid habebit locum in eo, qui non fuerit captus cum armis, sed testibus conuictus, quòd ea detulit? Respond. Gloss. in l. 1. in verbo, Deprehensus. C. vbi senato. vel clariss. videtur velle ꝙ sic, & illam dicit esse cōmuniter approbatam Ripa in loco præallegato, numero 105. Sed certe consuetudo seruat totum contrarium, vt attestatur Didac. in pract. quæst. 33. in fin. dicens, quòd frequentior consuetudo in toto orbe Christiano est, quòd arma prohibita deferens nunquam ea amittit, nisi effectualiter cum illis fuerit deprehensus, etiam si constet illum arma detulisse, Et ita seruatem, si casus contingeret. Bene verum est, quòd si statutum diceret, quòd posset etiam procedi per inquisitionem, vt communiter dicitur in edictis, quæ fiunt in hoc ducatu, tunc vtique puniri deberet, etiam si non esset cum armis deprehensus.

Quæro, nunquid appellatione armorum censeatur etiam prohibita arma defensiua? Respon. quòd non, & est communis opin. vt ait Plaza lib. primo delictorum, cap. 8. num. 9. Reperio tamen, quòd Albe. in secūda parte statutorum, q. 115. Item quærit, dicit, quòd vidit seruari contrarium, & illum refert Augusl. ad Angel. de malefic. in verbo, Vno stocco ferreo post num. 5.

Et scias in hoc proposito, quòd licet de iure loquendo, appellatione armorum veniant etiam fustes, & lapides, vt est text. in l. armorum appellatione. ff. de verbo. signi. nihilominus cum ex communi vsu loquendi saxa, & lapides non intelligātur appellatione armorum edicta prohibentia delationem armorum non comprehē dunt saxa deferentes, Et ita rescripsit senatus prætori Alexandriæ 13. Octob. 1558. P. N.

Declarauit etiam senatus in causa cuiusdam Benedicti della Mathiola, ꝙ cultellus non venit appellatione armorum 6. Octob. 1554.

Pone, in statutis, & edictis prohibentibus arma deferri de nocte, solet apponi tempus precisum, puta post pulsatam secundam horam noctis, vel post pulsatam tertiam cāpanam, quid si in nocte Iouis, aut Veneris Sanctis, quibus non pulsantur campanæ, fuerit aliquis repertus cum armis prohibitis, nunquid tenebitur pœna edict.? Resp. ꝙ non, & ita tenent Doctor. vt dicit Alber. in 2. parte stat. q. 7. Itē quæro retentis.

Item quæro, nunquid deferēs arma prohibita ad vsum itineris, debeat puniri pœna statuti? Resp. ꝙ non, & ita obseruat hodie consuetud. vt dicit Ang. in l. 1. num. 3. ff. ad l. Iul. de vi publi.

Quæro etiam, nunquid ille, qui habet domi arma prohibita, puniatur? Respon. Ex dispositione l. Iuliæ de vi pub. vtiq; videtur puniendus, iux. tex. in l. 1. ff. ad leg. Iul. de vi publi. Sed certè hodie hoc non est in vsu, vt dicit Angel in d. l. 1. numero quarto.

Vlterius quæro, nunquid clericus repertus cum armis prohibitis possit à iudice laico puniri? Dixi supra q. 36. versicu. Vlterius quæro.

Scias autem, quòd regulariter portans arma prohibita debet ea perdere, Et ita seruatur de consuetudine, vt dicit Marsil. in pract. crim. §. pro complemento, nume. 12. Dicit etiā Paris Put. de syndi. fol. 303. num. 12. quòd officialis, qui inuenit aliquem cum armis prohibitis, potest illa frangere, Et subdit, quòd ita seruatur, & dicit Bal. in c. 1. § si quis rusticus, in fi. de pace tenenda, quòd si regulariter non licet deferre arma multo minus deferri poterūt in Palatio Principis, Et ita seruatur,

teste Mant. obseruat. 54. circa fin. Loquitur autem Bald. ibi in palatio communis Florentiæ, sed ego in palatiis Imperatorum, & Regum, semper vidi ab omnibus arma deferri.

STATVTVM VII.
Circa Blada.

Statutum, quòd blada non exportẽtur extra territorium, valet etiã quo ad amissionem rerum, Et ita de cõsuetudine quotidie obseruatur, vt dicit Vitali. de malef. in rub. quid sit accusatio, numero 79. In hoc ducatu non solum est imposita pœna amissionis rerum, sed etiam pœna furcarum, & confiscationis bonorum, & super hoc est erectus Magistratus præfectorum annonæ, cuius ego nunc sum præses. Bene verum est, quòd raro seruatur rigor ipsarum constitutionum, vt scilicet fraudatores suspendantur, solent vt plurimum admitti ad compositionem. Dicit autem Boss. in titu. de pœnis, post num. 20. ꝙ huiusmodi decretum est valde terribile, Et ꝙ quamuis videatur continere vtilitatem publicam, ne scilicet sequatur charitas frumentorum, tamen (si practicam attendamus) continet auaritiam, ex quo finis est, vt pro quolibet sacco frumenti extrahendo, soluatur quoddam vectigal. Et quòd omni tempore conceditur extractio frumenti cum solutione dicti vectigalis, quæ res, & penuriam auget, & nobiles dimittit inanes, subdens quòd ipse quotidie clamabat contra hoc. Sed certe credo ego, ꝙ si principes huius dominii, qui omnia cũ summa maturitate constituere solebant, non animaduertissent id summo reipub. commodo cedere, tale decretum non condidissent, vel saltem postea illud abrogassent, Et proculdubio nisi esset hoc decretũ, continue in hoc dominio maxima esset frumenti inopia, licet enim ager huius dominii sit valde fertilis, tamen cum multi ex finitimis populis, vt sunt subditi Heluetiorum, Genuensium & Venetorum, semper inopia frumenti laborent, certe nisi per officiales huius magistratus prouideretur, ne blada ex hoc dominio extraherentur, sine mora totum illud frumentum, quod est prope confinia, exportaretur in vicinas prouincias, in quibus semper venditur longe cariori precio, prout adhuc magna ex parte fieri videmus etiam stante ipso decreto: Neque verum est, quòd omni tempore concedatur extractio cum solutione vectigalis, vt ipse dicit, Imò quando est suspicio penuriæ, semper solet extractio suspendi, & interdici, vt quotidie experientia docet. Et ideo non video, quare tantum clamauerit, tanto magis cum videret neminem esse, qui de eius clamore curaret. Et ideo melius dicit Paris Put. qui ex patria mea fuit Oriundus, in suo trac. synd. folio 271. post num. 1. quòd in hoc felicissimo Mediolani Ducatu sunt decreta optime prouidentia circa omnia.

Quæro, nunquid talia statuta, prohibentia blada, aut carnes exportari, ligent etiam forenses? Respond. ꝙ sic, & ita communiter seruatur, vt dicit Alber. in secunda parte statũtorum, quæst. 1. numero 13. Cum enim talia statuta vigeant ferè per totam Italiam, non videtur prætextu ignorantiæ excusandus qui contra ea deliquit. Vide quæ dixi infra quæst. 85. versic. Sed quid si delictum.

Item quæro nunquid talia statuta, prohibentia blada, aut merces extra territorium exportari sub pœna, ligent etiam portantem per transitum? Respond. quòd non, & ita tenent omnes, vt dicit Alber. in loco prællegato, quæst. 3. Et dicit Ias. in l. cætera. §. sed & si quis ad opus, num. 21. ff. de lega. 1. quòd ita tenent communiter Doctores, quem refert Viuius in lib. communium opin. fol. 200. versic. Statutum prohibens, in quarta limitatione. Sed certe quidquid sit de iure, apud nos de consuetudine seruatur totum contrarium, Et illi, qui volunt per trãsitum conducere, tenentur impetrare licentiam à nostro Magistratu.

Vlterius quæro an tale statutum comprehendat, exportantem pro vsu suo? Respond. quòd non, Ita dixit Bar. in d. §. sed & si quis ad opus. numero 4. & ita communiter receptum est, vt dicit Alciat. in l. lege censoria, in verbo, Victus sui. ff. de verbo. oblig. Hanc etiam dicit esse com-

munem

munem opin. Ias. in eo. §. sed & si quis ad opus, num. 7. ff. de leg. 1. prout illum refert Viuius in loco præallegato, in secunda limitatione. Sed certe quidquid sit, de iure apud nos seruatur oppositum, nam tales etiam pro vsu suo exportantes, puniuntur, prout cæteri omnes.

Sed pone, quòd statutum expresse permittat exportari ꝑ vsu suo, modo aliquis exportauit animo consumendi pro vsu suo deinde mutato proposito illud vendidit, nunquid incidit in pœnam? Respond. quod non, & ita communiter tenetur, vt dicit Alber. in secunda parte statutorum, quæst. 106. Prædicta etiam, Et ita quotidie obseruatur.

Præterea quæro nunquid stante hoc statuto, puniatur extrahens farinam? Respond. aliqui tenent, ꝙ non, Et ita tenere communiter Doctores affirmat Alber. in secunda parte statutorum quæst. 5. subdēs etiam, quòd ita vidit de facto seruari. Cōtrariam autem sententiam, quòd scilicet tale statutum locum habeat etiam in extrahente farinam, tenuit Barto. in l. quæsitum §. illud, nume. 1. ff. de leg. 3. Et hanc dicit esse cōmunem Ripa de peste in rub. de remed. ad conseruandam vbertatem, fol 24. nu. 75. prout illum refert Viuius in loco præallegato, licet Ripa in eo loco loquatur in alio proposito, prout ego retuli infra vers. Pone quòd ille. Bene verum est, quòd ego semper vidi seruari, quòd puniatur etiam extrahens farinam, alias de facili fieret fraus legi.

Sed hic quæro, si statutum puniat eum, qui fuerit inuentus exportare bladū, nunquid locum habeat non solum in eo, qui sit personaliter apprehensus, sed etiam in eo, qui sit testibus conuictus? Respond. quòd sic, & est communis opi. vt dicit Ripa in loco præallegato, num. 104. prout illum refert Viuius vbi supra in tertia ampliatione. Sed certe Ripa in libro meo licet teneat hanc opin. fatetur tamen illum esse contra communem. Et patet ex his, quæ dixi supra hac ea. quæstio. stat. 6. ver. Quæro stat statutum.

Pone, ꝙ ille, qui exportat bladum extra territorium, deprehensus est in itinere priusquam exeat, nunquid erit puniendus pœna statuti, perinde ac si exportasset? Respondeo, Aut statutum loquitur per verbum extraxerit, seu exportauerit, & non punitur, Aut loquitur per verbum extrahet, seu exportabit, & punitur. Et hanc dicit esse communem opin. Ripa de peste in loco præallegato, folio 24. numero 71. & sequen. Alber. autem in secunda parte statutorum, quæst. quarta, numero 6. dicit, quòd ipse vidit diuersimode seruari. Mihi certe hæc distinctio nunquam placuit, nunquam enim possent tales delinquentes in flagranti crimine deprehendi, si antea quàm exirent inuenti, non punirentur, cum certum sit, quòd postquam exierunt, non possunt officiales illos extra territorium persequi, nec comprehendere, propterea apud nos indistinctè seruatur, quòd deprehensi in itinere, constito quòd vellent illud exportare extra territorium, perinde puniuntur, ac si exportassent, Et ita illam distinctionem de consuetudine non obseruari attestatur Ripa vbi supra, post nume. 75. versiculo, Ego tamen.

Vltimo quæro, quid si stante hoc statuto aliquis exportet simul aliquas merces licitas cum illicitis, nunquid amittet solum illicitas, vel etiam licitas? Respond. Aliqui dicunt, quòd omnes confiscantur, & siue sint ipsius portantis, siue alterius, modo sit sciens, & consentiens, Et hanc opin. dicit esse communem Boer. decisio. 178. nume. 25. Aliqui vero dicunt, quòd solum illicitæ perduntur, Et ita communiter seruari attestatur Alber. in loco præallegato, quæstio. quarta, nume. 5. Et hæc opin. mitior est, & ideo tenenda, vbi verba legis, vel edicti aliud expresse non disponerent.

STATVTVM VIII.

Quod pro aliquo delicto bona delinquentis deuastentur.

Plerunque in ciuitatibus pro aliquo graui crimine, puta rebellionis, vel proditionis, vel huiusmodi, imponitur pœna delinquenti, vt eius bona deuastentur, Quæro nunquid tale statutum valeat? Respond. quòd de iure loquendo non valet, sed

ſed tamen de conſuetudine communiter ſeruatur contrarium, vt dicit Alber. in tertia parte ſtatutorum, quæſt. 3. & etiam q. 11. atteſtatur ſe vidiſſe ita teneri & ſeruari. Ita etiam de facto ſeruari atteſtatur Paris Put. de ſynd. fol. 184. poſt num. 1. verſi. Officialis fuit.

Sed quæro, quid agendum ſit, ſi delinquens habeat plures domos in communi cum aliis? Reſpond. debent bona diuidi, & deſtrui tantum ille, quę contingent in partem delinquentis, Et hæc opin. placet cõmuniter antiquis Doctoribus, vt dicit Albe. in 3. parte ſtatutorum, q. 47.

Sed quid ſi delinquens habeat partem inferiorem vnius domus, & alius habeat partem ſuperiorem nunquid debebit tota domus deſtrui? Reſp. ꝙ non, ſed debet Pœna cõmutari, & ita communiter tenetur, vt dicit Corſetus in ſing. ſuis, in verbo. Communitas, verſi. Duo fratres.

Sed pone, quòd compareat vxor condemnati, & pro intereſſe dotis ſuæ opponat ſe huiuſmodi deuaſtationi, nunquid erit audienda? Reſpond. De iure certe videtur dicendum, quod poſſit talem deuaſtationem impedire pro ſumma ſuæ dotis. nihilominus de facto contrarium obſeruatur, vt dicit Alber. in tertia parte ſtatutorum, in dicta q. 7. quem refert Aug. ad Angel. de malefic. in verbo, Et eius bona, poſt nume. 10. Bona enim condemnati deuaſtantur iuxta diſpoſitionem ſtatuti, & fiſcus de ſuo ſatisfacit vxori, & aliis creditoribus, licet Paris de Put. in facti contingentia referat ſe iudicaſſe, quòd vxor debeat habere bona mariti pro eius dote, non autem accipere dotem a fiſco, vt ipſe afferit in trac. ſynd. in verbo, Publicatio bonorum, num. 3. cuius contrarium apud nos obſeruatur.

STATVTVM IX.
Augens, vel minuens pœnam.

Quæro, nunquid ſtatutum duplicans pœnam pro maleficiis, habeat locum in blaſphemia, iniuria verbali, & aliis delictis, quæ verbo, aut ſcripto committuntur? Dixi ſupra hoc eodem lib. §. 1. verſic. Sed quæro.

Statutum duplicans pęnam percutiẽti in domo poteſtatis.

Hoc ſtatutum habet locum non ſolum in percutiente in ipſa domo, ſed etiam in percutiente in confinibus ipſius domus, Ita tenuit Guido de Suz. in ſuis quæſtionibus ſtatuariis in fi. & ita communiter obſeruatur, vt dicit Albe. in l. præſenti, in fin. C. de his qui ad eccleſ. confug. quem refert Barb. conſi. 33. poſt nu. 5. lib. 4.

Statutum pœnam duplicans in maleficiis commiſſis de nocte.

Pone ſtat ſtatutum, quod in delictis cõmiſſis de nocte pœna duplicetur, Item ſtat aliud ſtatutum, quòd in delictis commiſſis in platea pœna duplicetur. Modo aliquis deliquit de nocte, & in platea, Quęro, nunquid debeat duplicari duplicatio, vel tantum duplicari illa ſimplex pœna, quæ pro illo delicto erat impoſita? Reſpond. quòd debet tantummodo duplicari illa ſimplex pœna, Et eſt communis opinio vt dicit Auguſt. ad Angel. de malefic. in verbo, In platea communis poſt numero 20.

Quæro quomodo intelligatur nox in terminis huius ſtatuti? Reſpond. Aliqui dicunt, quòd illud delictum intelligitur commiſſum de nocte, quod commiſſum fuerit ante Solis ortum, Et hanc dicit eſſe communem opin. Alexand. in l. more, numero quinto. ff. de feriis, Alii vero diſtinguunt, quòd Aut ſtatutum expreſſe determinat, quando dicatur dies, vel nox, puta ad ſonum campanæ, vel huiuſmodi, & dicunt illud eſſe ſeruandum, Aut vero expreſſe non determinat, & tenent ſtandum eſſe arbitrio iudicis, qui conſiderabit an eſſet tanta claritas, vt attribuẽdum ſit diei, an tanta obſcuritas, vt ſit attribuẽdum nocti, in dubio autem mitiorem partem ſequendam. Et hæc fuit opi. Ioan. Andr. in capitulo ſi perſodiens de homicid. quam tenent communiter cano. vt vt atteſtatur Auguſti. ad Angel. de malefic. in verbo, De nocte, poſt numero quarto, quam ego etiam ſequerer in iudicãdo, ſi caſus contingeret, prout etiam illam ſecuti fuerunt tres Doctores in regia camera ſummariæ. vt refert Affl. ſuper prima parte conſt. Regni, rubri. 5. nume. 9. Et ita

etiam

etiam iudicatum fuisse per rotã Mantuanam attestatur Natta consi. 369.

Stante statuto, quòd ei, qui sponte confitetur delictum, diminuatur pœna, quæro, nunquid si quis primo negauit se delictum commisisse, deinde confessus est, debeat gaudere beneficio statuti? Resp. Bart. in l. eum qui, num. 4. ff. de iureiu. tenuit quòd non, & eius opi. dicit esse communiter approbatam Soc. in l. non fatetur, post nu. 7. ff. de except. quem refert Menchiaca lib. 3. de testa. §. 23. num. 22. licet deinde refert Ias. & Fely. attestantes communẽ opi. esse contra Bar. Certe opi. contra Bart. mitior est, & mihi magis placet. & ex Doctoribus allegatis per Ias. in d. l. eum qui, nu. 8. apparet eam esse etiam magis communem satis enim est, verificari conditionẽ à statuto requisitam, quòd scilicet sponte confessus fuerit, quæ nõ impeditur per negationem primo loco factam, Et ideo si casus contingeret, ego contra Bart. intrepide iudicarem.

STATVTVM X.
Puniens insultum.

Statutum puniens faciẽtem insultum ad domum, habet locum in faciente insultum ad porticum domus, Et ita communiter tenetur, & seruatur, vt dicit Alber. in secunda parte statutorum, quæstio. 208. Hanc etiam opi. communem appellat August. ad Ang. de malef. in verbo, Fecit insultum post nu. 3.

Item quæro, an hoc statutum habeat locum, si aliquis fuerit insultans, in domo, quam habeat communem cum alio? Respond. quòd sic, modo non esset communis cum ipsomet insultante, Ita tenet Bal. in l. 1. num. 1. C. qui testa face. poss. cuius opin. communem appellat August. in loco præallegato, nu. 5. Militat enim non minus in domo communi, quam in propria ratio statuti, quòd s. domus sua vnicuique tutum refugium esse debet.

STATVTVM XI.
Puniens percussiones, vel vulnera.

Si statutum puniat percutientem, vel vulnerantem, & antiquis plures percussiones, seu vulnera inferat an sit pluribus pœnis puniendus? Dixi infra q. 84. versicu. Scias etiam, & aliis seq.

Et quid si eodem ictu plura vulnera inferat cum bidente, vel alio telo bisurcato? Dixi in ea quæst. 84. versiculo. Hæc autem omnia.

STATVTVM XII.
Contra homicidas.

Quæro, nunquid valeat statutum imponẽs pœnam pecuniariam pro homicidio? Dixi supra hoc eod. lib. §. Homicidium, versi. Sed nunquid.

Statutum, quod pro homicidio quis decapitetur, intelligendum est, quãdo homicidium fuit dolo commissum, Secus autem si culpa tantum interuenerit, vt dixi infra q. 84. circa principium.

STATVTVM XIII.
Contra fures.

Stante statuto, quòd pro tertio furto, quis suspendatur, an computanda sint furta extra territorium commissa, & an ea, pro quibus fur iam fuerat punitus. Dixi supra hoc eodem lib. §. Furtum, versic. Sed pone, & seq.

STATVTVM VLTIMVM.
De statutibus pœnalibus in genere.

Quæro, an statutum imponens pœnam nouam pro aliquo delicto, censeatur abrogasse pœnam iuris communis. Dixi infra q. 85. versi. Debet etiam, & in eadem quæs. per totam videnda sunt, quæ in proposito statutorum pœnalium satis diffuse tractauimus.

Quæstio. LXXXIII.

SVMMARIVM.

De pœnis arbitrariis.

Casus, in quibus pœna iudicis arbitrio committitur,

mittitur, qui sint, ibid. Remissiuè.

Iudex male iudicans ex imperitia, tenetur parti arbitrio iudicis, versicu. Iudex male iudicans.

Impostores puniuntur arbitrio, iudicis, versicu. Si quis imposturam.

Partum exponens punitur pœna extraordinaria, versi. Partum exponens.

Mittens præcepta vallis Iosaphat, vel huiusmodi puniuntur extra ordinem, ver. Puniunturetiam.

Iniuriam alteri facientes contra bonos mores, puniuntur extra ordinem, ver. Item puniendi.

Vim publicam, seu priuatam committens, puniuntur pœna extraordinaria, versiculo. Vim publicam.

Osculum inferens mulieri per vim, punitur pœna extraordinaria, versicu. Osculum, inferens.

Compellens aliquem ad testandum, qua pœna puniatur, ver. Compellens aliquem.

Amouens terminos agrorum, qua pœna puniatur, versi. Terminos mouens.

Iudex cuius arbitrio pœna est à iure commissa, an possit arbitrari pœnam mortis, versic. Sed quæro.

Et quid si statutum imponat pœnam centũ, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio iudicis, vers. Præterea.

Iudex habens arbitrium in pœnis imponendis, debet illas imponere iuxta qualitatẽ delictorum, vers. Scias etiam.

Pœnitentiæ impositæ pro peccatis a sacris canonibus hodie sunt arbitrariæ confessoribus, versi. Aliud etiam.

DIXI etiam esse nõnulla crimina, in quibus nulla certa pęna est à iure imposita, sed relicta est imponenda, arbitrio iudicis, quæ recẽset Fabian. in practi. arbit. fol. 435. & aliis seq. Et videri possunt apud Calicius, in Margari. fisci, folio 95. & sequenti, 94. casus, in quibus à iure irrogatur pœna extraordinaria, arbitrio iudicis imponenda.

Iudex male iudicans, ex imperitia tenetur parti arbitrio iudicis. Et hæc est cõmunis mens Doctorum, vt dicit Boss. in titu. de officialibus corruptis pecunia, numero 22.

In hac autem materia criminum extra ordinarium habemus duos titulos, alterum de extraordinariis criminibus, & alterũ de crimine stellionatus, Et quia plerunque contingit tractari de pœnis imponendis in huiusmodi delictis existimaui, non incongruum fore, si aliquot exempla subiicerem.

Si quis imposturam fecerit, poterit stellionatus postulari, inquit tex. in l. 3. ff. de crimi. stellionat. Et proximis annis quidam impostores, qui torquibus adulterinis decipiebant viatores, fuerunt iussu senatus fustigati, & eiecti a ducatu, 29. Martii 1558. P. N. Sic etiam quidã impostor Venetus Petrus de Nigris, qui mentitus erat sexum, & manus debilitationem, iussus fuit fustigati, & eiici sub pœna triremium, 28. Nouembr. 1551. P. N. Nec omittendum est hoc loco memorabile Arrestum latũ Tholosæ duodecim Septem. 1560. contra quendam Arnaldum de Tilla impostorem, qui finxit se esse Martinum Guerram, qui iam per plures annos aberat, Et ita cohabitauit cum eius vxore multis annis, & ex ea liberos suscepit, deinde cum rediisset Martinus Guerra & res summa cum difficultate detecta fuisset fuit Arnaldus suspens, & flammis combustus, Et huius Arresti mentionem facit Papo, lib. 22. titu. 9. Arresto 20. cuius etiam processus libellus est apud me Tholosæ impressus.

Vim publicam, seu priuatam committens, hodie ex generali consuetudine punitur arbitrio iudicis, Et in specie de vi priuata, quòd ex vsu, & in praxi puniatur pœna arbitraria, attestatur Practi. Iodo. capit. 100. numero nono. Scias autem ꝙ lex Iulia de vi publica, punit vim inferentem cum armis, lex autem Iulia de vi priuata, punit inferentem vim sine armis. Faciens igitur insultum cum armis, punitur l. Iul. de vi publi. Et hoc etiam si solus, & non coadunato cætu huiusmodi insultum fecerit. Et ita communiter tenetur, vt ait Gramm. super consti. Regni, fo. 10. num. 5. & 12. vbi etiam dicit, quòd ita obseruat communis vsus iudiciorum.

Com-

Compellens aliquem testari criminaliter punitur arbitrio iudicis, Ita dicit gl. in l. 1. in verbo, Crimen, C. si quis aliquem testari prohib. Tu vero dic, quòd aut in tali coactione interuenit violentia, cum armis, Et tunc puniendus est pœna l. Iuliæ, de vi publica. Aut facta est violentia sine armis, & puniendus est pœna l. Iuliæ de vi priuata. Aut non interuenit violentia, sed solus metus, & tunc punitur arbitrio iudicis. Et ita in hoc articulo, distinguunt Doctores, vt attestatur Iacob. de sancto Georgio in d. l. 1. num. 4. Hæreditas autem per metũ alicui relicta fisco applicatur, vt dixi supra quæstio. 79. versi. Si testator.

Osculum inferens mulieri per vim, punitur pœna extraordinaria. Et ita conclusum fuit in consilio Neapol. vt refert Afflic. decis. 276. Sereniss. Rex, Aliter tamen iudicatum fuit per Triuultium, qui refert cuidam Gallo, qui per vim osculatus, fuerat mulierem nuptiam, caput amputari vt refert Boss. in titu. de extraord. crim. post nu. 3. Gramma. autem consilio 48 cõsuluit, quòd quidam, qui osculatus fuerat puellam in via publica, cum qua præcesserat tractatus matrimonii, erat absoluendus, Et refert, quòd ita fuit iudicatum. Mihi placet, quod pœna in huiusmodi casibus relinquatur iudicis arbitrio, iuxta facti, & personarum qualitatem, nunquam tamen imponerem pœnam mortis, pro osculo, vel cum vi, vel sine vi illato, nisi plus quam magnæ circunstantiæ factum aggrauarent.

Partum exponẽs punitur pœna extraordinaria, vt est tex. cum glo. in verbo, Animaduersioni, C. de insan. expos. Senatus tamẽ in facti cõtingentia quãdam Palosinam puellam nubilem, quæ vt infamiam vitaret, puerum, quem pepererat, exponi iusserat, absoluit, 16. Decem. 1547.

Puniuntur etiam extra ordinem illi, qui superstitione numinis alios terrent, prout faciũt illi, qui mittũt præcepta, vallis Iosaphat, quorum vnus, qui appellabatur Carletus fuit positus ad catenam infamem. 10. Apr. 1553. Et alius quidam Thomas Mantellus, qui trãsmiserat, quoddam præceptum sub nomine Domini nostri Iesu Christi, iussus fuit renũciare præcepto & fustigari, 10. Sept. 1556. P. N.

Item puniendi sunt extra ordinem illi, qui iniuriam alteri faciunt contra bonos mores, veluti si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, vt dicit text. in d. l. 1. ff. de extraord. crimi. prout quidam Paulus Cometæ, qui amphoram stercore plenam in quandam mulierem proiecit, & fuit affectus duobus ictibus funis, licet haberet remissionem a muliere, & eius viro, 17. Iun. 1556. P. N.

Terminos mouens punitur arbitrio iudicis, vt est textus, in l. 1. ff. de term. amo. Vt tamen colligi potest ex legibus illius tituli, vera resolutio videtur esse, ꝙ ille qui sciẽs esse terminos, eos dolo malo mouerit causa iurium occupandorum, si est nobilis relegatur ad tempus, si est vilis, fustigatur, & relegatur per biennium. Ille vero, qui illos mouet, causa fines offuscandi punitur pœna arbitraria. Qui autem illos mouet dolo malo, nõ quidem animo occupandi confinia, neque ea offuscandi, neque lites ad sui commodum suscitãdi, sed alia ex causa, puta vt lapides ipsos furetur vel vt aliis negocium facesset, punitur pœna quinquaginta aureorum, Et hæc est communis opi. vt attestatur Plottus in repe. l. si quando, nu. 726.

Sed quæro, quãdo pœna est a lege iudicis arbitrio remissa, nunquid iudex ipse possit imponere pœnam mortis? Respondeo. Hæc quæstio est adeo dubia, vt indigeat decisione Imperatoris, vt dicit Maranta in suo speculo fol. 26. post num. 53. Nam gl. in §. in summa, in verbo, Extra ordinaria inst. de iniur. tenuit, quòd possit hoc casu iudex arbitrari, etiam pœnam mortis, & illam gl. in hoc communiter approbari attestatur Barb. consilio 11. post nume. 6 lib. 1. quem refert Dec. in cap. ex literis, post num. 14. de constitut. Bolenc. in repe. l. capitalium, §. famosos, num. 29. ff. de pœnis, Et dicit Alciat. consilio 472. in fin. quod illam gloss. sequuntur communiter doctores, Hanc etiam opin. dicit esse communem Maranta in loco præallegato, quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Iudicis arbitrio, Et secundum opin. illius glos. iudicatum fuisse

fuisse in parlamento Parisiensi attestatur Papo lib. 24. titu. 10. Arresto 2. Contrariam autem sententiam, quòd scilicet hoc casu non possit iudex arbitrari pœnam mortis, multi tenuerunt, adeo quod Decius sibi contrarius in l. qui iurisdict. post num. 9. versi. non obst. gl. ff. de iurisd. omnium iud. dixit, quod illa glo. communiter reprobatur, Idem dicit Afflict. decisio. 276. post num. 6. quem refert Prac. Carer. fol. 566. num. 112. Grammat. consil. 48. post num. 2. Chass. super consuetudi. Burgund. fol. 43. nume. 2. Petrus de Soncino inter consilia criminalia diuersorum, consilio 98. num. 13. lib. 1. Carauita super 41. ritu magnæ curiæ nume. 15. in fin. Menchiaca controuersi. vsu frequentium, cap. 39. nume. 26. Hanc etiam opin. dicit esse communem Feli. in cap. inquisitionis, de accusat. prout illum refert Villalpand. de repet. l. 22. cap. 9. nume. 4 Et hæc opin. reuera est magis tuta & mitior, ideoque mihi semper placuit, & non putarem in iudicando esse ab ea aliquo modo recedẽdum. Sed dato etiam, quod esset vero opi. illius glo. illa tamen intelligẽda est vt procedat modo qualitas delicti, aut circunstantiarum sit talis, quod de iure communi, vel consuetudine esset, pro eo delicto pœna mortis imponenda, alias secus, Et ita illã glos. communiter limitari attestatur, Afflic. super secunda parte constitu. Regni, rub. 10. nu. 22. Hanc etiam esse communem opin. dicit Alexan. consilio 121. in fine libro 7. quem refert Crauetta, consilio 224. post num. 2. versic. 2. aduertendũ, Deci. in dicto cap. ex literis, prout illum refert Crauetta consi. 220. num. 14. Gramma. consi. 39. post numero 8. Don Antoni. de Padilla in l. transigere, num. 27. C. de transact.

Præterea si statutum diceret, quod pro tali delicto iudex imponat centum, vel aliam maiorem, vel minorem arbitrio suo, hoc casu debet iudex imponere pœnam similem, & sic pecuniariam, non autem pœnam capitalem, Et ista est sententia omnium, vt dicit Augusti. ad Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, numero 46.

Scias etiam, quod iudex etiam habens arbitrium debet in pœnis imponendis seruare modum consuetum, Et si pro aliquo paruo delicto, puta leui percussione, imponeret pœnam nimis excessiuam, puta lib. 200. poterit reus appellare, & superior reducet illam pœnam ad congruum modum, Et ita practicatur, vt dicit Cagn. in l. vnica. nume. 21. ff. si quis iusdi. non obtemp.

Et nota in hoc proposito, quod si quis reperiatur condemnatus in contumaciã in pœnã arbitrio senatus imponendã, & petat a senatu declarari arbitrium, nõ solet senatus id facere, nisi prius illi se in carceribus cõstituat, alias enim posset declarationem faciẽdam eludere, præsertim si senatus arbitraretur pœnam corporalem, Et ita in facti cõtingentia conclusum fuit in causa cuiusdam Rentii, id petentis, qui pro blasphemia atroci fuerat condemnatus in pœnam arbitrio senatus imponendam, 4 Febr. 1556. P. N.

Aliud est etiam genus pœnarum arbitrariarum, quæ pœnitentiales appellantur, Et sunt illæ, quæ secundum sacros canones imponi deberent per confessores, in foro pœnitentiali, siue conscientiæ, nam hodie tales pœnæ prorsus abierunt in desuetudinem, & sunt remissæ arbitrio sacerdotum, Et ita communiter tenetur, vt dicit Abb. in cap. at si clerici. §. de adulteriis, post num. 5. de iud. quem refert Bermon. de concub. fol. 28. num. 3. Idem attestatur summa Angelica, in verbo, Cõfessio §. 6. in princ. Dec. in d. c. at si clerici. §. de adulteriis, num. 6.

Quæstio. LXXXIIII.

SVMMARIVM.

Puniri corporaliter nemo potest, nisi in delicto dolus interuenerit.

Statutum disponens, quòd homicida decapitetur, debet intelligi de homicidio doloso, ibid.

Plura delicta ad eundem finem tendentia, an debeant pluribus pœnis puniri, versiculo, Scias etiam.

Et quid

Et quid ſi eodem tempore commiſſa fuerint, ibidem.

Et quid ſtante ſtatuto puniente vulnera, ſeu percuſſiones.ibid.

Percutiens clericum pluribus vicibus eodem impetu, an incurrat plures excommunicationes, ibid.

Et quid dicendum, ſi cum eodem telo plura vulnera vno ictu inferantur, verſiculo, Hæc autem.

Et quid ſi delicta ſint diuerſis generis, ver. Alius eſt caſus.

Et quid ſi extent tria ſtatuta, vnum puniens declarationem armorum, aliud puniens inſultum, & aliud puniens vulnera, an ſi quis inſultum faciat & vlneret cum armis ſit vnica pœna, vel pluribus puniendus, ibid.

Vulnerans animo tantum vulnerandi, & deinde aſſumens animum occidendi, & occidens an puniatur de homicidio tantum, an autem etiam vulneribus, verſic. Sed pone.

Et an propter reiterationem delictorum, vel conſuetudinem delinquendi quis poſſit grauibus puniri, verſi. Sed hic incidenter.

Plures delinquentes contra vnum, an teneantur omnes inſolidum, verſicu. Vltimo quæro.

DICTVM eſt de pœnis, nũc de ſententiis pœnalibus videndum eſt nam in ipſarum pœnarum impoſitione multa ſunt, quæ iudicem præoculis habere oportet, quæ quidem nos hoc loco breuiter attingemus, Et in primis quidem ſcias, quod regulariter in pœnis criminalibus nunquam poteſt quis puniri corporaliter, niſi dolus interueniat. Ita tenet Barto. in l. 1. §. 1. numero primo. ff. ſi quis teſtam. liber. & eſt communis ſententia Doctorum, vt dicit Cæpol. conſi. crim. 33. colum. 2 verſic. quod ſic probatur, Neque ſufficeret lata culpa, nam in criminalibus lata culpa nõ æquiparatur dolo. Et hanc opin. dicit eſſe communem Iaſ. in l. in actionibus, numero 23. & 26. ff. de in litem iurã. quẽ refert Blan. in pract, crim. fol. 56. numero 137. & ſeq. Nunius de los corregidores, folio 240. colum. 3. in princ. Bermon. loquendo in crimine adulterii, in tract. de cõcub. fol. 58. nume. 71. Diaz reg. 540. vbi ponit hanc concluſionem pro regula Claud. in l. 1. nume. 33. ff. de leg. Et loquendo de pœna mortis, vel mutilationis membri imponenda, idem atteſtatur Cagnol. in l. contractus, num. 10. ff. de reg. iuris, quem refert Villalobos in ſua collecta communium opin. in litera L, nume. 6. Sed certe hoc locum habet non modo ſi agatur de imponenda pœna mortis, vel mutilationis membri, verum etiam ſi agatur de imponenda quacunque alia pœna corporali, ſecundum glo. quæ ſimpliciter loquitur in dic. l. in actionibus, in verbo, Non etiam ob culpam, quam Doctores ſequuntur, teſte Marſi. conſil. 67. nume. 40. Et ex hac cõcluſione infertur, quòd ſi ſtatutum diſponat, quòd homicida ſit decapitãdus debet intelligi, dũmodo homicidium ſit commiſſum dolo, non autem culpa, Et eſt communis opi. vt dicit Iaſ. in d. l. 1. num. 70. ff. de legib. & in d. l. in actionibus, nu. 26. quem refert Viuius in libro communium opi. folio 239. verſi. ſtatutum diſponens. Dec. in d. l. in actionibus, nume. 20. quem refert Plotus in repet. l. ſi quando, nume. 765. Cur. Iun. in l. fi. nu. 9. ff. quòd quiſque iur. Menchiaca controuerſ. illuſt. capitu. 96. numero 32. Et hoc receptiſſimum eſſe atteſtatur Alciat. in l. magna negligentia. ff. de verb. ſigni. Faciunt quæ dixi ſupra hoc eod. lib. §. Homicidium, verſ. Culpa dicitur. Pro culpa vero punitur delinquens, quando culpa præceſſit delictum, Et ita dicunt communiter Doctores, vt dicit Anan. in cap. de infantibus, numero 4. de his qui filios occid. Reperio tamen aliquos tenuiſſe, quòd etiam pro lata culpa poſſit quis corporaliter puniri, licet non eadem pœna, qua poſſit puniri pro dolo, ſed alia leuiore, Et hanc opin. dicit eſſe communem Maranta in ſuo Speculo, fol. 26. nu. 59. in fi. quam ego etiam quandoque vidi in ſenatu obſeruari, ſed regulariter pro culpa nõ ſolet aliquis corporaliter puniri. Quæ autem dicta ſunt de pœna corporali, eadem locum habent etiam in pœna infamia, nam cõdemnatus

tus propter culpam, non efficitur per talem sententiam infamis, Ita tenuit d. glo. in dic. l. in actionibus, in verbo, Non etiã ob culpam, & est communis opin. vt dicit Roma. ibi numero 16. Fama enim, & vita æquiparantur. Faciunt ea quæ dixi supra hoc eodem lib. §. Homicidium, versic. Idemque & multo.

Scias etiam, quòd regulariter plura delicta simul concurrentia, omnia puniri debent, Ita colligitur ex tex. in l. nũquam plura, ff. de priua. delictis. Hæc tamen conclusio non est ita generaliter intelligẽda, sed pro clariori resolutione distinguendi sunt aliqui casus. Primus est, quando quis plura delicta eiusdem generis committit, puta quia plures percussiones, vel plura vulnera infert alicui, Et tunc si quidem id facit ex interuallo, omnes fatentur, quòd pluribus pœnis puniendus pro numero percussionum illatorum, vel vulnerum, Et ita videtur sansisse glo. in d. l. nunquam plura, in verbo. Occiderit, quę in hoc communiter approbatur, vt dicit Boer. decis. 82. num. 10. præsertim si propter iterationem delicti intersit partis offensæ, Et ita de facto seruari attestatur Alber. in secunda parte statutorum, q. 24. num. 4. Si vero illa inferat eodem tempore, tunc aliqua est controuersia inter scribentes nam glo. præallegata in d. l. nunquam plura, videtur tenere, ꝙ quando non interuenit separatio delictorum, vnica tantum pœna puniri debeant, Sed Bart. in ea. l. nunquã plura post nume. 4. post Dy. reprehẽdit illam glossam, & dicit quòd si illa glo. esset vera destrueret totum mundum, & quòd est contra tex. illius legis, Et dicit Soci. consi. 63. num. 9. lib. 1. quòd in hoc communiter Doctores videntur sequi opin. Dy. & Bartol. quòd scilicet etiam si percussiones vel vulnera eodem tempore illata sint, debeat pro eorum numero pœna multiplicari, Et illum refert Plaza libro 1. delictorum, cap. 1. nume. 18. refert etiam, atque in frequentiori calculo hanc quæstionem diffiniri attestatur Didacus lib. 2. resolutionum, c. 10. num. 8. Cæterum Iacob. de Arena in l. apud Labeonum. §. conuicium ff. de iniur. dixit in hoc articulo esse distinguendum, iuxta verba legis, vel statuti, vt si quidem statutum imponat simpliciter vulneranti, vel percutienti pœnam centum librarum, eo casu etiam si plura vulnera eodem tempore illata fuerint vnica tantum pœna centum librarum imponenda sit, si vero statutum imponat pro quolibet vulnere pœnam centum librarum, tunc puniendus sit in tot centum libris, quot vulnera intulerit, Et hanc opin. Iac. de Aret. dicit esse communem Floria. in l. 4. ff. ad l. Aquil. prout illum refert Plaza in loco præallegato, Et ex hac opin. Iacob. de Are. infertur, quòd cum ex dispositione capitu. si quis suadente, percuties clericum incidat in excommunicationẽ, vt dixi supra q. 77. versicu. Percutiens clericum, si quis percutiat clericum eodem impetu quatuor, aut quinque vicibus, vnam tamen excommunicationem tantum, nõ plures incurrit, Et hanc dicit esse communem opinio. Didac. in dicto capitulo 10. post numero 8. versic. quartum si eiusdem Plaza in d. cap. 1. nume. 19. Sed certe hanc distinctionem Iacob. pariter reprobat Barto. in dicta l. nunquam plura, nu. 11. tenens, quòd indistincte pœna pro numero vulnerum multiplicanda sit, subdens, quòd ita obseruat cõsuetudo, Et ego statim dicam.

Hæc autem omnia locum habẽt, quando huiusmodi vulnera pluribus ictibus illata fuerunt, sed quid si quis vnico ictu plura vulnera inferat, quia cum bibente, vel alio instrumento bifurcato eodem ictu aliquem in diuersis corporis partibus vulnerauit? Respond. quòd pro vnico tantum vulnere puniendus est, secundum communem opin. antiquorum, vt dicit Alber. in secunda parte statutorum, q. 38. licet ipse contrarium teneat, quàm etiam opin. dicit esse communem, & quotidie in practica obseruari, Viuius in lib. communium opin. folio 200. versiculo statutum imponens. Ang. autem de malefi. in verbo, Et edictum Titium, nume. 2. refert pariter in hanc quæst. Iacob. de Areti. distinxisse eo modo, quo supra dictum est & subdit, quòd opin. Iacob. communiter tenetur, referens ita attestari Florian. in dic. l. 4. ff. ad leg. Aquil. quem tamen in libro meo non reperio hoc dicẽtem, Et affirmat quòd

quòd illã vidit in practica semper obseruari, Hoc idem attestari Florianum dixi Barb. in Apost. ad Bart. in l. si gemina, sub nu. 1. in verbo, Ego puto ff. arbo. furtim Cæsarum. Bar. autem in d. l. si gemina, nume. 1. tenuit, ꝙ etiam hoc casu debeat in distincte pro pluribus vulneribus puniri. Alex. in l. quod dicitur, la 1. in fi. ff. de ver. obli. dicit, quòd distinguẽdum est, vt per Bar. in d. l. si gemina, deinde subdit, quòd omnes concludunt esse inspicenda verba statuti, an loquatur de percussionibus, aut de vulneribus. Ego certe semper vidi in practica obseruari opi. Bart. vt scilicet siue statutũ loquatur per verba, Si percusserit, vel vulnerauerit, vel per verba, Quòd qualibet percussione, vel vulnere, &c. semper puniatur delinquens secũdùm numerum percussionum, vel vulnerum, Et hoc siue illata sint eodem ictu, siue pluribus. Poterit tamen iudex, vbi huiusmodi casibus dubitari contingat, informare se à peritis super interpretatione, quam talia statuta habuerunt à consuetudine, & secundùm illam iudicare, quia minime mutanda sunt, &c.

Alius est casus, quando delicta sunt diuersi generis, & hoc casu si committãtur ex interuallo, res nullam habet difficultatem, quin omnia punienda sint, vt habetur in d. l. nunquam plura. si vero facta sunt eodem tempore, & ad eundem finẽ tendant, punitur delinquens solummodo pœna maioris delicti. Et potest poni exẽplum, si extẽt in ciuitate tria statuta, vnũ puniens delationem armorum in centũ, aliud puniens insultum in centum, aliud puniens vulnus in centum, & aliquis insultet alium cum armis, & vulneret, certe non est in omnibus istis pœnis puniendus, sed solummodo puniri debet in centum pro vulnere, quia pœna insultus, & armorum confunditur cum pœna vulneris, Ita colligitur ex glo. in l. qui de crimine in verbo, Plurima. C. de accusat. quam sequuntur omnes scribentes, vt dicit Marsil. in l. si in rixa, numero 15. ff. de sica. Practica Iodo. cap. 77. nume. 4. Io. Arno. dialogo 47. Per constitutionem. Hanc etiam dicit esse communem opi. Iafred. decisio. 95. quem refert Viuius in li. communiũ opi. fol. 198. versi. Statutum puniens. Et illa gl. solet allegari, quò d minora delicta confunduntur cum maiori, ita ꝙ solum maius delictum punitur, Et dicit Mar. in l. vnica, nu. 54 C. de raptu virg. quòd illã glo. sequuntur Doctores, Et ita seruauit senatus in quodam Ioã. Baptista de Furnariis, qui proiecerat pilam ferream in suũ aduersarium, & deinde prior ensem euaginauerat, quem vnica tantum pœna iussit puniri, 1559.

Sed pone, aliquis aggressus est alium animo tantum illum vulnerandi, & vulnerauerit, deinde ex aliquo dicto, vel facto illius superuenit impetus vulnerãti, & mutato proposito illum occidit, nũquid erit puniendus de occiso, tantum, an autẽ de vulnerato, & etiam de occiso? Respond. Bar. in d. l. nunquam plura, num. 5. dicit ꝙ ex quo fuit duplex impetus, scilicet primo vulnerandi, & deinde occidẽdi, debet de vtroq; teneri. Sed certe vniuersalis cõsuetudo contrarium obseruat, vt dicit Ange. in d. l. nunquam plura, nume. 7. quem refert Anan. in cap. fi. post num. 5. de collus. deteg. Nam ex vnitate rixæ minus delictum cum maiori confunditur. Et quãuis forte opi. Bar. sit de iure verior, nihilominus ab hac opin. quam consuetudo approbauit, nullo modo esset in practica recedendum, nam pœna homicidii, quæ est pœna mortis, & confiscationis bonorum, absorbet omnes alias pęnas corporales, & pecuniarias,

Sed hic incidenter quæro, nunquid ꝓpter reiterationem delictorum, vel cõsuetudinem delinquendi, reus possit grauius puniri? Respond. Bar. in l. 1. num. 2. C. de superexactor. li. 10. dicit, ꝙ licèt aliàs crimina non essent capitalia, potest tamen reus propter consuetudinem delinquendi puniri pœna mortis, Et secundùm hãc opi. aliquando fuisse practicatũ in sacro consi. Neapol. attestatur Grammat. consi. crimi. 17. num. 16. & voto 17. per totum, vbi refert fuisse ad mortem condemnatum quendam, qui eodem tempore quinque vxores habeat. Idem etiam practicatum fuisse per parlamentum Parisiense refert Papo lib. 24. tit. 10. Arresto 9. Sed idẽ Gram. decis. 16. num. 7. dicit, quòd quid-

quid sit in puncto iuris, hoc in practica non recipitur, vt scilicet propter cõsuetudinem delinquendi pœna ordinaria augeatur. Et hæc opi. mitior est, & illam sequi solet senatus, qui nũquam in delictis non capitalibus propter quamcũque reiterationem solet pœnam mortis imponere, sed tantũmodo, vel torturam atrocius inferre, vel ad extraordinarie puniendum grauius arbitrari.

Vltimo quæro, nunquid plures, delinquentes simul contra vnũ, teneantur omnes insolidum? Respond. quòd sic, vt est tex. in l. si plures. ff. de iniu. & est communis regula, vt attestatur Natta consilio 79. num. 10.

Quæst. LXXXV.

SVMMARIVM.

Iudex an debeat imponere delinquenti pœnã loci originis, domicilij, vel delicti.

Et quid si delinquens sit forensis, an possit puniri secundum statuta loci, in quo deliquid, versi. Secundus est.

Et quid si illud delictum non sit à iure cõmuni prohibitum, versic. Sed quid si delictum.

Et an statuta, pro delictis pœnas imponentia, ligent etiam subditos delinquentes extra territorium, versic. Tertius est casus.

Et an pœna statutorum pro delictis impositæ, tollant pœnas pro eisdem delictis à iure communi impositas, versic. Debet etiam.

In pœnis alternatiue impositis cuius sit electio iudicis an rei, versi. Solet etiam.

Et quid si statutum disponat, quòd quis pro delicto condemnetur in cẽtum libris quas si non soluerit intra decem dies, amputetur ei manus, an eo casu possit iudex omittere pœnam corporalem, & exequi pecuniariam. versic. Sed hic quæro.

Et quid è conuerso, stante statuto quòd non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, donec soluerit mille, an si ipse velit stare in banno possit iudex eum cogere ad soluenda mille, versic. Successiue quæro.

Vbi agitur de pœna imponenda ex aliqua speciali constitutione, debent omnes qualitates verificari, de quibus in ipsa constitutione fit mentio, versicu. Vbi agitur.

Iudex an possit ex causa minuere pœnam ordinariam pro aliquo delicto à iure communi, vel à statuto impositam, versic. Vlterius quæro.

Et an possit illam commutare, si delinquens non est capax illius pœnæ, versic. Non omitto.

SED quoniam plerunque propter diuersitatem fori originis, domicilii, vel delicti, & eorum locorum iura, vel statuta diuersas pœnas imponentia, in faciendis condemnationibus dubitari solet, quæ pœna sit pro delictis imponenda, videamus, an iudex debeat imponere pœnam loci originis, vel loci delicti, & an pœnam iuris communis vel statuti, Et quia materia est valde intricata, distinguendi sunt nonnulli casus.

Primus est, quando iudex loci delicti procedit contra delinquentem, qui est sibi subditus etiam ratione originis, seu domicilii, Et hic casus modicam habet difficultatem, nemo enim dubitat, quin sit puniẽdus secundùm leges, & statuta ipsius loci. An autem quando in eodem loco reperitur vna pœna imposita à iure communi, & alia à statuto, debeat iudex imponere pœnam statutariam, vel pœnam iuris communis, dixi infra versiculo. Debent etiam.

Secundus est casus, quando iudex loci delicti procedit contra forensem, qui deliquit in suo territorio, Et hoc casu, si quidem pro eo delicto non reperitur imposita alia pœna per statuta locorum, quàm ea, quæ est imposita à iure communi, nulla etiam est controuersia, quominus puniri debeat secundum dispositionem iuris communis, Et in hoc pariter nemo dubitat, Punctus est, quando statutum lo-

ci

ei delicti imponit pro eo delicto aliam pę nam, nũquid possit iudex ipsius loci delicti cõdemnare huiusmodi forẽsem in pœnam statuti, & sic an statuta pœnalia, super delictis, ligent etiam forenses. In qua quidem quæstione, aliqui simpliciter dicũt, quòd iudex loci delicti potest punire delinquẽtem, etiam si non sit de iurisdictione sua, nõ solum secundum iura communia, sed etiam secundum statuta sua, & ita tenere communiter Legistas, dicit Fel. in capit. a nobis, el primo, numero primo, de sent. excommu. ita etiam communiter teneri attestatur Abb. in cap. fi. numero vigesimoquarto, de foro compet. Hãc quoque opinionem, dicit esse communem Feli. in dicto capitulo fi numero 24. & illam vbique seruari attestatur, Albet. in tertia parte statutorum, quæstio. prima. Bar. autem in l. cũctos populos, numero 21. C. de summa Tri. distinguit, ꝙ Aut tale delictum erat prohibitum etiam à iure communi, & eo casu potest forẽsis delinquẽs puniri etiam pęnis cõtentis in statuto, Aut vero non est delictum de iure communi, sed solummodo secundum statuta ipsa ciuitatis, vel loci, & tunc non punitur nisi fuisset sciens, vel in ignorantia supina. Et hanc opinionem Bartol. ostendit esse communem Ias. in d. l. cunctos populos, in prima lectura. numero 30. prout illum refert Boss. in titu. de pœnis. nume. 18. licèt in libro meo aliter loquatur, quinimò (ni fallor) in secunda lectura, numero 67. cõcludit, quòd in iudicando melior est opi. cõtra Bar. Hanc etiam opinionem Bart. dicit esse æquiorem, & magis communem Marsil. in l. fi. numero 81. ff. de iurisdictio. om. iudicum. Plus dicunt Moder. super consuetud. Paris. §. 30. post numerum 150. quòd hæc est communis, & vera cõclusio, quòd etiam forenses, & alii probabiliter ignorantes pęnas a statuto loci vltra ius cõmune impositas, nihilominus subiiciũtur pœnis statuti loci, in quo delinquunt, ex quo intendunt delinquere, & committunt crimen a iure communi prohibitum, & illũ refert Dida. in repet. cap. alma mater sol. 493. col. secunda. de sent. excommu. in sexto. Hãc etiam dixit esse opinionem communiter docto rum, Gand. in titu. de pœnis reorum. nu. 16. Et generaliter, ꝙ delinquẽs debeat puniri pœna imposita a statuto loci, in quo punitur, dicit esse cõem cõclusionem Marian. in c. postulasti num. 16. de foro compe. Hoc tamẽ intellige, vt procedat in pœnis secularibus, secus autem in pœna spirituali, prout est pœna excommunicationis a statuto imposita, illa enim nõ ligat probabiliter ignorantes, ẽt in actu à iure communi prohibito, & damnato. Et hãc opinionem dicit esse communem Crot. in repe. c. vt animarum. in fi. princ. de cõsti. in 6. prout illum refert Didac. in loco præallegato & licet in puncto iuris hæc limitatio vix posset sustineri, cũ non videatur subesse aliqua probabilis ratio differẽtiæ inter pœnam excommunicationis, & alias pœnas, nihilominus cũ hæc opinio magis faueat animabus, crederem non esse ab ea in iudicando recedendum.

Sed quid si delictum, de quo agitur, nõ quidem sit prohibitum à iure communi sed tamen per totam prouinciam, vt plurimum vigeant statuta illud prohibẽtia, prout est in extractione frumenti, quæ communiter per totam Italiam est prohibita per statuta ciuitatum, vt dicit Barto. in loco præallegato? Respond. Barto. ibi tenet, quòd possit forensis etiam hoc casu puniri pœna statuti id prohibentis, nec possit se excusare prætextu ignorantiæ, & dicit Corn. consil. 64. in fi. libro tertio. ꝙ in hoc omnes concordant. Hãc etiam dicit esse communem opinionem Legistarum, Imola in l. fin. §. licet quis. ff. de publica. Videtur enim eo casu talis forensis delinquens contra huiusmodi statuta esse, in supina ignorantia, meritò nõ est excusandus. Ego tamen, quidquid sit de rigore iuris, dicerem in prædictis casibus stãdum esse iudicis arbitrio, qui inspecta facti, & personarum qualitate pro sua religione, decernet, an forensis plectẽdus sit pœna statuti, vel in totũ excusandus, vel saltem pœna ex aliqua parte temperãda. Et ita ego in hoc Ducatu sæpissime vidi excusari forenses, qui morã nõ traxerant, in dominio a pœna imposita cõtra deferẽtes archabusios rotatos & huiusmodi, & cõsulerẽ, vbi aliquo mõ posset ignorãtia dici

dici probabilis, vt iudices semper in mitiorem partem inclinarēt. Vide quæ dixi supra quæstio. 82. statu. 7. versi. Quæro nunquid.

Tertius est casus, quando iudex originis vel domicilii procedit cōtra subditū suum, qui deliquit extra territorium, an s. possit imponere pœnā statuti loci originis, vel domicilii, & sic an statuta imponētia pœnam pro delictis, ligēt subditos delinquentes extra territorium, super quo opus esset decisione Cæsarea, vt dicit Angel. in l. si. ff. de iurisdictio. omnium. iud. prout illum refert Euerard. cōsil. 45. col. 3. versi. Nō obstat etiam. licet Angel. in libro meo id nō dicat. Et in hac quæstione Bar. in d. l. cunctos populos, nu. 47. & sequ. tenuit, quòd quando statutum expresse loquitur de delinquentibus, extra territorium, comprehendat etiam eos, qui extra territorium delinquūt. Et in hoc opi. Barto. communiter approbari, dicit Soci. cōsilio 302. nume. 4. in fi. libro 2. Quando vero statutū simpliciter loquitur, tūc dicit Bar. quòd iudex originis, vel domicilii nō potest punire subditum delinquentem extra territorium, nisi secundum pœnam impositam a iure communi, vel secūdum statuta loci, in quo deliquid, non autem secūdum statuta ipsius loci originis, vel domicilii, & hanc opinionem dicit esse communem Alex. cōsil. 111. post nu. 1. col. 2. vers. & cum sit. lib. 2. quem refert Paris. cōsi. 159. nu. 6. li. 4. & Rui. cōsi. 84. in fi. lib. 4. & Afflict. super tertia parte cōstitu. Regni. rub. 55. post num. 19. & Rochus, de cōsue. fol. 114. nu. 20. & Bos. in tit. de pœn. nu. 19. Idē attestatur Aug. ad Ang. de male. in verbo, Hæc est quædā inquisitio, num. 84. Ita etiam cōmuniter teneri attestatur Fel. in c. a nobis, el 1. nume. 6. de sent. excōmu. quem refert Paris. in d. cōsi. 159. nu. 7. & sequē. Dueñas regu. 146. & ita pluries vidi apud nos obseruari, quia scilicet vbi poterat haberi notitia statutorum loci delicti, semper fuit imposita illa pœna, licet per constitutiones huius Ducatus, alia pœna esset imposita, & in specie ita conclusum fuit in senatu in causa cuiusdam Thomæ Bolognini, cōtra quem procedebatur, pro vulneribus, animo deliberato illatis cuidā in castris Senarum. 15. Octobris 1556. D. P. Et memini, quòd cum Illust. Alexander Vicecomes tunc Senator, & Prætor Cremonæ, condemnasset quēdam Adam Tinctum Cremonensem, pro vxoricidio, per eum commisso, super territorio Brixiensi, in amputatione capitis, absque bonorū cōfiscatione, & fisco reclamāte fuisset ei cōcessa restitutio, in integrum, Senatus intellecto, quòd licet statutum Brixiæ, pro eo delicto imponeret pœnam confiscationis bonorum, nihilominus ex consuetudine illius curiæ, nō solebat talis pęna imponi, & quòd prius idē Adam fuerat pro eodem delicto a prætore Brixiæ cōdemnatus solummodo in amputatione capitis omissa bonorū cōfiscatione, cōfirmauit sententiam latam per ipsum Illustr. Vicecomitem, & fisco silentium imposuit 19. Decembris. 1548. P. N. Et ideo a prædicta distinctione non recedas, in iudicando, quamuis (vt dixi) Maria. in dicto c. postulasti. nume. 16. generaliter dicat communem conclusionem esse, quòd delinquēs, debeat puniri pœna imposita statuto loci, in quo punitur.

An autem possit iudex loci domicilii, vel originis procedere, contra subditum, qui deliquit, extra territorium, per viam inquisitionis, dixi supra q. 39. versic. Sed quæro.

Debet etiam iudex aduertere, quia si pro aliquo maleficio sit imposita, aliqua pœna per ius commune, vel aliam legem, antiquā, postea fuit cōdita lex noua, vel statutum, imponens aliam pœnam, pro eodem maleficio. eo casu imponenda est pœna statuta a lege noua, non autem a lege antiqua, vel a iure communi. Bene verū est, quod in hoc articulo varię fuerūt aliquando opiniones Doctorum, nam aliqui tenuerunt, quòd per statutum imponens pœnam nouam, nō intelligatur sublata pœna iuris communis, & ita post nōnullos antiquos tenuit Bartol. in l. 1. nume. 1. ff. vi bonorum raptorum. Et hanc opinionē communiter teneri attestatur, Cy. in l. qui sepulchra. C. de sepu. vio. quē refert Ancharan. in c. generi de regu. iur. in sexto, & Caccialup. in repetiti. l. omnes

populi

populi,nu.90.ff.de iusti.& iure.Idem dicit Bal.in l.non est nouum.ff.de legibus, quem refert Augu.ad Ang.de malefic. in verbo,Et ibi caput,nu.9 Et hanc opi. teneri per Doctores,attestatur Ang. in d.l. qui sepulchra,vel in text. ibi nihil enim, Hanc etiam dicit esse communem opin. Abbas in c.de causis,num.14.de offi. deleg.Idem dicit Sali.in d.l. qui sepulchra, post num.7.versicu.quæro nunc. C.de sepul.viol.prout illum refert Ana.in c.fin. num.16.de collu.deteg.qui tamē hoc explicate nō attestatur,immo dicit, q licet quo ad natiuitatem sit dubium, tamen quo ad executionem omnes tenēt, quòd pœna statuti tollat pœnam iuris communis Berous in d.cap.de causis,post nume. 75.Contrariam autem opinionem,quòd scilicet per pęnam statutariam sit sublata pœna iuris communis,tenuit Bal.in l.data opera,num.19.& seq. C.qui accus. nō pos.subdens quod fatuus esset iudex, qui aliam pœnam imponeret, quam statutariam,& dicit Practi.Carer.fol.519. num. 14.quod hanc opi.tenent omnes Doctores,Hāc etiam opi.dicit esse communem Deci.in d.capit.de causis,nume,14.in fi. prout illum refert Alcia.consil.453.post nume.5.versic.non obstet igitur,Marsil. in pract.crim.§.quæritur.post numero 6. quem refert Viuius in lib. communium opi.in verbo,Statutum imponens, Dicit etiam Blanc.in prac.crim.fol.72.nume. 61. & seq. quod hæc opi. videtur magis communiter recepta,& quod ita communiter practicatur,Et dicit Alber.in prima parte statutorū,quæst.octaua, nume.10. in fi.quod totus mundus ita obseruat,licet dicat,quod in hac quæstione,opus esset decisione Imperatoris, quē refert August.ad Ang.de malef.in verbo,Et ibi caput,post num.9.& Marsil. consi. 61. nu. 19.refert etiam Ant.Gomez.lib. delictorum c.1.nu.58.in fi.subdens, quòd licet contraria opinio sit magis communis,tamen ista seruaretur iudicando,& cōsulendo, Hanc etiam opi. communiter seruari attestatur Gand.in ti de aliquibus quęst. num.4.Idem dicit Paul.de Castro in l. 1. §.dixerit aliquis,nume. 6. ff. de publica. quem refert Grammat.consi.25.numero 56.& Roland.consi.35.nume. 53. lib. 2. Et dicit Rota Senē.deci.9.posita post cō. silia criminalia diuersorum li.2.nume.3. quòd hæc opi.præualuit,& est approbata per vsum, Et ita in hac prouincia indistincte obseruatur, Cum itaque, hæc opi. sit proculdubio magis communis,& a cōmuni consuetudine approbata non esset, ab ea in iudicando recedendum. Et hæc cōclusio multo magis procederet,vbi pro aliquo delicto iudex imposuisset pęnā statutariam,nam eo casu proculdubio, non posset postea imponi delinquenti pœna iuris communis,etiam si esset maior,quā statutaria. Cum enim vtraque pœna tendat ad vindictam, vna per aliam tollitur, Et in hoc omnes cōcludant,vt dicit Bar. in d.l 1.in vltimis verbis.ff.de vi bo.rap. quem refert Ana.in d.c.fi.num.16.de collus.deteg.

Solet etiam plerunque in facto dubitari,nunquid quādo à lege, vel statuto sunt impositæ plures pœnæ alternatiuæ, pro aliquo delicto, sit eo casu electio iudicis an rei. Et in hoc quidē articulo gl. in c. sicut Iudæi,in gl.fi.de Iudæis,videtur simpliciter tenuisse,quòd electio sit ipsius iudicis,Et illam gl.communiter teneri, per Doctores affirmat Ana.in eo.ca sicut Iudæi,post nume.17. Idem videtur sensisse, gl.in c.a crapula,in gl fi.de vita & hone. clericorum,quam dicit esse communiter a Doctoribus Abbas in eo.c crapula, numero 4. Tu vero pro clariori intelligētia inhærendo dictis Bartol.in l. 1.§.expilatores, nume. secundo. ff. de effract. distingue tres casus. Primus est, quando verba legis, vel statuti sunt directa ad iudicem puta si aliquis commiserit tale maleficium,iudex faciat illum fustigari,vel cōdemnet in scutis 10. Et tunc electio est iudicis,Et dicit Ripa in capitu. inter cæteras. nume. 59. de rescrip. quòd cum hac conclusione transeunt communiter Doctores, Et ratio est, quia lex dirigendo, verba ad iudicem,censetur etiam ei dedisse arbitrium eligendi. Secundus est casus quando verba legis,vel statuti diriguntur ad reum,puta ille,qui fecerit tale maleficium,soluat 10. aureos, vel relaxet fisco tertiam partem bonorum suorum mobi

lium, Et tunc ex quo lex dirigendo verba ad reum, videtur etiam ei dedisse optionem, dicendum est quòd arbitrium eligēdi spectat ad ipsum reo & ita tenēt communiter Doctores, vt dicit Ripa in d. cap. inter cæteras, num. 65. ꝙ ita tenent communiter Doctores, Tertius est casus, quādo verba non sunt directa, neque ad iudicem, neque ad reum, sed sunt impersonaliter prolata, Et in hoc est difficultas. Bar. in loco præallegato, primo dicit se dubitare, deinde subdit, ꝙ putat in dubio electionem esse ipsius rei. Glos. autem communiter sentiunt, ꝙ electio sit iudicis, vt attestatur Summa Siluestr. in verbo, Pœna nu. 7. Tu vero dic, ꝙ, Aut vtraque pœna est corporalis, puta quia lex dicat, ꝙ pro tertio furto quis suspendatur, vel decapitetur, Et hoc casu omnes fere concordant, ꝙ electio sit iudicis, non rei, quinimo ꝙ non porest iudex, etiam si velit, relinquere ipsi reo optionem, vt dixi infra q. 99. versic. Item quæro. Aut vtraque pœna est pecuniaria, puta pro furto sit pœna 10. aureorum, vel amissionis tertiæ partis bonorū mobilium, Et hoc casu omnes tenent, ꝙ electio sit rei, vt attestatur Cœpolla in l. si fugitiui, num. 51. C. de ser. fugi. qui tamē ponit exemplum, iudicio meo, valde absurdum, scilicet si lex pro delicto imponat pœnam centum aureorum, vel quinquaginta. Ego certe talem legem, vel statutum nunquam vidi. Aut altera pęna est corporalis, altera pecuniaria, Et hic casus proximis diebus contingit in quodā Lancelotto Ferr. qui executionem, quandam prohibuerat, pro quo delicto est a cōstitutionibus huius ducatus imposita pęna trium ictuum eculei, vel 200. aureorū, Et post multa Senatus cēsuit his casibus, esse in arbitrio rei, an velit soluere pœnā pecuniariam, vel subire corporalem. Et ita rescripsit prætori Vigleuani. 4. April. 1561. P. N. Quæ tamen omnia intellige vt procedant, nisi aliud ex verbis ipsius legis, vel statuti colligi posset, puta quia lex diceret secundum qualitatem personarū vel inspecta facti qualitate, vel huiusmodi nam hoc casu, cum adhibenda sit causæ cognitio, dicendum est, ꝙ indistincte electio ad iudicem pertineat.

Sed hic quæro, pone stat statutum, ꝙ vulnerās puniatur in centum libris, quas si nō soluerit intra decem dies amputetur ei manus dextra, Modò cōdemnatus nō soluit in termino, nunquid poterit iudices omittere pœnam corporalem, & facere executionem, pro centum libris in bonis rei? Respōd. quòd sic, Ita tenet Bar. in l. cum duobus. §. fi. nume. 2. ff. pro socio, cuius opin. Doctores sequuntur, Et de illa doctrina multū exclamāt, vt dicit Augusti. ad Ange. de malef. in verbo. Quas si non soluerit, num. 18. & ita in facti contingentia consuluit Corn. consilio quinto. libro 3.

Successiue quæro, pone stat statutum, quod non comparens ponatur in bāno, de quo non eximatur, donec soluerit condemnationem librarum mille, Modo quidam vocatus non comparuit, & fuit positus in banno, & condemnatus in mille, nunquid si ipse vult stare in bāno, & nō soluere cōdemnationem, poterit eo non obstāte fiscus facere executionem in bonis ipsius pro summa librarū mille? Respōdeo, quòd non, & ita in practica seruatur vt dicit Bald. in auth. bona damnatorum, in fi. C. de bono. proscrip. licet relinquat cogitandum, an sit verum de iure. Sed certe ego credo hoc etiam de iure procedere. Mens enim statuti videtur esse, vt ille principaliter sit positus in banno, & deinde sit in eius facultate, soluendo libr. mille, ab ipso banno, se eximere, vnde cum ipse eligat stare in banno, videtur plene, satisfactum, dispositioni, ipsius statuti.

Vbi agitur de imponenda pœna alicuius specialis constitutionis, oportet quòd in illo casu verificētur omnes qualitates, in ipsa constitutione expressæ, alias pęna nō committitur, Est doctrina Io. And. in capit. 1. de homicid. in sexto, quam dicit esse sing. & ab omnibus approbatam Tortus inter consilia Anto. de Butrio, consilio vltimo, numero primo, in fin. Vide quæ dixi supra hoc eo. lib. §. Assassinium, circa princ.

Vlterius quæro, nunquid iudex possit ex causa minuere pœnam ordinariam impositam, a iure pro aliquo delicto? Respon.

ſpon. quòd ſic,ſiue agatur de pœna impoſita per ius commune,in quo ferè omnes conſentiunt,& ita eſſe communionẽ opinionem atteſtatur Dec.in c.de cauſis,nu. 18.de offic.delega.quem refert Publi. ſuper conſuetud.Aluern.fo.163.num. 9.& Viuius in lib. communium opinionum in verbo iudex vbicunque . ſiue etiã agatur de pœna impoſita à ſtatuto,quo caſu, licèt aliqui tenuerint contrarium ,magis tamen communis opinio eſt,quod poſſit iudex etiam pœnas ſtatutarias ex cauſa minuere,vt atteſtatur Areti.in c.qualiter & quando.el ſecundo.nume.24. de accuſatio.quem refert Didacus libro ſecundo reſolutionum cap.9.numero 8.& Plaza libro primo delictorum, ca. 33.numero 5. Deci.in d.cap.de cauſis,num. 19.quem refert Menchiaca controuerſia illuſtrium. ca.14.numero quarto. Blanc. in practica crimina.fo. 73. numero 71.& ſeq. Tiraquell.de pœnis.in præfatione.nume. 22. quem refert Taeg.in pract.crim.cap.13. numero 17. Sed hæc quidẽ cõcluſio intelligenda eſt,vt procedat in maioribus magiſtratibus,illi enim poſſunt pœnas ſtatutarias minuere ex cauſa , ſiue talis cauſa ſit cohęrens delicto,ſiue ſit cauſa extrinſeca,ſed minores magiſtratus bene poſſunt minuere pœnam ex cauſa cohærente delicto,ſed ſi volunt pœnam alterare ex cauſa extrinſeca , debent principem conſulere, ita videtur colligi ex deciſione Bald. in authen.hodie iurant.C.de iud. Et hãc limitationem dicit eſſe communiter receptam Blanc.in loco præallegato,poſt numerum 90. Hãc etiam dicit eſſe communem opinionem Deci.in d. c.de cauſis.in loco ſupra per me allegato,prout illum refert Boſſius in tit.de pœnis.nu. 10.& hoc niſi cõſuetudo prouinciæ aliter ſe habeat prout in Francia, vbi ex conſuetudine illius regni omnes pęnæ criminales ſunt in arbitrio iudicantis,vt atteſtatur Prac.Millei,fo. 128.numero 47. & folio 147. numero 30. nam eo caſu talis conſuetudo ſequenda eſt. Scias etiam, ꝙ hæc concluſio intelligenda eſt,vt procedat ante ſententiam,prout loquitur glo.in l.quid ergo.§. pœna grauior. in verbo. Oneraſſet . circa prin. ff. de infam.quam dicit eſſe cõmu. receptam Didac.pract.q 35.circa fi. ſecus autem poſt ſententiam . Caueant tamen iudices,ne id ſine iuſta cauſa, & à iure approbata faciant,ne aliquid eis deterius cõtingat,nam iudex,qui in cauſis criminalibus minorem pęnam imponit,quàm de iure imponere debeat , eſt infamis. l. ſeruos.C.ad legem Iuliam de vi publica.prętereaque debet puniri eadem pœna , qua erat puniendus reus, vt colligitur ex text. in l.3.in fi.C.ne Sanctum Baptiſ. reiteretur,& refert And.de Iſer. ꝙ Rex Carolus Primus fecit quendam iudicem furca ſuſpendi,ex eo ꝙ quendam reum erat condemnandus in amputatione capitis,condemnauit tantũ in amputatione manus, quẽ refert Paris Put.de ſynd.fo. 358.poſt num.3.& Affic.ſuper ſecunda parte conſtitutionũ Regni.rub.3.nu.22. & Chaſſ. ſuper conſuetu. Burgun.fol.45.nu. 29.& Prac.Carer.fol. 515.nu. 10. Prætereaque debet iudex,qui minuit pęnam à iure vel ſtatuto impoſitam, exprimere cauſam in ſententia , propter quam mouetur ad illam minuendam, prout ſe frequenter vidiſſe de facto fieri,atteſtatur Iacob.de Beluiſ.in pract.crimi.fol.46.in rubri. de fuga reo.nu.62.Puto tamen ſufficere,quòd iudex dicat ex iuſtis cauſis animum ſuũ mouentibus id facere,abſque eo, ꝙ in ſpecie cauſam ipſam exprimat,quam ſententiam communẽ eſſe dicit Menchiaca cõtrouer.Illuſt.ca.14.nu. 5. Ex quibus autẽ cauſis poſſit iudex pœnam à lege impoſitam minuere,dixi ſupra q. 60. Item ſcias ꝙ quãdo pœna ordinaria ex aliqua cauſa minui debet ,non poteſt de iure imponi pœna corporalis, ſed hoc de cõſuetudine non ſeruatur,nam plerunque ſenatus minuendo pœnam ordinariam tranſmittit delinquentes ad triremes ad tẽpus,& quãdoque etiam in perpetuum,prout etiam ſeruat conſi.Neap.vt per Gramm.deci.8. & alibi pluribus in locis,& ita practicari atteſtatur Nunius de los corregidores,fo. 105. col.4.in prin.

Non omitto etiam circa hanc pœnarum impoſitionem , quòd quando delinquens non eſt capax pœnæ , quæ à iure imponitur pro delicto , tunc poteſt iudex illam pœnam in aliam commutare.

Et ideo si ex forma statuti propter falsum testimonium sit alicui amputāda manus dextra & ille nō habeat manū dexteram, vel habeat illam aridam, debet officio iudicis illa pœna in aliam commutare, & ita dicunt Doctores, vt attestatur Bal. in l. nouerint. nu. 5. C. vt intra cer. temp. Anan. in c. 1. nu. 2. de calum. Vide in hoc proposito quæ dixi supra q. 69. versic. Sed quid si reus. & ita vidi quandoque per senatum iussum fuisse fustigari quendam Laurētium Blancum pro delatione armorum prohibitorū, eo quia cùm esset gibbosus, non potuit affici pœna edicti, quæ erat trium ictu funis, & aliàs sæpissime vidi mutari ex hac causa ictus funis in fustigationem, vel alligationem ad catenam infamem, vel exilium, iuxta qualitatē facti, & personarum. Visum quoq; est senatui, quòd pœna ictum funis publice, non sit irroganda mulieribus, & ideo iussit admitti ad compositionem quasdā meretrices, quæ ludum prohibitum luserāt. 2. Ianuarii 1551. P. N. Et quandoque etiā vidi mutari pœnam triremium in exiliū. vt in Ioanne Angelo de Portu 9. Martii, 1558. A. C. Bene verum est, quòd in hoc Ducatu nō liceret iudici inferiori hoc facere, nisi consulto senatu, & propter hoc fuit grauiter reprehensus quidam prętor, qui fecit alligari catenæ infami quēdam Antonium Rauarium condemnatum in pœnam duorum ictuum funis, sub prætextu, quòd esset herniosus. 19. Augusti. 1559. P. N.

Quæst. LXXXVI.

SVMMARIVM.

Vnus pro alio puniri non debet.

Dominus non tenetur pro delicto famulorum suorum, versi. Hinc infertur.

Pater non tenetur pro filio, neque etiam in legitima, versicu. Secundo infertur.

Quidquid facit filius occasione patris, vel famulus occasione domini, et eo sciente præsumitur factum de eius voluntate, ibi. & versicu. Hinc infertur.

Statutum, quòd vnus pro alio puniatur, an valeat, versic. Sed hęc quidem.

Et an valeat statutum, quod dominus teneatur pro familia, versi. Et ex hac.

Et an quod filii, vel nepotes amittant bonæ propter aliquod delictum parentum, versic. Infertur etiam.

Et an quod pater teneatur soluere condēnationem pro filio vsque ad legitimam, versi. Valebit igitur.

Et quid si stante hoc statuto filius fuerit in contumaciam condemnatus, versiculo, Sed quæro.

Et an valeat statutum, quòd villa teneatur pro delictis commissis in suo territorio, versic. Ex hac etiam. *Remissiuè.*

DEBET etiā iudex animaduertere, ne aliquem puniat pro delicto alterius, nam regulariter vnus pro alio puniri non debet.

Hinc infertur, quòd dominus non tenetur pro delictis famulorum suorum, secundùm Bartolum, in l. ne quid, numero primo. ff. de incend. ruina naufrag. Et est communis opinio, vt dicit Cur. Iun. in l. 1. post nume. 13. C. de ser. fug. Nō enim debet culpa seruorum, vel quomodocunque subditorum esse nociua dominis suis & est cōmunis opinio, vt dicit Curt. Iun. in dicta l. prima. numero 13. Hoc tamen intellige vt procedat, nisi dominus teneret in domo viros notorie scelestos, nam eo casu vtique teneretur pro eorum delictis, & ita sentit tota iuris schola, vt dicit Plaza libro primo delictorum. c. 14. num. 1. in fine. & nu. 3. dicit, quòd hæc est receptа omnium sententia, & ideo quando dominus molestatur pro delicto commisso à famulis suis, bonum est, quòd probet ipsos fuisse reputatos cōmuni opinione pro hominibus bonæ vocis, conditionis, & famæ, nam hoc ipsum valde excusaret. Scias etiam, quòd quidquid facit famulus occasione domini, eoque sciente, censetur fecisse de eius voluntate, & est communis opinio, vt dicit Curt. Sen. consil. 41. num. 10. secundùm quam videtur cōsuluisse in facti contingentia Gramati. consi. cri. 8. Cæterum de his delictis, quæ

famu-

famulus facit domino inscio, vel prohibere non valente, dominus non tenetur, & est communis opinio, vt dicit Cagnol. in l. culpa caret. post nu. 13. ff. de reg. iur.

Secundo infertur, quod neque etiam pater tenetur pro filio, & ideo si filius fuerit cõdemnatus pro aliquo delicto, non tenebitur pater soluere huiusmodi condemnationem, neque etiam ex legitima debita ipsi filio post mortem patris, Ita tenuit Guliel. in l. si qua pœna. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris. quem sequũtur communitee Doctores, vt dicit Laur. Palat. de statu. exclud. fœm. in 1. parte principa. post nu. 15. Ita etiam communiter teneri attestatur Imola in c. Raynutius. nu. 42. de testa. Hanc etiam opinionum dicit esse cõmunem Viuius, qui alios refert in lib. cõmunium opinionum. fol. 208. versi. statutum disponens. in 1. limit. Quinimo pro delicto filii nõ potest fieri executio in peculio aduentitio ipsiusmet filii, neque ẽt in eius proprietate, licet sit tota filii, ita nuit Bar. in l. si finita. § si de vectigalibus, nume. 12. & seq. ff. de dam. infec. quem sequũtur communiter Doctores, vt attestatur Maranta in suo Spec. fol. 181. nu. 35. Vide quæ dixi supra quæst. 78. versic. Sed quid in aduentitiis. Scias tamen, quod quid quid facit filius occasione patris, & eo sciẽte, præsumitur factum de eius voluntate, & est cõmunis opinio, vt dicit Cur. Sen. in d. consi. 41. nu. 7. vbi in facti contingẽtia cõsuluit, patrem teneri pœna extraordinaria de homicido commisso per filiũ eo præsente, & non prohibẽte. Vide quæ dixi infra quæst. proxima, versiculo, Dictum est.

Et hæc quidem omnia de plano procedunt, secundùm dispositionem iuris cõmunis, sed quæro, nunquid valeat statutum, quòd vnus pro alio teneatur? Resp. quòd valet statutum ex causa, quòd vnus puniatur pro alio, modo non corporaliter, & est cõmunis opinio, vt dicit Ana. in c. 2. de delict. puerorum. Felyn. in c. cognoscentes. nu. 2. de constit. Berous in d. cap. cognoscentes. nume. 18. Didac. libro secundo resolutionum. c. 8. num. 7. & dicit Alber. in 1. parte statutorum. quæst. 47. nume. 8. quòd quidquid sit de iure cõmuni, talia statuta fiunt, & seruantur, & tolerabilia sunt maxime vbi solummodo imponunt pœnam pecuniariam. Quinimò potest etiam pœna infamiæ aliquis pro alterius culpa puniri, vt est exemplũ in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. & est cõmunis opinio, vt attestatur Didac. in d. c. 8. post nu. 7. Quod certe durissimum est, nã apud bonos viros honor, & vita æquiparantur. Potest tamen tolerari in crimine læsæ maiestatis propter eius immanitatem, iuxta ea quæ dixi supra hoc eo. li. §. læsæ maiest.

Et ex hac cõclusione infertur, quòd valet statutum, disponẽs quòd dominus teneatur pro familia delinquentes, & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Albe. in 1. parte statutorum, quæstio. 50. Intellige quo ad pœnam pecuniariam, non autem quo ad corporalem, vt statim dixi.

Infertur etiam, quòd potest lex humana, propter publicam vtilitatẽ, & ex causa, statuere, quòd propter parentum culpam filii, vel nepotes pœna amissionis bonorum, vel alia simili afficiantur, & est cõmunis opinio, vt ait Didac. in d. c. 8. post nu. 1. ver. Quarta poterit.

Valebit igitur proculdubio statutum, dispõnẽs, quod pater teneatur soluere cõdemnationẽ pro filio vsque ad legitimã, & est communis opinio, vt atteſtatur Alexan. in l. lex Cornelia, nu. 8. ff. de vul. Vbi etiam subdit, quòd ita seruatur in practica, quem refert Ias. in authen. nouissima. numero 8. C. de inoffic. testamen. Soci. in l. filiusfamilias. nume. 8. ff. de verb. obliga. Gomez. in § actiones. nu. 24. Insti. de actio. Dida. in loco præallegato, Marſ. singul. 362. statutum volens, & singul. 481. communis opinio, quem refert Viuius in lib. communium opin. fo. 208. ver. Statutum disponens.

Sed quæro, nunquid hoc statutum habebit locum cõtra patrem, etiam si filius super ipso delicto seu imputatione se nõ defenderit, sed fuerit in contumaciã condemnatus, virtute alterius statuti, disponentis, quòd contumax habeatur pro cõfesso, & conuicto? Respond. quòd non, sed tantummodo tenetur, quãdo filius est per veras probationes cõuictus. Ita dicit

Bar.

Bar. in d.l.cùm filiusfamil. num.4. cum quo transeunt communiter Doctor. vt dicit Iaso. in ea.l. cum filiusfami. num.18. Nā vbicunque ex statuto pater obligatur pro delicto filii, vel filius ex delicto patris, ita demū vnus pro alio tenetur, si verè cōstat de delicto, secundum Bart. ibi, qui in hoc communiter approbatur, vt ait Soci. consi. 57. post num. 10. lib. 3. Hoc tamen intellige, vt procedat, quando verba statuti sunt concepta, vt appareat statuentes voluisse patrem ex ipso delicto filii teneri, puta quia dicat, quòd, vbicunque filius aliquod delictum cōmiserit, pater teneatur ad soluendum, &c. nā eo casu vtique opus est, vt de ipso delicto verè appareat, sed vbi statutum non delictum, sed condē nationem tantummodo respiceret, puta quia diceret, quòd pater teneretur soluere quamcunq; condemnationē factam cōtra filium eo casu secuta cōdemnatione, siue contra filium præsentem, siue in eius contumaciam, potest pater cogi ad illam soluendam. Ita distinguit Bar. in d.l. cùm filiusfamil. nu. 3. & hanc distinctionem dicit esse communem Fely. in c. cùm Bertoldus. nu. 2. de re iudic. quem refert Bos. in tit. de carcer. fideiuss. relax. nu. 58. Cæterum si filius compareat, & ex eius cōfessione, vel aliis probationibus constet de maleficio, tunc vtique pater tenetur virtute huius statuti, etiā si in eo iudicio citatus nō fuerit, & est communis opinio, vt dicit Alex. in d. l. cùm filiusfamil. in princ. nu. 6. in fi. quem refert Ias. ibi, post nu. 14. vers. Prima conclusio.

Ex hac etiam conclusione infertur, valere statutū, quòd villa teneatur pro maleficio cōmisso in eius territorio, de quo dixi sup. q. 82. statuto primo.

Quæstio. LXXXVII.

SVMMARIVM.

Sciens delictum committendum, & non reuelans, an sit puniendus.
Et quid in crimine læsæ maiestatis, versi. Punctus est.
Et an quis puniri debeat ex eo, quòd potuit prohibere delictum, & non prohibuit, versi. Dictum est.
Et quid de iure canonico, ibid.
Et quid in foro conscientiæ, ibid.
Et quid si talis sciens delicto consensit, ver. Hæc autem.
Ratificans delictum commissum, an sit puniendus, versic. Quæro nunquid.
Et quæ requirantur ad hoc, vt ex ratificatione quis puniri possit, ibid.

PRAECIPVE vero debet iudex aduertere in sentētia condemnationis ferenda, non, modo quis sit titulus delicti commissi, sed etiam quæ sit illa qualitas, de qua delinquentes imputantur, sæpissime enim contingit, ꝙ in eodem crimine multi interueniūt, qui tamen omnes diuersis pœnis sunt puniēdi. Potest autem quis imputari, aut ꝙ delictum ipsum proprius manibus cōmiserit, aut ꝙ sciens, ac participes fuerit, aut ꝙ de delicto faciendo tractauerit, aut consilium seu mandatū dederit, aut auxiliū pstiterit, aut maleficio astiterit, aut illud postea ratū habuerit, Aliter etiā punitur delinquēs, qui maleficium tantummodo attentauit aliter maleficio iam consumato de quibus omnibus, qa super eis quotidie in practica disputari contingit, breuiter videamus. Et in primis quæro nunquid ex sola scientia delicti committendi quis puniatur? Resp. ꝙ regulariter sola scientia nō est punibilis, & in hoc nō est difficultas, præsertim in eo, qui non habet facultatē prohibendi, & ita tenēt Doctores vbique, vt attestatur Carauita super quarto ritu magnæ curiæ, nu. 2. Communis enim est Doctorum sententia, ꝙ non tenetur quis obuiare delicto etiam clamando, vel reuelando, vt dixi inf. vers. Dictum est.

Punctus est tātum in crimine læsæ maiestatis, nam Bar. in l. vtrum. ff. de parricid. tenuit, quòd sciens tractatum proditionis contra Principem, vel contra Patriam, & illum nō reuelanst, debet puniri pœna mortis, & ita tenere communi consensu Doctores attestatur Plaza libro delicto.

lictorum,capitulo 22. numero 17. Hanc etiam opi. communem appellat, Mēchia ca controuersi. illustr. capitulo 16. post nu mero 1. Et hanc opin. in pract. obseruari affirmat Ang. de malef. in verbo, Et hai tradito la tua patria, numero 10. & in §. publice. circa fi. versi. Et singulariter, Insti tu. de pub. iud. quem refert Mars. singu. 164. nemo debet. & Capic. decis. 130. nu. 65 & decis. 155. numero 18. & Soc. Iuni. consil. 105. numero 43. libro 3. & Caraui ta, super dicto ritu quarto, post nume. 4. & Taeg. in pract. crimi. capitulo 5. nume. 9. Idem dicit Feli. in cap. 1. post nu. 4. de offic. delega. quem refert Cotta in verbo, Scientia sola. Et secūdum hanc opi. se iu. dicasse in facti contingentia, refert Aug. ad Angel. de malefic. in loco præallega. & fecisse decapitari quendam potentem do minum, qui suo principi tractatū contra eum committendum, non releuauit. Ita etiam seruatum fuisse Mediolani, attesta tur Bossius in titulo de crim. læsæ Maiest. numero 6. & seq. Multi tamen tenuerunt, contra Bar. scilicet, quòd imò sciens talē tractatum, & non releuans, non sit puniē dus pœna mortis, Et hanc opinio. dicit es se magis communem, Cagnola in dicta l. culpa caret, numero 21. Alciat. in l. face re. ff. de verbo. signifi. & in l. bona fides, num. 20. ff. depos. & in l. 4. §. Cato, nume ro 30. ff. de verb. obligat. quem refert Gi gas de crimi. Læsæ Maiestatis, fo. 180. nu mero 10. Roland. consil. 88. numero 10. libro 2. Quinimo Carer. in practi. crimi. fol. 253. nume. 20. dicit, ꝙ cæteri omnes sequūtur opi. cōtra Sar. Et exclamat Bal. in quodam cōsilio ꝙ anima Bar. propter illud dictū cruciatur in inferno, & deplo rat memoriam domini Donati, de Barba doris, qui propter solam sciētiam fuit de capitatus, Et illum refert Igneus in l. fidei commissum, numero 35. & post numero 47. ff. ad Sylle. & Plaza, libro 1. delictorū c. 28. numero 30. & Restaurus de Impera tore qō. 118. numero 6. & Roland. consi. 68. numero 35. lib. 2. Breuiter licet opi. Bart. prima facie, videatur ex vna parte, multum rigorosa, tamen ex alia habet in se magnam æquitatem. Quomodo enim poterit princeps de subditis suis confide re, nisi pro certo teneat, quòd cum sciue rint aliquem contra eius vitam, aut sta tum moliri, id statim, ipsi sint notifica tur. Certe nemo negabit, quod si famuli scirent aliquos decreuisse, de nocte ingre di domum, & dominum suum trucidare, idque ei non notificarent, dicerentur rei eius mortis, argum. tex. in l. prima, §. oc cissorum. ibi. quid ergo si dominus. ff. ad Sylle. Cur ergo non idem dicendum est, etiam in subdito versus principem, tan to magis, cum in hoc etiam versetur pu blica vtilitas, nam ex vita, & salute prin cipis, & eius status, quiete dependet sa lus, & quies populorum ei subditorum. Teneo ergo cum Bart. in duobus casibus, prædictis scilicet in tractatu, qui fiat con tra personam principis, vel contra eius statum, in aliis autem casibus, etiam si sint comprehensi in capite Læsæ Maiesta tis, non putarem esse puniendum pœna mortis, subditum non releuantem, sed alia pœna, extra ordinem, arbitrio ipsius principis. Consulo etiam principibus, vt in huiusmodi casibus potius humanita te, quam seueritate vtantur, & ex quacun que iusta, vel probabili causa illos excu set à pœna mortis.

Dictum est, quod ex sola scientia deli. cti, quis non punitur, Quæro nunc, an ille, qui potuit prohibere, ne delictum committeretur, & non prohibuit, sit pu niendus? Respondeo, quòd de iure ciuili, nemo tenetur obuiare delicto, nec malefa ctorem iudicare, Et est cōmunis opinio. vt dicit Gratus consilio primo, post nu mero 47. libro primo. Carer. in pract. cri mi. folio 252. numero 19. & fo. 379. nu me. 63. prout illum refert Plaza, libro pri mo delictorum, capitulo 28. numero 29. Bol:nc. in repet. l. capitalium. §. famosos. numero 92. ff. de pœnis. Didacus, super re gula peccatum, folio 109. in fine, Practi. Iodoc. capitulo 80. numero 6. Berous, in capitulo primo, numero 48. de offi. deleg. Noueli. in tracta. ad defensam, folio 105. numero 99. & sequen. Et ideo dicimus, quod nō tenetur quis alium insultatum defendere, neque prohibere quin offenda tur, etiam ꝙ licet id facere posset, Ita dicit glo. in d. l. culpa caret, in glo. prima. ff de reg.

regul. iuris, quam dicit passim esse ab omnibus receptam Plaza lib. 1. delictorum, ca. 22. post numero 17. Hanc etiam dicit esse communem opin. Claud. in repeti. l. vt vim, nume. 168. ff. de iustit. & iure. Bertrã. consilio 297. numero 8. li. 8. Et quòd quis non teneatur obuiare delicto, neque alium, etiam si possit, defendere, etiã clamando vel releuando, dicit esse communem opi. Dec. in d. culpa caret, num. 5. & seq. Cagnol. in ead. l. culpa caret, numero 10. De iure autẽ canonico, glo. in d. l. culpa, caret, tenuit, quòd quis tenetur obuiare delicto, Et hanc dicit esse communem sententiam canonistarum Plaza in d. ca. 18. post num. 31. Sed certe Dec. in cap. 1. nume. 8. de offic. deleg. dicit quòd in contrarium est communis opinio. modernorum, quem refert Berous in d. cap. 1. post num. 75. & Pract. Conradi fo. 333. numero 1. Et hãc opin. ꝙ etiam de iure canonico nemo teneatur obuiare delicto dicit tenere cõmuniter Doctores Iason in dicta l. vt vim, numero 31. quem refert Aposti. ad Decius in dicta l. culpa caret, sub nume. 12. & Viuius in libro cõmuniũ opi. in verbo, Defendere offensam. Dicit tamẽ Cagnol. in loco præallegato, quòd quando aliquis commode, & sine suo periculo potest prohibere, & non prohibet, tenetur, & quòd hæc conclusio videtur, per Doctores communiter isto casu approbata, secundum quam in facti cõtingentia consuluit, Curt. Seni. consilio 41. contra partem, præsentẽ homicidio patrato per filium, qui potuit prohibere, & non prohibuit, de quo mentionem feci supra quæst. proxima, versic. Secundo infertur. Quod tamen ego non credo verum, immo Doctores expresse dicunt totum contrariũ, propterea non puto recedẽdum esse a cõmuni opin. quòd scilicet nunquam, quis puniatur, ex eo quòd delictum non prohibuerit, etiam si prohibere potuerit, excepto tamen casu læsæ Maiestatis, de quo suprà dictum est, versic. Punctus est. Cæterum in Gallia seruatur, quod si in conspectu multorum, qui rixantes prohibere potuerunt, nec se offenderent, homicidium, commissum fuerit, teneatur omnes obtinere a principe literas, quas vocant innocentiæ, alias præsumuntur esse in culpa. Et hoc ita ordinatum esse in communi totius Galliæ praxi attestatur Igneus in l. 1. §. serui appellatione, nume. 136. ff. ad Sylle. quæ practica mihi non displicet, & vbi viget, seruanda est. Sed præsupposita pro vera cõtraria opi. ꝙ scilicet qs teneatur prohibere, & defendere, &c. nunquid si quis non fecerit, tenebitur in foro conscientiæ, an emendationem damni? Respon. quòd non, & hæc est cõmunis theologorum resolutio, vt dicit Io. Medina, de restitu. quæst. 9. quem refert, & idem attestatur Didacus in d. regula peccatum, fol. 111. in prin.

Hæc autem omnia, quæ de scientia, & de eo, qui prohibere potuit, neque prohibuit dicta sunt intellige, vt procedant, quando sciens delictum committẽdum, illi non consensit, sed quid si ille consentiat? Respond. Aut est tantummodo simplex consensus, & non punitur, Aut vero quis consentit delicto per viam auctoritatis, & defensionis, & tunc plus puniri debet, quam ipse delinquens, Ita dicit gl. in clem. prima, in verbo, Defensionis de pœnis, & est communis conclusio, vt ait Bolenc. in repe. l. capitalium. §. famosos, nu. 114. ff. de pœnis. Et potest poni exemplũ in prælato, qui dissimulet aliquem cõcionatorem in sua diœcesi falsa dogmata prędicantem, Item in domino ciuitatis, aut villæ, qui non persequatur lationes spoliantes, & occidentes eos, qui transeunt ꝑ suum territorium. Quòd tamen intellige vt procedat in similibus grauioribus delictis, cæterum in aliis minoribus criminibus non maiori, sed tantum pari pęna punitur, Et ita intelligunt communiter omnes, vt dicit Practi. Conradi, fol. 332. nu. 1. Illud autem, quòd dici solet, quòd agentes, & consentientes sunt pari pœna puniẽdi, intelligendũ est, quando cõsensum, & auxilium præstiterunt ex proposito, ad committendum maleficium, Et ita dicũt omnes, vt attestatur Mantua consi. 251. num. 24. lib. 1.

Quæro nunquid ex eo solo, quòd quis delictum iam commissum ratificauerit, debeat puniri? Respon. Aliqui dicunt simpliciter, quòd sic, Et hanc opinion. attesta-

attestatur esse communem Bald. in l. obseruare. §. proficisci. num. 9. ff de offi. procōsu. licet ipse validis rationibus videatur in cōtrariam sentētiam inclinare, & illum refert August. ad Angel. de malefi. in verbo, Et Sempronium. num. 36. Tu verò distinguēdo dic, quòd quędam sunt delicta, quæ solent committi principaliter propter libidinem ipsius delinquētis, vt est adulterium, stuprū, & huiusmodi. Et in talibus delictis nō habet locū ratihabitio, & in specie in adulterio, ꝙ non possit ratū haberi, tenuit gl. in l. 1. §. deiecisse. in verbo, Mandato. ff. de vi, & vi armata, Et ita communi cōsensu receptum esse ait Plaza lib. 1. delictorum. c. 18. post num. 1. Quædam autem sunt delicta, quę principaliter committi solent, ad offensam, & iniuriam alterius, vt est homicidiū & talia delicta possūt rata haberi ꝑ aliū. Et hæc sententia est frequentius, a Doctoribus recepta, vt dicit Plaza in loco præallegato, nu. 2. in fi. Sed certe si appareret adulterium commissum fuisse, non propter libidinem adulterantis, sed propter iniuriam mariti, ad alterius instantiam, vtique dici posset gestum nomine illius, & cōsequenter posset ratum haberi. Scias autem, quòd ad hoc, vt ratificatio delicti obliget ad pœnam, duo requiruntur. Primum, quod delictum fuerit commissum nomine meo. Secundum, quod ego sciēs illud cōmissum fuisse meo nomine, illud tanquam meo nomine factum ratificem, ita dicit glo. in d. §. deiecisse. in verbo, Ratum habuero. & est communis sententia, vt attestatur Aretin. cons. 163. post num. 3. versi. circa primū. Et quod requiratur delictum fuisse noīe meo commissum, tenuit gl. in clemen. 1. in princ. in verbo. Rata de pœn. quam sequūtur communiter Doctores, vt dicit collegium Florent. inter consilia Curtii Senioris, cōsilio 21. post nume. 6. Bene verum est, quod in dubio, ex eo, quòd quis ratū habet aliquod delictum censetur illud ratum habere, vt nomine suo gestum, & ita dicūt doctores vt ait Salic. in l. non ideo minus. post nu. 31. C. de accusa. & sic opus est, ꝙ ratum habens probet, quod nō fuerit gestum nomine suo, quod nota.

Quæstio. LXXXVIII.

SVMMARIVM.

Consilium dans alicui vt delinquat, qua pœna sit puniendus.

Exhortans aliquem ad delinquendum, qua pœna puniri debeat, versiculo, Hoc autem.

QVAERO, nūquid ille, qui consilium dedit alicui, vt delinqueret, debeat puniri eadem pœna, qua ipse principalis delinquens? Respond. Aut ille, cui consilium dedit non erat alias delictum ipsum commissurus, & tunc consulens pari pœna, cum delinquēte punitur, Aut vero ille nihilominus erat patraturus delictū, & eo casu cōsulens non est pari pœna cum delinquēte puniendus, sed mitiori, & hæc est communis opinio, vt dicunt scribētes in cap. 1. de offic. deleg. & in specie Imola, numero 9. & Felinus numero 8. & Dec. numero 9. prout illum refert Hippolyt. Rimina. inter consilia criminalia diuersorum, cōsilio 105. numero 43. libro 1. Berber. in viatorio iuris, in rubrica, de homicid col. 6. versiculo superest videre, Felinus in ca. sicut dignum, numero 7. de homici. Dec. in l. consilii, numero 4. ff. de regulis iuris, quem refert pract. Conradi, fol. 332. post numero 1. Cagnol. in d.l. consil. numero sexto. Carer. in practica crim. fol. 343. numero 163. Berous in dicto cap. 1. numero 85. vbi dicit, quòd hæc est communis opinio Legistarum, & Canonistarum Didac. in repe. clem. si furiosus, fol. 291. col. 2. in fi. & in repe. c. peccatum, fol. 291. Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famosos, numero 94. & sequ. ff de pœnis, Dueñas reg. 149. Plaza. lib. 1. delictorum. cap. 17. numero 1. & 7. in fi. Boer. dec. 262. post numero 2. Boss. in titu. de mand. ad homicid. n. 59. Taeg. in prac. crim. c. 11. nu. 7.

Hoc autem, quod dictum est in consulente, locum habet etiam in exhortante, nam exhortās aliquem vt committat delictum, tenetur & ipse, si ille alias non fuisset

fuisset commissurus, si vero fuisset alias commissurus, non tenetur. Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Alber. in l. ob hæc verba, in fi. ff. de his, qui nota. in fa. Senatus tamen solet huiusmodi exhortatores, seu persuasores delictorum prius torquere super mandato, & vbi negent mandatum dedisse, illos punire extraordinem. Et ita seruatum fuit in quadam Ambrosina Monina, quæ persuaserat adultero, vt virum suum interficeret, nam prius torta super mandato, cum nihil falsa fuisset, iussa fustigari. 30. Ianuarii. 1548. P. N.

Quæstio. LXXXI.

SVMMARIVM.

Mandans fieri delictum, an puniatur eadem pœna, qua principalis delinquens.

Statutum puniens committentem delictum, an habeat locum in eo, qui mandauit illud cõmitti, verſi. Sed quæro.

Mandans an debeat puniri in loco dati mandati, vel in loco patrati delicti, versicu. Quæro, in quo. *Remissiuè.*

Mandans committi homicidium tenetur de homicidio propter mandatum, non autem ex mandato, versi. Scias tamen.

Mandans vulnerari, si sequatur mors, an teneatur de homicidio, versiculo, Pone aliquis.

Si dominus dicat famulo, Vade, & non reuertaris, donec sentio nouum, de tali, &c. an præsumatur mandatum, si famulus illum occiderit, versiculo. Sed hic incidenter.

Si dominus post acceptam iniuriam loquatur alicui ad aurem, & ille postea iniuriantem interfecerit, an præsumatur mandatum, versi. Sed quid si dominus.

SVCCESSIVE quæro, nunquid mandans fieri delictũ debeat puniri eadem pœna, qua punitur ille, qui maleficium propriis manibus committit? Respondeo. In hoc articulo magna fuit aliquando cõtrouersia inter scribentes, nam aliqui dixerunt, quod aut mandatarius erat alias facturus delictum, & eo casu mandans non tenetur, aut vero non erat alias facturus, & tenetur. Sed certe hæc distinctio communiter reprobatur, vt dicit Iason. in l. prima, post numerum 22. C. de seruis fugiti. nam quando mandatum cadit delictum, non est adhibenda distinctio, an mandatarius esset facturus vel non, vt dicit gloss. approbata in l. prima, §. persuadere. in gloss. magna. ff. de seruo corrup. & est communis regula, vt ait Gomez in §. pœnales. post numerum 10 Institutio. de actio. Et ideo Bar. in l. non solum. §. si mandato. numero 19. ff. de iniur. tenuit indistincte, quòd mãdans puniatur eadem pœna, qua puniendus est mandatarius ipse, qui delictum commisit, & illa doctrina Bartoli, est communiter approbata, vt dicit Curt. Iun. consi. 237. nume. 5. Cotta in verbo, Mandans homicidium. Hanc etiam opinionem dicit esse communem Gandi. de maleficiis. in titu. de transactio. & in ti. de pœnis. prout illum refert pract. Carer. fol. 331. post num. 123. versi. sequitur etiam, & quinto. Iaso. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. numero 16. ff. de acquir. hære. & in d. l. 1. nume. 22. C. de ser. fug. quem refert pract. Carerii, fol. 310. num. 75. & Didacus, in repe. clemen. si furiosus fol. 291. vers. hæc vero distinctio. & pract. Conra. fol. 326. numero 11. Et hæc opinio tenenda est, tanquam verior, & magis communis, quam etiam vidi seruari in quodam Augustino Marentio, qui mãdauerat filio suo, vt vxorem suam interficeret, prout ille interfecit, & fuit patri mandanti caput amputatum. 3. Aprilis. 1558. P. N.

Sed quæro, nunquid statutum puniẽs, facientem delictum, habeat locum, etiam in mandante fieri illud delictum? Respondeo. Aut statutum loquitur in personam, puta si quis occiderit, si quis vulnerauerit &c. & non comprehendit mãdantem. Aut vero loquitur in rem, scilicet in ipsum maleficium, puta pro homicidio sit pœna mortis, & hoc casu vtique comprehendit mandantem. Et hæc est doctrina Bartoli in l. sed, & si vnius. §. seruus, nume.

nume.2.& seq. ff. de iniur.& in l.aut qui aliter.§.fin.nume.3.ff.quod vi aut clam. quam dicit esse communiter approbatã Deci.in l.si quis id quod,num.38.& seq. ff de iurisd.om.iud.Curt.Iun.in l.2. §. si procurator.nume.4.ff.quod quisque iu. Hanc etiam opin. dicit esse communem Alexan.in l.1.in princ.numero 23. ff.de verbo.obliga.quem refert Aug.ad Ange. de malefi.in verbo,Sempronium,post nu me.33.& Bolog.consi.34.colum.4. versi. quod autem constitutio,& Boss. in tit.de pœnis,nu.14 Ias.in d.l . si quis id, quod, nu.36.in fi. & in l. si is qui pro emptore, nume.361.ff. de vsucap.Pract.Carer. fol. 302.nume.59. Plaza lib.1. delictorum c. 1.nu.8.& cap.15.nume. 22. Villalpand. in repet.l.22.c.66.num.6.Taeg.in prac. crim.cap.10 numero 20.Mandans enim non dicitur proprie facere, sed interpreta tiue,secundum Barto. in locis præallega- tis,cum quo est communis opi. ferè om- nium scribentium,vt dicit Vincẽ. Paleo. inter consilia Alexan.consi.65.num.11. lib. 4. Bene verum est , quòd ex antiquis multi tenuerunt contrariũ, scilicet quòd etiam si statutum loquatur in personam , puta quicunque fecerit homicidium,&c. comprehendat nihilominus ipsum man- dantem,Et hanc opi. esse magis commu- nem dixit Gand.in titulo de transact. in fin. vbi etiam subdit, quòd ita communi ter obseruatur quem refert Alberi.in ter- tia parte statutorum,quæst.44.nume.15. Ita etiam seruare iudices,& assessores atte statur Pract.Carer.fo.305.nume. 61.Vi- de quæ dixi supra quæst.58.versic.Vnum autem volo.Et certe si statuta receperunt talem interpretationem à consuetudine, minime sunt mutanda,etcæte. Sed cir- cunscripta consuetudine, opin. Bartol. proculdubio est magis communis, vt ex prædictis apparet,Et ideo non esset ab ea in iudicando , aut consulendo receden- dum.

Scias autem , quòd mandans homici- dium committi , tenetur de homicidio propter mandatum , non autem ex man- dato,Ita dicit Barto.in d.l.non solum , §. mãdato,post nu.9. & est communis opi. vt dicit Marian.in c.proposuisti,post nu. 22.versicu.Nono quæro.de foro com pet. Boss.in titu.de foro compe.nu.109. Vti- litas autem huius cõclusionis potest esse maxima,quia cũ teneatur de homici dio propter mandatum , sufficit quòd in in- quisitione vel accusatione ponat locus , & tempus secuti homicidii, absque eo ꝙ ponatur locus , & tempus dati mandati. Item poterit puniri in loco homicidii,vt infra statim dixi . In hoc autem proposi- to videndum est elegens consi.Nat. 422. vbi consuluit , quòd licèt ignoretur no- men mandatarii,potest procedi cõtra mã dantem,quod nota.

Quæro,in quo loco mandãs debeat pu niri,an in loco mãdati, an autem in loco commissi delicti. Dixi in d.q.38.versicu. Quæro etiam.

Pone,aliquis mãdauit Titio, vt vulne raret Seium,& Titius illum occidit, nun quid mandans erit puniendus pœna ho- micidii? Respond. Aliqui dicunt , quòd non,Et hanc opin.dicit esse communem Deci.consi.482.num.16.& consi.622.cir ca fin.secundum quam refert etiam con- suluisse Ant.de Rosellis, Franc.de Capiti bus listæ,& Ange.de Castro inter consilia criminalia Cæpollæ consil.35.36.37.38. Sed certè hæc opin. mihi nunquam pla- cuit,nam (vt dici solet(vulnera non dan- tur ad mensuram,propterea ego dicerem, quòd si fuit mandatum ad percutiẽdum alapa,vel baculo,tunc si mandatarius oc- cidat, non tenetur mandans de homici- dio , quia facile poterat ille percutere , & non occidere,Et ideo puniendus est man dans tantummodo pœna extraordinaria. Et hanc esse communem opinio. attesta- tur Plaza.libro 1.delictornm c.15. num. primo,secundum quem consuluit Gram- ma.consi.crimi.20.Idem etiam dicerem, si fuit mãdatum ad sfrisandum , prout in casu in quo consuluit Deci.in consi.622. Apparet enim,quòd iussit fieri actum, ex quo de sui natura non solet sequi mors, maxime cũ sfrisatio fiat in facie cæsum, quo quidem modo nunquam solet quis ad mortem vulnerati.Idemque si mãdas- set famulo,vt daret alicui vnũ gnoccum, vt in casu Iason consil.188. lib. secundo. Sed si mandatum fuit ad vulnerandum,

tunc

tunc ego dico, quòd si ille occidat, ipse tenetur de homicidio, quia nulla ferè est pars corporis præter faciem, in qua vulnera non possit esse lethalia, vt experientia quotidie docet, Et hāc opi. dicit esse communem Boss. in ti. de mandato ad homi. num. 10. secundum quam consuluit Cæpol. consi. crim. 34.

Sed hic incidenter quæro, pone ꝙ dominus, qui ab aliquo iniuriam accepit, dicat famulo, Vade, & nō reuertaris domū donec sentio nouum de tali, nūquid si famulus postea illū occiderit, erit ex eo præsumendum mandatum occidēdi ab ipso domino præcessisse? Respon. quòd sic, Ita tenet Bart. in l. si quis mihi bona. §. sed si mandauit, alias incipit pater Seio, num. 2. ff. de acquir. hære. qui in hoc ab omnibus indifferenter approbatur, vt dicit Ias. in d. §. sed si mandauit, nu. 12. & seq. & in l. 1. num. 28. & seq. C. de ser. fugit. & Marcus deci. 423. num. 1. & Marsi. cons. 132. in primis verbis, Hanc etiam dicit esse cōmunem opinionem Bossius in titulo de mandato ad homicid. num. 50. & refert ibi Barto. quòd iste casus contingit Florētiæ, & ꝙ dominus fuit decapitatus, Et illud dictum Bar. refert Ruin. consi 6. nu. 1. lib. 5. vbi tamen consuluit in facti cōtigentia pro parte, qui dixerat filiis suis, Taci, taci, non state à far cianze, ma andate, & ammazzatene due, ò tre di loro, &c. refert Chass. consil. 58. nume. 8. vbi tamē dicit, ꝙ illa decis. est nimis rigorosa. Hāc etiam opi. dicit esse communem Augus. ad Ang. de malefic. in verbo, Et Sempronium, num. 42. quem refert Prac. Cōr. fo. 326. in decima ampliatione, Alexan. consi. 28. num. 5. lib. 4. quem refert Plaza lib. 1. delictorum, cap. 14. nu. 5. qui etiam eo. lib. cap. 15. nume. 3. affirmat hāc sententiam frequentiori calculo receptam esse, Pract. Carer. fol. 295. nu. 37. & seq. quem refert Didac. in repe. clem. si furiosus, fol. 287. post nume. 3. de homicid. Duenas regula 307. Et hoc locum habet, siue iniuria facta fuerit principaliter ipsi domino, siue facta fuerit ipsi famulo, Et hæc est cōmunis opi. vt dicit Carer. in loco præallegato, numero 41. Quod tamen intellige secundùm ea, quæ dixi infra statim, versi. Sed quid si dominus.

Sed quid si dominus post acceptam iniuriam ab aliquo, loquatur ad autem famulo, vel consanguineo suo, & paulo post talis famulus, vel consanguineus illū interfecerit, nūquid tenebitur dominus de homicidio, tanquam si mādatum præcessisset? Respon. quòd secūdum aliquos tenetur, ex quo propter breuitatem temporis præsumitur ad id mandatum dedisse, Et ita allegatur tenuisse Barto. in l. si ventri. §. fi. nume. 1. ff. de priuil. credit. cuius opi. dicit esse communem Plaza in d. ca. 14. post num. 5. versi. His sanè præmissis. Sed certè ego ex eo solo non punirem dominum pœna homicidii, nisi alia concurrerēt, puta quòd dominus solitus esset talia facere, & quòd iniuria esset talis, pro qua verisimiliter debuisset mādare illum occidi, Et in dubio crederem tutius esse torquere dominū, & etiam punire pœna extraordinaria, quàm pœna mortis.

Quæstio. XC.

SVMMARIVM.

Auxiliator an sit puniendus eadem pœna qua principalis delinquens.

Et quid si delictum fuit animo deliberato patratum, versi. Aut vero.

Et an præstans auxilium post maleficium, dicatur proprie auxiliator, ibidem.

Et an in inquisitione expresse sit facienda mentio de auxilio, ad hoc vt contra auxiliantes sequi possit condemnatio, versic. In hac autem.

Et quando sunt plures duobus, an sufficiat dicere, quòd alter alteri auxilium præstiterit, versi. Item aduerte.

Et an requiratur, quòd in specie dicatur ꝙ auxilium prestiterint assistendo, versic. Aduerte etiam.

Et an priusquam procedi possit de auxilio, necesse sit quòd constet de principali, ver. Scias etiam.

Et an si delinquens alias fuisset delictum commissurus, debeat auxiliator mitius punire

puniri, versiculo, Item scias.
Assistens maleficio an dicatur præstare auxilium, versi. Quæro nunquid.
Receptator qua pœna puniatur, versi. Quero etiam.

QVAERO nunquid præstans auxiliũ delinquenti, puniatur eadem pœna? Hæc est ardua quæstio, in qua Doctores varie locuti sunt, Bartol. enim in l. is qui opem numero quinto. ff. de furtis, videtur tenere, quòd indistinctè auxiliator eadem pœna puniatur, qua principalis delinquens, Et hanc opi. dicit esse communem Corn. consilio octauo, in lite a A, libro tertio, quem refert Deci. in capitulo primo, numero 12. de offic. delega. relatus per Crauettam consilio 220. post numero 12. versiculo, sed arguitur, Soc. consilio 188. post numero 7. versic. si diceremus, libro nono, quem refert Pract. Conradi, folio 330. numero 4. Bolog. consilio 5. colum. fina. versicu. secundo de hoc, Et hoc etiam si malum maleficio non apposuerit, prout esse communem opin. attestatur Dec. in loco præallegato. Alii vero dicunt, quòd Aut auxiliator dedit immediatã causam delicto, & punitur eadem pœna, Aut vero non fuit immediata causa delicti, & puniendus est mitiori pœna extraordinaria. Et hanc opi. dicit esse communem legistarum, & canon. Soc. in dicto consilio 188. lib. 2. prout illum refert Didac. in repet. clem. si furiosus, fol. 291. num. 2. & Plaza lib. 1. delictorum. ca. 16. num. 2. in fi. Ita etiam tenere communiter Doctores attestatur. Pract. Carer. folio 172. numero 69. Quinimò etiam si propter aliquam qualitatem veniret principali delinquẽti imponenda maior pœna quàm auxilianti, adhuc esset auxiliator eadem pęna puniẽdus, dummodo tempore commissi delicti sciuisset illam qualitatem aggrauãtem delictum, Et hanc dicit esse communẽ opi. Pract. Conradi, fol. 330. numero 6. Et hæc quidem opi. æquior videtur, nam proculdubio minor est culpa auxiliantis, quàm principalis, & consequenter mitius etiam videtur puniendus. Et dicit Salic. in l. vnica, post numero 24. C. de raptu virg. quòd hanc rationem ponderarunt theologi, & canonistæ, quòd opin. Bartol. contraria, quam iudices immittãtur, animam occidit, Ego tamẽ pro clariori resolutione huius articuli, præsuppono, quòd tripliciter potest præstari auxilium delinquenti. Primò, ante delictum. Secundò, in ipso delicto. Tertiò, post delictum consumatum, deinde sic distinguo, Aut dictum commissum est præuio tractatu, vel deliberatione accidente consensu, vel saltem sciẽtia ipsius auxiliatoris, & tunc indistinctè sequor opin. Bartol. quod sit eadẽ pęna, qua principalis puniendus, Et hoc quocunque tempore auxilium præstiterit, siue ante delictum, siue in delicto, siue post, nam licèt corpore ipsi delicto nõ interuenerit, animo tamen censetur interuenisse, præsertim si illud auxiliũ erat vsque à principio destinatũ, puta quia sciẽter promisisset volenti aliũ interficere, accommodare equos, super quibus, patrato delicto, posset fugã arripere, & huiusmodi. Et ad hoc propositum allegatur dictũ Bartol. ad quod omnes non aduertũtur, in l. in furti. §. ope, paulo ante fi. ff. de furtis, vbi dicit quòd spes data auxilii ad euadendum, dicitur auxilium ad maleficiũ committendum.

Aut vero non præcessit aliquis tractatus, vel deliberatio, & tunc placet opinio contraria, quòd si quidem auxiliator præbuit causam delicto, puniatur eadem pœna, Et in hoc mẽbro omnes Doctores ita concludunt nemine discrepante, vt dicit Gratus consil. 52. numero tertio lib. 2. Si vero non præbuit causam, tunc puniatur mitiori pœna, quàm ipse principalis delinquens, præsertim si præstitit auxilium post commissum delictum, nam re vera, proprie loquendo præstans auxilium post cõmissum delictum, non dicitur vere auxiliator, vt dicit Bartol. in l. tertia §. si quisquam. ff. ad Syl. & est communis opinio. vt attestatur August. ad Angel. de malefi. in verbo, Et Andræam, numero 5. Et ideo regulariter non est puniendus ea pœna, qua principalis, sed mitiori. Et hanc esse frequentiori calculo receptam sentẽtiam dicit Plaza lib. primo delict. cap. 16. nu. 15. Aut est dubium, nunquid præcesserit

tractatus, siue deliberatio, saltem respectu auxiliatoris, & tunc auxiliator est in primis torquendus super ipsa deliberatione, aut tractatu, aut scientia delicti, Et ita in facti contingentia cōsuluit Mantua cōsi. 67. li. 1. Et vbi nihil fateatur, debet adhuc pro ipso auxilio puniri pœna extraordinaria. Maxima enim est suspicio contra eū qui præstitit auxilium delinquenti, etiam post commissum delictum, quòd fuerit particeps, & conscius ipsius delicti committēdi. Et ita seruauit Senatus in causa cuiusdam Baptistæ Mātuani, qui erat imputatus de assistētia ad vulnera illata animo deliberato, fuit enim bis tortus super scientia, & cum perstitisset in negatiua, fuit absolutus, vltimo Februarii 1543. Et ideo miratus sum, quòd quidam Hiero. Lampugnanus, qui comitatus fuerat post delictum quosdam, qui homicidium animo deliberato commiserant, non fuerit tortus, sed simpliciter iustus puniri pœna pecuniaria arbitrio Prætoris Cremonæ, 9. Iulii 1543. Sed forte apparebat ex processu, quòd ipse ignorabat tractatum, & deliberationem homicidii committendi. Sed hoc intellige vt procedat, nisi qualitas facti, & personarum aliud suaderet, puta si nulla alia esset suspicio cōtra eum, neque affinitatis, neq; amicitię, vel huiusmodi & auxilium fuisset valde remotum ab ipso actu maleficii, prout contigit in eo, q commodauerat balistam alteri, cum qua ille deinde alium interfecit, de quo per Boer. decis. 167. num. 2. vbi refert φ fuit liberatus, & sine impēsa relaxatus. Sed certe ille notarius me iudice non euasisset si ne tortura, cum (vt in themate illius decisionis præsupponitur) ipse in suo examine negasset illā commodasse, neque suam esse, ex quo mendacio vtique poterat iuste torqueri iuxta ea quæ dixi supra q. 21. versi. Mendacium.

In hac autem materia auxilii scire debes, quòd in accusatione, vel inquisitione debet expresse fieri mētio de auxilio, aliàs non posset super eo sequi condemnatio, etiam si de auxilio præstito constaret, quę tamen opin. mihi non placet, nam etiam in criminalibus licèt ista qualitas auxilii, aut alia non sit expressa in libello, sufficit quod iuri præsumptione ex narratis in ipso libello colligatur, prout cōmuniter concluditur, teste Soci. consilio 188. in vltimis verbis, libro secūdo, vide in hoc proposito ea quæ dixi supra q. 66. versic. Sed quid si pro parte.

Item aduerte, quòd quando sunt duo tantum, solet dici in inquisitione, Alter alteri auxilium, & fauorem præstitit, &c. Sed quando sunt tres vel plures, tunc debet dici, Vnus alii, vel aliis auxilium præstitit, &c. aliàs inquisitio non procederet, nam verbum, alter alteri secundùm rectum sermonem, non conuenit nisi duobus, Ita dicit Bald. in l. Ancillæ, nume. 3. C. de fur. subdens, quòd ita fuit in facti cōtingentia iudicatum, & bene, Et ita in practica seruari attestatur Ang. de malefi. in verbo, Dicto maleficio semper astitit, numero septimo.

Aduerte etiam, quia si duo simul vulnerarunt aliquem, vel aliud maleficiū fecerunt, ad hoc vt possunt puniri, non solū tāquam principales, sed etiam vt auxiliatores, non sufficit quòd in accusatione, vel inquisitione dicatur, quòd alter alteri auxilium, vel fauorem præstitit, (nam illa verba intelligerentur, quòd auxilium pręstitit vulnerādo, vel percutiendo, & sic solummodo posset de vulnere puniri, non autem de auxilio) sed requiritur, quòd expressè dicatur, quòd alter alteri auxilium præstitit assistendo, vt alius delictum facilius committeret, Ita dicit Bart. in l. qui seruo. §. fi. numero secundo. ff. de furtis. cuius opin. in practica obseruatur, vt attestatur August. ad Angel. de malefic. in verbo, Dicto maleficio semper astitit, post numero quarto.

Scias autem, quòd quando proceditur contra aliquem, tanquam quòd præstiterit auxilium delicto, debet primo in processu constare principalem deliquisse aliter quàm ex ipsius cōtumacia, talis enim contumacia non nocet ei, qui est de auxilio imputatus, Ita dicit Bartol. in l. is qui rem. §. si tu Titium, numero 2. ff. de fur. quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Alex. consi. 99. post num. 4. versi. Præterea iste, li. 1. Et idem Alex. in Apost. ad Bartol, in loco præallegato, dicit quòd

omnes

omnes eum sequuntur, & quòd ita tenetur, & practicatur. Sed certe in hac prouincia hoc non practicatur, neque tenetur, nam secuta condemnatione contra principalem contumacem, & quādoque etiā ea non secuta, semper proceditur contra auxiliatores, nulla facta distinctione, an aliter quam per cōtumaciam cōstet principalem delictum ipsum commisisse, & est iudicio meo optima practica.

Item scias, quod licet in materia auxilii non distinguatur, an delinquens, alias fuisset facturus, vel non, nihilominus vbi delinquēs alias facturus fuisset, & auxiliator illi simplicem fauorē præstitit, est mitius puniendus. Ita dixit Io. Andr. in c. fœlicis. de pœnis. in 6. propter quam decisio. dicit Augu. ad Ang. de malef. in verbo, Et Sempronium, nu. 44. ꝙ euasit vnum à furca, qui dederat auxilium cuidam furi, &c.

Quæro, nunquid ille, qui assistit armatus vulneranti, vel occidēti, dicatur ei præstare auxilium? Respond. quòd si non est à longe, sed iuxta homicidam, vel cū eo, vtique dicitur præstare auxilium, & hoc fuit dictum Innocen. in capitu. continētia. de clerico percussore. quod sequuntur communiter vbique Legistæ, & Canonistæ, vt dicit Alex. consi. 138. nu. 4. lib. 6. Et licet aliqui dicant, quod assistens maleficio nō debeat puniri, nisi appareat, ꝙ id fecerit ex proposito, prout etiam in facti contingentia cōsuluit Io. de Amicis, consi. 53. & Rimi. consi. 13. nihilominus vbi ex assistentia delinquens potuit reddi audacior, plerunque vidi per senatum puniri assistentes, saltem aliqua pœna extraordinaria, prout etiam reperio in facti cō tingentia seruasse consil. Neapolita. teste Grammat. voto vigesimoprimo. Et quandoque etiam vidi illos torqueri, & interrogari, an scienter, & tractare maleficio astiterint, vt seruatum fuit in Ioā. Ambrosio Caymo. 28. Iunii 1554. B. P. Si tamen appareret, quòd aliquis astitisset animo rixantes inter se diuidendi, & separandi, nō esset aliquo modo puniēdus. Et potest poni exemplum in eo, qui accurrit cum badili ad diuidendam rixam, in qua deinde secutum est homicidium, pro quo consuluit, Mantua consi. 281. lib. 1.

Item quæro, nunquid præstans auxilium delinquenti, post maleficium commissum, dicatur proprie auxiliator, & puniatur de auxilio? Dixi supra versiculo, Aut vero.

Quæro, etiam, qua pœna puniatur receptator? Respondeo, In furibus, seu furtis receptatis, dicimus, quòd receptatores teneantur eadem pœna, qua ipsimet fures, & videtur text. in l. eos. C. de furt. & dicit Bald. in ead. l. eos, quòd vidit, quòd vna mulier fuit suspensa, quæ præstabat furibus domum, & in ea receptabat res furatas, & illum refert Augu. ad Ange. de malefi. in verbo, Et vestem cœlestem, post numero 21. & in verbo, Dicto maleficio semper astitit, post num. 23. Pro defensione tamen eius, qui imputatus sit receptasse res furatas, videri possunt ea quæ in facti contingentia scripsit Bald. consil. 410. lib. 2. & consi. 48. lib. 3. & consi. 382. numero 8. & sequen. libro quinto. Riminal. consil. 80. Roland. consi. 45. in primo dubio, libro primo.

Quæstio. XCI.

SVMMARIVM.

Cogitatio an sit aliquo casu punibilis.
Tractatus de delicto committendo, an sit puniendus, versicu. Sed pone. *Remissiuè.*

QVAERO nunquid ex sola cogitatione aliqs puniatur? Respondeo regulariter, ꝙ non, vt est tex. in l. cogitationis. ff. de pœn. & est communis opi. vt dicit Bolen. in repet. l. capitalium. §. famosos, numero 79. & sequen. ff. de pœnis, & hæc quidem conclusio de iure ciuili nullā habet difficultatem, nam ex sola cogitatione, quis non punitur, neque etiam in crimē lęsæ maiestatis, nisi ad aliquem actum exteriorem processum fuerit, vt voluit glos. in l. quisquis in verbo, Eadem enim. C. ad

leg. Iul. maiest. quam omnes scribenees se quuntur, vt dicit Foller. in pract. crim. fo. 396. nu. 70. De iure tamen canonico secus est, nam in aliquibus casibus etiã ex sola cogitatione quis punitur. Et potest poni exemplum in hæresi, nam cum illud delictum sola meris cogitatione perficiatur, solent inquisitores punire etiam hæreticum in mente, vt dicit Bal. in l. si quis nõ dicam rapere, post nu. 1. ver. venio ad oppositiones. C. de epis. & cler.

Sed pone, ꝙ quis non steterit in meris terminis cogitationis, sed vlterius etiam processerit ad tractatum cum aliquo, de ipso maleficio cõmittendo, nunquid poterit de tali tractatu puniri? Vide quę dixi supra q. 38. ver. vidi aliquando.

Quæstio. XCII.

SVMMARIVM.

Affectus, conatus, vel attentatum, an puniri debeat, perinde, acsi secutus esset effectus.

Et quid in atrocissimis, ver. Scias tamen.

Et quid si non fuerit deuentum ad actum proximum, versi. Scias etiam.

QVAERO, nũquid conatus siue attẽtatum ad delictũ committendum, debeat puniri, etiam si nõ sit secutus effectus? Respon. ꝙ de iure communi punitur affectus, & conatus ad delinquendum etiam si non sequatur delictum, & est communis opi. vt dicit Io. de Lign. consi. 20. nu. 15. inter consilia crimi. diuersorum, lib. 1. tamen de generali consuetudine non punitur affectus neq; conatus, siue attentatũ, nisi sequatur effectus, prout de hac generali consuetudine attestatur Specu. in tit. de accusatore. §. 1. nume. 7. in fi. quem refert Alex. consi. 15. post numerum 2. lib. 1. & cons. 140. nu. 2. libro 2. & Corset. in repertorio, Abb. in verbo, Affectus. & Ias. in l. prima. §. fi. in fi. ff. quod quisque iuris. & Boer. decisio. 316. nume. 3. & Carer. in practi. crimina. fo. 186. numero octauo. & Bertran. consi. 169. nume. 1. lib. 3. in 1. parte. & consilio 31. nu. 3. eo. volu. & consilio 10. nu. 8. & 9. lib. 6. & consi. 228. num 6. lib. 7. De hac etiam generali consuetudine Italiæ attestatur Gandi. de ma efic. in titu. de reb. nõ portan. circa finem. Bald. consilio 361. in fi. libro primo, & consi. 443. nu. 3. lib. 3. & l. is qui cum telo. C. ad leg. Cor. de sica. quem refert Bolenc. in repe. l. capitalium, §. famosos. num. 75. ff. de pœn. Angel. in d. l. 1. §. fi. nume. 3. & consil. 14. numero 3. vbi dicit, quòd ista cõsuetudo est approbata per totum mũdum, quem refert Maranta in suo Specu. fo. 26. num. 54. Fulg. consi. 149 post numerum 4. versi. superest, de tertio. Catald. de syndi. quæst. 198. vbi subdit. quòd cùm hæc sit generalis cõsuetudo, non indigere probatione, Augu. ad Angelum de maleficiis, in verbo, Et ex interuallo, post nume. 16. in verbo, Vna alia percussione. post numerum 5. in verbo, Sempronium. numero 3. quem refert Gramma. decisio. secunda, nume. 8. referens ita fuisse iudicatum in causa veneni, Petrus de Soncino inter consilia criminalia diuersorum. consi. 98. nume. 10. lib. 1. Marsi. consilio 51. nume. 14. Boer. decisi. 316. num. 3. Riminal. consil. 281. in fine. Igneus in l. si certus. §. si vnus. nume. 63. ff. ad Sylle. Gomez. in §. item si quis. post numerum 29. Institu. de actio. Afflic. super prima parte constitutionum Regni, rub. 41. in prin. numero 6. & super prima parte rub. 11. num. 2. vbi loquitur etiam in atrocissimis, Didacus in repetitio. clemen. si furiosus, fol. 281. nu. 11. de homicid. Foller. in prac. crimi. canon. fol. 235. nume. 4. Gramma. voto decimonono, numero 4. & voto 20. nume. 9. & consil. crimi. 25. nu. 5. & super constitu. Regni, fol. 14. nume. 6. Mantua centuria prima. nu. 5. Michellus patrocinio decimo. numero primo, vbi loquitur in assassinio, Villalpan. in repeti. l. 22. cap. 9. nume. 9. Et licet aliquid ex prædictis videantur loqui de statutis, per quæ sublatæ sunt leges punientes conatum, est tamẽ absolutũ qđ etiam absque statutis ita est generali consuetudine totius mundi introductum, vt

in

in specie attestatur Ang. in loco præallegato, & Iosephus Fontanellus inter consilia criminalia diuersorum, consil. 97. nu. 9. & seq. lib. secundo, & Maranta inter eadem consilia criminalia diuersorum, cōs. 98. circa principium, eo. vol. secundo, & alii multi ex prędictis. Et de consuetudine Franciæ attestatur Pract. Millei, fol. 50. nu. 35 & fol. 111. nu. 25. Idem in specie loquendo de pœna legis Corneliæ de sicar. attestatur Bart. in pluribus locis, quos refert Igneus in l. 1. §. si dominus, nume. 6. ff. ad Sylle. & in d. §. si vnus, post num. 63. Pract. Iodo. cap. 67. numero 19. & dixi supra hoc eo. lib. §. Homicidium, versic. Punitur etiam, & versic. Vltimo quæro. Idem loquendo de pœna l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cler. attestatur Mantua consil. 31. num. 2. lib. secundo, vbi consuluit, quòd quidam, qui apposuerat scalas de nocte ad domū mulieris, vt eam violaret, non debeat puniri pœna mortis, sed alia mitiori, prout etiam iudicatum fuisse per consil. Neapol. refert Afflic. decis. 276. in quo tamen proposito videnda sunt ea, quæ dixi supra quæst. 68. versi. Ascendens cum scalis. Adde, quòd hanc eandem opin. quòd scilicet non puniatur conatus, nisi secutus sit effectus, dicit esse communem Barba. consil. 33. lib. secundo, prout illum refert Apostil. ad Dec. in l. non vult hæres, sub nu. 4. ff. de reg. iuris. Grammat. voto octauo, nume. 15. Et secundùm hanc opin. pluries vidi in senatu iudicari, & in specie de pudicitia attentata Petrus Vicarietus, qui puellæ nubilis lectum ascenderat, & pectus tetigerat, neque vltra progressus fuerat, habita remissione fuit absolutus. 3. Iunii 1547. P.N.

Scias tamē, quòd (secundùm aliquos) hæc conclusio, quòd conatus non puniatur nisi secuto effectu, locum non habet in delictis atrocissimis, nam illis punitur affectus, etiam quòd effectus non sequatur, Ita dicit glos. in d. l. prima. §. hæc autem verba, in verbo, Putamus. ff. quòd quisque iur. Et hanc dicit esse communē opin. Felin. in c. primo, post num. 9. vers. limita secundo. de offic. deleg. Didac. in d. clem. si furiosus, fol. 276. nu. 6. Et ideo secundùm eos in crimine lęsę Maiestatis ac oppugnatæ patriæ, & simoniæ, & in volente aliquem veneno perimere, punitur conatus, licet non sequatur effectus, Et hanc esse communem opi. dicit Boer. de seditiosis in septimo præsupposito, num. 42. Idem attestatur Igneus in l. prima. §. occisorum, num 41. ff. ad Sylle. se pluries vidisse obseruari in latronibus grassatoribus, & in venefico, & in l. si sequens. §. cum ex parte, num. 10. eo. tit. refert fuisse capitali supplicio affectum quendam nobilem, qui sępius conspirauerat in necem agnati sui proximi liberis carentis, pluriesque attētauerat illum interimi facere veneno, & sagita licèt illum occidere non potuisset, & quidam forensi, qui de mandato alterius insultum fecerat in quendam Papiensem animo eum occidendi confessus delictum fuit laqueo suspensus, nullo facto processu, neque datis defensionibus 25. Aprilis 1547. Et in pluribus casibus punitum fuisse conatū, nō secuto effectu, refert Papo lib. 23. tit. 10. per totum. Sed certe videtur, quòd secundum alios de generali consuetudine etiā in atrocissimis minus punitur, qui actū nō perficit, licèt deuenerit ad actum proximum, Et ita attestatur Afflic. super tertia parte constit. rubrica 24 in principio post num. 15. Bertrand. consil. 228. num. 6. lib. septimo. Quinimò hanc opi. dicit esse communem Marsil. consi. 105. num. 1. loquēs in assassinio. Idem in assassinio attestatur Taeg. in pract. crim. ca. 10. nu. 7. & generaliter loquendo in atrocibus, in ea pract. crim. c. 7. num. 2. Gramma. voto octauo, col. fin. prout illum refert Didac. in d. clem. si furiosus, fol. 276. vers. verum circa. Ego autem dico sic, Aut lex, vel statutum in huiusmodi atrocissimis expresse punit solum conatum, & seruata est, Aut non punit expresse conatum, & standum est generali consuetudini, vt conatus non puniatur, nisi sequatur effectus. Et hæc opin. iudicio meo tutior est, nihilominus quia pluries vidi in his casibus diuersimode iudicari, quandoque puniendo conatum in atrocissimis pęna ordinaria, & quandoque pęna extraordinaria, crederem in practica posse iudicem adhærere

adhærere cui opinioni maluerit, inspecta facti, & personarum qualitate, consulo tamen, vt semper in mitiorem partem inclinet. In his vero quæ atrocissima non sunt nullo modo debet iudex pro solo conatu pœnam mortis imponere, nisi id expresse (vt dixi) statuto vel lege caueatur & eo etiã casu, non nisi deuentũ fuerit ad actum proximum, & immediatum ipsi maleficio. Regulariter autem non debet iudex conatum impunitum relinquere, sed semper aliquam pœnam extra ordinem infligere. Et nota, quòd in illis casibus, in quibus ille, qui deuenit ad actum proximum, non potest puniri pœna ordinaria, debet tamen actius puniri pro motu iudicis, quàm ille, qui deuenit ad actũ remotum. Et ita tenet consuetudo, vt dicit Bal. in l. data opera, num. 77. C. qui accus. non poss.

Scias etiam, quòd in omnem casum dispositio d. l. si quis non dicam rapere, & similium, quæ expresse puniunt solum conatum, etiam non secuto effectu, semper intelligenda est vt procedat, quando deuentum est ad actum proximum maleficio, Et est communis opin. vt dicit Grammat. consil. 36. num. 19.

Quæstio. XCIII.

SVMMARIVM.

De forma sententiarum criminalium.

Et an pronunciari debeant ab ipsomet iudice, ibidem.

Et an in sententiis criminalibus iudex teneatur exprimere causam, versic. Fuit aliquando.

Et an valeat sententia, Condemno Titium in centum, quæ si non soluerit, amputetur ei manus, ver. Quæro nunquid.

Et quid si iudex condemnet reum in maiori summa, quam statutum disponat, an sententia sit nulla, versic. Quæro si iudex.

Et quid si iudex apposuerit clausulam, Saluo & reseruato, &c. versic. Sed pone.

DICTVM est de pœnis quæ secũdùm delictorum qualitates imponi debent nunc de forma ipsius sententiæ proferendæ aliqua breuiter subnciamus, Et in primis scire debes, quòd licèt de iure sententia ferri debeat, & pronunciari ore ipsiusmet iudicis, vt dixi infra libro proximo, Nihilominus de consuetudine Italiæ notarius legit sententiam, & iudex deinde dicit, Ita absoluo, vel Ita condemno. Et ita obseruatur, teste Vitali. de malefic. in rub. de pœnis condemnatorum. numero 26.

Fuit aliquãdo dubitatum, nunquid in sentẽtiis criminalibus iudex teneatur exprimere causam? in quo quidem articulo magna est inter Doctores altercatio, sed quidquid sit de iure, Alber. in l. properandum. §. illo, num. 34. & seq. C. de iud. dicit, quòd continue seruatur de facto, ꝙ inferatur causa, quia iudices maleficiorum ponunt in sententiis suis, Quoniã talis accusatus fuit de tali maleficio, & nobis cõstat per testes vel per eius confessionem, quòd illud maleficium commisit, ideo illum condemnans, &c. Vel ècõuerso, Quia repertus fuit innocens, illum absoluimus. Et illud dictum Alber. refert Aug. ad Ang. de malefi. in verbo, Et quia nobis, nu. 4. subdens, quòd si ista sunt in obseruantia, nõ recedamus ab ipsa. Apud nos certe non seruatur talis practica, nisi quando rei in contumaciam condemnantur, vt dixi supra quæst. 44. versiculo, Videamus, sed quando sunt præsentes, non dicitur nisi viso processu Cõdemnamus, vel Absoluimus, & sententia valet, & tenet. Vide in hoc proposito ea, quę dixi supra quæst. 85. versic. Vlterius quæro.

Quæro, nunquid valeat sententia hoc modo concepta, cõdemno Titium in cẽtum, quæ si non soluerit amputetur ei manus? Respon. quòd de iure hæc quæstio non caret difficultas, tamen consuetudo obtinuit, quòd tales sententiæ valeãt, & ita practicamus, vt attestatur Bal. in l. cum iudex, in fi. C. de sent. quẽ refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, Quas si non soluerit cum quarto pluri, num. 4.

Idemque

Idemque si dicat: Condemno te in centum, quæ si nō solueris intra decem dies, condemno te, vt soluas in quadruplum, & ita de consuetudine obseruari attestatur Specul. in secunda parte. in titulo de seten. § species autem. nume. 5. vbi dicit quòd quia sic consuetum est fieri, ideo sic obseruandum est, & illum refert August. in loco præallegato. Vbi tamen non vigeret statutum vel cōsuetudo id disponens, non crederem talem sententiam valere, neque ego ita iudicarem.

Quæro, si iudex cōdemnauit aliquem in maiori summa, quàm statutum disponat, nunquid illa sententia sit nulla? Respond. quòd quantum ad summā, in qua iudex excessit dispositionem statuto, omnes fatentur, quòd est nulla, vt dicit Ioā. de Canemortuo consi. 33. nume. 2. inter consilia criminalia diuersorum. libro primo. Quinimò multi tenuerunt, quòd ēt in totum vitietur, & hanc opinionem cō muniter probari attestatur idē Io. de Canemortuo in loco præallegato, & iudex, qui male iudicauit, tenebitur versus rempubl. ad interesse, prout quandoque in facto vidi obseruari.

Sed pone, quòd iudex non sit valde expertus, præsertim in pœnis statutariis, nū quid poterit pronunciare hoc modo, Cōdemno Titium ex tali causa in centū saluo, & reseruato, quòd si condemnatio esset in plus, vel minus, quàm esse deberet ex forma statutorum, illam ex nunc redu co ad debitam quantitatem? Respond. quòd sic. Ita tenet Bald. in l. certa. in vltimis verbis. C. quando prouoca non est necesse. vbi etiam subdit, quòd ita de facto seruatur, quem refert Alexand. in l. iudex postea quàm. post num. 26. ff. de re iudic. & Marsil. in rubr. de probatio. num. 419. & August. ad Angel. de malefic. in verbo, Saluo, & reseruato. post nume. 4. subdēs, quòd si ita obseruat ordo iudiciorum, fatuus esset iudex, qui recederet ab ista obseruantia. Sed certè apud nos hæc practica non seruatur, quinimò iudex, qui ita iudicaret reputaretur fatuus, prout etiā illam in practica non seruari attestatur Amad. de synd. nume. 162. Bene vidi ab aliquibus apponi in fine cōdemnationis clausulā, Et in oībus, & per omnia iuxta formam statutorum superinde disponē. tium, quæ fortè idem operaretur. Bar. autem in d. l. iudex postea quàm. num. 5. dicit, quòd si ista clausula apponitur in sententia aut verbum, Condemnamus, est magnæ importantiæ, ex quo iudex ostendit animū suum, quòd non intendit imponere maiorem vel minorem pœnam, quàm imponi debeat, secus autem (secundùm eum) si illam apponat post verbum, Condemnamus. Et dicit Amad. de synd. nu. 235. quòd ita concludunt communiter Doctores. Sed certè (cum reuerentia tāti Doct.) ista consideratio est nimis subtilis meritò (vt dixi) recessit ab aula.

Quæstio. XCIIII.

SVMMARIVM.

De appellatione in causis criminalibus, quibus casibus permissa non sit.

Et quid si delictum sit notorium, versiculo, Solet etiam.

Statutum disponens, quòd in causis criminalibus non liceat appellare, valet, versicu. Cęterùm.

Appellatio vnius in criminalibus an prosit alteri, versic. Quæro nunquid.

Clericus an possit pro condemnato appellare, versic. Sed an clericus.

Pendente appellatione à sententia banni, an possit bannitus impune offendi, versicu. Præterea quæro. *Remissiuè.*

Si condemnatus in pœnam capitis, & bonorum confiscationem pendente appellatione decesserit, an extinguatur bonorum confiscatio, versi. Sed pone.

Et quid si decedat pendente tempore ad appellandum, versicu. Sed quid si condemnatus.

Iudex primæ causæ an sit citandus in causa appellationis, versic. Quæro nunc.

Pendente causa nullitatis sententiæ supersedendum est ab eius executione, versicu. Scias autem.

Et an in causa huiusmodi nullitatis possit interuenire procurator, versic. Quæro an in causa. *Remissiuè.*

De literis admittentibus condemnatos in contumaciam ad nouas defensiones, versic. Est etiam.

DICTVM est de sentētiis, quæro nunc, nunquid in causis criminalibus licitū sit appellare? Respond. Aut reus est plenè de ipso delicto conuictus,& etiam illud est spontè confessus,& hoc casu non potest appellare.l.2.C.quorum appellationes nō recipiantur. Et quantum sit in illis quinque criminibus exceptis,videlicet homicidii, veneficii, adulterii, maleficii, & vis publicæ, de quibus in d.l. 2. omnes conueniunt, quòd in illis non sit deferendum appellationi, vbi à iudice rei illorum criminum,argumentis conuicti sint,& testibus superari, & propria voce confessi. Et hanc dicit esse communem omnium Doctorum sentētiam Igneus in l.& si certus. in principio.num.19.ff.ad Sylle. Sed certè tenendum est,quòd non solùm in illis quinque,sed generaliter etiam in omnibus aliis conclusio locum habeat, & ita hāc esse communem opinionem attestatur Imola in l.fi.§.iussus,num.8.ff.de appella. Butr. in tractatu de notorio. articulo quarto.nu.56.quem refert Dueñas regula 156.in fi. Dec. in c. cùm speciali. §. porrò. num.4.de appella.quem refert Didacus pract.quæst.23.num. 5. Si ergo talis reus conuictus,& spontè confessus appellat,reiicienda est appellatio,neque debet ab executione supersederi,& ita de cō suetudine seruatur, vt dicit Bar. in l. qui vltimo. in finalibus verbis. ff. de pœnis. prout illū refert Afflic. super secunda parte cōstit. Regni,rubr. 10.nu.56.licèt Bar. ibi loquatur de expectādis decem diebus, de quibus ego dixi infra quæsti. 96. circa principium. Aut est cōfessus tantùm, & nō conuictus,& tunc si nō reuocauit suā confessionem,non auditur appellans, sed potest iustè tradi morti, secundùm gl. in c. Romana.§.sin autem. in verbo, Vel de quo.de appellatio. in sexto. quam sequitur communis practica assessorum, vt dicit Bal. in l.prima. post num. 10.versic. interdum autem.C.ne ex delicto defunctorum, &c. quem refert August. ad Angel. de maleficiis.in verbo,Præsēte Caio. post num.21.& Apostill.ad decisio. Tholosa. 176.Hāc etiam opinionem dicit esse cōmunem Didacus in d.quæst. 23. fo.167. col.3.versi.secunda cōclusio. Dicit etiam pract.Carerii,fol.17.nu.17.& fol.32. post nume.46.& fol.65.post num. 181.& fol. 136.num.175.quòd hodie ex consuetudine iudices obseruant,quòd ex sola confessione spontanea,vel etiam extorta,& perseuerata exequuntur sententias capitales non admissa appellatione,licèt secūdùm eum male faciant, & contra ius canonicum, & ciuile. Et licèt aliqui dixerint, quòd hoc locum habet solummodo de iure canonico,vt scilicet confessus tātùm non possit appellare, tamen magis communis opinio est,quòd in hoc non sit differētia inter ius canonicum, & ciuile,sed quòd vtroque iure ille, qui est solummodo confessus,& non conuictus,nō audiatur appellans,nisi adducat in appellatione causam probabilem contra suam confessionem,& ita esse communem opinionem attestatur Boss. in tit. de appellatio. post num.27. Bal. autem in l.2.num. 11. C.quorum appel. non recip. tenet quòd ad hoc vt possit reiici appellatio,requiratur vtrunque,scilicet quòd sit confessus,& cōuictus,& hāc dicit esse veram,& communem opinionem Anton. Gomez c.13.de delictorum,nu.31.etiam si agatur de causa criminis læsæ maiestatis,aliàs(secūdùm Bal.) tenet appellatio. Et potest iudex à quo,ei,si velit deferre, sed si putat ei non esse deferendum, potest exequi sententiā suam.& subdit,quòd ita seruatur de consuetudine,quem refert Xuarez in suo volumine repetitionum.fol.506.num.5.in fine. Et ita reperio etiam cōclusum fuisse per curiā Tholos.in dicta deci.176.quòd dato quòd appellatio valeret, potest iudex à quo,prius quàm sit ei inhibitū per iudicem ad quem sententiam exequi. Dicit etiam Ange.de malefic.in verbo, Præsente Caio,& appellante.nume.18.quòd quando reus est spontè confessus, & cōuictus, vel delictum est notorium, potest iudex sententiam exequi, appellatione interposita non obstante,& quòd si aliter

facit

facit, peccat, & quòd ipse de facto ita Nur sia obseruauit.

Solet etiam dici, ꝙ quando delictum est notoriũ non admittitur appellatio, & ꝙ criminosus manifestus non audiatur appellãs, dicit communiter teneri Anan. in cap. quàm perniciosum. post nu. 1. de vsur. Puto tamen in hoc esse distinguendũ, iuxta ea quæ dixi supra quæst. 9. versi. Quæro nunquid.

Cæterùm in hoc Ducatu hæc omnia sunt superflua, cùm per constitutiones sublata sit in causis criminalibus omnis appellatio, & dictio nullitatis, prout etiã in consilio Flandriæ obseruari attestatur pract. Iodoci, c. 149. nume. 2. etiam si reus non sit proprio ore crimen confessus, & talis constitutio, seu statutum valet, & est obseruanda. Licèt enim aliqui tenuerint, quod non valeat, ex quo appellatio est spe cies defensionis, quæ est de iure naturali, & consequenter à lege seu statuto tolli posse non debet, (quam opinionem dicit esse magis communem Nicell. in concord. gl. c. 6. col. antepen & pen.) nihilominus vsu, & consuetudine receptũ est talia statuta valere, & ita communiter seruari attestatur Alber. in quarta parte statutorum. q. 53. nu. 4. quem refert August. ad Angel. de malefi. in loco præallegato, post nu. 25. licèt re vera Alber. ibi loquatur in statuto disponẽte, quòd bannitus nõ audiatur etiam ad sui defensionẽ, sed ab hac consuetudine nullo modo est in practica recedendum.

Quæro, nũquid in criminalibus appellatio vnius prosit alteri? Respond. quòd sic, & ideo si plures complices sint condẽnati, & vnus appellet, eius appellatio aliis prodest, & est communis opinio, vt dicit August. ad Ang. de malefic. in verbo, Præsente Caio. nu. 33.

Regulariter autem in criminalibus potest quilibet de populo pro reo condemnato appellationem interponere, vt est tex. in l. non tantùm. ff. de appell.

Sed an etiã clericus poterit pro huiusmodi condemnato appellare? Respond. Aliqui dicunt, quòd non, & dicit Spec. de aduoc. §. primo. nume. 8. quòd tutius est, quòd clericus à talibus causis abstineat. Contrarium tenuit gloss. in l. addictos. in verbo, Quibus. C. de episcopali audien. quam Doctores sequũtur, vt dicit August. ad Angel. de maleficiis. in verbo, Præsente dicto Caio. num. 5. & hæc opinio verior est, cùm enim appellatio veniat ad defensionem rei, meritò posse debet clericus illam interponere.

Præterea quæro, nunquid pendente appellatione à sententia banni, possit bãnitus impunè offendi? Dixi supra hoc eodem lib. §. homicidium. versiculo, Successiuè quæro.

Sed pone, quòd Titius fuit condemnatus in amputatione capitis, & cõfiscatione bonorum, appellauit, & pendente appellatione decessit, certum est, quòd respectu pœnæ corporalis crimen habetur pro extincto, vt dixi supra quæstio. 51. versic. Quæro nunc. Quæro, an etiam sit extincta confiscatio bonorum? Respond. Aut sententia est concepta per dictionem, Cũ, puta condemnamus Titium ad mortem cum confiscatione bonorum, & eo casu cùm publicatio bonorũ sit accessoria ad pœnam corporalem, extinguitur morte, sicut, & ipsa cõdemnatio corporalis. Aut verò sententia est concepta per copulatiuam, puta condemnamus Titium in amputatione capitis, & in confiscatione bonorum, & hoc casu etiam si reus moriatur pendente appellatione, non extinguitur confiscatio bonorum. Ita distinguit Bartol. in l. tertia. in fin. C. si penden. appella. mors interuenerit. & hanc dicit esse communem sententiam Augusti. ad Angel. de maleficiis. in verbo, Qui dominus iudex. nu. 49. & in verbo, Et eius bona. num. 3. Vide quæ dixi in d. q. 51. vers. Scias etiam.

Sed quid si condemnatus decedat non quidem interposita appellatione, sed pendente tempore ad appellandum, nũquid erit locus bonorum cõfiscationi? Respõ. In hoc articulo variæ fuerunt opiniones Doctorum, tu videre potes distinctionem traditam per Ange. de maleficiis. in verbo, Præsente Caio, & appellante. num. 15. quam dicit ipse esse ex mẽte omnium, & quia nimis longa est, eam hic nõ transcribo, Quid autem dicendum sit, si reus

post

post cōdemnationem admissus fuerit ad nouas defensiones, & pendente hoc secū-do processu decesserit, dixi supra quæstio. 44 versic. Dixi quòd.

Quæro nunc, an in causa appellationis citandus sit iudex qui primam sententiā protulit? Respond. Aliqui dicūt, quòd est citādus aut iudex, aut syndicus fisci, cuius interest. Et dicit Ang. de malefi. in verbo, Præsente Caio, & appellante, nu. 27. quòd ita videtur practicari. Alii verò dicunt, quòd quando iudex, qui primam sententiam protulit, processit ex officio, semper est citandus in causa appellationis, & hanc opinionem dicit esse communem Carauita super ritu 260. magnæ curiæ. post nume. 14. subdens tamen, quòd in Regno Neapo. nullo casu citatur primus iudex, sed eius loco procurator fiscalis illius curię. Apud nos autem, ex quo nō datur appellatio, non seruatur hæc practica, nec alicubi vidi vnquam citari iudicem, nisi ageretur etiam de condemnādo ipso iudice propter sordes, vel iniustitiam. Bene citādus est fiscus, cuius interest, in causa appellationis, prout etiā citatur in causa principali, iuxta ea quæ dixi supra q. 31. versi. Vlterius quæro.

Potest etiam dici de nullitate sententiæ criminalis. Causas verò nullitatis, quę deduci possunt contra sententiam, potes per te videre in discursu materiæ, & præsertim supra q. 50 & seq.

Scias autem, quòd pendente nullitate sententiæ criminalis, non fit eius executio, quæ contineat pœnam irretractabilem, etiam si cognitio talis nullitatis requireret altiorem indaginem, & est communis opinio, vt attestatur Iason in l. tertia. §. si seruus. numero nono. ff. de acquiren. possess. prout illum refert Bossius in titu. de nullitate, aduer. senten. num. quarto. Videtur enim, quòd pendente causa huiusmodi nullitatis nō calumniosæ, bānum sit suspensum, prout tenuit Alexan. in dicta l. tertia. §. si seruus. num. septimo, cuius opinionē dicit esse cōmunem Affl. super secunda parte constitu. Regni, rub. prima. numero 15. & consequenter non potest interea bānitus impunè occidi, & ita communiter cōcluditur, vt dicit Bos. in loco præallegato. nu. 5. Vide quæ dixi supra hoc eod. li. §. homicidium. versicu. Successiuè quæro.

Quæro, an in causa nullitatis sententię criminalis possit interuenire procurator? Dixi supra quæstione 32. versicu. Quæro, an in causa.

Est etiam alius modus veniendi cōtra sententiam criminalem, scilicet quando condemnatus in contumaciam admittitur ad nouas defensiones. Talis autem admissio nō fit nisi per principem, & hoc ex stylo, & consuetudine inolita, vt dicit pract. Iodoci, fol. 83. numero 3. & in hoc Ducatu non fit per princpem, vel per senatum, qui repræsentat personam principis, & cui princeps cōmisit omnia ad iustitiam pertinentia, & ita declarauit senatus obseruari debere, & grauiter reprehendit commissarium Pontremuli, qui ad nouas defensiones admiserat sua auctoritate quendam bannitū pro fratricidio, vltimo Octobris 1550. P. N. Et de hac materia literarum admittentium ad nouas defensiones nos habemus decretum in nouis cōstitutionibus, in ti. de accusationibus. in fine. per quod datum est senatui arbitriū illas concedendi, vel denegandi, iuxta facti, & personarum qualita. Regulariter autem senatus illa concedit, nisi indicia sint adeo vrgentia, vt reus verisimiliter se tueri non possit, nisi producendo falsos testes, prout seruatum fuit in causa Alexādri Buccę. 20. Septembris 1558. P. N. & Nicolai Coduri, quinto Iulii 1558. Et scias, quòd extat senatusconsultum cōditum de anno 1548. 26. Octobris. P. N. quòd admissi ad nouas defensiones pro causa, quæ constitutionem personalem requirat, teneantur constituere termino decem dierum à die concessionis admissionis, aliàs admissio habetur pro non facta. Et ideo ex stylo senatus semper apponitur in ipsis literis terminus decem dierum eas impetrantibus ad eas præsentandum, & personaliter se constituendum, quem terminum ego nūquam vidi prorogari, nisi semel cuidā Perino Bertono, qui propter abductionem cuiusdam quantitatis casei fuerat capitaliter cōdemnatus, & hoc me interdicen-

te vnà cum nonnullis aliis senatoribus, quibus placebat ordinum obseruantia, sed contrarium placuit maiori parti Hãc autem admissionem, vt scilicet reus etiã postquam propter contumaciam fuit bã nitus,tanquam confessus, & cõuictus,sit nihilominus audiendus,si velit innocen tiam suam demonstrare, dicit esse de iure faciendam Grammat.super prag. Regni fol. 168.num. 18. & ibi refert per consil. Neapol.in facti cõtingentia ita fuisse decisum, & admissum quendam medicum condemnatũ in amputatione manus.Et ita in facti contingentia consuluit etiam Natta consi. 444. Vide quæ dixi infra q. 96. versic. Quæro nunquid. In hoc autẽ Ducatu per nouas constitutiones in tit. præallegato,talis admissio remissa est arbitrio senatus, qui intellectis indiciis quãdoque illam concedit, & q̃nque etiã negat. Regulariter autem istæ literæ non conceduntur nisi petentibus, dicit tamẽ Boss. in tit. de literis principis, &c. num. 4. ꝙ Præses Marlianus eas quandoque concedebat etiam nõ petentibus, Et ego etiam semel vidi, ꝙ cum fuissent concessę literæ ad nouas defensiones cuidam Io. Calmo Cerdoni capitaliter condemnato ad furcas pro robaria, qui fuerat deinde captus per Prætorem Varisii, & eius agentes non curarent eas (vt dicitur) leuare, & præsentare; senatus iussit eas transmitti ex officio ad ipsum Prætorem, cui man dauit, vt eas exequeretur, etiam illo non petente. 4. Sept. 1557. P.N.

An autem admissus ad nouas defensiones, statim facta admissione recuperet bona confiscata, & an ipsi incumbat onus probandi innocentiam suam, dixi supra q. 44. versi. Dixi quod, & seq.

Quæstio. XCV.

SVMMARIVM.

Quæ sit forma exequendi sententias criminales pecuniarias.

Et an condemnato detur dilatio ad soluendum, prout fit in causis ciuilibus, ibid.

Et quid si reus non habeat modum soluẽdi, an luere debeat in corpus, versiculo, Sed quid si reus.

Et quid si non in fraudem legis deliquerit, versiculo, Et scias.

Et an id seruandum sit etiam contra officiales in eorum syndicatu. ibid.

Et quid si pars, cui venit applicanda pars pœnæ pecuniariæ nolit consentire, quòd fiat commutatio in corporalem, ver. Sed quæro.

Et quid agendum, si condemnatus offerat cedere bonis, versic. Sed pone.

Et quid si in solutione deficiat in uno numo, versic. Quæro quid si iste.

Et quid si reus sit soluendo, malit tamen subire pœnam corporalem, versic. Quæro etiam.

Iudex an possit mulcta propter paupertatem remittere, versic. Hæc autem.

Quando pars pœnæ applicatur parti offensæ, & pars fisco, an tota fisco solui debeat, versi. Solet etiam.

QVAERO quæ sit forma exequendi sententias criminales? Respond. quòd si quidem cõdemnatio est pecuniaria, & reus in carceribus detentus, solet retineri, donec soluerit ipsam condemnationem; nec relaxatur, etiam si offerat idoneam cautionem. Et aduerte, quia licèt in ciuilibus condemnatus in pecunia habeat terminum quatuor mensium ad soluendũ, vt dixi infra libro proximo, aliud tamen est in criminalibus, nam ille, qui est pro crimine condemnatus ad soluendum pœnam pecuniariam, non habet huiusmodi terminum quadrimestris ad soluendũ, Et hæc est communis opin. vt ait Ias. in l. debitoribus, numero 16. & seq. ff. de re iudica. quem refert Boss. in titulo de sent. num. 111. sed compellitur ad soluendum statim, vel intra modicũ tempus arbitrio iudicis. Quandoque etiam si dubitetur, an reus habeat modum soluendi, vel timeatur, ne bona eius mobilia occulte alio transferantur, solet (fisco instante) fieri apprehensio bonorum condẽ nati, Si vero reus, condemnatus in pœnã pecu-

pecuniariā, est extra carceres, tunc si quidem in principio ꝓcessus pstitit fideiussorem de se consignando, vocatur fideiussor, qui cum consignet, & vbi sit consignatus, non dimittitur donec soluerit, vt supra dixi. Si vero præstitit fideiussorem de iudicato soluendo, vocatur fideiussor vt soluat, & contra eum, si non soluit, conceditur executio, Et scias, quòd contra fideiussorem de iudicato soluēdo potest executio fieri sine nouo processu, Ita tenet Bart. in l. 1. numero 2. ff. iudi. solui. & ita cōcludunt communiter Doctores, vt ait Cagnola in l. nemo alienę, in fi. ff. de reg. iuris. Vide quæ dixi supra quæst. 26. versic. Vbi vero, & seq. Si autem reus nō sit in carceris, neque sub fideiussore, tunc secuta condemnatione statim conceditur contra eius personam, & contra eius bona executio realis, & personalis, &c. Et ita hodie seruatur, vt dicit Carauita super 134. ritu magnæ curiæ, nu. 1. licèt forte (secundùm eum) deberet obseruari ordo traditus in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudica.

Sed quid si reus non habeat modum soluendi? Respon. quòd hoc casu seruanda est regula, quòd qui non habet in ære, luat in corpore. l. fin. ff. de in ius vocādo, Et ita solet communiter dici, vt ait Berous in c. cognoscentes, num. 42. de constit. Et poterit iudex, qui videt reum non esse soluendo, commutare pœnam pecuniariam in corporalem, Et ita quotidie obseruatur. Bene verum est, quòd hæc cōmutatio in hoc ducatu non fit nisi per senatum, Et ideo fuit grauiter reprehensus quidam prætor, qui fecit fustigari inconsulto Senatu quēdam Antonium Rauarium, qui non habebat modum soluēdi pœnam pecuniariam, in quam fuerat pro blasphemia condemnatus. 29. Aug. 1559. P. N.

Et scias, quòd licèt aliqui dixerint, quòd hęc regula locum nō habet, nisi in eo, qui deliquit in fraudem legis, sciens se nō posse soluere pęnam pecuniariam, communiter tamen Doctores tenent cōtrarium, s. quòd indistinctè locū habeat, siue deliquerit ea cogitatione, siue nō, vt attestatur Salic. in l. fi. post nu. 4. C. de sepul. vio. Et nota, quòd hæc conclusio de rigore iuris seruanda esset etiam contra officiales, qui condemnantur in syndicatu, vt scilicet si non possunt soluere pęnā pecuniariam, in qua fuissent condēnati, puniretur pœna corporali, nihilominus de consuetudine hoc non seruatur cōtra ipsos, sed solummodo tenētur in carceribus, donec soluerint, vt dicit Bal. in c. 1. § iudices, nu. 2. de pace iur. fir. vbi etiam Apostil. attestatur, ꝙ ita obseruat practica, & illum refert Paris Put. de synd. fol. 300. num. 12. & Amad. de synd. nu. 160. & Apostil. ad Bar. in l. si iudex, in verbo, Si iudex. ff. de variis, & extraordina. cognit. & Iacob. de S. Georgio in l. si filiusfam. num. 5. ff. de iudi. & in l. mancipia, nu. 9. C. de seruis fugit. vt plurimum tamen officiales, tam in principio officii, quàm tempore syndicatus præstant idoneos fideiussores, qui deinde compelluntur ad soluendas condemnationes contra eos secutus, Et sic ista quæstio raro contingit in practica.

Sed quæro, quid si pars, cui in totum vel pro parte venit applicanda pœna pecuniaria, nolit consentire, quòd iste condemnatus, qui re vera non est soluendo possit luere in corpus? Respon. quòd hoc casu non debet iudex aliquid decernere, sed permittere, quòd condemnatus stet in carceribus, Et hæc est communis opi. vt dicit Boer. decis. 349. post nu. 8. col. 3. versi. secundo si is.

Sed pone, quòd iste, qui est condemnatus ex delicto in pœnam pecuniariam, offerat cedere bonis, nunquid erit audiendus? Respō. quòd non, sed opus est quòd luat in corpore, Et ita tenent communiter Doctores, vt dicit Alber. in secunda parte statutorum, quæst. 196. Item quæro, an in pœnis, Hanc etiam dicit esse cōmunem opin. Cępolla consi. crimi. 9. versicu. & ex prædictis apparet, quem refert Didac. lib. 2. reso. c. 1. nume. 8. Dec. in l. si quis id quod, num. 22. ff. de iuris. omniū iudi. licèt secus sit in debitore ex contractu, vt dixi infra li. septimo, §. obligatio. Regulariter enim in obligationibus descendentibus ex maleficio, non potest quis vti beneficio cessionis bonorum,

Et ita tenēt communiter Doctores, vt at testatur Albet. in rub. C. qui bon. ce. pos. post nu. 14. ver. vltimo quæritur.

Quæro, quid si iste reus in soluenda pœna in vno nummo contumaciter deficiat nūquid adhuc opus erit, vt luat in corpore? Respon. quòd sic. Ita tenet Bal. in d. l. fi. in vltimis verbis. C. de sepul. viol. & est communis opi. vt dicit Gomez. in §. pœnales nu. 18. Instit. de actio. subdens ꝙ licet hæc opi. sit dura, tamen quia communis non est ab ea in iudicando recedendum, & illum refert Boer. in dicta decisio. 349. post num. 8. versic. quinimo si talis, & Viuius in lib. communium opin. in verbo, cedere volens.

Quæro, etiam, quid si reus sit soluendo malit, tamen subire pœnam corporalem, quam pecuniariam, nunquid erit audiendus? Respond. quòd non, sed cogēdus est soluere pœnam pecuniariam, & est communis opin. vt dicit Dec. in d. l. si quis id, quod nu. 22. & seq.

Hæc autem omnia locum habēt in cōdemnationem pecuniaria per sentētiam diffinitiuam prolatam, sed si esset mulcta fisco debita, eo casu nō esset necesse propter paupertatem rei illam cōmutare in pœnam corporalem, sed posset iudex illā diminuere, & etiam remittere, & hæc est cōmunis opin. vt attestatur Menchiaca controuers. illustr. cap. 24. nu. 15. Et ita sæpenumero per senatum fieri vidi, & etiā magistratus solet sum ptis informationibus de paupertate, mulctatos admittere, ad cōpositionem, quæ non sit minor quarta parte totius mulctæ.

Solet etiam quandoque in hoc proposito dubitari, quādo pars pœnæ applicatur fisco, & pars delatorii, vel notificāti, vel alteri priuato, an debeat tota solui fisco, an autem cuique sua pars? Tu dic, quòd tota debet solui fisco, & postea ille, qui debet habere partē, debet ire ad fiscū, & suā partem petere, ita dicit Bar. in l. si quis dilatorem. §. senatus. num. 2. ff. de iure fisci. & ita de consuetudine obseruatur, prout etiam se multoties practicasse attestatur, Ang. de malefic. in verbo, Dandis, & soluendis nu. 1. & ita sæpius cōclusum fuit in magistratu.

Quæstio. XCVI.

SVMMARIVM.

Sententiæ capitalis, an statim executioni mittenda sit contra condemnatum, an autem expectandi sint decem dies dati ad appellandum.

Et quid si reus sit crimen confessus, versic. Et hæc quidem.

Bannitus & condemnatus in contumaciam, si veniat in fortiam officialis, an statim sit contra eum facienda executio condemnationis, versi. Quæro nunquid.

Et an eo casu debeat iudex prius inquirere de veritate criminis, versic. Sed nunquid.

Et quid si bannitus velit contra bannum aliquam exceptionem proponere, versic. Sed pone.

Et an possit iudex exequi sententiam, contra bannitum, qui per vim ductus fuerit in eius territorium, ver. Sed quid si bannitus.

Iudex secularis, ad quem remittitur delinquens cōdemnatus a iudice ecclesiastico, an debeat statim exequi, vel super ipso crimine de nouo cognoscere, uer. Quæro etiam.

Et quid è conuerso, versicu. Quid autem. *Remissiuè.*

Iudex vnius territorii an possit exequi sententiā criminalem latam per iudicem alterius territorii, versi. Item quæro.

Mortuo condemnato ante executionem, quid facere debet iudex, versic. Sed hic quæro. *Remissiuè.*

Condemnatus ad mortem, an possit testari, versic. Sed hic incidenter. *Remissiuè.*

NVNC de executione sententiarum corporalium videamus, Et in primis quæro, nunquid lata sententia capitali, contra aliquem debeat statim eius executio fieri, an autem, sit differenda, donec lapsi sint decem dies quod est tempus a iure communi cōcessum, ad interponendam appellationem, vt

vt dixi infra libro proximo? Respond. ꝙ est differentia executio, donec lapsum sit tempus ad appellandum, ita tenet Barto. in l. qui vltimo, in fine. ff. de pœnis. & ita cõmuniter tenetur, vt dicit Paris Put. de synd. fol. 162. post num. 11. versicu. Et licet glo. Hãc etiam dicit esse communem opinionem Felyn. in cap. quærẽti, nu. 3. de offic. delega. quem refert Didac. practi. q. 23. post nu. 4. versi. Sexto est omnino & Boss. in tit. de appellat. nume. 4. Cardina. Alexan. in c. sicut col. 1. versi. Si verò. 2. q. 1. Sed certè quidquid sit de iure cõtrariũ seruatur de consuetudine, nam sententiæ capitales immediate mittuntur executioni, nõ expectatis dictis decem diebus, vt attestatur ipsemet Bart. in loco præallegato quem refert Ang. de malefi. in verbo, Et ibi caput. num. 25. & Maria. in repet. cap. qualiter, & quando, nu. 267. de accusat. & Carauita super ritu 259. magnæ curiæ, nume. 3 & Diaz regula 110. Abb. in d. c. quærenti. num. 4. Gulie. de Bened. in secunda par. c. Raynutius, fo. 100. nume. 167. Paris Put. in loco præallegato Foller. in prac. crimi. fol. 350. nu. 5. Et in specie in patria Delph. ita seruari affirmat Guido Papæ decis. 74. in fi.

Et hæc quidem cõsuetudo maxime locum haberet in eo, qui esset cõfessus delictum, de quo etiam aliter loquebat, nam hoc casu forte, non erraret iudex, qui sententiam capitalem exequeretur intra tẽpus datum ad appellandum, vt dicit Bal. in l. obseruare. §. proficisci. post nu. 9. ver. Duodecimo quæritur. de offic. proconsul. vbi etiam subdit, ꝙ ita seruat consuetudo, quem refert Augu. ad Ange. de malefi. in verbo, Et ibi caput. nu. 26. & Amad. de syn. post nu. 242. versic. Sic etiam, & Paris Put. de synd. fo. 163. nu. 16. Ego vero dicerem, ꝙ in casibus, in quibus iudex tenetur deferre appellationi in causis criminalibus, semper deberet differri executio, vbi vero nõ posset appellari, vel iudex nõ teneretur appellationi deferre, crederẽ iudicem non malefacere, etiam si nõ expectato lapsu temporis ad appellandum sententiam suam exequeretur, sed in omnẽ casum non puto recedendum à consuetudine prouinciæ.

Quæro, nunquid si bannitus & eodem natus in cõtumaciam, veniat in fortiam officialis, qui eum condemnauit, debeat statim sententia contra eum lata executioni mãdari? Respond. Aliqui dicunt, ꝙ sic, Et hoc traditur forma, quam iudex seruare debet, vt scilicet faciat bannitum recognoscere bannum, & fateri se esse eum, qui in ipso banno est nominatus, deinde sententiam exequatur, ita dicit Bar. in l. Diuus. num. 5. ff. de custod. reorum. subdens se ita sæpius practicasse, & in l. inter stipulantem. §. 1. nu. 13. ff. de verb. oblig. vbi dicit, ꝙ boni assessores ita seruãt, quẽ refert Sali. in l. quicunque. post nu. 2. C. de requi. reis. & Igneus in l. lege Cornelia nume. 61. ff. ad Syll. Hanc etiam dicit esse communem practicam Ange. in d. l. inter stipulantem. §. 1. nume. 4. prout illum refert Prac. Care. fol. 43. nume. 64. Io. Arno. commentario 42. & epito. 87. ponam casum. Et dicit Grammat. siue Bartholomæus Vinciguerra super constitu. Regni, fo. 54. nu. 8. quòd ita in practica ab antiquo introductum extitit, Et adde, quod si neget se esse illum, de quo in banno, poterit iudex illum torquere, vt cõfiteatur se esse personam descriptam in banno, & hæc est cõmunis practica, vt dicit Marsi. sing. 72. per totam fere, quem refert Roland. consilio 60. numero 27. lib. 2. Dicit etiam Nellus de bannitis, in tertia parte primi temporis quæstio. vltima, quòd rectores solent ex communi obseruantia facere etiam vt bannitus cõfiteatur se delictum illud commisisse, quam tamen practicam dicit esse plenam periculo, Bossius in tit. banniti quid amittant, nume. 18. licet dicat, quòd senatus aliquando illam obseruat. Multi tamẽ tenent cõtrarium quòd scilicet deberent de iure non obstãte banno audiri, quinimo dicit Alber. in l. in eos, circa principium, ff. de custo. reo. quod deberent quasi re integra audiri, licet de quadam praua cõsuetudine ciuitatum statim executioni mandentur, & dicit Ias. in d. l. inter. stipulantem. §. 1. in fi. ꝙ hæc practica communiter reprobatur & quòd in hoc Bart. communiter damnatur. Sed quidquid sit de iure, ego semper vidi practicam Bartol. ab omnibus obseruari,

nari,& ideo putarem minime mutādam esse,&c. Vide in hoc proposito quę dixi supra q.94.versi.Est etiam.

Sed nūquid debet index, priusquam talem sententiam exequatur, inquirere veritatem criminis? Respond. quòd non, quia cum ex dispositione statutorum ille habitus sit pro confesso,& conuicto, supinus esset iudex, si eum admitteret ad nouum processum faciendum, aut ipse vlterius inquireret, Et ideo absq; vlla alia inquisitione criminis debet fieri executio banni,& sententiæ, Et hæc est communis opin. vt attestatur Anto.Gomez. super l. 76.Tauri, numero 13. Et ita etiam communiter seruatur, vt dicit Imola in l. is qui reus, circa princ. ff. de publ. iudic. In aliquibus tamen locis contrarium seruatur, quia scilicet prius discutitur causa bāni, siue condemnationis, Et ita seruatum semper fuisse in parlamento Rothomagensi, attestatur Igneus in l. tertia.§. si maritus, numero 15.ff.ad Sylle. Reperio etiā quòd Boss. in titu. de confessis per torturam, nu.23.& in titu. de requirendis reis, post nu.1. dicit, quòd Senatus vtitur alia practica, quia scilicet quando tales banniti veniūt ad manus iustitiæ, si ex qualitate indiciornm res non sit clara, non damnantur, sed torquentur. Sed certe ego nūquam hoc vidi seruari, nec audiui seruatum fuisse, nam nisi talis, condemnatus petat ab ipso Senatu se admitti ad nouas defensiones, semper sententia contra eum lata executioni mittitur. Bene verum est quòd licèt post admissionē nihil probet, quod releuet, si tamen indicia cōtra eum existentia fuissent valde debilia, non fit executio sententiæ, sed vel torquetur, vel commutatur pœna,& mitigatur. Et credendum est etiam Bossium ita intellexisse, vt colligitur ex iis, quæ ipsemet dicit in titulo de literis Principis, &c. circa finem.

Sed pone, quòd bannitus velit opponere aliquam exceptionem contra bannum, nunquid erit audiendus? Respond. quòd de iure talis bannitus captus, licèt ex forma statuti habeatur pro cōfesso, & cōuicto, potest nihilominus per viam exceptionis impedire executionem, modo exceptio sit talis, quæ si fuisset opposita à principio ante bannum, non fuisset compulsus iudiciū suscipere, Ita dicit Bar. in l. non videtur, la 1. in fi. ff. de iudic. & est communis conclusio, vt dicit Rolā. in d. cons. 60. nu. 30. libro 2. Sed apud nos de cōsuetudine,& ex ordinibus huius Ducatus, nunquam auditur bannitus ad aliquid opponendum, nisi sit à principe, vel Senatu ad nouas defensiones admissus, vt dixi supra q. 94. vers. Est etiam alius.

Sed quid si bannitus existens extra territorium iudicis bannientis, per vim ductus fuerit in eius territorium, nunquid sententia poterit contra eum mitti executioni? Respon. quòd non, sed debet pristinæ liberati relaxari, Ita dicit Bald. in authen. item nulla communitas, circa fi. C. de episc. & cler. & est approbata Doctorum sententia, vt attestatur Roland. cōsi. 60. nu. 9. lib. 2. Quod quidem ego intelligo, vt procedat, quādo ita per vim capitur,& ducitur a priuatis, sed si fuisset extra territoriū iudicis cōdemnātis captus à iudice alterius territorii, & remissus ad iudicem bannientem, credo quòd posset contra eum exequi sententia. Licèt enim iudices diuersorum territoriorū, præsertim sub diuersis Principibus existētium, hodie ex cōsuetudine non teneantur delinquentes,& bannitus inter se remittere, vt dixi supra quæstio 38. versiculo, Sed certe. nihil tamen prohibet quominus talis remissio fieri possit. Et ideo non confidant banniti super consilio Rolandi supra allegato, quia ego vidi plures bānitos ita captos,& remissos, ductos contra eorum voluntatem in territorium iudicis bannientis decapitari, & suspendi. Quinimò recordor, quòd superioribus annis quidam sicarii banniti ab hoc ducatu, qui traditi fuerunt non à iudice, sed à carcerario loci Viarolæ agri Brixiensis Prætori Cremonę, iussi fuerunt illico suspendi. decimo Ianuarii 1556. Et licèt superinde fuerit exclamatum per Venetos, quibus res aliter, quàm se habeat, significata fuerat, tamen re intellecta, acquieuerunt.

Quæro etiam, si iudex ecclesiasticus aliquem cōdemnauit, deinde illum remisit

curiæ

curiæ seculari puniendum, nũquid debet iudex secularis, cui facta est remissio, sententiam ipsam statim exequi, an autẽ super ipso crimine de nouo cognoscere? Respond. quòd regulariter nõ tenetur stare processui facto coram iudice ecclesiastico sed debet ipse de nouo cognoscere. Et hęc est communis opin. vt dicit Felyn. in ca. at si clerici, in principio, num. 14. de iudi. quem refert Afflict. super prima parte cõstitut. Regni, Rub. 27. num. 32. & Curt. Iun. in l. magistratibus, numero quarto. ff. de iurisd. omnium iudic. Scias tamen, ꝙ hęc conclusio intelligenda est, vt procedat in illis criminibus, in quibus si reus fuisset laicus, potuisset iudex secularis cognoscere, secus autem vbicunque crimẽ, de quo agitur, est mere ecclesiasticum, & sic tale, de quo iudex laicus nullo modo cognoscere põt. Et ideo si inquisitor, aut alius iudex ecclesiasticus condemnet aliquem tanquam hæreticum, deinde illum tradat iudici seculari puniendum, non poterit iudex secularis de illa condemnatione cognoscere, cum crimen hęresis sit mere ecclesiasticum, vt dixi supra hoc eo. li. §. Hæresis, versicu. Hoc crimen, sed debet ipsius inquisitoris sententiam exequi, Et hæc est communis opin. vt dicit Cagnola in l. cũ quædam puella, in principio, post numero 33. ff. de iurisd. omnium iud. Et licèt Bar. in d. l. magistratibus, nume. 4. tenuerit cõtrarium, & hoc idẽ quasi omnes legistæ teneant pro cõmuni, vt dicit Imola in c. primo nume. 16. de offic. ord. quem refert Pract. Carer. fol. 597. nume. 63. & hanc dicat esse communem opi. legistarum Menchiaca in prima parte de testa. § 6. post nu. 16. versicu. denique, & illam esse vsu receptam attestatur Pract. Iodoci. c. 61. nume. 54. Nihilominus cõmunis opin. præsertim canonistarum videtur esse contra Bartol. & hanc communem appellat Berous in ca. at si clerici, numero 79. & seq. de iud. Boss. in titu. de hæret. numero 35. Simancas de hæret. c. 36. numero 3. Refert tamen Igneus in l. prima. §. cum dominus, nu. 41. ff. ad Sylle. quòd cõtrarium obseruari vidit per senatum Mediolani tempore suo, & ꝙ fuerũt absolutæ quædam mulierculæ condemnatæ de hæresi ab Episcopo Parmensi, & inquisitore, quas compertũ fuit semper de fide recte sensisse, & refert idem etiam in Gallia contigisse. Hodie tamen regnãte catholico Rege Philippo, semper vidi seruari, vt lata sentẽtia de hæresi cõtra aliquem per iudices suos ecclesiasticos, statim ꝙ remittitur iudici seculari, absq; alia cognitione traditur flammis comburendus, Et ita iussit senatus exequi in causa cuiusdã Vincentii Gambæ. 2. Iulii 1554. A. C. & alias sæpe, quod & in Hispania vsu receptum esse attestatur Simancas in d. c. 36. nume. 3. Adde, ꝙ neque etiã potest hoc casu iudex secularis pęnã pro hæresis crimine impositam commutare. Et est communis opiu. vt dicit Boss. in titu. de hæreticis, nume. 37. Et ita semper vidi seruari. Si vero esset crimen seculare vel mixtum, super quo potuisset iudex secularis cognoscere, non tenetur ipse iudex secularis præstare auxilium episcopo, nisi fiat sibi fides de processu, Et hæc est communis opi. vt dicit Alciat. in d. c. primo, numero 119. de offi. ordina.

Quid autem dicendum sit è cõuerso si iudex laicus remittat clericum ad iudicem ecclesiasticum, an teneatur iudex ipse ecclesiasticus stare processui facto corã iudice seculari remittente, dixi supra q. 36. versi. Vltimo quæro.

Item quæro, nunquid iudex vnius territorii possit exequi sententiam criminalem latam per iudicem alterius territorii? Respon. Aliqui dicunt, quòd non, nisi ad literas illius iudicis, qui sententiam protulit, Et hæc est communis opi. vt dicit Paul. de Castro in dic. l. cum quædam puella, numero 5. ff. de iurisdic. omnium iud. quem refert Sapia ibi, post numerum 28. Vide quæ dixi supra q. 54. versic. Sed hoc intellige vt procedat quando territoria sunt sub diuersis principibus, secus autem si sint subdita eidem principi, nam eo casu vtique potest illam exequi non modo ad requisitionem iudicis, qui sentẽtiam protulit, sed etiam à se ipso, si videat quòd executionem metetur, Et est communis opinio, vt ait Boss. in titu. de foro compet. numero 86. quæ mihi etiam placet, Intelligendo tamen

men, quòd sint etiam sub eodem præside prouinciæ, non enim potest officialis in hoc Ducatu exequi sentẽtiam latam per officiales in Regno Neapolis, licet ambo sint sub eodẽ principe, quia in omnibus per omnia habentur tanquam regna, & dominia separata.

Sed hic quæro, pone ꝙ reus, qui est de crimine confessus vel conuictus, vel etiã cõdemnatus, ante executionẽ moriatur vel naturali fato, vel quia sibi ipsi manus intulerit, quid debet iudex hoc casu facere? Dixi sup. q. 51. ver. Sed hic incidenter.

Sed hic incidenter quæro, nunquid cõdemnatus ad mortem possit testari? Dixi supra lib. 3. §. testamentum, q. 21.

Quæstio. XCVII.

SVMMARIVM.

Ex quibus causis executio sententiarum capitalium sit differenda.

Et quid si compareat aliquis, qui dicat condemnatum esse sibi obligatum ad aliquã rationem reddendam, ibid.

Et quid si reus condemnatus alium de aliquo crimine accusauerit, vers. Est etiã.

Et quid si reus esset decapitandus ex mandato Principis quod iudici videretur iniustum, versi. Item est.

Et quid si reus nolit peccata sua confiteri, versi. Sed pone.

Et quid in muliere prægnante, ver. Differtur etiam.

Et quid executio incidat in diem feriatum, versi. Quæro etiam.

Regulariter non esse differendam executionem sententiarum capitalium, versi. Regulariter autem.

VIDEAMVS nũc, an sint aliqui casus, in qbus debeat ex aliqua causa sentẽtię capitalis executio differri, Et in primis reperio Cy. in l. 1. in 2. notab. C. de bon. præscri. tenuisse, quòd si post condemnationem capitalem contra aliquem secutam compareat aliquis tertius, & dicat reum condemnatum sibi esse obligatum ad reddendam rationem alicuius mercaturæ, vel negationis, vel administrationis, vel huiusmodi, eo casu differri debet executio, donec reddita esset ratio, quod etiam affirmat Cæpolla cautela quinta. Sed certe hæc cautela partum prodesset, nã quidquid sit de iure, contrariam seruatur de consuetudine, quia scilicet nõ expectata huiusmodi redditione rationis, sententiæ capitales executioni mittuntur, Et ita seruari attestantes scribentes in dicta l. prima & in specie Angel. & Imola, prout illos refert Angel. de malefic. in verbo, Et ibi caput, numero 31. & Paris Put. de syndica. folio 356. capitu. 2. numero 1. & Practi. Cater. folio 552. num. 82. Idem fatetur Cæpolla in dicta cautela quinta, & Carauita super ritu magnæ curiæ 259. post nume. 5. licet dicat, quòd ideo non seruatur de consuetudine, quia non petitur, Iason. in l. seruus, in principio, numero 3. ff. de leg. 1. Ego vero dicerem non esse denegandã breuem dilationem, puta bidui, vel tridui, vbi appareret illam nõ peti in fraudem differendæ, aut vitandæ executionis, nec subesset timor ꝙ cõdemnatus posset è carceribus euadere, aut alterius scandali, modo ille tertius non potuisset prius petere talem rationem sibi reddi, atque ex eo, ꝙ non redderetur, pati posset aliquod pręiudiciũ irreparabile, nemo enim ex aliena culpa damnum pati debet.

Est etiam differenda executio sentẽtiæ capitalis, quando reus, contra quem lata est sententia, alium de aliquo crimine accusauit, donec iudicium accusationis ab eo cœptæ perficiatur, Et ita tenet communiter omnes, vt dicit Imola in l. is qui reus, numero vigesimoquarto, ff. de publ. iudi. Ange. in eadem l. is qui reus, nume. 17. in fi. Sed hoc credo, quòd difficile esset obtinere in practica, præserti m si esset suspicio, quòd in fraudem fuisset instituta talis accusatio.

Item est differenda executio, quando officialis, cui à principe iussum est vt faceret aliquem decapitari aut suspendi, videret illud mandatum principis esse iniustum, nam deberet illius executionem differre & principe rescribere, Et ita com-

muniter tenetur, vt dicit Carer. in practi. crim. fol. 223. num. 110. de quo vide quæ dixi supra q. 60. versi. Solet dubitari.

Sed pone, quòd reus decapitandus, aut furcis suspendendus, aut aliter morti tradendus nolit pœnitere, nec peccata sua cõfiteri, nunquid propterea erit differenda executio ipsius sententiæ capitalis? Respon. Aliqui dicunt, ꝙ omnino debet supersederi pro salute eius animæ, donec pęniteat, & peccata sua cõfiteatur, quòd quidem omni studio iudex curare tenetur, vt est tex. in l. Archigerontes. C. de episco. audi. Et dicit Chassa. super cõsue. Burg. fo. 56. nu. 125. ꝙ in hoc nemo facit dubium, licet subdat, quòd contrariũ vidit obseruari. Ego putarẽ bonũ esse super sedere ab executione per aliquod spaciũ temporis, vbi non esset periculum in mora, cum salus vnius animæ, pro qua Christus mortuus est, videatur cæteris omnibus rebus anteponenda, Ita tamen, vt propter talem dilationem non differetur in alium diem executio. Et interea iudex adhibitis etiam viris religiosis, & Deum timentibus, debet illum hortari ad pęnitẽtiam. Cæterum non auderem consulere iudicibus inferioribus, vltra illud tempus, incõsulto Principe, executionẽ differrent. Multa enim possent interea contingere, & reipubli. damnosa, & iudicibus ipsis periculosa, vt aliquando in facto esperiẽtia docuit. Scias etiam, quòd licet princeps, aut senatus Iudici rescribat, vt aliquẽ reũ incõtinenti, aut nulla interiecta mora morti tradat, debet tamen semper iudex illi concedere competens spacium temporis, si sua peccata velit sacerdoti cõfiteri, & si id denegaret male faceret, & Deum, & proximum grauiter offenderet.

Differtur etiã, ne sumatur supplicium de muliere prægnante, vt ex tex. in l. prægnantis. ff. de pœn. & ita iussit seruari senatus in quadam Vrsina Meleta capitaliter condemnata, quam mandauit custodiri, donec pareret. 27. Iul. 1548. P. N.

Et hoc locum habet non solum in pœna vltimi supplicii, sed etiam in quacunque alia pœna corporali, Et ideo quædam Maria Agniota, quæ fuerat condemnata in fustigatione, cum reperta esset grauida fuit iussũ senatus in pace dimissa, 6. April. 1554. P. N.

Quæro etiam, an si incidat aliqui dies feriatus, sit facienda executio corporalis? Respond. ꝙ de iure communi non est facienda aliqua executio, neque etiã in diebus feriatis in vtilitatem hominũ, vt videtur tex. in l. si feriatis. ff. de fer. & in l. custodias ff. de pub. indi. Consuetudo tamẽ aliter obtinuit, nam diebus feriatis in vtilitatem hominum indistinctè fiũt executiones criminalium sententiarum, etiam capitalium, Et in hoc nemo dubitat Diebus autem feriatis in honorẽ Dei, vel sanctorum, & qui pro festis seruantur, quia scilicet cessatur ab operibus manualibus in toto populo, ego nũquam vidi exequi sententiam aliquam criminalem, in qua imponatur pœna sanguinis, & certè licet non esset peccatũ, & est tamen horrendũ, & miserabile spectaculum, & à quo propter Dei reuerentiam est omni abstinendum, prout etiam dicunt omnes doctores in cap. 1. de feriis, teste August. ad Ange. de maleficiis, in verbo, Inchoata facta post num. 12. leuis tamen castigatio quãdoque permittitur etiã in die feriato, Et refert Pract. Millei, folio 34. nume. 30. ꝙ ita vidit practicari Tholosæ per quẽdam Regis Locumtenẽtem, qui in die Paschatis latronem, qui crumenam absciderat, cæsum virgis in exilium misit. Quandoque etiam in enormissimis delictis solet fieri etiam in diebus feriatis capitalis executio, iuxta text. in l. penulti. C. de feriis, Et ita seruari de facto attestatur Marcus decisi. 409. numero 2. Apud nos tamen semper vidi executionem in alium diem non feriatum differri, Et ita seruant Iudices Deum timentes. Vide quæ dixi sup. quæst. 50. versicu. Pariter etiam, & seq. 64. versi. Quæro an tortura.

Regulariter autem non debent iudices differre executionem sententiæ capitalis, Et dicit Ang. in l. cum reis, in fi. C. de pœnis, quòd vidit quosdam assessores gratificantes in differendo executionem pęnæ, vt criminosi gratiam habere possint, sed malefaciunt, quia amicus Dei est, qui interficit inimicos Dei. Vide quæ dixi sup. q. 59. vers. Scias etiam.

Quæstio,

Quæstio. XCVIII.

SVMMARIVM.

Et quibus causis possit executio sententia capitalis impediri.

Et quid si condemnatus confugiat ad ecclesiam, ibid. Remissiuè.

Et quid si dum ad supplicium ducitur, trãseat per ecclesiam, vel cæmeterium, ibi. Remissiuè.

Et quid si amplectatur sacerdotẽ portantem Sacram Eucharistiam, ver. Sed pone.

Et quid si ipse sumpserit Sanctissimum Sacramentum, vers. Sed quæro.

Et quid si dicat, se prius, quam delinqueret, fecisse votum ingrediendi religionẽ, versic. Sed quid si condemnatus.

Et quid si dum ducitur ad supplicium, obuium habeat Cardinalem, ver. Vlterius quæro.

Et quid si meretrix petat illum in maritũ, versi. Quæro etiam.

Et quid si post condemnationẽ effectus sit furiosus, ver. Præterea quæro. Remissiuè.

Et quid si post sententiam latam appareat de ipsius condemnati innocentiæ, versi. Sed nunquid.

Et quid si actu ipso axecutionis frãgatur laqueus, vel huiusmodi, ver. Vltimo q̃ro.

SVCCESSIVE videamus, an sint etiam aliqui casus, in quibus possit ex aliqua causa sentẽtię capitalis executio impediri, Et in primis quæro nunquid si condemnatus forte dum ducitur ad supplicium, confugiat ad ecclesiam debeat in pace dimitti? Res. φ sic, vt dixi sup. q. 30. versi. Scias autem, vbi ẽt dixi, quid si cõdemnatus dum ad suppliciũ ducitur, trãseat per ecclesiã vel cęmeteriũ. Multi tñ sunt casus in quibus ecclesiarum immunitas nõ prodest delinquẽti, & ideo multo minus debet prodesse iã condemnato, vt in d. q. 30. per totũ.

Sed pone, φ condemnatus ad mortem aufugiat è manibus satellitum, & amplectatur sacerdotem portantem Sacratissimam Eucharistiam, nunquid erat liberandus? Rñ. Gl. in c. quæsitũ, in gl. vnica 13. q. 2. dicit, φ non, sed contrarium tenent communiter Doct. vt dicit Gomez in §. pœnales, post nu. 50. inst. de act. quem refert Viuius in lib. communium opin. in verbo, Condemnatus ad mortem, Et ideo tenendum est, φ sit liberãdus, perinde ac si ad ecclesiam confugisset. Vide quæ dixi supra q. 30. ver. Vltimo quæro.

Sed quæro, tu scis, φ ecclesia permittit reos ad mortẽ condemnatus post cõfessionis Sacramentum sumere Sacrã Eucharistiã, vt dixi infra q. proxima, ver. Sed quæro, nunquid poterit cõdemnatur, sumpto Sanctissimæ Sacramẽto, dicere se esse liberatum? Respon, quòd non, Et ita pluries iudicatum fuisse refert Igneus in l. 1. in princi. num. 6. ff. ad Sylle. Hoc enim modo ecclesia, quæ est cultrix iustitiæ, fieret auctrix iniustitiæ, quod nullo modo est dicendum, Bene (vt ibi dixi) est differendũ supplicium in aliam diem sequentem.

Sed quid si condemnatus dicat, φ antequàm delictum committere, facit votum ingrediendi religionem? Resp. aliqui tenent, φ non modo est supersedendum ab executione sed etiam φ nõ attenta sentẽtia contra eum lata, est remittendus ad iudicem ecclesiasticum, Et φ super hoc, an scilicet eo tempore tale votum emisisset, standum est eius iuramento, Et hoc ab omnibus receptum esse dicit Plaza li. 1. de lictorum. 35. nu. 6. Hanc etiam dicit esse communem opi. Viuius in lib. communium opin. fol. 22. in verbo, Ordo ecclesiasticus, vbi ẽt refert Girar. sing. 51. attestari, φ ita seruatur in practica, qui tamen in libro meo hoc non dicit, Certe apud nos hæc cautela parũ prodesset, nã præsupposito etiã voto, nõ credo, φ ante impressionẽ characteris clericalis, vel susceptionem habitus, dici possit à iurisdictione seculari exemptus. Et si hoc admitteretur, omnes ferè, qui non essent cõiungati, possent, facile pęnam mortis euadere, φ esset absurdissimum. Et ideo recte dixit Chass. super consue. Burg. fol. 51. post nu. 69. φ nõ credit, quòd istud obseruaretur in practiça, quem refert Didac. practi. q. 32. post nu. 4. ver. Cæterum quidam.

Vlterius quæro, quid si condemnatus dum ad supplicium ducitur, obuium habeat Cardinalem, qui pileum suum, siue galerum purpureum in capite ipsius condemnati poni faciat, nunquid erit liberãdus? Respon. Bal. in l. addictos, in fi. C. de appel. dicit ꝙ Cardinales ex cõsuetudine habẽt hoc priuilegium, vt si obuiã facti sint cõdemnato, possint eum à morte liberare. Idem attestatur Ioã. Sanson super consuet. Turonen. in ti. des crimes, art. 1. in fi. Gomez Arias super l. 2. Tauri, num. 85. Et dicit Plaza lib. 1. delictorum, c. 34. numero 1. in fi. quòd tota ferè vtriusque iuris schola in hoc cõsentit. Hanc etiam dicit esse communẽ opi. Gomez. in §. pœnales, nume. 50. instit. de actio. Ita etiam in practica obseruari attestatur Pa. de Castro, & alii, quos refert Tiraq. de pœn. causa. 55. & Chassen. super consue. Burg. fol. 53. num. 101. licet dicat se non credere, ꝙ apud ipsos istud obseruetur, quem refert Remig. de immu. ecc. fo. 83. in 19. limit. Ita etiam esse de consuetudine dicit Paris Put. de synd. fo. 356. num. 2. & Dueñas regu. 81. Ego nunquam vidi hoc in practica contingere, si tamen casus cõtingeret, essem in sententia, vt posset pœna mortis mitigari, & reus ad triremes transmitti, Et hoc in reuerẽtiam amplissimi ordinis Cardinalium, qui æquiparantur regibus, vt dixi supra lib. 2. §. Cardinalis, & in quibus residet tota ferè Maiestas Christianæ Reip. Et hoc, nisi crimẽ, pro quo ille fuisset condemnatus esset ex atrocissimis, vt ẽt videntur sentire doctores præallegati.

Quæro etiam, quid si dum condemnatus ducitur ad supplicium, compareat meretrix, quæ petat illum sibi in dari in maritum, nunquid debet condemnatus liberari, & illi meretrici cõiugio copulari? Respon. Aliqui dicũt, quòd sic, Et ita practicari in Hispania attestat᷑ Paris Pu. de syn. fo. 355. nume. 2. in fi. quem refert Anto. Gomez c. 13. delictorum post nu. 37. ver. Quintus casus, & Didacus super quarto decret. fol. 48. nu. 17. & Viuius in li. communium opi. in verbo, Condemnatus ad mortem, versi. 3. etiam. Practi. Carer. fol. 553. nu. 85. Plaza lib. 1. delictorum, c. 34. nu. 6. Ita etiam obseruari de generali consuetudine totius Franciæ attestatur Chassen. super consuetud. Burgund. fo. 53. nu. 97 quem refert Publ. super consue. Alue. fol. 26. versi. 12. casus, vbi tamẽ subdit, ꝙ hoc Papiæ obtinere non potuit, refert ẽt Mantua in l. transigere, post nu. 65. C. de transact. & dicit Chass. quòd ratio potest esse, quia maius supplicium est illi cõdemnato accipere vxorẽ, quàm mori. Tu dic, ꝙ forte potuit esse ratio, vt hoc pacto anima illius meretricis reduceretur à statu perditionis ad viam salutis, transeundo à meretricatu ad matrimonium. Sed certè hæc practica in hoc ducatu nõ obseruatur. Et dicit etiam Tiraq. de pœnis, causa 56. in fi. se nescire, an olim id in Gallia fuerit obseruatum, bene certo scire, quod tẽpore non obseruatur, Semel tamẽ vidisse illud in facti contingentia obseruari per parlamentum Parisiense attestatur Papo lib. 24. ti. 10. Arresto 14.

Præterea quæro, nũquid si post cõdemnationem reus afficiatur furiosus, debeat nihilominus sententia contra eum lata exequi? Dixi sup. q. 60. vers. Sed quæro.

Sed nunquid si post sententiam latam appareat de innocentia rei, debet, eo non attento, exequi sentẽtia contra eum lata? Respon. quòd non, Ita dicit Inno. in ca. significantibus, in fi. de purgat. vulg. quem sequũtur communiter Doctores, vt dicit Mars. in pract. crim. §. oportune, nume. 7. & in §. vltimo, nu. 13. Gramm. cons. crim. 16. num. 23. Et potest poni exẽplum, puta si ille qui dicitur occisus ab ipso condẽnato appareat viuus, vel huiusmodi. Vide quæ dixi supra q. 52. circa princi. Scias tamen, ꝙ non debet iudex hoc casu reum absoluere, nam neq; potest id facere, cum lata sententia iam sit functus officio suo, sed debet supersedere, & principi rescribere, l. 1. §. si quis vltro ff. de quæst. Et ita notant cõmuniter doctores, vt dicit Anto. Gomez c. 8. delictorum, post nu. 4.

Vltimo quæro, quid si in ipso actu executionis cõtingat, ꝙ vel securis nõ possit caput amputare cõdẽnatio, vel laqueus rumpatur, ita vt non potuerit remanere suspensus, nunquid erit reus liberandus tanquam innocens? Respon. De iure credo, quòd hoc parum prodesset, nã omnino

no est exequenda condemnatio iuxta formam sententiæ, in qua communiter solent addi illa verba, Furcis suspēdatur, ita quòd moriatur, secūdum practicam, quā semper obseruant assessores, teste Iaco. de Belu. in pract. crimi. in titu. de sen. crim. post nu. 8. & Fulg. in l. præsenti C. de his qui ad stat. consu. quem refert Pract. Car. fo. 521. nume. 17. Et ita se vidisse in practica obseruari attestatur Papo lib. 24. ti. 17. Arresto 14. Nihilominus quando huiusmodi casus de facto contingunt, video plerunque nō modo vulgus ignarum, sed etiam viros doctos subsistere, præsertim quando reus prius quam ei inferatur supplicium, protestatur se esse innocentem, & dicit Io. Arno. soliloquio 5. Laqueus cōtritus, ꝙ cum hic casus ex facto contigisset, ipse respōdit, ꝙ ille erat liberādus. Dicit etiam Boss. in titu. de fauoribus defensionis, nu. 11. quod tunc iste casus cōtigerat id quodam condemnato in amputatione capitis, cui securis caput amputare non potuit, Et dicit se certo credere, ꝙ esset euasurus. Dicit quoque Chass super consuetu. Burg. fo. 55. post nu. 124. versi. Addo & alium, ꝙ vidit casum contigisse, & ꝙ ille condemnatus, aliquo modo probato miraculo, fuit per curiam relaxatus. Reperio etiam, ꝙ Cremonæ quidam Marchetus Capriolus laqueo suspēsus, & plu ries a carnifice pedibus calcatus, cū expirasse crederetur, cecidit fracto laqueo, & a seipso surrexit incolumis, Et senatus iussit, vt per dies aliquot supersederetur, in tra quos posset, & pacē & gratiā impetrare, & ita (ni fallor) habita gratia a Principe fuit dimissus, 10. Maii 1545. P.N.

Quæstio. XCIX.

SVMMARIVM.

Quæ sit forma exequēdi sententias corporales.
Et quid si reus nolit peccata sua confiteri, *versi.* Sed quid si reus. *Remissiuè.*
Et an capitaliter condemnatis dandum sit sanctissimum Eucharistię sacramētum, *versi.* Sed quæro.
Index an possit cogere aliquem, vt carnificis officium exerceat, versi. Sed pone.
Expensæ iustitiæ ad quem pertineant, versic. Quæro hic.
In quo loco fieri debeat executio iustitiæ versi. Item quæro.
Condemnati ad ignem an sint viui comburendi, versi. Vnum tamen.
Animal irrationale, quod aliquod maleficium commisit, an sit per carnificem morti tradendum, versi. Quæro etiam.
Quando aliquis reperitur condemnatus pluribus pœnis corporalibus, quomodo sit facienda executio, versi. Vltimo quæro.

QVAERO, q̄ sit forma exequendi sententias corporales? Respon. quòd ex mandato iudicis reus consignatur collaterali, q. pręest satellitibus, vt per ministrum iustitiæ illam exequi faciat, & ita seruatur. Si tamen cō demnatio est capitalis, laudabilis est consuetudo, ꝙ talis sententia intimetur condemnato, per virum religiosum, qui accommodatis verbis reo mortē denūciat, illumq; hortatur ad patientiam, & pœnitentiam peccatorum suorum, & sacramēta ecclesiæ, suscipienda, & vbi suppliciū, in aliū diem differatur, mittuntur ēt alii viri religiosi, qui eū confortentur, prout ēt seruari attestari Paris Put. de syndi. fol. 208. in verbo, Condemnatio, ca. 2. nu. 1. Mars. in prac. cri. § quoniam, post nu. 51. Et dicit prac. Iod. c. 150. n. 3. ꝙ in hac laudabili consuetudine, oēs ferè conueniūt, quā ipse valde eleganter exornat, Et quia hæc variæ in diuersis locis seruant, attēdēda est cōsuetudo vniuscuiusq; prouincię.

Sed quid si reus nolit pęnitere, nec peccata sua coufiteri? Dixi sup. q. 97. versic. Sed pone.

Sed quæro nunquid capitaliter condēnatis dandum sit sanctissimæ Eucharistię sacramētum? Resp. Ecclesia quidem permittit illud eis communicari, vt ex text. in c. quæsitum, 13. q. 2. & ita tenent communiter Doct. vt atteftatur, Ant. Gomez c. 14. delictorum, post nu. 6 vers. Item adde ꝙ potest. Et dicit prac. Iod. in d. c. 150. nu. 4. ꝙ hūc laudabilē mortem sequunt hodie pleręq; Romani Imperii ciuitates, aliiq;

aliique pii, deuotique magistratus. Sed in plerisq; regionibus, hoc nō seruatur, & in specie in hoc Ducatu, neq; etiam in Gallia, vt attestatur Ign. in l. 1. in prin. nu. 6. ff. ad Sylle. neq; in Hispania, vt ait Gome. in loco præall. Sciendum est tñ, quòd vbi eis daretur, eo casu propter sanctissimi Sacramenti reuerentiā, non deberēt il lo die quo communicant, vltimo supplicio affici. Extrema autē vnctio non debet dari capitaliter condemnatis, Ita dicunt doct. vt attestatur Gom. Arrias sup 2. lege Tauri, n. 76. & ita in practica obseruatur.

Sed pone, ꝙ in ciuitate nullus sit carnifex siue minister iustitiæ, qui sententiam capitalem exequatur, nunquid poterit iudex, propter publicam vtilitatem cogere, aliquem hominem liberū, vt sit carnifex, siue executor, etiam ꝙ ipse in nihilo deliquerit? Resp. ꝙ sic, si est vilis persona, Ita tenet Bar. in l. fi. §. Titius. nu. 3. ff. de pig. actio. quem sequūtur omnes, vt dicit Gaspar Valas in repe. l. imperiū, post n. 17. ff. de iurisd. om. iud. & refert Paris Put. de syndic. fol. 324. nu. 5. ꝙ ita vidit obseruatum Bononiæ, ꝙ s. fuit captus, quidam pe regrinus, licèt videretur persona honesta, vt decapitaret quendam nobilē, quod (secūdum eum) fuit malefactū, nam ad hoc officium, non debent compelli nisi personæ viles, puta serui, & similes. Dicit autē ibi Paris, quod quando officiales capiunt aliquem seruum, vel mendicātem, pro facienda iustitia, debent ei soluere mercedē quinque aureorum, vt videtur text. in l. Diuus. ff. de bon. dam.

Quæro hic, ad quem pertineat expensa executionis iustitiæ, puta furcarum, carnificis, &c. Respō. ꝙ pertineat ad fiscum Et ita decisum fuit per capell. Tholos. decis. 41. quod intellige vt procedat, nisi adsit cōsuetudo in contrariū, puta quia cōmunitas loci esset in possessione furcas suis impensis erigendi, vt est in multis locis, nam eo casu non esset ab ipsa consuetudine recedendum.

Item quæro, in quo loco fieri debeat executio iustitię? Respon. ꝙ debet fieri in loco cōsueto, & ita regulariter obseruatur præterquam in famosis latronibus, illi. n. suspendēdi sunt in loco vbi grassati sunt, vt dicit tex. in l. capitalium §. famosos. ff. de pœn. Et hoc, vt sint solatio consanguineis occisorum, & aliis terrori. Aliqui tamen, etiam in non famosis, faciunt erigi furcas in loco, in quo furtum est commissum, quod se vidisse sæpissime obseruari attestatur Marian. in repet. c. qualiter, & quando, nu. 260. & dicit Bal. in l. 1. C. de Nili agge. non rumpendis, in primis verbis, ꝙ ita fit in multis locis, prout etiam dicit Ang. de malefic. in verbo, Vsq; ad locum, se fecisse obseruari Perusii, quod tamen mihi non placet, neque etiā placet August. ibi in apostil. nisi esset enormissimum delictum, neqe ego id apud nos vidi vnquam obseruari, nisi in grassatorib. viarum, prout fuit quidam Antonius Lābertus, qui in domo campestri robariam commiserat, iussus. n. fuit duci ad locum delicti, & ibi suspendi 9. Nouemb. 1555. P. N. & alii multi. Bene dicit Boss. in tit. de execut. sent. ꝙ ita sæpe fieri vidit, maximè tempore regis Gallorum, sed eo tempore ego nondum eram natus.

Vnum tamē in hoc proposito notabis ꝙ quamuis lege, aut statuto caueatur, aliquem propter aliquod delictum esse flammis comburendum, prout in crimine hæresis, Sodomiæ, & falsi, & aliis, de quib. dixi supra q. 68. vsus tñ obtinuit, vt prius strangulentur quàm comburantur, Et ita apud Christianos seruari attestatur Didacus lib. 2. resolut. c. 10. nu. 9. in fi. Et hoc obseruari etiam in relapsis vere pęnitentibus, attestatur Simancas de hæret. cap. 55. nu. 13. Et hoc ad euitādum periculū, ne propter lentum, & atrox genus mortis condemnatus forte in desperationem inducatur, Et si casus contingeret, ita omnino seruabis, quidquid dixerit Corset. in suis singul. in verbo, Pœna, vno tantum casu excepto, s. quādo damnatus propter hæresim nollet pœnitere, neque ad catholicam fidem redire, nam eo casu vtique esset viuus exurendus, prout etiam in Hispania seruari affirmat Dida. in loco præalleg. post nu. 10. versi. tandem in Hispania, Dum, n. nulla sit spes salutis, parum est de eius desperatione curandum.

Quæro etiam, si animal irrationale aliquod delictum commiserit (si tamen præ

supposita

ſuppoſita carentia rationis poteſt delictũ appellari) puta quia hominem interfece rit, vel hmõi, nunquid debet iudex illud animal punire pœna mortis? Reſpon. De iure dicendum eſt, ꝙ non, nam metũ imperium nõ exercetur in belluas, Et hęc eſt cõis opi. vt dicit Sap. in l. imperium, n. 6. ff. de iuriſd. om. iud. Sed de conſuetudine in multis locis ſeruatur cõtrarium, Et in ſpecie Guido Papæ deciſ. 238. Si animal, atteſtatur ſe vidiſſe in Burgundia quendã Porcum ſuſpenſum in patibulo, eo ꝙ puerum occidiſſet. Cæterum hæc cõſuetudo mihi nunquam placuit, neque ego illam ſeruarem, niſi in vno caſu, quando, ſ. homo ſe cum beſtia carnaliter commiſcuiſſet, tunc n. propter deteſtationem criminis, & ad terrorem aliorum, ſi homo eſſet propterea ſuſpendendus, vel cõburendus, pariter facerem ipſum animal irrationale ſum ipſo homine ſuſpendi, aut comburi, prout etiam hoc caſu ita cautum fuiſſet reperio in lege diuina, & pluries etiã obſeruatum, vt dixi ſupra hoc eod. lib. §. Fornicatio, verſ. Cum animali Et ideo nõ debuit iudicio meo Ant. Cauiſ. in apoſt. ad Aret. in §. item lex Iulia, poſt nu. 2. inſti. de pub. iud. decidere quendam prępoſitũ, qui, cum quidam alienigena cognouiſſet equam, & aufugiſſet fecit abſcindi caput equæ, & in loco eminenti affigi, dicens, ꝙ erat ei indulgendum cum eſſet vir illiteratus, & habuiſſet conſilium ab imperitis quos ipſe peritos exiſtimabat, licet reuera vbi non eſſet etiam de homine ſuppliciũ ſimul ſumendum, ego forte illud non facerem, In aliis autem omnib. caſib. non recederem à communi Doctorum opin.

Non eſt ẽt hoc loco præmittẽda cõſuetudo, quæ viget in nonnullis regionibus procedendi contra locuſtas, mures, limaces, & hmõi animalia fructib. terræ damnum inferentia ſuper qua in facti contingentia conſultus reſpondit Chaſ. conſ. 1. valere hmõi proceſſum, & anathematizationem contra ea prolatã afferẽs nõnulla exempla, præſertim nu. 124. & ſeq. quę tñ apud nos nũquã vidi ĩ practica obſeruari.

Vltimò quæro, ſi aliquis reperiatur cõdemnatus plurib. pœnis, quõ erit faciẽda executio? Reſpon. Si ſunt pecuniarię, omnes ſunt exequẽdæ, Et hoc non habet dubium, niſi vna abſorberet aliã, puta quia poſt condemnationem pecuniariam ſuperuenerit confiſcatio bonorum, nam eo caſu, ſtatim ſecuta confiſcatione confuſæ ſunt omnes cõdemnationes, & mulctę pecuniariæ præcedentes, ſiue inflictæ ſint ex eodem delicto, ſiue ex diuerſis, Et ideo ſi reus haberet gratiam à Principe pro delicto, pro quo fuiſſet condemnatus in pœnam mortis, & confiſcationis bonorũ nõ poſſet retineri in actu approbationis gratię propter condemnationem pecuniariã prius contra eum ſecutam, Et hoc pluries deciſum fuit per ſenatũ. Si verò ſunt pœna corporales, tũc, Aut ſunt inter ſe compatibilis, puta quia ex vna ſententia fuit cõdemnatus in amputatione membri, & ex alia in pœnam mortis Et tunc omnes ſunt exequendæ, ita tamen vt incipiatur à minori. ſ. ab amputatione membri, & deinde inferatur vltimum ſupplicium, & non autem è conuerſo, vt videtur colligi ex gl. quæ reputatur ſingularis in l. oẽs, in glo. fi. C. de delator. lib. 10. Aut vero ſunt incompatibiles inter ſe, puta quia omnes ſunt capitales, & nemo poteſt niſi ſemel mori, Et tũc eſt in arbitrio iudicis, exequi quam pœnam velit, & ita ſeruat cõis conſuetudo, vt atteſtatur Ang. in l. nũquam plura nu. 2. ff. de priua. delictis, & in l. 1. §. fi. ff. nil noua appel. pen. quem refert Ana. in c fi. nu. 10. de colluſ. deteg. Cũ. n. omnes illæ pœnæ ſint debitæ fiſco, ſeu iuſtitiæ ad publicam vindictam, poteſt iudex eligere quam vult, neq; poſſet hoc caſu iudex dare electionem reo, vt habetur, in l. aut damnum. § perinde, vbi gl. in verbo, permittens. ff. de pœ. quam gl. pro ſingulari commendat Rom. ſing. 131. Quæro an iudex. Vide quæ dixi ſupra qõ. 85. ver. ſolet etiam. Et ideo ſi quis ſit cõdemnatus pro homicidio in amputatione capitis & pro furto ad furcas, nõ debet fieri executio, vt prius ſuſpendatur, deinde amputetur caput, ſed iudex eligit quam pœnã vult exequi, & illa ſola infertur. Si tñ eſſent plures condemnationes contra aliquem in vna eadẽ ſententia prolata, tũc ſunt ordine ſuo exequẽdę, prout videmus plerunq; reos forcipib. candentib. laniari

deinde

deinde manum amputari, & postea decapitari, & successiuè etiã in frustra scindi, licet tales pœnæ non sint nisi in atrocissimis delictis imponendæ minus enim, quàm fieri potest sæuiendam est in humana corpora, salua tamen semper iustitia.

Quæstio. C.

SVMMARIVM.

Cadauera damnatorum an possit deponi, et sepeliri.

Et an possint dari medicis ad anatomiam faciendam, versicu. Quæro nunquid.

Et an si reus mortuus sit ante executionem, debeat nihilominus eius cadauer suspendi, versi. Item quæro. *Remissiuè.*

Et quid faciendum sit de vestibus damnatorum, versiculo. Quæro etiam.

VLTIMO quæro, facta executione capitali, quid faciendũ sit de cadaueribus damnatorũ? Resp. De iure ciuili habemus titulũ. ff. de cadaueribus punitorũ, in quo habes quòd non licet ea sepelire, nisi habita licentia à principe, psertim si sunt damnati ob crimen læsæ Maiest. De iure autẽ canonico possunt corpora damnatorũ sepeliri, vt est tex. in c. quæsitum. 53. q. 2. Et dicit Chass. super cõsuet. Bur. fol. 94. post nu. 5. ꝙ ita in Italia obseruat, in Gallia vero seruatur ius ciuile, Sed (vt ipse fatetur) melius faciunt Itali, quàm Galli. Hoc tamen intellige, vt fiat habita prius licentia à iudice, aliàs enim non solent deponi, neque tradi sepulturæ, Et ita declarant communiter Doctores, vt dicit Anton. Gomez ca. 14. delictorum, nu. 8. prout etiam seruatũ fuit in sacratissimo corpore Saluatoris nostri, qui de licentia Pilati psidis fuit à Cruce depositus, & traditus sepulturæ, Io. 24. Bene verum est, ꝙ quandoque condemnati propter immanitatẽ criminis, puta læsæ Maiest. & ẽt aggressores publicarum viarum solent, post quam suspensi sunt, relinqui in loco patibuli, vt cæteris sint exemplo, & territorii, quod etiam teste Igneo in l. 1. §. si sibi manus, post nu. 19. ff. ad Sylle. plerunq; Gallia obseruat, vt scilicet insigniũ latronũ cadauera membratim diuisa, in locis, vbi frequẽtius grassati sunt, pẽdere permittãtur.

Quæro, nunquid cadauer puniri possit dari medicis ad faciendam Anatomiam? Respõ. Bart. in l. fi. ff. de cada. pun. posuit hanc quæstionẽ, & eã non decidit, sed relinquit cogitãdũ. Ego non reperio hoc in iure decisũ, sed de cõsuetudine passim obseruatur, ꝙ dãtur huiusmodi corpora medicis, habita tñ prius licẽtia à principe, vel senatu, Et ita practicari attestatur Bertach. in verbo, Cadauera, nu. 5. Et refert Ant. Gomez c. 14 delictorũ, in fi. ꝙ de anno 1550 Carolus V. Imperator pquisiuit votũ vniuersitatis Salmaticẽsis, an hoc liceret facere, & vniuersitas respõdit, ꝙ sic.

Itẽ quæro, an si reus moriatur ante executionẽ, debeat eius cadauer suspendi? Dixi sup. q. 51. ver. Sed hic incidenter.

Quæro etiam, quid faciẽdum sit de vestibus damnatorũ? Res. Bar. in l. diuus. ff. de bon. dam. dicit, ꝙ debet eorum preciũ conuerti in expensas necessarias officii, puta in persequendo malefactores, & huiusmodi. Ego puto in hoc seruandã esse consuetudinẽ prouinciæ, & quid obseruetur in Frãcia, habeas apud Boe. dec. 349. post nu. 5. Apud nos autem seruatur, ꝙ vestes viles, quibus indutus est condẽnatus, tempore, quo afficitur vltimo supplicio, pter eas, cũ quibus est honeste sepeliẽdus, sunt carnificis, pciose vero distribuũtur inter milites, siue satellites, prout etiã inter ipsos distributę fuerunt vestes Saluatoris nostri tempore Sacratissimæ suæ Passionis, cuius merito nos ad cœlestia gaudia perducat, illiq; sit laus, & gloria in sempiterna seculorũ secula. Amen.

FINIS.

Venetijs, Apud Hieronymum Polum.
M D LXXXIII.